RAGIP PAŞA
2100/2

ترکیه جمهوریتی
دیانت ایشلری ریاستی
نشریاتندن
عدد
٤

صحیح بخاری

ترجمه‌سی

نومرو
٧٦

مترجم :
احمد نعیم

جلد
٢

استانبول
شهزاده باشی : اوقاف مطبعه‌سی
١٩٢٦ - ١٩٢٨

T. C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
RAGIP P. ŞA [illegible] FLIĞI
MÜDÜRLÜĞÜ
Sayı 2100/2

ترکیه جمهوریتی
دیانت ایشلری ریاستی
نشریاتندن
عدد
٤

نومرو
٧٦

~~٣٢٦٧~~

صحیح بخاری

مختصری

تجرید صریح

ترجمه‌سی

مؤلف :
زین‌الدین احمد بن احمد بن عبداللطیف
الزبیدی

مترجم :
دارالفنون مدرسلرندن
احمد نعیم

جلد
٢

استانبول
شهزاده باشی : اوقاف مطبعه‌سی
١٣٢٦ - ١٣٢٨

R.Y
2426

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

كِتَابُ التَّيَمُّمِ

٢٢٢. عَنْ عَائِشَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَرَضِيَ عَنْهَا قَالَتْ خَرَجْنَا مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي بَعْضِ اَسْفَارِهِ . حَتّٰى اِذَا كُنَّا بِالْبَيْدَاءِ اَوْ بِذَاتِ الْجَيْشِ انْقَطَعَ عِقْدٌ لِي . فَاَقَامَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى الْتِمَاسِهِ . وَاَقَامَ النَّاسُ مَعَهُ وَلَيْسُوا عَلَى مَاءٍ . فَاَتَى النَّاسُ اِلَى اَبِي بَكْرٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ . فَقَالُوا اَلَا تَرٰى مَاصَنَعَتْ عَائِشَةُ ؟ اَقَامَتْ بِرَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَالنَّاسِ وَلَيْسُوا عَلَى مَاءٍ . وَلَيْسَ مَعَهُمْ مَاءٌ . فَجَاءَ اَبُو بَكْرٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ وَرَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَاضِعٌ رَاْسَهُ عَلَى فَخِذِي قَدْ نَامَ . فَقَالَ حَبَسْتِ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَالنَّاسَ وَلَيْسُوا عَلَى مَاءٍ وَلَيْسَ مَعَهُمْ مَاءٌ . فَقَالَتْ عَائِشَةُ فَعَاتَبَنِي اَبُو بَكْرٍ وَقَالَ مَاشَاءَ اللّٰهُ اَنْ يَقُولَ . وَجَعَلَ يَطْعُنُنِي بِيَدِهِ فِي خَاصِرَتِي . فَلَا يَمْنَعُنِي مِنَ التَّحَرُّكِ اِلَّا مَكَانُ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى فَخِذِي . فَقَامَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حِينَ اَصْبَحَ عَلَى غَيْرِ مَاءٍ . فَاَنْزَلَ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ آيَةَ التَّيَمُّمِ . فَتَيَمَّمُوا . قَالَ أُسَيْدُ بْنُ الْحُضَيْرِ مَا هِيَ بِاَوَّلِ بَرَكَتِكُمْ يَا آلَ اَبِي بَكْرٍ . قَالَتْ فَبَعَثْنَا الْبَعِيرَ الَّذِي كُنْتُ عَلَيْهِ . فَاَصَبْنَا الْعِقْدَ تَحْتَهُ .

ترجمه‌سی

نبی محترم صلی الله علیه وسلمك زوجهٔ طاهره‌سی (ام المؤمنین) عائشه رضی الله عنهادن: شویله دیمشدر: نبی اکرم صلی الله علیه وسلمك ایتدکاری سفرلرك برنده [۱] برلکده (یوله) چیقمش ایدك. یا بیدایه، یا ذات الجیشه [۲] واردیغمزده (نزدمده عاریت اولان) [۳] بر کردانلغم قوپ(وب غائب اول)دی. آرانسون دیه رسول الله صلی الله علیه وسلم (او محلده) بکله‌دی. هرکس ده برابر بکله‌دی. حال بوکه بر

[۱] بو سفر هجرتك بشنجی و یا آلتنجی سنه‌سنده واقع اولان (بنو المُصْطَلِق) نام دیکرله (مُرَیْسِیع) غزاسیدر دینلر واردر. ایلریده کله‌جك قصهٔ اِفْك ده بو غزاده وقوعه کلمشدر. بعضلری‌ده قصهٔ افکك بنو المصطلق غزاسنده واقع اولدیغی محقق ایسه‌ده بوراده موضوع بحث اولان قصه (ذات الرِّقاع) غزوه‌سنده واقع اولمشدر دیرلرسه‌ده طبرانی‌نك آتیده‌کی حدیثنه اویغون دوشمیور. طبرانی، اسناد جید وحسن ایله شویله روایت ایدیور: « عائشه رضی الله عنها دیدی‌که بنم کردانلق مسئله‌مدن دولایی اولان اولدقدن، اهل افك‌ده دیدکارینی دیدکدن صوکرا برغزوه‌ده رسول الله صلی الله علیه وسلم ایله برلکده ینه چیقدم. ینه کردانلغم دوشدی. نهایت اونی آرامق ایچون هرکس یولندن قالدی وطاڭ یری آغاردی. ابوبکردن نه چکدیکمی الله بیلیر. بکا: « هرسفرده عالمك باشنه صیقینتی اولورسڭ. ایشته هیچ کیمسه‌نك یانده صو یوق » دیدی. الله، تیمم حقنده رخصت آیتنی انزال ایتدی. ابوبکرده بکا: « سن، بنم بیلدیکمه کوره مبارك بر کیمسه‌سڭ دیدی. » اه. بونلردن بعضیلرینك آکلادیغی کبی سقوط قلاده وقعه‌سنك متعدد اولوب برنجیسنه عائد سفرده افکك وقوعی، دیکرکنده‌ده آیت تیممك نزولی استخراج ایدیله‌بیلیر. تیمم قصه‌سی فتح مکه غزاسنده جریان ایتدی دیین‌ده واردر. هرحالده ابوهریره رضی الله عنهك روایت ایتدیکی برحدیثده: « تیمم آیتی نازل اولدیغی وقت ناصیل ایده‌جکمی بیله‌مه‌دم .. » دیمه‌سی، بو قصه‌نك بنو المصطلق غزوه‌سندن صوکرا اولدیغنه وعِقد وقلاده سقوطنك تعددینه وافك قصه‌سنك اولکیسنده جریان ایتدیکنه دلیلدر. چونکه ابوهریره رضی الله عنهك داخل دائرهٔ اسلام اولماسی خیبردن صوکرادر.

[۲] وقعه‌نك بو ایکی قوناقدن هانکیسنده اولدیغنده شك ایدن ام المؤمنین حضرتلریدر. (بَیْداء) قول اصحه کوره « ذُوالحُلَیْفَة » نك نام دیکریدر. « ذاتُ الجَیْش » ده مدینه‌یه بر بَرِید، یعنی دورت فرسخ مسافه‌ده بریرك اسمیدر. هرایکیسی‌ده مدینهٔ منوره ایله مکهٔ مکرمه یولی اوزرنده‌در. بیدایی خیبر یولی اوزرنده ظن ایله وقعه‌نك مریسیع غزوه‌سنده اولماسنی استبعاد ایدنلرك یاکیلدقلرینی شارح بخاری (عینی) سویلیور.

[۳] « جَزْع ظَفَار » دیدکاری آقلی، قارالی یمن بونجوغندن معمول اولوب اون

صو باشنده دکللردی. خلق، ابو بکر (رضی الله عنه)ه کلوب: « (یا ابا بکر،) عائشه‌نك ایتدیکنی کوردکمی؟ رسول الله صلی الله علیه وسلمی‌ده، هرکسی‌ده (یوللرندن) آلیقویدی. صو باشنده دکللر. (کیمسه‌نك) یانده‌ده صو یوق » دیدیلر. ابو بکر (رضی الله عنه بنم یانمه) کلدی. رسول الله صلی الله علیه وسلم‌ده اویومش، (مبارك) باشنی دیزیمه قویمشدی. ابوبکر: « سن، رسول الله صلی الله علیه وسلمی‌ده، هرکسی‌ده یولندن آلیقویدڭ. صو باشنده دکللر، (کیمسه‌نك) یانده‌ده صو یوق » دیدی. — (عائشه رضی الله عنها) دیرکه ابوبکر بکا عتاب ایتدی، برچوق سویلندی [۱]. ألی ایله‌ده بوکرمه اورمغه باشلادی. (بویله ایکن ینه) رسول الله صلی الله علیه وسلمك (مبارك) باشی دیزمده اولدیغی ایچون هیچ قیپیردامادم [۲]. صباح اولونجه رسول الله صلی الله علیه وسلم قالقدی. هیچ صو یوقدی. الله عز وجل حضرتلری تیمم آیتی انزال بویوردی [۳]. هرکس تیمم

ایکی درهملك برقیمتی حائز اولان بوقلاده‌یی — تکرار اولماسون دیه بوکتابه آلینمایان دیکر بخاری حدیثنده مصرح اولدیغی اوزره — همشیرهٔ محترمه‌لری اسماء رضی الله عنهادن استعاره ایتمشلردی.

[۱] ناصل سویلندیکنك نمونه‌سی طبرانی‌نك [۱] رقملی حاشیه‌ده نقل اولونان حدیثنده کوستریلمشدی.

[۲] « فَلاٰ یَمْنَعُنِی مِنَ التَّحَرُّكِ اِلاّٰ مَكٰانُ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ عَلٰى فَخِذِی » جمله‌سی حقیله ترجمه ایدیلك لازم کلسه « بنی قیپیردامقدن، رسول الله صلی الله علیه وسلمك فخذم اوزرنده بولونماسندن باشقه هیچ برشی منع ایتمیوردی » دیمك اقتضا ایدرسه‌ده متنده کورولن طرزده ترجمه‌یی شیوه‌یه دها موافق بولدم.

[۳] معلوم اولدیغی اوزره هرایکیسی‌ده مدنی اولان سورهٔ نسا ایله سورهٔ مائده‌ده بر تیمم آیتی واردر. سورهٔ مائده‌ده‌کی آیتك باش طرفی وضوءیه دائر اولدیغی ایچون اوکا وضوء آیتی‌ده دیرلر. بو قصه‌ده نازل اولان تیمم آیتنك هانکیسی اولدیغی حقنده خیلی اختلاف واردر. برنجیسنده یالکز تیممدن بحث ایدیلدیکنه، ایکنجیسنه آیت وضوء دینیلدیکنه باقارق بو دفعه نازل اولان آیت نسادر دینلر وارسه‌ده ابو بکر حُمَیْدی‌نك برروایتنده « فَنَزَلَتْ یٰا اَیُّهَا الَّذِینَ آمَنُوا اِذٰا قُمْتُمْ اِلَى الصَّلاٰةِ فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ وَاَیْدِیَكُمْ (اَلْاٰیَةَ اِلٰى قَوْلِهِ) لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ » دینیلدیکنه کوره ایلك نازل اولان مائده‌ده‌کی آیت اولمق لازم کلیر.

ایتدی . أُسَیْد بن حُضَیْر (رضی الله عنه) [١] : « ای ابوبکر خاندانی ، بو سزك ایلك برکتکز دکلدر » [٢] دیدی . ـ (عائشه رضی الله عنها) دیرکه (صوکرا کیده‌جکمز صیراده) اوزرینه بیندیکم دوه‌یی قالدیردق . کردانلغی آلتنده بولدق .

٢٢٣ . عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللّٰهِ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ النَّبِیَّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ قَالَ أُعْطِیتُ خَمْساً لَمْ یُعْطَهُنَّ اَحَدٌ قَبْلِی : نُصِرْتُ بِالرُّعْبِ مَسِیرَةَ شَهْرٍ . وَجُعِلَتْ لِیَ الْاَرْضُ مَسْجِداً وَطَهُوراً . فَاَیُّمَا رَجُلٍ مِنْ اُمَّتِی اَدْرَکَتْهُ الصَّلَاةُ فَلْیُصَلِّ . وَاُحِلَّتْ لِیَ الْغَنَائِمُ وَلَمْ تَحِلَّ لِاَحَدٍ قَبْلِی . وَاُعْطِیتُ الشَّفَاعَةَ . وَکَانَ النَّبِیُّ یُبْعَثُ اِلَی قَوْمِهِ خَاصَّةً وَبُعِثْتُ اِلَی النَّاسِ عَامَّةً .

ترجمه‌سی

جابر بن عبدالله (الانصاری) رضی الله عنهمادن :

شویله دیمشدر : نبی اکرم صلی الله علیه وسلم [٣] بویوردی که بندن اوّل

[١] اسید بن حضیر رضی الله عنه عقبهٔ ثانیه کیجه‌سی علیه الصلاة والسلام افندیمز حضرتلری طرفندن اوس اوزرینه نقیب نصب اولونان اجلهٔ انصاردندر . دوشورولمش کردانلغی یوللرده آرامایه کونده‌ریلنلرك باشنده ایدی .

[٢] بخارینك دیکر روایتنده اسید رضی الله عنه، ام المؤمنین رضی الله عنهایه « جَزَاكِ اللّٰهُ خَیْراً . فَوَاللّٰهِ مَا نَزَلَ بِكِ اَمْرٌ تَکْرَهِینَهُ اِلَّا جَعَلَ اللّٰهُ لَكِ وَلِلْمُسْلِمِینَ فِیهِ خَیْراً = الله سنی خیر ایله مکافاتلاندیرسین. والله سنك باشکه خوشلانمادیغك هیچ برایش کلمزکه الله تعالی، اونده سنك ایچونده، مسلمانلر ایچونده برخیر بولوندورماسون » دیمشدرکه بو سوزلر ، قصه‌نك افکدن صوکرا اولدیغنه دلالت ایدر . فخر عالم صلی الله علیه وسلم افندیمزك ده : « مَا کَانَ اَعْظَمَ بَرَکَةَ قِلَادَتِكِ = سنك کردانلغكك برکتی نه بیوك ایمش! » بویوردقلری اسحق بُسْتی نك تفسیرنده ابن ابی مُلَیْکه طریقندن مرویدر .

[٣] طرف عالیٔ نبویدن تحدیثاً للنعمه ویریلن بو خبر صادق ـ عمرو بن شعیب ابن محمدك باباسندن ، جدندن روایت ایتدیکنه نظراً ـ غزوات سنیه‌نك صوکنجیسی اولان غزوهٔ تَبُوك ده بیلدیریلمشدر .

هیچ برکیمسه‌یه ویریلمه‌دك بش شی (هپ بردن) بکا ویریلمشدر : بر آیلق یوله قدر (دشمنلریمك قلبنه) قورقو (صالمق) ایله منصور اولدم [١] . یر (یوزی) بکا نمازکاه وسبب طهارت قیلیندی [٢] . اونك ایچون امتمدن نماز وقتی کلوب چاتمش هرکیم اولورسه اولسون نمازینی قیلیویرسون . غنائم بکا حلال ایدیلدی. حالبوکه بندن اول کیمسه‌یه حلال ایدیلمه‌مشدر [٣] . بکا شفاعت ویریلدی [٤] . برده (بندن اوّل) هرنبی ، خاصةً کندی قومنه بعث اولونورکن بن عموم ناسه بعث اولوندم [٥] .

[١] حضرت رسول علیه السلام بوتون اعداسنه قارشی منصور ایدی . غایه‌نك برآیلق کوستریلمه‌سنده‌کی نکته‌ایسه مدینهٔ طاهره‌لری ایله اعداسی آراسنده هیچ برطرفدن برآیلقدن زیاده مسافه‌نك موجود اولماماسی ایدی .

[٢] انبیای سلف صلوات الله وسلامه علیهم اجمعین زماننده آنجق خاورا ، کلیسا کبی عبادته تخصیص ایدیلمش یرلرده نماز قیلینه‌بیلیردی . نبی آخر زمان علیه صلوات الرحمن افندیمز ایله امتی اولمقله مشرف بولونان بزلره ایسه طاهر اولمق شرطیله بوتون یر یوزی مسجد اولدیغی کبی طاهر اولان طوپراغی‌ده طهور ، یعنی مطهِّر ومُزیل حَدَث اولدی. آبدست صویی بولمایان کیمسه همان طوپراق ایله تیمم ایدوب هرنرده اولسه نمازه طورور .

[٣] امم سالفه‌نك کیمی جهاده مأذون دکلدی. مأذون اولانلری‌ده غنائمدن استفاده‌یه مأذون دکلدیلر .

[٤] مراد ، شفاعت عظمادرکه ناسی هول موقفدن قورتاروب راحتلاندیرمق لطف عمیم وبی‌نظیریدر . بونك یوم قیامتده وقوع بولاجغی محققدر . بوندن باشقه دیکر شفاعات خاصه‌ده مقصوددرکه بونلرده اهل ناردن قلبنده ذرهٔ ایمانی بولونانلرك جهنمدن خروجنه ، اهل جنتك رفع درجاتنه ، عذاب جحیمه مستحق اولمش بر طاقیم کیمسه‌لرك عدم دخوللرینه ، برطاقم کیمسه‌لرك‌ده بلاحساب جنته کیرمه‌لرینه شفاعت بو قبیلدندر . (٨٥ و ٣٦٥ نجی حدیثلره‌ده مراجعت .)

[٥] خصائص جلیلهٔ محمدیه یالکز بوبشه منحصر دکلدر. نیته‌کیم ابوهریره‌نك مسلمده‌کی بر روایتنده آلتی شی ایله انبیا اوزرینه تفضیل بویورلدقلری وترجمه ایدیلن بو حدیثده‌کی شفاعتدن ماعدا خصائص ایله برلکده کندیلرینه جوامع الکلم ویریلدیکی وسلسلهٔ انبیانك ذات مقدسلریله ختم بویورولدیغی ذکر اولونیور. ینه مسلمك حذیفه حدیثنده مذکور خصائص میاننده : « وَجُعِلَتْ صُفُوفُنَا کَصُفُوفِ الْمَلَائِکَةِ = برده بزم نماز صفلرمز ، صفوف ملائکه کبی قیلنمشدر » بویورولیور . نسائی‌ده‌کی روایته کوره : « وَاُوتِیتُ هٰؤُلَاءِ الْآیَاتِ آخِرَ سُورَةِ الْبَقَرَةِ مِنْ کَنْزٍ تَحْتَ الْعَرْشِ لَمْ یُعْطَ مِنْهُ اَحَدٌ قَبْلِی وَلَا یُعْطَی مِنْ اَحَدٍ

٢٢٤. عَنْ اَبِی جُهَیْمٍ بْنِ الْحَارِثِ الْاَنْصَارِیِّ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ اَقْبَلَ النَّبِیُّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ مِنْ نَحْوِ بِئْرِ جَمَلٍ. فَلَقِیَهُ رَجُلٌ فَسَلَّمَ عَلَیْهِ . فَلَمْ یَرُدَّ

بَعْدِی = برده عرش رحمانك آلتنده‌کی بر خزینه‌دن سورهٔ بقره‌نك صوکنده‌کی شو آیات کریمه بکا ویریلدی‌که بندن اول هیچ بر کیمسه‌یه ویریلمه‌دیکی کبی بندن صوکراده کیمسه‌یه ویریلمه‌یه‌جکدر » بویورولمشدرکه امم سالفه‌نك عقوبت اولارق کرفتار ایدیلدکلری آغیر جزالرك بو امتدن تخفیفنه وخطا ایله نسیان جزاسنك رحمت الٰهیه اثری اولارق مرفوع اولدیغنه اشارتدر. کذلك مسند احمد بن حنبلده : « اُعْطِیتُ مَفَاتِیحَ الْاَرْضِ وَسُمِّیتُ اَحْمَدَ وَجُعِلَتْ اُمَّتِی خَیْرَ الْاُمَمِ = ... بکا ارضك آناختارلری ویریلدی . احمد تسمیه اولوندم، امتمده امتلرك اك خیرلیسی قیلیندی » دیه‌وارد اولمشدرکه مفاتیح ارضك کندیلرینه تسلیمی ، امتك یر یوزنده تصرف ایده‌جکنه اشارتدر . نیته‌کیم وعد جلیل نبوینك برقسمی شیمدی‌یه قدر تحقق ایتمشدر . وعدك ارکج تمام حصولنه‌ده شبهه‌مز یوقدر . « احمد » اسم شریفی‌ده دنیا وعقباده ، ارض وسماده ذات اقدسلرینك هرکسجه‌معلوم ومحمود اولدیغنی اشعار ایدر . مسند بزارده : « غُفِرَ لِی مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِی وَمَا تَاَخَّرَ وَاُعْطِیتُ الْکَوْثَرَ وَاِنَّ صَاحِبَکُمْ لَصَاحِبُ لِوَاءِ الْحَمْدِ یَوْمَ الْقِیَامَةِ. تَحْتَهُ آدَمُ وَمَنْ دُونَهُ = کچمش وکله‌جك ذنبم مغفرت ایدیلمشدر. بکا کوثر ویریلمشدر . بو صاحبکز (نبی ذیشانکز)ده هیچ شبهه ایتمه‌یکزکه قیامت کوننده لواء الحمدك صاحبیدرکه آدم اولسون، آدمدن بری‌یه اولسون بوتون انبیا او لوانك آلتنده‌در. » ینه مسند بزارده: « کَانَ شَیْطَانِی کَافِراً فَاَعَانَنِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَلَیْهِ فَاَسْلَمَ = بنم شیطانم کافر ایدی . لکن الله اوکا قارشی بکا یاردیم ایتدی‌ده مسلم اولدی (یاخود بن، شرندن سلامتده قالیورم) » دیه وارد اولمشدر. ذات نبویلرینك ذنبی اولسه اولسه ترك اولادر. یوقسه صاحب شریعت اولان ذاتدن معاصی صدوری خاطره کلمز. انبیای سلف حضراتی ترك اولادن طولایی دوچار عتاب اولدقلری حالده نبی ذیشانمز هرکونه معاتباتدن آزاده بویورولمشلردر . کوثر ، حوض کوثر معناسنه کلدیکی کبی خیر کثیر معناسنه‌ده کلیر .

ایشته بورایه قدر کرك متنده ، کرك بو حاشیه‌ده ذکر اولونان خصائص اون آلتی‌یی بولیور . مع هذا بوکا مقصور اولمق‌ده لازم کلمز. نیته‌کیم ابو سعید نیسابوری « شرف المصطفی » تسمیه ایتدیکی کتابنده انبیای عظام حضراتنده اولمادق خصائص نبویهٔ محمدیه‌یی آلتمشه قدر چیقاریور . بو حدیثده بش ، دیکرنده آلتی ، دها اوبرنده دورت ویا اوچ خصیصه‌نك ذکر وتعداد بویورلمش اولماسی حصره دلالت ایتمز .

عَلَیْهِ النَّبِیُّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ السَّلَامَ [*] حَتّٰی اَقْبَلَ عَلَی الْجِدَارِ . فَمَسَحَ بِوَجْهِهِ وَیَدَیْهِ . ثُمَّ رَدَّ عَلَیْهِ السَّلَامَ .

ترجمه‌سی

ابو جهیم بن الحارث (بن الصمّة) الانصاری رضی الله عنهمادن [١] :

شویله دیمشدر : (بردفعه) نبی اکرم صلی الله علیه وسلم بئر جمل [٢] طرفندن تشریف ایدیورلردی . کندیلرینی بری [٣] قارشیلایوب سلام ویردی . نبی اکرم صلی الله علیه وسلم (اوراده‌کی بر) دیواره یوکلوب (ودیواره ال طوقوندوروب) یوزلرینه واللرینه مسح ایتمه‌دکجه [٤] او کیمسه‌یه رد سلام بویورمادیلر [٥] . (آنجق اوندن) صوکرا سلامنی رد بویوردیلر [٦] .

---

[*] بخارینك متننده « السَّلَامَ » کلمه‌سی یوقدر. مفعولك بوراده حذفی ابهامی موجب اولماز.

[١] ابو جهیم بن الحارث بن الصمة الخزرجی النجّاری‌درکه کندیسنه « ابو جهیم » دینیلدیکی کبی - حرف تعریف ایله - « ابو الجهیم » ده دینیر . پدری کبار صحابه‌دن بر (بدری)در.

[٢] « بئر جمل » یاخود « بئر الجمل » مدینهٔ منوره‌یه یاقین بر یرك اسمی ایدی .

[٣] رسول الله علیه الصلاة والسلامه مصادف اولان « بری » راوینك کندیسی ، یعنی ابو جهیم رضی الله عنهدر . نیته‌کیم امام شافعی طریقندن کلن روایتده بو جهت مصرحدر. ابهام شخص ایتمه‌سی - الله اعلم - مناسبتسز بر زمانده بیلمه‌یه‌رك سلام ویرمش اولماسندن طولایی ایکیده برده کندینی اورته‌یه آتمقدن حیا ایتمه‌سی اولمشدر .

[٤] تیمم تعریفدر . دار قُطْنِی ایله دیکر رواتك روایتنده ایسه : « وَمَسَحَ وَجْهَهُ وَذِرَاعَیْهِ = یوزی ایله قوللرینه مسح ایتدی » دیه وارد اولمشدر .

[٥] شافعی‌نك روایتنده قضای حاجت ایدیلدیکی اثناده او کیمسه اورادن کچوب سلام ویرمش اولیور. طبرانی ایله سنن ابی داود روایتلرنده‌ده بو جهت تصریح ایدیلمکده اولوب حتی تیممدن صوکرا : « سکا ردّ سلامدن بنی منع ایدن ، طهارت اوزره بولونمامیشمدر » بویورولدیغی طبرانینك روایتنده بیان ایدیلیور. بزّارك سند صحیح ایله ایتدیکی روایتده ایسه قصه باشقه دورلو نقل ایدیلیور. بو روایتده قضای حاجت اثناسنده ردسلام واو کیمسه اوزاقلاشدقدن صوکرا کندیسنه ندا ایله : « سکا ردّ سلام ایدیشم ، بورادن صاووشوب کیتدکدن صوکرا پیغمبره سلام ویردم‌ده رد سلام ایتمه‌دی دیمه‌یه‌سك دیه‌در. بنی بردها بو حالده کورورسه‌ك سلام ویرمه . اکر ویریرسه‌ك رد سلام ایتمم » بویورولدیغی مذکوردر . هرحالده واقعه تعدد ایتمش کبی کورونیور . دیکر بر طاقیم روایاتدن‌ده واقعه‌نك ایکیدن زیاده اولدیغی استدلال اولونابیلیر.

[٦] « سلام » اسماء الٰهیه‌دن اولدیغی ایچون ردّ سلام ضمننده اولسه‌ده او اسم

٢٢٥. عَنْ عَمَّارِ بْنِ يَاسِرٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ أَنَّهُ قَالَ لِعُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ أَمَا تَذْكُرُ أَنَّا كُنَّا فِي سَفَرٍ أَنَا وَأَنْتَ ؟ فَأَمَّا أَنْتَ فَلَمْ تُصَلِّ . وَأَمَّا أَنَا فَتَمَعَّكْتُ فَصَلَّيْتُ . فَذَكَرْتُ ذٰلِكَ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ . فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّمَا كَانَ يَكْفِيكَ هٰكَذَا . فَضَرَبَ بِكَفَّيْهِ الْأَرْضَ وَنَفَخَ فِيهِمَا . ثُمَّ مَسَحَ بِهِمَا وَجْهَهُ وَكَفَّيْهِ .

ترجمه‌سی

عمار بن یاسر رضی الله عنهمادن :

عمر بن الخطاب رضی الله عنه‌یه شویله دیمشدر [١]: خاطرلامازمیسک؟ (بردفعه) بن، سن، ایکیمز برسفرده ایدک [٢]. سن نماز قیلمادک [٣]. بن ایسه (طوپراق اوستنده) یووارلاندقدن صوکرا نمازی قیلدی ایدم [١]. بو (یاپدیغم) ایشی (مؤخراً) نبی اکرم صلی الله علیه وسلمه عرض ایتدم‌ده نبی علیه الصلاة والسلام افندیمز: «سکا بوقدری یتر» بویوروب اللرینی یره اوردی و (اللرینه بولاشان طوپراغک)

مبارکی طهارتسز آ کماملق جهتی قصد بویورولمشکه بونی استحبابه حمل ایدنلر اولدیغی کبی بلا وضوء ذکرک اوللری جائز اولمادیغنه قائل اولانلر واردر . بونلره کوره‌ده بو عدم جوازک بالآخره آیت وضوء ایله منسوخ اولدیغی سویله‌نیلیور وعائشه رضی الله عنها « كَانَ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ يَذْكُرُ اللّٰهَ عَلَى كُلِّ أَحْيَانِهِ = علیه الصلاة والسلام افندیمز هرزمانده اللهی ذکر ایدرلردی » حدیثی ایله استدلال ایدیلیور .

[١] قصه‌نک کسب وضوح ایتمه‌سی ایچون بخاریده مذکور اولوب مؤلفک طی ایتدیکی اوفاق تفک بعض تفصیلاتی قید ایتملی‌یز :

اصحابدن ، برقوله کوره تابعیندن اولان عبدالرحمن بن أَبْزَى الخُزاعی‌نک روایت ایتدیکنه نظراً بری ، عمر رضی الله عنه‌یه کلوب : « بن جنب اولدم . صوده بولامادم . نه یاپه‌یم ؟ » دیه صورمش . حضرت امیرالمؤمنین ، سنن ابو داووده‌کی روایته نظراً : « بن اولسه‌م صو بولنجه‌یه قدر نماز قیلمازدم » دیمش . عمار رضی الله عنه‌ده متنده‌کی قصه‌یی کندیسنه خاطرلاتمش .

[٢] مسلمک روایتنده « فِي سَفَرٍ » یرینه « فِي سَرِيَّةٍ » دیه‌وارد اولمش اولدیغی کبی « فَأَجْنَبْنَا = ایکیمزده جنب اولمشدق » زیاده‌سی‌ده واردر .

[٣] عمر رضی الله عنه یا وقتک خروجنه قدر صو بولورم امیدیله نمازی قیلمامش ، یاخود تیمم یالکز حدث اصغری ازاله ایدر ، حدث اکبری ازاله ایده‌مز اعتقادنده بولونمشکه بو ایکنجی احتمال دها قوتلیدر . حتی مذهب مشهوری بودر . عبدالله بن مسعود رضی الله

اوستنده) یووارلاندقدن صوکرا نمازی قیلدی ایدم [١]. بو (یاپدیغم) ایشی (مؤخراً) نبی اکرم صلی الله علیه وسلمه عرض ایتدم‌ده نبی علیه الصلاة والسلام افندیمز : « سکا بوقدری یتر » بویوروب اللرینی یره اوردی و (اللرینه بولاشان طوپراغک)

عنهک‌ده اجتهادی اوکا موافق اولدیغی مشارالیه ایله ابو موسی الاشعری آراسنده جریان ایتدیکی بخاریده مذکور مناظره‌دن آکلاشیلیور . بومناظره‌ده ابوموسی الاشعری حضرتلری حضرت عمارک بو روایتیله احتجاج ایدیور . ابن مسعود حضرتلری‌ده : « کورمیورمیسک ؟ عمر بو سوزه قانع اولمامش » جوابنی ویرمش . بونک اوزرینه ابوموسی : « عمارک سوزنی برطرفه براق . (تیمم آیتنی قصد ایده‌رک) یا شو آیتی نه یاپاجقسک؟ » مقابله‌سنده بولونمش . ابن مسعود حضرتلری نه دیه‌جکنی بیله‌مه‌مشده : « بو آدملره بویله بر رخصت ویریرسه‌ک زمده ایسه صویی صوغوق بولونجه اونی براقوب تیممه قالقاجقلر » دیمش . ابن مسعودک بو اجتهادندن رجوع ایتدیکننک مروی اولدیغنی شارح بخاری عینی سویلیور .

حضرت عمر رضی الله عنهک عمار رضی الله عنهدن بونی دیکله‌دکدن صوکرا رأی واجتهادنده مصر اولماسنده‌کی حکمت عجبا نه‌ایدی؟ برکره آیت وضوءده‌کی (وَإِنْ كُنْتُمْ جُنُبًا فَاطَّهَّرُوا) نظم جلیلنه باقوب جنبک تطهرده مبالغه ایله مکلف اولدیغنه ، بونک‌ده طوپراق ایله دکل ، آنجق صو ایله اولابیله‌جکنه حکم ایتمش . متعاقباً تیممی استلزام ایدن اسبابک تعدادی صیراسنده « أَوْ لَامَسْتُمُ النِّسَاءَ » شرطنی حنفیه‌نک آکلادیغی کبی مجامعه‌یه دکل ، شافعیه‌نک آکلادیغی کبی علی العاده لمسه حمل ایله بو ملامسه‌نک حدث اصغر اولدیغنه حکم ایله یالکز آبدست اقتضا ایدن یرلرده تیممک جوازینه قائل اولمشدر . ثالثاً عمارک خاطرلاتدیغی وقعه‌یی خاطرلایامامشده اجتهادنده مصر قالمش ، حتی روایته نظراً : « اِتَّقِ اللّٰهَ يَا عَمَّارُ » دیمشکه « عمار ، اللهدن قورق . ایی دوشون . اولورکه اونوتدک ، یاخود یاکیلیورسک . بن سنکله برابر ایمشده اویله برشی خاطرلایامیورم » دیمک اولور . عمار : « والله یا امیرالمؤمنین ، آرزو ایدرسه‌ک بونی هیچ کیمسه‌یه سویله‌مه‌م » دینجه : « كَلَّا وَاللّٰهِ لَنُوَلِّيَنَّكَ مَا تَوَلَّيْتَ = خیر ، اوزرکه آلدیغک مسئولیتی البته سکا براقیرز » جوابنی ویرمش . دیمککه قصه‌یی تذکر ایتمه‌مکله برابر رد ده ایده‌مه‌مش .

[١] عمار رضی الله عنه اوزمان برقیاس شرعی ترتیب ایده‌رک طوپراق صویه بدل اولنجه حدث اصغرده اعضای وضویی ، حدث اکبرده ایسه بوتون بدنی طوپراغه بولامق لازم کله‌جکنه حکم ایتمش .

اوزرینه اوفله‌دکدن [١] صوکرا (ایکی آووجی ایله) یوزینه وایکی النه مسح بویوردی ایدی [٢] .

٢٢٦ . عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ الْخُزَاعِيِّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ كُنَّا فِي سَفَرٍ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ . وَاِنَّا اَسْرَيْنَا . حَتَّى اِذَا كُنَّا فِي آخِرِ اللَّيْلِ وَقَعْنَا وَقْعَةً وَلَا وَقْعَةَ اَحْلَى عِنْدَ الْمُسَافِرِ مِنْهَا . فَمَا اَيْقَظَنَا اِلَّا حَرُّ الشَّمْسِ . فَكَانَ اَوَّلَ مَنِ اسْتَيْقَظَ فُلَانٌ ثُمَّ فُلَانٌ ثُمَّ فُلَانٌ . ثُمَّ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ الرَّابِعُ . وَكَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِذَا نَامَ لَمْ نُوقِظْهُ [٣] حَتَّى يَكُونَ هُوَ يَسْتَيْقِظُ . فَاِنَّا [٤] لَا نَدْرِي

[١] بو اوفلەمه مستحب ، یا سنتدر . أله ، بدنه اذا ویره‌جك قوم دانه‌لری وطوپراغه یاپانجی باشقه شیلر بولاشمش ایسه اونلری ازاله ایتمك ، یاخود أله زیاده طوپراق یاپیشدی ایسه اونی آزالتمق ایچوندر . بعض روایاتده (نَفَخَ) یرینه (نَفَضَ) وارد اولمشدرکه الارینی سیلکمك دیمکدر . سببی ینه دیدیکمزدر .

[٢] تیممك صفت وکیفیتی حقنده کتب صحاح ایله سنن ومسانیدده روایت ایدیلن احادیث شریفه‌ده اختلاف پك چوقدر . کیمنه کوره ضربهٔ واحده ، کیمنه کوره‌ده ایکی ضربه اولدیغی کبی یوز ایله اللرك هانکیسی مسحده تقدیم ایدیله‌جکی واللرك مسح ایدیله‌جك مقداری حقنده‌کی روایاتده متخالفدر . ابوحنیفه ، مالك ، شافعی ایله بونلرك اصحابی ولیث بن سعد یوز ایچون برضربه ، اللر ایچونده دیکر ضربه‌یه قائل اولمشلردر . آنجق مالکه کوره مسح بیلکچه‌لره قدر فرض ودیرسك اوجلرینه‌قدر اختیاریدر . حسن بن حیّ ایله ابن ابی لیلی : «ایکی ضربه‌در . هربری ایله هم یوز ، هم‌ده دیرسکلردن پارماق اوجلرینه قدر مسح ایدیلیر» دیمشلردر . امام زهری مسحی تا قولتوقلره واردیریر . بعض علماء جنب اولان اوموز باشلرینه قدر ، اولمایان بیلکچه‌لره قدر مسح ایدر دیمش ایسه‌ده قولی ضعیفدر . امام مالکك اوچ ضربه قولی‌ده واردرکه ایکیسی فرض ، اوچنجیسی مستحبدر دیمش . ابن سیریندن منقول برقوله کوره یوز ایچون بر ، اللر ایچونده بر اولمق اوزره اوچ ضربه‌در . بونلردن باشقه ذکرندن صرف نظر ایتدیکمز آرای سائره‌ده واردر . حاصلی هربری بر روایته تمسك ایده‌رك آیری آیری اجتهادلرده بولونمشلردر . نهایت آبدسته قیاساً ـ بری یوز ، دیکری دیرسکلره قدر اللر ایچون اولمق اوزره ـ ایکی ضربه‌یه دلالت ایدن ظاهر کتاب ایله بونی تصریح ایدن سنت روایتلرینك منطوقنه رجوع ایدیلمش والیوم عمل بونك اوزرینه تقرر ایتمشدر .

[٣] « لَمْ يُوقَظْ » روایتیده واردر .

[٤] بخاری نسخه‌لرنده «لِاَنَّا»

مَا يَحْدُثُ لَهُ فِي نَوْمِهِ . فَلَمَّا اسْتَيْقَظَ عُمَرُ وَرَأَى مَا اَصَابَ النَّاسَ . وَكَانَ رَجُلاً جَلِيداً . فَكَبَّرَ وَرَفَعَ صَوْتَهُ بِالتَّكْبِيرِ . فَمَا زَالَ يُكَبِّرُ وَيَرْفَعُ صَوْتَهُ بِالتَّكْبِيرِ حَتَّى اسْتَيْقَظَ لِصَوْتِهِ [١] رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ . فَلَمَّا اسْتَيْقَظَ شَكَوْا اِلَيْهِ الَّذِي اَصَابَهُمْ . قَالَ لَا ضَيْرَ . اَوْ لَا يَضِيرُ [٢] . اِرْتَحِلُوا . فَارْتَحَلُوا [٣] . فَسَارَ غَيْرَ بَعِيدٍ . ثُمَّ نَزَلَ فَدَعَا بِالْوَضُوءِ فَتَوَضَّأَ . وَنُودِيَ بِالصَّلَاةِ . فَصَلَّى بِالنَّاسِ . فَلَمَّا انْفَتَلَ مِنْ صَلَاتِهِ اِذَا هُوَ بِرَجُلٍ مُعْتَزِلٍ لَمْ يُصَلِّ مَعَ الْقَوْمِ . قَالَ مَا مَنَعَكَ يَا فُلَانُ اَنْ تُصَلِّيَ مَعَ الْقَوْمِ ؟ فَقَالَ اَصَابَتْنِي جَنَابَةٌ وَلَا مَاءَ . قَالَ عَلَيْكَ بِالصَّعِيدِ . فَاِنَّهُ يَكْفِيكَ . ثُمَّ سَارَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ . فَاشْتَكَى اِلَيْهِ النَّاسُ مِنَ الْعَطَشِ . فَنَزَلَ فَدَعَا عَلِيّاً وَرَجُلاً آخَرَ . فَقَالَ اذْهَبَا فَابْتَغِيَا الْمَاءَ . فَانْطَلَقَا . فَلَقِيَا امْرَأَةً بَيْنَ مَزَادَتَيْنِ اَوْ سَطِيحَتَيْنِ [٤] مِنْ مَاءٍ عَلَى بَعِيرٍ لَهَا . فَقَالَا لَهَا اَيْنَ الْمَاءُ ؟ فَقَالَتْ عَهْدِي بِالْمَاءِ اَمْسِ هٰذِهِ السَّاعَةَ . وَنَفَرُنَا خُلُوفٌ [٥] . فَقَالَا انْطَلِقِي اِذاً . قَالَتْ اِلَى اَيْنَ ؟ قَالَا اِلَى رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ . قَالَتِ الَّذِي يُقَالُ لَهُ الصَّابِئُ ؟ قَالَا هُوَ الَّذِي تَعْنِينَ . فَانْطَلِقِي . فَجَاءَا بِهَا اِلَى رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَحَدَّثَاهُ الْحَدِيثَ . قَالَ فَاسْتَنْزَلُوهَا عَنْ بَعِيرِهَا . وَدَعَا النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِاِنَاءٍ فَفَرَّغَ فِيهِ مِنْ اَفْوَاهِ الْمَزَادَتَيْنِ اَوِ السَّطِيحَتَيْنِ [٦] وَاَوْكَأَ اَفْوَاهَهُمَا وَاَطْلَقَ الْعَزَالِيَ . وَنُودِيَ فِي النَّاسِ اسْقُوا وَاسْتَقُوا [٧] . فَسَقَى مَنْ سَقَى . وَاسْتَقَى [٨] مَنْ شَاءَ . وَكَانَ آخِرَ ذٰلِكَ اَنْ اَعْطَى الَّذِي اَصَابَتْهُ الْجَنَابَةُ اِنَاءً مِنْ مَاءٍ .

[١] « بِصَوْتِهِ » ده مرویدر . [٢] شك راویدندر . [٣] دیکر روایتده « فَارْتَحَلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ » . [٤] بو شك‌ده راویدندر . [٥] بعض روایاتده نصب ایله « خُلُوفاً » [٦] بوده راوینك لفظده شکیدر . [٧] دیکر روایتده « وَاسْتَسْقُوا » . [٨] دیکر روایتده « وَاسْتَسْقَى » .

قَالَ اذْهَبْ فَأَفْرِغْهُ عَلَيْكَ . وَهِيَ قَائِمَةٌ تَنْظُرُ إِلَى مَا يُفْعَلُ بِمَائِهَا . وَايْمُ اللهِ
لَقَدْ أُقْلِعَ عَنْهَا وَإِنَّهُ لَيُخَيَّلُ إِلَيْنَا أَنَّهَا أَشَدُّ مِلْئَةً مِنْهَا حِينَ ابْتَدَأَ فِيهَا . فَقَالَ
النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اجْمَعُوا لَهَا . فَجَمَعُوا لَهَا مِنْ بَيْنِ عَجْوَةٍ وَدَقِيقَةٍ وَسَوِيقَةٍ .
حَتَّى جَمَعُوا لَهَا طَعَاماً . فَجَعَلُوهَا فِي ثَوْبٍ وَحَمَلُوهَا عَلَى بَعِيرِهَا . وَوَضَعُوا الثَّوْبَ
بَيْنَ يَدَيْهَا . قَالَ لَهَا تَعْلَمِينَ مَا رَزِئْنَا مِنْ مَائِكِ شَيْئاً ؟ وَلٰكِنَّ اللهَ هُوَ الَّذِي
أَسْقَانَا . فَأَتَتْ أَهْلَهَا وَقَدِ احْتَبَسَتْ عَنْهُمْ . فَقَالُوا مَا حَبَسَكِ يَا فُلَانَةُ ؟ قَالَتِ
الْعَجَبُ . لَقِيَنِي رَجُلَانِ فَذَهَبَا بِي إِلَى هٰذَا الرَّجُلِ الَّذِي يُقَالُ لَهُ الصَّابِئُ . فَفَعَلَ
كَذَا وَكَذَا . فَوَاللهِ إِنَّهُ لَأَسْحَرُ النَّاسِ مِنْ بَيْنِ هٰذِهِ وَهٰذِهِ . وَقَالَتْ بِإِصْبَعَيْهَا
الْوُسْطَى وَالسَّبَّابَةِ فَرَفَعَتْهُمَا إِلَى السَّمَاءِ . تَعْنِي السَّمَاءَ وَالْأَرْضَ . أَوْ إِنَّهُ لَرَسُولُ اللهِ
حَقّاً . فَكَانَ الْمُسْلِمُونَ بَعْدَ ذٰلِكَ يُغِيرُونَ عَلَى مَنْ حَوْلَهَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ وَلَا
يُصِيبُونَ الصِّرْمَ الَّذِي هِيَ مِنْهُ . فَقَالَتْ يَوْماً لِقَوْمِهَا مَا أُرَى أَنَّ هٰؤُلَاءِ الْقَوْمَ
يَدَعُونَكُمْ عَمْداً . فَهَلْ لَكُمْ فِي الْإِسْلَامِ ؟ فَأَطَاعُوهَا . فَدَخَلُوا فِي الْإِسْلَامِ .

ترجمه‌سی

عمران بن الحصین (بن عبید) خزاعی [١] رضی الله عنهمادن :
شویله دیمشدر : (بر دفعه) نبی اکرم صلی الله علیه وسلم ایله برلکده یولجیلق ایدیوردق [٢] . کیجه کیتدك . آخر لیلی بولدیغمزده اویله بر دوشوش

[١] اجلهٔ فضلا وفقهای اصحابدندر. (رضوان الله علیهم اجمعین .) کنیه‌سی «ابونُجَید»در. باباسی‌ده ، همشیره‌سی‌ده خاتم النبیین افندیمز حضرتلرینه ایمان ایدنلردندر. بر روایتده خیبر سنه‌سنده ، دیکرنده چوق دها اول داخل دائرهٔ اسلام اولمشدر . فتح مکه کونی خزاعیلرك علمداری ایدی . حضرت عمر رضی الله عنه طرفندن بصره‌لیلره تعلیم فقهه مأمور ایدیلمشدر. بصره‌لیلرك اعتقادنجه ـ کتاب الاصابه‌ده بیان ایدیلدیکی اوزره ـ حَفَظَهٔ کرامی کورور ، اونلرله قونوشورمش. برخسته‌لق طولاییسیله وزیادك امریله وجودینه داغ اورمش. داغك اثری زائل اولونجه‌یه قدر ملائکه‌نك سلام وکلامی کسیلدیکنی کندیسی خبر ویریور .
[٢] بو یولجیلغك هانکی سفر نبوی اولدیغی کثرت روایاتدن طولایی لایقیله تعین

دوشدك که [١] بر یولجی ایچون بوندن دها طاتلیسی اولاماز. (اویله برطالمشزکه) بزی کونشك صیجاغندن باشقه اویاندیران اولمادی. ایلك اویانان فلانجه ، صوکرا فلانجه ، دها صوکرا فلانجه اولدی . صوکرا عمر بن الخطاب (رضی الله عنه) دوردنجی اولارق اویاندی [٢] . نبی اکرم صلی الله علیه وسلم (ایسه) اویودیغی وقت

ایده‌میور . مسلمك روایتنه کوره خیبر دونوشنده ، سنن ابی داوده کوره مکهٔ مکرمه یولنده ، یعنی حدیبیه‌دن دونوشده ، مُوَطّأده‌کی روایته کوره علی الاطلاق مکه یولنده ، عبدالرزاقك « مصنف » نه کوره تبوك غزاسنده بو قصه جریان ایتمشدر. بو حدیثده موضوع بحث اولان معجزهٔ باهره‌نك بوطرزده وقوعی بو سفرلرك یالکز برنده اولماسی وارد خاطر ایسه‌ده کون طوغدقدن صوکره اویانوب صلاة فجرك قضاسی کیفیتی تکرر ایتمش اولابیلیر. والله اعلم .
[١] اویقوسزلقدن بیتاب اولارق دوشمش اولویورلر . بوتون اردوکاه خلقی صباحه قارشی اویقوسزلغه دایانامایه‌رق بر آز استراحت ایچون قوناق ایتمشلر. رسول الله صلی الله علیه وسلم افندیمز طلوع فجری متعاقب خواب استراحته طالانلری اویاندیرمغی کیمك درعهده ایده‌جکنی سؤال بویورمشلر. برروایته کوره عبدالله بن مسعود ، دیکرینه نظراً ـ نجاشی‌نك برادر زاده‌سی ذُو مِخْبَر ، یاخود ذُو مِخْمَر حبشی رضی الله عنهما عرض خدمت ایتمشلر . بر روایتده بلال حبشی رضی الله عنه : « بو کیجه بزی بکله » بویورمشلردر . بونلر صلاة فجرك میعادندن فوتی قضیه‌سنك تکرری احتمالنی تقویه ایده‌جك شیلردر . حتی عبدالله بن مسعود رضی الله عنه عرض خدمت ایتدیکی زمان ایکی ، اوچ دفعه کندیسنه : « سن اویویاجقسك » ، ینه اصراری اوزرینه : « پکی ، سن بزی بکله » بویورمشلر. لکن صباح یاقلاشنجه رسول علیه الصلاة والسلامك خبر صادقی یرینی بولمش وعبدالله ایستر ایسته‌مز وعدنده طوراما‌مشدر. بلال حبشی حضرتلری کندیسنه حواله بویورولان وظیفه‌نك عهده داری اولامامش وابوهریره‌نك مسلمده‌کی روایتنه نظراً نبی علیه الصلاة والسلام افندیمز اویانیر اویانماز همان : « ای بلال ، ای بلال » نداسی اوزرینه : « یارسول الله ، بن نه یاپه‌یم ؟ سنك نفسکه غالب اولان حال ، بنم‌ده نفسمه غالب کلیویردی » دیمش .
بو قصه‌یه عائد لطائفدن بری‌ده شودر: اویانیلمش ، آبدست آلینمش ، اذان اوقوسون دیه بلاله امر اولونمش ، علیه الصلاة والسلام افندیمز صلاة فجردن اولکی ایکی رکعتی قیلمشلر ، نماز اقامه ایدیلمش ، فرض اولان ایکی رکعت جماعتله قیلینمش ، ینه بعضیلری : « یارسول الله ، بو نمازی یارین صباح وقتنده اعاده ایتمه‌یلمی ؟ » دیه صورمشلر. جواباً : « ربکز تبارك وتعالی حضرتلری سزی ربادن نهی ایدوب طورورکن سزدن فائض آلیرمی ؟ » بویورولمش .
[٢] بو فلانجه‌لرك برنجیسی ابوبکر الصدیق ، ایکنجیسی بو خبری ویرن راویٔ حدیث عمران بن حصین خزاعی ، اوچنجیسی‌ده دیکر روایاتدن آکلاشیلدیغنه کوره ذومخبر حبشی

کندیلکندن اویانمادقجه اویاندیرمازدق. زیرا بز، اثنای نومنده کندیسنه (وحیمی نازل اولور ، باشقه بر حالمی عارض اولور ، حاصلی ؟) نه اولاجغنی بیله‌مزدك . عمر (رضی الله عنه) ـ که جلادتلی بر ذات ایدی ـ اویانوب‌ده هرکسك باشنه کلنی کورنجه تکبیر ، هم‌ده یوکسك سسله تکبیر آلمغه باشلادی . یوکسك سسله متصل تکبیر آله آله نهایت رسول‌الله صلی‌الله‌علیه‌وسلم اونك سسندن اویاندی[١]. اویانجه (اصحاب کرامی) باشه کلنی (مقام‌شکواده) عرض‌ایتدیلر. « ضرر یوق، بورادن (باشقه طرفه) صاووشك » بویوردی [٢] . یوله چیقیلدی . (رسول‌الله صلی‌الله‌علیه‌وسلم) بك‌ده اوزاق اولمایان بر یره قدر یول آلدقدن صوکرا قوناق

رضی‌الله عنهم حضراتی ایدی . صوکراکی راویلر، اسم یاکلیشلغی اولماسون دیه بویله برلفظ کِنَوی ایله بواوج ذاتی آکشلر ویوکسك سس ایله تکبیر آلدیغی ایچون حضرت عمرك اسمنی تصریحه لزوم کورمشلردر . بو قصه‌یه تعلق ایدن روایاتك هپسنده اویانانلرك صباح نمازنی فوت اولدی دیه هپ قورقو ایچنده گوزلرینی آچدقلری ذکر ایدیلیور .

[١] جناب فاروق اعظم رضی‌الله عنهك صوت بلند ایله تکبیر آلیشنده‌کی حکمت ـ عینی‌نك ظریفانه بولوشنه کوره ـ ایکیدر : بری هم اویاندیرمق ، هم‌ده فخرعالم صلی‌الله علیه وسلم افندیمزه قارشی ادبه رعایت ایتمش اولمق مصلحتلرینی جمع ایتمك ایسته‌دیکی ، دیکری‌ده لفظ تکبیرك نمازه دعوتده اختصاصی اولدیغی ایچوندر . اولیله‌یا ، اذانك اوّلی تکبیر ، آخری ینه تکبیردر .

[٢] نمازی قیلمق ایچون محل آخره تحول بویورولماسنده‌کی سبب حقنده وجوه مختلفه ایراد بویورولمشدر . مسلمده‌کی روایت : « فَاِنَّ هٰذٰا مَنْزِلٌ حَضَرَنٰا فیهِ الشَّیْطٰانُ = بوراسی یانمزه شیطان کلمش بر منزلدر . » ؛ ابن مسعودك ابو داووده‌کی روایتنده‌ده : « تَحَوَّلُوا عَنْ مَکٰانِکُمُ الَّذی اَصٰابَتْکُمْ فیهِ الْغَفْلَةُ = سزه غفلت اصابت ایتمش اولان بو یرکزدن باشقه طرفه نقل ایدیکز » بویورولمش‌که بونلردن هم غفلته باعث اولمق طولاییسیله شیطان اطلاق بویورولدیغی هم‌ده عبادت خالقدن غفلت عارض اولان یردن باشقه یره کیدوب عبادت ایتمك مستحب اولدیغی استدلال اولونور . بعضلری ، اویویا قالمشلرك سفرورحلت سببیله ایستراحتسزلکدن اویانماسی و وجودلرینه کسل عارض اولانلره نشاط کلمه‌سی ایچون نقل بویورولدی دیرلر . بعضلری ایسه بو امر جلیل نبوی « مَنْ نٰامَ عَنْ صَلاٰةٍ اَوْ نَسِیَهٰا فَلْیُصَلِّهٰا اِذٰا ذَکَرَهٰا = هرکیم اویویا قالوب ، یاخود اونودوب‌ده بر نمازی قیلامازسه اونی خاطرلادیغی وقتده قیلسون » قول نبویسی ایله منسوخ اولدیغنه قائل اولمشلردر . هرحالده تشاؤم مسئله‌سی دکلدر .

ایتدی . آبدست صویی ایسته‌دی. آبدست آلدی. نماز ایچون ندا ایدیلدی. (یعنی اذان اوقوندی .) نمازی (معیت رسالتپناهیده‌کی) خلقه قیلدیردی . نمازدن (چیقوب) یوزینی دونجه باقش‌که بری [١] آریجه (برکناره) چکیلمش ، (اوراده‌کی) جماعتله برابر نمازینی قیلمامش. « یافلان، بونلرله برلکده نماز قیلماغه مانع نه ایدی ؟ » دییه صوردی . اوده : « بکا جنبلك عارض اولدی ، صویم‌ده یوق » دیدی . (بونك اوزرینه) : (شو) بر یوزنده‌کی (تمیز) طوپراغه باق ، او سکا یتر » بویوردی . اوندن صوکرا نبیّ محترم صلی‌الله علیه وسلم حضرتلری یوله روان اولدی . (لکن بو دفعه) خلق صوسزلقدن شکایت ایتدیلر . (ینه) قوناق ایتدی. وعلی (کرم‌الله وجهه) ایله دیکر برینی [٢] چاغیروب: «(هایدی) کیدك ، صو آرایك » امرینی ویردی . (ایکیسی) کیتدیلر . دوه‌سی اوستنده ایکی (بیوك) قربه آراسنه اوطورمش برقادینه راست کلدیلر . قادینه : « صو نره‌ده ؟ » دییه صوردیلر . دون بو ساعتده صویك باشنده ایدم . آدملریمز (حالا اوراده صو آلمق ایچون) طورویورلر » جوابنی ویردی . « اویله ایسه یورو » دیدیلر . « نره‌یه ؟ » دییه صوردی . رسول‌الله صلی‌الله علیه وسلمك حضورینه » دیدیلر . شوصابئ [٣] دیدکلری آدمك یانه‌می ؟ » دییه صوردی . ایشته اوسنك مراد ایتدیکك ذاتك یانه . (هایدی) یورو » دیدیلر . قادینی رسول‌الله صلی‌الله

[١] بوذات رِفٰاعَة بن رافع بن مالك انصارینك برادری (خَلاّد) در دینیورسه‌ده مشارالیه بدرده شهید اولدیغی ایچون بوقصه‌نك زمان جریانه یتیشمه‌مش اولاجقدر .

[٢] بخاریده‌کی روایت « فَدَعٰا فُلاٰناً کٰانَ یُسَمّیهِ اَبُو رَجٰاءٍ نَسِیَهُ عَوْفٌ وَدَعٰا عَلِیّاً = فلانی‌که (حدیثك رواتندن) ابورجاء ، کندیسنی تسمیه ایتدیکی حالده (دیکر راوی) عوف اونوتمشدی ـ چاغیردی. علی‌یی‌ده چاغیردی » صورتنده‌در. مؤلف،اختصارده مضطر قالمش . علی کرم‌الله وجهه ایله برلکده چاغیریلان بوذات ـ دیکر روایاتدن استدلال اولوندیغی اوزره ـ بوحدیثك راویسی عمران بن حصین خزاعینك کندیسیدر .

[٣] « اَلصَّبٰاُ » صادك فتحی وبانك سکونیله و « الصُّبُوءُ » قعود وزننده بردیندن چیقوب دین آخره نقل ایله‌مك معناسنه‌در. اصل (میل) معناسنه موضوعدر . اه. قاموس مترجمی عاصم. » مشرکین‌عرب ، یکی بر دین‌چیقاردی دیه خاتم‌النبیین صلی‌الله‌علیهم‌وسلم اجمعین حضرتلرینه (صابئ) دیرلردی . دیننك دین انبیا اولدیغندن غافل ایدیلر.

علیه وسلم(لك حضورینه) كتیروب (آرالرنده كچن) ماجرایی آكلاتدیلر . — (راوی) دیركه قادینی دوهسندن ایندیردیلر. نبی اكرم صلی الله علیه وسلم برقاب ایستهدی . هرایكی قربهنك (باش طرفلرندهكی) آغیزلرندن اورایه (برآز) صو بوشالتوب آغیزلرینی باغلادی [١] . واوتهكی طرفلردهكی آغیزلرینی آچدی [٢]. « كلك حیوانلركزی) صووارك ، (كندیكنز ایچون) صو آلك » دییه خلقه ندا ایدیلدی . ایستهین (حیوانی ایچون) ، ایستهین (كندیسی ایچون) صو آلدی . الك صوكندهده (رسول اكرم صلی الله علیهوسلم، جنابتله مصاب اولان كیمسهیه بر قاب صو ویروب: « (هایدی) كیت ، اوستكه دوك » بویوردی [٣]. اوقادین (هپ) آیاقده، صویی ناصل قوللاندقلرینی [٤] (بلبل) سیر ایدوب طوریوردی . اللهه قسملر ایدهرم كه (آرتق صو آلمقدن) واز كچیلدیده حالا قربهلر بزه، ایشه

[١] طبرانی ایله بیهقیده حدیثك بوراسنده : « فَمَضْمَضَ فِی الْمَاءِ وَأَعَادَهُ فِی أَفْوَاهِ الْمَزَادَتَیْنِ » = بوشالان صویك ایچنه مضمضه بویوروب ینه طولوملرك آغیزلرندن(دوكوب) اعاده بویوردی » زیادهسی واردركه طولوملرك آغیزلرینك آچیلوب تكرار باغلانماسندهكی حكمت بو زیاده ایله كسب وضوح ایدیوركه صودهكوروان اوبركت ، ریق مبارك نبوینك قاریشماسی سایهسنده حاصل اولمش دیمكدر .

[٢] (مزاده) یاخود (سطیحه) نامنی ویردكاری قوجه طولوملرك بری باش ، ایكیسی آیاق طرفلرنده اولمق اوزره اوچ آغزی واردر . باش طرفنده اولانه (فم) ، دیكرلرینك هربرینه (عَزْلَاء) دیرلر . ایكی طولومده درت عزلاء بولوناجغندن جمع صیغهسیله (عَزَالِی) دینمش . بونلرك توركجهلرینی بولامادیغم ایچون ترجمهیی صورت معروضهده یاپدم.

[٣] ابن حزمك ابورجادن اولان روایتنده : « ثُمَّ إِنَّ الْجُنُبَ وَجَدَ الْمَاءَ بَعْدُ فَأَمَرَهُ أَنْ یَغْتَسِلَ وَلَا یُعِیدَ الصَّلَاةَ = برده اوجنب كیمسه صوكرادن صویی بولدیده رسول اكرم صلی الله علیهوسلم اغتسال ایتمهسی ایچون امر ایتدی . ونمازی اعاده ایتمهمهسنی سویلهدی » دینیلدیكنه كوره بوذات ، اولكی منزلده نمازی تیمم ایله قیلمش اولوبو.صویی بولدقدن صوكراده اعادهٔ صلات لازم كلهمش .

[٤] بوقادینه عائد صویك اللدن آلنوب استعمال ایدیلمهسی ، كافرهٔ حربیه و مالنك مسلمینه مباح اولدیغنه بناءدر . اهل عهد اولدیغی فرض ایدیلسه بیله صوسزلق ضرورتی مسلمانه باشقهسنك ملكی اولان صویی عوض مقابلنده اباحه ایدر . باخصوص شارع صلی الله علیهوسلمك نفس مقدسنه فدا ایدیلهیهجك هیچ بر شی یوقدر .

باشلامادن اولكی زماندن دها طولو كورونیوردی . نبی اكرم صلی الله علیه وسلم (بوندن صوكرا اصحابنه): « اوكا برشی طوپلایك » دییه فرمان بویوردی . اونك ایچون (مدینهنك اعلی) خرما (سی) ایله اون(دن) ، قاووت (دن خیلی شی) طوپلادقلری كبی (بر چوقده) بوغدای طوپلادیلر . ، هپسنی (چوال قبیلندن برقابه [١] قویوب دوهسنه یوكلهدیلر . و (ییهجك یوكلو) قابی قوجاغنه (طوغرو) یرلشدیردیلر. رسول الله صلی الله علیهوسلم اوكا: « كورویورسك یا، سنك صویكدن بر شی اكسیلتمهدك . لكن بزه صو ویروب قاندیران الله تعالادر » بویوردی . قادین كندی قوم وقبیلهسنك نزدینه (شومعلوم اولان سببدن طولایی) كچیكمش اولارق كیتدی . (اونلر) « یا فلانه ، سنی (یولكدن) آلیقویان نهدر ؟ » دییه صوردیلر . « شاشیلاجق شی ، بكا ایكی كیمسه راست كلدی . بنی ، صابئ دینیلن شو آدمك یانینه كوتوردیلر. اوده شویله ایتدی ، بویله ایتدی . اللهه قسم ایدهرم كه بو آدم — (بونی سویلركنده) اورته وشهادت پارماقلرینی كوكه طوغرو قالدیرارق وسما ایله ارضی قصد ایدهرك — یا شونكله بونك آراسندهكی (انسان)لرك اك ساحریدر، یاخودده رسول اللهدر » دیدی[٢] . — بوندن صوكرا مسلمانلر اوقادینك (بولوندیغی یرك) اطرافندهكی مشركین اوزرینه شبخون ایتدكاری وقتلرده اونك منسوب اولدیغی جماعت قلیلهیه ایلیشمزلردی . بركون (قادین) كندی قومنه : « بنم آكلادیغمه كوره بو آدملر ، سزه عمداً (وبندن طولایی) ایلیشمیورلر . مسلمان اولمق ایشكزه كلیرمی ؟ » دیدی . قومی رأیی قبول ایتدیلر وداخل (دائرهٔ) اسلام اولدیلر [٣] .

[١] متن حدیثده « فَجَعَلُوهَا فِی ثَوْبٍ » دینیلمشدركه ثوب، قماش ، بز كبی برمعنی افاده ایدر، بونجه ارزاقك ظرفی، هرحالده چوال قبیلندن بر قاب اولاجغی ایچون بوطرزده ترجمهیی ترجیح ایتدم .

[٢] آز مقداردهكی صویك معجزهٔ جلیلهٔ نبویه اولارق بركتلنمهسی حقنده (١٣٣) و (١٤٧) نجی حدیثلرهده مراجعت بویوروله .

[٣] ولوكه اضرار صورتنده اولماسون اوقادینك مالنه موقتاً تصرف ایدیلمهسی یوزندن اهل اسلامك كندیسنه وقومنه ایتدكاری رعایتك اثر فیض وبركتی نهقدر بویوك اولدیغنه قصهنك صوكی شاهد بایغدر .

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

كِتَابُ الصَّلَاةِ

٢٢٧ . عَنْ اَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ كَانَ اَبُو ذَرٍّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ [١] يُحَدِّثُ اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ فُرِجَ عَنْ سَقْفِ بَيْتِي وَاَنَا بِمَكَّةَ .

[١] بو حديث شريف ، معراجى وصلوات خمسه‌نك كيفيت فرضيتنى بيان ايدن اك مهم واك صحيح آثاردندر. «معراج» مفخر انبيا عليه افضل الصلوات والتحايا افنديمز حضرتلرينك عجائب ملك وملكوتى مشاهده ايله اسرار عظيمهٔ كونيه وربانيه‌يه كنديلرينه خاص بر اعلام تام ايله واقف اولمالرى ايچون طرف سبحانيدن واقع اولان دعوته اجابةً سماوات علايه ليلاً چيقمالرى، «اسراء» ايسه كيجه‌لين مكهٔ مكرمه‌دن براق سوار اولارق آيات الٰهيه كنديلرينه كوستريلمك اوزره مسجد اقصايه سياحت بويورمالرى ديمكدر . «اسرا» لغةً كيجه يولجيلغى ايتديرلمك معناسنه كلديكى ايچون هپسنه شامل اولماسى محتمل ايسه‌ده نظم قرآن ايله ثابت اولان ايكنجى قسم سياحته تخصيص ايديلديكى‌ده واردر .

ايشته بو تعريفه كوره معراج ايله اسرا بر كيجه‌ده‌مى، يوقسه آيرى آيرى اولارق ايكى كيجه‌ده‌مى واقع اولمشدر ؟ هر ايكيسى‌ده حال يقظه‌مى ، يوقسه حال منام حادثاتندنميدر ؟ تعبير ديكرله معراج واسرا بدنيمى ، يوقسه روحانيميدر ؟ يوقسه برى يقظه‌ده ، ديكرى منامده‌مى وقوعه كلمشدر ؟ بوبابده اختلاف علما واردر. اسرا - برى روحانى اولارق منامده ، ديكرى جسمانى وروحانى اولارق يقظه‌ده - ايكى كره واقع اولدى دينلر اولديغى كبى اسرانك يقظه‌ده تعددينى ادعا ايدنلرده واردر . دورت كره وقوعنى سويله‌ين اولديغى كبى - روايانه باقارق - اوچ كره وقوعنه وبرنجيسى براق اوزرنده مسجد حرامدن مسجد اقصايه ، ايكنجيسى ينه براق اوزرنده مكهٔ مكرمه‌دن طوغرودن طوغرويه سماواته ، اوچنجيسى‌ده كذا براق اوزرنده مسجد حرامدن مسجد اقصايه واورادن‌ده سماوات علايه واقع اولديغنه قائل اولانده واردر. آنجق جمهور سلف وخلفك من دليلٍ اعتقادينه كوره اسرا روح مقدس وبدن شريفى ايله واقع اولمشدر . مسجد حرامدن مسجد اقصايه‌قدر اولان خارقه نما سياحت شبانه ايسه نص قرآن ايله ثابت اولديغندن اسرانك بوقدرينه اينانميان كيمسه اكفار اولونور .

اسرانك تاريخ وليلهٔ وقوعنه دائر اولان اقوالده پك متخالفدر . آنجق هجرت سنيه‌دن

فَنَزَلَ جِبْرِيلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَفَرَجَ صَدْرِي . ثُمَّ غَسَلَهُ بِمَاءِ زَمْزَمَ . ثُمَّ جَاءَ بِطَسْتٍ مِنْ ذَهَبٍ مُمْتَلِئٍ حِكْمَةً وَاِيمَاناً فَاَفْرَغَهُ فِي صَدْرِي . ثُمَّ اَطْبَقَهُ . ثُمَّ اَخَذَ بِيَدِي

اولكى بر بوچوق سنه ايچنده وقوع بولمش اولماسى وعروجك رجبك يكرمى يدنجى كيجه‌سنه تصادف ايتمه‌سى حقنده‌كى ظن ، بالآخره غلبه ايده‌رك اليوم اويله اعتقاد وليلهٔ مذكوره ليلهٔ معراج اعتبار ايديلمكده‌در .

بومناسبتله شونى عرض ايده‌يم‌كه خاتم النبيين وصاحب الآيات والمعجزات عليه اكمل التحيات والتسليمات افنديمزك محض تكريم بى‌نظير الٰهى اولان معجزهٔ اسرا ومعراجنى استشكال ايده‌جك كيمسه‌لر اكسيك دكلدر . بومسئله‌ده اظهار ويا اضمار ايديله‌جك شك ويقين اصل وغايهٔ نبوته راجعدر . ضعيف ويا عديم الايمان اولانلرك بوكبى روايانى تكذيب ايتملرينه‌ده تعجب ايديلمز. زيرا بونلر طريق هدايت يولجيلغنده ايلك قوناق اولان ايمان بالله مرحله‌سنه بيله وارامايانلردر. بونلر اللهك وجودينه قائل اولسه‌لرده ينه قدرت وحكمت الٰهيه‌نك نه‌لر ياراتوب احداث ايده‌بيله‌جكنه ذهنلرينى صاردير امازلر . افعال الٰهيه‌يى عالم عناصر ديديكمز شو عالم پست ومحدودك پك طار اولان شؤن متكرره‌سنه منحصر كوروب خالق كائناتك بيلمه‌ديكمز دها نيجه نيجه عوالمك‌ده خالقى اولابيله‌جكنى دوشونمكه بيله لزوم كورمزلر . اونلره كوره عالم ، شو ماده‌يه منحصردر . مشهود حواس اولمايان ، مادى اولچولرله اولچوله‌مه‌ين شيلر عدم منزله‌سنده‌در . بو عالم خلقك اوته‌سنده برده عالم امر بولونابيله‌جكنه ، ملائكه دينيلان عقللر آلمايه‌جق درجه‌ده كثرتلى موجوداتك با امر الٰهى تدبير شؤن عالم ايتديكنه ، انسانك - فرقنده اولسون اولماسون - او عالم ايله روحاً مناسبتدار بولونديغنه ، انبيا نامنى ويرديكمز اصفياى بشرك اوامر ونواهى تبليغ ايده‌بيله‌جكنه هيچ بر مانع صحيح عقلى اولماديغى حالده امكان واحتمال ويرمزلر . بازى بو عالم عناصرى ، ماده‌نك تابع اولديغى قوانينى حقيله بيلسه‌لر، اوده يوق . نيجه محال بيلينن شيلر، تتبع، تجربه وكشف نتيجه‌سى اولارق حقيقت ، ومحاليتى حقنده‌كى حكم جهل وحماقت اعتقاد ايدبله كلمشدر . بوكبى كيمسه‌لرك اك بويوك خطاسى حدود امكان وضرورتى تعيين ايده‌مه‌مكده‌در . بونلر قوانين طبيعيه‌نك مطرد اولماسنه ، بيلدكلرى، تجربه ايده‌بيلدكلرى بوتون شؤن كونك سير معلومنده هيچ بر مخالفه تصادف ايتمه‌دكلرينه باقوب بوشؤن وقوانينك ازلاً وابداً واجب ذاتى ، خلافلرينه بر حادثه‌نك وقوعى محال اولديغنه حكم ايديورلر. حالبوكه بوتون شؤن وحادثاتى ازلدن ابده‌قدر حادهٔ تدقيقدن كچيرمه‌دكجه بويله بر حكمى عقلك رد ايده‌مه‌يه‌جكى بر قطعيتله ويرمكه يول يوقدر . لازم ايسه باطلدر . بناءً عليه اونك ملزومى اولان وجوب ذاتى حقنده‌كى حكم‌ده باطلدر. أوت ، بو قانونلرك ، يعنى سلسلهٔ اسباب ومسبباتك بزم شو كوروب تجربه ايتمكده اولديغمز طرزده عدم تغيرى بر معناجه واجبدر . فقط بونلر ايجاب الٰهى ايله واجبدر ديمك شرطيله . اراده وقدرت الٰهيه‌نك عدم تناهيسى وهيچ بر قيد ايله عدم تقيدى تسليم ايديلدكدن صوكرا بر وقت مقدر ايچنده شؤن وحوادثك شويله بر نظام ايچنده جرياننه مشيت الٰهيه تعلق ايده‌بيلديكى كبى باشقه نظام دائره‌سنده‌ده

فَعَرَجَ بِي اِلَى السَّمَاءِ الدُّنْيَا . فَلَمَّا جِئْتُ اِلَى السَّمَاءِ الدُّنْيَا قَالَ جِبْرِيلُ لِخَازِنِ السَّمَاءِ افْتَحْ . قَالَ مَنْ هٰذَا ؟ قَالَ جِبْرِيلُ . قَالَ هَلْ مَعَكَ اَحَدٌ ؟ قَالَ نَعَمْ . مَعِيَ مُحَمَّدٌ صَلَّى اللّٰهُ

جریانه تعلق ایده‌بیلمه‌سنه هیچ بر مانع عقلی یوقدر . بزم ایچنده بولوندیغمز زمان ومکانده مطرد کوردیکمز سلسلهٔ اسباب ومسبباتك باشقه برزمان ومکانده ، حتی ینه ایچنده بولوندیغمز زمان ومکانده تبدلنه امکان ذاتی واردر . « وَلَنْ تَجِدَ لِسُنَّةِ اللّٰهِ تَبْدِيلًا ... وَلَنْ تَجِدَ لِسُنَّةِ اللّٰهِ تَحْوِيلًا » منطوق منیفنجه بوتبدیل وتحویلی بزشیمدی کورمه‌مکله نفس الامرده‌ده محال اولمسی لازم کلمز . مشهور فیلسوف « بوترو » قوانین طبیعتدن ضرورتی نفی ایتدیکی کبی عصر اخیرك ـ کندیسندن صوکرا هنوز نظیری کلمه‌ین ـ اساطین علمندن « هانری پووانقاره » ده ارباب فنك حقیقت دیه تلقی ایتدکاری نظریات علمیه‌یه ، مخالف نظریاتدن دها Commode یعنی طبعه ، عقله دها ملایم ، دها اویغون اولدقلرینه بناءً اعتقاد ایتدکلرینی ، یوقسه بونلره اعتقاد ، خلافلرینی تصور محال اولان حقیقتلری قبول واذعان قبیلندن اولمادیغنی باغیره‌باغیره آکلاتمغه چالیشیور . « رابیه » ده (علم النفس) اسمنده‌کی کتابنده قوانین عالمده‌کی اطراد وضرورتی اخلال ایدر دیه ارادهٔ بشری انکار ایدوب اراده‌نك وجودینی تسلیمك ، معجزه‌نك وقوعنی تسلیمه معادل اولدیغنی ادعا ایدن « قانت » ه جواب ویریرکن قوانین کونیه‌نك واجب ذاتی اولمادیغنی ، بوقوانینی افاده ایدن قضایانك هپ شرطیه اولوب مقدملرینك انتفاسیله تالیلرینك ده همان منتفی اولابیله‌جکنی ، معجزه‌نك پك اعلی ممکن اولدیغنی واقفانه برادا وبیان ایله تشریح ایتمکده‌در . عصر حاضرك خلاصهٔ معلوماتنی جامع اولان یکی لاروس آنسیقلوپه‌دیسنی آچدیغکزده‌ده ممکن ایله واجبك شویله تعریف ایدلدیکنی کورورسکز : « ممکن ، تجربه ایله وتجربه‌دن صوکرا معلوممز اولان ، واجب‌ده بالعکس هرکونه تجربه‌دن اول بزه ضروری اولارق معلوم اولان شیدر . » علوم مثبته نامی ویریلن علملر ، حواس وتجربه‌نك تعلق ایده‌میه‌جکی معلومات بشریه‌یی علمدن صایمادیغی ایچون موضوعلری هپ امور واشیای ممکنه بالقارق آرالرنده‌کی نسبتك ضروری ، واجب اولدیغنه قائل اولمشلردرکه بونتیجه برهان عقلی محصولی دکل ، طبعه خوش کلن برفرضدن عبارتدر .

الحاصل بصیرت اوزره اولمالی‌یز . ارباب فنك تجربه ساحه‌سنده هرکون کوستردکلری ترقیات عظیمه‌نك مسحوری اولوب‌ده فلسفه والهیات ساحه‌سنده‌ده دائما عینی کمالاتی حائز اولدقلرینه قائل اولمغه کلمز . اونلرك واقعا ثبوت بولمش ، تجربه ایله تأیید ایتمش قضایای صحیحه‌لری علمیدر . ایشته بزاونلری قبول ایدر ، فائده‌لرندن تمامیله حصه‌مند اولمغه چالیشیرز . فقط یالکز اوقدر . کندی علملرینك اصل ساحه‌سندن چیقوب‌ده قوانین کلیهٔ کونیه‌یی تعلیل ایده‌جك فرضیاته قالقیشدقلری ، امکان ایله وجوب بحثلرینی قاریشدیردقلری آنده بزم‌ده کندیلری قدر ، بلکه دها زیاده بحث ایده‌بیله‌جکمز ساحه‌یه دوشمش اولورلر . ایشته

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ . فَقَالَ اُرْسِلَ اِلَيْهِ ؟ قَالَ نَعَمْ . فَلَمَّا فَتَحَ عَلَوْنَا السَّمَاءَ الدُّنْيَا . فَاِذَا رَجُلٌ قَاعِدٌ . عَلَى يَمِينِهِ اَسْوِدَةٌ وَعَلَى يَسَارِهِ اَسْوِدَةٌ . اِذَا نَظَرَ قِبَلَ يَمِينِهِ ضَحِكَ .

اوزمان اونلرك دیدکلرینی عقلمزه اویمادقجه تسلیم ایتمه‌یز . چونکه اونلرك عقلی وارسه بزم‌ده واردر . ذاتاً او وادیده اختلاف نظرلری اوقدر چوقدرکه کندی آرالرنده‌کی نزاع ، اهل ادیانی کندیلریله اوغراشمقدن آزاده قیلار .

بز ، برخالق کائناتك وار اولدیغنه واولان بیتن هرنه وارسه هپ اونك ارادهٔ جلیلهٔ سبحانیه‌سیله اولدیغنه قائلز . بو دعوامزه لایعد شواهد علمیه وارسه‌ده نفینه هیچ بردلیل علمی بولونامامز . انکار ایدنلرك سوزلری هپ عندیاته مستنددر . اللهك قدرت وعظمت وارادهٔ بی‌نهایه‌سنه معتقدز . خلافنی ادعا هپ محسوسده مکابره‌یه واران جاهلانه برعناد واستکباردن عبارت قالیر . اللهك بو عالم مشهوددن باشقه‌جه‌ده یاراتدیغی عوالم کثیره‌نك ، ازجمله ذات وماهیتجه متعلق حواسمز اولمامقله برابر ایسته‌دکاری شکللرله تشکله قابلیتلی ملك وجن نامنی ویردیکمز برطاقیم مخلوقاتك وجودینه ، انبیانك طرف حقدن واقع وصدقی بزجه محقق خبرلری اوزرینه ایناتیورز . بوکا قارشی سرد ایدیلن یکانه اعتراض « بز بونلری کورمیورز ، بونلری بیلمیورز ، بناءً علیه معدومدرلر » دن عبارت قالیور . حالبوکه برشیئی بیلمه‌مکدن او شیئك یوق اولماسی لازم کلمز . اصفیای بشردن بعضلرینك امر ونهی الٰهی‌یی وغیر مشهود وسائر انسانلرجه غیر معلوم اخبار سماویه وارضیه‌یی کاه بلا واسطه ، کاه ملك واسطه‌سیله اخذ وتلقی‌یه قابلیتلی اولاجق درجهٔ کمالده یارادیلدقلرینی وبونلرك محض رحمت ربانیه اثری اولارق تبلیغ حقایق وارشاد عباد ایچون بعث ایدیلدکارینی ونشانهٔ صدقلری اولمق اوزره معجزات ایله‌ده مؤید بولوندقلرینی تصدیق ایده‌رز . بوکا قارشی‌ده غرور ونخوت نفسانیه ایله مقابله ایده‌رك هیچ برممسك عقلیلری اولمادیغی حالده « بویله شی اولاماز » دعواسیله قدرت وحکمت الٰهیه‌یی عقللرنجه تحدیده ، یاخود « اونلر نیچون بویله اولمش‌ده بز اولامامشز ؟ » دیه‌رك او حکیم نیچون وچرانك افعالنی تقییده یلتنیرلر .

ایشته بو حدیث شریفده موضوع بحث اولان معجزه وکرامت باهره‌ده اهل ایمانجه مصدق اولدیغی حالده معاندینك انکارینه معروض قالان شؤن الٰهیه‌دن بریدر . بونی رسول اکرم صلی الله علیه وسلم افندیمز حضرتلری ایلك خبر ویردکلری زمان ـ بوکونکی مکذبلر کبی ـ او زمانکی مکذبلرده واقعه‌یی استبعادایله قارشیلامشلر وکوزلری اوکنده کذران اولمش اللی بوقدر سنه‌لك مدت حیاتنده برتك یالاننی طویمامش اولدقلری ایچون « الامین » دیه تلقیب ایتدکلری حالده : « ایشته بو آچیق بریالان ! بزم کاروانلرمز مکه‌دن شامه (بحراحمرك شمالندن بری‌یه هپ شام نامی ویریلیر) کیتمك ایچون لااقل بر ، اورادن بورایه دونمك ایچون‌ده الك آشاغی برآی زمانه محتاج اولدقلری حالده محمد (صلی الله علیه وسلم) برکیجه ایچنده اورایه کیدوب دوندیکنی سویلیور ! » دیدیلر . بیت المقدسی اولجه کورمه‌مش اولدیغنی بیلدکاری ایچون اورایی بیلنلر : « بیت المقدسی بزه تعریف ایت » دیه افحامه چالیشدیلرسه‌ده

وَاِذَا نَظَرَ قِبَلَ شِمَالِهِ بَكَى . فَقَالَ مَرْحَباً بِالنَّبِيِّ الصَّالِحِ وَالاِبْنِ الصَّالِحِ . قُلْتُ لِجِبْرِيلَ مَنْ هٰذَا ؟ قَالَ هٰذَا آدَمُ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ . وَهٰذِهِ الْاَسْوِدَةُ عَنْ يَمِينِهِ وَشِمَالِهِ نَسَمُ بَنِيهِ . فَاَهْلُ الْيَمِينِ مِنْهُمْ اَهْلُ الْجَنَّةِ . وَالْاَسْوِدَةُ الَّتِي عَنْ شِمَالِهِ

صورولان شیلری عیاناً كورويور كبی برر برر خبر ويرديكنی كورونجه مبهوت وملزم اولديلر. خبر اسرايی هنوز فم مقدس رسالتپناهيدن طويمامش اولان صديق اعظم حضرتلری واقعه‌يی تعجيب وتكذيب صورتيله كنديسنه خبر ويرن مشركينه: « بونی اكر كنديسی خبر ويرديسه البته طوغرودر . بو سزك تعجب ايتديككزده برشيمی ؟ كوندوزك وياكيجه‌نك بر آنی ايچنده تاسمادن كنديسنه خبر كلديكنی بكا خبر ويريورده بن ينه اينانيوردم ، تردد ايتميوردم » جوابنی ويرمشدی . مشركين قريشك كوجی يالكز بيت‌المقدسه قدر اولان اسرا حقنده او سرور كائناتی امتحانه يتمش . وبو امتحان ، سماوات علايه عروج حقنده‌كی خبرلرك صدقنه مع زيادةٍ كفايت ايتمشدی . اصحاب كرام (رضی‌الله عنهم) حضراتی برچوق معجزات كبی بو معجزه‌يی‌ده رأی‌العين مشاهده ايتدكلری ايچون تصديق ايتديلر. بزده اوزمانكی مصدقلرك اخبار صادق اوزرينه ماوقعی تصديقده تردد ايتميورز . طبق غيرمأمول وغيرمنتظر بر حادثهٔ سماويه‌يی مشاهده ايدن راصدلرك ويردكلری خبری، ديكر مشاهده ايتمه‌ين ارباب فنك تصديقده تردد ايتمه‌يشلری كبی. كراراً مشاهده وتجربه ايديله‌مش برحادثهٔ منفرده‌يی صدق مجرب كيمسه‌لر خبر ويرمكله اوحادثه‌نك صحيحاً وقوع بولمش اولديغنه ناصل استدلال اولونورسه ارادهٔ سبحانيه ايله وقوعه كلوب حادثات سائره‌دن فرقی يالكز معتاد ومنتظر اولمامقدن عبارت بولونان معراج حادثه‌سنی خبر ويرن اهل صدق وامانتك سوزلرينی قبولده حقمزده اويله‌جه ظاهردر . اما ايشك ايچنده مشاهده‌سی عصرلره، هم بك اوزون عصرلره بيله صيغمايان عجائب ملكوتك ليلهٔ واحده‌يه ، بلكه‌ده آن واحده صيغماسی ؛ بر بدن بشرينك سماواته عروجی كبی عقلك ، دها طوغروسی تجربهٔ بشرك - استيناس ايتمه‌ديكی برغرابت وارمش. ارضی‌ده، سماواتی‌ده ، ايچلرنده‌كی جميع مخلوقاتی‌ده يوق ايكن وار ايدن خالق كائناتك سعهٔ قدرتنه نظراً بونه‌دن محال اولسون؟ معتادمز اولان شو نظام مشهود دائره‌سنده تدبير عالم ايدن قدرت فاطره‌نك باشقه بر نظام دائره‌سنده ديله‌ديكی اموری تدبير ايتمه‌سنه مانع نه‌در ؟ آليشيق اولديغمز نظام ايچنده بونك قدر محيرالعقول شيلر يوقميدر ؟ عالم مادی موجوداتك بونجه صور كوناكون ايله ظهوری ، وجوبنه قائل اولاجق درجه‌ده اطرادينه حيران اولديغمز قوانين طبيعيه دائره‌سنده شئونك تعاقبی، مواليد ناميه‌ده اجناس وانواعك تكونی، حيواناتده خرد فرسا غرائزك وجودی، ميت ظن ايتديكمز ذرات ماده‌نك هربری ايچنده بوقدر بويوك بر قوهٔ زنده‌نك مكنوز بولونماسی ، فضای مادی وسعتسرای بيكرانك اوطاراجق حدقهٔ چشمه صيغديريلوب تماشای عالم امكان ياراديلماسی، شوكوچوجك قالب بدن ايچنه نهايتسز ديئيله‌جك وسعتلی بر عالم معنانك ، ماديت ايچنه روحانيتك هم آهنك اولارق يرلشمه‌سی البته دها آز

اَهْلُ النَّارِ . فَاِذَا نَظَرَ عَنْ يَمِينِهِ ضَحِكَ . وَاِذَا نَظَرَ قِبَلَ شِمَالِهِ بَكَى . حَتَّى عَرَجَ بِي اِلَى السَّمَاءِ الثَّانِيَةِ . فَقَالَ لِخَازِنِهَا اَفْتَحْ . فَقَالَ لَهُ خَازِنُهَا مِثْلَ مَا قَالَ الْاَوَّلُ . فَفَتَحَ . قَالَ اَنَسٌ فَذَكَرَ اَنَّهُ وَجَدَ فِي السَّمٰوَاتِ[۱] آدَمَ وَاِدْرِيسَ وَمُوسَى وَعِيسَى

عجيب اولمايان آثار قدرت نمونه‌لريدر . آراده‌كی فرق بريكيلرك معتاد ، اوته‌كينك غيرمعتاد - تعبيرديكرله خارق‌العاده - اولماسندن عبارتدر. تعلق قدرت سبحانيه‌يه نظراً مساوی مرتبه‌ده اولان ايكی شيدن برينی معتاد اولديغی ايچون بلاتردد تسليم ايدوب طوروركن ديكرينی معتادمز دكلدر ديه رد وانكاره وجه معقول يوقدر .

[۱] زمانمزده جديتله موضوع بحث اولان مسائلدن بری‌ده سمانك وجود وعدمی ونصوص قرآنيه‌نك مسلمات فنيه‌يه درجهٔ تطابقی مسئله‌سيدر . « محفل » مجموعهٔ شهريه‌سنده وقتيله انتشار ايدن « سما » عنوانلی مقالهٔ عاجزيده بوكا دائر اولان فكرمی - صوابی لطف وعنايت حقه ، خطاسی نفسمه راجع اولمق اوزره تفصيل ايتمش واوراده شويله ديمشدم :

« باشمزك اوستنده قبه كبی كوك رنكده بر شيئك وجودی نوع بشر موجود اولاليدن بری كوزی اولان هرفرد ذی‌شعورك محسوس ومشهودی اولا كلمشدر . اديان سماويه‌ده بومشهودی تقويه و تأييد ايده‌رك سما ديئيلن بوقبه‌نك بر دكل ، يدی اولديغی واونلرك‌ده اوته‌سنده كرسی ايله عرشك بولونديغنی ناسه تعليم ايدنجه خلق ينه محسوس ومشهوده تبعاً بورنكی بوسمالردن ايلكينك - يعنی سماء دنيانك - رنكی ظن ايتمش . قوپرنيقوسدن بری كلن اهل رصد سما ديئيله‌بيله‌جك برجسمك وجودينه مطلع اولامادقلری واجرام كوا كبی بعد مجردده، فضاده، بوشلقده سابح اعتقاد ايتدكلری ايچون بو رنك، هوانك رنكی اولديغنی بعض تجارب ايله اثبات ايتمشلر وسما يوقدر ديمشلرسه‌ده بونلرك انی ايتديكی سماواقعا خلقك ماوی ظن ايتديكی بر سما اولمش اوليور . يوقسه كتب مقدسه‌ده‌كی سماواتك وجودينه نفياً واثباتاً هيچ بر دليل ايراد ايتدكلری يوقدر .

« لسان عربيده‌ده «سما» يوكسكلك معناسنه اولان « سموّ » دن مشتق اولوب مادونه نسبةً يوكسك اولان شيلره اطلاق اولونمشدر . آسمانه « سما » وجمعنده « سماوات » ديئلديكی كبی بولوطه‌ده ، ياغموره‌ده « سما » دينير. حتی نباته بيله يردن يوكسك اولديغی ايچين بو اسم ويريلمشدر. بناءً عليه فوق جهتندن ارباب فنك سما دكلدر ديه اثبات ايده‌بيله‌جكلری هرهانكی موجودك اوته‌سنده سما نامی ويريله‌بيله‌جك بر موجودك وجودينی نفی ايده‌جك هيچ بر دليل علمی يوقدر . واولاماز .

« بطلميوس نظريهٔ فلكيه‌سی حكمفرما اولديغی عصرلرده علوم يونانيه‌يه آشنالق پيدا ايتمش اولان بعض علمای اسلام - عينيله بوكون اولديغی كبی - نصوص قرآنيه‌يی معلومات فنيه ايله تأليف ايتمك غيرتنه دوشمشلر وسماوات سبعی ارضك اطرافنده دور ايدر كوردكلری (نيرين)، يعنی شمس وقمر ايله (خمسهٔ متحيره) ياخود (دراری) ديئيلن زهره، عطارد،

وَاِبْرَاهِيمَ صَلَوَاتُ اللّٰهِ عَلَيْهِمْ . وَلَمْ يُثْبِتْ كَيْفَ مَنَازِلُهُمْ . غَيْرَ اَنَّهُ ذَكَرَ اَنَّهُ وَجَدَ آدَمَ فِى السَّمَاءِ الدُّنْيَا وَاِبْرَاهِيمَ فِى السَّمَاءِ السَّادِسَةِ . قَالَ اَنَسٌ فَلَمَّا مَرَّ جِبْرِيلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ بِالنَّبِىِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِاِدْرِيسَ قَالَ مَرْحَبًا بِالنَّبِىِّ الصَّالِحِ وَالْاَخِ الصَّالِحِ . فَقُلْتُ مَنْ هٰذَا ؟ قَالَ هٰذَا اِدْرِيسُ . ثُمَّ مَرَرْتُ بِمُوسٰى . فَقَالَ مَرْحَبًا

مریخ ، مشتری ، زحل فلكلری دییه قبول ایتمشلردركه او نظریه‌یه كوره كواكب ثابته‌نك قاقبلی بولوندیغی (فلك ثوابت) ، (كرسی) بطلمیوسك (فلك اطلس) ویا (فلك اعظم) دیدیكنده ده (عرش) نامنی ویرمشلردر . « نیوتن » ك جاذبهٔ عمومیه ، « قوپرنیقوس » ك هیئت فلكیه نظریهٔ جدیده‌لری او بیك ییللق اعتقاد علمی‌یی آلت اوست ایتدی . وسماوات سبعك بو یكی نظریه‌یه كوره نه اولا بیله‌جكی مسلمانلری خیلی دوشوندورمكه باشلادی . حال بوكه درین درین دوشونمكه هیچ ده محل یوقدر . زیرا هركسك ذهننده آرادیغی سماوات باشقه ، نصوص قرآنیه‌نك خبر ویردیكی قات قات سماوات باشقه‌در . ونظریات فلكیه‌نك تبدلیله هیچ علاقه‌دار دكلدر . »

ینه محفل مجموعه‌سنده‌كی او مقاله‌ده شویله دیمشدم :

« فكر عاجزانه‌مه كوره مقرّ ملائكهٔ علویین اولان سمواتك وجودی نصاً معلوم ایسه‌ده حقیقت وكیفیتلری واو عالملرده نه كبی قوانین كونیه‌نك جریان ایتدیكی كلیاً مجهولمزدر . بونلرك یالكز موجود ومقرّ ملائكه اولدقلرینه اعتقاد ایدرز . ملائكهٔ كرامك وجودینه ایمان ناصل واجب ایسه اونلرك مقری اولان سمواتك ده وجودینه بلا تأویل ایمان واجبدر . سماوات حقنده نه فضادر ، نه ده فضا ایچنده‌كی اجرامدر دیرز . حس وتجربه‌دن باشقه واسطهٔ علم طانیمایان علوم وفنون عصریه اربابی بو معناجه سمادن خبردار اولمادقلری ایچون بالطبع سما واردر دیه‌مزلر . چونكه تجربه ومشاهده‌لری اوراره تعلق ایتمه‌مشدر . شوقدركه یوقدر ده دیه‌مزلر . چونكه وارلغنی تصدیق تناقض عقلی‌یه منجر اولاجغنی اثبات ایدر برهان اقامه‌سنه یول بولامازلر . بعضیلرینك یاپدیغی كبی : « بز اویله برشی بیلمیورز . بناءً علیه یوقدر » دیمك یوقلغی اثباته كفایت ایتمز .

« یكی اما سماوات وار ایسه نره‌ده‌در ؟ علم هیئتك بحث ایتدیكی مجموع اجرامك اوته‌سنده اجرامك او عقللره حیرت ، حتی دهشت ویرن اوزاقلقلری فضایی نه‌قدر وسعتلی كوستریرسه كوسترسون ینه بر بعد متناهیدر . ریاضیونك نامتناهی دیدكلری كمیتلر فلسفه‌ده‌كی نامتناهی مفهومندن چوق اوزاقدر . اونلر نامتناهی دیركن ارقام ایله افاده‌سنده عجز بشر متحقق اولان بركمیت عظیمه قصد ایدرلركه هرحالده متناهیدر . چونكه ریاضیات نامتناهیلری عدد یرینه قویوب اونلرله اعمال اربعه‌یی پك اعلا اجرا ایدوب طوریور . بونلر حقیقةً غیرمتناهی اولسه زیاده ونقصان قبول ایتمز . وبو اعمالی حقلرنده تصوره امكان قالماز . ثانیه‌ده اوچ یوز بیك كیلومتره سرعتله ضیاسی بزه آنجق یوز بیكلرجه سنه‌ده واردیغی فرض وتخیل ایدیلان اجرام

بِالنَّبِىِّ الصَّالِحِ وَالْاَخِ الصَّالِحِ . قُلْتُ مَنْ هٰذَا ؟ قَالَ هٰذَا مُوسٰى . ثُمَّ مَرَرْتُ بِعِيسٰى . فَقَالَ مَرْحَبًا بِالْاَخِ الصَّالِحِ وَالنَّبِىِّ الصَّالِحِ . قُلْتُ مَنْ هٰذَا ؟ قَالَ هٰذَا عِيسٰى . ثُمَّ مَرَرْتُ بِاِبْرَاهِيمَ . فَقَالَ مَرْحَبًا بِالنَّبِىِّ الصَّالِحِ وَالْاِبْنِ الصَّالِحِ . قُلْتُ مَنْ هٰذَا ؟ قَالَ هٰذَا اِبْرَاهِيمُ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ . وَكَانَ ابْنُ عَبَّاسٍ وَاَبُو حَبَّةَ الْاَنْصَارِىُّ

بعیده‌نك اوته‌سنده عدم محض اولدیغنه دلیل عقلی وتجربی اولمادیغی ایچون بزده كتاب اللهك خبر ویردیكی سماوات او اجرامك اوته‌سنده‌در دیبوروز . نته‌كیم « وَلَقَدْ زَيَّنَّا السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِزِينَةٍ الْكَوَاكِبِ » آیت كریمه‌سی بو بابده بزه دینی بر حجت قاطعه‌در . خالق ارض وسما جل وعلا حضرتلری سماء دنیایی‌ده یعنی یدی قات كوكدن بزه الك یاقین اولانی بویوك وعجیب برزینت ایله ، كواكب ایله تزیین بویوردیغی خبر ویریوركه بوندن الك یاقین سمانك عالم كواكبك اوته‌سنده اولدیغی معناسنی چیقارمقده هیچ بر محذور یوقدر . ییلدیزلری یونانیلرك اعتقادی وجه ایله بر قبه‌یه قاقلمش اعتقاد ایتمكده ضرورت اولمادیغی ایچون سمانك كندیسی مشهودمز اولمامقله برابر برپسنده قالان كواكبی اوكا زینت دییه كوسترمكده حسه ملایم كلیر بر طرز بیاندر .

« قدرت وعظمت الٰهیه حقیقةً غیر متناهی اولدیغی ایچون الك قوی عقللری طوردوران بو بعد ، ینه قیصه برمسافه‌دن عبارت قالوب عالم كواكبی محیط اولان سماء دنیانك اوته‌سنده ایكنجی بر سما ، دها اوته‌سنده ینه اونی محیط اولان اوچنجی بر سما واردر . وهلم جراً . یدی قات سمایی بوقدر وسعتلریله تصور ایتدكدن صوكرا (وَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ) آیت كریمه‌سنك منطوق منیفنجه بوتون سموات وارضی محیط اولان (كرسی) كلیر . كرسی‌یی ده عرش رحمن احاطه ایدركه آنك عظمتنی تقدیر ایده‌جك اولچو وتعبیر ایده‌جك سوز یوقدر . كرسی ایله عرشك مقدار وسعتی حقنده اجمالی بر فكر ایدینه بیلمك ایچین ابوذر غفاری رضی الله عنهك سؤالنه قارشی طرف اقدس رسالت پناهیدن ویریلان آتیده‌كی جوابی ذكر ایده‌لم : « يَا اَبَا ذَرٍّ مَا السَّمٰوَاتُ السَّبْعُ وَالْاَرَضُونَ السَّبْعُ عِنْدَ الْكُرْسِىِّ اِلَّا كَحَلْقَةٍ مُلْقَاةٍ بِاَرْضٍ فَلَاةٍ . وَاِنَّ فَضْلَ الْعَرْشِ عَلَى الْكُرْسِىِّ كَفَضْلِ الْفَلَاةِ عَلَى الْحَلْقَةِ » = یا اباذر ، یدی قات كوك ایله یدی قات یر كرسی‌یه نسبةً برچوللك اورته‌سنه آتیلمش برقپو ویا یوزوك حلقه‌سندن فضله برشی دكلدر . عرشك كرسی‌یه نظراً بویوكلكی ، او چوللك او حلقه‌یه نظراً بویوكلكی درجه‌سنده‌در . »

« نص كریمی بطلمیوس مذهب فلكیسنه توفیق ایتمك ایسته‌ین بعض علمامزك بو آیت

يَقُولَانِ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ عُرِجَ بِي حَتَّى ظَهَرْتُ لِمُسْتَوًى أَسْمَعُ فِيهِ صَرِيفَ الْأَقْلَامِ . قَالَ أَنَسُ بْنُ مَالِكٍ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَفَرَضَ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ عَلَى أُمَّتِي خَمْسِينَ صَلَاةً . فَرَجَعْتُ بِذٰلِكَ . حَتَّى مَرَرْتُ عَلَى مُوسَى صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ مَا فَرَضَ اللّٰهُ لَكَ عَلَى أُمَّتِكَ ؟ قُلْتُ فَرَضَ خَمْسِينَ صَلَاةً . قَالَ

جليله ايله بوحديث شريفى اعمال ايتمكده بوقدر مساهله‌كار طاورانمالرى جاى تعجبدر. اونلرك تأويلنجه كرسى فلك ثوابت، عرشده فلك اطلسدر. حال بوكه بو تأويل، كواكبى سماء دنيانك دكل، كرسينك زينتى عد ايتمكى استلزام ايدر. بو محذوردن‌ده قورتولمق ايچون بطلميوسك قبول ايتديكى قاريشيق افلاكى‌ده، بو افلاكك شفافيتلرينى‌ده قبوله مضطر قالمشلردركه ياكلش بر تأويل ينه ياكلش ديكر تأويلى ويا تأويللرى‌ده آرقاسندن سوروكله‌مش اوليور. نصوصى تأويل ايده‌ايده ظواهر نظم كريمدن استفاده ايده‌جك نه قالاجقسه‌جكى ايسه هرحالده جاى تأملدر.

« برده قارئين محترمه‌نك نظر دقتلرينى شو نقطه‌يه جلب ايتمك ايسته‌رم‌كه كتب منزله‌ده كوزه‌ديلن غايه انسانلرك عقل وتجربه سايه‌سنده كنديلكلرندن كشف ايده‌بيله‌جكلرى حقائق كونيه‌يى تعليم دكلدر. بونلر بومقصددن چوق دها مهم اولان عقائد صحيحه‌يى تلقين وعباداللهك روحنى تهذيب وتصفيه ايده‌رك دارينده خير وصلاحلرينه باعث اولان احكام عمليه‌يه، اعمال قلبيه وبدنيه‌يه ارشاد غايهٔ علياسنه متوجهدر. علوم طبيعيه وفلكيه‌نك موضوعلرينه داخل اولان شيلردن آرا صيرا بحث اولونماسى‌ده محضا شواهد قدرت ربوبيتى انظار اولوالالبابه عرض ايچوندر. بالفرض كواكبك ارض اطرافنده، ياخود ارضك كندى محورى اوزرنده دورينى تعليم ايتمك، مقصد شرعك خارجنده‌در. بر مؤمنه كوره بطلميوس نظريه‌سنك ثبوتى ايله قوپرنيقوس نظريه‌سنك - حسن ظنه بناءً - مبرهن عد ايديلمه‌سنك هيچ فرقى يوقدر. زيرا هرايكى نظام مابينك قدرت وابداع خالقه نسبتى بردر. فن كورمش بر مؤمنك بناى اعتقادينى تزلزله اوغراته‌بيله‌جك يالكز برشى اولابيليركه اوده نصوصك معلوم ومحقق اولان مبرهناته مناقض برشيئى احتوا ايتمه‌سيدر. تواتراً بزه بالغ اولان نصوصده ايسه لله الحمد ذهنمزى آز چوق تغليط ايده‌جك هيچ بر تناقض يوقدر. علوم وفنونك بوتون صفحات تكاملنده ثابت اولمش، فرضيه حالندن چيقوب حقائق مبرهنه صيراسنه كچمش هيچ برشى بيلميورزكه نصوص كتابه معارض كلدرك وجدان وايمانمزده بر عقدهٔ اشكال براقسون. نظم جليلنده هيچ بر عصرك حقايق ثابتهٔ علميه‌سنه منافى كلمه‌مك خارقه‌سى‌ده اعجاز قرآنك الك كوره‌مك ايسته‌مه‌ين كوزلره چارپاجق دلائل باهره‌سندن بريدر. بر آز تأمل ايديلسه نصوصه مخالف كان اعتقادات علميه يا ظاهر البطلاندر، ياخود فرضيه حالندن هنوز قورتولمامش، دكيشه‌كه نامزد بر عقيده‌در. بناءً عليه نصوصى فرضيات علميه‌يه كوره تأويل وتوجيه ايتمكدن ايسه اونلرى خالق حكيمك تعاليم حقه‌سى اعتقاد ايدوب نقيضلرى اولان نظريات وفرضياتك هرحالده بر چوروك طرفى اولديغنه ايناتمق وبو چوروكلكك ايركج ميدانه چيقماسنه انتظار ايتمك اولادر.

فَارْجِعْ إِلَى رَبِّكَ . فَإِنَّ أُمَّتَكَ لَا تُطِيقُ ذٰلِكَ . فَرَاجَعْتُ . فَوَضَعَ شَطْرَهَا . فَرَجَعْتُ إِلَى مُوسَى . قُلْتُ وَضَعَ شَطْرَهَا . فَقَالَ رَاجِعْ رَبَّكَ . فَإِنَّ أُمَّتَكَ لَا تُطِيقُ . فَرَاجَعْتُ . فَوَضَعَ شَطْرَهَا . فَرَجَعْتُ إِلَيْهِ . فَقَالَ ارْجِعْ إِلَى رَبِّكَ فَإِنَّ أُمَّتَكَ لَا تُطِيقُ ذٰلِكَ . فَرَاجَعْتُهُ . فَقَالَ هِيَ خَمْسٌ وَهِيَ خَمْسُونَ . لَا يُبَدَّلُ الْقَوْلُ لَدَيَّ . فَرَجَعْتُ إِلَى مُوسَى . فَقَالَ ارْجِعْ إِلَى رَبِّكَ . قُلْتُ اسْتَحْيَيْتُ مِنْ رَبِّي . ثُمَّ انْطَلَقَ بِي حَتَّى انْتَهَى بِي إِلَى سِدْرَةِ الْمُنْتَهَى . وَغَشِيَهَا أَلْوَانٌ مَا أَدْرِي مَا هِيَ . ثُمَّ أُدْخِلْتُ الْجَنَّةَ . فَإِذَا فِيهَا حَبَائِلُ اللُّؤْلُؤِ . وَإِذَا تُرَابُهَا الْمِسْكُ .

ترجمه‌سى

انس بن مالك رضى الله عنهدن :

شويله ديمشدر : نبى اكرم صلى الله عليه وسلمك (قصهٔ معراجى) بروجه آتى خبر ويردكارينى ابوذر رضى الله عنه سويلردى : بن، مكه‌ده ايكن أومك [١] سقفى (آكسزين) ياريلدى. جبريل عليه السلام ايندى. كوكسمى ياردقدن صوكرا (ايچنى) زمزم صويله ييقادى. صوكرا حكمت وايمان ايله (لبالب) طولو آلتون بر لكن كتيروب ايچنده‌كنى كوكسمك ايچنه بوشالتدى. وكوكسمى قاپا (يوب اوزرينى مهرله) دى [٢]. صوكرا الدن طوتوب بنى سمايه طوغرو چيقاردى. سماء دنيايه (يعنى يره الك ياقين سمايه) واردیغمده جبريل عليه السلام (او) سمانك

[١] بوراده‌كى اضافت، ادنى ملابسه ايچون واقع اولمشدر. يوقسه بو أو، خانهٔ سعادتلرى دكل، عمزاده‌لرى (ام هانئ بنت ابى طالب) رضى الله عنهانك خانه‌سى ايدى. حسن بصريدن كلن روايتده « بن حجرده (يعنى مسجد شريفك حطيم ديئيلن يرنده) اويوركن جبريل عليه السلام كلدى ..الخ » بويورولمش. وقعهٔ معراج بردن زياده ايسه ديه‌جك يوقدر. بر اولديغنه كوره‌ده صدر شريفلرينك غسلندن صوكرا بيت ام هانى‌يى تشريف ايدوب اورادن سماواته عروج بويورولديغى صورتيله ايكى روايت تأليف ايديليور.

[٢] شرح صدر قصه‌سى متعدددر. ايلكى عليه الصلاة والسلام افنديمز حضرتلرى درت ياشلرنده و سود ننه‌لرى (حليمة السعديه) رضى الله عنهانك نزنده ايكن واقع اولمشدى‌كه بونده شق صدره مأمور اولان ملائكه‌نك « هٰذَا حَظُّ الشَّيْطَانِ مِنْكَ = بو، شيطانك

خازننه [١] : « آچ ! ديدى . ـ كيمدر او ؟ ـ جبريل . ـ برابركه كيمسه وارمى ؟ ـ محمد صلى الله عليه وسلم بنمله برابردر . ـ اوكا (كلسون ديه) خبر كونده‌ريلديمى ؟ ـ اوت » ديدى. قاپى آچيلنجه سماء دنيانك اوستنه چيقدق. برده كوره‌يم كه بر كيمسه اوطورمش، صاغ طرفنده برطاقيم قارالتيلر، صول طرفنده‌ده ديكر قارالتيلر وار . (او كيمسه) صاغ طرفه باقديغنده كوليور ، صول طرفه باقديغنده آغلايور. (او ذات): « خوش كلدك، صفا كلدك [٢] نبئ صالح؛ خوش كلدك ، صفا كلدك صالح اوغلم » ديدى. جبريله : « بو كيم ؟ » ديه صوردم. « آدم صلى الله عليه وسلمدر. صاغنده ، صولنده اولان بوقارالتيلرده اولادينك روحلريدر. صاغنده اولانلرى اهل جنت، صول طرفنده اولان قارالتيلرده اهل ناردر. صاغنه باقنجه كولر ، صول طرفنه باقنجه آغلار » ديدى [٣] . ديركن (جبريل) بنى

سندن اولان حظ ونصيبى‌در » ديه‌رك كنديلرينه كوستردكلرى علقه‌يى نزع ايتمك ايچون ايدى . ليلهٔ معراجده صدر شريف نبوينك شق وغسلى وحكمت وايمان ايله املا ايديلمه‌سى اوليلهٔ مباركه‌ده مطلع اولاجقلرى حكم واسرار ربانيه‌يى حسن تلقى‌يه قابليت رسالتپناهينك حدكماله ايصالى حكمتنه مستند ايدى . حضرت عائشه رضى الله عنهادن مروى بر حديثه نظراً غارحراده ايكن جبريل عليه السلامك تبليغ وحى ايچون ايلك كلديكنده‌ده شق صدر واقع اولمشدى‌كه بونك وحى الهى‌يى قوت قلب ايله تلقى وثقل وحيى تحمله قدرت كسب ايده‌بيلمه‌لرى ايچون اولديغى ظاهردر . برده اون ياشنده ايكن شق صدرك وقوعى (ابونعيم) ايله (ضياء الدين محمد بن عبدالواحد) ك روايتلرنده وارد اولمشدر. بعض رواياتده بشنجى بر شرحدن‌ده بحث وارسه‌ده ثبوتى يوقدر .

[١] « خازن » خزينه‌دار ، خزانه‌يى محافظه‌يه مأمور كيمسه ديمكدر . سمانك خازنى بكجيسى ديمكدر. جنتك خازنى (رضوان)، جهنمك خازنى (مالك) عليهما السلام اولديغى كبى.

[٢] شيوهٔ تركى‌يه كوره مأنوس اولان بو الفاظ ايله ترجمه ايدوب حرفياً ترجمه‌دن صرف نظر ايتمه‌مه ديكر روايانده ترحيبك : « مَرْحَباً فَنِعْمَ الْمَجِئُ جاءَ » لفظيله وارد اولماسى‌ده ياردیم ايتمشدر .

[٣] صول طرفده‌كيلر هنوز اشباحلرينه ملاقى اولمامش ـ تعبير ديكرله هنوز دنيايه كلمه‌مش ـ ارواح كفار اولسه كركدر . يوقسه سورهٔ اعرافده‌كى : « اِنَّ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَاسْتَكْبَرُوا عَنْهَا لَا تُفَتَّحُ لَهُمْ اَبْوَابُ السَّمَاءِ وَلَا يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ حَتّٰى يَلِجَ الْجَمَلُ فِى سَمِّ الْخِيَاطِ » آيت كريمه‌سنك منطوق هول انكيزينه نظراً كفر واستكباردن صوكرا توبه وايمان ايتمكسزين اوراية يول بولامازلر .

ايكنجى سمايه طوغرو چيقاردى . خازننه . « آچ » ديدى . خازنى‌ده اولكينك سويله‌دكارينى سويله‌دكدن صوكرا (قاپى) يى آچدى . ـ انس (رضى الله عنه) ديركه ابوذر ، رسول الله صلى الله عليه وسلمك سماواتده آدم ، ادريس ، موسى ، عيسى، ابراهيم صلوات الله عليهم حضراتنى بولدقلرينى سويله‌ديسه‌ده (هر بررلرينك منزللر (ى نره‌لرى اولديغ)ى (آيرى آيرى) سويله‌مه‌يوب يالكز آدمى سماء دنياده ، ابراهيمى آلتنجى سماده بولمش اولدقلرينى سويله‌دى [١] . ـ (ينه) انس ديركه [٢] جبريل عليه السلام، نبى اكرم صلى الله عليه وسلم ايله برلكده ادريس عليه الصلاة والسلامه اوغرادقلرنده ادريس عليه السلام : « خوش كلدك ، صفا كلدك نبى صالح. خوش كلدك، صفا كلدك صالح قارداش » ديمش. ـ (نبى عليه الصلاة

[١] حال بوكه انسك مالك بن صَعْصَعَة الانصاريدن (رضى الله عنهما) صحيحينده مروى حديثنده سماء دنياده ـ ابوذر رضى الله عنهدن اولان بورادەكى روايتنده ديديكى كبى ـ آدمه، سماء ثانيه‌ده ، يحيى وعيسايه ، سماء ثالثه‌ده يوسفه ، سماء رابعه‌ده ادريسه ، سماء خامسه‌ده هارونه ، سماء سادسه‌ده موسايه ، سماء سابعه‌ده ، ابراهيمه (صلوات الله وسلامه عليهم وعلى سائر النبيين) ملاقى اولدقلرى ذكر ايديلكده اولديغندن ايكى روايت آره‌سنده ابراهيم عليه الصلاة والسلام افنديمز حضرتلرينك منزل ومقام مباركلرينه متعلق براختلاف وار ديمكدر. زيرا ابو ذردن اولان روايتده نبى مشاراليه حضرتلرى سماء سادسه‌ده ، اوته‌كى روايتده ايسه سماء سابعه‌ده كوستريليور . بو ايكى روايتدن ماعدا روايانك كافه‌سنده ايسه يدنجيده اولدقلرى ثابتدر . معراج اكر متعدد ايسه روايات بيننده تعارض بحثنى ايتمكه محل يوقدر. اكر يالكز بر دفعه واقع اولمش ايسه جماعتك روايتنى ترجيح ايتمك اولادر . زيرا بونلرك روايتنده عليه الصلاة والسلام افنديمز حضرتلرينك جد مكرم اعلالرينى آرقه‌لرينى بيت معموره دايامش برحالده كوردكارى ذكر ايديلمكده‌در. بيت معمور ايسه بلاخلاف سماء سابعه‌ده‌در. بيت معمور ـ اثرده وارد اولديغى اوزره ـ عرش رحمانك حذاسنده وكعبهٔ معظمه‌نك قارشيسنده ـ كعبه اهل ارضك مطاف احترامى اولديغى كبى ـ اهل سمانك مطافى اولان بر بيت مكرمدركه اونى كونده ملائكه‌نك يتمش بيكى طواف ايدر وطواف ايدنلردن هيچ برى قيام ساعته قدر بر دها عودت ايتمز . بو بيت شريفك بر اسمى‌ده « ضُراح » در . امام على كرم الله وجهه ورضى عنه افنديمزدن وارد بر روايته كوره هر سماده كعبهٔ معظمه‌يه محاذى بر بيت معمور وارمش. بوروايتك ثبوتى تقديرنده يوقاريكى تعارضك حليله اوغراشانلره يكى احتمالات قاپيلرى دها آچيلمش اولور .

[٢] حديثك بوندن صوكراكى پارچه‌سنى انس رضى الله عنه ابو ذر رضى الله عنهدن ايشيتمه‌مش اولوب باشقه بر ذاتدن اخذ وتلقى ايتديكى آكلاشيليور .

والسلام بویورمش که) « بو کیم ؟ » دییه صوردم . (جبریل) : « بو ، ادریسدر » دیدی . صوکرا موسایه اوغرادم . (اوده) : « خوش کلدك ، صفا کلدك ، نبیّ صالح . خوش کلدك ، صفا کلدك صالح قارداش » دیدی . « بو کیم ؟ » دییه صوردم . (جبریل) : « بو موسادر » دیدی . صوکرا عیسایه اوغرادم . (اوده) : « خوش کلدك ، صفا کلدك صالح قارداش . خوش کلدك ، صفا کلدك نبیّ صالح » دیدی . « بو کیم ؟ » دیدم . (جبریل) : « بو ، عیسادر » دیدی . صوکرا ابراهیمه اوغرادم . « خوش کلدك ، صفا کلدك نبیّ صالح ، خوش کلدك ، صفا کلدك صالح اوغلم » دیدی . « بو کیم ؟ » دیدم . (جبریل) : « بو ، ابراهیم صلی الله علیه وسلمدر » دیدی . — (محمد بن شهاب زُهرینك ابن حزم طریقندن روایته نظراً) ابن عباس ایله ابو حبّة الانصاری رضی الله عنهم ، نبی اکرم صلی الله علیه وسلم افندیمزك : « صوکرا (جبریل علیه السلام) بنی یوقاری‌یه کوتوره کوتوره نهایت اقلام (قضا و تقدیر) ك جیزرتیلرینی طویاجق یوکسك بر یره چیقدم » بویوردقلرینی سویلرلردی [١] . ینه ابن حزم ایله انس بن مالك رضی الله عنه شویله دیمشلر : نبی اکرم صلی الله علیه وسلم بویوردی که (اوزمان) الله عزّوجل حضرتلری امتمه اللی نماز فرض ایتدی . بو (تکلیف) فرضیتی یوکله‌نه‌رك دوندم . دیرکن موسی صلی الله علیه وسلمه راست کلدم . « الله (تبارك وتقدس حضرتلری) امتکه نه‌یی فرض ایتدی ؟ » دییه صوردی . « اللی نماز فرض ایتدی » دیدم . « ربکه دون (ده شفاعت ایت .) زیرا امتك بوکا طاقت کتیره‌مز » دیدی . مراجعت ایتدم . (الله تعالی) شطرینی [٢] ایندیردی . بن ده موسانك یانه دونوب : « شطرینی ایندیردی » دیدم . (او ، ینه) : « ربکه مراجعت ایت . زیرا امتك طاقت کتیره‌مز » دیدی . (بر دها) مراجعت ایتدم . (الله تعالی قالانك ده) شطرینی ایندیردی . موسی

[١] روایتك بوقسمی انس رضی الله عنهدن منقول دکلدر .

[٢] « شطر » نصف معناسنه کلدیکی کبی نصفدن آز ویا چوق مقدارده دینیر . (نمازلرك شطرینی ایندیردی) برمقدارینی ایندیردی دیمکدر . بونی بو معنایه آلمق ، کرك مقدارلرك عددینی بیان ایدن روایات بیننده‌کی اختلافاتده محل براقماز . اونك ایچون « یاریسنی ایندیردی » دیمك ایسته‌مه‌دم . زیرا اعداد صلاتك ، بشر بشر ، یاخود اونر اونر تنزیل ایدیلدیکنه و مراجعتلرك — بوراده اولدیغی کبی دکل — اوچدن زیاده اولدیغنه دائر کرك مراجعتلرك روایتلرده واردر .

علیه السلامك یانه ینه دوندم . (او ، ینه) : « ربکه دون . زیرا امتك بوکا طاقت کتیره‌مز » دیدی . (بر دها) مراجعت ایتدم . (الله تبارك وتعالی) : « اونلر بشدر . یه اونلر اللیدر . بنم نزدمده (حکم) قضا تبدیل اولوناماز » بویوردی [١] . موسانك

[١] جواد کریم اولان الله عظیم الشانك لطف سبحانیسی عباد مسلمینه « مَنْ جاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ اَمْثالِها » وعدی عوضنه بناءً بش وقت نمازه اللی وقت نمازك ثوابنی رایکان بویورمش اولیور . بوکا باقنجه یومی نمازلرك هم بش ، همده اللی اولماسنك معناسی آکلاشیلیر . عددلری بشدر ، ثوابلری اللی نماز ثوابیدر . عجبا هرمسلمان بو اللی وقتك ثوابنی بالفعل احراز ایده‌بیلیورمی ؟ بو قازانج حضور قلب ایله مشروطدر . هرکسك قلبی ایسه نمازك اوّلندن آخرینه‌قدر حاضر اولامیور . برحدیث شریفده « یُكْتَبُ لَهُ ما حَضَرَ قَلْبُهُ مِنْها » = نمازلرك هانکی جزئنه قلبی حاضر اولورسه اونك ثوابی کندیسی ایچون یازیلیر » بویورولارق کیمنه نماز ثوابنك نصفی ، کیمنه ربعی .. الخ یازیلاجغی تفصیل بویورولمش و — اللهه حمدوشکر اولسون که — عشرك مادوننده‌ن سکوت بویورولمشدر . بونده ده تام الحضور اولان بختیاران امتك نمازی اللی نماز قیمتنده اولوب مشغول القلب اولانلرك محضا امره یرینه کلسون دییه قیلدقلری نمازلر ثوابنك بش وقت ثوابندن آشاغی‌یه اینه‌یه‌جکی کبی بر معنی سزیلیر .

کونده بش وقتدن آز نماز ایله عدم مکلفیتمز قضای مبرم الٰهی اولدیغی ایچون « لا یُبَدَّلُ الْقَوْلُ لَدَیَّ » بویورولدی . اللی نمازه حکمدن صوکرا بو مقدارك بشه ایندیریلمه‌سی ایسه « یَمْحُوا اللّٰهُ ما یَشاءُ وَ یُثْبِتُ » کلام الٰهیسنك ناطق اولدیغی قضای معلق نوعنه داخل اولدیغندندر . اللی نماز فرض ایدی ، فقط علیه الصلاة والسلام افندیمزك اختیارینه موقوفاً فرض ایدی .

بو حدیث شریفده‌کی قطعیته بناءً بزه فرض اولان یالکز صلوات خمسه‌در . بوندن طولایی علما صلاة وترك فرضیتنه قائل اولمامشلردر . بو نماز حنفیه‌یه کوره واجبدر .

برده شونی اونوتمامق کرکدر که لیلهٔ معراجده صلوات خمسك فرض اولماسندن اوّلده نماز قیلینیوردی . مسند احمد ابن حنبلده رسول الله صلی الله علیه وسلمك سوکیلیسی و سوکیلیسنك اوغلی اسامة بن زید بن حارثه رضی الله عنهمك کرك طوغرودن طوغرویه ، کرك پدری مکرمی واسطه‌سیله نبی اکرم صلی الله علیه وسلمدن روایتنه کوره ایلك وحی زماننده جبریل علیه السلامك کندیلرینه آبدست ایله نمازی تعلیم بویوردقلری آکلاشیلیور . دیکر روایاتده‌ده جبریل علیه السلامك یره اورماسیله نبعان ایدن صو قایناغندن آبدست آلدیغی و ایلك نمازك جبریل علیه السلامك امامتیله قیلنمش صباح نمازی اولوب واوکون ایچنده شارع اعظم صلی الله علیه وسلمه ایلك اقتدا ایدنك ام المؤمنین خدیجة الکبری رضی الله عنها حضرتلری اولدیغی روایت ایدیلمکده‌در . حافظ ابن حجرك بخاری شرحی (فتح الباری) ده دینیلیورکه اسرادن اوّل

یانـه دوندم. (او ، بنه) : « ربکه دون » دیدی. بن ده : « (آرتق) ربمدن اوتانیر اولدم » [١] دیدم. صوکرا (جبریل) تاسدرة المنتهایه [٢] برلکده وارنجه‌یه قدر بنی کوتوردی. سدره‌یی اویله (عجیب وغریب) الوان قاپلامشدی که اونلر نه‌در؟ بیله‌مم. صوکرا [٣] جنته(ك ایچنه) ادخال ایدیلدم که ایچنده برچوق اینجی حبائلی [٤] واردی. طوپراغی‌ده مسك (رایحه‌لی) ایدی.

رسول‌الله صلی‌الله علیه وسلمك‌ده، اصحابنك‌ده نماز قیلدقلری مقطوع بهدر. آنجق بش وقت نماز فرض اولمادن‌ده فرض نماز وارمیدی، یوقمیدی؟ اختلاف واردر. بعضیلرینه کوره فرض نمازلر، شمسك طلوعیله غروبندن اول ایدی. « وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ غُرُوبِهَا » آیت کریمه‌سی‌ده بوکا دلیلدر. امام نووی ایسه ایلك واجب اولان شی انذار وتوحیده دعوت اولمش ایدی. صوکرا « سورهٔ مزمّل » ك اوّلنده امر اولونان قیام لیل فرض اولدی. دها صوکرا (دیکرلرینك تصریحنه نظراً صحابهٔ کرام کیجه‌لری آیاقلری شیشنجه‌یه‌قدر نمازه طورمقدن حاصل ایتدکاری مشقتلری حق تعالی وتبارك حضرتلری برسنه صوکرا) ینه سورهٔ مزمّلك آخرنده‌کی آیتلرله بو نمازك فرضیتی نسخ ایدیله‌رك سابقین اوّلین حضراتنك یوکی تخفیف ایدیلدی. صوکرا صلوات خمسك لیلهٔ اسراده وجوبی اوزرینه اولکی نمازلر منسوخ اولدی. معهذا صلاة لیلك خصائص نبویه‌دن اولارق حق عالیٔ نبویده فرضیتی باقی اولدی.

[١] (لَا يُبَدَّلُ الْقَوْلُ لَدَيَّ) بویورولدقدن صوکرا تکریر مراجعته آرتق حاجت کورمه‌مشلر دیمکدر.

[٢] « سِدْر » قاموس مترجمی عاصمك بیانه کوره عربستان کرازی دینیلن آغاجك اسمیدرکه جمعدر. واحدی « سِدْرَة » در. « سِدْرَةُ الْمُنْتَهٰى » سماوات ایله جنانی کولکه‌سی آلتنه آلان بر آغاجك اسمیدرکه بر روایته کوره سماء سابعه‌نك فوقنده، مسلم روایتنه کوره سماء سادسه‌ده‌در. یاخودده کوکی سماء سادسه‌ده، کندیسی سابعه‌ده‌در. « سدرة المنتهی » تسمیه بویورولماسی ملائکهٔ کرام ایله انبیای عظام حضراتنك منتهای علمی اولماسی اعتباریله‌در. یالکز رسول اکرم صلی‌الله علیه وسلم افندیمز اوندن اوته‌قاب قوسینه قدر دستور عروج ویرلمشدر. بعضلرینه کوره سدرة المنتهی، عرش عظیم رحمانك اسفلیدر. اوندن ایلریسنه نه مَلَك مقرّب وارابیلیر، نه‌ده نبیّ مرسل. ایلریسی غیبدرکه اللهدن باشقه هیچ برکیمسه‌نك دائرهٔ علمنه کیره‌مز.

[٣] « صوکرا » لفظی ترتیب ایچون دکل، یالکز جمع واشتراك ایچوندر. بناءً علیه جنته دخولك سدره‌یه عروجندن صوکرا اولماسی لازم کلمز.

[٤] بو حدیث شریفده بو لفظ، بویله‌جه اینجی کردانلقلری معناسنه « حَبَائِلُ اللُّؤْلُؤِ »

٢٢٨. عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ فَرَضَ اللّٰهُ تَعَالَى الصَّلَاةَ حِينَ فَرَضَهَا رَكْعَتَيْنِ رَكْعَتَيْنِ فِي الْحَضَرِ وَالسَّفَرِ. فَأُقِرَّتْ صَلَاةُ السَّفَرِ وَزِيدَ فِي صَلَاةِ الْحَضَرِ.

ترجمه‌سی

عائشه رضی‌الله عنهادن:

شویله دیمشدر: الله‌تعالی (وتقدس حضرتلری) نمازی فرض ایتدیکی زمان سفرده‌ده، حضرده‌ده، (آقشام نمازندن باشقه [١] نمازلری) ایکیشر رکعت اولارق فرض ایتمشدی. (هجرت نبویه‌دن) صوکرا [٢] سفر نمازلری اولدقلری کبی براقیلدی‌ده حضر نمازلرینه (ایکیشر رکعت) زیاده ایدیلدی [٣].

صورتنده وارد اولمش ایسه‌ده محدثین، لفظده تصحیف اولدیغنه قائلدرلر. فقط روایت بوطریقدن کندیلرینه بولفظ ایله کلدیکی ایچون تصحیح لفظ جهتنه یاناشمیورلر. حال بوکه بوندن ذوقه موافق معنی چیقارمق، تأویلات دورا دوره وابسته‌در. دیکر طریقلردن کلن روایاتده « جَنَابِذُ اللُّؤْلُؤِ » دینیلمشدرکه « اینجیدن قبه‌لر » دیمکدر. « جنابذ » فارسی « کنبد » معربی « جُنْبُذ » ك جمعیدر. قصهٔ معراج ایچون کتب تفاسیره‌ده مراجعت ایدیله‌لیدر.

[١] آقشام نمازی (وِتْرُ النَّهَار) در. ایلك فرض اولدیغی زمان اوچ رکعت اولارق فرض اولمشدی.

[٢] دیکر روایاتدن مستبان اولدیغنه نظراً صلوات رباعیه یعنی دورت رکعتلی نمازلرده‌کی ایکیشر رکعت زیاده هجرتدن بر سنه صوکرا فرض ایدیلمشدر.

[٣] صلاة فجرك ایکی رکعت اولارق ابقا بویورولماسی قیامنده‌کی قراءتك اوزون اولماسندندر دینیلر واردر.

عائشه رضی‌الله عنهانك بو سوزی، سفرده قصر صلاتی عزیمت عد ایتدیکنه دلالت ایدر. اونك اجتهادینه کوره مسافرك دورت رکعت قیلماسی جائز اولمایاجق. اکثر فقها ایسه « فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ اَنْ تَقْصُرُوا مِنَ الصَّلَاةِ = سفره چیقدیغکزده نمازك برمقدارینی قصر ایتمه‌کزده سزه کناه یوقدر » آیت کریمه‌سیله احتجاج ایده‌رك سفرده رخصت اولدیغنه وسفرده‌کی فرض دورت رکعت ایسه‌ده ایکی رکعت قیلینماسنه‌ده رخصت ویرلمش اولدیغنه قائلدرلر. بونلره کوره مسافر دورت قیلارسه دوردی‌ده فرض واقع اولمش اولور. حنفیه ایسه مسافر حقنده فرض اولان یالکز ایکی رکعتدر. مسافر دورت قیلاجق اولورسه ایکی رکعتی نفل اولمش اولور دیرلر. ینه عائشه رضی‌الله عنهادن نبی اکرم صلی‌الله علیه وسلمك وقت سفرده نمازی کاه قصر، کاه اتمام؛ کذلك کاه افطار بویوروب کاه اوروج طوتدقلرینه دائر برروایت وارسه‌ده بورداه‌کی بخاری حدیثی قوتنده دکلدر.

٢٢٩. عَنْ عُمَرَ بْنِ اَبِی سَلَمَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ النَّبِیَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلّٰى فِی ثَوْبٍ وَاحِدٍ قَدْ خَالَفَ بَيْنَ طَرَفَيْهِ .

ترجمه‌سی

عمر بن ابی سلمه [١] رضی الله عنهمادن :
شویله دینمشدر : نبی اکرم صلی الله علیه وسلم حضرتلری (بر دفعه) ایکی اوجنی چاپراستواری باغلادقلری ثوب واحد [٢] ایچنده نماز قیلدیلردی .

٢٣٠. عَنْ اُمِّ هَانِئٍ بِنْتِ اَبِی طَالِبٍ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهَا حَدِيثُ صَلَاةِ النَّبِیِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ الْفَتْحِ . تَقَدَّمَ . وَفِی هٰذِهِ الرِّوَايَةِ قَالَتْ فَصَلّٰى ثَمَانِیَ رَكَعَاتٍ مُلْتَحِفاً فِی ثَوْبٍ وَاحِدٍ . فَلَمَّا انْصَرَفَ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللّٰهِ زَعَمَ ابْنُ اُمِّی اَنَّهُ قَاتِلٌ رَجُلاً قَدْ اَجَرْتُهُ : فُلَانُ بْنُ هُبَيْرَةَ . فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَدْ اَجَرْنَا مَنْ اَجَرْتِ يَا اُمَّ هَانِئٍ . قَالَتْ اُمُّ هَانِئٍ وَذٰلِكَ ضُحًى .

ترجمه‌سی

ام هانیٔ بنت ابی طالب رضی الله عنها نبی اکرم صلی الله علیه وسلم افندیمزك

[١] ام المؤمنین ام سلمه رضی الله عنهانك ابو سلمه‌دن اوغلی ورسول اکرم صلی الله علیه وسلمك ربیبیدر . پدری ابو سلمه عبدالله بن عبدالاسد مخزومی اون برنجی اولارق ایمان ایدن سابقین اولیندن اولوب علیه الصلاة والسلام افندیمزك سود برادری وعمهٔ محترمه‌لری بره بنت عبدالمطلبك اوغلیدر . «یوم قیامتده صاغ طرفندن کتابی ایلك ویریله‌جك ابو سلمه عبدالله بن عبدالاسد ، صول طرفندن کتابی ایلك ویریله‌جك ده اونك برادری سفیان بن عبدالاسددر» بویورولدیغی مرویدر .

[٢] «ثوب» قاش دیمکدر . او زمانك تام طاقیم البسه‌سی - بری ازار ، دیکری رداء اولمق اوزره - ایکی ثوب ایدی . ازار ، فوطه کبی بله باغلانیر ، رداده احرام کبی اوموزه آتیلیر ، مجموعی بر حله ایدردی . بوراده ثوب واحددن مراد ردادرکه صاغ اوجنی صول اوموزندن کچیروب و صول اوجنی صاغ قولنك آلتندن چیقاروب ایکی اوجنی یا کوکسی طرفندن ، یا آرقه‌دن باغلامق صورتیله تستر ایده‌رك نماز قیلمانك جوازی بونکله ثابت اولور . بو دورلو تلبسه توشح ، التحاف واشتمال ده دینیر . قاشك ایکی اوجنی باغلامقده‌کی حکمت اثنای رکوعده لباسك دوشمه‌مه‌سی ومصلینك کندی عورتنه نظری اصابت ایده‌مه‌مه‌سیدر .

یوم فتحده نماز قیلدقلرینی نقل ایدرکه بو (یوقاریده) کچمشدی [٣] . بو روایتده‌ده شویله دییور : رسول اکرم صلی الله علیه وسلم ثوب واحد ایچنده مُلْتَحِف [٤] (یعنی صیرتنده‌کی لباسی چاپراستواری باغلامش) اولدقلری حالده سکز رکعت قیلدیلر . نمازدن چیقدقلری زمان : « یارسول الله ، آنامك اوغلی [٥] بنم عهد وامان ویردیکم فلانی ، ابن هُبَيْرَه‌یی [٦] قتل ایده‌جکنی سویلیور »

[٣] (١٩٨) نجی حدیثکه اوراده قصه‌نك یالکز اغتساله تعلق ایدن قسمی ذکر ایدلمشدی . هر ایکی روایتده‌ده ام هانیٔ رضی الله عنها اثنای اغتسالده فخر کائنات علیه افضل الصلوات افندیمزه سلام ویروب واقع اولان سؤال اوزرینه تعریف نفس ایتدکدن صوکرا کندیسنه « مَرْحَباً بِاُمِّ هَانِئٍ = خوش کلدك صفا کلدك ام هانیٔ » بویورولمشدر .

[٤] التحافك صورتی بوندن اولکی حدیثك هامشنده بیان ایدلمشدی .

[٥] حیدر کرار ، سرتاج اخیار علی بن ابی طالب رضی الله عنهی قصد ایدیورکه لِاَبَوَيْنِ برادریدر .

[٦] راوی ابن هبیره‌نك اسمنی اونودوب ابهام ایتمش اولدیغی جهتله تعیین شخصنده خیلی اختلاف ایدلمشدر . هبیرة بن وهب مخزومی ، ام هانیٔ حضرتلرینك زوجی اولوب مکه‌نك فتحی اوزرینه نجرانه فرار ایده‌رك شرك اوزره وفات ایتمشدر . حمایه ایدیلوب عفو ایدیلن کیمسه‌ده یوم فتحده طرف عالیٔ نبویدن اعلان بویورولان صلح وامانی قبول ایتمه‌یه‌رك خالد بن الولید رضی الله عنهك تحت قیادتنده‌کی مفرزه‌یه قارشی مقاتله‌یی اختیار ایدن شرذمهٔ قلیله عدادینه داخل اولانلردن ایدی . ام هانینك هبیره‌دن عمر ، هانیٔ ، یوسف ، جعده اسمنده دورت اوغلی واردی . هبیره‌نك دیکر بر قادیندن ام هانیٔ نزدنده بر اوغلی دها اولماسی احتمالندن بحث ایدنلرده واردرکه مشفوع له یا اوغلی جعده ، یاخود اسمی خاطرده قالمایان بو اوکی اوغلیدر . ام هانیدن کلن دیکر روایاتده مشفوع لهك بر دکل ، ایکی اولدیغی‌ده ذکر ایدیلیور . روایات مختلفه‌ده تسمیه ایدیلنلر خلاصةً شونلردر : ١- جعدة بن هبیره ، ٢- ام هانیدن اولمایان ابن هبیره ، ٣- جعدة بن هبیره ایله دیکر بر مخزومی ، ٤- حارث ابن هشام ، ٥- حارث بن هشام ایله عبدالله بن ابی ربیعه ، ٦- ینه حارث بن هشام ایله زهیر بن ابی امیه ، ٧- ینه حارث بن هشام ایله ام هانیك ربیبی ابن هبیرة بن ابی وهب بونلرك هپسی‌ده مخزومی وزوجی هبیره‌نك تعلقاتندن ایدی‌که خالد بن الولید ایله اولان چرخه محاربه‌سندن صوکرا ایچلرندن بری ویا ایکیسی ام هانیٔ حضرتلرینه التجا ایتمشکن برادر مکرمی حضرت علی قتل ایتمکه قالقیشمش . ام هانیٔ ، مکه‌نك اوست باشنده اَبْطَحده قورولان بویوك چادر ایچنده رسول اکرم صلی الله علیه وسلم افندیمزدن استشفاع ایتمش و : « اَجَرْنَا مَنْ

دیدم . رسول‌الله صلی الله علیه وسلم : « یا ام هانیٔ ، سنك عهد وامان ویردیککه بزده عهد وامان ویردك » بویوردیلر. اوقیلدقلری نماز ضحی نمازی ایدی [١] .

٢٣١ . عَنْ اَبِی هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ سَائِلاً سَأَلَ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الصَّلاٰةِ فِی ثَوْبٍ وَاحِدٍ . فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ أَوَ لِكُلِّكُمْ ثَوْبَانِ ؟

ترجمه‌سی

ابو هریره رضی الله عنهدن روایت اولوندیغنه کوره (برکون) بری [٢] رسول‌الله صلی الله علیه وسلمه ثوب واحد ایچنده نماز (لك صحتی)دن سؤال ایتمش . رسول‌الله صلی الله علیه وسلم ده : « هر بریکزك ایکیشر ثوبی وارمی که ؟ » بویورمش [٣] .

اَجَرْتِ وَاَمَّنَّا مَنْ اَمَّنْتِ = سنك امان ویردیککه بزده امان ویردك ، سنك امین قیلدیغکی بزده امین قیلدق » بویورمشلردر .

بوندن مؤمن برقادینك ده کافره ویردیکی امانك مسلمینجه مقبول اولدیغی مستبان اولور. برمسلمك ذمتی ، بوتون مسلمینك ذمتی دیمکدر . تفصیلاتی کتب فقهیه‌یه عائددر .

[١] بر روایتده : « قُلْتُ یَا رَسُولَ اللّٰهِ مَا هٰذِهِ الصَّلاٰةُ ؟ قَالَ الضُّحَی = یا رسول‌الله ، بونه نمازیدر ؟ دیدم . ضحی نمازیدر بویوردیلر » دینیلمشدر . ام هانیٔ حضرتلرینك او کون کوردکاری ضحی نمازی سکز رکعت ایدی . آلتی ، دورت ، ایکی رکعت قیلدقلرینه دائرده روایتلر واردر .

[٢] بو سائلك کیم اولدیغی معین دکلدر . سرخسی (ثَوْبَان) اسمنده بریدر دیمش .

[٣] ثوب واحد ایچنده جواز صلاته جمهور صحابه وتابعین قائلدرلر . حتی بر دفعه ابن مسعود ایله ابیّ بن کعب حضرت عمرك یاننده (رضی الله عنهم اجمعین) بومسئله حقنده اختلاف ایتمشلردی . ابی : « ثوب واحد ایچنده نماز جائزدر » ، ابن مسعود : « بو ، البسه‌نك آزلق زماننده جائز ایدی » ، عمرده : « سوز ابیّ بن کعبکدر » دیمشلر . ابن مسعود رأینده اصرار ایتمش . بونك اوزرینه عمر رضی الله عنه منبره چیقوب : « صواب اولان أبی‌نك دیدیکیدر ، ابن مسعودك دیدیکی دکل » مقدمه‌سیله سوزه باشلامش وبوحدیثك ینه بخاریده دیکر طریقدن وارد اولان زیاده‌سنی سویله‌مشدر . زیاده‌نك ترجمه‌سی شودر :

« صوکرا بری عمر رضی الله عنهدن بو مسئله‌یی صوردی . اوده دیدی که الله تعالی سزه کنیشلك ویردیکنده سزده البسه‌کزی کنیش طوتکز . برکیمسه‌نك بردن زیاده لباسی

٢٣٢ . وَعَنْهُ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ لاَ یُصَلِّی اَحَدُكُمْ فِی الثَّوْبِ الْوَاحِدِ لَیْسَ عَلَی عَاتِقِهِ شَیْءٌ .

ترجمه‌سی

ینه ابو هریره رضی الله عنهدن :

شویله دیمشدر : رسول‌الله صلی الله علیه وسلم بویوردی که هیچ بریکز اوزرنده ثوب واحد وارایکن (لباسنك) برمقدارینی بویونه [١] طولامقسزین نماز قیلماسون [٢] .

٢٣٣ . وَعَنْهُ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ اَشْهَدُ أَنِّی سَمِعْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ یَقُولُ مَنْ صَلَّی فِی ثَوْبٍ وَاحِدٍ فَلْیُخَالِفْ بَیْنَ طَرَفَیْهِ .

ترجمه‌سی

ینه ابو هریره رضی الله عنهدن :

شویله دیمشدر : رسول‌الله صلی الله علیه وسلمك : « هر کیم ثوب واحد ایچنده نماز قیلاجق اولورسه ایکی اوجنی چاپراستواری ایکی اوموزندن کچیر(وب باغلا)سون » بویوردقلرینی (قولاغمله) ایشیتدیکمه شهادت ایده‌رم .

اولورسه کیسون. ازار ایله ردا ایچنده‌ده ، ازار ایله قمیص ایچنده‌ده ، ازار ایله قبا ایچنده‌ده ، سراویل ایله ردا ایچنده‌ده ، سراویل ایله قمیص ایچنده‌ده ، سراویل ایله قبا ایچنده‌ده ، تبّان ایله قبا ایچنده‌ده ، تبّان ایله قمیص ایچنده‌ده قیلابیلیر . راوی دیرکه ظننه کوره تبّان ایله ردا ایچنده‌ده دیدی . » ازار فوطه ، ردا احرام کبی کییلن لباس ، قمیص بزم کوملك دیدیکمز ، قبا قافتان ، سراویل بزم طون دیدیکمزدر . شالوارده اطلاق اولونور . تبّان دیزلری قاپامایان قیصه برطون ایمش . آناطولیده طونه (تومان) دینیشلری غالبا بوندن مأخوذدر . ایشته حضرت عمر لباس واحد ایچنده ستر عورت شرطیله نمازی تجویز ایتدیکی کبی بوللق زماننده طوقوز دورلو تلبسی دها تعریف ایتمش اولیور. ایش لباسك نوع ومقدارنده دکل ، ستر عورتده‌در .

[١] « عاتق » ترجمه‌سیدرکه اوموز باشی ایله بویون کوکی آراسنه دینیر . عاصم مرحوم « چیکن » لفظی ایله ترجمه ایتمشدر .

[٢] توشحك ، اشتمالك ، التحافك ، یعنی لباسك بر پارچه‌سنی بویونه طولایوب باغلامانك حکمی ٢٢٩ نجی حدیثك حاشیه‌سنده ذکر ایدیلمشدی .

۲۳۴. عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ خَرَجْتُ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي بَعْضِ اَسْفَارِهِ . فَجِئْتُ لَيْلَةً لِبَعْضِ اَمْرِي . فَوَجَدْتُهُ يُصَلِّي . وَعَلَيَّ ثَوْبٌ وَاحِدٌ . فَاشْتَمَلْتُ بِهِ وَصَلَّيْتُ اِلَى جَانِبِهِ . فَلَمَّا انْصَرَفَ قَالَ مَا السُّرَى يَا جَابِرُ ؟ فَاَخْبَرْتُهُ بِحَاجَتِي . فَلَمَّا فَرَغْتُ قَالَ مَا هٰذَا الْاِشْتِمَالُ الَّذِي رَأَيْتُ ؟ قُلْتُ كَانَ ثَوْبٌ ؟ قَالَ فَاِنْ كَانَ وَاسِعاً فَالْتَحِفْ بِهِ . وَاِنْ كَانَ ضَيِّقاً فَاتَّزِرْ بِهِ .

ترجمه‌سی

جابر بن عبدالله (انصاری) رضی الله عنهمادن :

شویله دیمشدر : نبی اکرم صلی الله علیه وسلمك سفرلرندن برینه [۱] معیت رسالتپناهیسنده اولارق چیقمشدم. بر کیجه بر ایشمدن طولایی (حضور عالیسنه) کیتدم . باقدم که نماز قیلیوردی . بنم‌ده اوزرمده بر تك ثوب واردی . اونکله اشتمال ایدوب (یعنی احرامه بورونور کبی بورونوب) یانی باشنده نمازه طوردم. (نمازدن) چیقدیغنده : « جابر، کیجه (اورته‌سنده بو) کلیشك سببی نه‌در ؟ » دیه صوردی. ایشمی عرض ایتدم. (سوزمی) بیتیردکدن صوکرا : « یا شو کوردیکم اشتمال نه اولیور؟ » دیه سؤال بویوردی. « (معلوم یا ، اوستمده اولان یالکز) بر ثوبدر » دیدم . بونك اوزرینه بویوردی که (لباسك) کنیش اولورسه اوکا بورونك . (بونك کبی) طار اولورسه (ازار اولارق) بلکه باغلا [۲] . »

۲۳۵. عَنْ سَهْلٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ كَانَ رِجَالٌ يُصَلُّونَ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ

---

[۱] بو سفر نبوی ، مدینهٔ منوره طرفلرنده اولان بُوَاطْ غزوه‌سیدر .

[۲] بو حدیث شریفده‌کی استفسار و تعلیم نبوی یوقاریده‌کچن احادیث شریفه‌ده‌کی اشتمالی مفسردر . بو امر شریف نبویدن آکلاشیلیورکه اولکی حدیثلرده تعریف بویورولان اشتمال (التحاف . توشح) هپ کنیش اولان ثوب واحده کوره اولوب طار کلن اثواب، منفرداً اشتماله صالح دکل ایمش . ایچنه بورونولن طار اثواب ، بدنی قائماً ستر ایتسه بیله انحنا حالنده انکشاف عورته مانع دکلدر . ثوب منفرد وضیقك نمازه کوره محذورینی ازاله ایچون اونی فوطه کبی باغلامق اقتضا ایده‌جکی تعلیم بویورولیور .

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَاقِدِي اُزْرِهِمْ عَلَى اَعْنَاقِهِمْ كَهَيْئَةِ الصِّبْيَانِ وَيُقَالُ لِلنِّسَاءِ لَا تَرْفَعْنَ رُؤُسَكُنَّ حَتَّى يَسْتَوِيَ الرِّجَالُ جُلُوساً .

ترجمه‌سی

سهل (بن سعد ساعدی) رضی الله عنهمادن :

شویله دیمشدر : (بعض کره‌لر) نبی اکرم صلی الله علیه وسلم ایله برلکده ، بر طاقیم کیمسه‌لر (بللرنده‌کی) فوطه‌لری (طار اولدقلری ایچون) چوجوقلر کبی بویونلرینه باغلامش اولارق نماز قیلارلردی‌ده (جماعته کلن) قادینلره : « ارککلر طوغرولوب اوطورمادقجه باشلرکزی سجده‌دن قالدیرمایکز » دینیردی [۱] .

۲۳۶. عَنْ مُغِيرَةَ بْنِ شُعْبَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ كُنْتُ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي سَفَرٍ . قَالَ يَا مُغِيرَةُ خُذِ الْاِدَاوَةَ . فَاَخَذْتُهَا . فَانْطَلَقَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَتَّى تَوَارَى عَنِّي . فَقَضَى حَاجَتَهُ . وَعَلَيْهِ جُبَّةٌ شَامِيَّةٌ . فَذَهَبَ لِيُخْرِجَ يَدَهُ مِنْ كُمِّهَا فَضَاقَتْ . فَاَخْرَجَ يَدَهُ مِنْ اَسْفَلِهَا . فَصَبَبْتُ عَلَيْهِ . فَتَوَضَّاَ وُضُوءَهُ لِلصَّلَاةِ . وَمَسَحَ عَلَى خُفَّيْهِ . ثُمَّ صَلَّى .

ترجمه‌سی

مغیرة بن شعبة رضی الله عنهدن :

شویله دیمشدر : نبی اکرم صلی الله علیه وسلم ایله برلکده بر سفرده ایدك [۲] . بکا : « مغیره ، مطهره‌یی آل » بویوردی. (مطهره‌یی) آلدم . رسول الله صلی الله علیه وسلم کوزمدن نهان اولونجه‌یه قدر (اوزاغه) کیدوب حاجتنی قضا ایتدی. اوزرنده بر شام جبه‌سی واردی [۳] . النی (جبه‌نك) یکندن چیقارمغه طاوراندی .

---

[۱] حافظ ابن حجر عسقلانی بو قائلك بلال حبشی رضی الله عنه اولماسی ظن غالب اولدیغنی سویلیورسه‌ده ابو داود ایله بیهقی‌نك اسماء بنت ابی بکر رضی الله عنهمادن اولان روایتندن آکلاشیلان بالذات رسول الله صلی الله علیه وسلم ایمش .

[۲] بو سفر ، هجرتك طوقوزنجی سنه‌سنده‌کی (تبوك) غزوه‌سی ایدی .

[۳] او تاریخلرده هنوز دیار کفر اولان شامدن حجازه کیدن طار یکلی جبه‌لردن ایدی که

طار (لنی مانع) اولدی . بونك اوزرینه (مبارك) ألنی جبه‌نك آلتندن چیقاردی . (اوزرینه) صو دوکدم . نماز ایچون آلدیغی آبدستی آلدی [۱] . مستلری اوزرینه‌ده مسح ایتدی . صوکرا نماز قیلدی .

۲۳۷ . عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللّٰهِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا يُحَدِّثُ اَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَنْقُلُ مَعَهُمُ الْحِجَارَةَ لِلْكَعْبَةِ وَعَلَيْهِ اِزَارُهُ . فَقَالَ لَهُ الْعَبَّاسُ عَمُّهُ يَا ابْنَ اَخِي لَوْ حَلَلْتَ اِزَارَكَ فَجَعَلْتَهُ عَلَى مَنْكِبَيْكَ دُونَ الْحِجَارَةِ ؟ قَالَ فَحَلَّهُ . فَجَعَلَهُ عَلَى مَنْكِبَيْهِ . فَسَقَطَ مَغْشِيّاً عَلَيْهِ . فَمَا رُئِيَ [۲] بَعْدَ ذٰلِكَ عُرْيَاناً .

ترجمه‌سی

جابر بن عبدالله (انصاری) رضی الله عنهادن :

شویله دیمشدر : رسول الله صلی الله علیه وسلم ، قریش ایله برلکده کعبه (نك

بو روایت ، کفار منسوجاتندن اولان اثواب ایچنده نمازك صحتنه دلیلدر . دیار کفرده منسوج قماشلری ، نجاستلری تبین ایتمه‌دکجه ییقامقسزین کییوب ایچنده نماز قیلمغی امام شافعی ایله کوفه فقهاسی تجویز ایتمشلردر ، امام مالك ، مشرکینك منسوجی اولان اثواب ایچنده نماز قیلمغی ده ، کییمکی ده مکروه کورور . اسحق بن راهویه ایسه بوتون اثوابلرینی طاهر عد ایدر . بو مناسبتله بخاری امام زهرینك ، بویاسنه بول قاریشدیریلان یمن قماشلرینی گیدیکنی وعلی کرم الله وجهه حضرتلرینك ـ ینه معمول کفار اولان ـ ییقانمادق باصما تلبس بویوردقلرینی روایت ایدر . آنجق زهری حقنده‌کی روایت . مشارالیهك یمن قماشلرینی ییقادقدن صوکرا کییدیکنه ، یاخودده ـ مذهبنه کوره طاهر اولان ـ أتی حلال حیوانات بولی ایله بو قماشلرك بویاندیغنه حمل ایدیلیور .

[۱] واقعا آبدست نماز آبدستندن باشقه‌سی اولاماز . فقط « وضوء » کلمه‌سی آبدستده‌ده ، ال ییقامغه‌ده شامل اولدیغی ایچون مغیره رضی الله عنه قضای حاجتدن صوکرا یالکز ال ییقامقله اکتفا بویورولمایوب بزم ترجمه‌ده آکلادیغمز معناجه نماز آبدستی آلدقلرینی آکلاتمق ایسته‌یور . آبدست مسائلنده بعض نواقص وضوء حقنده فقهانك اختلاف ایتملری ده لفظك بو شمولندن ایلری کلمشدر . بو کبی مختلف فیه مسائلده وضوئی کیمی آبدستده حمل ایده‌رك یاپیلان شیئك ناقص وضو اولدیغنه ، کیمی ده معنای لغویجه یالکز ال ییقامغه حمل ایده‌رك او شیئك ناقص وضو اولمادیغنه قائل اولمشلردر . مثاللری وضو مسائلنده کچمشدی .

[۲] « فَمَا رُؤِيَ » روایتی‌ده واردر .

بناسی) ایچون طاش طاشیوردی [۱] . فوطه‌سی ده اوزرنده ایدی . عم (مکرم)ی عباس (رضی الله عنه) : « قارداشمك اوغلی ، (شو) فوطه‌کی چوزسه‌ك ؛ اوموزلرکك اوستنه قویسه‌کده (طاشیاجغك) طاشه سپر ایتسه‌ك » دیدی [۲] ـ جابر (یاخود

[۱] ییقیلاجق حاله کلن کعبهٔ معظمه‌یی بعثته یاقین ایام جاهلیتده قریش یکیدن بنا ایتمشدی . بونك تاریخی حقنده‌کی روایات چوقدر : ۱ ـ قریش کعبه‌یی بنا ایتدکلری زمان نبی علیه الصلاة والسلام افندیمز هنوز سن بلوغه وارمامشلردی . (زهری) ۲ . ـ سن شریف نبوی اون بش ایدی . (ابن بطال وابن التین) ۳ ـ بناء کعبه ایله بعثت آراسنده بش سنه‌لك زمان کچمشدر . (ابن هشام) . ٤ ـ کعبه‌نك یکیدن بناسی مولد شریف نبوینك اوتوز آلتنجی سنه‌سنده واقع اولمشدر . ٥ ـ علیه الصلاة والسلام افندیمزك ام المؤمنین خدیجه رضی الله عنهایی تزوجلرندن اول ایدی . (بیهقی) . ٦ ـ مشهور اولان ، بنای کعبه ام المؤمنین حضرتلرینك تزوجندن اون سنه صوکرا ایدی‌که بوحسابه کوره سن عالیٔ نبوی اوتوز بش اولمش اولور ، (محمد بن اسحق) . ۷ ـ بعثتدن اون سنه اول ایدی . (موسی بن عقبه ، مجاهد .) بوخدمت مبجله‌یه ارکك ، قادین ، یاشلی ، چوجوق بوتون قریش اشتراك ایتمشدی .

[۲] حافظ ابونعیم اصبهانینك « دلائل النبوه » سنده عباس بن عبدالمطلب رضی الله عنهدن مروی حدیثده مشارالیه حضرتلری دیبورکه قریش بیت معظمی بنا ایتدکلرنده ارککلر ایکیشر ایکیشر آیریلوب طاش ، قادینلرده صیوا طاشیرلردی . بن ده محمد صلی الله علیه وسلم ایله برلکده آیریلوب طاش طاشیردم . فوطه‌لرمزی آلوب اوموزلرمزه طاشلری ده فوطه‌لرمزك اوزرلرینه قویمغه باشلادق . خلقه یاقلاشدیغمز وقت فوطه‌لرمزی باغلادق . او ، بنم اوکم صیرایوروبوب طورورکن یره ییقلدی . اوکا طوغرو قوشمغه باشلادم . کوزینی سمایه دیکمش طوریوردی . « یکنم ، نه اولدك ؟ » دیه صوردم . « عریان کزمکدن نهی اولوندم » دیدی . الله عزوجل نبوتنی اظهار ایدنجه‌یه قدر بن بونی کتم ایتدم .

ایام جاهلیتده عریان بولونمق وباشقه کیمسه حضورنده عورتی مکشوف اولمق اهل اسلام نظرنده اولدیغی قدر آغیر برشی صاییلمازدی . حتی بر آرالق (حُمس) نامنی طاقینان قرشیلر ، بیت معظمه کویا تعظیم اولسون دیه « حِل » ده (یعنی حرم شریف خارجنده) کییلن لباس ایله طوافی بیله منع ایده‌رك یالکز اهل حرمك کرالادیغی ، یاخود اعاره ایتدیکی البسه ایله طوافه یاباجیلری مکلف طوتمشلردی . بویله لباس تدارك ایده‌مه‌ینلر ـ قادین ، ارکك ـ کیجه‌لری عریان طواف ایدرلر و « آنامزدن طوغمش کبی اوززمزده ظلم ایله آلوده اولمش هیچ برشی اولمادیغی حالده طواف ایدیورز » دیرلردی . ایچلرندن بری شاید کندی البسه‌سیله طواف ایتسه اوالبسه‌یی بعد الطواف آتار ، بر دها ال سورمزدی . بر قادینك اوکی آچیق بر انتاری کییوب ولازم اولان محلی الیله ستر ایدوب طواف ایدرکن :

اَلْيَوْمَ يَبْدُو بَعْضُهُ اَوْ كُلُّهُ ۞ فَمَا بَدَا مِنْهُ فَلَا اُحِلُّهُ

رجزینی انشا ایتدیکی‌ده مرویدر .

جاره خبر ویرن) [١] دیرکه (علیه‌الصلاة والسلام افندیمز) فوطه‌سنی چوزوب اوموزلرینك اوزرینه قویونجه (همان) بیخود اولارق یره دوشیویردی [٢]. ایشته او (کو) ندن صوکرا (هیچ بر وقت) عریان کورولمه‌مشدر [٣] .

[١] بوقائلك جابر رضی‌الله عنه خبری ویرن ذات اولماسی عقله دها ملایم کلیور . زیرا جابر مکه‌لی دکل ، انصاریدر . سنی ده بنای کعبه‌یه یتیشه‌جك قدر ایلری دکلدی . بناءً علیه مشارالیه ، قصه‌یی یا بالذات رسول‌الله صلی الله علیه وسلم افندیمزدن ، یاخودده بنای کعبه‌ده حاضر بولونمش بر صحابیدن ایشیتمش اولاجقدر. بوحدیث ، مراسیل صحابه‌دن اولمق ووافعه عباس رضی‌الله عنهدن منقول بولونمق احتمالی غالبدر .

[٢] بوحدیثك بخاری ایله مسلمده اولمایان روایتنده « اِنَّ الْمَلَكَ نَزَلَ عَلَيْهِ فَشَدَّ اِزٰارَهُ = ملك یانئه ایندی وفوطه‌سنی باغلادی » دینیلمشدر . سیرهٔ ابن اسحقده شویله بر روایتده واردر : « رسول‌الله صلی الله علیه وسلم حین صباوتلرنده حفظ وصیانت الٰهیه‌یه نه‌دورلو مظهر بویورولدقلرینی آکلاتیرلرکن شویله بویورمشلر: اویله برزمانمی بیلیورم که قریش چوجوقلری ایچنده چوجوقلره مخصوص بر اویون ایچون طاش طاشیمغه اوغراشیرکن هپمز صویونمق ایدی. هربرمز فوطه‌سنی آلوب واکسه‌سنه آتوب اوزرینه طاش یوکلدی ایدی. بن‌ده اونلرك آراسنده بوهیأتده کیدوب کلیرکن کورمه‌دیکم بری بکابردن بره جانمی آجیتاجق قوتلی بر یومروق آتدی‌ده : « فوطه‌کی باغلا » دیدی . فوطه‌می آلوب باغلادم . صوکرا بوتون آرقداشلرمك آراسنده یالکز بن فوطه باغلامش اولدیغم حالده اکسه‌مده طاش طاشیمغه باشلادم . » ابن اسحقك بوحدیثی اکر صحیح ایسه قصه‌نك - بری سن صباوتده ، دیکری بنای کعبه اثناسنده اولمق اوزره - ایکی دفعه واقع اولدیغنه محمولدر .

[٣] رسول‌الله صلی الله علیه‌وسلم افندیمز حضرتلری صغر سنلرنده بیله بالجمله قبائحدن واخلاق جاهلیتدن مصون و رذائل و معایبدن قبل‌النبوه و بعدالنبوه منزه اولدقلری کبی من طرف‌الله مفطور بویورولدقلری جبلت طاهره اقتضاسی اولارق ارکك یوزی کورمه‌مش دوشیزکاندن دها زیاده حیادار ایدیلر . بوقصه‌ده کندیلرینه بایغینلق کلمه‌سی وبر دها عریان کورولمه‌ملری بوندندر. مجبول اولدقلری حیانك درجه‌سنی شوکلام عالیٔ نبوی افهامه کافیدر: « لَوْ أَسْتَطِيعُ اَنْ اُوَارِىَ عَوْرَتِى مِنْ شِعَارِى لَوٰارَيْتُهَا » = محل عورتمی ایچمده‌کی لباسمدن صاقلامغه چاره بولایدم صاقلاردم . »

محضر ناسده ضرورت شرعیه اولمادقجه ستر عورت ایتمه‌نك فرضیتنده کیمسه‌نك شبهه‌سی یوقسه‌ده خلوتده بیله تعری‌یی خوش کورمه‌ینلر واردر. صدیق اعظم حضرتلری قضای حاجت اثناسنده کمال حیادن باشنی اورتردی . ابوموسی الاشعری رضی‌الله عنه‌ده : « قارا کلق اوطه ایچنده اغتسال ایده‌رمده ربمه قارشی حیادن بلمی طوغرولتامام » دیبور . لکن سترك بودرجه‌سی حرمتندن طولایی دکل ، استحبابه بناءً‌در . علی بن ابی طالب رضی‌الله عنه حضرتلری : « انسان ، محل عورتنی آچدیغی یانده‌کی ملك یوزینی چویریر » بویورمشدر .

٢٣٨ . عَنْ اَبِى سَعِيدٍ الْخُدْرِىِّ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّهُ قَالَ نَهَى النَّبِىُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ اشْتِمَالِ الصَّمَّاءِ وَاَنْ يَحْتَبِىَ الرَّجُلُ فِى ثَوْبٍ وٰاحِدٍ لَيْسَ عَلٰى فَرْجِهِ مِنْهُ شَىْءٌ .

ترجمه‌سی

ابوسعید خدری رضی‌الله‌عنه نبی اکرم صلی الله علیه‌وسلمك اشتمال صما [١] دن ، انسانك ، بوروندیکی قماشك بر پارچه‌سنی محل عورتی اوزرنده بولوندورمقسزین ثوب واحد ایله احتبا [٢] ایتمه‌سندن نهی بویوردقلرینی روایت ایدیور .

[١] (اشتمال الصماء) ثوبله اعرابك بوروندکاری کبی بورنمکدرکه احرامی صاغ جانبندن صول قولنك و صول اوموزنك اوزرندن کتوروب بعده آرقه‌دن صول قولنك و صول اوموزینك اوزرندن آتمقله تماماً بورنمکدن عبارتدرکه اللری وآیاقلری وجمله اعضاسی مسدود اولور . علی قول ، ازار و احرام مقوله‌سندن یالکزجه بر قات ثوبی بورنمکدن عبارتدر . شویله‌که اکننده آندن غیری ثوب اولمیوب وآنك بر جانبنی قالدروب منکب آخری اوزره آتوب لکن بدننی تماماً ستر ایده‌مدیکندن بعض عورت یری ظاهر اوله ... شارح دیرکه تعریف ثانی فقها قولیدر. ایکی تعریفده دخی محذور اولغله نهی نبوی صادر اولمشدر. ظاهراً قول اول صلاة حالنه مبتنیدر . اه . مترجم قاموس عاصم افندی .

بو ترجمه‌ده احتمال که سهو ناسخ واردر . « بعده آرقه‌دن صول » دکل ، « صاغ قولك وصاغ اوموزینك اوزرندن » دیمك لازم کلیر . فقها قولی اولان تفسیره کوره اشتمال صمابه « اضطباع » ده دینیر . لغویونك ویردیکی ایلك معناجه اشتمالك تعریفنه نظراً وجودك هرطرفی صیم‌صیق صاریلمش اولاجغندن ثوبی بوطرزده لابس اولان کیمسه ، محل عورتنی کورونمه‌مك ایچون اللرینی بر حال لباسك اسفلندن طیشاری‌یه چیقارابیلیر. ونماز اثناسنده اللرینی ایسته‌دیکی کبی تحریك ایده‌مز . نهیده‌کی حکمت بودر . فقها تعریفنه موافق اولان واضطباع دینیلن صورت اشتمال ایسه اکر محل عورتدن برشی مکشوف قالاجق وجه ایله اولورسه حرامدر والا مکروهدر .

[٢] (الاحتباء) بر آدم ثوبنه صارنوب بورنمك ، علی قول ، دلبند وکمر مقوله‌سیله صیرتنی وبالدیرلرنی صاروب طوپلامق معناسنه‌درکه درویشان اصطلاحنده کمنده کیرمك تعبیر اولنور . اه . مترجم قاموس عاصم افندی . دها قولای تفسیری انسان ، الیه‌لری اوزرینه اوطوروب وباجاقلرینی دیکوب او هیئت اوزره صارنمقدر . بو ترتیبده دقتسزجه صارینان کیمسه‌نك کورونمه‌سی حرام اولان اعضای بدننك بعضلرینی ستر ایده‌مه‌مه‌سی احتمالی غالب اولدیغندن بویله اوطورانك دقتلی اولماسی لازم کلیر . حماملرده بلنده پشتمال بیقانان دقتسز کیمسه‌لرده اکثریا واقع اولور . هرحالده اشتمال صماء ایله احتباده‌کی نهیك مبناسی ، حرام اولان انکشاف عورت خوفیدر. کشف عورته محل ویرمه‌یه‌جك درجه‌ده اولورسه حرام اولمازلر.

٢٣٩ . عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ نَهَى النَّبِىُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ بَيْعَتَيْنِ : عَنِ اللِّمَاسِ وَالنِّبَاذِ . وَاَنْ يَشْتَمِلَ الصَّمَّاءَ . وَاَنْ يَحْتَبِىَ الرَّجُلُ فِى ثَوْبٍ وَاحِدٍ .

ترجمه‌سی

ابو هریره رضی‌الله عنه‌دن :

شویله دیمشدر : نبی اکرم صلی‌الله علیه وسلم ایکی دورلو آلیش ویریشدن (یعنی) لماس ایله نباذدن [١]، (انسانك) اشتمال صما (ایله لباسه بورونمه‌سن)دن، برده ثوب واحد ایچنده (محل عورتی ستر ایتمه‌یه‌جك وجه ایله) احتبا ایتمه‌سندن نهی بیورمشدر .

---

[١] اشتمال صما ایله احتبانك نه دیمك اولدیغی یوقاریکی حدیثده ایضاح ایدیلدی. بیع لماس ، یاخود ملامسه ایله بیع نباذ، یاخود منابذه ایام جاهلیته‌دهکی انواع بیوعدن ایکیسنك آدیدر . شرع اسلام ایله منهی اولدقلری ایچون بالطبع هرایکیسی عملدن ساقط اولمش وبو یوزدن ماسبقده‌کی کیفیت اجرالری حقنده تفسیرات کونا کونه یول آچیلمشدر . بیع ملامسه‌نك کیفیتی حقنده تفسیرات آتیه وارد اولمشدر :

١ ـ متبایعان : «بن ، سنك قماشکه ، سن‌ده بنم قماشمه لمس ایتدکمی بیع منعقد ، یعنی حق خیارمز ساقط اولسون» دیه پازارلق ایتمك ؛ ٢ ـ ابو حنیفه‌نك تعریفنه کوره بایع : «بو متاعی سکا شو قدره صاتدم . سکا لمس ایتدمی بیع واجب اولسون» دیمك، یاخود مشتری بویله سویله‌مك ؛ ٣ ـ مشتری دورولمش بر قماشی آچوب باقمسزین یالکز الیله طیشندن یوقلایوب ـ آچوب باقدیغنده حق خیاری اولمامق شرطیله ـ اشترا ایلمك ، یاخود بایع : «قماشه طوقوندکمی سکا صاتمش اولایم» دیمك ، یاخودده بایع مالنی مشتری اوکا أل سورونجه بیع لازم اولمق یعنی خیار ساقط اولمق شرطیله صاتمق ؛ ٤ ـ زهری‌یه کوره مشترینك صاتیلاجق قماشه ـ کیجه ویا کوندوز ـ الیله طوقونماسی وقماشی آچوب چویرمه‌سیله برابر بیعك تمام‌اولماسیدرکه بونده نه‌نظر واردر، نه‌ده تراضی ؛ ٥ ـ ابوعوانه‌نك یونس‌بن عبید طریقندن نقلنه‌کوره مشتری‌ماله باقمسزین، صاتان‌ده اخبار وتعریف‌ایتمکسزین آلیش ویریشك آدیدر؛ ٦ ـ ابو هریره‌نك سنن نسائیده‌کی تعریفنه کوره برینك دیکرینه: «بن قماشمی سنك قماشکله ترامپا ایده‌جکم» دیمه‌سی وهیچ بری دیکرینك مالنی تدقیق ایتمه‌یوب یالکز قماشه طوقونمانك شرط بیع اتخاذ ایدیلمه‌سی .

محدثینك بورایه‌قدر اولان تفسیرات مختلفه‌سنی فقهای‌شافعیه اوچ صورتده جمع‌ایتمشلردر: برنجیسی و اك صحیحی بایع کوندوز هرهانکی بر هیئتده ، کیجه دورولمش اولارق بر قماشی کتیروب مشتری الیله قماشك طیشندن لمس ایدر ومال صاحبی مشتری‌یه : «بونی

٢٤٠ . وَعَنْهُ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ بَعَثَنِى اَبُو بَكْرٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ فِى تِلْكَ الْحَجَّةِ فِى مُؤَذِّنِينَ نُؤَذِّنُ بِمِنًى يَوْمَ النَّحْرِ اَنْ لَا يَحُجَّ بَعْدَ الْعَامِ مُشْرِكٌ . وَلَا يَطُوفَ بِالْبَيْتِ عُرْيَانٌ . ثُمَّ اَرْدَفَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلِيًّا رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ .

سکا شوقدره ـ لمسك نظرك مقامنه قائم اولمق وکوردکدن صوکرا حق خیارك اولمامق شرطیله ـ صاتدم دیمه‌سی ؛ ایکنجیسی بیعه مخصوص اولان صیغه‌لردن هیچ برینی استعمال ایتمکسزین نفس لمسی بیع صایمالری ؛ اوچنجیسی لمسی خیار مجلسی قطعه شرط قیلمالری .

بیع منابذه‌نك‌ده مختلف تعریفلری واردر : ١ ـ زهری‌یه کوره متبایعاندن هربری دیکرینه کندی قماشنی آتار وهیچ بری دیکرینك مالنه و راضی اولوب اولمادیغنه باقماز . بو آتیشمه ایله بیع منعقد وحق خیار ساقط اولور ؛ ٢ ـ شافعی‌یه کوره نبذی، یعنی مالك آتیلماسنی نفس بیع عد ایتمك؛ ٣ ـ «سکا صاتدم . فقط مالی اوزرکه آتنجه خیار منقطع وبیع لازم اولسون» دیمك ؛ ٤ ـ منابذه‌دن مراد نبذ حصی، یعنی طاش آتمقدر . طاش آتمانك‌ده ایکی صورتی واردر : بری «آتاجغم طاش بوقماشلردن هانکیسنه اصابت ایدرسه اونی سکا شو قدره صاتدم» ؛ دیکری‌ده : «شو اراضینك بولندیغم یردن اعتباراً آتاجغم طاش نره‌یه واریرسه اورایه قدرینی سکا صاتدم» دیمك ؛ ٥ ـ «شو مالی سکا صاتدم . شوقدرکه بو طاشی فیرلاتنجه‌یه قدر حق خیارم باقیدر» دیمك ؛ ٦ ـ نبذ حصانك کندیسنی بیع صایمق ومثلا «بوقماشه طاشی فیرلاتدیغم وقتده او قماشی سکا شو قدره صاتمش اولایم» دیمك . بیع منابذه‌نك‌ده تفسیرات مختلفه‌سنی فقهای شافعیه اوچ صورته ارجاع ایتمشلردر : برنجیسی واك صحیحی ـ بیع ملامسه‌ده اولدیغی کبی ـ متبایعانك نفس نبذی بیع عد ایتمه‌لری؛ ایکنجیسی صیغه استعمال ایتمکسزین نبذی بیع صایمالری ؛ اوچنجیسی نبذی حق خیاری قاطع عد ایتمه‌لری .

لماس ونباذك هرایکیسی‌ده بیع غَرَر وقمار نوعنه داخل اولدقلری ایچون شرعاً نهی اولونمشلردر . مشتری آلاجغی مالی کورمه‌لی واوصافنی بیلمه‌لیدر. آلداتماجه آلیش‌ویریش صحیح دکلدر . آنجق زمان جاهلیتك بو ایکی بیع ممنوعی حقنده‌کی تعریفلره باقیلنجه (بیع معاطاة) ایله (بیع غائب) و(بیع اعمی) نك صحیح اولوب‌اولمایه‌جغی مسئله‌سی حادث‌اولور.

بیع معاطاة، یعنی الفاظ ایجاب وقبولی استعمال ایتمکسزین آلوب صاتمق شافعینك قول جدیدنده باطلدر . مالکه کوره مال غائبی وصف اوزرینه صاتمق جائزدر . اکر مالك وصفه موافق اولدیغی تبین ایدرسه بیع مشتری‌یه لازم اولور . وکوردیکنده حق خیاری قالماز . موافق چیقمازسه حق‌خیاری واردر . ایستر قبول ، ایستر رد ایدر. شافعینك قول قدیمی ایله احمد ابن حنبلك ، اسحق بن راهویه‌ك ، ابوثورك ، اهل ظاهرك‌ده‌قولی بودر . ابن سیریندن ، ایوب سختیانیدن ، حارث بن‌یزیدعکلی‌دن ، حکم بن عتیبه‌دن ، حماددن‌ده بوقول مرویدر . ابوحنیفه‌ایله اصحابنه کوره ایسه ایستر وصف‌اولونسون ، ایسترواولونماسون بیع غائب جائزدر . مشترینك‌ده حق‌خیاری واردر . شارح عینی، طحاوینك روایت ایتدیکی

فَاَمَرَهُ اَنْ يُؤَذِّنَ بِبَرَاءَةٍ . قَالَ اَبُو هُرَيْرَةَ فَأَذَّنَ مَعَنَا عَلِيٌّ فِي اَهْلِ مِنًى يَوْمَ النَّحْرِ لَا يَحُجُّ بَعْدَ الْعَامِ مُشْرِكٌ . وَلَا يَطُوفُ بِالْبَيْتِ عُرْيَانٌ .

ترجمه‌سی

ینه ابو هریره رضی الله عنهدن :

شویله دیمشدر : ابوبکر الصدیق (رضی الله عنه) شو (معلوم اولان) حجده [۱]

شو حدیث ایله‌ده احتجاج ایدر : طلحه رضی الله عنه عثمان رضی الله عنهدن بر مال اشترا ایتدی . عثمان رضی الله عنه : « بو آلیش ویریشده آلداندك » دیدیلر . « حق خیارم واردر . چونکه کورمه‌دیکم حالده مالی صاتمشدم » دیدی . طلحه رضی الله عنه‌ده : « یوق ، بنم حق خیارم واردر . چونکه مالی کورمه‌دن آلدم » دیدی . جُبَیْر بن مُطْعِم رضی الله عنهی کندیلرینه حکم تعیین ایتدیلر . جبیر بن مطعم حق خیارك طلحه‌یه عائد اولوب عثمانك حق خیاری اولمادیغنه حکم ایتدی . بو قول ابن عباس ، ابراهیم نخعی ، شعبی ، حسن بصری ، مکحول ، اوزاعی ، سفیان ثوری کبی ائمه‌دن منقولدر .

بیع اعمی اکثر شافعیه‌یه کوره باطلدر . چونکه آلاجنی مالی صوکرادن کوره‌مز . واونك بیعی نفی خیار شرطیله بیع غائب حکمنده اولمش اولور . بعضلرینه کوره ایسه باشقه‌سی کندیسنه وصف ایتمك شرطیله صحیح اولور . امام مالك ایله احمد ابن حنبل‌ده بوکا قائللردر . ابو حنیفه‌یه کوره مطلقا صحیحدر . مسئله ـ کتب فقهیهٔ حنفیه‌ده مصرح اولدیغی اوزره ـ برچوق شقلره تفصیل اولونوز .

[۱] بو ، ابو بکر الصدیق رضی الله عنهك امارتی ایله طوقوزنجی سنهٔ هجریه‌ده ادا ایدیلن حجدرکه فتح مکه‌دن برسنه صوکرا ورسول الله صلی الله علیه وسلم افندیمزك بالذات اداره بویوردقلری حجة الوداعدن برسنه اول ایدی . سکزنجی سنه‌ده بعد الفتح مکهٔ مکرمه‌یه امیر نصب بویورولان عَتّاب بن اَسِید رضی الله عنهك امارتیله حج ایدیلمشدی . بوتون جزیرة العرب خلقی هنوز دائرهٔ منجیهٔ اسلامه داخل اولمامش بولوندقلری ایچون سکزنجی وطوقوزنجی سنه‌لرده هپ برلکده حج ایدیلمش ومناسك حجّ اسلامك یانی باشنده مشرکینك او قبیح بدعتلری‌ده اجرا اولونمشدی . عریان اولارق طواف ایتمك و « لَاشَرِيكَ لَكَ » دن صوکرا « اِلَّا شَرِيكًا هُوَ لَكَ . تَمْلِكُهُ وَمَا مَلَكَ » هذیانی تردیف ایله‌مك‌ده بو مشرکانه بدعتلر میاننده ایدی . صدیق اکبر افندیمز ، او سنه رسول الله صلی الله علیه وسلمه نیابةً نهج اسلام اوزره تعلیم مناسك حجه مأمور بویورولمش اولوب معیت علیه‌لرنده اهل مدینه‌دن اوچ یوز قدر صحابی وارایدی . نبی اکرم صلی الله علیه وسلمك ید مبارکه‌لریله تقلید واشعار بویوردقلری ، یعنی بزه‌یوب اشارتله‌دکلری یکرمی ، کندی طرفندن‌ده بش هدی ، یعنی قربانلق دوه‌یی سوق ایتمشدی .

یوم نحرده برچوق منادیلرله برلکده مناده : « (آرتق) بو ییلدن صوکرا هیچ برمشرك حج ، هیچ برعریان بیتی طواف ایتمه‌سون » دیه اعلانه بنی‌ده کوندردی . ـ (راوی حُمَید بن عبدالرحمن بن عوف دیرکه) صوکرا رسول صلی الله علیه وسلم (ابو بکرك آردندن) علی رضی الله عنهی کوندروب « براءة » سوره‌سنی اعلان ایتمه‌سنی امر ایتمشدی . ـ ابو هریره دیرکه علی‌ده بزمله برابر یوم نحرده مناده‌کی خلق آراسنده : « بو ییلدن صوکرا هیچ برمشرك حج ، هیچ بر عریان طواف ایتمه‌سون » دیه (باغیره باغیره) اعلان ایتدی .

او صیراده « براءة » سورهٔ شریفه‌سی‌ده نازل اولدی . بوسورهٔ شریفه الله ورسولنك مشرکیندن متبری اولدقلرینی خبر ویرمکله باشلایوب مشرکیندن رفع امان ونبذ عهد ، یعنی مشرکین ایله اولان عهودك فسخ ایدیله‌جکنی اخبار ایدیوردی . معاهد اولوب‌ده عهده صادق قالمش اولانلرك امانی معاهده‌نك ختامنه قدر تمدید ایدلدیکی کبی معاهد اولمایان ، یاخود معاهد اولوب‌ده نقض ایتمش اولانلره دورت آی مهلت ویریلوب اوندن صوکرا ایمان ایتمه‌مش هرکیم وارسه محارب عد ایدیله‌جکی خبر ویریلیوردی .

سورهٔ شریفه‌نك نزولی اوزرینه : « یارسول الله ، بونی ابو بکره ییلدیرسه‌کزده تبلیغ ایتسه » دینه‌نلر اولدیسه‌ده رسول الله صلی الله علیه وسلم افندیمز : « بونی بندن ، اهل بیتمدن اولان برکیمسه‌دن باشقه‌سی بنم ناممه تبلیغ ایده‌مز » بویوردی . وعلی رضی الله عنهی بو آیات شریفه‌یی حاملاً اهل موسمه تبلیغه مأمور ایتدی . زیرا عادت عرب اقتضاسنجه عهودی بالذات رئیس قوم ، یاخود اونك پك یاقین اقاربندن بری آنجق عقد وابرام ، یاخود فسخ ونقض ایده‌بیلیردی . برروایته کوره ابوبکر یولده ایکن جبریل علیه السلام نازل اولوب : « یامحمد ، سنك بو رسالتکی آنجق سندن اولان بری تبلیغ ایده‌بیلیر » دیمش . بونك اوزرینه علی رضی الله عنه کوندریلمشدی . حضرت کرار نبی علیه الصلاة والسلامك (عَضْبَاء) ، یاخود (قَصْوَاء) نامنده‌کی دوه‌سنه بینوب حضرت صدیقه یولده ایکن یتیشدی . یاقلاشدیغنده حضرت صدیق دوه‌نك بوگورتوسنی طویدی . و : « بو ، رسول الله صلی الله علیه وسلمك دوه‌سیدر » دیه‌رك توقف ایتدی . حضرت علی‌یی کورنجه : « امیرمیسك ؟ مأمورمیسك ؟ » دیه صوردی . مأمور اولدیغنی آکلانجه یولنه دوام ایتدی . برروایته کوره صدیق اعظم حضرتلری ، حضرت علی‌یه ملاقی اولدقدن صوکرا مدینه‌یه دونوب : « یارسول الله ، برشیمی نازل اولدی ؟ » دیه صورمش وکندیلرینه : « اوت ، سن‌ده طورما کیت . اهل موسم اوزرینه امیر سنسك ، علی‌ده آیتلری اعلان وتبلیغ ایده‌جك » بویورولمش .

هرحالده امارت حضرت صدیقده اولدیغی ایچون مدینه‌یه عودت ایدنجه‌یه قدر نمازی او قیلدیرمش وحضرت علی اوکا اقتدا ایتمش . یوم تَرْوِیه‌یه (ذی الحجه‌نك سکزنجی کونی‌که اوکون عرفاته چیقیش حاضرلغی ایدیلیر) برکون قاله ابوبکر ، برخطبه ایراد ایده‌رك

٢٤١ · عَنْ اَنَسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ غَزَا خَيْبَرَ · فَصَلَّيْنَا عِنْدَهَا صَلَاةَ الْغَدَاةِ بِغَلَسٍ · فَرَكِبَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ · وَرَكِبَ اَبُو طَلْحَةَ . وَاَنَا رَدِيفُ اَبِي طَلْحَةَ · فَاَجْرَى نَبِيُّ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي زُقَاقِ خَيْبَرَ وَاِنَّ رُكْبَتِي لَتَمَسُّ فَخِذَ نَبِيِّ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ · ثُمَّ حَسَرَ الْاِزَارَ [١] عَنْ فَخِذِهِ حَتَّى اِنِّي اَنْظُرُ اِلَى بَيَاضِ فَخِذِ نَبِيِّ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ . فَلَمَّا دَخَلَ الْقَرْيَةَ قَالَ اللّٰهُ اَكْبَرُ · خَرِبَتْ خَيْبَرُ . اِنَّا اِذَا نَزَلْنَا بِسَاحَةِ قَوْمٍ فَسَاءَ صَبَاحُ الْمُنْذَرِينَ . قَالَهَا ثَلَاثاً . قَالَ وَخَرَجَ الْقَوْمُ اِلَى اَعْمَالِهِمْ . فَقَالُوا مُحَمَّدٌ وَالْخَمِيسُ · يَعْنِي الْجَيْشَ . قَالَ فَاَصَبْنَاهَا عَنْوَةً · فَجُمِعَ السَّبْيُ . فَجَاءَ دِحْيَةُ فَقَالَ يَا نَبِيَّ اللّٰهِ اَعْطِنِي جَارِيَةً مِنَ السَّبْيِ . فَقَالَ اذْهَبْ فَخُذْ جَارِيَةً · فَاَخَذَ صَفِيَّةَ بِنْتَ حُيَيٍّ . فَجَاءَ رَجُلٌ اِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ يَا نَبِيَّ اللّٰهِ اَعْطَيْتَ دِحْيَةَ صَفِيَّةَ بِنْتَ حُيَيٍّ سَيِّدَةَ قُرَيْظَةَ وَالنَّضِيرِ · لَا تَصْلُحُ اِلَّا لَكَ · قَالَ ادْعُوهُ بِهَا · فَجَاءَ بِهَا · فَلَمَّا نَظَرَ اِلَيْهَا النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ خُذْ جَارِيَةً مِنَ السَّبْيِ غَيْرَهَا ·

مناسك حجك ناصل اولاجغنی تعلیم ایتدی . یوم نحرده‌ده حضرت علی جَمْرَةُ الْعَقَبَه‌نك یاننده خطبه‌یه طوروب « ایها الناس ، بن رسول اللهك سزه کونده‌ریلمش رسولی‌یم » دیدی. « نه‌یی خبر ویرمکه ؟ » دیه سؤال ایتدیلر . اوده سورهٔ براءه‌نك باشندن اوتوز ، قرق ؛ مجاهدك قولنه کوره اون‌اوچ آیت اوقودی . قراءتی اتمام بویوردقدن صوکراده : « دورت شیئی باغیره باغیره سزه خبر ویرمکه مأمورم : بو ییلدن صوکرا هیچ بر مشرك بیت معظمه یاقلاشماسون ، هیچ برعریان کیمسه بیتی طواف ایتمه‌سون . مؤمندن باشقه‌سی جنته کیره‌من . برده هر کیمك عهدی وارسه مدتی تمام اولونجه‌یه قدر عهدینه رعایت ایدیله‌جك » دیدی . بونك اوزرینه اوراده‌کی مشرکین : « عموجه‌کك اوغلنه خبر ویرکه بز عهدلرمزی بوزیورز . بزمله اونك آراسنده مزراقلرله آتیشمقدن ، قیلیجلرله اوروشمقدن باشقه برعهد یوقدر » دیدیلر.

کورولیورکه مشرکینك فیما بعد حجدن ، عریان اولانلرك طواف بیتدن منعی حقنده‌کی تبلیغی حضرت ابوبکرده ، حضرت علی‌ده اعلان ایتمشلردر .

[١] مجهول صیغه‌سیله حُسِرَ الْاِزَارُ صورتنده روایت ایدیلدیکنه دائرده برقول واردر.

قَالَ فَاَعْتَقَهَا النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَتَزَوَّجَهَا · وَجَعَلَ صَدَاقَهَا عِتْقَهَا · حَتَّى اِذَا كَانَ بِالطَّرِيقِ جَهَّزَتْهَا لَهُ اُمُّ سُلَيْمٍ فَاَهْدَتْهَا لَهُ مِنَ اللَّيْلِ · فَاَصْبَحَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَرُوساً · فَقَالَ مَنْ كَانَ عِنْدَهُ شَيْءٌ فَلْيَجِئْ بِهِ · وَبَسَطَ نِطَعاً · فَجَعَلَ الرَّجُلُ يَجِيءُ بِالتَّمْرِ · وَجَعَلَ الرَّجُلُ يَجِيءُ بِالسَّمْنِ · وَاَحْسِبُهُ ذَكَرَ السَّوِيقَ · قَالَ فَحَاسُوا حَيْساً · فَكَانَتْ وَلِيمَةَ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ·

ترجمه‌سی

انس (بن مالك) رضی الله عنهدن :

شویله دیمشدر : رسول الله صلی الله علیه وسلم خیبر [١] غزاسنه چیقمشدی.

---

[١] اهل اسلامه اعلان عدواندن ودین اسلامی هنوز کوك صالمادن تر وتازه ایکن استیصال ایچون مشرکین ایله تأکید روابط اتفاق وخیانت ایده‌رك نقض عهددن برآن خالی قالمایان یهودیلر مسلمانلرك ضرب شمشیر تأدیبی ایله برد برد ازیلمش ، بنو قریظه ایله بنو نضیر بوس بوتون محو اولمق درکه‌لرینه کله‌رك بقیة السیوفلری خیبره التجا ایله‌مشلردی . اوراسی بوتون بوتون یهودیلرك تحصنکاهی وخزانهٔ مال وسلاحی اولمشدی . بناءً علیه اورایی‌ده تطهیر ایتمك ، ایکیده برده نقض عهد ایده‌رك مترقب شور وفساد اولان یهودیلرك شرلرینی دفع ایله‌مك سلامت اسلام ایچون بر وجیبه وضرورت اولمشدی . خیبر، مدینهٔ منوره‌نك شام جهتنده ومدینه‌یه سکز بَرید که طوقسان آلتی میل مسافه‌ده جنك‌آزما یهودیلرله مسکون برشهر واطرافنده طوقوز . اون قلعه ، برچوق خرماقلر ، مزرعه‌لر بولونان زنکین بر یر ایدی. رسول اکرم صلی الله علیه وسلم افندیمز ، آلتنجی سنه‌نك اشهر حجنده واقع اولان حُدَیْبِیَه واقعه‌سنی متعاقب مدینه‌ده برآز آرام بویوردقدن صوکرا یدنجی سنه‌نك اوائلنده حدیبیه‌ده حاضر اولانلردن ١٤٠٠ پیاده و ٢٠٠ آتلی ایله برلکده - پرسلاح اون بیك جنکاور چیقاران - بوحصون منیعه‌یی اون ، اون ایکی کون ایچنده فتح بویورمشلردر . بو اثناده‌ده مؤید من عندالله نبی حق اولدقلرینه شهادت ایدر برچوق معجزات باهرات ظهور ایتمشدر. تفصیلاتی کتب سیرده مسطور اولوب اونلره مختصراً اشارته بیله بوصحیفه‌لر کفایت ایتمز . شوراسی شایان قیددرکه بو غزایه چیقمق ایچون ترتیبات یاپیلیرکن حدیبیه‌دن کری قالانلرده دعوته اجابت ایدوب غنیمتدن استفاده املنده بولونمشلر. اونلره : « بزمله یالکز جهاد آرزوسیله چیقیکز. یوقسه غنیمتی ذهنکزدن کچیرمه‌ییکز » بویورمشلر . وحدیبیه‌دن تخلف ایدوب بیعة الرضوانه داخل اولمایانلره بر شی ویریله‌یه‌جکنی تبلیغ ایچون منادیلر چیقارمشلردر .

(خیبرك) یانی باشنده صباح نمازینی دها قارا كلق ایكن قیلدق . صوكرا رسول‌الله صلی‌الله علیه‌وسلم (حیوانه) [١] بیندی . ابوطلحه (زید بن سهل انصاری) ده [٢] بیندی . بن‌ده ابو طلحه‌نك ترکیسنده ایدم . نبی‌الله صلی‌الله علیه وسلم (افندیمز بینیدینی) خیبرك سوقاغی ایچنه سوردی . (بر حالده‌كه) بنم دیزم نبی‌الله صلی‌الله علیه وسلمك اویلوغنه طوقونیوردی . صوكرا ازارینی (یعنی فوطه‌سنی) اویلوغندن صییردی (یاخود فوطه‌سی اویلوغندن صییریلدی) [٣] . حتی نبی‌الله

[١] رسول‌الله صلی‌الله علیه وسلمك بو سفرده‌كی بینیدی یولاری ، پالانی لیفدن اولان بر مركب ایدی . احتمال‌كه بو ، یولجیلق حالنده ایدی . یوقسه : « وَقَاتَلَ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَهُ ذٰلِكَ اَشَدَّ الْقِتَالِ وَعَلَيْهِ دِرْعَانِ وَبَيْضَةٌ وَمِغْفَرٌ وَهُوَ عَلٰى فَرَسٍ يُقَالُ لَهُ الظَّرِبُ وَفِى يَدِهِ قَنَاةٌ وَتُرْسٌ = نبی علیه‌الصلاة والسلام او كون اوستنده ایكی زرهی ، تولغاسی ، مغفری ؛ الده مزراغی ، قالقانی و آلتنده (ظَرِب) دینیلان آتی اولدیغی حالده بوتون كون صوك درجه‌ده شدتلی حرب ایتدی » روایتی واردر . انس رضی‌الله عنهك بوحدیثده فوطه‌نك صییریلماسندن بحث ایتمه‌سی‌ده بو روایتی تقویه ایدر . یولده ایكن مركبه بینمه‌لری‌ده متصف بویوردقلری كمال تواضعك دلیلیدر .

[٢] انس رضی‌الله عنهك اوگی باباسی اولوب عقبه ایله اوندن صوكراكی مشاهدك كافه‌سنده حاضر بولونان و حرب اثناسنده وجودینی وجود رسالتپناهی‌یه سپر ایدن اجلهٔ اصحابدندر. رضی‌الله عنه . بخاری شارحی عینی ایكی یرده نقبای انصاردن اولدیغنی سویلیور ایسه‌ده الده‌كی سیر كتابلرنده نقبا آراسنده اسمنه تصادف ایدیله‌میور. مع‌هذا شارح عسقلانی‌ده « اصابه » سنده بعض اهل سیرك كندیسنی اهل عقبه‌دن صایدقلرینی سویله‌یوب بو قولی تضعیف ایدیور . احمد ابن حنبلك مرسلاً روایت ایتدیكنه نظراً حقنده : « لَصَوْتُ اَبِى طَلْحَةَ فِى الْجَيْشِ خَيْرٌ مِنْ مِائَةٍ = بالله ، اوردو ایچنده ابوطلحه‌نك یالكز سسنك ایشیدیلمه‌سی یوز كشیلك مددن دها ایيدر » بویورولمشدر .

[٣] بخارینك سیرته تعلق ایدن بوحدیثی صلات بحثنده‌ده آلماسی ، اویلوغك عورت اولوب اولمادیغی حقنده‌كی اختلافه اشارت ایچوندر. (فوطه‌سنی اویلوغندن صییردی) ترجمه‌سی متنده‌كی « حَسَرَ » لفظی بناء معلوم صیغه‌سیله روایت ایدیلدیكنه كوره‌دركه اویلوغك عورت اولمادیغنه قائل اولانلره بونك حجت اولدیغی بخاری طرفندن اشارت ایدیلمك ایستنیلمشدر . قوس ایچنده اولان (یاخود فوطه‌سی اویلوغندن صییریلدی) ترجمه‌سی ایسه ینه لفظ مذكورك بناء مجهول صیغه‌سیله روایت ایدیلمش اولدیغنه كوره‌دركه بو تقدیرده بوقوله قائل اولانلره بوحدیث

صلی‌الله علیه‌وسلمك اویلوغنك آقلغی حالا كوزمك اوكنده‌در . شهره كیررکن‌ده : « اَللّٰهُ اَكْبَرُ . خَرِبَتْ خَيْبَرُ . اِنَّا اِذَا نَزَلْنَا بِسَاحَةِ قَوْمٍ فَسَاءَ صَبَاحُ الْمُنْذَرِينَ = الله اكبر ، خیبر خراب اولدی كیتدی (یاخود خراب اولسون) [١] . بز (دشمن)

حجت اولامامش اولور . آنجق دیكر طریقلردن كلن (اِنْحَسَرَ الْاِزَارُ عَنْ فَخِذِهِ) روایتی بو ایكنجی‌یی مؤیددر .

اویلوغك عورت اولمادیغنه ذاهب اولانلر میاننده عبدالرحمن بن ابی ذئب ، اسماعیل بن عُلَيَّه ، محمد بن جریر طبری ، داود ظاهری كبی ائمه‌ده واردر . احمد ابن حنبلدن منقول ایكی روایتك بری‌ده بودر . رافعی‌نك نقلنه كوره اصحاب شافعیه‌دن اصطخری‌ده بوكا قائل ایمش . ابن حزم ایسه « مُحَلّٰى » سنده : « علی الاطلاق نمازده وصلات خارجنده محضر ناسده ستری فرض اولان عورت ، اركككه كوره یالكز قُبُل و دُبُر اولوب اركككك اویلوغی عورت دكلدر . قادینك ایسه یالكز وجه ایله كفیندن باشقه بوتون بدنیدر . بونده حر ایله عبد ، حرّه ایله امه بیننده فرق یوقدر » دیدكدن صوكرا بوحدیث ایله احتجاج ایتمشدر .

بونلره مخالف اولان جمهور علما ایسه اویلوغك عورت اولدیغنه قائللردر . ابوحنیفه ، اصحّ اقواله كوره مالك ، شافعی ، كندیسندن منقول اصحّ روایته كوره احمد ابن حنبل ، ابو یوسف ، زُفَر بن الهُذَيْل هپ بو اجتهادده‌درلر . امام اوزاعی اویلوغی عورت عد ایدیورسه‌ده حمامده بولونولدیغی زمانی استثنا ایدیور . الیوم فتوی ، جمهورك قولی اوزرینه‌در . باخصوص بخارینك ابن عباس ، جَرْهَد بن رِزَاح ، محمد بن عبدالله بن جحش اسدی رضی‌الله عنهمدن تعلیقاً روایت ایتدیكی « اَلْفَخِذُ عَوْرَةٌ » حدیثی‌ده بواجتهادی تقویه ایتمكده‌در . احتیاطه اوفق اولان‌ده ـ بخارینك دیدیكی كبی ـ اودر .

[١] (خَرِبَتْ خَيْبَرُ) جمله‌سی ، اخباریه‌ده اولور ، دعائیه‌ده . اونك ایچون دعا صورتی ترجمه‌ده قوس ایچنه آلنمشدر . اخباریه اولدیغنه كوره ـ كه متعاقباً بویوردقلری (اِنَّا اِذَا نَزَلْنَا ...) دن‌ده بو معنی قوت بولویور ـ رسول اكرم صلی‌الله علیه وسلم حربه مباشرتدن اوّل نتیجهٔ حربی و غلبهٔ اسلامی خبر ویرمش اولیورلركه بونده قبل الوقوع اخبار ، هم‌ده شرائط غیر متساویه ایچنده واقع اولوب ظاهر حاله نظراً غلبه‌سی مأمول اولمایان بویوك وقلاع ایچنده متحصن برقوت اوزرینه تجاوز ایدن آز مقدارده‌كی قوتك غلبه‌سنی اخبار معجزه‌سی واردر. نیته‌كیم شق دیكره كوره استجابت دعای نبوی معجزه‌سی اولدیغی كبی . برروایته كوره‌ده باشلرینه كله‌جك اولاندن بی‌خبر خیبر یهودیلرینك صباحلاین ایركندن ایشلرینه ، كوچلرینه واوموزده بل ، قازما ، چاپا تارلالرینه طوغرو چیقدقلری مشهود عالیٔ نبوی اولور اولماز

برقومك يوردینی (باصوب ایچنه) کیردکمی انذار ایدیلمش اولان (او کافر) لرك حالی یامان اولور » بویوردی . بونی ده اوچ کره سویله‌دی .ـ انس دیرکه حریفلر (صباح وقتی) ایشلرینك باشنه (کیتمك اوزره اولرندن) چیقـ(وبده بزی کور)نجه : « آمانك ، (ایشته) محمد ! » ، (راوی عبدالعزیز بن صُهَیب ك بعضلرندن روایتنه نظرآده :) « ایشته محمد ! ایشته خمیس ! [۱] یعنی اردو ! » دیـ(یه باغیریش)دیلر .

بو ایلك منظره‌دن تفاؤل ایله خیبرك خراب اولاجغنه استدلال بویورمشلردر. تشاؤم منهی ایسه‌ده تفاؤلده فضل الٓهی‌یه دیده‌کشا ولطفحقه منتظر اولمق ورحمت الٓهیه‌دن املنی کسمه‌مك معناسی اولدیغی ایچون مستحسن ومسنوندر . کلام نبوینك صوك قسمی (سورهٔ صافّات) ك صوکنه دوغرو اولان : « اَفَبِعَذَابِنَا يَسْتَعْجِلُونَ فَاِذَا نَزَلَ بِسَاحَتِهِمْ فَسَاءَ صَبَاحُ الْمُنْذَرِينَ = کفار ، بزم عذابمزی کورمك ایچین استعجالمی کوستریورلر ؟ (او ، اویله بر عذابدرکه) اونلرك باشنه (آکسزین) ایندیکی وقتده (او عذاب ایله) انذار ایدیلمش اولان کافرلرك (حالی) یامان اولور » آیت کریمه‌سندن اقتباس ایدیلمشدر . (انذار) لغةً فنا برعاقبتی، باخصوص دشمنه «سزه شویله، بویله ایده‌جکز» دیه خبرویرمك؛ (صباح) لفظی ده کونك اولنه موضوع ایکن علی الاکثر صباحلاین ایرکندن ایقاع ایدیلدیکی ایچون دشمنه بردن بره باصقین ایتمك معناسنه‌ده کلیر. وباصقین معناسنده وقت قیدی معتبر اولماز. کیجه باصقیننه‌ده صباح دینیلیر. (شبخون) معناسنه. بناءً علیه « منذَرینك صباحی یامان اولور » دیمك « عذاب الٓهی ایله معذب اولاجقلری اولدن خبر ویریلن کفاره بغتةً کله‌جك عذاب مدهش اولور » معناسنه‌در. خیبر یهودیلرینه مقدر اولان عذاب الٓهینك اسلام اردوسی یدیله وباصقین صورتنده واقع اولدیغی وبو باصقینك صباح وقتنه مصادف اولماسی واستعمال مجازینك وضع لغوی‌یه‌ده توافقی ملاحظه ایدیلیرسه بواقتباسده‌کی بلاغت نظره درحال چارپار. وبویله برسوزی جوامع الکلم صاحبی اولان سید الانبیا علیه اکمل التحایا حضرتلرندن باشقه‌سنه یاقیشدیرامامقده انسان مضطر قالیر .

[۱] بوحدیثك دیکر طریقدن کلن انس روایتنده : « اِنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حِينَ خَرَجَ اِلَى خَيْبَرَ اَتَاهَا لَيْلاً . وَكَانَ اِذَا جَاءَ قَوْماً بِلَيْلٍ لَمْ يَغْزُ حَتَّى يُصْبِحَ . فَلَمَّا اَصْبَحَ خَرَجَتْ يَهُودُ بِمَسَاحِيهَا وَمَكَاتِلِهَا . فَلَمَّا رَاَوْهُ قَالُوا مُحَمَّدٌ وَاللّٰهِ وَالْخَمِيسُ . فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَللّٰهُ اَكْبَرُ . خَرِبَتْ خَيْبَرُ . اِنَّا اِذَا نَزَلْنَا بِسَاحَةِ قَوْمٍ فَسَاءَ صَبَاحُ الْمُنْذَرِينَ . قَالَهَا ثَلٰثَ مَرَّاتٍ »

ـــ انس دیرکه خیبری عَنْوَةً (یعنی حرباً [۱]) اله کچیردك . سَبْی [۲] طوپلاندی . (دیرکن) دِحْیَة (بن خلیفة الکلبی) کلوب : « یا نبیّ الله ، بکا سبیدن بر جاریه ویر » دیدی . « (هـایدی) کیت ده بر جاریه آل » بویوردی . (دحیه) صفیة بنت حُيَيّ بن اَخْطَب آلدی [۳] . بری ، نبی اکرم صلی الله علیه

دینیلمشدرکه بونده خیبره کیجه واریلدیغی وعلیه الصلاة والسلام افندیمز حضرتلرینك کیجه وقتی برقومك یوردینه واردقلرنده صباح اولمادقجه غزا وهجومه باشلامامق معتاد شریفلری اولدیغی نقل ایدیلیور . دیکر طرفلری کرك متنده ، کرك هـامشده کچمشدر . واقدی‌نك روایتنه نظرآده خیبرلیلر رسول اکرم صلی الله علیه‌وسلمك غزایه قصد ونیتلرینی خبر آلدقلری ایچون هرکون بر سلاح اون بیك جنکاور حاضرلانوب جنك ایده‌جك وضع وهیأتده صف صف طورورلر و : « محمدمی بزم اوزرمزه یورویه‌جك ؟ نه اوزاق شی ! » دیرلرمش . لـکن عسکر مسلمینك کلدکلری کیجه اولونجه هپ اویقویه طالمشلر . انسان، حیوان، هیچ برجانلی دیره‌نه‌مش ، خروسلری بیله اوته‌مه‌مش . کون طوغنجه وأکین طاقیملری اللرنده تارلالره چیقـارکن مسلمانلری کورونجه : « والله ایشته محمد ، ایشته اردو ! » دییه باغیریشمشلر . بونك اوزرینه فخر انبیا علیه صلوات الملك الاعلی : « اَللّٰهُ اَكْبَرُ ، خَرِبَتْ خَيْبَرُ ... الْمُنْذَرِينَ » بویورمشلر .

اردویه « خمیس » دینیلمه‌سی بش قسمدن یعنی پیشدار ، دمدار ، قلب ، صاغ جناح وصول جناحدن مرکب اولدیغنه بناءً در .

[۱] خیبر اراضیسی عنوةً می، یوقسه صلحاً می فتح اولوندی ؟ اهالیسی قتال ایله‌می، یوقسه قتالسز اولارق‌می اجلا اولوندی ؟ بونده اختلاف علما واردر . منذری : « برقسمی عنوةً ، برقسمی صلحاً ، برقسمی‌ده اهلی اجلا اولونمق شرطیله فتح اولوندی . بو ، بویله قبول ایدیلیرسه آثار بیننده‌کی تضادده مرتفع اولور » دیمشدر .

[۲] حربده اسیر ایدیلن ذکور واناثك هپسنه (سَبْی) دینیر . جمعی (سَبایا) کلیر .

[۳] صَفِیَّه بنت حُيَيّ بن سَعْیه رضی الله عنها بنوالنَّضیرك اك بویوك خاندانندن وهرون علیه السلامك نسلندن پاکیزه طینت و صاحبهٔ جمال بر مخدّرهٔ پسندیده خصال ایدی . ابتدا بنوالنضیر ساداتندن سلاّم بن مِشْکَم ك تحت نکاحنده ایکن مفارقت واقع اولوب کِنَانَة ابن اَبی الحَقیقه وارمش وخیبر غزاسی اثناسنده هنوز یکی کلین اولمشدی . بو حدیثده ذکر ایدیلدیکی اوزره خیبر سبایاسی آراسندن ابتدا دحیه رضی الله عنه احسان بویورولمش ایکن دیدی قودی‌یه یول آچیلماسون دییه (صَفِیّ مَغْنَم) ، یعنی غنیمتدن رسول علیه الصلاة والسلامك کندیلری ایچون آییردقلری غنیمت میانه ادخال ایدیلمش ومتعاقباً امهات مؤمنین

وسلمه کلوب[١]: «یا نبی الله، دحیه‌یه (بنو) قُرَیْظَه ایله (بنو اا)نضیرك سیّده‌سی اولان صفیه بنت حیّیی ویردك. (حال بو که) او، سندن باشقه‌سنه مناسب اولامازه دیدی [٢].

صیراسنه کچمك سعادت عظماسنه مظهر بویورولمشدر. مناقبندن اولمق اوزره روایت اولونورکه برکون یاننه نبی اکرم صلی الله علیه وسلم کیردکاری وقت کندیسنی آغلار بولوب سببنی سؤال بویورمشلر. «عائشه ایله حفصه‌نك حقمده سوز سویله‌دکلرینی وبز رسول الله صلی الله علیه وسلمك عمزاده‌لری‌یز. بز صفیه‌دن خیرلی‌یز دیدکلرینی ایشیتدم‌ده اونك ایچون» دیمش. بونك اوزرینه خاطرینی تطییباً: «سن‌ده اونلره بندن ناصل دها خیرلی اولا بیلیرسکزکه زوجم محمد، بابام هرون، عمجه‌م موسی علیهم الصلاة والسلامدر دیسه‌که‌یا!» بویورمشلردر.

معلوم اولدیغی اوزره بنو النَّضِیر ایله بنو قُرَیْظَه، جزیرة العربه التجا ایتمش اولاد هرون علیه السلامدن اولوب عرب اخلاق وعاداتیله تخلق ایده‌رك اونلره التحاق ایتمش قبیله‌لردر. حضرت عمر رضی الله عنه‌ده ایام خلافتنده ام المؤمنین صفیه رضی الله عنهانك برجاریه‌سی کلوب: «یا امیر المؤمنین، صفیه حالا سبتی سوییور (جمعه ایرته‌سی کوننه حرمتی واردر.) یهودیلره‌ده عطایا ویره‌رك مواساتده بولونیور» دییه خبر ویرمش. حضرت عمر، ام المؤمنینه بو سوزك طوغرو اولوب اولمادیغنی صورمش. اوده شویله جواب ویرمش: «سبتی، الله بکا اونك یرینه جمعه‌یی ویره‌لیدن بری سومم. یهودیلر بحثنه کلنجه اونلرك ایچنده اقاربم واردر. صلهٔ رحم ایده‌رك مواسات ایده‌رم». صوکرا جاریه‌سنه: «بو ایشی یاپماکه سبب نه ایدی؟» دییه صورمش. اوده «نه یاپایم؟ شیطان!» دیینجه: «هایدی کیت، سنی آزاد ایتدم» دیمش.

[١] آکلاشیلیورکه اله کچن غنائم عجبا نه‌لردر؟ سبایایه کیملر داخلدر؟ تصنیف ایدیلوب معلوم اولمادن اوّل دحیه رضی الله عنه بوطلبده بولونمش اولدیغی کبی او آنده مقصود عالیٔ نبوی‌ده سبایادن هیچ برینی دیکرلرندن آییرد ایتمه‌یه‌رك هرهانکیسی راست کلیرسه دحیه‌یه، شاید باشقه‌سی‌ده طالب اولسه ایمش اوکاده ویرمك ایمش. فقط صفیه رضی الله عنهانك ذات حسب وجمال اولماسی درحال منافسه‌یه باعث اولمش. رسول اکرم صلی الله علیه وسلم افندیمزده منافسه‌یی واوندن متولد محاذیر عظیمه‌یی برطرف ایتمك ایچون اونی صفیّ مغنمه ادخال بویورمشلردر. بوده صفیه حقنده نعمت عظمی اولدی. اعتراض ایدن، یاخود اعتراضی خبر ویروب صورت حلنی کوسترن ذاتك کیم اولدیغی بزجه معلوم دکلدر.

[٢] دحیه‌یه بو احسان قسمت غنائمدن اوّل واقع اولمشدی. تقسیمدن وهرکسك حصه‌سنه نه دوشه‌جکی بللی اولمادن اوّل بویله برعطیه‌یه ناصل جواز ویریلدی؟ سؤالی بوراده وارد اولاماز. زیرا رسول اکرم صلی الله علیه وسلم افندیمز موجوده دیله‌دکاری کبی تصرفه مأذون اولمقله برابر برجاریه‌یی غنیمتدن، یاخود فیٔدن تنفیل طریقیله ویرمش‌ده اولا بیلیرلرکه بو تقدیرده بوعطا دحیه‌نك بو حربده بویوك یارارلق کوستردیکنه دلالت ایدر. «غنیمت» مسلمانلرك یدینه حرباً، «فیٔ» ده حرب اولوب بیتدکدن صوکرا کچن اموال

بونك اوزرینه: «اونی‌ده، اونی‌ده چاغیریکز» بویوردی. نبی صلی الله علیه وسلم صفیه‌یه نظر ایدنجه (دحیه‌یه): «بوندن باشقه برجاریه‌یی سبیدن آل» [١] دییه امر ایتدی. — انس دیرکه (رسول اکرم صلی الله علیه وسلم) صفیه‌یی اعتاق وتزوج بویوردی. وآزادلغنی کندیسنه صَداق (یعنی مَهر) ایتدی [٢]. نهایت یول

کفاردر. صفیه‌نك سبایای غنائمدنمی، یوقسه فیٔدنمی اولدیغی مختلف فیه اولدیغی کبی فیٔك‌ده تخمیسه تابع اولوب اولمادیغی مسئله‌سی‌ده بین الفقها اختلافلیدر. «نَفَل»ده امامك مجاهدیندن برینه حرب اثناسنده‌کی بویوك برخدمتنه مقابل حصهٔ غنیمتدن باشقه‌جه ویردیکی شیئه دینیر. تنفیل ایسه قسمت غنائمدن اوّل بك اعلی جائزدر.

[١] واقدینك سیرتده‌کی روایتنه کوره رسول اکرم صلی الله علیه وسلم دحیه رضی الله عنه صفیه رضی الله عنهایه بدل کورومجه‌سی‌که کنانه بن ابی الحقیقك همشیره‌سیدر - باغیشلامقله رنجیده دل اولماسنه میدان ویرمه‌مشلردر. بوکنانه (آل حُقَیْق) نامنه رسول الله صلی الله علیه وسلم ایله عقد صلح ایدوب کیزلی اموال وخزائندن هیچ برینی کتم ایتمه‌یه‌جکلرینه سوز ویرمش وشاید کتم ایده‌جك اولورلرسه ذمتدن بری اولاجقلرینه دائر برشرط قبول ایتمشلردی. صفیه‌نك پدری حیی بن اخطبدن قالوب کتم اولونان خزینه‌نك نره‌ده اولدیغی سؤال بویورولمش. کندیسی‌ده، برادری ربیع بن ابی الحقیق‌ده، عمجه زاده‌لری‌ده هپ اویله برشی بیلمه‌دکلرینی؛ دیار دیار طولاشیرلرکن، حربلری ایدرلرکن هپسی صرف ایدیلوب توکندیکنی ادعا ایتدیلر. یالان سویله‌دکلری تبین ایتدی. واوچی اعدام اولوندی ایدی. بو حیی بن اخطب بنو نضیرك سید ورئیسی اولوب ذات اقدس رسالتپناهی‌یه عداوتی حد نهایه‌ده ایدی. حتی برآرالق غدره بیله تصدی ایتمشدی. بنو النضیرك اجلا وتبعیدنده خیبرده یرله‌شوب آل حقیق ایله مصاهرت پیدا ایتمشدی. بنو قریظه وقعه‌سنده‌ده سرآمدان محاربیندن اولدیغی ایچون اله کچدیکنده حفرهٔ هلاکه ایصال ایدیلمشدی. بو تفصیله کوره صفیه رضی الله عنها سبی غنیمتدن دکل، سبی فیٔدن، دحیه‌یه احسان ایدیلان جاریه‌ده او دورلو سبیدن ابن ابی الحقیقك قیزی وقومنك سید زاده‌سی اولمش اولور.

[٢] بعد الاعتاق جاریه‌یی تزوجك ایکی قات اجری اولدیغی (٨٣) نجی حدیثده ذکر اولونمشدی. فقط صداقك عتقدن عبارت اولماسی جائزمیدر؟ بونده علما اوچ طاقیم اولمشلردر. بو وامثالی احادیثه بنای حکم ایده‌رك نکاحك بو دورلوسنی تجویز ایدنلر میاننده علی، انس، ابن مسعود رضی الله عنهم ایله تابعیندن قتاده، سعید بن المسیب، شَعْبی، زُهری، اَوْزاعی، عطاء بن ابی رَباح، طاوس بن کَیسان، سفیان ثوری، حسن بصری وابراهیم نخعی‌نك وده‌ها صوکراکی مجتهدیندن احمد ابن حنبل، اسحق بن راهویه، ابو یوسف ایله امام شافعی‌نك اسملری ذکر ایدیلیور. بونلره کوره عتاقدن باشقه بر مهر واجب اولماز. ابن عمر رضی الله عنهما ایسه بو نکاحی جائز کورمه‌لردندر. تابعیندن ابن سیرین، جابر بن

اوزرنده ایکن [١] امّ سُلَیم [٢] ، صفیه‌یی علیه‌الصلاة والسلام ایچون جهازلایوب کیجه اولونجه گردگه قویدی . آرتق نبی اکرم صلی الله علیه وسلم گوگی اولمشدی . صباح اولونجه : « کیمده برشی وارسه گتیرسون » بویوردی . کیمی یاغ ، (کیمی باشقه شی) گتیردی [٣] . ـ (راوی دیرکه انس) سَوِیق [٤] یعنی قاووردی‌ده

زید بونی مکروه کورنلردندر . حسن بصری ایله نخعی‌نك‌ده بو رأیده اولدقلری مرویدر . ابن سیرین ، عتقه هر نه مقدار اولورسه اولسون بر شی قاتمق مستحب اولور دیمش . لیث بن سعد ، ابن شُبرُمه ، ابوحنیفه ، محمدبن‌الحسن ، زفر ، مالك جاریه‌سنی اعتاق ایده‌جك کیمسه ایچون بلا صداق نکاح ایتمك رسول‌الله صلی الله علیه وسلمدن باشقه‌سنه جائز اولماز . بو ، آنجق نبی اکرم صلی الله علیه وسلمه خاص برشی ایدی دیورلر . عینی ، جابر بن زیدی بونلره ملحق اولانلر میاننده ذکر ایدیور . بونلر ، الله تعالی علیه‌الصلاة والسلام افندیمزه صداقسز اولارق نکاحی اباحه بویورمش اولدیغی ایچون صفیه‌یی صداق دیمك اولمایان عتق مقابلنده تزوج بویورابیلمشلردر . باشقه‌سی ایچون بوحرامدر دیرلر . تفصیل ادلّه کتب فقهیه‌یه عائددر .

[١] روایته نظراً خیبردن عودت بویورولدیغی وقت صفیه رضی الله عنها حیضدن تطهر ایتمشدی . اونی رسول اکرم صلی الله علیه وسلم ترکیسنه آلدی‌که اصحاب کرام بوندن امهات مؤمنین عدادینه داخل اولاجغنی استدلال ایتمشلردی . خیبردن آلتی میل اوزاق بر یره وارنجه زفاف ایچون قوناق ایتمك آرزو بویورولدیسه‌ده صفیه ابا ایتدی . بوندن نفس پاك رسالتپناهی‌یه برآز انفعال عارض اولدیسه‌ده اظهار بویورمادیلر . خیبردن بر بَرید ، یعنی اون ایکی میل مسافه‌ده اولان « صَهبا » یه وارنجه زفاف واقع اولدی . اولکی امتناعك سببی سؤال بویورولماسی اوزرینه : « اوراسی یهودیلره پك یاقین ایدی . بلکه ذات عالی نبویلرینه مکر وضررلری طوقونور دییه قورقشدم » جوابنی ویرمش وبوسوزی زیادهٔ محبته باعث اولمشدر . لکن روایات صحیحه‌ده زفافك مدینه‌یه قرق میل مسافه‌ده کائن « سَدّ رَوْحاء » ده واقع اولدیغی ذکر ایدیلمکده‌در . ام‌المؤمنین صفیه رضی الله عنها حقنده‌کی روایاتدن بری‌ده شودر : علیه‌الصلاة والسلام افندیمز ـ زفافه کیردکاری کیجه اولاجق ـ صفیه‌نك یوزنده بر طاپاق چوروکی کورمشلر . « نه‌در ؟ » دییه صورمشلر . « برکیجه رؤیامده صانکه آی کوکدن اینوب قوینمه کیرمش کوردی ایدم . زوجم کنانه‌یه حکایه ایتدم . سن شو اوزریمزه کلن عرب ملکنك‌ـکه علیه‌الصلاة والسلام افندیمزی قصد ایدیوردی ـ زوجه‌سی اولمغه کوز دیکمشسك » دییه‌رك یوزیمه برطوقات عشق ایتدی . واپزی قالدی » دیمش .

[٢] بو ، حدیثك راویسی انس بن مالکك والده‌سیدر . رضی الله عنهما .

باشقه روایتده کیمی اَقِط ، یعنی کش ، کیمی خرما ، کیمی یاغ کتیردی .

[٤] (السویق) امیر وزننده قاووت تعبیر اولونان نسنه‌یه دینور . اونی یاخود

صایدی ظن ایده‌رم . ـ انس دیرکه (حاضر اولان) جماعت ، حَیس [١] یاپ(وب یی)دیلرکه رسول‌الله صلی الله علیه وسلمك ولیمه‌سی بو اولمش اولدی [٢] .

٢٤٢ . عَنْ عائِشَةَ رَضِیَ اللهُ عَنْها قالَتْ لَقَدْ کانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ یُصَلِّی الْفَجْرَ فَیَشْهَدُ مَعَهُ نِساءٌ مِنَ الْمُؤْمِناتِ مُتَلَفِّعاتٍ [٣] فی مُرُوطِهِنَّ . ثُمَّ یَرْجِعْنَ اِلی بُیُوتِهِنَّ ما یَعْرِفُهُنَّ اَحَدٌ .

ترجمه‌سی

عائشه رضی الله عنهادن :

شویله دیمشدر : (شوکا قسم ایده‌رم‌که) رسول‌الله صلی الله علیه وسلم (صلاة) فجری قیلارلردی‌ده مؤمناتدن قادینلر (باشلرینی وبدنلرینی) مِرطلری ایله [٤]

حبوباتی قاووردقدن صوکرا نفخ‌وریحی تقلیل ایچون برقاچ دفعه اسی صو ایله ، بعده ماء بارد ایله غسل ایدرلر . بدویلرك اکثری زاد راحله‌لریدر . داغارجغه باصوب یولده تغذی ایدرلر . ومیوه‌لرك سویقی بعدالتجفیف قاووروب سحق ایله‌مکله اولور . اه . عاصم افندی .

[١] ... وحَیس بین العرب بر طعام اسمیدرکه چکردکی چیقارلمش خرمانی صاغ یاغ وکش تعبیر اولنان یوغورد قوروسنه کرکی کبی قاتوب مزج وکاهی ایچنه سویق دخی اضافه ایله ترتیب ایدرلر . وحیس مزبور اتخاذ ایلمك معناسنه مصدر اولور . اه . عاصم افندی .

[٢] بوندن زفافك ایرته‌سی کونی بر ولیمه‌نك مسنون اولدیغی استدلال اولونور . بونك‌ده اطعمهٔ فاخره ایله اولماسی شرط دکلدر .

بو یحیی شو حدیث شریف ایله اتمام ایده‌لم : « قالَ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ ما تَزَوَّجْتُ شَیْئاً مِنْ نِسائی وَلا زَوَّجْتُ شَیْئاً مِنْ بَناتی اِلاّ بِوَحْیٍ جاءَنی بِهِ جِبْرِیلُ عَلَیْهِ السَّلامُ عَنْ رَبّی عَزَّ وَجَلَّ = رسول اکرم صلی الله علیه وسلم بویوردی‌که وحیی ربم عزّ وجلدن جبریل علیه‌السلام کتیرمه‌دن زوجات طاهراتمدن هیچ بریله تزوج ایتمه‌دیکم کبی قیزلرمدن هیچ برینی‌ده تزویج ایتمه‌دم » .

[٣] ایکی فا ایله (مُتَلَفِّفاتٍ) روایتی‌ده وارسه‌ده اکثر روایات فاوعین ایله‌در .

[٤] (المِرط) میمك کسریله برکونه فوطه‌یه دینورکه عبا کبی یوکدن وخزّ تعبیر اولنان تیفتیکدن دخی نسج اولنور . خاتونلر بورینورلر . جمعی مُرُوط کلیر ـ اه . عاصم

اورته‌رك حاضر بولونورلر ، صوكرا أولرينه دونرلردی‌كه (هنوز اورتالق

افندی . بو تعریفه كوره (جار) دینیلن شی اولاجق . عبدالملك مُوَطَّأ شرحنده بونی قادینلرك او تاریخلرده اوزرلرینه اورتوب بوروندكلری اینجه ، خفیف یوكدن یاپیلمش مربع بر اورتو دیه تعریف ایتدیكنه و تعریفی حقنده شارح بخاری عینی‌ده‌ده بش اون دورلو قول روایت ایدیلدیكنه كوره بونك عهد نبویدن صوكرا استعمال ایدیلمه‌مش اولدیغنه استدلال اولونامیلیر . اونك ایچون ترجمه‌ده (مِرْط) دینلدی . تعریفلرك مجموعندن جار كبی باشه اورتولوب بوتون وجودی قاپلایان یوكدن ، تیفتیكدن ، كتاندن ، قیلدن معمول وقادینلره مخصوص بر اورتونك آدی اولدیغی آكلاشیلیور .

(متلفعات) روایتنه كوره باشلری و بدنلری اورتولو اولمش اولاجق . (متلففات) روایتی‌ده بو معنایی قصده مانع دكلدر . زیرا تلفف ، تلفعدن اعمدر . تلفعدن باش بهمه‌حال اورتولدكدن صوكرا لباسك بوتون وجودی صاردیغی معناسی آكلاشیلیر . تلففده ایسه باشك هم اورتولو اولماسی ، هم‌ده اولماماسی احتمالی واردر . (متلفعات) روایتنك اغلب اولماسنه نظراً بوراده‌كی (متلففات) ده او معنایه ، یعنی وجودلریله برابر باشلرینك اورتولو اولدیغی معناسنه كلیر .

بو حدیث شریف ، بخاری طرفندن صلاة نسانك قاچ پارچه لباس ایله صحیح اولابیله‌جكنه شاهد اولمق اوزره سوق ایدیلمشدر . عكرمه‌دن كلن روایته كوره قادین ثوب واحد ایله باشنی جار ایله اورتركبی اورتدكدن صوكرا جسدندن هیچ بر یر كورونمه‌مك اوزره بورونورسه نمازی صحیح اولور دینیلمش اولدیغی كبی ابن عباس حضرتلری‌ده صیق طوقونمش اولمق شرطیله قمیص واحد ایچنده نماز قیلماسنده بأس یوق دیمشدر . ام‌المؤمنین میمونه رضی‌الله عنهانك‌ده یكلرینی باشنه كتیرمك اوزره برتك فراجه ایچنده نماز قیلدقلری مرویدر. ام‌المؤمنینه عائد دیكر بر روایتده ایسه برفراجه ایله بر یاشماق ایچنده نماز قیلمشلردر . عكرمه‌دن دیكر روایتده قادینك بر فراجه ایله قاتلانوب دیكیلمش یاشماق ایچنده نمازی صحیحدر دینیلمشدر. عائشه و ام سلمه ایله علی رضی‌الله عنهم حضراتی اوزون ، كنیش بر فراجه ایله بر یاشماق ایچنده قیلار دیمشلردر . مجاهد ، دورتدن آز اثواب ایچنده قیلاماز دیمش . حكم بن نافع ، نمازینك صحتی ایچون لااقل بر فراجه ایله بر یاشماغی ، حمادده بر فراجه ایله باشنی اورته‌جك بر چارشافی شرط قیلمشلردر .

صوكرا كی ائمه بیننده‌ده صحت صلات ایچون كیلمه‌سی واجب اولان عدد ثیاب حقنده اختلاف واردر : مالك ، ابوحنیفه ، شافعی بر دِرْع یعنی فراجه ایله بر خِمار یعنی یاشماق یاخود باش اورتوسی ایله ؛ عطاء بر درع ، بر ازار یعنی فوطه ، برده خماركه اوچ ثوب ایله ؛ ابن سیرین بو اوچه علاوةً برده مِلْحَفَه، یعنی جار وچارشاف ایله اورتونوردیمشلردر.

ابن المنذر بو اختلافی شویله تألیف ایدیور : « قادینه واجب اولان وجه ایله كفیندن

آغارمامش ، وكندیلری ایجه اورتونمش اولدقلری ایچون) اونلری كیمسه طانیامازدی [٩] .

باشقه جمیع بدنی ستر ایتمكدر . بو ستر ایستر ثوب واحد ایله، ایستر دها زیاده‌سی ایله اولور. متقدمینك اوچ ویا دورت ثوبه لزوم كوسترمه‌لری آنجق استحباب طریقیله‌در ظن ایده‌رم. اه.

تابعیندن ابوبكر بن عبدالرحمن بن هشامه كوره قادینك طیرناغنه وارنجه‌یه قدر هرشیئی عورتدركه بو ، بر روایته كوره احمد ابن حنبلك‌ده قولیدر . مالك ایله شافعی‌یه كوره قدمی عورتدر . و آیاقلری چیپلاق اولارق قیلدیغی نمازی اعاده ایتمه‌سی لازم كلیر . صاچلری‌ده بو حكمده‌در . ابو حنیفه ایله ثوری‌یه كوره قدمی عورت دكلدر وآیاقلری چیپلاق اولارق قیلدیغی نمازی اعاده ایتمه‌سی لازم كلمز . لكن بوبابده ابوحنیفه‌دن اولان روایت‌ده ایكیدر.

[٩] یعنی یالكز شَبَحلری كورونوب او لباسلرك ایچنده كیلر ارككمی، قادینمی؟ اوزاقدن فرق ایدلمزدی . طانینمامغه سبب‌ده یا صباح قاراكلغنك هنوز زائل اولمامش اولماسی ، یاخودده اورتونمكده‌كی اعتنادر . لكن بو حدیث مسلم ایله سنن ابن ماجه‌ده « بِغَلَسٍ » یعنی « صباحك آلاجه قاراكلغنده » دیه روایت ایدیلدیكی ایچون اولكی علت كسب قوت ایدر . مع‌هذا كرك بو روایته ، كرك عرض ایدیله‌جك اختلافه توطئه اولاجغنه بناءً هرایكی سبب قوس ایچنه آلینمشدر . اختلاف شودر :

صباح نمازینی قیلمق ایچون تَغلیس یعنی اورتالق ایجه آیدینلانمازدن اولكی وقتی اختیار ایتمكمی ، یوقسه اِسْفار یعنی آیدینلغه قدر كچیكمكمی افضلدر ؟ مالك ، شافعی ، احمد ابن حنبل ، اسحق بن راهویه هپ تغلیسی ترجیح وبوكا دلالتنه قائل اولدقلری بو حدیث ایله دها آچیق اولان دیكرلریله احتجاج ایدرلر ، حنفیه ایسه اسفاری افضل كورورلر . دلیللری - بو حدیثك قوتنده اولمادیغی حالده - طرق متعدده ایله مروی اولان « اَسْفِرُوا بِالْفَجْرِ فَاِنَّهُ اَعْظَمُ لِلْاَجْرِ = صلاة فجر ایچون اسفاری اختیار ایدیكز ، زیرا اجری دها عظیمدر » كبی حدیثلردر . اونلر بخارینك بو حدیثنده قادینلرك طانینمالرینی تغلیسه دكل، كمال تستره حمل ایدرلر . تعارض ادله‌نك بوبابده تولید ایتدیكی مناقشه اوزوندر. مراق اولانلر مفصلاته مراجعت ایده‌بیلیرلر .

بو حدیث شریفدن قادینلرك جماعتله ادای صلاة ایچون مسجده چیقمالرینك جوازی‌ده استدلال اولونور (٢٠٩ و ٢١٧ نجی حدیثلرده مراجعت) فقها ، امن فتنه شرطیله بونك جوازنده اشتباه ایتمه‌مشلردر . بعضلری احتیاطه میل ایده‌رك كنجلرك چیقمالرینی مكروه كورمشلردر . ابو حنیفه‌یه كوره - قاراكلغی ستره أوفق بولدیغی ایچون اولاجق - اوكلن وایكیندی نمازلرندن ماعداسی ایچون قوجه قاریلر چیقه‌بیلیرلر . ابو یوسف ایله محمده كوره ایسه قوجه قاریلر بش وقت ایچون مسجده چیقابیلیرلر . شارح بخاری عینی : «الیوم فساد ظاهر وفتنه متعمم اولدیغی ایچون كنج، اختیار بوتون قادینلرك چیقمالری مكروهدر» دیور .

٢٤٣ · وَعَنْهَا رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلّٰى فِي خَمِيصَةٍ لَهَا اَعْلَامٌ . فَنَظَرَ اِلَى اَعْلَامِهَا نَظْرَةً . فَلَمَّا انْصَرَفَ قَالَ اذْهَبُوا بِخَمِيصَتِي هٰذِهِ اِلٰى اَبِي جَهْمٍ · وَائْتُونِي بِاَنْبِجَانِيَّةِ اَبِي جَهْمٍ · فَاِنَّهَا اَلْهَتْنِي آنِفاً عَنْ صَلَاتِي ·

ترجمه‌سی

ینه عائشه رضی‌الله عنهادن :

شویله دیمشدر : (بردفعه) نبی اکرم صلی‌الله علیه وسلم ، اوستنده داماغالر بولونان برخمیصه [١] ایچنده نماز قیلوب (اثنای صلاتده) اوستنده‌کی داماغالره بر نظر (عطف) بویورمشلردی . نمازدن چیقنجه : « بنم شو خمیصه‌می ابوجهمه [٢] (کری) کوتورکده ابوجهمك أنبجانیه‌سنی [٣] بکا کتیرك . زیرا دمین نمازم(ده‌کی حضور)دن (آز قالسون) بنی آلیقو (یاجق)دی » بویوردی [٤] .

---

[١] خمیصه یوك ، یاخود صوفدن دورت کوشه‌لی ، ایکی طرفی زنجفلی بر نوع سیاه عبایه دینیردی‌که پك یوموشاق ودورنجه پك آز بر طوتدیغی ایچون بو اسمی ویرمشلردی . بوخمیصه شام قماشلرندن اولوب رسالتمآب افندیمزه ابوجهم قرشی طرفندن اهدا ایدیلمشدی .

[٢] ابو جهم عامر ، یاخود عُبَیْد بن حُذَیْفَة القرشی العَدَوی رضی‌الله عنه‌درکه فتح مکه کونی دائرهٔ منجیهٔ اسلامه کیرمشدر . قریشك عظماسندندر . وقریش ایچنده انسابه کمال وقوف ایله معروف اولان دورت ذاتدن بریدر . مشارالیه معمریندندر . معاویة بن ابی سفیان رضی‌الله عنهمانك اواخر ایامنه ، حتی دها صوکرایه قدر برحیات قالمشدر . کعبه‌نك ایکی دفعه بناسنده حاضراولدیغی روایتی‌صحیح ایسه‌که صحیحه‌ده بکزیور - ابن‌الزبیر رضی‌الله عنهمانك ایام خلافتنه یتیشمش ویوز یکرمی سنه‌دن زیاده یاشامش اولاجقدر . کعبه‌نك معلوم اولدیغی اوزره اولکی بناسی بعثتدن برقاچ سنه اول قریش طرفندن واقع اولمش واثنای بناده علیه‌الصلاة والسلام افندیمز حضرتلری بدناً چالیشمشلردی . بو ، ابوجهم (٢٢٤) نجی حدیثده‌کی ابوجهم رضی‌الله عنهدن باشقه‌در . او ، انصاریدر وبرکنیه‌سی تصغیرایله ابو جُهَیْم‌در .

[٣] بو غریب لغتك اشتقاقی حقنده‌کی دیدی قودیلرك بزه لزومی یوقدر . بو ، نقش ونکاری اولمایان یوموشاق ، فقط قالین صوف عبایه دینیرکه خمیصه قدر فاخر قماشلردن صاییلمازمش . علیه‌الصلاة والسلام افندیمز خمیصه‌یی اعاده ایله ابو جهمك أنبجانیه‌سنی طلب بویورمقله - ردندن طولایی خاطرمانده اولور ملاحظه‌سیله - هدیه‌نك قبولندن طولایی اولجه واقع اولان التفات نبوی‌یه ترديفاً ایکنجی دفعه تطییب خاطرینی قصد بویورمشلردر .

[٤] قوس ایچنده (آز قالسین) قیدینك علاوه‌سی موطأده‌کی روایتده

٢٤٤ · عَنْ اَنَسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ كَانَ قِرَامٌ لِعَائِشَةَ سَتَرَتْ بِهِ جَانِبَ بَيْتِهَا · فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَمِيطِي عَنَّا قِرَامَكِ هٰذَا · فَاِنَّهُ لَا تَزَالُ تَصَاوِيرُهُ [١] تَعْرِضُ لِي فِي صَلَاتِي ·

ترجمه‌سی

انس (بن مالك) رضی‌الله عنهدن :

شویله دیمشدر : عائشه (رضی‌الله عنها) نك بر قرامی [٢] واردی‌که اونکله اوطه‌سنك برطرفنی اورتمشدی . نبی اکرم صلی‌الله علیه‌وسلم (اوکا) : « شو قرامکی

(فَكَادَ يَفْتِنُنِي) ، بخارینك بو حدیثدن صوکراکی تعلیقنده‌ده (فَاَخَافُ اَنْ يَفْتِنَنِي) دینیلمش اولماسندندر . یوقسه نمازده ایکن کمال حضور نبوینك بالفعل مختل اولماسی وارد خاطر دکلدر . بو کلام عالیٔ نبویده اولور اولماز شیلرله خاطری مشغول اولان ضعفای امتك چشم ودللرینی اویالایاجق نقش ونکاردن آزاده لباس یکرنك وساده ایچنده ادای صلاته شروع ایتمه‌لرینی توصیه واثنای صلاتده جمع خاطره چالیشمالرینی تعلیم معناسی واردر . یوقسه دکل منزل قاب قوسینه وارمش اولان او حبیب خدا ، امتی ایچنده بیله آب نوشین هدایتی نوش ایله تن وجانی زنده اولمش اویله شهبازان عالم کمال واردرکه قلبنی حقه توجیه‌ایدر ایتمز هیچ بر شاغل اونی ذوق روحانیسندن جدا ایده‌مز . نیته‌کیم اجلهٔ تابعیندن مسلم بن یسار نمازده ایکن طاوان چوکوب یانی باشنه دوشمش‌ده اونك هیچ خبری بیله اولمامش . هرحالده مقصد ، مصلی‌یه کندینی شواغلدن تجرید ایتمه‌سی ایچون بر درس ویرمکدر . خمیصه‌نك ابو جهمه اعاده‌سی‌ده ایچنده نماز قیلماسی ایچون دکلدر . نمازدن باشقه وقتلرده‌ده اوندن پك اعلی انتفاع ایدیله‌بیلیر . بوحدیثدن علما رحمهم‌الله تزویق مساجد یعنی مسجد محرابلریله دیوارلرینك مصلی‌یی اشغال والهاایده‌جك نقوش وخطوط کبی شواغل ایله تزیینی مکروه اولدیغی استنباط ایله‌مشلردر .

[١] برروایتده ضمیرسز اولارق « تَصَاوِيرُ »

[٢] (القرام) کتاب وزننده ... آل پرده‌یه ودوواغه دینور ، علی قول یوکدن آلاجه ومنقش ایشلنمش اینجه نهالی‌یه دینورکه قپولره پرده ایدرلر ، یاخود بغایت اینجه‌زاره وچارشبه دینور . اه . عاصم افندی .

قارشیمدن آل . اوزرنده‌کی تصویرلر نمازده ایکن هپ بکا کورونوب طوریور » بویوردی . [١]

---

[١] سنن نسائیده‌کی روایاتك برنده ام‌المؤمنین حضرتلری ، بو قرامك اوطه‌یه کیررکن تا قارشی‌یه کلن طرفه آصیلمش اولانی اوزرنده قوش ، دیکرنده قانادلی آت تصویرلری بولوندیغنی ذکر ایدیور . بر روایتنده‌ده : « یَا عَائِشَةُ اَخْرِجِي هٰذَا فَاِنِّي اِذَا رَأَيْتُهُ ذَكَرْتُ الدُّنْيَا » = عائشه ، شونی چیقار . چونکه بن اونی کوردیکمده دنیایی خاطرلیوردم » ، بر دیکرنده‌ده پرده‌ییییرتوب ایکی یاصدیق یوزی یاپدیغنی و بو یاصدیقلره علیه‌الصلاة والسلام افندیمزك یاصلاندیغنی ، بر دیکرنده‌ده علیه‌الصلاة والسلام افندیمز ، پرده‌یی کورور کورمز وجه شریفی رنکدن رنکه کیردیکنی و پرده‌یی یدمبارکه‌سیله طوتوب آتدقدن صوکرا : « اِنَّ اَشَدَّ النَّاسِ عَذَاباً يَوْمَ الْقِيَامَةِ الَّذِينَ يُشَبِّهُونَ بِخَلْقِ اللّٰهِ = یوم قیامتده ناسك اك شدتلی عذاب کورنلری اللهك یاراتدیغنه بکزه‌دنلردر » بویوردقلرینی ذکر ایدیور .

کرك متنده‌کی حدیثده ، کرك او حدیثك نسائیده‌کی دیکر روایاتنده تصویرلرك قاطع صلاة اولدیغنه و نمازك اعاده بویورولدیغنه دائر هیچ بر قید اولمادیغی ایچون بونلرك حکمی کراهت اولدیغی استدلال اولونور. بجمله استعمالی مکروه اولنجه لباسده کراهت استعمالی اولویتده قالیر . اشخاص مائله یعنی کولکه ویرن تماثیلك غیرماثل اولان تصاویردن فرقی اولمادیغی کبی پرده ، یاتغی ویا دیوار اوزرنده اولماسی بیننده‌ده فرق یوقدر . هله نمازده بوکا دها زیاده دقت ایتمك اقتضا ایدر . زیرا مصلی‌یی - سیاق حدیثدن‌ده مستبان اولدیغی اوزره - جمعیت خاطردن محروم ایدر . وکلیتی ایله جناب حقه توجهنه مانع اولور. (اولکی حدیثده مراجعت .) مع‌هذا بونك بردرجه‌یه‌قدر نسخ اولوندیغی‌ده بر اثرده روایت ایدیلیورکه بو اثر سهل بن حُنَيْفدن مرویدر . ابو طلحة الانصاری رضی‌الله عنه خسته ایکن عیادتنه سهل بن حُنَيْف رضی‌الله عنه کیتمش . ابو طلحه ، آلتنده‌کی نَمَطی یعنی کچه‌یی یاخود دوشه‌مه‌یی چیقارسون دییه برینه امر ایتمش . سهل : « نیچون؟ » دییه صورمش. ابوطلحه: « اوزرنده تصویرلر وارده اونك ایچون ؟ رسول‌الله صلی الله علیه وسلمك تصاویر حقنده نه‌لر بویوردیغنی بیلیرسك » جوابنی ویرمش . بونك اوزرینه سهل : « اِلَّا مَا كَانَ رَقْماً فِي ثَوْبٍ = مکرکه بر قاشده یازی اوله بویوردیغنی‌ده بیلمیورمیسك ؟ » دیینجه : « اوت ، اما بکا بو دها خوش کلیور » دیمش. حنفیه ، بوکا باقارق یاپیلوب آیاق آلتنده قالان شیلرك بو نهیدن خارج اولدیغنه قائل اولمشلردرکه ثوری ، نخعی ، مالك ، بر روایته کوره احمد ابن حنبل هپ اونلرله برابردر . ابوالقاسمك روایتنه کوره امام مالك سریرلر وقبه‌لر اوزرنده‌کی تصویرلری مکروه کوردیکی حالده دوشك ، یاصدیق ، البسه کبی شیلرده بأس کورمزدی .

٢٤٥ . عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ أُهْدِيَ اِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَرُّوجُ حَرِيرٍ . فَلَبِسَهُ . فَصَلَّى فِيهِ . ثُمَّ انْصَرَفَ . فَنَزَعَهُ نَزْعاً شَدِيداً كَالْكَارِهِ لَهُ . فَقَالَ لَا يَنْبَغِي هٰذَا لِلْمُتَّقِينَ .

ترجمه‌سی

عقبة بن عامر (جهنی) [١] رضی‌الله عنهدن :

شویله دیمشدر : نبی اکرم صلی الله علیه وسلمه برایپك فرّوج [٢] (فراجه) اهدا ایدیلمشدی [٣] . اونی کییوب ایچنده نماز قیلدی . نمازدن چیقدقدن صوکرا

اوزرنده تماثیل بولونان قبه‌یه متوجهاً نمازی مکروه صایاردی . سفیان ثوری: « یاصدیقلرده صورت بولونماسنده بأس یوقدر. چونکه چیکنه‌نیر » دیردی. ابوحنیفه ایله اصحابی اوطه‌لرده تمثال اولارق قونان تصاویری مکروه کوردکلری حالده یره ییلان شیلرده بأس کورمزلردی ، لکن آصیلمش پرده‌لرده‌کی تصاویرك کراهتنده‌ده اختلافلری یوقدر. لیث بن سعد اوطه‌لرده ، سریرلرده ، قبه‌لرده ، لکنلرده ، شمعدانلرده‌کی تماثیلی مکروه کورورلردی . مکرکه قماشده نقش (یازی) اوله . شافعیلر ایسه ایستر البسه ، ایستر یاتاق ، ایستر یاتغی وسائره اوزرنده‌کی بوتون صورتلری مکروه کوروب هیچ برینی دیکرندن تفریق ایتمه‌مشلر و نهیه متعلق وارد اولان احادیث شریفه‌نك عام اولماسیله احتجاج ایله‌مشلردر .

[١] قاریٔ یعنی قرآن کریمی حفظ ایتمش صحابه‌دن فصیح ، کاتب بر ذات ایدی . قرآنی مصحف ایچنده ایلك جمع ایدن اودر . معاویه ایله برلکده صفینه اشتراك ایده‌رك طرفندن مصر والیلکنده بولونمش ، اونك ایامنده وفات ایتمشدر . رضی‌الله عنهما .

[٢] (الفروج) تنور وزننده کوچوك چوجوق کوملکنه دینور واتکه‌سندن ییرتماجی اولان قفتانه دینورکه اوسته کییلور. بوحالا فراجه دیدیکمزشی‌درکه فارسیده فَرَجی دیرلر . اوائلده ییرتماجی اتکه‌سندن اولور ایدی. صوکرا شیمدیکی هیئت معهوده‌یه کیرمشدر . اه . عاصم افندی .

[٣] بو فراجه‌یی اهدا ایدن دُومَةُ الْجَنْدَل ملکی اُكَيْدِر بن عبدالملك‌در . دومة الجندل ، شام ایله عراق آراسنده مدینه‌دن ١٣ ودمشقدن ٧ مرحله مسافه‌ده کائن بر قلعه‌نك اسمیدر . رسول اکرم صلی‌الله علیه وسلم تبوکده ایکن خالد بن الولید رضی‌الله عنهی اورانك فتحنه مأمور بویورمشلر و : « اونی آو آولارکن یاقالایه‌جقسك » دییه خبر ویرمشلردی. حقیقةً بر یابان صیغیری کلوب بوینوزلریله قلعه‌نك قاپیسنه سورتونمش ، اُکیدرده اوکا طمعاً کیجه‌لین قلعه‌سندن اینوب آولامغه طاورانمش . مترصد اولان خالدده اوزرینه هجوم ایله کندیسنی اسیر وقارداشی حسان بن عبدالملکی قتل ایتدی. خالد قلعه‌یی عنوةً طوقوزنجی سنهٔ هجریه‌ده فتح ایله‌دی. صوکرا اکیدر ، نبی اکرم صلی‌الله علیه وسلم ایله جزیه ویرمك

(کییمش اولماسی) بدینه کینمش کبی (بدن شریفندن) شدتله چیقارو(ب آت)دی[١].
و : بو(نی قوللانمق) متقینه یاراشماز » [٢] بویوردی .

اوزره مصالحه عقد ایتمش ایسه‌ده خلیفهٔ اول زماننده نقض عهد ایله‌مش وینه خالدبن الولید رضی الله عنه اونی قلعه‌سنده محاصره ایتدکدن صوکرا اله کچیروب مشرك نصرانی اولدیغی حالده قتل ایتمشدر. دیکر برادری حُرَیْث بن عبدالملك اسلامی قبول ایله‌مشدر. حافظ ابو نُعَیْم ك روایتنه نظراً أکیدر ، اسلامی قبول ایله علیه‌الصلاة والسلام افندیمزه بر (حُلّهٔ سِیَرَاء) اهدا ایتمشدر . (حُله) رداء ایله ازارك مجموعندن بر تام طاقیم لباسه دینیر . (سِیَرَاء) حقنده مترجم قاموس عاصم افندی شویله دییور : بر نوع آلاجه قماش آدیدرکه یول یول صاری قلملی وجبوقلو اولور. چتاره کبی. علی قولٍ نسجنه یول یول ایپك مختلط اولور ». اه .

مومی الیه اکیدرك هدیه تقدیم ایدوب عقد صلح ایتدیکی ثابت ایسه‌ده دین نصرانیتی ترك ایتمه‌دیکنده اهل سیرك اتفاقی واردر. بناءً علیه قبول اسلام ایتدی دیمکله ابونعیم یاکیلمشدر.

[١] جابر رضی الله عنهدن مسلمك روایتنده : « فی قَبَاءِ دِیبَاجٍ فَنَزَعَهُ » دینیلمشدرکه چیقاروب آتدقلری لباس بر ایپك قفتان ایمش . اونی چیقاربرکن‌ده : « بونی کیمکدن بنی جبریل علیه‌السلام نهی ایتدی » بویورمشلر .

[٢] « للمتقین » جمع مذکر سالم اولدیغی ایچون ایپك یالکز ارککاره حرام اولوب قادینلرك مستثنی اولدقلرینی بو لفظ ایله اخبارده اشارت واردر . مع هذا جمع مذکر سالمی تغلیب طریقیله نسایه تشمیل ایتمك ایسته‌ینلر حریرك ذکور ونسا بوتون امته حرام اولدیغنه قائل اولمشلردر . ظاهریه علماسندن بعضیلریله عبدالله بن ابی مُلَیْکه مِسْوَر بن مَخْرَمه رضی الله عنهك بخاری ، مسلم ، ابو داود ، ترمذی ونسائیده مذکور اولان حدیثیله‌که ایلریده انشاءالله کله‌جکدر ـ احتجاج ایده‌رك حریرك استعمالی بالعکس رجال ونسا ایچون حلال اولدیغنه قائل اولمشلردر .

جمهور فقهانك حجتی ایسه اون بش صحابی طرفندن روایت اولونان بو حدیث شریف ایله ابو یَعْلَی الموصلی‌نك امهانیٔ رضی الله عنهادن ، ابو داودك ابو ریحانه رضی الله عنهدن ، ترمذینك ابو موسی الاشعری رضی الله عنهدن روایت ایتدکاری حدیثلردرکه اونه‌کیلرك حجتی اولان حدیثلرده‌کی اباحه‌یی نسخ ایتمشلردر . ذکور ونسا ایچون حرامدر دینلر آراسنده ابن عمر ایله ابن الزبیر رضی الله عنهم ده واردر. بونلر: « حریری هرکیم دنیاده کییرسه آخرتده کییمکدن محروم اولور » ماآلنده‌کی آثاره باقوب تورع ایتمشلر و آکلاشیلان زید بن ارقم رضی الله عنهدن مروی : « اَلذَّهَبُ وَالْحَرِیرُ حِلٌّ لِاِنَاثِ اُمَّتِی وَحَرَامٌ عَلٰی ذُکُورِهَا = آلتونله ایپك امتمك اناثنه حلال ، ذکورینه حرامدر » حدیثنه وعلی بن ابی طالب کرم الله وجهه

٢٤٦ . عَنْ اَبِی جُحَیْفَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ رَأَیْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ فِی قُبَّةٍ حَمْرَاءَ مِنْ أَدَمٍ . وَرَأَیْتُ بِلَالاً اَخَذَ وَضُوءَ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ وَرَأَیْتُ النَّاسَ یَبْتَدِرُونَ ذٰلِكَ الْوَضُوءَ . فَمَنْ اَصَابَ مِنْهُ شَیْئاً تَمَسَّحَ مِنْهُ . وَمَنْ لَمْ یُصِبْ مِنْهُ شَیْئاً اَخَذَ مِنْ بَلَلِ یَدِ صَاحِبِهِ . ثُمَّ رَأَیْتُ بِلَالاً اَخَذَ عَنَزَةً فَرَكَزَهَا . وَخَرَجَ النَّبِیُّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ فِی حُلَّةٍ حَمْرَاءَ مُشَمِّراً . صَلّٰی اِلَی الْعَنَزَةِ بِالنَّاسِ رَكْعَتَیْنِ . وَرَأَیْتُ النَّاسَ وَالدَّوَابَّ یَمُرُّونَ بَیْنَ یَدَیِ الْعَنَزَةِ .

ترجمه‌سی

ابوجحیفه (وهب بن عبدالله سُوائی) رضی الله عنهدن :
شویله دیمشدر : بر (دفعه) کوردم‌که رسول‌الله صلی الله علیه‌وسلم قیزیل

ایله ابو موسی الاشعری ، عبدالله بن عمرو بن العاص ، عقبة بن عامر رضی الله عنهمك بوماآلده علیه‌الصلاة افندیمزدن ایشیدوب متفقاً روایت ایتدکلری آثاره مطاع اولامامش کبی کورونیورلر .

ائمهٔ مالکیه‌دن ابو بکر بن العربی لباس حریر استعمالی حقنده‌کی اختلاف علمایی اون قوله قدر چیقاریور: ١ـ هرحالده حرامدر. ٢ـ حربدن باشقه هروقت حرامدر. ٣ـ سفردن باشقه هروقت حرامدر . ٤ ـ مرضدن باشقه هرحالده حرامدر . ٥ ـ غزادن باشقه هریرده حرامدر. ٦ـ عَلَمدن باشقه یرده استعمالی حرامدرکه عَلَم سنجاغه وقماش اوزرنده نشان اولسون دییه یاپیلان طامغایه اطلاق اولونور . ٧ ـ ارککاره‌ده ، قادینلره‌ده حرامدر . ٨ ـ اوسته کییلمه‌سی حرام ، آیاق آلتنه یایلماسی حلالدر . بو ، ابو حنیفه ایله علمای مالکیه‌دن ابن الماجشونك قولیدر . ٩ ـ هرحالده مباحدر . ١٠ ـ ابریشم کبی باشقه بر شیله قاریشیق‌ده اولسه حرامدر .

لباس حریر کییوب نماز قیلان کیمسه نمازینی اعاده ایدرمی ؟ بونده‌ده اختلاف واردر. حنفیه‌یه کوره نمازی صحیحدر . لکن او هیأت ایچنده نمازه کیرمه‌سی مکروهدر و ـ حرامی ارتکاب ایتدیکندن طولایی ـ آثم اولور . شافعی ایله ابوثَوْر وابن القاسمك روایتنه کوره مالك باشقه بر لباس بولورسه درحال اعاده ایدر دیرلر .

سختیاندن برقبه [١] ایچنده ایدی [٢] . کوردم که بلال (رضی الله عنه) رسول الله صلی الله علیه وسلمك آبدست صوینی آل(وب کتیر)دی کوردم که خلق (قوللاندیغی) او آبدست صوینی (آلمغه) قوشوشیورلردی . (او صودن) هر کیمك النه بر شی کچدیسه (تبرك ایچون) اوزرینه سوردی . اله کچیره‌مه‌ینلر ایسه آرقداشلرینك النده‌کی ایصلاقلقدن حصه‌مند اولدیلر [٣] . صوکرا کوردم که بلال (رضی الله عنه)

[١] القُبَّة ... تپه‌سی مدور بنایه دینورکه گنبد تعبیر اولونور .... فی الاصل بیوت عربدن صغیر ومستدیر خیمه‌یه دینوب بعده علی الاطلاق استعمال اولندی . اه . عاصم افندی‌نك بو ایضاحه کوره (قبه) یایوان ، کوچوك چادیردر .

[٢] بو حدیث شریفده‌کی قصه مکه‌یه اولان اسفار نبویه‌دن برنده واقع اولمشدی‌که فتح مکه کونلرنده واغلب احتمال حجة الوداع اثناسنده‌در . رسول اکرم صلی الله علیه وسلم منایه یاقین (اَبْطَح) دینیلن بر یرده ایمشلر . نسائینك روایتنه نظراً نزد عالیلرنده قرق قدر صحابی وار ایدی . (١٤٣) نجی حدیثده قصه‌نك بر پارچه‌سی کچمشدی .

[٣] مسلمك روایتنده : « وَقَامَ النَّاسُ فَجَعَلُوا يَأْخُذُونَ يَدَيْهِ فَيَمْسَحُونَ بِهَا وُجُوهَهُمْ . قَالَ فَاَخَذْتُ بِيَدِهِ فَوَضَعْتُهَا عَلٰى وَجْهِي فَاِذَا هِيَ اَبْرَدُ مِنَ الثَّلْجِ وَاَطْيَبُ مِنَ الْمِسْكِ = خلق آیاغه قالقدیلر . ومبارك اللرینی طوتوب یوزلرینه طوقوندورمغه باشلادیلر . ــ ابوجحیفه دیرکه بن‌ده مبارك النی آلوب یوزمه یاپیشدیردم . برده نه کوره‌یم ؟ قاردن دها سرین ، مسکدن دها خوش قوقولی ایدی » دینیلمشدر . بونلرله متنده‌کی قصه بیننده منافات یوقدر . وقوعی تعریف ایدیلن صورتلرك هپ بردن واقع اولمش اولماسی واردر . اصحاب کرامك بو معامله‌سی وبو فعللرندن منع واقع اولمامسی آثار صالحین ایله تبركك جوازینه دلیلدر . برده ماء مستعملك طهارتنه قائل اولانلر ، نجاستنه قائل اولان حنفیه‌یه قارشی بو حدیث ایله‌ده احتجاج ایتمك ایسترلرسه‌ده شارح عینی حقیقت مذهبی آتیده‌کی سوزلرله توضیح ایدیور : « مذهبمزه کوره ماء مستعمل طاهردر . حتی ایچیلمه‌سی واونکله خمور یوغورولماسی بیله جائزدر . شوقدرکه طهور یعنی پاك ایدیجی اولمادیغندن اونکله نه آبدست آلینیر ، نه اغتسال ایدیلیر . نجس اولماسی ابوحنیفه‌دن بر روایتدر و عمل اوقول اوزره دکلدر . مع هذا ابوحنیفه‌دن کلن بو روایتده نجاستی ایله حکم ایدیلمه‌سی بدن مذنبدن نجس اولان کناهلری ازاله‌سی اعتباریله‌درکه ماء مستعمل حکماً تنجس ایتمش اولور . بو ایسه نبی علیه الصلاة والسلام افندیمزك آبدست صویی ایله قابل قیاس دکلدر . اوصو بدن طاهردن انفصال ایتمش ماء طاهر اولدیغی کبی هر طاهردن اطهر واطیب اولان بر ماء طهوردر . »

بر حربه آلوب (قبه‌نك طیشنده بر یره) دیكدی . نبی اکرم صلی الله علیه وسلم قیرمیزی بر حله کیینمش [١] وچمرنمش [٢] اولارق چیقدی . حربه‌یه طوغرو (اوراده‌کی) خلقه (نمازی) ایکی رکعت (اولارق) قیلدیردی [٣] . (ینه) کوردم که (او) حربه‌نك اوکندن انسانلرله حیوانلر کچوب کیدیورلردی [٤] .

٢٤٧ . عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ وَقَدْ سُئِلَ مِنْ اَيِّ شَيْءٍ الْمِنْبَرُ ؟

[١] بو حله ـ لفظ حدیثدن متبادر اولدیغنه کوره ـ باشقه رنك قاریشمامش قان قیرمیزی بر حله ایدی . بناءً علیه بوندن صافی قیرمیزی اولان لباس کیینمه‌نك مکروه اولمادیغی حکمی استنباط اولونیور . حنفیه‌دن بعض کیمسه‌لرك ایسه بونی مکروه کوردکلری روایت ایدیلیور . بونلر مذکور حله‌نك بُرُودِ یمانیه‌دن آلاجه‌لی ، قاره قاره قلملی قیرمیزی بر حله اولدیغی بیانله حدیثی تأویل طرفنه کیتمشلردر . قیرمزی لباسك کراهتنه دلیللری‌ده عبدالله بن عمر رضی الله عنهمانك سنن ابی داودده مروی شو مآلده‌کی حدیثیدر : « اوزرنده قیرمزی ایکی ثوب یعنی بر حله اولان بری رسول الله صلی الله علیه وسلمه اوغرایوب سلام ویردی . سلامنی رد بویورمادیلر » . حال بوکه بو حدیث حقنده کاه حسن ، کاه ضعیف دینمش اولماسندن قطع النظر صحیح‌ده اولسه مقصودلرینه دلالتی صریح دکلدر . زیرا عدم رد سلام ، سبب آخردن‌ده اولمق محتملدر . قالدی‌که جماهیر حنفیه‌نك مذهبی‌ده بو دکلدر .

[٢] مسلمك روایتنده تشمیرك ذکری صیراسنده « كَاَنِّي اَنْظُرُ اِلٰى بَيَاضِ سَاقَيْهِ = باجاقلرینك آقلغی حالا کوزمك اوکنده‌در » تعریفی واردر .

[٣] بو صلات صلات مسافر ایدی . مسلمك روایتنده : « فَتَقَدَّمَ فَصَلَّى الظُّهْرَ رَكْعَتَيْنِ ثُمَّ صَلَّى الْعَصْرَ رَكْعَتَيْنِ . ثُمَّ لَمْ يَزَلْ يُصَلِّي رَكْعَتَيْنِ حَتّٰى رَجَعَ اِلَى الْمَدِينَةِ = رسول الله صلی الله علیه وسلم ایلری کچوب اوکلنی ایکی رکعت قیلدیردی ، صوکرا ایکیندی‌یی ایکی رکعت قیلدیردی ، صوکراده مدینه‌یه دونجه‌یه قدر هپ ایکیشر قیلدیردی طوردی » دینیلمشدر .

[٤] بر روایتده : « تَمُرُّ مِنْ وَرَائِهَا الْمَرْاَةُ = حربه‌نك آردندن قادین کچر » ، بر لفظده‌ده : « يَمُرُّ بَيْنَ يَدَيْهِ الْحِمَارُ وَالْكَلْبُ لَا يُمْنَعُ = اوکندن اشك ، کوپك کچردی‌ده منع ایدیلمزدی » دیه وارد اولمشدر . هر حالده مصلی ایله قبله‌سی آراسندن انسان ویا حیوانك کچمه‌سی صلاتی قطع ایتمز . (٦٨) نجی حدیثده‌ده ابن عباس رضی الله عنهمادن بوکا دائر بر روایت واردر . (١٤٣ ، ٢٤٩ ، ٣٠٣ و ٣٠٩ نجی حدیثلرده‌ده مراجعت .)

فَقالَ ما بَقِيَ بِالنّاسِ اَعلَمُ مِنّي . هُوَ مِنْ اَثْلِ الْغابَةِ . عَمِلَهُ فُلانٌ مَوْلى فُلانَةَ لِرَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ . وَقامَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حِينَ عُمِلَ وَوُضِعَ . فَاسْتَقْبَلَ الْقِبْلَةَ وَكَبَّرَ . وَقامَ النّاسُ خَلْفَهُ . فَقَرَأَ وَرَكَعَ . وَرَكَعَ النّاسُ خَلْفَهُ . ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ . ثُمَّ رَجَعَ الْقَهْقَرٰى فَسَجَدَ عَلَى الْاَرْضِ . ثُمَّ عادَ اِلَى الْمِنْبَرِ . ثُمَّ قَرَأَ . ثُمَّ رَكَعَ . ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ . ثُمَّ رَجَعَ الْقَهْقَرٰى حَتّٰى سَجَدَ بِالْاَرْضِ . فَهٰذا شَأْنُهُ .

ترجمه‌سی

سهل بن سعد (ساعدى) رضى الله عنهمايه (مدينه‌ده‌كى) منبر (نبوينك) نه‌دن ياپيلمش اولديغى سؤال ايديلديكى زمان ديمش كه (شو) ناس ايچنده بونى بندن اى بيلن قالمادى [١] . (منبر) غابه‌نك اَثْل (آغاج)ندندر [٢] . اونى رسول الله صلى الله عليه وسلم ايچون فلانجه خاتونك مولاسى فلان [٣] ياپدى ايدى . ياپيلوب (يرينه) قونديغى زمان رسول الله صلى الله عليه وسلم اوزرينه چيقوب و قبله‌يه قارشى طوروب (افتتاح) تكبير(ينى) آلدى. خلق‌ده آرقاسندن (مسجد شريفده نمازه) طورديلر. اوقويوب ركوعه واردى. جماعت‌ده آرقاسندن ركوع ايتديلر.

[١] مدينه‌ده اك صوكه قالان صحابى سهل بن سعد رضى الله عنهمادر .

[٢] (غابه) شام جهتندن مدينه‌يه طوقوز ميل مسافه‌ده آغاجلق بر يرك اسميدركه اوراسى نبى اكرم صلى الله عليه وسلم افنديمزك دوه‌لرينه مرعى ايدى . (١٧٢) نجى حديثده موضوع بحث اولان عُرَنيلرك خيانت وفضاحت قصه‌سى‌ده اوراده وقوعه كلمشدر . منبر شريف ايشته بو اورمانجغك (اَثْل) دينيلن آغاجندن اعمال ايديلمشدر . اثل ايكى دورلو اولور وبودور اولان نوعنه (طَرْفاء) دينيرمش . ابريسنه تورك‌جه‌ده ايلغين آغاجى دينيلديكنى عاصم افندى مرحوم بزه خبر ويريور . غايت سرت بر آغاج ايمش .

[٣] بو فلان ايله فلانك اسم و هويتلرى حقنده‌كى روايات پك چوق اولديغى ايچون تفصيلندن صرف نظر ايديلدى . يالكز شوراسى جالب دقتدركه راوئ حديث سهل بن سعد رضى الله عنهما باشقه بر روايتنده او تاريخده مدينه‌ده بر تك مارانغوزدن باشقه‌سى بولونماديغنى بزه خبر ويريور .

صوكرا (ركوعدن) باشنى قالديروب (وقبله‌دن يوزينى آييرمايوب) كريسين كرى‌يه دون(وب) اين)دى [٤] . ويره سجده بويوردى . صوكرا (ينه) منبره چيقدى. صوكرا (ينه) ركوعه واردى. صوكرا (ينه ركوعدن) باشنى قالديروب و(سابق وجه ايله) كريسين كرى‌يه دونوب يره سجده بويوردى. » ايشته منبرك قصه‌سى [٥] .

٢٤٨ . عَنْ اَنَسِ بْنِ مالِكٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ جَدَّتَهُ مُلَيْكَةَ دَعَتْ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِطَعامٍ صَنَعَتْهُ لَهُ . فَاَكَلَ مِنْهُ . ثُمَّ قالَ قُومُوا فَلِأُصَلِّيَ لَكُمْ . قالَ اَنَسٌ فَقُمْتُ اِلٰى حَصِيرٍ لَنا قَدِ اسْوَدَّ مِنْ طُولِ ما لُبِسَ . فَنَضَحْتُهُ بِماءٍ . فَقامَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ . وَصَفَفْتُ اَنا وَالْيَتِيمُ وَراءَهُ . وَالْعَجُوزُ مِنْ وَرائِنا . فَصَلّٰى لَنا رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَكْعَتَيْنِ . ثُمَّ انْصَرَفَ .

[٤] منبر شريف ايكى قدمه ايله بر مجلسدن يعنى اوطوراجق يردن عبارت اولمق اوزره انشا ايديلمشدى . بعضلرينك اوچ باصاماق ديمه‌سى بو اعتبار ايله‌در . خطبه‌يى ايكنجى قدمه اوزرنده طوروب ايراد بويوررلر وايكى خطبه آراسنده دها اوستده‌كى مجلس دينيلن محله اوطورورلردى . بوكا كوره قَوْمَه ايله سجده آراسنه كيرن حركتلره عمل كثير دينيله‌مز. قبله‌دن روكردان اولمقسزين بر ايكى خطوه يورومك نمازى افساد ايتمز .

[٥] سهل بن سعد رضى الله عنهمادن كلن روايانك برنده رسول اكرم صلى الله عليه وسلم افنديمز بو نمازى اتمام بويوردقدن صوكرا جماعته دونوب : « اَيُّهَا النّاسُ اِنَّما صَنَعْتُ هٰذا لِتَأْتَمُّوا بِي وَلِتَعَلَّمُوا صَلاتِي = اى ناس، بن بويله ياپيشم سز بكا اقتدا ايده‌سكز ونمازمك ناصل اولديغنى آكلايه‌سكز ديه‌در » بويورمشلردركه امامك مأمومدن يوكسك بر يرده طورماسى جائز اولديغنى آكلاشيليور . امامك مأموم اوزرينه ارتفاعى حنفيلرله شافعيلره واحمد ابن حنبل ايله ليث بن سعده كوره جائزدر . فقط بر احتياج اولمق شرطيله . نيته‌كيم نبى اكرم صلى الله عليه وسلم افنديمز ، بونى لزوم اتباع وقصد تعليم ايله تعليل بويورمشلردر. عدم احتياج حالنده ايسه امامك مأمومدن يوكسك يرده طورماسى مكروهدر . امام مالكه و اوزاعى‌يه كوره جائز دكلدر . شارح عينى مالكه كوره ارتفاع يسيرك جائز اولديغنى نقل ايديور .

ترجمه‌سی

انس بن مالك رضی الله عنهدن روایت اولوندیغنه کوره جده‌سی مُلَیکه [۱] (بنت مالك بن عَدِیّ رضی الله عنها) رسول الله صلی الله علیه وسلمی تهیئه ایتدیکی بر طعامه دعوت ایتمشدی. (رسول علیه الصلاة والسلام افندیمز) یه‌دکدن صوکرا: «(هایدك)، قالقڭزده سزه نماز قیلدیرایم» بویورمش [۲]. ـ انس دیر که قوللانیله قوللانیله سیم سیاه کسیلمش (اسکی) بر حصیریمز (وار ایدی. ایشته اونی آلدم)ه همان داورانوب اوزرینه (یوموشاسون دیه) بر آز صو سرپدم. رسول الله صلی الله علیه وسلم نمازه طوردی. یتیم [۳] ایله برابر بن ده آردنده (بر) صف اولدق [٤].

[۱] خادم نبوی انس بن مالكك والده‌سی امُّ سُلَیْم ك آناسیدر. رضی الله عنهم اجمعین.

[۲] بو قصه‌ده طعام نمازه تقدیم ایدیلمشدر. ایلریده کله‌جك عِتْبان بن مالك قصه‌سنده (۲۶۸ نجی حدیث) ایسه نماز طعامه تقدم ایله‌مشدر. چونکه عتبان رضی الله عنه نماز قیلدیرسونلر دیه کندیلرینی دعوت ایتمشدی. مُلَیْکه رضی الله عنهانك دعوتی ایسه یمك ایدی. احتمال که بو دعوتده طعام حاضر اوته کنده ایسه حاضرلانه‌جق ایدی‌ده ترتیبلری بوندن طولایی ده کیشمشدی.

[۳] بو یتیم چوجوق، رسول الله صلی الله علیه وسلمك مولاسی ابو ضُمَیْرَه‌نك اوغلی ضُمَیْرَه ایدی. رضی الله عنهما. ابوضمیره، آل ذی یَزَن دن سعد ویا سعید حِمْیَری در. اسمنك رَوْح بن سَنْدَر ویا روح بن شیرزاد اولدیغنی سویله‌ینلرده واردر.

[٤] صلاة نافله ایچون جماعتك جوازینه دلیلدر. حنفیه‌یه کوره ـ تراویحدن ماعدا ـ تداعی یعنی یکدیکری دعوت صورتیله جماعتله تنفل مکروهدر. تداعی اولمقسزین ایکی نفل قیلان کیمسه تصادف اولارق یکدیکره اقتدا ایده‌بیلیرلر. اونلر بو حدیثده‌کی نمازی مسلمده‌کی «فَرُبَّمَا تَحْضُرُ الصَّلَاةُ وَهُوَ فِي بَيْتِنَا = که اولوردی که نماز وقتی کلیردی‌ده اومزده بولونورلردی» روایتیله احتجاج ایده‌رك بوراده‌کی نمازك فریضه اولدیغنی سویلرلر. امام مالكك: «بیله‌ینلر فرض قیلنیور ظن ایتمه‌سونلر دیه آچیقده اولمامق شرطیله جماعتله تنفلده بأس یوقدر» دیدیکی مرویدر. کذلك بو حدیثدن چوجوقلرك‌ده ارککلرله برابر بر صفده طورابیله‌جکلری استدلال اولونور.

قوجه قاری‌ده آرقه‌مزده طوردی [۱]. رسول الله صلی الله علیه وسلم بزه ایکی رکعت قیلدیردقدن صوکرا تشریف ایتدی [۲].

۲٤۹. عَنْ عَائِشَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَرَضِيَ عَنْهَا أَنَّهَا قَالَتْ كُنْتُ أَنَامُ بَيْنَ يَدَيْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَرِجْلَايَ فِي قِبْلَتِهِ. فَإِذَا سَجَدَ غَمَزَنِي فَقَبَضْتُ رِجْلَيَّ. وَإِذَا قَامَ بَسَطْتُهُمَا. قَالَتْ وَالْبُيُوتُ يَوْمَئِذٍ لَيْسَ فِيهَا مَصَابِيحُ.

ترجمه‌سی

نبی اکرم صلی الله علیه وسلمك زوجهٔ (طاهره) سی (ام المؤمنین) عائشه رضی الله عنهادن: شویله دیمشدر: (بن) رسول الله صلی الله علیه وسلمك قارشیسنده آیاقلرم قبله‌سنه (یعنی موضع سجودینه) کلمك اوزره (یاتار) اویوردم [۳]. سجده‌یه

[۱] بوندن قادینلرك آیری صفده اولملری اقتضا ایده‌جکی آکلاشیلدیغی کبی جماعتك آرقه‌سنده قادینلرك منفرداً اقتدا ایتمه‌لرنده‌ده بأس اولمادیغنه حکم ایدیله‌بیلیر.

[۲] رسول اکرم صلی الله علیه وسلم افندیمزك انسه واقاربنه التفاتلری زیاده ایدی. چوق کره خانه‌لرینی تشریف ایله تلطیف بویوردقلری مسلمك روایتندن آکلاشیلدیغی کبی عموجه‌لرندن بعضیلری نزدینه تشریف بویوردقلری‌ده ابن ابی شَیْبَه‌نك «مصنّف»نده، دیکر التفاتلری نسائی ایله دارَقُطْنی نك روایتلرنده مذکوردر. بیهقی‌ده اُمُّ سُلَیْم ك خانه‌سنی تشریف ایدوب قَیْلُوله بویورمق معتاد نبوی اولدیغنی روایت ایدیور.

[۳] مصلینك قارشیسنده قادینك یاتماسی نمازی قطع ایتمزسه اوکندن کچمه‌سی بطریق الاولی قطع ایتمز. سلفده‌ده، خلفده‌ده جمهور فقهانك و بو میانده ائمهٔ ثلاثه‌نك یعنی ابو حنیفه، مالك و شافعینك قولی بودر. بعضلری ایسه قادینك، أشكك، کوپکك مصلی اوکندن مروری قاطع صلاة اولدیغنه ذاهب اولمشلردر. امام احمد ابن حنبل ایسه: «قاره کوپك کچرسه نمازی بوزار. اما أشك ایله قادین حقنده ایچمده بر آز شبهه واردر» دیمش. بو حدیث شریف ایله (٦۸) نجی ابن عباس و (۱٤۳، ۲٤٦، ۳۰۳) نجی ابوجحیفة السوائی و (۳۰۹) نجی عائشه رضی الله عنهم حدیثلری و: «لَا يَقْطَعُ الصَّلَاةَ شَيْءٌ وَادْرَؤُوا مَا اسْتَطَعْتُمْ = هیچ بر شی نمازی قطع ایتمز. معهذا الدن کلدیکی قدر قارشیکزده سزی اشغال ایده‌جك شیئك بولونماسنه مانع اولکز» حدیث شریفی جمهوره حق ویردیریر. ذکر اولونان اوچ

واردیغی زمان أیله بنی دورتردی‌ده [١] (بن) آیاقلرمی (کری‌یه) چکردم .

شیئك قاطع صلاة اولماسی حقنده‌کی حدیثلرده قطع صلاة نقص صلاة معناسنه محمولدر . زیرا بونلر شواغل قلبدن اولور . قادین مصلئ ضعیفك فکرینه مستولی اولور . أشك آگیریر ، کوبك تلاشه دوشورور. دیمك‌ده خوف فتنه حالنده کراهت وارسه‌ده حقیقت حالده بونلر صحت صلاته مانع شیلر دکللرمش .

ایکنجی مسئله : اویویان آدمه طوغرو نماز قیلینیرمی ؟ بوحدیثه کوره أوت. بعضلری ایسه‌بونی مکروه کوروب« لَا تُصَلُّوا خَلْفَ النَّائِمِ وَ لَا الْمُتَحَدِّثِ =اویویانك،قونوشانك آردنده نماز قیلمایکز » حدیثنی کندیلرینه حجت اتخاذ ایتمشلردر . فقط حدیث ضعیفدر . کذلك ابن عمر رضی‌الله عنهمانك قونوشان کیمسه‌نك آردنده نماز قیلمادیغی ، آرالرنده نماز قیلان وارکن ایکی کیشینك قونوشماسی طرف عالئ رسالتدن نهی بویورولدیغی حقنده‌کی روایات‌ده‌هپ طرق ضعیفه ایله وارداولمشدر. بو،ایشك جهت فقهیه‌سی اولوب یوقسه‌شواغل ایله برابرقیلینان نمازك کندیسی صحیح وفضیلت وثوابی ناقص اولمش‌اولور. ورع جهتندن باقیلاجق اولورسه شواغلدن تجردك البته اولی اولاجغی مسلمدر . حتی عمر رضی‌الله عنه بری دیکرینك مواجه‌سنده نماز قیلدیغی ایچون هرایکیسنه طایاق آتمشدر .

اوچنجی مسئله : یاتاق ، یایغی. خالی ، کچه کبی شیلر اوستنده نماز قیلینابیلیرمی؟بوحدیثه کوره‌اوت.ابوحنیفه‌ایله‌شافعینك مذهبلری‌بودر.ابوالدرداءرضی‌الله‌عنه ایله‌ابووائل،شقیق‌بن‌سَلَمَه، عطاء،سعیدبن جبیر هپ خالی،کچه‌اوستنده‌نمازقیلمقده‌بأس‌کورمه‌ینلردندر.ابن‌عباس‌رضی‌الله‌عنهما کچه اوزرنده‌ده، چول‌اوزرنده‌ده، قیس‌بن عُباد حیوانك کچه‌سی‌اوزرنده، عمربن‌عبدالعزیز،جابر ابن عبدالله ، علی بن ابی‌طالب ، ابوالدرداء ، عبدالله‌بن‌مسعود رضی‌الله‌عنهم هپ چول‌اوزرنده نماز قیلمشلردی. مع‌هذا ابن‌سیرین، ابن‌المسیب کبی‌خالی اوزرنده نماز قیلمایی محدث کوروب‌ده مکروه عد ایدنلرده واردر . عُرْوَة بن‌الزبیر ، جابر بن زید ، ابن مسعود رضی‌الله عنهم طوپراقدن باشقه شی اوزرنده نمازدن خوشلانمازلردی . ابو بکر رضی‌الله عنه پالان تکلتیسی اوزرنده نماز قیلمقدن نهی بویورمشلردر. امام‌مالك : « مصلی، جبهه‌سنی طوپراغه‌قویدقدن صوکرا یوك ، قیل کبی بر شی اوزرنده طورورسه بأس یوقدر » دیدیکنه باقیلیرسه اونك خالی ،کورك ، چول کبی شیلر اوزرنده نماز قیلمایی خوش کورمه‌ین ابراهیم واسود نَخَعی و دیکر صاییلان امثاللرینك مذهبنه میلی آکلاشیلیور . مع‌هذا رسول اکرم صلی‌الله علیه وسلمك یایغی اوزرنده نماز قیلدقلرینی ابن عباس رضی‌الله عنهما روایت ایدیور .

[١] ارکك‌ایله قادینك بکدیکری لمس‌ایتمه‌لری ناقض‌وضوء اولدیغنه قائل‌اولان شافعیه‌یه قارشی بوحدیث ایله‌ده اقامهٔ حجت ایدیلیور . اونلر ایسه آراده بلکه برحائل واردی ، یاخود لمس ایله عدم انتقاض وضوء احتمال که خصائص نبویه‌دندر دیه تأویله قالقیشیرلر .

(سجده‌دن) قالقدیغی زمان (ینه) اوزاتیردم [١] . ـ عائشه (رضی‌الله عنها) دیرکه اوزمانلرده أولرده ایشیق بولونمازدی [٢] .

٢٥٠ . وَعَنْهَا رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا اَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يُصَلِّي وَهِيَ بَيْنَهُ وَ بَيْنَ الْقِبْلَةِ عَلَى فِرَاشِ اَهْلِهِ اعْتِرَاضَ الْجَنَازَةِ .

ترجمه‌سی

(ینه) عائشه رضی‌الله عنهادن :

شویله دیمشدر : رسول‌الله صلی‌الله علیه‌وسلم کندیسیله قبله‌سی (یعنی موضع سجودی) آراسنده واهلنك (برابر یاتدیغی) یاتاغی ایچنده جنازه کبی (صاغندن صولنه طوغرو) قارشیسنده اوزانمش اولدیغم حالده نماز قیلاردی [٣] .

[١] آکلاشیلان ام‌المؤمنین حضرتلری پك درین بر اویقویه طالمش بولونیورمش .

[٢] عائشه رضی‌الله‌عنهانك صوك سوزی مقام اعتذارده سویله‌نمش بر سوزدر ، اکر اوطه‌مده آیدینلق اولایدی آیاغمی دورتمه‌لرینه احتیاج براقمازدم دیمك ایستیورلر . بوندن أولرده قندیل یاقمانك محدث اولدیغی استدلال اولونیور .

[٣] بوحدیث شریف ، مقصود ومعنی بر اولمقله برابر طرق مختلفه‌دن الفاظ عدیده ایله حضرت عائشه‌دن مرویدر . برنده : « كَانَ يُصَلِّي صَلَاتَهُ كُلَّهَا وَاَنَا مُعْتَرِضَةٌ ... = بوتون کیجه نمازینی بن قارشیسنده ... اوزانمش اولدیغم حالده قیلاردی » ، دیکرنده : « وَسَطَ السَّرِيرِ وَاَنَا مُضْطَجِعَةٌ بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْقِبْلَةِ تَكُونُ لِيَ الْحَاجَةُ فَاَكْرَهُ اَنْ اَقُومَ فَاَسْتَقْبِلَهُ فَاَنْسَلُّ اِنْسِلَالًا مِنْ قِبَلِ رِجْلَيْهِ = سریر اوزرنده کندیسیله قبله‌سی آراسنده یاتدیغم حالده ... بعضاً ایشم‌اولوردی‌ده قالقوب روبرو کلمه‌مك ایچون آیاقلری طرفندن صییریلیر، اویله قالقاردم » ؛ بر دیکرنده‌ده : « وَاَنَا حِذَاءَهُ وَاَنَا حَائِضٌ ... = قارشیسنده وحائض اولدیغم حالده ... » لفظلریله وارد اولدیغی کبی بعضاً : « اَصَابَنِي ثَوْبُهُ اِذَا سَجَدَ = گییدیکی ثوب ، سجده‌یه واردیغی زمان ، بن حائض ایکن بکا طوقونوردی» لفظی ایله‌ده وارد اولمشدر . سنن ابی داودده اولان روایتده‌ده قصه برتفصیل نقل ایدیلدکدن صوکرا : « حَتَّى اِذَا اَرَادَ اَنْ يُوتِرَ اَيْقَظَهَا فَاَوْتَرَتْ = نهایت وتری قیلمق ایسته‌دکاری وقت اونی اویاندیریر،عائشه رضی‌الله عنهاده وتری‌قیلاردی » ؛ ینه ابوداود ایله ابن‌ماجه‌ده‌کی

٢٥١ . عَنْ اَنَسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ كُنَّا نُصَلِّي مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَيَضَعُ اَحَدُنَا طَرَفَ الثَّوْبِ مِنْ شِدَّةِ الْحَرِّ فِي مَكَانِ السُّجُودِ .

ترجمه‌سی

انس (بن مالك) رضی الله عنه‌دن :

شویله دیمشدر : (بز) نبی اکرم صلی الله علیه وسلم ایله برلکده نماز قیلاردق ده بعضلرمز صیجاغك شدتندن طولایی (بورونديكی) ثوبك بر اوجنی سجده یرینه یایاردی [١] .

٢٥٢ . وَعَنْهُ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّهُ سُئِلَ أَكَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّي فِي نَعْلَيْهِ ؟ قَالَ نَعَمْ .

بر لفظده : « فَاِذَا اَرَادَ اَنْ يُوتِرَ قَالَ تَنَحَّ » = وتری قیلمق ایسته دیكی وقت اوكا اورادن چكیل بویوروردی » دینیلمشدر . بوندن اولكی حدیثك (١) و (٢) رقملی هامشلرینه ده مراجعت .

[١] مسلمك روایتنده : « بَسَطَ ثَوْبَهُ فَسَجَدَ عَلَيْهِ = ثوبنی یایوب اوزرینه سجده ایدردی » دینیلدیكی كبی ابن ابی شیبه‌نك روایتنده : « فِي شِدَّةِ الْحَرِّ وَالْبَرْدِ » صورتنده وارد اولمشدر . صیجاغك وصوغوغك شدتلی زمانلرنده كییلن ثوبی نمازده ایكن یایوب اوزرینه سجده ایتمه‌یی تجویز ایدن ابوحنیفه ، مالك ، احمد ابن حنبل واسحق بن راهویه بو حدیث ایله احتجاج ایدرلر . اجتهادلری عمر رضی الله عنه‌ك قولنه موافقدر . ابراهیم نخعی ، عطاء ، مجاهد ده بو رأیده اولدقلری كبی حسن بصری ده : « بونده بأس یوق » دیمشدر . ابن المنذر بو اجتهادده اولانلر میاننده شعبی ، طاوس ، اوزاعی ، نخعی ، زهری ، مكحول ، مسروق ، شُرَيْح كبی ائمه‌نك اسملرینی تعداد ایدیور . امام شافعی ایسه خبّاب رضی الله عنه‌ك : « شَكَوْنَا اِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَرَّ الرَّمْضَاءِ فِي جِبَاهِنَا فَلَمْ يُشْكِنَا » = نبی اكرم صلی الله علیه وسلمه طاشلرك صیجاقلغندن آلینلرمزده پیدا اولان اذایی مقام شكواده عرض ایتدك ده برچاره خبر ویرمه‌دیلر » حدیثی و : « تَرِّبْ جَبِينَكَ يَا رَبَاحُ = رباح ، آلنكی طوپراغه بولا » صورتنده وارد اولان حدیث شریف ایله احتجاج ایده‌رك بونلره مخالف اولوب بو حدیثده‌كی ثوبی ثوب منفصل ، یاخود مصلینك حركتیله متحرك اولمایان ثوب متصل ایله تأویل ایتمشدر .

ترجمه‌سی

(ینه) انس رضی الله عنه‌دن : « نبی اكرم صلی الله علیه وسلم ، نعلینی آیاغنده نماز قیلارمیدی ؟ » دیه صورولوب [١] « أوت » جوابنی ویردیكی (سند متصل ایله) روایت اولونیور [٢] .

٢٥٣ . عَنْ جَرِيرِ بْنِ عَبْدِاللّٰهِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّهُ بَالَ . ثُمَّ تَوَضَّأَ وَمَسَحَ عَلَى خُفَّيْهِ . ثُمَّ قَامَ فَصَلَّى . فَسُئِلَ ؟ فَقَالَ رَأَيْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَنَعَ مِثْلَ هٰذَا . فَكَانَ يُعْجِبُهُمْ . لِاَنَّ جَرِيرًا كَانَ مِنْ آخِرِ مَنْ اَسْلَمَ .

---

[١] صوران ذات ، راوی ابومَسلَمه سعید بن یزید اَزْدی‌در .

[٢] بو حدیث شریف نعلینی چیقارمقسزین نماز قیلمانك جوازینه دلیل اولدیغی كبی آتیده‌كی حدیثلر استحبابنه بیله دلالت ایدر : ابوداود « سنن » ده علیه الصلاة والسلام افندیمزك « خَالِفُوا الْيَهُودَ فَاِنَّهُمْ لَا يُصَلُّونَ فِي نِعَالِهِمْ وَلَا فِي خِفَافِهِمْ = یهودیلره مخالفت ایدیكز . اونلر آیاق قابلریله ومستلریله نماز قیلمازلر » بویوردقلرینی روایت ایتدیكی كبی « رَأَيْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّي حَافِيًا وَمُنْتَعِلًا = رسول الله صلی الله علیه وسلمك یالین آیاقده ، نعلین ایله ده نماز قیلدقلرینی كوردم » دیدیكنی عبدالله بن عمرو ابن العاص (رضی الله عنهما) دن روایت ایدیور . طبرانی ده عَلْقَمه بن مسعوددن شونی روایت ایدر : ابن مسعود ، ابوموسی الاشعری‌یی خانه‌سنده زیارته كلمشدی . نماز وقتی اولدی . ابو موسی ابن مسعوده : « یا ابا عبدالرحمن ، امامته كچ . سن بندن هم دها یاشلیسك ، هم دها عالمسك » دیدی . اوده : « خیر ، سن كچ . بز سنك اویكه كلدك » جوابنی ویردی . بونك اوزرینه ابو موسی ایلری كچدی ونعلینی چیقاردی . نمازدن صوكرا ابن مسعود : « نعلینكی نیچون چیقاردك ؟ یوقسه وادیٔ مقدسده‌میسك ؟ یمین ایده‌رم كه رسول الله صلی الله علیه وسلمی مستلرله ونعلین ایله نماز قیلاركن كوردم » دیدی . رضی الله عنهما . لكن نعلین ایله نماز قیلابیلمك ایچون طاهر اولملری شرطدر . نعلین اوزرنده نجاست وارسه مصلی اونی سیلر ونمازینی قیلار . بعضلری یاش نجاسته باصان كیمسه‌نك اونی طوپراقله سیلوب نمازه طورابیله‌جكنه قائل اولمشلرسه ده ابوحنیفه ایله مالكه كوره آیاق قابنده‌كی یاش پیسلك آنجق صو ایله تمیزلنه‌بیلیر . اكر قورو ایسه حك ایله ازاله‌سی كفایت ایدر . شافعی‌یه كوره ایسه ایستر خفده ، ایستر نعلینده ، ایستر باشقه شیده اولسون بوتون نجاسات آنجق صو ایله تطهیر اولونابیلیر .

ترجمه‌سی

جریر بن عبد الله (بَجَلی) رضی الله عنهدن (سندمتصل ایله) روایت اولونیورکه (بردفعه) صو دوکدکدن صوکرا آبدست آلدی و مستلری اوزرینه مسح ایتدی . صوکرا اقالقوب نماز قیلدی . (نیچون بویله یاپدك؟ دییه) صوردیلر [١] . « رسول الله صلی الله علیه وسلمك بویله یاپدیغنی کوردم (ده اونك ایچون .) » جوابنی ویردی . — راوی دیرکه [٢] بوحدیث پك خوشلرینه [٣] کیدردی . چونکه جریر (صحابه ایچنده) اك صوك مسلمان اولانلردن بریدر [٤] .

[١] سؤال ایدن ، جریرك بویله یاپدیغنی کورن همّام بن الحارثدر . بو سؤال خُف اوزرینه مسح ایتدیکنه اعتراض قبیلندندر .

[٢] بو راوی ، همّام بن الحارثدن حدیثی روایت ایدن ابراهیم نخعی‌در .

[٣] « خوشلرینه » دیدیکنده ضمیر ، عبدالله بن مسعودك اصحابنه راجعدر . جریرك بو روایتی خفین اوزرینه مسحی سنت اعتقادایدن عبدالله بن مسعود اصحابنی ممنون ایدردی .

[٤] جریر رضی الله عنهك اسلامه کلمه‌سی رسول اکرم صلی الله علیه وسلمك سنهٔ وفاتی ایچنده واقع اولمش اولوب بر چوق روایاتده سورهٔ مائده‌نك نزولندن صوکرا اولدیغی کندیسی‌ده سویلیور . بناءً علیه بوسنت سنیه‌نك سورهٔ مائده‌ده‌کی (فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ وَاَيْدِيَكُمْ اِلَى الْمَرَافِقِ وَامْسَحُوا بِرُؤُسِكُمْ وَاَرْجُلَكُمْ اِلَى الْكَعْبَيْنِ) آیت کریمه‌سی ایله منسوخ اولدیغی ادعا ایدنلرك بطلان قولنه جریرك بوفعل رسول علیه السلامی آیت کریمه‌نك نزولندن صوکرا مشاهده ایتمش اولماسی دلیلدر . مسح علی الخفین حقنده‌کی احادیثك تواتر مرتبه‌سنده اولدیغی سویله‌ینلر چوقدر . احمد ابن حنبل ٣٧ حتی ٤٠ صحابینك بونی روایت ایتدیکنی خبر ویریور . ابن ابی حاتم بوعددی ٤١ ، «اشراف» صاحبی ٧٠ صحابی‌یه چیقاریور . ابن عبدالبر دییورکه بوتون اهل بدر ایله اهل حدیبیه ودیکر مهاجرین وانصار وسائر صحابه وتابعین وفقهای امصار وعامهٔ اهل علم واثر خفین اوزرینه مسح ایتمشلردر . بونی انکار ایدن جماعت مسلمیندن خارج برمخذول مبتدعدر . بدایعده‌ده : « مسح علی الخفین عامهٔ فقها وعامهٔ صحابه عندنده جائزدر . یالکز عباس رضی الله عنهدن عدم جوازینه دائر بر اثر روایت ایدیلیورکه بوده رافضه قولیدر » دیدکدن صوکرا حسن بصرینك : « صحابه‌دن ، هم‌ده اهل بدردن یتمش ذاته یتیشدم‌که هپسی‌ده مسح علی الخفینی جائز کوریورلردی » دیدیکنی روایت ایتمکده‌در . ابوحنیفه رحمة الله علیه بونك سنیتنه اعتقادی اهل سنت وجماعتدن اولمانك شرائطندن عد ایله : « اونلردن بری شیخینی (یعنی ابوبکر ایله عمر رضی الله عنهمایی) تفضیل ایتمك ،

٢٥٤ . عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ مَالِكٍ اِبْنِ بُحَيْنَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ اِذَا صَلّٰى فَرَّجَ بَيْنَ يَدَيْهِ حَتّٰى يَبْدُوَ بَيَاضُ اِبْطَيْهِ .

ترجمه‌سی

ابن بحینه [١] (دیمکله‌ده معروف اولان) عبدالله بن مالك رضی الله عنهمادن : شویله دیمشدر : نبی اکرم صلی الله علیه وسلم (اداء) صلاة (اثناسنده سجده

خَتَنَيْنِي (یعنی عثمان وعلی رضی الله عنهمایی) سومك ، خفین اوزرینه مسحی جائز ودستی نبیذینی یعنی مثلثی حلال کورمکدر » دیمشدر .

نبیذ حقنده دیکر اهل سنتك ابو حنیفه ایله اختلافی مشهوردر . کرخی : « خفین اوزرینه مسحی جائز کورمه‌ینك کفرندن قورقارم دییور . (١٤٠ ، ١٥٢ ، ١٥٣ ، ١٥٤ ، ١٥٥ نجی حدیثلره‌ده مراجعت .)

[١] بحینه بنت الحارث بن المطّلب ، عبدالله بن مالك حضرتلرینك والده‌سنك اسمیدر . اونك والده‌سی‌ده صحابیه‌در . هپسی سابقون وسابقاتدندر . رضی الله عنهم . عبدالله بن مالك ابن بحینة ابن القِشْب رضی الله عنه قریش حُلَفاسندن ازدی (اَسْدی) یعنی ازدشنوءه‌دن برکیمسه‌در . بوندن طولایی بعض اسانیدده « رَجُلٌ مِنَ الْاَزْدِ » قیدینی علاوه ایدوب قرشی اولمادیغنه ویالکز قریش ایچنده بولوندیغنه اشارت ایدیورلر . ایام جاهلیتده پدری مالك بن القِشْب جد کریم نبوی هاشمك برادری مطّلب بن عبد مناف ایله عقد محالفه ایتمش وطورونی بحینة لقبیله معروف اولان عَبْدَةَ بنت الحارث بن المطّلبی تزوج ایله‌مشدی . راوی عبدالله رضی الله عنه ایشته مالك ایله بو بحینه‌نك ثمرهٔ ازدواجیدر . بوندن طولایی والده‌سنه نسبت ایدیلمشدر . کندیسی‌ده والده‌سی‌ده قدیم الاسلامدرلر . عبدالله رضی الله عنه عابد وفاضل بر ذات اولوب صیام دهره ملازمت ایدردی . وفاتی (٥٦) سنه‌سنده‌در ، بحینه‌نك اسمی تصریح ایدیلمه‌ین والده‌سی‌ده رسول الله صلی الله علیه وسلمه بیعت ایدنلردندر . خیبر غنائمندن هرایکیسنه حصه ویریلمشدر . بعض رواة حدیث (عبدالله بن مالك ابن بحینه) دیه‌جك یرده یاکلشلقله (مالك بن بحینه) دیمشلردر . مالك ایسه بحینه‌نك اوغلی دکل ، زوجیدر . بخارینك آیری آیری دورت سند ایله سوق ایله‌دیکی (٣٨٦) نجی حدیث بوسهوی میدانه اوراجق صورتده سوق ایدیلمشدر . حفاظ وشراحك بوسند حقنده خیلی سوزلری واردر . مالکك صحبتی بین الحفاظ مختلف فیهدر . بحینه مالکك دکل ، عبدالله‌ك والده‌سی اولدیغی ایچون (ابن بحینه) ده‌کی (ابن) لفظی همزه‌سز یازمق ومالك لفظی تنوینسز اوقومق قاعدةً یاکلشدر .

ایدرکن قولتوقلرینك آقلغی [١] کورونه‌جك درجه‌ده بازولرینك آراسنی آچ(وب بدن شریفنی یردن اوزاق طوت)ارلردی [٢] .

[١] انسانك قولتوق آلتی معلوم اولدیغی اوزره بیاض اولماز . فقط یکرمی ، اوتوز صحابیدن الفاظ مختلفه ایله سجود نبوینك کیفیتنی تعریف ایچون روایت ایدیلن حدیثلرده قولتوق دیبلرینك بیاضلغندن بحث ایدیلیور . حافظ ابو نُعَیم :« رسول اکرم صلی الله علیه وسلمك قولتوق آلتلرینك بیاض اولماسی علامات نبوتلرندن بریدر » دیر .

[٢] شو تعریف اولونان هیئته (تجنیح) ، (اجتناح) ، (تجنح) ، (جخ) و (تجخیه) دینیر . قاموس ترجمه‌سنده (تجنیح) کلمه‌سی اونودولمش ایسه‌ده (اجتناح) مفصلاً ، دیکرلری ده اوکامعطوفاً ومختصراً تعریف ایدیلمشدر . عاصم افندی مرحوم شویله دییور : « .... واجتناح فی السجود ، مصلی ایکی اللرنك آیه‌لرینه چوکوب قوللرنی یره فرش ایلیه‌رك یردن یوقریجه دیرسکارنی رفع ایدوب وبطننك ایکی طرفنه قیصدیرمیه‌رق قولتوقلرنی قوغوشجه طوته‌رق بعینه قاناد شکلنده طوتمق معناسنه‌درکه بو وضع اوزره امر شرعی صادر اولمشدر . » اه .

بو حدیثی بخاریدن باشقه مسلم ایله لیث ، ترمذی ، حاکم ، ابو داود ، دار قطنی ، احمد ابن حنبل وابن خزیمه‌نك هر بری متعدد یوللردن روایت ایتمشلردر . ام المؤمنین میمونه رضی الله عنهادن کان بر روایتده : « كَانَ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِذَا سَجَدَ لَوْ شَاءَتْ بَهْمَةٌ اَنْ تَمُرَّ بَيْنَ يَدَيْهِ لَمَرَّتْ = رسول الله صلی الله علیه وسلم سجده‌یه واردیغی وقت اوفاق بر قوزو ایسته‌سه ایکی قوللری آراسندن چکه‌بیلیردی » ؛ روایتلرك برنده : « خَوَّى بَيْنَ يَدَيْهِ حَتَّى يُرَى وَضَحُ اِبْطَيْهِ مِنْ وَرَائِهِ = بازولرینك آراسنی اوقدر آچاردی‌که قولتوقلرینك بیاضلغی آرقه‌دن کورونوردی » ، بر دیکرنده‌ده : « كُنَّا لَنَأْوِى لِرَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِمَّا يُجَافِى مِرْفَقَيْهِ عَنْ جَنْبَيْهِ اِذَا سَجَدَ = رسول الله صلی الله علیه وسلم سجده ایتدیکنده دیرسکارینی یانلرندن اوقدر اوزاق طوتاردی‌که چکدکاری زحمتدن طولایی یوره‌کمز صیزلاردی » دینیلمشدر . بو هیأت اوزره سجودك حکمتی تواضعه دها موافق ، جبهه‌یی یره دها صاغلام یاپیشدیرمغه باعث ، تنبللك حالندن دها اوزاق اولماسیدر . قادین ایله خنثی ایسه اویله آچیلوب صاچیلماز . اعضاسنی بری برینه یاپیشدیریرکه بو ، ستره دها زیاده یاقیشیر واحتیاطه دها زیاده اویار بر حالدر . مع هذا مصلینك ناصل قولاینه کلیرسه اویله سجده ایتمه‌سنه‌ده رخصت ویریلمشدر . نیته‌کیم ابن عمر رضی الله عنهما ، استفتا ایدن ذاته : « اُسْجُدْ كَيْفَ تَيَسَّرَ عَلَيْكَ = ناصل قولایکه کلیرسه اویله سجده ایت » بویورمشدر .

٢٥٥ . عَنْ اَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ صَلَّى صَلَاتَنَا وَاسْتَقْبَلَ قِبْلَتَنَا وَاَكَلَ ذَبِيحَتَنَا فَذٰلِكَ الْمُسْلِمُ الَّذِى لَهُ ذِمَّةُ اللّٰهِ وَذِمَّةُ رَسُولِهِ . فَلَا تُخْفِرُوا اللّٰهَ فِى ذِمَّتِهِ .

ترجمه‌سی

انس بن مالك رضی الله عنهدن :

شویله دیمشدر : رسول الله صلی الله علیه وسلم بویوردی‌که هر کیم بزم (شو) قیلدیغمز نمازی قیلار ، قبله‌مزه قارشی طورور ، کسدیکمزی یرسه اللهك ، رسول اللهك عهد وامانتی حق ایدن مسلمان ایشته اودر . (آرتق) اللهه (ورسولنه) قارشی (اویله اولان بر کیمسه‌نك) عهد وامانه خیانت ایتمه‌یکز [١] .

٢٥٦ . عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا اَنَّهُ سُئِلَ عَنْ رَجُلٍ طَافَ بِالْبَيْتِ لِلْعُمْرَةِ وَلَمْ يَطُفْ بَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ أَيَأْتِى امْرَأَتَهُ ؟ فَقَالَ قَدِمَ النَّبِىُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَطَافَ بِالْبَيْتِ سَبْعاً . وَصَلَّى خَلْفَ الْمَقَامِ رَكْعَتَيْنِ . وَطَافَ بَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ . وَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِى رَسُولِ اللّٰهِ اُسْوَةٌ حَسَنَةٌ .

ترجمه‌سی

(سند متصل ایله) مرویدر ابن عمر رضی الله عنهمایه : « اکر بر کیمسه عمره نیتیله بیت شریفی طواف ایدرده صفا ایله مروه بیننده طولاشماز (یعنی سعی ایتمز)سه (احرامدن چیقوب) قاریسنه مقارنت ایده‌بیلیرمی ؟ » دیه صورولمش [٢] . اوده شویله جواب ویرمش : « نبی اکرم صلی الله علیه وسلم (عمره ایچون مکه‌یی تشریفنده) بیت معظمی یدی کره طواف بویوردی . ومقام (ابراهیم)ك آرقاسنده ایکی رکعت

[١] ابن عمر رضی الله عنهمانك (٢٤) رقملی حدیثنه مراجعت . بخاری بوندن صوکرا اشبو (٢٥٥) نجی ایله سابقده‌کی (٣٤) نجی حدیثلری جمع ایدن بر حدیثده مکرراً روایت ایتمکده‌در . بوراده سبب ایرادی استقبال قبله‌نك فرضیتنی سنت ایله اثبات ایتمکدر .

[٢] صوران ، راوی عمرو بن دینار ایله آرقداشلریدر .

نماز قیلوب صفا ایله مروه آراسنده سعی ایتدی ایدی. رسول الله صلی الله علیه وسلم سزك ایچون کوزل بر نمونه‌در [١] .

٢٥٧ . عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ لَمَّا دَخَلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْبَيْتَ دَعَا فِي نَوَاحِيهِ كُلِّهَا . وَلَمْ يُصَلِّ حَتَّى خَرَجَ مِنْهُ . فَلَمَّا خَرَجَ رَكَعَ رَكْعَتَيْنِ فِي قُبُلِ الْكَعْبَةِ . وَقَالَ هٰذِهِ الْقِبْلَةُ .

ترجمه‌سی

ابن عباس رضی الله عنهمادن :

شویله دیمشدر: نبی اکرم صلی الله علیه وسلم ، بیت (معظمك ایچنـ)ـه کیردیکی زمان [٢] بوتون (جهاتـ)ـو نواحیسنده دعا بویوروب چیقنجه‌یه قدر نماز قیلمادی [٣] .

[١] بخاریده بو حدیثك مابعدی اولمق اوزره راوینك : « جابر بن عبدالله رضی الله عنهده صوردق . صفا ایله مروه بیننده سعی ایتمه‌دکجه قادینه صاقین تقرب ایتمیه‌سك جوابنی ویردی » دیدیکی مذکوردر .

[٢] دیمك که بیتك ایچنه کیرمك جائز ایمش . مع هذا حج ایدن کیمسه‌نك بیت شریفك ایچنه کیروب ـ رسول الله صلی الله علیه وسلمك سنت سنیه‌لرینه اقتداءً ـ اوراده ایکی رکعت نماز قیلماسی وداخل بیته نعلین ومست ایله کیرمه‌مه‌سی وحجرده بیتدن معدود اولدیغی ایچون اورایه‌ده تعظیماً یالین آیاق کیرمه‌سی مستحبدر .

[٣] ابن عباس رضی الله عنهمانك بو روایتی داخل کعبه‌ده نماز قیلینمادیغنی مشعردر . معیت علیهٔ نبویه‌ده بلال ایله برلکده داخل کعبه اولان اسامة بن زید (رضی الله عنهم)دن کلن روایت‌ده نفی صلاتی متضمندر . حالبوکه ینه بخارینك ابن عمر رضی الله عنهمادن روایتنه نظراً مشارالیه علیه الصلاة والسلام افندیمزك کعبه‌دن چیقماسنی متعاقب بلالی بیتك قاپیسنده آیاقده کورمش . و: « کعبه ایچنده نماز قیلدیمی ؟ » دیه واقع اولان سؤالنه : « أوت ، قاپیدن کیرن کیمسه‌نك صول طرفنه دوشن ایکی دیرك آراسنده ایکی رکعت قیلدقدن صوکرا طیشاری‌یه چیقوب کعبه‌نك قارشیسنده (یعنی مقام ابراهیمده) ایکی رکعت قیلدی » جوابنی آلمش . کعبه‌یه دخولك ایکی دفعه واقع اولمش اولماسی‌ده محتملدر . دارقطنی‌نك ینه ابن عباسدن روایتنه نظراً « رسول الله صلی الله علیه وسلم بیتك ایچنه کیروب ایکی دیرکك آراسنده ایکی رکعت قیلدی . صوکرا چیقوب باب کعبه ایله حجرالاسود آراسنده ایکی رکعت قیلوب « قبله ایشته بودر » بویوردی . صوکرا بر دفعه دها کعبه‌یه کیروب آیاقده دعا بویوردقدن صوکرا نماز قیلمادن چیقدی. » بو روایتك قسم اخیری ایله متنده‌کی روایتی آراسنده بر درجه‌یه قدر موافقت واردر . وقعه تعدد ایتمش ایسه روایتلری تألیفده مشکلات یوقدر.

چیقنجه کعبه‌نك اوکنده [١] ایکی رکعت قیلدی . و : « قبله ایشته بودر » دیدی .

٢٥٨ . عَنِ الْبَرَاءِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَّى نَحْوَ بَيْتِ الْمَقْدِسِ سِتَّةَ عَشَرَ شَهْراً اَوْ سَبْعَةَ عَشَرَ شَهْراً . تَقَدَّمَ . وَبَيْنَهُمَا مُخَالَفَةٌ فِي اللَّفْظِ .

ترجمه‌سی

براء (بن عازب) رضی الله عنهما ، رسول الله صلی الله علیه وسلمك (مدینه‌ده) اون آلتی ، یاخود اون یدی آی [٢] بیت المقدسه طوغرو نماز قیلدقلرینی روایت

فقط وقعه بر ایسه بلالك اثباتاً واقع اولان روایتی ایله عمل ایدیلمك لازم کلیر. زیرا اثبات نفیه مقدمدر . بناءً علیه ترجیحی لازم کلیر . اسامه کبی نفی ایدنلرك نفینه ایسه سبب شودر: اونلر کعبه‌نك ایچنه کیروب قاپی‌یی اورتدیلر. ودعا ایله مشغول اولدیلر . بلال ایسه حضرت رسول علیه السلامه یاقین بر یرده بولونیوردی. صوکرا علیه الصلاة والسلام افندمز نمازی قیلنجه یاقیننده طوران بلال کوردی . اوزاقده طوران اسامه کورمه‌دی . باخصوص قاپی اورتولوب اورتالق لوش اولمش ، نمازده خفیف قیلنمش ، اسامه ایسه هپ دعا ایله مشغول اولمش ایدی . اسامه ، ظننه بناءً نماز قیلینمادی دیه‌بیلیر . اهـ . الحاصل جوف کعبه‌ده نماز قیلمانك جوازی مختلف فیه بر مسئله‌در . لکن ابن عمرك بلالدن (رضی الله عنهم) روایتی کعبه ایچنده فرض اولسون ، نفل اولسون صلاتك جائز اولمادیغنه قائل اولان ابن جریر طبری‌یه قارشی حجتدر . امام مالکه کوره اوراده نماز قیلینابیلیرسه‌ده نه فرض قیلینه‌بیلیر ، نه‌ده واجب اولان ایکی رکعت طواف نمازی . شاید قیلان اولورسه وقتی ایچنده اعاده ایدر . ابوحنیفه ایله شافعی‌یه کوره فرض‌ده ، نفل‌ده قیلمق جائزدر. (٢٩٤ نجی حدیثه‌ده مراجعت .)

[١] کعبه‌نك اوکندن مقصد ، مقام ابراهیمدر دینن اولدیغی کبی باب کعبه ایله حجر اسودك آراسی دیه‌نده ، میزاب طرفی دینن‌ده واردر . فقط خارجدن کعبه‌نك انسانه قارشی کلن هر جزئی قبله‌در .

[٢] اون سکز واون اوچ آی روایتلری‌ده واردر. طوقوز واون آی دینلرده وارسه‌ده روایتلری شاذ اعتبار ایدیلیور . هجرت نبویه برنجی سنه‌نك ربیع الاولنده واقع ، تحویل قبله آیتنك‌ده ایکنجی سنه رجبی اواسطنده نازل اولدیغی محقق اولدیغنه کوره اون آلتی آی روایتی هپسندن قوتلیدر .

ایدرکه بو (حدیث) اوله‌جه کچمشدی [۱] . (روایتلرك) ایکیسی بیننده لفظاً تخالف واردر [۲] .

۲۵۹ . عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّي عَلَى رَاحِلَتِهِ حَيْثُ تَوَجَّهَتْ بِهِ . فَاِذَا اَرَادَ فَرِيضَةً نَزَلَ فَاسْتَقْبَلَ الْقِبْلَةَ .

ترجمه‌سی

جابر (بن عبدالله انصاری) رضی‌الله عنهمادن :

شویله دیمشدر : نبی اکرم صلی‌الله علیه وسلم (نافله) نمازی (سفرده) دوه‌سی اوستنده ــ دوه نره‌یه ایسترسه توجه ایتسون ــ قیلار ، بر فرض (نماز) ی نیت بویوردیغنده ایسه اینوب قبله‌یه دونردی [۳] .

---

[۱] (۳۸) نجی حدیثه اشارت ایدلمشدر .

[۲] هرایکی روایت بیننده متن بخاریده لفظاً اختلاف چوق ایسه‌ده آرالرنده معنایه ساری بر اختلاف یوقدر . احمد ابن حنبلك ابن عباسدن روایتنده علیه‌الصلاة والسلام افندیمز حضرتلرینك مکه‌ده بیت‌المقدس ایله کعبه‌نك ایکیسنی بردن استقبال بویوررق نماز قیلدقلری ذکر ایدیلیور . بوندن شونی آکلایورزکه بیت‌المقدسه توجه ایله دها مکه‌ده ایکن امر اولونمش . فقط قلب عالیٔ نبوی ایلك وصوك قبله‌سی اولان کعبهٔ معظمه‌یه توجه آرزوسندن بر دورلو فراغت بویورمادیغی ایچون هم امر یرینه کلك ، هم‌ده پك سودکاری کعبه‌دن ، بیت‌اللهدن حین صلاتده مهجور اولمامق مقصدیله ــ بعض روایاتده واقع اولدیغی اوزره ــ رکن یمانی ایله رکن حجر آراسنی استقبال بویورورلرمش . هجرت اوزرینه هرایکی قبله‌یی جمعه امکان قالمادیغی ایچون اون آلتی آی یالکز بیت‌المقدسه توجه بویورمشلردر . فقط ــ نص قرآن ایله معلوم اولدیغی اوزره ــ بومدت ظرفنده کوکللری هپ کعبه‌یه متمایل ایدی . طبرانی‌نك ابن جُرَیْج‌دن روایتنه نظراً هجرتدن مقدم وابتدای امرده قبله کعبهٔ معظمه ایکن بالآخره نسخ اولونارق اوچ سنه قدر بر زمان بیت‌المقدسه توجه بویورولمشدر . الك صوك تحویل قبله حقنده‌کی وحی برایکندی ، یا اوکلن نمازنده نازل اولمشدر . لکن اوکلن نمازی روایتی دها قوی اولمق وارد خاطردر . زیرا (۳۸ نجی حدیثه مراجعت) مخبرك شهادتی اوزرینه بیت‌المقدس جهتندن کعبه جهتنه دونن جماعت انصار ایکیندی نمازی قیلیورلردی . دیمك‌که نسخ دها اول واقع اولمش . قُبا اهلی ایسه ایرته‌سی کون آنجق صباح نمازنده ایکن نسخدن خبردار اولابیلمشلردر . چونکه یرلری مدینه‌یه اوزاقجه ایدی .

[۳] دابه اوزرنده یولدن قالمامق اوزره نوافلی قیلمانك جوازی بوحدیث شریفده صریحدر . احرام تکبیرینی آلیرکن قبله‌یه توجه ایتدکدن صوکرا اثنای صلاتده انحراف ، نمازی افساد

۲۶۰ . عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ صَلَّى النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ . قَالَ اِبْرَاهِيمُ الرَّاوِي عَنْ عَلْقَمَةَ الرَّاوِي عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ لَا اَدْرِي زَادَ اَوْ نَقَصَ ؟ فَلَمَّا سَلَّمَ قِيلَ لَهُ يَا رَسُولَ اللّٰهِ أَحَدَثَ فِي الصَّلَاةِ شَيْءٌ ؟ قَالَ وَمَا ذَاكَ ؟ قَالُوا صَلَّيْتَ كَذَا وَكَذَا . فَثَنَى رِجْلَيْهِ . وَاسْتَقْبَلَ الْقِبْلَةَ . وَسَجَدَ سَجْدَتَيْنِ . ثُمَّ سَلَّمَ . فَلَمَّا اَقْبَلَ عَلَيْنَا بِوَجْهِهِ قَالَ اِنَّهُ لَوْ حَدَثَ فِي الصَّلَاةِ شَيْءٌ لَنَبَّأْتُكُمْ بِهِ . وَلٰكِنْ اِنَّمَا اَنَا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ . اَنْسَى كَمَا تَنْسَوْنَ . فَاِذَا نَسِيتُ فَذَكِّرُونِي . وَاِذَا شَكَّ اَحَدُكُمْ فِي صَلَاتِهِ فَلْيَتَحَرَّ الصَّوَابَ فَلْيُتِمَّ عَلَيْهِ . ثُمَّ يُسَلِّمْ . ثُمَّ يَسْجُدْ سَجْدَتَيْنِ .

ترجمه‌سی

عبدالله بن مسعود رضی‌الله عنهدن :

شویله دیمشدر : (بر دفعه) رسول اکرم صلی‌الله علیه وسلم (بزه) نماز قیل(دیر)دی [۱] . ــ ابن مسعوددن روایت ایدن عَلْقَمَة (بن قیس نَخَعی) دن روایةً (همشیره زاده‌سی) ابراهیم (بن یزید نخعی) : « اما (نمازی) آرتیقمی ،

ایتمز . نیته‌کیم جابر رضی‌الله عنهك : « نبی صلی‌الله علیه وسلم بنی بر ایشه یوللادی ایدی . دوندم ، برده باقدم‌که راحله‌سی اوستنده سجودده رأس مبارکلرینی رکوعدن بر آز دها زیاده ایندیره‌رك مشرق طرفنه دونمش اولدیغی حالده نماز قیلیور » روایتی اولدیغی کبی مسلم ، ابو داود ونسائی‌ده‌ده ابن عمر رضی‌الله عنهمانك : « رسول‌الله صلی‌الله علیه وسلمك مرکب اوستنده خیبره متوجه اولارق نماز قیلدیغنی کوردم » روایتی واردر . صلاة مفروضه‌ده ایسه استقبال قبله‌نك ترك اولونماماسی واجب اولدیغنه‌ده بوحدیث دلالت ایدر . بوخصوصده اجماع فقها واردر . یالکز شدت خوف زماننده قبله‌دن انحرافه رخصت ویریلمشدر . راکبك ، حتی مسافر ماشینك نه کبی احوالده نماز قیلابیله‌جکی حقنده علمانك پك خرده نزاع واختلافلری واردرکه محل تفصیلی بوطار سطرلر دکلدر .

[۱] بونماز طبرانی‌ده‌کی برروایته نظراً ایکیندی نمازی ایدی . بوروایته کوره دوردنجی رکعتدن بشنجی‌یه قالقمشلر وقعدهٔ اخیره‌یی اوندن صوکرایه براقمشلردر . دیکر روایتنده ایسه : « صلاة ظهر ایدی . اوده بش رکعت قیلیندی » دینیلیور . ابن مسعود رضی‌الله عنهك ینه بخاریده‌کی دیکر روایتنده صلات ظهری بش رکعت قیلدیردقلری مصرحدر .

اکسیکمی قیلدیردی بیله‌میورم » دید(کدن صوکرا ابن مسعودك لفظی روایته دونه‌رك دید)ی که [١] (رسول اکرم صلی الله علیه وسلم) سلام ویرنجه بری اوکا : « یارسول‌الله ، نماز حقنده یکیدن (وحی ، فلان کبی) برشیمی کلدی ؟ » دییه صوردی . (رسول‌الله صلی الله علیه وسلم : « (یوق) نه‌دن صوردك ؟ » دینجه : « یارسول‌الله ، شویله بویله قیل(دیر)دکده اوندن » دیدیلر [٢] . بونك اوزرینه (علیه الصلاة والسلام افندیمز همان تشهد وضعنی آلمق اوزره) ایکی‌باجاغنی قیوردی . وقبله‌یه قارشی یونه‌لوب ایکی سجده ایتدکدن صوکرا سلام ویردی . (مبارك) یوزینی بزه دونجه بویوردی‌که نماز حقنده یکیدن (وحی ، فلان کبی) برشی کلمش اولایدی (محقق) سزه (اوّلجه) خبر ویریردم [٣] . لکن بن‌ده

[١] بو شك ، ابراهیم نخعی‌یه راجعدر . حدیثده موضوع بحث اولان سجدهٔ سهوه سبب آرتیقلقمی ، یوقسه اکسیکلکمی ایدی ؟ بونی اونوتمش اولدیغنی آکلاشیلیور . شکی مشعر عباره‌دن صوکراسی ینه ابن مسعود رضی الله عنهك سوزیدر .

[٢] بو حدیث شریفه نظراً سجدهٔ سهودن اول امام ایله مأموم بیننده تعاطیٔ کلام ایدیلمشدر . بوسوزلر نفس صلات حقنده ونمازی اصلاح ایچون اولدیغنه بناءً نمازده امام ایله مأمومك هانکیسی نه کبی خصوصاتده سهواً ویاعمداً نه کبی کلام ایله نه‌مقدارده متکلم اولابیله‌جکلری حقنده بین‌الفقها اوزون اوزادی‌یه اجتهاد واختلاف قاپیسی آچیلمشدر . بو قصه‌یی نمازده کلام تحریم اولونمازدن اولکی برزمانده واقع اولمش کوسترمك ایسته‌ینلرده وارسه‌ده بوتوجیهلری پك ضعیفدر . زیرا ابن‌مسعود رضی الله عنهك دیکر روایتنده بونك صلاة ظهرده واقع اولدیغی تبین ایدیور . صلاة ظهرك فرضیتی‌ده معراجدن صوکرادر . نمازده کلامك تحریم بویورولدیغی ایسه قضیهٔ معراجدن چوق اولدر . حبشستانه هجرت ایدن ینه عبدالله بن‌مسعود رضی الله عنه بر آرالق مکه‌یه عودتنده رسول‌الله صلی الله علیه وسلم افندمزه نماز قیلارکن ملاقی اولمش وبر معتاد سلام ویرمشدی . رد سلام بویورمامش اولدقلری ایچون ابن مسعود حضرتلری ایشی علیه‌الصلاة والسلام افندیمزك هرنه‌دنسه کندیسنه قارشی خاطرمانده اولدقلرینه حمل ایده‌رك پك زیاده صیقیلمش ایدی . علیه‌الصلاة والسلام افندمز آنجق نماز بیتدکدن صوکرا رد سلام بویوروب نمازده ایکن لاقیردی ایتمه‌نك تحریم ایدلدیکنی کندیسنه خبر ویرمشلردی .

[٣] یا اَیُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ ما اُنْزِلَ اِلَیْكَ مِنْ رَبِّكَ وَاِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَّغْتَ رِسالَتَهُ = ای رسول کریم ، سکا ربکدن هرنه وحی وانزال اولونورسه تبلیغ ایدیویر . اکر بویله یاپمازسه‌ك سکا تحمیل ایتدیکی وظیفهٔ رسالتی تمام یاپمامش اولورسك » آیت کریمه‌سنه انقیادك ادنی وسیله ایله ظاهر وبوتون امتجه معلوم اولان حکمی بو وسیله ایله‌ده خبر ویریلمش اولیور . هیچ بر نبیده کتم رسالت ، تبلیغده تکاسل اولاماز .

(نهایت) سزك کبی بشرم . سزاونوتدیغکز کبی (بن‌ده) اونوتورم [٥] (برشیئی) اونوتدیغم زمان (تسبیح وسائره ایله) بکا خاطرلاتکز . ایچکزدن بری نمازده شك ایده‌جك اولورسه صوابی تحری ایدوب [٦] (صوابدر دییه ویردیکی قراره

[٥] انبیا صلوات‌الله وسلامه علیهم اجمعین حضراتنه نسیان وسهو عارض اولماسی جائزمیدر ؟ برکره اقوال وافعال بلاغیه‌ده یعنی من طرف‌الله احکام اعتقادیه وعملیه تبلیغنه متعلق اقوال وافعالده حقلرنده وقوع سهوك محالیتنه بوتون علمای اسلام اتفاق ایتمشلردر . چونکه احکام‌تبلیغنده برکره‌جك سهو ونسیان وقوعی دیکر تبلیغاتدن امنی رفع ایتمکه کافیدر . اولمش‌واولاجق شیلره دائر کرك وحیاً ، کرك کندیلکلرندن ویردکلری خبرلرده‌ده نه‌عمداً ، نه سهواً ؛ نه صحت ، نه‌مرض حالنده ؛ نه‌رضا ، نه غضب وقتنده خلف ایتمه‌لری ممکن دکلدر . تبلیغه تعلق ایتمه‌ین افعال حقنده ایسه اقوال علما متخالفدر . عامهٔ علما بونك درحال وحیاً ویا طریق اخری ایله کندیلرینه معلوم اولماسی شرطیله امکان ووقوعنه قائلدرلر . نیته‌کیم نبی اکرم صلی الله علیه وسلم افندیمزدن برقاچ دفعه واقع‌اولان سهو ونسیان « اِنَّمَا اُنْسٰی ، یاخود اُنَسّٰی لِاَسُنَّ = بنم اونوتمقلغم (یاخود اونوتدورمقلغم) آنجق شریعت وقاعده تقریری ایچون واقع اولور » منطوق منیفنجه افراد امته طبیعی اولارق نسیان وسهوعارض اولدیغنده نه یاپمالری لازم کله‌جکنی - دها مؤثر اولمق ایچون - فعلاً تعلیم ایتمك حکمتنه مستنددر . ازجمله بوحدیثك آخرنده نمازده سهوك حکمی نه اولدیغی فعلاً تعریف بویورولمشدر .

[٦] صوابه احری‌اولانی‌اختیارایتسون دیمکدر . مسلمك روایتنده : « فَلْیَتَحَرَّ اَقْرَبَ ذٰلِكَ اِلَی الصَّوَابِ = ذهننده‌کی احتماللرك‌هانکیسی صوابه دها یاقین‌اولدیغنی تحری‌ایتسون » دینیلمشدرکه بوکا امام‌شافعی : « متیقن‌اولان ادنابی‌اختیار ایتسون » ، ابوحنیفه ایسه : « ظن غالبه کوره هانکی طرف ترجح ایدرسه اونی‌اختیار ایتسون » معناسنی ویرمشلردر . برکیمسه عجبا دوردنجی رکعته‌مییم ؟ یوقسه اوچنجیده‌مییم ؟ دییه شك ایتسه ابو حنیفه‌یه کوره ظن غالب هانکیسی‌ایسه اوکا بنای‌صلات ایدر . ودورت اولمق احتمالی مصلیجه غلبه‌ایدرسه کندیسنی دوردنجیده اعتبار ایدوب اوکا کوره نمازینی تماملار . شافعی‌یه‌کوره ایسه هرحالده کندیسنی اوچنجیده اعتبار ایدر . زیرا هرایکی احتماله کوره اوچ رکعت قیلدیغی متیقندر . ونمازینی‌اوکا کوره اتمام ایدر . هرایکی مذهبه کوره‌ده سجدهٔ سهو ایله نمازك بو نقصانی جبر اولونور .

مسلمده ابو سعید خدریدن مروی اولان : « اِذا شَكَّ اَحَدُکُمْ فی صَلاٰتِهِ فَلاٰ یَدْری کَمْ صَلّٰی . ثَلاٰثاً اَمْ اَرْبَعاً فَلْیَطْرَحِ الشَّكَّ وَلْیَبْنِ عَلَی الْیَقینِ = بریکز ، نمازنده شك ایدوب‌ده اوچمی ، یوقسه دورتمی قیلدی بیله‌مزسه شکی آتوب یقین اوزرینه نمازی بنا ایتسون » حدیثی شافعیه‌یه حق ویریر کبی کورونیور ،

بناءً) نمازینی تماملاسون . صوکرا سلام ویروب اوندن صوکراده ایکی کره سجده ایتسون [١] .

٢٦١ . عَنْ عُمَرَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ وَافَقْتُ رَبِّی فِی ثَلَاثٍ : قُلْتُ یَا رَسُولَ اللّٰهِ لَوِ اتَّخَذْنَا مِنْ مَقَامِ اِبْرَاهِیمَ مُصَلًّى . فَنَزَلَتْ وَاتَّخِذُوا مِنْ مَقَامِ اِبْرَاهِیمَ مُصَلًّى . وَآیَةُ الْحِجَابِ : قُلْتُ یَا رَسُولَ اللّٰهِ لَوْ اَمَرْتَ نِسَاءَكَ اَنْ یَحْتَجِبْنَ . فَاِنَّهُ یُكَلِّمُهُنَّ الْبَرُّ وَالْفَاجِرُ . فَنَزَلَتْ آیَةُ الْحِجَابِ . وَاجْتَمَعَ نِسَاءُ النَّبِیِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ فِی الْغَیْرَةِ عَلَیْهِ . فَقُلْتُ لَهُنَّ عَسٰى رَبُّهُ اِنْ طَلَّقَكُنَّ اَنْ یُبَدِّلَهُ اَزْوَاجاً خَیْرًا مِنْكُنَّ . فَنَزَلَتْ هٰذِهِ الْآیَةُ .

ترجمه‌سی

(انس بن مالك رضی الله عنه طریقیله) عمر (بن الخطاب) رضی الله عنهدن : شویله دینمشدر : (بن) اوچ شیده ربمه موافقت ایتدم [٢] : « یا رسول الله ،

---

[١] نمازده واقع سهودن طولایی یالکز ایکی کره سجده ایتمك لازم کله‌جکی بالعموم فقهانك قولیدر . اوزاعی ایله ابن ابی لیلادن روایت ایدیلن مذهبلرینه کوره هر سهو ایچون ایکی سجده لازمدر . بو بابده بر حدیث ضعیفده منقول اولدیغنی نووی سویلیور .

برده بو قصه‌ده سجدهٔ سهو سلامدن صوکرا واقع اولمش اولدیغندن سجدهٔ سهوی سلامه تقدیم ایدن شافعی‌یه قارشی بو حدیث حجت اولارق اقامه ایدیلیور . ابوحنیفه‌یه کوره ایسه سجود سلامدن صوکرادر . احمد ابن حنبلدن بو بابده اوچ روایت واردر : برنجیسی هر سجود ، قبل السلامدر . یالکز ایکی بر مستثنی : اکسیك قیلوبده سلام ویرمش بولونورسه ، امام تحری ایدوب ظن غالب اوزره بنای صلاة ایدرسه سلامدن صوکرا سجده ایدر . ایکنجیسی هر سجدهٔ سهو سلامدن اولدر . اوچنجیسی اکسیکلکدن طولایی ایسه قبل السلام ، زیاده‌دن طولایی ایسه بعد السلام سجده ایدر . امام مالکك مذهبی بودر . اصحاب ابی حنیفه ایسه مطلقا بعد السلام سجده ایدرلر . (٢٩٩ نجی حدیثده مراجعت .)

[٢] جناب فاروق اعظمك سوزلری آیتلرك نزولندن مقدم اولدیغی حالده « ربم بکا موافقت ایتدی » دیمه‌یوبده « بن ربمه موافقت ایتدم » دیمه‌سی ادب مع اللهدر . وفقه وعلمنك آچیق بر نشانه‌سیدر . « بنم رأیم ، ظهورلری وقت معینلرینه قدر تأخر ایدن حکم ازلیٔ ربانی‌یه موافق دوشدی » دیمك ایسته‌مشدر .

مقام ابراهیمی مصلّی (یعنی نمازگاه) [١] اتخاذ ایتسه‌ك » دیدم . « وَاتَّخِذُوا مِنْ مَقَامِ اِبْرَاهِیمَ مُصَلًّى [٢] » آیت کریمه‌سی نازل اولدی . برده آیت حجاب : « یارسول الله ، امر ایتسه‌كده ازواج طاهراتك حجاب ایچنه کیرسه‌لر . چونکه بَرّ وفاجر اونلرله قونوشابیلیور » دیدم [٣] . دیرکن آیت حجاب نازل اولیوردی . (کذا) نبی اکرم

---

[١] مصلی اتخاذندن مراد بعد الطواف اوراده ایکی رکعت نماز قیلمقدرکه بو نماز ، بر اجتهاده کوره واجب ایسه‌ده دیکرلرنجه مستحبدر . مقام ابراهیم ، اصح اقواله کوره الیوم بو نام ایله تسمیه ایدیلن محل مبارکدرکه خلیل جلیل رحمن علیه الصلاة والسلام فی کل آن حضرتلرینك اثر قدم شریفلرینی حاوی اولان طاش اوراده‌در . قرآن کریمده بزه خبر ویرلدیکنه کوره ناسی حجه دعوت بویورماسی‌ده او حجرك اوستنده واقع اولمشدر . مصلادن منفهم اولان صلاتده ارکان وافعال معلومه ایله ادا اولونان صلات شرعیه‌در . ابن عباسه ، مجاهده ، عطایه کوره بوتون حرم مقام ابراهیمدر . ابن عباسدن دیکر روایته کوره بوتون مواقف حج مقام ابراهیمدر . صوڭ ایکی توجیهه کوره حرمك ومواقف حجك مصلی اولماسی دعایه وتقرب الی اللهه محل اولماسی دیمکدر .

[٢] مآل شریفی : « مقام ابراهیمی مصلی اتخاذ ایدیکز . » اه . والله اعلم .

[٣] آیت حجابك نزولندن اول علیه الصلاة والسلام افندمز حضرتلری قادینلرك عدم احتجابی خصوصنده عربك عادت جاریه‌سنه ایلیشمیورلردی . مع هذا اونلرك داخل پرده اولمالری دها خیرلی اولاجغنی‌ده معلوم نبویلری ایدی . فقط کندیلکلرندن تشریعدن ایسه وحیه منتظر اولمالی ترجیح بویوریورلردی . حتی - قُرطبی‌نك بیاننه کوره - حضرت فاروق بو رأی صوابی عرض ایتدیکی وقت موافقت رسالتپناهی حاصل اولمامشدی . آیت حجاب ، بر قوله کوره بشنجی ، دیکرینه کوره اوچنجی ، اوچنجی قوله کوره‌ده دوردنجی سنه‌ده نازل اولمشدر . رسول اکرم صلی الله علیه وسلم ام المؤمنین زینب بنت جَحْش رضی الله عنها حضرتلرینی تزوج بویوردقلرنده بر ولیمه ترتیب ایله‌مش اولدقلرندن خانهٔ سعادتده یمش ایچیلمش ، بر جماعتده گرانجانلق ایدوب اوراده مکث وصحبتی اوزاتمش . ام المؤمنین حضرتلری هب یوزی دیواره طوغرو ، اونلرك دیدی قودیلرندن بیحضور اولورلرمش . آدمجغزلر چیقمانجه رسول اکرم صلی الله علیه وسلم ، بلکه آکلارلر دیه طیشاری‌یه چیقمشلر ، عودتلرنده حالا اوطوروب قونوشیورلرمش . آیتك سبب نزولی‌ده بو اولمش .

آیت حجاب بوتون مؤمناته شامل ایسه‌ده امهات مؤمنینك دیکر نسوان مسلماتدن فرقلری وجه ایله کفلرینك‌ده ستری اونلر حقنده بلا خلاف فرض عین اولماسنده‌در . ازواج طاهرات ایچون آیت کریمه‌نك نزولندن صوکرا آرتق وجه وکفین شویله طورسون ، خانه‌لرندن چیقدقلرنده شخصلرینی بیله کوسترمك جائز دکلدی . نیته‌کیم حفصه رضی الله عنها پدر محترملرینك یوم وفاتنده شخصی ستر اولونارق وهر جهتدن پرده‌پوش اولارق خانهٔ پدره ایصال ایدیلمشدی .

صلی الله علیه وسلمك ازواج مطهره‌سی (بر دفعه) کندیسنه قارشی قیصقانجلق (کوسترمك) اوزره اتفاق ایتدیلردی . اونلره : « عَسٰى رَبُّهُ اِنْ طَلَّقَكُنَّ اَنْ يُبْدِلَهُ اَزْوَاجاً خَيْراً مِنْكُنَّ » دیدم . (دیرکن) بو آیت نازل اولدی [١] .

[١] بو قصه‌نك اصلنی بخاری شارحی عینی‌دن اولدیغی کبی نقل ایده‌لم :
رسول الله صلی الله علیه وسلم افندیمز هرکون صباح نمازینی قیلدیردقدن صوکرا امهات مؤمنینی برر برر حجره‌لرینه کیروب یوقلامق عادت سینه‌لری ایدی . حفصه بنت عمر رضی الله عنهایه بر طولوم بال هدیه ایدیلمش . اوده هرصباح رسول الله صلی الله علیه وسلم سلام ویره‌رك نزدینه کیردکلرنده کندیلرینی برآز آلیقویوب بال شربتی ایچیریرمش . عائشه رضی الله عنها ایسه – غیرت نسویه حسبیله – بوقدرجق اولسوز اوراده توقفلرینی خوش کورمه‌دیکندن خَضِره اسمنده‌کی جاریهٔ حبشیه‌سنه : « رسول الله صلی الله علیه وسلم حفصه‌نك نزدینه کیردیکی وقت سن‌ده کیت . باق نه یاپیور؟ بکا خبر ویر » دییه تنبیه ایتمش . خَضِره کوردیکنی ، بال قصه‌سنی آکلاتمش . ام المؤمنین عائشه بوندن طولایی غیرته کاوب دیکر امهات مؤمنینه رسول الله صلی الله علیه وسلم نزدیکزه تشریف بویوردقلرنده « یا رسول الله ، سندن مغافیر قوقوسی کلیور دیکز » دییه خبر کوندردی . – مغافیر ، عُرْفُط دینیلن عربستان میشه‌لرینك بال کبی طاتلی ، لکن ناخوش رایحه‌لی بر صمغیدر . رسول الله صلی الله علیه وسلم ایسه کاه وناکاه ملکه ملاقی اولدقلری ایچون اوزرلرنده فنا بر قوقو بولونمق پك زیاده کوجلرینه کیدردی . علیه الصلاة والسلام افندیمز سَوْده بنت زَمْعَه‌نك حجره‌سنه کیردیلر . سوده دیرکه بن اوسوزی پك‌ده سویله‌مك ایسته‌میوردم ، اما صوکرادن عائشه‌دن قورقدم‌ده سویله‌دم . دیدم‌که یارسول الله ، سندن طویدیغم شو قوقو نه‌در ؟ یوقسه مغافیرمی ییدك ؟ بویوردیلرکه خیر ، لکن حفصه بکا بال ایچیردی . صوکرا امهات مؤمنینك نزدینه برر برر اوغرادیلر . هربرندن‌ده او سوزی طویدیلر . اك نهایت عائشه‌نك نزدینه کیدنجه مشارالیها – ایشه دها زیاده اهمیت ویرمش اولمق ایچون – بورنتی طیقادی . « نه اولویورسك ؟ » بویورولنجه : « یارسول الله ، سندن مغافیر قوقوسی طویپورم . یوقسه یه‌دکمی؟ » دیدی . « خیر ، حفصه بکا بال شربتی ایچیردی » بویورولنجه‌ده : « دیمك ، اوبالك آریلری عرفط اوتلامش » دیدی . بونك اوزرینه نبی علیه الصلاة والسلام‌ده : « والله بردها آغزمه قویمام » دییه قسم بویوروب بال شربتنی نفس مبارکلرینه تحریم بویوردیلر . بونك اوزرینه « يَا اَيُّهَا النَّبِيُّ لِمَ تُحَرِّمُ مَا اَحَلَّ اللّٰهُ لَكَ تَبْتَغِي مَرْضَاةَ اَزْوَاجِكَ » ایله باشلایان سورهٔ تحریم نازل اولدی . مآل شریفی : « ای نبی کریم ، ازواجکك رضاسنی بولمق ایچون اللهك سکا حلال ایتدیکنی نیچون تحریم ایدرسك ؟ » در . الله تعالی حلال ایتمشکن تحریم بویوردقلری بالدر . عمر رضی الله عنه وقعه‌دن خبردار اولنجه امهات مؤمنینك یانلرینه کیروب – که بو ، آیت حجابك [...

٢٦٢ . عَنْ اَنَسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَاٰى نُخَامَةً

نزولندن اول اولسه کرکدر – کندیلرینه وعظ ایتدی . پیغمبر علیه السلامه قارشی آثار غیرت اظهارنده اتفاق ایتمکدن ، خاطرشکنلکدن نهی وتحذیر ایله‌دی . سویله‌دیکی سوزلر میاننده « عَسٰى رَبُّهُ اِنْ طَلَّقَكُنَّ اَنْ يُبْدِلَهُ اَزْوَاجاً خَيْراً مِنْكُنَّ » یعنی نه بیلیرسکز ؟ اکر سزی تطلیق ایده‌جك اولورسه ربی بلکه سزه بدل اوکاسزدن دها خیرلی ازواج ویریر دیمشدی‌که آیت کریمه‌ده‌ده بو الفاظ واردر . عمرك رأینه موافقت ایتدیکی برقضیه‌ده بوایدی . (بو قصه ایله مناسبتی‌ده روایت ایدیلان (٧٨) نجی حدیثه مراجعت .)

عمر رضی الله عنهك موافقاتی بونلره منحصر دکلدر . بو حدیثده یالکز اوچنی ذکر ایله اقتصار ایتمه‌سی احتمال‌که حین اخبارنده کندیسنه اك اهمیتلی کورونلر بونلر اولدیغی ایچوندر . ترمذینك « صحیحدر » قیدیله روایتنه نظراً ابن عمر رضی الله عنهما : « هیچ برمسئله تحدث ایتمه‌مشدرکه ناس بردورلو ، عمرده بردورلو رأیده بولونمش اولسونلرده قرآن ، عمرك دیدیکنه اویغون اولارق نازل اولمش اولماسون » دیمشدر . بوده کثرت موافقاته دلالت ایدر . حافظ ابن حجر ، نقل اعتباریله بو موافقاتك اون بشنه واقف اولدق دییور . سیوطی (تاریخ الخلفا) سنده بونلری یکرمی یه چیقاریور . بو حدیثده مذکور اولان ١ — مقام ابراهیم ، ٢ — حجاب ، ٣ — ازواج طاهرات قصه‌لری حقنده‌کی موافقاتندن ماعداسندن بعضلرینی ذکر ایده‌لم :

٤ — صحیح مسلمده حجاب ایله مقام ابراهیمدن باشقه بدر اسیرلری حقنده‌کی موافقتندن بحث ایدیلیور ، وقعهٔ بدردن صوکرا – ایچلرنده عم نبی عباس بن عبدالمطلب ایله ابن عم نبی عَقیل بن ابی طالب (رضی الله عنهم) ده داخل اولان – یتمش قدر اسیر اله کچمشدی . نبی اکرم صلی الله علیه وسلم بونلره نه‌دورلو معامله ایده‌لم ؟ طرزنده اصحاب کرامی ایله مشاوره بویوردیلر . حضرت صدیق : « یارسول الله ، بونلر سنك قومکدر ، اهلکدر . کونلرك برنده جناب حق بلکه بونلره هدایت ویریر . جانلرینه قیماده کندیلرندن اصحابکی کفاره قارشی قوتلندیره‌جك برفدیه آلیویر » رأینده بولوندی . حضرت عمر : « بونلر سنی تکذیب ایتدیلر . وطنکدن جدا ایتدیلر . بویونلرینی اور . چونکه ائمهٔ کفردرلر . جناب حق سنی اونلرك ویره‌جکی فدیه‌دن مستغنی قیلمشدر . عقیلی برادری علی‌یه ، عباسی برادری حمزه‌یه ، اقربامدن فلانی بکا ویرده بویونلرینی اورالم » دیدی . سعد بن مُعاذده اونك رأینه تابع اولدی . رسول اکرم صلی الله علیه وسلم اصحابنه : « ایسترسه‌کز بونلری قتل ایدیکز ، ایسترسه‌کز ایلریده هربرینه مقابل برر شهید ویرمك اوزره کندیلرندن فدیه آلکز » بویوردیلر . صحابهٔ کرام شهادتی‌ده نعمت صایارق اوکون ایچون فدیه‌یی ترجیح ایتدیلر . نیته‌کیم ایرته‌سی سنه احد محاربه‌سنده شهدانك عددی یتمشه بالغ اولوب شرط نبوی‌یی جناب حق یرینه کتیرمشدی . مسئله‌نك بو صورتله حلی اوزرینه : « لَوْلَا كِتَابٌ مِنَ اللّٰهِ سَبَقَ لَمَسَّكُمْ فِيمَا اَخَذْتُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ » = اهل بدرك عذاب

فِى الْقِبْلَةِ . فَشَقَّ ذٰلِكَ عَلَيْهِ حَتّٰى رُئِىَ [*] فِى وَجْهِهِ . فَقَامَ فَحَكَّهُ بِيَدِهِ . فَقَالَ

اولونمایه‌جغنه ، غنائمك بو امته حلال اولاجغنه حکم سابق الٰهی اولمایه‌یدی شو آلدیغکز فدیه‌دن طولایی پك بویوك برعذاب ایله معذب اولاجقدیکز » آیت کریمه‌سی نازل اولدی. حبیب خدا علیه افضل التحایا ابوبکر ایله برابر آغلاشدیلر. و : « اکر بو عذاب نازل اولایدی عمر ایله سعددن باشقه‌سی قورتولمایه‌جقدی » بویوردیلر .

٥ — ینه صحاحده مذکور اولدیغی اوزره رئیس المنافقین عبدالله بن اُبَیّ بن سلول وفات ایتدیکی وقت رسول اکرم صلی الله علیه وسلم فضلای صحابه‌دن اولان اوغلی عبداللهی تلطیف وحسب البشریه خاطر مکسورینی جبر ایچون بالذات نمازینی قیلدیرمایه نیت واو نمازه اصحابی‌ده دعوت بویورمشلردی . عمر رضی الله عنه : « یارسول الله ، فلان کون شویله بویله دیین عدوالله (ابن ابی) کمی نمازینی قیلاجقسك ؟ » دیدی ایدی . چوق کچمه‌دن « وَلَا تُصَلِّ عَلٰى اَحَدٍ مِنْهُمْ مَاتَ اَبَداً وَلَا تَقُمْ عَلٰى قَبْرِهِ = او منافقلردن هیچ برینك ابداً نمازینی قیلما . هیچ برینك‌ده قبری باشنده طورما » آیت کریمه‌سی نازل اولدی .

٦ — عمر رضی الله عنه خمرك بو امته حرام اولماسنی پك آرزو ایدر ، آرزوسنی‌ده اظهاردن کری طورمازمش. شرب خمر حقنده سورهٔ بقره ایله سورهٔ نسا وسورهٔ مائده‌ده‌کی آیتلر تدریجاً نازل اولدی . تفصیللری ان شاءالله ایلریده کله‌جکدر .

٧ — « وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْاِنْسَانَ مِنْ سُلَالَةٍ مِنْ طِينٍ » آیت کریمه‌سی (ثُمَّ اَنْشَاْنَاهُ خَلْقاً آخَرَ) ه قدر نازل اولمش . حضرت عمر بونی ایشیدنجه قدرت بالغهٔ الٰهیه‌یه قارشی حیران اولوب (فَتَبَارَكَ اللّٰهُ اَحْسَنُ الْخَالِقِينَ) دیمش . مکر آیتك صوکی‌ده بویله ایمش.

٨ — برائت ساحه‌سی شهادت الٰهیه ایله مصدق اولان عائشهٔ صدیقه رضی الله عنهایه اِفك واقع اولوب حقنده‌کی دیدی‌قودیلر طرف حقدن هنوز تکذیب ایدیله‌مش اولدیغی برزمانده نبی اکرم صلی الله علیه وسلم افندیمز حضرتلری اوکبی یاقیشیقسز سوزلردن طولایی صحابهٔ کرام ایله مشاوره ومداولهٔ افکار بویورورلرکن حضرت عمر: « یارسول الله ، عائشه‌یی سکا تزویج ایدن کیمدر ؟ » دیه صوردی . « الله تعالی » جوابنی آلینجه : « اونی سکا ویرکن ربك تعالی وتقدس حضرتلرینك سنی آلداتمش اولماسی هیچ خاطره کتیریرمیسك ؟ سُبْحَانَكَ هٰذَا بُهْتَانٌ عَظِيمٌ » دیدی وحضرت صدیقه‌یی تبریه ایدن آیات کریمه ایچنده بو کلمات‌ده نزول ایتدی .

٩ — ایکی کیمسه نبی اکرم صلی الله علیه وسلم افندیمزك حضورنده مرافعه‌ده بولوندیلر. محکوم اولان طرف ویریلن حکمه قانع اولمایوب : « یارسول الله ، بزی عمر بن الخطابه

اِنَّ اَحَدَكُمْ اِذَا قَامَ فِى صَلَاتِهِ فَاِنَّهُ يُنَاجِى رَبَّهُ . وَاِنَّ رَبَّهُ [١] بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْقِبْلَةِ .

حواله ایت » دیدی . علیه الصلاة والسلام افندیمزده « پکی » بویوردی . هرایکیسی برلکده عمرك خانه‌سی قاپیسنده طوروب کندیسنی چاغیردیلر. دعوایی قازانان ذات رسول الله صلی الله علیه وسلمك کندی لهنه حکم ایتدیکنی وخصمنك بزی عمره حواله ایت دیمه‌سی اوزرینه نزدینه کوندریلمش اولدقلرینی نقل ایتدی. عمر محکوم علیهه : « اویله‌می؟ » دیه صوردی . « اوت » جوابنی آلنجه : « بن کلنجه‌یه قدر یرکزده طورك » دییه‌رك ایچری‌یه کیردی ، قلیجنی بوینه طاقوب کلدی و: « بزی عمره حواله ایت » دیین آدمه: « رسول اللهك حکمنه راضی اولمایانك آلاجغی حکم بودر » دییه‌رك قلیجنی حواله وقتل ایتدی . اوته‌کی همان نزد رسالتپناهی‌یه قاچوب : « یارسول الله ، عمر والله خصممی اولدوردی » دیدی . علیه الصلاة والسلام افندیمز : « عمرك برمؤمنی قتل ایده‌جکنی ظن ایتمزدم » بویوردی . لکن همان الله تعالی وتقدس حضرتلری : « فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتّٰى يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِى اَنْفُسِهِمْ حَرَجاً مِمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيماً = خیر، اویله دکل . ربکه قسم اولسون که اونلر کندی آرالرنده حادث اولان اختلافلرده سنی حکم ایدوب حکمکه راضی اولمادقجه ، صوکراده سنك ویردیکك حکمدن طولایی کوکللرینی حرجدن ، عدم رضادن خالی بولمادقجه، سکا تمامیله تسلیم نفس ایتمه‌دکجه ایمان ایتمش اولمازلر » آیت کریمه‌سنی انزال بویوروب مقتولك دمنی هدر وعمری اونك دمندن بری قیلدی .

١٠ — یهودینك بری عمر رضی الله عنهه تصادف ایدوب : « سزکگینه وحی کتیرن جبریل یوقمی؟ ایشته او بزم دشمنمزدر» دیمش. عمرده: « مَنْ كَانَ عَدُوّاً لِلّٰهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَرُسُلِهِ وَجِبْرِيلَ وَمِيكَالَ فَاِنَّ اللّٰهَ عَدُوٌّ لِلْكَافِرِينَ = هرکیم اللهه ، ملکلرینه ، رسوللرینه، بالخصوص جبریل ایله میکاله (علیهما السلام) دشمن ایسه شبهه‌سز الله‌ده او دورلو کافرلره دشمندر » دیمش . آیت کریمه‌ده کلام عمرك منطوقنجه نازل اولمش .

١١ — حضرتك اك خوش موافقاتندن بری‌ده شودر : برکون کعب الاحبار « وَيْلٌ لِمَلِكِ الْاَرْضِ مِنْ مَلِكِ السَّمَاءِ = ارض ملکنك سما ملکی الندن حالی یاماندر » دیمش . حضرت فاروق اعظم درحال « اِلَّا مَنْ حَاسَبَ نَفْسَهُ = مکرکه نفسی ایله حسابلاشمش اولا » قیدینی علاوه بویورمش. کعب الاحبار: « نفسمی یدقدرتنده طوتان اللهه قسم ایده‌رم که توراتده‌ده بویله‌در . سن اوکا تابع اولمش اولدك » دیمش وحضرت عمر همان سجدهٔ شکرانه قاپانمش .

[١] دیکر روایتده تردید ایله « اَوْ اِنَّ رَبَّهُ »

فَلَا يَبْزُقَنَّ اَحَدُكُمْ قِبَلَ قِبْلَتِهِ . وَلٰكِنْ عَنْ يَسَارِهِ اَوْ تَحْتَ قَدَمِهِ [۱] . ثُمَّ اَخَذَ طَرَفَ رِدَائِهِ فَبَصَقَ فِيهِ . ثُمَّ رَدَّ بَعْضَهُ عَلٰى بَعْضٍ . فَقَالَ اَوْ يَفْعَلُ هٰكَذَا .

ترجمه‌سی

انس (بن مالك) رضی الله عنه‌دن :

شویله دیمشدر : نبی اكرم صلی الله علیه وسلم (بركون) قبله (دیوار)ده توكوروك بولدی [۲] . بو ، كندیسنه اوقدر كران كلدی كه اوزولدیكی دیدار مباركندن بس بللی اولدی [۳] . قالقدی ومبارك الیله حك ایتدی . صوكرا بویوردی كه هر بریكز نمازینه طوردیغی وقت شبهه‌سز ربی ایله مناجات ایدر . ربی كندیسی ایله قبله‌سی آراسنده‌در . او حالده هیچ بركز قبله‌سنه قارشی توكورمه‌سون [٤] . مضطر قالدیغنده یا صول طرفنه ، یا (صول) آیاغنك آلتنه

[۱] « تَحْتَ قَدَمَيْهِ » روایتیده واردر .

[۲] بخارینك ابن عمر رضی الله عنهمادن روایتنه نظراً بو، نمازده ایكن واقع اولمشدر. اوراده شویله دینیلیور : نبی اكرم صلی الله علیه وسلم جماعتك اوكنده نماز قیلدیرمقله مشغول ایكن مسجدك قبله‌سی جهتنده (یعنی محرابده) برنخامه بولدی. (نماز ایچنده‌ایكن) اونی قازیدی. نمازدن چیقدیغی وقتده بویوردی‌كه هرهانكیكز نمازده‌ایكن الله تعالی وتقدس حضرتلری یوزینك كلدیكی طرفنده‌در. هیچ بریكز نمازده‌ایكن اوكنه طوغرو توكورمه‌سون. اه.

[۳] نسائینك روایتنده « فَغَضِبَ حَتَّى اَحْمَرَّ وَجْهُهُ = اوقدر غضب بویوردی‌كه محاسن مباركه‌سی قیب قیرمیزی اولدی » دینیلمشدر .

[٤] توكوروك ، ابراهیم نخعیدن باشقه‌سنه كوره هپ طاهر ایسه‌ده مسجده ، باخصوص قبله جهتنه توكورمك مقام وجهته قارشی مخل ادب و حرمت اولدیغی ایچون منهیدر . سنن ابی داودده روایت ایدیلدیكنه كوره بری ـ كه دیكرلرك روایتندن انصاردن بر ذات اولدیغی آكلاشیلیور ـ بر قومه امامت ایتمش . آدجغز نمازده ایكن قبله‌یه طوغرو توكورمش . رسول الله صلی الله علیه وسلم‌ده كورمشلر ونمازلری ختام بولدقدن صوكرا : « بو آدم سزه امام اولماسون » بویورمشلر . او ذات ، بر دها محرابه كچمك ایسته‌دیكنده كندیسنی منع ورسول الله صلی الله علیه وسلمك بویله بویوردقلرینی اخبار ایتمشلر . اوده علیه الصلاة والسلام افندیمزدن استفسار كیفیت ایتدیكنده : « أوت ، سن الله‌ه ورسولنه اذا ایتدك » بویورمشلر. دیكر بر روایتده‌ده بو آدمك زوجه‌سی، زوجنك طرف عالیٔ رسالتپناهیدن سبب عزلنی اوكرەنجه همان خَلُوق (كه عربك زعفراندن ترتیب ایتدیكی بر طیبدر) آلوب محرابه سورمش .

توكورسون [۱] . صوكرا ردای شریفنك كنارندن طوتوب وایچنه توكوروب دوره‌رك : « یاخود ایشته بویله یاپسون » بویوردی [۲] .

۲٦۳ . عَنْ اَبِي هُرَيْرَةَ وَاَبِي سَعِيدٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا حَدِيثُ النُّخَامَةِ . وَفِيهِ زِيَادَةُ وَلَا عَنْ يَمِينِهِ .

ترجمه‌سی

ابوهریره ایله ابوسعید (خدری) رضی الله عنهمادن‌ده اولكی (۲٦۲ نجی) حدیث روایت ایدیلیور . آنجق بونده « وَلَا عَنْ يَمِينِهِ = صاغ طرفنه‌ده توكورمه‌سون » زیاده‌سی‌ده واردر [۳] .

۲٦٤ . عَنْ اَنَسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَلْبُزَاقُ فِي الْمَسْجِدِ خَطِيئَةٌ . وَكَفَّارَتُهَا دَفْنُهَا .

علیه الصلاة افندیمز اومسجده تكرار اوغرادقلرنده : « بونی كیم یاپدی ؟ » دییه صورمشلر . « امامك قاریسی » دینمش . « امامك كناهنی قاریسنه باغیشلادم و امامتنی اعاده ایتدم » بویورمشلر .

[۱] زیرا صاغ طرفنده كاتب حسنات اولان ملك واردر. نیته‌كیم بخارینك دیكر روایتنده « فَاِنَّ عَنْ يَمِينِهِ مَلَكًا » دینیلمشدر . ابن ابی شیبه سند صحیح ایله بونی روایت ایدیور . صاغ طرفه توكورمك حقنده‌كی نهیك نمازه مخصوص اولمادیغنه وبوبابده داخل مسجد ایله خارج مسجدك بر اولدیغنه شیخ نووی جزم ایتمشدر . نیته‌كیم ابن مسعود رضی الله عنه نمازده دكل ایكن بیله صاغ طرفه توكورمه‌یی مكروه كورمشدر . عمر بن عبدالعزیز رضی الله عنه اوغلنی بوندن صورت مطلقه‌ده نهی ایتمشدر . معاذ بن جبل رضی الله عنه‌ده : « دائرهٔ اسلامه كیردم كیره‌لی صاغ طرفه توكورمش دكلم » دییور. امام مالك ایسه نمازخارجنده بونده بأس كورمه‌مشدر.

[۲] بالفعل تعلیمك ، قولاً تعریفدن اقوی اولدیغنه دلیلدر . (۱۷۸ نجی حدیثه‌ده مراجعت .)

[۳] بو حدیثده جوار مسجدده توكوروك مشاهده وبرطاش پارچه‌سیله حك بویورولدیغی ذكر ایدیلیور . آكلاشیلان قورو وأل سورولمه‌یه‌جك نسنه ایمش .

ترجمه‌سی

انس رضی الله عنه‌دن :

شویله دیمشدر: رسول الله صلی الله علیه وسلم بیوردی که مسجده توكورمك بر كناهدر . كفارتی‌ده اونی كوممكدر [١] .

٢٦٥ . عَنْ اَبِی هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ قَالَ هَلْ تَرَوْنَ قِبْلَتِی هٰهُنَا ؟ فَوَاللّٰهِ مَا یَخْفٰی عَلَیَّ خُشُوعُكُمْ وَلَا رُكُوعُكُمْ . اِنِّی لَاَرَاكُمْ مِنْ وَرَاءِ ظَهْرِی .

ترجمه‌سی

ابوهریرة رضی الله عنه‌دن :

شویله دیمشدر : (بر كون) رسول الله صلی الله علیه وسلم بیوردی كه سز ، بنم قبله‌م (یالكز) شوراسیدر (ونمازده اوكمدن باشقه بر یری كورمم)می صانیورسكز ؟ الله‌ه قسم ایده‌رم كه سزك نه خشوعكز [٢] بكا كیزلی قالیور ، نه‌ده ركوعكز . (قسم ایده‌رم كه) سزی آرقه‌مدن (ده) كوریورم [٣] .

---

[١] مسند احمدده سعد بن ابی وقاص رضی الله عنه‌دن : « مَنْ تَنَخَّمَ فِی الْمَسْجِدِ فَلْیُغَیِّبْ نُخَامَتَهُ اَنْ یُصِیبَ جِلْدَ مُؤْمِنٍ اَوْ ثَوْبَهُ فَتُؤْذِیَهُ = ایچكزدن هركیم مسجده توكورو(ب بلغم چیقاراجق اولو)رسه توكوروكنی بر مؤمنك تننه ویالباسنه طوقونوب اذا ویرمه‌مك ایچون (دفن ایدوب) یوق ایتسون » حدیثی مرفوعاً روایت ایدیلدیكی كبی ابوداودده ابوهریره‌دن : « مَنْ دَخَلَ هٰذَا الْمَسْجِدَ فَبَزَقَ فِیهِ اَوْ تَنَخَّمَ فَلْیَحْفِرْ فَلْیَدْفِنْهُ . فَاِنْ لَمْ یَفْعَلْ فَلْیَبْزُقْ فِی ثَوْبِهِ ثُمَّ لِیَخْرُجْ بِهِ = بو مسجده كیروبده توكوره‌جك ، یاخود بلغم چیقاراجق اولان كیمسه یری قازوب ایچنه كومسون . بونی یاپامازسه لباسی ایچنه توكوروب صوكرا طیشاری‌یه چیقارسین » حدیثی كذا مرفوعاً روایت اتمكده‌در .

[٢] مسلمك روایتنده « بِالسُّجُودِ » دینیلمش كه سزك سجوده‌كی خشوعكز دیمك اولور .

[٣] بخاری‌نك همان متعاقباً سوق ایتدیكی روایتدن آكلاشیلدیغنه كوره علیه الصلاة والسلام

٢٦٦ . عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُمَا اَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ سَابَقَ بَیْنَ الْخَیْلِ الَّتِی اُضْمِرَتْ مِنَ الْحَفْیَاءِ . وَاَمَدُهَا ثَنِیَّةُ الْوَدَاعِ . وَسَابَقَ بَیْنَ الْخَیْلِ الَّتِی لَمْ تُضَمَّرْ مِنَ الثَّنِیَّةِ اِلٰی مَسْجِدِ بَنِی زُرَیْقٍ . وَاَنَّ عَبْدَ اللّٰهِ كَانَ فِیمَنْ سَابَقَ .

ترجمه‌سی

(عبدالله) بن عمر رضی الله عنهمادن :

شویله دیمشدر : (بر دفعه) رسول الله صلی الله علیه وسلم ، ییراندیریلمش (یعنی ادمانه چكیلمش وضعیفلاتیلمش) آتلر بیننده حفیادن (باشلایوب تا) ثنیة الوداعه نهایت بولاق اوزره بر ، (كذلك) ییراندیریلمامش آتلر بیننده‌ده ثنیه‌دن تا مسجد بنی زُرَیقه قدر [١] (دیكر بر) یاریش ترتیب بیوردیلر. عبدالله‌ده یاریش ایدنلر میاننده ایدی [٢] .

افندیمز نمازدن صوكرا منبره چیقوب بونی بیورمشلر وجماعتك ركوع وسجودده واركان صلاتی اداده‌كی نقصانلرینی اخطار اتمشلردر . مسلمده‌كی روایتده: « نمازدن صوكرا بزه دونوب ـ كه منبر اوستنده‌ده وقوعنه هیچ مانع یوقدر ـ بیوردی كه ایها الناس، بن سزك امامكزم. ركوع ایدركن ، سجده‌یه واریركن ، نمازدن چیقاركن بندن اول طاورانمایكز . بن سزی اوكمدنده ، آرده‌مدنده كوریورم . محمدك نفسی ، ید قدرتنده اولان الله‌ه قسم ایده‌رم كه بنم كوردیكمی سزده كورمش اولسه‌كز آز كولر ، چوق آغلارسكز بیورمشلر . « كوردیككز نه‌در ؟ یارسول الله » دیه صورمشلر . « جنت ایله جهنمی كوردم » بیورمشلر. ـ بر دفعه‌ده نمازه طورور‌كن : « صفلركزی طوغرولتك ، صفلركزی صیقلاشدیرك . بن سزی آرده‌مدنده كوریورم » بیورمشلردر . (٤٠٩ و ٤١٠ نجی حدیثلره مراجعت .)

بو حدیثلردن نمازده صفلری صیقلاشدیره‌ق ، آیاقلری بر حذایه كتیرمك وبوتون افعال صلاتده امامه تابع اولوب اوكا سبق ایتمه‌مك لزومنی استفاده ایتدیكمز كبی اوكندن كوردیكی قدر آردندن‌ده كورمه‌نك خصائص جلیلهٔ محمدیه‌دن (صلی الله علیه وسلم) بر معجزهٔ باهره اولدیغنی‌ده اوكره‌نیورز .

[١] (ثنیة الوداع) مدینهٔ منوره‌نك یانی باشنده بر بوغازدركه یولجیلر اورایه قدر تشییع اولوندیغی ایچون او نامی ویرمشلردر. (حَفْیاء) یاخود یانك تقدیمیله (حَیْفاء) بش آلتی ، بر قوله كوره یدی میل اوته‌ده بر یردر . (مسجد بنی زُرَیْق) خزرجیلردن زُرَیْق بن عامر یوردنده‌كی مسجدك اسمیدركه سیاق حدیثدن دها یاقین اولدیغی آكلاشیلیور .

[٢] (عبدالله‌ده یاریش ایدنلر میاننده ایدی) سوزی ، عبدالله بن عمرك ـ كندندن

٢٦٧. عَنْ اَنَسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ اُتِيَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِمَالٍ مِنَ الْبَحْرَيْنِ . فَقَالَ اَنْثُرُوهُ فِي الْمَسْجِدِ . وَكَانَ اَكْثَرَ مَالٍ اُتِيَ بِهِ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ . فَخَرَجَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِلَى الصَّلَاةِ وَلَمْ يَلْتَفِتْ اِلَيْهِ . فَلَمَّا قَضَى الصَّلَاةَ جَاءَ فَجَلَسَ اِلَيْهِ . فَمَا كَانَ يَرَى اَحَداً اِلَّا اَعْطَاهُ . اِذْ جَاءَهُ الْعَبَّاسُ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ اَعْطِنِي . فَاِنِّي فَادَيْتُ نَفْسِي وَفَادَيْتُ عَقِيلاً . فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خُذْ . فَحَثَا فِي ثَوْبِهِ . ثُمَّ ذَهَبَ يُقِلُّهُ فَلَمْ يَسْتَطِعْ . فَقَالَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ مُرْ بَعْضَهُمْ يَرْفَعْهُ اِلَيَّ . قَالَ لَا . قَالَ فَارْفَعْهُ اَنْتَ عَلَيَّ . قَالَ لَا . فَنَثَرَ مِنْهُ . ثُمَّ ذَهَبَ يُقِلُّهُ . فَقَالَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ مُرْ بَعْضَهُمْ يَرْفَعْهُ عَلَيَّ . قَالَ لَا . قَالَ فَارْفَعْهُ اَنْتَ عَلَيَّ . قَالَ لَا . فَنَثَرَ مِنْهُ . ثُمَّ احْتَمَلَهُ فَاَلْقَاهُ عَلَى كَاهِلِهِ . ثُمَّ انْطَلَقَ . فَمَا زَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُتْبِعُهُ بَصَرَهُ حَتَّى خَفِيَ عَلَيْنَا عَجَباً مِنْ حِرْصِهِ . فَمَا قَامَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَثَمَّ مِنْهَا دِرْهَمٌ .

ترجمه‌سی

انس (بن مالك) رضی الله عنه‌دن :

شویله دیمشدر : نبی اکرم صلی الله علیه وسلمه بحریندن مال (خراج) کونده‌ریلدی ایدی [١] . « مسجده دوکو(ب بیغ)ك » بویوردیلر . بو مال

بحث ایدن کیمه‌نك بو عبد عاجز شویله یازدی ، بویله ایتدی دیمه‌سی قبیلندن . کندی سوزی اولمق احتمالی اولدیغی کبی آرا یرده راویلردن برینك سوزی اولمق احتمالی ده واردر .

[١] مجوس عربدن اولوب بحرین ملکی وساسانیلر طرفندن منصوب او دیارك خدیوی اولان (مُنْذِر بن ساوی) یه عَلاء بن الحَضْرَمی رضی الله عنه وداعتیله نامهٔ نبوی ارسال بویورولماسی اوزرینه منذر ایله برابر بحرین اهالیسندن بر چوقلری ایمان ایتمش ، ایتمه‌ینلر مجوسیت ، یاخود یهودیت اوزره قالمشدی . دین اسلامی قبول ایتمه‌مش اولانلرله خراج ویرمك اوزره مصالحه عقد اولوندقدن صوکرا بوتون بحرین اوزرینه طرف عالیٔ نبویدن

رسول الله صلی الله علیه وسلمه کونده‌ریلان اك کثرتلی مال اولمشدی . رسول الله صلی الله علیه وسلم نمازه چیقدقلرنده اورایه دونوب باقماد(ن کچد)یلر . نمازی بیتیردکدن صوکرا کلوب (مالك باشنده) اوطوردیلر . هر کیمی کوردیلرسه (اوندن برمقدار) ویردیلر . (بویله‌جه بذل عطا ایله مشغول ایکن) عباس رضی الله عنه [١] حضورینه کلوب : « یا رسول الله ، بکاده ویر . چونکه بن کندیم ایچونده ، عقیل [٢] ایچونده فدیه ویرمشدم » دیدی [٣] . رسول الله صلی الله علیه وسلم اوكا : «آل»

مشارالیه علاء بن الحضرمی والی نصب بویورولدی . وقتی کلنجه مال خراجی آلوب مدینه‌یه کتیرمه‌یه عشرهٔ مبشره‌دن امین الامة ابو عُبَیْدَة بن الجراح مأمور اولدی . ابوعبیده حضرتلری برلکده یوز بیك (درهم ، یاخود دینار) کتیرمشدی . عهد سعید نبویده ایلك کلن مال خراج بو ایدی . واوکونه قدر اله کچن اموال زکات وغنائمدن هیچ بری او مقداره بالغ اولمامشدی . ابن سعدك روایتنه نظراً علاء بن الحضرمی رضی الله عنهك نامهٔ رسالتپناهی یی کوتوروب بحرین اهالیسنی دینه دعوت ایتمه‌سی حُنَیْن غنائمنك جِعِرّانه‌ده تقسیمندن صوکرا واقع اولمشدر . بو حسابه کوره سکزنجی سنهٔ هجریه اواخرنده اولمش دیمکدر .

[١] حبیب خدا علیه افضل التحایا افندیمز حضرتلرینك عم مکرمیدر .

[٢] عقیل بن ابی طالب رضی الله عنه ابن عم نبی وعلی کرم الله وجهه افندیمزك برادر مکرمیدر .

[٣] عباس رضی الله عنه بوسوزی ایله بدرده دوچار اولدیغی آغیر زیانی خاطره کتیرمك ایسته‌مش . سیرهٔ نبویه‌یه آشنا اولانلرك معلومی اولدیغی اوزره بدرده اهل اسلام النه اسیر دوشن رؤسای قریشك افضل واشرفلری بنوهاشمدن عباس بن عبدالمطلب ، برادر زاده‌سی عقیل ابن ابی طالب بن عبدالمطلب ، دیکر برادر زاده‌سی نَوْفَل بن الحارث بن عبدالمطلب ایله داماد پیغمبری ابوالعاص بن الربیع (رضی الله عنهم) در . بو اسیرلره ترضیه ایدیورز . چونکه هپسی‌ده بالآخره کیمی بدرده اسارت وفداپی متعاقب ، کیمی‌ده یوم فتحده ایمان ایدوب سلك صحابه‌یه داخل اولمش قریش اسراسنك افاضلی میاننده داخلدرلر . اسیرلری قتلدن واز کچیلدکدن ، بعضیلرینه مَنّ یعنی بلابدل اطلاق ایدیلدکدن ، ایچلرنده اوقور یازار اولارق تصادف ایدن بر ایکیسنه اولاد انصاره یازی تعلیمی تکلیف اولوندقدن صوکرا قالانلرك هر برندن ثروتلرینه کوره فدیه آلیندی . عباس بن عبدالمطلب حضرتلری تجارت ومرابحه‌جیلقله ثروت قازانمش اغنیادن اولدیغی ایچون کندیسندن باشقه برادر زاده‌لری عقیل ایله نوفلك وحلیفی اولان عُتْبَة بن عمروك‌ده فدیه‌لرینی ویرمه‌سی تکلیف ایدیلدی . او ایسه یالکز کندیسی ایچون یوز ، عقیل ایچون سکسان اوقیه ـ که بهر اوقیه قرقر درهم اولدیغنه نظراً

بویوردیلر . (عباس رضی الله عنه) آووج آووج ثوبنك ایچنه بوشالتدی . صوکرا
قالدیرمایه طاورانـدی . اما قالدیرامادی . « یارسول الله ، بریـنه امر ایتده (صیرتمه
آتمق ایچون) قالدیرسون » دیدی . « اولماز » بویوردیلر . « اویله ایسه‌سن قالدیر ،

تقریباً یدی بیك ایکی یوز درهم ـ آلتون ویرمکله اکتفـا ایتدی . دیکر ایکیـسی کندی
ماللرندن فدیه ویروب کندیلرینی قورتاردیلر . عباس فدیه‌لری ویردکدن صوکرا نبی اکرم
صلی الله علیه وسلمه : « بنی قریشك فقیری دیدیرته‌جك حاله قویدك . عمرم اولدقجه اوته کینه ،
بریکینه آووج آچاجق حاله کتیردك » دیدی . رسول اکرم صلی الله علیه وسلم حضرتلری جواباً :
« یا ام الفضله ـ که عباسك زوجه‌سیدر ـ تودیع ایتدیکك ماللر نه اولدی ؟ بورایه کلیرکن
شاید قضایه اوغرارسه‌م ایشته بونلری اوغوللارم فضل ، عبدالله و قُثَم ایچون صاقلا . سنی
کندیمدن صوکرا زنکین براقیورم » دییه‌رك کوستروب کومدیکك آلتونلر نه اولدی ؟ »
بویورنجه : « والله ، سنك رسول الله اولدیغکه شهادت ایده‌رم . بونی بندن ، برده ام الفضلدن
باشقه هیچ بر کیمسه بیلمیور » دیدی . وبرادر زاده‌سی اولان نبی ذیشان علیه صلوات ـ
الرحمن افندیمزه اظهار ایمان ایتدی . مشارالیه وانما بدرده اهل اسلامه قارشی کلن صفوف
مشرکین ایچنده ایدی . فقط اهل سیرك ظن غالبی ایمانی کتم ایتمش قدیم الاسلام ذواتدن
اولماسی جهتنده‌در . هجرتدن اول بر چوق خصوصاتده علیه الصلاة والسلام افندیمزك محرم
رازی ومعین وناصری اولدیغی کبی نبوت ورسالت جلیله‌لرینی قبا ئله تصدیق ایتدیرمك ایچون
نفس مبارکلرینی عرض بویوردقلری اثنالرده‌ده هپ برابر طولاشیر ، قبائلی یکننه یاردیمه
تشویق ایدردی . حتی انصارك عَقَبَه ده بیعت ایتدکاری کیجه اورایه معیت جلیلهٔ نبویه‌ده
بولونمق شرفیله مشرفدر . حال بوکه برادری ابو لَهَب بوسبوتون سقیم برمسلك طوتوب قبائله
عرض نفس بویوردیغی اثناده نبی اکرم صلی الله علیه وسلم افندیمزك پیشندن کولکه کبی
آیریلماز ، « سوزینه صاقین اعتبار اتمه‌یکز . یکننك حالنه هرکسدن زیاده بزلر مطلعز .
یالانجیدر ، سحربازدر ، قوم وقبیله‌سنی بربرینه دوشورمشدر » کبی هذیانلری اکسیك اتمزه
ایچلرنده حقه قولاق ویره‌جك کیمسه وارسه بوکبی سوزلرله تنفیر ایدر ، کاهیجه‌ده ذات
اقدس رسالتپناهی‌بی طاشه بیله طوتاردی . ایشته حضرت عباسك اومشکلاتلی دورلرده واقع
اولان معاونتلرندن قدیم الاسلام اولدیغنه حکم ایدیله‌بیلیر . وانما سواد اعظم اسلامه ملتحق
کبی کورونمه‌دیسه‌ده هجرتدن صوکرا مسلمینك مسرتی ایله مسرور ، حزنلریله محزون وبو حالنی
بعضاً آچیغه اورماسیله مشرکینك تعریضات و اذاسنه دوچار اولوردی ، حتی اثنای هجرتده
ـ قریشك اخبار واحوالنی یازوب بیلدیرمك ـ اوزره مکه‌ده قالماسی تنسیب عالیٔ نبوی‌یه اقتران
ایتدیکی بیله مرویدر . قریش بدر حربنه حاضرلق کوردکاری وقت کندیلرینه مالاً وبدناً
معاونتده بولونمقدن کری قالامادی . بوندن طولاییدرکه بدر کونی رسول اکرم صلی الله
علیه وسلم : « عباسه هرکیم راست کلیرسه صاقین اولدورمه‌سون . او ، مشرکلرك زوریله
بوردندن کوکلسز چیقمشدر » دییه اعلان ایتدیرمشدی . ایمانی معلوم نبوی اولدیغی حالده

اوستمه آت » دیدی . ینه « اولماز » بویوردیلر . بونك اوزرینه برآزینی دوکدکدن
صوکرا ینه قالدیرمایه طـاورانوب : « یا رسـول الله ، بریـنه امر ایتده اوزرمه
آتسون » دیدی . « اولماز » بویوردیلر . ینه « باری سن اوستمه آت » دیدی .
ینه « اولمـاز » بویوردیلر . (ینه) بر آزینی دهـا دوکدی . صوکرا قالدیروب
وصیرتنه یوکله‌نوب کیتدی . رسول الله صلی الله علیه وسلم ، اونك حرصنه اولان
تعجبلرندن طولایی گوزمزدن نهان اولونجه‌یه قدر هپ آرقه‌سندن باقوب طوردیلر .
رسول الله صلی الله علیه وسلم ، او مالدن بر درهم باقی اولدقجه اورادن قالقمادیلر .

۲٦۸ . عَنْ مَحْمُودِ بْنِ الرَّبِيعِ الْاَنْصَارِيِّ اَنَّ عِتْبَانَ بْنَ مَالِكٍ . وَهُوَ مِنْ
اَصْحَابِ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِمَّنْ شَهِدَ بَدْراً مِنَ الْاَنْصَارِ اَتَى رَسُولَ اللّٰهِ
صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ . فَقَالَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ قَدْ اَنْكَرْتُ بَصَرِي . وَاَنَا اُصَلِّي

استثنایه لزوم کورمکسزین ظاهر حالنه کوره معامله بویورولوب فدیه ویرمه‌یه اجبار ایدیلمه‌سی
بابالری ، اوغوللاری ، اقربالری هپ پاره مقابلنده اطلاق اولونان وحقیقت حاله مطلع اولمایان
مهاجرین صحابه‌نك قابلرینی تطییب ایتمك حکمتنه مبنیدر . حضرت عباس بدردن صوکرا هجرته
اذن ایسته‌دیسه‌ده طرف عالیٔ نبویدن : « عمجه‌جنم ، یرکده طور . الله تعالی نبوتی بنمله ختم
ایتدیکی کبی هجرتی‌ده سنکله ختم ایده‌جکدر » دییه کندیسنه نامه کوندرلدیکی روایتی‌ده
واردر . نیته‌کیم‌ده بویله اولدی . صوك مهاجر حضرت عباسدر . فتحدن صوکرا : « لَاهِجْرَةَ
بَعْدَ الْفَتْحِ = فتحدن صوکرا آرتق هجرت یوق » بویورولدی . مکه‌نك فتحی ایچون سفر
نبوی وقوعندن خبردار اولمـایان عباس هجرت نیتیله ترك دیار ایدوب مدینه‌یه توجه ایله‌مش
و (اَبْوَاء) ده اسلام اوردوسنه ملاقی اولارق برابرجه مکه‌یه عودت ایتمشدی . حضرت
عباسك (رضی الله عنه) مؤمن ایکن ایمانك صحابهٔ کرامدن بیله مکتوم طوتولماسی اَخبار
مشرکینی اِخبار خدمتنه خلل کلمه‌مك حکمتنه مستند اولدیغی کبی حضرت عباسه رفق ومرحمتی‌ده
متضمن ایدی . زیرا اولجه سویله‌دیکمز کبی اقراض نقود ایله کسب ثروت ایتمش بر ذات
اولدیغندن اسلامك معلوم اولماسی بوتون مطلوباتنی تهلکه‌یه القا ایده‌بیلیردی . فتح مکه کونی
مشرکین قریشك تاب وتوانی کسیلمش اولدیغندن آرتق کتم ایمانه محل قالمادی . حضرت
عباسك فتحدن برقاچ آی صوکرا مدینه‌یه کلن بحرین خراجندن احسان طلبنده بولونورکن :
« کندیم ایچونده ، عقیل ایچونده فدیه ویرمشدم » دیمه‌سی ایشته مؤمن اولدیغم حالده
مشرك ایمشم کبی بونجه عظیم ضررلره کرفتار اولمشدم دیمك اولور .

لِقَوْمِى . فَاِذَا كَانَتِ الْاَمْطَارُ سَالَ الْوَادِى الَّذِى بَيْنِى وَبَيْنَهُمْ . لَمْ اَسْتَطِعْ اَنْ آتِىَ مَسْجِدَهُمْ فَاُصَلِّىَ لَهُمْ . وَوَدِدْتُ يَا رَسُولَ اللّٰهِ اَنَّكَ تَأْتِينِى فَتُصَلِّى [١] فِى بَيْتِى فَاَتَّخِذَهُ مُصَلًّى . قَالَ فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَاَفْعَلُ اِنْ شَاءَ اللّٰهُ . قَالَ عِتْبَانُ فَغَدَا عَلَىَّ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَاَبُو بَكْرٍ حِينَ ارْتَفَعَ النَّهَارُ . فَاسْتَأْذَنَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ . فَاَذِنْتُ لَهُ . فَلَمْ يَجْلِسْ حِينَ دَخَلَ الْبَيْتَ . ثُمَّ قَالَ اَيْنَ تُحِبُّ اَنْ اُصَلِّىَ مِنْ بَيْتِكَ ؟ قَالَ فَاَشَرْتُ لَهُ اِلَى نَاحِيَةٍ مِنَ الْبَيْتِ . فَقَامَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ . فَكَبَّرَ . فَقُمْنَا . فَصَفَّنَا [٢] . فَصَلَّى رَكْعَتَيْنِ ثُمَّ سَلَّمَ . قَالَ وَحَبَسْنَاهُ عَلَى خَزِيرَةٍ صَنَعْنَاهَا لَهُ . قَالَ فَثَابَ فِى الْبَيْتِ رِجَالٌ مِنْ اَهْلِ الدَّارِ ذُو عَدَدٍ . فَاجْتَمَعُوا . فَقَالَ قَائِلٌ مِنْهُمْ اَيْنَ مَالِكُ ابْنُ الدُّخَيْشِنِ ؟ اَوِ الدُّخْشُنِ [٣] ؟ فَقَالَ بَعْضُهُمْ ذٰلِكَ مُنَافِقٌ لَا يُحِبُّ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ . فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا تَقُلْ ذٰلِكَ . اَلَا تَرَاهُ قَدْ قَالَ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ يُرِيدُ بِذٰلِكَ وَجْهَ اللّٰهِ . قَالَ اللّٰهُ وَرَسُولُهُ اَعْلَمُ . قَالَ فَاِنَّا نَرَى وَجْهَهُ وَنَصِيحَتَهُ اِلَى الْمُنَافِقِينَ . فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَاِنَّ اللّٰهَ قَدْ حَرَّمَ عَلَى النَّارِ مَنْ قَالَ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ يَبْتَغِى بِذٰلِكَ وَجْهَ اللّٰهِ .

ترجمه‌سى

محمود بن الربيع الانصارى [٤] رضى الله عنهدن :

شويله ديمشدر : اصحاب رسول الله صلى الله عليه وسلمدن وبدرده حاضر اولان

[١] بر نسخه‌ده اَنَّكَ تَأْتِيَنِى فَتُصَلِّىَ ...

[٢] « فَصَفَفْنَا » روايتى‌ده واردر .

[٣] « اَوِ ابْنُ الدُّخْشُمِ » روايتى‌ده واردر .

[٤] صغار صحابه‌دندر . صحابيلكى (٦٩) نجى حديث شريفك مضمونى ايله ثابتدر . بعض

انصاردن عِتْبان بن مالك [١] (رضى الله عنه بر كون) [٢] رسول الله صلى الله عليه وسلمه كلوب : « يا رسول الله ، كوزلرمده خير قالمادى [٣] . (حالبوكه) قوممه نماز قيلديران بنم . ياغمورلر ياغديغى وقت اونلرله بنم آرامزده اولان دره آقارده مسجدلرينه كيدوب نماز قيلديراماز اوليورم . يا رسول الله ، كوكلم ايستركه بكا كلوب أومده نماز قيلديراسڭده سنك نماز قيلديغڭ يرى نمازكاه اتخاذ ايده‌يم » ديدى . — راوى ديركه رسول الله صلى الله عليه وسلم عتبانه : « ان شاء الله (بونى) ياپارم » ديه وعد ايتدى . — عتبان ديركه ايرته‌سى صباح رسول الله صلى الله عليه وسلم ايله ابوبكر [٤] ، كون يوكسه‌لديكى وقت بكا كلديلر . رسول الله صلى الله عليه وسلم استيذان ايتدى . بن ده (كيرمه‌سنه) اذن ويردم . أوه كيرديكنده اوطورمادى . صوكرا : « أوكڭ نره‌سنده نماز قيلديغمى ايسترسك ؟ » ديه صوردى .

شراح ، بو حديثى صغر سننه وقصه‌ده حاضر بولونماديغنه باقه‌رق بخارينك تعليقاتى ميانه ادخال ايتمك ايسترلرسه‌ده ابوعوانه ، اوزاعى وزهرى طريقلرندن هر ايكى صحابى بيننده تحديث واقع اولديغنى بيان ايده‌رك متصل اولديغنى افهام ايديور .

[١] خزرجى سالمى‌در . بو حديثدن ده منفهم اولاجغى اوزره بنوسالمه امامت ايدردى . ياشلانمش اولديغى حالده معاويه‌نك ايامنه قدر معمر اولمشدر . ابن سعدك بيانه كوره نبى اكرم صلى الله عليه وسلم ابتداى هجرتده كنديسنى عمر بن الخطاب رضى الله عنه ايله قارداش ايتمشدر . سيرهٔ ابن هشامده‌كى روايتده بويله‌در .

[٢] طبرانينك روايتندن آكلاشيليوركه دعوت جمعه كونى ، اجابت ده ايرته‌سى كون واقع اولمشدر .

[٣] مسلم ايله اسماعيلينك متعدد رواياتنه نظراً عتبان رضى الله عنهه طارى اولان يالكز ضعف بصردن عبارتدر . بخارينك بوراده‌كى روايتنده بو صراحت يوقسه‌ده باشقه يرده‌كى روايتنده اعمى اولارق قومنه امامت ايتديكى و رسول اكرم صلى الله عليه وسلمه : « وَاَنَا رَجُلٌ ضَرِيرُ الْبَصَرِ = بن كوزلرى ضرير بر كيمسه‌يم » ديديكى بيان ايديليور . هر حالده اعمى دكاسه‌بيله اعمايه ياقين بر حالده اولمش اولاجق . بو نقطه‌نك قورجالانماسى اعمانك امامتى صحيح اولوب اولماديغنى تحقيق ايچوندر . اعمانك امامتى صحيحدر .

[٤] ابو اويسك روايتنده : « وَمَعَهُ اَبُو بَكْرٍ وَعُمَرُ » ، مسلمك روايتنده‌ده : « فَاَتَانِى وَمَنْ شَاءَ اللّٰهُ مِنْ اَصْحَابِهِ = اصحابندن اللهك ديله‌ديكى قدر بر غلبه‌لكله نزدمه تشريف ايتدى » دينيلمشدر . آكلاشيلان يالكز ابو بكر الصديق رضى الله عنه ايله برلكده يوله چيقمشلركن عمر ايله برچوق صحابه (رضى الله عنهم) كنديلرينه التحاق ايله‌مش اولاجقلر .

ـ عتبان دیرکه أوك بر طرفنی اوکا کوستردم . رسول‌الله صلی الله علیه وسلم (نمازه) طوروب تکبیر آلدی . بزده (آرقاسنده) طوروب صف اولدق . ایکی رکعت قیلدیروب سلام ویردی . ـ (عتبان) دیرکه رسول‌الله صلی الله علیه وسلمی کندیسی ایچون پیشیردیکمز بر خزیره [۱] (یی یمه‌سی) ایچون آلیقویدق . یورد(مز)ك اهالیسندن برچوق کیمسه‌لر (رسول‌الله صلی الله علیه وسلمك تشریفنی خبر آلارق برر برر) أو(مز)ه کلوب طولدیلر . ایچلرندن بری : «مالك بن الدُّخَیشِن یاخود ابن الدُّخْشُن [۲] نره‌ده ؟» دی(یه صور)دی . حضاردن بری : « او ،

[۱] (الخزیره) سفینه وزننده ... یاغلو چوربایه دینور . وخزیره اون واوفق قییلمش ات ایله اولان بولاماج آشنه دینور . واکر ات ایله اولمازسه (عصیده) دینور . علی قول ات صوینه ایریجه اون ایصلاغنی قاریشدیرمقله اولان چوربایه دینور . اهـ . عاصم افندی . برده صحیحنده مهملات ایله (حریره) روایتی‌ده واردرکه اون ایله یوغورتدن یاپیلیر برچوربادر . مسلمده برده (جَشیشَه) روایتی واردرکه عاصمك بیاننه کوره بولغور ویارمه مقوله‌سنه وبولغور پلاونه دینیرمش که ایچنه أت ، یاخود خرما قییلوب طبخ ایدیلمش اولا .

[۲] طبرانی‌نك ، طیالسی‌نك ، مسلمك روایتلرنده (ابن الدُّخْشُم) دینیلمشدر . مالك ابن الدخش ، حقلرنده : « دیله‌دیککزی ایشله‌یك ، بن سزه مغفرت ایتمشمدر » مآلنده‌کی حدیث قدسی وارد اولان اهل بدردن اولوب صنادید وفصحای قریشدن سُهَیل بن عمروی‌که بالآخره دائرهٔ اسلامه کیروب خدمات برگزیده‌سی ایله تمایز ایتمشدر ـ (رضی الله عنه) اسیر ایدن اودر . ابن عبدالبر : « مالك حقنده‌کی نفاق دیدی قودیسی بر اصل صحیحه استناد ایده‌مز . حسن اسلامنه دلالت ایدن بونجه مآثر حسنه ، بودورلو اتهامنه مانعدر » دیدکدن صوکرا اسناد حسن ایله ابوهریره‌دن رسول‌الله صلی الله علیه وسلمك ، مالك علیهنده سوز سویله‌ین کیمسه‌یه : « اَلَیْسَ قَدْ شَهِدَ بَدْراً ؟ = بدرده حاضر بولونمش دکلیدر ؟ » بویوردقلرینی روایت ایدر . ابن اسحق‌ده مغازیسنده منافقینك برسوء نیتله بنا کرده‌لری اولان مسجد ضِرارِی یاقمایه رسول‌الله صلی الله علیه وسلمك بو ، مالك ایله مَعْن بن عَدِیّ‌یی کوندردکلرینی نقل ایدرکه نفاق ایله آلوده اولان کیمسه‌نك بویله برخدمتله توظیف بویورولاجغی وارد خاطر اولاماز . مالکك بعض منافقین ایله خوش کچینمه‌سی ، صحابهٔ کرامك شبهه‌سنی دعوت ایدیوردی‌که هرحالده بونده ـ حاطب بن ابی بَلْتَعه کبی ـ برعذری اولدیغی آکلاشیلیور . معلوم اولدیغی اوزره حاطب رضی الله عنه‌ك‌ده ظاهر حالی نفاق ومشرکین قریشه جاسوسلق کبی کورونیورمشدی . بوجرمی طویانلر هپ نفاقنه قائل اولدیلر . حضرت فاروق‌ده قتلنه اذن دیله‌دی ایدی . فقط عذرینی رسول اکرم صلی الله علیه وسلمه عرض ایدنجه مقبول اولدی .

اللهه ورسول‌اللهه محبتی اولمایان برمنافقدر » دیدی . رسول‌الله صلی الله علیه وسلم اوکا : « بویله دیمه . کورمیورمیسك که لا اله الا الله (محمد رسول‌الله) دییور . وبونی لوجه‌الله سویلیور » بویوردی . (او ، سویله‌ین‌ده) : « الله ورسول‌الله اعلمدر » دیدی . ـ عتبان دیرکه نبی أکرم صلی الله علیه وسلمی منافقین حقنده (هپ بویله) متوجه وخیرخواه بولوردق . (صوکرا) رسول‌الله صلی الله علیه وسلم : « الله تعالی رضای باری‌یی آرایارق لا اله الا الله دیین کیمسه‌یی نار (جحیم)ه حرام ایتمشدر » [۱] بویوردی .

وتعجب ایدنلره : « حاطب ، اهل بدردندر . الله تعالانك اهل بدره باقوب « دیله‌دیککزی یاپك . بن سزه مغفرت ایتمشمدر دیمه‌دیکنی نه بیلیرسکز ؟» جوابی ویریلدی . ینه بوحدیثده حقنده وارد اولان کلام نبوی ایله مسجد ضراری یاقمایه مأموریتی مالکك برائت ذمتنه لهنده معلوممز اولان ایکی پارلاق شهادتدر .

[۱] صدق ایله وجاندن ، کوکلدن کلمهٔ شهادتی تلفظ واذعان ایدن کیمسه‌نك نار جحیمه حرام اولاجغی انس ومُعاذ بن جبل رضی الله عنهمادن مروی (۱۰۵) نجی حدیثده‌ده کچمشدی . دیکر طرفدن ابوسعید خدریدن مروی (۲۱) نجی وینه انسدن مروی (۴۱) نجی حدیثلرده قلبنده خردل دانه‌سی وذره مقداری ایمان اولانلرك جهنمدن اخراج ایدیله‌جکلری خبر ویریلیور . کناهلری عفو اولونمامش اهل معاصینك جهنمه اوغرادقدن صوکرا جنته کیره‌جکلرینه دائر دها برچوق آثار واردر . اخبارده نسخ جاری اولامایه‌جغندن بواحادیثك بینی تألیف ایتمك اقتضا ایدر . ایشته بونك ایچون بورادہ‌کی تحریمدن مقصد (تخلید) در دیمشلردر . بو تقدیرده کلمهٔ شهادته مخلصاً لوجه‌الله قائل اولانلر ، مخلد فی النار اولمازلر دیمك اولور . دها کوزل بر توجیهه کوره قرارکاه کفار اولان آتشدن مصون اولورلر دیمکدر . بو تقدیره کوره عصاة مؤمنین دار عذابه داخل اولسه‌لر بیله کفار مثللی مخلد اولمایه‌جقلری کبی کفاره خاص وعید الٰهی اولان « کُلَّمَا نَضِجَتْ جُلُودُهُمْ بَدَّلْنَاهُمْ جُلُوداً غَیْرَهَا لِیَذُوقُوا الْعَذَابَ = اونلرك دریلری آتشده یانوب پیشدکجه عذابی طویسونلر دییه اونلره بدل تازه‌لنمش باشقه دریلر ویریرز » آیت کریمه‌سنك حکمی آلتنده اولمازلر معناسنه‌در . طبرانینك « اوسط » نده مروی : « اِنَّمَا حَرُّ جَهَنَّمَ عَلٰی اُمَّتِی کَحَرِّ الْحَمَّامِ = جهنم صیجاغنك امتمه تأثیری آنجق حمام صیجاغنك تأثیری کبیدر » حدیثی‌ده بومعنایی مؤیددر . بوحدیثه کوره کافر ایله مؤمن فاسقك یانمالری بیننده‌کی فرق برینك حمام کلخنی ایچنه آتیلمش اودون کبی یانماسی دیکرینك ایسه پك صیجاق حمام خلوتنده پك زیاده بوغالوب معذب اولماسی قبیلندندر . یالکز ابوبکر الصدیق رضی الله عنه‌دن مروی اولان بوحدیثك اسنادنده بر درجه‌یه قدر ضعف واردر .

٢٦٩ . عَنْ عائِشَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْها اَنَّ اُمَّ حَبِيبَةَ وَاُمَّ سَلَمَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُما ذَكَرَتا كَنِيسَةً رَأَتاها بِالْحَبَشَةِ فيها تَصاوِيرُ . فَذَكَرَتا ذٰلِكَ لِلنَّبِىِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ . فَقالَ اِنَّ اُولٰئِكَ اِذا كانَ فيهِمُ الرَّجُلُ الصّالِحُ فَماتَ بَنَوْا عَلى قَبْرِهِ مَسْجِداً . وَصَوَّرُوا فيهِ تِلْكَ الصُّوَرَ . وَاُولٰئِكَ شِرارُ الْخَلْقِ عِنْدَ اللّٰهِ يَوْمَ الْقِيامَةِ .

ترجمه‌سی

(ام‌المؤمنين) عائشهٔ (صدّيقه) رضى الله عنهادن :

شويله ديمشدر : (بر دفعه ام‌المؤمنين) امّ حَبيبه ايله ام سَلَمه رضى الله عنهما [١] حبشستانده (كوردكارى) تصاوير (وتمائيل)ى حاوى بر كليسه‌يه [٢]

[١] امّ المؤمنين امّ‌حبيبه رضى‌الله عنهانك اسمى رَمْله اولوب اكابر قريشدن ابوسفيان صَخْر بن حَرْب ك كريمه‌سيدر . سابقات مسلماتندندر . زوجى عُبَيْدُ‌اللّٰه بن جَحْش ايله برلكده حبشستانه هجرت ايتدى . عبيداللهك اوراده وفاتى اوزرينه هجرتك آلتنجى سنه‌سنده رسول‌الله صلى‌الله‌عليه‌وسلم عمرو بن اُمَيّة الضَمْرى يى كونده‌روب كنديسنى تزوج وعقد نكاحه نجاشى‌يى توكيل ايتديلر . مهرينى نجاشى كندى كيسه‌سندن ويروب مؤخراً مدينهٔ منوره‌يه يوللادى .

امّ سَلَمَه رضى‌الله عنهانك اسمى هِنْد بنت ابى اُمَيَّة المخزوميه‌در . سابقيندن اولان زوجى ابو سَلَمه ايله برلكده حبشستانه هجرت ايدوب مدينهٔ منوره‌يه عودتلرنده زوجنك وفاتى اوزرينه امهات مؤمنين سلكنه دخول ايله مشرف اولمشدر .

هرايكيسى‌ده زوجلرى كبى قريشك الك بويوك خاندانندن اولمقله برابر سابقات مهاجراتدن اولدقلرينه حرمةً وقلب محزونلرينى تطييباً بوصورتله مظهر تلطيف نبوى اولمشلردر .

[٢] بو كليسه‌نك اسمى بخارينك ديكر روايتنده ذكر ايديلديكى اوزره (ماريه) ايمش . بولفظ حقنده قاموس ترجمه‌سنده شو سوزلره مصادف اوليورز : « (المارية) صاحبه‌وزننده آق ودوز تويلو بوزاغيسى اولان اينكه دينور . ظاهر لسان عوامده ديشى قيونه ماريه تعبيرى بوندندر . اه قاموس ترجمه‌سى ، (المارّيّة) ياى مشدده ايله تويلرى دوبدوز وهموار بغرتلاق قوشنه دينور . اه . كذا . شارح عينى ماريه‌نك مخفف ويا مشدد تلفظ اولونديغنه كوره معناسى بونلر اولاجغنى سويله‌يه‌رك (مرو) دن مشتق اولماسنى ترجيح ايله‌ديكنى ايماء ايتمك ايسته‌مشسه‌ده بو قدر تكلفه حاجت يوقدر . بو كليسه ، مريم آنا كليسه‌سيدر .

دائر قونوشديلر . (صوكرا) بوندن نبى اكرم صلى الله عليه وسلمه (ده) بحث ايتديلر . بويوردى كه اونلر ، ايچلرنده بر صالح كيمسه ظهور ايدوب وفات ايتديكنده [١]

[١] قبور صالحين اوزرينه مسجد بناسيله قبر صاحبلرينه عبادتى آكديرير وجه ايله تعظيم ايتمك شرعاً منهيدر . نبى اكرم صلى الله عليه وسلم بو تعظيم كيت كيده عبادت اوثانه مؤدّى اولور ديه سدّ ذريعه ايچون بونى نهى وقبور انبياىى مسجد اتخاذ ايدن يهود ونصارايه لعنت بويورمشلردر . هم بونهيك ـ قريباً كله‌جك (٢٧٤) نجى حديثدن آكلاشيلاجغى اوزره ـ صوك مرض نبويده وقوعه كلمه‌سى ، نسخدن مصون بر امر محكم اولديغنه قوى بر دليلدر . شارح عينى ديركه بو ، بوتون امتك معلومى اولديغى ايچون صحابه وتابعين حضراتى مسجد نبوى‌يى توسيعه احتياج مس ايتديكى زمان بعدالتوسيع مسجدك اورته‌سنه تصادف ايدن قبر سعادت نبوى اطرافنه ـ عوام ناس اورايه ياناشوب‌ده امم سالفه‌نك كوستردكلرى نابمحل بتپرستانه تعظيمانه ميدان قالماسون ديه ـ دائراً مادار يوكسك ديوارلر چويردكدن صوكرا ـ مصلينك قبرشريفى قبله‌سنه آلوب نمازقيلماسنه امكان براقماق ايچون‌ده شمالى ركنلر جهتندن قبله‌دن منحرف ايكى ديوار دها انشا ايتديلر .

بو حديث شريفدن منفهم اولان مسئله‌لر ايكيدر : ١ ـ قبورى مسجد اتخاذ ايتمك ، ٢ ـ تصاوير وتماثيلى آصوب ديكمك . بر ميتك شانته تعظيماً قبرينك باشنده نماز قيلمقدن نهى وتحذير بويورولديغى كبى على‌الاطلاق مقبره‌ده نماز قيلمقدن‌ده نهى بويوروليور . شق اول حقنده‌كى نهى ، لعنتله برلكده وارد اولديغى ايچون حرمتنده بوتون علما متفقدر . يالكز بر صالحك قبرى جوارنده بر مسجد اتخاذ ايدوب اوكا تعظيم وتوجه قصد ايتمكسزين محضا قبريله تبرك نيتنده اولانلرك بووعيد شديدنبوى‌يه داخل اولامايه‌جقلرينى بعضلرى سويله‌مشلردر . قبرستان ايچنده ، ياخود قبر اوستنده نماز قيلمانك حكمى ايسه اختلافليدر . امام احمد ابن حنبل مقبره‌ده صلاتك على‌الاطلاق حرمتنه قائل اولمشدر . قبر منبوش (آچيلمش) اولسون اولماسون ، نجاستدن قورونمق ايچون مصلى بر يايغى ياىسون ياىماسون ، نماز ايستر قبرلر آراسنده ، ايستر قبرلردن آيرى بر يرده ، ايسترسه قبرك اوستنده بنا اولونمش يوكسك بر يرده قيلينمش اولسون اوكا كوره هيچ فرق يوقدر . ائمهٔ مجتهديندن ابو ثورده : « اَلْاَرْضُ كُلُّها مَسْجِدٌ اِلَّا الْمَقْبُرَةَ وَالْحَمّامَ = مقبره‌ايله حمامدن باشقه ارضك هريرى مسجددر » كلام نبويسنه بناءً اونك كبى حرمتنه حكم ايله‌مشدر . سفيان ثورى ، ابوحنيفه ، اوزاعى على‌الاطلاق مقبره‌ده نمازك كراهتنه قائللردر . امام شافعى‌يه كوره ايسه مقبرهٔ منبوشه‌نك طوپراغى موتانك أتى ، ايرينى وسائر نجس اجزاسيله قاريشمش بولونورسه نجاست طولاييسيله اوراده نماز جائز دكلدر . يوقسه مقبره‌نك تميز برطرفنده نماز قيلينابيلير . امام مالك كنديسندن ايديلن برروايته كوره مقبره‌ده نماز قيلمقده بأس كورميور . ديكر روايتده‌ايسه مكروهدر ديور . قبرستانده نمازدن نهيك علتى ، بعض علمايه كوره تلوث احتماليدر . ايشته بونلر نجاسته حائل احداث ايتدكدن صوكرا صلاتك جوازينه قائللردر . ديكرلرينه كوره ايسه

قبری اوزرینه بر مسجد (نمازكاه) بنا واو مسجده او صُوَر (وتماثیل)ی تصویر ایدر(وب قو)رلردی . ایشته اونلر [١] قیامت کوننده مخلوقاتك اڭ شریرلریدر .

٢٧٠ . عَنْ اَنَسٍ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ قَدِمَ النَّبِیُّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ الْمَدِینَةَ . فَنَزَلَ اَعْلَی الْمَدِینَةِ فِی حَیٍّ یُقَالُ لَهُمْ بَنُو عَمْرِو بْنِ عَوْفٍ . فَاَقَامَ النَّبِیُّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ فِیهِمْ اَرْبَعَ عَشْرَةَ لَیْلَةً . ثُمَّ اَرْسَلَ اِلَی بَنِی النَّجَّارِ . فَجَاؤُا مُتَقَلِّدِینَ السُّیُوفَ . فَكَاَنِّی اَنْظُرُ اِلَی النَّبِیِّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ عَلَی رَاحِلَتِهِ . وَاَبُو بَكْرٍ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ رِدْفُهُ . وَمَلَأُ بَنِی النَّجَّارِ حَوْلَهُ . حَتَّی اَلْقَی رَحْلَهُ بِفِنَاءِ اَبِی اَیُّوبَ . وَكَانَ یُحِبُّ اَنْ یُصَلِّیَ حَیْثُ اَدْرَكَتْهُ الصَّلَاةُ . وَیُصَلِّی فِی مَرَابِضِ الْغَنَمِ . وَاِنَّهُ اَمَرَ بِبِنَاءِ الْمَسْجِدِ . فَاَرْسَلَ اِلَی مَلَاِ بَنِی النَّجَّارِ . فَقَالَ یَا بَنِی النَّجَّارِ ثَامِنُونِی بِحَائِطِكُمْ هٰذَا . قَالُوا لَا وَاللّٰهِ . لَا نَطْلُبُ ثَمَنَهُ اِلَّا اِلَی اللّٰهِ تَعَالٰی . قَالَ اَنَسٌ فَكَانَ فِیهِ مَا اَقُولُ لَكُمْ قُبُورُ الْمُشْرِكِینَ . وَفِیهِ خَرِبٌ [٢] . وَفِیهِ نَخْلٌ . فَاَمَرَ النَّبِیُّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ بِقُبُورِ الْمُشْرِكِینَ فَنُبِشَتْ . ثُمَّ بِالْخَرِبِ فَسُوِّیَتْ . وَبِالنَّخْلِ فَقُطِعَ . فَصَفُّوا النَّخْلَ قِبْلَةَ الْمَسْجِدِ . وَجَعَلُوا عِضَادَتَیْهِ الْحِجَارَةَ .

امواته حرمتدر. بخاریده ذکر ایدیلدیکنه کوره عمر رضی الله عنهك برقبر یاننده نماز قیلان انس بن مالكه : « امان ، قبر وار ! قبر وار ! » دییوبده نمازی اعاده ایتدیرمه‌مه‌سی ده ایكنجی علته اعتبار ایتدیکنه علامتدر .

تصاویر وتماثیلك منهی اولماسی ده اکثریا محبوب القلوب کیمسه‌لرك یاد محاسنلرینی ابقا وادامه کبی بر نیت حسنه ایله باشلامشکن کیت کیده محبتك تعظیمات وعبادات مشرکانه‌یه انقلاب ایتمش اولماسندن ناشی اولوب بو احتمال قاپیسنی بوسبوتون سد ایتمك مقصد شارع داخلنده‌در . (٢٤٤) نجی حدیث ایله حاشیه‌لرینه‌ده مراجعت .

[١] بوراده‌کی اسم اشارتك عابدلره‌ده ، مصورلره‌ده عائدیتی واردر .

[٢] « خَرِبٌ » و « خِرَبٌ » روایتلری واردر .

وَجَعَلُوا یَنْقُلُونَ الصَّخْرَ وَهُمْ یَرْتَجِزُونَ . وَالنَّبِیُّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ مَعَهُمْ وَهُوَ یَقُولُ :

اَللّٰهُمَّ لَا خَیْرَ اِلَّا خَیْرُ الْاٰخِرَهْ فَاغْفِرْ لِلْاَنْصَارِ وَالْمُهَاجِرَهْ

ترجمه‌سی

انس (بن مالك) رضی الله عنه‌دن :

شویله دیمشدر : نبی اکرم صلی الله علیه وسلم (هجرته مأذون بویورولدیغی زمان مدینه‌یی) تشریف ایدوب مدینه‌نك اوست طرفنده [١] بنو عمرو بن عوفك بولوندقلری محله‌ده (یورده) قوناق ایتدی . نبی محترم صلی الله علیه وسلم اونلرك

---

[١] متنده (اَعْلَی الْمَدِینَةِ) دینیلمشدرکه مدینه‌نك اڭ یوکسك طرفی دیمکدر . شارحلر مدینه‌نك بو اڭ یوکسك طرفی (عالیه) تسمیه اولوندیغنی ذکر ایدیورلر . معجم البلدانك ایضاحنه کوره ایسه مدینه‌نك نجد جهتندن تهامه‌یه طوغرو کان کوی ومعموره‌لرینه (عالیه) ، تهامه جهتندن مدینه‌یه طوغرو اولانلرینه (سافله) دینیرمش . ایوب صبری پاشا مرحومده (مرآت مدینه) سنده دییورکه : « عالیه ایکی موضع اولوب بری بلاد واسعهٔ حجازیه‌دن ، دیکری عوالئ مدینه‌دن عبارتدر . حجازك عالیه‌سی بلاد حجازیه‌نك اشرف واعلاسیدر . مدینه عالیه‌سی ایسه مدینة الرسولك جهت قبلیسنده بولونان قباقریه‌سی وبوقریه‌نك اوست طرفی اولوب مبدئی مسجد سعادتله برمیل ، منتهاسی اوچ ویا دورت میلدر . لکن بو تعریف عالیهٔ مدینه‌نك جهات معموره‌سنه نظراً اولوب یوقسه غیر معمور اولان منتهای عالیه مدینهٔ منوره‌یه آلتی وعلی قولٍ سکز میل قدر ایلریسنده‌در . » بو ایضاحلره کوره (اعلی المدینه) دیمکله مدینه‌نك نجده طوغرو اڭ اوزاق معموره‌سی قصد ایدیلمش اولیور. بو معموره مدینه‌دن مکه‌یه توجه ایدرکن ایکی میل مسافه‌ده یولجینك صولنه دوشن (قُبا) کوییدرکه خزرجیلردن بنو عمرو بن عوف یوردی ایدی . اسلامده عمومه عائد ایلك مسجد اوراده بنا اولوندی . بو مسجدك قبله‌سی بیت المقدسه توجیه ایدیلمشدی . نبی اکرم صلی الله علیه وسلم جماعت نمازینی علناً اصحاب کرامنه ایلك دفعه اوراده قیلدیرمشلردر .

هجرت سنیه‌نك یوم وتاریخی حقنده‌کی روایتلر متخالف ایسه‌ده اصح واشهر اقواله کوره غار ثَوْردن بر بازار ایرته‌سی کونی چیقیلمش وقبایه ینه بر بازار ایرته‌سی کونی وقت ظهردن اولجه مواصلت بویورولمشدر . غازی احمد مختار پاشا مرحوم (اصلاح التقویم) نده روایت مشهوره‌یی حسابات فنیه ایله تأیید ایده‌رك ٦٢٢ سنهٔ میلادیه‌سی ایلولنك یکرمنجی وربیع الاولك ٨ نجی بازار ایرته‌سی کونی شمس برج میزانه کیردیکی ساعتده قبایه واردیغنی خبرویریور.

ایچنده اون دورت کون اقامت بیوردی [۱] . صوکرا (دایيلری اولان) بنو النجاره [۲] خبر کوندردی . اونلرده قیلیجلری بویونلرنده آصیلی اولارق کلدیلر. دوه‌سی (قَصْواء) اوستنده نبی اکرم صلی الله علیه وسلم ایله ترکیسنده ابوبکر رضی الله عنه وچوره‌سنده بنوالنجار جماعتی (اولدقلری حالده یوله چیقیشلری) حالا کوزمك او کنده‌در . نهایت ابو ایوب (خالد بن زید انصاری)ك حوالیسنده دوه‌سنی چوکرتدی [۳] . (علیه الصلاة والسلام افندیمز) نره‌ده نماز وقتی کیررسه

[۱] نبی اکرم صلی الله علیه وسلم قباده مدت اقامتلری اثناسنده أوسیلردن (کُلْثُوم بن هِدْم)ك خانه‌سنده مسافر قالمشلردر . سعد بن خَیْثَمه‌نك خانه‌سنده‌ده مسافر قالدقلری مروی‌ایسه‌ده مشارالیه سعدك خانه‌سی بكارلر ایچون سربست اولمق طولاییسیله (بَیْتُ العِزاب) نامنی آلوب علیه الصلاة والسلام افندیمز ، کلثومك خانه‌سندن هرکون سعد بن خیثمه‌نك خانه‌سنه چیقدقلری وزواری اوراده قبول بیوردقلری ایچون بو روایت رواج بولمشدر . مدت اقامتلری ـ بوراده دینیلدیکی واکثر محدثینك روایت ایتدیکی کبی ـ اون دورت کون ایسه‌ده بخارینك مُسْتَمْلی ایله حَمَوی طریقلرندن روایتنه نظراً یکرمی دورت کون ، زهری‌یه کوره اون بوقدر کون ، عُوَیْمِر بن ساعده‌نك روایتنه کوره اون سکز کوندر. « مواهب لدنیه » ده ایسه پازار ایرته‌سی ، صالی ، چهارشنبه وپنجشنبه کونلری قباده قالوب مسجد شریفك بناسنی قوردقدن صوکرا جمعه کونی قوشاق وقتی یوله چیقدقلری و ایلك جمعه نمازینی (رانُوْناء) ده‌کی سالم بن عوف یوردنده قیلدیردقلری نقل ایدیلیور . رانوناده‌کی مسجدك اسمی (الغُبَیْب) و (مسجد جمعه) در . هرحالده قبادن مدینه‌یه توجه نبوی بر جمعه کونی اولدیغی ثابتدر . انس بن مالکك بوراده عن مشاهدةٍ تعریف ایده‌جکی سفر رسالتپناهی ایشته بو جمعه نمازندن صوکراکی مدینه‌یه کیریش سفریدر .

[۲] جدّ اعلای نبوی (صلی الله علیه وسلم) هاشم بن عبد مناف نجاریلردن ـ ابن هشامك قولنه کوره ـ عمرو بن زیدك کریمه‌سی (سَلْمی) یی تزوج ایدوب اوندن جد نبی علیه السلام عبدالمطلب تولد ایتمشدر. بناءً علیه بنوالنجار علیه الصلاة والسلام افندیمزك دایيلری اولمش اولورلر .

[۳] غازیاً قسطنطینیه‌یه کلوب رحمت رحمانه قاووشان والیوم خارج سورده قبری زیارتکاه مسلمین اولان ابو ایوب خالد بن زید انصاریٔ خزرجیٔ نجّاری رضی الله عنهدر. اهل سیرك بیاننه کوره علیه الصلاة والسلام افندیمز حضرتلری مدینه‌یه کیررکن قَصْوایی دیله‌دیکی کبی کیتمك اوزره سربست براقشلردی . انصار کرام محله‌لرندن هانکیسنه واردیسه اهالیسی ،

اوراجقده نماز قیلمایی سوردی . طاوار آغللرنده‌ده قیلدیغی اولوردی . (صوکرا رسول اکرم صلی الله علیه وسلم) مسجدك بنا اولونماسنی امر ایتدی . بنو النجار طاقیمنه (آدم) کوندروب : « ای بنی النجار ، عرصه‌کزك قیمتنی بکا سویله‌یك (ده تأدیه ایده‌یم) » بیوردی [۱] . اونلر ایسه : « والله اولاماز . بز ، اونك (بدل) قیمتنی آنجق اللهدن ایسته‌رز » دیدیلر . (او چویریلمش باغچه‌نك) ایچنده شو سویله‌یه‌جکلرم واردی : (برکره) مشرکین قبرلری واردی . (صوکرا) اویوق وتومسك ، باقیلمامش خراب یرلری واردی . (برده) خرما آغاجلری واردی. نبی اکرم صلی الله علیه وسلم امر ایتدی ، مشرکین قبرلری نبش (یعنی کمیکلری چیقاریلوب باشقه یره دفن) اولوندی . صوکرا (او باقیلمامش) خراب یرلر

عقبه‌ده‌کی عهد مبرمه صداقتلرینه تلمیحاً : « یارسول الله ، ایشته بورایه ، اهل قوته ، دست اعدانك اوزانماسنه مانع اولاجقلره بیورك » دییه‌رك دوه‌نك یولارینه یاپیشوب کندیلرینه طوغرو چکرلر ، رسول الله صلی الله علیه وسلمده : « براقك ، او مأموردر » بیوررلر وبوصورتله کیمسه‌یی خاطرمانده ایتمزلردی . قصوا ایسه صاغه‌صوله باقینه‌رق یولنه کیدیوردی. نهایت شیمدیکی مسجدسعادتك قاپی یرنده‌کی مالك بن النجارك خانه‌سی اوکنه کلنجه چوکدی. او خانه او تاریخلرده اسعد بن زُرارَه‌نك ـ برقوله کوره مُعاذ بن عفراء رضی الله عنهمانك تحت حجرنده اولان ایکی یتیمك ، رافع بن عمرو اوغوللری سهل ایله سهیلك ـ أوی ایدی . دوه، رسول الله صلی الله علیه وسلم هنوز اوزرنده ایکن قالقدی. ابوایوب انصاری رضی الله عنهك قاپیسی اوکنده بردها چوکدی. صوکرا اورادنده قالقوب وایلك چوکدیکی یره دونوب صوك دفعه اولارق اورایه چوکدی. وعلامت قرار وسکون اولمق اوزره بوینی یره یاپیشدیروب ککرزندن بوکوردی. رسول الله صلی الله علیه وسلم : « منزلمز ان شاء الله بوراسیدر » دییه‌رك دوه‌دن ایندیلر. مهمانداراق شرف عالِ العالی آرتق بوطرز اعجازکارانه‌ده تعین ایدن ابوایوب حضرتلری‌ده دوه‌نك سمرینی زید بن حارثه رضی الله عنه ایله آلوب خانه‌سنه کوتوردی .

[۱] دیوار ایله چویریلمش اولان بو عرصه بوندن اولکی حاشیه‌ده بحثلری کچن سهل ابن رافع بن عمرو ایله برادری سهیلك ، بو ایکی یتیمك مالی اولوب قصوانك ایلك وصوك چوکدیکی یردر. ابن سعدك واقدیدن روایتنه نظراً بو عرصه طرف عالیٔ نبویدن اون دیناره صاتین آلیندی. وبدلنی ابو بکر رضی الله عنه ویردی. حضرت صدیق ، نه‌سی وارسه هپسنی نقده تحویل ایله الله ورسولی اوغورنده جمله‌سنی بذل ایتمکی عیالنه اولسون برشی براقمغه ترجیح ایده‌رك برلکده طاشیمشدی . بعض روایتلرده ـ عرصه ایله ترجمه ایتدیکمز ـ « حائِط » لفظی یرینه (مِرْبَد) کلمه‌سی واردرکه خرما قوروتولاجق یر دیمکدر. بو یرکده نفس حائط اولماسنه برمانع یوقدر .

تسویه ایدلدی . صوكرا خرما آغاجلری (دیبلرندن) كسیلدی . خرما آغاجی (كوكده) لرینی (دیرك اولارق) [١] مسجدك قبله طرفنه صیرا ایله دیزدیلر . وقاپونك یان سوكلرینی طاشدن اوردیلر . (اصحاب) رجزلر سویله‌یه‌رك طاش طاشیمایه باشلادیلر . نبی اكرم صلی الله علیه وسلم ده اونلرله برلكده (رجز سویله‌یه‌رك):

« اَللّٰهُمَّ لَا خَيْرَ اِلَّا خَيْرُ الْاٰخِرَةِ   فَاغْفِرْ لِلْاَنْصَارِ وَالْمُهَاجِرَةِ [٢]

[١] قبله‌دن مراد ، اوزمانكی بیت‌المقدسدن یكنا اولان قبله‌در. كتب صحاحده روایت اولوندیغنه كوره عهد نبویده مسجد كرپیچدن بنا اولونوب سقفی خرما داللرندن، دیركلری ده خرما آغاجلری كوكده‌لرندن ایدی . بو محل مقدس بدایت امرده طاشدن اوچ آرشین تمل اوزرینه قورولمش، آدم بویی دیوارلرله محاط وضلعلری یوزر آرشین بربنادن عبارت ایدی .

[٢] « اِنْ هُوَ اِلَّا قَوْلُ رَسُولٍ كَرِيمٍ وَمَا هُوَ بِقَوْلِ شَاعِرٍ = بو قرآن بر رسول كریمك بیلدیردیكی سوزدن باشقه برشی دكلدر . او، بر شاعر سوزی دكلدر » ایله « وَمَا عَلَّمْنَاهُ الشِّعْرَ وَمَا يَنْبَغِي لَهُ اِنْ هُوَ اِلَّا ذِكْرٌ وَقُرْاٰنٌ مُبِينٌ = بز ، پیغمبرمزه شعر تعلیم ایتمه‌دك . اوكا یاراشمازده . اونك سویله‌دیكی ذكر وموعظه‌دن ، قرآن مبیندن باشقه برشی دكلدر . » آیت كریمه‌لری منطوقلرنجه رسول اكرم صلی الله علیه وسلم افندیمز حضرتلرینه شاعر اطلاق غیرجائز وغیرصحیحدر . واقعا بوحدیثده روایت اولونان رجز گونه كلام ایله ینه بنای مسجد اثناسنده بویوردقلری :

« هٰذَا الْحِمَالُ لَا حِمَالُ خَيْبَرْ   هٰذَا اَبَرُّ رَبَّنَا وَاَطْهَرْ » ؛

كذا بر غزاده :

« هَلْ اَنْتِ اِلَّا اِصْبَعٌ دَمِيتِ   وَفِي سَبِيلِ اللّٰهِ مَا لَقِيتِ »

و : « اَنَا النَّبِيُّ لَا كَذِبْ   اَنَا ابْنُ عَبْدِ الْمُطَّلِبْ »

بویوردقلری كتب صحاحده روایت اولونیور . فقط بو كلمات نبویه‌نك هپسی رجزدر . رجز ایسه نصفی، یاثلثی، حذف ایدلمش ، بونتولمش بیت اولدیغنه كوره شعر اقسامنه غیر داخل ، شوقدركه شعره بكزر بر كلام مسجعدن عبارت قالیر. بوندن طولایی ائمهٔ لسانك اكثریسی رجزی شعرعد ایتمكدن ابا ایدرلر. عرف ناسده شاعر شعر سویله‌مكی، راجزده رجز سویله‌مكی اعتیاد ایدن كیمسه‌یه اطلاق اولونور . اتفاق اولارق برمصراع ویا بربیت سویله‌ین كیمسه‌یه شاعر دینیله‌مه‌یه‌جكی كبی رجز نوعندن برسوز سویله‌ینه‌ده شاعر دینمز. باقیكز قرآن كریمده بیله « لَنْ تَنَالُوا الْبِرَّ حَتّٰى تُنْفِقُوا مِمَّا تُحِبُّونَ » قبیلندن موزون دوشمش نظملره تصادف

یعنی : « الـٰهی ، آخرت خیرندن باشقه خیر (دینه‌جك برشی) یوقدر . اویله ایسه انصار ایله مهاجرینه مغفرت ایت » بویوریوردی .

٢٧١ . عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا اَنَّهُ كَانَ يُصَلِّي اِلٰى بَعِيرِهِ وَقَالَ رَاَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَفْعَلُهُ .

ترجمه‌سی

(سند متصل ایله) روایت اولونیوركه ابن عمر رضی الله عنهما دوه‌سنی قبله‌سنه آلارق نماز قیلوب : « نبی اكرم صلی الله علیه وسلمك بویله یاپدیغنی كوردم» دیمشدر [١] .

ایدیلیر . فقط بونلره شعر دیمه‌یی كیمسه خاطره كتیرمز . بالخصوص (الْاٰخِرَةِ) ایله (وَالْمُهَاجِرَةِ) انظرینی علیه الصلاة والسلام افندیمزك تالری كسرایله تلفظ بویوردقلری ، مستملی ایله حموی روایتلرنده ایسه لامك حذفیله « فَاغْفِرِ الْاَنْصَارَ » بویورولدیغی ده روایت اولونیوركه بوتقدیرده جزء بیت اولمق اعتباریله‌ده كلام موزون اولماز. دیكرلرینك‌ده بوزوق وزن ایله تلفظ بویورولدیغی مرویدر . علیه الصلاة والسلام افندیمز شعرك اوقدر بیكانه‌سی ایدیلركه باشقه بركیمسه‌نك شعرینی‌ده موزون اوقوماز ، یاخود اوقویامازلردی ، نیته‌كیم معلقه صاحبی طَرَفَة بن الْعَبْدك مشهور :

سَتُبْدِي لَكَ الْاَيَّامُ مَا كُنْتَ جَاهِلًا   وَيَاْتِيكَ بِالْاَخْبَارِ مَنْ لَمْ تُزَوِّدِ

بیتی ایله تمثل بویوررلركن ایكنجی مصراعی « ویأتیك من لم تزوّدْ بالاخبار» صورتنده سویله‌مشلر وحضرت صدیق : « یا رسول الله ، شاعر بویله سویله‌مه‌مش و یأتیك بالاخبار من لم تزود دیمشدر » دینجه : « ایكیسی‌ده بردر » بویورمشلردر . بونك اوزرینه حضرت صدیق : « شهادت ایدرم‌كه سن شاعر دكلسك . شعر الكدن بیله كلمز » دیمشدر .

[١] بوندن اولكی حدیثلرده رسول الله صلی الله علیه وسلمك طاوار آغیللرنده نماز قیلدقلری روایت اولونمشدی (١٧٣ و ٢٧٠ نجی حدیثلره مراجعت .) حال بوكه دوه اولان یرده نماز قیلمق جائز اولوب اولمادیغی مسئله‌سی‌ده واردر . ابن عمر رضی الله عنهمانك یاپدیغی كبی راحله‌سنی ستره ایدوب ادای صلاتده وراحله اوستنده صلاة نافله قیلمقده بأس اولمادیغی متفق علیه ایسه‌ده دوه یاتاقلرنده - قویون آغیللرنده اولدیغی كبی - نماز قیلمانك حكمنده اختلاف ایدیلمشدر . صوباشلرنده سورو سورو دوه‌لرك بریكوب مدت مدیده یاتدقلری یرلر علی الاكثر پیس اولمقدن خالی اولمادیغی كبی كینلی دوه‌لردن برینك مصلی‌یه آكسزین

٢٧٢ . عَنْ اَنَسٍ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ النَّبِیُّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ عُرِضَتْ عَلَیَّ النَّارُ وَاَنَا اُصَلِّی .

ترجمه‌سی

انس (بن مالك) رضی الله عنه نبی اکرم صلی الله علیه وسلمك : « بن نماز قیلارکن نار (جحیم) بکا عرض اولوندی » بویوردقلرینی روایت ایدیور [١] .

صالدیروب تلف ایتمه‌سی احتمالنه بناءً قلبی وسوسه‌دن‌ده فارغ براقماز . بوندن طولایی اَعْطان و مَبارِكِ اِبلده یعنی دوه یاتاقلرنده نمازدن نهی حقنده وارد احادیث عدیده‌نك بعضلرنده بونهی (فَاِنَّها مِنَ الشَّیاطِینِ) دیه اخلاق شیطانیه ایله متصف اولملریله تعلیل بویورولمشدر .

حکم شرعی‌یه کلنجه جمهور فقها بوکبی یرلرده طاهر اولمق شرطیله نماز قیلمایی تجویز ایدیورلر . ابو حنیفه ، مالك ، شافعی ، ابویوسف ، محمد بن الحسن ودیکر برچوق مجتهدین هپ بورأیده اولوب وارد اولان نهیلری کراهت تنزیهه حمل ایتمشلردر . حسن بصری ، اسحق ابن راهویه ، ابوثور کبی بعضلری ایسه مکروهدر دیرلر . احمد ابن حنبلدن روایت مشهوره‌یه کوره اوراده قیلینان نماز فاسددر . صیغیر آخیرلری ، قویون آغیللرینه قیاس ایدیلمشدر .

ابو موسی الاشعری رضی الله عنهك دارُالبَرِید یعنی منزلخانه بارکیرلری آخیرنده ، صحرا ایانی باشنده اولدیغی حالده نماز قیلوب : « بوراسی‌ده ، اوراسی‌ده بردر » دیدیکنی بخاری ، یوقاریده کچن (١٧٢) نجی حدیثه توطئه اولارق تعلیقاً روایت ایدیور . آنجق امام مالکه کوره - بوللرینك نجاستنه بناءً - آت آخیرلرنده نماز قیلمق جائز دکلدر .

[١] بخارینك بوحدیثی معلقدر . مؤلفك اوندن صوکرا ابن عباس رضی الله عنهمادن مروی حدیث موصولی براقوب بونی نه‌دن انتخاب ایتدیکنك سببی آکلاشیلمیور . ابن عباس حضرتلری : « اِنْخَسَفَتِ الشَّمْسُ فَصَلّی رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ قَالَ اُرِیتُ النَّارَ فَلَمْ اَرَ مَنْظَراً کَالْیَوْمِ قَطُّ اَفْظَعَ = کونش طوتولدی . رسول الله صلی الله علیه وسلم نماز قیلدیردی . صوکرا - : « بکا جهنم کوستریلدی . بوکونکی قدر فظیع هیچ بر منظره‌یی عمرمده کورمه‌دم » بویوردی » دییور . بو (٧٦) نجی حدیثده موضوع بحث اولان کسوف حادثه‌سیدرکه بخاری متعدد یرلرده برچوق صحابه‌دن کاه مختصر ، کاه مفصل اولارق روایت ایدر . بوراده حکمت ایرادی ، قارشیسنده اوجاق ، آتش ، یاخود مشرکینك معبود اتخاذ ایتدکلری باشقه برشی اولدیغی حالده لوجه الله نماز قیلمانك جائز اولدیغنی کوسترمك ایچون - طرز استدلال ضعیف اولمقله برابر - ایراد ایتمشدر . مع هذا حنفیه نوعاً ماتشبه صورتنده

٢٧٣ . عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُمَا عَنِ النَّبِیِّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اجْعَلُوا فِی بُیُوتِکُمْ مِنْ صَلَاتِکُمْ . وَلَا تَتَّخِذُوهَا قُبُوراً .

ترجمه‌سی

(عبدالله) بن عمر رضی الله عنهما نبی اکرم صلی الله علیه وسلمك : « نمازکزك برقسمنی أولرکزده قیلکز . (أولرکزی) قبرلره چویرمه‌یکز [١] » بویوردقلرینی (مرفوعاً) روایت ایتمشدر .

اولدیغی ایچون بویله نماز قیلمانك کراهتنه قائللردر . ابن سیرینك‌ده اوجاغه قارشی نماز قیلمایی کریه کوردیکنی ابن ابی شیبه «مصنف»نده روایت ایدیور. دیکر فقها بونده بأس کورمیورلر. (٧٦ ، ٨١ ، ٣١٦ ، ٣٢٣ ، ٤١٧ نجی حدیثلرله «کتاب الکسوف»ده‌کی حدیثلرده مراجعت .)

[١] أولری قبر ایتمه‌مه‌نك معناسنده اختلاف ایدیلمشدر. جمهورك آکلادیغی معنایه کوره بوکلام عالیٔ نبوی تشبیه بلیغ قبیلندن اولوب « أولرکزی قبرلر کبی نمازدن وتلاوت قرآندن خالی براقوب‌ده صورتده - کندیلرندن تکالیف ساقط وعمللری منقطع اولمش - موتایه بکزه‌مه‌یکز » دیمکدر. نیته‌کیم طبرانینك : «أولرکزی الله تعالانك ذکریله تنویر ایدیکز. أولرکزده چوقجه تلاوت قرآن ایدیکز . اونلری یهود ایله نصارانك یاپدقلری کبی قبر یاپمایکز . ایچنده قرآن اوقونان أو ، ایچنده اوطورانلره وسعت ویریر ، خیری چوغالیر ، ملائکه‌نك حضوریله آبادان اولور ، شیاطینی دفع ایدیلیر . ایچنده قرآن اوقونمایان أو ایسه سکاننه طار کلیر ، خیری آزالیر ، ایچندن ملائکه قاچار ، ایچنده شیطانلر حاضر اولور » مآلنده‌کی حدیث‌ده بو معنایی مؤیددر . مسلمك ، بو حدیثی (لَا تَتَّخِذُوهَا قُبُوراً) یرینه (لَا تَتَّخِذُوهَا مَقَابِرَ) لفظیله روایت ایتدیکنه باقانلر ایسه أولرکزه میت دفن ایتمه‌یکز معناسنه ذاهب اولوب بوندن‌ده مقابرده صلاتك کراهتنه قائل اولمشلردر . واقعا مسلمك بو روایتندن مقابرده صلاتك کراهتی استدلال اولونابیلیرسه‌ده بخارینك روایتنده نه جوازینه، نه‌منعنه دلالت و(٢٦٨) نجی حدیثك حاشیه‌سنده‌کی بحث ایله علاقه یوقدر . أولرده قیلینماسی امر اولونان نماز ایسه اکثر فقهایه کوره نوافلدر. مسلمك جابر رضی الله عنهدن روایت ایتدیکی « اِذَا قَضَی اَحَدُکُمُ الصَّلَاةَ فِی مَسْجِدِهِ فَلْیَجْعَلْ لِبَیْتِهِ نَصِیباً مِنْ صَلَاتِهِ = بریکز نمازی مسجدنده قیلدیغنده او نمازدن أوینه‌ده بر حصه آییرسون » حدیثی ایله « اَفْضَلُ الصَّلَاةِ صَلَاةُ الْمَرْءِ فِی بَیْتِهِ اِلَّا الْمَکْتُوبَةَ = نمازك افضلی صلات مکتوبه‌دن یعنی فرضدن باشقه انسانك أونده قیلدیغی نمازدر » خبری قول جمهوری مؤیددر. أوده‌کی نفلك مسجده‌کی نفلدن افضل اولماسی، سکنانی عبادتله روشنا وآبادان ایتمك قصدیله

٢٧٤. عَنْ عائِشَةَ وَابْنِ عَبّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمْ قالا لَمّا نَزَلَ [١] بِرَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ طَفِقَ يَطْرَحُ خَمِيصَةً لَهُ عَلَى وَجْهِهِ. فَاِذا اغْتَمَّ بِها كَشَفَها عَنْ وَجْهِهِ. فَقالَ وَهُوَ كَذٰلِكَ لَعْنَةُ اللهِ عَلَى الْيَهُودِ وَالنَّصارٰى. اِتَّخَذُوا قُبُورَ اَنْبِيائِهِمْ مَساجِدَ. يُحَذِّرُ ما صَنَعُوا.

ترجمه‌سی

(ام‌المؤمنین) عائشه ایله (عبدالله) بن عباس رضی‌الله عنهمدن :

ایکیسی شویله دیمشلردر : رسول الله صلی‌الله علیه وسلم صوك خسته‌لغنده (چکدیکی زحمتدن طولایی) نزدنده اولان بر خمیصه‌یی [٢] (ایکیده‌بر) وجه‌مبارکنه اورتر ، طوروردی . (خمیصه) کندیسنه صیقینتی ویردکجه ینه آتوب یوزینی آچاردی . ایشته او حالده ایکن : « یهود ونصارایه الله لعنت ایتسون . پیغمبرلرینك قبرلرینی (کندیلرینه) مسجد اتخاذ ایتدیلر » بویوروردی (که) مقصدی اونلرك یاپدقلرندن امتی تحذیر بویورمق ایدی [٣] .

برابر خفی قالق طولاییسیله انسانی ریا کبی اعمالی هدر ایدن خصوصاتدن صیانت ایتدیکی ایچوندر . عبدالله بن سعد رضی‌الله عنه أوده نماز قیلمقله مسجدده نماز قیلمانك هانکیسی افضل اولدیغنی علیه‌الصلاة والسلام افندیمزه صورمش : « خانه‌مك مسجده نه‌قدر یاقین اولدیغنی کوریورسڭ . بویله ایکن أوده قیلمایی مسجدده قیلمایه ترجیح ایده‌رم ، مکرکه صلاة مکتوبه اولا » بویورمشلردر . کذلك علیه‌الصلاة والسلام افندیمز بردفعه بنو عبدالاشهل مسجدنده آقشام نمازینی قیلدیرمشلر . نمازدن صوکرا خلقك تسبیح یعنی نوافل ایله مشغول اولدقلرینی کورنجه : « اَيُّهَا النّاسُ اِنَّما هٰذِهِ الصَّلاةُ فِي الْبُيُوتِ = ای جماعت ، بو نماز آنجق اولرده قیلینیر » بویورمشلردر . بوندن باشقه ، جماعتله قیلینان تراویح ایله جمعه‌دن اولکی سنتلر وطواف ایله احرام نمازلری مستثنی اولوب بونلری مسجدده قیلمق افضلدر . معمافیه قاضی عیاض بو امر نبوی فرائض حقنده‌در دینیلدیکنی‌ده روایت ایدیور . بونقله کوره امر شریفك معناسی « فرائضکزك بعضلرینی اولرکزده قیلیکزکه مسجده چیقامایان قادینلر ، کوله‌لر ، خسته‌لر ... الخ سزه اقتدا ایدوب جماعت فضیلتنی اکتساب ایتسونلر » دیمك اولور .

[١] بر نسخه‌یه کوره « لَمّا نُزِلَ »

[٢] خمیصه‌نك تفسیری (٢٤٣) نجی حدیثك حاشیه‌سنده کچمشدی .

[٣] فرط تعظیمك امم سالفه‌ده اولدیغی کبی کندی امتلرینی‌ده وثنیته قدر سوروکلیه‌بیله‌جکندن قورقیورلردی .

٢٧٥. عَنْ عائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْها اَنَّ وَلِيدَةً كانَتْ سَوْداءَ لِحَيٍّ مِنَ الْعَرَبِ فَاَعْتَقُوها. فَكانَتْ مَعَهُمْ. قالَتْ فَخَرَجَتْ صَبِيَّةٌ لَهُمْ عَلَيْها وِشاحٌ اَحْمَرُ مِنْ سُيُورٍ. قالَتْ فَوَضَعَتْهُ اَوْ وَقَعَ مِنْها. فَمَرَّتْ بِهِ حُدَيّاةٌ وَهُوَ مُلْقًى. فَحَسِبَتْهُ لَحْماً فَخَطِفَتْهُ. قالَتْ فَالْتَمَسُوهُ فَلَمْ يَجِدُوهُ. قالَتْ فَاتَّهَمُونِي بِهِ. فَطَفِقُوا يُفَتِّشُونَ. حَتّٰى فَتَّشُوا قُبُلَها. قالَتْ وَاللهِ اِنِّي لَقائِمَةٌ مَعَهُمْ اِذْ مَرَّتِ الْحُدَيّاةُ فَاَلْقَتْهُ. قالَتْ فَوَقَعَ بَيْنَهُمْ. قالَتْ فَقُلْتُ هٰذَا الَّذِي اتَّهَمْتُمُونِي بِهِ زَعَمْتُمْ وَاَنَا مِنْهُ بَرِيئَةٌ. وَهُوَ ذا هُوَ. قالَتْ فَجاءَتْ اِلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَاَسْلَمَتْ. قالَتْ عائِشَةُ رَضِيَ اللهُ عَنْها فَكانَ لَها خِباءٌ فِي الْمَسْجِدِ. اَوْ حِفْشٌ. قالَتْ فَكانَتْ تَأْتِينِي فَتَحَدَّثُ عِنْدِي. قالَتْ فَلا تَجْلِسُ عِنْدِي مَجْلِساً اِلّا قالَتْ :

وَيَوْمُ الْوِشاحِ مِنْ اَعاجِيبِ [١] رَبِّنا اَلا اِنَّهُ مِنْ بَلْدَةِ الْكُفْرِ اَنْجانِي

قالَتْ عائِشَةُ رَضِيَ اللهُ عَنْها فَقُلْتُ لَها ما شَأْنُكِ ؟ لا تَقْعُدِينَ مَعِي مَقْعَداً اِلّا قُلْتِ هٰذا. قالَتْ فَحَدَّثَتْنِي بِهٰذَا الْحَدِيثِ.

ترجمه‌سی

ینه عائشه رضی‌الله عنهادن :

شویله دیمشدر : عرب قبیله‌لرندن برنده بر سیاه جاریه واردی‌که آزاد ایدیلدیکی حالده (ینه) او قبیله ایله برابر (اقامت ایدیور) ایدی . دیدی‌که [٢] اونلرك آراسندن – اوزرنده قیرمزی تیرشه‌لردن (یاپیلمش) وشاح [٣] بولونان – بر قیز (کلین)

---

[١] « مِنْ تَعاجِيبِ » روایتی‌ده واردر .

[٢] بو روایتك الفاظی ایچنده اون بر کره (قالت) لفظی تکرر ایتمشدر . آنجق آلتیسنی ترجمه ایده‌بیلدم . قالان بشنی – سیاق عباره‌دن منفهم اولدیغی ایچون – حذف ایتمکده بأس کورمه‌دم . لمترجمه .

[٣] (الوشاح) کتاب وزننده نسوان عرب حلیاتندن شول کردانلغه دینور که انجودن وسائر جوهردن هر ایکی دانه‌نك آرالغنه نوع آخردن بر دانه توسیط ایدرك ایکی قور دیزرلر

کیتدی [١]. وشاحی اوزرندن چیقاردی، یاخود (وشاح) اوزرندن دوشدی [٢] .
بولوندیغی یره بر چایلاق کلدی . اونی آتیلمش بولوب (سمیز) بر أت پارچه‌سی
دییه قاپدی . ـ (جاریه) دیرکه بنی (خیرسزلقله) اتهام ایتدیلر . ـ عائشه رضی الله
عنها دیرکه هرطرفنی آرامشلر، حتی اوك طرفنی بیله آرامشلر. ـ (جاریه) دیرکه
والله بن اونلرله برابر آیاقده طوروب طورورکن چایلاق (تکرار) کلوب وشاحی
آتدی . اوده (تام) اورتالرینه دوشدی. « ایشته عقلکز صیرا بنی اتهام ایتدیککز
شی ! (سز بنی خیرسز ظن ایتدیکز .) حالبوکه بن بری‌یم . ایشته وشاح ! »
دیدم . ـ عائشه رضی الله عنها دیرکه (او سیاه جاریه) رسول‌الله صلی الله علیه
وسلمه کلوب قبول اسلام ایله‌دی . مسجد (شریفك بر کنارن)ده اوکا مخصوص
برچرکه ، یاخود برقیل چادیر واردی[٣] . (مروقت) بکا کلیر، یانمده قونوشوردی.
نه زمان‌ده یانمه اوطورسه :

وَيَوْمُ الْوِشَاحِ مِنْ اَعَاجِيبِ رَبِّنَا ۞ اَلَا اِنَّهُ مِنْ بَلْدَةِ الْكُفْرِ اَنْجَانِي

واول ایکی قورك بریسنی آخر اوزره منظم ومعطوف ایدرلر . کذلك وشاح حلی‌یه دینورکه بر عریض میشین پاره‌سنی انواع جواهر ایله ترصیع و تزیین ایدوب خاتونلر آنی حمائلی طاقنورلر . وواوی همزه‌یه ابدال ایله (اشاح) دخی دیرلر . اه . عاصم افندی .

[١] بوقیزجغزك نوعروس اولدیغی و یقانمق ایچون زینتنی چیقارمش بولوندیغی دیکر طریقدن کلن روایتده مذکوردر .

[٢] بوشك راویدندر .

[٣] بوندن بارینه‌جق یری اولمایان فقیر کیمسه‌لرك ، حتی خوف فتنه اولمامق شرطیله قادینك بیله مسجدده بیتوتت ایتمه‌سی جائز اولدیغی استدلال اولونور. (١٧٢) نجی حدیثده ظلم وخیانتلری نقل اولونان عُکْل جماعتی ده مسجد نبویده یاتیریلمشلردی . اوراده اقامت ایدن اصحاب صفه‌ده هپ مسکن و مکسبی اولمایان فقرای صابرین ایدیلر . صُفَّه ، مسجد شریفك اوستی اورتولمش برقسمی ایدی‌که منزلی اولمایان فقرای مهاجرین اوراده ساکن اولورلردی . عبدالرحمن بن ابی‌بکر الصدیق رضی الله عنهما: « اصحاب صفه، فقرا کیمسه‌لردی. نبی اکرم صلی الله علیه وسلم اونلری انفاق ایتدیرمك ایچون اصحاب کرامه ایکی کیشیلك یمکی اولان براوچنجیسنی یانکه قاتسون دییه فرمان بویورمشلردی» دییور. (٣٥٧ نجی حدیثه مراجعت .) بِئْرِ مَعُونَه‌ده شهید اولان اصحاب صفه‌دن صوکرا مسلك صحابه‌یه و اصحاب صفه عدادینه داخل اولان ابوهریره : « اصحاب صفه‌دن یتمش ذات کوردم . ایچلرنده رداسی (یعنی بلندن یوقاریسنی اورته‌جك احرامی) اولان برتك کیمسه یوقدی . یا ازار

یعنی: « وشاح ایشنك اولدیغی کون ربمزك یاراتدیغی عجایبدندر . شبهه‌سزکه او ،
بکا کفر دیارندن نجات ویردی » دیمه‌دن ایده‌مزدی. (برکون) اوکا : « نه اولیورسك؟
هرنه‌وقت بنمله برلکده اوطورسه‌ك بهمه‌حال بونی سویلیورسك » دیدم . بونك
اوزرینه (دها مین آکلاتدیغم) قصه‌یی آکلاتدی .

٢٧٦ . عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ جَاءَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَيْتَ فَاطِمَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا . فَلَمْ يَجِدْ عَلِيًّا فِي الْبَيْتِ . فَقَالَ اَيْنَ ابْنُ عَمِّكِ ؟ قَالَتْ كَانَ بَيْنِي وَبَيْنَهُ شَيْءٌ . فَغَاضَبَنِي فَخَرَجَ . فَلَمْ يَقِلْ عِنْدِي . فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِاِنْسَانٍ اُنْظُرْ اَيْنَ هُوَ ؟ فَجَاءَ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ هُوَ فِي الْمَسْجِدِ رَاقِدٌ . فَجَاءَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ . وَهُوَ مُضْطَجِعٌ قَدْ سَقَطَ

(یعنی فوطه) باغلار ، یاخود بویونلرینه باغلادقلری بر کسا کیرلردی‌که کیمنك باجاقلرینه ، کیمنك‌ده طوپوقلرینه آنجق وارابیلیوردی . هربری نمازده عورتی ظاهر اولماسون دییه کییدیکنی ألی ایله طوپلاردی » دییور . عبدالله بن عمر رضی الله عنهما ده عهد سعید رسالتپناهیده بکار برکنج اولوب مسجدده اویودیغی خبر ویریور . امیرالمؤمنین علی بن ابی‌طالب رضی الله عنه وکرم الله وجهه‌نك‌ده بوندن صوکراکی حدیثده مسجد شریفده قَیْلوله بویورمش اولدقلری خبر ویریله‌جکدر .

یابانجینك ، أوی بارق اولمایانك مسجدده یاتماسی جائز اولدیغنده اختلاف یوقدر . ماعداسنك یاتماسنده اختلاف اولونمشدر . ابن عمر رضی الله عنهما بونی تجویز ایدنلرك باشنده‌در . او : « رسول الله صلی الله علیه وسلمك زماننده مسجدده کیجه‌ده ، کوندوزده یاتاردق » دییور . سعید بن المسیب ، حسن بصری ، عطاء، محمد بن سیرین ، برقوله کوره شافعی هپ بورأیده‌درلر . ابن عباسك : « مسجدی مرقد یعنی یاتاجق یر اتخاذ ایتمه‌یکز » دیدیکی‌ده، «مسجدده صوکرادن نمازده بولونایم دیه اویورسه‌ك بأس یوق» دیدیکی‌ده مرویدر. مالك : « منزلی اولان کیمسه‌نك کیجه ، یاخود کوندوز مسجدده اویوماسنی مکروه کورورم» دیمش. احمد ابن حنبل ایله اسحق بن راهویه‌نك‌ده مذهبلری بودر . ابن مسعود رضی الله عنه ایله طاوس، مجاهد، اوزاعی بونی مطلقا مکروه کورنلردندرلر. فقط هیچ بردلیللرینه مطلع دکلز . بومسئله‌یی سعید بن المسیب ایله سلیمان بن یساره صورمشلر . اونلرده : « اهل صفه مسجدده یاتوب طورورلرکن بونی ناصل اولیورده صوریورسکز . اونلر، مسکنلری مسجد اولان برقوم ایدیلر» جوابنی ویرمشلر . طبری‌ده عثمان بن عفان رضی الله عنهك امیرالمؤمنین ایکن مسجدده اویور کورولدیکنی واطرافنده هیچ برکیمسه بولونمادیغنی روایت ایدیور .

رِدَاؤُهُ عَنْ شِقِّهِ . وَاَصَابَهُ تُرَابٌ . فَجَعَلَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَمْسَحُهُ عَنْهُ وَهُوَ يَقُولُ قُمْ اَبَا تُرَابٍ قُمْ اَبَا تُرَابٍ .

ترجمه‌سی

سهل بن سعد (ساعدی) رضی‌الله عنهمادن :

شویله دیمشدر : رسول‌الله صلی‌الله علیه وسلم (بر کون جکر پاره‌سی) فاطمة (الزهرا رضی‌الله عنها) نك خانه‌سنی تشریف ایتدی . علی رضی‌الله عنهی (اوراده) بولامادی . « عمجه‌کك اوغلی نره‌ده ؟ » دیه‌صوردی . (فاطمه رضی‌الله عنها) : « آرامزدن برشی کچدی . طاریلیشدق . اوده کوندوز اویقوسنی بنم‌یانمده اویومادی » جوابنی ویردی . نبی اکرم صلی‌الله علیه وسلم ، برینه [١] : « باق ، نره‌ده ؟ » بویوردی . (او آدم کیدوب) کلدی و : « یارسول‌الله ، مسجدده اویویور » دی (یه خبر کتیر) دی . رسول‌الله صلی‌الله علیه وسلم (مسجدی) تشریف ایتدی . (باقدی) که یان طرفنه یاتمش ، رداسی بر یانندن صیریلمش ، وجودی طوپراغه بولانمش [٢] . رسول‌الله صلی‌الله علیه وسلم : « قُمْ اَبَا تُرَابٍ ، قُمْ اَبَا تُرَابٍ = ابوتراب ، قالق . ابوتراب ، قالق [٣] » دیه دیه طوپراغی بدنندن سیلکمکه باشلادی .

٢٧٧ . عَنْ اَبِي قَتَادَةَ السَّلَمِيِّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اِذَا دَخَلَ اَحَدُكُمُ الْمَسْجِدَ فَلْيَرْكَعْ رَكْعَتَيْنِ قَبْلَ اَنْ يَجْلِسَ .

---

[١] بوذات ، سیاق بیاندن منفهم اولدیغی اوزره سهل بن سعد رضی‌الله عنهمانك کندیسیدر .

[٢] علی رضی‌الله عنهك فاطمه رضی‌الله عنها نزدنده قیلوله ایتمیوب ده مسجدده یاتماسی ، فقیر وغریب اولمایانلرك مسجدده اویومالری مباح اولدیغنه دلیلدر . نیته‌کیم ابو نُعَیْمك « کتاب المساجد » نده‌ده جُبَیْر بن مُطْعِم دن مروی : « لَا تَمْنَعُوا الْقَائِلَةَ فِي الْمَسْجِدِ مُقِيماً وَلَا ضَيْفاً = مسجدده قیلوله ایدنلردن کیمسه‌یی منع ایتمه‌یك . ایستر مقیم اولسون ، ایستر مسافر اولسون » حدیث شریفی ده بومعناده‌دها صریحدر . (٢٧٥) نجی حدیثك حاشیه‌سنه‌ده مراجعت .

[٣] رسول اکرم صلی‌الله علیه وسلمك داماد عالیلرینی بویله برکنیه ایله تکنیه بویورمالری مزاح وبو وسیله ایله کندیلرینی تلطیفدر . بخارینك روایت ایتدیکنه کوره علی رضی‌الله عنهك « ابو تراب » قدر خوشلاندیغی هیچ بر اسم یوقدی . بری : « ابا تراب ! » دیه چاغیرنجه پك زیاده سوینیرلردی .

ترجمه‌سی

ابوقتاده (حارث بن رِبْعِیّ) السَّلَمِی رضی‌الله عنهدن [١] رسول‌الله صلی‌الله علیه وسلمك : « بر کیمسه مسجده کیردیکی وقتده اوطورمادن اول ایکی رکعت قیلسون » [٢] بویوردقلری (مرفوعاً) روایت اولونیور .

---

[١] فارس رسول‌الله صلی‌الله علیه وسلم عنوانیله مشتهر اولوب خزرجیلرك (کسر لام ایله) بنو سَلِمَه قولندندر . نسبتنده لام ، مفتوح اولوب کسرایله (سَلِمِیّ) دیمك یا کلیشدر .

[٢] مسلمه‌کی روایتده بو حدیثك سببی‌ده ذکر ایدیلمشدر : ابو قتاده رضی‌الله عنه مسجد شریفه کیردیکنده نبی اکرم صلی‌الله علیه وسلمی اصحاب کرامی آراسنده اوطورور کورمش . اوده اونلرله برلکده همان اوطوریویرمش . علیه‌الصلاة والسلام افندیمز : « نماز قیلمقدن سنی منع ایدن نه‌در ؟ » دیه صورنجه : « یارسول‌الله ، سنی اوطورور کوردم . بونلرده اوطوریورلرده اونك ایچون » دیمش . بونك اوزرینه بو حدیث شریف ایله جواب ویریلمش . ابن ابی شیبه‌نك « مصنف » نده دیکر طریقدن ینه ابو قتاده رضی‌الله عنهدن مروی اولان بو حدیثده : « اَعْطُوا الْمَسَاجِدَ حَقَّهَا = مساجده حقلرینی ویریکز » بویورولدیغی و : « حقلری نه‌در ؟ » دیه صورولنجه « اوطورمادن اول ایکی رکعت نماز » جوابی ویریلدیکی مذکوردر .

بو نمازه (تَحِيَّةُ الْمَسْجِد) دینیلیر ، ایکی رکعتدن آز اولماز . بو نماز ، طواف نیتیله مسجد حرامه داخل اولان ، مسجده کیرکن امامی فرضده بولان ، جمعه کونی خطیب منبره چیقدقدن صوکرا مسجده کیرن کیمسه‌لر حقنده دکلدر . اهل ظاهر ، نماز جائز اولان وقتلرده مسجده کیرن هر مسلمانه ایکی رکعتك فرض اولدیغنه قائل اولمشلرسه‌ده مجتهدیندن هیچ بری بوکا قائل اولمامش ، حتی ظاهری اولان ابن حزم بیله تحیة المسجدك واجب اولمادیغنی تصریح ایله‌مشدر . بو امر شریف نبوینك ندب واستحبابه محمول اولدیغنه اك قوی دلیل (٤٣) نجی حدیثده بیان ایدیلدیکی اوزره صلوات مکتوبه‌یی صوران سائلك « هَلْ عَلَيَّ غَيْرُهَا ؟ » سؤالنه « لَا اِلَّا اَنْ تَطَوَّعَ » بویورولمش اولماسی وجمعه‌یه کچ کلدیکی حالده ایلری‌یه کچمك ایسته‌ین ذاته : « عالمه اذیت ایتدك ، اوطور » بویوروب‌ده نماز قیلمانی امر ایتمه‌مه‌لری ، بالخصوص کبار اصحاب رسول‌الله (صلی‌الله علیه وسلم) ك چوق کره مسجده کیروب نماز قیلمادن چیقدقلرینك ثبوتی‌ده اهل ظاهرك فرضیت دعوالری علیهنده‌در . مسجده دخول وقت کراهته مصادف اولورسه ابوحنیفه ایله اصحابنه ومالکه کوره تحیه‌یی قیلمق‌ده مکروهدر . شافعیدن روایت صحیحه‌یه کوره ایسه جائزدر . مسجده کیروب‌ده نماز قیلمادن

٢٧٨ . عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ اِنَّ الْمَسْجِدَ كَانَ عَلٰى عَهْدِ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَبْنِيّاً بِاللَّبِنِ وَسَقْفُهُ بِالْجَرِيدِ وَعُمُدُهُ خُشُبُ النَّخْلِ . فَلَمْ يَزِدْ فِيهِ اَبُو بَكْرٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ شَيْئاً . وَزَادَ فِيهِ عُمَرُ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ . وَبَنَاهُ عَلٰى بُنْيَانِهِ فِى عَهْدِ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِاللَّبِنِ وَالْجَرِيدِ . وَاَعَادَ عُمُدَهُ خَشَباً . ثُمَّ غَيَّرَهُ عُثْمَانُ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ . فَزَادَ فِيهِ زِيَادَةً كَثِيرَةً . وَبَنٰى جِدَارَهُ بِالْحِجَارَةِ الْمَنْقُوشَةِ وَالْقَصَّةِ . وَجَعَلَ عُمُدَهُ مِنْ حِجَارَةٍ مَنْقُوشَةٍ وَسَقْفَهُ بِالسَّاجِ .

ترجمه‌سی

عبدالله بن عمر رضی‌الله عنهمادن :

شویله دیمشدر : مسجد (شریف نبوی) رسول‌الله صلی‌الله علیه وسلم زماننده خام کرپیچ ایله بنا اولوب اولونمش سقفی خرما داللرندن ، دیرکاری ده خرما کوکده‌لری آغاجندن ایدی [١] . ابو بکر رضی‌الله عنه (توسیعاً وتزییناً) هیچ برشی زیاده ایتمه‌دی . عمر رضی‌الله عنه (یالکز اکنی ، بوینی) آرتیروب رسول‌الله صلی‌الله علیه وسلمك عهد (سعادتنـ)ده‌کی (طرز) بنایه کوره کرپیچ و خرما داللریله بنا ایتدی [٢] . صوکرا عثمان رضی‌الله عنه (بنای) مسجدی (توسیعاً وتزییناً) تغییرایدوب (هم) چوق کنیشلتدی ، (هم ده) دیوارینی (کرپیچه بدل) نقشلی طاشلرله وکیرجله بنا ایتدی [١] . ودیرکارینی نقشلی طاشلردن ، سقفنی ده ساج آغاجندن یاپدی [٢] .

اوطوران کیمسه‌نك تحیه‌یی فوت ایده‌رك آرتق قیلماسنه محل قالماز دینلرده واردر . فقط مسجده کیروب همان اوطوران ابو ذر رضی‌الله عنهدن علیه‌الصلاة والسلام افندیمزك : « نماز قیلدکمی ؟ » دیه صورمالری وجواب نفی اوزرینه : « قالق ده قیل » بویورولماسی چوق فاصله اولمازسه ممکن‌التدارك اولدیغنی کوستریر .

[١] مسلمك روایتنده ابو سعید خدری رضی‌الله عنه : « یاغمور کلوب سقفدن آقدی . سقف ، خرما داللرندن ایدی . نماز اقامه اولوندی . رسول‌الله صلی‌الله علیه وسلمك صو ایچنده ، چامور ایچنده سجده بویوردقلرینی ، حتی مبارك آلنلرنده چامور ایزلرینی کوردم » دیه خبر ویریور . بو حدیث بخاریده ده واردر .

[٢] بخاریده تعلیقاً روایت ایدیلدیکنه کوره عمر رضی‌الله عنه مسجدك توسیعاً بناسنه شروع ایتدیکی وقت یاپیجیسنه : « سن ، یالکز خلقی یاغموردن صاقلامغه باق . صاقین آللی صاریلی زینتلر یاپوب ده خلقی فتنه‌یه اوغراتمایه‌سك » دیمشکه فتنه‌دن مقصد ، مصلینك اثنای صلاتده زینت مسجد ایله ذهنی مشغول اولماسی دیمکدر . ابن ماجه‌ده ینه عمر رضی‌الله عنهدن مروی برحدیث مرفوعده : « مَا سَاءَ عَمَلُ قَوْمٍ قَطُّ اِلَّا زَخْرَفُوا مَسَاجِدَهُمْ = شیمدی‌یه قدر هیچ برقومك عملی بوزوق برحاله کلنجه مسجدلرینی سوسله‌مکه قالقیشمش اولماسون » بویورولمشدر . سنن ابی‌داودده ابن‌عباس رضی‌الله عنهمادن روایت ایدیلدیکنه کوره رسول‌الله صلی‌الله علیه وسلم : « مَا اُمِرْتُ بِتَشْيِيدِ الْمَسَاجِدِ لَتُزَخْرِفُنَّهَا كَمَا زَخْرَفَتِ الْيَهُودُ وَالنَّصَارٰى = بن ، مساجدی یوکسك بنا ایدوب سوسله‌مکله مأمور اولمادم . (مع‌هذا) سز ، مسجدلریکزی یهود ونصارانك یاپدیغی کبی محقق سوسله‌یه‌جکسکز » بویورمشلردر . بو سوسلردن مقصد ـ زُخْرُف آلتون معناسنه‌ده کلدیکنه کوره ـ یالدیزدر . بو حدیثك قسم ثانیسی بخاریده‌ده تعلیقاً روایت اولونمشدر . کذلك ابن‌خزیمه‌نك «صحیح» نده مرفوعاً ، بخاریده ایسه تعلیقاً انسدن روایت اولونان حدیث شریفده : « يَأْتِى عَلَى النَّاسِ زَمَانٌ يَتَبَاهَوْنَ بِالْمَسَاجِدِ ثُمَّ لَا يَعْمُرُونَهَا اِلَّا قَلِيلاً = اویله بر زمان کله‌جك که ناس مساجد ایله مفاخره ومباهات ایدرلرده اونلری پك آز معمور ایدرلر » بویورولمشدر . عمارت مساجد بنا معناسنه کلدیکی کبی ذکر وعبادتله ، توحید ایله معمور ایتمك معناسنه‌ده کلیر .

[١] امیرالمؤمنین عثمان رضی‌الله عنهك منقوش طاشلری‌ده زخرف نوعندن دکلدی . زخرف یوقاریکی حاشیه‌ده دیدیکمز کبی یالدیزدر . عثمان رضی‌الله عنه کرپیچ یرینه طاشله کیرجدن ، خرما داللری یرینه دها صاغلام اولان ساج آغاجندن فضله برشی قوللانمادی . بدعت مکروهه یالدیزلردر . عبادت مولایه تخصیص ایدیلن محل پاك ومبارکك مسرفانه بویوك مصارف ایله وجوده کتیریلمه‌سی زهده ، خشوع وتذلله منافی اولدیغی کبی حقك سومه‌دیکی مباهاته ، تفاخره‌ده وسیله اولور . کراهتی بو یوزدندر . مساجدی الك اول سوسله‌ین ولید ابن عبدالملك بن مرواندر دیرلرکه بو ، عصر صحابه‌نك صوکلرینه مصادفدر . اهل علمدن برچوغی خوف فتنه‌دن ناشی بوکا قارشی سکوت ایتمشلردر . ابن‌المنیرك ، اونی تشیید وتزیید ایدوب یالدیزه بوغانلر چوغالدقدن صوکرا مساجدك زینتدن بوسبوتون محرومیتی ابتذال واستهانته بلکه باعث اولور قورقوسیله اونلری تزیین وتشیید ایتمك مندوبدر دیدیکنی شارح عینی نقل ایدر . مع هذا مصارفی بیت‌المال مسلمیندن چیقمامق وبوزینتلرله مساجده تعظیم قصد ایدیلمك شرطیله بونی تجویز ایدن بعض علماده واردرکه ائمهٔ حنفیه بوجمله‌دندر ،

[٢] هندستانده چیقان آبنوسه بکزر سرت برآغاجك اسمیدرکه قاموس مترجمی عاصم

۲۷۹ . عَنْ اَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّهُ كَانَ يُحَدِّثُ يَوْماً . حَتّٰى اَتٰى عَلٰى ذِكْرِ بِنَاءِ الْمَسْجِدِ فَقَالَ كُنَّا نَحْمِلُ لَبِنَةً لَبِنَةً وَعَمَّارٌ لَبِنَتَيْنِ لَبِنَتَيْنِ . فَرَآهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ . فَجَعَلَ يَنْفُضُ التُّرَابَ عَنْهُ وَيَقُولُ وَيْحَ عَمَّارٍ . تَقْتُلُهُ الْفِئَةُ الْبَاغِيَةُ . يَدْعُوهُمْ اِلَى الْجَنَّةِ وَيَدْعُونَهُ اِلَى النَّارِ . قَالَ يَقُولُ عَمَّارٌ اَعُوذُ بِاللّٰهِ مِنَ الْفِتَنِ .

ترجمه‌سی

(سند متصل ایله) روایت اولونورکه ابوسعید خدری رضی‌الله‌عنه (برکون) احادیث (رسول‌الله صلی‌الله علیه وسلمی) سویله‌مکله مشغول ایدی. دیرکن مسجد (شریفك) بناسی بحثنه کچوب دیدی‌که [۱] بز، برر کرپیچ طاشییوردق. عمار ایسه کرپیچلری ایکیشر ایکیشر طاشیردی [۲]. نبی اکرم صلی‌الله علیه وسلم اونی (اویله) کورونجه اوزرنده‌کی طوپراغی سیلکه‌رك [۳]: «واه عمار! واه عمار!

افندی مرحوم: «بودیارده زاج آغاجی دیو مشهور اولان آغاج ظن اولنور» وبعض مفرداته عطفاً: «هند چناری وبعضلری هند آردیجی دیرلر» دیه ایضاح ایدیور.

[۱] بخاریده‌کی طرز روایت شویله‌در: عباس رضی‌الله عنهك مولاسی عِکْرِمه دیدی‌که (برکون) ابن عباس رضی‌الله عنهما بکا ومخدوم عالیسی علی‌یه (که بنوالعباسدن کان ایلك ایکی خلیفه ابوالعباس عبدالله بن محمد السفاح ایله ابو جعفر عبدالله بن محمدالمنصورك جدیدر و (سجّاد) لقبیله مشهوردر): «ابو سعیده کیدك ده اونك روایت ایتدیکی حدیثلردن‌ده بر مقدارینی دیکله‌یك» دیدی. (ابوسعیدك) یانه کیتدك. کندیسنه عائد بر باغچه‌یی تیمار ایتمکله مشغول بولدق. (همان) رداسنی آلوب احتبا ایتدی (یعنی بوروندی.) صوکرا آکلاتمغه باشلادی. نهایت مسجدك بناسی بحثنه کچه‌رك دیدی‌که ... الخ.

[۲] برروایتده: «بری کندی حسابنه، دیکری رسول‌الله صلی‌الله علیه وسلمك حسابنه اولمق اوزره ایکیشر کرپیچ» دینیلمشدر. بخاریده اولمایوب اسماعیلی ایله ابو نُعَیْمك «مستخرَج»لرنده مذکور اولان بر روایتده‌ده: «آرقاداشلرك طاشیدیغی کبی طاشیسه‌ك اولمازمی؟» دیه سؤال بویورلمش، عمارده: «بن، بونك اجرینی اللهدن ایسته‌یورم» جوابنی ویرمش.

[۳] بخارینك کتاب‌الجهادده‌کی روایتنده: «يَمْسَحُ عَنْ رَأْسِهِ الْغُبَارَ = باشندن توزلری سیلکمکه باشلادی» صورتنده وارد اولمشدر.

کندیسنی فئهٔ باغیه قتل ایده‌جکدر [۱]. (عمار) اونلری جنته [۲]، اونلر ایسه

---

[۱] بو التفات بی‌بهای نبوینك مظهری اولان عمار، صِفّین ده معاویة بن ابی سفیانك اصحابی طرفندن قتل اولونمشدر. امیرالمؤمنین علی بن ابی طالب رضی‌الله عنهه قارشی کلن اهل شامك او تاریخده اهل بغی اولدیغی بو حدیث صحیح ایله ثابت اولیور. امامت وامارت مؤمنین، آنجق حسن مجتبی رضی‌الله عنه افندیمزك بالاختیار انعزال و انخلاعندن صوکرا معاویه رضی‌الله عنهه انتقال ایده‌بیلمشدر. اخبارندن اوتوز بوقدر سنه صوکرا صدقی تحقق ایدن بو خبر نبوی شواهد نبوت محمدیه‌دن (صلی‌الله علیه وسلم) بریدر. عمارك قتلنه دائر اولان حدیث نبوی‌یی بخاری ابوسعید خدری ایله قتادة بن النعمان رضی‌الله عنهمادن روایت ایتدیکی کبی مسلم ام‌المؤمنین ام سلمه رضی‌الله عنهادن؛ ترمذی ابو هریره رضی‌الله عنهدن؛ نسائی عبدالله بن عمرو بن العاص رضی‌الله عنهمادن؛ طبرانی ایله دیکرلری عثمان بن عفان، حذیفة بن الیمان، ابو ایوب انصاری، ابو رافع، خزیمة بن ثابت، معاویه، عمرو بن العاص و ابوالیَسَردن وعمارك کندیسندن (رضی‌الله عنهم اجمعین) طرق صحیحه وحسنه ایله روایت ایتمش اولدقلری کبی تعدادی اوزون سوره‌جك بر چوق ذواتدن دها مرویدر. علی رضی‌الله عنهك حروبنده مصیب اولمادیغنی ادعا ایدن (نواصب) علیهنه بو حدیث شریف حجتدر.

[۲] بخارینك دیکر روایتنده «عَمَّارٌ يَدْعُوهُمْ اِلَى اللّٰهِ ... = عمار اونلری اللهه ... دعوت ایدیور» دینیلمشدرکه مآلی همان بردر.

منطوق خبردن وهلةً عماری قتل ایدن فئه‌نك نارجحیمه دعوتجی اولدیغی منفهم اولدیغنه وبو فئه‌نك ایچنده بر چوق صحابه‌ده بولوندیغنه باقانلر فئهٔ باغیه‌یی تعیین خصوصنده بر چوق تأویلاته کیریشمشلر ایسه‌ده صدره شفا ویره‌جك سوز سویله‌مه‌مشلردر. بونك عقله الك یاقین اولان تأویلی شودر: هرایکی طرفده اولان صحابه (رضوان‌الله علیهم اجمعین) مجتهد وظن واعتقادی ایله عامل اولوب شو قدرکه ظن واعتقادنده‌ده، نفس‌الامرده‌ده مصیب واللهك رضاسی طرفنده اولانلر علی‌المرتضی رضی‌الله عنه ایله اصحابی ایدیلر. دیکرلری کندیلرینی مصیب اعتقاد ایتمکله برابر نفس‌الامرده وعندالله مخطی بولونیورلردی. جنت یولندن مقصد حقه اطاعت وطاعت واجبه‌یی ادا، جهنم یولندن مقصدده حقه‌عدم اصابت وطاعت واجبه‌دن عدولدر. اهل حقز وجنت یولی اوزرنده‌یز اعتقادیله یاکلش یوله دعوت، فرقنه وارمایه‌رق جهنمه دعوت دیمکدر. بیلمیه‌رك بویله بر ره ناصوابه کیتمك ایسه نقصان فضیلتی مستلزم اولورسه‌ده عقاب جحیم جزاسنی مستلزم اولماز. نیته‌کیم حضرت امام بالحق رضی‌الله عنه کندیلریله مقاتله ایدنلر حقنده «اِخْوَانُنَا بَغَوْا عَلَيْنَا = بونلر بزه قارشی بغی ایدن اخوانمزدر» بویورمشلردی. صحابهٔ کرام شاننده نازل اولان «كُنْتُمْ خَيْرَ اُمَّةٍ اُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ = سز، انسانلرك آراسنه چیقاریلمش الك خیرلی امتسکز» آیت

اونی جهنمه دعوت ایدرلر » بویورمغه باشلادی . ـ ابو سعید رضی الله عنه دیرکه عمار (بونی ایشیدنجه) : « فتنه‌لردن اللهه صیغینیرم [١] » دیردی .

٢٨٠ . عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عَفَّانَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ عِنْدَ قَوْلِ النَّاسِ فِيهِ حِينَ بَنَى مَسْجِدَ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اِنَّكُمْ اَكْثَرْتُمْ . وَاِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ مَنْ بَنَى مَسْجِداً يَبْتَغِي بِهِ وَجْهَ اللّٰهِ بَنَى اللّٰهُ لَهُ مِثْلَهُ فِي الْجَنَّةِ .

ترجمه‌سی

(سند متصل ایله) روایت اولونیورکه (امیرالمؤمنین) **عثمان بن عفان** رضی الله عنه رسول الله صلی الله علیه وسلمك مسجد (شریف)ی (یکیدن) بنا ایتدیکی زمان [٢] خلقك (اعتراض وانکار قیلندن) دیدی قودیلری اوزرینه [٣] : « سزچوق سویله‌مکه باشلادیکز . هرکیم رضاء الٰهی قصد ایده‌رك (بویوك ، کوچوك) برمسجد بنا ایدرسه الله تعالی ده اوکا جنتده اونك کبی براو بنا ایدر بویوردیغنی ، بن رسول الله صلی الله علیه وسلمدن ایشیتدم » دیمشدر [٤] .

کریمه‌سنك منطوق منیفنه یاراشانده بونلردن برقسمنك جهنم یولنی طوتمش واورایه من اعتقاد دعوت ایتمش کیمسه‌لر اولمایوب نهایت اجتهادلرنده مخطی ذوات اولملریدر .

[١] عماربن یاسر رضی الله عنهمانك بوسوزندن انسانه حین فتنه‌ده حقه متمسك اولدیغنی بیلدیکی حالده بیله فتنه‌دن استعاذه ایتمه‌سی مستحب اولدیغی آکلاشیلیور . زیرا حق اوزره اولدیغنی یقیناً بیلمه‌ین کیمسه مأجورمی ، یوقسه موزورمی اولدیغنی قطعی اولارق بیله‌مز . حضرت عمار کبیسی ده فتنه‌نك کندیسنی نره‌لره قدر سوروکله‌یه‌بیله‌جکنی اولدن تخمین ایده‌مز .

[٢] ٢٧٨ نجی حدیثه مراجعت . مسجد شریفك توسیعاً بناسی هجرت نبویه‌نك ٣٠ نجی سنه‌سنده واقع اولمشدی .

[٣] اعتراض ایدنلر عهد جلیل نبویده نه حال وهیأتده بنا اولوندیسه ینه اویله بنا ایدیلمه‌سنی وحجر منقوش ایله کیرج استعمال ایدیلمه‌مه‌سنی آرزو ایدیورلردی . حال بوکه کرپیچ دیوارلر چابوق کوشیور ، خرما کوکده‌لرندن یاپیلان دیرکلر آز زمانده چوروپور ، خرما داللرندن یاپیلان اورتو تمازه کلنلری یاغموردن محافظه ایده‌میوردی .

[٤] بوحدیث شریفك متضمن اولدیغی وعدوبشارت عثمان رضی الله عنهدن باشقه ابوبکر ، عمر ، علی ، عبدالله بن عمرو ، انس ، ابن عباس ، عائشه ، ام حبیبه ، ابوذر ، عمرو

٢٨١ . عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللّٰهِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ مَرَّ رَجُلٌ فِي الْمَسْجِدِ وَمَعَهُ سِهَامٌ . فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَمْسِكْ بِنِصَالِهَا .

ترجمه‌سی

جابر بن عبدالله رضی الله عنهمادن :

شویله دیمشدر : (بر دفعه) بری [١] مسجد (نبوی)دن کچدی . یاننده (تمرنلری میدانده) اوقلر واردی [٢] . رسول الله صلی الله علیه وسلم (اوکا) : « تمرنلرندن طوت(ده کیمسه‌یه طوقونماسونلر) » [٣] بویوردی .

٢٨٢ . عَنْ اَبِي مُوسَى رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَنَّهُ قَالَ مَنْ مَرَّ فِي شَيْءٍ مِنْ مَسَاجِدِنَا اَوْ اَسْوَاقِنَا بِنَبْلٍ فَلْيَأْخُذْ عَلَى نِصَالِهَا لَا يَعْقِرْ بِكَفِّهِ مُسْلِماً .

ترجمه‌سی

ابو موسی (عبدالله بن قیس الاشعری) رضی الله عنهدن :

شویله دیمشدر : نبی اکرم صلی الله علیه وسلم بویوردی که هرکیم مسجدلرمزك ، یاخود چارشیلرمزك برندن (یاننده) اوق وارکن کچه‌جك اولورسه اولیله تمرنلرندن طوت(وب اویله کچ)سون که بر مسلمانی یارالاماسون . »

ابن عبسه ، واثلة بن الاسقع ، ابوهریره ، جابربن عبدالله ، ابو قرصافه ، نُبَیْط بن شَرِیط ، عمر بن مالك ، اسماء بنت یزید ، معاذ بن جبل ، ابو اُمامه ، عبدالله بن ابی اَوْفی ، ابوموسی الاشعری ، عبدالله بن عمر (رضی الله عنهم اجمعین) دن الفاظ متقاربه ایله کاه زیاده‌یی حاوی ، کاه مختصر اولارق روایت ایدیلمشدر .

[١] بوذاتك یالکز انصاردن بری اولدیغی معلوم اولوب اسمنی شارحلر ذکر ایده‌میورلر .

[٢] دیکر بر روایتده بو ذاتك صدقه اولارق مسجدده اوته‌کینه ، بریکنه اوق طاغیتدیغی ذکر ایدیلیور .

[٣] طبرانی « معجم اوسط »نده برینك مسجدده النده‌کی بر اوق چویردیکی کورولمه‌سی اوزرینه ابو سعید خدری رضی الله عنهك : « بو آدم رسول الله صلی الله علیه وسلمك تقلیب سلاحدن ، سل سلاحدن نهی بویورمش اولدیغنی بیلمیورمی ؟ » دیدیکنی روایت ایدر .

٢٨٣. عَنْ حَسَّانَ بْنِ ثَابِتٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّهُ اَسْتَشْهَدَ اَبَا هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنْشُدُكَ اللّٰهَ هَلْ سَمِعْتَ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ يَا حَسَّانُ اَجِبْ عَنْ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَللّٰهُمَّ اَيِّدْهُ بِرُوحِ الْقُدُسِ ؛ قَالَ اَبُو هُرَيْرَةَ نَعَمْ .

ترجمه‌سی

حسان بن ثابت رضی الله عنهك [١] (مسجدده شعر انشادینك جوازی خصوصنده) ابو هریره رضی الله عنهی شاهد طوتارق : « الله عشقنه سویله ، رسول الله صلی الله علیه وسلمك : حسان ! رسول الله صلی الله علیه وسلمدن یا کا (کفار قریشه) جواب ویر [٢]. اللهی ، اونی (یعنی حسانی) روح القدس (جبریل) ایله تأیید ایت بیوردیغنی ایشیتدکمی ؟ (ایشیتمه‌دکمی ؟) » دیه سؤال ایتدیکی ، اونکده . « اوت (ایشیتدم) » [١] دیدیکی (سند متصل ایله) روایت اولونیور .

[١] شاعر رسول الله صلی الله علیه وسلم لقب مبجلی ایله شهرتیاب اولان حسان بن ثابت بن المنذر بن حرام رضی الله عنه انصاری خزرجی اولوب اسلامده‌ده ، جاهلیتده‌ده اقرانی آراسنده اڭ زیاده تمایز ایدن فحول شعرادندر . مدح نبی علیه الصلاة والسلام ایله هجو کفار لئامه دائر قصائد واشعاری مشهوردر . غرائب اتفاقیاتدندر که کندیسی ، باباسی ، جدی ، جدینك باباسی هپ یوزیکرمیشر سنه معمر اولمشلردر. معلقه صاحبی لبید بن ربیعة العامری‌ده حسان بن ثابت انصاری کبی آلتمشندن صوکرا اسلام ایله مشرف اولمش . ویوز یکرمی سنه یاشامشدر . دیمك که ایکی متساوی قسمه منقسم اولان بو ایکی شاعر عمرلرینك تام یاریسی جاهلی ، نصف دیکری اسلامیدر . یالکز لبیدك بوتون اشعاری جاهلیدر . بعد الایمان :

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ اِذْ لَمْ يَأْتِنِي اَجَلِي حَتَّى اَكْتَسَيْتُ مِنَ الْاِسْلَامِ سِرْبَالَا

بیتندن باشقه شعری روایت ایدیلمز .

متنده‌کی قصه‌نك سببی بخارینك باشقه برکتابنده شویله ایضاح ایدیلیور : عمر رضی الله تعالی عنه مسجد شریفه کیرمش . باقمش که حسان شعر انشادیله مشغول . اوکا دیك دیك باقمش . اوده : « بومسجدده سندن دها خیرلیسی حاضر اولدیغی حالده بن شعر انشاد ایدردم » دیدکدن صوکرا ابو هریره رضی الله عنهه دونوب : « الله عشقنه سویله ... الخ » دیمش. بوقصه ایله‌ده بخاری مسجدده انشاد شعرك حلّ وحرمتی مسئله‌سنی قورجالامق ایستیور.

[٢] حسان رضی الله عنهك کندیسندن مروی دیکر حدیثده رسول الله صلی الله علیه وسلم افندیمزك اوکا : « اُهْجُهُمْ وَجِبْرِيلُ مَعَكَ = اونلری هجو ایت ، (قورقما) جبریل سنکله برابردر » بیورمشلردر . کذا ام المؤمنین عائشه رضی الله عنهادن روایت

اولوندیغنه کوره رسول الله صلی الله علیه وسلم حسان ایچون مسجدده برمنبر قوردورور ، حسانده او منبرك اوستنه چیقوب کفاری هجو ایدردی . معلوم اولدیغی اوزره قوم عرب کوزل سوزه ابتلا درجه‌سنده مجلوب اولدقلری ایچون بر قبیله‌ده ایی بر شاعرك یتیشمه‌سی او قبیله ایچون اڭ بیوك اسباب قدرت ومکنتدن وبرقبیله‌یی سائر قبائل میاننده منفور برحاله قویوب ضعیف دوشورمك ایچون‌ده اڭ مهم سلاح هجو ایدی . شاعرلرك مدائح ومفاخراتی‌ده کندی قبیله‌لریله متفقلری ومتوکیللری ایچون وسائط شوکت و قدرتدن صاییلیردی .

[١] ادبیات مراقلیسی کیمسه‌لرك کرك کندیلرینك ، کرك باشقه‌لرینك اشعارینی انشاد ایتمه‌لری جائز اولوب اولمادیغی مسئله‌سی مجتهدینی ایکی فرقه‌یه آییرمشدر . بر طاقیملری انشاد شعر علی الاطلاق جائزدر دیمشلردر . شَعْبی ، عامر بن سعد بَجَلی ، محمد بن سیرین سعید بن المسیَّب ، قاسم ، ثوری ، اوزاعی ، ابو حنیفه ، مالك ، شافعی ، احمد ابن حنبل ، ابو یوسف ، محمد ، اسحق ، ابو ثور ، أبو عُبَيْد (رحمهم الله تعالی) هپ هجودن ، فحشدن ، مسلمانلردن برینك قدر وحیثیتنه تعرضدن خالی اولان شعرك انشادنده بأس کورمه‌مشلردر. دلیللری بومتن ایله حواشیده ذکر ایتدیکمز حدیثلردر. مسروق ، ابراهیم نَخَعی ، سالم بن عبدالله ، حسن بصری عمرو بن شعیب (رحمهم الله تعالی) ده شعرك روایتنی‌ده ، انشادینی‌ده مکروه کورمشلردر. دلیللری « وَالشُّعَرَاءُ يَتَّبِعُهُمُ الْغَاوُونَ » آیت کریمه‌سی ایله برابر عمر ایله سعد بن ابی وقاص ، ابو هریره ، ابو سعید خدری ، عوف بن مالك ، ابو الدرداء رضی الله عنهمدن مروی اولوب ابن ابی شیبه ، بزّار ، طحاوی ، مسلم ، ابن ماجه ، بخاری ، طبرانی (رحمهم الله تعالی) طرفلرندن وطرق مختلفه‌دن تخریج اولونان : « لَاَنْ يَمْتَلِئَ جَوْفُ اَحَدِكُمْ قَيْحاً حَتّٰى يَرِيَهُ خَيْرٌ لَهُ مِنْ اَنْ يَمْتَلِئَ شِعْراً = بریکزك ایچی ایرین ایله طولوب خراب اولماسی اونك حقنده شعر ایله طولماسندن دها خیرلیدر » حدیث شریفیدر. اوته‌کیلر بو نهیی هر دورلو شعره شامل عد ایتمه‌یوب فحش کلام ایله ، سوکوتی ایله آلوده اولان شعر حقنده‌در دیرلر . نیته‌کیم رسول اکرم صلی الله علیه وسلمك چوق کره شعر استماع بیورمش اولمالری ، ولو وزنی بوزارق آخرك شعری ایله تمثل بیورمالری ، بالخصوص حسّانه بونجه تشویق آمیز سوزلر سویله‌مه‌لری هپ اولجه صایدیغمز قافلهٔ کبرای علمانك اجتهادلرینی مؤیددر . مع هذا مشرکینه قارشی سب وهجو جائز اولمقله برابر علمانك دیدیکلرینه کوره بوکا ابتداءً شروع ایتمك‌ده لایق دکلدر . ابتدادن سب ایتمك کفارك‌ده بالمقابله اهل اسلامه ، حتی (عیاذاً بالله) الله‌ه و رسولنه سبّنی دعوت ایده‌بیلیر . فقط تجاوز ابتدا مشرکین طرفندن واقع اولوبده عینی سلاح ایله مدافعه ضرورتی

٢٨٤ . عَنْ عائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْها قالَتْ لَقَدْ رَأَيْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْماً عَلى بابِ حُجْرَتِي . وَالْحَبَشَةُ يَلْعَبُونَ فِي الْمَسْجِدِ . وَرَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَسْتُرُنِي بِرِدائِهِ · اَنْظُرُ اِلى لَعِبِهِمْ . وَفِي رِوايَةٍ يَلْعَبُونَ بِحِرابِهِمْ .

ترجمه‌سی

عائشه رضی الله عنهادن :

شویله دیمشدر : قسم ایده‌رم که بر کون رسول الله صلی الله علیه وسلمی حجره‌مك قاپیسنده (شو حالده) کوردم : حبشیلر مسجدده اویون اویناپور، رسول الله صلی الله علیه وسلمده بن اویونلرینی سیرایده‌بیله‌یم دییه کندی رداسیله بنی ستر ایدیوردی. ـ بر روایتده حربه‌لریله اویناپورلردی (دییه وارد اولمشدر) [١] .

٢٨٥ · عَنْ كَعْبِ بْنِ مالِكٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ اَنَّهُ تَقاضَى ابْنَ اَبِي حَدْرَدٍ دَيْناً كانَ لَهُ عَلَيْهِ فِي الْمَسْجِدِ . فَارْتَفَعَتْ اَصْواتُهُما حَتّى سَمِعَهُما رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ فِي بَيْتِهِ . فَخَرَجَ اِلَيْهِما . حَتّى كَشَفَ سِجْفَ حُجْرَتِهِ . فَنادى يا كَعْبُ . قالَ لَبَّيْكَ يا رَسُولَ اللهِ . قالَ ضَعْ مِنْ دَيْنِكَ هٰذا . وَاَوْمَأَ اِلَيْهِ اَيِ الشَّطْرَ . قالَ قَدْ فَعَلْتُ يا رَسُولَ اللهِ . قالَ قُمْ فَاقْضِهِ .

حاصل اولورسه بونی یاپمقده بأس یوقدر . نیته‌کیم « جاهِدُوا الْمُشْرِكِينَ بِاَمْوالِكُمْ وَاَنْفُسِكُمْ وَاَلْسِنَتِكُمْ = مشرکینه مال‌لریکزله ، جانلریکزله ، دیللریکزله مجاهده ایدیکز » بویورولمشدر .

[١] بعضی طریقلردن کلن روایتده ابوبکر رضی الله عنه ، بو حبشیلرك مسجدده اویون اوینامه‌لرینی خوش کورمه‌یوب منع ایتمك ایسته‌مش ایسه‌ده نبی اکرم صلی الله علیه وسلم براق! بویورمشلردر . حربه‌لر یعنی قیصه مزراقلرله اویون عادی اویون دکلدر . یاقین وقتلره قدر سیر ایتدیکمز قیلیچ قالقان اویونی ، جرید اویونی کبی دشمنه قارشی سلاح استعمالنده ادمان پیدا ایتمك ایچون اوینانیر . دشمنه قارشی حاضرلق صاییلدیغی ایچون مباح اولمش ، حتی مسجدده بیله اوینانماسی تجویز بویورولمشدر . ایلروده ان شاء الله بو بحث ینه کله‌جکدر .

ترجمه‌سی

(سند متصل ایله) روایت اولونیور که کعب بن مالك (انصاری) رضی الله عنه [١] (عبدالله) بن ابی حَدْرَد اَسْلَمی رضی الله عنهما (ذمتن)ده‌کی بر آلاجغنی [٢] مسجد (شریف) ده (خصمنك یاقاسنه یاپیشوب) مطالبه ایتمش . (هر ایکیسنك ده) خانهٔ سعادتده اولان رسول الله صلی الله علیه وسلم ایشیده‌جك درجه‌ده سسلری یوکسلمش . (رسول علیه الصلاة والسلام) اونلره طوغرو چیقوب وحجرهٔ (شریفه‌نك) پرده‌سنی آرالایوب « یا کعب ! » دییه ندا بویورمش . (کعب) : « لبیك یا رسول الله » دینجه مبارك اللریله اشارت ویره‌رك : « شو قدرینی ، یعنی یاریسنی آلاجغکدن باغیشلا » بویورمش . (کعب همان) : « والله باغیشلادم یا رسول الله » دیمش . « بونك اوزرینه ابن ابی حَدْرَد ده) : « (شیمدی) قالق ، اوده » دییه امر ایتمش .

٢٨٦ · عَنْ اَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ اَنَّ رَجُلاً اَسْوَدَ اَوِ امْرَأَةً سَوْداءَ كانَ يَقُمُّ الْمَسْجِدَ · فَماتَ . فَسَأَلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْهُ . فَقالُوا ماتَ . فَقالَ أَفَلا كُنْتُمْ آذَنْتُمُونِي بِهِ ؟ دُلُّونِي عَلى قَبْرِهِ · اَوْ قالَ قَبْرِها [٣] · فَاَتى قَبْرَهُ فَصَلّى عَلَيْهِ [٤] .

ترجمه‌سی

ابوهریره رضی الله عنهدن :

شویله دیمشدر : بر زنجی آدم یاخود قادین [٥] مسجد (شریف)ی

---

[١] تبوك غزوه‌سندن تخلف ایدوب مؤخراً توبه‌لرینك قبول اولوندیغنه دائر آیت نازل اولان اوچ انصارینك بریدر . رضی الله عنهم . اوده حسان کبی شاعر مشهوردر . اواخر عمرنده عمایه مبتلی اولمشدر .

[٢] طبرانینك روایتنه نظراً بو آلاجق ایکی اوقیه ، یعنی سکسان درهم ایمش . بو درهملرك آلتونمی ، یوقسه کوموشمی اولدقلری بویله‌جه مبهم روایت ایدیلیور .

[٣] بورداه‌کی شك میتك زنجی ، یا زنجیه اولدیغنك مشکوك اولارق روایت ایدیلمه‌سنه مبنیدر . شکسز اولارق روایت ایدیلن حدیثلرده یالکز « عَلى قَبْرِها » دینیلمشدر .

[٤] بورداه‌ده شك اوزره « عَلَيْهِ اَوْ عَلَيْها » دییه روایت ایدیلمشدر .

[٥] بوشك ، اغلب احتمال آراده‌کی راوی ثابت بن اسلم بُنانی‌دندر . بخارینك دیکر

سوپورووردی [١]. (کوکلك برنده) وفات ایتدی [٢]. نبی اکرم صلی الله علیه وسلم (نه اولدی ؟ دیه) سؤال بویوردی. « وفات ایتدی » دیدیلر [٣] . « بکا (وفاتی) خبر ویرمه‌لی دکلمیدیکز ؟ (هایدك) قبرینی بکا کوستریکز » بویوردی . (اوندن صوکرا) قبرینك باشنه واروب اوزرینه نماز قیلدی [٤] .

روایتنده برزنجیه اولماسی احتمالنه قوت ویردیکی کبی « صحیح » ابن خزیمه‌ده « امرأة سوداء » دینیلمش ، حتی بیهقی ، اسمنك امّ مِحْجَن اولدیغنی تصریح ایله‌مشدر .

[١] بوزنجیه خاتونك ـ بوحدیثده ذکر ایدلدیکی اوزره ـ احراز ایتدیکی فضیلت ونعمت مسجد شریفه اولان بو خدمتی مقابله‌سنده‌در کبی آکلاشیلیور . فی الحقیقه بخارینك «باب» عنوانیله اشارت ایتدیکی اوزره مسجد سوپورمك ، اوته‌سنه برینه دوشمش پاچاورالرله چوب وآغاج قیرینتیلرینی طوپلامق کبی خدمتلر اوفاقتفك کورونسه‌بیله اجرعظیمی موجبدر . علی الخصوص نبی اکرم صلی الله علیه وسلم افندیمزك بالذات مسجدی سوپوردکاری‌ده مرویدر .

[٢] روایته نظراً زواللی زنجیه‌یی حقیر کوروب وفاتنی علیه الصلاة والسلام افندیمزه اخباره لزوم کورمه‌مشلر .

[٣] ینه بیهقی‌نك روایتندن ، جواب ویرن ذاتك ابوبکر الصدیق رضی الله عنه اولدیغی استدلال اولونیور . ابن خزیمه‌دن مستفاد اولدیغی اوزره مشارالیه : « بکا خبر ویرمه‌لی دکلمیدیکز ؟ » اخطارینه قارشی : « کیجه وفات ایتدی . اویاندیرمق ایسته‌مه‌دك » جوابنی ویرمشدر. مسلمك روایتنده‌ده : « اِنَّ هٰذِهِ الْقُبُورَ مَمْلُوءَةٌ ظُلْمَةً عَلٰى اَهْلِهَا وَاِنَّ اللّٰهَ تَعَالٰى يُنَوِّرُهَا لَهُمْ بِصَلَاتِى عَلَيْهِمْ = شوقبرلرك ایچی اهل قبوره (عذاب اولاجق قدر) ظلمتله طولودر . الله تعالی اوزرلرینه قیلاجغم نمازایله اونلری منور قیلار » زیاده‌سی‌ده واردر . طبرانینك ابن عباس رضی الله عنهمادن روایتنده : « اِنِّى رَأَيْتُهَا فِى الْجَنَّةِ تَلْقُطُ الْقَذٰى مِنَ الْمَسْجِدِ = بن ، اونی جنتده مسجد قیرینتیلرینی طوپلار کوردم » بویوردیغی ذکر ایدیلیور .

[٤] قبر اوزرینه جنازه نمازی قیلمانك جوازی مسائل خلافیه‌دندر. علی بن ابی طالب ، ابوموسی الاشعری ، عبدالله بن عمر ، عبدالله بن مسعود ، عائشهٔ صدیقه ، (رضی الله عنهم) ایله اوزاعی ، شافعی ، احمد ابن حنبل ، اسحق بن راهویه هپ جوازینه قائل اولانلردندر. برطاقیملری تجویز ایتمزلرکه ابراهیم نخعی ، حسن بصری ، سفیان ثوری بواجتهادده اولوب ابوحنیفه ، لیث بن سعد ، مالك‌ده بونلره پیرودرلر. بعضیلری ولیّ میت ، والیٔ بلده نمازینی قیلمامش بولونورسه قبری اوزرینه نمازی قیلینابیلیر دیمشلردر . جوازه قائل اولانلرك‌ده نه زمانه قدر قیلینابیله‌جکنده اختلافلری واردر . برآیه قدر دینلری اولدیغی کبی ، جسد چورومه‌دکجه جائز کورنلری ، حتی ابداً تجویز ایدنلری واردر .

٢٨٧ . عَنْ عَائِشَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ لَمَّا اُنْزِلَتِ الْاٰيَاتُ مِنْ سُورَةِ الْبَقَرَةِ فِى الرِّبَا خَرَجَ النَّبِىُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِلَى الْمَسْجِدِ . فَقَرَأَهُنَّ عَلَى النَّاسِ . ثُمَّ حَرَّمَ تِجَارَةَ الْخَمْرِ .

ترجمه‌سی

عائشه رضی الله عنهادن :

شویله دیمشدر: سورهٔ بقره‌نك (صوکلرنده‌کی) ربا آیتلری [١] نازل اولدیغی وقت نبی اکرم صلی الله علیه وسلم مسجد (شریف)ه چیقدی . وبو آیتلری خلقه اوقویوب صوکرا خمر تجارتنی (یعنی آلماسنی وصاتماسنی) تحریم بویوردی [٢] .

٢٨٨ . عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ النَّبِىَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اِنَّ عِفْرِيتاً مِنَ الْجِنِّ تَفَلَّتَ عَلَىَّ الْبَارِحَةَ . اَوْ كَلِمَةً نَحْوَهَا [٣] . لِيَقْطَعَ عَلَىَّ الصَّلَاةَ . فَاَمْكَنَنِى اللّٰهُ مِنْهُ . فَاَرَدْتُ اَنْ اَرْبِطَهُ اِلٰى سَارِيَةٍ مِنْ سَوَارِى الْمَسْجِدِ حَتّٰى تُصْبِحُوا

[١] بو آیتلر « اَلَّذِينَ يَأْكُلُونَ الرِّبَا لَا يَقُومُونَ اِلَّا » دن « لَا تَظْلِمُونَ وَلَا تُظْلَمُونَ » ه قدر اون بش آیت جلیله‌در .

[٢] حرمت ربانك صوك تبلیغ بویورولان احکام شرعیه‌دندر . تجارت خمرك تحریمنی علیه الصلاة والسلام افندیمزك آیات ربا ایله برلکده تبلیغ بویورمالرندن حرمت خمرك‌ده او زمانه قدر تأخر ایتمش اولدیغنه استدلال ایدیله بیلیرسه‌ده حرمت خمرك چوق اول اولدیغی محققدر . احتمال‌که اولجه خمرك یالکز عینی ، یعنی شربی حرام اولمشدی‌ده بیع وشراسنده‌کی حرمت بووقته قدر تأخر ایتمشدی دینلر وارسه‌ده بو تأویل بعیددر . زیرا خمرك عینی حرام اولنجه بیع و شرا صورتیله عیندن انتفاعك حرام اولمش اولدیغی ده شبهه‌سزدر . شارح عینینك بیان ایتدیکی اوزره حرمت خمرك بو وسیله ایله تأکید حرمتنه وحکمك اشاعه‌سنده مبالغه مقصدینه ، یاخود تحریم تجارتی حقنده‌کی حکم کندیلرینه بالغ اولمامش کیمسه‌لر حاضر بالمجلس اولدقلری ایچون تکریر اعلام احتمالنه مبنی اولماسی عقله دها ملایم کلیور .

[٣] یعنی اومعناده برکلمه سویله‌دی. نیته‌کیم بخارینك دیکر برروایتنده: « تَفَلَّتَ عَلَىَّ الْبَارِحَةَ » یرینه « عَرَضَ لِى فَشَدَّ عَلَىَّ » واقع اولمشدرکه ینه اومعناده‌در . راوینك لفظنده شکی اختلاف معنایه مؤدی اولمادیغی ایچون ترجمه‌سندن تردیده دلالت ایدن الفاظ طی ایدلمشدر .

وَتَنْظُرُوا اِلَيْهِ كُلُّكُمْ . فَذَكَرْتُ قَوْلَ اَخِى سُلَيْمَانَ رَبِّ اَغْفِرْلِى وَهَبْ لِى مُلْكاً لاَ يَنْبَغِى لِاَحَدٍ مِنْ بَعْدِى .

ترجمه‌سی

ابو هریره رضی‌الله عنه‌دن :

شویله دیمشدر : نبی اکرم صلی‌الله علیه وسلم (بر کون) بویوردی‌که جن (طائفه‌سن)دن بر عفریت دون کیجه نمازمی بوزدورمق ایچون بکا آکسزین هجوم ایتدی [١] . (لکن) الله‌تعالی (بنی غالب کتیروب) اوکا ایسته‌دیکمی یاپمغه

[١] عبدالرزاقك (مصنّف) نده « عَرَضَ لِى فِى صُورَةِ هِرٍّ == کدی صورتنده قارشیمه کلدی »، مسلمك ابوالدرداء رضی‌الله‌عنه روایتنده: « جَاءَ بِشِهَابٍ مِنْ نَارٍ لِيَجْعَلَهُ فِى وَجْهِى == یوزمه چارپمق ایچون ألنده آتشدن بر شهاب اولارق کلدی »، نسائینك عائشه رضی‌الله عنهادن روایتنده : « فَاَخَذْتُهُ فَصَرَعْتُهُ فَخَنَقْتُهُ حَتّٰى وَجَدْتُ بَرْدَ لِسَانِهِ عَلٰى يَدِى == اونی یاقالایوب یره یاتیردم ودیلنك صوغوقلغنی ألمك اوزرنده حس ایدنجه‌یه قدر بوغازینی صیقدم » دینیلمشدر .

بو مناسبتله شونی عرض ایتمك واجبدرکه مخلوقات ذی‌حیات الهیه یالکز عالم ماده‌ده‌کی انسان ایله ـ انواعنی صایمقله توکه‌نمه‌دیکمز ـ حیواناتدن عبارت دکلدر. «وَمَا يَعْلَمُ جُنُودَ رَبِّكَ اِلَّا هُوَ» منطوق منیفنجه جنود الهیه‌یی ، مخلوقاتنك انواع واجناسنی آنجق خالقلری بیلیر. بونلردن ذوی‌العقول اولارق اخبار رسول علیه‌الصلاة والسلام ایله معلومز اولوب اصفیانك‌ده بعضاً مشهودی اولان ایکی طاقیمی ملائکه ایله جندر . بونلر صور کوناکون عنصریه‌ده تشکله قدرتیاب اولاجق صلاحیتده یارادیلمشلردر . ملائکهٔ کرامك کافه‌سی ارواح علویه و مقدسه اولوب امر الهی‌یه اطاعتدن ذره‌جه منحرف اولمازلر . مقرلری سماوات علویه اولدیغی حالده بر طاقیملری امر ربانی ایله مسکنمز اولان ارضه قدر نزول وینه عروج ایدرلر. جن دینیلن طائفهٔ مخلوقات ایسه بزمله ارض اوزرنده هم سکنادرلر . بونلرك‌ده ـ انسان کبی ـ مؤمنی ، کافری واردر . کافرلرینه شیطان اسمی ویریلیر . ملائکه‌نك‌ده ، جنك‌ده وجودلری اخبار رسول علیه‌الصلاة والسلام ایله ، نصّ تنزیل ایله معلوم اولدیغندن بو دورلو مخلوقات یوقدر دیمك انکار رسول علیه‌الصلاة والسلامه واریر وکفردر . « فن حاضرك ، علوم صحیحهٔ مثبته‌نك بونلردن خبری یوقدر . بز ناصل تصدیق ایده‌لم ؟ » دیینلره دییه‌جکمز پك بسیطدر . علوم مثبته‌نك . فنك بیلمه‌دیکی دها نه‌لر وار ؟ علوم صحیحه‌نك غایهٔ

فرصت ویردی [٢] . صباح اولنجه هپکز اونی کور(وب سیر ایده)سکز دییه مسجدك دیرکلرندن برینه باغلامق ایسته‌دم . (فقط) قارداشم سلیمان (بن داود

کالی هپ تحری حقائقدر . بیلدکلری‌بیلمه‌دکلرینه نسبتله لاشیدر . عالم صحیح هرشیئی بیلیرم دیدیکی کون ، توجه ایتدیکی غایه‌دن انحراف ایتمش ، عالملکدن چیقوب جهله منقلب اولمش اولور. علمك کالی پك آز بیلدیکنی مقر اولوب اعتراف جهل ایتمکده‌در . « علم وفنك مثبت اولارق قبول ایتدکلرینی قبول ، ساکت قالدیغی شیلر حقنده حکمی ویرمکده امساك ایده‌رم » دییوب ده عالم طوری طاقینانلرده اوته‌کیلردن دها بختیار صاییلامازلر. عجبا فنك ساکت اولدیغی شیلره اعتقاد ایتمك ، ناطق اولدیغی شیلره اعتقادی اخلالمی ایدیورکه حکم تصدیق ویرمکدن تحاشی ایدیلیور ؟ بوسکوت عدم تصدیق دیمك اولنجه حقیقتده رسول علیه‌الصلاة والسلامی تکذیب ایچون اختیار ایدیلمش دیمك اولور . بو ، حق قبول ایتمه‌مك ایچون ساحهٔ نظری دکیشدیرمکدن باشقه بر شی دکلدر . حکم فنی‌یه قبول و انکار ایتمه‌دیکی خصوصده متابعت تحری حق عشقندن ایلری کلیورسه ـ حقدن اعراض ایتمك ایسته‌مه‌ینه کوره ـ عقل ونقلك تأییدات قاهره‌سیله مبرهن اولان نبوت محمدیه‌یه مستند اخبارات صحیحه‌نك اصلنی آراشدیرمامق نه‌دن ؟ هر حالده تحری حقه عاشق اولان کیمسه بو ساحه‌یه‌ده برآز یوزینی چویروب آرامغه چالیشسه طوغرو یولی بولور . بالخصوص موضوع بحثمز اولان مسئله‌نك یکی یکی دلیللری ده اذهانی اشغال ایدوب طورمقده‌در . آلا فرانغه جنجیلکدن ، بزم اسکی اصطلاحمزجه خداجیلق مقدمه‌سندن باشقه برنام ویره‌مه‌جکم متاپسیشیك Métapsychique حادثات عجیبه‌نك تدقیق آوروپا وآمریقاده اوقدر ایلری کیتمشدرکه حیله وخدعه‌دن عاری اولانلرك برچوغی فنه منتسب الك متعصب ، الك عنادجی مادیونی بیله شاشیرتمش واوللری « آدام سن‌ده ! » دییوب یوز چویرنلردن افراد عدیده‌یی « بونده بر شی وار . باقالم نه چیقاجق ؟ » دییه تدقیق وتحری‌یه سوق واماله ایتمشدر. هرحالده بو حادثات ایچندن تله‌کینه‌زی (Télékinésie) ، اقتوپلاسم (Ectoplasme) ، تجسد (Matérialisation) دیدکلری نوعلری آلیشدیغمز حادثات طبیعیهٔ مادیه جنسندن شیلره پك‌ده بکزه‌میوب الیوم فن صحیحك حدودینه داخل اولمامقله برابر بوسبوتون نظر اعتباره آلینمایه‌جق ، ساحهٔ حللرینه طوغرو یاقلاشیلدقجه بوکونکی نظریات علمیه‌یی هرحالده آلت اوست ایده‌جك شیلردندر .

تله‌کینه‌زی ، متاپسیشیستلرك اصطلاحنجه جاذبه ، حرارت ، الکتریق ... الخ کبی معلوم اولان قوای طبیعیه‌نك تحت تأثیرنده اولمایارق بر جسمك کندی کندینه حرکته کلمه‌سنه اطلاق اولونیور . « مه‌دیوم » دینیلوب حواس خمسك غیری بر خاصهٔ احساس کوسترن کیمسه‌لرك حضوریله یاپیلان تجربه‌لر اثناسنده صاندالیه‌لرك ، اوطه ایچنده‌کی سائر اشیای ثقیله‌نك تماس بشر واقع اولمقسزین یرلرندن اویناماسی ، جاذبه قانونی استخفاف ایله هوایه قالقوب طولاشماسی وبو حرکات خارق العاده‌نك حضارك آرزولرینه تابع اولماسی ذوی‌العقولدن برشخص غیر مرئینك وجودینی پك اعلی حس ایتدیریور .

اقتوپلاسمه برطاقیم مه‌دیوملرك اعضای مختلفه‌سندن ترشح ایدوب آنجق قاراکلقده

عليهما الصلاة والسلام) لك: « رَبِّ اغْفِرْ لِي وَهَبْ لِي مُلْكاً لَا يَنْبَغِي لِأَحَدٍ مِنْ بَعْدِي »

كوبوك صورتنده كوزه كورونه‌بيلن بر سياله‌نك اسميدركه بوكوبوكلر فوطوغراف صفحه‌سی اوزرينه عكس براقه‌جق ماهيتده اولدقدن باشقه بعضاً انسانه وسائره‌يه بكزر برفردذی‌حيات صورتنه بيله كيريور. بوده « تجسد » در. انكلتره‌نك الك بويوك فيزيق وهيئت علماسندن قروقسك بو ساحه‌ده‌كی تدقيقاتندن باحث بركتابده « كه‌تی كينغ » نامنی آلان بوطرزده‌كی شخص مرئی‌يه دائر برچوق معلومات مندرج اولديغی كبی « كه‌تی كينغ » ك برچوق فوطوغرافلرينی كورمشدم. بونلر ماصال دكلدر. تجاربنی فيزيق آلاتی ايله اجرا ايدن قروقس خلاصهٔ تدقيقاتنی انكليز جمعيت عاليهٔ قراليه‌سنه خبر ويرديكی زمان « آلدانمشدر، كوزی باغلانمش (Fasciné) در » دين منكرلره خطاباً: « هايدی بنم آلدانمش اولديغمی، كوزمك باغلانمش اولديغنی تسليم ايده‌يم. يا شو فيزيق آلاتك‌ده آلدانمش، كوزی باغلانمش اولديغنی ناصل تسليم ايده‌يم؟ » ديمشدی.

علمك هنوز تروتازه اولان، يول آچمق ايچون ايجنه تجارب بالطه‌سی كيرمه‌ين بوجنكللرنده تحريانده بولونمق اوزره بوكون اوروپا وآمريقاده متعدد جمعيتلر كمال جديتله تشكل ايدوب چاليشه‌دقلری كبی يوزلرجه مجموعه‌ده انتشار ايدوب طورمقده‌در. منكرلرك، « آدم سنده؟ » دينلرك انف عناد واستكباری كوندن كونه يره سورونيور. بو جمعيتلره داخل اولان اعضا مهندس، طبيب، علی الاكثر دارالفنون مدرسی اولمق اوزره متفكرينك الك يوكسك طبقه‌سنه منسوب اولانلردر. صحيفه‌لرمز مساعد اولسه‌ده بوكبی شيلرله اشتغالی علم وفن نامنه آرتق موجب عار صايمايان يوزلرجه پروفسور اسمی ذكر ايده‌بيلسه‌ك! يالكز بيرمينغام دارالفنونی امينی سير اوليوەر لوج ايله شارل ريشه ولازارف كبی ذواتك بوميانده اولدقلرينی خبر ويرمك عالم ماده‌نك ماوراسنده، روحانيات عالمنده غدای علم آرايانلرك كيملر اولديغی حقنده بر فكر ويره‌بيلير. مع‌هذا بز جنك‌ده، ملائكه‌نك‌ده وجودينه استدلال ايچون بو ذواتك يارديم ياملاق تتبعاتنه، قالين پردهٔ اسرار آرقاسندن واحتساسات قبيلندن سزدكلری معلومات ضعيفه‌يه عرض افتقار ايتميورز. بونلرك معلومات نظريه‌لری، دها دوغروسی هنوز « علمی » وصفنه استحقاق اولمايان فرضيه‌لری پك ابتدائی اولديغی ايچون غدای روح اولاجق و قلبه اطمئنان ويره‌جك قوتی حائز اولماديغی ايچون ظنيات ايلندن سويله‌دكلری بوقبيلدن سوزلرينی احتياط ايله تلقی ايديورز. بزم بوبابده اعتمادمز بونوع مخلوقاتی بالفعل مشاهده بويورمش، وحی سماوی ايله‌ده ساحهٔ معلوماتی فوق العاده توسع ايتمش اولان مخبر صادق صلی الله عليه وسلمك بياناتنه‌در. وحكملرمز او بيانات صادقه‌نك حدودی ايله محدوددر. اورادن ناسل تاقی ايتمش ايسه‌ك اويله‌جه قبول ايدر، اوكا كنديلكمزدن بر شی قاتمايز. اوروپالی وآمريقالی ارباب علومدن بحث ايديشمز ــ اونلرك بو بابده‌كی فكر ونظرلری بزه اويسون اويماسون ــ يالكز منكر وحی اولانلره ساحهٔ معلوماتلرينك هنوز پك طار اولديغنی، حقيقتلری كنديلرنجه مجهول اولان هرشيئی اولو اورته بلاتأمل انكاره قالقيشمانك حقيقت نامنه تهلكه‌لی وعلم نامنه كفر و الحاد اولديغنی اكلاتمق ايچوندر.

يعنی: « يارب، بكا مغفرت ايت وبندن صوكرا كيمسه‌يه اولمايه‌جق برملكی بكا باغيشلا » ديمش اولديغی خاطرمه كلدی [١] (ده عفريتی كوپك كبی قوغدم) [٢].

٢٨٩. عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ أُصِيبَ سَعْدٌ يَوْمَ الْخَنْدَقِ فِي الْأَكْحَلِ. فَضَرَبَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَيْمَةً فِي الْمَسْجِدِ لِيَعُودَهُ مِنْ قَرِيبٍ. فَلَمْ يَرُعْهُمْ. وَفِي الْمَسْجِدِ خَيْمَةٌ مِنْ بَنِي غِفَارٍ. إِلَّا الدَّمُ يَسِيلُ إِلَيْهِمْ. فَقَالُوا يَا أَهْلَ الْخَيْمَةِ مَا هٰذَا الَّذِي يَأْتِينَا مِنْ قِبَلِكُمْ؟ فَإِذَا سَعْدٌ يَغْذُو جُرْحُهُ دَماً. فَمَاتَ فِيهَا.

ترجمه‌سی

عائشه رضی الله عنهادن:

شويله ديمشدر: سعد بن معاذ (رضی الله عنه) خندق كوننده اكحلندن (كه شريان عضديسندن ديمكدر) يارالانمشدی [٣]. نبی اكرم صلی الله عليه وسلم

---

[١] بوندن سليمان عليه الصلاة والسلام اصحابنك جنی كوره‌بيلدكلرينه استدلال اولونور. چونكه بوتنك دلائل جليله‌سندن اولان انقياد جن معجزه‌سنی عياناً مشاهده ايتمه‌مش اولسه‌لردی حجت قائم اولمايه‌جقدی. ملائكه ايله جنی صور اصليه‌لرنده كاه كاه مشاهده انبيا واصفيايه مخصوص بركرامتدر.

[٢] بخاريده حديثك صوكنده مصنفك ترك ايتديكی « فَرَدَّهُ خَاسِئاً » زياده‌سی واردركه ترجمه‌سی قوس ايچنه آلينديدی.

[٣] سعد بن معاذ، اكابر انصار واعاظم اهل بدردن اولوب اَوْسيلرك سيد مبجلی ومهاجرين آراسنده ابوبكر الصديق رضی الله عنه نه مقامده ايديسه بين الانصار او مقامك صاحبی ايدی. وقعهٔ احزاب ــ تعبير ديكرله خندق ــ ده كفار قريشدن حِبّان بن العَرقة العامری‌نك آتديغی بر اوق ايله اكحلی كسيلمشدی. بو يارانك تماری اپی سورمش وايلكه دونمش ايكن ينه دشيله‌رك اعلای عليينه شهيداً انتقالنه سبب اولمشدر. رضی الله عنه وارضاه. ابن العَرِقه اوق آتديغی وقت عادت عرب اوزره « خُذْهَا وَأَنَا ابْنُ الْعَرِقَةِ = آل سكا، بنم ده ابن العرقه اولديغمی بيل » ديمشدی، حضرت سعدده، ياخود برروايته كوره فخر عالم صلی الله عليه وسلم افنديمزده: « عَرَّقَ اللّٰهُ وَجْهَكَ فِي النَّارِ = الله يوزكی جهنمده ترلتسون » بويورمشلردر. عرقه، تر معناسنه عرقدن مشتق اولديغی ايچون مشاكله

ياقيندن عيادت بويورابيلمك ايچون (اوكا مخصوص) بر چادير قوردوردى [١] . مسجدده (وهمان يانى باشنده) بنو غِفاردن [٢] (بعضى كيمسه‌لره عائد) برخيمه

طرزنده بويله دعا بويورولمشدر . صيراسى كلنجه بيان ايديله‌جكى اوزره اهل اسلام ايله آرالرنده اولان عهدى نقض ايله كفار احزابى مدينه اوزرينه اوشوشديروب مسلمانلرى كوناكون اضطرابانه دوشورن بنوقريظه ، حرب احزابى متعاقب جيش اسلامه قارشى مغلوب ومحصور قالمش وبوكونكى تعبير ايله بلاقيد وشرط تسليمه راضى اولمشدى . بنوقريظه أوسيلرك حليفى اولدقلرندن حقلرنده ايديله‌جك معامله‌نك امر تعييننده سعد بن معاذك حكم اولماسنى ايسته‌ديلر . سعد ايسه اركَكلرينك قتل ،ماللرينك تقسيم ، چوجوقلريله قاريلرينك سبى اولونمالرينه حكم ايتدكدن صوكرا رحمت رحمانه ملاقى اولدى . خاتم الانبيا عليه اكمل الصلوات والتحايا افنديمز بو حكمندن طولايى سعده : « لَقَدْ حَكَمْتَ فِيهِمْ بِحُكْمِ اللّٰهِ مِنْ فَوْقِ سَبْعِ سَمٰوَاتٍ قَدْ طَرَقَنِى بِذٰلِكَ الْمَلَكُ سَحَراً = قسم اولسونكه سن، اللهك يدى قات سماوات اوزرنده‌كى حكمنه موافق حكمى ويردك . بونك بويله اولاجغنى سحر وقتى ملك كلوب بكا خبر ويردى ايدى » بويورمشلردر . روايته نظراً ياراسى اپى اوكولمش اولديغى صيراده ، حتى بنوقريظه حكملكى كنديسنه توجه ايتديكى كوندن اولكى كيجه‌ده شويله دعا ايتمش : « الٰهى ، سن بيليرسك كه رسولكى تكذيب ايدن ، وطننډن چيقاران قوم قدر كنديلرينه حرب وجهاد ايتمك ايسته‌ديكم هيچ كيمسه يوقدر . الٰهى ، اويله ظن ايديوردم كه بزمله اونلرك آراسنده آرتق ايديله‌جك حرب قالمامشدر . شايد قريش ايله باشقه بر حربمز دها قالدى ايسه سنك يولكده اونلرله جهاد ايده‌يم ديه بنى ابقا ايت . اكر آرامزده حرب قالمامش ايسه بوياره‌مى دشده بويوزدن بكا شهادت نصيب ايت . بر ده الٰهى، بنوقريظه‌دن انتقام ايله ديده‌لرى روشن ايتمه‌دكجه روحمى قبض ايتمه » . مشارٌاليهك بو دعاسى مقبول باركاه الٰهى اولمشدر . مرويدركه خسته ياتاركن بر كچى يانندن كچوب اوكولمغه يوز طوتان ياراسنه طيرناغيله طوقونوب دشمش و بر دها قانى ديكديرمه‌يه امكان قالمايه‌رق روح پرفتوحى اعلاى عليينه پرواز ايله‌مشدر .

[١] بو خيمه ، رُفَيْدَة الانصاريه ، ياخود الاَسلميّه نك قورديغى خيمه ايدى كه بو خير پرور خاتون ، مسلمانلرك كيمسه‌سز ياراليلرينه اوراده باقار ولوجه‌الله بالذات خدمتلرينه اعتنا ايدردى . فخر الانبيا عليه افضل التحايا افنديمز حضرتلرى صيق صيق عيادتى قولاى اولسون ديه سعدك ، رفيده‌نك خيمه‌سنه نقلنى فرمان بويوردقدن صوكرا صباح آقشام نزدينه كيدر و خاطرينى صورمقله دلشاد ايلردى . بو صورتده سعده خيمه قوردورمقدن مراد كنديسنه بر خيمه تخصيصندن عبارت اولمش اولور .

[٢] بنو غفار ، ابو ذر رضى‌الله عنهك قبيله‌سيدر . ايكنجى خيمه‌نك صاحبى رفيدة الاسلميه‌نك زوجى ايدى ديرلر .

دها واردى . (ايشته بو غفاريلر كندى حاللرنده اوطوروب طورورلركن) برده باقمشلركه كنديلرينه طوغرو قان آقوب كليور . « سزك طرفكزدن بزه طوغرو كلن بو (قان) نه‌در ؟ » ديديلر . مكر سعدك ياراسى آقوب طورورمش . ايشته (سعد) اوندن وفات ايتدى [١] .

٢٩٠ . عَنْ اُمِّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ شَكَوْتُ اِلٰى رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَنِّى أَشْتَكِى . قَالَ طُوفِى مِنْ وَرَاءِ النَّاسِ وَاَنْتِ رَاكِبَةٌ . فَطُفْتُ وَرَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّى اِلٰى جَنْبِ الْبَيْتِ يَقْرَأُ بِالطُّورِ وَكِتَابٍ مَسْطُورٍ .

ترجمه‌سى

(ام‌المؤمنين) ام سلمه رضى‌الله عنهادن :

شويله ديمشدر : (اثناى حجده) خسته اولديغمى رسول‌الله صلى‌الله عليه‌وسلمه عرض ايتدم . « خلقك آرقاسندن [٢] (دوه‌يه) بينه‌رك طواف ايت » [٣] بويوردى .

[١] كتب سير واحاديثده منقول اولديغى اوزره نبى اكرم صلى‌الله عليه وسلم سعدك حين وفاتنده يانينده بولونامامشلر . كنديلرينه جبريل عليه‌السلام كلوب : « يامحمد ، بو عبد صالح كيمدركه روحنك ارتقاسى ايچون سمانك قاپيلرى آچيلدى وقدومندن طولايى عرش رحمن تيتره‌دى ؟ » ديمش بونك اوزرينه رسول‌الله صلى‌الله‌عليه وسلم اتكلرينى سوروكله‌يه‌رك عجله سعدك يانينه چيقمشلر ، فقط وفات ايتمش بولمشلر . خبرده واردركه سعدك جنازه‌سنه اوكوندن اول يره هيچ اينه‌مش يتمش بيك ملك حاضر اولمشلردر . (روح‌الله روحه وارضاه)

[٢] بو لفظدن شو استفاده‌ اولنيوركه قادينلر ، اركَكلرك آرقاسندن طواف ايتمك كركدر . طواف نمازه شبيه بر عبادتدر . نمازده ناصل اركَكلرك آرقاسنده طورورلرسه طوافده‌ده اويله اولمالرى لازم كلير .

[٣] معذورك راكباً طوافى جائز اولديغى كبى بوندن اتى‌ين حيواناتك مسجده دخولنى مطلقا تجويز معناسنى چيقارانلرده واردر . زيرا بوكبى حيوانلرك ابوالى بونلره كوره طاهر صاييلير . طاهر صاييلمايانلر بودوه‌نك يورور‌كن تلويث ايتمه‌مكه تعليملى اولديغى احتمالنى اوكه سوردلر . رسول اكرم صلى‌الله عليه‌وسلمك‌ده بر دفعه راكبا طواف بويوردقلرى روايتى ابوداود حديثلرنده واردر . فقط ناس كنديلرينى كوروب‌ده مسئله صورسونلر ايچوندى دينيور . الحاصل معذور اولانك راكباً طوافنه بر ديه‌جك يوقسه‌ده غيرمعذورك راكباً

(اویلەجە) طواف ایتدم . رسول الله صلی الله علیه وسلمده بیت (معظم)ك تایانندە نمازە طورمش [١]، (وَالطُّورِ وَكِتَابٍ مَسْطُورٍ) سورەسنی اوقویوردی .

٢٩١ . عَنْ اَنَسٍ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَجُلَیْنِ مِنْ اَصْحَابِ النَّبِیِّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ خَرَجَا مِنْ عِنْدِ النَّبِیِّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ فِی لَیْلَةٍ مُظْلِمَةٍ وَمَعَهُمَا مِثْلُ الْمِصْبَاحَیْنِ یُضِیئَانِ بَیْنَ اَیْدِیهِمَا . فَلَمَّا افْتَرَقَا صَارَ مَعَ كُلِّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا وَاحِدٌ حَتّٰی اَتٰی اَهْلَهُ .

ترجمەسی

انس (بن مالك) رضی الله عنهدن :

شویلە دیمشدر : اصحاب نبی صلی الله علیه وسلمدن ایکی ذات [٢] بر قارا کلق کیجەدە نبی اکرم صلی الله علیه وسلمك نزدندن اوكارندە پاریلدایان چراغە بكزر ایکی شی اولدیغی حالدە چیقدیلر . (ایکی رفیق) یکدیکردن آیریلدقلری زمان (اوچراغلردن) هر بری ، بریلە برابر آیریلدی . وتا أوینە کیدنجەیە قدر (یولنی تنویر ایتدی) [٣] .

طوافندە اختلاف اولونمشدر. بو، حنفیەیە کورە جائزدر. چونکە « وَلْیَطَّوَّفُوا » امر الهیسی مطلقدر. شافعیەیە کورە غیرجائزدر. عدم جوازیدە « اَلطَّوَافُ بِالْبَیْتِ صَلَاةٌ = بیتك اطرافندە طواف نمازدر » حدیث شریفنە بنا ایدرلر . حنفیە « نمازدر » لفظنی « نماز کبیدر » معناسنە آلیرلر . مع هذا حنفیەیە کورەدە بوجواز مع الکراهەدر . وبویلە اولان طواف ، مکەدە بولونولدیغی مدت ایچندە اعادە اولونور .

[١] مقام ابراهیم ، اوللری بیت شریفە ملصق دینیلەجك درجەدە یاقین ایدی . اونی عمر رضی الله عنه صحن مسجدە ، شیمدیکی بولوندیغی یرە نقل ایتدی . ام سلمه حضرتلرینك بیتك تایانندە قیلندیغنی خبر ویردیکی نماز مقام ابراهیم علیه السلامدە علیه الصلاة والسلام افندیمز حضرتلرینك قیلدقلری نمازدر .

[٢] بو ایکی بختیار صحابینك بری انصارك أوسیلرندن عَبّاد بن بِشْر اشهلی، دیکری أُسَیْد بن حُضَیْر اشهلی ، یاخود عُوَیم بن ساعدة الاشهلی در .

[٣] بو، رسول اکرم صلی الله علیه وسلم ایچون معجزە و او ایکی صحابی ایچون کرامتدر.

٢٩٢ . عَنْ اَبِی سَعِیدٍ الْخُدْرِیِّ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ خَطَبَ النَّبِیُّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ اِنَّ اللّٰهَ خَیَّرَ عَبْداً بَیْنَ الدُّنْیَا وَ بَیْنَ مَا عِنْدَهُ . فَاخْتَارَ مَا عِنْدَ اللّٰهِ . فَبَكٰی اَبُو بَكْرٍ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ . فَقُلْتُ فِی نَفْسِی مَا یُبْكِی هٰذَا الشَّیْخَ اِنْ یَكُنِ اللّٰهُ خَیَّرَ عَبْداً بَیْنَ الدُّنْیَا وَ بَیْنَ مَا عِنْدَهُ فَاخْتَارَ مَا عِنْدَ اللّٰهِ ؟ فَكَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ

بویلە بر کرامتە نائلیتلری صحبت جلیلۀ نبویەیی فوت ایتمەمك و یاتسی نمازینی مفخر کائنات علیه افضل التحیات افندیمزلە برلکدە قیلمق فضیلتنی احراز ایتمك ایچون کیجە قارا کلقلرینە قالدیریدر . نته کیم ابوداودك « سنن » دەکی : « بَشِّرِ الْمَشَّائِینَ فِی الظُّلَمِ اِلَی الْمَسَاجِدِ بِالنُّورِ التَّامِّ یَوْمَ الْقِیَامَةِ = قارا کلقلردە مساجدە چوقجە کیدنلرە یوم قیامتدە نور تامە مظهر اولاجقلرینی مژدەلە » حدیث شریفنك صدقنە شاهد و ابو ایکی صحابیٔ جایلە اکرام اولارق بو نور مبین ، بو دنیادە بیلە ظاهر اولمشدر .

کیجەلین چراغ ایلە تنور کرامتی منفرد دکلدر . قومنك شریفی و شاعر نبیلی طُفَیْل ابن عمرو الدَّوْسی رضی الله عنه اهل اسلامك پك زحمتدە اولدقلری و کفار قریشك الندن چوق چکدکلری بر زماندە مکۀ مکرمەیە کلمشدی . قریشك رجالی اوكا : « یا ابا الطفیل، سن مملکتمزە کلدك . (رسول الله صلی الله علیه وسلمی قصد ایدەرك) بو آدمكدە عجایب حالی وار . سویلەدیکی سوز ـ کە قرآندر ـ سحر کبیدر. انسانی باباسندن، قارداشی قارداشندن، قوجەیی قاریسندن آییریور . سنكلە قومكك آراسنە ـ بزدە اولدیغی کبی ـ بر تفرقە دوشمەسندن قورقارز . سكا نصیحتمز اولسون ، اونكلە صاقین قونوشما . سوزلرینی قولاغكە اوغراتما » دیمشلر . طفیل دیرکە والله بو سوزی بكا او قدر چوق سویلەدیلرکە قونوشمامغە ، سوزینی ایشیتمەمكە عزم ایتدم . اودرجەدەکە مسجدە کیردیکم وقت نە اولور ، نە اولماز بلکە سوزلرینی طویارم قورقوسیلە قولاقلرمە پاموق بیلە طیقادمدی . مسجدە رسول الله صلی الله علیه وسلمی کوردم . کعبەنك یانندە طورمش نماز قیلیوردی . اوكا یقین بر یردە طوردم. سوزلرندن بعضیلرینی ایشیتمەمك ممکن اولمادی . خوشمە کیتدی . کندی کندیمە : « بن ، ایی یی کوتویی فرق ایتمەیەجك آدم دکلم . بو آدمك سویلدکلرینی دیکلەمەمە و کوزل بولورسەم قبول ، بولمازسەم ترك ایتمەمە نە مانع وار ؟ » دیدم. وبرطرفە کیزلندم . تا نمازینی قیلوب أوینە دوغری کیدنجە : « یا محمد ، سنك قومك بكا شویلە بویلە دیدیلر . اوقدرکە سنك سوزلرکی طویمایەیم دیەقولاقلرمە پاموق طیقادم . بكا نەدیەجکسەکدی» دیدم . بكا اسلامی تکلیف ایتدی برآز قرآن اوقودی . والله بوندن کوزل هیچ بر سوز ایشیتمەدیکم کبی اسلامدن دها مناسب بر شیدە دویمامشدم . دیدمکە یا نبی الله ، بن قومیمك ایچندە مطاع

وَسَلَّمَ هُوَ الْعَبْدَ . وَكَانَ اَبُو بَكْرٍ اَعْلَمَنَا . فَقَالَ يَا اَبَا بَكْرٍ لَا تَبْكِ . اِنَّ اَمَنَّ النَّاسِ عَلَيَّ فِي صُحْبَتِهِ وَمَالِهِ اَبُو بَكْرٍ . وَلَوْ كُنْتُ مُتَّخِذاً مِنْ اُمَّتِي خَلِيلاً لَاتَّخَذْتُ اَبَا بَكْرٍ . وَلٰكِنْ اُخُوَّةُ الْاِسْلَامِ وَمَوَدَّتُهُ . لَا يُبْقَيَنَّ فِي الْمَسْجِدِ بَابٌ اِلَّا سُدَّ اِلَّا بَابُ اَبِي بَكْرٍ .

برکیمسه‌یم . مملکتمه‌ده‌دونوب اونلری‌دعوت ایتندمیم . قولایلق اولسون دیه بکادعا ایت. بونك اوزرینه : « اَللّٰهُمَّ اجْعَلْ لَهُ آيَةً = الٰهی، اونك‌ایچون برآیت، برعلامت‌یارات» دیه دعا بویوردی . مکه‌دن چیقدم . قرا کلق برکیجه‌ده قومك اقامت ایتدیکی صو باشنه ناظر تپه‌یه واردیغمده ایکی کوزمك آراسنده مصباح کبی پارلایان برنور پیدا اولدی . ایچمدن : «آمان یوزمده اولماسون، بلکه مُثله یعنی اثرعقوبت ظن ایدرلر» دیدم . او نور همان صوپامك‌باشنه انتقال ایتدی . اوراده‌کیلر قندیل کبی طوران او نوری یکدیکره کوسترمکه باشلادیلر. «بلکه مُثله ظن‌ایدرلر» دیه‌یشی ایشی آکلامایانلر بردنبره او نورانی‌پاضلغی برخسته‌لغه و مثلا بلکه برَصه حمل‌ایدرلر دیه قورقاسندندی . طفیل رضی‌الله‌عنه کندی قبیله‌سی‌- بوندن طولایی- (ذوالنور) نامنی ویردیلر. طفیل‌بن‌عمرو رضی‌الله‌عنه -تفصیلندن صرف‌نظرایتدیکمز- ماجرالردن صوکرا دَوسیلرك ایمانه سبب اولمش و خیبر غزاسی اثناسنده یتمش ، سکسان کیمسه ایله برلکده حضور عالیٔ نبوی ایله تشرف ایتمشدر . بونلرك آراسنده ابو هریره رضی‌الله عنه‌ده واردی .

ابن عساکرایله دیکرلرینك روایتنه‌کوره انصاردن‌قتادة بن‌النعمان أوسی رضی‌الله عنه‌ده برکیجه ألنده قورو بر خرما دالی اولدیغی حالده نزد عالیٔ رسالتپناهی‌یه چیقمش وألنده‌کی دال تنور ایده‌رك راه مظلمنی تنویر ایله‌مشدر.

بیهقی‌نك « دلائل»نده بیان‌ایدیلدیکنه‌کوره ینه‌انصاردن‌ابو عُبَیس أوسی رضی‌الله‌عنه‌ده نمازلری هپ رسول‌الله صلی‌الله علیه وسلمك آرقاسنده قیلار ، اوندن صوکرا کندی قومی اولان بنو خارجه یوردینه دونرمش. بردفعه قرا کلق ویاغمورلی برکیجه‌ده چیقمش. کندی یوردینه داخل اولنجه‌یه قدر عصاسی نورانیلشوب کندینه قندیل اولمش . روایته نظراً کندیسنه : « تَنَوَّرْ بِهٰذِهِ = بونکله ، یعنی عصا ایله تنور ایت » بویورولمش .

کذا کثیر بن زیدك روایتنه نظراً حمزة بن عمر اسلمی رضی‌الله عنه شویله دیبور : بر قارا کلق کیجه‌ده رسول‌الله‌صلی‌الله علیه‌وسلم ایله برلکده ایدك. بز پك‌زیاده زحمت چکیوردق. دیرکن ده‌ولرمز اورکوب طاغیلدی . اوصیراده‌نم پارمقلرم ایشیلدادی. ایشیغی آلتنده‌بوتون دوه‌لر طوپلانجه‌یه قدر پارماقلرم هپ پارلادی طوردی .

ترجمه‌سی

ابو سعید خدری رضی‌الله عنهدن :

شویله دیمشدر : نبی اکرم صلی‌الله علیه وسلم (صوك خسته‌لغنده) خطبه‌یه چیقوب : « الله تعالی بر قولنی دنیا ایله [١] کندی نزدنده اولان (نوال‌عقبی) آراسنده‌مخیر براقدی . اوده نزدالٰهیده‌کنی اختیار ایتدی » بویوردی . (بوسوز اوزرینه) ابو بکر (الصدیق رضی‌الله عنه) آغلامغه باشلادی [٢] . بن کندی کندیمه: «الله تعالانك بر قولی‌دنیا ایله کندی نزدنده اولان (نوال عقبی)آراسنده مخیر براقاسنده، اونك‌ده نزد الٰهیده‌کنی اختیاراتمه‌سنده‌نه‌وار که بو پیرسالدیده‌یی (بویله) آغلاتیور؟ » دیه دوشوندم . (مکر) او عبد (مخیر) رسول‌الله صلی‌الله علیه‌وسلمك (کندیسی) ایمش ! (مکر) ابوبکر (الصدیق‌رضی‌الله عنه) هپمزدن اعلم ایمش ! (رسول‌الله صلی‌الله‌علیه وسلم ابوبکری آغلار کورونجه) بویوردی که یا ابابکر، آغلاما. صحبت (یعنی آرقاداشلق) خصوصنده‌ده ، (بذل) مال‌خصوصنده‌ده

---

[١] بخارینك دیکر روایتنده « اَنْ يُؤْتِيَهُ اللّٰهُ مِنْ زَهْرَةِ الدُّنْيَا مَاشَاءَ = دنیانك زیب‌وزیوردن، رونق‌ونضارتندن کندیسنه دیله‌دیکی‌قدر ویرمکله نزد الٰهیسنده‌کی نوال عقبی بیننده مخیر قیلدی » صورتنده وارد اولمشدر .

[٢] ینه او روایتده : « فَبَكَى اَبُو بَكْرٍ وَقَالَ فَدَيْنَاكَ بِآبَائِنَا وَاُمَّهَاتِنَا = ابوبکرآغلایوب آتالرمز ، آنالرمز سکا فدا اولسون دیدی » صورتنده نقل ایدیلمشدر .

[٣] ابوبکرالصدیق رضی‌الله‌عنهك‌صحبتی امتدن‌هیچ برکسه‌نك مجهولی اولمایه‌جق درجه‌ده متواتر اولمقله برابر بو صحبتك بر خصوصیتی دها واردرکه « ثَانِيَ اثْنَيْنِ اِذْهُمَا فِي الْغَارِ اِذْ يَقُولُ لِصَاحِبِهِ لَا تَحْزَنْ اِنَّ اللّٰهَ مَعَنَا » نص‌قرآنیسیله‌ده‌ثابت اولماسیدر . ابوبکرك‌صاحب رسول‌الله اولدیغنه الله‌ذوالجلال شاهددر . صحبتی تواتراً معلوم هرهانکی برصحابینك بوفضیلتنی انکار ایتمك انسانی جاهلانه بر بدعته صوقسه بیله کفر درجه‌سنه تنزیل ایتمز . بوندن یالکز ابوبکرالصدیق مستثنادرکه اونك صحبتنی طانیمامق نص قرآنی طانیمامقدر ، یعنی کفردر . ابو بکر رضی‌الله عنه صحبت جلیلهٔ نبویه‌یه او قدر ملازم ایدی‌که - امر رسالتپناهی ایله حج‌وغزا کبی بعض‌منفرد سفرلر استثناایدیلیرسه -سفرده ، حضرده‌حضورشریف‌رسالتپناهیدن مفارقت وبوتون‌مشاهد وغزواتده مفخر کائنات‌افندیمز حضرتلرینه -کولکه کبی- اتصالنی‌غائب ایتمه‌مشدر . اك تهلکه‌لی یرلرده هپ برابردی . هرنره‌ده اولسه اونك یاردیمجیسی اولوردی. غارده رفیق جانفداسی او ایدی . احدده ، حنینده هرکسك باشی صیقیلوب طاغیلدیغی

نا ـ ـك بكا الڭ چوق ویرکیسی اولان ابوبكردر [٣]. امتمدن برینی (كندیمه)

دقیقه‌لرده قرین جانسپاری اولمش ، پدر مهربانی ایله اولاد وعیالنی ، مال ومنالنی هپ اونك یولنه فدا ایتمشدی . اودرجه‌ده‌كه حبیب خدا علیه افضل التحایا افندیمز ابوبكرك مالنده كندی مالنده تصرف ایدر كبی تصرف بویوروردی . ابو بكرك (رضی الله عنه) ایمان ایتدیكی كون قرق بیك درهم ویا دینار مالی واردی . هجرت ایتدكاری كون یالكز بش بیك درهم ویا دیناری قالمشدی‌كه اوست طرفنی‌ده، آلنده قالان مبلغی‌ده هپ الله ورسولی یولنده بذل ایتمش واز جمله مؤمن اولدقلرندن طولایی مشركینك كرفتار عذابی اولان بر چوق ضعفای مسلمینی قید اسارتدن قورتاروب كفارك اشكنجه‌لرندن تخلیص ایله‌مشدی . ابو هریره‌نك احمد ابن حنبلك « مسند » نده‌كی : « مَا نَفَعَنِی مَالٌ قَطُّ مَا نَفَعَنِی مَالُ اَبِی بَكْرٍ = ابو بكرك مالندن فائده مند اولدیغم قدر هیچ برمالدن فائده مند اولمش دكلم » حدیثی ایله ترمذیده‌كی : « مَا لِاَحَدٍ عِنْدَنَا یَدٌ اِلَّا وَقَدْ كَافَأْنَاهُ اِلَّا اَبَا بَكْرٍ فَاِنَّ لَهُ عِنْدَنَا یَداً یُكَافِئُهُ اللّٰهُ بِهَا یَوْمَ الْقِیَامَةِ = هیچ بر كیمسه‌نك بزه مكافاتنی ویره‌دیكمز بر ایلدكی قالمامشدر. یالكز ابوبكر مستثنی. اونك بزه اویله ایلكاری واردركه اونلرك مكافاتنی یوم قیامتده الله تعالی ویره‌جكدر » حدیثی ـ متنده‌كی بخاری حدیثی كبی ـ هپ سخای پسندیده‌سنه شاهددر : (واللیل) سورهٔ شریفه‌سنك نصف اخیری‌ده اوسخانك عرش رحماندن نزول ایدن برهان تصدیقیدر . نبی كریم علیه افضل التسلیم افندیمزك ابو بكره محبتی بویوك بر حرمته مقارن ایدی . فتح مكه كونی پدر مكرملری ابو قحافه رضی الله عنهی حضور سعادتلرینه كتیردیكی وقت: « هَلَّا تَرَكْتَ الشَّیْخَ حَتّٰی آتِیَهُ = شو اختیار باباكی بن یانینه كیدنجه‌یه قدر براقوب راحتسز ایتمه‌یه‌یدك آ » ، حضرت صدیقك : « حضور عالی‌یه كلمكه او احقدر » دیمه‌سی اوزرینه‌ده : « اِنَّا نَحْفَظُهُ لِاَیَادِی اَبْنِهِ عِنْدَنَا = اوغلنك بزم اوزریمزده اولان ایلكارندن طولایی بز اونك حقوقنه رعایت ایده‌رز » بویورمشلردی .

ترجمه‌ده‌كی (ویركی) لفظی ، عطا معناسنه اولان (مَنٌّ)ك مقابلیدر. (مَنّ)ك لسان عربده ایكی معناسی واردر . بری جود وعطا وبلاعوض بخشایشدر . بورایه یاقیشان بومعنادر . دیكری برینه اولان ایلكارینی انسانك تعداد ایتمه‌سیدركه بر ذمیمهٔ اخلاقیه‌در . توركجه‌ده بوكا (باشه قاقق) تعبیر اولونور . ینه توركجه‌ده مستعمل اولان (منت) ایله (امتنان) ایكنجی معنایه اولان (من) دن مصدرلردر . بو ایكنجی معناجه منتك كندیسنه شهراه هدایتی آچوب كوسترن الله ورسولنه راجع بر حق اولاجغنی ابوبكر هركسدن زیاده بیلدیكی ایچون لفظ حدیثده افعل تفضیل صیغه‌سیله وارد اولان (اَمَنّ) لفظی برنجی معنایه حمل ایتمك ضروریدر. زیرا سیاق مدحده وارد اولمشدر . مع هذا قرطبی‌نك دیدیكی كبی ایكنجی معنایه آلینسه

خلیل ایدینه‌یدم ابوبكری ایدینیردم [٤] . لكن اسلام یوزندن (حاصل) اولان اخوت ومودت (شخصی خلتدن افضلدر .) مسجدده ابو بكرك قاپیسندن باشقه سد ایدیله‌دك هیچ بر قاپی قالماسون [٥] .

٢٩٣ . عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ خَرَجَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ فِی مَرَضِهِ الَّذِی مَاتَ فِیهِ عَاصِباً رَأْسَهُ بِخِرْقَةٍ . فَقَعَدَ عَلَی الْمِنْبَرِ . فَحَمِدَ اللّٰهَ وَاَثْنٰی عَلَیْهِ . ثُمَّ قَالَ اِنَّهُ لَیْسَ مِنَ النَّاسِ اَحَدٌ اَمَنَّ عَلَیَّ فِی نَفْسِهِ وَمَالِهِ مِنْ اَبِی بَكْرِ بْنِ اَبِی قُحَافَةَ . وَلَوْ كُنْتُ مُتَّخِذاً مِنَ النَّاسِ خَلِیلاً لَاتَّخَذْتُ اَبَا بَكْرٍ خَلِیلاً . وَلٰكِنْ خُلَّةُ الْاِسْلَامِ اَفْضَلُ . سُدُّوا عَنِّی كُلَّ خَوْخَةٍ فِی هٰذَا الْمَسْجِدِ غَیْرَ خَوْخَةِ اَبِی بَكْرٍ .

ینه بر محمل صحیحی بولونور. او زمان عباره‌نك معناسی : « ابو بكرك بنم اوزرمده‌كی حقوقی اوقدر چوقدركه اونك یرنده باشقه‌سی اولسه‌یدی بنم باشمه قاقابیلیردی » اولمش اولور. لكن بلا تأویل اوته‌كی معنایه آلمق البته ذوقه دها موافقدر .

[٤] خلت دوستلق دیمكدر. مودت ومحبتده او معناده ایسه‌ده خلتدم ـ خلیلدن باشقه هیچ بر كیمسه‌یه وهیچ بر شیئه محبته یر براقمایه‌جق درجه‌ده محبتك تحت استیلاسنده بولونمق كبی ـ بر اختصاص معناسی واردر . رسول خدا وحبیب مجتبی علیه افضل التحایا افندیمز حضرتلری جد اعلاسی ابو الانبیا ابراهیم علیه صلوات الله افندیمز كبی خلیل اللهدر . خلت شركت قبول ایتمه‌ین بر نوع محبتدركه علیه الصلاة والسلام افندیمز بونی رب اعلاسنه تخصیص بویورمشدر. كرچه بو نوع محبت ، بوتون انبیا حضراتنده واردی. فقط « خلیل الله » لقب مبجلی ابو الانبیا وخاتم الانبیا حضرتلرینه خاصدر .

[٥] مسجد شریف جانب عالیٔ نبویدن امهات مؤمنیندن هر برینه تخصیص بویورولان حجرات ایله اكابر مهاجرین حضراتنك مسكنلری ایله محاط اولدیغی كبی بونلرك هر برندن مسجد شریفه قولایجه كیره‌بیلمك ایچون اورایه آچیلیر كوچوك برر قاپی واردی . بو قاپیلره بعض روایاتده (خَوْخه) دینیلمشدر . صحابهٔ كرزین حضراتی ابو بكر رضی الله عنهك قاپیسندن باشقه نه‌قدر قاپی وارسه هپسنك قاپاتیلماسی حقنده‌كی فرمان نبوی‌یی خلافتنه ـ دیكر اشارتلره ضمیمهٔ ـ اشارت عد ایتمشلردر . (١٤٩ ، ٢٩٣ ، ٣٨٧ ، ٣٩٤ ، ٣٩٥ ، ٣٩٧ نجی حدیثلره‌ده مراجعت .)

ترجمه‌سی

(عبدالله) بن عباس رضی‌الله عنهمادن :

شویله دیمشدر : رسول‌الله صلی‌الله علیه وسلم وفاتی ایله ختامه ایرن مرضی اثناسنده (مبارك) باشنی بر بز ایله باغلامش اولدیغی حالده مسجده چیقوب منبره اوطوردی . (اوراده) اللهه حمد وثنا ایتدکدن صوکرا بویوردی که ناس ایچنده نفسی ومالی اعتباریله بنم اوزرمده ابوبکر بن ابی قحافه [١] دن زیاده مَنّ وعطاسی اولان هیچ یوقدر . ناس ایچندن بر خلیل ایدینه‌یدم ابوبکری (کندیمه) خلیل ایدینیردم . لکن اسلام یوزندن اولان خُلّت افضلدر . ابوبکرك قاپیسندن باشقه بو مسجدده‌کی قاپیلرك هپسنی طرفمدن سد ایدیکز .

٢٩٤ . عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَدِمَ مَكَّةَ . فَدَعَا عُثْمَانَ بْنَ طَلْحَةَ . فَفَتَحَ الْبَابَ . فَدَخَلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَبِلَالٌ وَاُسَامَةُ بْنُ زَيْدٍ وَعُثْمَانُ بْنُ طَلْحَةَ . ثُمَّ اُغْلِقَ الْبَابُ [٢] . فَلَبِثَ فِيهِ سَاعَةً . ثُمَّ خَرَجُوا . قَالَ ابْنُ عُمَرَ فَبَدَرْتُ فَسَأَلْتُ بِلَالًا . فَقَالَ صَلَّى فِيهِ . فَقُلْتُ فِي اَيٍّ ؟ فَقَالَ بَيْنَ الْاُسْطُوَانَتَيْنِ . قَالَ ابْنُ عُمَرَ فَذَهَبَ عَلَيَّ اَنْ اَسْأَلَهُ كَمْ صَلَّى .

ترجمه‌سی

(عبدالله) بن عمر رضی‌الله عنهمادن :

شویله دیمشدر : نبی اکرم صلی‌الله علیه وسلم (فتح سنه‌سی) مکه‌یی تشریف

[١] حضرت صدیق اکبرك پدر مکرمی ابوقحافه عثمان بن عامر تیمی - اولکی حدیثك حاشیه‌سنده بیان ایدیلدیکی اوزره - فتح مکه کونی ایمان ایتمش و عمرالفاروق حضرتلرینك ایام خلافتنده طوقسان یدی یاشنده عالم جماله انتقال ایتمشدر . کندیسی صحابی اولدیغی کبی نسلندن اوچ بطن صحابی کلمشدر : ابوبکرالصدیق ، عبدالله بن ابی بکر ایله برادرلری عبدالرحمن بن ابی بکر و محمد بن ابی بکر و کریمهٔ محترمه‌لری عائشهٔ صدیقه بنت ابی بکر واسماء بنت ابی بکر وام کلثوم بنت ابی بکر ، برده ابوعتیق محمد بن عبدالرحمن بن ابی بکر بن ابی قحافه هپ صحابیدرلر . بو خصوصیت ، هیچ کیمسه‌یه نصیب اولمامشدر . (١٤٩ ، ٢٩٢ ، ٣٨٧ ، ٣٩٤ ، ٣٩٥ ، ٣٩٧ نجی حدیثلرده مراجعت)

[٢] « ثُمَّ اَغْلَقَ الْبَابَ » روایتی‌ده واردر .

ایتدی . عثمان بن طلحه‌یی چاغیردی [١] . اوده (بیت معظمك) قاپیسنی آچدی . نبی اکرم صلی‌الله علیه وسلم ایله برابر بلال ، اُسامة بن زید وعثمان بن طلحة (رضی‌الله عنهم) ایچری‌یه کیردیلر . صوکرا قاپی کلیدلندی . (علیه‌الصلاة والسلام افندیمز حضرتلری) اوراده بر ساعت (قدر) قالدی [٢] . صوکرا چیقدیلر . - ابن عمر (رضی‌الله عنهما) دیرکه (اونلرك چیقدقلرینی کورونجه) همان قوشدم . بلاله صوردم . « اوت ، (ایچریده) نماز قیلدی » دیدی . « نره‌سنده ؟ » دیدم . ایکی

[١] عثمان بن طلحة بن ابی طلحة العَبْدَرِيّ الْحَجَبِي رضی‌الله عنه یوم فتحده بیت معظمك حجابتنی - بوکونکی تعبیر ایله مفتاحدارلغنی - حائز اولان ذاتدر . مشارالیهك باباسی ایله عمجه‌سی عثمان بن ابی طلحة ، دیکر برچوق عمزاده‌لریله برابر هپ یوم احدده کافر اولارق قتل ایدیلمشلردر . کندیسی حدیبیه‌دن صوکرا خالد بن الولید وعمرو بن العاص ایله برلکده قبول اسلام ایدوب هجرت وبعدالفتح مکه‌دن مدینه‌یه بوسبوتون تحویل اقامت ایده‌رك اوراده‌قرق ایکنجی سنهٔ هجریه‌ده وفات ایله‌مشدر . یوم فتحده علیه‌الصلاة والسلام افندیمز کعبهٔ معظمه‌نك ایچنه کیرمك ایچون آناختاری ایسته‌مشلردی . حضور منورلرنده بولونان عباس بن عبدالمطلب فرصتی غنیمت بیله‌رك عهده‌سنده‌کی (سقایت) ه ضمیمةً (حجابت) كده کندیسنه احسان بویورلماسی نیازنده بولونمش وحق فتحه استناداً جانب عالئ رسالتپناهیدن‌ده اسعاف مسئولنه نوعاً ما خفیف بر میل اثری ظهورا یتمشکن همان : « اِنَّ اللّٰهَ يَأْمُرُكُمْ اَنْ تُؤَدُّوا الْاَمَانَاتِ اِلٰى اَهْلِهَا = الله تعالی سزه امانتلری اهلنه ویرمه‌کزی امر ایدر » آیت کریمه‌سنك نزولی اوزرینه بیت شریفدن چیقارلرکن اوگونه قدر ایشیدیلمه‌ین بو آیت کریمه‌یی اوقویوب آناختاری ینه مشارالیه عثمان ایله عمزاده‌سی شَيْبَة بن عثمان بن ابی طلحه‌یه تسلیم ایله : « خُذُوهَا يَا آلَ اَبِي طَلْحَةَ خَالِدَةً تَالِدَةً لَا يَأْخُذُهَا مِنْكُمْ اِلَّا ظَالِمٌ = ای ابو طلحه اولادی ، جدکزدن قالما اولان امانتی سزده پایدار وباقی اولمق اوزره ایشته آلکز . بونی ظالم اولمقسزین هیچ بر کیمسه سزدن آلاماز » بویورمشلردر . الیومده مفتاحدارلق خدمت مبجله‌سی ، مشارالیه شیبة بن عثمانك اولادنده‌در . حقلرنده منطوق حدیثدن مستفاد اولان دعا ویا اخبار نبوینك اثر جمیلی الآن ظاهر اولوب جدمانده میراثلری احفاد وانسالرنده باقیدر . « خَالِدَةً » لفظ جلیلندن الی یوم القیام باقی قالاجغی‌ده استدلال اولونور . شایان دقتدرکه الیوم صحیح‌النسب سادات وشرفادن اولان بنو هاشم ایله بو خانداندن باشقه قریشدن هیچ برخاندان اسمی ایشیدیلیور . دیکرلری هپ سائر مسلمین انسابنه قاریشوب بلیرسز برحاله کلمشلردر .

[٢] ساعتدن مراد اوزون ، قیصه برمقدار زماندر . بوکونکی عرفه کوره برکونك یکرمی دورتده بری دیمك دکلدر .

دیرکك آراسنده » دیدی . ـ ابن عمر دیرکه قاچ (رکعت) قیلدیغنی صورمق عقلمه کلمه‌مش [١] .

٢٩٥ . وَعَنْهُ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ سَأَلَ رَجُلٌ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ عَلَى الْمِنْبَرِ مَا تَرٰى فِي صَلَاةِ اللَّيْلِ ؟ قَالَ مَثْنٰى مَثْنٰى . فَاِذَا خَشِيَ الصُّبْحَ صَلّٰى وَاحِدَةً فَأَوْتَرَتْ لَهُ مَا صَلّٰى . وَاِنَّهُ كَانَ يَقُولُ اجْعَلُوا آخِرَ صَلَاتِكُمْ بِاللَّيْلِ وِتْرًا . فَاِنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَمَرَ بِهِ .

ترجمه‌سی

ینه (عبدالله) بن عمر رضی‌الله عنهمادن :

شویله دیمشدر : نبی اکرم صلی الله علیه وسلم (برکون) منبرده (خطبه ایراد ایدر) ایکن بری : « (یارسول‌الله،) کیجه (نك نافله) نمازی حقنده نه بویوروسك ؟» دیه صوردی [٢] . « ایکیشر ایکیشردر [٣]. (مصلی) صباح وقتـ(ـك کیردیکنـ)ـدن

[١] عثمان بن طلحه‌دن کلن برروایتده قیلینان نمازك ایکی رکعت اولدیغی ذکر ایدیلیور. نمازمحلی‌ده بخارینك دیکرروایتنده رکن یمانی جهتنده‌کی ایکی‌عمودك آراسی ایمش. او تاریخده کعبهٔ معظمه‌نك داخلنده ایکی صیرا اوزرینـه آلتی دیرك وارمش . روایاتك دیکر برلفظنده رکن یمانی‌جهتنده‌کی ایکی عمودی صوللرینه، برعمودی صاغلرینه ودیکر اوچ عمودی آرقالرینه آلارق نمازی اویله قیلمشلردر. شیبه‌دن مروی برخبره‌کوره‌ده بین‌العمودین ایکی‌رکعت‌قیلدقدن صوکرا بوایکی عموده مبارك قارینلرینی و آرقالرینی یاپیشـدیرمشلردر . (٢٥٧) نجی حدیثه‌ده مراجعت .

[٢] بو صوران ذاتك کیم اولدیغی راویلرجه تعین ایتمه‌مشدر . هرحالده جماعتدن برینك امر دینه دائر خطیبه سؤال ایراد ایتمه‌سی وخطیبك منبردن جواب ویرمه‌سی خطبه‌یی اخلال ایتمه‌یه‌جکی بومکالمه‌دن آکلاشیلیور .

[٣] کیجه قیلینان تطوع نمـازلری ایکیشر ایکیشر قیلینمالیدر دینلرك حجتی اولان احادیثك بری بودر. بوحدیث ترمذیده : « صَلَاةُ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ مَثْنٰى مَثْنٰى = کیجه ایله کوندوزك نافله نمـازلری ایکیشر ایکیشر رکعتدر » صورتنـده روایت ایدلمش اولوب علی‌الاطلاق نوافلك قاچر رکعت اولارق قیلینماسی افضـل اولدیغی حقنده بین‌العلمـا اختلاف حادث اولمشـدر . ابن عمر رضی‌الله عنهمانك کیجه نوافلنی ایکیشر ، کوندوز نوافلنی دوردر قیلدیغی حقنده طحـاوینك روایتی ترمذی روایتنده‌کی « والنهار » زیاده‌سـنك سهو رواتدن

شبهه ایتدیکی زمان برتك (رکعت) قیلارکه (بوتك رکعت اولجه) قیلمش اولدقلرینی تکلشدیریر [١] . ـ ابن عمر رضی الله عنهما دیرکه « کیجه‌لین صوك نمازکزی وتر

ایلری کلدیکنه دلیل اتخاذ قیلینمشـدر . چونکه مشـار الیهك هم کوندوز نوافلنك ایکیشر اولدیغنی روایت ایتمه‌سی، هم‌ده خلافنی اعتیاد ایلمه‌مه‌سی محالدر دیـورلر. هرنه‌حال ایسه ائمه‌دن مالك ، شافعی ، احمد ابن‌حنبل نوافلك ـ کیجه اولسون ، کوندوز اولسون ـ ایکیشر‌قیلینماسی افضل اولدیغی طرفنده‌درلر. ابوحنیفه بالعکس ـ کیجه اولسون ، کوندوز اولسون ـ دوردر قیلینماسنك افضلیتنه قائلدر. وافظ احادیثده‌کی « مثنی‌مثنی » لری ایکیشر ایکیشرمعناسنه آلمایوب چفتر چفترمعناسنه آلیور . ابو یوسف ایله محمد ایسه‌کیجه نوافلنك ایکیشر ، کوندوزنوافلنك دوردر قیلینماسـنی ترجیح ایدیورلر . علی‌الاطلاق ایکیشره طرفدار اولانلر بو حدیث ایله بر چوق امثالنه استناد ایدرلر. ابوحنیفه‌نك مستندی عائشه رضی‌الله عنهانك «سنن» ابوداوده‌کی اوزون حدیثی ایله مسلمده‌کی دیکر حدیثیدر . برنجیسنده یاتسی نمازندن صوکرا علیه‌الصلاة والسلام افندیمز حضرتلرینك خانهٔ سـعادتلرنده یاتاغه کیرمزدن اول دورت رکعت قیلوب بو اعتیاد مبارکلرینی تا رفیق اعلایه قبض بویورولدقلری زمانه قدر بوزمادقلری نقل ایدیلیور . دیکرنده‌ده ضحی نمازینی دورت رکعت قیلدقلری روایت ایدیلیور . لکن حق الانصاف هر ایکی روایتده‌ده ایکنجی رکعتده سلام ویریله‌دیکنه دائر صراحت یوقدر . یالکز مسلمده‌کی حدیثی ابو یَعْلٰی : « لَا يَفْصِلُ بَيْنَهُنَّ = آرالرینی سلام ایله فصل ایتمه‌یه‌رك » زیاده‌سـیله روایت ایدیورکه بو زیاده‌نك مسلمجه ثابت اولمادیغی آکلاشیلیور . باخصوص مسلمده‌صلات ضحانك ایکی‌رکعت قیلیندیغنه دائر روایتلرده واردر . شوراسی‌ده معلوم اولسونکه‌بواختلاف افضلیته تعلق ایدر . یوقسه نوافل لیلاً ونهاراً ایکیشرده ، دورددرده قیلینابیلیر .

[١] بوحدیثه وینه ابن عمررضی‌الله عنهمانك : « اَلْوِتْرُ رَكْعَةٌ مِنْ آخِرِ اللَّيْلِ = وتر، کیجه‌نك صوکنده بر رکعتدر » حدیث مرفوعنه وعلیه‌الصلاة والسلام افندیمزك تهجدلری حقنده‌کی روایاته باقارق شـافعیه ایله حنابله صلاة وترك اقلی بر ، اکثری اون بر و ادنای کمالی اوچ رکعتدردیمشلردر. ابوحنیفه برسلامده چیقیلـق اوزره اوچ رکعت اولدیغنه‌وآرتیق، اکسـیك اولامایه‌جغنه قائلدر . مالکه کوره ایسه دها اول سـلام ایله فصل ایدیلمش چفت رکعتلی بر نماز (شَفْع) قیلنمش اولمق شرطیله تك رکعتدر . صلاة شـفعك حددی یوقدر . وایکیدن اقل اولاماز . مع‌هذا مسافرك صلاة شفعدن صرف نظر ایده‌رك بر تك رکعت ایله وتر قیلماسنك جوازی‌ده کندیسندن مرویدر . تك رکعت ایله نماز قیلدقلری ابوبکر، عمر، عثمان ، سـعد بن ابی وقاص ، ابن عباس ، معاویه ، ابوموسی‌الاشعری ، ابن‌الزبیر ، عائشـه (رضی‌الله عنهم اجمعین) دن‌ده نقل اولونیور . دیکر ائمه‌دن عطاء بن ابی رباح ، سعید بن المسیب ، ابو ثور ، اسحق بن راهویه ایله داودظاهرینك مذهبنه‌کوره‌ده وتررکعت‌واحده‌در. وترك آقشام نمازی کبی بر سلام ایله اوچ رکعت اولدیغنه ابوحنیفه کبی عمر بن عبدالعزیز، سفیان ثوری ، ابو یوسف ، محمد ، عبدالله بن‌المبارك‌ده قائل اولمشلردر. وعلی بن ابی‌طالب

(يعنى تك ركعت) اولسون . چونكه نبى اكرم صلى الله عليه وسلم بونى امر ايتمشدر .

٢٩٦ . عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ زَيْدٍ الْاَنْصَارِىِّ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّهُ رَأَى النَّبِىَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُسْتَلْقِياً فِى الْمَسْجِدِ وَاضِعاً اِحْدٰى رِجْلَيْهِ عَلَى الْاُخْرٰى .

ترجمه‌سى

عبدالله بن زيد (بن عاصم مازنى) انصارى رضى الله عنهمانك نبى اكرم صلى الله

عبدالله بن مسعود ، اُبَىّ بن كعب ، زيد بن ثابت ، انس بن مالك ، ابو اُمامه ايله حذيفه‌نك وفقهاى سبعه‌نك ، حتى عمر بن الخطابك‌ده (رضى الله عنهم اجمعين) مذهبى بو اولديغى مرويدر. بونلر ، اولكى مذهب اصحابنه حجت اولان حديثلرده‌كى وتر لفظنك تك ركعت معناسنه كلمك احتمالى اولديغى قدر شفع ايله برابر قيلينمش تك ركعت معناسنى‌ده محتملدر ديرلر . ومتنده‌كى حديثك: « فَاَوْتَرَتْ لَهُ مَا صَلّٰى = قيلديغنى تككشديرير» لفظى ايله بخارينك ديكر حديثده‌كى: «فَاَوْتِرْ بِوَاحِدَةٍ تُوتِرُ لَكَ مَاقَدْ صَلَّيْتَ = صوكنده تك قيل كه اولجه قيلمش اولدقلركى تككشديرمش اولسون » عباره‌سنى كندى دعوالرينه دليل اتخاذ ايدرلر . مع هذا حديثدن‌ده مذهبلرينى تأييد ايدر ديكر برچوق شواهد بوليورلر. ازجمله ترمذيده على بن ابى طالبدن ؛ نسائيده ، ابن ماجه‌ده ، سنن ابى داووده ابىّ بن كعبدن ؛ بيهقيده عائشه‌دن ؛ نسائيده ، سنن ابى داووده ، مسلمده ابن عباسدن ؛ محمد بن نصر مَرْوَزى‌ده عمران بن الحصين ايله انسدن ؛ ينه مروزيده اَبْزَى الخزاعى‌دن مروى حديثلرده عليه الصلاة والسلام افنديمز حضرتلرى كيجه نمازلرينى اوچ ركعت وتر ايله ختامه ايرديردكلرى منقول اولديغى كبى نسائينك عائشه‌دن ديكر روايتنده وترك ايكنجى ركعتنده سلام ويرمه‌دكلرى ، حاكمك مشار اليهادن روايتنده اوچ ركعت قيلوب اوچنجى ركعتك صوكندن اول تشهده اوطورمادقلرى ذكر ايديليور . ابن عباس ايله ابن عمر (رضى الله عنهم) ك ابن ماجه‌ده‌كى ديكر حديثلرنده : « وَيُوتِرُ بِثَلَاثٍ وَرَكْعَتَيْنِ بَعْدَ الْفَجْرِ = اوچ ركعت وتر ايله فجردن صوكرا ايكى ركعت قيلارلردى » ودار قطنى‌نك ابن مسعوددن مروى حديث شريفنده : « وِتْرُ اللَّيْلِ ثَلَاثَةٌ كَوِتْرِ النَّهَارِ صَلَاةِ الْمَغْرِبِ = كيجه‌نك وترى ، كوندوزك وترى اولان آقشام نمازى كبى اوچ ركعتدر » بويورولمش اولماسى بونى مؤيدر .

عليه وسلمى مسجد (شريف) ده صيرت اوستى ياتوب بر آياغنى ديكرى اوزرينه آتدقلرينى كورديكى (سند متصل ايله) روايت اولونور [١] .

٢٩٧ . عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِىِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ صَلَاةُ الْجَمِيعِ تَزِيدُ عَلٰى صَلَاتِهِ فِى بَيْتِهِ وَصَلَاتِهِ فِى سُوقِهِ خَمْساً وَعِشْرِينَ دَرَجَةً . فَاِنَّ اَحَدَكُمْ اِذَا تَوَضَّأَ فَاَحْسَنَ الْوُضُوءَ وَاَتَى الْمَسْجِدَ لَا يُرِيدُ اِلَّا الصَّلَاةَ لَمْ يَخْطُ خَطْوَةً اِلَّا رَفَعَهُ اللّٰهُ بِهَا دَرَجَةً وَحَطَّ عَنْهُ بِهَا خَطِيئَةً حَتّٰى يَدْخُلَ الْمَسْجِدَ . فَاِذَا دَخَلَ الْمَسْجِدَ كَانَ فِى صَلَاةٍ مَا كَانَتْ تَحْبِسُهُ . وَتُصَلِّى الْمَلَائِكَةُ عَلَيْهِ مَادَامَ فِى مَجْلِسِهِ الَّذِى يُصَلِّى فِيهِ . اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لَهُ . اَللّٰهُمَّ ارْحَمْهُ . مَا لَمْ يُحْدِثْ فِيهِ .

[١] بخارينك متعاقباً سوق ايتديكى روايت ايله شارح عينينك ذكر ايتديكى روايات سائره‌دن ابوبكر ، عمر ، عثمان ، ابن عمر ، ابن مسعود وانس رضى الله عنهمك‌ده مسجد شريفده بو وضعده كورولدكلرى ثابت اوليور. روايت ايديلن بو فعل رسول ايله فعل صحابه ، بونك جوازينه دال ايسه‌ده جابر بن عبداللهدن مروى بر حديثده نهى بويورولمشدر . بعضلرى بو نهيك منسوخيتنه قائل اولمق ايسته‌مشلرسه‌ده دليله مقارن اولمايان دعواى نسخ مقبول اولامايه‌جغندن نهى انكشاف عورت قورقوسى اولديغى زمانه قصر ايدوب احوال سائره‌ده بو فعلك مطلقا جوازينه حكم ايديلمشدر . بوسبوتون عدم جوازه قائل اولانلرده واردر : محمد بن سيرين ، مجاهد ، طاوس ، ابراهيم نخعى كبى . اصحابدن ابن عباس ايله كعب بن عُجْرَه‌يى‌ده بوميانه ادخال ايتمه‌ليدر. حسن بصرى ، شعبى، سعيد بن المسيّب ، ابو مِجْلَز، محمد بن الحنفيه كبى ذوات ايسه بونده بأس كورمه‌مشلردر . بأس كورمه‌ين صحابه ايچنده اسامة بن زيد، عبدالله ابن عمر ايله پدرينى ، عثمان ايله ابن مسعود وانس بن مالكى‌ده (رضى الله عنهم اجمعين) ذكر ايتمك لازمدر. بونلره كوره مسجدده اتكا ، اضطجاع (يان ياتمق) تربع (باغداش قورمق)، احتبا يعنى خلاصةً انبطاح (يوزى قويو ياتمق) دن باشقه اوضاع استراحتك كافه‌سى جائزدر . انبطاح ايسه منهيدر . وحقنده : « اِنَّهَا ضِجْعَةٌ يُبْغِضُهَا اللّٰهُ تَعَالٰى = او، الله تعالى‌نك هيچ سومه‌ديكى بر ياتيشدر » بويورولمشدر .

ترجمه‌سی

ابوهریره رضی الله عنه‌دن :

شویله دیمشدر : نبی اکرم صلی الله علیه وسلم بویوردی که (انسانك) جماعتله نمازی، أونده و (اخذ واعطا ایتدیکی) بازارده (یالکزجه قیلدیغی) نمازدن یکرمی بش درجه زیاده اولور [١] . (چونکه) سزلردن بری ، آبدسته نیت ایدوب آبدستنی تمام آلدیغی و نمازدن باشقه برقصدی اولمقسزین مسجده کیتدیکی زمان تا مسجده کیرنجه‌یه قدر هیچ بر آدیم آتماز که الله تعالی او آدیمندن طولایی اونی بر درجه (دها) یوکسلتمه‌سون و بر کناهنی اکسیلتمه‌سون . مسجده کیرنجه‌ده مسجد اونی آلیقویدقجه (یعنی اوراده قالدقجه) هپ نمازده (ایمش کبی ثوابه نائل) اولور . و نماز قیلدیغی یردن آیرلمادیغی و کندیسندن (کیمسه‌یه اذا صادر یا) حدث واقع اولمادیغی مدتجه (یانندهکی) ملکلر : « الٰهی ، بوکا مغفرت ایت . الٰهی ، بوکا رحمتکی رایکان ایله » دیه‌رك اوکا دعا واستغفار ایدرلر .

٢٩٨ . عَنْ اَبِي مُوسٰى رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اِنَّ الْمُؤْمِنَ لِلْمُؤْمِنِ كَالْبُنْيَانِ يَشُدُّ بَعْضُهُ بَعْضاً . وَشَبَّكَ اَصَابِعَهُ .

---

[١] جماعتله اولان نمازك منفرداً قیلینان نمازدن قاچ درجه افضل اولدیغنه دائر اولان روایاتده اختلاف واردر. کتب صحاحده - بوراده اولدیغی مثللی - یکرمی بش درجه روایتلری اولدیغی کبی یکرمی یدی درجه روایتلریده واردر. انواع مثوباتی تقدیر ایدن اعدادك سری آنجق نور نبوتله منکشف اولور خصوصاتدن اولدیغی ایچون بو ایکی عددك وجهنی بیان صددنده‌کی توجیهاتدن بحث ایتمك عبث اولور . یالکز زیادهٔ علم حاصل اولمق ایچون شونی سویله‌مك ایسته‌رزکه « سنن » ابوداود ایله ابن حبّان‌ده‌کی برحدیثه کوره ایصسز ، تنها قیرده منفرداً قیلینان نمازك اللی نمازه بیله معادل اولدیغی مذکوردر . فضل الٰهی‌یی تحدید ایده‌جك هیچ برقید یوقدر . جماعتك مقدارینه کوره ثوابك تزاید ایتدیکنه دائر اثرلرده واردر . نیته‌کیم بخارینك « تاریخ » نده : « بری امام اولان ایکی کیشینك نمازی عندالله آرد آرده دورت کیمسه‌نك نمازندن ، بری امام اولان دورت کیشینك نمازی سکز کیشینك نمازندن ، بری امام اولان سکز کیشینك نمازی یوز کیشینك نمازندن افضل » اولدیغنه دائر برحدیث اولدیغی کبی ابن ابی شیبه‌نك « مصنف » نده سند صحیح ایله ابن عباسدن مروی بر حدیثده‌ده صلاة جماعتك منفردك نمازندن یکرمی بش درجه افضل اولدیغی ودها زیاده ایسه‌لر مسجده کیلرك

ترجمه‌سی

ابوموسی (عبدالله بن قیس) الاشعری رضی الله عنه‌دن نبی اکرم صلی الله علیه وسلمك : « مؤمن ایله مؤمن (یکدیکره قارشی) دیوار(ك اجزاسی) کبیدر . بری برینی صیم‌صیقی طوتارلر » بویوردیغی و (بونی) سویلرکن (مبارك) پارماقلرینی تشبیك ایتدیکی ، یعنی پارماقلرینی بری برینه کچیروب کلیدله‌دیکی (سند متصل ایله) روایت اولونیور .

٢٩٩ . عَنْ اَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ صَلّٰى بِنَا رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِحْدٰى صَلَاتَيِ الْعَشِيِّ . فَصَلّٰى بِنَا رَكْعَتَيْنِ . ثُمَّ سَلَّمَ . فَقَامَ اِلٰى خَشَبَةٍ مَعْرُوضَةٍ فِي الْمَسْجِدِ . فَاتَّكَأَ عَلَيْهَا كَاَنَّهُ غَضْبَانُ . وَوَضَعَ يَدَهُ الْيُمْنٰى عَلَى الْيُسْرٰى . وَشَبَّكَ بَيْنَ اَصَابِعِهِ . وَوَضَعَ خَدَّهُ الْاَيْمَنَ عَلٰى ظَهْرِ كَفِّهِ الْيُسْرٰى . وَخَرَجَتِ السَّرَعَانُ [١] مِنْ اَبْوَابِ الْمَسْجِدِ . فَقَالُوا قَصُرَتِ الصَّلَاةُ [٢] . وَفِي الْقَوْمِ اَبُو بَكْرٍ وَعُمَرُ . فَهَابَا اَنْ يُكَلِّمَاهُ . وَفِي الْقَوْمِ رَجُلٌ فِي يَدَيْهِ طُولٌ يُقَالُ لَهُ ذُو الْيَدَيْنِ . قَالَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ أَنَسِيتَ اَمْ قَصُرَتِ الصَّلَاةُ [٣] ؟ قَالَ لَمْ اَنْسَ وَلَمْ تُقْصَرْ . فَقَالَ أَكَمَا يَقُولُ ذُو الْيَدَيْنِ ؟ فَقَالُوا نَعَمْ . فَتَقَدَّمَ فَصَلّٰى مَا تَرَكَ . ثُمَّ سَلَّمَ . ثُمَّ كَبَّرَ وَسَجَدَ مِثْلَ سُجُودِهِ اَوْ اَطْوَلَ . ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ وَكَبَّرَ . ثُمَّ كَبَّرَ وَسَجَدَ مِثْلَ سُجُودِهِ اَوْ اَطْوَلَ . ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ وَكَبَّرَ . ثُمَّ سَلَّمَ .

عددنجه فضیلته نائل اولاجقلری مذکوردر . بو حدیثده‌کی روایته نظراً : « مسجده اون بیك کیشی وارسه‌ینه بویله‌می ؟ » دیه صورانه ابن عباس حضرتلری « اوت » جوابنی ویرمش.

[١] برضبطه کوره « السُّرْعَانُ »

[٢] « قَصُرَتِ الصَّلَاةُ » روایتیده واردر . دیکر روایتده‌ده استفهامی اولارق : « أَقَصُرَتِ الصَّلَاةُ = نماز قیصالدیمی ؟ » صورتنده‌در .

[٣] کذا « قُصِرَتِ الصَّلَاةُ » روایتیده واردر .

ترجمه‌سی

ابوهریره رضی‌الله عنهدن :

شویله دیمشدر: رسول‌الله صلی‌الله‌علیه وسلم (بر دفعه) بزه اوکلن، یاایکیندی نمازلرندن برینی [١] قیلدیریرکن ایکی رکعتدن صوکرا سلام ویردی [٢]. اوندن صوکرا مسجدك ایچنده یانه اوزاتیلمش بر تخته پارچه‌سنه طوغرو قالقوب اورایه غضبلی کبی (بر هیأتده) طایاندی [٣]. وصاغ ألـ(ـنك ایچـ)ـنی صول ألنك آرقاسی اوستنه قویدقدن صوکرا پارماقلرینی تشبیك ایدوب [٤] صاغ یاکاغنی صول ألنك

[١] متنده‌کی (عَشِیّ) لفظی وقت زوالدن وقت غروبه‌قدر اولان زمانه ویریلن اسمدرکه تورکجه مقابلنی بولامادم . نیته‌کیم (غداة) ده صباحدن وقت زواله قدر اولان وقته دینیر . عشیّ زمانده اوکلن ایله ایکیندیدن باشقه نماز تصادف ایتمز . اونك ایچون « اوکلن ، یا ایکیندی نمازلرندن برینی » دیدم . ذاتا بخارینك دیکر روایتنده (اِحْدَی صَلاتَیِ العَشِیِّ) برینه (اَلظُّهْرَ وَالْعَصْرَ) صورتنده وارداولمشدر. طحاوینك روایتنده (اِحْدَی صَلاتَیِ الْعَشِیِّ الظُّهْرَ وَالْعَصْرَ) دینیله‌رك هرایکی روایتده‌کی لفظ جمع ایدیلدکدن صوکرا (وَاَكْبَرُ ظَنِّی اَنَّهُ ذَكَرَ صَلاةَ الظُّهْرِ) زیاده‌سی واردرکه آراده‌کی راوی : « ظن غالبمه کوره ابو هریره اوکلن نمازی دیدی » معناسنه‌در . دیمك‌که شك ابو هریره‌دن دکل ، اوندن صوکرا روایت ایدنلردن واقع اولمشدر. معهذا بخارینك برروایتنده: « وَاَكْثَرُ ظَنِّی صَلاةُ الْعَصْرِ » سوزی محمد بن سیریندن منقولدر . نووی صلات ظهرده‌کی سهو ایله صلاة عصرده‌کی سهوك آیری آیری ایکی قضیه اولدیغنی محققینك بیاننه عطفاً سویله‌یور .

[٢] طحاوینك عمران بن حصیندن و «مصنَّف» ابن ابی شیبه‌نك عکرمه‌دن روایتلرنده اوچنجیدن صوکرا سلام ویریلوب نمازدن چیقیلدیغی نقل اولونیور .

[٣] ذات مقدس رسالتپناهی‌یه عارض اولان غضبك سببی عمران بن حصینك مسلمده‌کی روایتندن آکلاشیلیور . اوراده‌کی آکلاتیشه کوره رسول اکرم صلی‌الله علیه وسلم سهواً سلام ویردکدن صوکرا همان حجرهٔ شریفه‌لرینه داخل اولمش و ـ برقاچ سطر صوکرا اوقوناجغی اوزره ـ اوذاتك: « اونوتدکمی، یوقسه نمازمی قیصالدی؟ » سؤالنه جانلری صیقیلارق وردالرینی سوروکلیه‌رك تکرار مسجد شریفه چیقمشلر، وحقیقت حالی استکناه بویوردقدن صوکرا نمازی اتمام ایله‌مشلردر . بو ایضاحدن آکلاشیلاجغی اوزره قصه‌نك نقلنده تقدیم وتأخیر واردر .

[٤] تشبیك اصابعك جوازی حقنده‌ده علمانك اختلافی واردر. بو حدیث ایله اولکیسنده ذکراولونان فعل رسول علیه‌الصلاة والسلام مطلق اولدیغندن مسجدده‌ده ، مسجد خارجنده‌ده

آردینه یاپیشه‌دیردی . (و او هیأت اوزره باقه طوردی .) عجله چیقمق ایسته‌ینلر مسجدك قاپیلرندن چیقوب (کندی کندیلرینه) : « نماز قیصالدی » دیدیلر . جماعتك ایچنده ابوبکر وعمر (رضی‌الله عنهما)ده واردی . بونلر (مهابت حضوردن طولایی) چکینه‌رك برشی سویله‌مه‌دیلر . ینه او جماعتك ایچنده قوللری اوزون اولدیغی ایچون ذُوالْیَدَیْن دیدکلری برذات واردی [١] . (او ذات) : «یارسول‌الله، اونوتدکمی؟ یوقسه نمازمی قیصالدی ؟» دیـ(ـیه‌صور)دی. (علیه‌الصلاة‌والسلام افندیمز):

جائز اولدیغنه استدلال اولونور . لکن مسجدده وصلاتده تشبیك اصابعی مکروه کورن علما واردر . ابراهیم نخعی یالکز نمازده کراهتنه قائل اولوب مالك‌ده بو رأیده‌در . ابن عمر ایله اوغلی سالم بن عبدالله نمازده تشبیك ایدرلردی . نمازده ایکن مکروه کورنلر مسجدده تشبیك اصابع ایدیلمه‌مه‌سی حقنده‌کی نهی نبوی‌یه وبونك‌ده: « فَاِنَّكَ فِی صَلاةٍ = چونکه سن نمازده کبیسك » دیه تعلیل بویورولماسنه استناد ایدیورلر .

[١] بعض روایاتده: « رسول‌الله صلی‌الله علیه وسلمك ذوالیدین تسمیه ایتدیکی برذات» صورتنده وارد اولمشدر . ذوالیدینك اسمی « اصابه »یه نظراً بر قوله کوره (عبد عمرو بن نضلة الخزاعی) در . برده (ذوالشمالین) واردرکه حافظ ابن حجر « اصابه » سنده اونك اسمنده‌ده چوق اختلافات کوستریر . ترجمه‌نك باشنده (ذوالشمالین بن عبد عمرو بن نضلة الخزاعی) دیدکدن صوکرا اسمی بر قوله کوره عبد عمرو ، دیکرینه کوره عمرو ، باشقه بر قوله کوره‌ده عُمَیْر اولدیغنی سویلیور . صول ألنی صاغ ألی کبی استعمال ایتدیکی ایچون (ذوالشمالین) تلقیب ایدیلمشدر . ایشته بو ذوالیدین ایله ذوالشمالین بر چوق رواتجه شخص واحد ظن اولونور . بعضلری ایسه بونلری آیری آیری ایکی شخص بیلوب وهمك منشأی زهریدندر دیرلر . چونکه بنو زهره‌نك حلیفی اولان ذوالشمالین اهل سیرك قولنه‌کوره بدرده شهید اولمشدر . ابوهریره‌نك بوراده بحث ایتدیکی ذوالیدین او اولاماز. زیرا ابوهریره‌نك ایمانی وقعهٔ بدردن دورت بش سنه صوکرا واقع اولمشدر. بوحدیثده ایسه ابوهریره کندیسنك بونمازده حاضر اولدیغنی سویلیور. بعض روایاتده‌ده (خِرْباق سُلَمی)نك سهوی خبرویردیکی ذکرایدیلیور. بوندن ذوالیدینك اسمی خرباق اولدیغنه قائل اولانلر اولمش وذوالیدینك نسبی ذکر ایدیلیرکن سُلَمی دینیلمش . فقط ابن حِبّان: « خرباق باشقه، ذوالیدین باشقه‌در» دییور. «سنن» صاحبی نسائی ایسه: «ذوالیدین‌ده ، ذوالشمالین‌ده خرباقك لقبیدر» دییور. شارح عینی، نسائینك بو دعواسنی تأییده چالیشارق بر چوق ادله سرد ایدیور. وحادثهٔ صلاتك بدردن اول واقع اولدیغنه حکم ایتدکدن صوکرا ابوهریره‌نك « بزه نماز قیلدیردی » دیمه‌سنی « بز مسلمانلره قیلدیردی » صورتنده تأویله چالیشارق بودورلو تعبیرك جوازینه بر چوق ادلهٔ لغویه صیرالایور .

«نه اونوتدم ، نه ده قیصالدی» بویوردی . صوكرا : «ذوالیدینك دیدیکی کبیمی؟» دیه سؤال ایتدی . «أوت» دینیلنجه [١] (همان) ایلری یه واروب نمازدن اکسیك براقدیغنی قیلدیردی . صوكرا سلام ویردی . صوكرا تکبیر آلوب سجده یه واردی . (هروقتکی) سجودی قدر ، یاخود دها اوزون مدت سجده ده قالدی . صوكرا باشنی قالدیروب تکبیر آلدی . صوكرا تکبیر آلوب (ینه) سجده ایتدی . صوكرا (ینه) باشنی قالدیروب تکبیر آلدی . — (بو حدیثك راویلرندن ابن سیرینه : «صوكرا سلام ویردیمی؟» دیه صورمشلر . اوده : «(عمران بن حصینك) صوكرا سلام ویردی (دیدیکنی بکا خبر ویردیلر» دیمشدر [٢] .)

٣٠٠ . عَنْ عَبْدِاللّٰهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا اَنَّهُ كَانَ يُصَلِّي فِي اَمَاكِنَ مِنَ الطَّرِيقِ وَيَقُولُ اِنَّهُ رَأَى النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّي فِي تِلْكَ الْاَمْكِنَةِ .

ترجمه سی

عبدالله بن عمر (بن الخطاب) رضی الله عنهمانك (مدینه ایله مكه) یولنك

[١] ابوداودك روایتنده «فَاَوْمَؤُا اَيْ نَعَمْ = أوت دیه اشارت ایتدیلر» دینیلمشدر. حنفیه ابن مسعود ایله زید بن ارقم حدیثلرینه وابوداودك روایت ایتدیکی بوحدیثه باقارق نمازده یالکز ایما واشارتك جائز ، ناسیاً یاخود جاهلاً كلامك مبطل صلاة اولدیغنه قائللردر. معلوم اولدیغی اوزره ذوالیدین ایله واقع اولان مکالمه سجدهٔ سهودن اول اولدیغی ایچون امامده ، جماعتده هنوز نمازدن چیقمش صایلمایورلر. نووی دیرکه نمازده اولدیغنی اونودان یاخود کندینی نمازدن چیقمش بیلن کیمسه نك كلامی نمازی ابطال ایتمز . بو ، جمهور علمای سلف وخلفك قولی اولدیغی کبی ابن عباسك ، عبدالله بن الزبیرك ، عروة بن الزبیرك ، عطاء ابن ابی رباحك ، حسن بصرینك ، شعبینك ، قتاده نك . اوزاعینك . مالکك ، شافعینك ، احمد ابن حنبل و جمیع محدثینكده قولیدر . یالکز ابوحنیفه ایله اصحابی و کندیسندن مروی ایکی قولك اصحنه کوره سفیان ثوری عندنده اونودارق ، بیلمه یرکده سویلنن سوز نمازی افساد ایدر . بو بحثده اوزون مناقشه لر ایدلمشدر .

[٢] مصنف: «تکبیر آلدی» دن صوكرا «صوكرا سلام ویردی» طرزنده روایت ایدیور . حالبوکه بخاری بولفظی ، قوس ایچنه آلدیغمز قیود و عبارات ایله برابر ذکر ایدیور . شافعیه یه کوره سجدهٔ سهوك قبل السلام ، حنفیه یه کوره ایسه بعدالسلام اولماسی مسئله سیله علاقه دار اولان (٢٦٠) نجی ایله اشبو (٢٩٩) نجی حدیثك صوك کلمه لرنده فوق العاده اهمیت واردر . بونك ایچون روایتی اولدیغی کبی نقل ایتمه یی ترجیح ایله دم .

بعض یرلرنده نماز قیلوب : «نبی اکرم صلی الله علیه وسلمك بورالرده نماز قیلدیغنی کوردم» دیدیکی (سند متصل ایله) روایت اولونیور [١] .

[١] راویلر عبدالله بن عمرك اوغلی سالم ایله مولاسی نافعدر . بخاریده کی متنه کوره بونلرك هرایکیسندنده روایت ایدن موسی بن عُقْبَه ، ابتدا سالم بن عبداللهك بو اماکن مبارکه ده نماز قیلدیغنی کوروب بویله دیدیکنی ایشیتدکدن صوكرا نافعدنده تحقیق کیفیت ایتمش وسالمك سوزلرینی هپ نافعك سوزلرینه مطابق بولمش ؛ یالکز (شَرَفُ الرَّوْحَاءِ) تپه سنده کی مسجد حقنده اختلاف ایتدکلرینی کورمش . شرف الروحاء ، مدینه یه ایکی قوناق مسافه ده مبارك بر یردر . حقنده : «وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَيُهِلَّنَّ ابْنُ مَرْيَمَ بِفَجِّ رَوْحَاءَ حَاجًّا اَوْ مُعْتَمِرًا = نفسم ید قدرتنده اولان اللهه قسم ایدرمکه عیسی ابن مریم (علیهما الصلاة والسلام) کونك برنده روحاء جاده سنده حج ، یاخود عمره نیتیله اهلال ایده جك ، یعنی بلندآواز ایله (لبیك لبیك) دیه دیه چاغیره جقدر» دیه ابو هریره دن منقول بر اثر اولدیغی کبی رسول الله صلی الله علیه وسلمك (عِرْقُ الظُّبْيَةِ) جهتنده کی بطن روحایه واصل اولدقلرنده : «هٰذَا وَادٍ مِنْ اَوْدِيَةِ الْجَنَّةِ وَصَلّٰى فِي هٰذَا الْوَادِي قَبْلِي سَبْعُونَ نَبِيًّا وَقَدْ مَرَّ بِهِ مُوسَى بْنُ عِمْرَانَ حَاجًّا اَوْ مُعْتَمِرًا فِي سَبْعِينَ اَلْفًا مِنْ بَنِي اِسْرَائِيلَ = بوراسی جنت وادیلرندن بر وادیدر . بو وادیده بندن اول یتمش نبی (علیهم الصلاة والسلام) نماز قیلمش اولدقلری کبی موسی بن عمران (صلوات الله و سلامه علیه) ده بنی اسرائیلدن یتمش بیك کیمسه ایله یا حاجی ، یامعتمر یعنی عمره یه نیت ایتمش اولارق بورایه اوغرامشدر» بویوردقلرینه دائر متعدد طریقلردن روایتلرده واردر .

علیه الصلاة والسلام افندیمزك آثار نبویه لریله تبرك نیتیله بوکبی مقامات مبارکه یی آراشدیرمقده کی فضیلت غیرمنکر اولوب شوقدرکه بوندن منع ایدن خبرده واردر. نیته کیم سُوَيْد بن مَعْرُورك عمر بن الخطاب رضی الله عنهدن روایتی بابا ایله اوغول بیننده کی مسلك فرقنی کوستریر . بو روایته نظراً حضرت فاروق اعظم بر سفرده بولونیورمش . صباح نمازینی قیلدقدن صوكرا بر یره وارمش . اوته کینك بریکینك نبی اکرم صلی الله علیه وسلم بوراده نماز قیلمشدر دیه اورایه قوشوشدقلرینی کورمش . دیمشکه اهل کتابی هلاك وضلالته سوق ایدن شی هپ پیغمبرلرینك ایزینی آراشدیروب اورالرینی کلیسا ، هاورا یاپمغه قالقیشملری اولمشدی . هرکیمك نماز وقتی کلش بولونیورسه بوراده قیلسون ، یوقسه یولنه دوام ایتسون. حالبوکه افعال وآثار نبویه یی تتبع ایله اتباعده کی شدتیله معروف اولان ابن عمرك فعلی ایله پدرمکرمنك بو سوزی آراسنده حقیقتده جدی بر منافات یوقدر . عمر رضی الله عنه نماز قیلمق داعیه سی اولمادیغی حالده اورایه صرف تبرك ایچون کیدوب لزومسز ازدحامه سببیت ویرلمه سندن ،

۳۰۱ . وَعَنْهُ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَنْزِلُ بِذِي الْحُلَيْفَةِ حِينَ يَعْتَمِرُ وَفِي حَجَّتِهِ حِينَ حَجَّ تَحْتَ سَمُرَةٍ فِي مَوْضِعِ الْمَسْجِدِ الَّذِي بِذِي الْحُلَيْفَةِ . وَكَانَ اِذَا رَجَعَ مِنْ غَزْوٍ كَانَ فِي تِلْكَ الطَّرِيقِ اَوْ حَجٍّ اَوْ عُمْرَةٍ هَبَطَ مِنْ بَطْنِ وَادٍ . فَاِذَا ظَهَرَ مِنْ بَطْنِ وَادٍ اَنَاخَ بِالْبَطْحَاءِ الَّتِي عَلَى شَفِيرِ الْوَادِي الشَّرْقِيَّةِ فَعَرَّسَ ثَمَّ حَتَّى يُصْبِحَ . لَيْسَ عِنْدَ الْمَسْجِدِ الَّذِي بِحِجَارَةٍ وَلَا عَلَى الْاَكَمَةِ الَّتِي عَلَيْهَا الْمَسْجِدُ . كَانَ ثَمَّ خَلِيجٌ يُصَلِّي عَبْدُ اللّٰهِ عِنْدَهُ فِي بَطْنِهِ كُثُبٌ كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثَمَّ يُصَلِّي . فَدَحَا فِيهِ السَّيْلُ بِالْبَطْحَاءِ حَتَّى دَفَنَ ذٰلِكَ الْمَكَانَ الَّذِي كَانَ عَبْدُ اللّٰهِ يُصَلِّي فِيهِ . وَحَدَّثَ عَبْدُ اللّٰهِ اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَّى حَيْثُ الْمَسْجِدُ الصَّغِيرُ الَّذِي دُونَ الْمَسْجِدِ الَّذِي بِشَرَفِ الرَّوْحَاءِ . وَكَانَ عَبْدُ اللّٰهِ يَعْلَمُ الْمَكَانَ الَّذِي فِيهِ صَلَّى النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ . يَقُولُ ثَمَّ عَنْ يَمِينِكَ حِينَ تَقُومُ فِي الْمَسْجِدِ تُصَلِّي . وَذٰلِكَ الْمَسْجِدُ عَلَى حَافَةِ الطَّرِيقِ الْيُمْنٰى وَاَنْتَ ذَاهِبٌ اِلَى مَكَّةَ . بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْمَسْجِدِ الْاَكْبَرِ رَمْيَةٌ بِحَجَرٍ اَوْ نَحْوُ ذٰلِكَ . وَكَانَ عَبْدُ اللّٰهِ يُصَلِّي اِلَى الْعِرْقِ الَّذِي عِنْدَ مُنْصَرَفِ الرَّوْحَاءِ . وَذٰلِكَ الْعِرْقُ اِنْتِهَاءُ طَرَفِهِ عَلَى حَافَةِ الطَّرِيقِ دُونَ الْمَسْجِدِ الَّذِي بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْمُنْصَرَفِ وَاَنْتَ ذَاهِبٌ اِلَى مَكَّةَ . وَقَدِ ابْتُنِيَ ثَمَّ مَسْجِدٌ . فَلَمْ يَكُنْ عَبْدُ اللّٰهِ يُصَلِّي

برده حقیقت حاله مطلع اولمایانلرك كیت كیده اوراده نماز قیلمایی واجب ظن ایده‌بیلمه‌لرندن قورقیوردی. مخدوم مكرملری ایچون ایسه بویله برقورقویه محل یوقدی . باخصوص (۲٤۸) نجی و (۲٦۸) نجی حدیثلر آثار صالحین ایله تبركك جوازینه حجتدر. حتی فقهای شافعیه‌دن اولوب (محیی السنه) لقبیله مشهور بولونان بَغَوی : « حضرت پیغمبر علیه الصلاة والسلام افندیمزك نماز قیلدقلری ثابت اولان مساجدك برنده نماز قیلمایی نذر ایدن كیمسه‌نك ـ مساجد ثلاثه، یعنی مكه ، مدینه و بیت المقدس مسجدلرنده اولدیغی كبی ـ اوراده نماز قیلماسی تعین ایدر » دیه فتوی بیله ویرمشدر .

فِي ذٰلِكَ الْمَسْجِدِ . وَكَانَ يَتْرُكُهُ عَنْ يَسَارِهِ وَوَرَاءَهُ وَيُصَلِّي اَمَامَهُ اِلَى الْعِرْقِ نَفْسِهِ . وَكَانَ عَبْدُ اللّٰهِ يَرُوحُ مِنَ الرَّوْحَاءِ فَلَا يُصَلِّي الظُّهْرَ حَتَّى يَأْتِيَ ذٰلِكَ الْمَكَانَ فَيُصَلِّي فِيهِ الظُّهْرَ . وَاِذَا اَقْبَلَ مِنْ مَكَّةَ فَاِنْ مَرَّ بِهِ قَبْلَ الصُّبْحِ بِسَاعَةٍ اَوْ مِنْ آخِرِ السَّحَرِ عَرَّسَ حَتَّى يُصَلِّيَ بِهَا الصُّبْحَ . وَحَدَّثَ عَبْدُ اللّٰهِ اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَنْزِلُ تَحْتَ سَرْحَةٍ ضَخْمَةٍ دُونَ الرُّوَيْثَةِ عَنْ يَمِينِ الطَّرِيقِ وَوُجَاهَ الطَّرِيقِ فِي مَكَانٍ بَطْحٍ سَهْلٍ حَتَّى يُفْضِيَ مِنْ اَكَمَةٍ دُوَيْنَ بَرِيدِ الرُّوَيْثَةِ بِمِيلَيْنِ . وَقَدِ انْكَسَرَ اَعْلَاهَا فَانْثَنَى فِي جَوْفِهَا . وَهِيَ قَائِمَةٌ عَلَى سَاقٍ . وَفِي سَاقِهَا كُثُبٌ كَثِيرَةٌ . وَحَدَّثَ عَبْدُ اللّٰهِ اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَّى فِي طَرَفِ تَلْعَةٍ مِنْ وَرَاءِ الْعَرْجِ وَاَنْتَ ذَاهِبٌ اِلَى هَضْبَةٍ . عِنْدَ ذٰلِكَ الْمَسْجِدِ قَبْرَانِ اَوْ ثَلَاثَةٌ . عَلَى الْقُبُورِ رَضْمٌ مِنْ حِجَارَةٍ عَنْ يَمِينِ الطَّرِيقِ عِنْدَ سَلِمَاتِ الطَّرِيقِ بَيْنَ اُولٰئِكَ السَّلِمَاتِ . كَانَ عَبْدُ اللّٰهِ يَرُوحُ مِنَ الْعَرْجِ بَعْدَ اَنْ تَمِيلَ الشَّمْسُ بِالْهَاجِرَةِ فَيُصَلِّي الظُّهْرَ فِي ذٰلِكَ الْمَسْجِدِ . قَالَ عَبْدُ اللّٰهِ وَنَزَلَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عِنْدَ سَرَحَاتٍ عَنْ يَسَارِ الطَّرِيقِ فِي مَسِيلٍ دُونَ هَرْشٰى . ذٰلِكَ الْمَسِيلُ لَاصِقٌ بِكُرَاعِ هَرْشٰى . بَيْنَهُ وَبَيْنَ الطَّرِيقِ قَرِيبٌ مِنْ غَلْوَةٍ . وَكَانَ عَبْدُ اللّٰهِ يُصَلِّي اِلَى سَرْحَةٍ هِيَ اَقْرَبُ السَّرَحَاتِ اِلَى الطَّرِيقِ . وَهِيَ اَطْوَلُهُنَّ . وَيَقُولُ اِنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَنْزِلُ فِي الْمَسِيلِ الَّذِي فِي اَدْنٰى مَرِّ الظَّهْرَانِ قِبَلَ الْمَدِينَةِ . حِينَ يَهْبِطُ مِنَ الصَّفْرَاوَاتِ يَنْزِلُ فِي بَطْنِ ذٰلِكَ الْمَسِيلِ عَنْ يَسَارِ الطَّرِيقِ وَاَنْتَ ذَاهِبٌ اِلَى مَكَّةَ . لَيْسَ بَيْنَ مَنْزِلِ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَبَيْنَ الطَّرِيقِ اِلَّا رَمْيَةٌ بِحَجَرٍ . قَالَ وَكَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَنْزِلُ بِذِي طُوًى وَيَبِيتُ حَتَّى يُصْبِحَ . ثُمَّ يُصَلِّي الصُّبْحَ حِينَ يَقْدَمُ مَكَّةَ .

وَمُصَلَّى رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذٰلِكَ عَلٰى اَكَمَةٍ غَلِيظَةٍ . لَيْسَ فِي الْمَسْجِدِ الَّذِي بُنِيَ ثَمَّ . وَلٰكِنْ اَسْفَلَ مِنْ ذٰلِكَ عَلٰى اَكَمَةٍ غَلِيظَةٍ . وَكَانَ عَبْدُ اللّٰهِ يُحَدِّثُ اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اسْتَقْبَلَ فُرْضَتَيِ الْجَبَلِ الَّذِي بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْجَبَلِ الطَّوِيلِ نَحْوَ الْكَعْبَةِ . فَجَعَلَ الْمَسْجِدَ الَّذِي بُنِيَ ثَمَّ يَسَارَ الْمَسْجِدِ بِطَرَفِ الْاَكَمَةِ . وَمُصَلَّى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَسْفَلُ مِنْهُ عَلَى الْاَكَمَةِ السَّوْدَاءِ . تَدَعُ مِنَ الْاَكَمَةِ عَشَرَةَ اَذْرُعٍ اَوْ نَحْوَهَا ثُمَّ تُصَلِّي مُسْتَقْبِلَ الْفُرْضَتَيْنِ مِنَ الْجَبَلِ الَّذِي بَيْنَكَ وَبَيْنَ الْكَعْبَةِ .

ترجمه‌سی

ينه عبدالله بن عمر رضی الله عنهمادن :

شويله ديمشدر : رسول الله صلی الله عليه وسلم عمره‌يه كيتديكی زمانلرده وحج(ة الوداع)ه چيقديغی وقتده ذوالحليفه ده [١] (مقدما) ذوالحليفه‌ده‌كی مسجدك يرنده طوران بر مغيلان آغاجی آلتنده (راحله‌سندن اينوب) قوناقلاردی . (كذا) كذركاهی او يوله اوغرايان بر غزادن ، يا حجدن ، يا عمره‌دن عودت بويورديغنده بطن واديدن (كه وادی العقيقدر) [٢] اينر . بطن وادينك اوسته چيقنجه‌ده وادينك آغزنده وشرق جهتنده‌كی بطحايه (يعنی قومسال يره) قونوب آخرليلده اوراجقده صباح اولنجه‌يه قدر مولا ويريردی . (كيجه استراحتگاهی ايشته اوراسی اولوب) نه طاش مسجدك يانده ، نه ده اوزرنده (اوته‌كی) مسجد (بناسی) اولان قايا تپه ايدی . — (عبدالله بن عمردن روايت ايدن راوی ديركه) اوراده عبدالله (بن عمر) ك نماز قيلديغی يرده ، ايچنده (متعدد) قوم ييغينلری اولان بر خليج (يعنی درين بر وادی كيرينتيسی) واردی كه رسول الله صلی الله عليه وسلم اوراده

[١] اهل مدينه‌نك ميقاتيدر . اورادن احرامه كيروب حج وعمره‌يه كيدرلر . مدينه‌يه دورت ، مكه‌يه يوز طوقسان سكز ميل مسافه‌ده‌در .

[٢] وادی العقيق مدينه جوارنده خرمالقلری و بيكارلری اولان بر يردر . بوراده سعد بن ابی وقاص رضی الله عنه برقصر ياپديرمش واوراده وفات ايدرك نعش مباركی مدينه‌يه كتيريلمشدی .

نماز قيلارمش . سيا(لر) بطحاده (كی قوملری كتيره كتيره) خليجده‌كی قوم ييغينلرينی دوزله‌يوب عبدالله (بن عمر) ك نماز قيلديغی او يری بليرسز ايتدی . — ينه (راوی ديركه) عبدالله (بن عمر) نبی اكرم صلی الله عليه وسلمك شَرَف الرَّوْحاده‌كی [١] مسجدك يريسنه مصادف كوچوك مسجدك يانده نماز قيلديغنی سويلردی . نبی اكرم صلی الله عليه وسلمك نماز قيلديغی يری عبدالله بيلير و: «تا اوراده ، مسجده نمازه طورديغك وقت صاغكه دوشر » ديردی . (بحث ايتديكی) او مسجده مكه‌يه طوغرو كيتديكك وقت يولك صاغ طرفنه كلير . اونكله بويوك مسجدك آراسی بر طاش آتيمی ، ياخود اوكا ياقين (بر مسافه) در . ينه عبدالله ، مُنْصَرَف الروحانك [٢] يانده‌كی عِرْقه [٣] (يعنی تپه‌جكه) طوغرو نماز قيلاردی . بو تپه‌جكك منتهای طرفی مكه جهتنه كيتديكك وقت منصرف ايله كندی يننده‌كی مسجدك قربنده جاده‌نك كنارينه وارير . اوراجقده برمسجد بنا اولونمش ايسه‌ده عبدالله (بن عمر) او مسجده نماز قيلمازدی . اونی ياصولنده ، يا آردنده براقارق مسجدك قبله جهتنده عِرْقك كنديسنه (متوجهاً) نماز قيلاردی . عبدالله ، روحادن زوالدن صوكرا چيقديغنده صلاة ظهری اورايه كلنجه‌يه قدر قيلمايوب اوراده قيلار ، مكه‌دن دونديكنده‌ده اورايه صباحدن بر ساعت اول ، ياخود آخر سحرده يولی دوشرسه اوراده تا صباح نمازينی قيلنجه‌يه قدر كيجه‌ليوب مولا ويريردی . — ينه عبداللهك ديديكنه كوره نبی اكرم صلی الله عليه وسلم رُوَيْثه‌يه [٤] وارمادن جاده‌نك صاغنده و آلتنه كلن جهتنده رُوَيْثه منزلخانه‌سنك ايكی ميلك آزيجق بريسنده بر تپه‌جكه قدر كنيش ودوز بر يرده (بيتمش اولان) قوجه بر آغاجك آلتنه قونادری . (بو آغاجك) يوقاريسی قيريلمش ، ايچی اويولمشدر . اوزدكی

[١] شرف الروحاء ، روحاده كائن يوكسك برموقعدر . « روحاء » فُرْع يولی اوزرنده مدينه‌يه ايكی قوناق يردر . و٣٦ – ٤١ ميل مسافه‌ده بويوك بر قريه‌در . اولكی حديثك حاشيه‌سنده‌ده اسمی كچمشدی .

[٢] مُنْصَرَف (معجم البلدان) ه كوره مكه ايله بدرك اورتاسنده دوردر بَريد ، يعنی دورت قوناق مسافه‌ده‌در .

[٣] عِرْقُ الظُّبْيَة دينيلن موقع اولاجق .

[٤] مدينه ايله آراسنده اون يدی فرسخ اولان بويوك بر كويدر .

(ساقی) حالا طورور . دیبنده برچوق قوم بیغینلری واردر . ـ ینه عبدالله دیرکه کیدرکن عَرْجَك [١] آرقاسنه دوشن یوقوشجه برسیل یاتاغنك کنارنده، جاده‌نك صاغنده ویولی کوسترن قایالرك (یاخود آغاجلرك) یاننده و او قایالرك (یاخود آغاجلرك) آراسنده نبی اکرم صلی الله علیه وسلم کنیشجه بر تپه‌یه طوغرو نماز قیلدی . نمازکاه (شریف)ك یانی باشنده ایکی اوچ قبر موجوددرکه اوستلرنده طاش ییغینلری واردر . عبدالله اوکان وقتی شمسك زوالندن صوکرا عَرْجدن قالقوب اوکله نمازینی (ایشته) او نمازکاهده قیلاردی . ـ ینه عبدالله دیرکه رسول الله صلی الله علیه وسلم جاده‌نك صولنده و هَرْشی (طاغ)نك [٢] ایلریسنده‌کی اینیشده کائن بویوك آغاجلرك یاننده قوناق ایدردی . بو اینیش هَرْشی (طاغ)نك کنارینه ملاصقدر . جاده ایله آراسنده بر اوق آتیمی مسافه واردر . عبدالله (ایشته) بو آغاجلرك اك اوزون ویوله اك یاقین اولاننه طوغرو نماز قیلاردی . ـ ینه عبدالله دیردی‌که نبی اکرم صلی الله علیه وسلم مَرُّ الظَّهْرانه [٣] مدینه جهتندن اك یاقین اولان یرده‌کی اینیشده قوناق ایدردی . صَفْراواتدن [٤] آشاغی‌یه اینرکن یوقوشك دیبنده‌کی کنیشلکده ومکه‌یه کیدنه کوره جاده‌نك صول طرفنه رسول الله صلی الله علیه وسلمك قوناق محلی ایله جاده آراسنده بر طاش آتیمندن زیاده مسافه یوقدی . ـ ینه عبدالله دیرکه نبی اکرم صلی الله علیه وسلم ذُوطُوی [٥] ده قوناقلایوب صباح اولونجه‌یه قدر اوراده کیجه‌لر ومکه‌یه کیره‌جکی صیراده صباح نمازینی قیلوب اویله کیرردی . رسول الله صلی الله علیه وسلمك اوراده‌کی مصلاسی قایادن بر تپه اوستنده‌در . اوراده بنا اولونان مسجدده دکلدر . لکن برآز آشاغیده طاشدن قوجامان برتپه اوزرنده‌در . ـ ینه عبدالله دیردی‌که نبی اکرم صلی الله علیه وسلم کندیسی ایله کعبه جهتنه کلن یوکسك طاغ آراسنده‌کی ایکی تپه‌یی قارشیسنه آلوب

[١] رویثه‌دن ١٣ ، ١٤ میل اوزاقده بویوجك بر کویدر .

[٢] مدینه ایله شام یولجیلرینك براشدکاری یرده جُحْفَه‌یه یاقین بر طاغك اسمیدر .

[٣] بوکا عوام ناس بَطْن مَرْو دیرلرمش‌که مکه‌یه بر مرحله مسافه‌ده‌در .

[٤] صَفْراوات ، مکه ایله مدینه آراسنده مرالظهرانه قریب بر یر اسمیدر .

[٥] مکه‌یه یاقین بر وادی اسمیدر .

نماز قیلاردی . ـ (راوی دیرکه عبدالله بن عمر او ایکی تپه‌یی قارشیسنه آلدیغی) او محلده بنا اولونان مسجدی طاش تپه‌نك کنارنده‌کی مسجدك صول طرفنه آلمش اولوردی . نبی اکرم صلی الله علیه وسلمك نمازکاهی (طاش تپه کنارنده‌کی) بو مسجدك آلت باشنده قارا طاش اوستنده‌در . (طاش) تپه کنارنده‌کی مسجددن اون آرشین ، یاخود اوکا یاقین آیریلوب سنکله کعبه آراسنه دوشن طاغك او ایکی تپه‌سنی قارشیکه آلارق نماز قیلارسك [١] .

[١] بو حدیثك ترجمه‌یه نقلنده پك زیاده زحمت چکیلدیکنی اعتراف ایتمك شیمهٔ انصافه موافقدر . بعض یرلرنده ترجمه‌نك اصلنه مطابقتنده مترجمك بیله اطمینان تامی یوقدر . شاید خطا وارسه ـ واقع اولاجق اخطار خیرخواهانه اوزرینه ـ مع التشکر تصحیح اولونابیلیر . تعریف ایدیلن مقامات متبرکه‌نك مواقع جغرافیه‌سی اوزون سنه‌لر ظرفنده تکرر ایدن حادثات جویه تأثیریله علی الاکثر ـ تابعین دورینه یتیشنلرك بیله مجهولی قالاجق وجه‌ایله ـ مع الاسف مندرس اولمشدر . سز ایسترسه‌کز و اکر جناب فاروق اعظم رضی الله عنهك بوندن اولکی حدیثك حاشیه‌سنده نقل ایتدیکمز مسلك عالیسنه طرفدار ایسه‌کز « مع التشکر » دییکز . بوندن طولاییدرکه شارحلر بورایه عائد ایضاحاتی ـ هر دورلو امیدك خلافنه ـ پك ترچوب شرحده تفصیلی التزام ایدن عینی بیله واسع معلوماتنی دریغ ایتمك هیچده معتادی دکلکن اك مشکل نقطه‌لرده‌ده سکوتی اختیار ایدیور . بونك سببی ـ عینی‌یه معاصر دیکر شارح حافظ ابن حجر عسقلانی‌نك دیدیکی کبی ـ بو مقامات مبارکه‌دن یالکز ذوالحلیفه ایله روحاده‌کی مساجددن ماعداسنك دها اوزمانلرده‌ده معروف اولماماسیدر . بونلردن اولکی شراحك زمانلرنده‌ده ایشك بو مرکزده اولدیغنه شبهه ایتمیورز . چونکه صدره شفا ویره‌جك معلومات ویره‌بیدیلر البته بونلرده بزه بیلدیرمکده اهمال کوسترمزلردی .

شوراسی‌ده جای دقتدرکه بخاری بو حدیثده مدینه یوللری اوزرنده‌کی مسجدلری ذکر ایتدیکی حالده نفس مدینه‌ده علیه الصلاة والسلام افندیمزك نماز قیلدقلری مقامات و مساجد حقنده‌کی روایاتی ذکر ایتمیور . زیرا بونلره دائر کندیسنه بالغ اولان حدیثلر کندی شرطنه موافق اسنادلرله کلمه‌مشدر . شارح عینی مدینه ایچنده وجوارنده اسانید ایله یرلری ثبوت بولمش قرق سکز قدر نمازکاه پیغمبری‌یی سندلریله تعداد ایدیورسه‌ده اونك برحیات اولدیغی تاریخلرده بونلردن ـ حافظ ابن حجرك بیانته کوره ـ سکزندن ماعداسی مندرس وایزلری غائب اولمشدر . بو سکز مسجد مبارکده شونلردر : مسجد قُبا ، بونك شرقنه دوشن مسجد فضیخ ، مسجد بنی قُرَیْظَه ، مشرُبَة ام ابراهیم (مسجد بنی قریظه‌نك شمالنده‌در) ، مسجد بنی ظَفَر (بَقیعك شرقنده اولوب مسجد البَغْله دیمکله معروفدر) ، مسجد بنی معاویه (مسجد الاجابه نامیله معروفدر) ، مسجد الفتح (سَلْع نامنده‌کی طاغه یاقیندر) ، مسجد القبلتین (بنو سَلِمَه یوردنده‌در) . ابن حجرك بو یازیلری اوزرندن بش

٣٠٢ . وعنه رضی الله عنه ان رسول الله صلی الله علیه وسلم کان اذا خرج یوم العید امر بالحربة فتوضع بین یدیه . فیصلی الیها والناس وراءه . وکان یفعل ذلك فی السفر . فمن ثم اتخذها الامراء .

ترجمه‌سی

ینه عبدالله بن عمر رضی الله عنهمادن :

شویله دیمشدر : رسول الله صلی الله علیه وسلم بایرام کونی (نمازه) چیقدیغی زمان (خادمنه) بر حربه طاشیماسنی امر ایدردی . (او حربه نمازده) قارشیسنه دیکیلیر، کندیسی‌ده اوکا طوغرو نماز قیلار، خلق‌ده آرقاسندن نمازه طورورلردی. بونی سفرده(ده) یاپاردی [١] . — (راوی دیرکه) امرانك (بایرام نمازلرنده) حربه طاشیتماسی بوندن ایلری کلیور .

٣٠٣ . عن ابی جحیفة رضی الله عنه ان النبی صلی الله علیه وسلم صلی بهم بالبطحاء وبین یدیه عنزة الظهر رکعتین والعصر رکعتین . یمر بین یدیه المرأة والحمار .

ترجمه‌سی

ابوجحیفه (وهب بن عبدالله سوائی) رضی الله عنه نبی اکرم صلی الله علیه وسلمك بطحاده اوکنده بر حربه (دیکیلمش) اولدیغی حالده اوکان ایله ایکیندی

یوز ییل دها کچمشدر. بوسکزمقام مبارکدن‌ده قاچنك آثاری هنوز باقی اولدیغی آنجق مدینهٔ طاهره‌یی زیارتله تشرف ایدوب تحقیقی مراد ایدنلره معلوم اولابیلیر .

[١] دیوارسز یرده نماز قیلارکن مصلینك قبله جهتندن انسان کچمه‌سندن قورقولورسه نماز قیلندیغنه علامت اولمق اوزره بر ستره دیکمه‌نك مندوب اولدیغنده اتفاق واردر . کیمسه‌نك کچمه‌یه‌جکنه امنیت اولونان یرده ایسه امام مالك ایله امام شافعی‌یه کوره — بوخصوصده‌کی احادیثك کثرتنه بناءً — مصلی ینه ستره اقامه‌سیله مکلفدر . مع‌هذا عروه ، عطاء ، سالم بن عبدالله ، قاسم بن محمد، شعبی ، حسن بصری کبی اجلهٔ تابعینك صحراده سترەسز نماز قیلدقلری روایت اولونیور . امامك ستره‌سی ، مأمومك‌ده ستره‌سیدر .

نمازلرینی ایکیشر رکعت قیلدیردیغنی و (نماز ایچنده ایکن) اوکندن قادین‌ده ، اشك‌ده کچدیکنی (سند متصل ایله) روایت ایتمشدر [١] .

[١] (٢٤٦ نجی حدیثك بر پارچه‌سیدر. (٦٨ ، ٢٤٦ ، ٢٤٩ و ٣٠٩ نجی حدیثلره‌ده مراجعت .) جمهور علما مصلی ایله ستره‌سی آراسندن مرورك حرمتنه قائل اولمشلرسه‌ده کچن انسان ، یاخود حیوان مصلینك نمازینی قطع یعنی ابطال ایتمز . حجتلری بو حدیث ایله (٦٨) نجی ابن عباس رضی الله عنهما حدیثی وبخاری ایله مسلمك عائشه رضی الله عنهادن روایت ایتدکلری حدیثدرکه مآلی شودر : « رسول الله صلی الله علیه وسلم نماز قیلاردی . بن‌ده اونك قارشیسنده جنازه وضعیتنده آیقری یاتاردم . » بو صوك حدیث بعضلری طرفندن « حائض اولدیغم حالده » زیاده‌سیله‌ده روایت ایدیلمشدر . ابوسعید خدرینك «سنن» ابی داودده : « لا یقطع الصلاة شیء وادرؤا ما استطعتم فانما هو شیطان = نمازی هیچ بر شی قطع ایتمز . مع‌هذا الکزدن کلدیکی قدر کچنی منع ایتمکه چالیشیکز . چونکه او ، شیطاندن باشقه بر شی دکلدر » حدیثی‌ده اجتهاد جمهوری مؤید ایسه‌ده سندی حقنده دیدی قودی اولمشدر . حال‌بوکه انس رضی الله عنه ایله مکحول ، ابوالاحوص ، حسن بصری وعکرمه‌نك قبلهٔ مصلیدن کلب ، حمار ، قادین کچرسه بونلرك نمازی قطع ایتدکلرینه قائل اولدقلری روایت ایدلدیکی کبی ابن عباس رضی الله عنهما کلب اسود ایله مرأهٔ حائضك ؛ عکرمه کلب ایله حمار ، خنزیر ، قادین ، یهودی ، نصرانی و مجوسینك ؛ عطاء بن ابی رباح کلب اسود ایله مرأهٔ حائضك ؛ روایت مشهوره‌یه کوره احمد ابن حنبل دوز سیاه کلبك ودیکر قول مرویسنه کوره دوز سیاه کلب ایله حمار وقادینك قاطع صلاة اولدیغنه ذاهب اولمشلردر . شمس الائمه‌نك «جامع» نده قادینك ، « کافی » ده‌کی بیانه کوره‌ده کوپك ایله قادین ، اشك وخنزیرك اهل عراق مذهبنجه قطع صلاة ایتدکلری مرویدر . بونلرك اك‌بویوك حجتی مسلمك سند صحیح ایله روایت ایتدیکی ابو ذر رضی الله عنه حدیث مرفوعیدرکه بونده : « اوکنده دوه سمرینك آرد قاشی بوینده بر ستره‌سی اولمایان کیمسه‌نك نمازینی قادین ، اشك ، برده قاره کوپك قطع ایدر » بویورولمشدر . ابوذر : « قاره کوپك نماز بوزیورده قیرمیزی کوپك نه‌دن بوزمایور؟ » دیه صوران ذاته : « آ قارداشمك اوغلی ، بن‌ده سنك صوردیغك کبی رسول الله صلی الله علیه وسلمه صوردم . قاره کوپك شیطاندر بویوردی » جوابنی ویرمشدر. قاره کوپکك شیطان اولماسی صالار اولماسی اعتباریله اولسه کرکدر . بونلره مدار احتجاج اولان باشقه حدیثلرده وارسه‌ده هیچ بری مسلمك بو حدیثی قدر قوتلی دکلدر .

بوکا مقابل جمهوره حجت اولان حدیثلره «سنن» ابی‌داود ایله نسائیده کلب ایله حمار حقنده مروی حدیثلرده انضمام ایدیور . جمهوره کوره مسلمده‌کی حدیث — بخارینك روایت ایتدیکی ابن عباس حدیثنك (٦٨ نجی) — دلالتیله منسوخدر . زیرا او قصه ، حجة الوداعه وارتحال نبویدن سکسان کون اوله عائد یعنی مؤخردر . مسلمك حدیثی ایله او نوعدن دیکر احادیثك نسخنه قائل اولماسه‌ق‌ده هرحالده اونلرده‌کی قطع صلاتی « قطع خشوع » معناسنه آلمق ومصلی اوکندن کچمه‌نك — قلبی اشغال طولاییسیله — شدیداً حرمتنی بیانه حمل ایتمك اولادر .

٣٠٤ . عَنْ سَهْلٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ كَانَ بَيْنَ مُصَلَّى رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَبَيْنَ الْجِدَارِ مَمَرُّ الشَّاةِ .

ترجمه‌سی

سهل (بن سعد ساعدی) رضی الله عنهدن ، رسول الله صلی الله علیه وسلمك مصلاسی (یعنی نماز قیلدیغی یر) ایله (قبله جهتنده‌كی) دیوار آراسنده بر طاوار كچه‌بیله‌جك قدر یر اولدیغی [١] (سند متصل ایله) روایت اولونمشدر .

٣٠٥ . عَنْ اَنَسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِذَا خَرَجَ لِحَاجَتِهِ تَبِعْتُهُ اَنَا وَغُلَامٌ . وَمَعَنَا عُكَّازَةٌ اَوْ عَصًا اَوْ عَنَزَةٌ . وَمَعَنَا اِدَاوَةٌ . فَاِذَا فَرَغَ مِنْ حَاجَتِهِ نَاوَلْنَاهُ الْاِدَاوَةَ .

[١] طاوار كچه‌بیله‌جك قدر یرك مقدارینی تخمیننده اختلاف ایدیلمشدر . بركره مصلی آیاقده اولدیغنه كوره دیوار ایله آراسی بو مقدار اولمالیدر دیمشلردر . ایشته بو حالته كوره ركوع وسجود یاپی براقق ایچون اوچ آرشون مسافه تقدیر ایدنلر واردركه امام شافعی ایله امام احمد ابن حنبل ، عطاء بن ابی رباح وبر چوقلری بونی قبول ایتمشلردر . اونلرك دلیلی بلال رضی الله عنهك روایتیدر . بو روایته‌كوره رسول اكرم صلی الله علیه وسلم كعبه داخلنده نماز قیلدیغی وقت كندیسیله قبله آراسنده اوچ آرشون یر براقمشدر . (٢٩٤ و ٣٠٧ نجی حدیثلره مراجعت.) بعضلری بومسافه برقاریش اولمالیدر دیمشلردركه بو ، حال سجوده كوره برتقدیردر . بعضلری‌ده آلتی آرشون طرفداریدر . نیته‌كیم « مصنّف » ابن ابی‌شیبه‌ده عبدالله ابن مغفّل رضی الله عنهك نماز قیلاركن بو قدر مسافه براقدیغی سند صحیح ایله مرویدر . امام مالك ركوع وسجوده واوكندن كچه‌جك كیمسه‌یی دفع ایتمكه مساعد بر مسافه دییور . هرحالده اوزاق طورمامق لازمدر . « سنن » ابی داوده سهل بن ابی خَیْثَمه رضی الله عنهدن مرفوعاً روایت ایدیلدیكنه كوره رسول اكرم صلی الله علیه وسلم : « اِذَا صَلَّى اَحَدُكُمْ اِلَى سُتْرَةٍ فَلْيَدْنُ مِنْهَا لَا يَقْطَعِ الشَّيْطَانُ عَلَيْهِ صَلَاتَهُ = ایچكزدن بری بر ستره‌یه متوجهاً نماز قیلدیغنده ستره‌یه یاقلاشسون كه شیطان نمازینی بوزماسون » بویورمشلردر. شیطان، اوكندن كچمكله مصلی‌یی اشغال ایدن كیمسه یاخود حیواندر .

ترجمه‌سی

انس (بن مالك) رضی الله عنهدن :

شویله دیمشدر : رسول الله صلی الله علیه وسلم (قضای) حاجته چیقدیغی زمان بر چوجوقله برابر یانمزده اوجی حربه‌لی بر عصا ، یا (حربه‌سز) عصا ، یاخود قیصه بر مزراق ، برده صو مطهره‌سی اولدیغی حالده (خدمت ایچون) آردندن كیدردك . ایشنی بیتیرنجه مطهره‌یی الٔنه ویریردك [١] .

٣٠٦ . عَنْ سَلَمَةَ بْنِ الْاَكْوَعِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّهُ كَانَ يُصَلِّي عِنْدَ الْاُسْطُوَانَةِ الَّتِي عِنْدَ الْمُصْحَفِ . فَقِيلَ لَهُ يَا اَبَا مُسْلِمٍ اَرَاكَ تَحَرَّى الصَّلَاةَ عِنْدَ هٰذِهِ الْاُسْطُوَانَةِ . قَالَ فَاِنِّي رَأَيْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَتَحَرَّى الصَّلَاةَ عِنْدَهَا .

ترجمه‌سی

(سندمتصل ایله) روایت اولونیوركه سَلَمَة بن الاَكْوَع (اَسْلَمی) رضی الله عنه مصحفك یاننده‌كی دیره‌كه طوغرو[٢] نماز قیلارمش . بری اوكا: « كورییورم، هپ بو دیره‌كك یاننده نماز قیلمغه چالیشیورسك » دیمش . اوده : « رسول الله صلی الله علیه وسلمك بو دیركك یاننده (نماز) قیلمایی اختیار ایتدیكنی كوردم (ده اونك ایچون) [٣] جوابنی ویرمش .

[١] (١٢١) نجی حدیثه مراجعت .

[٢] بو دیرك « اسطوانة المهاجرين » اسمیله معروفدر . تا عثمان رضی الله عنه زماننده بری رسول الله صلی الله علیه وسلمك مسجد شریفنده مصحفه تخصیص ایدیلمش بر یر اولدیغی بو روایتدن آكلاشیلیور. مسلمك روایتنده‌ده : « يُصَلِّي وَرَاءَ الصُّنْدُوقِ = صاندیغك آرقاسنده نماز قیلاردی » دینیلدیكنه كوره مصحف شریفك صاندیق درونده حفظ ایدیلدیكی استدلال اولونور .

[٣] ستره آرقاسنده نماز مشروع اولنجه دیرك آرقاسنده قیلمق بطریق الاولی مشروع اولور. نیته‌كیم بخاری روایتنده انس بن مالك رضی الله عنه : « بن ، محمد صلی الله علیه وسلمك كبار اصحابنك آقشام اذاننده نبی صلی الله علیه وسلم چیقنجه‌یه قدر دیركلره قوشوشوب بكلدكلری زمانلری بیلیورم » دیمشدر . ستره‌یه توجهك صورت مندوبه‌سی آنی یاصاغ، یاصول قاشنك حذاسنه آلمقدر .

٣٠٧. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا حَدِيثُ دُخُولِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
الْكَعْبَةَ . قَالَ فَسَأَلْتُ بِلَالاً حِينَ خَرَجَ مَاصَنَعَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ؟ قَالَ
جَعَلَ عَمُوداً عَنْ يَمِينِهِ وَعَمُوداً عَنْ يَسَارِهِ وَثَلَاثَةَ اَعْمِدَةٍ وَرَاءَهُ . وَكَانَ الْبَيْتُ
يَوْمَئِذٍ عَلَى سِتَّةِ اَعْمِدَةٍ . وَفِي رِوَايَةٍ عَمُودَيْنِ عَنْ يَمِينِهِ .

ترجمه‌سی

(عبدالله) بن عمر رضی‌الله عنهمادن نبی اکرم صلی‌الله علیه وسلمك (اوله‌جه
یازیلان) کعبه‌یه دخوللری حدیثی (سند متصل ایله) روایت اولونیور [١]. (مشارالیه
بونده) دییورکه بلال (کعبهٔ معظمه‌دن) چیقدیغی آنده کندیسنه: «نبی اکرم
صلی‌الله علیه وسلم نه‌یاپدی؟» دیه صوردم. «بر دیرکی صاغ، بر دیرکی صول،
اوچ دیرکی‌ده آرقا طرفنه آلدی» دیدی [٢]. بیت (معظم) او زمان آلتی دیرك
اوزرنده ایدی. ــ دیکر روایتده «ایکی دیرکی صاغ طرفنه» دینیلمشدر [٣].

٣٠٨. وَعَنْهُ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَنَّهُ كَانَ يُعَرِّضُ

[١] ٢٩٤ نجی حدیثدرکه اوراده حماد بن زید، ایوب سختیانیدن، اوده نافعدن،
اوده ابن عمردن روایت ایدیوردی. بوراده ایسه عبدالله بن یوسف مالکدن، اوده
نافعدن .. الخ روایت ایدیور.

[٢] بخارینك مالك طریقندن کلن دیکر روایتنده: «بر دیرکی صاغ طرفنه، ایکی
دیرکی صول طرفنه» دینیلمشدر. بو ایکنجی روایت مسلمده‌ده واردر. متنده‌کی روایته
کوره بالحساب دیره‌کلر بش اولاجغندن و ینه او روایتده دیرکلرك عددی آلتی اولدیغی
تصریح ایدیلدیکندن ایکنجی روایته اعتماد اولی کورونور.

[٣] بو روایت‌ده اسماعیل بن ابی اُوَیْس‌ك مالکدن روایتیدرکه مسلم ایله بخارینك
اتفاق ایتدکلری ایکنجی روایتك عکسیده‌در. بو روایات مختلفه‌نك هپسنه کوره علیه‌الصلاة
والسلام افندیمز حضرتلری ایکی دیرك آراسنده نماز قیلمشلردر. بخارینك دیکر برروایتی‌ده
عبدالله بن عمرك بو خصوصده‌کی فعلنی حاکیدر. راوی نافع دییورکه عبدالله بن عمر کعبه‌نك
ایچنه کیرنجه آلننه طوغرو یورور، باب کعبه‌یی آرده‌نده براقیر، آلننه کلن دیوار ایله آراسنده
اوچ آرشین قالنجه‌یه قدر ایلریلر، اورایه وارنجه نماز قیلاردی‌که نبی اکرم صلی‌الله علیه
وسلم نماز قیلدی دیه بلالك خبر ویردیکی یری آرارادی. ینه ابن عمر رضی‌الله عنهما:
«بیت شریفك هرهانکی جهتنده نماز قیلینسه بأس یوق» دیرمش. اه.

رَاحِلَتَهُ فَيُصَلِّي اِلَيْهَا . قِيلَ لِنَافِعٍ اَفَرَأَيْتَ اِذَا هَبَّتِ الرِّكَابُ ؟ قَالَ كَانَ يَأْخُذُ
الرَّحْلَ فَيُعَدِّلُهُ فَيُصَلِّي اِلَى آخِرَتِهِ اَوْ مُؤَخَّرِهِ . وَكَانَ ابْنُ عُمَرَ يَفْعَلُهُ .

ترجمه‌سی

(ینه) ابن عمر رضی‌الله عنهمادن نبی اکرم صلی‌الله علیه وسلمك بینید دوه‌سنی
آیقیری (وضعیتده) بولوندوروب اوکا قارشی نماز قیلدیغی ((سند متصل ایله)
روایت اولونور [١]. ــ (ابن عمردن بو حدیثی روایت ایدن نافعه): «یا دوه‌لر
آیاغه قالقارسه‌نه (پایمالی) دیرسك؟» دیه صورولمش. اوده: «(رسول‌الله صلی‌الله
علیه وسلم بویله بر حال وقوعنده) سمری (باشقه طرفه) آلوب دیکر و سمرك
آرد قاشنه طوغرو نماز قیل(مقده دوام اید)ردی. ابن عمرده بونی یاپاردی»
جوابنی ویرمش.

٣٠٩. عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ أَعَدَلْتُمُونَا بِالْكَلْبِ وَالْحِمَارِ ؟ لَقَدْ
رَأَيْتُنِي مُضْطَجِعَةً عَلَى السَّرِيرِ فَيَجِيءُ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَيَتَوَسَّطُ السَّرِيرَ
فَيُصَلِّي . فَاَكْرَهُ اَنْ أُسَنِّحَهُ [٢] . فَاَنْسَلُّ مِنْ قِبَلِ رِجْلَيِ السَّرِيرِ حَتّٰى اَنْسَلَّ مِنْ لِحَافِي .

ترجمه‌سی

(ام‌المؤمنین) عائشه رضی‌الله عنهادن:
شویله دیمشدر: سز، بزلری کلب و حمار ایله برمی طوتیورسکز [٣]؟ قسم

[١] (٢٧١ نجی حدیثده مراجعت.) حربه، عصا کبی شیلری، اسطوانه‌یی، اکلی
حلال وطاهر بر حیوانی، قائماً طوردورارق دوه سمری کبی برشیئی ستره اتخاذ ایتمك مشروع
اولدیغنه قیاساً اشجاری‌ده ستره اتخاذ ایتمك بطریق الاولی جائزدر. نیته‌کیم نسائینك شو
حدیثی بو جوازی، حتی مندوبیتی بیانده صریحدر: «علی رضی‌الله عنه شویله دیمشدر:
بن شونی بیلیورم‌که بدر کونی ایچمزده اویویا قالمامش هیچ بر انسان یوقدی. یالکز رسول‌الله
صلی‌الله علیه وسلم اویانیقدی‌که بر آغاجك دیبنه طوغرو تا صباحی ایدنجه‌یه قدر هپ نماز
قیلوب دعا ایدیوردی.» بو حدیث اسناد حسن ایله روایت ایدیلمشدر.

[٢] «اَسْنَحَهُ» اولارق‌ده ضبط اولنمشدر.

[٣] دیکر روایتلرده بو حدیثك راویلرندن اولان اسود بن یزید نخعی‌یه عائشه رضی‌الله

اولسون که (علیه‌الصلاة والسلامك اویله حالنی) بیلیرم که بن ، سریر اوزرنده یان یاتمش بولونوردم‌ده نبی اکرم صلی الله علیه وسلم تشریف ایدر ، سریرك تا اورتاسنه متوجهاً نمازه طورووردی . بن بر احتیاج اوزرینه قالقمق ایسته‌دیکمده (اوطوروب) قبله‌سنه قارشی گلمه (کلمه اذا ویرمه)‌یه‌یم دییه سریرك آیاقلری طرفندن یورغانمدن صیریلوب چیقار (کیدر)دم [١] .

٣١٠ · عَنْ اَبِى سَعِيدٍ الْخُدْرِىِّ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّهُ كَانَ يُصَلِّى فِى يَوْمِ جُمُعَةٍ اِلٰى شَىْءٍ يَسْتُرُهُ مِنَ النَّاسِ . فَاَرَادَ شَابٌّ مِنْ بَنِى اَبِى مُعَيْطٍ اَنْ يَجْتَازَ بَيْنَ يَدَيْهِ فَدَفَعَ اَبُو سَعِيدٍ فِى صَدْرِهِ . فَنَظَرَ الشَّابُّ فَلَمْ يَجِدْ مَسَاغاً اِلَّا بَيْنَ يَدَيْهِ . فَعَادَ لِيَجْتَازَ . فَدَفَعَهُ اَبُو سَعِيدٍ اَشَدَّ مِنَ الْاُولٰى . فَنَالَ مِنْ اَبِى سَعِيدٍ . ثُمَّ دَخَلَ عَلٰى مَرْوَانَ فَشَكٰى اِلَيْهِ مَا لَقِىَ مِنْ اَبِى سَعِيدٍ . وَدَخَلَ اَبُو سَعِيدٍ خَلْفَهُ عَلٰى مَرْوَانَ . فَقَالَ مَا لَكَ وَلِابْنِ اَخِيكَ يَا اَبَا سَعِيدٍ ؟ قَالَ سَمِعْتُ النَّبِىَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ اِذَا صَلّٰى اَحَدُكُمْ اِلٰى شَىْءٍ يَسْتُرُهُ مِنَ النَّاسِ فَاَرَادَ اَحَدٌ اَنْ يَجْتَازَ بَيْنَ يَدَيْهِ فَلْيَدْفَعْهُ . فَاِنْ اَبٰى فَلْيُقَاتِلْهُ . فَاِنَّمَا هُوَ شَيْطَانٌ .

ترجمه‌سی

(سندمتصل ایله) روایت اولوندیغنه كوره ابوسعید خدری رضی الله عنه بر جمعه كونی كندیسنی كلندن كچندن سترایده‌جك برشیئه طوغرو نماز قیلیورمش. ابومُعَیط اوغوللرندن بر كنج [٢]، او كندن كچمك ایسته‌مش . ابوسعید رضی الله عنه كوكسنه

عنها : « نمازی قطع ایدن شیلر نه‌در ؟ » دییه صورمش . اوده اهل عراق مذهبی اوزره قادین ایله كلبك قطع صلاة ایده‌جكنی سویله‌مش . ام المؤمنین‌ده بونك اوزرینه متن حدیثده‌كی جوابی ویرمش .

[١] (٦٨، ١٤٣ ، ٢٤٦ ، ٢٤٩ ، ٣٠٣ ، ٣٠٩ نجی حدیثلرده‌ده مراجعت). قادینك مصلینك قبله‌سنه اوزانماسی نمازی قطع ایتمزسه مرور ایتمكله قطع ایتمه‌مسی اولویتده قالیر .

[٢] روایاته نظراً بو كنج ولید بن عُقْبه بن ابی مُعَیْط ایمش . عبدالرحمن بن الحارث

بر یومروق اوروب (اونی) دفع ایتمش . او كنج اطرافنه باقینمش . اونك او كندن باشقه كچه‌جك (یول) بولامامش . دونوب ینه كچمكه طاورانمش . ابو سعید رضی الله عنه دها شدتلی صورتده دفع ایتمش . (او كنج) ابو سعیده سوكدكدن صوكرا (مدینه‌ده والی اولان) مروان (بن الحكم)‌ك یاننه كیدوب ابو سعید رضی الله

ابن هشام اولدیغی ، حتی مروانك اقاربندن بری بولوندیغی روایتلری‌ده واردر . یا تعدد واقعه‌یه ، یاخود ماجرانك ابن مُعَیْط اولادندن بری ایله واقع اولدیغنه وشوقدركه بو كنجك علی وجه التعیین شخصی راویلرجه معلوم اولمادیغنه حكم ایتمك لازم كلیر . بو ابو مُعَیْط رسول الله صلی الله علیه وسلمك، بدرده قوللرینی باغلاتوب قتل ایتدیكی كافر لعیندر . (١٧٧ نجی حدیثك حاشیه‌سنه مراجعت .)

بو كنجك شخصنی تعیینده شراحك خلاصهٔ بیاناتی ایشته بودر . آنجق ایشك هرحالده ایچنده بر یاكلشلق اولمق كركدر. وقعه‌نك مروانك مدینه والیلكی زماننده جریان ایتدیكی حدیث صحیحك متنی ایله ثابتدر . مروانك والیلكی ٤٢ ایله ٤٩ سنه‌لری آراسنده‌دركه قصه آراده‌كی یدی سنه‌نك ایچنده جریان ایتمش دیمكدر. ولید ایسه عهد جلیل نبویده فتح مكه‌دن بر آز صوكراجه بنوالمصطلقه مصدِّق یعنی زكاة تحصیلداری اولارق كوندریلدیكی حالده « بونلر ارتداد ایتمشلردر » خبریله عودت ایدوب آز قالسون بین المسلمین بر فتنه چیقارمغه سبب اولان كیمسه‌دركه بوتون مفسرینك متفقاً روایتلرینه نظراً سورهٔ حُجُرات‌ده‌كی « یَا اَیُّهَا الَّذِینَ آمَنُوا اِنْ جَاءَكُمْ فَاسِقٌ بِنَبَاٍ فَتَبَیَّنُوا » آیت كریمه‌سی اونك حقنده نازل اولمشدر. (٢٥) دن (٢٩) سنه‌سنه قدر كوفه والیسی اولوب صباح نمازینی سرخوش ایكن دورت ركعت قیلدیران و امیرالمؤمنین عثمان رضی الله عنه طرفندن حدًّا ضرب ایدیلوب عزل اولونان ولیده بودر. بو حسابلره كوره مروانك اوائل ولایتنده بیله لااقل آلتمشلق بر كیمسه اولمق لازم كلیركن ناصل اولمشده « كنج » دییه توصیف ایدیلمش ؟ بدرده پدری قتل اولوندقدن صوكرا پدرینك اسیر اولان عمزاده‌سی حارث بن ابی وجزه‌یی دورت بیك درهم فدیه ایله قورتاردیغی حقنده‌كی اصحاب مغازی روایتی‌ده صحیح ایسه بو حدیثده‌كی قصه‌نك زمان جریاننده ینه لااقل بو عیارده بر اختیار صاییلمق لازم كلیر . واقعا فتح مكه كونی چوجوق اولدیغنه دائر بر روایت وارسه‌ده بونك صحتنه قائل اولمق ممكن دكلدر. چونكه - « اصابه » صاحبنك دیدیكی كبی - یوم فتحده صبی اولان كیمسه‌یی رسول الله صلی الله علیه وسلم افندمزك همان فتحی متعاقب بنو المصطلقه مصدق اولارق كوندرمش اولاجقلرینه احتمال ویریله‌مز . مع هذا بو روایت ضعیفه‌ده ثابت اولمش اولسه ینه مروانك ایام ولایتنده كنج صاییلاماز . سن كهولتی كچیرمكه یاقلاشمش بر كیمسه عد اولونور . الحاصل موضوع بحث اولان بو كنجك ولید ابن عقبه اولماسی حقنده‌كی روایتده هرحالده بر یاكلشلق واردر.

عبدالرحمن بن الحارث اولدیغی روایتنه كلنجه بوده ضعیف اولمق لازم كلیر . زیرا اسمی

عهك ایتدیکی معامله‌دن شکایت ایتمش. آرقاسندن ابوسعیده مروانك یاننه کیرمش. (مروان) : « یا ابا سعید ، (شو) قارداشکك اوغلی ایله نه‌آلوب ویره‌میورسك ؟ » دیمش [١] . اوده : « نبی اکرم صلی الله علیه وسلمدن ایشیتدم ، بویوردی که ایچکزدن بری کندیسنی کاندن ، کچیندن قورویاجق بر ستره‌یه قارشی نمازه طوروب‌ده بری اوکندن کچمکه طاوراناجق اولورسه اونی دفع ایتسون [٢] .

ثبوت صحبتنده اختلاف اولونان ذوات میاننده ذکر ایدیلیور. صحبتی اولماسه‌ده ینه قصه‌کونی قرق ، عهد جلیل نبویده اون یاشنده اولدیغی روایتی ثابت ایسه اللی‌یی‌ده کچکین اولمق لازم کلیر . (٢٥) سنهٔ هجریه‌سنده کتابت مصاحفه عثمان رضی‌الله عنه طرفندن مأمور بویورولان قریش کنجلری میاننده ایدی . هرحالده ابو سعید خدری رضی‌الله عنه ایله ماجراسی کچن کنجك بونلردن باشقه بری اولماسی اقتضا ایدر .

[١] مروانك بواستفهامندن بعضیلری اوکنجك ولید اولمادیغنه حکم ایدیورلر . چونکه رسول‌الله صلی‌الله علیه وسلمك قتل ایتدیکی بر کافر ابو سعید خدری کبی بر صحابئ ذیشانه ناصل قارداش مرتبه‌سنه چیقاریلابیلیر ؟ اوکنجك ابوسعیده قارداش اوغلی اولماسی ایچون باباسنك مؤمن اولماسی لازم کلیر . والا مروان تعبیرده خطا ایتسه‌ده ابوسعیدك بو توصیفه اعتراض ایتمه‌سی اقتضا ایدردی .

[٢] مسلمك روایتنده « فَلْيَدْفَعْ فِى نَحْرِهِ = سینه‌سنه طوقونسون . » قرطبی بونی اشارت ایله وخفیفجه منع ایله تفسیر ایدیور . ایکنجیسنده دها شدتلیجه مدافعه‌سنه مقاتله بویورولمش . قبله‌سی جهتندن کیمسه‌نك کچمه‌سی ایچون مصلینك ستره دیکمه‌سی ، یاخود کندیسنی اثنای صلاتده ناسك تعجیزندن صیانت ایده‌جك دیوار ، دیرك ، آغاج کبی برشیئه توجه ایتمه‌سی لزومی ٣٠٣ ، ٣٠٤ ، ٣٠٥ ، ٣٠٦ ، ٣٠٧ ، ٣٠٨ نجی حدیثلردن‌ده منفهم اولیور . آنجق اتخاذ ستره واجبمیدر ؟ مندوبمیدر ؟ ترکی لابأسمیدر ؟ بونده اختلاف علما واردر . ایچلرنده احمد ابن حنبل‌ده بولونان بر طائفه‌یه کوره واجبدر . بونلر حاکمك ابن عمر رضی‌الله عنهمادن روایت ایتدیکی : « لَا تُصَلِّ اِلَّا اِلَى سُتْرَةٍ وَلَا تَدَعْ اَحَدًا يَمُرُّ بَيْنَ يَدَيْكَ = ستره‌یه توجه ایتمکسزین نماز قیلما . کیمسه‌یی‌ده براقما که اوکگدن کچسون » حدیثنه اعتماد ایدیور کبی کورونیورلر . برمذهبه کوره ستره اتخاذی مستحبدر . بوده ابوحنیفه ایله‌مالك وشافعینك قوللریدر . اوچنجی قوله کوره‌ایسه ستره‌نك ترکی جائزدرکه مالکدن بویله بر قول‌ده مرویدر . عطاء بن ابی رباح‌ده ترکنده بأس کورمه‌ینلردندر . قاسم بن محمد ایله سالم بن عبداللهك صحراده ستره‌سز نماز قیلدقلری منقولدر . اوکندن مرور ایدنی دفعه کلنجه بر کره ستره اتخاذ ایتمه‌یه‌رك نماز قیلانك کانی ، کچنی دفعه حقی طانینمایور . مکرکه دیوار ، اسطوانه ، شجر کبی ستر ایچون اختیار ایدیلمش شیلره قارشی نمازه طورمش اوله . دفعه حقی اولانك‌ده دفعی واجبمیدر ؟ مندوبمیدر ؟ اختلافی واردر . بخارینك‌ده

دیکله‌مزسه اونکله مقاتله ایتسون . چونکه او ، آنجق برشیطاندر [١] » جوابنی ویرمش .

٣١١ . عَنْ اَبِى جُهَيْمٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَوْ يَعْلَمُ الْمَارُّ بَيْنَ يَدَىِ الْمُصَلِّى مَاذَا عَلَيْهِ مِنَ الْاِثْمِ لَكَانَ اَنْ يَقِفَ اَرْبَعِينَ

بومناسبتله تعلیقاً روایت ایتمکله اشارت ایتدیکی اوزره ابن عمر رضی‌الله عنهما بوخصوصده پك زیاده مشدد اولوب « مقاتله‌دن باشقه صورتله مرورینه مانع اولامایه‌جق ایسه‌ك مقاتله ایت » دیور . مشارالیه قعدهٔ اخیره‌ده ایکن عمرو بن دینار - صرف اوکرنمك مقصدیله - بر کره قارشیسنه کچمش . ابن‌عمر رضی‌الله عنهمانك قعده‌سندن قالقوب کوکسندن ایتدیکنی روایت ایدیور . اهل‌ظاهر علما ومجتهدینی‌ده تشدید طرفنده اولوب بودفعی واجب کورورلر . جمهور علمایه کوره ایسه مندوبدر . کیفیت دفعه کلنجه : مصلاسنی ترك ایتمکسزین عمل یسیر ایله ومثلا ألیله منع ایدر . الی یتیشمه‌یه‌جك قدر اوزاق بولونیورسه یوکسك سس ایله تسبیح ویا اشارت ایله منع ایتمکه چالیشیر . یورومك اولماز . زیرا نماز حقنده یرینی ترك ایتمکله حاصل اولاجق مفسدت اوکیمسه‌نك مرورندن حاصل اولاجق ضرردن اشددر . بو حدیث شریفده صوك چاره اولارق مقاتله توصیه بویورولیور . سلاح ایله مقاتله‌نك جائز اولمادیغنه اجماع واردر . زیرا نمازده مقاتله حقه توجه ، قبله‌یی استقبال وقلبی شواغلدن تجرید ایده‌رك التزام خشوع کبی مقتضیات صلاته منافیدر . بیهقینك شافعیدن نقلاً : « مقاتله‌دن مراد اولکی دفعه‌دن دها شدتلی اولارق دفع ایتمکدر » دیمه‌سی‌ده بوکا موافقدر . شافعیه‌یه کوره ابتدای امرده اسهل وجوه ایله کری‌یه چویرمه‌یه چالیشیر . حریف اصرار ایدرسه دها شدتلیسی ایله رد ایدر . شدید اولان ایکنجی دفع ، معاندجی حریفك قتلنه‌مؤدی اولسه‌ده مصلی‌یه برشی لازم کلمز . زیرا شارع اونکله مقاتله‌یی اباحه ایتمشدر . مباح اولان مقاتله‌ده ایسه ضمان اولماز . قاضی عیاض‌ده مالکیه‌جه بو تقدیرده دیت لازم کلیرمی ، کلمزمی ؟ اختلافی اولدیغنی خبر ویریور .

[١] قطع صلاته چالیشان بویله بر کیمسه‌یه شیطان دینیلمه‌سی مجازاً در . طائفهٔ انسدن اخلاق ابلیس ایله متصف کیمسه‌لره مجازاً شیطان اطلاق کثیرالوقوعدر . قرآن کریمده بیله « شَيَاطِينَ الْاِنْسِ وَالْجِنِّ = بویورولمشدر . شیطانك اك مهم مشغله‌سی انسانی عبادتندن آلیقویمق اولدیغی ایچون بونی یاپان کیمسه‌یه نه‌دن شیطان اطلاق ایدیلمه‌سون ؟ بر معنایه کوره‌ده اونی بو فعل مذمومه سوق ایدن آنجق شیطاندر . نیته‌کیم مسلمك روایتنده : « فَاِنَّ مَعَهُ الْقَرِينُ = شبهه‌سز قرینی ، یعنی کندندن آیریلمایان شیطانی اونکله برابردر » صورتنده وارد اولمشدر .

خَيْراً لَهُ مِنْ اَنْ يَمُرَّ بَيْنَ يَدَيْهِ . قَالَ الرّاوِى لاَاَدْرِى اَقَالَ اَرْبَعِينَ يَوْماً اَوْ شَهْراً اَوْ سَنَةً ؟

ترجمه‌سی

ابوجهيم (الحارث بن الصِمَّة الانصارى) [١] رضى الله عنهمادن :

شويله ديمشدر : رسول الله صلى الله عليه وسلم بويوردى كه مصلينك اوكندن كچن كيمسه ، اوزرينه نه‌قدر (كناه) آلديغنى بيلسه او (مصلى) نك اوكندن كچمكدنسه قرق [٢] (بيلمم نه قدر زمان يرنده) طورمايى دها

[١] (٢٢٤) نجى حديثك راويسى اولان ذاتدركه (٢٤٣) نجى حديثده موضوع بحث اولان ابو جهمدن باشقه‌در . اوته‌كينك اسمى عامردر . وقرشىٔ عَدَوِيدر . بوايسه انصارىٔ خزرجيدر . ابن عبدالبر ، بو حديثك راويسى اولان ابو جهيم ايله (٢٢٤) نجى حديثده‌كى ابو جهيمى باشقه باشقه شخصلر ديه كوستريور . ديمك كه اوكا كوره بر ابو جهم ، ايكى‌ده ابو جهيم واردر . بو اختلاف نظر ، مشاراليهك كنيه‌سيله معروف اولوب اسمنك كاه حارث ابن الصمه ، كاه عبدالله اولارق كوستريله‌سندن نشأت ايديور .

حديثك بخاريده‌كى طرز روايتى دها تفصيليدر . حديثك روانندن بُسْر بن سعيد حَضْرَمى يى خالد بن زيد جُهَنِى رضى الله عنه ، مصلينك اوكندن كچن كيمسه حقنده رسول الله صلى الله عليه وسلمدن نه طويديغنى خبر ويرمه‌سى ايچون ابو جهيم انصارى رضى الله عنهك نزدينه كوندرمش . ابوجهيم‌ده شو متنده‌كى روايتى رفع ايتمش ، يعنى رسول الله صلى الله عليه وسلمدن بالذات طويديغنى بيان صورتيله ادا ايتمش .

[٢] بزّارك روايتنده : « اَرْبَعِينَ خَرِيفاً = قرق صوك بهار ، يعنى قرق ييل » صورتنده‌در . عليه‌الصلاة والسلام افنديمزك ابو هريره‌دن مروى حديث شريفنده : « لَوْ يَعْلَمُ اَحَدُكُمْ مَالَهُ فِى اَنْ يَمُرَّ بَيْنَ يَدَىْ اَخِيهِ مُعْتَرِضاً فِى الصَّلاَةِ كَانَ لاَنْ يُقِيمَ مِائَةَ عَامٍ خَيْراً لَهُ مِنَ الْخَطْوَةِ الَّتِى خَطَا = هرهانكى بريكز ، قارداشى نمازده ايكن اوكندن آيقيرى كچمكله يوكلنديكى كناهى بيلسه آتديغى او آديمى آتمقدنسه يوز ييل يرنده طورمايى دها خيرلى بولور » بويورولديغى كبى طبرانينك « اوسط » ده ابن عمردن مرفوعاً روايتنه كوره : « اِنَّ الَّذِى يَمُرُّ بَيْنَ يَدَىِ الْمُصَلِّى عَمْداً يَتَمَنَّى يَوْمَ الْقِيَامَةِ اَنَّهُ شَجَرَةٌ يَابِسَةٌ = شبهه‌سز مصلينك اوكندن عمداً كچن كيمسه يوم قيامتده آه كاشكى قورومش

خيرلى بولور . - راوى ديركه [١] قرق كونمى ، آيمى ، يوقسه ييلمى ديدى ؟ بيلمه‌ميورم .

٣١٢ . عَنْ عَائِشَةَ رَضِىَ اللهُ عَنْهَا قَالَتْ كَانَ النَّبِىُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّى وَاَنَا رَاقِدَةٌ مُعْتَرِضَةٌ عَلَى فِرَاشِهِ . فَاِذَا اَرَادَ اَنْ يُوتِرَ اَيْقَظَنِى فَاَوْتَرْتُ مَعَهُ .

ترجمه‌سی

(ام‌المؤمنين) عائشه رضى الله عنهادن :

شويله ديمشدر : نبى اكرم صلى الله عليه وسلم ، بن اونك فراشنده آيقيرى ياتار (وب اويور) ديغم حالده (بكا طوغرو) نمازينى قيلار [٢] و وترى قيلمق ايسته‌ديكى صيراده بنى‌ده اويانديريردى . وترى اونكله برلكده قيلاردم .

٣١٣ . عَنْ اَبِى قَتَادَةَ الْاَنْصَارِىِّ [٣] رَضِىَ اللهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهِ

برآغاج اولايدم ديه تمنى ايده‌جكدر » ؛ حُمَيْدِى نك « مصنف » نده‌ده : « لَوْ يَعْلَمُ الْمَارُّ بَيْنَ يَدَىِ الْمُصَلِّى مَاعَلَيْهِ لَاَحَبَّ اَنْ يَنْكَسِرَ فَخِذُهُ وَلاَ يَمُرَّ بَيْنَ يَدَيْهِ = مصلينك اوكندن كچن كيمسه يوكلنديكى كناهى بيلسه اونك اوكندن كچمكدنسه اويلوغنك پارچه‌لانماسى دها زياده خوشنه كيدر » بويورولمشدر .

[١] بونى دين راوى مالك بن انسدركه بخاريده‌كى بيانه كوره قرق كونمى ... الخ » سوزينى كندى شيخى ابوالنَّضْره عطف ايليور . ابوالنضرده حديثى بُسْر بن سعيد حضرميدن روايت ايتمش ايسه‌ده بو قرق عددينك معدودينى اونوتمشدر .

[٢] بو حديثدن ، اويويان كيمسه‌نك آرقاسنده نماز قيلمانك حكم جوازى استنباط اولونيور . مالك ، مجاهد ، طاوس ايسه نائمدن مصلى‌يى اشغال ايده‌جك برشى صدورى احتمالنه وصلاتى تنزيه مقصدينه بناءً بونى مكروه عد ايتمشلردر . ابوداودك ابن عباس رضى الله عنهمادن روايت ايتديكى : « لاَ تُصَلُّوا خَلْفَ النَّائِمِ وَلاَ الْمُتَحَدِّثِ = نه اويويانك آرقاسنده نماز قيلكز ، نه‌ده قونوشانك » حديثى ضعيف الاسناد عد ايديلمش وجمهور ، سنت ثابته‌يه بناءً بونك جوازينه قائل اولمشدر .

[٣] اسمنك نعمان اولديغى‌ده مرويدر . هجرتك ٣٨ نجى سنه‌سنده كوفه‌ده عالم بقايه انتقال ايتمش ونمازينى على بن ابى طالب كرم الله وجهه قيلمشدر . (رضى الله عنه .)

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يُصَلِّي وَهُوَ حَامِلٌ أُمَامَةَ بِنْتَ زَيْنَبَ [١] بِنْتِ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. وَهِيَ لِاَبِي الْعَاصِ بْنِ الرَّبِيعِ بْنِ عَبْدِ شَمْسٍ [٢]. فَاِذَا سَجَدَ وَضَعَهَا. وَاِذَا قَامَ حَمَلَهَا.

[١] اُمامه بنت ابی العاص بن الربیع رضی الله عنهما نبی محترم صلی الله علیه وسلم افندیمزك پك سوكیلی بر طورونی ایدی . ابن سعدك عائشه رضی الله عنهادن روایتنه كوره رسول الله صلی الله علیه وسلمه بردفعه بونجوقدن بر كردانلق هدیه ایدلمش . « بونی اهل بیتمدن اك چوق سودیكمه ویره‌جكم » بویورمشلر . قادینلر _ ام المؤمنین عائشه حضرتلرینی قصد ایده‌رك _ « ابوقحافه‌نك قیزی بونی قازاندی » دیمشلر . دیركن رسول اكرم صلی الله علیه وسلم امامه بنت زینبی ایسته‌یوب كردانلغی اونك بوینته طاقشلر . دیكر روایتده :

« لَاَعْطِيَنَّهَا اَرْحَمَكُنَّ = بونی اك مرحمتلی اولانكز كیم ایسه اوكا ویره‌جكم » بویوروب قلاده‌یی ابوالعاصك زینبدن اولان قیزینك بوینته مبارك اللریله باغلادیلر دینیلمش. مشارالیها امامه حضرتلری پدر مكرمنك وفاتنده زبیر بن العوام رضی الله عنهك تحت وصایتنده قالوب اوده‌اونی بضعهٔ رسول علیه السلام اولان فاطمة الزهرا رضی الله عنها حضرتلرینك وفاتندن صوكرا علی كرم الله وجهه حضرتلرینه تزوج ایتمشدر. امیرالمؤمنین حضرتلری شهیداً عالم عقبایه انتقال بویوراجغی صیراده امامه‌یه _ معاویه بن ابی سفیانی قصد ایده‌رك _ « قورقارم شوحریف سكا طالب اولاجق . اكر بندن صوكرا اولنه‌جكسه‌ك مغیرة بن نوفلك سكا زوج اولماسنی آرزو ایده‌رم » بویورمش. فی الحقیقه معاویه (رضی الله عنه) یوزبیك دینار كونده‌ره‌رك مروان واسطه‌سیله اوكا طالب اولمش ایسه‌ده او، مغیره‌یه وارمشدر . مغیره علی بن ابی طالب حضرتلرینك عمزاده‌سی نوفل بن الحارثك اوغلیدر .

زینب رضی الله عنهاده مفخر انبیا علیهم افضل الصلوات والتحایا افندیمز حضرتلرینك اك بویوك كریمهٔ محترمه‌لری اولوب عهد جلیل نبویده عازم كلشن جمال اولمشدر. زوجلری ابوالعاص ابن الربیع ابن عبدالعزی بن عبد شمس بن عبد منافدركه فتح مكه‌دن براز اول قبول اسلام ایدوب سلسلهٔ جلیلهٔ مهاجرینه التحاق ایله‌مشدر . (رضی الله عنهم اجمعین .)

[٢] بخاری نسخه‌لرینك كیمنده « ابن الربیع » ، كیمنده « ابن ربیعة » دیه ضبط ایدلمش ایسه‌ده طوغروسی « ابوالعاص بن الربیع » در. عبد شمس كندیسنك دكل ، باباسنك جدیدر ، ربیعه عموجه‌سنك اسمیدر. كنیه‌سی ایله معروف اولدیغندن اسمی علی وجه التعیین بیلینه‌مه‌مشدر . اسمی حقنده‌كی روایتلر شونلردر : لَقِيط، مِقْسَم، قاسم، مِهْشَم ، هشیم، یاسر . مشارالیه « جِرْوُ البطحاء » لقبیله اشتهار ایتمشدركه « بطحانك آرسلان یاوروسی » دیمكدر. والده‌سی ام المؤمنین خدیجة بنت خویلد (رضی الله عنها وارضاها عنا) حضرتلرینك لابوین همشیره‌سی هند بنت خویلددر . ابوالعاص رضی الله عنه ایام جاهلیتده مكه‌نك كثرت

ترجمه‌سی

ابو قتادة (الحارث بن رِبْعِیّ) الانصاری رضی الله عنهدن (سند متصل

مال وحسن تجارت وصدق وامانت خصوصلرنده پارماقله كوستریلیر رجالندن اولوب قبل النبوه‌ده رسول الله صلی الله علیه وسلمك همان هركون برلكده اوقاتكذار اولان وصباح ، آقشام طعاملرینی برلكده ایدن دوستلرندن ایدی . هنوز وحی نازل اولمامش ایكن زینب بنت رسول الله صلی الله علیه وسلم حضرتلرینك كندیسنه تزویجنی طلب ایدن خدیجة الكبری رضی الله عنها اولمش . علیه الصلاة والسلام افندیمزده مشارالیهایه هیچ بر خصوصده مخالفت ایتمه‌مك معتاد شریفلری اولدیغی جهتله درحال موافقت بویورمشلردی . زوج ایله زوجه‌نك آراسنی بدردن صوكرا اسلام تفریق ایتدی . صوكرادن‌ده ایمان ایتمه‌سیله ابوالعاص شرف صهریت نبویه‌دن تكرار بهره‌دار اولدی . واقعا بدایت امرده صهر مجبلنك دینی قبول ایتمه‌دی . لكن حال كفرنده‌ده اوكا قارشی هیچ بر خاطر شكنلكله آلوده اولمادی . مشركین قریش ایله برابر بدره كلدی . و اصحاب رسول اللهك أ لنه _ عم مكرم نبی عباس بن عبدالمطلب حضرتلری كبی _ اسیر دوشدی . اونی طوتان عبدالله بن جُبَیْر بن النعمان ، یاخود خِراش بن الصِّمّه رضی الله عنهمادن بری اولمشدی . اسرای قریش برر فدیه ایله تخلیص نفسه چالیشدقلری صیراده زینب رضی الله تعالی عنها حضرتلری‌ده زوجنی قورتارمق ایچون مكه‌دن مال كوندرمشدی . بونلرك ایچنده لیلهٔ زفافنده والده‌سی ام المؤمنین خدیجة الكبری رضی الله عنهانك كندیسنه هدیه ایتمش اولدیغی بر كردانلق‌ده واردی . بوكردانلق پدر مكرملری حبیب خدا علیه اكمل التحایا حضرتلرینك پك زیاده رقتنه طوقونوب : « قیزم زینبك اسیرینی كندیسنه باغشلامایی ومالنی اعاده ایتمه‌یی مناسب كورورسه‌كز بوایلكی ایدك » بویوردیلر . اصحاب كرام حضراتی درحال آرزوی عالیٔ نبوی‌یه انقیاد ایده‌رك اسیری اطلاق ، فدیه‌سی اولاجق مالی‌ده اعاده ایتدیلر . مع هذا رسول الله صلی الله علیه وسلم زینب رضی الله عنهانك سبیلنی تخلیه ایله دیار كفردن دیار اسلامه مهاجرتنه مساعده ایتمه‌سنی ابوالعاصه شرط بویورمشدی. ذاتاً مشارالیهاده مدینه‌یه كیتمك ایچون زوجندن اذن ایسته‌یوب طوریوردی . ابوالعاص مكه‌یه وارنجه شرطنه وفا ایتدی. جكرپارهٔ رسول علیه السلام‌ده كفری اوزره مستمر قالان زوجندن آییریلوب كفار قریش طرفندن باشنه آچیلان اوزون ماجرالردن ، محنتلردن صوكرا پدر مكرمنه (صلی الله علیه وسلم) قاووشدی. وآرتق سال وفاتی اولان سكزنجی سنهٔ هجریه‌یه قدر مدینه‌ده قالدی . اوندن صوكرا ابوالعاص قریشك بر تجارت كاربانی آلوب شامه كیتدی . دونوشنده مدینهٔ منوره‌یه یاقین بر یره كلنجه بعض مسلمانلر اوزرینه واروب برابرنده‌كی اموال مشركینی اغتنام ایله كندیسنی قتل ایتمك سوداسنه دوشدیلر . زینب رضی الله عنها بونی خبر آلنجه پدرینك نزدینه كیدوب : « یارسول الله ، بوتون مسلمانلرك عهدوعقدی بر دكلیدر ؟ » دیه سوزه باشلامش. « اوت » بویورولونجه: « ابوالعاصه اقربادیه‌جكسه‌ك عمزاده‌در ، یاپانجی صایارسه‌ق بزدن بر چوجوغك باباسیدر . ایشته بوندن طولایی بن اوكا

ایله) روایت اولونورکه زینب بنت رسول‌الله صلی‌الله علیه وسلمك ابو العاص ابن الربیع بن عبد شمس (رضی‌الله عنه) دن کریمه‌سی أمامه‌یی رسول‌الله صلی‌الله علیه وسلم طاشییارق نماز قیلار و سجده‌یه واردقجه (یره) براقوب (سجده‌دن) قالقدقجه تکرار طاشیردی [۱] .

رای وامان ویریورم » دیمش . اصحاب رسول‌الله صلی‌الله علیه وسلم بوکا مطلع اولونجه ابوالعاصك یانـنه سلاحسز واردیلر . دیدیلرکه یا ابا العاص، سنك قریش ایچنده شرف ونسبك بویوکدر. رسول‌الله صلی‌الله علیه‌وسلمك عمزاده‌سی صاییلیرسك ، دامادیسك‌ده ، کل مسلمان اول‌ده مکه‌لیلرك برلکده کتیردیکك بونجه مالارینی هپ سن اغتنام ایت . او بوکا راضی اولمادی . و : « سزك بکا ایتدیککز نصیحت پك فنا شی ! یکی دینه بن غدر ایله ، عهد شکنلکله ناصل کیره‌رم ؟ » دیدی . و قریشك اموال تجارتنی مستصحباً مکه‌یه دوندی . اصحاب حقوقدن هربرینه حقنی ویردکدن صوکرا آیاغه قالقوب : « ای اهل مکه ، ذمتمده اولانه وفا ایتدم‌می، ایتمه‌دم‌می؟» دییه صوردی . « ایتدك » جوابنی آلدقدن صوکرا: « اویله ایسه خبرکز اولسون ، بن اللهدن باشقه بر اله اولمادیغنه ومحمدك رسول‌الله اولدیغنه شهادت ایدیورم » دیدی. ومدینه‌یه متوجهاً یوله چیقدی. رسول‌الله صلی‌الله‌علیه‌وسلم‌ده اصح روایاتـه کوره کریمهٔ محترمه‌لری زینب رضی‌الله عنهایی مهرجدید ایله کندیسنه تکرار تزویج ودامادلق شرفیله مباهی قیلدی . خطبهٔ نکاحده ابوالعاصدن بحث بویورارق مصاهرتنی مدح وثنا ایله : « بکا هرنه سویله‌مش ایسه طوغرو سویله‌مش ، هرنه وعد ایتدیسه وفا ایله‌مشدر . مصاهرتنده شکایتی موجب برشی کورمه‌دم » بویورمشلردر. ابوالعاص حضرت علی ایله برلکده یمنه کیتمش ومشارالیهك عودتنده برمدت قائم مقامی اولمشدی . ابوبکر رضی‌الله عنه بیعت ایدیلدیکی کون حضرت علی ایله برابر بیعتدن تخلف ایدنلردن بریدر . ۱۲ نجی سنهٔ هجریه‌ده وخلافت صدیقیه ایامنده عازم دارجنان اولمشدر . رضی‌الله‌عنه .

[۱] مسلم ، نسائی وابن حبانك طرق عدیده‌دن واقع اولان روایتلرنده: « اِذَا رَكَعَ وَضَعَهَا = رکوعه واردیغنده یره براقیردی » ؛ ابو داودك روایتنده : « حَتّٰى اِذَا اَرَادَ اَنْ یَرْكَعَ اَخَذَهَا فَوَضَعَهَا ثُمَّ رَكَعَ وَسَجَدَ حَتّٰى اِذَا فَرَغَ مِنْ سُجُودِهِ فَقَامَ اَخَذَهَا فَرَدَّهَا فِى مَكَانِهَا = نهایت رکوعه وارمق ایسته‌دیکنده اونی آلوب یره براقدقدن صوکرا رکوع وسجودی یاپاردی. سجودندن فارغ اولوب آیاغه قالقه‌جغی وقتده اونی اسکی یرینه قور (یعنی اوموزینه آلیر) دی » صورتنده وارد اولمشدر .

رسول‌الله صلی‌الله علیه وسلمك بونی یاپمالری ، جوازینی بیان ایچوندر . نیته‌کیم شافعی واحمدابن حنبلك مذهبلری‌ده بودر. مالکیلر ایسه نمازده ایش یاپمانك تحریم ایدیلمه‌سیله بوجوازك منسوخیتنه قائل اولمشلردر. حال بوکه اونلرك مستندی اولان « اِنَّ فِى الصَّلٰاةِ لَشُغْلًا =

۳۱۴ . حَدِيثُ اَبْنِ مَسْعُودٍ فِى دُعَاءِ النَّبِىِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى قُرَيْشٍ يَوْمَ وَضَعُوا عَلَيْهِ السَّلٰى . تَقَدَّمَ . وَقَالَ هُنَا فِى آخِرِهِ ثُمَّ سُحِبُوا اِلَى الْقَلِيبِ . ثُمَّ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأُتْبِعَ اَصْحَابُ الْقَلِيبِ لَعْنَةً .

نماز باشقه ایشه یر براقماز » حدیث شریفی هرحالده امامه رضی‌الله عنها قصه‌سندن چوق اولدر. نمازده باشقه بر شی ایله مشغول اولمقدن نهیی متضمن اولان بو حدیث عبدالله بن مسعوده حبشستاندن مکه‌یه عودتنده سویله‌نیلمشدر. امامه رضی‌الله عنها قصه‌سی ایسه هرحالده بدردن صوکرادر . بناءً علیه نسخ ادعاسی مسموع اولاماز . امام مالکك ، قصه‌نك صلاة نافله‌ده واقع اولدیغنه حکم ایتمه‌سی ، بناءً علیه بویله بر فعلك فرائضده تجویز ایدیله‌مه‌یه‌جکی حقنده‌کی سوزی مسلم ایله ابوداودك روایتلری ایله رد اولونیور . مسلمده : « رَاَيْتُ النَّبِىَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَؤُمُّ النَّاسَ وَاُمَامَةُ عَلٰى عَاتِقِهِ = نبی اکرم صلی‌الله علیه وسلمی اوموزنده امامه اولدیغی حالده خلقه امام اولارق نماز قیلدیریر کوردم » روایتی اولدیغی کبی « سنن » ابی داود ده‌ده : « بز اوکلن، یا ایکیندی نمازی ایچون رسول‌الله صلی‌الله علیه وسلمه انتظارده ، بلال‌ده اوسرور کائناتی نمازه دعوت ایتمش ایکن برده باقدق‌که قیزینك قیزی امامه بنت ابی‌العاص اوموزنده اولارق مسجده کیروب نمازه طوردی . بزده طوردق » روایتی واردر . هله زبیر بن بکارك « کتاب‌النسب » نده بونك صباح نمازنده اولدیغی ذکر ایدیلیور. دیمك‌که قصه‌نك نوافلدن برینه صرفنه امکان یوقدر. کذلك فرضدن اولکی سنتلردن برینه‌ده محمول اولاماز. چونکه مسجدده نافله قیلمق معتاد شریفلری دکلدی. نوافلی هپ خانهٔ سعادتلرنده قیلوب فرض اقامه ایدیلدیکی زمان مسجده چیقارلردی . جوازه قارشی مالکیه‌نك دیکر تأویلاتی وارسه‌ده هیچ بری مخالفلرنجه مقبول‌عد ایدیلمه‌مشدر . ابوحنیفه‌نك بوبابده مذهبنه کلنجه بدایع صاحبی نمازی افساد ایدن عمل کثیر ایله افساد ایتمه‌ین عمل قلیل بحثنده : « عمل کثیر هرایکی الی استعماله احتیاج کوسترن ، عمل قلیل‌ده بویله اولمایان عملدر . هربری ایچون بعض صورتلر ذکروبیان ایدیلمشدر . » دیدکدن صوکرا دها ایلریده مثال ایرادیله : « بریای آلوب اونکله اوق آتسه ، کذلك برقادین چوجوغنی امزیرسه نمازی فاسد اولور . چونکه بونلر عمل کثیر ایله اولور . لکن چوجوغی امزیرمکسزین طاشیمق نمازی افساد ایتمز » دییور . ینه اوراده بورادەکی حدیث شریفدن بحث ایله بونی رسول اکرم صلی‌الله علیه وسلمك شرعی بیان ایچون یاپوب اوصیراده أمامه‌یه باقه‌جق کیمسه اولمادیغی ایچون اونی طاشیمایه محتاج اولمش اولدقلرینی و زمانمزده‌ده حین حاجتده بویله برشی یاپمقده کراهت اولمادیغی ، شوقدرکه بونی احتیاج اولمقسزین یاپمقده کراهت اولدیغنی سویله‌یور .

علمادن بعضلری دیمشدرکه امامه‌نك نمازده ایکن اوموزده طاشینماسنده‌کی سر قیزلری سومه‌مك ، طاشیمالرندن ابا ایتمك کبی عربك جاهلیتدن قالما عادات مکروهه‌لرینی حکماً ابطالدر .

ترجمه سی

(عبدالله) بن مسعود رضی الله عنهك نبی اکرم صلی الله علیه وسلم اوزرینه (کفار) قریش طرفندن دوه اشی آتیلماسی اوزرینه علیهلرنده دعا بویوردیغی حقنده‌کی روایتی که یوقاریده (١٧٧ نجی حدیثده) کچمشدی. بوراده (کی روایته نظراً) ده (حدیثك صوکنده) شویله دیمشدر: صوکرا (عُمارة بن الولید خارج اولمق اوزره) [١] بونلری قَلیبه، یعنی بدرده‌کی چوقوره سوروکله‌دیلر. صوکرا رسول الله صلی الله علیه وسلم: «اصحاب قلیبك همان آردندن لعنت کونده‌ریلدی» [٢] بویوردی.

بو معناسز ابا واستکباری رد ایتمکده مبالغه اولسون دییه تمازده‌بیله اوموزه آلینابیله‌جکلرینی بالفعل کوسترمش اولدیلرکه فعل ایله بیان قول ایله بیاندن البته اقوادر.

[١] ١٧٧ نجی حدیثده عماره‌نك اسمی ذکر ایدیلمه‌مشدی. اوراده‌کی راوی یدنجی اسمی اونوتمشدی‌که اوده عماره‌در. اونی بوراده‌کی دیکر راوی ذکر ایدیور.

[٢] بر روایتده امر حاضر صیغه‌سیله «أَتْبِعْ» صورتنده نقل ایدیلمشدرکه بوکا کوره = «یارب، اهل قلیبك آردندن همان لعنت کوندر» معناسنه برجملهٔ دعائیه اولمش اولور.

كتاب مواقيت الصلاة

بسم الله الرحمن الرحيم

٣١٥ . عَنْ اَبِي مَسْعُودٍ الْاَنْصَارِيِّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّهُ دَخَلَ عَلَى الْمُغِيرَةِ بْنِ شُعْبَةَ. وَقَدْ اَخَّرَ الصَّلَاةَ يَوْماً بِالْعِرَاقِ. فَقَالَ مَا هٰذَا يَا مُغِيرَةُ ؟ أَلَيْسَ قَدْ عَلِمْتَ اَنَّ جِبْرِيلَ نَزَلَ فَصَلَّى فَصَلَّى رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ . ثُمَّ صَلَّى فَصَلَّى رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ . ثُمَّ صَلَّى فَصَلَّى رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ . ثُمَّ صَلَّى فَصَلَّى رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ . ثُمَّ صَلَّى فَصَلَّى رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ . ثُمَّ قَالَ بِهٰذَا أُمِرْتُ ؟

ترجمه سی

(سند متصل ایله) روایت اولونورکه [١] ابو مسعود (عُقْبة بن عمرو) انصاریٔ (بدری) رضی الله عنه عراقده (ایکن) برکون مُغیرة بن شعبه رضی الله عنهك یانینه

[١] بخارینك روایتی دها تفصیلیدر. اوراده‌کی نقله کوره عمر بن عبدالعزیز رضی الله عنه برکون ایکیندی نمازینی تأخیر ایتمش. یانینه عروة بن الزبیر بن العوّام کیرمش. ومغیرة ابن شعبه‌نك عراقده ایکن برکون نمازی ـ که دیکر روایاتده‌کی صراحتدن معلوم اولدیغی اوزره ایکیندی نمازی ایدی ـ تأخیر ایتدیکنی وبونك اوزرینه ابو مسعود انصاری رضی الله عنهك کندیسنه متنده‌کی سوزلری سویله‌دیکنی خبر ویرمش. صوکنده‌ده عمر بن عبدالعزیز عروه‌یه: «سنك بو سویله‌دیککی بیلیورم. فقط نماز وقتلرینی رسول الله صلی الله علیه وسلمه اقامه ایدن یعنی وقتلرینی تعیین ایله‌ین جبریل علیه الصلاة والسلامك کندیسیمیدر؟» دیمش. مسلمك روایاتنده عمر بن عبدالعزیز جبریل علیه السلامك اوقات صلواتی بیان ایچون هر بش نمازی رسول الله صلی الله علیه وسلمه قیلدیرمش اولماسنی استبعاداً: «أُنْظُرْ مَا تُحَدِّثُ يَا عُرْوَةُ = عروه، باق. شو سویله‌دیککه دقت ایت» سوزی ده واردر. هر نه حال ایسه مسلم ایله بخارینك

کیردی[١] که (او کون مُغیره ناصیلسه ایکیندی) نمازینی کچ وقته براقشدی . اوکا دیدی که یامغیره، بو(یاپدیغك) نه‌در؟ بیلمیورمیسك که جبریل (علیه‌الصلاة والسلام) اینوب نمازقیلدی [٢] . رسول‌الله صلی الله علیه وسلم‌ده (آردنده) قیلدی [٣] .

متفقاً روایتلرینه نظراً بونك اوزرینه عروه‌ده : « بشیر بن‌ابی مسعود رضی‌الله عنهما پدرندن نقلاً بونی بکا سویلردی . برده (تیزمم) عائشه‌رضی‌الله‌عنها بکا : رسول‌الله صلی‌الله‌علیه‌وسلم هنوز حجره‌سنده کونش وارکن وکولکه حجره‌دن یوکسلمه‌دن ایکیندی‌یی قیلاردی دیدی » جوابنی ویرمش .

[١] مغیرة بن‌شعبه رضی‌الله عنه معاویه بن ابی سفیان طرفندن کوفه والیسی ایدی . بنی امیه ملوك وامراسی کبی اونك‌ده نمازی وقتندن چیقاجق درجه‌ده تأخیر اعتیادنده‌اولماسی واردخاطر اولاماز . بوموضوع بحث‌اولان ایکیندی‌نمازی ناصیلسه‌اوکون تأخره اوغرامش برنماز اولاجق . ملوك بنی‌امیه نمازلری ، باخصوص ایکیندی نمازلرینی میعادندن چوق تأخیر ایدرلرمش . امیرالمؤمنین عثمان بن عفان رضی‌الله عنهك بر آرالق کوفه والیسی اولان عُقْبه ابن‌ابی‌مُعَیْط بونی‌چوقجه ارتکاب ایتدیکی ایچون عبدالله بن‌مسعود رضی‌الله عنهك اعتراضلرینه اوغرادی . عطانك روایتنه کوره بر دفعه ولید جمعه‌یی تا آقشام وقتنه قدر تأخیر ایتمش. حجاج‌ده بویله یاپارمش . انس بن مالك رضی‌الله عنهك دمشق الشامده بر کون یاننه زهری کیروب کندیسنی آغلار بولدیغی ، نیچون آغلادیغنی صورنجه : « رسول‌الله صلی‌الله علیه وسلمك زماننده کوردیکم شیلردن شونمازلردن باشقه هیچ برشی کورمیورم . اوده ضایع وهدر ایدیلیور » دیدیکی بخاریده مرویدر . بوقصه‌نك حین جریاننده ولید بن عبدالملکك مدینه والیسی عمربن عبدالعزیز رضی‌الله عنهك بوبدعت شایعه‌یه تبعاً اودرجه‌لرده تأخیرصلاتی اعتیاد ایتمه‌سی ایسه معلوم اولان ورعنه وجلالت قدرینه نظراً مستبعددر . او، اولسه اولسه وقت جوازی فوت ایتمکسزین ایکیندی‌یی وقت مستحبندن صوکرایه براقمش اولابیلیر . مع‌هذا طبرانیده مشار الیهك بونمازی آقشامه پك یاقلاشدیردیغی‌ده مروی ایسه‌ده بوندن ـ واحتمال غالبه نظراً عروه قصه‌سی اوزرینه ـ رجوع‌ایتدیکی تحقق ایدیور . نیته‌کیم اوزاعی ، ایام‌خلافتنده اوکلی کوندوزین سکزنجی ، ایکیندی‌یی‌ده اوتنجی ساعتده قیلدیردیغنی روایت ایدرکه شامك عرض جغرافیسنه کوره صلاة ظهری « اِبْراد » یعنی حنفیه‌نك ترجیح ایتدیکی سرینلك زماننده ، عصری‌ده تام وقتنده قیلدیرمش دیمك اولور .

[٢] جبریل علیه‌السلامك تعلیم اوقات صلاة ایچون نزولی لیلهٔ اسرانك همان عقبنده‌کی کونده واقع اولمشدی. (٢٢٧) نجی حدیثده کچدیکی اوزره صلوات خمس، اثنای معراجده امته فرض اولمش . متعاقباً جبریل علیه‌السلام بو بش فرضدن هربرینك مبدأ ومنتهالرینی کوسترمکه کلمشدر .

[٣] بو روایتده یالکز جبریل علیه‌السلامك بش ، رسول‌الله صلی‌الله علیه وسلمك‌ده بش‌کره نماز قیلدقلری ذکر ایدیلدیکندن ظاهراً یالکز عدد صلوات ذکرایدیلوب میقاتلری

صوکرا (بردها) قیلدی. رسول‌الله صلی‌الله‌علیه‌وسلم‌ده (آردنده بردها) قیلدی. صوکرا (بردها) قیلدی. رسول‌الله صلی الله علیه وسلم‌ده (آردنده‌بردها) قیلدی.

بیان ایدیلیور . آنجق ابومسعود انصاری رضی‌الله عنهك مقصدی مغیرة بن شعبه‌یه مواقیت خمسه‌نك مبدأ ومنتهالری حقنده‌کی بیلکیسنه اعتماد ایده‌رك عددی ذکر ایتمکله میقاتلری‌ده خاطرلاتمقدن‌عبارتدر . «سنن» ابی داود ایله نسائی وترمذیده جابر بن عبدالله ایله ابن‌عباس وابو هریره رضی‌الله عنهمدن روایت ایدیلن اوزون بر حدیثده اوقاتك اوللری ایله آخرلری کوستریلمشدر . بونده نبی اکرم صلی‌الله علیه وسلم بویوریورکه جبریل علیه‌السلام ایکی دفعه (یعنی ایکی کون) بیت‌معظمك یاننده بکا امام اولدی. ایلك دفعه‌سنده وقت زوالده کونشك ویردیکی کولکه برنعلین طاسماسی قدر اوزادیغنده بکا اوکلن ، هرشیئك کولکه‌سی برر مثلی اوزادیغنده ایکیندی ، اوروجلو اوروج بوزدیغی وقتده آقشام ، شفق غائب اولدیغنده یاتسی ، اوروجلویه یمك ایچمك حرام اولدیغی وقتده صباح نمازلرینی قیلدیردی. ایرته‌سی کون اوکلن نمازینی هرشیئك کولکه‌سی بر مثلی ، ایکیندی نمازینی ایکی مثلی اولدیغی ، آقشام نمازینی اوروجلو افطار ایتدیکی زمانده، یاتسی نمازینی کیجه‌نك ثلثنه طوغرو، صباح نمازینی‌ده اورتالق ایجه آیدینلاندیغی وقت قیلدیردی . صوکرا بکا دوندی . و : « یا محمد ، بوسندن اولکی انبیانك وقتیدر . وقت صلاة ایشته بو ایکیشر وقتلر آراسنده‌در » دیدی . صلوات خمسك فرضیتنی متعاقب جبریل علیه‌السلامك ایلك قیلدیردیغی نماز صلاة ظهر اولدیغندن بو نمازه « صلاة اُولی» دینیلمشدر . دیکر حدیث شریفده جبریل علیه‌السلام بو اون نمازك هربری ایچون آیری آیری نزول ایدوب: « یا محمد، قالق نماز قیل » دیدیکی ونمازدن‌صوکرا عروج ایله‌دیکی‌ده تصریح ایدیلیور .

معلوم‌اولدیغی‌اوزره وقت‌ظهر ایله وقت‌عصرك مبدألرینی تعیین‌ایدرکن هربلده‌ده وهرکونده باشقه اولان (فَیْءِ زوال) ی‌ده داخل حساب ایدوب فیٔ زوالی متعاقباً وقت‌ظهر، فیٔ زواله برشیئك بر ، یا ایکی مثلی قدر کولکه انضمام ایتدکدن صوکرا وقت عصر کیرر. مآلا عرض ایتدیکمز حدیث مواقیتده ایسه فیٔ زوالدن هیچ بحث بویورولمادیغنه کوره معراجك‌ایرته‌سی کون سنه‌نك اڭ اوزون کونلرندن بری اولمق لازم کلیر دییه حکم ایده‌بیلیرز. مکهٔ مکرمه (٢٩َ ٢١°) عرض شمالیده اولدیغندن مدار سرطانك تقریبا ایکی درجه جنوبنده واقعدر . بناءً علیه مدارین آراسنده‌کی بلادك کافه‌سنده اولدیغی کبی اوراده‌ده سنه‌نك ایکی کوننده شمس تمام سمت رأسه کلیر ونصف‌النهارده فیٔ زوال صفردر . یعنی شاقولك کولکه‌سی دیبنده اولور. مکهٔ مکرمه‌ده بو ، حزیران رومینك ایکنجی هفته‌سی ایچنده ایکی کره واقع اولور . نیته‌کیم مکه‌ده کونش مدار جدیه کیردیکی کون فیٔ زوال بر قامت یعنی هرشیئك برر مثلی قدر کولکه اولور . مدارین آراسنده بو مقدارلر آزالیرسه‌ده شمال وجنوبلرنده کیتدکجه آرتار وسنه‌نك هرکوننده وقت زوالده اوزون ، قیصه برکولکه بولونور . وچوق کره‌لر وقت زوالده‌کی کولکه‌لر بیله هرشیئك برمثلنی تجاوزایده‌بیلیر. فیٔ زوالك نعلین‌طاسماسی

صوكرا (بردها) قيلدى . رسول الله صلى الله عليه وسلمده (آردنده بردها) قيلدى.
صوكرا (بردها) قيلدى. رسول الله صلى الله عليه وسلمده (آردنده بردها) قيلدى[١].
صوكرا : « (ايشته) بونكله امر اولوندم » ديدى [٢] ؟

٣١٦ . عَنْ حُذَيْفَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ كُنَّا جُلُوساً عِنْدَ عُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ. فَقَالَ اَيُّكُمْ يَحْفَظُ قَوْلَ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِى الْفِتْنَةِ ؟ قُلْتُ اَنَا. كَمَا قَالَهُ . قَالَ اِنَّكَ عَلَيْهِ اَوْ عَلَيْهَا لَجَرِئٌ . قُلْتُ فِتْنَةُ الرَّجُلِ فِى اَهْلِهِ وَمَالِهِ وَوَلَدِهِ وَجَارِهِ تُكَفِّرُهَا الصَّلَاةُ وَالصَّوْمُ وَالصَّدَقَةُ وَالْاَمْرُ وَالنَّهْىُ . قَالَ لَيْسَ هٰذَا أُرِيدُ . وَلٰكِنِ الْفِتْنَةُ الَّتِى تَمُوجُ كَمَا يَمُوجُ الْبَحْرُ . قَالَ لَيْسَ عَلَيْكَ مِنْهَا بَأْسٌ يَا اَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ . اِنَّ بَيْنَكَ وَبَيْنَهَا بَاباً مُغْلَقاً . قَالَ أَيُكْسَرُ اَمْ يُفْتَحُ ؟ قَالَ يُكْسَرُ ؛ قَالَ اِذاً لَا يُغْلَقَ اَبَداً . فَقِيلَ لِحُذَيْفَةَ أَكَانَ عُمَرُ يَعْلَمُ

مقدارى ايله تقدير بويورولماسى شرقه دونمكه باشلايان كولكه‌نك اقل مقدارينى بيان ايچوندركه كولكه جهتنك بوتحولى آن زوالى متعاقب واقع اولور. اوحالده يوم فرضيت صلواتده نعلين طاسماسى مقدارى كولكه مبدأ ظهر، وتام بر ويا ايكى مثلى مقدارى كولكه مبدأ عصر اولا بيلمك ايچون بوقصه ديديكمز موسمده جريان ايتمش اولمق اقتضا ايدركه بوصورتده تأويله صاپمايه‌ده حاجت قالماز .

[١] مسلم وديكر يرده بخارى بو حديثى ينه عروه طريقندن وابو مسعود انصاريدن مرفوعاً روايت ايديورلر. بونده عليه الصلاة والسلام افنديمز : « نَزَلَ جِبْرِيلُ فَاَمَّنِى » = جبريل نازل اولوب بكا امام اولدى » بويوردقدن صوكرا بش كره : « فَصَلَّيْتُ مَعَهُ » = اونكله برلكده نماز قيلدم » بويورمش وبرر برر بش وقتى پارماقلريله صايمشلردر .

[٢] متنده‌كى أُمِرْتَ لفظنده نائب فاعل ضميرى اولان (ت) مضمومده روايت ايدلمشدر ، مفتوحده . برنجى تقديره كوره « بونكله امر اولوندم » ، ايكنجيه كوره « بونكله امر اولوندك » ديمك اولور. خطاب اولديغنه كوره قائلى جبريل عليه السلامدر. و: « دون كيجه سكا مجملاً امر اولونان نمازك مفصلاً تفسيرى ايشته بودر » ديمك اولور . متكلم صيغه‌سيله اولديغنه كوره قائلى نبى عليه الصلاة والسلام اولمق احتمالى اولديغى كبى جبريل عليه السلامده اولا بيلير . برنجى تقديره كوره معنى ظاهردر . ايكنجيسنه كوره ايسه جبريل عليه السلام : « ايشته بويله‌جه سكا تعليم ايله مأمور اولدم » ديمك اولور .

الْبَابَ ؟ قَالَ نَعَمْ كَمَا اَنَّ دُونَ الْغَدِ اللَّيْلَةَ . اِنِّى حَدَّثْتُهُ بِحَدِيثٍ لَيْسَ بِالْاَغَالِيطِ . فَسُئِلَ مَنِ الْبَابُ ؟ قَالَ عُمَرُ .

ترجمه‌سى

(صاحب سر رسول) حذيفة بن اليمان (عَبْسى) رضى الله عنهمادن [١] :
شويله ديمشدر . (بر كون امير المؤمنين) عمر رضى الله تعالى عنهك ياننده

---

[١] حذيفه رضى الله عنه « يَمان » لقبيله اشتهار ايدن حِسْل ياخود حُسَيْل ابن جابر عَبْسى رضى الله عنهك اوغليدر . هر ايكيسى‌ده اكابر صحابه‌دندر . حسل بن جابر رضى الله عنه بر آرالق ناصلسه برينى قتل ايتمش اولديغندن مملكتندن فرار ايدوب مدينه‌يه التجا ايتمش وأوسيلردن بنو عبد الاشهلك جوارينه داخل واونلره حليف اولمشدر . أوس ايله خزرج عن اصل يمندن گلمه اولدقلرى ايچون يمانيدرلر. ايشته حسل، بويمانيلره التحاق ايتديكى ايچون قومى طرفندن كنديسنه « يمان » لقبى ويرلمشدر . بابا ، اوغول قديم الاسلام اولدقلرى حالده بدر غزاسنه اشتراك ايده‌مه‌مشلردر. اورايه كيدرلركن يولده مشركين قريش ألنه دوشمشلر . مشركلر سز محمدك (صلى الله عليه وآله وسلم) يانته كيديورسكز ديه كنديلرينه ايليشمك ايسته‌مشلرسه‌ده اونلر انكار ايتدكلرندن مدينه‌يه كيده‌جكلرينه ورسول الله صلى الله عليه وسلم ايله برلكده حربه كيرمه‌يه‌جكلرينه نام خدايه قسم ايده‌رك عهد وپيمان ويرمه‌دكجه ياقايى قورتارامامشلر . قورتولدقدن صوكرا حضور عالئ نبوى‌يه كله‌رك كيفيتى عرض ايتمشلر و : « بوراده طورماك ، مدينه‌يه كيدك » امرينه بناءً او محاربه‌ده حاضر بولوناماملردر . احد غزاسنده رسول الله صلى الله عليه وسلم ، حسل ايله بنو عبد الاشهلدن ثابت بن وَقْش - سنّ وسالارى پك ايلريله‌مش اولديغى ايچون - مدينه‌نك كاركير ، متين بنالرينه قادينلر وچوجوقلرله برلكده صاقلامشلردى . اوراده ايكن اهل اسلامك بوزغون خبرى كلمه‌سى اوزرينه برى ديكرينه : « بز بوكون دكلسه يارين چوقوره كيره‌جكز. بوراده اوله‌جكمزه ميدان كارزارده شهادت قازانه‌ق ! » ديمش . بو سوز اوزرينه‌ده هر ايكى اختيار سل سيف ايده‌رك مجاهدين مسلمينه التحاق ايتمشلر . ثابت بن وقش - برادرى رفاعة ابن وقش كبى - سيوف مشركين ايله شربت شهادتى نوش ايتمش . حسل بن جابره كلنجه : مسلمانلر ، كنديسنى مشركيندن برى ظنيله - خاطره اويله كليوركه ابتداى امرده محاربيندن اولماديغى ايچون اوكونكى شعارى، يعنى پارولايى بلمه‌دن حربه كيرمش اولماسى خطايه سبب اولمشدر - يالين قيليج باشنه اوشمشلر وباباسنك اوغراديغى تهلكه‌يى كوروب نزدينه قوشان حذيفه : « آمان ! نه ياپيورسكز ؟ بابامدر ، بابامدر » دينجه‌يه قدر ايشنى بيتيرمشلر. حذيفه بوقتل خطايه قارشى يالكز : « يَغْفِرُ اللّٰهُ لَكُمْ وَهُوَ اَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ » ديمكله اكتفا

اوطوریوردق . « رسول الله صلی الله علیه وسلمك فتنه حقندەكی [١] سوزلرینی (باقالم) هانكیكز بللەمش ؟ » دیه صوردی . دیدم كه بن . هم ده ناصل سویلەدیسه اویلەجه . (عمر) : « اوكا ، یاخود بوكا قارشی (آماده) جرأتك وارمش !» [٢] دیدی . دیدم كه انسانك اهلی ، مالی ، اولادی ، قومشوسی یوزندن دوچار اولدیغی فتنه‌یه [٣] نماز ، اوروج ، صدقه ، امر (بالمعروف) ، نهی (عن المنكر)

وطرف عالئ رسالتپناهیدن تأدیه بویورولان دینی بیله مسلمینه تصدق ایتمك علو جنابی كوسترمشدر . حذیفه ، امیرالمؤمنین عمر بن الخطاب رضی الله عنه طرفندن ـ سلمان فارسی رضی الله عنهدن صوكرا ـ مداین كسری والیلكنه نصب اولونوب الی آخرالعمر اوخدمتده قالمشدر . رحمت رحمانه انتقالی امیرالمؤمنین حضرت عثمانك قتلندن وامیرالمؤمنین حضرت علی یه بیعتدن قرق كون صوكرادر . (رضی الله عنهم اجمعین) . حذیفة بن الیمان حضرتلری رسول الله صلی الله علیه وسلمك محرم اسراری اولوب منافقین احوالنه وایلریده حادث اولاجق فتنه‌لرك تفاصیلنه‌اك زیاده مطلع اولان ذات ایدی . « قیامت كوننه قدر اولمش ، اولاجق شیلری رسول الله صلی الله علیه وسلم بكا سویله‌دی » دیرمش . عمر رضی الله عنه مدینه‌ده برجنازه اولسه حذیفه رضی الله عنهی كوزتلر واونی جماعت آراسنده كورمزسه میتك منافق اولماسندن شبهه ایده‌رك نمازینی قیلمازمش . ترمذیده حذیفه رضی الله عنهدن روایت ایدیلدیكنه كوره رسول الله صلی الله علیه وسلمه : « یارسول الله ، برینی خلیفه ایتسه‌ك ! » دینیلمش . « اكر بن برخلیفه نصب ایدرسه‌م ، سزده اوكا اطاعت ایتمزسه‌كز عذابه اوغرارسكز . لكن سزه حذیفه نه سویلرسه سوزینه ایناننكز . عبدالله بن مسعودده قرآنی ناصل اوقوتورسه اویله‌جه اوقویكز » بویورمشلردر .

[١] فتنه ، اصلنده امتحان واختباردركه تركجه‌سی صینامه دیمكدر . خالص مغشوشندن بللی اولسون دیه آلتونی ، كوموشی پوته‌ده اریتمه‌یه فتنه دینديكی كبی ایلكی ، كوتولكی بللی اولسون دیه انسانه ایدیلن هرمعامله‌یه‌ده اطلاق اولونور . بولفظك معانیسی چوقدر . هپ‌ده بومعنایه متفرعدر : ١ ـ كفر وضلال : « وَقَعَ فِي الْفِتْنَةِ » ضلال و كمراهی یه دوشدی دیمكدر . ٢ ـ رسوایلق . ٣ ـ بلا وعذاب : فتنهٔ دنیا وفتنهٔ قبردن مراد بودر . ٤ ـ قتال ، حرب داخلی . ٥ ـ انسانك حالی ایلكدن كوتولكه دونمك . ٦ ـ برشیئی بكه‌نوب قلبك اوكا میل و محبت ایلەمه‌سی : فتنهٔ نسا و اولاد بوقبیلدندر . ٧ ـ مجنون وشیدا اولمق . .

[٢] « اوكا قارشی » یاخود « بوكا قارشی » صورتنده واقع اولان شك یاحذیفه رضی الله عنه ، یاخود آراده‌كی راوی‌یه عائددر . « اوكا قارشی » رسول الله صلی الله علیه وسلمه قارشی دیمك اولدیغی كبی « بوكا قارشی » ده سوز سویله‌مكده جرأتك چوقدر دیمك اولور .

[٣] انسانك اهلی یوزندن فتنه‌سی اونلردن طولایی حلال اولمایان سوز سویله‌مه‌سی ، حلال اولمایان ایش ایشله‌مه‌سی ؛ مالی یوزندن فتنه‌سی آلماسی حلال اولمایان مالی آلوب حلال

كفارت اولور [١] . « خیر ، (صورمق) ایسته‌دیكم بو (فتنه) دكل ، دكز ناصل قودورورسه اویله‌جه قودوران فتنه‌در » [٢] دیدی . ـ (بونك اوزرینه حذیفه): « یا امیرالمؤمنین ، او فتنه‌دن سكا برشی یوق . چونكه محقق سنكله اونك آراسنده كلیدلی برقاپو واردر » دیدی [٣] . ـ حذیفه دیركه (عمر) : « قاپو قیریلاجقمی ، یوقسه آچیلاجقمی ؟ » دیه صوردی . « قیریلاجق » دیدم . « دیمك كه (تا قیامته قدر) كلیدله‌نه‌میه‌جك » دیدی [٤] . ـ حذیفه‌یه بری : « عمر قاپویی بیلیورمیدی؟» دیه صوردی . ـ اوت ، یارندن اول بو آقشامك كله‌جكنی بیلدیكی كبی (بیلیوردی .) بنم اوكا سویله‌دیكم سوزده یالان یاكایش یوقدر » دیدی . « یا قاپو كیمدر ؟ » دیه صوردیلر [٥] . « عمر (ك كندیسی) در » جوابنی ویردی [٦] .

اولمایان یرلره صرف ایتمه‌سی ؛ اولادی یوزندن فتنه‌سی اونلره فرط محبتله برابر برچوق خیراته اونلرك یوزندن فرصت بولاماماسی ، یاخود اونلری كچیندیره‌جكم دیه حلاله ، حرامه باقماماسی ؛ قومشوسی یوزندن فتنه‌سی زنكین اولماسنه خوش نظرله باقمایوب تمنی وحسدده بولونماسیدر .

[١] شارح عینی ، بوبش شیئك كفارت اولماسنده‌كی نكته‌یی ایضاح ایچون دیوركه ذمته تعلق ایدن حقوق یا بدنی ، یامالی ، یاقولی اولور . بوندن طولایی افعال ابدانك اعلاسی اولان صلاة ایله صدقه‌یی ، حقوق اموالك اعلاسی اولان صدقه‌یی ، حقوق اقوالك‌ده اعلاسی اولان امر بالمعروف ونهی عن المنكری ذكر ایتدی . اهـ .

[٢] بوفتنه ، عثمان رضی الله عنهك شهادتیله باشلایوب امت محمدیه‌نك بری برینه كیرمه‌سنه باعث اولان فتنهٔ عظمادركه اوكوندن بوكونه قدر سوتمه‌مشدر .

[٣] آكلاشیلیوركه حذیفه رضی الله عنهك مخبرصادق صلی الله علیه وسلمدن اوكرندیكنه كوره عمر رضی الله عنهك وجودی ، فتنه‌یه قارشی سد سدید ایمش . او حیاتده اولدقجه منتظر اولان فتنهٔ مخوفه حادث اولمایه‌جقمش . اونك ایچون « اوندن سكا برشی یوق » دیمش . « قاپی عثمان رضی الله عنه ایكن . عمر رضی الله عنه كندیسیدر ظننده ایدی » دینلركده سوزنده بر وجه واردر . حصن اتحاد وائتلافك طیش قاپیسی حضرت فاروق ایدی . او حیاتده ایكن ایچ قلعه‌یه فتنه‌نك هجومنه میدان قالمادی . حضرت فاروقك شهادتیله طیش قاپی آچیلدقدن صوكرا رؤسای فتنه اولان خائنلر ایچ قاپی اولان خلیفهٔ ذی النورینه تعرضی آسان بولدیلر .

[٤] چونكه صاغلام قاپی بر دها كلیدله‌نه‌بیلیر . قیریق قاپی ایسه یرنده طورامازكه كلید اورولابیلسون . قاپینك قیریلماسی عثمان رضی الله عنهك شهادتیدر .

[٥] متن بخاریده دینیلیوركه راوی (شَقِيق بن سَلَمَة الاسدی) : « حذیفه‌یه كندیمز صورمغه جسارت ایده‌مه‌دك‌ده مسروق بن الاجدعه قاپی كیمدر ؟ » دیه صوردوردق . اوده قاپی‌یی اوندن اوكرنوب « قاپی عمردر » دیدی .

[٦] حضرت عمر رضی الله عنه قاپونك كندی ذاتی اولدیغنی بیلدیكی حالده كندیسندن

٣١٧ . عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَجُلاً اَصَابَ مِنَ امْرَأَةٍ قُبْلَةً . فَاَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَاَخْبَرَهُ . فَاَنْزَلَ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ اَقِمِ الصَّلٰوةَ طَرَفَيِ النَّهَارِ وَزُلَفاً مِنَ اللَّيْلِ اِنَّ الْحَسَنَاتِ يُذْهِبْنَ السَّيِّئَاتِ . فَقَالَ الرَّجُلُ يَا رَسُولَ اللّٰهِ أَلِي هٰذَا ؟ قَالَ لِجَمِيعِ اُمَّتِي كُلِّهِمْ . وَعَنْهُ فِي رِوَايَةٍ لِمَنْ عَمِلَ بِهَا مِنْ اُمَّتِي .

ترجمه‌سی

(عبدالله) بن مسعود رضی‌الله عنهدن :

شویله دیمشدر : (بردفعه) بر کیمسه (یابانجی) برقادیندن بربوسه آلدی[١]. (اوآدم) نبی اکرم صلی الله علیه وسلمه کلوب کیفیتی خبرویردی. الله عزوجل حضرتلری

صوکرا کله‌جك فتنه‌دن سؤال ایتمه‌سی فتنه‌نك عظمتنی بیلدیکی وشاید تفصیلاتنی اونوتمشسه خاطرلاماسی ایچوندر . کندی زماننده بلکه مقدماتی ظهور ایدر دیه قورقیورمش .

[١] بوخاتونك انصاره منسوب اولدیغی معلوم ایسه‌ده اسمی مجهول قالمشدر . بوآدمده اصح اقواله کوره ابو الیَسَر کعب بن عمرو بن عبّاد انصاری سَلَمی در . عقبه ایله بدرده حاضر بولونان صحابهٔ کرامدندر . قیصه بویلو ، قوجه قارینلی برذات اولدیغی حالده پك بویلو بوصلو اولان عم مکرم نبی عباس بن عبدالمطلبی بدرده اسیر ایدن اودر . اصحاب بدرك اك صوکه قالانی اولوب ٥٥ سنهٔ هجریه‌سنده مدینهٔ منوره‌ده عازم عالم عقبی اولمشدر . رضی‌الله عنه . عباس رضی‌الله عنه : « آووجکك ایچنده أزمیله‌جك ابو الیَسَره ناصل اسیر اولدك ؟ » دیه صورمشلر . « قارشیمه کلیرکلمز همان قوجه خَنْدَمه (مکهٔ مکرمه‌ده برطاغ) کبی اولدی . » جوابنی ویرمش . علی رضی‌الله عنهك‌ده شویله برروایتی واردر : انصاردن بری عباسی اسیر اولارق کتیردی . عباس : « والله بنی اسیر ایدن بودکلدر . بنی اسیر ایدن آلاباجاق بر آته بینمش کوزل یوزلو باشنك یان طرفلری طاز برکیمسه‌درکه اونی ایچکزده کوره‌میورم » دیدی . انصاری‌ده : « والله بن اسیر ایتدم ، یارسول‌الله » دیدی . بونك اوزرینه رسول اکرم صلی‌الله علیه وسلم : « اُسْكُتْ فَقَدْ اَيَّدَكَ اللّٰهُ بِمَلَكٍ كَرِيمٍ = صوص ، قسم ایده‌رم‌که سنی الله برملك کریم ایله تأیید ایتمشدر » بویوردیلر .

صاحب قصه‌نك اسمی حقنده بش روایت دها وارسه‌ده ذکرندن صرف نظر ایدیورز . آنجق کندیسندن حسب البشریه زنا واقع اولمش برمؤمن متورع فعلنه نه‌قدر نادم اولورسه اوده او دورلو ندامت کوسترمش ، انظار ناسدن خالی اولان بریرده ارتکاب معصیت ایتدیکی حالده - بوکونکی اخلاق شایعه‌یه کوره - حوصله‌یه صیغماز بر جسارت وفضیلت کوستره‌رك چاره‌سنی بولسونلر دیه ابتدا صحابهٔ کرامه ، اك نهایت نبی علیه الصلاة والسلامه مراجعتله

« اَقِمِ الصَّلٰوةَ طَرَفَيِ النَّهَارِ وَزُلَفاً مِنَ اللَّيْلِ اِنَّ الْحَسَنَاتِ يُذْهِبْنَ السَّيِّئَاتِ ذٰلِكَ ذِكْرٰى لِلذَّاكِرِينَ » آیت کریمه‌سنی انزال بویوردی [١] . اوکیمسه : « یارسول‌الله ، بویالکز سم ایچونمی ؟ » دیه صوردی . رسول‌الله صلی الله علیه وسلم‌ده : « امتمك

کندیسنه اقامهٔ حدزنا ایدیلمه‌سنی طلب ایتمشدر . ترمذینك روایتنه نظراً ابو الیَسَر رضی‌الله عنهك کندیسی شویله دیبور : « خرما صاتین آلمق ایچون بکابرقادین کلدی . أووده دها ایییسی وار دیدم . ایچری‌یه برابر کیردی . اوزرینه صالدیروب اوپدم . بونك اوزرینه ابو بکر رضی‌الله عنه کلوب قضیه‌یی آکلاتدم . « توبه ایت‌ده کندیکی رسوای ایتمه » دیدی . عمر رضی‌الله عنه کیدوب آکلاتدم . اوده « توبه ایت‌ده کندیکی رسوای ایتمه ، کیمسه‌یه خبر ویرمه » دیدی . صبرایده‌مه‌دم . رسول‌الله صلی الله علیه وسلمك حضورینه کیتدم . ایشی عرض ایدنجه : « فی سبیل‌الله غزایه کیتمش برمسلمانك قاریسنه بویله‌می باقارسك ؟ » بویوردی . - اَبُو الیَسَر بونك اوزرینه کندیسنی اهل ناردن اولمش ظنیله « آه ! بوساعته کانجیه قدر کاشکی ایمان ایتمه‌مش اولایدم » دیه تمنیده بولوندی . - ینه ابو الیَسَر : « رسول‌الله صلی الله علیه وسلم اوزون مدت باشنی اکدی ، نهایت کندیسنه (اَقِمِ الصَّلٰوةَ) آیتی وحی اولوندی » دیدکدن صوکرا قصه‌سنه متنده اولدیغی کبی دوام ایدیور . معاذ رضی‌الله عنهدن کلن بر روایتده‌ده صاحب قصه‌نك علیه الصلاة والسلام افندیمزه کلوب : « یارسول‌الله ، اللهك امرایتدیکی حدی بکا اقامه ایت » دیمه‌سی وبو سوزینی تکرار ایتمه‌سی اوزرینه مبارك یوزلرینی چویردکلری ونماز قیلیندقدن صوکرا آیت کریمه نازل اولدیغی ذکر ایدیلیور . بواحادیث شریفه‌نك مجموعندن یالکز حرام اولان محلده مجامعتك اقامهٔ حد زنایی مستلزم اولدیغی استدلال اولونور .

[١] آیت کریمه‌نك مآل عالیسی : کوندوزك ایکی اوجلرنده وکیجه‌نك کوندوزه یاقین ساعتلرنده اقامهٔ صلاة ایت . شبهه‌سزدرکه حسنات ، سیئاتی کیده‌ریر . بوقرآن ، قولاغنه سوز کیره‌جکلره بویوك موعظه‌در . اه . والله اعلم . بوآیت کریمه‌ده امراولونان نمازلرك صلوات مفروضه اولدیغنده اتفاق واردر . کوندوزك ایکی طرفندن ، ایکی اوجندن مقصد حالی (غَدَاة) ایله (عَشِيّ) ، کوندوزك نصف اولی ایله نصف اخیری اولوب برنجیسنه صباح ، ایکنجیسنه اوکلن ایله ایکیندی نمازلری کیرر . ابن عباس حضرتلری ایکنجی قسمه آقشام نمازینی ادخال ایدر . کیجه‌نك کوندوزه یاقین زمانلرنده‌کی فرض نمازلرده آقشام ایله یاتسی نمازلریدر . صباحه یاقین کیجه نمازلری دینلرده وارسه‌ده اونك فرضیتی علیه الصلاة والسلام افندیمزه خاص اولوب امته کوره غیر واجب ، شوقدرکه مثوبات عظیمه‌یی جالبدر . صلاة وترك آخرلیله تأخیرنده‌کی فضیلت‌ده بوندن استدلال اولونابیلیر . چونکه - عینی‌نك دیدیکی کبی - زُلَف لفظی جمعدر . بناءً علیه کیجه‌یه مغرب ، عشا ، وتر اولمق اوزره لااقل اوچ نماز تخصیص بویورولمش اولور .

عامة، کافةً هپسی ایچوندر » بویوردی . ـ (بخارینك) ینه ابن مسعوددن اولان دیکر روایتنده: « امتمدن بونکله عامل اولان (هرکس) ایچوندر » [١] دینیلمشدر.

٣١٨. وَعَنْهُ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ سَأَلْتُ النَّبِیَّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ اَیُّ الْعَمَلِ اَحَبُّ اِلَی اللّٰهِ ؟ قَالَ الصَّلَاةُ عَلٰی وَقْتِهَا . قَالَ ثُمَّ اَیٌّ ؟ قَالَ بِرُّ الْوَالِدَیْنِ . قَالَ ثُمَّ اَیٌّ ؟ قَالَ الْجِهَادُ فِی سَبِیلِ اللّٰهِ . قَالَ حَدَّثَنِی بِهِنَّ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ . وَلَوِ اسْتَزَدْتُهُ لَزَادَنِی .

ترجمه‌سی

ینه (عبدالله) بن مسعود رضی الله عنهدن :

شویله دیمشدر : نبی اکرم صلی الله علیه وسلمه : « عمللرك هانکیسی اللهه دها سوکیلیدر ؟ » دییه صوردم . « وقتنده (قیلینان) نماز » بویوردی . « صوکرا هانکیسی ؟ » دیدم . « برّ والدین » بویوردی . « صوکرا هانکیسی ؟ دیدم . « الله یولنده جهاد » بویوردی [٢] . ـ (ابن مسعود) دیرکه بونلری رسول الله صلی الله علیه وسلم بکا سویله‌دی. دها زیاده‌سنی صورایدم ینه بکا خبر ویره‌جکدی.

[١] بوندن صلوات خمسك ارتکاب صغائر ایدنلره کوره توبه مقامنه قائم اولاجغی معناسی چیقار . بعضلری صلوات خمسك صغائر و کبائر بوتون کناهلره کفارت اولدیغنه قائل اولمشلرسه‌ده جمهور اهل سنت اولکی قول طرفنده‌در . زیرا متنده‌کی بو حدیث ایله اوندن اولکی حدیثدن منفهم اولان اطلاق « اِنَّ الصَّلَاةَ اِلَی الصَّلَاةِ مُكَفِّرَاتٌ لِمَا بَیْنَهُمَا مَا اجْتُنِبَتِ الْكَبَائِرُ = کبائردن اجتناب ایدلدکجه وقتدن وقته قیلینان نمازلر ، آرالرنده چکن کناهلره کفارت اولورلر» حدیث شریفی تقیید ایدیور. مسلمده ابوهریره رضی الله عنهدن بو معناده : « اَلصَّلَوَاتُ الْخَمْسُ كَفَّارَةٌ لِمَا بَیْنَهُمَا مَا اجْتُنِبَتِ الْكَبَائِرُ» حدیثنی روایت ایدیور .

[٢] ١١ ، ١٢ و ٢٥ نجی حدیثلرده مراجعت. نماز ایماندن صوکرا اعمالك شبهه‌سز افضلیدر . چونکه دینك دیره‌کیدر . برّ والدین‌ده شرع مبینك انسانه تحمیل ایتدیکی اك بویوك واجباتدندر . والدین کافرده اولسه‌لر اونلره احسان ایله معامله ایده‌رك عقوقدن یعنی کندیلرینه اطاعتسزلکدن اجتناب ایلمك فرضدر ، اونلره جان صیقینتیسی ایله « اوف ! » دیمك بیله نص قرآن ایله نهی اولونمش محرمات شرعیه‌دندر . امرلرینه معصیت اولمادقجه

٣١٩. عَنْ اَبِی هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّهُ سَمِعَ النَّبِیَّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ یَقُولُ اَرَاَیْتُمْ لَوْ اَنَّ نَهْرًا بِبَابِ اَحَدِكُمْ یَغْتَسِلُ فِیهِ كُلَّ یَوْمٍ خَمْسًا . مَا تَقُولُ ذٰلِكَ یُبْقِی مِنْ دَرَنِهِ ؟ قَالُوا لَا یُبْقِی مِنْ دَرَنِهِ شَیْئًا . قَالَ فَذٰلِكَ مَثَلُ الصَّلَوَاتِ الْخَمْسِ . یَمْحُو اللّٰهُ بِهَا الْخَطَایَا .

ترجمه‌سی

ابوهریره رضی الله عنهدن :

شویله دیمشدر : نبی اکرم صلی الله علیه وسلمدن ایشیتدم . (بر دفعه) : « سویله‌یك بریکزك قاپوسی اوکنده بر آقار صو بولونسه (صاحب خانه‌ده) کونده بش دفعه ایچنده ییقانسه ، نه دیرسکز ؟ (وجودینك) کیرندن ، پاسندن برشی براقیرمی ؟ » بویوردی ایدی . « خیر ، هیچ بر کیر ، پاس براقماز ، هیچ برشی

اطاعت واجبدر . الله یولنده جهادده اعلای کلمة الله وشعائر اسلامی اظهار قصدیله هم بالنفس، هم‌ده بذل مال ایده‌رك اوغراشمق ، مقاتله ایتمکدر . نمازی ترك ایدن کیمسه ، دیکر حقوق اللهی بطریق الاولی ترك ایدر. حقوق ابوینه رعایتکار اولمایان کیمسه‌دن باشقه انسانلرك حقوقنه رعایت نه‌قدر بکلنیر؟ استطاعت مالیه‌وبدنیه‌سی اولان کیمسه اعلای کلمة اللهی ، اظهار شعائر اسلامی مهمه‌سنه اللهه وسیلهٔ تقرب اولان اعمال سائره‌یی ترك ایتمه‌سندن قولای نه وار ؟

بو حاشیه‌مزك ابتداسنده قارئه مراجعتنی توصیه ایتدیکمز حدیثلر ایله اك خیرلی ، اك فضیلتلی، اللهه اك سوکیلی عمللر حقنده سؤالی ناطق احادیث سائره‌ده‌کی جوابلرك عینی سیاق وترتیب اوزره وارد اولماماسنه کلنجه سؤال ایدنلرله اوقات سؤالك اختلافندن نشأت ایتمشدر. انبیا حضراتی اطبای قلوب اولدقلرندن قارشیلرینه کلنلرك مرض روحانیلری اك زیاده هانکی دوایه محتاج ایسه او دوایی دیکرلرینه تقدیماً توصیه بویوررلر . بعض وقتلرده بر نوع اعمالك دیکرلرندن افضل اولاجغی ایسه بدیهیدر. مثلا دشمن قاپوده ایکن اونلرله اوغراشمایی براقوب اوزون اوزادی یه نوافل نمازلریله مشغول اولمق مناسب اولماز. زمان اولورکه اطعام طعام فضیلتجه هر دورلو اعماله تقدم ایدر . صلاتك صدقه‌دن افضل اولدیغی محقق اولمقله برابر مضطر بر زواللی یه مواساة زماننده صدقه ویرمك ثوابنه نمازك ثوابی بیله معادل اولاماز . بعضلری‌ده : « بو احادیثده (افضل) ، (خیر) » کبی تفضیله مخصوص اولان صیغه‌لر، ایکی عمل بیننده‌کی تفاضل نسبی یه دلالت ایتمز . بونلرله قصد اولونان فضل مطلقدر . یاخود افضل اعمال دیمکدن مقصد افضل اولان اعمالدن بریدر » دیرلر .

براقاز » دیدیلر. (بونك اوزرینه) بویوردی كه بش (وقت) نماز ده ایشته بونك كبیدر . اونلرله الله تعالى كناهلرى [١] ییقار ، سیلر .

٣٢٠. عَنْ اَنَسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَنَّهُ قَالَ اعْتَدِلُوا فِي السُّجُودِ . وَلَا يَبْسُطْ [٢] ذِرَاعَيْهِ كَالْكَلْبِ . فَاِذَا [٣] بَزَقَ فَلَا يَبْزُقَنَّ بَيْنَ يَدَيْهِ وَلَا عَنْ يَمِينِهِ . فَاِنَّمَا [٤] يُنَاجِي رَبَّهُ .

ترجمه‌سى

انس (بن مالك) رضى الله عنهدن :

شويله دينلمشدر : نبى اكرم صلى الله عليه وسلم بويوردى كه سجده ایدركن (سجده‌كزى) یولنده یاپكز [٥] . (نماز قیلان كیمسه) قوللرینى كوپك كبى یره یایماسون [٦]. توكوردیكى وقتده نه اوكنه، نه صاغنه توكورسون . چونكه او ، ربى ایله مناجات ایدیور [٧] .

٣٢١. عَنْ اَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنْ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

---

[١] ظاهراً كناهلرك صغائر وكبائرینه شامل ایسه‌ده جمهور بونلرى صغائر ایله تقیید ایتمكده‌در . (٣١٧) نجى حدیثه‌ده مراجعت .

[٢] فعلك فاعلى « المُصَلِّي » اسم منویسنه راجع ضمیر غائبدر. بعض نسخه‌لرده « لَا يَبْسُطْ اَحَدُكُمْ » صورتنده‌در .

[٣] بر نسخه‌ده « وَاِذَا »

[٤] بر نسخه‌ده « فَاِنَّهُ »

[٥] سجودده اعتدال - (٢٥٤) نجى ابن بُحَيْنَه رضى الله عنه حدیثنده تعریف ایدیلدیكى اوزره - ایكى آووجى یره طایایوب دیرسكارى یردن وایكى یاندن آییرمق وقارنى اویلوغندن اوزاق طوتمق هیئتنده واقع اولوركه بوكا « تجنیح » دینیر. بوهیئت دها متواضعانه بروضع اولدیغى كبى تنبل خرجى‌ده دكلدر . جبهه ده یره دها صاغلام طایانمش بولونور .

[٦] دیرسكارى یره یاپیشدیروب قوللرى یاتمق كوپك اوطوروشنه بكزر برهیئت قبیحه اولدیغى كبى نمازده تهاون وعدم اعتنایى‌ده مشعر برحالدر .

[٧] ٢٦٢ ، ٢٦٣ و ٢٦٤ نجى حدیثلرده مراجعت .

اَنَّهُ قَالَ اِذَا اشْتَدَّ الْحَرُّ فَاَبْرِدُوا بِالصَّلَاةِ . فَاِنَّ شِدَّةَ الْحَرِّ مِنْ فَيْحِ جَهَنَّمَ . وَاشْتَكَتِ النَّارُ اِلَى رَبِّهَا . فَقَالَتْ رَبِّ اَكَلَ بَعْضِي بَعْضاً . فَاَذِنَ لَهَا بِنَفَسَيْنِ نَفَسٍ فِي الشِّتَاءِ وَنَفَسٍ فِي الصَّيْفِ . اَشَدُّ مَا تَجِدُونَ مِنَ الْحَرِّ وَاَشَدُّ مَا تَجِدُونَ مِنَ الزَّمْهَرِيرِ .

ترجمه‌سى

ابوهریرة رضى الله عنهدن :

شويله دینلمشدر: رسول الله صلى الله عليه وسلم بویوردى كه صیجاق شدتلندیكى وقتده صلاة (ظهرى) سرینلكه براقكز [١] . زیرا صیجاغك شدتى جهنمك

---

[١] ترجمه‌ده صلاتك ظهر ایله تقیید ایدیلمه‌سى دیكر روایاتده وازجمله ینه بخاریك ابو سعید خدرى رضى الله عنه روایتنده : « اَبْرِدُوا بِالظُّهْرِ » دینیلمش اولماسندندر . چونكه مطلق مقیده حمل اولونمق قاعده‌در . صلاة ظهرى اول وقتنده قیلمایوب‌ده اورتالغك برآز سرینله‌دیكى زمانه قدر تأخیرینه (اِبْرَاد) دینیر. ابراد حقنده‌كى بو امر وجوب ایچون دكل، استحباب ایچوندر. كولكه اولمایان ساعتده صیجاقده جماعته كیتمكده مشقت اولور ملاحظه‌سیله امت حقنده تخفیف اولسون دیه بوكا رخصت ویریلمشدر. اول وقتده قیلمانك فضیلتنه باقارق ابراد ظهره وقت صلاتك تازه‌لكى معناسنى ویروب بوكبى حدیثلرى تعجیل صلاة حدیثلریله بر مفهومده طوتانلر واردر . جمهور صحابه ایله تابعینك‌ده بوكا قائل اولدقلرینى شارح عینى بزه خبر ویریور . عبدالله بن المبارك ، فقهاى حنفیه ، احمد ابن حنبل ، اسحق بن راهویه كبى ائمه ابرادى تأخیر ظهر معناسنه آلوب بونى مستحب كوریورلر . امام شافعى ایسه بونى بلاد حاره‌یه و - جمعه‌دن باشقه - مسجدده اقامه اولونان جماعته ومسجدك اوزاق اولماسنه قصر ایدیور . بناءً علیه معتدل اولان دیارده وبلاد حاره‌ده یازدن باشقه موسملرده تعجیل افضل اولدیغى كبى یاقین مسجدده حاضر جماعت بولان ، منفرداً ویا جماعتله أونده قیلان ، اوزاق مسجده كولكه آلتنده كیده‌بیلن حقنده تعجیل افضلدر. جمعه‌نك هرهانكى دیارده وهرهانكى موسمده اولورسه اولسون تعجیلى افضلدر . مع هذا ابراد جمعه‌یى افضل كورنلرده واردر . ملوك وامراى امویه‌نك ظهر ایله جمعه‌یى ایكیندیدن صوكراره قدر تأخیرى اعتیاد ایتمه‌لرى ، هپ بو رخصتك سوء استعمالندن ایلرى كلمشدر . مالكیه‌دن اشهب صیجاق زمانلرده ابراد ظهردن باشقه برده ابراد عصره ، احمد ابن حنبل یازین صلاة عشانك تأخیرینه ، ابن حبیب مسئله‌یى عكس ایده‌رك یاتسى نمازینى قیش كیجه‌لرى تأخیره، یاز كیجه‌لرى تعجیله قائل اولمشلردر. اشهب ایله احمده كوره علت تأخیر صیجاق ایسه‌ده ابن حبیبه كوره كیجه‌نك قیشین اوزون، یازین قیصه اولماسیدر .

قایناماسندندر. نار (جهنم) ربّنه عرض شکوی ایتدی. «یارب، بنی بن ییورم. (اذن ویر)» دیدی. الله تعالی‌ده ایکی دفعه نفس آلماسنه اذن ویردی. نفسك بری قیشین، دیکری یازین. اك چوق معروض اولدیغکز صیجاق ایله سزی اك زیاده اوشوتن زمهریر (ایشته بودر) [۱].

[۱] بر یوزنده شدت حرارتك جهنمك قایناماسندن اولماسی کنایه و مجاز قبیلندن اولدیغی کبی نارك شکایتی ونفس آلماسی‌ده مجازیدر. مع‌هذا بونلرك حقیقت اولماسنه‌ده هیچ برمانع عقلی یوقدر. مانع عقلی اقامه ایده‌بیلمك ایچون بونلرك حقیقتلرینه مطلع اولماق لازم کلیرکه بویله بردعوی کیمسه‌نك خاطرندن کچمز. انساندن باشقه موجوداتك نطق وادراکی وارمیدر؟ یوقمیدر؟ بونی‌ده کندی تجارب وحواسمزله کسدیروب آتمامزه امکان یوقدر. اکر وارسه ـ نطق وادراکك معیار ومقیاسی بزجه یالکز کندی نطق وادراکمز اولدیغی ایچون ـ بوبابده ویره‌جکمز حکم هرحالده حقیقتدن بعید اولمش اولور. الکتریق نوعندن بر مُدَّخَرده موجود قوهٔ محرکه‌نك وجود ومقدارینی قابا ویا حساس ترازینك، یاخود جیوه ستوننك حرکتسز قالدیغنه باقوب‌ده انکار ایتمك نه‌قدر معناسز ایسه: انساندن باشقه موجوداتك ناطق ومدرك اولمادقلرینه انسانلرك کندی حس وادراکارینی اولچو طوتارق حکم ایتمه‌لری‌ده اوقدر معناسز اولور. بونی آنجاق خالقلری بیلیر، برده اوخالق جل وعلانك بویله بر معیار ومقیاس ایله بعضاً مجهز قیلدیغی مخلوقات. خالق کائنات ایسه «وَاِنْ مِنْ شَیْءٍ اِلَّا یُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ وَلٰكِنْ لَا تَفْقَهُونَ تَسْبِيحَهُمْ = هیچ برشی یوقدرکه اوکا تسبیح وتحمید ایدوب طورماسون. شوقدرکه سز اونلرك تسبیحلرینی آکلامیورسکز» بویوریور. تسبیح شبهه‌سزکه نطقدر. هرشیئك نطقی‌ده کندینه کوره اولور. چاقیل طاشلرینك ید مؤیدهٔ رسالتپناهیده تسبیحلرینی کندیلری طویدقلری کبی حضور عالیلرنده اولان صحابهٔ کرام‌ده اوآنه مخصوص اولارق قولاقلریله طویدیلر. دیمك‌که اوآنده حق تعالی اونلرده او تسبیحلری طویاجق بر ادراك یاراتمش. موجودات غیر ناطقه دیدیکمز مخلوقاتك کندیلرینه کوره بزم آکلامادیغمز بر تسبیحلری اولدیغی کبی شکایتلری‌ده اولابیلیر. جهنمك کندی حالندن شکایتی، یوم قیامتده «هَلِ امْتَلَأْتِ؟ = طولدکمی؟» سؤال عزتنه قارشی «هَلْ مِنْ مَزِيدٍ؟ = دها یوقمی؟» دیه جواب ویرمه‌سی، اوزرندن کچه‌جك مؤمنه: «جُزْ يَا مُؤْمِنُ فَقَدْ اَطْفَأَ نُورُكَ لَهَبِي = ای مؤمن، چابوق کچ‌که سنك نورك بنم یالیکمی سوندوروب طوریور» دیمه‌سی‌ده بویله‌در. بونلرك هپسنی‌ده لسان حال سوزلرندن دیه‌رك مجازه حمل ایتمك ممکن اولدیغی کبی حقیقتلرینه‌ده حمل ایتمکه هیچ برمانع عقلی یوقدر.

۳۲۲ . عَنْ اَبِي ذَرٍّ الْغِفَارِيِّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ كُنَّا مَعَ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي سَفَرٍ . فَاَرَادَ الْمُؤَذِّنُ اَنْ يُؤَذِّنَ لِلظُّهْرِ . فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَبْرِدْ . ثُمَّ اَرَادَ اَنْ يُؤَذِّنَ . فَقَالَ لَهُ اَبْرِدْ . حَتَّى رَاَيْنَا فَيْءَ التُّلُولِ .

ترجمه‌سی

ابوذر غفاری رضی‌الله عنه‌دن :

شویله دیمشدر: رسول‌الله صلی‌الله علیه وسلم ایله برلکده برسفرده بولونیوردق[۱]. مؤذن (بلال حبشی رضی‌الله عنه) اوکلن اذانی اوقومق ایسته‌دی. نبی اکرم صلی‌الله علیه وسلم: «سرینلکی بکله (ده اویله اوقو)» بویوردی. (برمدت صوکرا ینه اوقومغه طاوراندی. ینه: «سرینلکی بکله (ده اویله اوقو)» بویوردی[۲]. (مؤذن) تا تپه‌لرك کولکه‌لرینی اوزانمش کوردیکمز زمانه قدر (بکله‌دی) [۳].

[۱] بوراده‌کی سفرقیدی اتفاقیدر. ابراد صلاتك علی‌ـ متندن مطوی اولان بخارینك زیاده‌سنده ـ طرف عالیٔ نبویدن بیان بویورولدیغنه کوره صیجاقدن حاصل اولاجق اذا ومشقت اولدیغندن بوخصوصده حضرك سفردن فرقی یوقدر. وابرادده‌کی استحباب، سفره مقصور دکلدر.

[۲] بخارینك دیکر روایتنده مؤذنك اذانه طاورانماسی ایله ابراد امری اوچ کره ذکر ایدیلمشدر.

[۳] بخارینك دیکر روایتنده: «حَتّٰى سَاوَى الظِّلُّ التُّلُولَ. فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ شِدَّةَ الْحَرِّ مِنْ فَيْحِ جَهَنَّمَ = کولکه تپه‌لرك یوکسکلکی مقدارینه وارنجیه‌قدر (بکله‌دی). اوندن صوکرا نبی اکرم صلی‌الله علیه وسلم صیجاغك شدتی جهنمك قایناماسندندر بویوردی» صورتنده‌در. عربستانده طوپراق، یاخود قوم تپه‌لری علی‌الاکثر یایوان اولدیغندن مبدأ ظهردن اپی زمان کچمه‌دکجه کولکه‌لری بللی اولماز. ابوذر غفاری رضی‌الله عنه بونی ابرادك حدودینی، یعنی صلاة ظهری نه وقته قدر تأخیرك مستحب اولدیغنی کوسترمك ایچون سویلیور. بوتقدیره کوره صلاة ظهری هرشیئك کولکه‌سی برقامت یعنی کندی مثلی بولدیغی زمانده قیلدیرمش اولیورلر. شوراسی جای دقتدرکه بو وقتده هنوز ایکندی نمازی کیرمش اولمایور. زیرا عصرك اول وقتی کولکه برقامت اولدیغی زماندر دینلره کوره‌ده کولکه‌نك فیٔ زوال مقداری دها اوزاماسی لازمدر. زیرا عصر فیٔ زوال طولنه برقامت ضمی ایله حاصل اولان ظله کوره تقدیر اولونور. ابو داود، نسائی وحاکمك ابن مسعود رضی‌الله عنه‌دن روایت ایتدکلرینه نظراً ده رسول‌الله صلی‌الله علیه وسلم کولکه‌نك یازین اوچ الی بش،

بخارینك بوحدیثه عائد روایتنده : « فَقَالَ النَّبِیُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ شِدَّةَ الْحَرِّ مِنْ فَیْحِ جَهَنَّمَ . فَاِذَا اشْتَدَّ الْحَرُّ فَاَبْرِدُوا بِالصَّلَاةِ = بونك اوزرینه نبی اکرم صلی الله علیه وسلم بویوردی که شبهه‌سز صیجاغك شدتی جهنمك قاینامسندندر . بناءً علیه صیجاق شدتلندیکی زمان نمازی سرینلکه براقکز . » زیاده‌سی واردر .

٣٢٢ . عَنْ اَنَسٍ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ خَرَجَ حِینَ زَاغَتِ الشَّمْسُ . فَصَلَّى الظُّهْرَ . فَقَامَ عَلَى الْمِنْبَرِ فَذَكَرَ السَّاعَةَ . فَذَكَرَ اَنَّ فِیهَا اُمُوراً عِظَاماً . ثُمَّ قَالَ مَنْ اَحَبَّ اَنْ یَسْاَلَ عَنْ شَیْءٍ فَلْیَسْاَلْ . فَلَا تَسْاَلُونِی عَنْ شَیْءٍ اِلَّا اَخْبَرْتُكُمْ بِهِ مَا دُمْتُ فِی مَقَامِی هٰذَا . فَاَكْثَرَ النَّاسُ فِی الْبُكَاءِ . وَاَكْثَرَ اَنْ یَقُولَ سَلُونِی . فَقَامَ عَبْدُ اللّٰهِ بْنُ حُذَافَةَ السَّهْمِیُّ فَقَالَ مَنْ اَبِی ؟ فَقَالَ اَبُوكَ حُذَافَةُ . ثُمَّ اَكْثَرَ اَنْ یَقُولَ سَلُونِی . فَبَرَكَ عُمَرُ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ عَلَى رُكْبَتَیْهِ . فَقَالَ رَضِینَا بِاللّٰهِ رَبّاً وَبِالْاِسْلَامِ دِیناً وَبِمُحَمَّدٍ نَبِیّاً . فَسَكَتَ . ثُمَّ قَالَ عُرِضَتْ عَلَیَّ الْجَنَّةُ وَالنَّارُ آنِفاً فِی عُرْضِ هٰذَا الْحَائِطِ . فَلَمْ اَرَ كَالْخَیْرِ وَالشَّرِّ .

قَدْ تَقَدَّمَ بَعْضُ هٰذَا الْحَدِیثِ فِی كِتَابِ الْعِلْمِ مِنْ رِوَایَةِ اَبِی مُوسَى . لٰكِنْ فِی هٰذِهِ الرِّوَایَةِ زِیَادَةٌ وَمُغَایَرَةُ اَلْفَاظٍ .

ترجمه‌سی

انس (بن مالك) رضی الله عنهدن :

شویله دیمشدر : (بردفعه) رسول الله صلی الله علیه وسلم کونش (نصف النهاردن) میل ایتدیکنده (حجرهٔ سعادتدن) چیقدی [١] . اوکلە‌یی قیلدیردقدن صوکرا منبره (چیقوب) آیاقده طوردی . قیامتدن بحث بویوردی . او کون (پك) بویوك شیلر

قیشین‌ده بش الی یدی قدم اولدیغی وقتلر آراسنده ظهری قیلدیرمشلردر . بو ایکی روایت تحدیده دلالت ایدر . سرینلك اولسون دیه نماز آلابیلدیکنه تأخیر ایدیله‌جك دیمکدر .

[١] صلاة ظهرك اول وقتی آن زوال اولدیغی بورادن‌ده منفهم اولیور.

اولاجغنی خبر ویردی . صوکرا : « بکا برشی صورمق ایسته‌ین وارسه (شیمدی) صورسون . بومقامده طوردیغم مدتجه بکا هرنه صوراراسه‌کز (همان) خبر ویره‌جکم » بویوردی [١] . خلق (نبی علیه الصلاة والسلامك غضبندن متأثر اولارق) پك زیاده آغلاشدیلر [٢] . (رسول الله صلی الله علیه وسلمده) تکرار تکرار هپ « صورسه‌کزا » دیبوردی . دیرکن عبدالله بن حذافة السهمی (رضی الله عنه) آیاغه قالقوب « بنم بابام کیمدر ؟ » دیه صوردی . « بابا‌ك حذافه‌در » بویوردی [٣] .

[١] منافقیندن بعض کیمسه‌لرك رسول الله صلی الله علیه وسلمی کویا جوابندن عاجز براقاجق اسئله ترتیب ایله‌مش اولدقلری مسموع عالی اولماسی بو غضب محنه سبب اولمش . وآثار غضب وجه مبارکلرنده نمایان اولدیغی حالده «صوریکز !» دیه بوقدر اصرار بویورولمشدی .

[٢] حاضرونك بویله زار زار آغلاماللرینه اوکونکی خطبه‌ده یوم قیامتك اهوال عظیمه‌سنه دائر طویدقلری خبرلر قدر غضب نبوی یوزندن اوزرلرینه عذاب الٰهینك نزولندن قورقالری‌ده سبب اولمشدی . نیته‌کیم امم سالفه‌نك انبیا علیهم الصلاة والسلامه قارشی مخالفتلرندن طولایی نیجه نیجه عذابلره کرفتار اولمش اولدقلری او بلاغتما وعبرتبخشا قصص قرآنیه ایله معلوملری اولمشدی .

[٣] بو عبدالله بن حذافه نامهٔ رسالتپناهی‌یی - (٥٨) نجی حدیثده بیان ایدیلدیکی اوزره - بحرین ملکی مُنذِر بن ساوی واسطه‌سیله خسروپرویزه ایصاله مأمور اولان صحابیٔ جلیلدرکه قدمای سابقوندندر . حضرت عثمانك ایام خلافتنده مصرده دارعقبایه انتقال ایتمشدر . (رضی الله عنه .) علی ملأ الناس بویله برسؤال ایراد ایتمه‌سی واقدینك بیاننه نظراً - (٨١) نجی حدیثده کندیسی ایله بحث اولنجن شیبه‌نك مولاسی سعد بن سالم رضی الله عنه کبی - نسباً مطعون اولماسندن وهرکیم ایله نزاع ایتسه همان عادت جاهلیه اوزره پدرندن باشقه‌سنه نسبت ایدیلمه‌سندن ناشی ایدی که بوفرصتدن بالاستفاده حقیقی پدری حقنده علم یقین پیدا ایتمك ایسته‌مش ایدی . قضیه‌یی والده‌سی طویجه کندیسنه چیقشمش و : « آناسنه سنك قدر خیرسز براولاد کورولمه‌مشدر . جاهلیه کونلرنده یاپیلاکلن بعض شیلری بن‌ده یاپمش اولوب‌ده رسول الله صلی الله علیه وسلمك حضورنده بوسؤالکله رذیل وبدنام اولا بیله‌جکمدن هیچ قورقمادکمی ؟ » دیمش . اوده : « والله ، بنی برکوله‌یه الحاق ایده‌یدی درحال اونی بابا دیه قبول ایدر ، قرشیلك دعواسندن وازکچردم » جوابنی ویرمش . (٨١) نجی حدیثده کچدیکی اوزره سعد بن سالم رضی الله عنه‌ده باباسنك کیم اولدیغنی صورمش . و « شیبه‌نك مولاسی سالمدر » جوابنی آلوب عبدالله بن حذافه کبی طعندن قورتولمشدر .

مسلمك روایتنه نظراً رسول الله صلی الله علیه وسلم بوخطبه‌لرنده : « لَا یَسْاَلُنِی اَحَدٌ عَنْ شَیْءٍ اِلَّا اَخْبَرْتُهُ . وَلَوْ سَاَلَنِی عَنْ اَبِیهِ = هرکیم بکا برشی صورارسه بهمه‌حال خبر ویره‌جکم . باباسنك کیم اولدیغنی صورسه بیله » بویورمشلر وعبدالله بن حذافه ایله سعد بن سالم بونك

صوكرا ينه : « صورسه كزآ » (ديه الحاح) بيوردی . بونك اوزرينه عمر بن
الخطاب (رضی الله عنه) ايكی ديز اوستی چوكوب : « (يارسول الله ، بوقدری الويرير.
بز) الله تعالايی رب ، اسلامی دين ، محمد (صلی الله عليه وسلم) ی نبی اولارق
قبول وتصديق ايتدك » ديدی [١] . بونك اوزرينه (رسول الله صلی الله عليه وسلم

اوزرينه آياغه قالقوب پدرلرينك كيم اولديغنی صورمشلردر . ينه بخاری‌نك زهری طريقندن
انس روايتنه نظراً بری قالقوب : « يارسول الله ، بنم كيره‌جكم ير نره‌سيدر؟ » ديه صورمش.
« جهنمدر » جوابنی ويرمشلردر. بونی صورانك كيم اولديغنی راويلر طرفندن سترمقصديله ابهام
ايديلمشدر. طبرانيده‌كی روايته كوره ده بری : « يارسول الله ، بن جنتده‌مييم؟ » ديه صورمش.
و : « اوت ، جنتده‌سك » جوابنی آلمشدر . بوذات شريفك ده اسمنه شارحلر مطلع دكلردر.
بری غائب اولمش دوه‌سنك نره‌ده اولديغنی صوردی . بری بحيره وسائبه حقنده سؤال ايراد
ايله‌دی . بری قيام قيامت كوننی اوكرنمك ايسته‌دی . بريسی ده ـ كه سراقة بن مالكدر ـ
« حج بيتك فرضيتی هرسنه ايچونميدر ؟ » ديه صوردی . رسول اكرم صلی الله عليه وسلم
اعراض بيوردی . سراقه سؤالنی ايكی كره دها تكرار ايتدی . اوچنجيسنده : « خير ،
هرسنه ايچون دكلدر . معهذا اوت ديه‌يدم فرض اولوردی . فرض اولنجه‌ده هرسنه حج
ايتمكه كوجكز يتميه‌جكدی . بن سزی كندی حالكزه براقدقجه سزده بنی كندی حالمه براقكز.
سزدن اول كلنلر هپ چوق چوق صورمالری ونتيجه‌ده پيغمبرلرينه مخالفت ايتمه‌لری يوزندن
هلاك اولمشلردر . سزه برشی امر ايتديكم وقتده آلكزدن كلديكی قدر اجرا ايديكز .
سزی برشيدن نهی ايتديكم وقتده‌ده اوندن اجتناب ايديكز » بيورديلر. كورولوب آكلاشيليوركه
خطبهٔ نبويه‌نك موجبی منافقينك طاتسز ديدی قوديلری اولديغی كبی ناخوش اولان بعض
جوابلرك‌ده سببی لزومسز سؤاللر اولمشدر . حتی « يا اَيُّهَا الَّذينَ آمَنُوا لاٰ تَسْأَلُوا عَنْ
اَشْياءَ اِنْ تُبْدَ لَكُمْ تَسُؤْكُمْ وَاِنْ تَسْأَلُوا عَنْهاحينَ يُنَزَّلُ الْقُرْآنُ تُبْدَ لَكُمْ عَفَا اللّٰهُ
عَنْها وَاللّٰهُ غَفُورٌ رَحيمٌ = ای ايمان ايدنلر، سزه آب آچيق سويله‌نيرسه بدكزه كيده‌جك
شيلر صورمايكز . قرآن انزال ايديلوب طوروركن بوكبی شيلری صوراجق اولورسه‌كز
سزه آچيق خبر ويريلير. (سزكده جانكز صيقيليرـ.) هرنه حال ايسه الله تعالی بو سؤال
ايراد ايديشلركزی عفو ايتدی . الله غفوردر ، رحيمدر » آيت كريمه‌سنك سبب نزولی
بوقصه اولمشدر ديه تفسيرلرده مذكوردر .

[١] بخاری‌نك بر روايتنده عمر رضی الله عنه : « اِنّا نَتُوبُ اِلَى اللّٰهِ عَزَّ وَجَلَّ » ،
باشقه بر روايتنده‌ده : « نَعُوذُ بِاللّٰهِ مِنْ شَرِّ الْفِتَنِ » ديديكی ذكر ايديلديكی كبی طبری روايتنده‌ده:

برآز) سكوت بيوردقدن صوكرا : « دمينجك جنت ايله جهنم شو ديوارك يوزنده
بكا عرض اولوندی. نه بويله خيرك ، نه ده بويله شرك مثلنی كورمش دكلم » بيوردی[١].
بو حديثك بر پارچه‌سی « كتاب العلم » ده ابوموسی (الاشعری رضی الله عنه)
روايتی اولارق كچمشدی. (٨١ نجی حديث .) آنجق بوراده‌كی روايتده هم زياده،
هم ده (بعض) الفاظ مغايرتی واردر .

٢٢٤ . عَنْ اَبی بَرْزَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ قالَ كانَ النَّبِیُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
يُصَلِّی الصُّبْحَ وَاَحَدُنا يَعْرِفُ جَليسَهُ . وَيَقْرَأُ فيها ما بَيْنَ السِّتّينَ اِلَى الْمِائَةِ.
وَيُصَلِّی الظُّهْرَ اِذا زالَتِ الشَّمْسُ . وَالْعَصْرَ وَاَحَدُنا يَذْهَبُ اِلٰى اَقْصَى الْمَدينَةِ
فَيَرْجِعُ وَالشَّمْسُ حَيَّةٌ . وَنَسِیَ الرّاوی ما قالَ فِی الْمَغْرِبِ . قالَ وَلا يُبالی
بِتَأْخيرِ الْعِشاءِ اِلٰى ثُلُثِ اللَّيْلِ . ثُمَّ قالَ اِلٰى شَطْرِ اللَّيْلِ .

« فَقامَ اِلَيْهِ فَقَبَّلَ رِجْلَهُ وَقالَ اِنّا حَديثُ عَهْدٍ بِجاهِلِيَّةٍ فَاعْفُ عَنّا عَفَا اللّٰهُ
عَنْكَ = عمر رضی الله عنه قالقوب رسول الله صلی الله عليه وسلمه طوغرو كيتدی . مبارك
قدم شريفلرينی تقبيل ايدوب بز جاهليتدن قورتولالی چوق اولمادی . بزی عفو ايت . الله
سنی عفو ايتسون ديدی » : ديه‌نيلوب مشار اليهك غضب نبوی‌يی تسكين ايدنجه‌يه قدر چاليشديغی
خبر ويريليور .

[١] بونده جنت ايله جهنمك اليوم مخلوق اولدقلرينه دلالت واردر . عالم عقبانك مالی
وبنی آدمك صوك مقر ومآلی اولان دارالنعيم جنان ايله دارالعذاب نيرانك او حير تفزود
وسعتلريله قارشيده طوران بر ديوار بوغجه چشم عبرته منظور اولماسنده ايسه عقلمزك كشف
ايده‌ميه‌جكی برچوق اسرار اولسه‌بيله وقوعنی استبعاد ايده‌جكی برشی يوقدر . معتادمز اولان
فعل رؤيت بوندن دها آز غريبميدر ؟ حدود وسعتی عقلمزه صيغديرامديغمز بو عالم مادی
حدقه‌مزك آرقاسنده‌كی طبقهٔ شبكيه‌نك او طاراجق سطحنده مرتسم اولوب‌ده محاط ادراكمز
اولميورمی ؟ بر قاچ سانتيمتره‌لك اوطار ساحه‌يه شو عالم مشهودك ناصل صيغديغنه‌ده عقلمز
ايرميور . فقط بو عالمی ارضی ايله ، سماواتی ايله ، فضاسی ايله ، انجم وكواكبی ايله بالفعل
مشاهده ايدوب طورديغمز ايچون تجربه‌مزی انكاره مجالمز قالميور . اوته‌كی عالمی‌ده مشاهده
ايتمكی ممكن قيلان بر حاسهٔ بصيرتك نوع بشردن بعض ممتاز كيمسه‌لرده يارادلمش اولديغنی
انكار ايچون الده هيچ بر دليل تجربی وعقليمز يوقدر. اولامازده . چونكه نفيه شهادت اولماز.

ترجمه‌سی

ابو برزه (نَضْلَة بن عُبَید اسلمی) [١] رضی‌الله عنه‌دن :

شویله دیمشدر : نبی اکرم صلی‌الله علیه وسلم صباح نمازینی هر برمز یاننده اوطورانی طانییاجق قدر آیدینلق اولدیغی زمان قیلدیریر ، بو نمازده آلتمشدن یوز آیته‌قدر اوقوردی [٢]. اوکلن نمازینی کونش (مغربه‌طوغرو) میل ایتدیکی وقتده [٣] قیلدیریردی . ایکیندی‌یی‌ده (اویله برساعتده قیلدیریردی که) برمز (نمازدن صوکرا مسجددن) مدینه‌نك اك اوزاق یرینه کیدر (أوینه) دونردی‌ده کونش هنوز دیب‌دیری بولونوردی [٤]. ـ راوی (ابوالمِنهال سیّار بن سَلامه) آقشام نمازی

[١] کنیه‌سیله مشتهر اولوب اسمی حقنده اختلاف واردر . اك مشهور اولان روایت نضلة بن عبیددر . قدیم‌الاسلام اولان صحابهٔ کرامدندر . خیبر ، فتح مکه وحنین غزالرنده بولونمشدر. برمدت مدینهٔ طاهره‌یی سکنی اتخاذ ایتدکدن صوکرا بصره‌یه کیدوب اوراده قالمش وخراسان غزالرنده بولونمش، وفاتی اورالرده وقوع بولمشدر. اولاد واحفادی‌ده اوراده یراشمشلردر . نهروانده خوارج قتالنده امیرالمؤمنین علی بن ابی طالب رضی‌الله عنه ایله برابر ایدی. صفّین‌ده‌ده حاضر بولوندیغی روایتی‌واردر. (٦٤) تاریخنده مَروده وفاتی قوتله مرویدر. (رضی‌الله عنه .)

[٢] « شارح عینی، یاننده اوطورانی طانییاجق قدر آیدینلق » دینیلمه‌سندن اسفاره ، یعنی صباح نمازینی اوّل وقتنده قیلمایوب کون طوغمادن آیدینلغك آچیقلادیغی زمانده قیلمایی مستحب کورن حنفیه‌لهنه بردلیل چیقارمق ایسته‌مکله برابر نسائی ایله طحاوی روایتلرنده حدیثك :

یَنْصَرِفُ مِنَ الصُّبْحِ فَیَنْظُرُ الرَّجُلُ اِلَی الْجَلِیسِ الَّذِی یَعْرِفُهُ فَیَعْرِفُهُ = رسول‌الله صلی‌الله علیه وسلم صباح نمازندن اویله برزمانده چیقاردی‌که انسان یاننه تصادف ایدن اولجه طانیدیغی کیمسه‌نك یوزینه باقار طانیردی . » صورتنده وارد اولدیغنه ونمازده آلتمشدن یوز آیته‌قدر اوقوندیغنه باقارق نمازك قارا کلقده باشلانوب وقت‌اسفاره قدر اوزاتیلدیغی معناسنی‌ده ویریور. وطحاوی‌یه کوره مستحب اولان وقتك بو اولدیغنی اخبار ایدیور (٢٤٢ نجی حدیثه مراجعت .)

[٣] وقت‌زوال دیمکدرکه شمسك نصف‌النهاری قطع ایدوب مغرب جهتنه مبدأ میلیدر. بو، اوّل وقتی کوستردیکی ایچون بوندن اولکی ایراد حدیثلرینه منافی دکلدر .

[٤] کونشك دیب‌دیری اولماسی هنوز صیجاغی کچمه‌مش ولونی تغیر ایتمه‌مش، بم بیاض اولماسی دیمکدرکه بوندن ایکیندینك تعجیلی مستحب اولدیغی استدلال اولونور . نیته‌کیم مالك ، شافعی ، احمد ابن حنبل هپ بو رأیده‌درلر . بونلر بوکا بناءً ظل شمس فیٔ زوالدن صوکرا برقامت اولدیغی وقتی ترجیح ایدرلر . ابوحنیفه ایسه ایکی قامت اولدیغی زمانی وقت استحباب عد ایدر .

حقنده (ابو برزه رضی‌الله عنهك) نه دیدیکنی اونوتمش . ـ (ابو برزه) دیمش که (رسول‌الله صلی‌الله علیه وسلم) یاتسی نمازینی کیجه‌نك (ایلك) ثلثنه ـ صوکرادن ده‌یشنه کوره یاریسنه ـ قدر تأخیرده بأس کورمزدی [١] .

٣٢٥ . عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُمَا اَنَّ النَّبِیَّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ صَلَّی بِالْمَدِینَةِ سَبْعاً وَثَمَانِیاً الظُّهْرَ وَالْعَصْرَ وَالْمَغْرِبَ وَالْعِشَاءَ .

ترجمه‌سی

(عبدالله) بن عباس رضی‌الله عنهمادن :

شویله دیمشدر : نبی اکرم صلی‌الله علیه وسلم اوکلن ایله ایکیندی‌یی ، آقشام ایله یاتسی‌یی (برلکده) یدی (رکعت) وسکز (رکعت) اولارق قلدیردی [٢].

[١] یاتسی نمازینك وقت مستحبی کیجه‌نك ثلث اولندن نصفنه قدردر . آخرلیله قدر جوازینه ایسه ادلهٔ قاطعه واردر . ابن مسعود ایله ابن عباس رضی‌الله عنهم حضراتی ایسه ثلث لیلدن اول قیلمایی ترجیح ایدرلرمش‌که بونده اسحق بن راهویه ایله شافعی ولیث بن سعد اونلره ملحقدرلر . شافعیه‌یه‌کوره عشانك دورت وقتی واردر : ١ — وقت فضیلت‌که اوّل وقتیدر ؛ ٢ — وقت احتیارکه قول اصحه کوره ثلث لیله قدردر ؛ ٣ — وقت جوازکه فجر صادقك طلوعنه قدردر ؛ ٤ — وقت عذرکه آقشام ایله یاتسی‌یی جمع ایدنه کوره آقشام نمازینك وقتیدر .

[٢] بوراده لف ونشر مشوش واردر . زیرا یدی رکعت آقشام ایله یاتسینك ، سکز رکعت‌ده اوکلن ایله ایکیندینك مجموع رکعاتیدر . «سنن» ابی داودده ینه ابن عباس رضی‌الله عنهمادن ودیکر طریقدن روایت اولونان بوحدیثده: « فِی غَیْرِ خَوْفٍ وَلَا سَفَرٍ = خوف اولمادیغی و سفرده بولونمادیغی حالده ... » زیاده‌سی اولدیغی کبی امام مالکك بونی ایشیتدیکنده : « اَرَی ذٰلِكَ کَانَ فِی مَطَرٍ = اویله آکلایورم‌که بو ، شدتلی یاغمور یاغدیغی برکونده اولمشدر » دیدیکی نقل ایدلمکده‌در . بو حدیث ، مسلم ایله نسائیده‌ده بوطرزده روایت ایدلمش ایسه‌ده امام مالکك سوزی یوقدر . مزدلفه‌ده مغرب ایله عشایی یاتسی وقتنده قیلمق حقنده بوتون امتك اتفاق واردر . علیه‌الصلاة والسلام افندیمز حضرتلری حجة الوداع کونی ظهر ایله عصری عرفاتده ، مغرب ایله عشایی مزدلفه‌ده ـ که بو مناسبتله اوراسی جَمْع تسمیه اولونور ـ قیلدیرمشلردر . باشقه زمان ومکانده جمعی ائمهٔ حنفیه ایله امام اوزاعی تجویز ایتمزلر . مع‌هذا خوف ، سفر ویاغمور عذرلرندن دولایی ظهر ایله عصری ،

٣٢٦ ۰ حَدِيثُ اَبِى بَرْزَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ فِى ذِكْرِ الصَّلَوٰاتِ. تَقَدَّمَ قَرِيباً . وَقَالَ فِى هٰذِهِ الرِّوٰايَةِ لَمّٰا ذَكَرَ الْعِشٰاءَ وَكٰانَ يَكْرَهُ النَّوْمَ قَبْلَهٰا وَالْحَدِيثَ بَعْدَهٰا .

مغرب ایله عشایی بعض شرطلر داخلنده جمعه قائل اولانلرده چوقدر . ابن عمر ایله عروة بن الزبیر رضی الله عنهم حضراتی وسعید بن المسیب ، عمر بن عبدالعزیز ، ابوبکر بن عبدالرحمن ، زهری ، ابو سلمه ، فقهای مدینه‌نك هپسی ، دها صوکرا کانلردن مالك ، شافعی ، احمد ابن حنبل تجویز ایتمشلردر . بونلره کوره شدتلی یاغمور جمعی تسویغ ایدن اعذار شرعیه‌دندر . دلیللری متنده‌کی حدیث ایله اومعناده اولان احادیث متعدده‌در . حنفیه ایسه بخاری ایله مسلمده مروی عبدالله بن مسعود رضی الله عنهك : « مٰا رَأَيْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلّٰى صَلٰاةً لِغَيْرِ وَقْتِهٰا اِلّٰا بِجَمْعٍ فَاِنَّهُ جَمَعَ بَيْنَ الْمَغْرِبِ وَالْعِشٰاءِ بِجَمْعٍ وَصَلّٰى صَلٰاةَ الصُّبْحِ مِنَ الْغَدِ قَبْلَ وَقْتِهٰا = رسول الله صلی الله علیه وسلمك جمعدن باشقه برده وقتنك خارجنده هیچ بر نمازقیلدیردیغنی کورمه‌دم. جمعده یعنی مزدلفه‌ده مغرب ایله عشایی برابر قیلدیردی وایرته‌سی کون صباح نمازینی وقتندن اول قیلدیردی » حدیثنه استناد ایدرلرکه بو حدیث حضرده اولسون سفرده اولسون هرهانکی ایکی نمازی جمع ایتمه‌نك جوازینی مشعر اولان بوتون احادیث ایله عملی ابطال ایتمشدر دیرلر . جمعه متعلق احادیث صحاحی‌ده جمع اولونان نمازلرك - اولکیسی آخر وقتنه تأخیر ، دیکری‌ده اول وقتنده قیلمق صورتیله تعجیل بویورولماسندن طولایی - بر آرایه کتیریلمش کبی کوروندکارینی وحقیقتده هر نماز وقتنده قیلنمش اولدیغنی ادعا ایدرلر . بوبابده‌کی مناظرات فقها اوزوندر . بوراده ذکری موافق دوشمز . یالکز انواع اختلافاتی کوسترمك ایچون شوقدرینی سویله‌یه‌لم که یاغمور اولمادیغی حالده یالکز چاموردن طولایی امام شافعی جمعی تجویز ایتمز . امام مالك ایله احمد ابن حنبل ایسه ایدرلر . امام احمد مرض وخوف علتلرینی‌ده یاغموره الحاق ایدر . چونکه شدتلی یاغمورده جمعك علتی مشقت اولنجه مرض ایله خوف‌ده بطریق الاولی علت جمع اولابیلیر . متأخرین شافعیه‌دن بعضلری‌ده بونی اختیار ایتمش ایسه‌ده امام شافعی بونی جائز کورمه‌مشدر . الیوم متروك اولان اجتهاداتدن بری‌ده وقت حضرده - فقط عادت ایتمه‌مك شرطیله - جواز جمعدرکه بورأیه ابن سیرین ، ربیعة الرأی ، اشهب ، ابن المنذر ، قفّال کبیر شاشی واصحاب حدیثدن بر جماعت موافقت ایتمشلردر . بونلرك مستندی متنده‌کی حدیثك مسلم طرفندن روایتنده : «ابن عباسه رسول الله صلی الله علیه وسلم بونی نیچون یاپدی ؟ دیه صوردیلر . امتنه زحمت اولماسون ایچون جوابنی ویردی » تعلیلانك بولونماسیدر . طبرانیده‌ده ابن مسعود رضی الله عنهدن رسول الله صلی الله علیه وسلمك ظهر ایله عصری ، مغرب ایله عشایی جمع بویوردیغی وسببی صورولنجه بونی امتمه حرج اولماسون دیه یاپدم جوابنده بولوندیغی روایت ایدیلیور . کذلك نسائی روایتنده‌ده ابن عباس رضی الله عنهمانك بردفعه‌ده بصره‌ده بر مشغولیتندن طولایی فاصله‌سز

ترجمه‌سی

(یعنی) ابو برزه (نضلة بن عبید اسلمی) رضی الله عنهك (اوقات صلوات حقنده بر آز یوقاریده کچن (٣٢٤ رقملی) حدیثی‌که بو روایتده (صحابئ مشارالیه) یاتسی نماز(لرینك وقتند)ن بحث ایدرکن : « (رسول الله صلی الله علیه وسلم) بو (نماز) دن اول اویومقدن و اوندن صوکراده اوطوروب قونوشمقدن خوشلانمازدی » (زیاده‌سی) واردر [١] .

٣٢٧ ۰ عَنْ اَنَسٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قٰالَ كُنّٰا نُصَلِّى الْعَصْرَ. ثُمَّ يَخْرُجُ الْاِنْسٰانُ اِلٰى بَنِى عَمْرِو بْنِ عَوْفٍ فَيَجِدُهُمْ يُصَلُّونَ الْعَصْرَ .

ترجمه‌سی

انس (بن مالك) رضی الله عنهدن :

شویله دیمشدر : بز (وقتیله) ایکیندی نمازینی قیلاردق . صوکرا انسان بنو عمرو بن عوف (یوردینـ)ـه کیدردی‌ده اونلری ایکیندی‌یی قیلیور بولوردی [٢] .

اولارق اوکلن ایله ایکیندی‌یی ، صوکراده ینه فاصله‌سز اولارق آقشام ایله یاتسی‌یی قیلدیردیغی ذکر ایدیلیورکه مسلمك روایتنه نظراً اومشغله برخطبه ایمش . ابن عباس حضرتلری خطبه‌یه ایکیندیدن صوکرا باشلامشلر ، کوکده یلدیزلر بلیرنجه‌یه قدر دوام ایتمشلر . صوکرا آقشام ایله یاتسی‌یی برلکده قیلدیرمشلر . لکن طبرانینك ابن مسعود روایتی بر آز یوقاریده ینه صحابئ مشارالیهدن روایت ایدیلدیکنی بیان ایتدیکمز بخاری ایله مسلم حدیثی ایله مردود اولدیغی کبی خوفده ، یاغمورده اولمقسزین مدینه‌ده جمع صلاتین بویورولدیغنه دائر اولان روایات ایله اکثر فقها عملی ترك ایله‌مشلردر . ترمذی ، کتابی ایچنده موجبنجه عملی ترك ایتمك خصوصنده علمانك اتفاق ایتدکلری یالکز بو حدیث ایله شارب خمرك دوردنجی دفعه‌سنده قتل اولوناجغی حقنده‌کی حدیثدن باشقه‌سی موجود اولمادیغنی سویلیور . (٣٣٥ ، ٤٢٥ ، ٤٢٦ و ٤٢٧ نجی حدیثلرده مراجعت .)

[١] یاتسیدن اول اویومق کراهت تنزیهیه ایله مکروهدر . زیرا اویقویه طالمقله یاتسی نمازینی فوت ایتمك قورقوسی واردر . مکرکه اویاندیراجق کیمسه بولونه . کذلك یاتسیدن صوکرا اوطوروب قونوشمقده - که بوکا سَمَر ومسامره دینیر - مکروهدر . چونکه بوده انسانی طاعتدن ، قیام لیلدن آلیقویدیغی کبی صباح نمازینك فوتنه‌ده سبب اولابیلیر . مع هذا مذاکرۀ علم ، مسافر آغیرلامق ، اهل وعیال ایله کوروشمك کبی خیرلی ایشلردن طولایی اویقویی برمدت تأخیر ایتمکده‌ده هیچ کراهت یوقدر .

[٢] بنو عمرو بن عوف مدینۀ منوره‌یه ایکی میل مسافه‌ده « قُبا » ده ساکن ایدیلر .

٣٢٨ . وَعَنْهُ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قالَ كانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّى الْعَصْرَ وَالشَّمْسُ مُرْتَفِعَةٌ حَيَّةٌ . فَيَذْهَبُ الذّاهِبُ اِلَى الْعَوالى . فَيَأْتِيهِمْ وَالشَّمْسُ مُرْتَفِعَةٌ . وَبَعْضُ الْعَوالى مِنَ الْمَدينَةِ عَلى اَرْبَعَةِ اَمْيالٍ اَوْ نَحْوِهِ .

ترجمه‌سی

ينه انس (بن مالك) رضى الله عنهدن :

شويله ديمشدر : رسول الله صلى الله عليه وسلم كونش هنوز يوكسك وديب ديرى ايكن ايكيندى نمازينى قيلديريردى . (نمازدن صوكرا) عوالى‌يه كيدن انسان اورايه واريردى‌ده كونش حالا يوكسك بولونوردى . ـ (راوى ـ كه يا انس ، يا اوندن روايت ايدن زهريدر ـ ديركه) عوالينك بعض (يرلر)ى مدينه‌يه دورت ميل ، يا اوكا ياقين (مسافه)ده‌در [١] .

رنجبر اولدقلرى ايچون ايكيندى نمازينى اول وقتندن تأخير ايدرلرمش ديمك اوليور . بوندن رسول الله صلى الله عليه وسلمك صلاة عصرى تعجيل ايله اول وقتنده قيلديردقلرى معناسى چيقارلر وارسه‌ده شارح عينى حديثك موقوف اولديغنه باقارق بو حكمى ضعفه اوغراتمق طرفنه ميل ايديور . لكن بخارينك متعاقباً روايت ايتديكى حديث‌ده عينينك اعتراضنه حق ويرديرميه‌جك كبى كورونيور . روايت شودر : ابو امامه اسعد بن سهل رضى الله عنه ـ كه صغار صحابه‌دندر ـ شويله ديور : بردفعه عمر بن عبدالعزيز رضى الله عنهك آرقاسنده صلاة ظهرى قيلدق . صوكرا انس بن مالك رضى الله عنه كيتدك كه ايكيندى‌يى قيليوردى . اوكا : « عموجه‌جغم ، شو قيلديغك نه نمازيدر ؟ » ديه صوردم . « ايكيندى نمازيدر ، بو نماز رسول الله صلى الله عليه وسلم ايله وقتيله قيلديغمز نمازدر » ديدى . اهل حديثجه صحابه‌نك « شويله ياپاردق ، بويله ايدردك » ديه روايتلرى بحث اولونان فعللرك عهد جليل نبويده امر وياهيچ دكلسه تقرير بويورولان فعللرينه محمول اولوب بوكبى احاديث موقوفه‌لرى مرفوع حكم وقوتنده‌در . بالخصوص بو حديثك نسائى روايتنده : كانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّى الْعَصْرَ .. الخ » صورتنده وارد اولماسى مرفوع اولديغنه شبهه براقيور .

[١] « عوالى » مدينه جوارنده نجد جهتنه طوغرو مسكون اولان يرلرك اسميدركه الك ياقين معموره‌سى ايكى ، الك اوزاق يرلرى آلتى الى سكز ميل مسافه‌ده ايدى . بونك ايچون بو حديثك راويلرى كاه بويله دورت ميل تقدير ايتدكلرى كبى كاه ايكى ، كاه آلتى ، كاه اوچ ميل ديدكلرى‌ده واردر . مسافه بياندن مقصد ايكيندى نمازينى رسول الله صلى الله عليه وسلمك تعجيل بويوردقلرينى آكلاتمقدر . بو موقعك اسمى (٧٨) نجى حديث‌ده‌ده كچمشدى .

٣٢٩ . عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُما اَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قالَ اَلَّذى تَفُوتُهُ صَلاةُ الْعَصْرِ كَاَنَّما وُتِرَ اَهْلَهُ وَمالَهُ .

ترجمه‌سی

(عبدالله) بن عمر رضى الله عنهمادن :

شويله ديمشدر . رسول الله صلى الله عليه وسلم بويوردى كه ايكيندى نمازينى قاچيران كيمسه صانكه اهل (وعيال)نى ده ، مالنى ده اللدن قاچيرمش ، (هلاكلريله مصاب اولمش) كبيدر [١] .

٣٣٠ . عَنْ بُرَيْدَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّهُ قالَ فى يَوْمٍ ذى غَيْمٍ بَكِّرُوا بِصَلاةِ الْعَصْرِ . فَاِنَّ النَّبِىَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قالَ مَنْ تَرَكَ صَلاةَ الْعَصْرِ فَقَدْ حَبِطَ عَمَلُهُ .

ترجمه‌سی

بُريدة (بن الحُصَيْب اسلمى) [٢] رضى الله عنهدن :

بولوطلو بر كونده شويله ديمشدر : ايكيندى نمازينى تعجيل

---

[١] اهل واولادى قتل اولونمش ، ثروت وسامانى تلف اولمش كيمسه‌نك مصيبتى نه قدر بويوك ايسه بر ايكيندى نمازينى كچيرن كيمسه‌نك مصيبتى‌ده اوقدر بويوكدر . بو نمازك كچيريلمه‌سى يا غروب شمسه ، يا وقت مختاردن صوكرايه ، يا اصفرار شمس زماننه قدر عمداً تأخير ايتمكدر . صلوات خمس ايچندن ايكيندينك تخصيصى حقنده دورلو دورلو توجيهات وارسه‌ده الك طوغروسو جناب حق ايسته‌ديكى نمازه ايسته‌ديكى فضيلتى تخصيص ايتمش ديمكدر .

[٢] خيلى رواياتى اولان بر صحابئ جليلدر . (٦٢) سنۀ هجريه‌سنده مروده غزاده ايكن وفات ايتمشدر . خراسان ديارنده عالم جماله الك صوك انتقال ايدن صحابيدر . مشار اليهك قصۀ اسلامى‌ده ذكره شاياندر . رسول الله صلى الله عليه وسلم افندمزه طرف حقدن هجرته اذن چيقديغى زمان معيت رسالتپناهيلرنده ابوبكر الصديق ايله مولاسى عامر بن فُهَيره رضى الله عنهما اولديغى حالده مكه‌دن كيزليجه مدينه‌يه طوغرو يوللانمشلردى . سوء قصده عزم ايتمش اولان كفرۀ قريش‌ده كنديلرينى بولوب كتيرنه بويوك مكافاتلر وعد ايتدكلرى ايچون كنذركاهده‌كى قبائلدن بو وعدى طويانلر طمعه قاپيلوب يوللرده تعرضه حاضرلانمشلردى . اوجمله‌دن اولارق

ایدیکز [١] . زیرا نبی اکرم صلی الله علیه وسلم : « هر کیم صلاة عصری (عمداً) ترك ایدرسه عملی باطل اولور . » [٢] بویوردی .

بُریدة بن الحُصَیب اَسْلَمیٔ سَهْمی ده ـ کندی روایتنه نظراً ـ بنوسهمدن یتمش سواری ایله برلکده بلکه راستلارم دیه چیقمشدی . قارشیلاشدقلرنده نبی خدا وبدرقۀهدی علیه اکمل التحایا افندیمز : « سکا کیم دیرلر ؟ » دیه صورمشلر . «بریده !» دینجه همان ابوبکر الصدیق رضی الله عنه دونوب : « قَدْ بَرَدَ اَمْرُنا وَصَلُحَ = محقق بزم ایش سرینله‌دی و صلاح بولدی » دیه‌رك تفاؤل بویورمشلردر . صوکرا « کیملردنسك ؟ » دیه سؤال بویورمشلر . « اَسْلَم دنم » جوابنی آلنجه « سَلِمْنا = سلامتی بولدق » بویورمشلردر . صوکرا : « اسلمك هانکی قولندن ؟ » دیه صورمشلر . « بنوسهمدن » جوابنی آلنجه « خَرَجَ سَهْمُكَ یا اَبا بَكْرٍ = یا ابابکر ، سنك سهمك ، نصیبك چیقدی » بویورمشلردر . اوندن صوکرا صیرا بریده‌یه کلوب رسول اکرم صلی الله علیه وسلم افندیمزه : « یا سن کیمسك ؟ » دیه صوردی . « اَنا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ رَسُولُ اللهِ » جوابنی آلنجه « اَشْهَدُ اَنْ لا اِلٰهَ اِلاَّ اللهُ وَاَنَّ مُحَمَّداً عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ » دیوب بوقدر بوزوق برنیت ایله چیقمشکن کندیسی ده ، برابر کتیردکاری ده هپ بردن ایمان ایتدیلر . سبحان مقلب القلوب ! بریده رضی الله عنه : « الله‌ه حمدوثنا ایده‌رم که بزلر مکره اولمایارق طوعاً مسلمان اولدق » دیرمش . ایرته‌سی کون بریده‌ده : « یارسول الله ، یانکده لوا اولمقسزین مدینه‌یه کیرمه‌ك مناسب دکلدر » دیمش . وباشندن صاریغنی چوزوب مزراغنك اوجنه باغلامش ، مدینه‌یه کیرنجه‌یه قدر ألنده لوای محمدی اولارق اوکلری صیرا یورومش طورمش . (رضی الله عنه .)

[١] بولوطلو کونده تعجیلك حکمتی کونشك غیر مرئی اولماسندن طولایی نمازی وقت مختاردن صوکرایه براقق ، یاخود فرقنده اولمقسزین غروبه قاووشمق قورقوسیدر . بوندن طولایی فقهای حنفیه بیله بولوطلو کونده صلاة عصرك تعجیلنی مستحب کورمشلردر .

[٢] عصاتی تکفیر ایدن خوارج بو حدیثی کندیلرینه سند اتخاذ ایده‌رك « وَمَنْ یَكْفُرْ بِالْاِیمانِ فَقَدْ حَبِطَ عَمَلُهُ = هر کیم ایمان ایدیله‌جك شیئه کفر ایدر ، تصدیق ایتمزسه عمل صالحی هبا اولور » آیت کریمه‌سنی مفسر احادیث شریفه‌دن عدایدرلر . حال بوکه برآز دقت ایدیلسه ایش اونلرك دیدکاری کبی اولورسه آیتك مفهومی ایله حدیثك منطوق متعارض چیقار . چونکه آیت کریمه‌نك مفهومی : « ایمان ایدیله‌جك شیئه کافر اولمایانك عملی باطل اولماز » ایکن حدیثك منطوقی : « صلاة عصرك فرضیتنه ایمان ایتدیکی حالده ترك ایدن کیمسه‌نك عملی باطل اولور » صورتنده‌در . اوحالده بو نمازی ترك ایده‌نك ثواب عملی ـ صوکرادن قضا ایتسه بیله ـ هدر اولور ، یاخود آزالیر ، یاخود دیکر اعمال صالحه‌سنك

٣٣١ . عَنْ جَرِيرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قالَ كُنّا مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَنَظَرَ اِلَى الْقَمَرِ لَيْلَةً . فَقالَ اِنَّكُمْ سَتَرَوْنَ رَبَّكُمْ كَما تَرَوْنَ هٰذَا الْقَمَرَ . لا تُضامُونَ فی رُؤْیَتِهِ فَاِنِ اسْتَطَعْتُمْ اَنْ لا تُغْلَبُوا عَلٰى صَلاةٍ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ غُرُوبِها فَافْعَلُوا . ثُمَّ قَرَأَ وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ الْغُرُوبِ .

ترجمه‌سی

جریر (بن عبدالله البَجَلی) رضی الله عنهدن :

شویله دیمشدر : برکیجه نبی اکرم صلی الله علیه وسلم ایله برلکده بولونیوردق . (آیك اون دردینه مصادف ایدی .) قمره باقوب بویوردی که شو آیی ناصل رؤیتندن هیچ بریکز محروم اولمقسزین (یاخود بری بریکزه کوسترەبیلمك ایچون صیقیشوب اوست اوسته بیغیلماکزه حاجت قالمقسزین هیچکز زحمتسزجه [١] کوره‌بیورسه‌کز ربکزی (تعالی وتقدس حضرتلرینی) ده اویله‌جه کوره‌جکسکز [٢] .

ثوابلری کندیسنه توبه‌سنه موقوفاً آنجق ویریلیر ، یاخودده (٣٣٢) نجی حدیثده بیان اولونان ملائکه‌نك حسن شهادتندن محروم قالیر کبی زجر وتشدیدی حائز معنالرله تأویل ایتمك جهتی تعین ایتمش اولور .

[١] بو تردیدلی ترجمه متنده‌کی « تُضامُونَ » لفظنك « تَضامُّونَ » صورتنده‌ده روایت ایدلمش اولدیغندن ناشیدر . قوس ایچنده‌کی الفاظ ایکنجی طرز روایتك ترجمه‌سی اولمش اولور . زحمتسزجه کورمکدن مقصد عجبا کورونیوردی ، کورونمیوردی ؟ دیه آرامق زحمتنه قاتلانمقسزین کوك یوزنده آیی ، کونشی کورور کبی آشکار کورمکدر .

[٢] بو ، مرئی‌یی مرئی‌یه دکل ، رؤیتی رؤیته تشبیهدرکه بالجمله کتب احادیثده‌کی روایات عدیده‌نك الفاظی هپ بونی مؤیددر . یوم قیامتده عبادالله مؤمنینه ربلرینك جمال پاکنی بلا حجاب رؤیت ومشاهده میسر اولاجغنه ـ معتزله ایله خوارجدن باشقه ـ طوائف اسلامیه‌دن هیچ برینك شك و شبهه‌سی یوقدر . بوکا متعلق حدیثلری ـ ایچلرنده ابو بکر ، علی ، معاذ بن جبل ، ابن مسعود ، ابو موسی الاشعری ، ابن عباس ، ابن عمر ، حذیفه ، ابوامامه ، جابر بن عبدالله ، انس ، عمار ، زید بن ثابت ، عبادة بن الصامت رضی الله عنهم اجمعین کبی اکابر مهاجرین وانصار بولونان ـ لااقل یکرمی قدر صحابی روایت ایتمش اولدقلرندن بونلر معنیً متواتر اولدقلری کبی « وُجُوهٌ یَوْمَئِذٍ ناضِرَةٌ اِلٰى رَبِّها ناظِرَةٌ » ایله « كَلاّ اِنَّهُمْ

آرتق كونشك طلوعندن ده ، غروبندن ده اولكى نمازلرك هيچ برندن آليقونماق

عَنْ رَبِّهِمْ يَوْمَئِذٍ لَمَحْجُوبُونَ » آيت كريمه‌لری ده بودعوايی مؤيددر . سورۀ يونسده‌كی « لِلَّذِينَ اَحْسَنُوا الْحُسْنٰى وَزِيَادَةٌ » آيت كريمه‌سنده اولان (زياده) يی ده رسول‌الله صلی الله عليه وسلم ـ انسك ، ابیّ بن كعبك ، كعب بن عُجْره نك روايتلرينه نظراً ـ ربمز تعالى وتقدس حضرتلرينك وجه كريمنه نظر ايله تفسير بويورمشلردر . رؤيت باری‌يی استبعاد و انكار ايدن معتزله ايله خوارج خالق مخلوقه ، باخصوص موجودات ماديه‌يه تشبيهدن صاقينمقده افراط كوستره‌رك نصوصك متواتر اولانلرینی تأويله ، اولمايانلرینی انكاره قالقيشيور و اهل سنت والجماعه‌يه سز اللهی بزه بكزه‌ديورسكز ديه هجوم ايديورلر . حال بوكه اهل سنت ايچنده حق جل وعلايی اشيای ماديه قبيلندن ظن ايدوب ده ماديات عالم سفلی رؤيت ايديلير كبی رؤيت اولونور دين يوقدر كه كنديلرينه بو يوزدن هجوم ايتمك محق اولسون . اونلر تأويله محتاج اولمايان متواتر ، يا مستفيض وشايع خبرلره استناداً بو اعتقادده بولونيور ومخبر صادقك بيلديرديكی اخبار صادقه‌يی انكاره محل يوقدر ديورلر . هم ده تأويل و انكاره نه‌دن احتياج اولسون ؟ رؤيت ابصار ديديكمز حقيقتده كوزك دكل ، روحك فعلی دكيلدر ؟ اشيايی حقيقتده كورن بنم . كوزم بر آلتدن ؛ كوزلك ، دوربين ، خرده‌بين كبی ماديانی كوسترمكه يارار بر آلت قاصره‌دن باشقه برشی دكلدر . كوز ايله كوروله‌بين اشيانك برطاقيمی ـ ضيايی شرائط معينه دائره‌سنده تكثيف ايدن بو آلات مُعيّنه سايه‌سنده وينه كوز واسطه‌سيله ـ كوروله بيلديكی كبی ضيايی برطرف ايتدكدن صوكرا راديوسقوپی سايه‌سنده رونتكن شعاعلرینی ده ، غيرشفاف برحائل آرقاسنده‌كی برچوق اشيايی ده كوزمز بزه كوستريور . ديمك كه كوزمز بعض شرائطك تحقق ايتمه‌سی ، ياخود بعض موانعك برطرف اولماسی سايه‌سنده احوال عاديه‌ده كوره‌مه‌ديكمز مثلا بر مشتری . يازحل پيكنی ؛ بر طامله قانده‌كی ميليونلرجه حيوانجقلری ، ديده‌لردن مستور اولان عظام واحشامزی بزه ، يعنی مبصر ومدرك حقيقی اولان نفسمزه . روحمزه كوستره‌بيليورمش . بوكا قياساً شروط رؤيتك ـ تعبير ديكرله رؤيت ناملی ويرديكمز ادراك مخصوص نفسيمزك شروط حصولنك ـ تبدلی سايه‌سنده اليوم غير مرئی اولان شيلرك بزه مرئی حاله كلمه‌سنه نه مانع واردر ؟ ديه‌بيليرز . بركره عالم آخرتده حاكم اولان قوانين تكون وبقا بو بيلديكمز قوانينه هيچ ده بكزه‌مز . موت وفنا دينيلن معنی كنديسندن مرتفع اولان بر عالم هيچ بورايه بكزرمی ؟ بوراده نيجه شيلرك رؤيتنه حائل اولان شروط ماده‌نك كنديلری بيله اوراده حائل اولمايه‌بيلير . ايچنده بولونديغمز عالم ماديده بيله تهذيب نفسه موفق اولمش برچوق ارباب كمالاتك ديده‌لرندن پرده وحجاب صييريلوب يوقاريده موضوع بحث اولان آلات مُعيّنه‌يه بيله محتاج اولمقسزين هركسك كوزينه منكشف اولمايان شيلری كورمك ، حتی غير مادی اولان جن وملائكه‌يی مشاهده ايلمك كنديلرينه ميسر اولمشدر .

الكزدن كليرسه [١] (اوكا) چاليشكز . ـ صوكرا (جرير رضی الله عنه) وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ الْغُرُوبِ [٢] آيت كريمه‌سنی اوقومش .

٢٣٢ · عَنْ اَبِی هُرَيْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ يَتَعَاقَبُونَ فِيكُمْ مَلَائِكَةٌ بِاللَّيْلِ وَمَلَائِكَةٌ بِالنَّهَارِ . وَيَجْتَمِعُونَ فِی صَلَاةِ الْفَجْرِ وَصَلَاةِ الْعَصْرِ . ثُمَّ يَعْرُجُ الَّذِينَ بَاتُوا فِيكُمْ فَيَسْأَلُهُمْ وَهُوَ اَعْلَمُ بِهِمْ كَيْفَ تَرَكْتُمْ عِبَادِی ؟ فَيَقُولُونَ تَرَكْنَاهُمْ وَهُمْ يُصَلُّونَ . وَاَتَيْنَاهُمْ وَهُمْ يُصَلُّونَ .

اوته‌كی عالمده‌ده يا اصلاً مهذب اولمش ، يا اهوال بعث ونشور ايله ؛ ياخودده برمدت دوام ايدن عذاب جحيم ايله كسب صفا ايتمش موحدينك هيچ ده بوكونكی شرائطه بكزه‌مه‌ين شرائط كونيه داخلنده موقفده وعالم جنانده رؤيت باری نعمت عظماسنه مظهر اولملرينه ، اهل نارك ده رؤيته حائل شرائط ايچنده حجاب وخسران ايچنده قالملرينه مانع عقلی يوقدر . بودعوامزه قارشی سرد ايديله‌جك اعتراضاتك كافه‌سی بو عالمده‌كی شرائطه نظراً و « قياس الغائب على الشاهد » نامی ويريلن دليل فاسد جمله‌سندندر . حال بوكه باقيلسه بو عالمده بيله « فلان شيئك رؤيتی محالدر » دعواسی مسموع اولماز . زيرا رؤيتی محال ظن اولونان نيجه شيلر بالفعل رؤيت ايديلمشدر . داها نه‌لرك رؤيت ايديله‌بيله‌جكنی ده شيمديدن تخمين ايتمك ممكن دكلدر . خلاصه مابعد موتی ماقبلنه قياس ايتمك جائز دكلدر . « اَلنَّاسُ نِيَامٌ. فَاِذَا مَاتُوا انْتَبَهُوا = انسانلر اويقوده‌در . اولدكلری وقت اويانيرلر . »

[١] يعنی بوايكی نمازی قيلمقدن آليقويه‌جق صباح اويقوسی ، كوندوزكی آليش ويريش مشغله‌لری كبی موانعی برطرف ايتمك الكزدن كليرسه ديمكدر . مسلم روايتده تصريح ايديلديكی اوزره كونشك طلوعندن اولكی نماز صلاة فجر ، غروبندن اولكی نمازده صلاة عصردر . صلوات مفروضه‌نك هپسی ده فضيلتده متساويدر . آنجق هربرينك كنديسنه خاص برمزيت ايله ديكرلرندن ممتاز اولماسنه‌ده مانع يوقدر . بوايكی وقته خاص اولان فضيلت ومزيت بوندن صوكراكی حديث شريفده ملائكۀ ليل ايله ملائكۀ نهارك زمان اجتماعلری و اعمال مؤمنينك بارگاه رب عزته رفع وعرضی كبی خصوصيتلر اولوب بوايكی وقتده حضور خدايه چيقان اعمالك مكافاتی‌ده يوم آخرتده حضورده مشاهدۀ ديدار اولمق يك ياقيشير .

[٢] آيت كريمه‌نك مآل عاليسی : شمسك طلوعندن اولده ، غروبندن اولده ربكه تسبيح وتحميد ايله . اهـ . والله اعلم .

ترجمه‌سی

ابوهریره رضی الله عنهدن :

شویله دیمشدر [١] : رسول الله صلی الله علیه وسلم بویوردی که (هر کون) بر طاقیم ملائکه کیجه‌لین ، دیکر طاقیم ملائکه‌ده کوندوزین یکدیکری متعاقب سزه کا(وب ایچکزده قال)یرلر . بونلر صباح ایله ایکیندی نمازلرنده بولوشدقدن صوکرا (اولجه) ایچکزده قالمش اولانلر سمایه عروج ایدرلر [٢] . ربلری (تعالی وتقدس حضرتلری نماز قیلمش قوللرینك) حاللرینه اعلم ایکن (ینه) اوملکلره : « قوللرمی

[١] اك مفصل روایت ابن خزیمه‌نك « صحیح » نده مرفوعاً واقع اولان روایتدرکه ترجمه‌سی شودر: « کیجه ملائکه‌سی ایله کوندوز ملائکه‌سی صباح ایله ایکیندی نمازلرنده سزده برله‌شیرلر. صلاة فجرده اجتماع ایتدکدن صوکرا کیجه ملائکه‌سی (سمایه) صعود ایدوب کوندوز ملائکه‌سی قالیرلر . صلاة عصرده‌ده برله‌شیرلر. (بودفعه‌ده) ملائکهٔ نهار صعود ایدوب ملائکهٔ لیل قالیرلر . (صعود ایدنلره) ربلری تعالی وتقدس حضرتلری ... سؤال ایدر الخ . » دیکر روایات هپ بو روایتك مختصرلریدر. حافظ ابو نُعَیْم ك روایتنده ایکی طاقیم حارسلر ، یعنی ملائکهٔ لیل ایله ملائکهٔ نهار صباح نمازنده بولوشوب سلاملاشیرلر . اوندن صوکرا کیجه ملکلری صعود ایدوب کوندوز ملکلری قالیرلر . » دینیلمشدرکه بو روایته نظراً هر ایکی وقتده نزول ملائکه واقع اولورسه‌ده صعودلری یالکز صلاة فجردن صوکرا اولمش اولور . بونی مؤید اولارق ابو هریره رضی الله عنهك : « کیجه ملکلری کوندوز ملکلریله صلاة فجرده بولوشورلر. ایسترسه‌کز وَقُرْآنَ الْفَجْرِ اِنَّ قُرْآنَ الْفَجْرِ كَانَ مَشْهُوداً آیت کریمه‌سنی اوقویکز » دیدیکی‌ده روایاتده واردر . روایتك بو صورتنده‌ده هر ایکی صنف ملائکه‌نك نزول وعروجنده تعاقب واقع اولور. وایکی روایت بیننده تعارض اولماز . بو تقدیرجه تعاقبك صورتی شویله اولمش اولور : ایکیندی نمازنده کیجه ملکلری اینرلر . صباح نمازنده سمادن اینن کوندوز ملکلریله بولوشوب اورایکیندی‌یه قدر برلکده بولونورلر. ایکیندی قیلندقدن صوکرا برکون اول نزول ایدن کیجه ملکلری عروج ایدوب اونلرك یرینه یکیدن نزول ایدن کیجه ملکلری قائم اولور وکوندوز ملکلریله برابر صباح نمازی قیلینئنجه‌یه قدر قالیرلر. صباح نمازندن صوکرا برکون اول نزول ایدن کوندوز ملکلری عروج ایدوب کیجه ملکلری یکیدن نزول ایدن کوندوز ملکلریله برلکده ایکیندی نمازینه قدر قالیرلر ، وهلم جراً ، بو صورتده هراینی طائفه برکون برکیجه بنی آدم ایله برابر جماعتلرده حاضر بولونمش اولورلر.

[٢] هرایکی طاقیم ملائکه‌نك نماز وقتنده ورود وصدوری ومسلمانلرله برلکده نمازده حاضر اولملری مؤمنین بنی آدم حقنده برلطف وکرم الٰهیدرکه ملکلری جناب حق انسانلرك احسن احوالنه مطلع قیلوب حقلرنده حسن ثنا وشهادتده بولوندورمش اولیور . فلله الحمد والمنة.

نه حالده براقدیکز؟ » دییه صورار. اونلرده : « اونلری نماز قیلارلرکن براقدق . نیته‌کیم نماز قیلارلرکن بولمشدق » جوابنی ویریرلر [١] .

٣٣٣ . وَعَنْهُ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِذَا اَدْرَكَ اَحَدُكُمْ سَجْدَةً مِنْ صَلَاةِ الْعَصْرِ قَبْلَ اَنْ تَغْرُبَ الشَّمْسُ فَلْيُتِمَّ صَلَاتَهُ . وَاِذَا اَدْرَكَ سَجْدَةً مِنْ صَلَاةِ الصُّبْحِ قَبْلَ اَنْ تَطْلُعَ الشَّمْسُ فَلْيُتِمَّ صَلَاتَهُ .

ترجمه‌سی

ینه ابوهریره رضی الله عنهدن :

شویله دیمشدر : رسول الله صلی الله علیه وسلم بویوردی که بریکز ایکیندی نمازندن بر سجده‌یی [٢] کون باتمادن اول یتیشدیره‌جك اولورسه نمازینی

[١] مؤمنینك یکدیکره حسن شهادت ایتملری مشهود له حقنده عندالله وسیلهٔ رحمت اولدیغی ایچون ملائکه‌نك مؤمنلر حقنده‌کی بوشهادتلری‌ده البته باعث رحمت الٰهیه‌در . جانب حقدن بو سؤاللرك کندیلرینه ایرادی بو جوابلری آلوب رحمته بهانه قیلمق حکمتنه مستند اولدیغی کبی آدم علیه الصلاة والسلامك زمان خلقت واستخلافنده ملائکه‌نك « اَتَجْعَلُ فِيهَا مَنْ يُفْسِدُ فِيهَا وَيَسْفِكُ الدِّمَاءَ وَنَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ وَنُقَدِّسُ لَكَ = یارب ، یرده اورایی فساده ویره‌جك ودورلو دورلو قانلر دوکه‌جك مخلوقاتمی یاراته‌جقسك ؟ ایشته بز ذات پاك اقدسکه تسبیح وتحمید ایدوب وحق احق الوهیتکده تقدیس ایله مشغول اولوب طوریورز » دیمه‌لرینه قارشی « اِنِّي اَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُونَ = شبهه‌سزکه بن سزك بیلمه‌دکلرکزی بیلیرم » جواب سبحانیسنی تحقیقاً کندیلرینی الزام ایله طینت آدمیه‌دن بیله تسبیح وتحمید وتقدیس صادر اولا بیله‌جکنی اعتراف ایتدیرمك حکمتندن‌ده خالی اولماسه کرکدر . عبادات وطاعتمزه مطلع اولان بو ملکلر اصح اقواله کوره خیر وشر اعمالمزی یازمقله موکل اولوب مادام الحیاة یانمزده طوران وبعدالممات قبرمزك باشندن آیریلمایان حفظه‌دن باشقه ملکلردر .

[٢] بورادە سجده‌دن مقصد رکوع وسجودیله برابر بر رکعت دیمکدر . بر رکعت سجود ایله تمام اولدیغی ایچون جزؤ اخیرینك اسمیله تسمیه بویورولمش اولیور . نته‌کیم بو تفسیر بخارینك ینه ابوهریره‌دن اولان دیکر روایتنده - صلاة صبح صلاة عصردن اول ذکر ایدیلك

تماملاسون [١] . صباح نمازندن‌ده بر سجده‌یی کون طوغمادن یتیشدیره‌جك اولورسه نمازینی تماملاسون [٢] .

صورتیله -عین معنانك- « سَجْدَةً » یرینه « رَكْعَةً » لفظیله ایراد بویورلمش اولماسیله ثابتدر. احمد بن منیعك « مسند » نده‌ده (رکعة) لفظی ایله ، فقط صددنده اولدیغمز حدیثك ترتیبنه كوره اولا صلاة عصر ذکر ایدیله‌رك روایت اولونمشدر. «سنن» نسائی ایله «صحیح» ابن حبان‌ده ایسه : «اِذَا اَدْرَكَ اَحَدُكُمْ اَوَّلَ السَّجْدَةِ مِنْ صَلَاةِ الْعَصْرِ الخ» صورتنده مرویدر .

[٢] «تماملاسون» معناسنه اولان « فَلْيُتِمَّ » یرینه «سنن» بیهقی‌ده « فَقَدْ اَدْرَكَ == او نمازی یتیشدیرمش اولور» صورتنده روایت اولونمشدر. بو روایتده: « صباح نمازینك طلوع شمسدن اول بر، طلوعدن صوكراده بر رکعتنی یتیشدیریرسه نمازی یتیشدیرمش اولور» دینیلمشدر.

« مَنْ صَلَّى رَكْعَةً مِنَ الْعَصْرِ قَبْلَ اَنْ تَغْرُبَ الشَّمْسُ ثُمَّ صَلَّى مَا بَقِيَ بَعْدَ غُرُوبِ الشَّمْسِ فَلَمْ تَفُتْهُ الْعَصْرُ. وَقَالَ مِثْلَ ذٰلِكَ فِي الصُّبْحِ == هركیم ایکیندینك بر رکعتنی کون باطمادن یتیشدیردکدن صوكرا قالانی بعد الغروب قیلارسه ایکیندی‌یی قاچیرمامش اولور. صباح نمازی ایچون‌ده بویله سویله‌دی » روایتی ایسه اتمام حقنده‌کی امرك ادراك وعدم فوات معناسنه كلدیكنده دها زیاده صراحتی حائزدر .

[٢] یوقاریدن بری ذکر ایدیلن احادیث ایله او معناده وارد اولان اخبار عدیده‌یه بناءً غروبدن اول ایکیندی نمازینك بر رکعتی قیلندقدن صوكرا کون باتارسه نماز باطل اولمایوب اتمامی لازم كلدیكنده فقهانك اتفاقی واردر . صباح نمازی حقنده‌ده جمهورك قولی بودر. بالعکس فقهای حنفیه صلاة صبح اتمام ایدیلمه‌دن کون دوغارسه نماز باطل اولور دیرلر. بطلان صلاتك اونلره كوره علت وقت نهیك داخل اولماسیدر . فقهای حنفیه‌دن طحاوی بو صورتده صلاة فجرك ادراك ایدیلمش اولاجغنه دائر اولان حدیثلری تأویل ایده‌رك ادراکه صبینك حین بلوغی ، حائضك زمان طهری ، کافرك آن اسلامی صباح نمازندن آنجق بر رکعت یتیشدیره‌بیله‌جك وقته مصادف اولورسه كندیلرینه او نماز فرض اولور معناسنی ویریور . اوكا قارشی‌ده بخارینك : «مَنْ اَدْرَكَ رَكْعَةً مِنَ الصَّلَاةِ فَقَدْ اَدْرَكَ الصَّلَاةَ == هركیم نمازك بر رکعتنی ادراك ایدرسه او نمازی ادراك ایتمش اولور» ، نسائینك : «مَنْ اَدْرَكَ رَكْعَةً مِنَ الصَّلَاةِ فَقَدْ اَدْرَكَ الصَّلَاةَ كُلَّهَا اِلَّا اَنَّهُ يَقْضِي مَا فَاتَهُ == هركیم نمازك بر رکعتنی ادراك ایدرسه او نمازك بوتوننی ادراك ایتمش اولور. شوقدركه یتیشدیره‌مه‌مش اولانی قضا ایتمش اولور » ، بیهقینك‌ده دها صریح اولان : «مَنْ اَدْرَكَ رَكْعَةً مِنَ الصُّبْحِ قَبْلَ اَنْ تَطْلُعَ الشَّمْسُ فَلْيُصَلِّ اِلَيْهَا اُخْرٰى = هركیم صباح نمازندن بر رکعتی کون طوغمادن

٣٣٤ . عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا اَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ اِنَّمَا بَقَاؤُكُمْ فِيمَا سَلَفَ قَبْلَكُمْ مِنَ الْاُمَمِ كَمَا بَيْنَ صَلَاةِ الْعَصْرِ اِلَى غُرُوبِ الشَّمْسِ . اُوتِيَ اَهْلُ التَّوْرَاةِ التَّوْرَاةَ فَعَمِلُوا . حَتّٰى اِذَا انْتَصَفَ النَّهَارُ عَجَزُوا . فَاُعْطُوا قِيرَاطًا . ثُمَّ اُوتِيَ اَهْلُ الْاِنْجِيلِ الْاِنْجِيلَ فَعَمِلُوا اِلَى صَلَاةِ الْعَصْرِ . ثُمَّ عَجَزُوا . فَاُعْطُوا قِيرَاطًا قِيرَاطًا . ثُمَّ اُوتِينَا الْقُرْاٰنَ فَعَمِلْنَا اِلَى غُرُوبِ الشَّمْسِ فَاُعْطِينَا قِيرَاطَيْنِ قِيرَاطَيْنِ . فَقَالَ اَهْلُ الْكِتَابَيْنِ اَيْ رَبَّنَا اَعْطَيْتَ هٰؤُلَاءِ قِيرَاطَيْنِ قِيرَاطَيْنِ . وَاَعْطَيْتَنَا قِيرَاطًا قِيرَاطًا . وَنَحْنُ كُنَّا اَكْثَرَ عَمَلًا . قَالَ اللّٰهُ هَلْ ظَلَمْتُكُمْ مِنْ اَجْرِكُمْ مِنْ شَيْءٍ ؟ قَالُوا لَا . قَالَ فَهُوَ فَضْلِي اُوتِيهِ مَنْ اَشَاءُ .

ترجمه‌سی

عبدالله بن عمر رضی الله عنهمادن :

شویله دیمشدر: رسول الله صلی الله علیه وسلمدن (شو تمثیلی) ایشیتدم. بویوروبوردی كه سزدن اول كلن امتلره نسبتله سزك (دنیاده مدت) بقاكز (بوتون كونه نسبتله) ایکیندی نمازندن غروب شمسه قدر (اولان مدت كبی)در [١] . اهل توراته

یتیشدیریرسه اوكا بر رکعت دها ضم ایتسون » حدیثلری ایله احتجاج ایدیلیور . شارح بخاری عینی‌ده ادراك صلاة فجره عائد حدیثلرك اوقات کراهت حقنده‌کی احادیث نهی ایله منسوخیتنی ادعا ایتمكله برابر اوزون اوزادی‌یه تعلیلات فقهیه‌ده بولونیور . حاصلی بو ، بین الفقها بك نزاعلی بر مسئله اولدیغندن تفصیلنی کتب فقهیه‌ده آرامق اقتضا ایدر .

بو حدیث نمازك بر جزئنی وقتنده ، باقیسنی وقتك خارجنده قیلان کیمسه‌نك نمازی ادامیدر؟ قضامیدر ؟ رکعتك هانکی جزئنده امامه یتیشیلیرسه ادراك ایدیلمش اولور ؟ جمعه‌نك هانکی جزئنده امامه اویارسه جمعه‌یی ادراك ایتمش صاییلیر ؟ كبی برچوق مسائل اجتهادیه‌یه دها قاپی آچیوركه بونلرك‌ده تفصیللرینی وفقهانك او خصوصلرده‌کی اختلافلرینی اوکرنمك ایچون کتب خلافیه‌یه باقمالیدر . هر حالده وقت نمازینی بلاعذر بویله طار بر زمانه‌قدر تأخیر ایتمك كناهدر.

[١] صلاة عصره عائد حدیثلر میاننده بخارینك بو مثل نبوی‌یی ذکر ایتمه‌سنه سبب ، متن حدیثده‌کی: « كَمَا بَيْنَ صَلَاةِ الْعَصْرِ اِلَى غُرُوبِ الشَّمْسِ » عباره‌سیدر . وقت عصر

توراث ویریلدی . (اونکله) عامل اول(وب چالیشـ)دیلر . لکن کون یاری‌یی
بولونجه چالیشمقدن عاجز قال(وب واز کچ)دیلر. (فقط) کندیلرینه (ینه) بر قیراط
(اولان کونده‌لك) ویریلدی. اهل انجیله(ده) انجیل ویریلدی. اونلرده ایکیندی نمازی
وقتنه قدر (اونکله) عامل اول(وب چالیش)دقدن صوکرا عاجز قال(وب واز کچ)دیلر.
اونلره‌ده برر قیراط (اولان کونده‌لك) ویریلدی . صوکرا بزه قرآن ویریلدی .
غروب شمسه قدر چالیشدق. و بزه ایکیشر قیراط اوله‌رق (کونده‌لك) ویریلدی[١].

هر شیئك ظلی ایکی مثلی اولدیغی زمان داخل اولور دینلر بو عباره‌نك ضمننده‌کی اشارت ایله ده
احتجاج ایتمك ایسترلر . چونکه سیاق کلام مدت عصرك آزلغنه دلالت ایدر . مبدأ عصر
ظلك بر مثلی اولدیغی زماندن اعتبار ایدیلسه نصف النهاردن ایکیندی‌یه قدر چالیشانلرك مدت
عملی کندیلرندن صوکرا کیلره یا مساوی ، یا دها آز اولمش اولورکه بو تقدیرجه تمثیلده‌کی
قوت آزالمش اولور .

[١] بخاریده بو حدیثی متعاقب ابوموسی الاشعری رضی الله عنهدن روایت ایدیلن حدیثده
ایسه مثل نبوی باشقه سیاقده‌در . بونده شویله دینیلیور : مسلمانلره قارشی یهود ایله نصارانك
حالی شوکا بکزرکه برآدم بر طاقیم کیمسه‌لری (صباحدن) کیجه‌نك حلولنه قدر (چالیشمق
اوزره) استیجار ایتمش . (بونجیلر) کونك یاریسنه قدر چالیشدقدن صوکرا : « سنك
(ویره‌جکك) کونده‌لکی ایسته‌مه‌یز » دیه(یوب) صاووشمشلر ، تمام اجرتی حق ایتمه‌مشلر .)
او آدم باشقه‌لرینی استیجار ایدوب کندیلرینه : « شو کونی تمام‌لایك ده شرط ایتدیکم کونده‌لکی
سزه (اکسیکسز) ویره‌یم » دیمش. (بو ایکنجی طاقیم‌ده) چالیشمغه قویولمشلر ، ایکیندی
نمازی وقتی کلنجه بونلرده (ایشدن واز کچوب) چالیشدیغمز سنك اولسون ، (کونده‌لك)
فلان ایسته‌مه‌یز دیمشلر . (بو سفر ینه) باشقه‌لرینی استیجار ایتمش‌ده اونلر کونك قالان
مقدارنده کون باتنجه‌یه قدر چالیشمشلر و (کندیلرندن اولکی) هر ایکی طاقیمك کونده‌لکلرینی
تماس تمام اولارق حق ایتمشلر .

شارح عینینك بو بابده‌کی مطالعاتنی نقل ایده‌لم. دییورکه : بو ، الله تعالانك امر ایتدیکنی
ترك ایدن یهود و نصاری ایله حقك هدایتنی و رسول الله صلی الله علیه وسلمك کتیردیکنی قبول
ایدن مسلمانلر حقنده ضرب ایدیلمش بر مثلدر. بو حدیثدن (یعنی ابوموسی الاشعری رضی الله
عنهك حدیثندن) مقصد شودر : نبیلرینك امر و نهیی ایله دنیا قالدقجه عامل اولمق اوزره
بعض کیمسه‌لره (یعنی یهوده) موسی صلوات الله وسلامه علیه افندیمزك دینی تشریع اولوندی.
تا عیسی صلوات الله وسلامه علیه افندیمز جانب حقدن بعث بویورولنجه نبی کریم مشارالیهه اتباع
ایله مأمور اولدیلر . اونلر ایسه بو تکلیفدن ابا ایدوب کتیردیکی شیلردن تبری ایله‌دیلر .
عیسی علیه الصلاة والسلامك کتیردیکی شیلرله باشقه‌لری عامل اولدیلر. نبی مشارالیه‌ده امتنه مأمور
اولدقلری شیلرله دنیانك قالان مدتجه عامل اولملرینی امر ایتدی . نهایت رسول الله صلی الله
علیه وسلم افندیمز بعث بویورولدی . و کتیردیکی شیلر موجبنجه عمل ایتمه‌لرینی امر ایله‌دی .

بونك اوزرینه اهل تورات ایله اهل انجیل : « ای ربمز ، اونلره ایکیشر قیراط ، بزه
ایسه (یالکز) برر قیراط ویردك . حال بوکه بز دها چوق چالیشدق » دیرلر. الله (جل
وعلا حضرتلری) ده : « (بوتون کون چالیشدیغکزه کوره شرط ایدیلن)
کونده‌لککزدن بر شی کسدیمی که ؟ » دیه صورار. اونلر: « خیر ، (کسمه‌دك یارب) »
دیرلر. اوده : « ایشته او ، بنم (کرم و) فضلمدر که دیله‌دیکمه ویریرم » بویورور[١] .

اونلر ایسه ابا و عصیان ایتدیلر . الله تعالی‌ده مسلیمنی کتیردی‌که اونلر کتیردیکی شیلرله قیام
ساعت زماننه و مدتی اکمال ایدنجه‌یه قدر عامل اولدیلر . بوندن طولایی بوتون مدت دنیا
ایچنده الله‌ه عبادت و طاعت اوزره عمل ایده‌نك اجری قدر مأجور اولدیلر . طبقی کوندوزی
تمام‌لایان رنجبرلرك بوتون کونك اجرتنه نائل اولملری کبی .

عبدالله بن عمر رضی الله عنهما حدیثنه کوره جناب حق یهودیلرك مدت عمللرینی کونك
تمامنه نسبتله تقدیر بویوروب اوکا کوره اجر ویرمش اولیور . تا شریعتلری عیسی
علیه الصلاة والسلامك شریعتی ایله منسوخ اولنجه‌یه قدر . صوکرا عیسی علیه السلامی بعث
بویوردیغنده‌ده صانکه : « بر قیراط اجر مقابلنده بو شرع جدیدك مدتجه اونکله عمل
ایده‌جك کیم واردر ؟ » دیمش . نصاری‌ده او شرعی حق تعالی محمد صلی الله علیه وسلم ایله
نسخ ایدنجه‌یه قدر عامل اولدقدن صوکرا مسلمانلره محض فضل و کرمندن : « کونك بقیه‌سنده
ایکی قیراط اجر ایله چالیشاجق وارمی ؟ » دیه تکلیف عمل بویوروب مسلمانلرده : « انقطاع
دهره قدر بز عمل ایده‌رز » دیمش کبی اولیورلر . بناءً علیه یهودیلردن عیسی علیه السلامه
ایمان ایدوب شریعتی ایله عامل اولونجه‌یه قدر شریعت موسویه ایله عامل اولمش اولانلرك اجری
ایکی قاتدر . نصاری‌ده محمد صلی الله علیه وسلمه ایمان ایتدکلرنده بویله‌در . نته‌کیم حدیثده:
« ... وَرَجُلٌ آمَنَ بِنَبِيِّهِ وَآمَنَ بِي يُؤْتَى أَجْرَهُ مَرَّتَيْنِ = . . برده کندی
پیغمبرینه ایمان ایتدکدن صوکرا بکاده ایمان ایدن کیمسه‌که اوکاده اجری ایکی قات ویریلیر»
دیه وارد اولمشدر .

ابو موسی الاشعری رضی الله عنهك حدیثنه نظراً اولکی ایکی طائفه هیچ برشی آلمامش
اولیورلر . ابن عمر رضی الله عنهما حدیثی ایسه هر طائفه‌نك برر قیراط اجره نائل اولدقلرینه
دلالت ایدر . بونلری ناصل توفیق ایدیله‌لی ؟ اجرت آلانلر قبل النسخ وفات ایدنلرك ، اجرت
آلمایانلر ایسه تحریف دین ایدنلرله پیغمبرلرندن صوکرا بعث اولونان پیغمبره ایمان ایتمه‌ینلرك
حالنه مثالدر . اهـ . (عینی)

[١] خطّابی دییورکه ابن عمر رضی الله عنهمانك بو حدیثندن شو آکلاشیلیور : یهودك
بوتون کون ، نصارانك ده کوندوزك قالان یاریسنده چالیشمق اوزره اجری ایکیشر قیراط
ایمش . هانکیسی ایشی صوکنه قدر اکمال ایتسه تمام اجرته کسب استحقاق ایله ایکیشر قیراط
آلاجقمش . لکن ایشی یاریده براقوب تعهد ایتدکلری ایشه وفا ایتمه‌دکلری ایچون هر برینه

٣٣٥. عَنْ رَافِعِ بْنِ خَدِيجٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ كُنَّا نُصَلِّي الْمَغْرِبَ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ . فَيَنْصَرِفُ اَحَدُنَا وَاِنَّهُ لَيُبْصِرُ مَوَاقِعَ نَبْلِهِ .

ترجمه سی

رافع بن خدیج (انصاری اوسی) [١] رضی الله عنهمادن :

شویله دیمشدر : بز آقشام نمازینی نبی اکرم صلی الله علیه وسلم ایله برلکده قیلاردق ده هر برمز نمازدن چیقدیغنده آندیغی اوقك [٢] نره یه دوشدیکنی کوره جك قدر هنوز آیدینلق بولونوردی [٣] .

اصابت ایدن قدر اجرت آلوب بر قیراطه نائل اولمشلر . صوکرا مسلمانلر کلوب ده هر ایکی طائفه نك مجموع اجرتلرینی آنجه حسده اوغرادیلر . ایش بو طرزده اولمامش اولسه بو سوزلرك معناسی صحیح اولماز . باخصوص که ابو موسی رضی الله عنهك روایتنه کوره یهود ایله نصارانك : « بزم اجرته احتیاجمز یوق » دیمش اولمالری کتابلری تحریف ، شرایعی تبدیل ایده رك غایه یه وصول یولنی کندیلری قطع ایتمش اولمالرندن ونفسلرینه قارشی جنایت کندیلری ایقاع ایتمش اولدقلرندن طولایی تمام اجرتدن محروم براقیلمشلردر .

[١] کنیه سی ابو عبدالله در . بدر غزاسنده سنی کوچوك اولدیغندن غازیلر میانندن امر عالی نبوی ایله کری یه چویریلمشدی . اوندن صوکرا احد غزاسی ایله عهد جلیل سعادتده کی دیکر غزواتك کافه سنده بولونمشدر . مدینه یی وطن اتخاذ ایدوب قومنك عریفی اولمشدی . وفاتی اك قوی روایته کوره (٧٤) سنه سی اوائلنده و (٨٤) یاشنده ایکن وقوعه کلمشدر . دیکر قوله و بخارینك ضبطنه کوره معاویه نك کوننده و (٥٩) سنه سنده وفات ایتمشدر . هر حالده نمازینی عبدالله بن عمر رضی الله عنهمانك قیلدیغی ثابتدر . رافع رضی الله عنهك جنازه سی خانه سندن چیقدیغی کون فریاد ایتمه لری اوزرینه ابن عمر رضی الله عنهمانك اونلره : « صوصك . رافع اختیار بر کیمسه در . اللهك عذابنه طاقتی یوقدر » دیدیکی مرویدر . (٧٤) سنه سی ابن عمر رضی الله عنهمانك ده وفات سنه سیدر . رافع رضی الله عنهك وفاتی بدننده اثری قالان بر یارانك دەشیلوب آزماسندن نشأت ایتمشدر . احد کوننده کندیسنه براوق اصابت ایتمشدی . رسول الله صلی الله علیه وسلم کندیسنه : « ایسترسه ك شو اوقی چیقار . یارانك فتیانی ایشلت . بن ده یوم قیامتده سنك شهید اولدیغکه شهادت ایده یم » بویورمشلردر . ایشته احدده کی اویارا یتمش بر ییل صوکرا دەشیلوب وفاتی فراش استراحتده وقوع بولدیغی حالده شهادت نبویه ایله احد شهداسی میانه التحاق ایتمش بختیاران اصحاب کرامدندر (رضی الله عنه) .

[٢] بو سوز یالکز تمثیل و بیان ایچون ذکر ایدیلیور . آقشام نمازندن صوکرا قاراکلق بوسبوتون باصنجه یه قدر اوق یاریشی بالفعل واقع اولدیغی احادیث شریفه نك مؤداسندن منفهم اولیور .

[٣] بو حدیثی بخاری بویله جه روایت ایتدیکی کبی انس بن مالك ایله کعب بن مالك

٣٣٦. عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِاللّٰهِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّي الظُّهْرَ بِالْهَاجِرَةِ . وَالْعَصْرَ وَالشَّمْسُ نَقِيَّةٌ . وَالْمَغْرِبَ اِذَا وَجَبَتْ .

وابو طریف رضی الله عنهمدن ابوداود ؛ جابر بن عبدالله رضی الله عنهمدن شافعی ایله احمد ابن حنبل ؛ بنو اسلمدن بر ذاتدن نسائی ؛ « معجم کبیر » ده زید بن خالد ایله ام المؤمنین ام حبیبه رضی الله عنهمادن طبرانی ده روایت ایتمشلردر . هپسنده ده آقشام نمازینی رسول الله صلی الله علیه وسلم ایله برلکده قیلدقدن صوکرا هرکس یوردینه دوندیکنده هنوز آقشام آیدینلغنك زائل اولمادیغندن بحث ایدیلیور . هپسی ده چارشی یه ، یوردلرینه ، مدینه نك اك اوزاق یرلرینه واردقلرنده هنوز آتیلان اوقك دوشدیکی یر کوزه کورونه جك قدر آیدینلق اولدیغنی سویلیورلر . هپسندن ده رسول الله صلی الله علیه وسلمك همان غروبی متعاقب آقشام نمازینی قیلدیردقلری و نمازدن چیقدقدن صوکرا آیدینلق باقی قالاجق درجه ده تعجیل بویوردقلری آکلاشیلیور . ابن خزیمه ایله ابن ماجه وحاکم ده عم مکرم نبوی عباس بن عبدالمطلب رضی الله عنهمدن :

« لَا تَزَالُ اُمَّتِي عَلَى الْفِطْرَةِ مَا لَمْ يُؤَخِّرُوا الْمَغْرِبَ حَتَّى تَشْتَبِكَ النُّجُومُ == امتم اشتباك نجوم وقتنه قدر صلاة مغربی تأخیر ایتمه دکجه هپ فطرت اوزره اولاجقلردر » حدیثنی روایت ایدرلر .

صلاة مغربی تعجیل جمهورك مذهبیدر . شفقك سقوطنه قدر تأخیری حقنده کی احادیث ایسه اووقته قدر جواز تأخیری بیانه محمولدر . طاوسه ، عطایه ، وهب بن منبهه کوره ایسه وقتك اولی طلوع نجمدر . دلیللری ده ابو بَصْرَةِ الغِفاری رضی الله عنهك شو مآلده کی حدیثیدر :

« رسول الله صلی الله علیه وسلم مُخَمَّص دینیلن یرده (بو ضبط حرکه لی مطبوع مسلم نسخه سنه کوره در . عینی مَخْمَض دیه ضبط ایتمشدر) بزه ایکیندی یی قیلدیردقدن صوکرا بویوردی که بو نماز سزدن اولکیلره ده عرض و تکلیف ایدیلدی . قیمتنی بیله مه یوب ضایع ایتدیلر . بناءً علیه هرکیم اونی محافظه ایدرسه کندیسنه ایکی قات اجر ویریلیر . برده بو نمازدن صوکرا شاهد طلوع ایدنجه یه قدر هیچ بر نماز یوقدر . » شاهد ، نجم ایله تفسیر ایدیلمشدر . لکن علیه الصلاة والسلام افندیمزك دائما کونش حجاب ایله متواری اولدیغی ، یعنی افقك آلتنه کیردیکی وقت نماز قیلدقلری متواتر اولدیغندن جمهور فقها بو حدیث ایله عامل اولمامشلردر . صلاة مغربك آخر وقتنه کلنجه ثوری ، ابن ابی لیلی . طاوس ، مکحول ، حسن بن حیّ ، اوزاعی ، مالك ، شافعی ، احمد ، اسحق ، داود ظاهری کوك یوزندن شفق قیرمزیلغنك غیبوبتی ایله آقشام نمازینك وقتی چیقار دیرلر . ائمۀ حنفیه دن ابو یوسف ایله محمد ده بو زمره یه التحاق ایدرلر . عمر بن عبدالعزیز ، عبدالله ابن المبارك بر روایته کوره اوزاعی ایله مالك ، زُفَر بن الهُذَیل وابو ثور ایسه شفق ابیض غائب اولمادقجه صلاة مغربك وقتی چیقماز دیمشلردر . ابو بکر الصدیق ، عائشه ، ابو هریره ، معاذ بن جبل ، ابی بن کعب وعبدالله بن الزبیرك ده (رضی الله عنهم اجمعین) قوللری بودر . ابو حنیفه ده

وَالْعِشَاءَ اَحْيَاناً وَاَحْيَاناً . اِذَا رَآهُمْ اَجْتَمَعُوا عَجَّلَ . وَاِذَا رَآهُمْ اَبْطَؤُا اَخَّرَ ـ وَالصُّبْحَ كَانُوا اَوْ كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّيهَا بِغَلَسٍ .

ترجمه‌سی

جابر بن عبدالله (انصاریٔ سَلَمی) رضی‌الله عنهمادن :

شویله دیمشدر [۱] : نبی اکرم صلی‌الله علیه وسلم افندیمز اوکلنی (زوالدن صوکرا) کوندوزك صیجاغنده ، ایکندی‌یی هنوز کونش (بیاض و) ترتمیز ایکن ، آقشامی کونش باتدیغنده ، یاتسی‌یی‌ده کاه (ایرکن) کاه (کچ) قیلدیریردی . جماعتی طوپلانمش بولدیغنده تعجیل ، کچیکمش بولدیغنده تأخیر ایدردی . صباح نمازینی ایسه اونلر ، یاخود نبی اکرم صلی‌الله علیه وسلم [۲] قارا کلقده قیلارلردی [۳] .

بوکا قائلدر . ابن‌المنذر ، مالك ایله شافعی واوزاعی‌یه کوره آقشام نمازینك وقتی براولوب اوده غروبی متعاقب اولان زماندن یعنی یالکز آبدست آلوب نماز قیلابیله‌جك قدر وقتدن عبارت اولدیغنی روایت ایدر . طاوسه کوره مغرب ایله عشا نمازلری تا طلوع فجره قدر فوت اولمازمش . بواجتهاد غریبی شارح عینی خبر ویریورسه‌ده حجت وسندلرینی ذکر ایتمیور . بخارینك تعلیقاً عطاء بن ابی رباحدن روایتنه نظراً مشارالیه مریضك مغرب ایله عشایی جمع ایده‌بیله‌جکنه قائل ایمش . شارح عینی احمد ابن حنبل ایله اسحقك وشافعیه‌دن بعضیلرینك‌ده بوکا قائل اولدقلرینی سویلر . بونلره کوره مغرب ایله عشانك وقتی بردر . قاضی عیاض دیرکه وقتلری مشترك اولان نمازلری جمع ایتمك کاه سنت ، کاه رخصت اولور . عرفات ایله مزدلفه‌ده جمع بین‌الصلاتین سنتدر . سفر ، مرض ویاغمور عذرلریله جمع صلاتین ایسه رخصتدر . (٣٢٥ ، ٤٢٥ ، ٤٢٦ ، ٤٢٧) نجی حدیثلره‌ده مراجعت .

[۱] حدیثك بر مقدمه‌سی وار . محمد بن عمرو بن‌الحسن بن علی بن ابی طالب رضی‌الله عنهم اجمعین دیرکه حَجّاج مدینه‌یه کلدیکنده جابر بن عبدالله رضی‌الله عنه‌یه صوردق . اوده شویله دیدی . . . الخ . حجاجك والی اولارق مدینه‌یه کلمه‌سی ابن الزبیر رضی‌الله عنهمانك قتلندن صوکرا ٦٤ سنهٔ هجریه‌سنده‌در . حجاج ، بنوامیه امراسنك عادتی وجه ایله نمازلری وقتلرندن تأخیر ایدردی . محمد بن عمروك جابره سؤالی ایشته بوکا دائردر . جابرده متن حدیثده‌کی جوابی ویریور .

[۲] بوشك ، محمد بن عمرودندر . جابر رضی‌الله عنه : « كَانُوا يُصَلُّونَهَا » می دیمش ؟ یوقسه : « كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّيهَا » می دیمش ؟ بوراسی خاطرنده قالمامش دیمکدر .

[۳] بوحدیث شریف صلوات خمسك اوقاتی بیلدیردیکی کبی نمازه اول وقتنده مبادرتك

۳۳۷ . عَنْ عَبْدِاللّٰهِ الْمُزَنِيِّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَاتَغْلِبَنَّكُمُ الْاَعْرَابُ عَلَى اَسْمِ صَلَاتِكُمُ الْمَغْرِبِ . قَالَ وَيَقُولُ الْاَعْرَابُ هِيَ الْعِشَاءُ .

ترجمه‌سی

عبدالله (بن مُغَفَّل) مُزَنی [۱] رضی‌الله عنهدن :

شویله دیمشدر : نبی اکرم صلی‌الله علیه وسلم بویوردی که اعراب (طاقیمی شو) نمازکزك ، یعنی صلاة مغربك اسمنده سزه غالب کلمه‌سونلر . ـ نبی اکرم صلی‌الله علیه وسلم بویوردی (یاخود عبدالله بن مغفّل مزنی دیدی [۲]) که اعراب (مغربه) عشا دیرلر [۳] .

فضیلتنی‌ده خبر ویریور . ابراد واسفار قضیه‌لرینك ائمهٔ حنفیه ایله دیکر فقها بیننده منازع‌فیه اولدیغی یوقاریلرده ذکر ایدیلمشدی . (۳۲۱ ، ۳۲۲ ، ۳۲۳ ، ۳۲٤ ، ۳۲۷ ، ۳۲۸) نجی حدیثلره مراجعت .

[۱] ابوسعید ، یاخود ابوزیاد عبدالله بن مغفل مزنی رضی‌الله عنه مشاهیر صحابه‌دن وناسه تعلیم دین ایچون عمرالفاروق رضی‌الله عنه طرفندن بصره‌یه کوندریلن اون ذاتدن بریدر . «بیعة الرضوان» ده حاضر بولونانلردندر . تبوك غزاسنده‌ده « بَکّائین » دن بری‌ده اوایدی . بکائین «عسرت غزاسی» نامنی آلان اوزحمتلی سفره فقروفاقه‌لرندن ، یا حیوانسزلقدن طولایی معاونت واشتراکه قدرتلری اولمادیغندن کندیلرینه هیچ دکلسه بینه‌جك برر حیوان تدارك بویورولماسی حقنده حضور عالیٔ نبویده واقع اولان استعطافلرینه قارشی «سزی بیندیره‌جك حیوان بولامیورم» جوابنی آلمقله محزون و دلخون اولارق آغلایه دونن مشتاق غزا بعض ذواته ویریلن عنواندرکه سورهٔ توبه‌نك « وَلَا عَلَى الَّذِينَ اِذَا مَا اَتَوْكَ لِتَحْمِلَهُمْ قُلْتَ لَا اَجِدُ مَا اَحْمِلُكُمْ عَلَيْهِ تَوَلَّوْا وَاَعْيُنُهُمْ تَفِيضُ مِنَ الدَّمْعِ حَزَناً اَلَّا يَجِدُوا مَا يُنْفِقُونَ » آیت کریمه‌سی ایله جانب حقدن عذرلری قبول بویورولمشدر . (٥٩) سنه‌سنده بصره‌ده وفات ایتمش و وصیتی اوزرینه نمازینی ابوبرزة الاسلمی قیلدیرمشدر . (رضی‌الله عنهما .)

[۲] صوك جمله‌نك قائلی علیه‌الصلاة والسلام افندیمز اولدیغنه کوره ـ که سیاق کلام بونی اقتضا ایدیور ـ نظم حدیثه بالطبع داخلدر . قائلی عبدالله بن مغفل مزنی رضی‌الله عنه اولدیغنه کوره ایسه بر « کلام مُدْرَج » اولمش اولور .

[۳] بوحدیث احمد ابن‌حنبلك « مسند » نده ، ابونعیمك « مستخرج » نده ، وابن‌خزیمه‌نك

٣٣٨ . عَنْ عائِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا قالَتْ اَعْتَمَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَيْلَةً بِالْعِشاءِ . وَذٰلِكَ قَبْلَ اَنْ يَفْشُوَ الْاِسْلامُ . فَلَمْ يَخْرُجْ حَتّٰى قالَ عُمَرُ : نامَ النِّساءُ وَالصِّبْيانُ . فَخَرَجَ . فَقالَ لِاَهْلِ الْمَسْجِدِ ما يَنْتَظِرُها اَحَدٌ مِنْ اَهْلِ الْاَرْضِ غَيْرُكُمْ .

ترجمه‌سی

(ام المؤمنين) عائشهٔ (صديقه) رضی الله عنهادن :

شويله دينمشدر : رسول الله صلى الله عليه وسلم عشا نمازينی (ايركن قيلديرمق عادتلری ايكن) بر كيجه كيج وقته قدر براقمشلردی . بو (ديديكم) اسلام هنوز يايلمادن اول ايدی [١] . (او كيجه) حجرهٔ سعادتلرندن (ايركن) چيقماديلر . نهايت عمر (كلوب : «يارسول الله ، بوراده‌كی) قادينلر ، چوجوقلر (هپ) اويوياقالديلر . »

(اوزمانلرده مسلمانلر) ياتسی نمازينی شفقك غائب اولماسندن كيجه‌نك ثلث اولنه‌قدر اولان وقت ايچنده قيلارلردی » دينيلمشدركه مبدأ انتشار اسلام اولان اوتاريخلرده بويله اولماسی پك طبيعيدر . زيرا اديان سائره‌ده ياتسی نمازی اولماديغندن قطع النظر مسلمانلق مدينهٔ منوره‌نك ده خارجنه يايلمامشدی . واقعا مكه‌ده بعض مسلمانلر واردی . فقط اونلر كيزليجه قيلدقلری ايچون جماعتله نماز يالكز مدينهٔ طاهره‌يه مخصوص ايدی . بو حديث شريف بر آز دها صوكرا بخاريده ابن عمر رضی الله عنهمادن‌ده روايت ايديلمشدركه بونده وقتك نه قدر كچيكدیكنی آكلاتمق ايچون مشاراليه : « اوقدر تأخير بويوردی‌كه مسجده اويودق ، اوياندق . ينه اويودق ، ينه اوياندق . صوكرا نبی اكرم صلی الله عليه وسلم يانمزه چيقوب ... بويوردی » ديه‌رك عائشه رضی الله عنهانك نقل ايتديكی كلام نبوی‌يی نقل ايدر . ابن عمر رضی الله عنهما ـ بخارينك خبر ويرديكنه كوره ـ اويومقله وقت صلاتی قاچيرمقدن قورقاديغی زمان عشانك تقديمی ايله تأخيری آره‌سنده فرق كوزتمزدی . حتی قيلمادن ياتاردی . ابن عمر رضی الله عنهمانك : « اويودق ، اوياندق » ديمه‌سندن صاغلام اوطورمش كيمسه‌نك اويقو ايله آبدستی بوزولمايه‌جغنه استدلال اولونور . زيرا حديثده اواويقودن طولايی آبدست آلدقلرينه دائر هيچ برسوز يوقدر . اكثر فقهانك مذهبی ومذهب شافعی حقنده‌كی روايت صحيحه بودر . مُزَنِی كبی نومك آزی‌ده ، چوغی‌ده ناقض وضودر دينلرك قولی بو حديث ايله مردوددر . زيرا اصحاب نبی عليه الصلاة والسلامك ، نومك حدث اولديغندن غفلت ايدوب نماز قيلمش اولمالری محالدر .

اويقونك ناقض وضو اولوب اولماديغی حقنده‌كی اقوال علما مختلفدر : ١ — اويقو هرنه حال وصورتده اولورسه اولسون ناقض وضو دكلدر . بوقول ابوموسی الاشعريدن ، سعيد بن المسيبدن ، ابو مِجْلَزدن ، حُمَيْددن ، اعرجدن ، شعبه‌دن محكيدر . ٢ — اويقو هرحالده ناقض وضودر . بوده حسن بصری ، مزنی ، ابو عبيد بن قاسم بن سلّام ، اسحق ابن راهويه قوليدر . شافعيدن‌ده بوكا دائرتك برروايت واردر . بوكا قائل اولديغنی ابن المنذرده تصريح ايتديكی كبی ابن عباس ايله ابوهريره‌دن‌ده بومعناده روايت واردر . ٣ — اويقونك چوغی هرحالده ناقضدر . آزی‌ده هرحالده ناقض دكلدر . بو ، زهرينك ، ربيعة الرأيك ، اوزاعينك ، مالكك ، برروايته كوره احمد ابن حنبلك مذهبيدر . ٤ — مصلينك ركوع ، سجود ، قيام ، قعود كبی هيئتلری اوزره اويويان كيمسه‌نك آبدستی ـ ايستر اوكيمسه نمازده اولسون ، ايستر اولماسون ـ بوزولماز . يان ، ياخود صيرت اوستی اويوديغنده ايسه آبدستی بوزولور . ابوحنيفه ايله داود ظاهرينك مذهبی وشافعينك برقول غريبی ، يعنی تك راويدن نقل اولونان مذهبی بودر . ٥ — يالكز راكع وساجدك نوم ايله آبدستی بوزولور . بوقول احمد ابن حنبلدن‌ده روايت اولونمشدر . ٦ — نمازده هرحالده نوم ناقض وضو دكلدر ، صلاة خارجنده‌ده هرحالده ناقض وضودر . بوده شافعيدن برروايت ضعيفه‌در . ٧ — اوطورارق ومقعده‌سنی يره ياپيشديرارق اويورسه آبدست بوزولماز ، يوقسه بوزولور . اويقو ايستر آز

«صحيح» نده‌ده بخاريده‌كی لفظ ايله روايت ايديلمشدر . مسلمك ابن عمر طريقندن روايتنه كوره ايسه لا يَغْلِبَنَّكُمُ الْاَعْرابُ عَلَى اسْمِ صَلاتِكُمْ . فَاِنَّها فى كِتابِ اللّٰهِ الْعِشاءُ . وَاِنَّهُمْ يُعْتِمُونَ بِحِلابِ الْاِبِلِ = اعراب (طاقيمی) شو نمازكزك اسمنده سزه غلبه ايتمه‌سونلر . او (نك اسمی) كتاب الله‌ده عشادر . اعراب دوه‌لرينی عَتَمه ، يعنی ياتسی قرا كلغنده صاغارلرده اونك ايچون عشايه بو اسمی ويريرلر » لفظی ايله وارد اولمشدركه بونی اسماعيلی « مستخرج » نده ابومسعود رازيدن ، ابن ماجه ابوهريره‌دن ، ابو يَعْلى ايله بيهقی‌ده عبدالرحمن بن عوفدن بويله‌جه روايت ايتمشلردر .

مغربه « عشاء » ، عشايه « عَتَمه » و « عشاء اخيره » . هرايكيسنه بردن تغليب طريقيله « عشاءين » ديمك بين العرب پك زبانزد ايمش . نيته‌كيم طرف عالئ رسالتپناهيدن‌ده ، صحابه طرفندن‌ده بو لفظلر كثرتله استعمال ايديله‌كلمشدر . بناءً عليه صددنده اولديغمز حديثلرده‌كی نهی تحريم ايچون دكلدر . يالكز كتاب الله‌ه موافقةً ياتسی وقتنه « عشاء » ، اوكاده عشا ديدكدن صوكرا آقشام نمازی وقتنه « مغرب » ديمكه امتی آليشديرمق ايسته‌نيلمشدر . حديث شريفك مؤداسی : « اعرابك ديديكی كبی سزده مغربه عشا ديه‌ديه هرايكی وقت نظركزده مشتبه برحاله كله‌جك ، سزده آقشام نمازينی مشابهت اسمه آلدانه‌رق وقت عشايه‌قدر تأخيرده بأس كورمه‌يه‌جكسكز » اولمش اولور .

[١] بخارينك ديكر طريقدن روايتنده : قالَ وَلا تُصَلّٰى يَوْمَئِذٍ اِلّا بِالْمَدينَةِ . قالَ وَكانُوا يُصَلُّونَ الْعِشاءَ فيما بَيْنَ اَنْ يَغيبَ الشَّفَقُ اِلٰى ثُلُثِ اللَّيْلِ الْاَوَّلِ =... راوی ديركه (ياتسی نمازی) اوزمانده مدينه‌دن باشقه بر يرده قيلينمازدی ـ ينه راوی ديركه

دیدی [١]. بونك اوزرینه (رسول الله صلی الله علیه وسلم طیشاری‌یه) چیقوب اهل مسجده : « شیمدی یر یوزنده سزدن باشقه بو نمازه انتظار ایدن یوقدر » بویوردیلر.

اولسون ، ایستر چوق اولسون ؛ ایستر نمازده ، ایستر نماز خارجنده اولسون. بو ، شافعینك روایت صحیحه ایله معلوم اولان مذهبیدر .

بو اختلافاتك کافه‌سی نومك بالنفس حدث اولمایوب مظنهٔ حدث اولماسنده ، یعنی اویقوده اولان کیمسه‌دن من غیر شعور حدث وقوعی محتمل اولدیغنده بوتون فقهانك اتفاق ایتمش اولماسندندر . برنجی قولك قائللرینه دلیل حقیقی بودر . چونکه رسول الله صلی الله علیه وسلم اویودقدن صوکرا آبدست آلمقسزین نماز قیلمش اولدقلرندن نفس نومك حدث اولمادیغی ثابت اولنجه نوم اثناسنده حدث وقوعی احتمالیده توهمده قالیر . لکن « اَلْعَيْنُ وِكَاءُ السَّهِ فَاِذَا نَامَتِ الْعَيْنُ اَسْتَطْلَقَ الْوِكَاءُ » حدیثنه باقه‌رق دیکرلری مظنهٔ حدث عد ایتمشلر. و « مَنْ نَامَ جَالِسًا فَلَا وُضُوءَ عَلَيْهِ . وَمَنْ وَضَعَ جَنْبَهُ فَعَلَيْهِ الْوُضُوءَ = هرکیم اوطورارق اویورسه اوکا آبدست لازم کلمز . هرکیم یان اوستی یاتارسه آبدست آلماسی لازمکلیر » حدیثنه باقه‌رق مضطجع (یان اوستی یاتان) ومتّکی (طایانارق اویویان) کیمسه‌نك اویومقله آبدستی بوزولاجغنده اتفاق ایتمشلردر . نمازده ، یا نماز خارجنده اویقونك ؛ نماز هیئتی ، یا باشقه هیئت اوزره اویومانك وسائره‌نك احکامی حقنده بیان ایدیلن اختلافلری ایسه هپ شعورسز اولارق آبدست بوزاجق برحالك صدوری امکانی حقنده‌کی اجتهاد اختلافندن نشأت ایتمشدر.

[١] مسلمك روایتنده ابن شهاب زهرینك‌ده شویله دیدیکنی کوریورز : « وَذُكِرَ لِي اَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ وَمَا كَانَ لَكُمْ اَنْ تَنْزُرُوا (یاخود اَنْ تُبْرِزُوا) رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى الصَّلَاةِ . وَذَاكَ حِينَ صَاحَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ = رسول الله صلی الله علیه وسلمك ؛ نماز ایچون رسول الله صلی الله علیه وسلمه الحاح ایتمك (یاخود اونی طیشاری‌یه چیقارمق حق) سزه ویریلمه‌مشدر بویوردقلری بکاخبر ویریلدی‌که بونی عمر بن الخطاب رضی الله عنهك باغیره باغیره واقع اولان بو اخطاری اوزرینه سویله‌مشدر.
ینه مسلمك دیکر روایتنده شویله دینیلمشدر : « اَعْتَمَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَاتَ لَيْلَةٍ حَتَّى ذَهَبَ عَامَّةُ اللَّيْلِ وَحَتَّى نَامَ اَهْلُ الْمَسْجِدِ. ثُمَّ خَرَجَ فَصَلَّى . وَقَالَ اِنَّهُ لَوَقْتُهَا لَوْ لَا اَنْ اَشُقَّ عَلَى اُمَّتِي = نبی اکرم صلی الله علیه وسلم بر کیجه نمازی اوقدر تأخیر بویوردی‌که کیجه‌نك چوغی کچدی. ومسجده کلنلر اویودی. صوکرا چیقوب نمازی قیلدیردی. و: (بو نمازك وقتی ایشته شیمدیدر. (لکن آه) امتمه مشقت یوکلمك (قورقوسی) اولماسه!» بویوردی».
عمر رضی الله عنهك نسا وصبیان سوزی بونلرك جماعته دواملری مستحب اولدیغنه دلالت ایدر.

٣٣٩ . عَنْ اَبِي مُوسٰى رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ كُنْتُ اَنَا وَاَصْحَابِي الَّذِينَ قَدِمُوا مَعِي فِي السَّفِينَةِ نُزُولًا فِي بَقِيعِ بُطْحَانَ . وَالنَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالْمَدِينَةِ . فَكَانَ يَتَنَاوَبُ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عِنْدَ صَلَاةِ الْعِشَاءِ كُلَّ لَيْلَةٍ نَفَرٌ مِنْهُمْ . فَوَافَقْنَا النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَنَا وَاَصْحَابِي وَلَهُ بَعْضُ الشُّغْلِ فِي بَعْضِ اَمْرِهِ . فَاَعْتَمَ بِالصَّلَاةِ حَتَّى ابْهَارَّ اللَّيْلُ . ثُمَّ خَرَجَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَصَلَّى بِهِمْ . فَلَمَّا قَضٰى صَلَاتَهُ قَالَ لِمَنْ حَضَرَهُ عَلٰى رِسْلِكُمْ . اَبْشِرُوا . اِنَّ مِنْ نِعْمَةِ اللّٰهِ عَلَيْكُمْ اَنَّهُ لَيْسَ اَحَدٌ مِنَ النَّاسِ يُصَلِّي هٰذِهِ السَّاعَةَ غَيْرُكُمْ . اَوْ قَالَ مَا صَلّٰى هٰذِهِ السَّاعَةَ اَحَدٌ غَيْرُكُمْ . لَا يَدْرِي اَيَّ الْكَلِمَتَيْنِ قَالَ . قَالَ اَبُو مُوسٰى فَرَجَعْنَا فَرْحٰى بِمَا سَمِعْنَا مِنْ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ .

ترجمه‌سی

ابوموسی (عبدالله بن قیس الاشعری) رضی الله عنهدن :
شویله دینمشدر : بن وگمیده بنمله (مدینه‌یه) کلنلر بقیع بطحانه اینمشدك[١] .

---

[١] ابو موسی الاشعری رضی الله عنه خیبرك فتحی اثناسنده رسول الله صلی الله علیه وسلم ایله مشرف اولمشدر . اشعریلر یمن قبائلندندر. بونلر رسول الله صلی الله علیه وسلمك بعثت سنه‌لرینی یمنده ایکن خبر آلوب ایچلرندن ابو موسی الاشعری کندیسندن دها یاشلی اولان برادرلری ابو بُرده ایله ابو رُهْم وقبیله‌سندن اللی ایکی ، اللی اوچ کیمسه (رضی الله عنهم اجمعین) ایله برلکده مدینه‌یه هجرته قرار ویرمشلر . برکمی‌یه بینوب یوله چیقمشلر . فورطنه‌لر کمی‌یی حبش ساحللرینه ، نجاشینك یوردینه آتمش . اوراده ابن عم نبی صلی الله علیه وسلم جعفر بن ابی طالب رضی الله عنهه ملاقی اولمشلر . مشارالیه اونلره : « رسول الله صلی الله علیه وسلم بزی بورایه کوندروب اقامت ایدیکز دیه فرمان بویوردی . سزده بوراده قالکز » دیمش . اونلرده اوراده قالمشلر . نهایت هپسی برابر مدینهٔ طاهره یولنی طوتمشلر . نبی اکرم صلی الله علیه وسلم ایله خیبرك فتحی اثناسنده بولوشوب علیه الصلاة والسلام افندیمز حضرتلری جعفر ایله جماعتنه وابو موسی ایله آرقاداشلرینه ـ بو غزاده حاضر اولمادقلری حالده ـ اموال غنائمدن حصه آییرمشلر وبو غزاده حاضر اولمایانلردن بونلردن باشقه هیچ کیمسه‌یه برشی ویرمه‌مشلردر .
اشعریلرك مسافر اولدقلری بقیع بطحان مدینهٔ منوره اطرافنده‌کی اوچ وادیدن برینك اسمیدر.

نبی اکرم صلی الله علیه وسلمده مدینه‌ده ایدی . هر کیجه یاتسی نمازی وقتنده نبی مکرم صلی الله علیه وسلمك حضورینه بزمکیلردن بش اون کیشی نوبتله کیدرلردی . (بردفعه‌سنده) آرقاداشلرمله بن نبی صلی الله علیه وسلمی کندیلرینه عائد بر ایش ایله بر آز مشغول بولدق[١] . (اوندن طولایی‌ده) نمازی کیجه‌نك یاریسی اولنجه‌یه قدر کچیکدیردی . دیرکن نبی صلی الله علیه وسلم (حجرهٔ سعادتندن) چیقوب حاضر اولانلره (نمازی) قیلدیردقدن صوکرا اوراده کیلره : « (کیتمکه) عجله ایتمه‌یکز . سزلره مژده‌م وار ! ناس ایچنده سزدن باشقه بو ساعتده نماز قیلان هیچ بر کیمسه‌نك بولونماماسی اللهك سزه (خاص اولان) نعمتلرندندر » ، یاخودده : « بوساعتده سزدن باشقه نماز قیلمش کیمسه یوقدر » بویوردی [٢] .

[١] « معجم » طبرانی‌ده بر سند صحیح ایله تصریح ایدیلدیکنه کوره تجهیز جیش ایله مشغول اولمشلردی .

[٢] بو حدیث شریفده - اولکیسی کبی - صلاة عشانك کیجه‌نك ثلث اولنه ، یا نصفنه قدر تأخیرده‌کی فضیلتی بیان ایچون سوق ایدیلمشدر . بوکا دائر اولان روایات چوقدر . نیته‌کیم ابو موسی الاشعری رضی الله عنهدن بونی مسلم اوچ طریق ایله روایت ایتدیکی کبی احمد ابن حنبل ایله ابو داود ، نسائی ، ابن خزیمه وسائره‌ده ابوسعید خدری رضی الله عنهدن شوحدیثی روایت ایدرلر: «صَلَّيْنَا مَعَ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَاةَ الْعَتَمَةِ . فَلَمْ يَخْرُجْ حَتّٰى مَضٰى نَحْوٌ مِنْ شَطْرِ اللَّيْلِ . فَقَالَ اِنَّ النَّاسَ قَدْ صَلَّوْا وَاَخَذُوا مَضَاجِعَهُمْ . وَاِنَّكُمْ لَنْ تَزَالُوا فِى صَلَاةٍ مَا انْتَظَرْتُمُ الصَّلَاةَ . وَلَوْلَا ضَعْفُ الضَّعِيفِ وَسُقْمُ السَّقِيمِ وَحَاجَةُ ذِى الْحَاجَةِ لَاَخَّرْتُ هٰذِهِ الصَّلَاةَ اِلٰى شَطْرِ اللَّيْلِ = رسول الله صلی الله علیه وسلم ایله برلکده (برکره) عتمه ، یعنی یاتسی نمازینی قیلدق . کیجه‌نك تقریباً یاریسی کچه‌دن چیقمادیلر . بویوردیلرکه هرکس شیمدی نمازینی قیلمش ، یاتاقلرینه اوزانمشلردر . سز ایسه نمازه انتظار حالنده اولدیغکز مدتجه هپ نمازده‌سکز . ضعیفك درمانسزلغی ، خسته‌نك خسته‌لغی ، ایش صاحبنك ایشی کوجی اولماسه‌یدی شو نمازی کیجه اورتاسنه قدر تأخیر ایدردم . » ابن ماجه‌ده بوکا یاقین الفاظ ایله ینه ابوسعید رضی الله عنهدن بوحدیثی روایت ایدیور . ترمذینك ابوهریره‌دن روایتنده : « لَوْلَا اَنْ اَشُقَّ عَلٰى اُمَّتِى لَاَمَرْتُهُمْ اَنْ يُؤَخِّرُوا الْعِشَاءَ اِلٰى ثُلُثِ اللَّيْلِ اَوْ نِصْفِهِ = امتمه مشقت یوکلمك قورقوسی اولماسه‌یدی عشانی کیجه‌نك ثلثنه ، یاخود نصفنه قدر تأخیر ایتملرینی امر ایدردم »

- بو ایکی سوزك هانکیسنی بویوردیغنی ابو موسانك کستیره‌مدیکنی راوی سویلیور . - ینه ابوموسی رضی الله عنه دییورکه بونك اوزرینه رسول الله صلی الله علیه وسلمدن (بونی) ایشیتدیکمزه سوینه سوینه (یرمزه) دوندك .

٣٤٠ . عَنْ عَائِشَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهَا حَدِيثُ اَعْتَمَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالْعِشَاءِ . وَنَادَاهُ عُمَرُ . قَدْ تَقَدَّمَ . وَفِى هٰذَا زِيَادَةٌ قَالَتْ وَكَانُوا يُصَلُّونَ فِيمَا بَيْنَ اَنْ يَغِيبَ الشَّفَقُ اِلٰى ثُلُثِ اللَّيْلِ الْاَوَّلِ . وَفِى رِوَايَةٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ فَخَرَجَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَاَنِّى اَنْظُرُ اِلَيْهِ اَلْآنَ : يَقْطُرُ رَاْسُهُ مَاءً وَاضِعاً يَدَهُ عَلٰى رَاْسِهِ . فَقَالَ لَوْلَا اَنْ اَشُقَّ عَلٰى اُمَّتِى لَاَمَرْتُهُمْ اَنْ يُصَلُّوهَا هٰكَذَا .

ترجمه‌سی

عائشه رضی الله عنهادن :

یوقاریده کچن « اَعْتَمَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالْعِشَاءِ وَنَادَاهُ عُمَرُ .. » [١]

دینیلیور . کذلك « سنن » ابو داوده کوره معاذ بن جبل رضی الله عنه : « بر کیجه یاتسی نمازی ایچون رسول الله صلی الله علیه وسلمی بکلدك . او قدر کچیکدیلرکه کیمسه آرتق چیقمایه‌جقلر ، کیمسه‌ده نمازی قیلدیلر دیمکه باشلادق . بز اویله‌جه بکلرکن نبی اکرم صلی الله علیه وسلم چیقدیلر » دییه قصه‌یی نقل ایدوب صوکنده‌ده علیه الصلاة والسلام افندیمزه شو سویله‌نن سوزلر خبر ویریلنجه : « اَعْتِمُوا بِهٰذِهِ الصَّلَاةِ فَاِنَّكُمْ قَدْ فُضِّلْتُمْ بِهَا عَلٰى سَائِرِ الْاُمَمِ وَلَمْ تُصَلِّهَا اُمَّةٌ قَبْلَكُمْ = بو نمازی کچیکدیریکز . زیرا سز بوتون امتلره بوسایه‌ده تفضیل اولوندیکز . سزدن باشقه بو نمازی هیچ بر امت قیلمامشدر » بویوردقلرینی روایت ایدیور . ینه ابوداود ، مسلم ونسائیده عبد الله بن عمر رضی الله عنهمادن بومعناده بر حدیث روایت ایدیلیور . بونده ابن عمر حضرتلری: « فَلَا نَدْرِى اَشَىْءٌ شَغَلَهُ اَمْ غَيْرُ ذٰلِكَ = آرتق تأخرلرینه باعث کندیلرینی مشغول ایدن بر ایشمی ایدی ، یوقسه باشقه بر شیمی ایدی؟ بیله‌میورز » دیدیکی کبی « امته کران کلمسه هپ بوساعتده قیلدیریردم » بویورلدقدن صوکرا مؤذنه اقامهٔ صلاة امرینی ویردکارینی نقل ایدیور .

[١] ٣٣٨ نجی حدیثده « وَنَادَاهُ عُمَرُ » لفظی ایله وارد اولمایوب « قَالَ عُمَرُ » دینیلمشدرکه

حدیثی[٣٣٨نجی] که بو روایتده شو زیاده ده واردر: عائشه رضی الله عنها: «(او زمانلرده یاتسی‌یی) شفقك [١] غائب اولماسندن کیجه‌نك ثلث اوّلنه قدر اولان وقت ایچنده قیلارلردی» دییور.

ابن عباس رضی الله عنهمادن بر روایتده‌ده مشار الیه شویله دییور: «... دیرکن رسول الله صلی الله علیه وسلم چیقدی. باشندن صو دامله‌دیغی [٢] و (مبارك) باشنه ألنی قویدیغی حالده [٣] (تشریفنی) حالا کوزمك اوکنده‌در. تشریفنی متعاقب بویوردی که بنم طرفمدن امته مشقت (یوکلمه‌مك) اولماسه‌یدی (بو نمازی هپ) بویله قیلمالرینی امر ایدردم [٤].

بوراده‌کی روایت ایله دیکر روایتلردن عمر رضی الله عنهك مسجددن حجرهٔ سعادته طوغرو یوکسك سسله «اَلصَّلَاةَ» دییه باغیردیغی آکلاشیلیور.

[١] شفق ابو یوسف، محمد و شافعی‌یه کوره یاتسیدن اوّل مغرب جهتنده‌کی قیزیللقدر، ابو حنیفه‌یه کوره ایسه او قیزیللقدن صوکراکی بیاضلقدر.

[٢] مسجدی تشریف بویورمازدن اول غسل بویوردیغی آکلاشیلیور.

[٣] بو وضع و هیئتك تعریفی بوندن صوکراکی حدیثده‌در.

[٤] بو روایته کوره صلاة عشانك وقت فضیلتی کیجه‌نك ثلث اوّلی اولدیغی آکلاشیلیور. بو وقتی بیان ایچون صحابه‌نك قوللاندیغی الفاظ مختلفدر. عمرو بن العاص رضی الله عنه روایتنده: «وَقْتُهَا اِلَى نِصْفِ اللَّيْلِ الْاَوْسَطِ = وقتی تام کیجه یاریسنه طوغرودر»؛ بُرَيْدَه رضی الله عنه حدیثلرنده که: «بَعْدَ مَا ذَهَبَ ثُلُثُ اللَّيْلِ = کیجه‌نك ثلثی کچدکدن صوکرا»، که: «عِنْدَ مَا ذَهَبَ ثُلُثُ اللَّيْلِ = کیجه‌نك ثلثی اولدیغی وقتده»؛ ابن عمر رضی الله عنهما حدیثنده: «حِينَ ذَهَبَ ثُلُثُهُ = کیجه‌نك ثلثی کچدیکی وقتده» دینیلمشدر. ابو بَرْزَةَ الْاَسْلَمِی رضی الله عنه حدیثی ایسه که تردید صورتنده: «اِلَى نِصْفِ اللَّيْلِ اَوْ ثُلُثِهِ = کیجه یاریسنه، یاخود ثلثنه قدر» لفظی ایله، که: «اِلَى نِصْفِ اللَّيْلِ»، که ده: «اِلَى ثُلُثِ اللَّيْلِ» لفظی ایله وارد اولمشدر. انس رضی الله عنه حدیثنده «شَطْرُهُ»؛ جابر بن عبد الله رضی الله عنهما حدیثنده که: «اِلَى شَطْرِهِ»، که: «اِلَى ثُلُثِهِ»؛ عائشهٔ صدیقه رضی الله عنها حدیثنده ایسه: «حِينَ ذَهَبَ عَامَّةُ اللَّيْلِ» = کیجه‌نك چوغی کچدیکی وقت» دینیلمشدر.

فقهانك بو بابده اختلافلری‌ده بو الفاظك اختلافندن ناشیدر. کیجه‌نك ثلث اولنه قدر

٣٤١. وَحَكَى ابْنُ عَبَّاسٍ وَضْعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَدَهُ عَلَى رَأْسِهِ. قَالَ فَبَدَّدَ أَصَابِعَهُ شَيْئًا مِنْ تَبْدِيدٍ. ثُمَّ وَضَعَ اَطْرَافَ أَصَابِعِهِ عَلَى قَرْنِ الرَّأْسِ. ثُمَّ ضَمَّهَا. يُمِرُّهَا كَذٰلِكَ عَلَى الرَّأْسِ. حَتّٰى مَسَّتْ اِبْهَامُهُ طَرَفَ الْاُذُنِ[١] مِمَّا يَلِي الْوَجْهَ عَلَى الصُّدْغِ وَنَاحِيَةِ اللِّحْيَةِ. لَا يُقَصِّرُ[٢] وَلَا يَبْطُشُ اِلَّا كَذٰلِكَ.

ترجمه‌سی

(سند متصل ایله) ابن عباس رضی الله عنهماده نبی اکرم صلی الله علیه وسلمك (مبارك) ألنی باشنه قویماسی (کیفیتنی) حکایه ایدوب شویله دیمشدر: «رسول الله صلی الله علیه وسلم (مبارك) پارماقلرینی بر آز آییردقدن صوکرا پارماق اوجلرینی تپه‌سی اوزرینه قویدی. صوکرا بیتیشدیروب واو هیئتده باشنك اوزرینه کزدیروب تا باش پارماغی یوز جهتندن قولاق یوموشاغنه

تأخیر عشانك افضلیتنه فقهای شافعیه‌نك چوغی قائل اولوب مالك ایله احمد ابن حنبلك و اکثر صحابه و تابعینك‌ده قولی بودر. شافعینك‌ده قول جدیدی بودر. قول قدیمنده ایسه نمازی اوّل وقتنده قیلمانك خیر اعمال اولدیغی ناطق حدیث شریفه بناءً تعجیل افضلدر. اوچنجی بر قولنه کوره ایسه حاکمك صحیحدر دییه روایت ایتدیکی: «لَوْلَا اَنْ اَشُقَّ عَلَى اُمَّتِي لَاَخَّرْتُ الْعِشَاءَ اِلَى نِصْفِ اللَّيْلِ» حدیثنه بناءً نصف اللیله قدر تأخیر اولونور. اصحاب رأی ایله اصحاب حدیث، مالکیه‌دن ابن حبیب شافعی‌نك بو اوچنجی قولنه قائل اولمشلردر. ابو حنیفه‌یه کوره یاز کیجه‌لرندن ماعداسنده تأخیری افضل اولوب آنجق مقدار تأخیرده اختلاف ایدیلمشدر. نصف اللیله قدر تأخیرینی مباح کورنلر اولدیغی کبی ثلثدن صوکرایه تأخیرینی مکروه کورنلرده واردر. «قُنْيه» ده نصفدن صوکرایه تأخیری کراهت تحریمیه ایله مکروهدر دینیلیور.

ابراهیم نَخَعی‌یه کوره وقت تأخیر، ربع لیلدر. داود ظاهری‌یه کوره ایسه صباحه قدر اولان زمان وقت عشادر. مالکه کوره ثلثدن صوکراسی وقت ضرورتدر.

جماعتك حالنه‌ده نظر اولونور. ایرکن طوپلانیرلرسه تعجیلی، تأخر ایدرلرسه تأخیری افضلدر.

[١] «اِبْهَامَيْهِ طَرَفُ الْاُذُنِ»، «اِبْهَامَاهُ طَرَفَ الْاُذُنِ» صورتلرنده‌ده روایت ایدیلمشدر که بو صورتلره کوره تعریف اولونان وضع ید کیفیتی ایکی أل ایله واقع اولمش اولیور دیمکدر.

[٢] «لَا يُعْصِرُ» روایتی‌ده واردر که ایصلاق اولان صاچلرینك صوینی ألك تضییقی ایله صیقمایورلردی دیمکدر.

ده کنجه‌یه قدر (یوقاریدن آشاغی) طولونه [١] وصاقالنك کنارینه (طوغرو ایندیردی.) بونی بویله‌جه (تکرار تکرار یاپارکن‌ده) نه بطامت، نه عجله کوستریوردی [٢].

٣٤٢. وَرَوَى اَنَسٌ هٰذَا الْحَدِيثَ. فَقَالَ فِيهِ كَاَنِّي اَنْظُرُ اِلَى وَبِيصِ خَاتَمِهِ لَيْلَتَئِذٍ.

ترجمه‌سی

(سند متصل ایله) انس رضی الله عنه‌دن‌ده روایت اولونان بو حدیثده (مشار الیه): «(کوموش) خاتم شریفنك پاریلتیسی حالا کوزمك اوکنده‌در» دیمشدر [٣].

[١] «صُدْغ»ك ترجمه‌سیدر. «صدغ» کوز ایله قولاغك مابیننه دینورکه طلون تعبیر اولنور ... وطلون اوزرینه صارقان صاچه اطلاق اولنورکه زلف وپورچك تعبیر اولنور. اهـ. قاموس ترجمه‌سی.

[٢] بوراده حکایه اولونان وضعیت قضیه‌سی بخاریده بوندن اولکی (٣٤٠) نجی عائشه رضی الله عنها حدیثنی مؤید اولارق ذکر اولونان عبدالله بن عمر رضی الله عنهما حدیثنه عائد بر زیاده‌در. (٣٣٨) نجی حدیثك حاشیه‌سنده مختصراً ذکر ایتدیکمز «اویودق، اویاندق» روایتنه ذیل اولارق بخاری (٣٤٠) نجی حدیثده‌کی ابن عباس روایتی‌ده علاوه ایتمشدر. بو علاوه‌ده راوی ابن جریج دیرکه عطا (ابن ابی رباح) دن نبی اکرم صلی الله علیه وسلمك باشنه وضعیت ایتمه‌سی کیفیتنی ابن عباسك خبر ویردیکی کبی تعریف ایتمه‌سنی ایسته‌دم. عطا پارماقلرینی بر آز آییردقدن صوکرا ... الخ دیه تعریف ایتدیکنی سویلیور. وصوکنده (٣٤٠) نجی حدیثده ذکر اولوندیغی اوزره «لَوْلَا اَنْ اَشُقَّ عَلَى اُمَّتِي ...» بویورلدیغی خبر ویریور. بو سیاقه کوره ابن جریج طوغرودن طوغرویه فعل رسولی دکل، عطانك حکایه صورتیله اولان فعلنی تعریف ایتمش اولیور. مع هذا حدیثك باشنده مصنف: «ابن عباس حکایه ایدیورکه» دیمشدر.

[٣] اولکی حدیثلر کبی انس رضی الله عنهك بخاریده‌کی حدیثنده عشایی علیه الصلاة والسلام افندیمزك نصف اللیله قدر تأخیر بویوردقلری ونمازی قیلدیردقدن صوکرا: «قَدْ صَلَّى النَّاسُ وَنَامُوا. اَمَا اِنَّكُمْ فِي صَلَاةٍ مَا انْتَظَرْتُمُوهَا = (بو ساعتده) هرکس نمازقیلوب اویومشدر. سز ایسه نمازه انتظارده بولوندقجه نمازده دیمکسکز» بویوردقلری خبر ویریلیور. بوراده‌کی متن، ایشته بو حدیثك دیکر طریقدن روایت ایدیلن زیاده‌سیدر.

٣٤٣. عَنْ اَبِي مُوسَى رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ صَلَّى الْبَرْدَيْنِ دَخَلَ الْجَنَّةَ.

ترجمه‌سی

ابو موسی (الاشعری) رضی الله عنه نبی اکرم صلی الله علیه وسلمك: «صلاة بَرْدَيْنِی [١] (یعنی صباح وایکیندی نمازلرینی) هرکیم قیلارسه جنته کیردی کیتدی» [٢] بویوردیغنی روایت ایدر.

٣٤٤. عَنْ اَنَسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ زَيْدَ بْنَ ثَابِتٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ حَدَّثَهُ اَنَّهُمْ تَسَحَّرُوا مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ قَامُوا اِلَى الصَّلَاةِ. قُلْتُ كَمْ كَانَ بَيْنَهُمَا؟ قَالَ قَدْرُ خَمْسِينَ اَوْ سِتِّينَ يَعْنِي آيَةً.

[١] «بَرْدَان» ایکی سرینلك زمانی که صباح وایکیندی نمازلریله تفسیر ایدیلمشدر.

[٢] بو حدیث مسلمده عُمارة بن رُؤَيبه رضی الله عنه‌دن: «لَنْ يَلِجَ النَّارَ اَحَدٌ صَلَّى قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ غُرُوبِهَا = طلوع شمس ایله غروبندن اول نماز قیلان برکیمسه جهنمه کیرمه‌یه‌جکدر»؛ طبرانی‌ده ده ینه عماره‌دن: «لَنْ يَدْخُلَ النَّارَ مَنْ مَاتَ لَا يُشْرِكُ بِاللّٰهِ شَيْئاً وَكَانَ يُبَادِرُ بِصَلَاتِهِ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ غُرُوبِهَا = اللهه هیچ برشیئی شریك ایتمه‌یرك وشمسك طلوعندن‌ده، غروبندن‌ده اول نمازینه مبادرت ایتمش بولنه‌رق وفات ایدن کیمسه جهنمه کیرمه‌یه‌جکدر.»؛ ابو القاسم جوزینك ابن مسعود رضی الله عنه‌دن موقوفاً روایتنده‌ده: «يُنَادِي مُنَادٍ عِنْدَ صَلَاةِ الصُّبْحِ يَا بَنِي آدَمَ قُومُوا فَاَطْفِئُوا مَا قَدْ اَوْقَدْتُمْ عَلَى اَنْفُسِكُمْ. وَيُنَادِي عِنْدَ الْعَصْرِ كَذٰلِكَ. فَيَتَطَهَّرُونَ وَيُصَلُّونَ وَيَنَامُونَ وَلَا ذَنْبَ لَهُمْ = صباح نمازی وقتنده برمنادی: آدم اوغوللری، قالقك‌ده (ارتکاب معاصی ایله) کندی اوزریکزده یاقدیغکز آتشلری سوندورك دیه ندا ایدر. ایکیندی وقتنده‌ده ینه بویله ندا ایدر. (اجابت ایدنلر) آبدست آلیرلر، نماز قیلارلر وهیچ برکناهسز اویورلر» لفظلریله روایت ایدیلمشدرکه بریکیلر رحمت الٰهیه‌نك وسعتنی اعلامده دها صریح ودها امید بخشادر. (٣٢٩ و ٣٣١) نجی حدیثلرده مراجعت.)

ترجمه‌سی

انس رضی‌الله عنهدن :

شویله دیمشدر : زید بن ثابت (انصاری رضی‌الله عنه) نبی اکرم صلی‌الله علیه وسلم ایله برابر سحور ایتدکدن صوکرا نمازه طوردقلرینی بکا آکلاتدی . « (سحور ایله نماز) آراسنده نه‌قدر (زمان) کچمشدی ؟ » دییه صوردم . « اللی ، یاخود آلتمش (آیت اوقویاجق) قدر » دیدی [١] .

٣٤٥ . عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ كُنْتُ اَتَسَحَّرُ فِي اَهْلِي ثُمَّ يَكُونُ سُرْعَةٌ بِي اَنْ اُدْرِكَ صَلَاةَ الْفَجْرِ مَعَ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ .

ترجمه‌سی

سهل بن سعد (ساعدی) رضی‌الله عنهدن :

شویله دیمشدر : أومده سحوری ایدردم‌ده صباح نمازینی رسول‌الله صلی‌الله علیه وسلم ایله برلکده قیلمایی یتیشدیره‌بیلمك ایچون (أومدن چیقمقده) عجله ایدردم .

٣٤٦ . عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ شَهِدَ عِنْدِي رِجَالٌ مَرْضِيُّونَ . وَاَرْضَاهُمْ عِنْدِي عُمَرُ . اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنِ الصَّلَاةِ بَعْدَ الصُّبْحِ حَتّٰى تَشْرُقَ الشَّمْسُ وَبَعْدَ الْعَصْرِ حَتّٰى تَغْرُبَ .

ترجمه‌سی

عبدالله بن عباس رضی‌الله عنهمادن :

شویله دیمشدر : مَرْضِی (یعنی عدل وصدقده وامانت ودیانتده هیچ

[١] بوندن صلاة فجرك ایرکن اقامه ایدیلدیکی وسحورك طلوع فجره یاقین زمانه قدر تأخیری مستحب اولدیغی استدلال اولونور . « اللی آلتمش آیت اوقویاجق مقدار زمان برساعتك ثلث خمسی اولارق ، یعنی درت دقیقه‌قدر تقدیر ایدیلمشدرکه برآبدست آلاجق زماندر . مفصّلاتدن (الحاقه) سورهٔ شریفه‌سی بعضلری طرفندن مثال اولارق ایراد ایدیلمشدر .

شك اولمایان) بر چوق رجال [١] - که ایچلرندن بنجه اك مرضی اولانی عمر (بن الخطاب رضی‌الله عنه) در - نبیّ اکرم صلی‌الله علیه وسلمك صباح نمازندن صوکرا کونش اشراق ایدنجه‌یه قدر ، ایکیندی نمازندن صوکراده کون باتنجه‌یه قدر نماز قیلمقدن نهی بویورمش اولدقلرینه بنم یانمده شهادت ایتمشلردر [٢] .

[١] بو رجال عدولك صحابه‌دن کیملر اولدقلرینه دائر هیچ بر روایت موجود اولمادیغی ایچون - عمر الفاروق رضی‌الله عنهدن باشقه‌لری - معلوم اولامامشلردر .

[٢] صلاته کوره وقت کراهت صاییلان زمانلر حقنده‌کی احادیث پك چوقدر. ترمذی، ابن‌عباس رضی‌الله عنهمادن باشقه بونی روایت ایدن اون سکز صحابینك اسمنی ذکر ایدیور. شارح عینی بش اسم دها علاوه ایتدیکنه کوره بونی لااقل یکرمی دورت صحابی روایت ایتمش دیمکدر . بو اسملری تبرکاً ذکر ایدملم : علی بن ابی طالب ، عبدالله بن مسعود ، ابو سعید خدری ، عُقْبَة بن عامر جُهَنِی ، ابوهریره ، ابن عمر ، سَمُرَة بن جُنْدَب ، سَلَمَةُ بن الاَكْوَع ، زید بن ثابت ، عبدالله بن عمرو ، معاذ بن عفراء ، عبدالرحمن صُنَابِحِیّ ، ام‌المؤمنین عائشه ، کعب بن مُرَّه ، ابواُمامه ، عمرو بن عَنْبَسَه ، يَعْلى بن اُمَیَّه ، معاویه ، سعد بن ابی وقاص ، ابو ذرغفاری ، ابوقتاده ، ابوالدرداء . ام‌المؤمنین حفصه (رضی‌الله عنهم اجمعین). دیمك‌که فی‌الجمله نماز ایچون اوقات کراهت بولوندیغی تواتراً ثابتدر.

اوقات کراهتك حدودینی بیان ایدن احادیث ایسه الفاظ مختلفه ایله وارد اولدیغندن او روایتلره بنا ایدیلن حکملر حقنده‌ده فقها اختلاف ایتمشلردر . برکره شومتنده‌کی بخاری حدیثنی ابوداود، ترمذی ، نسائی ، ابن ماجه‌ده ینه ابن عباسدن روایت ایتمشلرسه‌ده اونلرك روایتلرنده « حَتّٰى تَشْرُقَ الشَّمْسُ » یرینه « حتی تَطْلُعَ الشَّمْسُ » دینیلمشدر. کذلك بخاری ایله مسلم ابوسعید خدریدن : « لَاصَلَاةَ بَعْدَ صَلَاةِ الصُّبْحِ حَتّٰى تَطْلُعَ الشَّمْسُ = صباح نمازندن صوکرا کون طوغنجه‌یه قدر هیچ بر نماز اولماز ... » حدیثنی مرفوعاً روایت ایتدکلری کبی عبد بن حُمَیْدك عمرو بن عنبسه‌دن روایت ایتدیکی اوزون بر حدیثده‌ده بوقضیه: « اِذَا صَلَّيْتَ الْفَجْرَ فَاَمْسِكْ عَنِ الصَّلَاةِ حَتّٰى تَطْلُعَ الشَّمْسُ... = صباح نمازینی قیلدیغکده کون طوغنجه‌یه‌قدر نمازی براق ... » لفظی ایله سوق ایدیلمشدر . بونلرده طلوعه و - وقت اشراقه قدر - مابعد طلوعه دلالت ایدر سوز یوق ایسه‌ده هرحالده صباح ایله ایکیندی نمازلرندن صوکرا طلوع ایله غروبه قدر صلاتك منهی اولدیغنده صریحدرلر. باخصوص علی کرم‌الله وجهه‌نك مسند اسحق ایله بیهقیده مروی : « كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

٣٤٧ . عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا تَحَرَّوْا بِصَلَاتِكُمْ طُلُوعَ الشَّمْسِ وَلَا غُرُوبَهَا . قَالَ ابْنُ عُمَرَ وَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ

وَسَلَّمَ يُصَلِّي رَكْعَتَيْنِ دُبُرَ كُلِّ صَلَاةٍ مَكْتُوبَةٍ اِلَّا الْفَجْرَ وَالْعَصْرَ = رسول الله صلى الله عليه وسلمك هرفرض نمازدن صوكرا ایکی رکعت نماز قیلمق عادت سنیه‌لری ایدی . یالکز فجر ایله عصر مستثنی » حدیثی ایله ینه مسند مذکورده سَلَمَة بن الاكوع رضی الله عنهدن مروی : « كُنْتُ اُسَافِرُ مَعَ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَمَا رَأَيْتُهُ صَلَّى بَعْدَ الْعَصْرِ وَلَا بَعْدَ الصُّبْحِ = رسول الله صلى الله علیه وسلم ایله برابر سفره چیقاردم. آنجق نه ایکیندیدن، نه صباح نمازندن صوکرا نماز قیلدیغنی هیچ کورمه‌دم » حدیثی‌ده بونی مؤیددر .

مبدأ طلوعدن اشراقه قدر اولان وقتك وقت نهی اولدیغنه دلالت ایدن حدیثلرده چوقدر. متنده‌کی ابن عباس رضی الله عنهما حدیثنك یانی باشنده ابن مسعود ، عقبة بن یاسر ، سمرة ابن جندب ، زید بن ثابت ، عائشه ، ابوامامه رضی الله عنهمدن مروی بر چوق حدیثلر دها واردرکه جمله‌سی بو نهیی بیانده صریحدر. هله عقبه‌نك حدیثنده وقت زوالده ذکر ایدیلدیکی کبی طلوع ، غروب ، استواء شمس وقتلرنده نمازدن‌ده ، دفن موتادن‌ده نهی بویورلدیغی مذکوردر. بو حدیثلری اختصار ایچون یازمیورز . یالکز شونی سویله‌یه‌لم که تا ارتفاع شمسه قدر اولان زمانی وقت کراهت عد ایدنلر « تَطْلُعُ » لفظنی « تَشْرُقُ » معناسنه بر طلوع مخصوص ایله تفسیر ایدرلر وهر ایکی لفظ ایله وارد روایاتده فرق معنی کوزتمزلر .

دیکر طرفدن‌ده بخاری ایله مسلمده ایکی حدیث صحیح واردرکه بونلردن ایکیندیدن صوکرا نماز قیلینابیله‌جکی آکلاشیلیور . بری علیه الصلاة والسلام افندیمزك اوکلن نمازندن صوکرا قیلامامش اولدقلری ایکی رکعتی ایکیندی نمازندن صوکرا قیلدقلرینه دائردر. دیکری‌ده : « رَكْعَتَانِ لَمْ يَكُنْ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَدَعُهُمَا سِرًّا وَلَا عَلَانِيَةً رَكْعَتَانِ قَبْلَ الصُّبْحِ وَرَكْعَتَانِ بَعْدَ الْعَصْرِ = ایکی نماز واردرکه رسول الله صلی الله علیه وسلم اونلری سراً ده ، علانیةً ده (یعنی أونده‌ده ، طیشاریده‌ده) ترك ایتمزدی . اونلرده صباح نمازندن اول ایکی ، ایکیندی نمازندن صوکراده ایکی رکعت ایدی » حدیثیدرکه (٣٥١) نجی رقمیله ام المؤمنین عائشه رضی الله عنها طرفندن روایت ایدیلدیکی کوروله‌جکدر. سنن ابی داود روایتنه کوره‌ده بر کیمسه صباح نمازندن صوکرا ایکی رکعت نماز قیلمش ، رسول الله صلی الله علیه وسلم اوكا : « صباح نمازی ایکی رکعتدن عبارتدر » بویورمشلر . واونك : « صباح نمازندن اول ایکی ایکی رکعتی قیلامامشدم » دیمه‌سی اوزرینه سکوت بویورمشلر . بونلره برده عمر رضی الله عنهك ایکیندیدن صوکرا ایکی رکعتی قیلانلره صحابه

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِذَا طَلَعَ حَاجِبُ الشَّمْسِ فَأَخِّرُوا الصَّلَاةَ حَتَّى تَرْتَفِعَ . وَاِذَا غَابَ حَاجِبُ الشَّمْسِ فَأَخِّرُوا الصَّلَاةَ حَتَّى تَغِيبَ .

حضورنده طایاق آتدیغنی وبوكا کیمسه‌نك سس چیقارمادیغنی علاوه ایدرسه‌ك اختلاف روایات حقنده بر فکر ایدینه‌بیلیرز . (٣٨٦ نجی ابن بحینه حدیثنه‌ده مراجعت .)

فقهانك بو خصوصده‌کی اختلافنه کلنجه : سلفدن بر طائفه‌نك، هرهانکی نمازك بو وقتلرده منعنه قائل اولدقلرینه دائر نقللر واردر . ابو بکره ایله کعب بن عُجْرَه رضی الله عنهمانك بو اوقاتده فرائضی‌ده منع ایتدکلری روایت صحیحه ایله ثابت اولمشدر . سلفدن دیکر بر طائفه ایسه بالعکس مطلقا اباحه طرفنده اولوب نهیه تعلق ایدن احادیثك منسوخ اولدیغنه قائللردر. دلیللری‌ده (٣٣٣) نجی حدیثدر . بونلر طلوعدن اول یالکز بر رکعتی یتیشدیره‌بیلن کیمسه‌نك اتمام ایله مأمور اولماسی اوقات نهی دینیلن زمانلرده صلاتك اباحه‌سنه دلالت ایدر دیرلر. داود ابن علی ایله ابن حزم کبی علمای ظاهریه بو طائفه‌یه پیرو اولمشلردر. ابوحنیفه‌یه کوره هرهانکی صلاة نافله‌یی بو وقتلرده قیلمق حرام اولدیغی کبی او کونك ایکیندی نمازی مستثنی اولمق اوزره فرائضك‌ده ، حتی نذر ایدیلمش نمازك‌ده قیلینماسی حرامدر. مالکه کوره یالکز فرائضی بو وقتلرده قیلمق جائز ، نوافلی قیلمق ایسه حرامدر . احمد ابن حنبل‌ده اوكا موافقت ایدیورسه‌ده یالکز طوافدن صوکراکی ایکی رکعتی استثنا ایدیور . شافعینك مذهبی ایسه تفصیل اوزره‌در. اوكا کوره فرائض قیلمق جائزدر . نوافلده یا ذات سبب اولور ، یا اولماز . ذات سبب نوافل : طواف، تحیة المسجد ، سجود تلاوت ، سجود شکر ، صلاة عید ، صلاة کسوف، صلاة استخاره ، صلاة جنازه ، نوافل فائته‌یی قضا کبی نمازلردر . ایشته بو کبی نمازلری بلا تحری، یعنی او وقتلره کتیرمك قصدی اولمقسزین قیلمق جائزدر . (٣٤٧ نجی حدیثه مراجعت.)

حجتی‌ده رسول الله صلی الله علیه وسلمك : « مَنْ نَسِيَ صَلَاةً فَلْيُصَلِّهَا اِذَا ذَكَرَهَا = هرکیم بر نمازی قیلمایی اونوتورسه خاطرلادیغی زمان قیلسون » دیه‌رك اوکله‌نك سنتنی ایکیندیدن صوکرا قضا وهرهانکی ساعتده اولورسه اولسون کیمسه‌نك طوافدن منع ایدیلمه‌مه‌سنی امر بویورمالریدر. سنت فائته‌یی قضا ایتمك جائز اولونجه سنت حاضره‌یی ، فریضهٔ فائته‌یی قیلمق بطریق الاولی جائز اولور دیر و سببی اولان دیکر نوافلی‌ده بوكا الحاق ایلر . بر سبب اولمقسزین صرف تطوع اولسون دیه او وقتلرده نماز قیلمایی ایسه مکروه کورور. استواء شمس زماننده نماز قیلمغه کلنجه : مالك بونده بأس کورمه‌مش ، ابن عمر رضی الله عنهمانك بخاریده‌کی « اصحابمی ناصل قیلار کوردمسه بن‌ده اویله قیلارم . نه کیجه ، نه کوندوز هیچ بر کیمسه‌یی ایسته‌دیکی کبی نماز قیلمقدن نهی ایتمم . یالکز شمسك طلوعیله غروبنی تحری ایتمه‌یکز . » سوزی اوكا حجتدر . شافعی ایله ابو یوسف احادیث نهیه باقارق منهیدر دیمش و یالکز جمعه کونی استثنا ایتمشلردر . لیث بن سعد ، اوزاعی ، حسن بصری ، طاوس‌ده مالکك اجتهادینه موافق اجتهادده بولونمشلردر. ابو یوسفدن باشقه کوفیون جمعه‌یی‌ده استثنا ایتمزلر (٣٤٧ ، ٣٤٨ ، ٣٤٩ ، ٣٥٠ ، ٣٥١ نجی حدیثلره‌ده مراجعت .)

ترجمه‌سی

(عبدالله) بن عمر رضی‌الله عنهمادن :

شویله دیمشدر : رسول‌الله صلی‌الله علیه‌وسلم : « (قیلاجقکز) نماز ایچون‌ه شمسك نه طلوع زمانی ، نه غروب زمانی تحری (یعنی انتخاب) ایتمه‌یکز [١] » بویوردی . ــ ینه ابن عمر (رضی‌الله عنهما) شویله دیمشدر [٢] : رسول الله صلی‌الله

[١] « تحری » دن مقصد نمازی قیلمایوب قیلمایوب‌ده اوزمانی کوزه‌تله‌مکدر . بونهی نبوی اوقات طلوع وغروبی آراشدیران عَبَدهٔ شمسه تشبه ایدیلمه‌مسی حکمتنه مستنددر . حنفیه ایله اوقات کراهتده صلاتی مطلقا منع ایدنلر ، بونی بر نهی مستقل عد ایدوب تحری قصدی اولسون ، اولماسون بووقتلرده نماز قیلمانی کراهت تحریمیه ایله مکروه کورورلر . تجویز ایدنلر ایسه بوحدیثی ماقبلنده‌کی (٣٤٦) نجی حدیثك مفسری عد ایدوب صباح ایله ایکیندی نمازلرندن صوکرا نمازقیلمانك کراهتی‌یالکز طلوع ایله‌غروبی نماز ایچون کوزتله‌ینلره مخصوصدر دیرلر . وعائشه رضی‌الله عنهانك طاوس طریقندن مسلمده مروی : « عمر رضی‌الله عنه یاکیلمشدر . رسول‌الله صلی‌الله علیه وسلم آنجق طلوع شمس ایله غروبنك تحری ایدیلمه‌سندن نهی بویورمشدر » سوزی ایله احتجاج ایتدکاری کبی (٣٣٣) نجی حدیث نوعندن احادیث ایله‌ده استدلال ایتمك‌ایسترلر . یعنی دیورکه عائشه رضی‌الله عنها ، علیه‌الصلاة والسلام افندیمزی ایکیندیدن‌صوکرا نمازقیلار کورمش اولدیغی ایچون نهی نبوی‌یی اطلاقنه حمل ایتمه‌یوب قصد تحری‌یه حمل ایتمشدر . حال‌بوکه نهی مطلق بر چوق صحابه‌دن احادیث عدیده ایله ثابت اولدیغی ایچون حضرت عمر وهم ایتمشدر دیمك صحیح اولماز . علیه الصلاة والسلام افندیمزك بونمازی یا قضا ایدی ، یاخودده ذات شریفلرینه عائد برخصوصیت ایدی .

[٢] بخاریده بونلرایکی‌حدیثدر . ایکیسنك‌سندی‌ده ، موضوعی‌ده براولدیغی‌ایچون‌مصنف برلشدیرمش . ذاتاً بخاری‌ده راوی‌عروة بن‌الزبیر ، برنقله‌کوره « اَخْبَرَنِی » ، دیکرینه‌کوره « حَدَّثَنِی » دیدیکی ایچون آییرمشه بکزیور . نیته‌کیم بونلردن باشقه بر طریقده ایکیسی اوده برلشدیرمش . بو روایتده « لَاتَحَرَّوْا » یرینه « لَاتَحَيَّنُوا » ، « حَتّٰى تَرْتَفِعَ » یرینه‌ده « حَتّٰى تَبْرُزَ » دینیلدیکی کبی « فَاِنَّهَا تَطْلُعُ بَيْنَ قَرْنَىْ شَيْطَانٍ = چونکه او ، شیطانك ایکی بوینوزی آراسندن چیقار » زیاده‌سی واردرکه علت نهیی بیان ایدر . مسلمك عمرو بن عنبسه‌دن واقع اولان روایتنده‌کی : « حِينَئِذٍ تَسْجُدُ لَهَا الْكُفَّارُ = ایشته اوزمانده کفار اوکا (یعنی شمسه) سجده ایدرلر » زیاده‌سی‌ده علتی مفسردر . اوحالده « کونش شیطانك ایکی بوینوزی آراسندن طوغار » دیمك طلوعنده ابلیس لعین نامی اغوا ایدمرك شمسه عبادت ایتدیریر » دیمك اولمش اولور .

علیه وسلم بویوردی‌که حاجب شمس [١] کوروندیکی وقت تا یوکسلنجه‌یه قدر ، حاجب شمس باتدیغی وقت‌ده تا غائب اولنجه‌یه قدر نمازی تأخیر ایدیکز .

٣٤٨ . حدیثُ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهٰى عَنْ بَيْعَتَيْنِ وَعَنْ لِبْسَتَيْنِ . تَقَدَّمَ . وَزَادَ فِي هٰذِهِ الرِّوَايَةِ وَعَنْ صَلَاتَيْنِ : نَهٰى عَنِ الصَّلَاةِ بَعْدَ الْفَجْرِ حَتّٰى تَطْلُعَ الشَّمْسُ وَبَعْدَ الْعَصْرِ حَتّٰى تَغْرُبَ الشَّمْسُ .

ترجمه‌سی

ابوهریره رضی‌الله عنهك ایکی دورلو آلیش ویریشدن وایکی دورلو کیینیشدن نبی اکرم صلی‌الله علیه وسلمك نهی بویوردقلرینه دائراولان حدیثی‌که (بوقاریده ٢٣٩ نجی اولارق) کچمشدی . ــ بوراده‌کی روایتنده ایسه آتیده‌کی زیاده واردر : « برده ایکی نمازدن نهی بویوردی : (صلاة) فجردن صوکرا کون طوغنجه‌یه قدر ، صلاة عصردن صوکراده کون باتنجه‌یه قدر نمازقیلمقدن‌ده (نهی بویوردی) [٢] . »

٣٤٩ . عَنْ مُعَاوِيَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ إِنَّكُمْ لَتُصَلُّونَ صَلَاةً لَقَدْ صَحِبْنَا رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَمَا رَأَيْنَاهُ يُصَلِّيهَا . وَلَقَدْ نَهٰى عَنْهَا . يَعْنِي الرَّكْعَتَيْنِ بَعْدَ الْعَصْرِ .

ترجمه‌سی

معاویة (بن ابی سفیان) رضی‌الله عنهدن :

عصردن صوکراکی ایکی رکعتی قصد ایدەرك شویله دیمشدر : سزلر اویله برنماز

[١] حاجب شمس ، حین طلوع وغروبنده قرصنك ایلك وصوك کوزوکن کنارلرینه اطلاق اولوندیغی کبی شمس هنوز افق آلتنده ایکن جرمندن اول صباحلاین کوزوکن اشعه‌سنه‌ده دینیلدیکی واردر . (٣٤٦ ، ٣٤٨ ، ٣٤٩ ، ٣٥٠ ، ٣٥١ نجی حدیثلره‌ده مراجعت .)

[٢] ٣٤٦ ، ٣٤٧ ، ٣٤٩ ، ٣٥٠ ، ٣٥١ نجی حدیثلره‌ده مراجعت .

قیلیورسکزکه رسول الله صلی الله علیه وسلم ایله (اوقدر) برابر بولوندق ده قیلدیغنی هیچ کورمه دك . (بالعکس) اونی قیلمقدن نهی بویورمشدر [١] .

٣٥٠ . عَنْ عائِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْها قالَتْ وَالَّذي ذَهَبَ بِهِ ماتَرَكَهُما حَتّى لَقِيَ اللّٰهَ تَعالى . وَمالَقِيَ اللّٰهَ تَعالى حَتّى ثَقُلَ عَنِ الصَّلاةِ . وَكانَ يُصَلّي كَثيراً مِنْ صَلاتِهِ قاعِداً . تَعْني الرَّكْعَتَيْنِ بَعْدَ الْعَصْرِ . وَكانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلّيهِما . وَلايُصَلّيهِما فِي الْمَسْجِدِ مَخافَةَ أَنْ يُثَقِّلَ عَلى أُمَّتِهِ . وَكانَ يُحِبُّ ما يُخَفِّفُ عَنْهُمْ .

ترجمه سی

(ام المؤمنين) عائشه رضی الله عنهادن :

ایکیندی نمازندن صوکراکی ایکی رکعتی قصد ایده رك شویله دیمشدر : اونی (یعنی رسول الله صلی الله علیه وسلمی) قبض ایدن ذات اجلّ واعلایه قسم اولسون که اوایکی رکعتی الله تعالی یه قاووشنجه یه قدر (هیچ) ترك ایتمه دی . نماز قیلمغه قدرتی کسیلمه دکجه ده الله تعالایه قاووشمادی . نمازلرینك برچوغنی اوطورارق قیلاردی . نبی اکرم صلی الله علیه وسلم بوایکی رکعتی قیلاردی . لکن امتنه آغیر کلیر قورقوسیله مسجدده قیلمازدی . امتندن تخفیفِ (کلفت)ی موجب اولاجق شیلری (یاپمایی پك) سوردی [٢] .

---

[١] معاویه رضی الله عنه بوسوزی خطبه ده سویله مشدر . باشقه لری ، باخصوص عائشه رضی الله عنها ایسه علیه الصلاة والسلام افندیمزك بونمازی قیلدقلرینی خبر ویریورلر . اونی ایدیور . دیکرلری ایسه اثبات ایدیورلر . مثبتك نافی یه تقدیمی ایسه قاعدهٔ مقرره در . اوکورمه مکله قیلمامش اولمالری لازم کلمز . نیته کیم قیلدقلرینی کورن وار . اثبات روایتی نهی حقنده وارد اولان روایاتده معارض دکلدر . ذات سبب نوافلی تجویز ایدنلره کوره (٣٤٦ نجی حدیثك حاشیه سنه مراجعت) علیه الصلاة والسلام افندیمزك اونمازلری ذوات سببدندر . بوتقدیرده سببسز اولان نوافلده عموم اوزره باقی قالمش ، یعنی منهی اولیور . نهی عام عد ایدوب ذات سبب نمازلری غیرذات سبب اولانلردن تفریق ایتمه ینلر ایسه معاویه نك بو انکارینی تطوع صرفه وفعل رسول علیه السلامی خصوصیته حمل ایدیورلر . (٣٤٦ ، ٣٤٧ ، ٣٤٨ ، ٣٥٠ ، ٣٥١ نجی حدیثلرده مراجعت .)

[٢] عائشه رضی الله عنهانك بو حدیثی بخاریده بوندن صوکراکی (٣٥١) نجینك لفظی

٣٥١ . وَعَنْها رَضِيَ اللّٰهُ عَنْها قالَتْ رَكْعَتانِ لَمْ يَكُنْ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَدَعُهُما سِرّاً وَلا عَلانِيَةً : رَكْعَتانِ قَبْلَ صَلاةِ الصُّبْحِ وَرَكْعَتانِ بَعْدَ الْعَصْرِ .

ترجمه سی

ینه عائشه رضی الله عنهادن :

شویله دیمشدر : ایکی نماز واردرکه رسول الله صلی الله علیه وسلم اونلری سراً ده ،

ایله ده وارد اولدیغی کبی « ماتَرَكَ السَّجْدَتَيْنِ بَعْدَ الْعَصْرِ عِنْدي قَطُّ = صلاة عصردن صوکراکی ایکی رکعتی بنم حجره مده هیچ ترك بویورمادی » لفظی ایله ده ، « ماكانَ يَأْتيني في يَوْمٍ بَعْدَ الْعَصْرِ اِلّا صَلّى رَكْعَتَيْنِ = هیچ برکون ایکیندی نمازندن صوکرا بکا کلوبده ایکی رکعت قیلمادیغی اولمازدی » لفظی ایله ده وارد اولمشدر . مسلمده ایسه : « كانَ يُصَلّيهِما قَبْلَ الْعَصْرِ . ثُمَّ اِنَّهُ شُغِلَ عَنْهُما اَوْنَسِيَهُما فَصَلّاهُما بَعْدَ الْعَصْرِ . ثُمَّ اَثْبَتَهُما . وَكانَ اِذا صَلّى صَلاةً اَثْبَتَها = (علیه الصلاة والسلام افندیمز) بوایکی رکعتی صلاة عصردن اول قیلاردی . صوکرا (بردفعه) مشغول اولوب قیلامادی . یاخود اونوتدی (ده قیلامادی .) بوندن طولایی ایکیندی نمازندن صوکرا قیلدی . صوکرا بوکا دوام ایتدی . زیرا (هرهانکی) برنمازی قیلارسه اوکا دوام ایتمك عادت سنیه سی ایدی » دینیلیور . مسلمك روایت ایتدیکی شوقضیه حقنده دارقطنی نك روایتنده ام المؤمنين حضرتلرینك : « یارسول الله ، برشیمی حادث اولدی ؟ » سؤالنه « خیر ، آنجق بلال اقامتی تعجیل ایتدی ده ایکیندیدن اولکی ایکی رکعتی قیلامادمدی . ایشته شیمدی اونلری قضا ایدیورم » بویوردقلرینی وبونك اوزرینه عائشه رضی الله عنهانك : « بزده بونمازی فوت ایدرسه ك قضا ایده لم می ؟ » سؤالنه ده « خیر » جوابنی ویردکلری مذکوردر . . ام المؤمنين ام سلمه رضی الله عنهانك بخاریده کی مختصر ومسلمده کی مفصل حدیثنده ده بوکا مخالف اولارق علیه الصلاة والسلام افندیمزك عبدالقیس وفدینك (٤٩ نجی حدیث) کندیلرینی مشغول ایدوب بوندن طولایی صلاة ظهردن صوکراکی ایکی رکعتی قیلامامش اولدقلری ذکر ایدیلیور . ام سلمه رضی الله عنهانك بوقاریکی روایاته مخالف اولارق : « ایکیندیدن صوکراکی ایکی رکعتی هم قیلارلر ، هم باشقه لرینی قیلمقدن نهی بویورورلردی » ، ابن عباسك : « لَمْ اَرَهُ عادَلَهُما = بوایکی رکعتی برده قیلدیغنی کورمه دم » ، عائشه رضی الله عنهانك ده بومسئله یی کندیسنه صوران برطاقیم صحابه یه : « بونمازی بنم یانمده قیلمادی ، ام سلمه یه صورکز . چونکه بن اوندن ایشیتدم » دیدکلری ده ذکر اولونیور .

بردها او نمازی قیلمادقلری حقنده کی روایت ضعیفدر . متنده کی حدیث ایله او معناده

علانیه‌ده (یعنی اونده‌ده ، طیشاریده‌ده) ترك ایتمزدی . (اونلرده) صباح نمازندن اول ایکی ، ایکیندی نمازندن صوکراده ایکی رکعت ایدی [١] .

٣٥٢ . عَنْ أَبِي قَتَادَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ سِرْنَا مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَيْلَةً . فَقَالَ بَعْضُ الْقَوْمِ لَوْعَرَّسْتَ بِنَا يَارَسُولَ اللّٰهِ . قَالَ أَخَافُ أَنْ تَنَامُوا عَنِ الصَّلَاةِ . قَالَ بِلَالٌ أَنَا أُوقِظُكُمْ . فَاضْطَجَعُوا . وَأَسْنَدَ بِلَالٌ ظَهْرَهُ إِلَى رَاحِلَتِهِ . فَغَلَبَتْهُ عَيْنَاهُ فَنَامَ . فَاسْتَيْقَظَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقَدْ طَلَعَ حَاجِبُ الشَّمْسِ . فَقَالَ يَا بِلَالُ أَيْنَ مَا قُلْتَ ؟ قَالَ مَا أُلْقِيَتْ عَلَيَّ نَوْمَةٌ مِثْلُهَا قَطُّ . قَالَ إِنَّ اللّٰهَ قَبَضَ أَرْوَاحَكُمْ حِينَ شَاءَ وَرَدَّهَا عَلَيْكُمْ حِينَ شَاءَ . يَا بِلَالُ قُمْ فَأَذِّنْ بِالنَّاسِ بِالصَّلَاةِ . فَتَوَضَّأَ . فَلَمَّا ارْتَفَعَتِ الشَّمْسُ وَابْيَاضَّتْ قَامَ فَصَلَّى .

ترجمه‌سی

ابو قتاده (حارث بن ربعی) رضی الله عنهدن :

شویله دیمشدر : بر کیجه رسول الله صلی الله علیه وسلم ایله برلکده یولجیلق

اولانلره صلاة عصردن صوکرا غروب زماننده نماز قصد ایتمه‌مك شرطیله تنفلی تجویز ایدن فقها تمسك ایتمشلردرکه بو مسئله‌ده‌کی اختلافات فقها بوندن اولکی حدیثلرك حواشیسنی مطالعه ایله معلوم اولور . بو نفلی مطلقا مکروه کورنلر ایسه یالکز رواتبدن فوت ایدیلمش نمازلرك قضاسی جائز اولدیغنه حکم ایتمشلر ورسول الله صلی الله علیه وسلمك بوکا مواظبتنی خصائص نبویه‌لرندن عد ایله‌مشلردر . دلیللری‌ده عائشه‌نك مولاسی ذکوانك روایت ایتدیکی حدیثدرکه بونده ام المؤمنین حضرتلری : « كَانَ يُصَلِّي بَعْدَ الْعَصْرِ وَيَنْهَى عَنْهَا وَيُوَاصِلُ وَيَنْهَى عَنِ الْوِصَالِ = علیه الصلاة والسلام افندیمز صلاة عصردن صوکرا نماز قیلاردی‌ده او نمازدن نهی ایدردی . کذلك صوم وصال طوتاردی‌ده صوم وصالدن نهی ایدردی » دیمشدر . صوم وصال بر قاچ کون فاصله‌سز اولارق وافطار ایتمکسزین اوروج طوتمقدرکه ارجح اقواله کوره بو ، خصائص نبویه‌دن اولوب - ان شاء الله ایلریده کوروله‌جکی اوزره - امت بوندن نهی بیورولمشدر . بین العلما صوم وصالك حرمت وکراهتی وقادر اولانه جوازی حقنده اختلاف واردر . (٣٤٦ ، ٣٤٧ ، ٣٤٨ ، ٣٤٩ ، ٣٥١ نجی حدیثلره‌ده مراجعت) .

[١] ٣٤٦ ، ٣٤٧ ، ٤٤٨ ، ٣٥٠ نجی حدیثلره‌ده مراجعت .

ایدیوردق [١] . ایچمزدن بری : « یارسول الله ، کیجه صوکی امر ایتسه‌کده قوناق ایتسه‌ك! » دیدی . (جواباً) : « قورقارم اویویا قالوب نمازی قاچیریرسکز » بیوردی . بلال (رضی الله عنه) : « بن سزی اویاندیریرم . » دیدی . یاتدیلر . بلال‌ده آرقاسنی راحله‌سنه (یعنی بیندیکی دوه‌یه) طایا (یوب بکله) دی . (دیرکن) کوزلری قاپانوب (اوده) اویویا قالدی . نبی اکرم صلی الله علیه وسلم اویاندیغی زمان حاجب شمس کوزوکمشدی . « بلال ، دیدیکك نره‌ده قالدی ؟ » بیوردی . (بلال) « بکا بو کونه کلنجه‌یه قدر بونك کبی (آغیر) بر اویقو باصمش دکل » دیدی . (بونك اوزرینه) رسول الله صلی الله علیه وسلم بیوردی که الله تعالی ایسته‌دیکی زمانده روحلرکزی قبض ایتدی . (ینه) ایسته‌دیکی زمانده کری چویردی . بلال ، قالق ، اذان اوقو . (بونك اوزرینه) بلال خلقی نمازه دعوت ایتدی یعنی اذان اوقودی [٢] .

---

[١] بو قصه‌نك هانکی سفر نبویده اولدیغنی کسدیرمك اهل حدیثجه مشکلاتی موجب اولمشدر . بونك (٢٢٦) نجی حدیثده‌کی قصه‌دن باشقه برقصه اولدیغی ظنی‌ده واردر .

[٢] « اذان » و « تأذین » ندا ودعوت واعلان دیمکدر . بو ، کچمش نماز ایچون اذان اوقوناجغنه دلیلدر . فوائت ایچون اذان واقامت مسئله‌سنده علمانك اختلافی واردر . حنفیه‌یه کوره کچمش نماز ایچون هم اذان اوقونور ، هم اقامت ایدیلیر . اونلر بخاریده‌کی (٢٢٦) نجی عمران بن حصین حدیثنده : « وَنُودِيَ بِالصَّلَاةِ = نماز ایچون ندا ایدیلدی » ، ابوداود ایله دیکرلرینك روایتنده دها صریح اولارق : « ثُمَّ أَمَرَ مُؤَذِّنًا فَأَذَّنَ . فَصَلَّى الرَّكْعَتَيْنِ قَبْلَ الْفَجْرِ . ثُمَّ أَقَامَ . ثُمَّ صَلَّى الْفَجْرَ = صوکرا بر مؤذنه امر ایتدی‌ده اذان اوقوتدی . صوکرا صلاة فجردن اولکی ایکی رکعتی قیلدی ، صوکرا اقامت ایتدیردی . صوکرا صلات فجری قیلدیردی » دینیلمه‌سی ایله احتجاج ایدرلر . شافعی‌نك قول قدیمی‌ده ، احمد ابن حنبلك ، ابوثورك ، ابن المنذرك قوللری‌ده بودر . فوت اولمش نمازلر متعدد ایسه برنجیسی اذان واقامتله قیلینیر ، دیکرلرنده یالکز اقامتله اکتفا ایتمك اختیاره باغلیدر . زیرا ترمذینك ابن مسعوددن خندق غزوه‌سی حقنده‌کی روایتنده : « یوم خندقده نبی اکرم صلی الله علیه وسلمك دورت نمازی کچمشدی . کیجه ایلریله‌دیکی وقتده بلاله امر ایتدیلر . اذان اوقودی ، صوکرا اقامت ایتدی ، اوکلن قیلیندی . صوکرا اقامت ایتدی ، ایکیندی قیلیندی . صوکرا اقامت ایتدی ، آقشام قیلیندی . صوکرا اقامت ایتدی یاتسی قیلیندی » دینیلمشدر . ینه خندق قضیه‌سی حقنده‌کی روایتلرك برنده : « قَضَاهُنَّ بِأَذَانٍ وَإِقَامَةٍ = او نمازلری اذان واقامتله قضا بیوردیلر » ، دیکرنده : « بِأَذَانٍ وَإِقَامَةٍ لِلْأُولَى وَإِقَامَةٍ لِكُلِّ وَاحِدَةٍ

(رسول الله صلی الله علیه وسلم) آبدست آلدی . کونش یوکسه‌لوب هم بیاض اولدیغی وقتده‌ده قالقدی ، نمازی قیلدیردی [١] .

٢٥٣. عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللّٰهِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا اَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ جَاءَ يَوْمَ الْخَنْدَقِ بَعْدَمَا غَرَبَتِ الشَّمْسُ . فَجَعَلَ يَسُبُّ كُفَّارَ قُرَيْشٍ . قَالَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ مَا كِدْتُ اُصَلِّي الْعَصْرَ حَتّٰى كَادَتِ الشَّمْسُ تَغْرُبُ . قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَاللّٰهِ مَا صَلَّيْتُهَا . فَقُمْنَا اِلٰى بُطْحَانَ فَتَوَضَّأَ لِلصَّلَاةِ . وَتَوَضَّأْنَا لَهَا . فَصَلَّى الْعَصْرَ بَعْدَمَا غَرَبَتِ الشَّمْسُ . ثُمَّ صَلَّى بَعْدَهَا الْمَغْرِبَ .

ترجمه‌سی

جابر بن عبدالله (انصاری) رضی الله عنهمادن :
شویله دینمشدر : خندق کونی عمر بن الخطاب رضی الله عنه کون باتدقدن صوکرا

مِنَ الْبَوَاقِي » دینیلمش اولدیغی ایچون متعدد نماز قضا ایدن کیمسه اذانی تکرار ایدوب ایتمه‌مکده مخیر قالیور . مالك ایله اوزاعی‌یه کوره قضا ایچون اذانه حاجت یوقدر ، یالکز اقامت کافیدر . شافعینك قول جدیدی‌ده بویله ایسه‌ده اصحابندن برچوغنجه مختار اولان اذان اوقومقدر . چونکه اذان اوقوندیغی حقنده‌کی حدیث صحیحدر . ذاته حاجت کورمه‌ینلرك اذانی اقامته حمل ایتمه‌لرنده نظر واردر. چونکه حدیثده اذاندن صوکرا آبدست آلندیغی خبر ویریلیورکه اقامت ایله نماز آراسنی آبدست ایله فصل ایتمك خاطره کلمز .

[١] بعدالطلوع کون یوکسه‌لنجه‌یه قدر قضای فوائتك عدم جوازینه حنفیه بونکله‌ده احتجاج ایدرلر . بوحدیثدن فوائتك جماعتله قضا ایدیله‌بیله‌جکی‌ده آکلاشیلیور .

بوحدیثده راتبهٔ فجر اولان ایکی رکعتك قیلیندیغنه دائر صراحت یوقدر . فقط ابوداودك روایتنده بونمازك قیلیندیغی صراحةً مذکوردر . امام مالکه رسول الله صلی الله علیه وسلمك صلاة فجری قضا بویوردقلری کون بونمازی قیلوب قیلمادقلری صورولمش ، « طویمادم » جوابنی ویرمش . بوندن طولایی سنت راتبه‌نك قضا ایدیلمه‌سنه مالکیه‌دن بعضیلری قائل دکلدر . مع هذا مالکك « ایسته‌ین قیلار » دیدیکی‌ده روایت اولونیور . ثوری ایله شافعی ایسه رواتبك ثبوتنه بناءً قضا ایده‌بیلیر دیرلر. بومسئله‌ده کوفیونك اجتهادی تفصیل اوزره‌در. اکر راتبهٔ فجر فرض ایله برابر فوت اولمش ایسه قضا ایدیلمه‌سنده متفقدرلر. فرض وقتنده قیلینمش اولوب یالکز راتبه فوت اولمش ایسه محمد بن الحسن شیبانی‌یه کوره کون یوکسلدکدن صوکرا تا زوال شمسه قدر اولان زمان ایچنده قضا ایدیلیر. ابوحنیفه ایله ابویوسفه کوره ایسه قضا ایدیلمز.

کلوب کفار قریشه سب ایتمکه باشلادی . و : « یارسول الله ، ایکیندی‌یی آز دها کون باتمادن قیلامایه‌جقدم » دیدی [١] . نبی اکرم صلی الله علیه وسلم : « والله ، بن ده قیلامادم » بویوردی [٢] . بونك اوزرینه قالقدق ، بطحانه [٣] کیتدك . (اوراده رسول الله صلی الله علیه وسلم) نماز ایچون آبدست آلدی . بزده نماز آبدستی آلدق . (اوندن صوکرا) کون باتمش ایکن ایکیندی‌یی ، آرقه‌سندن‌ده آقشامی قیلدیردی [٤] .

---

[١] خندق وقعه‌سی اثناسنده بوتون صحابهٔ کرام رسول الله صلی الله علیه وسلم ایله برلکده اولدقلری حالده ناصل اولیورده ایچلرندن یالکز عمر رضی الله عنه ایکیندی‌یی غروبدن اول قیلمش اولیور ؟ احتمال که مشرکینه قارشی اولان مشغولیت آقشامه قدر دوام ایتمش ، جمله‌سی آبدستدن ، نمازدن آلیقونمشده یالکز عمر رضی الله عنه آبدستلی اولدیغی ایچون عجله ایدوب نمازینی قیلیویرمشدر .

[٢] رسول الله صلی الله علیه وسلمك امر قتال ایله مشغولیت طولاییسیله نمازی ، یاخود نمازلری وقتلرنده درخاطر بویورمایوب عمر رضی الله عنهك بویله سویله‌مه‌سی اوزرینه خاطرلامش « والله بن ده قیلامادم » بویورمش و اوندن صوکرا آبدست و نمازه شروع بویورولمش اولماسی محتملدر .

[٣] « بطحان » مدینه قربنده بر وادینك اسمیدرکه (٣٣٩) نجی ابو موسی الاشعری حدیثنده‌ده اسمی کچدی .

[٤] بورادەکی بیاندن یالکز ایکیندی نمازینك فوت ایدیلدیکی مستفاد اولیورسه‌ده مسند احمدده ابوسعید خدریدن ، (٣٥٢) نجی حدیثك حاشیه‌سنده ذکر ایدیلدیکی اوزره ترمذیده ابن مسعوددن واقع اولان روایتلره نظراً اوکلن ایله ایکیندی و آقشام نمازلری فوت اولوب یاتسیدن صوکرا قیلینمشدر . نسائیده‌کی روایتده بو معنایه‌در . امام مالکك « مُوَطَّأ » ندن ایسه ظهر ایله عصرك فوت اولدیغی آکلاشیلیور . بوحدیثلرك وجه جمعی شودر : خندق غزاسی کونلرجه سورمشدر. برکون اوکلن ایله ایکیندی ، باشقه کون یالکز ایکیندی نمازینی فوت ایتمش اولملری خاطره کله‌بیلیر .

بوحدیثدن قضا نمازینك جماعتله قیلینماسی مشروع اولدیغنه استدلال قیلینمشدر . نیته‌کیم اجماع بونك جوازی اوزرینه منعقددر. یالکز لیث بن سعدك بونی منع ایتمه‌سی شذوذ قیلنمشدر. بو حدیثدن مغرب وقتنك شفقدن صوکرایه قدر امتداد ایتدیکی‌ده مستفاد اولیور . هرحالده او وقته قدر امتداد ایدیورمش که اوکون آقشام نمازندن اول دیکر نمازلر قیلنمش . شافعینك قول جدیدینه کوره آقشامك وقتی مضیق اولوب یالکز آبدست آلوب نماز قیلاجق قدر وقتدر. بو حدیث اوکا قارشی حجتدر . کذلك وقت نمازی ایله کچمش نماز ، یا نمازلر بیننده ترتیب کوزه‌دیلمش کبی کورونیور. بوترتیبك وجوبنه نخعی ، زهری ، ربیعة الرأی ، یحیی الانصاری ، لیث بن سعد قائل اولمش اولدقلری کبی ابو حنیفه ایله اصحابنك ، مالکك ، احمد ابن حنبلك ،

٣٥٤. عَنْ اَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ نَسِيَ صَلاةً فَلْيُصَلِّ [١] اِذَا ذَكَرَهَا [٢] . لَا كَفَّارَةَ لَهَا اِلَّا ذٰلِكَ . وَاَقِمِ الصَّلٰوةَ لِذِكْرِي .

ترجمه‌سی

انس بن مالك رضی‌الله عنهدن :

شویله دیمشدر : نبی اكرم صلی الله علیه وسلم بویوردی‌كه هركیم بر نمازی (قیلمایی) اونوتورسه (اونی) خاطرلادیغنده قیلسون . اونك بوندن باشقه كفارتی یوقدر . وَاَقِمِ الصَّلٰوةَ لِذِكْرِي [٣] .

اسحق بن راهویه‌نك‌ده قوللری بودر . عبدالله بن عمرده بومذهبده ایمش . دیكر طرفدن صلاة فائته ایله صلاة وقتیه بیننده ترتیبی واجب كورمه‌ینلر میاننده طاوس ، شافعی ، ابوثور ، ابن القاسم ، سمنون كبی ذوات واردر . ظاهریه‌نك‌ده مذهبی بودر . امام مالك ترتیبی واجب كورمكله برابر نسیان سببیله ترتیب بوزولورسه اوكا كوره بو وجوب ساقط اولور . امام احمد ابن حنبله كوره كچمش نمازی صلاة وقتیه‌ده تذكر ایدرسه ایچنده بولوندیغی نمازی اتمام ایدر . بوندن صوكرا فائته‌یی قیلوب وقتیه‌یی ده اعاده ایدر . وقتیه نیتیله ایلك قیلدیغی نماز نافله اولمش اولور .

[١] مسلمك روایتنده صلاته راجع ضمیر منصوب ایله « فَلْيُصَلِّهَا » دینیلدیكی كبی دیكر طریقدن روایتنده « اَوْ نَامَ عَنْهَا = نمازدن غافل قالوب اویویا قالیرسه » زیاده‌سی ده واردر . اوچنجی بر روایتنده‌ده : « اِذَا رَقَدَ اَحَدُكُمْ فَلْيُصَلِّهَا اِذَا ذَكَرَهَا . فَاِنَّ اللّٰهَ يَقُولُ اَقِمِ الصَّلٰوةَ لِذِكْرِي = بریكز اویویا قالوب نماز قیلمازسه ، یاخود نمازدن غفلت ایدرسه اونی خاطرلادیغنده قیلسون . زیرا الله تعالی اقم الصلاة لذكری بویوریور » دینیلمشدر .

[٢] ضمیرسز اولارق « اِذَا ذَكَرَ » روایتی ده واردر .

[٣] « لِلذِّكْرٰى » ده اوقونمشدر . بوقراءت زهریدن ایشیدلمش ایسه‌ده قراءت مشهوره ، مصاحفده و متنده اولدیغی كبی « لِذِكْرِي » در . بو آیت كریمه‌نك بوراده ایرادی طرف عالی نبویدنمی واقع اولمشدر ، یوقسه قتاده‌می حدیثی روایت ایتدكدن صوكرا سامعه اقامهٔ حجت ایچون اوقومشدر ؟ اصح اولان بونك مقول قول نبوی‌یه داخل اولماسیدر . دلیلی‌ده برنجی حاشیه‌ده ذكر ایتدیكمز مسلم روایتیدركه اوده مسلمده قتاده طریقندندر .

آیت كریمه‌نك تفسیرنده وجوه عدیده بیان ایدلمشدر : ١ — نمازی ، ایچنده بنی

٣٥٥. وَعَنْهُ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَمْ تَزَالُوا [١] فِي صَلَاةٍ مَا انْتَظَرْتُمُ الصَّلٰوةَ .

ترجمه‌سی

ینه انس رضی‌الله عنهدن :

شویله دیمشدر : رسول‌الله صلی الله علیه وسلم بویوردی‌كه سز نمازه منتظر اولدقجه هپ نماز ایچنده‌سكز [٢] .

ذكر ایتمك ایچون اقامه ایت ؛ ٢ — نمازی اقامه ایت ، تاكه بن سنی مدح ایده‌رك ذكر ایده‌یم ؛ ٣ — ذكر وقتلرنده ، یعنی مواقیت صلاتده صلاتی اقامه ایت ؛ ٤ — بن كتابلرده ذكر ایدوب امر ایتدیكم ایچون صلاتی اقامه ایت ؛ ٥ — ریاسز اوله‌رق بنی آكمق ایچون بندن باشقه‌سنی آكار كبی اولمقسزین صلاتی اقامه ایت ؛ ٦ — امری خاطرلادیغك شكرانه‌سی اولارق صلاتی اقامه ایت ؛ ٧ — بنی آكمق دیمك اولدیغی ایچون نمازی اقامه ایت كه صلاة ، الله‌ه عبادتدر . صلاتی خاطره كتیرمك اللهی خاطره كتیرمكدر ؛ ٨ — توربشتی‌یه كوره سیاق حدیثه اك موافق اولان تفسیر ، نمازی خاطرلادیغكده اقامه ایت . چونكه اونی خاطرلادیغكده اللهی خاطرلامش اولورسك . یاخود حذف مضاف ایله « لِذِكْرِ صَلَاتِي » معناسنه آلوب « نمازی خاطرلادیغكده نمازی اقامه ایت » اولمق لازم كلیر . والله اعلم .

بو حدیثدن چیقان حكم شودر : ناسی ایله نائمه ، یعنی قیلمایی اونودان ایله اویویا قالوب قیلامایانه قضا لازم كلیر . عامده یعنی عمداً قیلمایانه قضانك وجوبی ایسه اولویتده قالیر . جمهورك مذهبی بودر . عمداً ترك صلاة ایدنه قضا لازم كلمز دینیلرده واردر . فقط بونلرك بو اجتهادندن آكلاشیلدیغنه كوره قضا ایدیله‌ین بو نمازلرك تركنده كفارت قبول ایتمه‌یه‌جك قدر اثم واردر . یوقسه عمر بن الخطاب ایله اوغلی عبدالله ، سعد بن ابی وقاص ، ابن مسعود ، سلمان فارسی رضی‌الله عنهم كبی اجلّه‌نك‌ده داخل بولوندیغی بو زمرهٔ اكابرك اجتهادندن تهوین صلاة مقصود اولمایه‌جغی بدیهیدر .

سوز ، ینه جمهورك سوزیدر . معذوره قضا لازم كلیورسه عامده بطریق الاولی لازم كلیر .

[١] بر روایتده « لَنْ تَزَالُوا » در كه اوكا كوره ترجمه ایدلمشدر .

[٢] بو حدیث ، بخاریده خالد بن قُرَّه طریقندن شویله‌جه روایت اولونیور : بر كون حسن بصری‌یه درس ویره‌جك دییه منتظر اولدق . كچیكدی . نهایت (مسجددن و درسدن) قالقوب كیده‌جكی وقت یاقلاشنجه كلدی . دیدی‌كه شو قومشولرمز بنی چاغیردیلر . صوكرا انسدن شونی روایت ایتدی : نبی اكرم صلی الله علیه وسلمه بر كیجه همان نصف اللیل

٣٥٦. حَدِيثُهُ عَلٰى رَأْسِ مِائَةِ سَنَةٍ . وَفِى رِوَايَةٍ هُنَا عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ النَّبِىُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يَبْقٰى مِمَّنْ هُوَ الْيَوْمَ عَلٰى ظَهْرِ الْاَرْضِ اَحَدٌ . يُرِيدُ بِذٰلِكَ أَنَّهَا تَخْرِمُ ذٰلِكَ الْقَرْنَ .

ترجمه‌سی

ینه انس (بن مالك) رضی الله عنهك [١] « عَلٰى رَأْسِ مِائَةِ سَنَةٍ » حدیثی که (یوقاریده ٩٦ نجی اولارق) کچشمدی . ـ بوراده‌ده عبدالله بن عمر رضی الله عنهما نبی اکرم صلی الله علیه وسلمك : « (یوز سنه‌یه قدر) بوکون یریوزنده اولانلردن هیچ بر کیمسه قالمایه‌جقدر » [٢] بویوردقلرینی روایت ایتدکدن صوکرا : « بو سوزدن مراد (عالیٔ) نبوی اوقرنك (بو مدت ایچنده) منقرض اولاجغنی خبر ویرمك ایدی » دیمشدر [٣] .

اولونجه‌یه‌قدر منتظر قالدق . تشریف ایدوب بزه نماز قیلدیردیلر . صوکره بزه خطبه ایراد ایدوب بویوردیلرکه شیمدی هرکس نماز قیلمش اویومشدر بیله ، سز ایسه نمازه منتظر اولدقجه نماز ایچنده‌سکز . ـ حسن دیدی‌که هرقوم ، خیره منتظر اولدقجه خیر ایچنده‌درلر . ـ

خالد بن قُرَّه (حسنك بوصوك سوزی ایچون) انسك نبی اکرم صلی الله وعلیه وسلمدن روایت ایتدیکی کلام جمله‌سندندر دیر . (٣٣٨ ، ٣٣٩ ، ٣٤٠ ، ٣٤١ ، ٣٤٢) نجی حدیثلره‌ده مراجعت .

[١] مصنف بوراده هر نا صلسه سهو ایتمشدر . زیرا کرك (٩٦) نجی حدیثده ، کرك بخارینك باشقه یرنده روایت هپ عبدالله بن عمر رضی الله عنهمادندر .

[٢] بوحدیث بخارینك بوراسنده یاتسیدن صوکرا فقه وسائر خیرلی ایشلر ایچون اوطوروب قونوشمانك جوازینه تخصیص ایدیلن بابده دیکر روایتدن دها مفصل اولارق روایت ایدیلمشدر . عبدالله بن عمر رضی الله عنهما دیمشدرکه برکیجه آخر حیاتنده نبی اکرم صلی الله علیه وسلم یاتسی نمازینی بزه قیلدیردیلر . سلام ویردکدن صوکرا آیاغه قالقوب : « ایشته بوکیجه‌یی کوریورسکزیا ، بوندن صوکرا (کچه‌جك) یوزسنه‌نك باشنده بوکون یریوزنده اولانلردن هیچ برکیمسه قالمایه‌جقدر » بویوردیلر .

[٣] ابن عمر رضی الله عنهمانك بوصوك سوزی‌ده بخاریده شویله‌در : « فَوَهِلَ النَّاسُ فِى مَقَالَةِ النَّبِىِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِلٰى مَا يَتَحَدَّثُونَ مِنْ (یاخود فى) هٰذِهِ الْاَحَادِيثِ عَنْ مِائَةِ سَنَةٍ . وَاِنَّمَا قَالَ النَّبِىُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يَبْقٰى مِمَّنْ هُوَ الْيَوْمَ

٣٥٧. عَنْ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ بْنِ اَبِى بَكْرٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا [١] قَالَ اِنَّ اَصْحَابَ الصُّفَّةِ كَانُوا نَاسًا فُقَرَاءَ . وَاِنَّ النَّبِىَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ كَانَ عِنْدَهُ طَعَامُ اثْنَيْنِ فَلْيَذْهَبْ بِثَالِثٍ . وَاِنْ اَرْبَعٌ فَخَامِسٌ اَوْسَادِسٌ . وَاِنَّ اَبَا بَكْرٍ

عَلٰى ظَهْرِ الْاَرْضِ يُرِيدُ بِذٰلِكَ اَنَّهَا تَخْرِمُ ذٰلِكَ الْقَرْنَ = ناس نبی اکرم صلی الله علیه وسلمك (بو) کلام عالیسنی (آكلامقده) یاكیلوب (وقورقویه‌دوشوب) یوزسنه حقنده‌كی (شومعلوم) دیدی‌قودیلره (یعنی یوز سنه صوکرا قیامت قوپاجقدر ظن وخوفنه) دوشدیلر . حال بوکه نبی اکرم صلی الله علیه وسلم : « بوکون یریوزنده اولانلردن هیچ برکیمسه قالمایه‌جقدر » بویورمقله بومدتك بو قرنده یاشایانلری محو ایده‌جکنی خبرویرمك ایسته‌مشلردی . » فی الحقیقه ابن عمر حضرتلرینك زماننده بعضیلرینك یوزنجی سنه‌نك ختامنده قیام ساعت وقوعه کله‌جکنی سویله‌مش اولدقلری آکلاشیلیور . نیته‌کیم طبرانی ایله باشقه محدثلر بونی ابو مسعود بدری رضی الله عنهدن روایت ایتدکلری کبی علی بن ابی طالب کرم الله وجهه حضرتلرینك بو سوزی رد بویوردقلرینی نقل ایدر . ابن عمر رضی الله عنهماده بو قبیلدن دیدی‌قودیلری رد ایچون بوحدیث شریفك معناسنی بویله ایضاح وتبیین ایتمش اولیور .

بوحدیث شریفده اك کورمز کوزلره چارپاجق معجزات جلیلهٔ نبویه‌دندر . اهل علمك استقراسنه کوره زمان اخبار نبوی اولان اون برنجی سنهٔ هجریه‌دن اعتباراً یوز سنه کچدکدن صوکرا اوکون برحیات اولانلردن هیچ برکیمسه قالمامشدر . اك صوکه قالان صحابی ابوالطُّفَیل عامر بن واثله رضی الله عنهدر . بوتون اهل حدیثده مشارالیهك (١١٠) سنهٔ هجریه‌سنده وفات ایتدیکنده متفقدرلر . وفاتی کونی یریوزنده هیچ برصحابی قالمامش وقرن صحابه منقرض اولمشدر . (رضوان الله علیهم اجمعین)

[١] عبدالرحمن بن ابی بکر الصدیق رضی الله عنهمانك اولکی اسمی عبدالکعبه ایدی . رسول الله صلی الله علیه وسلم بو اسمی (عبدالرحمن) ه تحویل بویورمشلردر . مشارالیه حضرت صدیق اولادینك اك یاشلیسی اولمقله برابر اسلامی حدیبیه صلحندن صوکرایه قدر تأخر ایتمشدر . فتح مکه‌دن برآز اول‌جه ـ ایچلرنده معاویة ابی سفیان‌ده داخل اولان ـ قریش کنجلرندن برقاچی ایله برابر مدینه‌یه کلوب ایمان ایتدی . بدر وقعه‌سنده مشرکین صفنده بولونیوردی . ابن عساکرك ابن سیریندن روایتنه نظراً ایمان ایتدکدن صوکرا برکون پدر مکرمنه : « بدر کونی سن بنم قارشیمه دیکیلدکدی ، بن باشقه طرفه صاووشدم‌ده سنی اولدورمه‌دم » دیمش . حضرت صدیق‌ده : « لکن ، اوغلم ، اکر سن بنم قارشیمه کله‌یدك سنی صاغ براقمازدم » جوابنی ویرمشدر . غریبدرکه وقعهٔ جمل‌ده‌ده کندیسی همشیره‌سی عائشهٔ صدیقه رضی الله عنها طرفنده ، برادری محمد بن ابی بکرده قارشی طرفده امیرالمؤمنین علی بن ابی طالب رضی الله عنه اوردوسنده بولونیورلردی . اهل صلاح وتقوادن اولمقله برابر مزاح ولطیفه‌یه میال ایدی .

جَاءَ بِثَلاثَةٍ . فَانْطَلَقَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِعَشَرَةٍ . قَالَ فَهُوَ اَنَا وَاَبِي وَاُمِّي . فَلاَ اَدْرِي قَالَ وَامْرَأَتِي . وَخَادِمٌ بَيْنَنَا وَبَيْنَ بَيْتِ اَبِي بَكْرٍ . وَاِنَّ اَبَا بَكْرٍ تَعَشَّى عِنْدَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ . ثُمَّ لَبِثَ حَيْثُ صُلِّيَتِ الْعِشَاءُ . ثُمَّ رَجَعَ . فَلَبِثَ حَتَّى تَعَشَّى النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَجَاءَ بَعْدَ مَا مَضَى مِنَ اللَّيْلِ مَا شَاءَ اللّٰهُ . قَالَتْ لَهُ امْرَأَتُهُ وَمَا حَبَسَكَ عَنْ اَضْيَافِكَ ؟ اَوْ قَالَتْ ضَيْفِكَ ؟ قَالَ اَوَ مَا عَشَّيْتِهِمْ ؟ قَالَتْ اَبَوْا حَتَّى تَجِيءَ . قَدْ عُرِضُوا فَاَبَوْا .

شجاعتده ، آتیجیلقده‌ده یکتا ایدی . یمامه وقعه‌سنده مرتدینك یالکز اکابرندن یدیسنی خاك هلاکه سرمشدر . قلعه‌نك بر گدیکنی محافظه ایدن « مُحَكَّمُ الْيَمَامَهْ » نك سینه‌سنه براوق اصابت ایتدیروب قتل ایله‌مش ومسلمانلرك اوگدیکدن قلعه‌یه دخولنه یاردیم ایتمشدر . محکمك قاتلی خالد بن الولید اولدیغنی صاحب قاموس سویله‌یورسه‌ده اولکی روایت حافظ ابن حجر عسقلانینك « اصابه » سنه موافق اولانیدر . مشارالیه عبدالرحمنك مروانه قارشی سویله‌دیکی سوزده شجاعت مدنیه‌سنك دلیلیدر . معاویة بن ابی سفیان طرفندن حجاز والیسی مروان بن الحکم خطبه‌یه قالقوب معاویه‌دن صوکرا اوغلی یزید ایچون بیعت ایسته‌دیکی وقت حسن بن علی بن ابی طالب ایله عبدالله بن الزبیر وعبدالرحمن بن ابی بکر رضی الله عنهم قارشی کلمشلردی . مروان خطبه‌سنده : « بو ، ابوبکر ایله عمرك سنتیدر » دیدیکی وقتده عبدالرحمن: « خیر ، هرقل ایله قیصرك سنتی » دیمشدی. مروان «طوتکز» دیه امر ایتمش ، اوده همشیره‌سی عائشه رضی الله عنهانك خانه‌سنه کیرمشدر . مروان عبدالرحمنك اورایه کیردیکنی کورنجه : « حقنده وَالَّذِي قَالَ لِوَالِدَيْهِ اُفٍّ لَكُمَا آیت کریمه‌سی نازل اولان ایشته بودر » دیمش . عائشه رضی الله عنهاده پرده آرقاسندن : « او آیت ، اونك حقنده نازل اولمش دکلدر . ایسته‌سه‌م حقنده نازل اولانی اسمیله سویله‌رم » بویورمشدر . معاویه وقعه‌یی طویدقدن صوکرا خاطرینی تطییباً یوزبیك درهم کوموش کوندرمش ایسه‌ده « کندی دینمی اونك دنیاسنه صاتامام » دییه‌رك عطیه‌یی رد ایتمشدر . اوندن صوکرا یزیده اولان بیعت تمام اولمادن مکه‌یه چیقمش و بلد حرامه اون میل مسافه قاله جُبْشی دار بقایه انتقال ایله‌مش ، مکه‌یه نقل اولنوب اورایه دفن ایدیلمشدر . خبر وفاتی عائشه آلدقدن صوکرا حجه کیتدی . وقبرینك باشنده آغلایه آغلایه مُتَمِّم بن نُوَيْرَه نك ، قارداشی مالك حقنده سویله‌دیکی مرثیه‌یی اوقودقدن صوکرا « اکر سنکله برابر اولایدم سنی اولدیکك یرده دفن ایدر ، سکا آغلامازدم » دیمش . رضی الله عنهم اجمعین .

وَقَالَ فَذَهَبْتُ اَنَا فَاخْتَبَأْتُ . فَقَالَ يَا غُنْثَرُ . فَجَدَّعَ وَسَبَّ . وَقَالَ كُلُوا لاَ هَنِيئاً . فَقَالَ وَاللّٰهِ لاَ اَطْعَمُهُ اَبَداً . وَاَيْمُ اللّٰهِ مَا كُنَّا نَأْخُذُ مِنْ لُقْمَةٍ اِلاَّ رَبَا مِنْ اَسْفَلِهَا اَكْثَرُ مِنْهَا . قَالَ حَتَّى شَبِعُوا وَصَارَتْ اَكْثَرَ مِمَّا كَانَتْ قَبْلَ ذٰلِكَ . فَنَظَرَ اِلَيْهَا اَبُو بَكْرٍ . فَاِذَا هِيَ كَمَا هِيَ اَوْ اَكْثَرُ مِنْهَا . فَقَالَ لاِمْرَأَتِهِ يَا اُخْتَ بَنِي فِرَاسٍ مَا هٰذَا ؟ قَالَتْ لاَ وَقُرَّةِ عَيْنِي لَهِيَ الْآنَ اَكْثَرُ مِنْهَا قَبْلَ ذٰلِكَ بِثَلاَثِ مَرَّاتٍ . فَاَكَلَ مِنْهَا اَبُو بَكْرٍ . وَقَالَ اِنَّمَا كَانَ ذٰلِكَ مِنَ الشَّيْطَانِ . يَعْنِي يَمِينَهُ . ثُمَّ اَكَلَ مِنْهَا لُقْمَةً . ثُمَّ حَمَلَهَا اِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ . فَاَصْبَحَتْ عِنْدَهُ . وَكَانَ بَيْنَنَا وَبَيْنَ قَوْمٍ عَقْدٌ فَمَضَى الْاَجَلُ . فَفَرَّقَنَا اثْنَيْ عَشَرَ رَجُلاً . مَعَ كُلِّ رَجُلٍ مِنْهُمْ اُنَاسٌ . اللّٰهُ اَعْلَمُ كَمْ مَعَ كُلِّ رَجُلٍ . فَاَكَلُوا مِنْهَا اَجْمَعُونَ . اَوْ كَمَا قَالَ .

ترجمه‌سی

عبدالرحمن بن ابی بکر رضی الله عنهمادن :

شویله دیمشدر : اصحاب صفه [١] فقیر کیمسه‌لردی . بردفعه نبی اکرم صلی الله وسلم : « ایکی کیشیلك ییه‌جکی اولان (اونلردن) بر اوچنجیسنی ، دورت کیشیلك ییه‌جکی اولان بر بشنجیسنی ، یاخودده آلتنجیسنی (آلوب) برلکده کوتورسون » بویوردی [٢] . یاخود بوکا بکزر بر سوز . ابوبکر (رضی الله عنه

---

[١] « صُفَّه » مسجد نبوینك کری طرفلرنده بری ، یوردی ، اهل وعیالی اولمایان غریبلرك مأواسی اولمغه تخصیص بویورولان اوستی اورتولو بر محل ایدی که اوراده بارینان فقرای صحابه‌یه « اهل صفه » و « اصحاب صفه » دینیردی. اصحاب صفه‌نك عددی ـ ایچلرندن تزوج ، وفات ، یاخود سفر ایدنلرك عددینه کوره ـ کاه آرتار ، کاه اکسیلیردی . بر آرالق یتمشی بولمشلردی. « حلیة الاولیا » صاحبی حافظ ابونعیم اصبهانی صفه‌ده ساکن اولمش اولانلرك اسملرندن یوز بوقدرینی تعداد ایله‌مشدر . رضی الله عنهم اجمعین .

[٢] بوتون اصحاب کرام اوصیرالرده معیشت طارلغی چکدکاری ایچون اوچ نفوسلی أوه یالکز بر ، دورت نفوسلی اولانه ینه بر ، یا ایکی فقیر ترفیق بویورمش اولیورلردی که بوتقدیرده نفوس باشنه اصابت ایدن حصهٔ طعامك یالکز ثلثی ، ربعی ، یاخود خمسی ایثار ایدیلمش بولونیوردی . صحابه‌یی دها زیاده فقیر طویورمقله مکلف طوتمق فقیرلرله برابر عائله

بونلردن) اوچنی (أوه) کتیردی . نبی اکرم صلی الله علیه وسلم‌ده اونی برلکده (آلوب خانهٔ سعادتنه) کوتوردی [١] . (بزم أو خلقی) بن (دن) ، پدر و والده‌م (دن) [٢] ، برده بزم أو ایله ابوبکر (رضی الله عنه)ك أونده (مشترکاً خدمت ایدن) [٣] خدمتجی (دن عبارت) ایدی . ـ (راوی ابوعثمان نَهدی) : « آرتق برده بنم زوجه‌مدن [٤] دیدیمی ، دیمه‌دیمی ؟ بیله‌میورم دیبور . ـ (ینه

خلقنك‌ده آچ قالماسنی انتاج ایده‌بیلیر . بوندن قحط زمانلرنده یوقسول اولانلری وارلقلی اولانلرك خانه‌لرنده بسلتمه‌نك جوازی حکم شرعیسی چیقیورکه وقت ضرورتده مواساتك ، فقرایه زنکینلرك باقوب آچ براقماسی خصوصنك فرض اولدیغی آکلاشیلیور. نیته‌کیم عمربن الخطاب رضی الله عنه « عام الرماده » نامنی آلان قحط سنه‌سنده فقرانك کثرتنه بناءً هرأوه نفوسلری عددنجه آچ ویوقسول توزیع ایدوب « بر انسان قوت یومیسنك نصفی ایله اکتفا ایتمکله هلاك اولماز » بویوروردی . « اِنَّ فِی الْمَالِ حُقُوقاً سِوَی الزَّکَاةِ = مالده زکاتدن باشقه بر طاقیم حقلرده واردر » دیدکاری ایشته بوکبی شیلردر .

[١] حضرت صدیق رضی الله عنه ـ راوینك همان متعاقباً واقع اولان تصریحنه نظراً دورت نفوسلی بر عائله رئیسی اولدیغنه کوره ـ او آقشامکی طعامنك ثلثندن زیاده‌سنی ، علیه الصلاة والسلام افندیمز حضرتلری‌ده امهات مؤمنینك عددینه نظراً قوت یومیلرینك تقریباً نصفنی فقرایه ایثار بویورمشلر دیمك اولیور .

[٢] ام رُومان زینب بنت عامر کِنانیهٔ فراسیه رضی الله عنهادرکه مشارالیه عبدالرحمن بن ابی بکر ایله ام المؤمنین عائشهٔ صدیقه رضی الله عنهمك والدهٔ محترمه‌سیدر . اوللری عبدالله بن الحارث ازدینك تحت نکاحنده ایکن موی الیهك وفاتندن صوکرا وبعثتدن اول زوجنك حلیلی اولان ابوبکر الصدیق حضرتلرینه وارمش سابقاتدن واسکی مهاجراتدندر . هجرت نبویه‌یی متعاقب اوکی اوغلی عبدالله بن ابی بکرك رفاقتنده اولارق کریمه‌سی عائشهٔ صدیقه و اوکی کریمه‌سی اسماء بنت ابی بکر و اونلره التحاق ایدن طلحة بن عبیدالله رضی الله عنهم هپ بر قافله اولوب مدینه‌یه کلمشلردی . عهد سعید نبویده ـ واغلب احتمال طوقوزنجی سنهٔ هجریه‌ده ـ عالم جماله انتقال ایتمشدر . حین دفننده سیدالکونین صلی الله علیه وسلم افندیمز حضرتلری قبرینك ایچنه کیروب حقنده مغفرت دیله‌دکدن صوکرا : « الٰهی ، ام رومانك سنك یولکده ورسولکك اوغورنده نه‌لر چکدیکی سکا خفی دکلدر » بویورمشلردر .

[٣] بوخادمك اسمی شرّاح حدیثه معلوم اولامامشدر .

[٤] ابوعتیق محمد بن عبدالرحمن بن ابی بکر الصدیق (رضی الله عنهم) ك والده‌سیدرکه اسمی « اُمَیمه بنت عَدِیّ بن قیس بن حذافة السهمیه‌در. مشارالیه محمد ، عبدالرحمنك اکبر اولادی اولوب چوجوقلغنده رسول الله صلی الله علیه وسلمی کورمش وسالك جلیل اصحابه ملحق اولمشدر . کندیسی ، باباسی ، جدی وجدینك پدری ابوقحافه رضی الله عنهم هپ

عبدالرحمن رضی الله عنه دیرکه) ابوبکر (رضی الله عنه) نبی اکرم صلی الله علیه وسلمك خانه‌سنده (مسافرلرندن آیری اولارق) آقشام یمکنی ییدی . یاتسی نمازی قیلیننجه‌یه قدر (اوراده) قالدی . صوکرا (مسافرلریله برلکده کندی خانه‌سنه) دونوب [١] (ومسافرلرك آغیرلانماسنی اهلنه امر ایدوب) رسول الله صلی الله علیه وسلم آقشام طعامنی ایدنجه‌یه قدر [٢] قالدی . (صوکرا ینه خانهٔ سعادته دونوب نزد عالیٔ رسالتپناهیده قالدقدن صوکرا کندی أوینه دوندی .) کلدیکنده کیجه خیلی ایلریله‌مشدی [٣] . حرمی اوکا : « سنی مسافرلریکك

صحابه‌دندر . بویله‌سی پك آز کیمسه‌یه میسر اولابیلمشدر . بوقبیلدن معلوم اولانلردن بری عبدالله بن الزبیردرکه والده‌سی اسماء بنت ابی بکر الصدیق بن ابی قحافه‌در . دیکری‌ده ابن اسامة بن زید بن حارثه‌در . ابن اسامه‌نك شخصی معلوم ایسه‌ده اسمنه مطلع اولامادم . رضی الله عنهم اجمعین .

[١] « دونوب » لفظی « ثُمَّ رَجَعَ » نك ترجمه‌سیدر . اسماعیلی روایتنده بوکا بدل « ثُمَّ رَکَعَ » دینیلمشدرکه یاتسیدن صوکراکی نافله نمازی قیلدی دیمك اولور. بوسیاق بیانه کوره یاتسی سنتنی‌ده خانهٔ سعادتده قیلدقدن صوکرا مسافرلرینی آلوب أوینه کلمش اولیور .

[٢] مسلم ایله اسماعیلی‌نك روایتلرنده ایکنجی « تَعَشّٰی » یرینه « نَعَسَ » وارد اولمشدرکه رسول الله صلی الله علیه وسلمك اویقوسی کلنجه‌یه قدر یاننده قالدی دیمك اولور . بوروایته کوره قصه دها قولای منفهم وتکراردن تحصل ایدن اغلاق‌ده مندفع اولیور .

[٣] شارح قسطلانی متنده‌کی روایته نظراً قوس ایچنده‌کی محذوفاتی تقدیر ایدیور . بو روایته کوره حضرت صدیقك خانهٔ سعادتده یمك ییدیکی خبر ویریلدکدن صوکره یاتسی‌یی متعاقباً مسافرلرینی آلوب کندی خانه‌سنه دونمش واو وقته‌قدر رسول الله صلی الله علیه وسلم هنوز طعام بویورمامش اولدیغندن طعام بویوراجق قدر بکله‌یوب تکرار کوروشمك اوزره حضور سعادته کیتمش واوندن صوکرا أوینه یاتمغه کلمش اولیور . ینه بخارینك دیکر روایتندن منفهم اولدیغنه کوره ایسه نزد عالیٔ نبویده قالماسی یمك ییوب یاتسی نمازینی قیلاجق قدر تمادی ایدوب ـ نمازده ذاتاً کچ قیلنمش اولدیغنه کوره ـ کیجه خیلی ایلریله‌دکدن صوکرا أوینه دونوب مسافرلریله اولان ماجراسی وقوعه کلمش اولیور . « ثُمَّ رَکَعَ » روایتنه کوره ایسه ایش دها آچیق آکلاشیلیور . بوروایته کوره ابوبکر رضی الله عنه نزد عالیٔ نبویده طعام بویورمش ، صوکرا یاتسی سنتنی‌ده قیلمش ، صوکرا رسول الله صلی الله علیه وسلمك اویقولری کلنجه‌یه قدر طورمش‌ده اوندن صوکرا کیجه کچ وقت کندی خانه‌سنه دونمش اولیور .

یاننده بولونمقدن آلیقویان نه‌در ؟ » دییه صوردی [۹] . اوده : « آی ، اونلره حالا یمك ویرمه‌دکمی ؟ » دی(یه چیقیش)دی . اوده : « سن کله‌دجکه یمك ییمه‌یه‌جکلرینی سویله‌دیلر . یمك چیقاردق ، قبول ایتمه‌دیلر » دیدی . ــ (عبدالرحمن بن ابی بکر رضی‌الله عنهما) دیرکه بن صاووشوب صاقلاندم . او بکا : « بهی ناکس حریف » دی(یه خطاب ایت)دی . سوکوب صایدی . صوکرا حدتله : ایچکزه سینمزاولسون ، یییکز . بن بویمکدن والله ییمه‌یه‌جکم [۲] » دیدی . ــ (عبدالرحمن رضی‌الله عنه) دیرکه اللهه قسملر ایده‌رم . بز (ییر کن) هیچ برلقمه‌یه ال اوزاتمازدق که آلتندن یمك

[۱] صحیح مسلم ایله سنن ابی داوده قصه‌نك بوراسی دها تفصیلیدر . عبدالرحمن بن ابی‌بکر رضی‌الله عنهما دییورکه : بزه مسافرلر کلدی . بابام‌ده کیجه‌لری رسول‌الله صلی‌الله علیه‌وسلمك نزد شریفنه کیدوب قونوشوردی . اورایه کیتدی . کیدرکن‌ده : « عبدالرحمن ! بن کلنجه‌یه قدر مسافرلرك خدمتلرنده بولونوب یمکلرینی ویرمش بولونمالیسك » دیدی . آقشام اولنجه یمکلرینی اوکلرینه قویدق . ییمه‌دیلر . شو اوطوردیغمز منزلك باباسی ، صاحبی کلوب بزمله برابر ییینجه‌یه قدر بکله‌رز » دیدیلر . « بابام سرت بر کیمسه‌در . اکر ییمه‌یه‌جك اولورسه‌کز قورقارم بکا فنا طاریلیر » دیدیسه‌م‌ده ینه یمکدن ابا ایتدیلر . بابام کلدیکنده ابتدا اونلری صوردی . « مسافرلریکزك ایشنی کوردیکزمی ؟ » دیدی . « خایر ، والله او ایشی کوره‌مه‌دك » دیدیلر . « بن بوایشی یاپماسنی عبدالرحمانه امر ایتمه‌دممی ؟ » دیدی . بن صاقلاندم . او « عبدالرحمن ! » دییه چاغیردی . بن ینه صاقلاندم . « بهی ناکس سسمی ایشیدییورسه‌ك الله عشقنه کل » دیدی . یاننه کیدوب : « والله کناهم یوق . ایشته مسافرلرك . اونلره صور . یمکلرینی اوکلرینه‌قویدم . سن‌کلنجه‌یه قدریمك ایسته‌مه‌دیلر » دیدم . بوسفر مسافرلره دونوب : « سزه نه اولیورکه یمکمزی ییمیورسکز ؟ ایشته والله ، بن‌ده بوکیجه بویمکی ییمه‌یه‌جکم ایشته » دیدی . اونلرده : « والله ، سن ییمه‌دجکه بزده ییمه‌یز » دیدیلر . « عمرمده بوکیجه‌کی کبی بلایه چاتمادم . یاهو ، نه اولیورسکز ؟ یمکمزی نه‌دن ییمیورسکز ؟ » دییه اوفکه‌لندی . صوکرا : « ابتدادن ایتدیکم یمین شیطاندندر . هایدی بویورك یمکه » دیدی . یمك کلدی . بابام بسمله‌یی چکدی ، ییدی . اونلرده ییدیلر .. الخ »

[۲] « کُلُوا لاهَنِیئاً » نك ترجمه‌سیدر . حضرت صدیقك بوسوزی مسافرلرینه‌می ؟ یوقسه کندی اهلنه‌می ؟ خطاب اولدیغی صریح اوله‌رق آکلاشیلمیور . هرحالده غضبنه دلالت ایدر . اکر مسافرلرینه ایسه اونلری تأدیب ایچون اولمق کرکدر . زیرا یمکه مساعده اولوندیغنی بیلدکلری حالده خانه صاحبنه بهمه‌حال بزمله برابر ییه‌جکسك دییه بوقدر تحکمه حقلری یوق ایدی . مع‌هذا مسافرلرده بر درجه‌یه قدر معذور ایدیلر . زیرا اونلرده حضرت صدیق ایله بر سفره‌ده یمك ییمکله تبرك ایتمك ایسته‌یورلردی . بر معنایه کوره‌ده بورادکی « لاهَنِیئاً » یمکده طات ، طوز براقادیکز دیمك اولمش اولور .

دها زیاده چوغالمش اولماسون . نهایت طویدیلر . یمك‌ده یمزدن اولکی مقداردن دها زیاده اولارق طوریوردی . ابوبکر (رضی‌الله عنه) یمکه باقدی . برده کوردی که اولدیغی کبی طوریور . بلکه‌ده آرتمش . حرمنه : « بونه ؟ ای بنی‌فراسك قیزی » [۱] دیدی . اوده : « کوزمك نور(ی رسول‌الله صلی‌الله علیه وسلم حضرتلر)ینه قسم اولسون که شیمدی اولکندن اوچ قات زیاده‌در » دیدی . بونك اوزرینه او یمکدن ییدی [۲] . وایتدیکی یمینی قصد ایده‌رك : « او اولان شی شیطاندن ایدی » [۳] دیدی . او یمکدن برلقمه ییدکدن صوکرا نبی اکرم صلی‌الله علیه‌وسلمه کوندردی [٤] . اوراده صباحه قدرطوردی . بزم ایله برقوم آراسنده بر (مهادنه) عهد(ی) واردی . مدت ختام بولمش (اولدیغی ایچون مدینه‌یه کلمشلر) دی . ایچلرندن (عریف اولارق) [٥] اون ایکی کیشی آییردق . هربری

[۱] ام رومان حضرتلری ، بنوفراسه منسوب اولدیغی ایچون کندیسنه بویله خطاب بویورمش . متنده : « یا اُخْتَ بَنِی فِراسٍ = ای بنی فراسك قرداشی ! » دینیلمش اولوب « یا فِراسِیَّةُ » مقامنده‌در . بونك ترجه‌ده نظیری اولان طرز بیان ـ ترجمه‌ده اولدیغی کبی ـ « ای بنی فراسك قیزی ! » اولمق لازم کلیر . چونکه « یا اَخَا الْعَرَبِ ! » کبی ندالر مقامنده « عرب اوغلی ! » دینیر .

[۲] بوطعامده کوروان برکت ، کرامات اولیایه قائل اولان اهل سنت مذهبنی مؤیددر . بوبرکت ، اثرمعجزهٔ محمدیه (صلی‌الله علیه وسلم) اولارق حضرت صدیقك یدیله ظاهراولمش بر کرامت جلیله‌در .

[۳] مسلم‌ایله ابوداودك روایتلرنده دینیلدیکنه کوره ایرته‌سی کون حضوررسالتپناهی‌یه چیقدیغنده مسافرلرینك ایتدکلرینی نقل ایتدکدن صوکرا : « یا رسول‌الله ، اونلر یمینلرنده بارّ اولدیلر ، یعنی صادق قالدیلر . بن ایسه حانث اولدم » دیمش . علیه‌الصلاة والسلام افندیمزده : « بَلْ اَنْتَ اَبَرُّهُمْ وَاَصْدَقُهُمْ = خیر ، اونلرك اك بارّی ، اك صادقی سنسك » بویورمشلر . ـ مسلمده‌کی حدیثك راویسی سالم : « بویمیندن طولایی کفارت ویریلدیکی حقنده معلوماتم یوق » دیمشدر .

[٤] بونده برکتی ظاهر اولمش بر طعامدن یمك واوندن بویوکلره واهل فضله هدیه کوندرمك مستحب اولدیغی آکلاشیلیر .

[٥] (العَرِیف) ... بیلکیج تعبیر اولنان مرد دانایه دینور . وکندی قومنك رجال واحوال وافعاللرنی بیلمکه معین ومخصص اولان کیمسه‌یه اطلاق اولنور . جمعی عُرَفاء کلور ... وبر قومك رئیسنه اطلاق اولنور . ریاستیله بیلندیکی ایچون . علی قولٍ قومك

ایله برابر قاچ کیشی اولدیغنی (آنجق) الله بیلیر . ایشته اونلرك هپسی او یمكدن ییدیلر (ده اویله آغیرلاندیلر .) ـ (راوی روایتنی بیتیردكدن صوكرا) یاخود بو الفاظه بكزر الفاظ (ایله روایت اولونمشدر دییور) .

نقیبنه دینورکه پایه‌سی رئیسدن دون اولور . امور ومصالح قومی اول رؤیت وتمشیت ایدوب واقتضا ایدن مهمهٔ عظیمه‌ده رئیسه مراجعت ایدر . قومك سوز صاحبی وكتخداسی اوله‌جقدر .
اهـ . قاموس ترجمه‌سی

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

بَابُ بَدْءِ الْأَذَانِ [١]

٣٥٨ . عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا كَانَ يَقُولُ : كَانَ الْمُسْلِمُونَ حِينَ قَدِمُوا

---

[١] بوسرنامه مطبعهٔ عامره طبعنده ودیكر بعض نسخه‌لرده « كتاب الاذان » ، بولاقده باصیلان عسقلانی شرحنده « كتاب ابواب الاذان » لفظلریله‌در .

« اذان » لغةً اعلام دیمكدر . عرف شرعیده ایسه اوقات مخصوصه‌ده الفاظ مخصوصه ایله اولان اعلام مخصوصدركه بواوقات اوقات صلاة ، بوالفاظده شارعك تعیین ایتدیكی الفاظ مكرره‌در . ارباب دانش ودقتك ایقاظ عارفانه‌لرینه كوره اذان الفاظ قلیله ایله مسائل اعتقادیه وعملیه‌نك همان كافه‌سنی خلاصةً جامع وشاملدر . « اَللّٰهُ اَكْبَرُ » لفظ جلیلی وجود باری‌یی تصدیقه دلالت ایتدیكی كبی بالجمله صفات كمالیه‌سنی‌ده اثبات ایدر . « اَشْهَدُ اَنْ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ » كلمهٔ طیبه‌سی توحیده ونفی شركه ، « اَشْهَدُ اَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللّٰهِ » جملهٔ جمیله‌سی‌ده رسالت جلیلهٔ محمدیه‌یی واونك ضمننده بوتون انبیا ورسل علیهم السلامك على الاطلاق نبوت ورسالتلرینی تصدیقه دال اولدیغی كبی « حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ » صیغهٔ امری آنجق رسول سایه‌سنده معلوم اولان طاعت الٰهیه‌یه دعوتدر . « حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ » صیغه‌سی‌ده بقای دائم دیمك اولان فلاح ونجات یولنه چاغیرمقدركه بوده معاد وعقبایی تصدیقدن ایلری كلیر . بوالفاظ شریفه‌نك تكراری مضمونلرینی تأكید ایچوندر .

اذاندن حاصل اولان فوائد وقتك كیردیكنی اخبار ، ناسی جماعتله نمازه دعوت ، شعائر اسلامی اظهار كبی پك مهم شیلردر . بخاری اذان حدیثلرندن اول (وَاِذَا نَادَيْتُمْ اِلَى الصَّلَاةِ اتَّخَذُوهَا هُزُوًا وَلَعِبًا) ایله (اِذَا نُودِيَ لِلصَّلَاةِ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ)

أَلْمَدِينَةَ يَجْتَمِعُونَ فَيَتَحَيَّنُونَ الصَّلاٰةَ . لَيْسَ يُنَادٰى لَهَا . فَتَكَلَّمُوا يَوْماً فِى ذٰلِكَ . فَقَالَ بَعْضُهُمْ اتَّخِذُوا نَاقُوساً مِثْلَ نَاقُوسِ النَّصَارٰى . وَقَالَ بَعْضُهُمْ بَلْ بُوقاً مِثْلَ قَرْنِ الْيَهُودِ . فَقَالَ عُمَرُ اَوَلاَ تَبْعَثُونَ رَجُلاً يُنَادِى بِالصَّلاٰةِ ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَا بِلاٰلُ قُمْ فَنَادِ بِالصَّلاٰةِ . [*]

ترجمه‌سی

(عبدالله) بن عمر رضی الله عنهمادن :

شویله دیر ایدی : مسلمانلر (مهاجر اولارق) مدینه‌یه کلدکلری زمان بر آرایه طوپلانوب نماز (وقتن)ی کوزتلرلردی . نماز ایچون ندا ایدلمزدی [١] .

آیتلرینی تبرکاً ذکر ایدیورکه اذانك نص کتاب کریم ایله ثابت اولدیغنه بونکله اشارت ایدر کبی‌ده اولیور .

اذان ، یعنی نمازه دعوت شوبیلدیکمز هیأت وصورتده مشروع اولمازدن اول اوقات صلاتده سوقاقلرده « اَلصَّلاٰةَ ، اَلصَّلاٰةَ = بویورك نمازه ، بویورك نمازه ! » دیه ندا ایدیلیردی . دعوتك بوطرزی مشقتی جالب اولدیغی ایچون دها قولای بر طرز دعوت بولمق اوزره علیه الصلاة والسلام افندیمز حضرتلری اصحاب کرام ایله مشاوره بویوردیلر . اذان حدیثلرینك مجموعندن مشورتلرك تکرر ایدوب هیچ برنده بر قرار قطعی ویریله‌دیکی وارد خاطر اولیور . نهایت عبدالله بن زید بن عبد ربه انصاری ایله عمر بن الخطاب رضی الله عنهمانك رؤیالرینی تأکید ایدن وحی الٰهی اذانی شوبیلدیکمز طرز وصورتده تشریع ایله‌مشدر .

[١] یوقاریکی حاشیه‌ده دیدیکمز کبی « اَلصَّلاٰةَ اَلصَّلاٰةَ » دیه ندا ایدیلیردی . آنجق بوندا شوبیلدیکمز وجه‌ایله اولمادیغی ایچون متنده‌کی ندایی بوکا حمل ایتمك اقتضا ایدر . زیرا انس رضی الله عنهك ابوالشیخ ابن حبانك « کتاب الاذان » نده‌کی روایتنه کوره : « رسول الله صلی الله علیه وسلم زماننده نماز وقتلری کلدکجه بریسی سوقاقلری قوشه قوشه طولاشوب « اَلصَّلاٰةَ اَلصَّلاٰةَ » دیه ندا ایدردی . بو ، خلقه کران کلدی . بر ناقوس ایدینسه‌ك دیدیلر . رسول الله صلی الله علیه وسلم : « او ، نصارایه مخصوصدر » بویوردی . بورو چالسه‌ق دیدیلر . « او ، یهودیلره مخصوصدر » بویوردی . یوکسك بر یرده آتش یاقسه‌ق دیدیلر . « او ، مجوسه مخصوصدر » بویوردی ... الخ » ، ابن ماجه‌نك باشقه برطریقدن ینه عبدالله بن عمر رضی الله عنهمادن روایتنه نظراً نبی اکرم صلی الله علیه وسلم خلقی نمازه طوپلامقده‌کی زحمت ومشقتدن طولایی استشاره بویوردی . نفیری ذکر ایتدیلر . یهوددن طولایی بوندن خوشلانمادی . سوکرا ناقوسدن بحث اولوندی . بونی‌ده نصارادن طولایی بکنمه‌دی .

[*] بو رادەکی « یا بلال قم فناد » امر جلیلندن ابن خزیمه وابن المنذرکی ذوات ، اذانك قائماً اوقونماسی فرض اولدیغی استدلال ایتمشلرسه‌ده بو امر جلیل بویوردن « آنجق بریره کیت‌ده ندا ایت » معناسی‌ده چیقه‌بیله‌جکندن فرضیت ثابت اولماز . هرحالده قائماً اذان سنتدر . قاعداً اذانی ابو یوسف تجویز ، مالکیه‌دن ابوالفرج اوکا موافقت ایدیور .

بر کون بوخصوص حقنده قونوشولدی . بعضلری نصارانك چاکی کبی چاك قوللانیلسون ، دیکر بعضلری‌ده چاك اولماسون‌ده یهودیلرك نفیری کبی بورو اولسون دیدیلر [١] . عمر (رضی الله عنه) : « اویله اما نمازه (خلقی) چاغیرمق ایچون نه‌یه بر آدم کوندرمیورسکز ؟ » دیدی [٢] . رسول الله صلی الله علیه وسلم بونك

اوکیجه انصاردن عبدالله بن زید دینیلن ذات ایله عمر بن الخطاب ندایی رؤیالرنده کوردیلر . انصاری ، کیجه‌لین رسول اکرم صلی الله علیه وسلمك یاننه واردی . رسول الله صلی الله علیه وسلم‌ده بلاله امر ایدوب اوالفاظ ایله اذان اوقوتدی . بوحدیثك راویلرندن زهرینك روایتنده : « بلال صباح نمازینك نداسنده اَلصَّلاٰةُ خَيْرٌ مِنَ النَّوْمِ ی علاوه ایتدی . رسول الله صلی الله علیه وسلم بوزیاده‌یی اقرار ایله‌دی ، یعنی اولدیغی کبی براقدی . عمر ، یارسول الله ، اونك کوردیکنی بن‌ده والله کوردم . لکن او ، بندن اول طاوراندی دیدی » زیاده‌سی‌ده واردر . بلال رضی الله عنهك بوعلاوه‌سی ابتدای امرده واقع اولمامشدی . سببی بوندن صوکراکی حدیثك اوزون حاشیه‌سنده مذکوردر .

[١] بخارینك انس رضی الله عنهدن اولان دیکر روایتنده : « فَذَكَرُوا النَّارَ وَالنَّاقُوسَ فَذَكَرُوا الْيَهُودَ وَالنَّصَارٰى .. الخ = آتش یاقمق ، ناقوس طاقمق خاطرلره کلدیسه‌ده یهود ایله نصاری (یعنی بونلرك اونلره عائدیتلری) ده خاطرلره کلدی‌ده واز کچیلدی .. الخ » دینیلمشدرکه بونك یوقاریکی هامشده ینه انسدن مروی ابوالشیخ ابن حبان حدیثندن تراش ایدیله بر روایت اولدیغنده شبهه یوقدر .

[٢] بخارینك بو روایتنده‌ده شبهه یوقکه اختصار واردر . دیکر روایاته ، بالخصوص عبدالله بن عمرك یوقاریکی حاشیه‌ده اولان دیکر روایتنه باقیلیرسه عمر رضی الله عنه بوسوزی موضوع بحث اولان مجلس مشورتده سویله‌مشه بکزه‌میور . متن روایتنده برچوق محذوفات بولونمق لازم کلیر . چونکه الفاظ معلومه ایله اذان اوقونماسنه قرار ویریلمه‌سی عبدالله بن زید بن عبدربه رضی الله عنهمانك رؤیاسندن صوکرا واقع اولمشدر . بناءً علیه عبدالله بن زید رؤیاسنی خبر ویروب مضمونی ایله عمل مظهر تصدیق وتصویب رسالتپناهی اولدقدن صوکرا عمر رضی الله عنهك بوسوزی سویله‌مش اولماسی احتمالی واردر . محذوفاتك تقدیری - قرطبی‌یه کوره - شونلردر : مشورتدن صوکرا طاغیلدیلر . صوکرا عبدالله بن زید رؤیایی کوروب رسول الله صلی الله علیه وسلمه عرض ایتدی . اوده تصدیق بویوردی . اوندن صوکرا عمر رضی الله عنه ... دیدی . آنجق خاطره اویله کلیورکه بوکلفته حاجت یوقدر . اثنای مشورتده بیان ایدیلن مطالعاتك هیچ بری آرزوی عالیٔ رسالتپناهی‌یه ملایم کلمه‌دیکنی کورونجه عمر رضی الله عنه : « اَلصَّلاٰةَ اَلصَّلاٰةَ » یاخود « اَلصَّلاٰةُ جَامِعَةٌ » نداسیله خلقك دعوت ایدیلمه‌سی رأینده بولونمش وعبدالله بن زید ایله کندیسنك رؤیا کورمه‌لری مؤخراً واقع اولمش . بوندن صوکرا کله‌جك روایات ایله بو روایت ، بوصورتله دها قولای تألیف ایدیله‌بیلیر اعتقادنده‌یم .

اوزرینه : « بلال، (هایدی) قالق ، نماز ایچون ندا ایت (یعنی اذان اوقو) » بویوردی .

بده اذان حقنده بر چوق صحابه‌نك روایتلری واردر . بونلرك الفاظی مختلف ایسه‌ده معنالری متقاربدر. صدره الك زیاده شفا ویرن روایت‌ده ابوعمیر عبدالله بن انس بن مالكك « سنن » ابی‌داووده‌كی روایتیدركه بوكا نظراً نبی اكرم صلی الله علیه وسلم ناسی نمازه طوپلامق مسئله‌سیله مشغول اولمشلر . « نماز وقتی كلنجه بربایراق دیكیكز . خلق بایراغی كورونجه بری برینه خبر ویریر » دینیلمش. بوتدبیری بكنمه‌مشلر . قُنْع یعنی بورودن بحث ایدیلمشكه (شَبُّور یهود) دینیلن نفیردر . « بوده یهودیلرك ایشیدر » بویورولمش . ناقوسدن بحث ایدیلمش . « بوده نصاری ایشیدر » بویورولمش. عبدالله بن زید انصاری او مجلس مشورتدن - رسول الله صلی الله علیه وسلمك تاسه‌سندن طولایی - تاسه‌لی اولارق آیریلمش . او كیجه رؤیاسنده اذانی كورمش، ایرته‌سی كون همان رسول الله صلی الله علیه وسلمه كلوب: « یارسول الله ، بن نه‌اویومش، نه‌اویانیق برحالده ایكن بری كلوب بكا اذانی ، یعنی كیفیت اعلام وقتی كوستردی » دیه اخبار واقعه‌ده بولونمش . عمر رضی الله عنه‌ده یكرمی كون اول بونی كورمش ، فقط كیمسه‌یه سویله‌مه‌مش . آنجق كوردیكنی عبدالله بن زیددن صوكرا نبی اكرم صلی الله علیه وسلمه خبر ویرمش . « یكی ، سن نه‌یه سویله‌مه‌دك ؟ » سؤال نبویسنه قارشی‌ده : « عبدالله بن زید بندن اول طاوراندی‌ده بن سویله‌مكه اوتاندم » دیمش . بونك اوزرینه رسول الله صلی الله علیه وسلم بلال رضی الله عنهه : « قالق‌ده باق، عبدالله بن زید سكانه سویلرسه اویله‌یاپ » بویورمشلر . ایشته بوروایته كوره عبدالله بن زیدك رؤیاسنی عرض ایتدیكی زمان عمر رضی الله عنهك‌ده مجلسده حاضر اولدیغی آكلاشیلیور . بخارینك بورداه‌كی متننده‌ده بوجهت موافق دوشیور . برده عبدالله بن زیدك كندی روایتی واردركه بونده ، عبدالله بن زید طرفندن رؤیا عرض اولونوركن عمر رضی الله عنهك حاضراولمادیغی تصریح ایدیلدیكی كبی اثنای مشورتده رسول اكرم صلی الله علیه وسلمك عرض وتكلیف ایدیلن شیلره بعضا ایستمه‌یه‌رك میل كوسترمش اولدقلری ، ناقوس ییله ایصمارلاندیغی آكلاشیلیور. عبدالله بن زیدك « سنن » ابی‌داووده‌كی روایتی شودر: رسول الله صلی الله علیه وسلم نمازك جماعتله قیلینابیلمه‌سی ایچون ناقوس یاپیلوب چالینماسنی امرایتدكلری صیراده‌ایدی. اویقوده ایكن بكا الٔنده ناقوس بولونان بری اوغرادی . اوكا : « ای اللهك قولی، شوناقوسی صاتارمیسك ؟» دیدم . « نه‌یاپاجقسك ؟ » دیدی . «بونكله ناسی نمازه دعوت ایدرز » دیدم. « سكا دها خیرلیسنی كوسترسه‌م اولمازمی ؟ » دیدی . « های‌های » دیدم . بونك اوزرینه : « اَللّٰهُ اَكْبَرُ ، اَللّٰهُ اَكْبَرُ ، اَللّٰهُ اَكْبَرُ ، اَللّٰهُ اَكْبَرُ ، اَشْهَدُ اَنْ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ ، اَشْهَدُ اَنْ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ ، اَشْهَدُ اَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللّٰهِ ، اَشْهَدُ اَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللّٰهِ ، حَيَّ عَلَى الصَّلٰاةِ ، حَيَّ عَلَى الصَّلٰاةِ . حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ ، حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ . اَللّٰهُ اَكْبَرُ ، اَللّٰهُ اَكْبَرُ . لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ » دیدی. صوكرا برآز

٣٥٩. عَنْ اَنَسٍ قَالَ اُمِرَ بِلَالٌ اَنْ يَشْفَعَ الْاَذَانَ وَاَنْ يُوتِرَ الْاِقَامَةَ . اِلَّا الْاِقَامَةَ .

گری چكیلوب وینه بكا دونوب : « نمازه طاوراندیغك وقتده شویله دیرسك » دیدی . اَللّٰهُ اَكْبَرُ ، اَللّٰهُ اَكْبَرُ . اَشْهَدُ اَنْ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ . اَشْهَدُ اَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللّٰهِ ، حَيَّ عَلَى الصَّلٰاةِ . حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ ، قَدْ قَامَتِ الصَّلٰاةُ ، قَدْ قَامَتِ الصَّلٰاةُ . اَللّٰهُ اَكْبَرُ ، اَللّٰهُ اَكْبَرُ . لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ . » صباح اولونجه نبی اكرم صلی الله علیه وسلمك نزدینه كلوب كوردیكمی خبر ویردم . بویوردی‌كه « ان شاء الله حق رؤیادر . بلال ایله برابر قالق‌ده كوردیككی اوكا اوگرت . اذانی اوقوسون . چونكه سسی سندن دها یوكسكدر . » بلال ایله برابر قالقدق . بن اوكا اوگرتمه‌یه ، اوده اوقومایه باشلادق . دیركن عمر بن الخطاب رضی الله عنه بونی أوندن طویدی. رداسنی سورویه‌رك عجله چیقدی . و: « یارسول الله ، سنی حق ایله بعث ایدن الله‌ه قسم اولسونكه اونك كوردیكنی بن‌ده كورمشدم » دیدی . رسول الله صلی الله علیه وسلم‌ده: « اویله اوانجه الله‌ه حمدوثنا اولسون » بویوردی . اه . سنن ابی‌داودك ابن ابی‌لیلی روایتنده عبدالله بن زید : « وَلَوْلَا اَنْ يَقُولَ النَّاسُ لَقُلْتُ اِنِّي كُنْتُ يَقْظَانًا غَيْرَ نَائِمٍ = ناسك دیدی‌قودی ایده‌جكنی بیلمه‌سه‌م بونی كوروركن اویانیق ایدم ، اویقوده دكلدم دیردم » دییور . بو حدیثی ترمذی‌ده ، فقط اذان واقامت لفظلرینی ذكر ایتمكسزین « حدیث حسن صحیح » قیدیله تخریج ایتمشدر. ابن ماجه‌ده‌كی روایت ایسه : « كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَدْهَمَّ بِالْبُوقِ وَاَمَرَ بِالنَّاقُوسِ فَنُحِتَ = رسول الله صلی الله علیه وسلم افندیمز نفیرچالدیرمایه نیت ایتمش ، ناقوس تخته‌لرینك یونتولماسنی امر ایله‌مشدی » مقدمه‌سیله باشلایوب سیاق سابق وجه ایله وارد اولمش ، شوقدركه الفاظ اقامتدن بحث ایدیلمه‌مشدر . صوكنده‌ده عبدالله بن زید رضی الله عنهمانك :

اَحْمَدُ اللّٰهَ ذَا الْجَلَالِ وَالْاِكْرَامِ حَمْدًا عَلَى الْاَذَانِ كَثِيرًا
اِذْ اَتَانِي بِهِ الْبَشِيرُ مِنَ اللّٰهِ فَاَكْرِمْ بِهِ لَدَيَّ بَشِيرًا
فِي لَيَالٍ وَالٰى بِهِنَّ ثَلَاثٍ كُلَّمَا جَاءَ زَادَنِي تَوْقِيرًا

بیتلری‌ده واردركه معنالری شودر : جلال واكرام صاحبی الله عظیم الشانه اذانی بكا بیلدیردیكندن طولایی چوق چوق حمد وثنا ایده‌رم . اونی بكا الله طرفندن بربشیر ، یعنی مژده‌جی كتیردی . هم بكا كوره نه‌قدر معزز ومحترم بر بشیر ! او بشیر صیرا ایله اوچ كیجه

ترجمه‌سی

انس (بن مالك) رضی الله عنه‌دن :

شویله دیمشدر : بلاله (الفاظ) اذانی ایکیشر ایکیشر [١] ، (الفاظ) اقامتی ده

کلوب سویله‌دی. هر کلیشنده‌ده بنم نظرمده لایق اولدیغی وقار و حرمت زیاده‌لشوب طوردی. اه.
بو حدیثی ابن حبان « صحیح » نده ، احمد ابن حنبل‌ده « مسند » نده روایت ایتمشلردر .

انبیادن باشقه کیمسه‌لرك رؤیالریله حکم ثابت اولمادیغی حالده ناصیل اولمش‌ده اذان ، صحابه‌دن برینك ، یاخود ایکیسنك رؤیاسنه بنا ایدیلمش ؟ سؤالی وارددر. هرحالده بو مسئله‌ده صحابی رؤیاسنك وحی ایله‌ده تأکد ایتمش اولماسی قویاً محتملدر. نیته‌کیم ابوداودك « مراسیل » نده کبار تابعیندن عُبَیْدِ بن عُمَیر لیثی طریقندن ثابت اولدیغنه کوره عمر رضی الله عنه رؤیاسنی اخباره کلدیکی وقت وحی وارد اولمش بولونیوردی. مشارالیه رؤیای نقل ایده‌یم دیرکن برده باقمش که بلال رضی الله عنه اذان اوقویور. نبی اکرم صلی الله علیه وسلم‌ده کندیسنه : « سَبَقَكَ بِذٰلِكَ الْوَحْیُ = بو دیدیکك خصوص ایچون وحی دها اول کلدی » بویورمشلردر . دیمك که اذان یالکز منام ایله دکل ، وحی ایله‌ده ثبوت بولمشدر . سیرهٔ ابن هشام شارحی سهیلی دیرکه اذانك وحی ایله امر اولونمایوب‌ده برذاتك رؤیاسی ایله مشروع اولماسنده‌کی حکمت شودر : اذان رسول الله صلی الله علیه وسلم افندیمزه لیلهٔ اسراده یدی قات سماواتك فوقنده کوستریلمشدی. بوایسه وحیدن اقوادر . اذانك فرضیتی مدینه‌یه هجرت وقتنه‌قدر تأخر ایدوب‌ده ناسه وقت صلاتی اعلام بویورمق ایسته‌دکلرنده وحیه منتظر اولدیلر. دیرکن عبدالله بن زید رؤیای کوردی . او رؤیا سماده کوردکلرینه موافق دوشدیکی ایچون : « اِنَّهَا لَرُؤْیَا حَقٍّ اِنْ شَاءَ اللّٰهُ = انشاءالله بو رؤیای حقدر » بویوروب بوندن سماده کوردکلرینك ارضده سنت اولماسی مراد الٰهی اولدیغنی استدلال ایتدیلر . عمرك رؤیاسی‌ده اوته‌کی رؤیایه موافق دوشوبجه بو حکم نبوی قوت بولدی . باخصوص (١) رقملی حاشیه‌ده‌کی ایکی آیت ، بخارینك اشارتی وجهله اذانك مشروعیتی وحی منزل ایله‌ده مؤید اولدیغنی کوستریر .

اذانك ابتدا نبیدن باشقه برکیمسه‌نك لساننددن صادر اولماسی‌ده حکمت الٰهیه مقتضاسیدر . چونکه اذان (وَرَفَعْنَا لَكَ ذِكْرَكَ) مضمون عالیسنه بناءً نبی علیه الصلاة والسلامك ، اوعبد محض خدانك نام مبارکنی رفع و اعلاینی متضمندر . بومطلب عالی‌ده باشقه‌سنك لسانندن صدور ایتمکله دها پارلاق بر صورتده حاصل اولمش اولوردی .

[١] الفاظ اذانك اکثری ایکیشر اولارق تکرار ایدیلدیکی ایچون انس رضی الله عنه بویله دیمشدر . یوقسه اذانك اولنده‌کی تکبیرلرك دورت اولدیغی معلومدر .

بر بر سویله‌مه‌سی امر اولوندی [١] . یالکز قَدْ قَامَتِ الصَّلٰوةُ (لفظی) مستثنی (که اونی ایکی دفعه سویله‌مکله مأمور اولدی) [٢] .

[١] بونده‌ده انس رضی الله عنه حکمی اکثره بنا ایتمشدر . یوقسه کرك باشده‌کی ، کرك صوکده‌کی تکبیرلر ایکیدن آز اولاماز .

[٢] بو حدیث شریف امام شافعی ایله امام احمد ابن حنبلك مذهبنی تأیید ایدر . بونلرك مذهبلرینه کوره اذان ترجیع ایله برابر اون طوقوز ، اقامت‌ده اون بر کلمه‌در . « ترجیع » شهادتینك هر برینی مؤذنك یاواشجه‌جق و یالکز کندیسنه طویوراجق سسله سویله‌دکدن صوکرا یوکسك سسله تکرار ایتمه‌سنه دینیر . بو حسابه کوره بودیارده معروف اولان اذانه دورت کلمه دها کیزلیجه زیاده ایدیلمش اولیور . ترجیعه امام مالك‌ده قائلدر . اذانك کلماتی شویله حساب ایدیلیر : (اَللّٰهُ اَكْبَرُ) دورت ، ترجیع اولارق کلمتین شهادت دورت ، صوت بلند ایله شهادتین دورت ، (حَیَّ عَلَی الصَّلٰوةِ) ایکی ، (حَیَّ عَلَی الْفَلَاحِ) ایکی ، (اَللّٰهُ اَكْبَرُ) ایکی ، (لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ) برکه مجموعی اون طوقوز کلمه ایدر . اقامتك کلماتی شویله حساب ایدیلیر : (اَللّٰهُ اَكْبَرُ) ایکی ، (اَشْهَدُ اَنْ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ) بر ، (اَشْهَدُ اَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللّٰهِ) بر ، (حَیَّ عَلَی الصَّلٰوةِ) بر ، (حَیَّ عَلَی الْفَلَاحِ) بر ، (قَدْ قَامَتِ الصَّلٰوةُ) ایکی ، (اَللّٰهُ اَكْبَرُ) ایکی ، (لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ) برکه مجموعی اون بر کلمه ایدر . حنفیه‌یه کوره ترجیع اولمادیغی کبی اذان ایله اقامتك عدد الفاظی بیننده اثنای اقامتده ایکی کره (قَدْ قَامَتِ الصَّلٰوةُ) دینیلمه‌سندن باشقه فرق یوقدر . یعنی الفاظ اذان اون بش ، الفاظ اقامت اون یدی کلمه‌در . امام مالك ایله اتباعنه کوره ایسه باشده‌کی تکبیرلر ایکی و (قَدْ قَامَتِ الصَّلٰوةُ) لفظی برکره سویله‌نیرکه بو حسابه کوره اذان ، ترجیع ایله برابر اون یدی ، اقامت‌ده اون کلمه اولمش اولور .

ترجیعك اصلی کتب سته‌نك بخاریدن ماعداسنده مروی مؤذن نبی صلی الله علیه وسلم ابو محذوره رضی الله عنهك حدیثیدر . بو حدیثه نظراً رسول الله صلی الله علیه وسلم کندیسنه اذانی ایکی کره (اَللّٰهُ اَكْبَرُ) ، ایکی کره (اَشْهَدُ اَنْ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ) ، ایکی کره (اَشْهَدُ اَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللّٰهِ) دییه تلقین بویوردقدن صوکرا دونوب ینه ایکی کره (اَشْهَدُ اَنْ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ) ، ایکی کره (اَشْهَدُ اَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللّٰهِ) ، ایکی کره (حَیَّ عَلَی الصَّلٰوةِ) ، ایکی کره (حَیَّ عَلَی الْفَلَاحِ) ، ایکی کره (اَللّٰهُ اَكْبَرُ) ، برکره (لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ) دییه تعلیم بویورمشلردر .

٣٦٠ . عَنْ اَبِي هُرَيْرَةَ اَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اِذَا نُودِيَ

ایشته بوکا بناءً مالکیه ، شافعیه وحنابله ترجیعی مشروع کورمشلردر. حنفیه‌نك ایسه حجتی بوندن اولکی حدیثك (٤) رقملی حاشیه‌سنده‌کی عبدالله بن زید بن عبدربه حدیثیدرکه بونده ترجیعه دائر سوز یوقدر. عبدالله بن زید حدیثی‌ده کتب سته اصحابندن ابوداود ، ترمذی، ابن ماجه طرفلرندن روایت اولوندیغی کبی «صحیح» ابن حبّان ایله «مسند» احمد ابن حنبلده‌ده واردر. طبرانینك ابومحذوره حدیثنده‌ده ترجیعدن بحث یوقدر. بالخصوص سفرده ، حضرده رسول الله صلی الله علیه وسلم ایله خلیفهٔ اول حضرت صدیقك بوتون زمانلرنده اذان اوقومش اولان بلال ایله ابن ام مکتوم رضی الله عنهمانك ترجیع ایتمه‌مش اولماسی اونلره کوره اك قوی حجتدر . بوبابده‌کی احادیث صحیحه تعارض ایتدیکی ایچون اولمالی که ائمهٔ ثلاثه مذهبلرنده ترجیع ایله اذان اوقونابیله‌جکی کبی ترجیعسز اولارق اوقونماسنده‌ده بأس یوقدر .

اذانده تثنیه (کلماتی ایکیشر ایکیشر سویله‌مك) ، اقامتده ایتار (تکر تکر سویله‌مك) مسئله‌سنده‌ده ائمهٔ ثلاثه مذهبلری ایله حنفیه آراسنده اختلاف واردر . ائمهٔ ثلاثه‌نك حجتلری بخارینك بوحدیثیله یوقاریده کچن عبدالله بن زید بن عبدربه حدیثی وعلیه الصلاة والسلام افندیمزك ابومحذوره‌یه الفاظ اذانی ایکیشر والفاظ اقامتی بر بر اولمق اوزره ادا ایتمه‌سنی امر بیوردقلرینه دائر اولان بخارینك «افعال العباد» کتابنده‌کی دیکر حدیثیدر. عمل اهل مدینه‌نك ده بویله اولماسی وحجاز، یمن ، شام ، مصر واقصای بلاد اسلامیه قدر مغرب دیارنده بوعملك جاری اولماسی حجتلرینه دها زیاده قوت ویرمشدر. حنفیه ایسه کرك مواسم حجده ، کرك ایام سائره‌ده بوتون دیار اسلامیه اهالیسنك مجمع وملتقاسی اولان مکهٔ مکرمه‌ده عملك تثنیهٔ اقامت اولدیغنه باقارق ائمهٔ ثلاثه‌یه موافقت ایتمزلر واذان ایله اقامت الفاظی ایکیشردر دیرلر. اونلرك‌ده کندیلرینه کوره دلیللری واردر . مثلا بیهقی‌نك « سنن کبری »سی ایله ابو عوانه‌نك « صحیح »نده ینه عبدالله بن زیده اذانك‌ده، اقامتك‌ده رؤیاده ایکیشر اولارق تعلیم بیورولدیغی ، ینه ترمذینك ابوجُحَیفه روایتنده بلالك الفاظ اقامتده تثنیه ایتدیکی ، طحاویده سَلَمَةُ بن الاَکْوَع رضی الله عنهك ، ینه طحاوینك ابن خزیمه طریقندن روایتنده مؤذن نبوی ثَوبان رضی الله عنهك‌ده بویله یاپدقلری قوتلی اولارق روایت ایدیلمشدر. ابراهیم نخعی‌ده اقامتده اك اول افراد ایدن معاویه اولدیغنی سویله‌مشدر. هله مجاهدك ادعاسنه کوره اقامت ، اصلنده وعهد جلیل نبویده ایکیشر ایکن بالآخره امرای جور بو صورت مختصره‌یی احداث ایله‌مشدر .

اذانك اولنده تربیع تکبیر ، عبدالله بن زید ایله ابو محذوره رضی الله عنهمانك صحاحده‌کی طرز روایتلرینه موافق اولوب مع هذا بوحدیثلر ـ ینه صحیح اولان ـ دیکر وجهلردن ایکیشر تکبیر ایله‌ده روایت ایدیلمش اولدقلرندن امام مالك بونلره تمسك ایده‌رك تثنیهٔ تکبیره ذاهب اولمشدر . عمل اهل مدینه‌ده خیلی زمان بونك اوزرینه جاری اولمش .

خلاصه رسول الله صلی الله علیه وسلمك مؤذنلری دورت ذات ایدی : مدینهٔ منوره‌ده

لِلصَّلٰوةِ اَدْبَرَ الشَّيْطَانُ وَلَهُ ضُرَاطٌ حَتّٰى لَا يَسْمَعَ التَّأْذِينَ. فَاِذَا قُضِيَ النِّدَاءُ [١] اَقْبَلَ. حَتّٰى اِذَا ثُوِّبَ بِالصَّلٰوةِ اَدْبَرَ. حَتّٰى اِذَا قُضِيَ التَّثْوِيبُ اَقْبَلَ. حَتّٰى يَخْطُرَ بَيْنَ الْمَرْءِ

بلال بن رباح ایله عمرو بن امّ مکتوم ؛ قُباده سَعْدُ القَرَظ ، یاخود سَعْدالقَرَظِی دیمکله معروف سعد بن عائذ؛ مکهٔ مکرمه‌ده ابومَحْذُوره اَوْس بن مِعْیَر جُمَحی رضی الله عنهم. بونلرك ایچنده ابو محذوره کبی اذانده ترجیع ایدنلر اولدیغی کبی اقامتده تثنیه ایدنلرده واردر. بلال رضی الله عنه ایسه اذانده ترجیع ایتمز ، اقامتده افراد ایدردی . امام شافعی ایله اهل مکه ابومحذوره‌نك اذانی ایله بلالك اقامتنه تمسك ایتدی. امام ابوحنیفه ایله اهل عراق بلالك اذانی ایله ابومحذوره‌نك اقامتنی آلدیلر. امام احمد ابن حنبل ایله اهل مدینه بلالك اذانی ایله اقامتنی اخذ ایتدیلر . امام مالك ایسه ایکی جهتدن بونلره مخالفت ایتدی . الفاظ اقامتی تثنیه ایتدیکی کبی تکبیری‌ده تثنیه ایتدی .

صباح اذاننده ایکی کره (اَلصَّلٰوةُ خَيْرٌ مِنَ النَّوْمِ) دیمه‌نك اصلی، طبرانینك «معجم کبیر»ی ایله حافظ ابوالشیخك «کتاب الاذان »نده وابن ماجه‌نك « سنن »نده مذکوردر . بو روایتلر شویله جمع وخلاصه ایدیله‌بیلیر : برکون بلال رضی الله عنه صباح وقتنك حلولنی خبر ویرمکه کلدیکی وقت علیه الصلاة والسلام افندیمز حضرتلری بر آز طالمشلر ایمش . بونی اوکرنجه ایکی کره « اَلصَّلٰوةُ خَيْرٌ مِنَ النَّوْمِ » دیه باغیرمش . بویله سویله‌مه‌سی رسول الله صلی الله علیه وسلمك خوشلرینه کیدوب : « بلال ، بونه کوزل سوز! صباح اذانلرینی اوقودیغکده بونی سویله » بویورمشلردر . بونی سویله‌مکه « تثویب » دینیر. على قول تثویب حَيَّ عَلَى الصَّلٰوةِ دیمکدر .

اذانده تثنیه‌نك واجب اولدیغنده شبهه یوق ایسه‌ده نفس اذان سنتدر . نیته‌کیم نافله نمازك کندیسی فرض اولمادیغی حالده صحت انعقادی ایچون طهارت فرضدر . نفس اذان متن حدیثده موضوع بحث اولان امردن طولایی فرضدر دینیلدیکی تقدیرده ایسه فرض کفایه‌در . زیرا اذانی ترکه بر بلده اهالیسی اتفاق ایدرلرسه اونلره قارشی قتال لازم کلیر . (٣٦٢ نجی حدیثه مراجعت.) مع هذا ابن المنذر : « حضرده ، سفرده اذان یالکز جماعت حقنده فرض کفایه‌در » دیمش . امام مالك : « مسجد جماعتده واجبدر » دییور . عطاء ایله مجاهد واونلره تبعاً اوزاعی : « اذانسز نماز صحیح اولماز » دیمشلردر . حتی اوزاعی‌یه کوره اذانسز قیلینان نماز، وقتی ایچنده اعاده اولونور. بعضیلری یالکز جمعه ایچون فرض ، اوقات سائره ایچون سنتدر دیمشلردر . ظاهریه اذان ایله اقامتك هرایکیسنی‌ده هر نماز ایچون واجب کورمشلردر .

اذانده سنت اولان طاهراً وقائماً اوقومقدر .

[١] معلوم صیغه‌سیله ونداءك نصبیله « حَتّٰى قَضَى النِّدَاءَ » روایتی‌ده واردر .

وَنَفْسِهِ [١] . يَقُولُ اُذْكُرْ كَذَا . اُذْكُرْ كَذَا . لِمَا لَمْ يَكُنْ يَذْكُرُ . حَتّٰى يَظَلَّ [٢] الرَّجُلُ لَايَدْرِى كَمْ صَلّٰى .

ترجمه‌سی

ابوهریرة رضی الله عنه‌دن :

شویله دیمشدر : رسول الله صلی الله علیه وسلم بویوردی‌كه نمازه ندا ایدیلدیكی وقت شیطان [٣] اذانی ایشیتمه‌مك ایچون (یاخود اذان سسنی طویمایه‌جق یره قدر ، یاخود طویمایه‌یم دییه) [٤] یوز كری ایدوب (كمال تلاش ایله) یللەنه یللەنه قاچار [٥]. ندا بیتنجه ینه (وسوسه ایتمك اوزره دونر)

[١] بخارینك باشقه یره‌كی روایتنده (وَنَفْسِهِ) یرینه (وَقَلْبِهِ) دینیلمشدر .

[٢] بر روایتده « حَتّٰى يَضِلَّ » درکه تا اونودنجه‌یه‌قدر ، تا شاشیرنجه‌یه‌قدر دیمكدر .

[٣] بوراده مراد یا جنس شیطاندركه شیاطیندن حاضر اولان هرهانكیسی دیمكدر . یاخودده شیطان معهوددركه ابلیس لعیندر .

[٤] مسلمك جابر رضی الله عنه روایتنده : « حَتّٰى يَكُونَ مَكَانَ الرَّوْحَاءِ = روحاء قدر بریره وارنجه‌یه قدر » دینیلدیكنه وبو روایتده روحانك مدینه‌یه مسافه‌سی اوتوز آلتی میل تقدیر ایدیلدیكنه كوره قاچدیغی مسافه‌نك غایه‌سی‌ده مقصود اولابیله‌جكندن قوس ایچنده‌كی عباره‌لر علاوه ایدیلدی .

[٥] بوراده برتمثیل واردر . شیطانك قاچاركن حالی ، آپ آكسزین بیوك بر قورقو ودهشته دوچار اولمش كیمسه‌نك حالنه بكزه‌ر دیمك ایسته‌نیلیوركه بویله اولان كیمسه‌نك ناصل دیزلرینك باغی چوزولور ، مفاصلی گوشر وسیكیرلری بوشانوب بول وغائط مخرجلرینی طوتاماز اولورسه اوده اویله اولور . بوتقدیرجه شیطان علیه اللعنه‌یه بویله بر خوف شدیده مبتلی اولمش كیمسه كبی یللنمه اسناد ایدیلمش دیمكدر. شارح طیبی : « شیطان اذانی ایشیتمه‌مك ایچون كندی صوتی ایله كندیسنی اشغال ایدركه بوصوت ، تقبیحاً ضراطه تشبیه بویورلمشدر. » دییور . مع هذا كندیسنه - كیفیتی معلوم اولمامقله برابر - حقیقت معناسنجه ضراط اسناد ایدنلرده واردر . مسلمك ابوهریره روایتنده « وَلَهُ حُصَاصٌ » تعبیری هرایكی معنایی محتملدر. حصاص ضراط معناسنه كلدیكی كبی - اصمعی‌نك تفسیرینه كوره - خیزلی قوشوب فرار ایتمه معناسنه‌ده كلیر . بناءً علیه شیطانك شدت نفار وفراری ضراط ایله فرارمقامنه اقامه ایدیلمش اولیور .

شیطانك بوقدر قاچوب اوركمه‌سنه بر چوق سببلر واردر . : ١ — آتیده‌كی حدیثده

كلیر [١] . نماز ایچون تثویب (یعنی اقامت) [٢] ایدیلنجه‌ینه (اولكی كبی) یوز كری ایدوب قاچار . تثویب‌ده بیتنجه ینه (وسوسه ایچون) كلوب انسان ایله نفسی [٣] آراسنه صوقولور . فلان شیئی خاطرلا ، فلان شیئی خاطرلا دییه‌رك (نمازدن اوّل انسانك) هیچ‌ده عقلنده اولمایان شیلری یاد ایتدیریر (طورور). تا (انسان) قاچ ركعت قیلدیغنی بیلمز اولونجه‌یه قدر (كندیسیله اوغراشیر) [٤] .

٣٦١ . عَنْ اَبِى سَعِيدٍ الْخُدْرِىِّ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ اِنَّهُ لَايَسْمَعُ مَدٰى صَوْتِ الْمُؤَذِّنِ جِنٌّ وَلَا اِنْسٌ وَلَا شَىْءٌ اِلَّا شَهِدَ لَهُ يَوْمَ الْقِيٰامَةِ .

كوروله‌جكی اوزره یوم قیامتده هرشی مؤذنك لهنه شهادت ایده‌جكندن كندیسنك هیچ خوشلانمادیغی بویله برموقع مشكله دوشمه‌سندن اجتناب ایدیور . ٢ — اذان قواعد دینی مشتمل اولدیغی كبی شعائر دینی‌ده اظهار واعلاندر . او ایسه بوندن طبعاً متنفردر . تعبیر جائز ایسه سراپا معصیتدر . ٣ — اذان نمازه دعوتدر . نمازك ایسه انسانی حقه الڭ زیاده تقریب ایدن ركنی سجوددر . او ایسه عدم سجود یوزندن طرید باب رحمت ولعین درگاه عزت اولمشدر . وهلم جراً .

[١] مسلمك ابوهریره روایتنده « رَجَعَ فَوَسْوَسَ » دینیلدیكی ایچون قوس ایچنده‌كی قید علاوه ایدیلمشدر .

[٢] بوراده‌كی تثویب (اَلصَّلَاةُ خَيْرٌ مِنَ النَّوْمِ) دیمك دكلدر . (حَيْعَلَه) یی متضمن بولونان واذان الفاظنك تكریرندن عبارت اولان اذان معناسنه‌در.

[٣] انسان ایله نفسی ، یاخود قلبی شیء واحد اولدیغندن بوراده آرایه كیرمه‌دن مقصد غایت قربی تمثیلدر . « قان ، بدن ایچنده ناصل جریان ایدرسه انسانك ایچنده‌ده شیطان اویله جریان ایدر » مآلنده‌كی حدیث شریف كبی تمثیل قربدر . نمازه ایدیلن نیته ونمازده ایكن قلبك جانب حقه اقبال وتوجهنه وسوسه ایله مانع اولور دیمكدر .

[٤] بخارینك ابوهریره روایتنده : « لَايَدْرِى اَثَلَاثًا صَلّٰى اَمْ اَرْبَعًا = اوچمی قیلدی ؟ دردمی قیلدی ؟ بیلمز » دینیلمشدر .

بوحدیث شریف ، اذانك بیوكلكنی اعلام ایدیور . بالطبع مؤذن حسبةً لله اوقورسه بوفضیلات عظمادن حصه‌منددر . كرك بخاریده ، كرك دیكر كتب صحاحده وسائر حدیث كتابلرنده اذان اوقومانك فضائلنه دائر بر چوق تبشیرات نبویه واردر . تطویلدن احتراز مقصدیله بونلری ذكر ایتمه‌یوب یالكز متن كتابده صیراسی كلدكجه بحث ایدیله‌جكلرله اكتفا ایده‌جكز .

ترجمه‌سی

ابوسعید (سعد بن مالك انصاری) خدری رضی الله عنهمادن :

شویله دیمشدر: [١] رسول الله صلی الله علیه وسلمدن ایشیتدم، بویوروبیوردی که مؤذن سسنك یتیشدیکی یره قدر انس ، جن ، (حتی) هیچ برشی بوقدرکه (اذانی) طویمش اولسون‌ده قیامت کوننده مؤذن ایچون (حسن) شهادتده بولنماسون [٢] .

[١] بوحدیث شریفك بخاریده بر مقدمه‌سی واردر. عبدالرحمن بن عبدالله بن عبدالرحمن بن ابی صعصعة الانصاری المازنی‌یه پدری عبدالله شویله دیمشدر : کوریورم سن طاوار (بسله‌مک)ی وبادیه (ده‌اوطورما)یی سویورسك . طاوارلرکك باشنده ، یاخود بادیه‌کده ایکن نماز ایچون اذان اوقویاجق اولدیغك وقت تیز سسله ندا ایت . زیرا مؤذن سسنك یتیشدیکی یره قدر.. الخ .- حدیثك صوکنده‌ده ابوسعید رضی الله عنه : « بن بونی رسول الله صلی الله علیه‌وسلمدن ایشیتدم » دییورکه مشارالیهك ایشیتدیکنی خبر ویردیکی کلام نبوی : « مؤذن سسنك یتیشدیکی یره قدر ... » دن باشلار . یوقسه بعضلرینك توهم ایتدیکی کبی - بوحاشیه‌ده‌کی : « کوروبورم ، سن ... الخ » دن باشلاماز . بوراوی عبدالله بن عبدالرحمن تابعیندن اولوب پدری عبدالرحمن بن ابی صعصعه ایله عموجه‌سی قیس بن ابی صعصعه‌نك ایکیسی‌ده صحابیدر . آناسی بالآخره ابوسعید خدری‌یه وارمش اولدیغی ایچون کندیسی‌ده مشارالیهك حجر تربیتنده بویومشدر . دیکر اوغلی قیس بن عبدالله بن عبدالرحمن بن ابی صعصعه‌نك روایت ایتدیکی بر حدیثك سیاقندن جدی عبدالرحمانك اهل بدردن اولدیغی منفهم اولویورسه‌ده بونده وهم واردر دیمشلردر. چونکه اصحاب مغازی، عبدالرحمن بن ابی صعصعه‌یی اومیانده ذکر ایتمیورلر . بدری اولان برادری قیسدر . رضی الله عنهم اجمعین .

[٢] ابوهریره‌نك « سنن » ابی داودده‌کی حدیثنه نظراً نبی اکرم صلی الله علیه وسلم افندیمز شویله بویورمشدر: « اَلْمُؤَذِّنُ یُغْفَرُ لَهُ مَدٰی (یاخود مَدَّ) صَوْتِهِ وَ یَشْهَدُ لَهُ كُل رَطْبٍ وَیَابِسٍ وَشَاهِدُ الصَّلٰوةِ یُكْتَبُ لَهُ خَمْسٌ وَعِشْرُونَ صَلٰوةً وَیُكَفَّرُ عَنْهُ مَا بَیْنَهُمَا = مؤذنه سسنك یتیشدیکی یر نسبتنده مغفرت اولونور . رطب و یابس هرشی‌ده اوکا حسن شهادتده بولونور. دعوت ایتدیکی جماعت نمازینه حاضر اولانه‌ده یکرمی بش نماز یازیلیر. وایکی نماز آراسنده‌کی کناهلری باغیشلانیر. » بوروایت نسائیده‌ده واردر. ابن خزیمه‌نك صحیح » نده « لَا یَسْمَعُ صَوْتَهُ شَجَرٌ وَلَامَدَرٌ وَلَاحَجَرٌ وَلَاجِنٌّ وَلَا اِنْسٌ اِلَّا شَهِدَ لَهُ = آغاج ، کسك ، طاش، جن ، انس هیچ برشی بوقدرکه سسنی ایشیتسون‌ده اوکا شهادتده بولونماسون . » احمد ابن حنبل روایتنده « وَیُصَدِّقُهُ كُلُّ رَطْبٍ وَیَابِسٍ = رطب ویابس هرشی اونی تصدیق ایدر» بویورولمش اولدیغی کبی ینه ابوهریره‌دن

٣٦٢ . عَنْ اَنَسٍ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ النَّبِیَّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ كَانَ اِذَا غَزَا بِنَا

مروی برحدیثده : « اَلْمُؤَذِّنُونَ اَطْوَلُ النَّاسِ اَعْنَاقاً لِقَوْلِهِمْ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ = مؤذنلر لااله الا الله دیدکلری ایچون یوم قیامتده بوینی ، یعنی بویی الك اوزون اولانلر اولاجقدر » دینیلمشدر . وهلم جراً .

بوحدیثلر موجبنجه جنّك مؤذن حقنده شهادتلری ثابت اولدقدن صوکرا ملائکه‌نك‌ده شهادتی بطریق الاولی ثابت دیمکدر. زیرا «جن» لغةً کوزه کورونمه‌ین موجود اولدیغنه کوره مدلولنه ملائکه‌ده داخل اولابیلیر. مؤمنین ایچون استغفاره وامت محمدیه ایچون حسن شهادته حرصلری سنت ایله معلوم اولان ملائکهٔ کرامك ایسه بویله برشهادتدن کری قالاجقلری خاطره کلمز. طاشه ، طوپراغه، آغاجه وارنجه‌یه قدر هرشی شهادت ایده‌جکدر دینیلدیکنه کوره غیر ذوی العقولك ، مثلا جماداتك شهادتی ناصل اولور ؟ بعضلری عقول بسیطه‌یه تقریب ایچون بوشهادت یوم قیامتده لسان حال ایله اولاجقدر دییورلر . بعض علماده بوشهادتی حقیقتی اوزره آلیرلرکه بزم‌ده اونلره متابعته میلمز واردر. « وَاِنْ مِنْ شَیْءٍ اِلَّا یُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ وَلٰكِنْ لَا تَفْقَهُونَ تَسْبِیحَهُمْ = هیچ بر شی یوقدرکه الله تعالی وتقدس حضرتلرینه تسبیح وتحمید ایتمه‌سون ، لکن اونلرك تسبیحلرینی سز آکلامازسکز » آیت کریمه‌سی بوتون موجوداتك تسبیح وتحمید ایله مشغول اولدیغنی ، شوقدرکه او تسبیح وتحمیدلری بز آکلایامادیغمزی تصریح ایدیورکه بوندن هرشیئك کندینه کوره خالقنی بر بیلیشی و بوعلم وادرا که مترتب ثمره اولارق بر تسبیح و تحمیدی اولدیغنی اوکرنیورز . اسرار الٰهیه‌یه عقل ایردیرممه‌کله برابر کندی عقللرینك بیلدیردیکی حدود قاصره ایله قناعت ایده‌رك دها ایلریسنده باشقه شی اولابیلیرمی ، اولامازمی جهتنی آراشدیرمایانلر بونی هم استبعاد ایدرلر، هم‌ده لایفقهون کروهندن اولدقلرینی اعتراف ایتمزلر . بز ایسه طاشلرده ، طوپراقلرده بیله سمع، علم ونطق یارادابیله‌جك برقدرت قاطره‌یه ایمان ایتمش اولدیغمز ایچون بوشهادتی حقیقتی اوزره آلمایی ترجیح ایده‌رز .

سورهٔ نورده‌کی « یَوْمَ تَشْهَدُ عَلَیْهِمْ اَلْسِنَتُهُمْ وَاَیْدِیهِمْ وَاَرْجُلُهُمْ بِمَا كَانُوا یَعْمَلُونَ = دیللری ، اللری ، آیاقلری دنیاده ایکن یاپدقلرندن طولایی علیهلرینه شهادت ایتدکلری کون بیوك عذابه کرفتار اولاجقلردر » آیت کریمه‌سی ایله سورهٔ فصلت ده‌کی « حَتّٰی اِذَا مَا جَاؤُهَا شَهِدَ عَلَیْهِمْ سَمْعُهُمْ وَاَبْصَارُهُمْ وَجُلُودُهُمْ بِمَا كَانُوا یَعْمَلُونَ . وَقَالُوا لِجُلُودِهِمْ لِمَ شَهِدْتُمْ عَلَیْنَا قَالُوا اَنْطَقَنَا اللّٰهُ الَّذِی اَنْطَقَ كُلَّ شَیْءٍ وَهُوَ خَلَقَكُمْ اَوَّلَ مَرَّةٍ وَاِلَیْهِ تُرْجَعُونَ = نهایت اللهك دشمنلری جهنمه واردقلرنده دنیاده ایکن یاپدقلرندن طولایی قولاقلری ، کوزلری ، دریلری علیهلرینه شهادت ایده‌جکلردر . دریلرینه بزم علیهمزه نیچون شهادت ایتدیکز ؟ دییه‌جکلر. اونلرده هرشیئه نطق ویرن الله ، بزی‌ده

قَوْماً لَمْ يَكُنْ يَغْزُوبِنَا[١] حَتّٰى يُصْبِحَ وَيَنْظُرَ . فَاِنْ سَمِعَ اَذَاناً كَفَّ عَنْهُمْ . وَاِنْ لَمْ يَسْمَعْ اَذَاناً اَغَارَ عَلَيْهِمْ .

انطاق ایتدی . ذاتاً اوگجه‌ده سزی یاراتان او ایدی . کوریورسکز یا ، شیمدی‌ده اوکا رجوع ایتدیریلیورسکز دیه‌جکلردر » آیت کریمه‌سی حکمنجه اعضا واجزای بدنك یوم قیامتده نطقه کلوب دنیاده یاپیلان اعمالی برر برر سویله‌مك قابلیتنده اولدقلرینی، بالخصوص جناب رب العالمینك هرشیئی انطاق بویوردیغنی تسلیم ایتدکدن صوکرا بو شهادتك یوم محشرده علیهده‌کی شهادتلر کبی حقیقی اوزره اولماسنه هیچ برمانع تصور ایتمه‌یز. بوقدر اوزاغه کیتمکه بیله حاجت یوق . چاقیل طاشلرینك تسبیحنی حبیب خدا علیه افضل التحایا افندیمز حضرتلریله برلکده صحابهٔ کرامنك ده کندی قولاقلری ایله ایشیتمه‌لری بودنیاده واقع اولمش وبوکیفیت طرق عدیده ایله ثبوت بولمشدر.

بو حدیثلردن مؤذنك سسنی اوزاقلره ایشیتدیرمك ایچون تپه‌دن اذان اوقوماسی ویوکسك یره چیقماسی مندوب اولدیغی ومنفردك ده اذان اوقویابیله‌جکی کبی احکام استنباط اولونیور.

بوحدیثدن اول بخاری، عمر بن عبدالعزیز رضی الله عنهك برمؤذنه : « اَذِّنْ اَذَاناً سَمْحاً وَاِلَّا فَاعْتَزِلْنَا = یا کلفتسز اذان اوقو ، یاخود بزدن صاوش » دیدیکنی تعلیقاً روایت ایدیور. مؤذنك کیم اولدیغی مضبوط دکلسه‌ده حادثه عمر بن عبدالعزیزك مدینه‌والیلکنه مصادف اولدیغنه نظراً بو ذاتك مؤذن نبی علیه الصلاة والسلام سَعْدُالْقَرَظ رضی الله عنهك اولادندن بری اولماسی ظن غالبدر . کلفتسز اذاندن مقصد تطریب کلفتندن آزاده ، غمغمه‌سز ، تعبیر عامیانه ایله غایغایسز اذاندر . یوقسه مدصوت دکلدر . بو تعلیق دارقطنی برسند ضعیف ایله ابن عباس رضی الله عنهمادن شویله روایت ایدیور : « رسول الله صلی الله علیه وسلمك تطریب ایله اذان اوقور برمؤذنی واردی. علیه الصلاة والسلام افندیمز کندیسنه « مؤذن دیدیکك سهل وسمح اولور، یعنی سهولت وسماحت ایله کلفتسز اذان اوقور. یا اذانك سهل وسمح اولسون، یا اذان اوقوما » بویوردیلر. آکلاشیلان عمر بن عبدالعزیزك مؤذنی‌ده اذان کلمه‌لرینی بللی ایتمه‌یه‌جك درجه‌ده نغمه پردازلق ایدیورمش . بو ایسه « لَا يُؤَذِّنْ لَكُمْ اِلَّا الْاَفْصَحُ = فصیح اولاندن یعنی الفاظ اذانی آچیق سویله‌یندن باشقه‌سی سزه اذان اوقوماسون » حدیثی ایله منهیدر .

[١] بولفظ، مجزوم اولارق « لَمْ يَكُنْ يَغْزُبِنَا » ، « لَمْ يَغْزُ » وجزمسز اولارق « لَمْ يَغْزُوبِنَا » ده روایت ایدیلدیکی کبی بعض نسخه‌لرده اغارمدن « لَمْ يَكُنْ يُغِيرُبِنَا » ، « لَمْ يُغِرْبِنَا »، دیکر بعضیلرنده اغراءدن « يُغْرِبِنَا » ؛ دیکر نسخه‌ده (غدو)دن « يَغْدُبِنَا » دیه روایت ایدیلمشدرکه بونلرك بعضلری مشهور اولان قواعد صرفیه ونحویه‌یه مطابق دوشمیور. لسان ، قواعده مقدم اولدیغی ایچون استعمالك بودورلولری‌ده وارمش دیمکدر.

ترجمه‌سی

انس (بن مالك) رضی الله عنهدن :

شویله دیمشدر : نبی اکرم صلی الله علیه وسلم برقومك اوزرینه بزی غزایه کوتوردیکی وقتلرده صباح اولمادقجه بزه هجوم ایتدیرمزدی . (صباح اولنجه) بکلردی : اذان (سسی) ایشیدیرسه (حربدن) واز کچردی . اذان (سسی) ایشیتمزسه کندیلرینه باصقین ایدردی [١] .

۳٦۳ . عَنْ اَبِى سَعِيدٍ الْخُدْرِىِّ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اِذَا سَمِعْتُمُ النِّدَاءَ فَقُولُوا مِثْلَ مَا يَقُولُ الْمُؤَذِّنُ .

ترجمه‌سی

ابوسعید خدری رضی الله عنهدن :

شویله دیمشدر : رسول الله صلی الله علیه وسلم بویوردی که (مؤذنك) نداسنی ایشیتدیککزده (سزده) اونك دیدیکی کبی دییکز [٢] .

[١] بوحدیث خیبر غزاسی حقنده‌کی (٢٤١) نجی ینه انس رضی الله عنه حدیثنك باشقه طریقدن کلن دیکر روایتنك باش طرفیدر. بوروایتده‌کی حدیثك بقیه‌سنی همان کاملاً والفاظ متقاربه ایله (٢٤١) نجی حدیثده کچمش اولدیغی ایچون مصنف حذف ایتمشدر . بوحدیثی بخاری، غرض فقهیسنك تعلق ایتدیکی مواضع عدیده‌ده ومثلا جهادده ، مغازیده ، نکاحده‌ده ذکر ایتمشدر. بورادا ایسه برمملکتده اذان اوقونماسنك ـ اسلامه دلالت ایتمه‌سی طولاییسیله ـ حقن دمایه سبب اولدیغنی آکلاتمق ایسته‌مش. نیته‌کیم اولجه‌ده « کتاب الصلاة »ده اویلوغك عورت صاییلوب صاییلمایه‌جغی مسئله‌سنی تحقیق مناسبتیله ذکر ایتمشدی .

فی الحقیقه اذان دین اسلامك شعاری اولدیغی ایچون ترکی جائز اولمایان احکامدندر. شارح ابن حجر عسقلانی دیرکه اصحابمزك یعنی علمای شافعیه‌نك قولی هرکیم اذانده تشهدی ناطق اولورسه اسلامنه حکم ایتمکدر . مکرکه عیسوی اولا . بورادکی حدیث اطلاق اوزره بونلرحقنده جاری اولاماز. چونکه (عیسوی) دینیلن طائفه بنی امیه دولتنك اواخرنده ظهور ایدن ابوعیسی اسمنده بریهودی اتباعیدرکه بونلر محمد صلی الله علیه وسلمك رسول الله اولدیغنی اعتراف ایدرلر ، لکن یالکز عربه مبعوثدر دیرلر. اهـ.

[٢] بوحدیث کتب سته ایله دیکر کتابلرده‌ده روایت ایدیلمشدر . نسائیده ام المؤمنین امّ حَبیبه رضی الله عنهادن مروی اولدیغنه کوره علیه الصلاة والسلام افندیمز حضرتلری مشار الیهانك نزدنده بولونورکن مؤذنك سسنی طویدقلری وقت مؤذن سکوت ایتدیکنده اونك دیدیکنی تکرار بویورورلرمش . آرتق مؤذن پیدرپی سکوت ایتدجه‌می ؟ یوقسه

٣٦٤ . عَنْ مُعَاوِيَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ مِثْلَهُ اِلَى قَوْلِهِ وَاَشْهَدُ اَنَّ مُحَمَّداً رَسُولُ اللّٰهِ [١] . وَلَمَّا قَالَ حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ قَالَ لَاحَوْلَ وَلَا قُوَّةَ اِلَّا بِاللّٰهِ . وَقَالَ هٰكَذَا سَمِعْتُ [٢] نَبِيَّكُمْ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ .

اذانی بیتیردکدن صوكرامی ؟ اجابت لازم كله‌جكی ، الفاظ اذانك كافه‌سنكمی؟ یوقسه حیعله‌لردن باشقه‌سنكمی ؟ تكراری اقتضا ایده‌جكی ، بوامر نبوی وجوب ایچونمی ؟ یوقسه استحباب ایچونمی ؟ مسئله‌لری حقنده برچوق اقوال وارسه‌ده اك مشهورلرینی سویله‌مكله اكتفا ایده‌جكز. جمهوره كوره مؤذنك سویله‌دیكی « حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ » و « حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ » لردن ماعدا الفاظی سویله‌مه‌سنی متعاقب بیدربی وعیناً اعاده لازم كلیر. بو ایكی لفظدن صوكراده حَوْقَله ، یعنی « لَاحَوْلَ وَلَا قُوَّةَ اِلَّا بِاللّٰهِ » دیمك ، یاخود « حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ » دیمه‌سنه مقابل حوقله ، « حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ » دیمه‌سنه مقابل « مَاشَاءَ اللّٰهُ كَانَ وَمَا لَمْ يَشَأْ لَمْ يَكُنْ » ؛ « اَلصَّلَاةُ خَيْرٌ مِنَ النَّوْمِ » دیمه‌سنه مقابلده « صَدَقْتَ وَبَرِرْتَ » دیمكله اجابت اولونور . اقامت الفاظنه‌ده عین صورتله مقابله ایدیلیر . یالكز « قَدْ قَامَتِ الصَّلَاةُ » نك جوابی « اَقَامَهَا اللّٰهُ وَاَدَامَهَا » در . مالك ایله شافعی واحمد ابن حنبل وجمهور فقهایه كوره بو امر استحباب ایچوندر . اصحاب ابی حنیفه ایله مالكیه‌دن ابن وهب وظاهریه فقهاسی ایسه امری وجوبه حمل ایتمشلردر . فقهای حنفیه‌دن طحاوی مستحبدر دییور .

اذانی ایشیدن هركس ـ ایستر وجوباً ایستر استحباباً ـ مانعی اولمادقجه مؤذنه اجابت ایدر. مانع خلاده ، اهلی ایله حال مجامعتده ، یاخودده نمازده بولونمق كبی احوالدر . بو حاللرده اولانلرده مانعلری زائل اولدقدن صوكرا اجابت ایدرلر . فرض ، یاخود نافله نماز ایچنده اولانك جواب ویرمه‌سی شافعینك اظهر اولان قولنه كوره مكروهدر. لكن نمازینی ابطال ایتمز. یالكز اومقامده « حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ » ، « حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ » و « اَلصَّلَاةُ خَيْرٌ مِنَ النَّوْمِ » دیمه‌نك حرمتنی بیلدیكی حالده بو الفاظی تكرار ایلرسه نمازی باطل اولور . قراءت قرآن ، ذكر ، تسبیح كبی افعال ایله مشغول ایكن اذانی طویارسه قراءتی ، ذكری ، تسبیحی تأخیر ایده‌رك دیكلر وكلمه كلمه جواب ویرر . حاصلی اذان اوقونوركن سلام بیله ویریلمز . رد سلام‌ده ایدیلمز. واجابتدن باشقه هیچ برشیله اشتغال اولونماز . شاید اشتغال ایده‌جك اولور، فاصله‌ده چوق اوزامازسه بعد الفراغ اجابت ینه مستحبدر .

[١] بخاری روایتنده بویله واو ایله « وَاَشْهَدُ » در. حالبوكه اذانده واوسز اولارق یالكز « اَشْهَدُ » در .

[٢] بخاری نسخه‌لرنده « سَمِعْتُ » یرینه « سَمِعْنَا » در .

ترجمه‌سی

معاویة (بن ابی سفیان) رضی الله عنهمادن :

مشارالیهك (بر كون اذان اوقونوركن) مؤذنك دیدكلرینی « اَشْهَدُ اَنَّ مُحَمَّداً رَسُولُ اللّٰهِ » یه قدر تكرار ایتمش ، [١] (مؤذن) « حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ » دیدیكی وقت « لَاحَوْلَ وَلَا قُوَّةَ اِلَّا بِاللّٰهِ » دیمش [٢] ، (اوندن صوكراده) : « پیغمبركز صلی الله علیه وسلمك ایشته بویله سویله‌دیكنی ایشیتدم » دیدیكی [٣] (سند متصل ایله) روایت اولونیور .

٣٦٥ . عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللّٰهِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا اَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

[١] حدیثك بورایه قدر اولان قسمی بخاریده ایكی طریقدن تخریج ایدیلمشدر . صوكراسی‌ده دیكر طریقدندر . مصنف هرایكیسنی جمع ایتمشدر .

[٢] « حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ » دن صوكرا حوقله ایدیله‌جكی معلوم وظاهردر. راوینك یالكز برینی سویله‌مكله اكتفاسی اختصار ایچوندر. حیعله‌لرك مابعدی‌ده ماقبلی كبی عیناً ایراد ایدیلیر. نیته‌كیم دیكر روایاتده معاویه‌نك الفاظ اذانی اولندن آخرینه قدر مؤذنك دیدیكی كبی بیدربی تكرار ایتدیكی ویالكز آراده حیعله‌لره حوقله ایله مقابله ایتدیكی تفصیلاً بیان ایدیلیور .

حَوْقَلَه : « الله‌ه معصیتدن تحول آنجق اللهك ویردیكی عصمت ایله ، طاعته قوت واقتدارده آنجق اونك یاردیمی ایله حاصل اولابیلیر» معناسنه‌در. دعوتی ایشیدن مؤمن، بونی سویله‌مكله اجابتله حاصل اولاجق نعمتك ، عدم اجابتله‌ده ایدیله‌جك معصیتك عظمتنی درخاطر ایده‌رك لطف الٰهینك آنجق توفیق الٰهی ایله میسر اولابیله‌جكنی سویله‌مش اولور .

مع هذا بو حدیثك قسم اولی موجبنجه عمل ایدوب یالكز تكبیرلرله تشهدلره اجابت ایدنلر اولدیغی كبی حوقله‌لردن صوكرا سكوت ایدنلرده واردر. نیته‌كیم سهل بن حنیفك ینه معاویه‌دن اولان روایتی : « فَاِذَا قَالَ اَشْهَدُ اَنَّ مُحَمَّداً رَسُولُ اللّٰهِ فَقَالَ وَاَنَا اَشْهَدُ ثُمَّ سَكَتَ = مؤذن (اَشْهَدُ اَنَّ مُحَمَّداً رَسُولُ اللّٰهِ) دیدیكنده (وَاَنَا اَشْهَدُ) یعنی بن‌ده شهادت ایده‌رم دیدی، صوكرا سكوت ایتدی » صورتنده مروی اولدیغی كبی بریكیلرك رأینه موافق اولارق حوقله‌لردن صوكرا هیچ بر سوز زیاده ایتمه‌دیكی صورتنده‌ده روایت ایدیلمشدر .

[٣] عمر بن الخطاب رضی الله عنهدن مسلم ایله ابوداود ، نسائی وطحاویده مروی مفصل بر حدیث مرفوع واردر . بونده مؤذنك هرلفظی اذانك اولندن آخرینه قدر عیناً تكرار بویورولمش ، حیعلتینه قارشی حوقله ایله مقابله ایدیلمشدر . صوكنده‌ده : « هركیم بونی قلبندن ، یعنی اخلاص تام ایله سویلرسه جنته داخل اولور » بویورولمشدر .

قَالَ مَنْ قَالَ حِينَ يَسْمَعُ النِّدَاءَ اَللّٰهُمَّ رَبَّ هٰذِهِ الدَّعْوَةِ التَّامَّةِ وَالصَّلَاةِ الْقَائِمَةِ [*] آتِ مُحَمَّدًا اَلْوَسِيلَةَ وَالْفَضِيلَةَ وَابْعَثْهُ مَقَاماً مَحْمُوداً [١] اَلَّذِي وَعَدْتَهُ حَلَّتْ لَهُ شَفَاعَتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ [**] .

ترجمه‌سى

جابر بن عبدالله (انصارى) رضى الله عنهمادن :

شويله ديمشدر : رسول الله صلى الله عليه وسلم بويوردى كه هر كيم اذانى ايشيتديكى **زمان** [٢] « اَللّٰهُمَّ رَبَّ هٰذِهِ الدَّعْوَةِ [٣] التَّامَّةِ وَالصَّلَاةِ الْقَائِمَةِ آتِ مُحَمَّداً اَلْوَسِيلَةَ وَالْفَضِيلَةَ وَابْعَثْهُ مَقَاماً مَحْمُوداً اَلَّذِي وَعَدْتَهُ » ديرسه قيامت كوننده

---

[١] نسائى ايله ابن خزيمه، ابن حبّان، طحاوى، طبرانى وبيهقى روايتلرنده لام تعريف ايله « اَلْمَقَامَ الْمَحْمُودَ » دينيلمشدركه بوروايت قواعد معلومهٔ نحويه‌يه كلفتسزجه توافق ايدر. آيت كريمه « عَسٰى اَنْ يَبْعَثَكَ رَبُّكَ مَقَاماً مَحْمُوداً » اولديغندن ثابت اولان بورادەكى روايت مشهوره‌نك‌ده بر مزيتى واردركه لفظى لفظ قرآنه موافق بولونماسيدر ، بوكا كوره « اَلَّذِي » مرفوع اولارق مبتداى محذوفه خبر ، ياخود « مَقَاماً » دن بدل ، ياخود عطف بيان ، ياخود ـ نكره‌نك معرفه ايله توصيفنده بأس كورمه‌ين اخفشك قولنه كوره ـ صفت ياخودده مدح اوزره منصوب اولمش اولور .

[٢] اذانك تمامنى ايشيتديكى زمان ديمكدر . نيته‌كيم مسلمك عبدالله بن عمرو بن العاص روايتنده : « قُولُوا مِثْلَ مَا يَقُولُ ثُمَّ صَلُّوا عَلَيَّ . ثُمَّ سَلُوا لِيَ الْوَسِيلَةَ = مؤذنك ديديكنى دييكز . صوكرا بكا تصليه ايديكز . صوكرا بنم ايچون حق جلّ وعلادن وسيله نيازنده بولونكز » لفظيله وارد اولماسى‌ده بونى مؤيدر .

[٣] « دعوت » دن مراد : الفاظ اذاندركه توحيده دعوتدر. « تام » اولماسى‌ده اتمّ اقوال اولان كلمهٔ توحيده مشتمل اولديغى ايچوندر . تام وكامل اولماسنك بروجهى‌ده تبديل وتغييره معروض اولماماسى ويوم قيامته قدر باقى وعقائدى تماماً جامع اولماسيدر . « صلاة قائمه » شوقيلينمق اوزره اولان نماز ديمك اولديغى كبى دائم وارض وسماوات باقى قالدقجه نسخ وتبديله اوغرامايه‌جق اولان نماز معناسنه‌ده كلير. « وسيله » لغةً بربويوكه تقربه سبب وباعث اولاجق شى ديمك ايسه‌ده بورادەكى معناى عرفيسى مسلمك عبدالله بن عمرو بن العاصدن مروى بوقاريكى حديثنده تفسير بويورولمشدر . اوحديثده : « ثُمَّ صَلُّوا عَلَيَّ . فَاِنَّهُ مَنْ صَلّٰى عَلَيَّ صَلَاةً

[*] بيهقى روايتنده : « اَللّٰهُمَّ اِنِّي اَسْاَلُكَ بِحَقِّ هٰذِهِ الدَّعْوَةِ » صورتنده‌دركه الٰهى ، بودعوت حقى ايچون سندن ... نيازايده‌رم ديمكدر .

[**] بيهقى‌نك روايتنده‌دعانك صوكنده برده « اِنَّكَ لَا تُخْلِفُ الْمِيعَادَ » واردر . بيهقى‌نك زياده‌سيله برابر دعاى شريفك مآل عاليسى شودر: الٰهى! بودعوت تامه‌نك، بوصلاة قائمه‌نك يعنى قيلينمق اوزره اولان نمازك‌اى رب جليلى! محمد عليه الصلاة والسلامه وسيله‌يى، فضيلتى احسان ايت . برده كنديسنه وعد ايتديكك مقام محمودى ويروب اورايه واردير. هيچ شبهه يوقكه سن ، ميعادكده خلف ايتمزسك . اهـ. والله اعلم .

بنم شفاعتم اوكا رايگان اولور [١] .

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ بِهَا عَشْراً . ثُمَّ سَلُوا اللهَ لِيَ الْوَسِيلَةَ . فَاِنَّهَا مَنْزِلَةٌ فِي الْجَنَّةِ لَا تَنْبَغِي لِاَحَدٍ اِلَّا لِعَبْدٍ مِنْ عِبَادِ اللهِ . وَاَرْجُو اَنْ اَكُونَ اَنَا هُوَ . فَمَنْ سَاَلَ اللهَ لِيَ الْوَسِيلَةَ حَلَّتْ لَهُ الشَّفَاعَةُ = صوكرا بكا صلاة وسلام كتيرك . زيرا هركيم بكا تصليه ايدرسه اوندن طولايى الله تعالى اوكا اون كره تصليه بويورور . صوكرا بنم ايچون اللهدن وسيله‌يى ديله‌يك ، چونكه او جنتده برمنزلدركه عباد اللهدن يالكز بر قولدن باشقه‌سنه لايق اولماز . اومارم‌كه اوقول بن اولايم . اويله ايسه بنم ايچون وسيله‌يى هركيم اللهدن ديلرسه شفاعتى حق ايدر » بويورولمشدر . بوحديثى مسلمدن باشقه ابو داود ايله نسائى وطحاوى‌ده تخريج ايتمشلردر . « فضيلت » ك معناسى : ديكر مخلوقاتدن بويوك برمرتبه ديمك ايسه‌ده باشقه برمقام ومنزله‌نك اسمى اولماسى‌ده قوياً محتملدر . « مقام محمود » هرلسانك حمد وثناسنه شايسته مقام ديمكدركه اومقامده اولانى‌ده اولين وآخرين مدح وثنا ايدر . ابن عباس رضى الله عنهمانك روايت ايتديكى حديثده بومقام، طرف حقدن : « مَقَامٌ يَحْمَدُكَ فِيهِ الْاَوَّلُونَ وَالْآخِرُونَ وَتَشَرَّفُ فِيهِ عَلٰى جَمِيعِ الْخَلَائِقِ : تَسْاَلُ فَتُعْطٰى . وَتَشْفَعُ فَتُشَفَّعُ . لَيْسَ اَحَدٌ اِلَّا تَحْتَ لِوَائِكَ = اويله بر مقامكه اوراده اولون وآخرون سكا حمد وثنا ايدر ومرتبه‌جه بوتون مخلوقاتك فوقنده اولورسك . شفاعت ايدرسك‌ده شفاعتك مقبول اولور . سنك لوائك تحتنده اولمادق كيمسه بولونمايه‌جقدر » ، كذلك ابوهريره رضى الله عنهك مرفوعاً روايتنده سيدالمرسلين صلى الله عليه وسلم افنديمز : « هٰذَا مَقَامٌ اَشْفَعُ فِيهِ لِاُمَّتِي = بو، اومقامدركه اونده امتمه شفاعت ايده‌جكم » ديه تعريف بويورولديغندن اكثر علما مقام شفاعتدر ديمشلردر . صحيح ابن حبانده كعب بن مالكك مرفوعاً روايتنده : « يَبْعَثُ اللهُ النَّاسَ فَيَكْسُونِي حُلَّةً خَضْرَاءَ فَاَقُولُ مَا شَاءَ اللهُ اَنْ اَقُولَ . فَذٰلِكَ الْمَقَامُ الْمَحْمُودُ = الله تعالى ناسى بعث بويوراجق . بكاده يشيل برحله كيديره‌جك . اوندن صوكرا الله ، نه‌لر سويله‌مكلكمى ديلرسه سويليه‌جكم . ايشته مقام محمود ، بومقامدر » بويورولمشدركه بوتعريف بويورولان شى ، شفاعتدن مقدم طرف عالى نبويدن واقع اولاجق اثنيه ومحامد جليله‌در . صلى الله عليه وسلم ورزقنا شفاعته . سيدالمرسلين افنديمزك شفاعت جليله‌لرى يالكز عصاة مذنبينه خاص دكلدر . (٨٥) نجى حديثك حاشيه‌سنده اشارت ايديلديكى اوزره شفاعتك انواع كثيره‌سى واردر . هركس ، كندى حاليله متناسب صورتده شفاعتدن بهره‌مند اولاجقدر .

[١] شفاعته كسب استحقاق ايچون باشقه دهارده بونك مقامنه قائم اولا بيليرمى ؟ ظاهر حاله كوره أوت . نيته‌كيم عبدالله بن مسعود رضى الله عنهك طحاوى ايله طبرانى طرفلرندن

٣٦٦ . عَنْ اَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَوْ يَعْلَمُ النَّاسُ مَا فِي النِّدَاءِ وَالصَّفِّ الْاَوَّلِ ثُمَّ لَمْ يَجِدُوا[١] اِلَّا اَنْ يَسْتَهِمُوا عَلَيْهِ لَاسْتَهَمُوا[٢] . وَلَوْ يَعْلَمُونَ مَا فِي التَّهْجِيرِ لَاسْتَبَقُوا اِلَيْهِ . وَلَوْ يَعْلَمُونَ مَا فِي الْعَتَمَةِ وَالصُّبْحِ لَاَتَوْهُمَا وَلَوْ حَبْوًا .

ترجمه سی

ابو هريره رضى الله عنهدن :

شويله ديمشدر : رسول الله صلى الله عليه وسلم بويوردى كه ناس ، اذان (اوقومق)ده وصف اوّلده (بولونمقده) [٣] نه (بركتلر ، خير) لر اولديغنى

تخريج ايدلمش حديث مرفوعنده : « ... ثُمَّ يَقُولُ اللّٰهُمَّ اَعْطِ مُحَمَّدًا الْوَسِيلَةَ وَاجْعَلْهُ فِي الْاَعْلَيْنَ دَرَجَتَهُ وَفِي الْمُصْطَفَيْنَ مَحَبَّتَهُ وَفِي الْمُقَرَّبِينَ ذِكْرَهُ اِلَّا وَجَبَتْ شَفَاعَتِي لَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ = هركيم ... صوكرا (اللهم اعط محمدا الوسيلة واجعله فى الاعلين درجته وفى المصطفين محبته وفى المقربين ذكره) ديرسه يوم قيامتده بنم شفاعتم اوكا واجب اولور » ديه ديكر بر دعا تعليم بويورولمشدر .

[١] برروايتده « ثُمَّ لَا يَجِدُونَ » در .

[٢] عبدالرزاقك « مصنف » نده « لَاسْتَهَمُوا عَلَيْهِمَا » .

[٣] صف اولده كى فضيلت امام جهراً اوقوديغنه كوره قرآن ديكله مك ، فاتحه نك قرائتنى متعاقب « آمين » ديه بيلمك ، امامك تكبيرلرينى متعاقب همان تكبير آلمق ، شايد امام برينى استخلافه محتاج اولاجق اولورسه بلكه اوكا خليفه اولمق كبى فوائد عظيمه در . مسلم ايله ابن ماجه ده كى برروايته نظراً : « خَيْرُ صُفُوفِ الرِّجَالِ اَوَّلُهَا وَشَرُّهَا آخِرُهَا وَخَيْرُ صُفُوفِ النِّسَاءِ آخِرُهَا وَشَرُّهَا اَوَّلُهَا = اركككلرك اك خيرلى صفلرى ايلكلريدر ، ثوابى اك آز اولانلرى كريده كيلردر . قادينلرك اك خيرلى صفلرى كريده كيلريدر . ثوابى اك آز اولانلرى ده اوكده كيلردر » بويورولمش اولديغى حالده طبرانينك « اوسط » نده كى روايته نظراً ده عليه الصلاة والسلام افنديمز حضرتلرى صف اولده كيلر ايچون اوچ ، صف ثانيده كيلر ايچون ايكى ، اوچنجى صفده كيلر ايچون ده بركره استغفار بويورمشلردر . ينه مسلم ايله ابو داود حديثلرندن برينه نظراً بر دفعه : « اَلَا تَصُفُّونَ كَمَا تَصُفُّ الْمَلَائِكَةُ عِنْدَ رَبِّهِمْ = ملكلر ،

بيلسه لرده [١] (اونلره نائل اولمق ايچون) قرعه آتمقدن باشقه چاره بولاماسه لر قرعه آتارلر [٢] . (هر نمازك) ايلك وقتنده (كى جماعتلر) ده اولان (فضيلت) ى بيلسه لر

رب متعاللرى حضورنده صف اولدقلرى كبى صف اولسه كز آ » بويورولمش . ملكلرك ناصل صف اولدقلرى سؤال ايديلنجه ده : « يُتِمُّونَ الصُّفُوفَ الْمُقَدَّمَةَ وَيَتَرَاصُّونَ فِي الصَّفِّ = ايلك صفلرى تماملار ، اكسيك براقمازلر . صف ايچنده صيقيشيق طورورلر » جوابنى ويرمشلردر . كذلك ابن ماجه نك عبدالرحمن بن عوف وابن حبانك براء بن عازب رضى الله عنهمادن اولان روايتلرنده : « اِنَّ اللّٰهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى الصَّفِّ الْاَوَّلِ = صف اولده كيلره الله تعالى رحمت ، ملكلر دعا ايدرلر » ، عائشه رضى الله عنهادن اولان برروايتده : « لَا يَزَالُ قَوْمٌ يَتَاَخَّرُونَ عَنِ الصَّفِّ الْاَوَّلِ حَتّٰى يُؤَخِّرَهُمُ اللّٰهُ اِلَى النَّارِ = بر طاقيم كيمسه لر واردركه صف اولدن كرى قاله قاله نهايت اونلرى ده الله تعالى جهنمه وارمق اوزره كرى يه براقير » بويورولمشدر .

صف اولدن مقصد قول صحيحه كوره امامك همان آرقاسنه دوشن ايلك صفدر . بعضلرنجه وقت نمازينى ايلك جماعتله قيلانلر ديمكدر . بعضلرى ده « اَلصُّفُوفُ الْاُوَلُ = ايلك صفلر » روايتنه باقارق صوكدن اولكى صفلر معناسنه آليورلركه هر صف ، رتبهٔ تقدمنه كوره مظهر صلوات رب عزت اولور ديمك ايسترلر . بوندن شو مستفاد اوليوركه آرقه صفده اولانلر دائما ايلرى صفلرك بوشلقلرينى طولدورمقله مكلفدرلر. ايلريده بر اولدقجه كريكى صفده طورمق اولماز . بوتون صفلر طوب طولو وتمام اولدقدن صوكرا صوك صفك ، هم ده يالكز صوك صفك اكسيك قالماسنده بأس يوقدر . صوك صفه قالانلرك جهنم ايله انذار بويورولماسى اوك صفلرده يرواركن كرى يه قالينديغى تقديره كوره در . نيته كيم : « اَتِمُّوا الصَّفَّ الْمُقَدَّمَ ثُمَّ الَّذِي يَلِيهِ . فَمَا كَانَ مِنْ نَقْصٍ فَلْيَكُنْ فِي الصَّفِّ الْمُؤَخَّرِ = ايلك صفى ، صوكرا اونك آرقاسنده كنى ... الخ اتمام ايديكز . اكسيكلك قاليرسه صوك صفه قالسون » بويورولمشدر .

[١] ابوالشيخك روايتنده « مِنَ الْخَيْرِ وَالْبَرَكَةِ » زياده سى اولديغى ايچون ترجمه ده قوس ايچنه آلندى .

[٢] شروط متساويه يى حائز اصحاب حقوقدن برينى ، يابرقاچنى ترجيح ايچون قرعه نك مشروعيتنه دلالت ايدر . بعضلرى اصلده كى « لَاسْتَهَمُوا » يى قرعه يه حمل اتمه يوب « لَتَجَالَدُوا بِالسُّيُوفِ = قيليجلرله ووروشورلردى » روايتنه باقارق « اوق آتيشيرلر » معناسنه آلمشلر ورغبتده مبالغه يى افهام ايچون بويله سويله نمشدر ديمشلر ايسه ده بوروايتده كى استهامك قرعه آتمق معناسنه كلديكنه بخارينك ده قائل اولديغى قادسيه فاتحى ودوات ساسانيه نك هادمى

(اونلره یتیشمك ایچون) یاریش ایدرلر [١] . یاتسی ایله صباح (جماعتلرن)ده‌کی الطاف الهیه‌یی بیلسه‌لر امکله‌یه‌امکله‌یه ، (یاخود سورتونه سورتونه) [٢] ده‌اولسه اونلره کیدر (ترك ایتمز) لر .

٣٦٧ . عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا اَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اِنَّ بِلاَلاً [٣] يُؤَذِّنُ بِلَيْلٍ . فَكُلُوا وَاشْرَبُوا حَتّٰى يُنَادِيَ ابْنُ اُمِّ مَكْتُومٍ . قَالَ وَكَانَ رَجُلاً اَعْمٰى . لاَ يُنَادِي حَتّٰى يُقَالَ لَهُ اَصْبَحْتَ اَصْبَحْتَ .

سعد بن ابی وقاص رضی‌الله قصه‌سنی بومناسبتله تعلیقاً ومختصراً ایراد ایتمه‌سندن آکلاشیلیور . روایاته نظراً قادسیه اوکلندن اوّل فتح اولونمش ایدی . هرکس یرلی یرینه دوندیکی وقت مؤذنك شربت شهادتی نوش ایتمش اولدیغی تبین ایتمش . برچوق کیمسه‌لر اذانی بن اوقویاجغم دییه نزاع ایتمشلر . حضرت سعدك حضورینه کلینمش . اوده قرعه ایله برینی مؤذن تعیین بویوروب نزاعی برطرف ایتمش .

[١] (٣٢١ و ٣٢٢) نجی حدیثلره وحاشیه‌لرینه مراجعت .

[٢] بوکلمه « حَبْواً » لفظنك ترجمه‌سیدر . حَبْو : اللرینی ودیزلرینی یره باصارق امکلمك معناسنه کلدیکی کبی قیبچ اوستی کیتمك معناسنه‌ده کلدیکی ایچوزقوس ایچنده‌کی تردیدعباره‌سنك درجنه لزوم کورلمشدر .

[٣] مؤذن نبوی ابوعبدالله بلال بن رَباح حبشی رضی‌الله‌عنه ، بعثت نبویه‌نك تابدایتنده شرف اسلام ایله مشرف اولان اجلهٔ اصحابدن بریدر . والده‌سی بنو جُمَحك جاریه‌لرندن حَمامه‌در . بناءً علیه کندیسی مُولَّددر . بنو جمحدن اُمَیَّة بن خَلَف لعینی مکه‌نك او جان طاپانمایان صیجاق کونلرنده برکون برکیجه آج ، صوسز براقدقدن صوکرا حضرت بلالی اوکله اوستی بطحایه چیقاروب صیرت اوستی یاتیریر وکوکسنك اوزرینه قوجه برقایا پارچه‌سی قویدوروب : « ایشته سن یا محمده کافر اولور ، لات وعزایه طاپارسڭ . یاخود أولنجه‌یه قدر بو حال اوزره قالیرسڭ » دییه‌رك اشکنجه ایتدیکی کبی بوینه ایپ طاقوب مکه‌چاپقینلرینك النه تسلیم ایدر ، اونلرده مکه‌اطرافنده طاغ ، تپه‌دیمه‌دن طولاشدیروب اذا ایدرلردی . او ، ینه حرارت عذابی حلاوت ایمانه‌مزج ایده‌رك « اَحَد اَحَد » دیر طورور واو ملاعینك ایسته‌دکاری شیئی سویله‌مکه طرف عالیٔ نبویدن مأذون اولدیغی حالده ینه دیلی واروب‌ده سویله‌یه‌مزدی . اوحالده ایکن برکون ابوبکرالصدیق رضی‌الله عنه راستلادی . تفصیلنی کتب سیره براقدیغمز چتین برپازارلقدن صوکرا نه‌یاپوب یاپوب افندیلرینی ارضا ایده‌رك وینه دیری ، جانلی ، امنیتلی ومشرك برسیاه‌کوله‌واوسته برده‌پاره ویروب بلالی قورتاردی . ولوجه‌الله آزاد ایتدی . عائله‌سیله برابر کندیسی‌ده حضرت بلال کبی فتنه و امتحانه ، اشکنجه‌لره

ترجمه‌سی

عبدالله بن عمر رضی‌الله عنهمادن :

شویله دیمشدر : رسول‌الله صلی‌الله علیه‌وسلم بویوردی‌که بلال ، اذانی کیجه

کرفتار اولمش اولان عمّار بن یاسر رضی‌الله عنهما : « دوچار فتنه اولانلردن هربری ، مشرکلرك ایسته‌دکاری سوزلری سویله‌دیلر . یالکز بلال سویله‌مه‌دی » دیردی .

بلال حبشی رضی‌الله عنه ، صدیق اعظم افندیمزله یاشید ایدی . ورسول اکرم صلی‌الله علیه وسلم افندیمزك خزینه‌دارلق خدمتنی ایفا ایدردی . اذان مشروع اولدیغی کوندن اعتباراً تا آخر عهد نبوی‌یه‌قدر سفرده ، حضرده هپ اذان اوقومش وهجرت زماننده طرف عالیٔ نبویدن کندیسی‌ایله ابوعبیدة بن الجراح آراسنده تأسیس مؤاخات بویورولمشدر . کافهٔ غزوات نبویه‌یه اشتراك ایتمش ، هرمعناجه عاشق ذات وکمالاتی اولدیغی حبیب خدا ورسول مجتبی علیه افضل التحایا افندیمز اعلای علیینه انتقال بویوردقدن صوکرا آرتق مدینهٔ طاهره‌ده قالمغه تحمل ایده‌مه‌مش وکمال محبتندن جوار قدسی مدار رسالتپناهی‌یی ترك ایتمکده مضطر قالمشدر . حضرت صدیق اکبر برابر قالماسی ایچون چوق اصرار بویورمش ایسه‌ده : « اکر سن بنی الله ایچون آزاد ایتدکسه براق ایسته‌دیکم یره کیده‌یم . یوق ، اکر کندڭ ایچون آزاد ایتدکسه بنی یانکده آلیقوی » جوابنی آلمش وبونك اوزرینه : « ایسته‌دیکڭ یره کیت » بویورمشدر . اوده جهادی‌اذانه ترجیح ایده‌رك شام‌جهتنه کیتمش و (٢٠) نجی سنهٔ هجریه‌ده عالم رضوانه انتقال ایله‌مشدر . حین وفاتنده‌ده مرارت موتی حلاوت لقا ایله مزج ایتمشدر . صوك‌وقتلرنده حرمی « وَا كَرْبَاهْ ! » دییه‌فریاد ایتدکجه‌او « وَا طَرَبَاهْ ! » دییه‌رك اظهار سرور ایدر و : « غَداً اَلْقَى الْاَحِبَّةَ مُحَمَّداً وَحِزْبَهُ = یارین سوکیلیلرمه ، محمد (صلی‌الله علیه وسلم) ایله‌حزبنه قاووشاجغم » دیردی . مرقدمبارکی دمشق‌الشامده‌در . حضرت عمر رضی‌الله عنهك شامی تشریفلرنده برکره اذان اوقومش وبوتون مجاهدین صحابه‌یی یاد کریزان ماضی ایله آغلاتمشدر . رضی‌الله عنه وارضاه .

دیکر مؤذن نبوی عمرو ابن امّ مکتوم قرشیٔ عامری رضی‌الله عنه ، امّ‌المؤمنین خدیجة‌الکبری رضی‌الله عنهانك دایسی قیسك اوغلیدر . والده‌سی ام‌مکتوم عاتکه بنت عبدالله المخزومیه‌در . کندیسی قدیم‌الاسلام اولان مهاجرین اولیندندر . روایته‌نظراً رسول‌الله صلی‌الله علیه وسلمدن اول مدینهٔ طاهره‌یه هجرت ایتمشدر . نبی اکرم صلی‌الله علیه وسلم افندیمز حضرتلری غزوات واسفاره تشریفلرنده علی‌الاکثر مدینه‌ده کندیسنی استخلاف بویورورلردی . اهل سیر اون اوچ کره استخلاف بویورولدیغنی سویلرلر . ضریراولدیغی حالده - انس رضی‌الله عنهك گوردم دییه شهادت ایتدیکنه کوره - قادسیه حربنده حامل لوا اولارق بولونمشدر . او غزاده شهید اولدیغنی سویله‌ینلر وارسه‌ده غزادن صوکرا مدینهٔ منوره‌یه دونوب اوراده عالم بقایه انتقال ایتدیکنی سویله‌ینلرده واردر .

هجرت سنه‌سندن خیلی زمان اول برکون رسول‌الله صلی‌الله علیه وسلم ربیعه‌نك اوغوللری

اوقویور . ابن امّ مکتوم اذان اوقوینجه‌یه قدر ییوب ایچیکز [١] . – (ابن عمر

عُتْبه ایله شَیْبَه ، ابوجهل بن هشام وهنوز ایمان ایتمه‌مش اولان عم مکرملری عباس بن عبد المطلب ، اُمیة بن خلف ، ولید بن المغیره کبی رؤسای قریش ایله – بلکه بونلردن بری ، یا برقاچی ایمانه کلیرده اسلامه قوة الظهر اولور ، آغیزلرینه باقان سائر ناس اونلرك ایمانی سببیله ایمان ایدرلر امید خداپسندانه‌سیله – صحبت بویوررلرکن اعمی اولان ابن ام مکتوم ، اوکنده یدیجیسی اولدیغی حالده او مجلسه واروب : « یارسول الله ، بکا قرآن اوقوت . اللهك سکا تعلیم ایتدیکندن برشی تعلیم ایت » نیازنده بولوندی . علیه الصلاة والسلام افندیمز حضرتلرینك اوجاعی طریق حقه دعوت خصوصنده‌کی حرص عظیمی زواللی‌یه التفات ایتمکه مانع اولدی . اوده طورمایوب نیازینی تکرار ایدنجه کندیسنه روی عبس کوستروب اعراض وینه اوته‌کیلرله قونوشمغه دوام بویوردیلر . اوصیراده جانلرینك صیقیلماسنده اوزمانه‌قدر ایمان ایتمش اولانلرك اکثریتنه باقوب‌ده : « بودینه هپ فقیرلر ، ضعیفلر ، کوله‌لر ، اعمالر کیریور » دیه اوجاعتك خندهٔ استخفافلرینه بلکه یول آچیلیر ملاحظه‌سی‌ده احتمال‌که وار ایدی . فقط چوق سورمه‌دی . « عَبَسَ وَتَوَلّٰى اَنْ جٰاءَهُ الْاَعْمٰى » سورهٔ جلیله‌سیله عتاب الٰهی ورود ایتدی . ایشته اوندن صوکرا نه‌زمان ابن ام مکتومه راست کلسه‌لر : « مَرْحَباً بِمَنْ عٰاتَبَنى فيهِ رَبّى = ربمك بکا عتابنه باعث اولان یار صادقم ، مرحبا » بویورور ، ردای شریفلرینی سروب اوطورتور و : « برایشك ، احتیاجك وارمی ؟ » دیه حال وخاطرینی سؤال بویوررلردی .

[١] « لَمْ يَكُنْ بَيْنَ اَذٰانَيْهِمٰا اِلاّٰ اَنْ يَرْقىٰ ذٰا وَيَنْزِلَ ذٰا = ایکیسنك اذانی بیننده یالکز برینك چیقوب ، دیکرینك اینه‌جکی قدر فاصله بولونوردی » روایتندن‌ده آکلاشیله‌بیله‌جکی اوزره برنجیسی فجر کاذبك ، دیکری فجر صادقك طلوعنده اذان اوقورلرایمش .

فجر صادق داخل اولمادن اذان اوقومق جائزمیدر ؟ جوازینه اوزاعی ، عبد الله بن المبارك ، مالك ، شافعی ، احمد ابن حنبل ، اسحق بن راهویه ، داود ظاهری ، ابن جریر طبری قائل اولمشلردر . ابویوسف ده بورأیده‌در . حجتلری بوحدیثدر . بوحدیثی عائشه رضی الله عنهادن‌ده بخاری ، مسلم ، نسائی روایت ایتمشلردر . سفیان ثوری ، ابوحنیفه ، محمد ، زفر باشقه نمازلرده ناصل‌که وقت کیرمه‌دن اذان اوقومق جائز دکلسه اذان فجرده وقتندن اول اوقونمق جائز دکلدر ، بلالك وقتندن اول اذان اوقوماسی نمازه دعوت ایچون دکل – کله‌جك (٣٦٩) نجی حدیثده قریباً بیان ایدیله‌جکی اوزره – اویقوده اولان اویانسون ، اوروج طوتاجق اولان سحورینی همان ییسون ، کیجه نمازنده اولان قیصه کسوب وتره باشلاسون ایچوندر دیمشلردر .

بورادەکی روایتك عکسنه اولارق ابن خزیمه‌نك « صحیح »ی ایله دارمی‌نك « مسند »نده ونسائیده اولان بعض روایاتده وازجمله اُنَیْسَة بنت خُبَیْب ایله ام المؤمنین عائشهٔ صدیقه رضی الله عنهمانك روایتلرنده ابتدا ابن ام مکتومك اذان اوقودیغی تصریح ایدیلیور . حتی انیسه‌نك روایتنده :

رضی الله عنهما ، یاخود آراده‌کی راویلردن بری) دیرکه ابن ام مکتوم اعمی برکیمسه ایدی . کندیسنه : « صباح اولیور ، صباح اولیور » دینمه‌دکجه اذان اوقومازدی [١] .

٣٦٨ . عَنْ حَفْصَةَ اَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كٰانَ اِذٰا اعْتَكَفَ الْمُؤَذِّنُ [٢] لِلصُّبْحِ وَبَدَا الصُّبْحُ صَلّٰى رَكْعَتَيْنِ خَفيفَتَيْنِ قَبْلَ اَنْ تُقٰامَ الصَّلٰاةُ .

« وَاِنْ كٰانَتِ الْمَرْاَةُ مِنّٰا لَيَبْقىٰ عَلَيْهٰا شَىْءٌ مِنْ سَحُورِهٰا فَتَقُولُ لِبِلٰالٍ اَمْهِلْ حَتّٰى اَفْرُغَ مِنْ سَحُورى = بعضاً قادینلرمزدن بری سحورینی تمام ییه‌مش بولونوردی‌ده بلاله آزاجق طور ، سحورمی بیتیره‌یم دیردی » دینیلدیکی کبی عائشه روایتنده علیه الصلاة والسلام افندیمزك : « اِذٰا اَذَّنَ عَمْرٌو فَاِنَّهُ ضَريرُ الْبَصَرِ فَلٰا يَغُرَّنَّكُمْ وَاِذٰا اَذَّنَ بِلٰالٌ فَلٰا يَطْعَمَنَّ اَحَدٌ = عمرو ، یعنی ابن ام مکتوم اذان اوقودیغی وقتده صاقین آلدانوب‌ده سحورکزی براقایکز . چونکه اونك کوزی کورمز ، بلال اذان اوقودیغی وقتده ایسه هیچ برکیمسه یمك ییه‌سون » بویوردقلری مرویدر . بوروایات متماکسه‌یی ، ایکی مؤذنك اذانلری بیننده‌کی تقدم وتأخرك مناوبه ایله واقع اولدیغنه حمل ایدیورلر ، دییورلرکه اذانك ایلك مشروعیتی زماننده یالکز بلال اذان اوقوردی . اوده طلوع فجردن اول اوقومازدی . صوکرا ابن ام مکتوم‌ده اوکا تردیف ایدیلنجه ابن ام مکتوم هنوز کیجه ایکن ، بلال‌ده اسکیدن اولدیغی کبی فجردن صوکرا اوقورلردی . صوکرالری ایسه ابن ام مکتوم ضعفندن وایرکن داوراناماديغندن اذانی تأخیره باشلادی . ایشته اوزمانلرده‌ده بلال هپ صباح اولمادن اذان اوقوردی‌که آخر حاللری بو ایدی . ابن ام مکتومك عارضهٔ طبیعیه‌سندن طولایی یاکیلوب‌ده بعضاً وقتسز اذان اوقوماسی‌ده احتمال‌که صوك ترتیبك اسبابی میاننده داخلدر . نیته‌کیم بر دفعه بو واقع اولدیغی ایچون علیه الصلاة والسلام افندیمز بر دها چیقوب : اَلٰا اِنَّ الْعَبْدَ قَدْنٰامَ = خبرکز اولسون ، عبد عاجز اویقویه مغلوب اولمشدر » دیه ندا ایتدیروب غلبهٔ نوم ایله وقت فجری کسدیره‌مه‌دیکنی اعلان ایتمه‌سنی فرمان بویورمشلردر .

[١] « اَصْبَحْتَ »لرك « صباح اولدی » دیه ترجمه اولونمایوب‌ده « اولیور » دیه ترجمه ایدیلمه‌سی طلوع فجردن صوکرا اکل وشربك بالاتفاق حرام اولماسندن ناشیدر . کندیسنه وقتی خبر ویرنلر ، وقتك آولندن برآز اول تقرب وقتی خبر ویرمش اولیورلر .

[٢] بولفظ بش دورلو روایت ایدیلمشدر : ١ – متنده اولدیغی کبی « كٰانَ اِذٰا اعْتَكَفَ الْمُؤَذِّنُ لِلصُّبْحِ = مؤذن صباحی کوزتله‌مك ایچون اوطوردیغی ، یاخود اذان اوقومق اوزره دیکیلدیکی وقت » ؛ ٢ – « كٰانَ اِذٰا سَكَتَ الْمُؤَذِّنُ = مؤذن اذانی اوقویوب

ترجمه‌سی

(امّ المؤمنین) حفصة (بنت عمر بن الخطاب) رضی الله عنهمادن :

شویله دیمشدر : مؤذن صباح وقتی بکله‌یوب صباح بلیر (دیکنی کور) نجه رسول الله صلی الله علیه وسلم (فرض) نماز اقامه اولونمازدن اول (همان) خفیف ایکی رکعت (نماز) قیلاردی [١] .

سکوت ایتدیکی وقت » که اڭ طوغرو روایت بعضیلرنجه بودر . دیکرینی یا کلیش صایارلر ؛ ٣ — « كَانَ اِذَا اَذَّنَ الْمُؤَذِّنُ = مؤذن اذانی اوقودیغنده .. » ؛ ٤ — « كَانَ اِذَا اَعْتَكَفَ اَذَّنَ الْمُؤَذِّنُ = رسول الله صلی الله علیه وسلم اعتکافده ایکن مؤذن صباح اذانی اوقودیغنده .. » ؛ ٥ — « اِذَا اَعْتَكَفَ وَاَذَّنَ الْمُؤَذِّنُ = رسول الله صلی الله علیه وسلم اعتکافده اولوبده مؤذن صباح اذانی اوقودیغنده ... » بو روایتلرك کافه‌سنده‌ده ایکی رکعت راتبهٔ فجرك طلوع فجردن صوکرا قیلیندیغی آکلاشیلیور .

[١] بخارینك ینه بو حدیثی متعاقب اولان عائشه رضی الله عنها روایتلری ایسه دها صریحدر. بو روایتلرك برنده : « كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّي رَكْعَتَيْنِ خَفِيفَتَيْنِ بَيْنَ النِّدَاءِ وَالْاِقَامَةِ مِنْ صَلَاةِ الصُّبْحِ = رسول الله صلی الله تعالی علیه وسلم حضرتلری صلاة صبحك نداء، یعنی اذان ایله اقامتی آراسنده ایکی خفیف رکعت نماز قیلاردی » دیدیکی کبی دیکرنده: « كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِذَا سَكَتَ الْمُؤَذِّنُ بِالْاُولٰى مِنْ صَلَاةِ الْفَجْرِ قَامَ فَرَكَعَ رَكْعَتَيْنِ خَفِيفَتَيْنِ قَبْلَ صَلَاةِ الْفَجْرِ بَعْدَ اَنْ يَسْتَبِينَ الْفَجْرُ ثُمَّ اَضْطَجَعَ عَلٰى شِقِّهِ الْاَيْمَنِ حَتّٰى يَأْتِيَهُ الْمُؤَذِّنُ لِلْاِقَامَةِ = رسول الله صلی الله علیه وسلم مؤذن صباح نمازینك ایلك اذانی اوقودیغنده صلاة فجردن اول وفجر آیدینلنی ایجه بلیردکدن صوکرا قالقوب خفیف ایکی رکعت قیلدقدن صوکرا صاغ یانی اوزرینه اوزانیر ، اقامت صلاتی خبرویرمك ایچون مؤذن کلنجه‌یه قدر بکلردی . » بویوریور. بوراده ایلك اذاندن مقصد یا اعلان وقت ایچون اوقونان اذاندرکه صلاته شروع ایدیله‌جکنی خبر ویرمك ایچون ایدیلن اقامته نظراً ایلك صاییلیر . یاخودده بوندن اولکی وبوندن صوکراکی حدیثلرده فجر صادقك حلولندن اول اوقونان اذاندر. بو ایکی رکعت راتبهٔ فجردر. فرضدن اولدر. وفرضدن صوکرا قیلینماماز . (٣٤٦ نجی حدیثه مراجعت .) راتبهٔ فجرك تخفیفی مستحبدر . مالك وشافعی ایله برابر بر چوق علما بو اجتهادده‌درلر . بعضلری ایسه قراءتسز بر نمازدر دیه‌جك قدر مبالغه ایتمشلردر . لکن بوراسی نبی اکرم صلی الله علیه وسلمك ایلك رکعتده فاتحه ایله (قل یا ایها الکافرون) ، ایکنجی رکعتده فاتحه ایله (قل هو الله احد) ودیکر روایاتده‌ده

٣٦٩. عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَا يَمْنَعَنَّ اَحَدَكُمْ اَوْ اَحَدًا مِنْكُمْ [١] اَذَانُ بِلَالٍ مِنْ سَحُورِهِ . فَاِنَّهُ يُؤَذِّنُ [٢] بِلَيْلٍ لِيَرْجِعَ قَائِمَكُمْ وَلِيُنَبِّهَ نَائِمَكُمْ . وَلَيْسَ اَنْ يَقُولَ الْفَجْرُ اَوِ الصُّبْحُ . وَقَالَ بِاَصَابِعِهِ وَرَفَعَهَا اِلٰى فَوْقُ وَطَأْطَأَ اِلٰى اَسْفَلُ حَتّٰى يَقُولَ هٰكَذَا . يُشِيرُ بِسَبَّابَتَيْهِ اِحْدَاهُمَا فَوْقَ الْاُخْرٰى ثُمَّ مَدَّهُمَا عَنْ يَمِينِهِ وَشِمَالِهِ .

ترجمه‌سی

عبدالله بن مسعود رضی الله عنهدن :

شویله دیمشدر : نبی اکرم صلی الله علیه وسلم بویوردی که بلالك اذانی

دیکر آیات کریمه اوقومش اولمالریله مردوددر. سعید بن جبیر، مجاهد، نخعی‌یه کوره بو نمازی اوزاتمقده بأس یوقدر . طحاوی‌ده بونی اختیار ایتمشدر .

راتبهٔ فجردن صوکرا اضطجاعی بعضلری سنت عد ایتمشلردر . حسن بصری‌یه کوره ایسه واجبدر. مالك ایله جمهور علمایه وبرچوق صحابه‌یه کوره ایسه بدعت صاییلدیغنی قاضی عیاض نقل ایدیور. واقعا سنن ابی داود ایله ترمذیده اسناد صحیح ایله مروی ابوهریره رضی الله عنه حدیث مرفوعنده: « اِذَا صَلّٰى اَحَدُكُمْ رَكْعَتَيِ الْفَجْرِ فَلْيَضْطَجِعْ عَلٰى يَمِينِهِ = بریکز فجرك ایکی رکعتلك راتبه‌سنی قیلدیغنده صاغ طرفی اوزرینه یاتسون » بویورولمش ایسه‌ده کتب صحاحده‌کی روایاته نظراً بو اضطجاعك کیجه نمازندن صوکرا وفجر سنتندن اول وقوعی ثابت اولدیغی کبی عائشه رضی الله عنهادن‌ده : « اِنْ كُنْتُ مُسْتَيْقِظَةً حَدَّثَنِي وَاِلَّا اَضْطَجَعَ = اویانیق بولونورسه‌م بنمله قونوشوردی. اویومش بولونورسه‌م یان طرفنه اوزانیردی » روایتی واردر. بونلردن اضطجاعك سنت اولمادیغنه وکاه اضطجاع بویوروب ، کاه بویورمادقلرینه استدلال اولونور. فریضهٔ فجردن اول بو ایکی رکعتدن باشقه نماز قیلینماز. ابن عمر رضی الله عنهمانك : « لَا تُصَلُّوا بَعْدَ الْفَجْرِ اِلَّا رَكْعَتَيْنِ = فجر صادقدن صوکرا ایکی رکعتدن زیاده سنت قیلمایکز » حدیث مرفوعی بو بابده جمهوره حجتدر.

[١] بو شك ، راویلردن زُهَیر بن معاویة الجُعفی‌دندر .

[٢] بخاری نسخه‌لرنده « يُؤَذِّنُ اَوْ يُنَادِي » دیه شك وتردید ایله روایت ایدیلمشدر. بو شك‌ده نفس حدیثدن دکل ، راویلردندر . هر ایکی لفظك معناسی بر اولدیغی ایچون مصنف یالکز « يُؤَذِّنُ » ایله اکتفا ایتمشدر .

هیچ بریکزی سحورندن آلیقویماسون [١]. چونکه او ، (هنوز) کیجه (ایکن) اذان اوقور . تا که (نمازده) قائم اولانکزی (قیامندن آرتق صباح یاقلاشیور دیه) واز کچیرسون [٢] . اویقوده اولانکزی‌ده اویاندیرسون [٣] . فجر بویله دکلدر . تا بویله اولمایجه (فجر اولماز) . – (راوی) دیرکه (علیه الصلاة والسلام افندیمز حضرتلری بویله دکلدردیرکن مبارك) پارماقلرینی یوقاری‌یه قالدیروب باش آشاغی دیکدی [٤] . (تا بویله اولمایجه دیرکن‌ده) سبابه‌لرینی (یعنی شهادت واورتا پارماقلرینی اوست اوسته بیندیروب صاغه صوله اوزاتمق صورتیله [٥] اشارت بویوردی .

[١] بوحدیث ، عبدالله بن عمر رضی الله عنهمانك روایت ایتدیکی (٣٦٧) نجی حدیثك عینیدر . بخاری اونی اعمانك اذانی صحیح اولابیله‌جکنه ، عبدالله بن مسعود رضی الله عنهك بوروایتنی ایسه فجردن اول اذان اوقونابیله‌جکنه دلیل اولارق آیری آیری ایراد ایتمشدر .

[٢] تهجد نمازینه قالقمش کیمسه‌یی نمازندن آلیقویمقدن مقصد عبادتنه مانع اولمق دکلدر . کندیسنی اویقودن محروم ایدوب جوف لیلده طاعت ایچون قیام ایدن بو ذات استراحته‌ده محتاج اولدیغندن صباح وقتنك آرتق یاقلاشدیغنی کندیسنه خبر ویروب برآز اویوماسی ، وجودینی دیکلندیردکدن صوکرا نشاط ایله صباح نمازینه طاورانماسی ایچوندر . طحاوینك روایتنده « لِيَرْجِعَ غَائِبُكُمْ » دینیلمشدر .

[٣] اویقوده اولان کیمسه‌ده صباح وقتنك دخولندن اول اویانمالیکه برآز تهجد ایده‌بیلسون ، اوروج طوتاجق ایسه سحورینی ییسون ، محتاج ایسه غسلنی ایتسون ، وترینی تأخیر ایتمش ایسه قیلیویرسون .

[٤] فجر کاذبی تعریف ایچوندرکه بیان ایدیلن اشارت نبویه افقدن سمت رأسه طوغرو اوزانان نور مستطیلی کوستریر .

[٥] بوده فجر صادقی تعریف ایچوندرکه اشارت نبویه صبح صادقده افقده کورونن نور مستعرضی کوستریر . هرایکی فجری آکلاتمق ایچون بوایکی دورلو اشارتدن دها موافق اولاماز . هرایکیسی‌ده انبیا ومرسلینه خاص برقدرت بیان وایضاح ایله الك آکلاماز کیمسه‌یه آکلاتابیله‌جك وجه ایله تعریف بویورولمشدر . « فجر کاذب » دیدیکمز وکتب فقهیه‌ده صوم وصلاة مسائلی میانده اهمیتله موضوع بحث حادثهٔ ضیائیه صباحلری مشرق طرفندن – قاعده‌سی افقده ومحوری سمایه طوغرو دائرة البروج بویجه ممتد وضیاسی کهکشان ضیاسنه بکزر – آنجیل ، طونوق وپك اوزون براهرام نورانی صورتنده ظاهر اولورکه بواهرامك قاعده‌سی افقده وشمسك بولوندیغی جهتده اولدیغی وبرعمود نورانی کبی افقك فوقنده رأسه طوغرو کیتدکجه اینجه‌لرك کوروندیکی ایچون لسان فقهاده بوکا « بیاض مستطیل » نامی ویریلیر . بوبیاض مستطیلك طاغیلوب زائل اولماسیله برابر افقده بوتون مشرق طرفنه بویدن بویه اوزانمش برخط کبی صبح صادق ظهور

٣٧٠ . عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ مُغَفَّلٍ الْمُزَنِيِّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ بَيْنَ كُلِّ اَذَانَيْنِ صَلَاةٌ ثَلَاثًا لِمَنْ شَاءَ . وَفِي رِوَايَةٍ بَيْنَ كُلِّ اَذَانَيْنِ صَلَاةٌ . بَيْنَ كُلِّ اَذَانَيْنِ صَلَاةٌ . ثُمَّ قَالَ فِي الثَّالِثَةِ لِمَنْ شَاءَ .

ایدرکه بو « بیاض مستعرض » صائم ایچون اکل وشربك حرام . مسلم ایچون صلاة فجرك فرض اولدیغی زمانك منتهی ومبدئیدر . عرف شرعده « صبح کاذب » ، « فجر کاذب » نامی ویریلن حادثهٔ فلکیه وطبیعیه‌نك عرف ناسده برآدی‌ده « ذَنَبُ السِّرْحَانِ » یعنی « قورد قویروغی » در . آقشاملری‌ده وقت عشانك حلولنی متعاقب قاعده‌سی مغرب طرفندن اولمق اوزره بوحادثهٔ فلکیه وطبیعیه‌نك عینی وقوع بولورکه اوکاده براسم ویریلمك لازم کلسه « شفق کاذب » دیمك یاقیشیر . آنجق بوکا هیچ برغرض شرعی تعلق ایتمه‌دیکی ایچون کتب دینیه‌مزده یالکز فجر کاذبدن بحث اولونور . اوروپا علماسندن نهایت ایکی بوچوق عصر اول (١٦٨٣ م) بوحادثه‌نك الك اول فرقنه واران « قاسینی » بوحادثه‌یه Lumière zodiacale نامنی ویرمشدرکه بواسم فجر کاذب ایله شفق کاذبك هرایکیسنه شاملدر . بوتعبیری غازی احمد مختار پاشا مرحوم « ضیای مِنْطَقِي » ایله ترجمه ایتمشدر . ضیای منطقینك افقده عرضی سکسان درجه‌دن اوتوز درجه‌یه قدر تحول ایدرکه بواختلاف یا شرائط نسیمیه‌نك تحولندن ، یاخودده نفس حادثه‌نك طبیعتنده‌کی تحولاتدن نشأت ایدر . بوتحولك دها زیاده اولدیغی‌ده واقعدر . بوضیانك رأس نقطه‌سی ایسه شمسدن اللی درجه اوزاقده اولابیلدیکی کبی بعضاً بومسافه طوقسان درجه‌یه قدر وارابیلیرکه فجر کاذبك موسمه وعرض بلده‌یه کوره درجهٔ امتدادی بوندن قیاس ایدیله‌بیلیر . مختار پاشا مرحوم « اصلاح التقویم » نده شویله دییور : « دائرهٔ بروج افقه نه‌قدر زیاده دیك وعموده قریب وحتی عمود بولونور ایسه ضیای مذکور اولقدر سورکلی وورونقلی کوروندیکی کبی نه‌قدر مائل ویاتیق اولور ایسه کورلمسی اولقدر متعسر وحتی میل زیاده‌لشدکجه افقك کثیف هواسندن انتشار ایده‌مامسی واوموسملرده کهکشان ضیاسیله دخی مخلوط بولونمسی رؤیته مانع اوله‌رق هیچ کورونمز . بناءً علیه بونك مدت مرئیت ودرجهٔ رونقیتی (عیناً) محلك عرضنه وهوانك صافیت وظلمتنه تابع اولوب خط استوایه طوغری تقرب اولندقجه رؤیت بشقه‌لشور . حتی منطقهٔ معتدله‌ده اهرام مذکور کانون ثانی وشباط ومارت واولدقجه نیسان آیلرنده بعد الغروب وایلول وتشرین ثانیده قبل الفجر کورینوب اوقات سائره‌ده ایکی طرفده‌ده کورونمز ویاخود بعضاً پك آز حس اولنور . بین المدارین خط استوایه تقرب اولندقجه هرکون هم صباح وهم آقشام کوروندیکی کبی بعضاً نصف اللیله‌قدر امتداد ایتدیکی وبعضاً دخی سمت رأسه‌قدر اوزامش نورانی اهرام ویا ستون شکلنده دخی کورلدیکی واقعدر . برده ضیای مذکور شمسه قریب ایکن دها رونقلیجه کورینوب بعده آلاجه قرانلق مدتنك قیصه اولمسنه وعلی الخصوص آی آیدینلغی اولمامسنه منوطدر . »

ولو مختصر اولسون بوفنی ایضاحی بورایه درج ایتمکدن مقصدم مملکتمزك – عامه‌نك زیاده

ترجمه‌سى

عبدالله بن مغفّل مُزَنى رضى الله عنهدن :

شويله ديمشدر: رسول الله صلى الله عليه وسلم اوچ كره : « هر ايكى اذان (يعنى هر اذان ايله اقامت) آراسنده (قيلمق) ايسته‌ين ايچون بر نمازوواردر. بويوردى [١] .

اعتماد ايتديكم ـ اك بنام ارباب فنندن برذاتك بردفعه بنده‌كزه خصوصى بر صحبت اثناسنده وعلماى دينى تجهيل مقصديله : « فجرك صادق ، كاذبى يوقدر. يالكز ضياى شمسك افقه‌كلوب فوق الافق يايلماسى واردركه اوكاده فجر دينير » ديمش اولماسيدر . بوقدر معلوم بر حادثهٔ طبيعيه‌دن خبردار اولاماديغنه تعجب ايتدم. بالآخره مطلع اولدم‌كه بوحادثه‌نك هرزمان كورلمه‌سى بين المدارين درجات عرضده اولان بلاده مخصوص اولوب شماله وجنوبه كيتدكجه شرائط رؤيتك تبدلندن طولايى حادثه دها آز كورولپورمش. ايكى بوچوق عصر اولنه كلنجه‌يه‌قدر اوروپاليلرك نظر دقتنى جلب ايتمه‌مه‌سى ده بوندن نشأت ايتمش . اوذاتده ـ هنوز ناتمام اولان ـ بومسئله‌نك تدقيقاتنه هنوز مطلع اولامامش اولديغى ايچون تجربهٔ حسيه تعلق ايتمه‌دكجه قياس عقلى ايله بيلينه‌ميه‌جك اولان حادثه‌يى انكار ايديويرمش . حال بوكه بوحادثه عربستانده هركسك بيلديكى برشى اولديغى ايچون بوتون حديث وفقه كتابلرنده اك بسيط واك معلوم برشى كبى موضوع بحث اولوب طورمقده‌در . بوندنده شو درسى آلاجغز كه فن نامنه سويله‌ين هرعالمك بوتون سوزلرى مطلقا حقيقت اولمق لازم كله‌ديكى كبى دينه مغاير دعاوئ فنيه‌نك مطلقا بر بوزوق طرفى واردر. چونكه حق تعدد ايتمز . هرهانكى طريق ايله ثابت اولمش يقينياتك باشقه طريقلرله منتقض اولماسنه امكان يوقدر .

ضياى منطق حادثه‌سى اليوم اربابنجه سرمايهٔ تتبعات اولمقده ايسه‌ده هنوز علت حقيقيه‌سى كشف ايديله‌مشدر. دورلو دورلو نظريات سرد ايديليور. بعضلرنجه حوالئ قطبيه‌ده‌كى اوعجيب وغريب فجر حادثاتى‌ده بونكله علاقه‌داردر .

[١] بخارى بوحديثى اذان ايله اقامت بيننده نه قدر فاصله براقيلمق اقتضا ايده‌جكنى بيلديرمك ايچون سوق ايله‌مشدركه بو اشارته كوره ايكيسى آراسنده بر نماز قيلاجق قدر فاصله براقمق لازم كلير ، تاكه بو مدت ظرفنده جماعت حاضرلانوب ، آبدستلرينى آلوب طويلانابيلسونلر. ترمذى ايله حاكمك روايت ايتدكلرى: « يَا بِلَالُ اِذَا اَذَّنْتَ فَتَرَسَّلْ وَاِذَا اَقَمْتَ فَاحْدُرْ . وَاجْعَلْ بَيْنَ اَذَانِكَ وَاِقَامَتِكَ قَدْرَ مَا يَفْرُغُ الْآكِلُ مِنْ اَكْلِهِ وَالشَّارِبُ مِنْ شُرْبِهِ وَالْمُعْتَصِرُ اِذَا دَخَلَ لِقَضَاءِ حَاجَتِهِ وَلَا تَقُومُوا حَتّٰى تَرَوْنِى = بلال ، اذان اوقوديغك وقت آغير آغير اوقو . اقامت ايتديكك وقتده چابوق چابوق اوقو . برده اذانك ايله اقامتك آره‌سنده طعام ايدنه ييه‌جكنى ييه‌جك ، صو ايچنه صوينى ايچه‌جك ، صيقيشمش اولانه قضاى حاجت ايچون كيروب چيقاجق قدر وقت براق. سزده اى جماعت ، بنى قالقمش كورمه‌دكجه قالقمايكز » حديثى مقدار فصلى كوسترمكده بخارينك

(ينه عبدالله بن مغفلدن كلن) ديكر روايتده‌ده : « هر ايكى اذان آراسنده بر نماز واردر ، هر ايكى اذان آراسنده بر نمازوواردر. » بويوردقدن صوكرا اوچنجيسنده: « ايسته‌ين ايچون » (سوزينى علاوه) بويورديلر [١] .

حديثندن دها صريحدر . آنجق عبدالمنعم بن نُعَيْم اسوارى طريقندن مروى اولديغى ايچون سندى ضعيف عدايدلمشدر. واقعا ابوالشيخك روايت ايتديكى ابوهريره ايله سلمان وعبدالله بن احمد ابن حنبلك « زيادات مسند » نده مروى أُبَىّ بن كعب حديثلرى بوكا شاهدلردر . وبو روايات يكديكرى تقويه ايدر . لكن هيچ برى نفس الامرده قوى اولمادقلرى ايچون او حديث صحت مرتبه‌سنى بولاماز .

اذاندن صوكرا همان اقامهٔ صلات مكروهدر . يوقاريده ذكر ايديلن مقاصد حصول بولاجق قدر مؤذنك توقف ايتمه‌سى لازمدر . بوفصلك تقدير مقدارنده فقها بروجه آتى اختلاف ايتمشلردر : ١ ـ ييوب ايچنلر ييوب ايچه‌جك ، حاقن (يعنى آبدستى صيقيشان) قضاى حاجت ايده‌جك قدر ؛ ٢ ـ اقامتدن اول ايكى ، يا دورت ركعت نماز قيلاجق قدر ؛ ٣ ـ اون آيت اوقوياجق قدر ؛ ٤ ـ طحاوى‌يه كوره ايكى ركعت قيلاجق و هر ركعتده اون آيت اوقوياجق قدر بكلندكدن صوكرا نماز اقامه اولونور . بو ، دورت وقته كوره‌در. آقشام اذانندن صوكرا ايسه بوقدر بكلمك مكروهدر. اونده سكتهٔ خفيفه دينيله‌جك قدر آز بر فصل ايله اكتفا ايديلير . بوسكته‌نك مقدارى‌ده صور مختلفه ايله تقدير ايديلمشدر : ١ ـ اوچ قيصه ، ياخود بر اوزون آيت اوقوياجق قدر؛ ٢ ـ ابوحنيفه‌يه كوره اوچ آديم آتاجق قدر ؛ ٣ ـ امامينه كوره ايكى خطبه آراسنده‌كى جلسهٔ خفيفه قدر ؛ ٤ ـ شافعى ايله احمد ابن حنبله كوره ايكى ركعت نماز قيلاجق قدر .

[١] بخارى بوايكنجى روايتى‌ده اذان ايله اقامت آراسنده بر نافله نماز ، ياخود راتبهٔ وقت قيلينابيله‌جكنى آكلاتمق ايچون سوق ايتمشدر. مسلم ايله اسماعيلى‌نك روايتلرنده « لِمَنْ شَاءَ » قيدى دوردنجى دفعه‌سنده ايراد بويورولمشدر. ابوداودك روايتنده ايسه بوكلام عالى ايكى دفعه سويله‌نمشدر. آقشامدن باشقه وقتلرك فرضلرندن اول رواتب وسنن قيلينابيله‌جكنده شبهه يوقدر. يالكز آقشام نمازندن اول صلاة تطوع قيلنماسنده فقها بيننده اختلاف واردر. بونمازى مستحب كورنلرك حجتى بوحديثلرله ينه بخارينك انس بن مالك رضى الله عنهدن مروى: « كَانَ الْمُؤَذِّنُ اِذَا اَذَّنَ قَامَ نَاسٌ مِنْ اَصْحَابِ النَّبِىِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَبْتَدِرُونَ السَّوَارِىَ حَتّٰى يَخْرُجَ النَّبِىُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُمْ كَذٰلِكَ يُصَلُّونَ الرَّكْعَتَيْنِ قَبْلَ الْمَغْرِبِ وَلَمْ يَكُنْ بَيْنَهُمَا شَىْءٌ = مؤذن اذان اوقوديغى وقت اصحاب نبى صلى الله عليه وسلمدن بر چوق كيمسه‌لر عجله ايله ديركاره طوغرو طوروب نماز قيلارلردى . تا نبى اكرم صلى الله

٣٧١ . عَنْ مَالِكِ بْنِ الْحُوَيْرِثِ قَالَ اَتَيْتُ النَّبِىَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِى نَفَرٍ مِنْ

عليه وسلم چيقديغى وقت اونلرى اوايله مغرب فرضندن اولكى ايكى ركعتى قيلمقله مشغول بولوردى. ايكيسى (يعنى اذان ايله اقامت) آراسنده ده چوق برشى يوق ايدى. » حديثيدركه مسلمك روايتنده: فَيَجِيءُ الْغَرِيبُ فَيَحْسَبُ اَنَّ الصَّلَاةَ قَدْ صُلِّيَتْ مِنْ كَثْرَةِ مَنْ يُصَلِّيهِمَا = يابانجى كليردى ده بو ايكى ركعتى قيلانلرك چوقلغندن طولايى فرض نمازى قيلينمش صانيردى » زياده سى ده واردر . نسائى روايتنده : « قَامَ كِبَارُ اَصْحَابِ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ » دينيلديكى كبى اسماعيلى روايتنده : « كَانَ بَيْنَ الْاَذَانِ وَالْاِقَامَةِ قَرِيبٌ = اذان ايله اقامتك آراسى آز ايدى » دينيلمش اولماسى انس روايتنده كى « لَمْ يَكُنْ بَيْنَهُمَا شَيْءٌ »ى تفسير ايدر.

صلاة مغربك وقتى دار اولديغى ديه بو نمازك عدم استحبابنه ، بلكه ده كراهتنه قائل اولانلر دارقطنى ايله بيهقى نك « سنن » لرنده بُرَيْدَةَ بن الحُصَيْب اسلمى رضى الله عنه حديثى ايله احتجاج ايدرلركه بو حديث ده عبدالله بن مغفل رضى الله عنهك متننده كى حديثنك عينيدر. آنجق صوكنده « اِلَّا الْمَغْرِبَ » استثناسى واردر. بو روايته كوره مغربدن باشقه وقتلرده هر ايكى اذان بيننده ايكى ركعت قيلينير . بو حديثى عبدالله بن بُرَيْده دن روايت ايدن حيّان بن عبيدالله ايسه ضعيفدر . نيته كيم بو روايتى ده ضعفنك دليليدر. چونكه ينه دارقطنى عبدالله بن عمر رضى الله عنهمانك مغربدن اولكى ايكى ركعتى ترك ايتمه ديكنى ينه بو عبدالله بن بريده دن روايت ايتديكى كبى ينه عبدالله بن بريده نك عبدالله مُزَنى رضى الله عنهدن رسول الله صلى الله عليه وسلمك اوچ كره : « صَلُّوا قَبْلَ الْمَغْرِبِ رَكْعَتَيْنِ » بويوردقلرينى روايت ايديور. دهاسى وار. شو تحشيه سيله مشغول اولديغمز ايكى طريقدن مروى بخارى حديثنك ده راويسى عبدالله بن بريده نك كنديسيدر . هله اسماعيلى نك روايتنه نظراً بريدة بن الحصيب رضى الله عنه بو نمازى قيلارمش. بونلر كوستريوركه اوغلى عبداللهدن مروى اولان بو استثنا اهل حديثجه محفوظ صايلماز.

كورونيوركه عهد جليل رسالتده مغرب اذانى ايله صلاة مغرب آراسنده ايكى ركعت قيلنيورمش . بو خصوصده عمل اصحابك تقرير نبوى يه مقارن اولماسى استحبابنه دلالت ايدر. عليه الصلاة والسلام افنديمزك بونى قيلمامش اولمالرى - خوش قيلمش اولدقلرينه دائر دارقطنى نك روايتى ده وار يا - استحبابى نفى ايتمز . يالكز رواتبدن اولماديغنه دلالت ايدر . نيته كيم احمد ابن حنبل ايله اسحق بن راهويه وعامهٔ اهل حديث بو ايكى ركعتك مستحب اولديغنه قائللردر.

اوته ده ابن عمر رضى الله عنهمادن عهد جليل نبويده بو نمازى كيمسه نك قيلديغنى كورمه ديكنه وخلفاى اربعه ايله بر چوق صحابه نك ده بونى قيلمادقلرينه دائر روايتلرده واردركه مالك ايله شافعينك قوللرى ده بودر. حنفيه ايسه كراهتنه قائللردر. بو روايتلر اولكيلر قدر قوتلى دكلدر.

قَوْمِى . فَاَقَمْنَا عِنْدَهُ عِشْرِينَ لَيْلَةً . وَكَانَ رَحِيمًا رَفِيقًا [١] . فَلَمَّا رَأَى شَوْقَنَا اِلَى اَهَالِينَا [٢] قَالَ اَرْجِعُوا . فَكُونُوا فِيهِمْ وَعَلِّمُوهُمْ . وَصَلُّوا [٣] . فَاِذَا حَضَرَتِ الصَّلَاةُ فَلْيُؤَذِّنْ لَكُمْ اَحَدُكُمْ وَلْيَؤُمَّكُمْ اَكْبَرُكُمْ .

ترجمه سى

مالك بن الحُوَيْرِثِ (بن اَشْيَم لَيْثى) رضى الله عنهمادن :

شويله ديمشدر : قوممدن بش اون كيشى ايله [٤] برابر نبى اكرم صلى الله عليه وسلمك يانينه كلمشدم [٥]. نزد (عاليلر)نده يكرمى كون قالدق . (رسول الله صلى الله عليه وسلم مؤمنلره) رحيم ايدى. رفق ايله مجبول ايدى . اهل وعيالمزى اوزله ديكمزى كورنجه [٦] بزه : « هايدك (كندى اهلكزك يانينه) دونكز .

قوتلى اولسه لرده ينه بو ايكى ركعتك كراهتنه دلالت ايتمكده اوقدر قوى صاييلمازلر. چونكه عُقْبَة بن عامر جُهَنى رضى الله عنه بو نماز سؤال ايديلمش . « عصر جليل نبويده قيلاردق » ديمش . « يا شيمدى قيلمقدن سزى منع ايدن نه در ؟ » سؤالنه ده : « ايش ! » جوابنى ويرمش. خلفاى اربعه ايله ديكر بعض صحابه نك قيلمالرينه ايشلرى مانع اولابيلير. بالخصوص عبدالله بن عمرك بو نمازه مواظبتى حقنده دارقطنى نك ابن بريده دن روايتى ده بر آز اول كچمشدى . بوكا مواظب اولانلر ميانه ده عبدالرحمن بن عوف ، سعد بن ابى وقاص ، ابىّ بن كعب ، ابوالدرداء، ابوموسى الاشعرى (رضى الله عنهم) حضراتى ده داخل اولدقلرى حالده صحابه و تابعيندن بر چوقلرينك دها وازجمله حسن بصرى ايله سعيد بن المسيبك مواظبتلرى ومستحب عد ايتدكلرى مرويدر. مذهب مالكك برقولى، مذهب شافعينك ده وجه ارجحى بودر.

[١] بر روايتده ايكى قاف ايله « رَقِيقًا » . [٢] بر روايتده « اِلَى اَهْلِينَا »

[٣] بخارينك ديكر طريقدن روايتنده : « وَصَلُّوا كَمَا رَأَيْتُمُونِى اُصَلِّى »

[٤] « نَفَر » اوچدن اون كيشى يه قدر اولان جماعته دينير. اوچدن آز ، اوندن چوق جماعته بو اسم ويريلمز. ليثيلرك وفدى قاچ كيشى اولديغى على وجه التعيين معلوم اولماديغى ايچون « نفر » لفظنه قريب بر معنى افاده ايدن « بش اون كيشى » دينيلدى .

[٥] بخارينك ديكر روايتلرنده « وَنَحْنُ شَبَبَةٌ مُتَقَارِبُونَ = ياشجه اقران كنجلر ايدك » زياده سى واردر .

[٦] بخارينك ديكر روايتلرنده: « فَلَمَّا ظَنَّ اَنَّا قَدِ اشْتَقْنَا اِلَى اَهْلِنَا سَأَلَنَا عَمَّنْ تَرَكْنَا

یانلرنده بولونکز. اونلره (دینی) اوکرەتکز. (بنی ناصل نماز قیلار کوردیکزسه اویلەجه) نماز قیلکز [١] . نماز (وقتی) کلدیکنده ایچکزدن بری سزه اذان اوقوسون . اك یاشلیکزده سزه امام اولسون » [٢] بویوردی .

بَعْدَنَا فَاَخْبَرْنَاهُ فَقَالَ = رسول الله صلی الله علیه وسلم اهلمزه اشتیاق حاصل ایتدیکمزی آکلاینجه گریده کیملری براقدیغمزی بزه صوردی . بزده خبر ویردك . بویوردیکه ... » صورتندەدر .

[١] بخارینك روایتنده : « لَوْ رَجَعْتُمْ اِلٰى بِلَادِكُمْ فَعَلَّمْتُمُوهُمْ . مُرُوهُمْ فَلْيُصَلُّوا صَلَاةَ كَذَا فِى حِينِ كَذَا وَصَلَاةَ كَذَا فِى حِينِ كَذَا = کندی مملکتلریکزەدونسەکز، فلان نمازی فلان وقتده، فلان نمازی ده فلان وقتده قیلسونلردیيه سویلەسەکز!» ؛ دیکر روایتندەده: «فَقَالَ اَرْجِعُوا اِلٰى اَهْلِيكُمْ فَاَقِيمُوا فِيهِمْ وَعَلِّمُوهُمْ وَمُرُوهُمْ وَذَكَرَ اَشْيَاءَ اَحْفَظُهَا اَوْلَا اَحْفَظُهَا وَصَلُّوا كَمَا رَاَيْتُمُونِى اُصَلِّى = اهلکزك یانه دونکزده ایچلرنده قالکز . اونلره اوکرەتکز . سویلەیەجك شیلری سویلەیکز دیدی . برده بر چوق شیلر بویوردیکه شیمدی خاطرلایورم ، یاخودده خاطرلامیورم . (راوی شك ایدیور .) اومیانده: « بنی ناصل نماز قیلار اولدیغمی کوردیکزسه اویلەجه نماز قیلکز » بویوردی » صورتندەدر . (٣٧٢ ، ٣٩٣ نجی حدیثلرده مراجعت .)

[٢] «سنن» ابی داووده ابومسعود بدریدن مرفوعاً ایدیلن روایتده علیه الصلاة والسلام افندیمز : « يَؤُمُّ الْقَوْمَ اَقْرَؤُهُمْ لِكِتَابِ اللّٰهِ وَاَقْدَمُهُمْ قِرَاءَةً . فَاِنْ كَانُوا فِى الْقِرَاءَةِ سَوَاءً فَلْيَؤُمَّهُمْ اَقْدَمُهُمْ هِجْرَةً . فَاِنْ كَانُوا فِى الْهِجْرَةِ سَوَاءً فَلْيَؤُمَّهُمْ اَكْبَرُهُمْ سِنًّا = بر قوم ایچنده کتاب اللهی اك چوق اوقویوب بیلەن ، قراءته اك اول باشلامش اولان هرکیم ایسه او قومه اوامام اولسون. قراءت خصوصنده مساوی ایسەلر هجرتی اك قدیم اولان هانکیسی ایسه او، هجرتدەده مساوی ایسەلر اك یاشلیلری هانکیسی ایسه اوامامت ایتسون » بویورمشلردر. بوروایتده: « اك یاشلیکز امام اولسون » بویورولماسی ، بوکلن وفدك هپ بکرمیشر کون حضورده قالمش وبناءً علیه تعلم قرآن خصوصنده بینلرنده تفاضل بولونمامش وهجرتلریده بر کونده باشلامش اولماسندندر . ایلك ایکی سبب فضیلتده بینلرنده مساوات بولونجه یالکز تفاضل سن مسئلەسی قالیرکه ایشته بوکا رعایته مأمور اولمشلردر .

٣٧٢ . وَعَنْهُ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ فِى رِوَايَةٍ اَتَى رَجُلَانِ النَّبِىَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُرِيدَانِ السَّفَرَ فَقَالَ النَّبِىُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِذَا اَنْتُمَا خَرَجْتُمَا فَاَذِّنَا . ثُمَّ اَقِيمَا . ثُمَّ لِيَؤُمَّكُمَا اَكْبَرُكُمَا .

ترجمەسی

ینه مالك بن الحویرث (بن اَشْيَم لیثی) دیکر روایتده شویله دیمشدر : ایکی کیمسه [١] سفری نیت ایدەرك نبی اکرم صلی الله علیه وسلمك نزدینه (وداعه) کلدیلر . نبی اکرم صلی الله علیه وسلم : « بورادن چیقدیغکزده (هر نماز وقتی کلدکجه) اذان اوقویکز . صوکرا اقامت ایدیکز [٢] . صوکرا اك یاشلیکز امام اولسون » بویوردی [٣] .

---

[١] بوایکی کیمسەنك بری ، راوینك کندیسیدر ، دیکری ده آرقداشیدر . نیته کیم بخاری کتاب الجهادده: « اِنْصَرَفْتُ مِنْ عِنْدِ النَّبِىِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَنَا وَصَاحِبٌ لِى = نبی اکرم صلی الله علیه وسلمك نزدندن بر آرقداشمله برابر چیقدم » دیيه روایت ایتمشدر .

[٢] بوقاریکی حدیثك دلالتیله : « بریکز اذان اوقوسون » ، یاخود « بریکز اذان اوقوسون ، دیکرکز اجابت ایتسون » دیمکدر. یوقسه هربریکز آیری آیری اذان اوقوسون دیمك دکلدر .

[٣] بوایکی حدیثدن اذان ایله جماعتك مسافرلر حقندەده مشروع اولدیغی وبرکیشینك اذانی بر جماعت ایچون کفایت ایتدیکی استدلال اولونور . شهر کنیش اولوبده انحاسی یکدیکرندن بعید اولورسه اذان تعدد ایدەبیلیر . شافعی « کتاب الاُمّ »نده بر مؤذنك دیکر مؤذندن صوکرا اذان اوقوماسنی خوش کورورم. لکن برچوق مؤذنك هپ برابراوقوماسنی خوش کورمم. مکرکه مسجد بویوك اولا. بوصورتله هر مؤذن کندی جهتندەاولانلره اذانی طویورمش اولور » دییور . علمانك اکثریت عظماسی مسافرك اذان اوقوماسی مستحب اولدیغنه قائللردر. یالکز عطا ایله مجاهد وداود ظاهری بونی فرض کوریورلر. عطایه کوره اذان واقامتی ترك ایدن کیمسه نمازی اعاده ایدر . مجاهدده بوحدیثلردەکی امرك ظاهرینه باقارق برکیمسه اقامتی اونودورسه نمازی اعاده ایدر دیمشدر . مالکك مذهب مشهورینه کوره مسافره اذان مستحب ایسەده کندیسندن اولان دیکر روایته نظراً اذانسز نمازقیلینمش ایسه اعاده ایدیلیر. علی بن ابی طالب رضی الله عنه ایله عروه ، ثوری ، نخعی کبی بر طائفه : « مصلّی مخیردر . اذان واقامتی ایسترسه ایدر » ؛ مکحول، حسن بصری، قاسم بن محمد کبی دیکر برطائفەده : « اقامت ایتمەسی کفایت ایدر » دیمشلردر . عبدالله بن عمر رضی الله عنهما سفرده دورت وقتده یالکز اقامت ایدر ، صباح نمازنده ایسه هم اذان اوقور ، هم اقامت ایدردی .

٣٧٣. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا اَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَأْمُرُ مُؤَذِّنًا يُؤَذِّنُ . ثُمَّ يَقُولُ عَلٰى اِثْرِهِ [١] اَلَا صَلُّوا فِى الرِّحَالِ فِى اللَّيْلَةِ الْبَارِدَةِ اَوِ الْمَطِيرَةِ فِى السَّفَرِ .

ترجمه‌سی

(عبدالله بن عمر) رضی‌الله عنهمادن :

شویله دیمشدر : رسول‌الله صلی‌الله علیه وسلم سفرده ایکن صوغوق ، یاخود یاغمورلو کیجه‌ده مؤذنه اذان اوقوماسنی و آردندن‌ده : « اَلَا صَلُّوا فِى الرِّحَالِ » یعنی « خبرکز اولسون ، نمازلرکزی اولدیغکز یرلرده قیلکز » [٢] دییه ندا ایتمه‌سنی امر ایدردی .

[١] « عَلٰى اَثَرِهِ » روایتی‌ده واردر .

[٢] بوروایتك بخاریده شویله بر مقدمه‌سی واردر : ابن عمرك مولاسی نافع دیدی‌که ابن عمر رضی‌الله عنهما ضَجْنَان‌ده ایکن صوغوق بر کیجه‌ده اذان اوقودی . صوکرا « اَلَا صَلُّوا فِى الرِّحَالِ » دیدی . دها صوکرا بزه خبر ویردی‌که... الخ (بورادن اعتبار نافع ، متن حدیثی سرد ایدیور.) ضَجْنَان مدینهٔ منوره‌نك جنوبنده مکه یولی اوزرنده برقوله کوره مکه‌یه بر بَرِید ، دیکر قوله کوره یکرمی بش میل مسافه‌ده کائن بر برك اسمیدر. « رَحْل » انسانك مسکنی واشیاسنك بولوندیغی یره اطلاق اولونور. بویر ایستر بنا اولسون، ایستربنامبز بر یر اولسون . سفرده ، حضرده انسانك طوراغی رحلی اولدیغی ایچون (رِحَال) کلمه‌سی « اولدیغکز یر » ایله ترجمه ایدیلدی . مسلمك روایتلرنده که یاغمورلو صوغوق کیجه ، که روز کارلی صوغوق کیجه‌دیمشدر. بخاری ایله مسلمك ابن عباس رضی‌الله عنهمادن اولان روایتلرینه نظراً مشارالیه یاغمورلو بر جمعه کوننده خطبه‌یه چیقدیغنده مؤذنه (بعض روایاته کوره اذان اثناسنده، بعضیلرینه کوره‌ده اذانه باشلارکن) تشهدلری بیتیروب « حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ » ه کلنجه اونك یرینه : « صَلُّوا فِى الرِّحَالِ » ، یاخود « صَلُّوا فِى بُيُوتِكُمْ » دیمه‌سنی امر ایتمش . جماعت ، بو امردن خوشلانمامش کبی بر برینه باقشلر . اوده : « بوکا سز تعجبمی ایدیورسکز ؟ بونی بندن خیرلی اولان برذات ، یعنی رسول‌الله صلی‌الله علیه وسلم یاپمشدر. جمعه فرضدر . (یعنی « حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ = هایدك نمازه ! » نداسیله چاغیریلنجه اجابت فرض اولور.)

٣٧٤. عَنْ اَبِى قَتَادَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ بَيْنَمَا نَحْنُ نُصَلِّى مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِذْ سَمِعَ جَلَبَةَ الرِّجَالِ . فَلَمَّا صَلَّى قَالَ مَا شَأْنُكُمْ ؟ قَالُوا اسْتَعْجَلْنَا

بن ایسه سزی آولرکزدن چیقاروب چامور ، چیل ایچنده یوروتمك ، (بخاری‌یه کوره) دیزلرکزه قدر چاموره باصدیروب کناهه صوقمق ایسته‌مه‌دم » دیمش . (٣٨٩ نجی حدیثه مراجعت .) مسلمك جابردن روایتنده‌ده : « رسول‌الله صلی‌الله علیه وسلم ایله برابر برسفره چیقمشدق . یاغموره طوتولدق . « لِيُصَلِّ مَنْ شَاءَ مِنْكُمْ فِى رَحْلِهِ یعنی ایچکزدن کیم ایسترسه کندی قوندیغی یرده نمازی قیلسون بویوردی » دینیلمشدر .

بوراده‌کی ابن عمر حدیثی ایله جابر حدیثنك مؤدالری سفره مقصوردر. ابن عباس روایتی ایسه مطلق اولدیغی کبی ناطق اولدیغی قصه بالفعل حضرده و جمعه خطبه‌سی اثناسنده واقع اولمشدر.

« اَلَا صَلُّوا فِى الرِّحَالِ » نداسی نه زمان مشروع اولور؟ برکره حضر ایله سفرك فرقی اولمادیغی بوقاریکی احادیثك مؤداسندن منفهم اولمشدر. روایاتده صوغوق ، یاغمورلو کیجه ، روزکارلی کیجه دینیلمش اولدیغنه کوره صوغوغك ، یاغمورك ، شدتلی روزکارك هربری جماعتدن تخلف ایچون عذر اولابیلیر دیمکدر . حتی شارح بخاری ابن بطال بوبابده اجماع بیله اولدیغنی نقل ایدیور. آنجق اصحاب شافعی یالکز شدیدروزکار عذرینی کیجه‌یه تخصیص ایتمشلر وصوغوق ایله یاغمور کیجه ، کوندوز عذردر دیمشلردر. نیته‌کیم سنن کتابلرنده‌کی : « نَادَى مُنَادِى رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِى الْمَدِينَةِ فِى اللَّيْلَةِ الْمَطِيرَةِ وَالْغَدَاةِ الْقَرَّةِ = رسول‌الله صلی‌الله علیه وسلمك منادیسی یعنی مؤذنی مدینه‌ده ایکن یاغمورلو کیجه‌ده وصوغوق صباحده ... ندا ایتدی » هم بوایکی عذرك لیله‌ده ، نهارده شامل اولدیغنه، هم‌ده بوخصوصده حضرك سفردن فرقی اولمادیغنه دلیلدر .

ابن عباس حدیثی بخاری که اذان آراسنه سوز قاریشدیرمق ، که عذردن طولایی جماعته کلمه‌مك رخصتنی بیان ایچون مؤذنك « اَلَا صَلُّوا فِى الرِّحَالِ » نداسیله اعلان کیفیت ایتمه‌سنك جوازی بحثلرنده سوق ایتمشدر. بخارینك روایتنه نظراً ابن عباس حضرتلری مؤذنه تشهدلری سویله‌دکدن صوکرا و حیعله‌دن اول شوروایت ایدیلن تنبیهده بولونمش ، مؤذن‌ده حیعله‌یه بدل : « اَلَا صَلُّوا .. » دیمش اولیور . بناءً علیه اذانه باشقه سوز قاریشدیرمانك جوازینه ایما ایدیور . باخصوص سلیمان بن صُرَد رضی‌الله عنهك اذان اثناسندن قونوشدیغی وحسن بصرینك اذان اوقور، یاخود اقامت ایدرکن کولمکده بأس یوقدر دیدیکنی تعلیقاً ذکر ایتمکله بورأیی تأیید ایتمش اولیور . حسن بصری کبی احمد ابن حنبل ، عروة بن الزبیر، قتاده ، عطاء بن ابی رباح‌ده بخارینك (٣٨٩ نجی) حدیثنه تمسك ایدرك اذان آراسنده مطلقا

اِلَى الصَّلٰوةِ. قَالَ فَلاٰ تَفْعَلُوا . اِذٰا اَتَيْتُمُ الصَّلٰوةَ فَعَلَيْكُمْ بِالسَّكِينَةِ [١] . فَمٰا اَدْرَكْتُمْ فَصَلُّوا . وَمٰا فٰاتَكُمْ فَاَتِمُّوا [٢] .

ترجمه سى

ابوقتاده (حارث بن رِبْعِىّ الانصارى) رضى الله عنهدن :

شويله ديمشدر : (بر دفعه) بز رسول الله صلى الله عليه وسلم ايله برلكده نمازده ايكن بر چوق كيمسه لرك قوشوشمه (وهايقيريشمه) سسلرنى طويدى . نمازى قيلديردقدن صوكرا : « نه اوليورسكز ؟ » ديه صوردى . « نماز (ه يتيشمك) ايچون عجله ايتدك » ديديلر . بيوردى كه (خير ،) اويله ياپمايكز . نمازه كلديككزده (وقار و) سكينتدن آيرلمايكز . (آغير آغير يورويكز) [٣] . نمازك يتيشديككز

كلامه رخصت ويرمشلردر . نخعى ايله ابن سيرين واوزاعى ايسه بونى مكروه كورمشلردر . ثورى يه كوره ممنوعدر . ابوحنيفه ايله ابو يوسف ومحمده كوره خلاف أولادر . شافعيه يه كوره كلامك آزينه رخصت وارسه ده چوغنه يوقدر . مالكيه يه كوره ممنوعدر . لكن سوز سويله مه يى اقتضا ايده جك بر امر مهم ظهور ايدرسه سويله نه بيلير . اسحق بن راهويه نمازه تعلق ايدر بر سوز د كلسه مكروه در ديمش . مطلقا كلامه رخصت ويرمه ينلر دليل اتخاذ ايديلن « صَلُّوا فِى الرِّحٰالِ » سوزينى اذان جمله سندن كلام مشروع صايدقلرى ايچون او كيلره مخالفت ايديورلر .

« اَلاٰ صَلُّوا فِى الرِّحٰالِ » سوزى حيعله يه بدل اولا بيليرمى ؟ اذانك آراسنه قاريشديريليرمى ؟ يوقسه اذانك اتمامندن صوكرامى سويله نه ملى ؟ يوقاريكى ابن عمر وابن عباس حديثلرى متعارض وهرايكيسى ده صحيح اولديغى ايچون هر ناصل اولسه جائزدر . نيته كيم شافعى « اَلْاُمّ » ده بونى تصريح ايديور . هرايكى صورتده امر نبويدر . لكن اذانك نظامنى بوزمامق ايچون بوسوزك صوكه براقيلماسى اولادر .

[١] حرف جرسز اولارق نصب ايله ده ، رفع ايله ده « فَعَلَيْكُمُ السَّكِينَةُ » روايتلرى ده واردر .

[٢] متنك بو روايتى ايله مسلمك اكثر رواياتنده وبخارى ايله ابوداودك ابوهريره دن روايتلرنده هپ « فَاَتِمُّوا » ؛ ديكر بر چوق رواياتده « فَاقْضُوا » ، « فَاقْضِ مٰا سَبَقَكَ » ، « فَاقْضُوا مٰا سَبَقَكُمْ » ، « وَلْيَقْضِ مٰا سَبَقَهُ » دينيلمشدر .

[٣] ابوهريره دن مروى بر حديثده ده : « اِذٰا كٰانَ اَحَدُكُمْ مُقْبِلاً اِلَى الصَّلٰوةِ فَلْيَمْشِ عَلٰى رِسْلِهِ . فَاِنَّهُ فِى صَلٰوةٍ . فَمٰا اَدْرَكَ فَلْيُصَلِّ وَمٰا فٰاتَهُ فَلْيَقْضِ بَعْدُ = بريكز

قدرينى (امام ايله برابر) قيلار ، فوت ايتديككزى ده (صوكرا يالكز) اتمام ايدرسكز [١] .

٣٧٥. وَعَنْهُ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِذٰا اُقِيمَتِ الصَّلٰوةُ فَلاٰ تَقُومُوا حَتّٰى تَرَوْنِى .

جماعت نمازينى نيت ايدوب كيتديكى وقتده آغير آغير يوروسون ، چونكه او آرتق نمازايچنده در . يتيشديكى قدرينى امام ايله برلكده قيلسون ، فوت ايتديكنى ده صوكرا يالكزجه قضا ايتسون » دينيلمشدر .

[١] ديمك كه افتتاح تكبيرينى فوت ايتمك قورقوسى اولسه ده ، اولماسه ده هرحالده نمازه سكينت ووقار ايله كيتمك اقتضا ايديورمش . بو حديث رواياتك كيمنده « اتمام » كيمنده « قضا » لفظيله سوق ايديلمشدر . كرچه « اَتِمُّوا » رواياتى پك قوى ايسه ده « اِقْضُوا » رواياتى ده ثابتدر . ايشته علما بيننده هرايكى لفظك معناسى برميدر ، دكلميدر ؟ اختلافى تكون ايتمش وثمرهٔ اختلاف اوله رق مسبوقك يالكز باشنه قيلديغى اجزء صلاة نمازك اولميدر ؟ يوقسه آخرميدر ؟ حكمنه منتهى اولمشدر . جمهوره كوره هرايكى لفظك معناسى بردر . ونمازك اكسيكنى ادا ايديكز ديمكدر . قضا لفظى فائت اولانى قيلمغه دينيرسه ده ادا معناسنه ده استعمال اولونور . بناءً عليه مأمومِ مسبوقك امامه اقتداءً قيلديغى جزء صلاة نمازك اولى ، يالكز باشنه تماملامق اوزره قيلديغى ده آخريدر . او حالده ايلك ركعتلرى فوت ايدن مسبوق امامك سلامندن صوكرا نمازك صوك جزئى ايله مشغول اولور . صوك جزء اولديغنك الك بيوك علامتى ده امام ايله برابر ادا ايتمش اولديغى تشهدى اعاده ايتمه سيدر . بناءً عليه اتمام ايتديكى ركعتلرده فاتحه اوقور ، ضم سوره ده ايدرسه ده صلاة جهريه ده قراءتنده جهر ايتمز . ائمهٔ حنفيه ايسه « فَاقْضُوا » روايتنه تمسك ايده رك مسبوق قعدهٔ اخيره يى آخر صلاة اولارق قضا ايتمكله برابر قراءتى اول صلاة اولمق اوزره قضا ايدرديرلر . وصوك ركعتلرده مصلينك صلاة جهريه ده جهراً اوقويابيله جكنى سويلرلر . قنوت ايسه اول صلاتده اوقونماز ديه رك تركى رأينده بولونورلر .

ابوهريره « وَمٰا فٰاتَكُمْ فَاَتِمُّوا » امرينه باقارق امامه ركوعده يتيشن كيمسه نك او ركعتى صايلمايه جغنه حكم ايتمشدر . چونكه او ركعته عائد قيام ايله قراءتى فوت ايتمشدر . شافعيه نك ائمهٔ حفاظندن ابن خزيمه ايله ضُبَعى ده بو رأيده درلر . بو اجتهادى سُبكى ده تقويه ايتمشدر . لكن بونلر جمهوره مخالفدرلر . زيرا نمازه يتيشه يم ديه صفك كريسنده امامه اقتداءً ركوع ه واران ابوبكر رضى الله عنهه عليه الصلاة والسلام افنديمز حضرتلرى « زٰادَكَ اللّٰهُ حِرْصاً وَلاٰ تَعُدْ = الله سنك حرصكى آرتيرسون . لكن بر دها بونى ياپما » بيورمشلر و بو ركعتى اعاده ايتمه سنى فرمان بيورمامشلردر .

ترجمه‌سی

ینه ابوقتاده (حارث بن رِبْعِیّ انصاری) رضی‌الله عنهدن :

شویله دیمشدر : رسول‌الله صلی‌الله علیه‌وسلم : « نماز اقامه ایدیلدیکی وقت بنی (حجره‌مدن چیقمش) کورمه‌دکجه آیاغه قالقمایکز. (سکینت اوزره اولکز)»[۱] بویوردی [۲].

[۱] بخارینك دیکر روایتنده بوحدیثك صوکنده « وَعَلَيْكُمْ بِالسَّكِينَةِ » زیاده‌سی واردر. بوندن طولایی بوزیاده ترجمه‌سنده قوس ایچنه آلیندی.

[۲] جماعت نماز ایچون نه وقت آیاغه قالقار؟ امام مالك « مُوَطَّأ »نده : « نمازاقامه ایدیلیرکن جماعتك آیاغه قالقاجغی زمان حقنده هیچ بر حدّك تعیین ایدیلدیکنی ایشیتمه‌دم. شوقدرکه بن بو، ناسك طاقتنه کوره اولور دیرم. ایچلرنده آغیر طاورانانده بولونور، خفیف طاورانانده » دیمشدر. اکثر علمانك بوبابده مذهبی شودرکه امام مسجدده ایسه اقامت ختامه ایرمه‌دکجه جماعت آیاغه قالقماز. انسك، مؤذن (قَدْ قَامَتِ الصَّلَاةُ) دیدیکی وقت قالقدیغی روایت اولونیور. سعید بن‌المسیب : « مؤذن (اَللّٰهُ اَكْبَرُ) دیردیمز قیام واجب اولور. (حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ) دیدیمی صفلر دوزه‌لیر. (لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ) دیدیکی وقتده‌ده امام تکبیر آلیر » دیمشدر. عمر بن عبدالعزیزده بوکا قائلدر. ابوحنیفه‌یه کوره مؤذن (حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ) دیرکن آیاغه قالقیلیر. (قَدْ قَامَتِ الصَّلَاةُ) دیرکن‌ده امام تکبیر آلیر. چونکه امام شرعك امینیدر. مؤذن نمازك اقامه ایدیلدیکنی بولفظ ایله اخبار ایدنجه اونی تصدیق ایتمه‌سی واجب اولور. شافعی ایله ابویوسفه کوره مؤذن اقامتدن فارغ اولونجه‌یه قدر امامك آیاغه قالقماماسی مستحبدر. مالکدن بر روایته کوره نمازه شروعده سنت، مؤذن اقامتدن فارغ اولدقدن صوکرادر. احمد ابن حنبله کوره مؤذن (قَدْ قَامَتِ الصَّلَاةُ) دینجه امام قالقار. زفره کوره ایلك دفعه (قَدْ قَامَتِ الصَّلَاةُ) دیرکن هپ قالقارلر. ایکنجی دفعه دیرکن تکبیر آلیرلر. امام مسجدده دکل ایسه جمهوره کوره اونی کلمش کورمه‌دکجه جماعت آیاغه قالقماز. دلیللری‌ده بوحدیث شریفدر. جابر بن سَمُرَه‌نك : « كَانَ بِلَالٌ يُؤَذِّنُ اِذَا دَحَضَتِ الشَّمْسُ فَلَا يُقِيمُ حَتَّى يَخْرُجَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَاِذَا خَرَجَ الْاِمَامُ اَقَامَ الصَّلَاةَ = بلال کون دوریلدیکی، یعنی زوال اولدیغی وقتده اذانی اوقوردی‌ده نبی اکرم صلی‌الله علیه‌وسلم حجره‌سندن چیقمادقجه نمازی اقامه ایتمزدی. امام چیقدیغی وقت اقامت ایدردی » روایتی‌ده بونی مؤیددر. لکن ابوهریره‌نك طرق مختلفهٔ صحیحه‌دن مروی

۳۷۶. عَنْ اَنَسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ اُقِيمَتِ الصَّلَاةُ وَالنَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُنَاجِي رَجُلًا فِي جَانِبِ الْمَسْجِدِ. فَمَا قَامَ اِلَى الصَّلَاةِ حَتَّى نَامَ الْقَوْمُ.

ترجمه‌سی

انس (بن مالك) رضی‌الله عنهدن :

شویله دیمشدر : (بر دفعه یاتسی) نماز(ی) [۱] اقامه ایدیلیرکن نبی اکرم صلی‌الله علیه وسلم مسجدك بر طرفنده بری ایله [۲] یاواش قونوشیوردی. جماعت (ك بر طاقیمی) اویوقلاینجه‌یه قدر[۳] (سوزی اوزاتدی و) نمازه طورمادی[۴].

حدیثی - که (۱۹۵) نجی اوله‌رق کچمشدی - رسول‌الله صلی‌الله علیه وسلم چیقمازدن اول نماز اقامه ایدیلمش، صفلر دوزه‌لمش اولدیغنی ناطق اولدیغنه کوره روایات بیننده تعارض وار دیمکدر. آنجق بوتعارضی دفع ایله حدیثلر بینی جمع ایتمکده اوقدر مشکل دکلدر. اولابیلیرکه بلال رضی‌الله عنه علیه‌الصلاة والسلام افندیمز حجره‌دن چیقیشلرینی حسب الوظیفه هرکسدن زیاده کوزتلرکن دیکر صحابه چیقدقلرینی کورمزلر، یاخود پك آزی کورور، چیقیشلرینی متعاقب بلالك اقامهٔ صلاة ایتمه‌سیله دیکرلری ایشك فرقنه وارارق مبارك دیدار نبوی‌یی مشاهده ایدر ایتمز همان آیاغه قالقارلر، علیه‌الصلاة والسلام افندیمزده صفلر دوزله‌دکجه مقاملرینی تشریف بویورمازلردی. معهذا ابوداودك ابوهریره‌دن : « كَانَتْ تُقَامُ لِرَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَيَأْخُذُ النَّاسُ مَقَامَهُمْ (یاخود مَصَافَّهُمْ) قَبْلَ اَنْ يَجِيءَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ = رسول‌الله صلی‌الله علیه‌وسلمك قیلدیرماسی ایچون نماز اقامه ایدیلیردی‌ده ناس نبی اکرم صلی‌الله علیه وسلم تشریف بویورمازدن اوّل صفلرنده طورورلردی » روایتی‌ده واردر. بوده بر عذردن طولایی، یاخود بیان جواز ایچون بر ایکی دفعه واقع اولمش اولابیلیر. احتمال که ده « بنی کورمه‌دکجه آیاغه قالقمایکز » نهی نبویسی بونك اوزرینه اولمشدر.

[۱] بونمازك یاتسی نمازی اولدیغی مسلمك روایتنده مصرحدر.

[۲] رسول‌الله صلی‌الله علیه وسلم افندیمزی آلیقویان بوذاتك اسمی معلوم دکلدر. علیه‌الصلاة والسلام افندیمز حضرتلرینك اسلامه صیناشدیرمق ایسته‌دکلری بر قوم اولوسی ایدی دیین وارسه‌ده بوکا دلیل یوقدر. شارح عینی، انسك انسان صورتنده کوردیکی ذاتك بر ملك اولمق احتمالنی اوکه سوریور.

[۳] متنده «اویونجه‌یه قدر» دینیلمش ایسه‌ده بعض روایاتده: « حَتَّى نَعَسَ بَعْضُ الْقَوْمِ = جماعتك بر طاقمی اویوقلاینجه‌یه قدر » دینیلمش اولدیغندن متنده‌کی لفظ بونکله مفسردر. ترجمه‌ده اوکا کوره یاپیلدی.

[۴] بخارینك دیکر روایتنده : « ثُمَّ قَامَ فَصَلَّى = صوکرا آیاغه قالقوب نمازی

٣٧٧ . عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ وَالَّذِى نَفْسِى بِيَدِهِ لَقَدْ هَمَمْتُ اَنْ آمُرَ بِحَطَبٍ فَيُحْطَبَ [١] ثُمَّ آمُرَ بِالصَّلَاةِ فَيُؤَذَّنَ لَهَا [٢] ثُمَّ آمُرَ رَجُلاً فَيَؤُمَّ النَّاسَ . ثُمَّ اُخَالِفَ اِلَى رِجَالٍ فَاُحَرِّقَ [٣] عَلَيْهِمْ بُيُوتَهُمْ [٤]. وَالَّذِى نَفْسِى بِيَدِهِ لَوْ يَعْلَمُ اَحَدُهُمْ اَنَّهُ يَجِدُ عَرْقاً سَمِيناً اَوْ مِرْمَاتَيْنِ حَسَنَتَيْنِ لَشَهِدَ الْعِشَاءَ .

ترجمه‌سى

(سند متصل ايله) ابوهريره رضى الله عنه رسول الله صلى الله عليه وسلمك شويله بيوردیغنى روايت ايتمشدر : نفسم يدقدرتنده اولان اللهه قسم اولسون ، ايچمدن اويله گچيوركه (بر چوق) اودون ييغديرايم . صوكرا نماز ايچون [٥]

قيلديردى » زياده‌سى واردر . بوحديث (قَدْ قَامَتِ الصَّلَاةُ) دينجه احرام تكبيرى امامه واجب اولور دينلرك عليهنه‌در. بوحديث امامك برعذردن طولايى اقامتدن صوكرا بكله‌يه‌جكنه دلالت ايتديكى كبى اقامت ايله تكبير احرام آراسنده كلامك جوازينه‌ده دليلدر . نيته‌كيم بخارينك ينه انسدن اولان متعاقب روايتنده راوى حُمَيْد طويل ، ثابت بن اسلم بُنانى‌يه : « انسان ، نماز اقامه ايديلدكدن صوكرا قونوشابيليرمى ؟ » ديه صورماسنه قارشى شيخندن شوجوابى آليور : « انسدن ايشيتدم ، ديبوردى‌كه بركره نماز اقامه ايديلدى . نبى اكرم صلى الله عليه وسلمك قارشيسنه برى چيقدى و نماز اقامه ايديلدكدن صوكرا كنديسنى نمازه باشلامقدن آليقويدى. » حنفيه‌يه كوره اقامت ايله تكبير آراسنده بلاضرورة قونوشمق مكروهدر.

[١] « لِيُحْطَبَ » ، فَيُحَطَّبَ » و « لِيُحْتَطَبَ » روايتلرى‌ده واردركه هپ بر معنايه‌در . [٢] « فَيُؤَذِّنَ بِهَا » روايتى‌ده واردر .

[٣] « فَاُحَرِّقَ » روايتى‌ده واردر . متنده‌كى روايت تكثير افاده ايدر .

[٤] مسلمك روايتنده حديث : « اِنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَدَ نَاساً فِى بَعْضِ الصَّلَاةِ = رسول الله صلى الله عليه وسلم نمازلرك برنده بعض كيمسه‌لرى كورمه‌دى» مقدمه‌سيله باشلار .

[٥] بعض روايانده « اَلْعِشَاءَ »، بعضلرنده « اَلْفَجْرَ » ، ديكر بعضلرنده « اَلْجُمُعَةَ » ديمش . بوروايته مطابق اولارق مطلقا « اَلصَّلَاةَ » روايتى‌ده واردر .

اذان اوقونماسنى امر ايده‌يمده برينه جماعته امام اولسون ديه‌يم. صوكرا اوجماعتى براقوب (نمازه كلمه‌ين) كيمسه‌لرك [١] اوزرلرينه كيدوب أولرينى (كنديلرى ايچريده ايكن) ياقيويره‌يم [٢]. نفسم يدقدرتنده اولان اللهه قسم ايده‌رم كه(جماعتدن)

[١] بوراده‌كى « كيمسه‌لر »، « رجال » ك ترجمه‌سيدركه نمازه چيقمايان ارككلر ديمكدر. رجال تعبيرى نسا ايله صبيانى خارج براقير . چونكه اونلر جماعتله نماز قيلمقله مكلف دكللردر. نيته‌كيم احمد ابن حنبلك ينه ابوهريره روايتنده : « لَوْلَا مَا فِى الْبُيُوتِ مِنَ النِّسَاءِ وَالذُّرِّيَّةِ لَاَقَمْتُ صَلَاةَ الْعِشَاءِ وَاَمَرْتُ فِتْيَانِى ... = أولرده اوطوران قادينلرله چوجوقلر اولماسه ياتسى نمازينى اقامه ايدر ، كندى آدملرمه ... ديه امر ايدردم » روايتى بونى مؤيد اولديغى كبى بوندن تهديد نبوينك متضمن اولديغى عقوبت شديده‌نك بالفعل ايقاعنه مانع ينه اونلر اولديغى كبى بر معناده چيقيور .

[٢] تارك صلاة جماعت حقنده‌كى وعيده دائر بلااستثنا بوتون كتب حديث الفاظ مختلفه‌ده بر چوق احاديث شريفه رواياتيله طولودر . هپسنى دكل ، يالكز بر قسمنى بيله بورايه درج ايله‌مك بزى پك اوزاغه سوق ايدر . بو احاديثك مجموعندن فقهانك جماعت حقنده چيقاردقلرى حكم خلاصةً اوچه انحصار ايدر: ١ ـ جماعت فرض عيندر. ٢ ـ جماعت فرض كفايه‌در . ٣ ـ جماعت سنت مؤكده‌در .

جماعتك فرض عين اولديغنه احمد ابن حنبل ايله داود بن على الظاهرى قائل اولمشلردر . بونلر جماعت ، صحت صلاتك شرطى اولديغنه‌ده قائلدر . بر طاقيملرى‌ده فرض عين عد ايتمكله برابر شرط صحت عد ايتمزلر . بونلره كوره منفرداً نماز قيلمقله مصلى‌يه ترك جماعتدن اثم ترتب ايدرسه‌ده نمازى صحيحاً منعقد اولور . ابن خزيمه ايله ابن المنذر بوزمره‌دن اولدقلرى كبى عطاء ، اوزاعى ، ابوثورده بورأيده‌درلر. حتى احمد ابن حنبلك قول صحيحى بو اولديغى‌ده مرويدر . شافعينك‌ده قولى بودر .

فرض اولديغنه قائل اولانلر، بوراده‌كى حديث ايله نظائرينه تمسك ايدرلر. ديبورلركه سنت اولايدى تاركلرى تحريق ايله تهديد ايديلمزلردى . فرض كفايه‌ده اولسه اوصيراده جماعتله اقامه ايديله‌جكندن بحث بيوريلان نماز ، حاضر اولمايانلردن فرضيت جماعتى اسقاط ايدر ، بووعد شديده حاجت قالمازدى. مع هذا حنفيه‌دن طحاوى ايله كرخى‌نك مختارى اولان قول، فرض كفايه اولماسيدر . شافعيه‌دن‌ده برچوقلرى بوكا ميل ايتمشلردر . امام شافعينك‌ده قول مختارى بودر دينيليور .

ابوحنيفه ايله مالكه كوره سنت مؤكده‌در . بعض مشايخ حنفيه وجوبنه قائل اولوب شوقدركه « وجوبى سنت ايله ثابت اولديغى ايچون اوكا سنت دينيلمشدر » ديه تأويل ايديور. شافعيه‌جه سنت مؤكده اولماسى‌ده بر وجهدر . لكن اونلرجه‌ده راجح اولان فرض كفايه اولماسيدر . فرض عين اولديغنه قائل اولمايانلرك بر چوق حجتلرى وارسه‌ده اك قويسى ينه بوحديثدر . ديبورلركه بوحديثده اخبار بيوريلان عقوبت يالكز نيتده قالوب تهديد نبوى

بو (کری قالا) نلرك مرهانکیسی (بورادە) سمیزاتلی بر کمیك پارچەسی ، یاخود ایکی دانە اعلی پاچە بولاجغنی [١] عقلی کسسە (همان) یاتسی‌یە کلیر .

٣٧٨ . عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُمَا اَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ قَالَ صَلَاةُ الْجَمَاعَةِ تَفْضُلُ صَلَاةَ الْفَذِّ بِسَبْعٍ وَعِشْرِینَ دَرَجَةً .

ترجمەسی

(عبداللّٰه) بن عمر رضی اللّٰه عنهمادن :

شویلە دیمشدر : رسول اللّٰه صلی اللّٰه علیە وسلم بویوردی کە جماعتلە قیلینان نماز یالکز قیلینان نمازدن یکرمی یدی درجە افضلدر [٢] .

بالفعل ایقاع بویورولمامشدر. جماعت فرض عین اولایدی ، تارکلرینك جزاسی بیان بویورولان عقوبت اولدیغنە کورە البتە یاقالرینی براقمایەجقلردی. متعاقباً ذکر ایدیلەجك متن حدیثلری‌دە فرض عین اولدیغنە قائل اولانلرك علیهنە حجتدر . چونکە جماعتلە قیلانك اجر و مثوباتی منفرداً قیلاندن یکرمی یدی دفعە چوق اولورسە منفردلرك اجری واردیمکدر. فرض عین اولمادیغی حالدە بو حدیثدەکی وعید شدیدی توجیە ایچون‌دە اوندن زیادە جوابلر ویریلرکە بونلری ذکر ایتمکلە بحثی اوزاتمق ایستەمیورز . بو نزاع و اختلاف هپ جمعەدن باشقە نمازلر حقندەدر . یوقسە جمعە نمازینك صحت انعقادی ایچون جماعتك فرض اولدیغندە اختلاف یوقدر .

[١] پاچە دیە ترجمە ایدیلن لفظ « مِرْمَاة » درکە کاه پاچە ایلە، کاه طاوارك طیرناقلری آراسندەکی اوفاق ات پارچەلریلە تفسیر ایدیلیور. کاهدە اوق تعلیمندە قوللانیلان تمرنسز بر نوع اوقك آدیدر دینیلیور . بر قولە کورەدە بر نوع اوق اویوننده غالب کلنك استعمال ایتدیکی اوقك آدی ایمش: بر طوپراق ییغیننە کسکین تمرنلی اوقلر آتیلیرمش. هر کیم اوقنی طوپراق کومەسنە طالدیرابیلیرسە اویونی قازانیرمش کە اویونی قازاندیران اوقە « مِرْمَاة » یاخود « مِدْحَاة » دیرلرمش .

ایلك ایکی معنایە کورە بورادە طعامە متعلق اولور ایسەدە دیکر معنالرە کورە مقصد دەکیشمش اولور . « مِرْمَاتَیْنِ » ك « حَسَنَتَیْنِ » لفظی ایلە توصیفی‌دە ایکنجی احتمالی تقویە ایدیور. بوکا کورە جماعتی ترك ایدنلری اك حقیر استفادۀ دنیویە ایلە اك معناسز لهویاتی بیلە مثوبات عظیمۀ اخرویە دونندە طوتمش اولمقلە ذم بویورمش اولیورلر .

[٢] (٢٩٧) نجی ایلە بوندن صوکراکی حدیثلرە مراجعت . جماعتك بورادە معنای لغویسی مراد اولمایوب « اَلْاِثْنَانِ فَمَا فَوْقَهُمَا جَمَاعَةٌ » = ایکی کیشی‌دە، ایکیدن زیادەسی‌دە

٣٧٩ . عَنْ اَبِی هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ

جماعتدر» حدیثنە بناءً برابرجە نماز قیلان ایکی کیشی‌یە ، یعنی امام ایلە بر مأمومەدە جماعت اطلاق صادق اولور. جماعتدەکی فضیلتك یکرمی بشە، یکرمی یدی‌یە، یاخود‌دە اللی‌یە بالغ اولماسندەکی حکمت حقندە دورلو دورلو وجهلر بیان ایدیلمش ایسەدە اونی علم اللّٰهە احالە ایتمك اولادر . یالکز جماعت نەقدر چوق اولورسە فضیلتدە اوکا کورە چوق اولاجغنە دائر آثاردە واردر. نیتەکیم: « صَلَاةُ الرَّجُلِ مَعَ الرَّجُلِ اَزْکَی مِنْ صَلَاتِهِ وَحْدَهُ وَصَلَاتُهُ مَعَ الرَّجُلَیْنِ اَزْکَی مِنْ صَلَاتِهِ مَعَ الرَّجُلِ وَمَا کَثُرَ فَهُوَ اَحَبُّ اِلَی اللّٰهِ تَعَالَی = بر کیمسەنك بر کیمسە ایلە اولان نمازی یالکزجە قیلدیغی نمازدن دها برکتلی و پاکیزە اولور . ایکی کیشی ایلە اولان نمازی‌دە بر کیشی ایلە برابر قیلدیغی نمازدن دها برکتلی و پاکیزە اولور . برابر قیلانلر نەقدر چوق اولورسە اللّٰه تعالی عندندە اوقدر مقبولدر . » حدیثی‌دە بو جملەدندر .

بخاری بو حدیثە توطئە اولارق کبار تابعیندن اسود بن یزید نَخَعی نك جماعتی قاچیردیغی وقتدە باشقە مسجدە کیدوب فضیلت جماعتی احرازە چالیشدیغنی ، انس رضی اللّٰه عنهك دە مسجدك برینە نماز قیلیندقدن صوکرا آنجق یتیشەبیلدیکی ایچون اذان اوقویوب نمازی اقامە و یانندەکی - روایتە نظراً - یکرمی کنج ایلە برلکدە جماعتلە قیلدیغنی تعلیقاً روایت ایدیورکە مقصدی بر مسجدە جماعت نمازی قیلیندقدن صوکرا بردها اورادە جماعتلە ادای صلاتك - بو کونکی تعبیر ایلە صوك جماعتك - جوازی حقندەکی اختلافە و کندیسنك تجویزە میال اولدیغنە اشارت ایتمکدر . ابن مسعود رضی اللّٰه عنهك ، عطانك ، بر قولە کورە حسن بصرینك ، احمد ابن حنبلك، اسحق بن راهویەنك، مالکیەدن اشهبك اجتهادلری‌دە بو مرکزدەدر. دلیللری بورادەکی حدیثدر. - بر مسجدە نماز قیلیندقدن صوکرا بردها وقت نمازی قیلیناماز دیین بر طائفەدە واردرکە سالم بن عبداللّٰه بن عمر، قاسم بن محمد بن ابی بکر الصدیق ، ابو قلابە بونلردندرلر. ائمۀ متبوعیندن مالك، لیث بن سعد ، عبداللّٰه بن المبارك، سفیان ثوری ، اوزاعی، ابو حنیفە، شافعی‌دە بوکا قائللردر . بو اجتهادلری‌دە افتراق کلمۀ مسلمین قورقوسندندر . بونی تجویز ایتمکلە اهل بدعتك جماعتە مخالفتە یول آچوب بونی وسیلە اتخاذ ایلە نمازی آیریجە قیلابیلمەلرندن احتراز ایتمشلردر . کوفە فقهاسی ایلە بر روایتە کورە مالك ، جماعتی قاچیران کیمسە ایسترمنفرداً قیلار ، ایسترجماعت آرامق نیتیلە دیکر مسجدە کیدر دیمشلردر. آنجق بونی مالك، مسجد حرام ایلە مسجد رسول اللّٰه صلی اللّٰه علیە وسلمدن باشقە مساجد حقندە سویلیور . زیرا بو ایکی مسجدە نماز قیلمقدەکی فضیلت باشقە مسجدلردەکی جماعت فضیلتندن زیادەدر. حسن بصری: « مهاجرینك جماعت ایچون مسجد آرادقلرینی کورمەدك » دیمشدر . امام مالك‌دە : « جماعتلە نماز قیلان کیمسە نمازینی بر دها جماعتلە اعادە ایدەمز. مکر کە مسجد مکە ایلە مسجد مدینەدە اولا » دیدیکی مرویدر .

يقول تفضل صلاة الجميع صلاة احدكم وحده بخمس وعشرين جزأ [١]. وتجتمع ملائكة الليل وملائكة النهار في صلاة الفجر. ثم قال ابو هريرة فاقرؤا ان شئتم ان قرآن الفجر كان مشهوداً .

ترجمه‌سی

ابوهریره رضی الله عنهدن :

شویله دیمشدر : رسول الله صلی الله علیه وسلمدن ایشیتدم ، بویوریوردی که جماعتله قیلینان نماز ، بریکزك یالکز باشنه قیلدیغی نمازدن یکرمی بش درجه افضلدر [٢]. کیجه ملائکه‌سی ایله کوندوز ملائکه‌سی ده صلاة فجرده بولوشورلر[٣]. صوکرا ابوهریره (رضی الله عنه بو روایتنی تقویه ایچون) : « ایسترسه‌کز إنّ قرآن الفجر كان مشهوداً [٤] آیتنی اوقویکز » دیدی .

٣٨٠ . عن ابي موسى رضي الله عنه قال قال النبي صلى الله عليه وسلم اعظم الناس اجراً في الصلاة ابعدهم فابعدهم ممشى. والذي ينتظر الصلاة حتى يصليها مع الامام اعظم اجراً من الذي يصلي ثم ينام .

---

[١] بر روایتده « بخمسة وعشرين جزأ » .

[٢] (٢٩٧) نجی ایله (٣٧٨) نجی حدیثلره‌ده مراجعت . تفاضل درجات حقنده‌کی حدیثلرك کیمنده یکرمی بش، کیمنده یکرمی یدی دینیلیور . ابوهریره ایله ابوسعید خدری روایتلرنده یکرمی بش ، ابن عمر روایتنده ایسه یکرمی یدیدر . ابوسعید خدری حدیثی‌ده بخاریده‌در. لکن عدددن قطع النظر ابن عمر روایتندن فرقسز اولدیغی ایچون مصنف ایرادینه لزوم کورمه‌مش .

[٣] (٣٣٢) نجی حدیثه‌ده مراجعت .

[٤] آیت کریمه‌نك مآل عالیسی : شبهه‌سز قرآن فجر مشهوددر . ا هـ . والله اعلم » قرآن فجردن مقصد صلاة فجردر . نمازه ایچنده قرآن اوقوندیغی ایچون قرآن دینیلمش . نیته‌کیم رکوع وسجودی مشتمل اولدیغی ایچون نمازه رکوع وسجودده دیرلر. نمازده اوقونان قرآنك کندیسی اولق‌ده محتملدر . بو نمازك ، یاخود بو قرآنك مشهود اولماسی‌ده ملائکهٔ نهارك نمازده حاضر اولماسی اعتباریله‌در . باشقه کونه تفسیرلری‌ده وارسه‌ده مقصوده موافق کلنی بوراده عرض اولونمشدر .

ترجمه‌سی

ابوموسی (عبدالله بن قیس) الاشعری رضی الله عنهدن :

شویله دیمشدر: نبیّ اکرم صلی الله علیه وسلم بویوردی که نمازدن طولایی ناسك اك بویوك اجره مستحق اولانی (مسجد جماعته) درجه درجه اوزاقدن یورویوب کلنلریدر [١] . امام ایله برابر قیلایم دییه نمازه منتظر اولان کیمسه‌ده (همان) قیلوب یاتیویرندن [٢] دها بویوك اجره نائل اولور .

٣٨١ . عن ابي هريرة رضي الله عنه ان رسول الله صلى الله عليه وسلم قال بينما رجل يمشي بطريق وجد غصن شوك على الطريق فاخره [٣]. فشكر الله

---

[١] جماعته مسافهٔ بعیده‌دن کلمکده‌کی اجر عظیم آدیملرك چوقلغندن وهر خطوه‌یه اجر ترتب ایله‌مه‌سندن ، خلاصه اجرلرك مشقت نسبتنده اولماسندن ایلری کلیور . « افضل الاعمال احمزها = اعمالك افضلی اك کوچ اولانلریدر » حدیث شریفنك منطوق منیفنجه زیادهٔ مشقت زیادهٔ اجر وفضیلته باعث اولنجه طاتلی اویقوسنی براقوب قارا کلقلرده صباح نمازی جماعتنه یتیشمکه چالیشانلرك اجری نه قدر اولاجغی بر درجه‌یه قدر تخمین ایدیله‌بیلیر .

[٢] طبیعی مقصود عالی جماعت ایله قیلایم دییه وقت اختیاری کچیرمك دکلدر . امامه انتظار ایدن کیمسه وقت اختیار ایچنده یالکزجه ، یاخود بلا انتظار امام ایله برابر قیلاندن دها زیاده احراز فضیلت ایدر . چونکه وقت اختیاری کچیرمه‌مك اوزره انتظارده‌ده مشقت اولدیغی کبی بخاریده‌کی « لا يزال احدكم في صلاة ما انتظر الصلاة = سزلردن هر بری نمازه انتظار ایتدیکی مدتجه هپ نماز ایچنده‌در » حدیث صحیحنه بناءً امامه قاووشنجه‌یه قدر کچن زمانلرنده هپ نماز قیلمش کبی اولور .

حدیثك صوك قسمی اویقوسنی جماعته ترجیح ایده‌رك یاتسی‌یی همان قیلوب یاتان حقنده‌در. فقهای حنفیه فجرده اسفار، ایام صیفك ظهرنده ابراد ، عصرده قرص شمسك تغیرندن اولکی زمانه قدر انتظار، یاتسی‌یی‌ده ثلث لیلك ماقبلنه قدر تأخیر ایتمه‌نك افضلیتی حقنده‌کی مذهبلرینی تأیید ایچون بو حدیثدن استعانه ایدرلر .

مع هذا زیاده اجر اولسون دییه جوارده‌کی مسجدی براقوب اوزاق مساجده کیتمه‌نك افضلیتی ، جوارده‌کینك کورلنمه‌سی کبی بر محذوری اولمادیغنه کوره‌در. بوقسه هر حالده عبادت رب عزته تخصیص ایدیلمش یاقین مسجدی ذکر الله ایله معمور ایتمکده‌کی اجر دها بویوك اولمش اولور .

[٣] بر نسخه‌ده « فأخذه » .

لَهُ فَغَفَرَ لَهُ. ثُمَّ قالَ اَلشُّهَداءُ خَمْسَةٌ [١] : اَلْمَطْعُونُ وَ الْمَبْطُونُ وَ الْغَرِيقُ وَصاحِبُ الْهَدْمِ وَالشَّهِيدُ [٢] فِى سَبِيلِ اللّٰهِ . وَباقِى الْحَدِيثِ تَقَدَّمَ .

[١] بر نسخه‌ده «خَمْسٌ»

[٢] «شهید» بوراده «قتیل» معناسنه‌درکه معنای حقیقیجه شهید ایشته بودر . بوندن اولکی دوردینه مجازاً شهید دینیلمشدر . اونلر عندالله حائز مرتبهٔ شهادت ایسه‌لرده دنیاجه کندیلرینه شهید معامله‌سی ایدیلمز . «شهید» لفظی یا مفعول معناسنجه مشهودله ، یاخود فاعل معناسنه شاهددر. هرایکی تقدیره کوره حاضر بولونمق معناسنه «شهود» دن ، یاخود «شهادت» دن مشتقدر . مفعول معناسنه آلینیرسه حین موتنده یاننده ملائکه حاضر وشاهد اولدقلری ، یاخودده طرف حقدن دخول جنت ایله لهنه شهادت بویورولدیغی ایچون بو نام ایله تسمیه ایدیلمش اولیور . فاعل معناسنه آلینیرسه حی وعندالله حاضر وحضرت قدسده بولوندیغی ، یاخود کندیسنه من طرف‌الله اعداد ایدیلن کرامات عظیمه‌یی مشاهده ایتدیکی ، یاخودده تکذیب رسول فضیحه‌سنی ارتکاب ایتمش امتلرك علیهنه یوم قیامتده علیه‌الصلاة والسلام افندیمزله برابر استشهاد اولوناجغی ایچون شهید نامنی آلمش اولیور .

شهید فی‌سبیل‌الله ، حنفیه‌یه کوره «مشرکلر طرفندن قتل اولونان ، یاخود معرکه‌ده یارالی اولارق أله کچن ، یاخودده مسلمانلر طرفندن ظلماً قتل اولونوبده قتلندن طولایی دیت لازم کلمه‌ین» ؛ مالك ، شافعی واحمد ابن حنبله کوره ایسه «معرکهٔ غزاده کفارك قتل ایتدیکی کیمسه» دییه تعریف ایدیلمشدر .

شهید تکفین اولونورسه‌ده غسل اولونماز . بونده اهل علمك اتفاق واردر . یالکز حسن بصری ایله سعید بن المسیب : «شهید غسل اولونور» دیمشلرسه‌ده اونلرك بو خلافی معمول‌به دکلدر. حنفیه‌یه کوره شهیدك نمازی قیلینیرکه عبدالله بن عباسك، عبدالله بن‌الزبیرك، عتبة بن عامرك ، عکرمه‌نك ، سعیدبن‌المسیبك ، حسن بصرینك ، مکحولك ، سفیان ثورینك ، اوزاعینك ، شافعیه‌دن مُزَنی‌نك ، بر روایته کوره احمد ابن حنبلك قوللری ، خلّالك قول مختاری‌ده بودر . مالك ایله شافعی واسحق بن راهویه‌یه کوره ایسه نمازی قیلینماز . حتی نووی «مهذّب» شرحنده: «نمازی قیلینمانك حرام اولماسی مجزومدر» دییور. اهل مدینه‌نك‌ده قولی بودر. ابن‌حزم‌ایسه بونی‌مشیّته باغلی‌کوریور. و : «ایسته‌نیرسه قیلینیر ، ایستنمزسه قیلینماز» دییور .

شارح بخاری کرمانی شهدایی اوچ قسمه تقسیم ایدیور : ١ـ دنیا وآخرت شهداسی‌که کفارایله مقاتله ایدرکن فی‌سبیل‌الله قتل‌اولونانلردر ؛ ٢ ـ یالکز آخرت شهداسی‌که بوحدیثده تعداد بویورولان دیکر دورت‌نوع‌شهدا بونلردر. بونلره‌اولان معاملهٔ شرعیه دیکراموات‌مسلمین کبیدر . ٣ـ یالکز دنیا شهداسی‌که حقلرنده احکام شهید جریان ایدرسه‌ده نفس‌الامرده شهید دکللردر. بونلرقاچارکن معرکه‌ده مقتول دوشنلر ، یاخود اصحاب غُلولدن اولارق، یعنی غنائمك تقسیمندن اول بر غنیمتی بتمه‌یوب بیت‌الماله تسلیم ایتمه‌ینلردن اولدقلری حالده معرکه‌ده قتل

ترجمه‌سی

ابوهریره رضی‌الله عنه‌دن :

شویله دیمشدر : رسول‌الله صلی‌الله علیه وسلم بویوردی‌که (وقتیله) بری یولده کیدرکن کذرکاهنك اوستنده بر دیکن دالی بولدی . اونی آلوب (یولدن طیشاری‌یه) آتدی . الله تعالی بو (عملی)نی حسن قبول بویوروب کناهلرینی مغفرت ایتدی [١] . صوکرا (رسول‌الله صلی‌الله علیه وسلم) بویوردی‌که شهدا

اولونانلر ، یاخودده اعلای کلمةالله قصدی اولمقسزین یالکز بر غرض دنیوی ایچون مقاتله ایدرکن أولنلردر .

ابوهریره‌نك بوراده‌کی روایتنده فی‌سبیل‌الله اولان شهدادن باشقه‌اومرتبه‌یی حائز دورت دورلوشهید دها تعداد بویورولمشدر. لکن امام مالکك «مُوَطّأ» ده‌کی روایتنده شهدا یدی اولارق کوستریلمش‌اولوب اونده ـ بوراده‌بشنجی اولان ـ شهیدفی‌سبیل‌الله ذکر ایدیلمه‌مش و بوراده اولمایان «صاحِبُ ذاتِ الْجَنْبِ وَالْحَرِيقِ وَ الْمَرْأَةُ تَمُوتُ بِجُمْعٍ = ذات الجنبدن أولن ، آتشده یانان وگبه یاخود هنوز بکرایکن أولن قادین» زیاده‌سی واردر . ابوداودك ، نسائینك ، ابن حبّانك، حاکمك جابر بن عَتِيك انصاری رضی‌الله عنهمادن مرفوعاً روایتلری‌ده مالکك روایتی کبیدر. یالکز بونلرده شهدا ، فی‌سبیل‌الله قتل اولونان‌دن باشقه‌جه یدی اولارق‌تعداد ایدیلمشلردر. ابن‌ماجه‌نك ابن عباس رضی‌الله عنهمادن‌مرفوعاً روایتنده‌ده: «مَوْتُ الْغَرِيبِ شَهادَةٌ = غریبك ، یعنی برمملکتده یابانجی ، کیمسه‌سز اولانك موتی شهادتدر» دینیلمش ایسه‌ده روایت ضعیفدر . کذا ابن عباسك مرفوعاً روایتنده : مَنْ عَشِقَ فَعَفَّ وَكَتَمَهُ ثُمَّ ماتَ ماتَ شَهِيداً = هرکیم عشقه‌طوتولور، عفیف‌طاورانیر، عشقنی کتم ایدر،صوکرا أولورسه شهیداولارق‌أولور» دینیلیور. لکن‌بوده تضعیف‌ایدیلمش. ابن‌عساکرك ینه‌ابن‌عباسدن روایتنده‌شهید میاننده «وَالشَّرِيقُ وَما اَكَلَهُ السَّبُعُ = شریق ایله جاناوارك پارالادیغی» ده تعداد بویورولمشدر . شریق ، توکروکی گکزینه قاچوب بوغولان دیمکدر .

[١] بو حدیثدن ، یولدن اِماطهٔ اَذی یعنی یولجیلره زحمت ویره‌جك شیئی اورتادن قالدیروب آتمقده‌کی فضیلت آکلاشیلیور. مملکت خلقنك راحت راحت سیاحت ایده‌بیلمه‌لری ایچون طرق‌عمومیه‌انشاسی‌ایله حسن‌محافظه‌سی‌ده البته اماطهٔ‌اذی‌نوعنك اعلالرندن‌صاییلمالیدر. ابوهریره‌نك (٩) نجی اولارق بوکتابده سوق ایدیلن : «اَلْاِيمانُ بِضْعٌ وَسِتُّونَ شُعْبَةً

بشدر : طاعوندن أولن ، قارین علتندن وفات ایدن [١] ، صوده بوغولان ، ییقیق آلتنده قاوب أولن ، برده الله یولنده شهید اولان ، یعنی قتل اولونان . — حدیثك بقیه‌سی (یوقاریده) کچمشدی [٢] .

٣٨٢ . عَنْ اَنَسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ بَنِي سَلِمَةَ اَرَادُوا اَنْ يَتَحَوَّلُوا عَنْ مَنَازِلِهِمْ فَيَنْزِلُوا قَرِيباً مِنَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ . قَالَ فَكَرِهَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَنْ يُعْرُوا الْمَدِينَةَ [٣] . فَقَالَ اَلَا تَحْتَسِبُونَ آثَارَكُمْ ؟

ترجمه‌سی

انس (بن مالك) رضی الله عنهدن :

شویله دیمشدر : (انصاردن) بنو سَلِمَه (مسجد شریف نبوی‌یه اوزاق دوشن)

وَالْحَيَاءُ مِنَ الْاِيمَانِ » حدیثنده بعض طریقلردن کلن روایتده : « فَاَفْضَلُهَا قَوْلُ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَاَدْنَاهَا اِمَاطَةُ الْاَذٰى عَنِ الطَّرِيقِ = ... بو شعبه‌لرك افضلی لا اله الا الله دیمك ، ادناسی‌ده یولدن زحمت ویره‌جك شیئی اوزاق طوتمقدر » زیاده‌سی واردر . بردیکن پارچه‌سنی یولدن آلوب آتمق قدر قولای برعمل حق تعالی حضرتلرینك شکر وغفرانه باعث اولورسه دها اهمیتلی اعمالك عندالله مکافاتی نه اولابیله‌جکی آرتق تصور ایدیلسون .

[١] « مَبْطُون » ترجمه‌سیدرکه قاموس ترجمه‌سنه کوره قارین آغریسنه مبتلی کیمسه دیمکدر . شارحلرده اسهال واستسقاء کبی قارین آغریلرندن بریله وفات ایدن دیه تفسیر ایدیورلر .

[٢] بوحدیثك مابعدی یوقاریده کچن (٣٦٦) نجی حدیثدر . بخاریده بوحدیث روایت ایدیلیرکن مابعد اولارق : « وَقَالَ لَوْ يَعْلَمُ النَّاسُ ... الخ » دیه اوته‌کی حدیث روایت ایدیلیور . خلاصه بوراده‌کی روایت بش حدیثی مشتمل اولمش اولیور : ١ - دیکن دالی قصه‌سی ، ٢ - شهدا حدیثی ، ٣ - (٣٦٦) نجی حدیثده‌کی استهام یعنی قرعه حدیثی ، ٤ - ینه اوحدیثده تکرار ایدیلن تهجیر حدیثی ، ٥ - ینه اوحدیثده تکرار ایدیلمش اولان حَبْو ، یعنی امکلمه حدیثی .

[٣] بر روایتده : اَنْ يُعْرُوا مَنَازِلَهُمْ .

منزللرندن [١] کوچوب نبی اکرم صلی الله علیه وسلم افندیمزه یاقین کلمك ایسته‌دیلر دی . رسول الله صلی الله علیه وسلم مدینه‌یی (قورویان بومنزللرینی) ایصسز براقالرینی آرزو ایتمه‌دیلر . واونلره : « آثارکزی (یعنی آتدیغکز آدیملرك اجرینی) حسابه قاتمازمیسکز ؟ » بویوردیلر [٢] .

٣٨٣ . عَنْ اَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَيْسَ صَلَاةٌ اَثْقَلَ [٣] عَلَى الْمُنَافِقِينَ مِنَ الْفَجْرِ وَالْعِشَاءِ . وَلَوْ يَعْلَمُونَ مَا فِيهِمَا لَاَتَوْهُمَا وَلَوْ حَبْواً .

ترجمه‌سی

ابوهریره رضی الله عنهدن :

شویله دیمشدر : رسول الله صلی الله علیه وسلم بویوردی که منافقلره [٤] صباح

[١] سَلَمی اولان جابر بن عبدالله انصاری رضی الله عنهك : « أولرمز مسجددن اوزاقده ایدی . بونلری صاتوب مسجده یاقین یرله کلمکی نیت ایتدی ایدك . رسول الله صلی الله علیه وسلم بزی نهی ایدوب « اِنَّ لَكُمْ بِكُلِّ خَطْوَةٍ دَرَجَةً یعنی آتدیغکز هر آدیمه مقابل سزه بردرجه ویریلیر بویوردی . » دیدیکنی مسلم روایت ایدیور . دیکر برروایتده‌ده بنو سَلِمَه یوردینك « سَلْع » ده اولدیغی تصریح ایدیلیورکه سَلْع دینیلان یر مدینهٔ منوره‌یه تقریباً بر میل مسافه‌ده ایمش .

[٢] بخاری بوحدیثی سوق ایتمه‌دن اول « وَنَكْتُبُ مَا قَدَّمُوا وَآثَارَهُمْ » آیت کریمه‌سنده‌کی « آثار » ی مجاهدك « خُطٰى = آدیملر » ایله تفسیر ایتدیکنی روایت ایدوب صوکنده‌ده : « خُطَاهُمْ آثَارُ الْمَشْيِ فِي الْاَرْضِ بِاَرْجُلِهِمْ = اونلرك آثاری خطوه‌لری ، یر یوزنده یورورکن آیاقلرینك براقدیغی ایزلردر » دیدیکنی‌ده نقل ایدیورکه بونلرله بوآیت کریمه‌نك سبب نزولی حدیثده‌کی قصه اولدیغنه اشارت ایتمك ایسته‌مشدر .

بوحدیث شریفده - (٣٨٠) نجی‌یه مشابه اولارق - نماز ایچون آتیلاجق زیاده آدیملرك زیادهٔ اجری موجب اولدیغنه دلالت ایتدیکی کبی مسجد قربنده اقامتك‌ده مستحب اولدیغنه دلالتی متضمندر . چونکه رسول الله صلی الله علیه وسلم اصل مقصدلرینی بکنمه‌مزلك ایتمه‌مشلر ، یالکز مدینه جوارینی بوشالتمقله حاصل اولاجق مفسدته محل ویرمه‌مك ایسته‌مشلردر .

[٣] برروایتده : « لَيْسَ اَثْقَلَ عَلَى الْمُنَافِقِينَ . »

[٤] بوراده موضوع بحث بویورولان نفاق نفاق عملدر ، نفاق معصیتدر . نفاق کفر

ایله یاتسی (جماعت) نمازلرندن دها آغیر هیچ بر نماز یوقدر [١] . (حال بوکه) بوایکی نماز(ك جماعتن)ده اولان (اجر وفضیلتن)ی بیلسه‌لر امکله‌یه ، امکله‌یه (سورتونه ، سورتونه) ده اولسه اونلره كل(وب حاضر اول)ورلردی [٢] .

دکلدر . یعنی بو حدیثده ذم اولونانلر مؤمنلرك جماعته ملازمت خصوصنده تنبل طاورانانلر زمره‌سیدر . (٣٧٧) نجی حدیثده‌ده بویله ایدی . بونلر ایماندن بوسبوتون عاری اهل نفاقك سوء اعتقاد اثری اولارق متصف اولدقلری کَسَله فی الجمله مبتلی کیمسه‌لر اولدقلرندن زجر وتهدیدی تشدید ایچون کندیلرینه منافق دینیلمشدر . یوقسه (٣٧٧) نجی حدیثده‌ده مدهش صورتده معاتب اولدقلرینی کوردیکمز منافق دینیلن بوکیمسه‌لرك ، أولرنده نماز قیلدقلری ومحضا ترك جماعت یوزندن مؤاخذه بویورلدقلری حقنده روایات ده واردر . سنن ابی داودده کی: « یُصَلُّونَ فِی بُیُوتِهِمْ وَلَیْسَتْ بِهِمْ عِلَّةٌ = بونلر هیچ بر علته کرفتار اولمادقلری حالده أولرنده نماز قیلیورلر » روایتی بونی مؤیددر . منافق حقیقی ایسه کافر اولدیغندن البت أونده نماز قیلماز . چونکه مرائیلك احتیاجی بیله طویاجق قدر بر اضطراری یوقدر . منافقینك تعریف شاننده نازل اولان : « وَإِذَا قَامُوا إِلَى الصَّلَاةِ قَامُوا كُسَالَى = نمازه قالقدقلرنده تنبل تنبل قالقارلر » و : « وَلَا يَأْتُونَ الصَّلَاةَ إِلَّا وَهُمْ كُسَالَى وَلَا يُنْفِقُونَ إِلَّا وَهُمْ كَارِهُونَ = نمازه کلیشلری بهمه‌حال تنبل اولارقدر ، زکات ویریشلری ده بهمه‌حال ایسته‌مه‌یه‌رکدر » آیت کریمه‌لرینه نظراً وصف بارزلری نمازده تنبللك واداء زکاتده کراهت اولدیغندن بوکبی صفات مذمومه ایله فی الجمله متصف اولان مؤمنلرده زمرهٔ منافقینه ملحق کبی کوسترلمشلردر .

[١] بوایکی وقتك جماعتنه کلمه‌نك بوقدر آغیر اولماسی صباح نمازی طاتلی اویقو زمانه ، یاتسی نمازی‌ده سکون واستراحت زمانه مصادف اولماسندندر. حدیثده بومقصدك « أَثْقَلَ » لفظی ایله ایراد بویورولماسی دیکر نمازلره ده کلمه‌نك کندیلرینه آغیر کلدیکنه ، شوقدرکه الڭ آغیری بوایکی نماز اولدیغنه دلالت ایدر . هله « لَیْسَ أَثْقَلَ عَلَى الْمُنَافِقِینَ » روایتنه کوره اونلرجه بوایکی نمازده حاضر بولونمق یالکز دیکر نمازلردن دکل ، هرهانکی آغیر بر عملدن دها آغیر اولدیغی آکلاشیلیر .

[٢] حدیثك بوقسمی (٣٦٦) نجی حدیثده کچمشدی . بخاری روایتنده حدیثك مصنف طرفندن حذف ایدیلن برده صوك قسمی واردرکه شودر : « وَلَقَدْ هَمَمْتُ أَنْ آمُرَ الْمُؤَذِّنَ فَيُقِيمَ ثُمَّ آمُرَ رَجُلًا يَؤُمُّ النَّاسَ ثُمَّ آخُذَ شُعَلًا مِنْ نَارٍ فَأُحَرِّقَ عَلَى مَنْ لَا يَخْرُجُ إِلَى الصَّلَاةِ بَعْدُ = قسم اولسون ، ایچمدن اویله کچیریوردم که مؤذنه اقامهٔ صلاة ایتمه‌سنی امر ایتدکدن صوکرا برینه ناسه امامت ایتسون دیه امر ایده‌یم . صوکرا آتشلی قونداقلری

٣٨٤ . وَعَنْهُ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ سَبْعَةٌ يُظِلُّهُمُ اللّٰهُ فِي ظِلِّهِ [١] يَوْمَ لَا ظِلَّ إِلَّا ظِلُّهُ : اَلْإِمَامُ الْعَادِلُ . وَشَابٌّ نَشَأَ فِي عِبَادَةِ رَبِّهِ . وَرَجُلٌ

آلوب ندابی ، یعنی اذانی ایشیتمه‌یی متعاقب نمازه چیقمایانلرك أولرینی باشلرنده یاقایم . » بو زیاده (٣٧٧) نجی حدیث ایله یکمال اولدیغی ایچون متنه آلینمامشدر .

[١] ظلك الله تعالی‌یه اضافتی اضافت ملکدر . بو اعتبار ایله هر کولکه اللهك کولکه‌سی اولمش اولور. سلمان فارسی رضی الله عنهدن‌ده مروی اولان بوحدیثده: « سَبْعَةٌ يُظِلُّهُمُ اللّٰهُ فِي ظِلِّ عَرْشِهِ » دینیلدیکنه کوره اللهك ظلندن مراد عرش الٰهینك ظلیدرکه بوظلك باری تعالی وتقدس حضرتلرینه اضافتی اضافت تشریفدر. نیته‌کیم بوتون مساجد اللهك ملکی ایکن خاصةً کعبهٔ معظمه‌یه بیت الله دینیلیور . قیامتده اهل محشر رب العالمینك خطاب وعتابنه دوچار اولدقلری اوقات هولناکده کونش هرکسك تپه‌سنده قایناديغی ، عذاب حرارتندن ناشی اجل ترندن بدتر ترلر دوکولدیکی صیراده عرش رحماندن باشقه هیچ برشیئك کولکه‌سی اولامایه‌جغی ایچون بوتعداد بویورولان کیمسه‌لر اویوم عظیمده اوظل یکانه‌دن متنعم اولاجقلر دیمکدر . حقك اظلالی ، یعنی بر کیمسه‌یی کولکه‌سی آلتنده باریندیرماسی اونی کندی دائرهٔ ستروامانته ادخال ایتمه‌سی معناسنده کلیر . نیته‌کیم عرب ، برینك ستر وحمایه‌سنه صیغیندیغنی افهام ایچون « أَنَا فِي ظِلِّ فُلَانٍ » دیر. بومناسبتله اوته‌دن بری - لسان عربه واقف اولمایان فرنکلرك ترس آکلایشلرینه تقلیداً - آرامزده تعمم ایتمش برخطایی تصحیح ایتمك ایسته‌رم « اَلسُّلْطَانُ ظِلُّ اللّٰهِ فِي الْأَرْضِ يَأْوِي إِلَيْهِ كُلُّ مَظْلُومٍ = سلطان یریوزنده ظل اللهدر . هر مظلوم اوکا التجا ایدر » لفظی ایله شایع اولان حدیثه باقوب اللهك کویا کولکه‌سی وارمش کبی بر اعتقاد باطله مسلمانلرك صاحب اولدقلری ادعا ایدیلیر . سلطان ، لسان عربده صاحب سُلْطه ونفوذ اولان ، دیدیکنی یاپدیران هر شخصه اطلاق اولونور . سلطانك معنای خاص اصطلاحیسی حادثدر . « سلطان محمود غزنوی » ایله باشلار . اوندن اوّل القاب ملوکدن دکل ایدی . لغةً - که حدیثده مقصود اولان البته معنای لغویدر - صاحب نفوذ اولان ، باشقه‌سنی امرینه منقاد ایده‌بیلن هرکس سلطاندر. بر کوی کهیاسی‌ده ، بر ژاندارمه نفری‌ده ، اراده‌سنی انفاذ ایدن بر عائله رئیسی‌ده ، مال یتیم ایله مال صدقه‌یی ، مال وقفی اداره ایدن متولی‌ده... الخ هپ برر سلطاندر . سلطانك ظل الله اولماسی ازالهٔ ظلمك نفوذ وقوته وابسته اولماسی ومظلومك باشی صیقیلنجه صاحب سطوت اولان اویله بر کیمسه‌یه التجا ایتمه‌سی اعتباریله‌در . ظل الله اولدیغنك « يَأْوِي إِلَيْهِ كُلُّ مَظْلُومٍ » ایله تعلیل بویورولماسی‌ده مقصودك بو اولدیغنی تأیید ایدر. یوقسه پادشاهلرك معنای حقیقیجه اللهك کولکه‌سی اولدقلرینه اهل اسلامك اعتقاد ایتدیکنی ظن ایتمك بیله دین اسلامه واهل اسلامه بهتاندر .

قَلْبُهُ مُعَلَّقٌ [١] فِى الْمَسَاجِدِ . وَرَجُلَانِ تَحَابَّا فِى اللّٰهِ اجْتَمَعَا عَلَيْهِ [٢] وَتَفَرَّقَا عَلَيْهِ [٣]. وَرَجُلٌ طَلَبَتْهُ ذَاتُ [٤] مَنْصِبٍ وَجَمَالٍ فَقَالَ اِنِّى اَخَافُ اللّٰهَ . وَرَجُلٌ تَصَدَّقَ اَخْفَى [٥] حَتّٰى لَا تَعْلَمَ شِمَالُهُ مَا تُنْفِقُ يَمِينُهُ [٦] . وَرَجُلٌ ذَكَرَ اللّٰهَ خَالِياً فَفَاضَتْ عَيْنَاهُ .

ترجمه‌سى

ينه ابوهريره رضى الله عنه (سند متصل ايله) نبىّ اكرم صلى الله عليه وسلم افنديمزك شويله بويوردقلرينى روايت ايتمشدر :

يدى كيمسه‌يى الله‌تعالى كندى ظلندن باشقه ظل اولمايان (قيامت) كوننده كندى ظلى آلتنده بارينديراجقدر : (برنجيسى) امام عادل [٧] ، (ايكنجيسى)

---

[١] برنسخه‌ده « مُتَعَلِّقٌ » . [٢] بر روايتده « اِجْتَمَعَا عَلَى ذٰلِكَ »

[٣] بر روايتده « وَرَجُلَانِ قَالَ كُلٌّ مِنْهُمَا لِلْآخَرِ اِنِّى اُحِبُّكَ فِى اللّٰهِ وَصَدَرَا عَلَى ذٰلِكَ » ديلمشدركه « هربرى ديكرينه بن سنى الله ايچون سويورم دييوب بو حال اوزره مفارقت ايدن ايكى كيمسه‌نك هربرى » ديمكدر .

[٤] بر روايتده « اِمْرَأَةٌ ذَاتُ مَنْصِبٍ » .

[٥] بر روايتده « فَاَخْفَاهَا » ، ديكر روايتده « اِخْفَاءً » .

[٦] مسلمك روايتنده « لَا تَعْلَمُ يَمِينُهُ مَا تُنْفِقُ شِمَالُهُ » صورتنده‌در. لكن صواب اولان بورادەكى روايتدر . مسلمك روايتى مقلوبدر .

[٧] امام عادلدن مراد عالیٔ نبوى حق تعالانك اوامر جليله‌سنه منقاد ؛ افراطدن‌ده، تفريطدن‌ده مجتنب اولارق هرشيئى يرلى يرنده ياپان وحقوق رعيه‌يى كوزه‌دن امامدركه امور مسلمينه باقق وظيفه‌سى ايله مكلف ولاة وحكامك هربرى‌ده بوحكمده داخللردر. امام عادلك، ظل الٰهى ايله مستظل اولانلرك برنجيسى اولارق ياد بويورولماسى مشغول اولديغى مصالحك كثرتندن وعموم ناسه نفعى شامل اولماسندن طولاييدر. حتى انبياى عظام عليهم الصلاة والسلام حضراتندن صوكرا امام عادل قدر عندالله قرب منزلت صاحبى كيمسه يوقدر ديرلر . مسلمك روايتنده‌كى : « اِنَّ الْمُقْسِطِينَ عِنْدَ اللّٰهِ تَعَالٰى عَلٰى مَنَابِرَ مِنْ نُورٍ عَنْ يَمِينِ الرَّحْمٰنِ وَكِلْتَا يَدَيْهِ يَمِينٌ . اَلَّذِينَ يَعْدِلُونَ فِى حُكْمِهِمْ وَاَهْلِيهِمْ وَمَا وَلُوا = شبهه‌سزكه مقسطلر يوم

ربنه (طاعت و) عبادت ايچنده پرورده اولمش [١] كنج ، (اوچنجيسى) كوكلى

قيامتده الله تعالانك نزد جليلنده نوردن يوكسك منبرلر اوزرنده بولونورلر . بو منبرلر رحمن عزوجل حضرتلرينك صاغ طرفنده‌در . مع‌هذا هرايكى يدى‌ده يمين‌در . مقسطلر ، حكملرنده واهل عياللريله ايشلرينه باقدقلرى واوزرلرنده ولايت صاحبى اولدقلرى كيمسه‌لره قارشى عدالت كوسترنلردر » حديثى ايله ترمذينك حسن ديه‌رك روايت ايتديكى : « اَحَبُّ النَّاسِ اِلَى اللّٰهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَاَقْرَبُهُمْ مِنْهُ مَجْلِساً اِمَامٌ عَادِلٌ = قيامت كوننده ناسك الله تعالايه اك سوكيلى اولانى واللهه اك ياقين مقام ومجلسده بولونانى امام عادلدر » حديثى بونى تأييد ايتديكى كبى ابن عباس رضى الله عنهمانك : « مَا اَخْفَرَ قَوْمٌ الْعَهْدَ اِلَّا سَلَّطَ اللّٰهُ عَلَيْهِمُ الْعَذَابَ وَمَا نَقَصَ قَوْمٌ الْمِكْيَالَ اِلَّا مُنِعُوا الْقَطْرَ وَلَا كَثُرَ الزِّنَاءُ فِى قَوْمٍ اِلَّا سَلَّطَ اللّٰهُ عَلَيْهِمُ الْوَبَاءَ وَمَا حَكَمَ قَوْمٌ بِغَيْرِ حَقٍّ اِلَّا سَلَّطَ اللّٰهُ عَلَيْهِمْ اِمَاماً جَائِراً = هيچ بر قوم يوقدركه نقض عهد ايتسونلرده الله اونلره عذابنى تسليط ايتمه‌سون ، هيچ بر قوم يوقدركه آليش ويريشلرنده اكسيك طارتسونلرده الله اونلردن ياغمور دانه‌لرينى منع ايتمه‌سون ، هيچ برقومده زنا چوغالمازكه الله اونلره وبايى مسلط ايتمه‌سون ، هيچ بر قوم يوقدركه بغيرحق حكملرده بولونسونلرده الله تعالى اونلره برامام جائر (يعنى جور وظلم ايدن بر امام) تسليط ايتمه‌سون » حديثى‌ده اقوام صالحينه امام عادلك من طرف الله نعمت، اقوام ظالمينه‌ده امام جائرك نقمت اولديغنى كوسترير شايان عبرت براخبار نبويدر .

[١] بعض روايتده « حَتّٰى تُوُفِّىَ عَلٰى ذٰلِكَ = تا بو حال مستحسن اوزره وفات ايدنجه‌يه قدر » زياده‌سى واردر. سلمان رضى الله عنه‌دن اولان روايتده بوكنج : « اَفْنٰى شَبَابَهُ وَنَشَاطَهُ فِى عِبَادَةِ اللّٰهِ = شباب ونشاطنى اللهه عبادت ايچنده افنا ايدن » ديه توصيف ايدلمشدر . عابد اولان كنجك بو مرتبه‌يه استحقاقى سن وسال اعتباريله شهوتى غالب ونفس وهواسنه متابعت بواعثنه غلبه ايچون ياشليلردن زياده دوچار مشقت اولديغى ايچوندر . هواى نفسانيسنى يكمش بر كنجك عبادته ملازمتى البته تقواسنك برهانى صاييلير. حديثده : « تَعَجَّبَ رَبُّكَ مِنْ شَابٍّ لَيْسَتْ بِهِ صَبْوَةٌ = سنك ربك عشقبازلق ايتمه‌ين كنجى پك بكه‌نير » ديه وارد اولمشدر . طاعته ملازمت ومعصيتدن مجانبت فضيلتنه معادل بر شى اولاماز . ابن عباس رضى الله عنهما حضرتلرينه : « ايكى كيشى وار. برى چوق نمازقيلار ، چوق اوروج طوتار ؛ فقط بعض شيلرى‌ده ارتكاب ايدر . ديكرى يالكز فرض نماز وفرض اوروج ايله اكتفا ايدر ؛ فقط معصيتدن سالمدر . بونلرك هانكيسنى ترجيح ايدرسكز ؟ » ديه صورمشلر . اوده : « معصيتدن سلامته هيچ برشيئى معادل طوتمام » ديمشدر .

مسجدلره مربوط اولان کیمسه [١] ، (دوردنجیسی) الله یولنده سویشوب بولوشمالری‌ده ، آیریلمالری‌ده بوکا مستند اولان ایکی کیمسه‌نك هربری [٢] ،

[١] مساجده قلبنك شدت تعلق اولان کیمسه دیمکدر . بویله اولان کیمسه اوقات صلواته هپ مسجده منتظر اولور ، اکثر اوقاتنی اوراده کچیریر ، جماعته ملازم اولور . بخارینك بوحدیثی بوراده سوق ایتمه‌سنده‌کی حکمت ده بودر . مسجد ایله علاقه‌سی ومحبتی اولان کیمسه اورادن چیقه‌بیله ینه عودت ایتمك نیتیله ودها صوکراکی وقت صلاته منتظر اولارق چیقار . نیته‌کیم مالکك روایتنده : « اِذا خَرَجَ مِنْهُ يَعُودُ اِلَيْهِ = مسجددن چیقدیغی وقت ینه اورایه عودت نیتنده بولونور » زیاده‌سی‌ده واردرکه سرد ایدیلن توضیحی بوده‌تأیید ایدر . شارح عینی دیرکه مسجد بیت‌اللهدر . هرمتقینك‌ده بیتیدر . زیارت اولونان کیمسه‌دن مأمول اولان ، زیارتنه کلنه اکرامدر . آرتق اکرم الکرما اولان ذات اجل واعلانی‌ی وار ، قیاس ایله .

[٢] مقصد محبت دینیه اوزره اولوب بو محبتی أولنجه‌یه قدر برعارضهٔ دنیویه‌دن طولایی قطع ایتمه‌مکدر . بوسویشنلر برآراده ایستر بولونسونلر ، ایستر بولونماسونلر . حب فی الله ، یعنی هیچ برغرض دنیوی کوزتمکسزین ، صرف ، الله ایچون سویشمك ایماندن اولدیغی کبی بغض فی الله ، یعنی باعث نفسانی اولمقسزین صرف ، اللهك سومه‌دیکی برفعل وحالك وقوعندن طولایی بوزوشمق‌ده ایماندندر . مالکك عبدالله بن مسعود ایله براء بن عازب رضی الله عنهمدن مرفوعاً روایت ایتدیکنه نظراً حب فی الله حقنده : « اِنَّ ذٰلِكَ مِنْ اَوْثَقِ عُرَى الْاِيمَانِ = ایشته بو ، ایمانك یاپیشیلاجق اك صاغلام قولپلرندندر » بویورولدیغی کبی انس رضی الله عنهدن اولان روایتنده‌ده : « مٰا تَحٰابَّ رَجُلاٰنِ فِی اللّٰهِ اِلاّٰ كٰانَ اَفْضَلُهُمٰا اَشَدَّهُمٰا حُبًّا لِصٰاحِبِهِ = هرنه‌زمان ایکی کیمسه الله ایچون سویشیرلرسه البته ایکیسندن افضل اولانی آرقداشنه محبتی دها زیاده اولانیدر » بویورولمش ، ابوداودك ابورزین عقیلی‌دن مرفوعاً روایتنده‌ده رسول الله صلی الله علیه وسلمك کندیسنه : « یٰا اَبٰا رَزِينٍ اِذٰا خَلَوْتَ حَرِّكْ لِسٰانَكَ بِذِكْرِ اللّٰهِ وَحُبَّ فِی اللّٰهِ وَاَبْغِضْ فِی اللّٰهِ . فَاِنَّ الْمُسْلِمَ اِذٰا زٰارَ فِی اللّٰهِ شَيَّعَهُ سَبْعُونَ اَلْفَ مَلَكٍ يَقُولُونَ اَللّٰهُمَّ وَصَلَهُ فَصِلْهُ . وَمِنْ فَضْلِ الْمُتَحٰابِّينَ فِی اللّٰهِ اَنَّ كُلَّ وٰاحِدٍ مِنْهُمٰا اِذٰا دَعٰا لِاَخِيهِ بِظَهْرِ الْغَيْبِ اَمَّنَ الْمَلَكُ عَلٰى دُعٰائِهِ = یا ابارزین ، یالکز قالدیغك وقت دیلکی ذکرالله ایله قیپیردات . الله ایچون محبت ، الله ایچون بغض ایت . شبهه‌سزکه برمسلمان دیکرینی الله ایچون زیارت ایتدیکی وقتده یتمش بیك ملك اونی تشییع ایدوب « الٰهی ، بوقولك اونك کوکلنی ایدیور ، سن‌ده بونك کوکلنی ایت » دیرلر . الله یولنده سه‌ویشنلرك فضیلتلرندن بری‌ده شودرکه هرهانکیسی دیکرینه آرددن دعا ایده‌جك اولورسه دعاسنه ملك آمین دیر » بویورمشلردر .

(بشنجیسی) منصب وجمال صاحبی برقادینك مطلوبی اولدیغی حالده « بن اللهدن قورقارم » دیه‌رك حرامی ارتکاب ایتمه‌ین ارکك [١] ، (آلتنجیسی) انفاق ایتدیکندن صولنده‌کی خبردار اولمایه‌جق قدر اخفی اولارق صدقه ویرن آدم [٢] ، (یدنجیسی‌ده) تنهاده (لساناً ، یاخود قلباً) الله تعالی‌یی ذکر ایدوب‌ده کوزی (طولوب) طاشان کیشی [٣] .

[١] ذات منصب وجمال یعنی حسب ونسب صاحبی ، مالدار ، کوزل برقادین کندینی عرض ایدوب طالب وصال وحصول مقصده هرکونه موانع ومشکلات مرتفع اولدیغی حالده محضا الله قورقوسی ایله اوندن اعراض ایتمك شبهه‌سز اکمل مراتب تقوی واعظم طاعتدر . « وَاَمّٰا مَنْ خٰافَ مَقٰامَ رَبِّهِ وَنَهَى النَّفْسَ عَنِ الْهَوٰى فَاِنَّ الْجَنَّةَ هِیَ الْمَأْوٰى = . اما ربنك حضور جلالندن خوف ایدوب نفسنی هواسندن آلیقویان کیمسه‌نك شبهه‌سز مأواسی آنجق جنتدر » ، « وَلِمَنْ خٰافَ مَقٰامَ رَبِّهِ جَنَّتٰانِ = ربنك حضور جلالندن خوف ایدن کیمسه‌نك اجری - بری اللهدن قورقماسی ، دیکری معصیتی ترك ایتمه‌سنه مقابل اولمق اوزره - ایکی جنتدر » آیت کریمه‌لری‌ده بوفضیلتی ناطقدر .

[٢] « صولنده‌کی » تعبیرندن مقصد - معنای مشهوره کوره - صول ألدر . اخفای صدقه‌ده مبالغه‌یی مشعر اولمق اوزره مجازاً بویله دینیلمشدر . صول طرفده‌کی ملك ، یاخود صول طرفده طوران کیمسه معناسنه‌در دینلرده واردر . هرهانکی معناده اولورسه اولسون مقصد ، صدقه‌ده ریا ایتمه‌مك فضیلتنی بیاندر . بوحدیث شریف « وَاِنْ تُخْفُوهٰا وَتُؤْتُوهٰا الْفُقَرٰاءَ فَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ = صدقه‌یی اخفا ایدوب فقرایه ویریرسه‌کز سزك ایچون دها خیرلی اولور » آیت کریمه‌سنك مصداقیدر . مسند احمد ابن حنبلده انس بن مالك رضی الله عنهدن مرفوعاً وارد اولان برحدیث حسنده ملائکهٔ کرام ایله رب متعال آراسنده شویله برمکالمه روایت ایدیلیور : « یارب ، یاراتدیغك مخلوقات ایچنده طاغلردن قوی وشدید برشی وارمیدر ؟ - أوت ، دمیر . - دمیردن دها شدیدی وارمیدر ؟ - اوت ، آتش . - آتشدن دها شدیدی وارمیدر ؟ - اوت ، صو . - صودن دها شدیدی وارمیدر ؟ - اوت ، روزکار . - روزکاردن‌ده شدیدی‌وارمیدر ؟ - أوت ، آدم‌اوغلی . صاغ ایله تصدق ایدرده صدقه‌سنی صولندن کیزلر . »

صدقهٔ تطوعك کیزلی اولماسی افضلدر . چونکه اخلاصه قریب وریادن بعید اولور . صدقهٔ واجبه‌یه ، زکاته کلنجه اونی - باشقه‌لری‌ده اقتدا ایتسون ودعائم اسلام ظاهر اولسون دیه - اعلان ایتمك اولادر . صومك‌ده فرضی اعلان ، تطوعی اخفا افضلدر .

[٣] حاکمك انسدن مرفوعاً روایتنده : « مَنْ ذَكَرَ اللّٰهَ فَفٰاضَتْ عَيْنٰاهُ مِنْ

٣٨٥. وَعَنْهُ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِىِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ غَدَا اِلَى الْمَسْجِدِ وَرَاحَ اَعَدَّ اللّٰهُ لَهُ نُزُلَهُ مِنَ الْجَنَّةِ كُلَّمَا غَدَا اَوْرَاحَ .

ترجمه‌سى

ينه ابوهريره رضى الله عنهدن نبىّ اكرم صلى الله عليه وسلمك : « هركيم (نمازايچون) مسجده كيدوب كايرسه‌هر كيدوب كلدكجه الله (تعالى وتقدس حضرتلرى) اوكا جنته‌كى قوناغنى تهيئه و احضار ايدر . » بويوردقلرى (سند متصل ايله) روايت اولونمشدر .

٣٨٦. عَنْ عَبْدِاللّٰهِ بْنِ مَالِكٍ اَبْنِ بُحَيْنَةَ رَجُلٍ مِنَ الْاَزْدِ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَأٰى رَجُلاً وَقَدْ اُقِيمَتِ الصَّلَاةُ يُصَلِّى رَكْعَتَيْنِ . فَلَمَّا انْصَرَفَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَاثَ بِهِ النَّاسُ . فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ آلصُّبْحَ اَرْبَعاً ؟ آلصُّبْحَ اَرْبَعاً ؟

خَشْيَةِ اللّٰهِ حَتّٰى يُصِيبَ الْاَرْضَ مِنْ دُمُوعِهِ لَمْ يُعَذَّبْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ = هركيم اللهى ذكر ايدوبده ياشلرى خشية اللهدن يره آقاجق درجه‌ده كوزلرى صولانيرسه يوم قيامتده تعذيب اولونماز » بويورولمشدر . خلوتده ذكرالله اخلاصه قرين وريادن بعيد اولديغى ايچون مقبولدر . ابوهريره‌نك مرفوعاً روايتنده : « لَا يَلِجُ النَّارَ اَحَدٌ بَكٰى مِنْ خَشْيَةِ اللّٰهِ حَتّٰى يَعُودَ اللَّبَنُ فِى الضَّرْعِ = خشية اللهدن آغلايان كيمسه سود ممه‌يه تكرار كيرمه‌دكجه نار جحيمه كيرمز » بويورولمشدركه بويله اولان مخلصك معذب اولماسى محالدرديمك ايسته‌نيلمشدر.

يوم قيامتده ظل الٰهى ايله مستظل اولاجق سعدانك بوحديث شريفده يالكز يدى نوعى ذكر ايديلمشدر . اِنْظارمُعْسر ، يعنى آلاجقلينك ألى طار بورجليدن مطالبه‌يى تأخير ايتمه‌سى وآلاجغك بر مقدارينى باغيشلاماسى‌ده عينى مرتبه‌دن بر فضيلت اولديغى مسلمده مرويدر . كذلك غازى ، غازى‌يه ياردم ايدن ؛ بورجلينك ، عبد مُكاتَبك ذمتدن خلاص اولملرينه اعانه‌ده بولونان ، صداقتله تجارت ايدن ؛ حسن خلق صاحبى اولان كيمسه‌لركده ظل ستر وامان الٰهى‌يه داخل اولاجقلرينه دائراولان آثار عديده واردر. يديسنك بوراده صايلماسى ديكرلرينى اخراج ايتمز .

ترجمه‌سى

« ازد » قبيله‌سنه منسوب كيمسه‌لردن اولان عبدالله بن مالك ابن بُحَيْنَه [١] رضى الله عنهمادن :

شويله ديمشدر: رسول الله صلى الله عليه وسلم (بر صباح) نماز اقامه ايديلمش ايكن برينك [٢] ايكى ركعت (سنت) قيلديغنى كوردى. رسول الله صلى الله عليه وسلم نمازدن چيقنجه اوراده كيلر اطرافنى [٣] صارديلر. ـ رسول الله صلى الله عليه وسلم (توبيخ اولارق) اوكا : « صباحى(ده) مى دورت قيليورسك ؟ صباحى (ده) مى دورت قيليورسك ؟ » بويوردى [٤] .

---

[١] عبدالله بن مالك ابن بحينه رضى الله عنهمانك (٢٥٤)نجى اولارق بر روايتى‌دها كچمشدى. بخارى بوحديثى ـ ايكيسنده « عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ مَالِكٍ اَبْنِ بُحَيْنَةَ » ، ديكرايكيسنده‌ده « سَمِعْتُ رَجُلاً مِنَ الْاَزْدِ يُقَالُ لَهُ مَالِكُ بْنُ بُحَيْنَةَ » صورتنده سوق ايديلن ـ دورت سند ايله روايت ايده‌رك راوينك اسمنده‌كى اختلافى بيان وروايتك عبداللهه عائد اولديغنك صحتنه اشارت ايله‌مشدر . (٢٥٤ نجينك حاشيه‌سنه مراجعت .)

[٢] اوصيراده ايكى ركعتى قيلان ، راوينك كنديسيدر . نيته‌كيم مسند احمدده بوجهت تصريح ايديلمشدر . ابن خزيمه‌نك ، ابن حبّانك ، بزّارك ، حاكمك وديكرلرينك ابن عباس رضى الله عنهمادن روايت ايتدكلرى : « كُنْتُ اُصَلِّى وَاَخَذَ الْمُؤَذِّنُ فِى الْاِقَامَةِ فَجَذَبَنِى النَّبِىُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقَالَ اَتُصَلِّى الصُّبْحَ اَرْبَعاً ؟ = نمازه طورمشدم ، مؤذن‌ده اقامته باشلامشدى . نبى اكرم صلى الله عليه وسلم بنى چكوب صباح نمازينى دورت ركعتمى قيليورسك ؟ بويوردى » حديثى ايله احمد ابن حنبلك روايتلرى بيننده تعارض يوقدر. چونكه بونلر آيرى آيرى ايكى قصه‌در .

[٣] كيمك اطرافنى صارديلر ؟ روايتك بوصورتنه كوره ظاهراً جماعت واوميانده‌اوسنتى قيلان كيمسه‌ده ـ رسول الله صلى الله عليه وسلمك اطرافنى صارمش وطرف عالئ نبويدن اوكيمسه‌يه توبيخ واقع اولمش اوليور . لكن بخارينك ابراهيم بن سعد طريقندن اولان روايتنده : « مَرَّ بِرَجُلٍ وَقَدْ اُقِيمَتِ الصَّلَاةُ » دينيلمش اولديغنه كوره جماعت اوكيمسه‌نك اطرافنى آلوب نه نمازى قيلديغنى استيضاح ايدرلركن توبيخ عالى‌يه دوچار اولمش بولونيور .

[٤] مسلمك ينه ابراهيم بن سعد طريقندن اولان روايتى باشقه دورلودر. اونده‌شويله دينيلمشدر : « بركون صباح نمازى ايچون اقامت ايديليركن رسول الله صلى الله عليه وسلم نماز قيلار بركيمسه كوردى . اوكا برشى سويله‌ديسه‌ده نه بويورديغنى بيله‌مه‌دك . نمازدن چيقنجه

٣٨٧ . عَنْ عَائِشَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ لَمَّا مَرِضَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَرَضَهُ الَّذِى مَاتَ فِيهِ . فَحَضَرَتِ الصَّلَاةُ فَأُذِّنَ . فَقَالَ مُرُوا اَبَا بَكْرٍ فَلْيُصَلِّ بِالنَّاسِ .

بز بوكيمسه نك اطرافنى آلوب رسول الله صلى الله عليه وسلمك كنديسنه نه سويله ديككنى صوردق . يُوشِكُ اَنْ يُصَلِّىَ اَحَدُكُمُ الصُّبْحَ اَرْبَعاً يعنى نرده ايسه صباح نمازينى دورت قيلاجقسكز بويوردقلرينى سويله دى . » بوروايته نظراً رسول الله صلى الله عليه وسلمك اوكيمسه ايله تكلم بويورمالرى بخارى روايتنده اولديغى كبى فرضدن صوكرا دكل ، اوكيمسه سنتى قيلديغى اثناده واقع اولمشدر . ابتداى امرده تكلمك ـ مسلم روايتنده اولديغى كبى ـ سراً واقع اولماسنه بناءً اصحابك نه يه دائر اولديغنى مراق ايدوب استيضاح ايچون اطرافنى صاردقلرى صيراده عتاب نبوينك جهراً واقع اولمش اولديغى تصور ايديليرسه بخارى ايله مسلمك روايتلرى بيننده كى تعارض صورى مرتفع اولور .

صباح نمازى اقامه اولونوركن مسجده كيرن كيمسه ، راتبۀ فجر اولان ايكى ركعتى قيلارمى ؟ قيلمازمى ؟ مسئله سنده ائمه اختلاف ايتمشلردر . بر طائفه ، امام صلاة فجره شروع ايتدكدن صوكرا بو ايكى ركعتى قيلمايى بو حديث ايله احتجاج ايده رك مكروه كورمشلردر . ابن عمر ايله ابو هريره ، سعيد بن جبير و عروة بن الزبير (رضى الله عنهم) دن ، محمد بن سيريندن ، ابراهيم نخعيدن ، عطادن ، شافعيدن ، احمد ابن حنبلدن ، اسحق بن راهويه دن ، ابو ثوردن مروى اولان قول بودر . ديكر طائفه ده صوك ركعتده امامه يتيشه بيله جكنى تيقن ايدرسه مسجد خارجنده او ايكى ركعتى قيلماسنده بأس يوقدر ديمشلردر . بوده ابو حنيفه ايله اصحابنك واوزاعينك قوليدر . شوقدركه اوزاعى داخل مسجدده ده قيلماسنى تجويز ايدر . سفيان ثورى بر ركعتك كچه جكنى عقلى كسرسه همان امامه اويار ، كچمه يه جكنى آكلارسه مسجدده قيلار ديور . « هدايه » صاحبنك نقل وبيانته كوره مذهب حنفى سفيانك مذهبى كبيدر . يالكز او « مسجده قيلار » ديه جك يرده « مسجدك قاپيسنده قيلوب اوندن صوكرا مسجده كيرر . زيرا بوتقديرده هم سنتك ، همده جماعتك فضيلتلرينى جمع ايتمش اولور » ديور . اداى راتبه محلنى مسجد قاپيسى ايله تقييد ايتمه سى ، مسجدده قيلديغى تقديرده امام فرض ايله مشغول ايكن كنديسنك متنفل اولماسنده كى كراهتى رفع ايچوندر . زيرا مسلمك طرق عديده دن روايت ايدوب بخارينك ده بو بابه سرنامه اتخاذ ايتديكى حديثده : « اِذَا اُقِيمَتِ الصَّلَاةُ فَلَا صَلَاةَ اِلَّا الْمَكْتُوبَةَ = نماز اقامه ايديلديمى ، آرتق فرض اولان نمازدن باشقه هيچ بر نماز قيلنماز » بويورولديغى كبى سنت فجرك شان جليلى ده « سنن » ابى داودده ابو هريره دن مروى : « لَا تَدَعُوهُمَا وَاِنْ طَرَدَتْكُمُ الْخَيْلُ = بو ايكى ركعتى ، دشمن سواريلرى سزى قوغالاسه بيله ترك ايتمه يكز » حديثى ايله تنويه واعلا بويورولمشدر . بو ، مسجدك قاپيسنده بويله بر نماز ايچون محل مخصوص اولديغنه كوره در . بويله بر يريوق ايسه مسجدك ايچنده ، فقط ديركاردن

فَقِيلَ لَهُ اِنَّ اَبَا بَكْرٍ رَجُلٌ اَسِيفٌ اِذَا قَامَ مَقَامَكَ لَمْ يَسْتَطِعْ اَنْ يُصَلِّىَ بِالنَّاسِ . وَاَعَادَ . فَاَعَادُوا لَهُ . فَاَعَادَ الثَّالِثَةَ فَقَالَ اِنَّكُنَّ صَوَاحِبُ يُوسُفَ . مُرُوا اَبَا بَكْرٍ

برى آرقاسنده وجماعتك كريلرنده قيلار . هرحالده بو نمازى جماعتدن آيرى اولارق صفلرك آراسنده ، ياخود صفلرك حائلسز اولارق همان كريسنده ادا ايتمه سى ـ فخر الاسلامك ديديكنه كوره ـ اشدّ كراهت ايله مكروهدر . مالكيلر يوقاريكى حديثده استثنا بويورولان صلاة مكتوبه يى حاضر اولان فرض نمازه حمل ايده رك اقامتدن صوكرا نه فرض ، نه نفل هيچ بر نمازه باشلانماز . كنديسى نمازده ايكن وقتك فرضى اقامه ايديلير ونمازينى بيتيرنجه يه قدر فرضدن بر ركعتك فوت اولاجغنى عقلى كسرسه ايچنده اولديغى نمازى قطع ايدر ، يوقسه آتمام اولور ديرلر . ظاهريه نك ده مذهبى بودر . بعضلرى ايسه جماعتى فوت ايده جكنى عقلى كسسه بيله اكر وقت كنيش ايسه او ايكى ركعتى قيلار اجتهادنده بولونمشلردر .

اقامتدن صوكرا باشقه نماز قيلنماسنى مكروه كورنلرك ادله سى شودر : ١ ـ متنده كى بو حديث ؛ ٢ ـ ايكنجى حاشيه مزده ذكر ايتديكمز ابن عباس حديثى ؛ ٣ ـ ابن خزيمه ده انسدن مروى شو حديث : « نبى اكرم صلى الله عليه وسلم نماز اقامه اولونوركن حجرۀ سعادتلرندن چيقديلر . برطاقيم كيمسه لرك عجله عجله ايكى ركعت نماز قيلدقلرينى كورديلر و : اَصَلَاتَانِ مَعاً ؟ يعنى بر آنده ايكى نمازمى ؟ ديه رك اقامتدن صوكرا بو ايكى ركعتك قيلنماسنى نهى بويورديلر » ؛ ٤ ـ مسلمك عبد الله بن سرجسدن روايت ايتديكى شو حديث : « رسول الله صلى الله عليه وسلم صباح نمازنده ايكن برى كيروب مسجدك بر كوشه سنده ايكى ركعت قيلدقدن صوكرا رسول الله صلى الله عليه وسلم ايله نمازه داخل اولدى . رسول الله صلى الله عليه وسلم سلام ويرنجه يَا فُلَانُ بِاَىِّ الصَّلَاتَيْنِ اَعْتَدَدْتَ ؟ اَبِصَلَاتِكَ وَحْدَكَ اَمْ بِصَلَاتِكَ مَعَنَا ؟ يعنى اى فلان ، سن بو ايكى نمازك هانكيسنى نماز صاييورسك ؟ يالكزجه قيلديغك نمازيمى ، يوقسه بزمله برلكده قيلديغكيمى ؟ بويورديلر » ؛ ٥ ـ عمر بن الخطاب رضى الله عنه اقامتدن اول نماز قيلانلرى دوكردى ؛ ٦ ـ سعيد بن جبير اقامت ايديليركن برينك نماز قيلديغنى كورمش ، « بو ساعت ، نماز (يعنى فرضدن باشقه نماز) ساعتى دكلدر » ديمش ؛ ٧ ـ ابن عمر رضى الله عنهمانك مؤذن اقامت ايدركن نماز قيلان برى اوزرينه طاش آتوب نمازينى بوزدورديغنى بيهقى روايت ايديور ؛ ٨ ـ ابن عمرك مولاسى يسار بن نميرك شو حديثى : بنى فجر سنتنى قيلاركن ابن عمر كوردى . وبكا : « يسار ، نبى اكرم صلى الله عليه وسلم افنديمز بز نماز قيلاركن بر كره مسجده چيقدى ايدى . حدت كوستره رك لِيُبَلِّغْ شَاهِدُكُمْ غَائِبَكُمْ : لَا صَلَاةَ بَعْدَ الْفَجْرِ اِلَّا رَكْعَتَيْنِ يعنى حاضر اولانكز غائب اولانكزه تبليغ ايتسون : فجردن صوكرا ايكى ركعتدن باشقه نماز يوقدر . بويوردى » ديدى ؛ ٩ ـ طاوسك : « سن نمازده ايكن فرض اقامه اولوندىمى همان قيلديغك نمازى براق » ديديكى روايت اولونيور ؛

فَلْيُصَلِّ [١] بِالنَّاسِ [٢] . فَخَرَجَ اَبُو بَكْرٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ فَصَلّٰى [٣] . فَوَجَدَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ نَفْسِهِ خِفَّةً . فَخَرَجَ يُهَادٰى بَيْنَ رَجُلَيْنِ . كَاَنِّى اَنْظُرُ رِجْلَيْهِ [٤] يَخُطَّانِ الْاَرْضَ مِنَ الْوَجَعِ . فَاَرَادَ اَبُو بَكْرٍ اَنْ يَتَاَخَّرَ . فَاَوْمَاَ اِلَيْهِ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَنْ مَكَانَكَ . ثُمَّ اُتِىَ بِهِ حَتّٰى جَلَسَ اِلٰى جَنْبِهِ . وَكَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّى . وَاَبُو بَكْرٍ يُصَلِّى بِصَلَاتِهِ . وَالنَّاسُ يُصَلُّونَ بِصَلَاةِ

---

١٠ - سعید بن جبیرده : « اقامت ایدیلدیمی نمازگی قطع ایت » دیمشدر ، ١١ - سفیان ثوری شویله دیمشدر: قیس بن ابی حازم (که کبار تابعیندندر) بزه امامت ایدردی. بردفعه سنده مؤذن اقامت ایتدیکنده هنوز سنت قیلیوردی ده بو نمازك یالکز بر رکعتنی قیلمشدی . همان نمازینی بوزوب امامته کچدی .

حنفیه نك اك قوتلی دلیللری (وَلَا تُبْطِلُوا اَعْمَالَكُمْ = عمللرکزی ابطال ایتمه یکز) آیت کریمه سیدر. برده بیهقی نك روایتنده مسلم حدیثنك صوکنده: « اِلَّا الْمَكْتُوبَةَ » دن صوکرا برده استثنا اولارق « اِلَّا رَكْعَتَىِ الْفَجْرِ » زیاده سی واردر . لکن بیهقی بو زیاده یی توهین ایدیور . اوچنجیسی ابن مسعود رضی الله عنه ، صباح نمازی ایچون اقامت ایدیلدیکی بر زمانده مسجده کیرمش و حذیفة بن الیمان ایله ابوموسی الاشعری محضرنده دیرکلردن برینه یوننه لوب ایکی رکعت فجر سنتنی قیلمشدر . عمر بن الخطابك ، ابوالدردانك ، ابن عباسكده (رضی الله عنهم اجمعین) بویله یاپمش اولدقلری مرویدر . ابن عمر رضی الله عنهمانك ده صباح نمازینی قیلمق ایچون مسجده کیردیکنده امامی نمازه باشلامش بولدیغی و حفصه نك حجره سنه کیروب ایکی رکعتی قیلدقدن صوکره امامه اویدیغی روایت اولونیور. بونلردن باشقه طحاوینك روایتنه کوره علیه الصلاة والسلام افندیمزك بوقصه مناسبتیله ابن بُحَیْنه یه : « لَا تَجْعَلُوا هٰذِهِ الصَّلَاةَ كَصَلَاةِ الظُّهْرِ وَاجْعَلُوا بَيْنَهُمَا فَصْلًا = شو صباح نمازینی اوكلن نمازینه بکزتمه یکز. سنت ایله فرض آراسنده فاصله براقکز » بویورمشلردرکه علیه الصلاة والسلام افندیمزك مکروه کوردکلری شی مکان واحدده بلا فصل سنتی جماعت نمازی ایله برلشدیرمك ایمش . بوده کیت کیده صباح نمازینك دورت رکعت اولدیغی آکلاشیلماسون ایچوندر .

[١] بر نسخه ده « فَلْيُصَلِّ » . [٢] بعض روایتلرده « لِلنَّاسِ » . [٣] بعض روایتلرده « يُصَلِّى » . [٤] بر نسخه ده « اِلٰى رِجْلَيْهِ » .

اَبِى بَكْرٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ . وَفِى رِوَايَةٍ جَلَسَ عَنْ يَسَارِ اَبِى بَكْرٍ . فَكَانَ اَبُو بَكْرٍ يُصَلِّى قَائِمًا .

ترجمه سی

عائشه رضی الله عنهادن :

شویله دیمشدر [١] : رسول الله صلی الله علیه وسلم ، وفاتیله نتیجه له نن خسته لغه طوتولدیغی زمان (برکره) نماز وقتی کلمش ، اذانده اوقونمشدی [٢] .

---

[١] بو حدیثی اسود بن یزید نخعی ، اوندنده اعمش روایت ایتمشدر . اسود دیورکه بز برکون عائشه رضی الله تعالی عنهانك یاننده ایدك . نمازه مواظبت و تعظیمدن بحث آچیلدی . عائشه رضی الله عنها شویله دیدی ... الخ .

بخاری بو حدیثی خسته نك جماعته حاضر اولماسی هانکی حده قدر مشروع اولدیغنی افهام ایچون سوق ایتمشدرکه رسول الله صلی الله علیه وسلمك ایکی کیشی یه طایانارق نمازه چیقمقله جماعته دوام خصوصنی نه قدر بیوك طوتمش و بو بابده شدتی رخصته ترجیح بویورمش اولدقلرینی کوسترمش اولیور .

[٢] دیکر روایتنده : « وَاُذِّنَ بِالصَّلَاةِ » دینیلدیکنه کوره نماز وقتنی بلال رضی الله عنه عادتی وجه ایله خبر ویرمشدر. بو نماز، بر روایته کوره اوکان، مسلمك روایتنه نظراً ایکیندی نمازی ایدی . مرض نبوی حقنده کی روایات پك چوقدر. ازجمله ام المؤمنین عائشه صدیقه رضی الله عنهادن شویله بر روایت واردر: رسول الله صلی الله علیه وسلم بقیعه دفن اولونان بر جنازه دن دونوشلرنده بنم باشم آغریوردی ، « وَارَأْسَاهْ ! » دیه باغیریوردم. علیه الصلاة والسلام افندیمز حضرتلری : « بَلْ اَنَا يَا عَائِشَةُ وَارَأْسَاهْ ! = عائشه ، وارأساه ! دیه باغیرمق سکا دکل ، بکا دوشر » بویوردقدن صوکرا « وَمَا ضَرَّكِ لَوْ مُتِّ قَبْلِى فَغَسَّلْتُكِ وَكَفَّنْتُكِ وَصَلَّيْتُ عَلَيْكِ ثُمَّ دَفَنْتُكِ ؟ = سن بندن اول أولسه ك ده بن سنی غسل ایتسه م ، کفنله سه م ، نمازکی قیلسه م ، صوکراده دفن ایتسه م سکا نه زیان ؟ » دیه لطیفه ده بولوندی . بن ده : « بکا اویله کلیورکه بو ایشلرك هپسنی یاپدقدن صوکرا بنم اوده دونوب قادینلرکدن بری ایله صباحلایه جقسك » جوابنی ویردم . تبسم بویوردی . صوکرا وفات ایله نتیجه له نن خسته لقلری میدانه چیقدی » . ینه عائشه رضی الله عنهادن مروی دیکر حدیثلره نظراً رسول الله صلی الله علیه وسلم اك اول ام المؤمنین میمونه رضی الله عنهانك خانه سنده خسته لانوب عائشه رضی الله عنهانك خانه سنده باقیلمق اوزره ازواج طاهراتدن استیذان بویورمشلر ، اونلرده نوبت حقلرینی باغیشلایوب بوکا راضی اولمشلر. انس رضی الله عنهك روایتنه نظراً نبی هدی و حبیب خدا

« ابوبکره سویله‌یکده ناسه‌قیلدیرسون » بویوردی. « (یارسول‌الله) ابوبکر پك یوفقه

علیه اکمل التحایا افندیمز حضرتلری اوچ کون مسجد شریفه چیقامامشلر ، بو مدت ظرفنده صدیق اعظم رضی‌الله عنهك امامت ایتمه‌سنی فرمان بویورمشلردر .

خسته‌لق زماننده برآرالق وجود مبارکلرنده خفت بولوب مبارك آللرندن بری فضل ابن عباس رضی‌الله عنهمانك ، دیکری باشقه‌سنك ، یعنی علی رضی‌الله عنهك اوزرنده اولدیغی ویورورکن مبارك آیاقلری یرلره سوروندیکی حالده نمازه چیقمشلر . مرض مشتد اولدقدن صوکراده : « اوزرمه باغلری چوزولمه‌دك یدی قربه صو دوکك . وجودمده بلکه خفت بولوب خلقه بر وصیتده بولونابیلیرم » بویورمالری اوزرینه ام‌المؤمنین حفصه رضی‌الله عنهایه عائد بر باقیر لکن ایچنه اوطورتولوب تا « یتر ! » بویورنجه‌یه قدر اوزرلرینه اوصویی سرپن‌سرپن دوکمشلر (١٤٩ نجی حدیث) ، اوندن صوکرا طیشاری‌یه چیقوب نمازقیلدیرمشلر وخطبه ایرادیله الله تعالایه حمد وثنا واُحُدده شهید اولان صحابهٔ کرام ایچون استغفار ایتمشلردر .

ینه مشارالیهادن شویله برروایت واردر : « جناب سیدالمرسلین (علیهم صلوات‌الله وسلامه اجمعین) افندیمز آغیرلاشدقلری کونلرك برنده : « خلق نماز قیلدیمی ؟ » دیه صوردیلر . « خیر ، سزه انتظار ایدیورلر » دیدك . « لکنه صو قویك » دیه امرایتدیلر. صوقویدق . اغتسال بویوردقدن صوکرا قالقمغه طاورانیرکن بایلدیلر . صوکرا آییلنجه « نماز قیلدیلرمی ؟ » دیه تکرار صوردیلر . » حاصلی اوچ دفعه بوسؤالی صورمشلر . هردفعه‌سنده تشریفلرینه جماعتك منتظر اولدقلری جوابنی آلدقدن صوکرا صو ایسته‌یوب دوکونمشلر وقالقمغه طاورانیرکن بایلمشلر. بونك اوزرینه ابوبکر رضی‌الله عنه خبرکوندروب نمازی اوکا قیلدیرتمشلردر. رسول‌الله صلی‌الله علیه وسلمك تشریفلرینه منتظراً صحابهٔ کرامك قیلمق ایسته‌دکلری نمازك یاتسی نمازی اولدیغی (٣٩٧) نجی حدیثده ذکر ایدیلیور . ام‌المؤمنین حضرتلرینك روایتنه نظراً برآرالق خفیفلك حس ایدوب مسجدی تشریفلری وحضرت صدیق ایله برلکده بر اوکلن ، یاخود ایکیندی نمازی قیلمالری بوندن صوکرادر .

بوعالم فانینك حیات مبارکه‌لریله شرفیاب سعادت اولدیغی صوك کونك صباحنده ـ که برپازار ایرته‌سی ایدی ـ جماعت اصحابك صف صف نمازه طوروشلرینی حجرهٔ عائشه‌دن آیاقده تماشا بویوروب امت مرحومه‌لرندن راضی اولدقلرینی مشعراولمق اوزره تبسم بویورمشلردر. جمال باکمال نبویدن صحابه‌نك صوك دفعه مستنیر اولوشلری ایشته بویله نمازده ایکن وکوز اوجی ایله تماشاسی صورتیله واقع اولمشدر .

ینه حضرت عائشه رضی‌الله عنهادن شویله برروایت واردر : « رسول‌الله صلی‌الله علیه وسلم ، باشلری قوجاغمده ایکن بربایغینلق کچیردیلر . الی مبارك یوزلرینه سوروب شفایاب اولمالری ایچون دعایه باشلادم . آییلدقلری زمان : لَا بَلْ اَسْأَلُ اللّٰهَ الرَّفِيقَ الْاَعْلٰى مَعَ جِبْرِيلَ

یورکلیدر. سنك مقامکده طوروبده خلقه نمازقیلدیراماز » دینیلدی [١] . (اولکی امرینی) تکرار بویوردی . ینه کندیسنه بویله سویلندی . اوچنجی دفعه ینه او امرینی تکرارلایوب : « شبهه‌سزکه سز یوسف (علیه‌السلام)ك صواحبیسکز . (یعنی اونك کوننده‌کی قادینلر کبیسکز) [٢] . ابوبکره سویله‌یك (دییورم) ناسه

وَمِيكَائِيلَ وَاِسْرَافِيلَ » یعنی خیر ، دنیاده بقایی ایسته‌مم ، جبریل ، میکائیل واسرافیل ایله برلکده اولارق رفیق اعلایی اللهدن دیله‌رم بویوردیلر . »

ینه مشارالیها حضرتلری روایت بویورمشدرکه رسول‌الله صلی‌الله علیه وسلمی کوکسمه طایامش ایدم . « اَللّٰهُمَّ اَغْفِرْلِي وَارْحَمْنِي وَاَلْحِقْنِي بِالرَّفِيقِ الْاَعْلٰى = الٰهی ، بکا مغفرت ایت ، مرحمت ایت ، بنی رفیق اعلایه الحاق ایت » بویوردقلرینی ایشیتدم .

رفیق اعلادن مراد سکان علیین اولان انبیا وملائکهٔ مقربین حضراتندن مرکب یاران باصفادر . اثرده وارد اولدیغنه کوره هرنبی وفاتندن اول دنیاده بقا ایله آخرته رحلت بیننده مخیر براقیلدیغندن وهپسی‌ده عزم عقبایی بوعالمده بقایه ترجیح ایله‌مش اولدقلرندن علیه‌الصلاة والسلام افندیمز حضرتلرینك رفیق اعلایه طالب اولمالری ، بوتخییرك وقوع بولمش اولدیغنه دلالت ایدر .

[١] ابوبکر رضی‌الله عنهك نمازقیلدیرامایه‌جغنی سویله‌ین ام‌المؤمنین، حفصه‌یه‌ده : « ابوبکر سنك مقامکده طورورسه آغلامامسندن اوقودیغی قرآنی کیمسه‌یه طویوراماز . عمره امر ایتده اوقیلدیرسون » دیدیرتمش . (٣٩٤ نجی حدیثه مراجعت .) پدرمکرمنك امامتنی ام‌المؤمنین حضرتلرینك آرزو ایتمه‌یشنده ایکی سبب واردی . بری کندیسندزده مرویدرکه شویله دییور : « رسول‌الله صلی‌الله علیه وسلمك بو امرینه تکرار تکرار قارشی کلمه‌مه سبب اونك حیاتنده مقامنه کچه‌جك برکیمسه‌یی خلقك سوه‌بیله‌جکنی هیچده عقله کتیرمه‌یشمدر . ظن ایدیوردم‌که هرکیم اومقامده طورورسه خلق اونی اوغورسز صایاجق وسومیه‌جکدر . بونك ایچون رسول‌الله صلی‌الله علیه وسلمك ابوبکردن باشقه‌سنه بوایشی حواله بویورماسنی آرزو ایتدم . » دیکرسببده پدر مکرمنك خلافته صلاحیتنی هرکس بیلدیکی ایچون اونی اومقامده کورمکله رسول‌الله صلی‌الله علیه وسلمك قرب وفاتنی استدلال ایتملرینی خوش کورمه‌مش اولماسی ایدی .

[٢] مضمرلرینك خلافنی اظهارده الحاح ایتملری جهتندن اونلره تشبیه بویورمشلردر . معلوم اولدیغی اوزره زلیخا حقیقتده یوسف علیه‌السلامه اولان عشق جکرسوزنده‌کی معذرتنی مصر اکابرنسوانه کوسترمك ایسته‌دیکی حالده اونلره ضیافت چکوب کندیلرینه صوك درجه‌ده اکرام وانعامده بولونمشدی . مقصد حقیقیسی اونلره ضیافت دکل ، بونی وسیله ایده‌رك یوسف علیه‌السلامی اونلره کوستروب عاشقلقده‌کی عذرینی اثبات ایتمك ایدی . ام‌المؤمنین عائشه رضی‌الله عنهاده مقصد حقیقیسی پدرینی ناسك نفرت وتشاؤمندن صیانت اولدیغی حالده بوندن هیچ بحث ایتمه‌یوب یالکز قراءتنی جماعته اسماع ایده‌میه‌جکندن بحث ایدیوردی .

نمازی اوقیلدیرسون » بویوردی. بونك اوزرینه ابوبکر (الصدیق رضی الله عنه محرابه) کچوب نمازی قیلدیردی [١]. (بو نمازلردن بری اثناسنده) نبی اکرم صلی الله علیه

مقصده وصول ایچون زیادهٔ الحاحده زلیخایه بکزەدیکندن بورادەکی تشبیه دها قوتلی دوشمشدر. « صاحبهٔ یوسف » دیمك وارکن « صواحب یوسف » بویورولماسی، یعنی مفرد یرینه لفظ جمعك استعمال بویورولماسی لسان عربده جنس مراد ایدیلەرك یرینه کوره مجاز اولان برطرز بیاندر. بوراده « سزلر صاحبهٔ یوسف زلیخا جنسندن قادینلر کبیسکز » دیمك اولور.

[١] موسی بن ابی عائشه روایتنده : « فَصَلَّى اَبُو بَكْرٍ تِلْكَ الْاَيَّامَ ثُمَّ اِنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَجَدَ فِى نَفْسِهِ خِفَّةً = ابوبکر رضی الله عنه اوکونلرده نماز قیلدیردی . صوکرا رسول الله صلی الله علیه وسلم وجود مبارکلرنده خفت حس ایدوب ... » دینیلدیکنه کوره برقاچ کون نماز قیلدیرمشلردر. بومدتك اوچ کون اولدیغی انس رضی الله عنه روایتندن آکلاشیلمشدی . بخارینك دیکر روایتندەده: « نماز وقتنی خبروبرن بلال رضی الله عنه ابوبکر رضی الله عنهه کلوب رسول الله صلی الله علیه وسلم نماز قیلمایی سکا امر ایدیور دیدی. ابوبکر ـ که رقیق القلب بر کیمسه ایدی . یا عمر ، سن قیلدیر دیدی . عمر رضی الله عنه ده بوکا سن احقسك جوابنی ویردی » دینیلمشدر. صدیقك فاروقه اوتکلیفده بولونماسی تواضعاً اولدیغی کبی عائشه رضی الله عنهانك دیدیکی کبی مغلوب کریه اولارق قراءت ایله تکبیراتی جماعته طویوراماملاحظەسندن ایلری کلمش اولماسیده محتملدر . بعضیلری ده تکلیف بویوریلان امامت صغرادن امامت کبری معناسنی استخراج واویله بر بارکران آلتنه کیرمکدەکی مخاطرەیی استعظام ایدوب حضرت فاروقك قوت وجلادتی بوکا کافی کلەجکنی تخمین ایتمەسندن ناشی ایدی دییور. نیته کیم کندیسنه بیعت تکلیف ایدیلدیکی اثناده یا اوکا، یا ابوعبیدة بن الجراح رضی الله عنهمایه بیعت ایدیلمەسنی توصیه ایلەمشدی .

ابو داودك عبدالله بن زمعه رضی الله عنهدن روایتنه نظراً رسول الله صلی الله علیه وسلم: « ابوبکره سویله یك ، نمازی قیلدیرسون » بویوردقلری زمان عبدالله بن زمعه رضی الله عنه خبر ویرمکه چیقمش. جماعت ایچنده عمر رضی الله عنهی کورمش . ابوبکر رضی الله عنهی اوراده حاضر بولمادیغی ایچون عمر رضی الله عنهه : « قالقده نمازی سن قیلدیر » دیمش . حضرت فاروق محرابه کچمش. رسول الله صلی الله علیه وسلم اونك سسنی ایشیدنجه : « اَيْنَ اَبُو بَكْرٍ ؟ يَأْبَى اللّٰهُ ذٰلِكَ وَالْمُسْلِمُونَ = ابو بکر نرده ؟ ایشك بویله اولماسنی الله ده ایستەمز ، مسلمانلرده » بویوروب همان ابوبکر رضی الله عنهك آرقاسندن آدم قوشدورمشلردر. ابوبکر رضی الله عنه او نماز قیلندقدن صوکرا کلەبیلمش واوندن صوکراده هپ او قیلدیرمشدر . بوحدیثك مضمونندن امامت صغرایه کچیریلەسنك امامت کبرایه مقدمه اولدیغی حقندەکی تأویلك صحتی تبین ایتمکدەدر . ایکی حدیث بیننده کی منافاتی رفع ایتمك پك ممکندر . بخاری حدیثنده حضرت صدیقه بلال واسطەسیله کوندریلدیکندن بحث اولونان خبر ، عبدالله بن زمعەنك تکلیفی اوزرینه عمر رضی الله عنهك نماز قیلدیرماسندن صوکرا بالغ اولمش اولابیلیر .

وسلم (وجود مبارکنده) خفیفلك حس بویوروب ایکی کیمسەیه طایانارق (نمازه) چیقدی [١] . طاقتسزلکندن طولایی (یورورکن) مبارك آیاقلرینی یرلرده سورودیکی حالا کوزمك اوکندەدر . ابوبکر کری یه چکیلمك ایستەدی . نبی اکرم صلی الله علیه وسلم : « یرکده طور » دیه اشارت بویوردی . صوکرا (ایلری یه) کوتوروله کوتوروله ابوبکرك تا یاننه اوطورتولدی [٢] . ـ (راوی اعمشه : (ناصل ؟) نمازی نبی اکرم صلی الله علیه وسلم قیلدیریوردیده ابوبکر اونك نمازینه ، جماعتده ابوبکرك نمازینه تبعاً (می؟) نماز قیلیورلردی » (دیه صوردیلر ـ اعمش ، باشی ایله أوت دیدی) [٣] . ـ بر روایتدەده : « (رسول الله

[١] بو ایکی کیمسەنك بری (١٤٩ و ٣٩٧) نجی حدیثلرده تصریح ایدیلدیکی اوزره عم مکرم نبوی عباس بن عبدالمطلب رضی الله عنه ، دیکری ده ابن عم جلیل مصطفوی علی بن ابی طالب رضی الله عنهدر . بر روایتده ام المؤمنین عائشه رضی الله عنهانك مَوْلَاتی بُرَيْرَه رضی الله عنها ایله نُوبَه اسمنده بر عبداسوددر . حافظ ذهبی بو ، نوبەیی صحابیاتدن بری اولق اوزره کوستریورکه بوکا نظراً ایکی جاریەیه استناد ایدەرك خانهٔ سعادتلرندن مسجدی تشریف بویورمش اولیورلر . دارقطنینك روایتنه نظراً اسامة بن زید ایله فضل بن العباس رضی الله عنهم ، مسلمك روایتنه نظراًده فضل بن العباس ایله علی بن ابی طالب رضی الله عنهم طایانارق مسجده چیقمشلردر . روایاتی تألیف ایچون نَوَوِینك بیانه کوره معیت نبویەده خانهٔ سعادت داخلنده بریره ایله نوبه ، خانهٔ سعادت قپوسندن محرابه قدرده عباس ایله علی رضی الله عنهم بولونمش اولاجقلردر . آنجق دارقطنی ایله مسلمك روایتلرینه باقیلاجق اولورسه اِغمادن یعنی بایغینلقدن صوکرا مسجده تشریف رسالتپناهی ایکی کره واقع اولمش اولیور . حافظ ابن حجر عسقلانی ، امام شافعینك : « رسول الله صلی الله علیه وسلم مرض موتنده مسجد شریفده بر دفعەدن زیاده نماز قیلدیرمامشلردر » دیدیکنی بیان ایدیور. بوده قاعداً قیلدقلری نمازدرکه ابوبکر بونك ابتداسنده امام ایکن ایلك رکعتك اثنای قراءتنده مأموم اولمش ونماسه تکبیرلری او اسماع ایتمشدر .

[٢] نبی اکرم صلی الله علیه وسلم یار غاری صدیق اعظمك صول طرفنده « بنی اوطورتکز » دیه فرمان بویوردیلر. عباس بن عبدالمطلب رضی الله عنهدن اولان روایتده بونمازده رسول اکرم صلی الله علیه وسلم امامت ، حتی ابوبکرك اوقودیغی سورەیی براقدیغی یردن قراءته دوام بویورمشلردر. (٤٢٤ نجی حدیثەده مراجعت .) بونماز، عائشه رضی الله عنهانك تصریح ایتدیکی اوزره بر اوکلن نمازی ایدی .

[٣] اعمشك سوزندەده ، عائشه رضی الله عنهانك ـ (٣٩٧) نجی ـ دیکر حدیثندەده بونمازده امامك امام المتقین علیه الصلاة والسلام افندیمز اولدیغی وتشریفلرندن صوکرا ابوبکر

صلى الله عليه وسلم) ابوبكرك صوانه اوطوردى . ابوبكرده آياقده نماز قيلىيوردى» ديلمشدر [١] .

٣٨٨. وَعَنْهَا رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهَا فِى رِوَايَةٍ قَالَتْ لَمَّا ثَقُلَ النَّبِىُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَاشْتَدَّ وَجَعُهُ اسْتَأْذَنَ اَزْوَاجَهُ اَنْ يُمَرَّضَ فِى بَيْتِى . فَاَذِنَّ لَهُ . وَبَاقِى الْحَدِيثِ تَقَدَّمَ آنِفاً .

رضى الله عنهك خدمتى يالكز تبليغدن عبارت قالديغى آكلاشيليور. آنجق ديكر بروايتده: « اِنَّ اَبَا بَكْرٍ صَلَّى بِالنَّاسِ وَرَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِى الصَّفِّ خَلْفَهُ = ابوبكر رضى الله عنه رسول الله صلى الله عليه وسلم كنديسنك آردنده صفه داخل اولدقلرى حالده نمازى قيلديردى » ؛ ترمذينك « حسن صحيح غريب » قيديله اولان روايتنده: « صَلَّى خَلْفَ اَبِى بَكْرٍ فِى مَرَضِهِ الَّذِى مَاتَ فِيهِ قَاعِداً = رسول الله صلى الله عليه وسلم وفاتلريله نهايتلنن مرضلرنده ابوبكرك آرقاسنده قاعداً نماز قيلديلر » حديثى ايله انس رضى الله عنهدن « حسن صحيح » قيديله مروى ديكر روايتنده ده: « صَلَّى فِى مَرَضِهِ خَلْفَ اَبِى بَكْرٍ قَاعِداً فِى ثَوْبٍ مُتَوَشِّحاً بِهِ = مرضلرى اثناسنده اوزرلرندهكى ثوب ايله متوشح ، يعنى صارينمش اولدقلرى حالده ابوبكرك آرقاسنده قاعداً نماز قيلديلر» ديلديكنه كوره رسول الله صلى الله عليه وسلمك حضرت صديقه اقتدا بويورمش اولدقلرى آكلاشيليور . خلاصه بعض راويلر نبى اكرم صلى الله عليه وسلمك اوطوردقلرى يرده امام اولارق ، ديكر راويلرده ينه اوطوردقلرى يرده مأموم اولارق قيلدقلرينى سويليورلر . هرايكى طرفدهكى راويلرك اهل حفظ واتقان اولدقلرينه باقانلرصوك مرض نبوى اثناسنده مسجده ايكى دفعه چيقيلمش اولوب برنده امام ، ديكرنده مأموم اولمش اولدقلرى جهتنى دها قوى كوريورلر .

غزوات سنيهلرينك آخرى اولان تبوك غزوهسنده نبى اكرم صلى الله عليه وسلمك بر دفعه صلاة فجرى عبدالرحمن بن عوف رضى الله عنهك آرقاسنده قيلمش اولدقلرينى مسلم روايت ايديور . دارقطنىده مغيرة بن شعبه رضى الله عنهدن مرفوعاً : « مَامَاتَ نَبِىٌّ حَتَّى يَؤُمَّهُ رَجُلٌ مِنْ قَوْمِهِ = هيچ بر نبى ، قومندن برى كنديسنه امام اولمادقچه عالم عقبايه انتقال ايتمهمشدر » حديثنى روايت ايدر .

[١] ترمذيدهكى رواياتك برنده ابوبكر رضى الله عنهك صاغ طرفنده اوطوردقلرى تصريح ايديليوركه بوسوز مأموم اولدقلرينه ايمادر . (١٤٩ ، ٢٩٣ ، ٣٨٨ ، ٣٩٤ ، ٣٩٥ نجى حديثلرده مراجعت .)

ترجمهسى

ديكر روايتده ينه عائشه رضى الله عنهادن :

شويله ديمشدر: نبى محترم صلى الله عليه وسلمك خستهلغى آغيرلاشوبده آغريسى اشتداد ايتديكى زمان بنم اوممده باقيلمق اوزره زوجات (طاهرات)ندن اذن ايستهدى . اونلرده اذن ويرديلر . حديثك بقيهسى دهمينجك كچدى ايدى [١] .

٣٨٩. عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا اَنَّهُ خَطَبَ النَّاسَ فِى يَوْمٍ ذِى رَدْغٍ [٢] . فَاَمَرَ الْمُؤَذِّنَ لَمَّا بَلَغَ حَىَّ عَلَى الصَّلَاةِ قَالَ قُلِ الصَّلَاةُ فِى الرِّحَالِ . فَنَظَرَ بَعْضُهُمْ اِلَى بَعْضٍ كَاَنَّهُمْ اَنْكَرُوا . فَقَالَ كَاَنَّكُمْ اَنْكَرْتُمْ هٰذَا . اِنَّ هٰذَا فَعَلَهُ مَنْ هُوَ خَيْرٌ مِنِّى . يَعْنِى النَّبِىَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ . اِنَّهَا عَزْمَةٌ . وَاِنِّى كَرِهْتُ اَنْ اُخْرِجَكُمْ [٣] .

ترجمهسى

ابن عباس رضى الله عنهمادن (سند متصل ايله) روايت اولونيوركه [٤] چامورلو بر كونده ناسه (جمعه) خطبه(سنى) ايراد ايدهجكى صيراده مؤذنه «حَىَّ عَلَى الصَّلَاةِ » يه كلنجه « اَلصَّلَاةُ فِى الرِّحَالِ » يعنى «نماز أولرده قيليناجق» دييه ندا ايتمهسنى امر ايتمش . (بونك اوزرينه) ناس (بوسوزدن) خوشلانمامش كبى برى برلرينه باقيشمشلر . (ابن عباس رضى الله عنه) ديمش كه (نه او ؟) غالبا بونى سز بكهنمهديكز . (حالبوكه) بونى ـ نبى اكرم صلى الله عليه وسلمى قصد ايدهرك ـ بندن (چوق) خيرلى اولان برذات ياپمشدر. بو (يعنى جمعه نمازى)

---

[١] (٣٨٧) نجى حديثه اشارتدر . (١٤٩) نجى حديثك باشلانغيجىده عيناً بورادهكى الفاظ ايله ادا اولونمشدر . بورادهكى حديثك سندينه داخل اولان عبيدالله بن عبدالله ديركه عائشه رضى الله عنهانك بوديديكنى ابن عباس رضى الله عنهمايه سويلهدم. «عائشهنك اسمنى سويلهمهديكى كيمسهنك كيم اولديغنى بيليرميسك ؟» ديدى . « خير » ديدم . او ، على بن ابى طالبدر ديه خبر ويردى .

[٢] برروايتده « ذى زَدْغٍ »

[٣] بر روايتده «اَنْ اُحْرِجَكُمْ . »

[٤] بونك نظيرى اولان (٣٧٣) نجى ابن عمر رضى الله عنهما حديثنه وحواشيسنه مراجعت.

متحتم و واجب (بر شی) در. بن ایسه سزی (اولدیغکز یرلردن) چیقارمق ایسته‌مه‌دم [١] .

٣٩٠. عَنْ اَنَسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَجُلٌ مِنَ الْاَنْصَارِ اِنِّي لَا اَسْتَطِيعُ الصَّلَاةَ مَعَكَ . وَكَانَ رَجُلاً ضَخْماً . فَصَنَعَ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ طَعَاماً . فَدَعَاهُ اِلَى مَنْزِلِهِ . فَبَسَطَ لَهُ حَصِيراً وَنَضَحَ طَرَفَ الْحَصِيرِ . فَصَلَّى عَلَيْهِ رَكْعَتَيْنِ . فَقَالَ رَجُلٌ مِنْ آلِ الْجَارُودِ لِاَنَسٍ اَكَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّي الضُّحَى ؟ قَالَ مَا رَاَيْتُهُ صَلَّاهَا اِلَّا يَوْمَئِذٍ .

ترجمه‌سی

انس رضی الله عنه‌دن :

شویله دیمشدر : انصاردن بری [٢] : « (یارسول الله) بن سنکله نماز قیلمغه کله‌میورم » دیدی . ـ اوذات شیشمان بر کیمسه ایدی [٣] . نبی اکرم صلی الله علیه وسلم ایچون طعام پیشیروب خانه‌سنه دعوت ایتدی [١] . بر حصیر یایوب کنارینه صو سرپدی [٢] . (رسول الله صلی الله علیه وسلم‌ده او حصیرك) اوزرنده ایکی رکعت نماز قیلدیردی [٣] . ـ آل جارووددن (بونی ایشیدن) بری [٤] انس رضی الله عنه‌ه : « نبی محترم صلی الله علیه وسلم ضحی نمازی قیلارمی ایدی ؟ » دیه صوردی . اوده : « او کوندن باشقه قیلدیغنی کورمه‌دم » دیدی [٥] .

[١] حاء مهمله ایله « اَنْ اُحْرِجَكُمْ » روایتنه کوره « سزی کناهه صوقمق ایسته‌مه‌دم » دیمکدر. بخارینك دیکر طریقدن روایتنده بو معنایی مؤید اولارق « : كَرِهْتُ اَنْ اُؤَثِّمَكُمْ فَتَجِيئُونَ وَتَدُوسُونَ الطِّينَ اِلَى رُكَبِكُمْ = سزی کناهه صوقمق ایسته‌مه‌دم که کلوب تا دیزلرکزه قدر چاموره باتمش اولاجقدیکز » دینیلمشدر. ابن عباس رضی الله عنهما حضرتلری جماعته کلمش اولانلرله اکتفا بویورارق جمعه‌یی اقامه ایتمك ، کلمه‌مش اولانلری‌ده زحمتدن قورتارمق ایسته‌مشلردر . جماعته کله‌ینلر طبیعی أولرنده ظهری ادا ایله اکتفا ایدرلر .

[٢] بوذاتك کیم اولدیغی الیوم صریحاً معلوم دکلدر. قصه (٢٦٨) نجی محمود بن الربیع رضی الله عنه‌دن مروی حدیثده‌کی قصه‌یه مشابه اولدیغی ایچون بوذاتك عتبان بن مالك رضی الله عنه اولدیغی سویله‌ین اولمش ایسه‌ده ابن ماجه روایتنده انس بن مالکك عمومه‌لرندن بری اولدیغی سویله‌نیور . حال بوکه عتبان ، اکرچه مشارالیه انس کبی خزرجی ایسه‌ده اونك عمی دکلدر. مکرکه هم قبیله وداها یاشلی اولمق طولاییسیله راوی اوکا مجازاً عم اطلاق ایتمش اوله.

[٣] دیمك که جماعته کیده‌مه‌یه‌جك قدر شیشمان اولانلرده معذورین صنفنه داخل ایمشلر. بوذاتك عتبان اولدیغی ثابت اولایدی (٢٦٨) نجی حدیث دلالتیله هم سمین ، هم ضریر اولارق ایکی عذری وارمش دیمك اقتضا ایدر . جماعته دوامدن مانع اولان اعذار متعدددر. ابن حبان « صحیح » نده بونلری کتب سننده آراشدیردیغی واونه بالغ اولدیغی سویلیور :

١ ـ کیده‌مه‌یه‌جك قدر خسته اولمق ، ٢ ـ آقشام نمازی قیلینیرکن آقشام یمکی حاضر اولوب اوکنه قونمش اولمق ، ٣ ـ بعض احوالده انسانه عارض اولان نسیان ، ٤ ـ مفرط شیشمانلق ، ٥ ـ انسانك نفسنجه حاجتی اولمق که ـ الله اعلم ـ اثنای دعوتده قضای حاجت اضطراری اولاجق ، ٦ ـ مسجده کیدرکن نفس ومالی ایچون قورقمق ، ٧ ـ برد شدید ، ٨ ـ اذا ویره‌جك درجه‌ده یاغمور ، ٩ ـ ایچنده کزیمك خوف نفسی موجب اولان ظلمت ، ١٠ ـ صاریمساق ، صوغان ، کرّاث یعنی عاصمك تفسیرنجه پراصه ییمش بولونمق .

[١] دعوته اجابت مستحب ، بعضلرنجه واجبدر .

[٢] افضل اولان طوغرودن طوغرویه طوپراق اوزرنده نماز قیلوب سجده ایدرکن آلننی طوپراغه کتیرمکدر . علیه الصلاة والسلام افندیمز حضرتلرینك معاذ بن جبل رضی الله عنه‌ه : « عَفِّرْ وَجْهَكَ بِالتُّرَابِ = یوزکی طوپراغه بولا » بویورماسی‌ده بو افضلیته دلیلدر . آنجق حصیر ونباتی اولان هرهانکی بر یایغی اوزرنده نماز قیلمقده کراهت اولمادیغی‌ده امر اجماعیدر. یالکز عمر بن عبدالعزیز تواضعاً لله حصیر اوزرنده نماز قیلمازدی . حیوان دریلری وحیوان تویلرندن معمول یایغیلر اوزرنده نماز قیلمانك حکمی بین العلما مختلف فیهدر .

بو قصه‌ده حصیر کنارینك خفیفجه ایصلادیلماسی یا تطهیری ایچون ، یاخود ده سرتلکنی کیدرمك ایچون اولمشدر . (٢٤٨ نجی حدیثه‌ده مراجعت .)

[٣] دیمك که تطوع نمازینی جماعتله‌ده قیلمق جائز ایمش .

[٤] بخاری ، ابن ماجه وابن حبانك دیکر سندلرله روایتلرندن بوذاتك عبدالحمید بن المنذر بن الجارود اولدیغی آکلاشیلیور .

[٥] ضحی نمازی قیلمق مستحبدر. بخارینك (٣٠) نجی ام هانئ رضی الله عنها حدیثنده‌ده علیه الصلاة والسلام افندیمز حضرتلرینك سکز رکعت ضحی نمازی قیلدقلری اخبار ایدیلیور . ابوداودك روایتنه نظراً هر ایکی رکعتده بر سلام ویرمك اوزره سکز رکعت قیلمشلردر . حال بوکه بوراده‌کی حدیثده انس رضی الله عنه بو نمازی یالکز بر دفعه ، اونی‌ده ایکی رکعت اولارق قیلدقلرینی خبر ویردیکی کبی عائشه رضی الله عنهادن : « رسول الله صلی الله علیه وسلم ضحی نمازی قیلارلرمی ایدی؟ » دیه واقع اولان سؤاله : « خیر ، مکرکه بر سفردن تشریف بویوروله » جوابنی ویرمشدر . مسلم روایتنده : « مَا رَاَيْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّي سُبْحَةَ

٣٩١. وَعَنْهُ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اِذَا قُدِّمَ [١] الْعَشَاءُ فَابْدَؤُا بِهِ قَبْلَ اَنْ تُصَلُّوا صَلَاةَ الْمَغْرِبِ . وَلَا تَعْجَلُوا [٢] عَنْ عَشَائِكُمْ .

ترجمه‌سی

ينه انس (بن مالك) رضی‌الله عنه‌دن :

شويله ديمشدر : رسول‌الله صلى الله عليه وسلم بويوردی كه آقشام يمككز اوكڭزه قونديغی وقت آقشام نمازينی قيلمادن يمكه باشلايڭز . عجله ايدوب ده يمككزی براقمايڭز [٣] .

الضُّحٰى = رسول‌الله صلى الله عليه وسلمك ضحى نفلنی قيلدقلرينی كورمه‌دم » ديمشدر . كورونيوركه عليه‌الصلاة والسلام افنديمز حضرتلری بو نمازی جالب اولديغی فضيلتدن طولايی احياناً قيلار ، چوق كره‌ده فرض اولور قورقوسيله ترك بويوردرلرمش . حضرت ام‌المؤمنينك احياناً قيليڼان بو نمازدن خبردار اولماماسی‌ده پك ممكندر . چونكه رسول‌الله صلى الله عليه وسلم حضرتلری على الاكثر ضحى وقتلرنده تدبير امور مسلمين ايچون يا مسجد شريف ، ياخود باشقه بر يره تشريف بويورور ، بعضاً ده سفرده بولونورلردی . بوڭا برده قسم طولاييسيله حضرت عائشه‌نك حجره‌سنده طوقوز كونده بر آنجق بولونابيلدكلرينی علاوه ايدرسه‌ك نفی ايتمه‌سنك وجهی دها قولای ميدانه چيقار . ياخودده بو سوزينی على الدوام قيلمازلردی معناسنه سويله‌مش اولابيلير . نيته‌كيم بر روايتده : « كَانَ يُصَلِّيهَا اَرْبَعاً = ضحى نمازينی رسول‌الله صلى الله عليه وسلم دورت ركعت اولارق قيلاردی » ديمش اولماسی بو صوك احتمالی تقويه ايدر . مع هذا ابن عمر رضی‌الله عنهمانك ضحى نمازی حقنده بدعتدر ديديكی‌ده طرق صحيحه ايله ثابت اولمشدر . لكن بوده ابن عمر رضی‌الله عنهمانك بو فعل نبيدن خبردار اولماديغنه ، ياخود تظاهر صورتيله مسجدده قيلينماسی ، ياخودده بو نمازه مواظبت ايديلمه‌سی بدعتدر ديمك ايسته‌مش اولديغنه محمولدر . هرنه حال ايسه جمهور صلات ضحانك مستحب اولديغنه قائلدر . ابن مسعود ايله ابن عمر رضی‌الله عنهمك بو خصوصده توقف ايتدكلری روايتی‌ده واردر . ابن ابی شيبه‌نك مُوَرِّق‌دن روايتنده شويله بر محاوره واردر : « ابن عمره ضحى‌يی قيلارميسك ؟ ديه صوردم . — خير ديدی . — عمر قيلارمی ايدی ؟ — خير . — ابوبكر قيلارمی ايدی ؟ — خير . نبی اكرم صلى الله عليه وسلم قيلارمی ايدی ؟ ظن ايتمم » . (٢٣٠ نجی حديثك حاشيه‌سنده‌ده مراجعت .)

[١] بو بابده وارد اولان رواياتك اكثرنده : « اذا وُضِعَ » ، بعضلرنده‌ده « اذا حَضَرَ » در .

[٢] بر روايتده : « وَلَا تَعْجِلُوا » ، ديگر روايتده : « وَلَا تُعْجِلُوا . »

[٣] بوراده موضوع بحث اولان نماز آقشام نمازيدر . حال بوكه ينه بخاريده عائشه

٣٩٢. عَنْ عَائِشَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهَا اَنَّهَا سُئِلَتْ عَنِ النَّبِىِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

رضی‌الله عنهانك مرفوعاً روايتنده : « اِذَا وُضِعَ الْعَشَاءُ وَاُقِيمَتِ الصَّلَاةُ = يمك قونوب نماز اقامت ايديلديكنده ... » لفظی ايله وارد اولديغندن صلاة مطلقدر . و آقشام نمازندن باشقه‌سنده‌ده مصروف اولابيلير . آنجق حديث حديثی مفسر اولديغی ايچون بعضيلرنجه مطلقی مقيده حمل ايتمك راجح اولور . ديگرلرينه كوره مغربك ذكری حصر افاده ايتمز . چونكه اوروجسز اولان آچ كيمسه‌نك اوروجلودن زياده اشتهاسی اولابيلير . ينه بخاريده ابن عمر رضی‌الله عنهمادن ايكی روايت دها واردركه برنده « وَلَا يَعْجَلْ حَتّٰى يَفْرُغَ مِنْهُ = يمكدن فارغ اولونجه‌يه قدر عجله ايتمه‌سون » ، ديگرنده « فَلَا يَعْجَلْ حَتّٰى يَقْضِىَ حَاجَتَهُ وَاِنْ اُقِيمَتِ الصَّلَاةُ = نماز اقامه ايديلمش اولسه بيله ايشنی بيتيرنجه‌يه قدر عجله ايتمه‌سون » دينيلمشدر . حتى ابن عمر رضی‌الله عنهمانك اوكنه يمك قونوركن اوته‌ده نماز اقامه اولونديغی و امامك قراءتنی ايشيتديكی حالده يمكی براقوب‌ده نمازه كيتمه‌ديكنی بخاری موصولاً نقل ايديور . صحيح اولان بر روايتده‌ده : « اِذَا وُضِعَ الْعَشَاءُ وَاَحَدُكُمْ صَائِمٌ = هر هانكيڭز صائم اولديغی حالده آقشام يمكی اوكنه قونورسه ... » دينيلمش ايسه‌ده مسلمده‌كی عينی روايتده بو زياده يوقدر .

طعام حاضرك صلاته تقديمی حقنده‌كی بو امر ، جمهوره كوره ندب ايچوندر . بعضلری ايسه وجوبه حمل ايتمشلردركه داود ظاهری بو جمله‌دندر . اوڭا كوره ، بری آقشام طعامی اوكنده ايكن نماز اقامه اولونورسه يمكدن اول نمازه طورماسی جائز اولماز . شايد طورورسه نمازی باطل اولور . امر ايستر ندبه ، ايستر وجوبه حمل ايديلسون ، حكمتی صلاتده‌كی خشوعك فضيلتی او صلاتی اول وقتنده قيلمقده‌كی فضيلتدن بويوك اولماسنده‌در . حتى بعضلری يمكه اشتها زياده ايكن نمازه طورمانك كراهتنه بيله قائل اولمشلردر . چونكه بو تقديرده قلب – نمازدن مقصود بالذات اولان – خشوعدن محروم اولارق نفسك دردی ايله مشغول اولمش اولور .

ابوالدرداء رضی‌الله عنهك : « مِنْ فِقْهِ الْمَرْءِ اِقْبَالُهُ عَلٰى حَاجَتِهِ حَتّٰى يُقْبِلَ عَلٰى صَلَاتِهِ وَقَلْبُهُ فَارِغٌ = انسانك نمازه فراغ قلب ايله توجه ايده‌بيلمك ايچون حاجتنی كورمه‌سی كمال فقهی جمله‌سندندر » ديديكنی بخاری تعليقاً روايت ايديور . بوڭا حظ عبدی حق جل وعلانك حقنه تقديم معناسنی ويرنلر يا كيليرلر . بونده بالعكس عابد اولانلرك غير مشغول قلب ايله حضور حقه كيره‌بيلمه‌لرينی تأمين ايچون حق الٰهی صيانت واردر . صلاتی طعامه تقديم ايتمكده‌كی كراهتده مطلق دكلدر . بو كراهت وقت صلاة كنيش اولديغنه كوره‌در . يمكی ييديكی تقديرده نماز وقتی كچه‌جك درجه‌ده طار اولورسه نمازی تأخير ايتمك جائز اولماز . آنجق بويله اولان نمازی صوكرادن اعاده مستحبدر . اصحاب ابوحنيفه‌دن منقول بر وجهه كوره وقت كچسه‌ده طعامی تقديم ايدر . زيرا نمازدن مقصود اولان شی خشوعدر .

مَا كَانَ يَصْنَعُ فِي بَيْتِهِ ؟ قَالَتْ كَانَ يَكُونُ فِي مِهْنَةِ اَهْلِهِ [١] . تَعْنِي فِي خِدْمَةِ اَهْلِهِ [٢] .
فَاِذَا حَضَرَتِ الصَّلَاةُ [٣] خَرَجَ اِلَى الصَّلَاةِ .

ترجمه‌سی

عائشه رضی الله عنهادن :

مشارالیها‌یه نبی اکرم صلی الله علیه وسلمك ، خانهٔ سعادتلرنده نه ایشله مشغول اولدقلرینی صوردیلر . « کندی اهل بیتلرینك خدمتنده بولونورلردی . نماز وقتی کلنجه نمازه چیقارلردی » جوابنی ویرمش [٤] .

٣٩٣ . عَنْ مَالِكِ بْنِ الْحُوَيْرِثِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ . فَقَالَ اِنِّي لَاُصَلِّي بِكُمْ وَمَا اُرِيدُ الصَّلَاةَ . اُصَلِّي كَيْفَ رَاَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّي .

---

[١] برروایتده « فِي مِهْنَةِ بَيْتِ اَهْلِهِ » .

[٢] « تَعْنِي فِي خِدْمَةِ اَهْلِهِ » جمله‌سی بخارینك شیخی آدم بن ایاسك زیاده‌سی اولوب دها اولکی « فی مهنة اهله » لفظلرینی تفسیراً ایراد اولونمشدر .

[٣] دیکر روایتده « فَاِذَا سَمِعَ الْاَذَانَ » که اذانی ایشیدنجه دیمکدر .

[٤] أوینك ایشی ایله مشغول اولان کیمسه‌نك نماز اقامه اولونجه همان چیقمق لازم کله‌جکنی افهام ایچون سوق ایدیلمش برحدیث اولوب ضمننده سید العالمین وفخر المسلین افندیمز حضرتلرینك - اك کوچوك خدمته هرکس جانفدا اولمق ایسترکن - اهلنك خدمتی ایله مشغول اولمقله کوستردکاری فرط تواضع ده میدانه چیقیور . عائشه رضی الله عنهانك « شمائل » ترمذی‌ده‌کی لفظی شودر : « مَا كَانَ اِلَّا بَشَراً يَفْلِي ثَوْبَهُ وَيَحْلُبُ شَاتَهُ وَيَخْدُمُ نَفْسَهُ = اوده هر فرد بشر کبی برفردایدی . البسه‌سنی تمیزلر ، طاوارینی صاغار ، کندی خدمتجکنی کوروردی » . ابن حبان ایله احمد ابن حنبل روایتلرنده : « يَخِيطُ ثَوْبَهُ وَيَخْصِفُ نَعْلَهُ = البسه‌سنی دیکر ، نعلینلرینی دیکر » ، ابن حبانك نقلنده زیاده اولارق : « وَيُرَقِّعُ دَلْوَهُ = مشین قوغاسنی یامار » دینیلمشدر . حاکمك « اکلیل » ده‌کی روایتنده : « مَا رَاَيْتُهُ ضَرَبَ بِيَدِهِ اِمْرَاَةً وَلَا خَادِماً = أیله نه بر قادینه ، نه بر خدمتکاره اوردیغنی کورمش دکلم » دیمشدر . صلی الله علیه وسلم .

ترجمه‌سی

مالك بن الحویرث (لیثی) [١] رضی الله عنهدن :

شویله دیمشدر : (اصل) آرزوم نماز قیلمق اولمادیغی حالده [٢] سزه نماز قیلدیراجغم . نبی اکرم صلی الله علیه وسلمی ناصل نماز قیلار کوردمسه اویله قیلدیراجغم [٣] .

---

[١] بو ، مالك بن الحویرث رضی الله عنه (٣٧١ و ٣٧٢) نجی حدیثلرك راویسی اولوب اوراده ذکر ایله‌دیکی اوزره « صَلُّوا كَمَا رَاَيْتُمُونِي اُصَلِّي = بنی ناصل نماز قیلار کوریورسه‌کز اویله قیلکز ، یاخود قیلدیریکز » حدیث شریفنی‌ده روایت ایدن اودر .

[٢] « نماز قیلمق آرزوم اولمادیغی حالده » سوزندن قربت نیتی اولمقسزین نماز قیلمق کبی برمعنی استشمام اولونورسه‌ده مقصد او دکلدر . چونکه بویله اولان نماز صحیح اولاماز . فرض ادا ایدیله‌جك زمان اولمادیغی ، یاخود وقت فرضنی قیلمش اولدیغم حالده محضا سزه تعلیم ایچون برنماز قیلوب بونی وسیلهٔ قربت اتخاذ ایده‌جکم دیمك ایسته‌مشدر .

[٣] بخاریده بوحدیث شریف ، ایوب سختیانی طریقندن مرویدر . ایوب ابو قلابه‌دن ، اوده مالك بن الحویرث رضی الله عنهدن روایت ایدیور . ابو قلابه دیمشدرکه مالك بن الحویرث بزم شو مسجدمزه - که بصره مسجدی ایدی - کلدی . و : « اصل آرزوم ... (متنده‌کی عباره) » دیدی . - ایوب دیرکه ابو قلابه‌یه مالکك ناصل قیلدیردیغنی صوردم . « بزم شیخمز کبی » جوابنی ویردی‌که اوشیخ ، برنجی رکعتده سجوددن باشنی قالدیردقدن صوکرا وآیاغه قالقمادن اول اوطورووردی . ابو قلابه‌نك بوشیخی « اَبُو بُرَيْد ، یاخود اَبُو يَزِيد » عمرو بن سلمه رضی الله عنه اولدیغی بخارینك دیکر روایتنده کوستریلمشدر . بودیکر روایتده ایسه ابو قلابه شویله دییور : مالك بن الحویرث ، اصحابنه : « رسول الله صلی الله علیه وسلمك نمازینی سزه کوستره‌یم‌می ؟ » دیدی . بونی سویلرکن هنوز نماز وقتی دکلدی . مالك آیاقده طوردی . صوکرا رکوعه واروب تکبیر آلدی . صوکرا باشنی قالدیردی . آزیجق طوردقدن صوکرا سجده‌یه واردی . صوکرا باشنی قالدیروب آزیجق طوردی . وشیخمز عمرو بن سلمه‌نك نمازی کبی قیلدیردی . - راوی ایوب سختیانی دیرکه عمرو بن سلمه باشقه‌لرنده کورمه‌دیکمز بر شیئی یاپیوردی . یعنی اوچنجی ایله دوردنجی رکعتلر آراسنده اوطورووردی . - ابو قلابه روایتنه دوام ایده‌رك مالکك آتیده‌کی سوزلری سویله‌دیکنی خبرویریور : بز رسول الله صلی الله علیه وسلمك نزدینه کلوب برمدت اقامت ایتدك . بزه : « لَوْ رَجَعْتُمْ اِلَى اَهْلِيكُمْ . صَلُّوا صَلَاةَ كَذَا فِي حِينِ كَذَا . صَلُّوا صَلَاةَ كَذَا فِي حِينِ كَذَا . فَاِذَا حَضَرَتِ الصَّلَاةُ فَلْيُؤَذِّنْ اَحَدُكُمْ وَلْيَؤُمَّكُمْ اَكْبَرُكُمْ = اهل وعیالکزك یاننه دونسه‌کز ! فلان نمازی فلان وقتده ، فلان نمازی‌ده

٣٩٤. عَنْ عَائِشَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهَا حَدِيثُ مُرُوا اَبَا بَكْرٍ فَلْيُصَلِّ بِالنَّاسِ. تَقَدَّمَ. وَفِى هٰذِهِ الرِّوَايَةِ قَالَتْ قُلْتُ اِنَّ اَبَا بَكْرٍ اِذَا قَامَ فِى مَقَامِكَ لَمْ يُسْمِعِ النَّاسَ مِنَ الْبُكَاءِ . فَمُرْ عُمَرَ فَلْيُصَلِّ بِالنَّاسِ. فَقَالَتْ عَائِشَةُ فَقُلْتُ لِحَفْصَةَ قُولِى لَهُ اِنَّ اَبَا بَكْرٍ اِذَا قَامَ فِى مَقَامِكَ لَمْ يُسْمِعِ النَّاسَ مِنَ الْبُكَاءِ . فَمُرْ عُمَرَ فَلْيُصَلِّ لِلنَّاسِ . فَفَعَلَتْ حَفْصَةُ . فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَهْ . اِنَّكُنَّ لَاَنْتُنَّ صَوَاحِبُ يُوسُفَ. مُرُوا اَبَا بَكْرٍ فَلْيُصَلِّ بِالنَّاسِ. فَقَالَتْ حَفْصَةُ لِعَائِشَةَ مَا كُنْتُ لِأُصِيبَ مِنْكِ خَيْراً.

ترجمه‌سی

ینه عائشه رضی الله عنهادن مروی «مُرُوا اَبَا بَكْرٍ فَلْيُصَلِّ بِالنَّاسِ» حدیثی که (یوقاریده ٣٨٧نجی اولارق) كچمشدی. بوروایته كوره‌ده (ام المؤمنین حضرتلری) شویله دییور: «(یارسول الله) ابوبكر، سنك مقامكده (یعنی نماز قیلدیردیغك

فلان وقتده قیلكز. نماز وقتی كلدیكنده بركز اذان اوقوسون. اك یاشلیكزده سزه امام اولسون» بویوردی.

بوحدیثلرده اك زیاده جالب دقت اولان «جلسهٔ استراحت» مسئله‌سیدركه برنجی ایله ایكنجی، اوچنجی ایله دوردنجی ركعتلر آراسنده سجده‌دن باشنی قالدیردقدن صوكرا بر آز اوطوروب اوندن صوكرا آیاغه قالقمقدر. بو، امام شافعی‌یه كوره مستحبدر دینیلیورسه‌ده «الامّ» ده كندیسی: «ایكنجی سجده‌دن صوكرا قالقار» دییورده «اوطورور» دیمیور. بعض اصحاب شافعی: «اختیار، یاخود ضعیف اولورسه جلسهٔ استراحتی ایدر. والاّ یرینی یره طایایوب قالقار» دیمشلردر. دیكرلری‌ده بو جلسه‌یی طانیمازلر. ابوحنیفه‌نك، سفیان ثورینك، اسحق بن راهویه‌نك قوللری‌ده بودر. ابن مسعود، ابن عباس، عمر، علی رضی الله عنهم ایله ابوالزناد ونخعیدن‌ده بو قول مرویدر. مسروق، مكحول، عطاء، حسن بصری‌ده اوطوردقدن صوكرا طایانوب قالقمق طرفداریدرلر. ابن عمردن، مالكدن، احمد ابن حنبلدن هرایكی رأیه موافق كله‌جك روایتلر واردر. جلسهٔ استراحت طرفدارلرینك حجتی مالك بن الحویرثك بوحدیثیدر. مخالفلری‌ده: «مدینهٔ منوره‌ده رسول الله صلی الله علیه وسلم اون سنه، ابوبكر، عمر، عثمان، برچوق صحابه وتابعین رضی الله عنهم اجمعین سنه‌لرجه نماز قیلمش وقیلدیرمش اولدقلری حالده ناصل اولورده مدینه اهالیسی طوپی طوپی یكرمی كون اوراده قالمش اولان مالك بن الحویرثك خبر ویردیكی بویله بر قضیه‌دن بی‌خبر اولورلر؟ بو، اولسه اولسه مالك بن الحویرثك اقتداسی رسول الله صلی الله علیه وسلمك برعارضهٔ بدنیه ایله مصاب اولدقلری برزمانه مصادف اولمش اولماسی ایله تأویل اولونابیلیر» دییورلر.

محرابده) طورورسه آغلامقدن (قراءتی) ناسه ایشیتدیره‌مز. عمره فرمان بویورده ناسه اوقیلدیرسون» دیدم. ـ عائشه رضی الله عنهادیركه حفصه (رضی الله عنها) یه‌ده: «ابوبكر سنك مقامكده طورورسه آغلامقدن (قراءتی) ناسه ایشیتدیره‌مز. عمره فرمان بویورده ناسه اوقیلدیرسوندی» دیدم. حفصه (دیدیكمی) یاپدی. اونك اوزرینه رسول الله صلی الله علیه وسلم: «یتر، (صوص،) یوسف (علیه الصلاة والسلام)ك صواحبی شبهه‌سزكه سزلرسكز. ابوبكره سویله‌یك (دییورم) خلقه نمازی اوقیلدیرسون» بویوردی. ـ بونك اوزرینه حفصه رضی الله عنها عائشه رضی الله عنهایه: (ذاتاً) سندن بكا خیر كله‌جك دكلدی» دیه جانك صیقیلدیغنی اظهار ایتمشدی [١].

---

[١] ١٤٩، ٢٩٢، ٢٩٣، ٣٨٧، ٣٩٥ ایله ٣٩٧ نجی حدیثلرده مراجعت. بخارینك ابوموسی الاشعری روایتنده‌ده بوماجرا نقل ایدیلدكدن صوكرا مشارالیهك: «فَاَتَاهُ الرَّسُولُ فَصَلَّى بِالنَّاسِ فِى حَيَاةِ النَّبِىِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ = ابوبكره خبرجی كلدی. ونبی اكرم صلی الله تعالی علیه وسلمك حیاتنده ناسه نماز قیلدیردی» دیه‌رك ابوبكر رضی الله عنهك افضل امت اولدیغنه اشارت ایتدیكی كوستریلیور. ابوموسی الاشعری رضی الله عنه بوسوزی ابوبكر الصدیق رضی الله عنهك امامت صغرایه تقدیمندن امامت كبرایه احقیتنی استدلال ایتدیكنی آكلاتمق ایچون سویله‌مشدر.

امامته أولی اولان كیمدر؟ مسئله‌سی بین العلما مختلف فیهدر. ابوحنیفه ومالك ایله جمهور علما «افقه» اولانك احق اولدیغنه قائللردر. ابو یوسف ایله احمد ابن حنبل واسحق بن راهویه‌ایسه «اقرأ» اولانی ترجیح ایتمشلردركه بو، ابن سیرین ایله شافعیه‌دن بعض علمانك‌ده قولیدر. علمای حنفیه‌یه كانجه اونلر امامت، نماز جائز اولاجق قدر قراءتدن بهره‌مند اولمق شرطیله «سنته اعلم» اولانك، یعنی فقه ایله احكام شرعیه‌یی اك چوق بیلنك حقیدر دیرلركه بوده آشاغی یوقاری افقه دیمكه واریر. عطاء بن ابی رباح، اوزاعی، مالك، شافعی‌ده بوكا ذاهب اولمشلردر. «اقرأ» دن مراد سور وآیات قرآنیه‌یی اك چوق ازبرله‌مش اولان معناسنه كلدیكی كبی ابویوسفك تفسیرینه كوره علم قراءته وكیفیت اداء حروفه، وقفلره اك چوق آشنا اولان كیمسه‌در. شافعیه‌دن اقرأ اولانی ترجیح ایدنلرك بعضیلری‌ده بومعناجه اقرئی قصد ایدرلر.

اقرأ اولانی ماعداسنه تقدیم ایدنلر (٣٧١) نجی حدیثك حاشیه‌سنده ابومسعود بدریدن مرفوعاً مروی: «لِيَؤُمَّ الْقَوْمَ اَقْرَؤُهُمْ لِكِتَابِ اللّٰهِ تَعَالٰى = برقومه، ایچلرندن كتاب اللهی اك چوق اوقویان، یعنی ازبرله‌مش اولان هانكیسی ایسه او امامت ایتسون» حدیثی ایله احتجاج ایدرلر. افقه اولانی ترجیح ایدن جمهور ایسه بوحدیثی مذهبلرینه معارض بولمایورلر. دییورلركه اقرئك تقدیمی بدایت اسلامه مخصوصدر. چونكه عصر جلیل نبویده حفاظ اسلام،

٣٩٥. عَنْ اَنَسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ اَبَا بَكْرٍ كَانَ يُصَلِّي بِهِمْ [١] فِي وَجَعِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الَّذِي تُوُفِّيَ فِيهِ. حَتّٰى اِذَا كَانَ يَوْمُ الْاِثْنَيْنِ وَهُمْ صُفُوفٌ فِي الصَّلَاةِ.

یعنی قرآنی تمامیله ازبرلەمش اولانلر پك آز ایدی. بوندن طولاییدرکه عمرو بن سلمه صغیر ایکن قومنك اختیارلری کندیسنی امامته چکیرلردی. سالم رضی الله عنه‌ده مکەدن کلن مهاجرینه وانصاره مسجد قباده امامت ایدیوردی. چونکه او تاریخده حفاظ یوق ایدی. صوکرالری اقرأ، افقه مرادفی اولمغه باشلادی. چونکه او عصر مبارکده فقیه اولمایان قاری همان یوق کبی ایدی. واقعا کتاب اللهی تماماً ازبره آلانلرك عددی محدود ایدی. فقط هر کس نه ازبرلەمش ایسه معانی ومزایاسی ومتضمن اولدیغی احکام ایله برابر اوکرەنیردی. ابن عمر رضی الله عنهما سورۀ بقره‌یی اون ایکی سنه‌ده ازبرلەمشدرکه اصحاب ایچنده اقرأ اولانلردن بری ده او ایدی. مشارالیه حضرتلری: « مَا كَانَتْ تَنْزِلُ السُّورَةُ عَلَى رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِلَّا وَنَعْلَمُ اَمْرَهَا وَنَهْيَهَا وَزَجْرَهَا وَحَلَالَهَا وَحَرَامَهَا. وَالرَّجُلُ الْيَوْمَ يَقْرَاُ السُّورَةَ وَلَا يَعْرِفُ مِنْ اَحْكَامِهَا شَيْئاً = رسول الله صلی الله علیه وسلمه نه زمان بر سوره نازل اولسه بزبه‌حال ایچنده‌کی امری، نهیی، زجر وترهیبی، حلالی، حرامی بیلیردك. شیمدی ایسه برآدم بر سوره اوقویورده احکامندن برشی بیلدیکی یوق » دیمشدر. مع هذا اقرئی تقدیم ایدنلر: « فَاِذَا كَانُوا فِي الْقِرَاءَةِ سَوَاءً فَاَعْلَمُهُمْ بِالسُّنَّةِ = قرائت خصوصنده مساوی اولورلرسه سنتی اك چوق بیلنلری امام اولور » حدیثی ایله تمسك ایدرلر. حاصلی هر فرقه‌نك کندینه کوره سنتدن دلیلی واردر.

امامت خصوصنده تقدیمی مستلزم خصال یالکز قرائت ایله علمدن عبارت اولمایوب بو خصالده تساوی حالنده دیکر اوصافده آرانیر. مثلا حنفیه‌یه کوره علم وقرائتده تساوی حالنده اورع، ورعده‌ده تساوی حالنده اسن، یاشجه‌ده تساوی حالنده اخلاق اك کوزل، حسن خُلقده‌ده تساوی حالنده حسن خَلق صاحبی یعنی اك یاقیشیقلی اولان تقدیم ایدیلیر. بوتون خصالده تساوی حالنده‌ده یا قرعه آتیلیر، یاخود قومك اختیار ایتدیکی امامته چکیریلیر. بو ترتیب ایچنده اسن دیرکن علی الاطلاق یاشی مراد ایتمزلر. اسلام ایچنده چکن سن قصد ایدیلیر. قریب الاسلام اولان براختیار، قدیم الاسلام اولان کنجه یالکز سنی طولاییسیله تقدیم ایدیلمز. امام شافعیدن‌ده بو بابده ایکی قول مرویدر. قول قدیمنه کوره ــ که اصح اولانی بودر ــ علی الترتیب اشرف، صوکرا هجرتی اقدم، صوکرا اسن اولان تقدم ایدر. دیکر قولنه کوره ایسه اسن، صوکرا اشرف، صوکرا هجرتی اقدم، صوکرا اك زیاده تمیز پاك کیینمش، دها صوکرا سسی اك کوزل اولان تقدیم اولونور.

[١] بر نسخه‌ده « يُصَلِّي لَهُمْ. »

فَكَشَفَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سِتْرَ الْحُجْرَةِ يَنْظُرُ [١] اِلَيْنَا وَهُوَ قَائِمٌ. كَاَنَّ وَجْهَهُ وَرَقَةُ مُصْحَفٍ. ثُمَّ تَبَسَّمَ يَضْحَكُ [٢]. فَهَمَمْنَا اَنْ نَفْتَتِنَ مِنَ الْفَرَحِ بِرُؤْيَةِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. فَنَكَصَ اَبُو بَكْرٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ عَلَى عَقِبَيْهِ لِيَصِلَ الصَّفَّ. وَظَنَّ اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَارِجٌ اِلَى الصَّلَاةِ. فَاَشَارَ اِلَيْنَا النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَنْ اَتِمُّوا صَلَاتَكُمْ. وَاَرْخَى السِّتْرَ. فَتُوُفِّيَ مِنْ يَوْمِهِ.

ترجمه‌سی

(سند متصل ایله) انس رضی الله عنهدن [٣] روایت اولونیورکه نبی اکرم صلی الله علیه وسلمك وفات ایله نتیجه‌لنن راحتسزلقلرنده کندیلرینه (یعنی صحابه‌یه مسجد شریف نبویده) ابوبکر (رضی الله عنه) نماز قیلدیریوردی. ــ (انس دیرکه) نهایت بازار ایرته‌سی کونی اولنجه صف صف (صباح) نمازینه طوردیغمز اثناده نبی اکرم صلی الله علیه وسلم حجره‌لرینك پرده‌سنی قالدیروب بزی تماشایه باشلادی. آیاقده طوریور ودیدار تابداری ورقۀ مصحف کبی (پاریل پاریل) پارلایوردی [٤]. صوکرا تبسم بویورارق کولدی [٥]. نبی اکرم صلی الله علیه وسلمی کورمکله (اوقدر سوینمدك که) سوینجمزدن آز قالسون نمازی بوزیوردق. ابو بکر

[١] بر نسخه‌ده « فَنَظَرَ اِلَيْنَا ».

[٢] بر نسخه‌ده « تَبَسَّمَ فَضَحِكَ. »

[٣] حدیثك راویسی زهری: « اَخْبَرَنِي اَنَسُ بْنُ مَالِكٍ الْاَنْصَارِيُّ » دیرکن « وَكَانَ تَبِعَ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَخَدَمَهُ وَصَحِبَهُ = ... که نبی اکرم صلی الله علیه وسلمدن هیچ آیریلمامش، ذات شریفلرینه خدمت ایتمش وصاحب اولمشدر » جملۀ معترضه‌سنی زیاده ایدیور.

[٤] شارحلر وجه شبه اولارق رقت جلد، صفاء بشره وجمال بارع نبوی‌یی ذکر ایدیورلر.

[٥] علیه الصلاة والسلام افندیمز حضرتلرینك تبسم بویوروب وجه کریم رسالتپناهیلرینك سوینجدن پارلاماسی امتلرینك نمازده بولوشوب اتحادکله اوزره بولوندقلرندن وشریعت غراسنك اقامه ایدیلمکده اولماسندن نشأت ایدیوردی.

(رضی الله عنه) نبی اکرم صلی الله علیه وسلم نمازه چیقیور ظنیله (ایلك) صفه کیرمك ایچون کری کری کلمکه باشلادی. نبی اکرم صلی الله علیه وسلم بزه نمازکزی تماملایکز دییه اشارت بویوروب پرده‌یی اورتدی. ایشته او کون روح مبارکاری اعلای علیینه پرواز بویوردی [۱] . (صلی الله علیه وسلم تسلیماً کثیراً دائماً ابداً .)

۳۹۶ . عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ السّاعِدِىِّ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَهَبَ اِلٰى بَنِى عَمْرِو بْنِ عَوْفٍ لِيُصْلِحَ بَيْنَهُمْ . فَحَانَتِ الصَّلٰوةُ . فَجَاءَ الْمُؤَذِّنُ اِلٰى اَبِى بَكْرٍ . فَقَالَ اَتُصَلِّى لِلنّاسِ [۲] فَاُقِيمُ ؟ قَالَ نَعَمْ . فَصَلّٰى اَبُو بَكْرٍ . فَجَاءَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَالنّاسُ فِى الصَّلٰوةِ . فَتَخَلَّصَ حَتّٰى وَقَفَ فِى الصَّفِّ . فَصَفَّقَ النّاسُ [۳]. وَكَانَ اَبُو بَكْرٍ لَا يَلْتَفِتُ فِى صَلَاتِهِ . فَلَمّا اَكْثَرَ النّاسُ التَّصْفِيقَ اَلْتَفَتَ . فَرَأٰى رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ . فَاَشَارَ اِلَيْهِ رَسُولُ اللّٰهِ

[۱] بخاریده انس رضی الله عنهدن ینه بو معناده دیکر برحدیث واردرکه اونده نبی اکرم صلی الله علیه وسلم افندیمزك اوچ کون چیقمادقلرینی سویلیور . ینه بو حدیثده : « نماز اقامه ایدیلدی . ابو بکر ایلری‌یه واروب محرابه کچدی . نبی الله صلی الله علیه وسلم پرده‌یی مبارك آلیله شویله قالدیردی . وجه پاك نبی میدانه چیقدی‌که او آنده بزه کوزوکن اودیدار تابدار نبویدن دها خوش ، دها کوزل بر منظره کورمش دکلز . نبی اکرم صلی الله علیه وسلم ، ابوبکر رضی الله عنه ایلری‌یه کچ دییه مبارك آلریله اشارت بویوردی و پرده‌یی ایندیردی . ایشته اوندن صوکره وفات بویورنجه‌یه‌قدر جمال با کمالارینی بردها کورمك میسر اولمادی . » دییور .

بو حدیث شریف ابوبکر الصدیق رضی الله عنهك وفات نبوی‌یه‌قدر نمازده خلیفهٔ رسول الله صلی الله علیه وسلم اولدیغنی کوستردیکی کبی - شیعه‌نك ادعا ایتدیکی کبی - امامتدن عزل ده بویورولمامش اولدیغنی اثبات ایدر . بو صباح نمازی روح مبارکاری ملأ اعلایه عروج بویورمازدن اولکی نمازلرك صوکنجیسیدر . امامت صغری ایسه امامت کبرایه دلالت ایدر. (۱٤۹ ، ۲۹۲ ، ۲۹۳ ، ۳۸۷ ، ۳۹٤ ، ۳۹۷ نجی حدیثلرده مراجعت .)

[۲] بر نسخه‌ده « بِالنّاسِ . »

[۳] برروایتده : « فَاَخَذَ النّاسُ فِى التَّصْفِيحِ = ناس ، تصفیحه باشلادیلر » صورتنده اولوب متعاقباً سهل رضی الله عنه : « تصفیح نه‌در بیلیرمیسکز ؟ » دیدکدن صوکرا « تصفیح ، تصفیقدر ، یعنی أل چیرپمقدر » دیمش .

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَنِ امْكُثْ مَكَانَكَ . فَرَفَعَ اَبُو بَكْرٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ يَدَيْهِ . فَحَمِدَ اللّٰهَ عَلٰى مَا اَمَرَهُ بِهِ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ ذٰلِكَ . ثُمَّ اسْتَأْخَرَ اَبُو بَكْرٍ حَتّٰى اسْتَوٰى فِى الصَّفِّ . وَتَقَدَّمَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَصَلّٰى . فَلَمَّا انْصَرَفَ قَالَ يَا اَبَا بَكْرٍ مَا مَنَعَكَ اَنْ تَثْبُتَ اِذْ اَمَرْتُكَ ؟ فَقَالَ اَبُو بَكْرٍ مَا كَانَ لِابْنِ اَبِى قُحَافَةَ اَنْ يُصَلِّىَ بَيْنَ يَدَىْ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ . فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَالِى رَأَيْتُكُمْ اَكْثَرْتُمُ التَّصْفِيقَ ؟ مَنْ رَابَهُ [۱] شَىْءٌ فِى صَلَاتِهِ فَلْيُسَبِّحْ . فَاِنَّهُ اِذَا سَبَّحَ الْتُفِتَ اِلَيْهِ . وَاِنَّمَا التَّصْفِيقُ لِلنِّسَاءِ .

ترجمه‌سی

سهل بن سعد ساعدیٔ (انصاری) [۲] رضی الله عنهمادن :

شویله دیمشدر : رسول الله صلی الله علیه وسلم (بر کره) اصلاح بین ایچون بنو عمرو بن عوف (یوردینه) تشریف ایتمشدی [۳] . نماز وقتی کلدی [٤] .

[۱] برنسخه‌ده « مَنْ نَابَهُ » .

[۲] انصاردندر . مدینهٔ منوره‌ده اڭ صوکره قالان صحابی اودر . اسمی حَزَن بن سعد ایکن رسول الله صلی الله علیه وسلم تفؤلاً سهل تسمیه بویورمشلردر . حزن سرت وصارپ یر ، سهل ایسه دوز ویوموشاق یر دیمکدر . ارتحال نبوی صیرالرنده اون بش یاشنده اولوب کندیسنك وفاتی (۸۸) یاخود (۹۱) سنه‌سنده‌در . پدری سعد بن مالك رضی الله عنه ده سابقیندن اولوب بدر غزاسنه حاضرلانیرکن خسته‌لانمش ووفات ایله‌مشدر . بوندن طولایی رسول الله صلی الله علیه وسلم غنائم بدردن کندیسنه برسهم آییرمشلردر .

[۳] بنو عمرو بن عوف أوسیلردن برقولدر . مسکنلری قباده ایدی . بخارینك باشقا برده‌کی روایتنده : « اهل قبا بردفعه غوغا ایتمشلر ، بربرینه کیروب طاش آتیشمشلردی . کیفیت رسول الله صلی الله علیه وسلمه اخبار ایدیلدی . هایدك کیده‌لم‌ده باریشدیرالم بویوردیلر » دینیلمشدر .

[٤] بوخبر ، بخارینك دیکر روایتنه نظراً صلاة ظهر قیلیندقدن صوکرا بالغ اولمشدر. طبرانی روایتنده‌ده بخاری روایتنی تأییداً : « بلال اوکلن اذاننی اوقومش ایکن خبر کلدی » دینیلیور . سنن ابی داووده‌کی روایتده شودر : « بنو عمرو بن عوفده بر قتال اولدی . نبی اکرم صلی الله علیه وسلم بونی خبر آلدی . اصلاح بینلری ایچون اورایه بعدالظهر تشریف ایتدی . تشریف ایدرکن‌ده بلال رضی الله عنه ایکیندی نمازینه قدر شاید کله‌مزسه‌م

مؤذن (بلال رضی الله عنه) ابوبکر (رضی الله عنه)ه کلوب : « ناسه نمازقیلدیریرمیسك ، اقامهٔ (صلاة) ایده‌یم‌می ؟ » دییه صوردی . اوده : « أوت » دیدی [١] . ونمازه باشلادی . رسول الله صلی الله علیه وسلم ، ناس نمازده ایکن تشریف ایتدی . (صفلری یاره یاره برنجی) صفه‌واردی [٢] . (اونی کورن) جماعت أل چیرپدیلر [٣] ابوبکر (رضی الله عنه) نمازینی قیلارکن باشنی چویر(وب هیچ برطرفه باقم)ازدی [٤] . (آرقاسنده‌کی) جماعت أل چیرپمایی چوغالتنجه باشنی چویر(وب باق)دی [٥] .

ابوبکره سویله ، نمازی قیلدیرسون بویوردی ... » بوندن امام راتبك یعنی جماعته تعللی امام اولان کیمسه‌نك لدی‌الایجاب استخلاف ایده‌بیله‌جکی استدلال ایدلمشدر . جواز استخلاف ابوحنیفه ایله مالکك وعمر ، علی رضی الله عنهما ایله حسن بصری ، علقمه ، عطاء ، ابراهیم نخعی وثورینك قوللریدر . اهل ظاهر استخلافی جائز کورمزلر . شافعیدن ایکی قول مرویدر .

[١] بلال رضی الله عنهك جناب صدیقدن استفهامی « نمازی اول وقتنده ادا ایتمك فضیلتنی‌می ، یوقسه رسول الله صلی الله علیه وسلمك عودتنه انتظار فضیلتنی‌می اختیار ایدرسك » معناسنه‌در . حضرت صدیق‌ده بعض روایاتده‌کی « إِنْ شِئْتَ » زیاده‌سنه نظراً : « پکی ، ایسترسه‌ك قیلالم » دیمش اولیور . نمازه مباشرتلری رسول اکرم صلی الله علیه وسلمك کجیکمك احتمالنه بناءً هم اوّل وقت فضیلتنی قاچیرمامق ؛ هم‌ده ضعیفلری ، ایش کوج صاحبلرینی بکلتمه‌مك ایچون ایدی .

[٢] جماعت آیاقده ایکن برنجی صفه‌وارمق ایچون خرق صفوف ایتمك امام حقنده جائز ، ماعداسی ایچون مکروهدر .

[٣] جماعتك أل چیرپماسی رسول الله صلی الله علیه وسلمك تشریف بویورمش اولدقلرینی ابو بکر رضی الله عنهه اخبار ایتمك ایچوندی . بوکا « تصفیح » یاخود « تصفیق » دینیر . بعض اهل لغته کوره تصفیح بر ألك آرقاسنی دیکر ألك آووجنه اوروب سس چیقارمقدر . تصفیق ایسه آووجلری بربرینه چارپمقدر . نمازده لدی‌الحاجه بونی یاپمق قادینلره مخصوصدر . بعضلرنجه صاغ ألك ایکی پارماغنی صول آوجنه اوروب سس چیقارمق دییه تعریف ایدلمشدر .

[٤] چونکه بوبابده‌کی نهی نبوی‌یه واقف ایدی . ابن خزیمه‌نك « صحیح » نده‌کی روایته نظراً عائشه رضی الله عنها انسانك نمازده التفاتنی نبی اکرم صلی الله علیه وسلمه صورمش ، « هُوَ اخْتِلَاسٌ يَخْتَلِسُهُ الشَّيْطَانُ مِنْ صَلَاةِ الرَّجُلِ = التفات ، انسانك نمازندن بر مقدارینی شیطانك قاپوب آشیرماسیدر » بویورولمش .

[٥] نمازده التفات منهی ایسه‌ده متنده‌کی عباره‌دن لدی‌الحاجه جوازینه استدلال اولونور . بو ، جمهور قولیدر . ابوذر رضی الله عنهك روایت ایتدیکی : « لَا يَزَالُ اللهُ تَعَالَى

ورسول الله صلی الله علیه وسلمی کوردی . رسول الله صلی الله علیه وسلم : « یرکده طور ! » دییه کندیسنه اشارت بویوردی [١] . ابوبکر (رضی الله عنه) أللرینی قالدیروب رسول الله صلی الله علیه وسلمك کندیسنه اولان بو امرندن طولایی اللهه حمد وثنا ایتدی [٢] . — صوکرا ابوبکر (رضی الله عنه برنجی) صفه کیرنجه‌یه قدر گری گری کیتدی . رسول الله صلی الله علیه وسلم ده ایلری‌یه کچوب نمازی قیلدیردی [٣] .

مُقْبِلًا عَلَى الْعَبْدِ وَهُوَ فِي صَلَاتِهِ مَا لَمْ يَلْتَفِتْ . فَإِذَا الْتَفَتَ انْصَرَفَ عَنْهُ = الله تعالی حضرتلری قولنه نمازده ایکن هپ اقبال اوزره بولونور . تا التفات ایدنجه‌یه قدر . التفات ایتدیمی اوندن منصرف اولور » حدیثی هیچ بر احتیاج اولمقسزین واقع اولان التفات حقنده‌در . علیه الصلاة والسلام افندیمزك بعضا صاغه ، صوله باقدقلری حقنده‌کی روایاتده هپ اقتضایه وحاجته محمولدر . آنجق بوده برحده قدردر . چونکه ابن خزیمه ، ابن عباس رضی الله عنهمادن : « كَانَ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَلْتَفِتُ يَمِينًا وَشِمَالًا وَلَا يَلْوِي عُنُقَهُ خَلْفَ ظَهْرِهِ = رسول الله صلی الله علیه وسلم صاغه ، صوله باقارلردی . لکن بویونلرینی آرقایه چویرمزلردی » دییه روایت ایدیور .

[١] بو اشارت نبویه‌دن مفضولك فاضله امامتی جائز اولدیغی آکلاشیلیور .

[٢] حمیدی روایتنده ایسه رفع یدیندن بحث یوقدر . « فَرَفَعَ أَبُو بَكْرٍ رَأْسَهُ إِلَى السَّمَاءِ شُكْرًا لِلهِ وَرَجَعَ الْقَهْقَرَى = ابوبکر رضی الله عنه اللهه شکر اولارق باشنی سمایه طوغرو قالدیردی وگری گری کیتدی » دینیلمشدر .

[٣] بو قصه‌دن ، برتك نمازی یکدیکری متعاقب تقدم ایدن ایکی امامك آرقاسنده قیلمانك جوازی استنباط ایدلمشدر . بو ، مجمع علیهدر . امامده مثلا حدث واقع اولور ، بر خلیفه استخلاف ایدر ، خلیفه نمازی اتمام ایدرسه نماز صحیحدر . کذلك بو نمازده حضرت صدیق رضی الله عنه نمازك برقسمنده امام ایکن دیکر قسمنده مأموم اولمشلردر . بورادن بر مسئله داها حادث اولور: امام راتب ، نائبی نمازه باشلادقدن صوکرا نماز تمام اولمادن کلیرسه اوکا اقتداده ، یاخود کندی امامته کچوب نائبی مأموم صیراسنه چکیرمکده مخیر اولور . بو صورتده نه نماز قطع ایدلمش ، نه‌ده مأمومارك صلاتی باطل اولور . زیرا علیه الصلاة والسلام افندیمز حضرتلری ابتدای امرده جناب صدیقه : « یرکده طور ! » دییه اشارت بویورمقله اونك آرقه‌سنده نماز قیلمق ایسته‌مشلر ، موخراً کندیلری امامته کچمشلردر . بونی حنفیه ایله مالکیه قبول ایتمزلر . دیورلرکه بونك جوازی خصائص نبویه‌دندر . چونکه رسول الله صلی الله علیه وسلمك اوکنه کچمك حرامدر . سائر ناسدن هیچ برکیمسه ایچون بویله برحق فضل وتقدم طانیمز . مع هذا حضرت صدیق اعظم امامتنده دوام ایده‌یدی اونك – لکن یالکز اونك – حقنده جائز اولاجقدی . چونکه بو صورتده امر نبوی‌یه اتباع اوزره بولوناجقدی . مالکیه‌دن ابن عبدالبر ،

نمازدن چیقنجه : « یا ابابکر ، سکا امر ایتدیکم وقت یرکده قالمقدن سنی منع ایدن نه ایدی ؟ » دییه صوردی . ابوبکرده : « ابن ابی قحافه ایچون رسول الله صلی الله علیه وسلمك اوکنده (طوروب) نماز قیلمق لایق اولماز » دیدی . (اوندن صوكرا) رسول الله صلی الله علیه وسلم (جماعته دونوب) : « سزه نه اولویوردی ؟ أل چیرپمایی نه‌دن بوقدر چوغالتدیکنز ؟ نمازده ایکن هر کیم برشی عارض اولدیغنی کوروره تسبیح ایتسون [١] . تسبیح ایتدیکی وقت (البته) کندیسنه (امام طرفندن) التفات ودقت اولونور . أل چیرپمق قادینلره مخصوصدر » بویوردی [٢] .

علیه الصلاة والسلام افندیمزدن ماعداسی حقنده بونك عدم جوازینه اجماع وارددر دیر . مخالفلری بو اجماعی تسلیم ایتمزلر . خلاف ثابتدر . شافعیه‌جه قول مشهور جوازدر ، بناءً علیه اجماع منقوضدر دیرلر . خصملری‌ده اجماع ثابتدر ، شافعیه‌دن بعضیلرینك بونی تجویز ایتملری خرق اجماعدر ، خرق اجماع ایسه باطلدر دیورلر .

برمسئله‌دها : مأموم امامدن اول افتتاح تکبیرینی آلابیلیر . چونکه جناب صدیق ایله آرقه‌سنده‌کی جماعت بالآخره امامته چکن رسول الله صلی الله علیه وسلمدن اول افتتاح تکبیرینی آلمشلردی . نمازلرینی‌ده بوندن طولایی اعاده ایتمه‌دیلر . بوده شافعیه‌نك قولیدر . اونلر ، برکیمسه فرضی کندی کندینه قیلمغه باشلامشکن امام تکبیر آلسه نمازدن چیقوب سلام ویرمه‌دن نمازینك بقیه‌سنده امامه اقتدا ایده‌بیلیر دیورلر . سائر فقها ایسه : « إِذَا كَبَّرَ الْإِمَامُ فَكَبِّرُوا = امام تکبیر آلدیغی وقتده تکبیر آلکز . حدیثی مأمومك تکبیری امامك تکبیرینه باغلی اولدیغنی کوستریور ، بناءً علیه بویله اولان نماز صحیح اولماز » دیورلر . امام شافعی ، مذهبنجه مأمومك نمازی امامك نمازینه مرتبط اولمادیغی ایچون بونی تجویز ایتمشدر دینلرده واردر .

[١] نماز ایچنده حمد اولسون ، تسبیح اولسون جائزدر . امامك افعال صلاتده ، یاخود قراءتده سهو ایتدیکنی کندیسنه بیلدیرمك ایچون جماعتك تسبیح ایتمه‌سی جائز اولدیغنده اتفاق واردر . ماعداسی حقنده اختلاف فقها واردر . نیته‌کیم ابو حنیفه ایله امام محمده کوره تحمید وتسبیح برینك سوزینه جواباً واقع اولورسه نمازی ابطال ایدر . اکر مصلی نمازده اولدیغنی اعلام ایچون تحمید وتسبیح ایدرسه بأس یوقدر . امام مالك ایله امام شافعی بر تهلکه وقوعنده ، مثلا قویویه دوشمك اوزره اولان اعمایه اخطار ، یاخود برحیه ظهورنده جماعته اخبار اولسون ایچون تسبیحی تجویز ایدرلر .

[٢] بورداه‌کی تسبیح ذکر ، یاخود هم ذکر ، هم اعلام قصدیله « سُبْحَانَ اللّٰهِ » دیمکدر . ذکر اولسون ، تصفیق اولسون هرحالده حد معروفی تجاوز ایتمه‌مك کرکدر . چوغالیرسه نمازی افساد ایدر . « أل چیرپمایی نه‌دن چوغالتدیکنز ؟ » اخطار عالیء نبویسندن واقعا تصفیقك او نمازده چوغالمش اولدیغی آكلاشیلیورسه‌ده متعدد کیمسه‌لر طرفندن ایقاع ایدلمش اولماسیله چوغالمش اولاجقکه بو صورتده هیچ برینك نمازی فساده اوغرامامش ،

٣٩٧ . عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ لَمَّا ثَقُلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ أَصَلَّى النَّاسُ ؟ قُلْنَا لَا يَا رَسُولَ اللّٰهِ . هُمْ يَنْتَظِرُونَكَ . فَقَالَ ضَعُوا لِي مَاءً فِي الْمِخْضَبِ . قَالَتْ فَفَعَلْنَا . فَاغْتَسَلَ . فَذَهَبَ لِيَنُوءَ . فَأُغْمِيَ عَلَيْهِ . ثُمَّ أَفَاقَ فَقَالَ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَصَلَّى النَّاسُ ؟ قُلْنَا لَا . هُمْ يَنْتَظِرُونَكَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ . قَالَ ضَعُوا لِي مَاءً فِي الْمِخْضَبِ . قَالَتْ فَقَعَدَ فَاغْتَسَلَ . ثُمَّ ذَهَبَ لِيَنُوءَ . فَأُغْمِيَ عَلَيْهِ . ثُمَّ أَفَاقَ فَقَالَ أَصَلَّى النَّاسُ ؟ قُلْنَا لَا . هُمْ يَنْتَظِرُونَكَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ . فَقَالَ ضَعُوا لِي مَاءً فِي الْمِخْضَبِ . فَقَعَدَ فَاغْتَسَلَ . ثُمَّ ذَهَبَ لِيَنُوءَ . فَأُغْمِيَ عَلَيْهِ . ثُمَّ أَفَاقَ فَقَالَ أَصَلَّى النَّاسُ ؟ فَقُلْنَا لَا . هُمْ يَنْتَظِرُونَكَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ . وَالنَّاسُ عُكُوفٌ فِي الْمَسْجِدِ يَنْتَظِرُونَ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِصَلَاةِ الْعِشَاءِ الْآخِرَةِ . فَأَرْسَلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى أَبِي بَكْرٍ بِأَنْ يُصَلِّيَ بِالنَّاسِ . فَأَتَاهُ الرَّسُولُ فَقَالَ إِنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَأْمُرُكَ أَنْ تُصَلِّيَ بِالنَّاسِ . فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ وَكَانَ رَجُلًا رَقِيقًا يَا عُمَرُ صَلِّ بِالنَّاسِ . فَقَالَ لَهُ عُمَرُ أَنْتَ أَحَقُّ بِذٰلِكَ . فَصَلَّى أَبُو بَكْرٍ تِلْكَ الْأَيَّامَ . وَبَاقِي الْحَدِيثِ تَقَدَّمَ .

ترجمه‌سی

عائشه رضی الله عنهادن :

شویله دیمشدر : نبی اکرم صلی الله علیه وسلم آغیرلاشدیغی زمان : « ناس نمازی قیلدیلرمی ؟ » دییه صوردی . « خیر ، یارسول الله ، سکا انتظار ایدیورلر » دیدك . « (اویله ایسه) بنم ایچون لکنه صو قویکز » دییه امر ایتدی . صو قویدق . اغتسال بویوردی . قالقمایه طاورانیرکن بایلدی . صوکرا آییلدی . (ینه) : « ناس نمازی قیلدیلرمی ؟ » دییه صوردی . « خیر ، یارسول الله ، سکا انتظار ایدیورلر » دیدك . (ینه) : بنم ایچون لکنه صو قویکز » بویوردی . اوطوروب اغتسال ایتدی .

یاخودده - ارککلرك تصفیق ایتدکارینه باقیلیرسه - بو بابده‌کی حکم شرعی هنوز لایقیله معلوملری اولمامش اولورکه بوندن طولایی اعادهٔ صلاة کندیلرینه امر اولونمامشدر . ارککلرك تصفیق ، قادینلرك تسبیح صورتیله اعلاملری سنته مخالف اولمقله برابر جائزدر .

صوکرا قالقمغه طاورانیرکن (ینه) بایيلدی. صوکرا آییلدی . (ینه) : « ناس نمازی قیلدیلرمی؟ » دیيه صوردی . « خیر، یارسول، سکا انتظار ایدیورلر » دیدك. (ینه) « بنم ایچون لکنه صو قویکز » بویوردی . (ینه) اوطوروب اغتسال ایتدی ، صوکرا قالقمغه طاوراندی . (ینه) بایيلدی . صوکرا آییلدی و : « ناس نمازی قیلدیلرمی » دیيه صوردی . « خیر ، یارسول‌الله ، سکا انتظار ایدیورلر » دیدك . (اوصیراده) ناس مسجدده نبی اکرم صلی الله علیه وسلمی یاتسی نمازینه بکله‌یوب طوریورلردی . بونك اوزرینه نبی اکرم صلی الله علیه وسلم ناسه نماز قیلدیرماسی ایچون ابوبکره (خبر) کوندردی . خبرجی ابوبکره کیدوب : « رسول‌الله صلی الله علیه‌وسلم ناسه نماز قیلدیرماکی سکا امر ایدیور » دیدی . ابوبکر ـ که یوره‌کی یوفقه بر ذات ایدی ـ (عمره) : « یا عمر ، ناسه سن قیلدیر » دیدی [١]. عمر، اوکا : « سن بوکا احقسك » جوابنی ویردی . (رسول‌الله صلی الله علیه وسلمك خسته اولدیغی) اوکونلرده نمازی ابوبکر قیلدیردی. ـ حدیثك مابعدی یوقاریده کچمشدی [٢] .

---

[١] ابوبکر الصدیق رضی الله عنهك عمر الفاروق حضرتلرینه اولان بوتکلیفی امر عالیٔ رسالتپناهی‌یه قارشی ـ حاشا ـ مخالفت قصدیله اولمایوب رقت قلبی ایله کمال تواضعندن و بوامر عالی‌بی معنای ایجابه آلمایوب ندبه حمل ایتمش اولماسندندر .

[٢] حدیثك تتمه‌سی (٣٨٧) نجی حدیثده کوردولدیکی اوزره « ثُمَّ اِنَّ النَّبِيَّ عَلَيْهِ الصَّلاٰةُ وَالسَّلاٰمُ وَجَدَ مِنْ نَفْسِهِ خِفَّةً ... الخ » قسمیدر . آنجق اولکی روایتده علیه الصلاة والسلام افندیمز حضرتلرینك قیلدیردقلری بو نمازك هانکی وقت نمازی اولدیغی تصریح ایدیلمه‌مشکن بو روایتده صلاة ظهر اولدیغی سویله‌نیور . برده اوراده اعمشه اسناد اولونان سوز بوراده ام المؤمنین حضرتلرینك سوزی اولارق نقل و روایت ایدیلیور. ام المؤمنین حضرتلری: «فَجَعَلَ اَبُو بَكْرٍ يُصَلِّي وَهُوَ يَأْتَمُّ بِصَلاٰةِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَالنَّاسُ بِصَلاٰةِ اَبِي بَكْرٍ وَالنَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَاعِدٌ = ابوبکر، نبی اکرم صلی الله علیه وسلمك، ناس‌ده ابوبکرك نمازینه اقتدا ایده‌رك آیاقده ، نبی اکرم صلی الله علیه وسلم‌ده اوطوردیغی حالده قیلدیلر » دییور. روایتك صوکنده شوزیاده واردر: راوی عبیدالله بن عبدالله دییورکه ابن عباس رضی الله عنهمانك یانینه کیردم . « رسول‌الله صلی الله علیه وسلمك مرضلری حقنده عائشه رضی الله عنهانك بکا سویله‌دیکنی سکا عرض ایده‌یم‌می ؟ » دیدم . « سویله » دیدی . اونك حدیثنی عرض ایتدم . هیچ برینی انکار ایتمه‌دی . شوقدرکه « عباس ایله برابر اولان

٣٩٨ . عَنْ عَائِشَةَ اُمِّ الْمُؤْمِنِينَ [١] قَالَتْ صَلَّى رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي بَيْتِهِ وَهُوَ شَاكٍ . فَصَلَّى جَالِساً . وَصَلَّى وَرَاءَهُ قَوْمٌ قِيَاماً . فَاَشَارَ اِلَيْهِمْ اَنِ اجْلِسُوا. فَلَمَّا انْصَرَفَ قَالَ اِنَّمَا جُعِلَ الْاِمَامُ لِيُؤْتَمَّ بِهِ. فَاِذَا رَكَعَ فَارْكَعُوا.

اوایکنجی کیمسه‌نك اسمنی سکا سویله‌دیمی » دیدی. « خیر » دیدم . « ایشته او ، علی بن ابی طالب رضی الله عنهدر » دیدی .

بوحدیث ایله قاعد معذورك کندی کبی قاعد معذور اولانلرده، قائم اولانلرده‌ده امامتنك صحیح اولدیغنه استدلال اولونمشدر . قول مشهورینه کوره مالك بوکا مخالف اولوب بونی نبی اکرم صلی الله علیه‌وسلمه خاص عد ایتمشدر. محمد بن الحسن شیبانی‌ده اوقولی اختیار ایدوب فضله اولارق جابر جعفی‌نك شعبی‌دن مرفوعاً روایت ایتدیکی « لاَ يَؤُمَّنَّ اَحَدٌ بَعْدِي جَالِساً = صاقین هیچ کیمسه بندن صوکرا اوطوردیغی حالده امامت ایتمه‌سون » حدیثی ایله‌ده احتجاج ایله‌مشدر . بو جابر جعفی ضعیف راویلردن اولدیغی ، حدیثده مرسل کبی کوروندیکی ایچون ثابت اولان صحیحلره قارشی حجت اولارق قائم اولماز دییه رد اولونمشدر. بعضلری ایسه : « صحیح اولسه‌ده ینه عدم جواز دعواسنه حجت اولاماز. زیرا صاقین بوندن صوکرا هیچ کیمسه اوطورمش اولانه امامت ایتمه‌سون معناسنی افاده ایدرکه اونلرك بوسبوتون خلاف مقصودلریدر » دیمشلردر. ابوحنیفه ، ابویوسف ، شافعی ، اوزاعی ، دیکر روایته نظراً مالك هپ قائمك قاعد آرقاسنده نماز قیلماسنی تجویز ایتمشلر و بوراده‌کی حدیث عائشه ایله احتجاج ایله‌مشلردر. زیرا بوحدیث علیه الصلاة والسلام افندیمزك امام اولدقلری آخر صلواتدر. بونده کندیلری قاعداً ، جماعت قائماً قیلمشلر ، حاضر اولانلره « اوطوروب قیلکز» دییه فرمانده بویورمامشلردر . بوندن طولایی عمل بونك اوزرینه اولمق اقتضا ایدر. (١٤٩، ٢٩٢ ، ٢٩٣ ، ٣٩٤ ، ٣٩٥ نجی حدیثلرده مراجعت) .

[١] بو حدیث شریف ، تجریده : « وَعَنْهَا رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا حَدِيثُ صَلاٰةِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي بَيْتِهِ وَهُوَ شَاكٍ . تَقَدَّمَ . وَفِي هٰذِهِ الرِّوَايَةِ قَالَ وَاِذَا صَلَّى جَالِساً فَصَلُّوا جُلُوساً = ینه عائشه رضی الله عنهانك نبی اکرم صلی الله علیه وسلمك خانهٔ سعادتلرنده خسته ایکن قیلدیردقلری نمازه دائر اولان حدیثی‌که اولجه کچمشدی . بو روایته نظراً علیه الصلاة والسلام افندیمز حضرتلری : « امام اوطوردیغی حالده نماز قیلاجق اولورسه سزده اوطوروب قیلکز » بویورمشلردر صورتنده سوق ایدیلمشدر . بوحدیث شریف اولجه کتابه درج ایدیلمه‌مش اولدیغندن مصنف بوخصوصده یاکیلمش دیمك اولیور . بناءً علیه حدیثی بخاریدن عیناً آلمق جهتی ترجیح ایدیلمشدر .

وَاِذَا رَفَعَ فَارْفَعُوا . وَاِذَا قَالَ سَمِعَ اللّٰهُ لِمَنْ حَمِدَهُ فَقُولُوا رَبَّنَا لَكَ [١] الْحَمْدُ . وَاِذَا صَلّٰى جَالِساً فَصَلُّوا جُلُوساً اَجْمَعُونَ [٢] .

ترجمه‌سی

(يته) ام‌المؤمنين عائشه رضى‌الله عنهادن :

شويله ديمشدر : رسول‌الله صلى‌الله عليه وسلم خسته اولديغى [٣] حالده خانهٔ سعادتده [٤] (بردفعه) نمازقيلديردى ايدى . (بو) نمازى (كنديسى) اوطوراراق ، برطاقيم كيمسه‌لرده آرقاسنده آياقده قيلديلر [٥]. اونلره : « اوطوركز » ديه

[١] بعض رواياتده واو ايله « وَلَكَ الْحَمْدُ » . بخارينك ديكر روايتنده ايسه « اَللّٰهُمَّ رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ » ديه نقل ايديلمشدر .

[٢] بو « اَجْمَعُونَ » ، ياخود بعض نسخه‌لره كوره «اَجْمَعِينَ» لفظى ام‌المؤمنين ايله ابوهريره رضى‌الله عنهما روايتلرنده واردر . رواياتك هپسنده يوقدر .

[٣] بو ، اولكى حديثلرده موضوع بحث اولان صوك مرض دكلدر . حُمَيْدى‌نك - بخارينك روايتنه نظراً - تصريح ايتديكى كبى بو اسكى خسته‌لقلريدركه اوندن صوكرا اعلاى عليينه پرواز بويورمازدن اولجه بر دها قاعداً نماز قيلديرمشلر وجماعت قياماً اقتدا ايتدكلرى حالده قعودى فرمان بويورمشلردر. اولكى مرضلرنده شكايتلرينك سببى انس ايله جابر رضى‌الله عنهمادن كلن روايتده تصريح ايديلمشدر . بردفعه اسب‌سوار ايكن برخرما آغاجنك كوكده‌سنه چارپوب آتدن دوشمشلردركه بوندنده وجود عاليلرينك صاغ طرفى بره‌لنمش ، - جابرك روايتنده‌كى صراحته كوره - قدم مباركلرى‌ده ياريلمشدى . بوندن طولايى مسجد شريفه چيقامادقلرى كبى نمازى قاعداً قيلمقده مضطر قالمشلردى .

[٤] سنن ابى داود ايله صحيح ابن‌خزيمه‌ده ابوسفيانك جابررضى‌الله عنهدن روايتنده‌بيان ايديلديكى‌اوزره بونماز حجرهٔ عائشه‌ده‌كى مَشْرُبه ده يعنى شهنشين‌ده قيلنمشدى‌كه بوشهنشين يوكسكجه‌اولديغى ايچون جماعتله نمازقيلديغى‌تقديرده امامك‌مقامى جماعتدن يوكسك‌دوشيوردى. آكلاشيلان عليه‌الصلاة والسلام افنديمز حضرتلرى او كونلرده عارضهٔ بدنيه‌لرى طولاييسيله برقاچ كون مسجد شريفه چيقامامشلر وخانهٔ سعادتلرنده كيملر حضور عاليلرنده بولونورسه يالكز اونلره قيلديرمشلردى . بومدت ظرفنده مسجد شريفده نماز قيلديرمق ايچون كيمى استخلاف بويوردقلرى حقنده روايت يوقدر .

[٥] انس ايله جابر بن‌عبدالله رضى‌الله عنهم روايتلرنده بوخسته‌لق اثناسنده عيادت‌ايچون خانهٔ سعادته كيديلديكى ذكر ايديلمكده‌در . اثناى زيارتده نماز وقتى اولنجه عليه‌الصلاة والسلام افنديمز حضرتلرى امام اولوب نماز قيلديرمشلر . آنجق انس روايتنده ام‌المؤمنين

اشارت‌بويوردى . نمازدن چيقديغنده بويوردى‌كه امام ، كنديسنه اويولسون ديه امام ايديلير [١]. اويله اولنجه او، ركوعه واردينى وقت ركوعه واركز. (باشنى) قالديرديغى‌وقت‌ده سز (باشكزى) قالديريكز. سَمِعَ اللّٰهُ لِمَنْ حَمِدَهُ [٢] ديديكى وقت رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ [٣] دييكز . اوطورديغى حالده قيلديغى وقت هپ اوطوراراق قيلكز [٤] .

حضرتلرينك روايتنه مخالف اولاراق « رسول‌الله صلى‌الله‌عليه وسلم قاعداً قيليورلردى . بزده آرقالرنده قاعداً قيلدق » دينيليور . جابر روايتنده ايسه : « عيادتلرينه كيتدك . عائشه‌نك شهنشينى ايچنده اوطوردقلرى يرده تسبيح يعنى صلاة تطوع ايله مشغول بولدق . بز قائماً اقتدا ايتدك . بوفعلمزدن طولايى سكوت‌بويورديلر. صوكرا بردها عيادته كيتدك . بودفعه فرضى اوطوراراق قيلديلر . بزده آرقالرنده قائماً اقتدا ايتدك . بزه اشارت بويورديلرده اوطوردق . نمازى اتمام ايتدكدن صوكرا اِذَا صَلَّى الْاِمَامُ جَالِساً فَصَلُّوا جُلُوساً . فَاِذَا صَلّٰى قَائِماً فَصَلُّوا قِيَاماً . وَلَا تَفْعَلُوا كَمَا يَفْعَلُ اَهْلُ فَارِسَ بِعُظَمَائِهَا يعنى امام اوطورديغى يرده قيلارسه سزده اوطوراراق قيلكز . آياقده نماز قيلارسه سزده آياقده قيلكزده‌اهل‌فارسك (عجملرك) بويوكلرينه ياپدقلرى كبى ياپمايكز بويورديلر » دينيلمكده‌دركه بوندن بيت عائشه‌ده قيلينان جماعت نمازلرينك متعدد اولديغى آكلاشيلديغى كبى طرف عالئ نبويدن صلاة تطوع ايله فرض نماز آراسنده بو خصوصده فرق كوزه‌ديلمش اولديغى‌ده منفهم اوليور . جابرك بوحديثى عائشه ايله انس روايتلرى بيننده‌كى تباين ظاهرى‌يى‌ده ازاله ايدر. كورولويوركه انس رضى‌الله‌عنه ايكنجى عيادتده حاضراولوب بونده‌ده صحابهٔ كرام‌ابتداى امرده نمازده قائم ايكن اشارت‌نبويه‌اوزرينه اوطورمش اولدقلرى ايچون حضرت ام‌المؤمنين بدايت حالى ، انس ايسه نتيجه ومآلى نقل ايتمش اوليور ديمكدر . يوقسه ابتداى امرده قاعداً اقتدا ايتمش اولايديلر نمازدن صوكراكى تنبيه رسالتپناهى‌يه هيچ احتياج قالمايه‌جقدى.

[١] بخارينك ابوهريره رضى‌الله عنهدن روايتنده بوراده : « فَلَا تَخْتَلِفُوا عَلَيْهِ = اوكا ، يعنى امامه مخالف ايش كورمه‌يكز » زياده‌سى واردر .

[٢] مآل عاليسى : الله جل وعلا حضرتلرى كنديسنه حمد ايده‌نك حمدينى ايشيدوب قبول ايتدى . اه .

[٣] مآل عاليسى : اى ربمز ، حمد سكامخصوصدر. اه. واوايله برابر « وَلَكَ الْحَمْدُ » روايتنه نظراً : « يارب ، بز سكا اطاعت ايتدك ، يارب عبادتمزى قبول ايت ، اطاعتمزدن وسكا نيازمزدن طولايى‌ده سكا حمد اولسون » ديمك اولور .

[٤] بوحديثدن بعض مسائل فقهيه استنباط اولونمشدر :

١ — قائملرك قاعده اقتداسى صحيحدر. واقعا يالكز بوحديثه باقيلاجق اولورسه قائمك قائمه ، قاعدك‌قاعده اقتداسى واجب كبى كورونورسه‌ده اولكى حديث‌ايله برلكده نظرملاحظه‌يه

٣٩٩. عَنِ الْبَرَاءِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا قَالَ سَمِعَ اللّٰهُ لِمَنْ حَمِدَهُ لَمْ يَحْنِ اَحَدٌ مِنَّا ظَهْرَهُ حَتّٰى يَقَعَ [١] النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَاجِداً . ثُمَّ نَقَعُ سُجُوداً بَعْدَهُ .

ترجمه‌سی

براء بن عازب رضی الله عنهمادن :

شویله دیمشدر [٢] : رسول الله صلی الله علیه وسلم « سَمِعَ اللّٰهُ لِمَنْ حَمِدَهُ » دیدیکنده نبی اکرم صلی الله علیه وسلم سجده‌یه وارمادقجه هیچ بریمز (سجده‌یه وارمق ایچون) بلزی بوکمزدك. بزاوندن صوکرا (واوكا تبعاً) سجوده واریردق[٣].

آلیندیغی تقدیرده بووجوبك استحبابه منقلب اولاجغی تبین ایدر. وقائمك قاعده اقتداسی صحیح اولمش اولور. ٢ — بوتون افعالنده امامه متابعت واجبدر. مقتدی رکوع وسجودده وسائر افعال صلاتده امامنه سابق اولاماز. مسلمك ابوهریره روایتنده : « لَاتُبَادِرُوا الْإِمَامَ . إِذَا كَبَّرَ فَكَبِّرُوا = امامدن اول طاورانمایکز. تکبیری ، اوتکبیر آلدیغی وقت آلکز » بویورولمشدر . بو حدیث ، ابو داودده : « وَلَاتَرْكَعُوا حَتّٰى يَرْكَعَ وَلَاتَسْجُدُوا حَتّٰى يَسْجُدَ = اورکوع ایتمه‌دکجه رکوعه ، اوسجده ایتمه‌دکجه سجده‌یه وارمایکز» زیاده‌سی‌ده واردر. ابن مسعود رضی الله عنهك: « نه رکوعده ، نه سجودده امامکزدن اول طاورانمایکز. بریکز ، امام هنوز سجده‌ده ایکن باشنی قالدیریرسه همان دونوب باشنی قالدیردیغی زمان قدر سجده‌ده طورسون ، صوکرا امامه تابع اولسون » دیدیکنی‌ده بخاری تعلیقاً روایت ایدیور. ٣ — ابو حنیفه حدیثده‌کی تقسیمه باقارق امامك وظیفه‌سی تسمیع ، مأمومك وظیفه‌سی‌ده تحمیددر دیر . مالك وبر روایته کوره احمد ابن حنبل‌ده بورأیده‌درلر . ابویوسف ، محمد بن الحسن ، شافعی ، دیکر روایتده احمد ابن حنبل ، امام هم تسمیع ، هم تحمید ایدردیرلر. مأمومه کلنجه حنفیه‌یه کوره ـ دەمین دینیلدیکی کبی ـ اویالکز تحمید ایله مکلفدر. شافعی ایله مالکه کوره ایسه ایکیسنی جمع ایدر .

[١] بر روایتده : « حَتّٰى يَضَعَ جَبْهَتَهُ عَلَى الْاَرْضِ = مبارك جبهه‌سنی یره قویمادقجه » دینیلمشدر .

[٢] طبرانی روایتنه کوره بوحدیثی براء بن عازب رضی الله عنهمادن روایت ایدن عبدالله بن یزید رضی الله عنهما کوفه‌ده نمازقیلدیریرکن دها باشنی یره قویمادن خلق باشلرینی یره قور وهنوز او طوغرولمادن اونلر طوغرولورلردی . اوده بوفعللرینی تقبیحاً بوحدیثی کندیلرینه روایت ایتمشدر .

[٣] بوندن امامك افعالنه متابعتك واجب اولدیغی استدلال اولونور. ابن الجوزی بوندن

٤٠٠. عَنْ اَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اَمَا يَخْشٰى اَحَدُكُمْ اَوْ اَلَا يَخْشٰى [١] اَحَدُكُمْ إِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ قَبْلَ الْإِمَامِ اَنْ يَجْعَلَ اللّٰهُ رَأْسَهُ رَأْسَ حِمَارٍ ؟ اَوْ يَجْعَلَ اللّٰهُ صُورَتَهُ صُورَةَ حِمَارٍ ؟

ترجمه‌سی

ابو هریره رضی الله عنهدن :

شویله دیمشدر : نبی اکرم صلی الله علیه وسلم بویوردی که امامدن اوّل باشنی (سجده‌دن) قالدیران هرهانکیکز ، عجبا شوندن قورقمازمی که الله تعالی باشنی اشك باشنه ـ یاخود صورتنی ، اشك صورتنه [٢] ـ چویرسون ؟ [٣].

مأموم اولان کیمسه امام بر رکنی اتمام ایتمه‌دکجه او رکنه شروع ایدەمز معناسنی چیقارمش ایسه‌ده جمهوره مخالفت ایتمش . زیرا بوتقدیرده امامه متابعت متصور دکلدر . هرحالده راوی رضی الله عنهك مقصدی رسول الله صلی الله علیه وسلم سجده‌یه واردقدن صوکرا وسجده‌دن قالقمادن سجده‌یه ایندرك دیمکدر . الفاظ مختلفه ایله وارد اولان روایات عدیده‌نك کافه‌سی‌ده بومعنایی مشعردر . هرحالده مقصد متابعتی تعریفدر . وامامدن اول هیچ بر رکنه شروعك جائز اولمادیغنی آکلاتمقده‌در .

[١] برنسخه‌ده « اَمَا » ، دیکرنده « اَلَا » ، دها باشقه‌سنده « اَوَلَا » . بوشك ، ابوهریره رضی الله عنهدندر .

[٢] بوشك ، شعبه‌دندر . مع هذا دیکر روایاتده « وجه » لفظی ایله‌ده مرویدر . جنابتی ایشله‌ین باشك تحولی سویله‌مك ایله صورتك ، یاخود یوزك تحولی سویله‌مك معنای واحده راجعدر.

[٣] دارقطنی ابوهریره رضی الله عنهدن : « اَلَّذِي يَرْفَعُ رَأْسَهُ قَبْلَ الْإِمَامِ وَيَخْفِضُهُ قَبْلَ الْإِمَامِ فَإِنَّمَا نَاصِيَتُهُ بِيَدِ شَيْطَانٍ = امامدن اول باشنی قالدیران ، امامدن اول باشنی ایندیرن (یره قویان) کیمسه‌نك ناصیه‌سی آنجق شیطان ألنده بولونور » حدیثنی روایت ایتدیکی کبی طبرانی‌ده آتیده‌کی حدیثی « اوسط » نده ابوسعید خدری رضی الله عنهدن روایت ایدیور: بری نبی اکرم صلی الله علیه وسلمك آردنده نمازقیلدی . امام المتقین افندیمزدن اول رکوعه واروب رکوعدن باشنی قالدیرمغه باشلادی . نبی علیه الصلاة والسلام افندیمز نمازی بیتیردکدن صوکرا : « بونی یاپان کیم ایدی ؟ » دیه صوردیلر. اوکیمسه : « بنم ، یارسول الله » دیدی. بونك اوزرینه: « اِتَّقُوا خِدَاجَ الصَّلَاةِ . إِذَا رَكَعَ الْإِمَامُ فَارْكَعُوا وَإِذَا رَفَعَ فَارْفَعُوا = نمازك کودوك اولاسندن اتقا ایدیکز. امام رکوعه واردیغنده رکوعه واریکز. باشنی قالدیردیغنده باشکزی قالدیریکز » بویوردیلر .

بوحدیث شریف امامدن اول طاورانانلر حقنده وعید شدیدی متضمندر . ابن مسعود

٤٠١ . عَنْ اَنَسٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِىِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اَسْمَعُوا وَاَطِيعُوا وَاِنِ اسْتُعْمِلَ عَلَيْكُمْ حَبَشِىٌّ كَاَنَّ رَأْسَهُ زَبِيبَةٌ .

رضى الله عنه امامندن اوّل طاورانان بر مقتدى يه باقش‌ده صوكرا كنديسنه : « لَاوَحْدَكَ صَلَّيْتَ وَلَا بِاِمَامِكَ اَقْتَدَيْتَ = سن نه يالكز قيلدك ، نه امامكه اقتدا ايتدك » ديمش . ابن عمر رضى الله عنهماده بويله بريسنه نمازى اعاده ايتديرمشدر . جمهور ايسه بويله يابمغه اثم ترتب ايده‌جكنه قائل اولمقله برابر اعاده طرفنده دكلردر . ابن عمر رضى الله عنهمايه بو خصوصده اهل ظاهر ايله برروايته كوره احمد ابن حنبل متابعت ايدرلر. چونكه اونلرنهى فسادى اقتضا ايدر ديرلر . احمد ابن حنبل بويله اولان كيمسه‌نك نمازى اولمش اولايدى حقنده ثواب اميد ايديلير ، عقابه كرفتار اولماسندن قورقولمازدى ديور .

امامنه متابعت ايتمه‌ينك صورتى اشك صورتنه تحول ايتمه‌سى مجازيدر . بويله‌اولان كيمسه اقتدايه نيت ايتمشكن اقتدا ايتميور وعدم اقتداسيله برابر كنديني مقتدى بيله‌جك قدر اشككك كوستريور . كلام عالئ نبوى ، اشك سيرتنى اختيار ايدن بو آدملره ياقيشان صورت اشك صورتيدركبى برتوبيخ وتحذيرى متضمن اولمش اوليور . مع‌هذا بوحديثك باشقه طريقدن : «اَنْ يُحَوِّلَ رَأْسَهُ رَأْسَ كَلْبٍ = ... باشنى كوپك باشنه تحويل ايتمه‌سندن قورقمازمى؟ » طرزنده روايت ايديلمش اولماسنه وابن مسعود رضى الله عنهك : « مَا يَأْمَنُ الَّذِى يَرْفَعُ رَأْسَهُ قَبْلَ الْاِمَامِ اَنْ يَعُودَ رَأْسُهُ رَأْسَ كَلْبٍ . وَلَيَنْتَهِيَنَّ اَقْوَامٌ يَرْفَعُونَ اَبْصَارَهُمْ اِلَى السَّمَاءِ اَوْ لَتُخْطَفَنَّ اَبْصَارُهُمْ = امامدن اول باشنى سجده‌دن (ياخود ركوعدن) قالديران كيمسه، باشنك كوپك باشنه تحول ايتمه‌يه‌جكندن امين اولاماز . برده نمازده كوزلرينى سمايه طوغرو قالديران حريفلر يابوندن واز كچسونلر ، ياخود نور بصرلرينك آلينماسنه منتظر اولسونلر » سوزينه باقان بعض علما حديثى معناى مجازى‌يه حمل ايتمه‌يوب مسخك بالفعل وقوعندن قورقولور ديرلر. معناى مجازى‌يه كيدنلر مسخك امت محمد حقنده جائز الوقوع اولماديغنه وامت محمديه‌نك مسخدن مأمون اولديغنه استناد ايدرلر . حال بوكه عائشه رضى الله عنهانك ابن ماجه‌ده‌كى حديث مرفوعنده : « يَكُونُ فِى آخِرِ هٰذِهِ الْاُمَّةِ خَسْفٌ وَمَسْخٌ وَقَذْفٌ = بوامتك الك صوك كلنلرنده خسف‌ده ، مسخ‌ده ، قذف‌ده اولاجقدر » بويورولمشدر . خسف يرك آچيلوب اوزرنده‌كيلرى يوتماسى ، مسخ انسانك حيوان صورتنه تحولى ، قذف‌ده كوك يوزندن طاش ياغماسى ديمكدر. بوحديثى على ، ابوهريره ، عمران بن حصين رضى الله عنهم‌ده روايت ايتمشلردر. بومعناده كتب مختلفه‌ده دها برچوق احاديث وارسه‌ده سندلرى اوقدر قوى دكلدر .

ترجمه‌سى

انس رضى الله عنهدن نبى اكرم صلى الله عليه وسلمك : « اوزركزه باشى قورو (قاره) اوزوم‌دانه‌سى كبى اولان بر (عبد) حبشى‌ده [١] عامل [٢] نصب ايديلمش اولسه اونى ديكله‌يكز واطاعت ايديكز [٣] » بويوردقلرى (سند متصل ايله)

---

[١] وجه شبه صاچلرينك قاره ، قيويرجيق ، قيصه وباشنك كوچوك اولماسى كبى شيلردر.

[٢] عامل - بويوك ، كوچوك - بر يرى اداره‌يه طرف حكومتدن نصب ايديلن والى واميره اطلاق اولونور .

[٣] بو حديثك نماز ايله مناسبتى كنديسنه عمل يعنى مأموريت تفويض اولونان امير ، والى كبى كيمسه‌لرك نمازلرده امام اولملرى سنت سنيه اقتضاسى اولماسيدر. عبدك امارت وولايتى صحيح اولنجه آرقه‌سنده نماز قيلمق‌ده صحيح اولمق لازم كلير . بوحديثى بخارى عبد ايله مولانك ، ولد زنانك ، اعرابينك ، حد بلوغه وارمامش چوجوغك امامتلرى حقنده‌كى بابده ذكرايدوب بونلرك : « يَؤُمُّهُمْ اَقْرَؤُهُمْ لِكِتَابِ اللّٰهِ = جماعته كتاب اللهى الك چوق بيله‌يوب اوقويان كيم‌ايسه اوامام اولور » حديث شريفيله استدلال وام المؤمنين عائشه رضى الله عنهانك ، كوله‌سى ابوعمرو ذكوان هنوزچوجوقكن اوكارمضانده مصحف آچديروب آرقاسنده نماز قيلديغنى مثال اولارق ايراد ايدر . بخارى بومثال ايله هم عبدك ، هم چوجوغك صحت امامتلرينه ، هم‌ده يوزندن ومصحفدن اوقومقله نمازك صحتنه اشارت ايتمش اوليور. انس بن مالك رضى الله عنه‌ده نمازقيلاركن آرقاسنده ، ألنده مصحف، برچوجوق طوروب قراءتى ديكار ويا كيلديكى يرده همان مصحفى قارشيسنه كتيروب فتح ايدرمش .

مصحفدن اوقومقله نمازقيلمغه ابن سيرين ، حسن بصرى، حكم ، عطا دخى قائل اولمشلردر. مالك، يالكز بونى قيام رمضانده تجويز ايتمشدر. ابراهيم نخعى، سعيد بن المسيب ، شعبى ، ديكر روايتده حسن بصرى ، سليمان بن حنظله ، مجاهد بن جبير ، حماد وقتاده ايسه جائز كورمزلر. ابوحنيفه ، شافعى ، احمد ابن حنبل‌ده بوجمله‌دندرلر. چونكه مصحفدن اوقومق عمل كثيردر. عمل كثير ايسه نمازى افساد ايدر . ابويوسف ايله محمد بن الحسن الشيبانى‌يه كوره جائزدر . چونكه مصحفه نظر ايتمك‌ده عبادتدر . يالكز نصارايه تشبه طولاييسيله بونى مع الكراهه تجويز ايديورلر .

عبدك ، ولد زنانك ، اعرابينك امامتلرى جمهوره كوره صحيحدر . يالكز امام مالك : « عبد اولان احراره امام اولاماز. شوقدركه احرار ايچنده قارئ بولونمازسه جمعه‌دن ماعدا نمازلرده عبده اقتدا ايديله‌بيلير . چونكه جمعه عبده واجب دكلدر » دير . عائشه رضى الله عنها ولد زنانك امامتنده بأس كورمه‌مش، حتى : « ابوينك كناهندن اوكا برشى يوق » ديرمش . عمر بن عبدالعزيز ايله مجاهد ومالك ، امام راتب اولماسنى مكروه كورمشلردر . سببى‌ده عليهنده سوز سويله‌نير مقوله‌دن اولديغى ايچون اونك يوزندن خلقك كناهه كيرمه‌سيدر. امام شافعى: « باباسى معلوم اولماميان كيمسه‌يى امام نصب ايتمك ايستمم » ديمش . حنفيه ايسه عبدك‌ده ،

روایت اولونیور [١] .

٤٠٢ . عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ يُصَلُّونَ لَكُمْ . فَاِنْ اَصَابُوا فَلَكُمْ وَلَهُمْ . وَاِنْ اَخْطَؤُا فَلَكُمْ وَعَلَيْهِمْ .

ترجمه‌سی

ابوهریره رضی الله عنهدن :

شویله دیمشدر : رسول الله صلی الله علیه وسلم بویوردی که (امامل) [٢] سزك

ولد زمانك‌ده امامتلرنی - استخفاف ناسه هدف اولدقلری ایچون - مکروه کوردیلر. لکن بونلردن بری امامته کچدیکی آرقاسنده قیلینه‌بیلیردیرلر. اعرابینك امامتنی ابوحنیفه مع الکراهه جائز کورنلردندر. چونکه اعراب علی الاکثر جاهل اولورلر. ثورینك ، شافعینك ، اسحاقك‌ده قوللری بودر . ابن مسعود رضی الله عنه اعرابی آرقاسنده نماز قیلمشدر . صبی ممیزك امامتنی بخاری کبی شافعی ده تجویز ایدر. حسن بصریدن‌ده مروی اولان قول بودر . آنجق صبی ممیزك جمعه‌یه امامتی حقنده شافعیدن منقول اولان قول ایکیدر . ابو حنیفه ایله احمد واسحاق ایسه صبی آرقاسنده فرض قیلینماسنی جائز کورمزلر . نفلك قیلینماسنده‌ده ابوحنیفه‌دن ایکی روایت واردر . داود ظاهری ، شعبی ، مجاهد ، عمر بن عبدالعزیز ایله عطایه کلنجه بونلر مطلقا صحیح اولماز دیمشلردر. صبینك امامتنی تجویز ایتمه‌ینلر ابن عباس رضی الله عنهمادن مروی: « لَا يَؤُمُّ الْغُلَامُ حَتّٰى يَحْتَلِمَ = چوجوق ، بلوغه ایرمه‌دکجه امام اولماز » اثرینه وابن مسعود رضی الله عنهك : « لَا يَؤُمُّ الْغُلَامُ حَتّٰى يَجِبَ عَلَيْهِ الْحُدُودُ = چوجوق ، اوزرینه حدود واجب اولاجق سنه کلمه‌دکجه امام اولماز » سوزینه تمسك ایدرلر .

[١] بو کلام عالئ نبوینك ابوذر رضی الله عنهه سویلندیکنی بر آز دها آشاغیده بخاری انس رضی الله عنهدن روایت ایدیور .

[٢] علی الاطلاق نماز قیلدیران امامل معناسنه اولدیغی کبی ولاة وامرا معناسنه‌ده کلیر. زیرا نماز قیلدیرمق اصل اونلرك وظیفه‌سیدر. نه سنن دارقطنی‌ده تخریج وابوهریره رضی الله عنهدن روایت ایدیلن : « سَيَلِيكُمْ بَعْدِى وُلَاةٌ فَاسْمَعُوا وَاَطِيعُوا فِيمَا وَافَقَ الْحَقَّ وَصَلُّوا وَرَاءَهُمْ . فَاِنْ اَحْسَنُوا فَلَهُمْ وَاِنْ اَسَاؤُا فَعَلَيْهِمْ = بندن صوکرا برطاقیم ولاة سزك ایشلرکزی درعهده ایده‌جکلردر . ایشته اونلرك حقه موافق اولان خصوصاتده سوزلرینی دیکله‌یکز واطاعت ایدیکز. آرقالرنده‌ده نماز قیلیکز. اکر ایی طاورانیرلرسه کندیلرینه‌در. یوق اکر فنا طاورانیرلرسه علیهلرینه‌در » حدیث شریفی ائمه‌دن مراد خلفا وسلاطین وولاة وامرا اولدیغی ظننی تقویه ایدر .

ایچون نماز قیلارلر . اکر اصابت ایدرلرسه [١] هم سزلره ، هم اونلره (نمازثوابی

[١] اصابتك معناسی الك قوتلی قوله کوره نمازی اکسیکسز قیلمقدر. ابوهریره رضی الله عنهك ابن حبان روایتنه کوره بو حدیثه : « يَكُونُ اَقْوَامٌ يُصَلُّونَ الصَّلٰوةَ فَاِنْ اَتَمُّوا فَلَكُمْ وَلَهُمْ .. » دیه باشلاماسی ، حاكمك ، « مستدرك » نده عقبة بن عامر رضی الله عنهدن : « مَنْ اَمَّ النَّاسَ فَاَتَمَّ (وَفِى نُسْخَةٍ) فَاَصَابَ فَالصَّلٰوةُ لَهُ وَلَهُمْ . وَمَنِ انْتَقَصَ مِنْ ذٰلِكَ شَيْئًا فَعَلَيْهِ وَلَا عَلَيْهِمْ = هرکیم ناسه امام اولوب نمازی تمام قیلار (برنسخه‌یه کوره اصابت ایدر)سه او نمازك ثوابی هم اوکا ، هم اونلره‌در . هرکیم‌ده او نمازدن برشی اکسیلتیرسه عقابی اوکادر، اونلره دکلدر » حدیثی وعبدالله بن وهبك « مسند » نده ابو شریح خزاعی رضی الله عنهدن : « اَلْاِمَامُ جُنَّةٌ . فَاِنْ اَتَمَّ فَلَكُمْ وَلَهُ . وَاِنْ نَقَصَ فَعَلَيْهِ النُّقْصَانُ وَلَكُمُ التَّمَامُ = امام ، قالقان وسپردر . اکر نمازی تمام قیلارسه ثوابی هم سزه ، هم اوکادر . اکر اکسیك قیلارسه نقصانك عقابی اوکا ، نمازك تماملانمش اولماسی ثوابی‌ده سزه راجع اولمش اولور » حدیثی روایت ، کذلك حاكمك « مستدرك » ده « مسلم شرطی اوزره صحیحدر » دیه‌رك سهل بن سعد رضی الله عنهدن : « اَلْاِمَامُ ضَامِنٌ . فَاِنْ اَحْسَنَ فَلَهُ وَلَهُمْ . وَاِنْ اَسَاءَ فَعَلَيْهِ لَا عَلَيْهِمْ = امام ضامندر ، یعنی مقتدینك نمازی امامك نمازی ضمننه داخلدر . اکر ایی قیلارسه ثوابی هم اوکا ، هم اونلره‌در . فنا قیلارسه عقابی اوکادر ، اونلره دکلدر » حدیثنی تخریج ایتمه‌لری بو معناده‌کی اصابته دلیلدر .

بعضیلری اصابتدن مراد وقته اصابت ایتمك یعنی نمازی وقتنده قیلمقدر دیمشلردر . بنو امیه خلفا وولاتی نمازلری وقتلرندن پك صوکرایه تأخیر ایدرلردی . بو مناسبتسزلك اولجه طرف عالئ رسالتپناهیدن معجزه اولارق اخبار واویله زمانلرده نه یاپمق لازم کله‌جکی تعلیم بویورولمشدر . سنن ابی داودده ابوهریره ایله قبیصة بن وقاص رضی الله عنهمادن مروی : « يَكُونُ عَلَيْكُمْ اُمَرَاءُ مِنْ بَعْدِى يُؤَخِّرُونَ الصَّلٰوةَ وَهِىَ عَلَيْهِمْ . فَصَلُّوا مَعَهُمْ مَا صَلَّوْا الْقِبْلَةَ = بندن صوکرا باشکزه برطاقیم امرا کله‌جکدرکه نمازی وقتندن صوکرایه براقیرلر. بونك کناهی اونلره‌در . اونلر قبله‌یه قارشی نماز قیلدقجه آرقالرنده نماز قیلیکز » حدیثی ایله نسائی وابن ماجه‌ده عبدالله بن مسعود رضی الله عنهدن مروی : « سَتُدْرِكُونَ اَقْوَامًا يُصَلُّونَ الصَّلٰوةَ لِغَيْرِ وَقْتِهَا . فَاِذَا اَدْرَكْتُمُوهُمْ فَصَلُّوا فِى بُيُوتِكُمْ لِلْوَقْتِ الَّذِى تَعْرِفُونَ . ثُمَّ صَلُّوا مَعَهُمْ وَاجْعَلُوهَا سُبْحَةً = برطاقیم ولاته یتیشه‌جکسکزکه اونلر نمازی وقتك خارجنده قیلارلر . اونلره یتیشدیککزده نمازلری اولرکزده بیلدیککز وقتلرده قیلدقدن

وار) در . اکر خطا ایدرلر(، اصابت ایتمزلر)سه [۱] سزلر ایچون ثواب ، اونلر ایچون عقاب واردر [۲] .

صوکرا اونلره اقتدا ایدیکز. و (اونلرله برابر) صوکرا قیلدیغکز نمازی نافله اعتبار ایدیکز » حدیثلری بوقبیلدندر. ابوهریره ایله قبیصه حدیثنی ابوذر ایله ثوبان رضی الله عنهم ده روایت ایتمشلردر.

بعض شرّاح ده اصابتی ارکان وشرائط وسنن صلاتده اصابت معناسنه آلمشلردرکه برنجی معنایه قریبدر .

[۱] بورادهکی خطا عمد مقابلی اولان خطا دیمك دکلدر . چونکه من غیر تعمد واقع اولان نقصك کناهی یوقدر. اصابت مقابلی اولان خطادر . اونك ایچون « اصابت ایتمزلرسه » لفظلری تفسیر اولارق قوس ایچنه آلینمشدر . بوتقدیرده معناسی : « نمازی اکسیك ، یاخود وقتندن تأخر ایتمش، یاخود ارکان وشرائط وسننجه کمالدن عاری اولارق قیلدیریرلرسه » دیمك اولور. بعض علما : « اِنْ اَخْطَؤُا فَلَكُمْ » ه «خطا ایدرلرسه سزلر ایچون ثواب واردر» معناسنی ویرمهیوب « خطا ایدرلرسه سزلر ایچون أولرکزده وقتنده نماز قیلمق واردر » معناسنی ویرمشلردر . بونی سلفدن بر چوق ذوات یاپارلردی . نیتهکیم حجّاج عرفهده نمازی تأخیر ایدنجه ابن عمر رضی الله عنهما چادرنده نمازی قیلوب وقفهیه باشلامش وبوندن طولایی کندیسنی حجّاج حبس ایتمشدر. اکابر تابعیندن ابو وائل ده حجّاجك جمعه نمازینی وقتندن صوکرایه براقماسندن طولایی هرکسه أولرنده نماز قیلوب صوکرا حجّاجك آرقاسنده تطوعاً نماز قیلمالرینی توصیه ایدردی . زیاده قارشی مسروق ده بونی یاپمشدر . ولیدك کوننده عطا ایله مکحول وسعید بن جبیر ده نمازلری یرلرنده قیلوب صوکرا ولید ایله برابر قیلارلرمش .

[۲] بو حدیث شریف امامك تقصیرندن طولایی مقتدی یه برشی ترتب ایتمهیه جکنه دلیل اتخاذ ایدیلمشدر . امامك بعض اموردهخطاسی، مصیب اولان مأمومك صحت صلاتنه مؤثر اولماز. مثلا امام محدِث ، یاخود جنب اولور ، یاخود اوزرنده کوزه کورونمهین برنجاست بولونورسه ماموم نمازی اعاده ایتمز . حنفیهیه کوره ایسه امامده ، مأمومده اونمازی اعاده ایدر . مالك ایله شافعی واحمد ابن حنبلك مذهبلرینه کوره مقتدی یالکز موافقت جهتندن امامه تابعدر. یعنی یالکز اونك اجرا ایتدیکی افعال وحرکاتی اجرا ایتمکله مکلفدر. امامك نمازندهکی صحت وفساد ایله علاقهدار اولماز . حنفیهیه کوره ایسه صحت وفساد جهتندنده امامه تابعدر. دلیللری ده سهل بن سعد رضی الله عنهك دمین ذکر ایتدیکمز : « اَلْاِمَامُ ضَامِنٌ » حدیثیدر . امامك قراءتی مأمومك قراءتی یرینه کچمهسی ، مفترضك متنفله اقتداسنك عدم صحتی کبی مسائل خلافیه هپ بواصله تفرع ایدیور .

بو حدیثدن ائمهٔ جور آرقاسنده نماز قیلمانك صحیح اولدیغی آکلاشیلیور . عجبا فتنهیه داخل کیمسه ایله مبتدعك آرقاسندهده نماز قیلمق اویلهمیدر ؟ اهل فتنهدن اولان امام حقنده حسن بصرینك : « صَلِّ وَعَلَيْهِ بِدْعَتُهُ = سن قیل، بدعتنك کناهی ده اونك بوینندهدر » دیدیکنی بخاری تعلیقاً روایت ایتدیکی کبی یوم دارده محصور قالان عثمان بن عفان رضی الله

۴۰۳ . عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا حَدِيثُ مَبِيتِهِ فِي بَيْتِ خَالَتِهِ . تَقَدَّمَ . وَفِي هٰذِهِ الرِّوَايَةِ قَالَ ثُمَّ نَامَ حَتّٰى نَفَخَ . وَكَانَ اِذَا نَامَ نَفَخَ . ثُمَّ اَتَاهُ الْمُؤَذِّنُ . فَخَرَجَ فَصَلّٰى . وَلَمْ يَتَوَضَّأْ .

ترجمهسی

(یته) ابن عباس رضی الله عنهمانك، تیزهسی (امّ المؤمنین میمونة بنت الحارث الهلالیّه رضی الله عنها) نك خانهسنده کیجهلهمهسنه دائر حدیثی که اولجه کچمشدی [۱]. بو روایتده ایسه (ابن عباس رضی الله عنهما) : « صوکرا (اویقویه مخصوص) تنفسلری دویولاجق قدر اویودی. ذاتاً اویونجهسلیجه تنفس ایتمك معتادشریفلری ایدی. صوکرا مؤذن (بلال کلوب) کندیلرینه (نماز وقتی) خبر ویردی . بونك اوزرینه چیقوب نماز قیلدیردیلر . وآبدست آلمادیلر [۲] » دییور .

۴۰۴ . عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِاللّٰهِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا اَنَّ مُعَاذَ بْنَ جَبَلٍ كَانَ يُصَلِّي مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ يَرْجِعُ فَيَؤُمُّ قَوْمَهُ . فَصَلَّى الْعِشَاءَ فَقَرَأَ بِالْبَقَرَةِ . فَانْصَرَفَ

عنهك نزدینه عبیدالله بن عدیّك کیروب : « سن امام عامهسك ؟ باشکه کلنیده کوریورز . بزه بر امام فتنه نماز قیلدیریور . بز بوندن قاچینیورز . نهبویورورسك ؟ » دیمهسنه مقابل خلیفهٔ مشارالیهك : « نماز انسانلرك یاپهجغی اك ایی شیدر . خلق ایی برشی یاپارلرسه سنده اونلرله برابر اونی یاپ . فنا برشی یاپارلرسه فنالقلرندن صاقین » جوابنی موصولاً روایت ایدیور . مبتدعك آردنده نماز قیلمق خصوصنده آرا مختلفدر . تابعیندن بر چوق قیلانلر واردر . مذاهب اربعه اصحابنكده رأیلری یکدیکره اویماز .

[۱] ۹۷ ، ۱۱۳ و ۱۴۱ نجی اولارق کچمشدی .

[۲] حدیثك بوراده تکرارندن مقصد ابن عباس حضرتلری چوجوقلق حالیله یالکز باشنه اقتدا ایلهدیکی زمان امامك نرهسنده طورولاجغنی بیلمهیهرك صول طرفنه کچمشکن صاغ طرفه کچیریلمش اولدیغنی بیاندر. (۱۴۱) نجی حدیثه مراجعت . مأموم تك اولورسه امامك حذاسنده وصاغ طرفنده طورمق لازمدر . بو ، عمر ایله ابن عمر ، انس ، ابن عباس رضی الله عنهم ایله ثوری ، مکحول ، شعبی، عروة بن الزبیر، ابوحنیفه، مالك، اوزاعی واسحقك قوللریدر. محمد بن الحسن آیاقلرینك پارماقلرینی امامك اوکچهسی یاننه قور دییور . شافعییه کوره امام ایله مساوات حذاسندن برآز کریلهمهسی مستحبدر. ابراهیم نخعییه کوره رکوعه وارنجهیه قدر امامك آرقاسنده طورور. اووقته قدر بری دها کلمزسه امامك صاغنه کچر . احمد ابن حنبل مقتدی امامك صولنده طورورسه نمازی فاسد اولور دیر .

الرَّجُلُ [١] . فَكَاَنَّ مُعاذاً تَنَاوَلَ [٢] مِنْهُ . فَبَلَغَ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ . فَقالَ فَتّانٌ [٣] فَتّانٌ فَتّانٌ. ثَلاثَ مِرارٍ . اَوْ قالَ فاتِناً فاتِناً فاتِناً . وَاَمَرَهُ بِسُورَتَيْنِ مِنْ اَوْسَطِ الْمُفَصَّلِ .

ترجمه‌سی

جابر بن عبدالله (انصاری) رضی الله عنهمادن :

شویله دیمشدر: معاذ بن جبل رضی الله عنه (هر دفعه) نبی اکرم صلی الله علیه وسلمك آرقاسنده (یاتسی) نمازینی قیلدقدن صوکرا دونوب قومنه (یعنی بنو سلمه‌یه او نماز ایچون) امامت ایدردی [٤ . (بر دفعه‌سنده) یاتسی‌یی قیلدیردی [٥] . وسورهٔ

[١] « فَانْصَرَفَ رَجُلٌ » اولارق ده مرویدرکه انصراف ایدن ذاتی تنکیره اوفق اولانی بودر. مع هذا الف لام جنس ده افاده ایتدیکندن مؤداسی اعتباریله نکره حالنده‌در. یاخود ده راوی مخاطبنجه معلوم ومعهود برشخصدن بحث ایتمش اولیور.

[٢] بر نسخه‌ده: « فَكانَ مُعاذٌ يَنالُ » ، دیکر نسخه‌ده‌ده : « يَتَناوَلُ »

[٣] بر نسخه‌ده استفهام صیغه‌سیله اوچ کره : « اَفَتّانٌ ؟ »

[٤] مسلمك روایتنده : « فَيُصَلّي بِهِمْ تِلْكَ الصَّلاةَ = رسول‌الله صلی الله علیه وسلمك آرقاسنده قیلدیغی نمازی قومنه قیلدیردی » زیاده‌سی واردرکه ظاهر معناسی فرضی علیه الصلاة والسلام افندیمز ایله برلکده قیلدقدن صوکرا هنوز قیلمامش اولان قومنه امام اولور ، کندی متنفل ایکن آرقاسنده‌کی جماعت مفترض اولورلردی . بو مسئله‌ده ائمهٔ حنفیه ومالکیه ایله دیکرلری آراسنده بیوك نزاع واردر . اونلر فرض قیلان کیمسه‌نك نافله قیلانه اقتداسی صحیح دکلدر دیرلر. شافعیه ایله حنابله ایسه بونی تجویز ایدرلر . دلیللرندن بری‌ده معاذ بن جبل رضی الله عنهك بو فعلیدر .

[٥] ابوعوانه ایله طحاوی وعبدالرزاقك روایتلرنده : « فَصَلَّى الْمَغْرِبَ » دینیلمشدر . بوده قضیه‌نك تعددینه یاخود عشایه مجازاً مغرب دینیلمش اولدیغنه دلالت ایدر. ابن حبانك « صحیح » نده : « اَخَّرَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْعِشاءَ ذاتَ لَيْلَةٍ فَصَلّى مَعَهُ مُعاذٌ ثُمَّ رَجَعَ اِلَيْنا فَتَقَدَّمَ لِيَؤُمَّنا = برکیجه نبی اکرم صلی الله علیه وسلم یاتسی‌یی تأخیر بویوردی . معاذ ، ذات کریم الصفات رسالتپناهی ایله برلکده قیلدی . صوکرا بزه یاتمزه دونوب بزه امام اولمق ایچون محرابه کچدی » صورتنده روایت ایدیلمش اولماسی سائر کتب صحاحك روایتلرینه موافق کلمکده‌در. بناءً علیه تعدد واقعه احتمالی برآز ضعیف دوشمکده‌در.

بقره‌دن (باشلایوب) اوقومغه قالقدی [١] . (جماعتندن) بری [٢] آیریلوب نمازی یالکز قیلدی [٣ . معاذ (رضی الله عنه) اوك حقنده . فاسوز سویلر کبی اولدی [٤ . کیفیت

[١] روایتلرك کیمنده شك ایله : « بِسُورَةِ الْبَقَرَةِ اَوِ النِّساءِ » ، ابن ماجه‌نك بر روایتنده‌ده شکسز اولارق : « بِالْبَقَرَةِ وَالنِّساءِ » ، مسنداحمدك بُرَيده روایتنده : « فَقَرَأَ اقْتَرَبَتِ السّاعَةُ » دینیلمشدر .

[٢] بو ذاتك اسمی بوراده ذکر ایدیلمه‌مش ایسه‌ده داود طیالسی‌نك « مسند » نده (حزم بن ابی کعب) اولدیغی تصریح ایدیلیور . سنن ابی داودده‌ده حزم بن ابی کعبك : « معاذ نماز قیلارکن کلن بنم » دیدیکی روایت ایدیلمش اولماسی بونی تأیید ایدر . مع هذا مسند احمدده انس رضی الله عنهك دایی‌زاده‌سی حرام بن ملحان اولدیغی مشارالیهدن مروی اولدیغی کبی سُلَیْم اسمنده اولدیغی‌ده باشقه‌لرنده ذکر ایدیلیور . سلیم روایتی‌ده وارسه‌ده تصحیفدر دیورلر .

[٣] مسلم روایتنده : « فَانْحَرَفَ رَجُلٌ فَسَلَّمَ وَصَلّى وَحْدَهُ = بری ، آیری بر طرفه چکیلدی. سلام ویروب نمازی یالکز باشنه قیلدی » ؛ نسائی روایتنده : « فَانْحَرَفَ الرَّجُلُ فَصَلّى فِي ناحِيَةِ الْمَسْجِدِ = اوآدم چکیلوب مسجدك بر طرفنده نماز قیلدی » ؛ ابن حبانده‌ده: « فَلَمّا رَأى ذٰلِكَ رَجُلٌ مِنَ الْقَوْمِ تَنَحّى فَصَلّى وَحْدَهُ = برآدم ، سورهٔ بقره‌نك باشلاندیغنی کورنجه آیری بر طرفه چکیلوب یالکزجه قیلدی » دینیلمشدرکه بو روایتلردن اوذاتك نمازی قطع ایدوب یکی باشدن قیلدیغی آکلاشیلیور. بوندن شافعیه ، برعذردن طولایی نمازی قطع وابطال ایتمه‌نك جوازینی استدلال ایتمکده‌درلر . حنفیه ومالکیه ایسه بونی ابطال عملدر دیه‌رك اصلا تجویز ایتمزلر . مسلم روایتنده‌کی « فَسَلَّمَ » کلمه‌سنی ابن عُیَیْنَه‌دن باشقه رواتك ذکر ایتمه‌دکلرینه باقوب قطع صلاة واقع اولدیغنی مشکوك کورنلر آنجق اقتدایی قطع ایتمش اولدیغنی ونمازینی بوزمقسزین ، سلام ویرمکسزین منفرداً اتمام ایتمش اولدیغنی سویلرلرکه بو ، شافعیه‌یه کوره جائزدر . آنجق بغیر عذرٍ اولورسه مکروهدر .

[٤] دیکر روایته کوره « سویله‌مش ایدی » دیمك لازم کلیر . جانی صیقیلان ذاتك بو فعلنی معاذ خبر آلنجه : « بو آدم منافقدر » دیمش . دیکر روایتده کندیسنه : « ای فلان ، سن منافقمی اولدك ؟ » دیمش . اوده : « خیر . منافق دکلم . هله صباح اولسون ، والله رسول‌الله صلی الله علیه وسلمك حضورینه کیدوب سنك بو یاپدیغکی همان خبر ویره‌جکم » جوابنی ویرمش. ابن خزیمه‌نك روایتنه نظراً معاذده : « بو دلیقانلی بنم علیهمده سویلیور ، نبی اکرم صلی الله علیه وسلمه ناصل اولسه خبر ویره‌جکم » دیمش . واقعاده ایرته‌سی کون کیفیتی عرض ایتمش . مسند احمده‌کی روایته نظراً کنج آدم : « یا نبی الله ، بوتون کون ایشمزك باشنده دیدینیرز . آقشام اولنجه کلوب نماز قیلیورز . صوکرا معاذ بن جبل کلیر ، نمازه دعوت ایدر.

نبی اکرم صلی الله علیه وسلمه بالغ اولنجه معاذه اوچ کره: «فتانسك، فتانسك، فتانسك»، یاخود: «فاتن اولدك، فاتن اولدك، فاتن اولدك»[۱] بویوردی. ومفصلك اوسطندن[۲]

اوزاتدقجه‌ده اوزاتیر » دیمش . نبی اکرم صلی الله علیه وسلمده : « یا معاذ ، فاتن اولما ! » تنبیهنده بولونمشلر . ابن‌خزیمه‌نك « صحیح » نده‌كی روایته كوره او دلیقانلی : « یارسول‌الله ، مدت‌مدیده سنك نزدكده قالیورز. صوكرا دونیورز. معاذده اوزاتدقجه اوزاتیور » دیمش . علیه‌الصلاة والسلام افندیمزده : « معاذ ، سن فتانمیسك ؟ » بویوردقدن صوكرا او كنجه دونوب : « آنم قارده‌شمك اوغلی ، نماز قیلدیغك وقتده نه یاپارسك ؟ سویله » دیه سؤال ایتمشلر . اوده : « بن فاتحه‌یی اوقویوب اوندن صوكرا الله تعالادن جنتی دیلر ، جهنمدن استعاذه ایله‌رم . سزك بو اوقودقلركزه كلنجه اونلری هیچ بیلمیورم » جوابنی ویرمش . نبی اکرم صلی الله علیه وسلم: « اَنَا وَمُعَاذٌ حَوْلَهُمَا نُدَنْدِنُ = بن ده ، معاذده هپ بو ایكی شی ایچون اوقویوب طوریورز » بویورمشلردر .

[۱] « فاتن » اذا وعذاب ویرن ، اشكنجه یاپان معناسنه كلدیكی كبی مُنَفِّر ودینی سومكه مانع معناسنه‌ده كلیر . «فتّان» ده اونك صیغهٔ مبالغه‌سیدر .

[۲] سورقرآنیه‌یی « سَبع طِوال » « مِؤُن »، « مَثانی »، « مُفَصَّل »ناملریله دورت صنفه آییرمق صحابهٔ كرامك مصطلحاتندن ایدی . « سبع طوال » الك اوزون سور شریفه‌در : بقرة ، آل‌عمران ، نساء ، ، مائده ، انعام ، اعراف ، یدنجیسی حقنده روایات مختلفدر . وبراءة ، یونس ، كهف سوره‌لرندن بریدر .

« مؤن » یوزه یاقین ، یاخود یوزدن زیاده آیات كریمه‌یی احتوا ایدن سوره‌لردركه بونلر ابن مسعود رضی الله عنه كوره اون برسورهٔ شریفه‌در .

« مثانی » یوز آیت كریمه‌دن آز اولان اوزونجه سوره‌لرك اسمیدركه مصحف شریف ترتیبنجه علی الاكثر مؤندن صوكرادرلر. ابن‌مسعود رضی الله عنه كوره‌ده بونلر یكرمی سورهٔ شریفه‌در . بوتون قرآن كریمه‌ده ، فاتحهٔ شریفه‌یه‌ده مثانی نامی ویریلمشدر :

« مفصل » بونلردن صوكرایه قالان سور شریفه‌دركه آرالری صیقجه صیقجه بسمله‌لرله فصل ایدیلمش اولدیغی ایچون بونامی آلمشلردر .

راغب اصفهانی « مفردات القرآن » نده مفصل قرآن كریمك سُبع اخیریدر دییوب بو « سبع » ك مبدئنی - بو خصوصده‌كی اختلافه بناءً - ذكر ایتمز . بو مبدأ حقنده‌كی اختلافی سیوطی بروجه آتی ذكر ایدیور :

ق ، حجرات ، قتال ، جاثیه ، صافات ، صف ، تبارك ، فتح ، رحمن ، انسان ، سبّح ، ضُحی ..

مفصل اوچ قسمدر :

۱ — طوال مفصل : مبدأ هانكی سوره اعتبار ایدیلیرسه اورادن عَمَّ یه قدر ؛

۲ — اوساط مفصل : عَمَّ دن ضُحی یه قدر ؛

ایكی سوره ایله (قیلدیرماسنی) امر ایتدی [۱] .

۴۰۵. عَنْ اَبِی مَسْعُودٍ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَجُلاً قَالَ وَاللّٰهِ یَارَسُولَ اللّٰهِ اِنّی لَاَتَاَخَّرُ عَنْ صَلٰاةِ الْغَدَاةِ مِنْ اَجْلِ فُلٰانٍ مِمّٰا یُطِیلُ بِنَا. فَمَا رَاَیْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ فِی مَوْعِظَةٍ اَشَدَّ غَضَباً مِنْهُ یَوْمَئِذٍ. ثُمَّ قَالَ اِنَّ مِنْكُمْ مُنَفِّرِینَ. فَاَیُّكُمْ مٰا صَلّٰی بِالنّٰاسِ فَلْیَتَجَوَّزْ . فَاِنَّ فِیهِمُ الضَّعِیفَ وَالْكَبِیرَ وَذَا الْحٰاجَةِ .

۳ — قِصار مفصل : ضحی دن آخر قرآنه‌قدر اولان سور شریفه‌در . سیوطی « مفصل حقنده الك موافق اولارق سویله‌نیلن سوزبودر » دییور . عینی ایسه بوكتابك (۴۲۶) نجی حدیثی شرحنده « مفصل » ك ، قرآنك سبع سابعی اولدیغنی سویله‌دكدن صوكرا بو سبعه مختلف فیه اولارق سورهٔ محمد ، یاخود سورهٔ فتح ، یاخود ق سورهٔ جلیله‌سنی مبدأ كوستریور . اونك دیدیشنه كوره قصار مفصل « لَمْ یَكُنْ » سوره‌سندن آخر قرآنه‌قدردر . اوساط مفصل‌ده « وَالسَّمٰاءِ ذٰاتِ الْبُرُوجِ » دن باشلار .

[۱] بو حدیثك راویلرندن اولان عمروبن دینارك اوسط مفصلدن اولمق اوزره طرف عالی نبویدن توصیه بویورولان ایكی سوره‌نك هانكی سوره‌لر اولدیغی خاطرمده یوقدر دیدیكنی بخاری متعاقباً روایت ایدیور . مع‌هذا محارب بن دِثار طریقندن روایت ایتدیكی (۴۰۶) نجی حدیثده سَبِّحِ اسْمَ رَبِّكَ الْاَعْلٰی، وَالشَّمْسِ وَضُحٰاهٰا ، وَاللَّیْلِ اِذٰا یَغْشٰی سوره‌لرینك تصریح بویورولدیغنی ذكر ایتمكده‌در . سراج روایتنده : « اَمٰا یَكْفِیكَ اَنْ تَقْرَاَ وَالسَّمٰاءِ وَالطّٰارِقِ وَالشَّمْسِ وَضُحٰاهٰا وَنَحْوَ ذٰلِكَ ؟ = (والسماء والطارق) ، (والشمس وضحاها) ، یاخود بونلر كبی سوره‌لری اوقومق سكا یتمزمی؟ »، عبدالله بن وهبك «مسند»نده: « اَفَتّٰانٌ اَنْتَ ؟ خَفِّفْ عَلَی النّٰاسِ وَاقْرَاْ سَبِّحِ اسْمَ رَبِّكَ الْاَعْلٰی وَالشَّمْسِ وَضُحٰاهٰا وَنَحْوَ ذٰلِكَ وَلٰا تَشُقَّ عَلَی النّٰاسِ = سن فتانمیسك كه ؟ عالمه قولایلق كوستررده (سبح اسم ربك الاعلی) یی ، (والشمس و ضحاها) یی ، یاخود اونلر كبی بر سوره‌یی اوقو وعالمه زحمت ویرمه » بویورمشلردر . صحیح ابن حبانده‌ده حدیثك رواتندن ابن الزبیر« هانكی سوره‌یی بویوردقلرینی خاطرلامیورم » دیین عمرو بن دیناره نبی اكرم صلی الله علیه وسلمك معاذه : « (والسماء و الطارق) ، (والسماء ذات البروج) ، (والشمس وضحاها) (واللیل اذا یغشی) یی اوقو » دییه امر ایتدكلرینی ایشیتدم » دینجه عمرو : « ایشته بونلر كبی سوره‌لر » جوابنی ویرمش . بومختلف روایاتده اسملری كچن سور شریفه‌نك هپسی‌ده اوساط مفصلدندر .

ترجمه‌سی

ابومسعود (بدریٔ انصاری) رضی الله عنهدن :

شویله دیمشدر : (رسول‌الله صلی الله علیه وسلمه بردفعه) بری [١] كلوب : « یارسول‌الله ، فلانجه [٢] بزه (نماز قیلدیریركن) اوقدر اوزاتیوركه والله صباح نمازینه كیتمكدن (عادتا) كری قالیوردم » دیدی . رسول‌الله صلی الله علیه وسلمی هیچ برموعظه‌ده او كونكی قدر غضبلی كورمه‌دم . صوكرا بویوردی كه (ای ناس،) ایچكزدن بعض كیمسه‌لرده جماعتی تنفیر (خصاتی) واردر . هرهانكیكز نماز قیلدیراجق اولورسه خفیف طوتسون . چونكه (جماعتك) ایچنده ضعیف اولانی وار ، یاشلی اولانی ، ایش كوج صاحبی اولانی وار . » [٣]

---

[١] اسمی سویله‌نیلمه‌مشدر . بعضلرنجه ینه اولكی حدیثده شكایتی ذكر اولونان حزم بن ابی كعبدر .

[٢] شكایت اولونان بوفلانجه معاذ بن جبل ایله اُبَیّ بن كعب رضی الله عنهمادن بریدر .

[٣] بوحدیث شریف یوقاریده ینه ابومسعود انصاری رضی الله عنهدن (٧٩) نجی اولارق كچمشدی. ایكی‌روایت بیننده اختلافات یسیره واردر. بعض روایاتده صغیر، حامل ، مرضع ، عابر سبیل ـ كه یولجی دیمكدر ـ لفظلریله‌ده سوق ایدیلمشدر . بونلرك هپسی‌ده ذوی‌الحاجات صیراسنه كیره‌بیلیر . بخارینك ابوهریره رضی الله عنهدن اولان روایتنده‌ده رسول‌الله صلی الله علیه وسلمك : « اِذا صَلّٰى اَحَدُكُمْ لِلنّاسِ فَلْيُخَفِّفْ. فَاِنَّ فيهِمُ الضَّعيفَ وَالسَّقيمَ وَالْكَبيرَ. وَاِذا صَلّٰى اَحَدُكُمْ لِنَفْسِهِ فَلْيُطَوِّلْ ما شاءَ = بریكز ناسه نماز قیلدیراجق اولورسه خفیف طوتسون . چونكه ایچلرنده ضعیف اولانی وار ، خسته اولانی وار . یاشلی اولانی‌وار . كندی كندینه نمازقیلدیغنده ایسه (نمازینی) ایسته‌دیكی قدر اوزاتسون » بویورمش اولدقلری ذكر ایدیلیور . بونلردن ، امام ایچون تخفیف صلاتك مندوب‌اولدیغی آكلاشیلیر . حتی بعضلرنجه بوامر واجبدر بیله . تطویله راضی اولان عددی محصور كیمسه‌لره قیلدیران كیمسه‌نك اوزون سوره‌لر اوقوماسنده وركوع وسجودده تسبیحاتی چوغالتماسنده ایسه بأس یوقدر . نیته‌كیم علیه‌الصلاة والسلام افندیمز حضرتلری صحابهٔ كرامنك بوبابده‌كی رضا ورغبتلرینی بیلدكلری‌ایچون چوق كره‌بویله‌ده یاپارلردی. هرحالده نمازده تخفیف ایده‌جكم دییه اركان صلاتك هیچ برینی اخلال ایتمه‌مك كركدر . چونكه علیه‌الصلاة والسلام افندیمز حضرتلری، ركوع وسجودینی‌تام‌اولارق یاپمایان كیمسه‌یه : « اِرْجِعْ فَصَلِّ فَاِنَّكَ لَمْ تُصَلِّ = دونده نمازكی قیل ، چونكه سن نماز قیلمش اولمادك » ، كذلك : « لا تُجْزِئُ صَلاةُ

٤٠٦ . عَنْ جابِرٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ حَديثُ مُعاذٍ وَاَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قالَ لَهُ فَلَوْلا صَلَّيْتَ بِسَبِّحِ اسْمَ رَبِّكَ الْاَعْلٰى وَالشَّمْسِ وَضُحٰاها وَاللَّيْلِ اِذا يَغْشٰى .

ترجمه‌سی

ینه جابر رضی الله عنهك معاذ (بن جبل) حقنده‌كی حدیثی كه [١] (بوراده‌كی روایته نظراً) نبی اكرم صلی الله علیه وسلم معاذه : « (سَبِّحِ اسْمَ رَبِّكَ الْاَعْلٰى) ، (وَالشَّمْسِ وَضُحٰاها) ، (وَاللَّيْلِ اِذا يَغْشٰى) سوره‌لر(ی كبیلر)ینی اوقومالی دكلمیدك؟ » بویورمشلردر .

٤٠٧ . عَنْ اَنَسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قالَ كانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُوجِزُ الصَّلاةَ وَيُكَمِّلُها .

مَنْ لا يُقيمُ ظَهْرَهُ فِي الرُّكوعِ وَالسُّجودِ = ركوع‌ایله سجودده بلنی دوم‌دوز ایتمه‌ین كیمسه‌نك نماز بورجی ساقط اولماز » بویورمشلردر . نماز قیلدیریركن تجوز ایدن ، یعنی چوق اوزاتمایان سلف صالحیندن بری انس بن مالك رضی الله عنهدر . سعد بن ابی وقاص رضی الله عنه‌ده مسجدده نماز قیلارسه ركوع وسجودی تخفیف ایده‌رك تجوز ایدر ، اونده قیلدیغی وقتده ایسه ركوع وسجودی ، نمازی اوزاتیردی . « نیچون بویله یاپیورسك ؟ » دییه كندیسنه‌صورولمش، « بز امامز، بزه اقتدا اولونور » دیمشدر . زبیر بن العوّام رضی الله عنه‌ده خفیف بر نماز قیلدیرمشدی . « سز ، اصحاب رسول‌الله علیه‌الصلاة والسلام نه‌دن بویله هركسدن دها خفیف قیلدیریوسكز؟ » سؤالنه قارشی: « اِنّا نُبادِرُ هٰذَا الْوَسْواسَ = بز شو وسواس دینیلان شیئی اوكله‌یورز » جوابنی ویرمشدی . عمّار بن یاسر رضی الله عنه : « شیطانك وسوسه‌سی كلمه‌دن شونمازی آرادن چیقاریكز » دیرمش . ابوهریره رضی الله عنه ركوع وسجودی اتمام ایتمكله برابر نمازده تجوز ایدنلردندر. « رسول‌الله صلی الله علیه وسلمك نمازی هپ بویله‌می‌ایدی؟ » دیمشلر. « اوت. مع‌هذا بن ینه تجوّز ایدیورم ، یعنی بوسبوتون اونك نمازینه بكزتمیوردم » دیمش . عمر رضی الله عنه یارالانوب خسته دوشدیكی وقت عبدالرحمن بن‌عوف رضی الله عنه محرابه كچوب الڭ قیصه‌سوره‌لرله، (اِنّا اَعْطَيْناكَ الْكَوْثَرَ) و (اِذا جاءَ نَصْرُ اللّٰهِ وَالْفَتْحُ) سوره‌لریله نمازی قیلدیردی ایدی .

كندی كندینه قیلوبده تطویل ایدن كیمسه ایچون وقت چیقنجه‌یه قدر ، یاخود وقت كراهت كیرنجه‌یه قدر نمازی اوزاتمق مناسب اولماز .

[١] (٤٠٤) نجی حدیث .

ترجمه‌سی

انس (بن مالك) رضی الله عنه‌ك: « نبی اکرم صلی الله علیه وسلم نمازی (هم) ایجاز، (هم) ده اکمال صورتیله قیلدیریردی» [١] دیدیکی (سند متصل ایله) روایت اولونیور.

[١] یعنی جماعتك حالنه مرحمةً نمازی قیصه طوتدقلری حالده ارکان وسننندن هیچ برینی ده اکسیك براقمازلردی دیمك ایسته‌مشدر. بو معناده - ابو مسعوددن اولدیغی کبی - ابو واقد لیثی، ابن مسعود ، ابن عمر ، عثمان بن ابی العاص رضی الله عنهم‌دن‌ده روایت واردر .

ابو واقد رضی الله عنه : « كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَخَفَّ النَّاسِ صَلَاةً عَلَى النَّاسِ فَاَطْوَلَ النَّاسِ صَلَاةً لِنَفْسِهِ = رسول الله صلی الله علیه وسلم هم امام ایکن ناسك اك خفیف نمازلیسی، هم ده کندی کندینه نماز قیلدیغی وقت اونلرك اك اوزون نمازلیسی ایدی» دیمشدر . ابن مسعود رضی الله عنه مرفوعاً : « اَيُّكُمْ اَمَّ النَّاسَ فَلْيُخَفِّفْ . فَاِنَّ فِيهِمُ الضَّعِيفَ وَالْكَبِيرَ وَذَا الْحَاجَةِ . = هر هانکیکز ناسه امام اولورسه خفیف قیلدیرسون. چونکه ایچلرنده ضعیفی وار ، یاشلیسی وار ، ایش کوج صاحبی اولانی وار » حدیثنی روایت ایدیور. ابن عمر رضی الله عنهما : « رسول الله صلی الله علیه وسلم بزه تخفیف ایله امر ایدردی. و بزه اویله قیلدیریردی » دیمشدر. عثمان بن ابی العاص رضی الله عنه‌ده مرفوعاً: « مَنْ اَمَّ النَّاسَ فَلْيُخَفِّفْ . فَاِنَّ فِيهِمُ الْكَبِيرَ . وَاِنَّ فِيهِمُ الضَّعِيفَ . وَاِنَّ فِيهِمْ ذَا الْحَاجَةِ . فَاِذَا صَلَّى اَحَدُكُمْ فَلْيُصَلِّ كَيْفَ شَاءَ = هر کیم ناسه امام ... ایش کوج صاحبی اولانی وار. بریکز کندی کندینه‌ده قیلارسه ایسته‌دیکی کبی نمازینی اوزاتسون » حدیثنی روایت ایتمشدر .

بو حدیث شریف مسلمده « كَانَ يُوجِزُ الصَّلَاةَ وَيُتِمُّ الصَّلَاةَ » ، « كَانَ اَتَمَّ النَّاسِ صَلَاةً فِي اِيجَازِهِ » ، « كَانَ اَخَفَّ النَّاسِ صَلَاةً فِي تَمَامٍ » لفظلریله روایت ایدیلمشدرکه هپسی‌ده ترجمه‌ده‌کی معنایه واریر . ینه مسلمك برلفظنده انس رضی الله عنه : « كَانَتْ صَلَاةُ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُتَقَارِبَةً . وَكَانَتْ صَلَاةُ اَبِي بَكْرٍ مُتَقَارِبَةً . فَلَمَّا كَانَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ مَدَّ فِي صَلَاةِ الْفَجْرِ = رسول الله صلی الله علیه وسلمك نمازی اورتالاما ایدی، ابو بکرك نمازی‌ده اورتالاما ایدی. عمر بن الخطابه کلنجه صلاة فجری او، اوزاتدی» دیمشدر. لکن صلاة نبویه‌ده‌کی بو ایجاز وتجوزك بزلرك ذهننه تبادر ایتدیکی درجه‌ده اولمادیغی بو حدیثك تمامی اولمق اوزره انسك: « كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِذَا قَالَ

٤٠٨ . عَنْ اَبِي قَتَادَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اِنِّي لَاَقُومُ فِي الصَّلَاةِ اُرِيدُ اَنْ اُطَوِّلَ فِيهَا . فَاَسْمَعُ بُكَاءَ الصَّبِيِّ فَاَتَجَوَّزُ فِي صَلَاتِي كَرَاهِيَةَ اَنْ اَشُقَّ عَلَى اُمِّهِ .

ترجمه‌سی

ابو قتاده (حارث بن ربعی انصاری) رضی الله عنه‌دن :

شویله دیمشدر : نبی اکرم صلی الله علیه وسلم بویوردی‌که (چوق کره) بن نمازه (قرائتی) اوزاتمق نیتیله طورورم‌ده (کریدن) برچوجوغك آغلادیغنی طویجه آناسنه مشقت (وزحمت) کتیرمه‌یه‌یم دییه نمازمی قیصه کسرم [١] .

سَمِعَ اللّٰهُ لِمَنْ حَمِدَهُ قَامَ حَتَّى نَقُولَ قَدْ اَوْهَمَ . ثُمَّ يَسْجُدُ وَيَقْعُدُ بَيْنَ السَّجْدَتَيْنِ حَتَّى نَقُولَ قَدْ اَوْهَمَ = رسول الله صلی الله علیه وسلم (سمع الله لمن حمده) دیدیکی وقت نمازك آن طرفنی آرتق ترك ایتدی دییه‌جکمز قدر آیاقده قالیرلر ، صوکرا سجده‌یه واروب سجدتین بیننده‌ده آرتق مابعدندن واز کچدی دییه‌جکمز قدر اوطورورلردی » سوزندن آکلاشیلیور.

[١] بو حدیثی بخاری ایله مسلم متعدد طریقلرله انسدن روایت ایتمشلردر . نبی رحیم علیه افضل الصلوات والتسلیم افندیمز حضرتلرینك امتلرینه اولان کمال رأفت و شفقتلرینك لایعد ادله‌سندن بری ده بودر . چوجوغی آغلایان قادینك قلبی چوجوغنك احتیاجی ایله مشغول اولاجغندن صفای خاطرله نمازه دوام ایده‌مز . یاخود نمازینی بوزوب چوجوغی ایله مشغول اولور . هرایکی صورتله‌ده یا جماعت، یا خشوع فضیلتلرینك برندن محروم قالمش اولور . چوجوغی اهمال ایتسه بیچاره بلکه هدر اولور . بو ملاحظه‌لر امامك تخفیف صلاة ایتمه‌سی ایچون کافی سببلردر . علیه الصلاة والسلام افندیمز بردفعه برنجی رکعتده آلتمش آیت قدر اوقومشلرکن برچوجوغك آغلاماسنی ایشیتمه‌لری اوزرینه ایکنجی رکعتده یالکز اوچ آیت ایله اکتفا بویورمشلردر .

بو حدیث شریف ایله چوجوقلرك مسجده ادخالنده بأس اولمادیغی ، قادینلرك ارکك صفلرینك آرقه‌سنده جماعته التحاقلری جائز اولدیغی استدلال اولونیور. برده بو قول رسول، نمازده ایکن مستحب اولان برشیئی یاپمغه نیت ایدن کیمسه‌یه اومستحبی یاپمق واجب اولمادیغنه دلیلدر . فقهای مالکیه‌دن اشهب بوکا قائل اولامیور. ومثلا قائماً تطوع نمازی قیلمق نیتنده اولان کیمسه نمازینی قاعداً اتمام ایده‌مز دییور .

امام رکوعده ایکن یکی کلن برکیمسه‌نك جماعته کیرمك ایسته‌دیکنی حس ایدرسه عجبا اوده یتیشسون دییه رکوعی اوزاتماسی جائزمیدر ؟ فقهای شافعیه‌دن بعضلری بونی تجویز ایتمشلردر . بونلر : « بر احتیاج دنیوی ایچون اوزون قیلیناجق نمازی قیصالتمق جائز اولنجه

٤٠٩ . عَنِ النُّعْمانِ بْنِ بَشِيرٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قالَ قالَ النَّبِىُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَتُسَوُّنَّ صُفُوفَكُمْ اَوْ لَيُخالِفَنَّ اللّٰهُ بَيْنَ وُجُوهِكُمْ .

ترجمه‌سی

نعمان بن بشیر (انصاری) رضی‌الله عنهمادن :

شویله دیمشدر: نبی‌اکرم صلی‌الله علیه وسلم : « یاصفلرکزی دوزلتیکز [١] ، یا الله تعالانك یوزلرکزی آیری آیری طرفلره چویره‌جکنی [٢] محقق بیله‌سکز»

اللهه عبادتی تسهیل ایچون قیصه اولان برکتی اوزاتمق نه‌دن جائز اولماسون ؟ » دیرلر . معارضلری ایسه : « بو ، نمازده زیادهٔ عملدر . حذف کبی دکلدر . نمازده حذف مطلوب ایسه زیادهٔ عمل مطلوب دکلدر » جوابنی ویریرلر. شعبی ، حسن بصری ، عبدالرحمن ابن ابی لیلی بونی تجویز ایدنلر میاننده‌در . جماعته مشقت ایراث ایتمه‌مك قیدیله احمد ابن حنبل ایله اسحق بن راهویه وابو ثورده تجویز ایدرلر . اوزاعی ، ابوحنیفه ، مالك ، قول جدیدنده شافعی ، ابویوسف ایسه مکروه کوردرلر . محمد بن الحسن الشیبانی : « بویله یاپمانك شرك اولماسندن قورقارم » دیمشدر .

[١] تسویهٔ صفوفدن مراد صفه داخل اولانلرك بر حذاده بولونماسی ، صفده خلل وارسه ، یعنی آرالق بولونیورسه قاپادیلماسی دیمکدر . صفلر طولو ، آرالقسز وبویدن بویه تمام اولمق کرکدر . اوکده‌کی صف بوطرزده اولمادقجه ایکنجی صفده ، اوده بویله طولمادقجه اوچنجی صفده بولونمق اولماز .

[٢] « اَوْ لَيُخالِفَنَّ اللّٰهُ بَيْنَ قُلوبِكُمْ » روایتلرینه‌ده باقیلیرسه یوزلرك آیری آیری طرفلره چویرلمه‌سی ، قلبلرك یکدیکره قارشی دونوك ، یعنی افراد مسلمین آراسنده بغض وعداوت پیدا اولماسی دیمکدر . ایشته صفوف صلاتك بوزوق اولماسنه قلوبك بوزوقلغی کبی بر عقاب شدید الٰهی ترتب ایدیور . اهل اسلام آراسنده عملاً اك بویوك جهت جامعه نماز اولدیغندن صلاح ونظام اجتماعیلری نمازده‌کی صلاح ونظامی حسن محافظه‌یه وابسته قیلینمش دیمك اولور . فافهم .

بعضلری مسند احمدده‌کی ابوامامه رضی‌الله عنه روایتنده : « لَتُسَوُّنَّ الصُّفُوفَ اَوْ لَتُطْمَسَنَّ الْوُجُوهُ = صفلرکزی دوزلتیکز ، یوقسه یوزلرکز طمس اولوناجقدر » دینیلمش اولماسنه باقه‌رق مخالفت وجوهی معنای مجازی‌یه صرفه لزوم کورمه‌مشلر ، (٤٠٠) نجی حدیثده افعال صلاتده امامه متابعت ایتمه‌ینلرك صورتی اشك صورتنه تحولنی معنای حقیقی‌یه آلانلر کبی بورایه‌ده معنای حقیقیجه یوزلرکز آرقالرکزه چویریله‌جکدر معناسنی ویرمشلردر . طمس بر شیدن اثرك زائل اولماسیدر . نیته‌کیم طمس عیون کوزلرك یری بلیرسز اولارق دوم دوز اولمق اوزره کور اولماسیدر. طمس وجوهه کلنجه راغب اصفهانی‌نك « مفردات » ده بیاننه کوره

بویوردی [١] .

یا دنیاده ، یا آخرتده یوزلرك مایمونلر وکوپکلرده اولدیغی کبی قیل ایله اورتولوب بلیرسز وطانیماز برحاله کلمه‌سیدر . مع‌هذا راغب ، طمس وجوهده مجازی برمعنی ویریور . وجوه اعیان ورؤسایه‌ده اطلاق اولوندیغنه کوره اعیان ورؤسانك طمسی رؤسانك اذناب مرتبه‌سنه دوشوب دوچار ذلت عظمی اولماسیدر دییور . قدرت الٰهیه‌یه هیچ برمانع یوق ایسه‌ده بونی‌ده (٤٠٠) نجی حدیثده‌کی کبی معنای مجازی‌یه آلمق ذوقه دها ملایم دوشیور .

[١] بو حدیث شریف ، مسلمده ینه نعمان بن بشیر رضی‌الله عنهدن شویله روایت اولونیور : « رسول‌الله صلی الله علیه وسلم صفلرمزی بر اوقجی یاپاجغی اوق ناصل دوم دوز ایدرسه اویله‌جه دوم دوز بر حاله کتیریردی . بونی تا بز آکلایوب لایقیله اوکره‌نجه‌یه قدر یاپدی طوردی. نهایت کونك برنده ینه نمازه چیقوب محرابه کچدی . تام احرام تکبیرینی آلاجقی صیراده کوکسی صفدن طیشاری‌یه چیقمش برینی کوردی . بونك اوزرینه : « لَتُسَوُّنَّ صُفُوفَكُمْ ... = صفلرکزی دوزلتیکز ، یوقسه ... » بویوردی . ینه نعمان بن بشیر رضی‌الله عنهك : « رسول‌الله صلی الله علیه وسلم نمازه قالقدیغمزده صفلرمزی تسویه بویوروردی . صفلر دوزلدیمی تکبیر آلیردی » دیدیکنی ابو داود « سنن » نده روایت ایدیور . تسویهٔ صفوفه طرف عالی نبویدن ویریلن اهمیت بخاری ایله مسلمك ابوهریره رضی‌الله عنهدن روایت ایتدکلری : « اَقيمُوا الصَّفَّ فِى الصَّلاةِ فَاِنَّ اِقامَةَ الصَّفِّ مِنْ تَمامِ الصَّلاةِ = نمازده صفلری طوغرولتیکز . زیرا صف طوغرولتمق نمازك تمام اولماسی لوازمندندر » حدیثی ایله ابوداود ومسلمك ینه بوماآلده اولارق انسدن مرفوعاً روایت ایتدیکی « سَوُّوا صُفُوفَكُمْ .. الخ » حدیثی شاهددر . کذلك مسلمده ابومسعود بدری رضی‌الله عنهدن : « نمازدن اول رسول‌الله صلی الله علیه وسلم اوموزلره دوقونوب اِسْتَوُوا وَلا تَخْتَلِفُوا فَتَخْتَلِفَ قُلوبُكُمْ . لِيَلِنى مِنْكُمْ اُولُوا الْاَحْلامِ وَالنُّهٰى ثُمَّ الَّذينَ يَلونَهُمْ ثُمَّ الَّذينَ يَلونَهُمْ يعنی طوغرولکز ، آیری آیری حذالرده طورمایکزکه قلبلرکز بربرندن آیریلماسون . عقلی باشنده اولان درایتلیلرکز بنم آرقامده ، اونلردن صوکرا کلنلر دها آرقاده ، دها صوکرا کلنلر دها آرقاده طورسونلر بویوروردی . ـ ابومسعود دیردی‌که سز ایسه بوکون صوك درجه‌ده اختلاف اوزره‌سکز » حدیثی مروی اولدیغی کبی ابن مسعود رضی‌الله عنهدن منقول حدیثده‌ده بووصایای نبویه‌نك هر نمازده اوچ کره تکرار بویورولدیغی « اِيّاكُمْ وَهَيْشاتِ الْاَسْواقِ = هیشات اسواقدن‌ده صاقینکز » زیاده‌سیله روایت ایدیلمشدر . هیشه چارشی ، بازارده کورولن قارماقاریشیقلقدر . اورالرده کزوب طورمقده هیچ بر نظام کوزه‌دیلمز . یاخود راست کلنك ایسته‌دیکی سوزی ایسته‌دیکی پرده‌دن سویله‌مه‌سیدرکه بوده قاریشیقلق اولمق

٤١٠ . عَنْ اَنَسٍ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ النَّبِیَّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ قالَ اَقِیمُوا صُفُوفَكُمْ وَتَرَاصُّوا . فَاِنّی اَرَاكُمْ مِنْ وَرَاءِ ظَهْری .

ترجمه‌سی

انس (بن مالك) رضی الله عنهدن :

شویله دیمشدر : (بردفعه) نبی اكرم صلی الله علیه وسلم : « نماز صفلركزی طوغرولتكز وصیم‌صیقی بری‌بریكزه یاپیش(وب آرا كزده بوشلق براقما)یكز . زیرا بن سزی آرقامدن(ده) كوریورم » بویوردی [١] .

اعتباریله اولكی معنایه واریر . ینه ابوداودك انس رضی الله عنهدن روایتنه نظراً رسول الله صلی الله علیه وسلم نمازه طوراجقلری صیراده اوراده‌كی بردكنك پارچه‌سنی ابتدا یمین مباركلرینه آلوب وصاغ طرفلرینه دونوب : « اِعْتَدِلُوا وَسَوُّوا صُفُوفَكُمْ = طوغرولكز ، صفلركزی دوزلتیكز » صوكرا دكنكی صول اللرینه آلوب وصول طرفلرینه دونوب ینه « اعتدلوا وسوّوا صفوفكم » دیه تنبیهده بولونمق معتاد شریفلری ایمش . كذا ابوداودك دیكر روایتنه نظراً براء بن عازب رضی الله عنهما شویله دیمشدر : « رسول الله صلی الله علیه وسلم صفلرك آراسنه كیروب بویدن بویه طولاشیر ، كوكسلرمزله اوموزلرمزه طوقونور ، لاٰ تَخْتَلِفُوا فَتَخْتَلِفَ قُلُوبُكُمْ بویوروردی . ینه رسول الله صلی الله علیه وسلم اِنَّ اللّٰهَ عَزَّ وَجَلَّ وَمَلاٰئِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى الصُّفُوفِ الْاُوَلِ = ایلك صفلره الله عز وجل حضرتلری رحمت ، ملكلری‌ده دعا ونیاز مغفرت ایلر بویوررلردی . »

الحاصل تعدیل وتسویهٔ صفوف متممات صلاتدندر . ابو حنیفه ایله مالك وشافعی بونی سنت صلاة عد ایتمشلردر . ابن حزم ظاهری ایسه فرض اعتقاد ایله‌مشدر . چونكه نماز فرضدر ، فرض صلاةده بونكله تمام اولیور ، بناءً علیه بوده فرضدر دیبور . حال بوكه تسویهٔ صفوف فرض اولسه بیله نفس صلاتدن اولمادیغی ایچون تسویه‌سز قیلینان نمازی اعاده ایتمك لازم كلمز . یالكز تسویه حقنده‌كی امره مخالفتدن طولایی اثم عظیم ترتب ایدر . بوندن طولاییدركه عمر رضی الله عنه اقامهٔ صفوفه برطاقیم كیمسه‌لری مأمور ایدر ، صفلر دوزلدی دیه كندیسنه خبر ویریلمه‌دكجه احرام تكبیرینی آلمازدی . عثمان ایله علی رضی الله عنهماده بوكا پك زیاده دقت ایدوب جماعته « اِسْتَوُوا = طوغرولكز » دیه امر ویریرلردی . حتی علی رضی الله عنه اسم تصریح ایده‌رك : « فلان ایلری كچ ، فلان كری‌یه چكیل » دیه مفردات ایله بیله مشغول اولورلردی .

[١] بوحدیث شریف بخاریده برمقدمه ایله روایت ایدیلمشدر . انس رضی الله عنه : « (بردفعه) نماز اقامه ایدیلمشدی . رسول الله صلی الله علیه وسلم مبارك یوزینی بزه دوندوروب

٤١١ . عَنْ عَائِشَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهَا قالَتْ كانَ النَّبِیُّ صَلَّی اللّٰهِ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ يُصَلّی مِنَ اللَّيْلِ فی حُجْرَتِهِ وَجِدَارُ الْحُجْرَةِ قَصيرٌ . فَرَأَى النّاسُ شَخْصَ النَّبِیِّ صَلَّی اللّٰهِ

« اَقِيمُوا صُفُوفَكُمْ .. بویوردی » دیبور . مسلمده‌كی روایت ایسه : « اَتِمُّوا الصُّفُوفَ فَاِنّی اَرَاكُمْ خَلْفَ ظَهْری » لفظی ایله‌در . ینه انس رضی الله عنهك سنن ابی داود ایله « صحیح » ابن حبانده مروی حدیث مرفوعنده: « رُصُّوا صُفُوفَكُمْ وَقَارِبُوا بَيْنَهَا وَحَاذُوا بِالْاَعْنَاقِ . فَوَالَّذی نَفْسی بِيَدِهِ اِنّی لَاَرَى الشَّيْطَانَ يَدْخُلُ مِنْ خَلَلِ الصَّفِّ كَاَنَّهُ الْحَذَفُ = صفلركزی طاشلری بری‌برینه كنچلنمش دیوار كبی صاغلاملاشدیریكز . صفلركزی یاناشدیركز . بویونلركزی برحذایه كتیریكز . نفسم ید قدرتنده بولونان اللهه قسم اولسونكه بن صفك بوش قالمش آرالقلرندن شیطانك حَذَف كبی كیردیكنی كوروب طوریورم » بویورولدیغی مرویدر . حذف یمنده یتیشن برنوع بودور قارا طاواره دینیرمش . بیهقی روایتنه كوره « یارسول الله ، حذف نه‌در؟ » دیه سؤال ایدیلمش . جواباً : « ضَاْنٌ جُرْدٌ سُودٌ تَكُونُ بِاَرْضِ الْيَمَنِ = یمن طوپراغنده یتیشن قیلسز ، سیاه برنوع طاواردر » بویورولمش . ابوهریره رضی الله عنه‌دن مرفوعاً : « وَسِّطُوا الْاِمَامَ وَسُدُّوا الْخَلَلَ = امامی صفك اورته‌سنه كتیریكز وصفده آرالق وارسه قاپایكز » حدیثنی روایت ایتمشدر . كذلك سنن ابی داودده نعمان بن بشیر رضی الله عنهدن شو روایت واردر : « رسول الله صلی الله علیه وسلم مبارك یوزینی بزه دوندوروب اوچ كره اَقِيمُوا صُفُوفَكُمْ بویوردقدن صوكرا وَاللّٰهِ لَتُقِيمُنَّ صُفُوفَكُمْ اَوْ لَيُخَالِفَنَّ اللّٰهُ بَيْنَ قُلُوبِكُمْ » بویوردی . ایشته بو تنبیه نبوی اوزرینه هركسك اوموزینی یاننده‌كینك اوموزینه ، دیزینی یاننده‌كینك دیزینه ، طوپوغنی یاننده‌كینك طوپوغنه یاپیشدیردیغنی كوردم . » ابن عمر رضی الله عنهماده مرفوعاً : « اَقِيمُوا الصُّفُوفَ وَحَاذُوا بَيْنَ الْمَنَاكِبِ . سُدُّوا الْخَلَلَ وَلِينُوا بِاَيْدی اِخْوَانِكُمْ وَلَا تَذَرُوا فُرُجَاتٍ لِلشَّيْطَانِ . وَمَنْ وَصَلَ صَفًّا وَصَلَهُ اللّٰهُ . وَمَنْ قَطَعَ صَفًّا قَطَعَهُ اللّٰهُ = صفلری طوغرولتكز . اوموزلری‌ده برحذایه كتیریكز . آرالقلری قاپایكز . سزك صفلركزه كیره‌جك اخوانكزك اللرینه منقاد اولوب مساعده ایدیكز . شیطان كیره‌بیله‌جك فرجه‌لر براقمایكز . هركیم برصفی وصل ایدر ، یعنی قاپاتیرسه الله اوكا صله ایتسون ، یعنی برّ واحسانیله وایه‌دار ایتسون . هركیم‌ده برصفی قطع ایدر ، یعنی بوزارسه الله اوكا صله ایتمه‌سون ، یعنی كوكلنی خوش ایتمه‌سون » حدیثنی روایت ایدیوركه صفلرك حالنی تفصیلیجه برتمریفدر . صفی اصلاح ایچون اوزاتمان ، یاخود اشارت ایدن اللره منقاد اولمق

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ . فَقَامَ أُنَاسٌ [١] يُصَلُّونَ بِصَلَاتِهِ . فَاَصْبَحُوا . فَتَحَدَّثُوا بِذٰلِكَ . فَقَامَ لَيْلَةَ اَلثَّانِيَةِ [٢]. فَقَامَ مَعَهُ أُنَاسٌ يُصَلُّونَ بِصَلَاتِهِ . صَنَعُوا ذٰلِكَ لَيْلَتَيْنِ أَوْثَلَاثاً [٣]. حَتّٰى اِذَا كَانَ بَعْدَ ذٰلِكَ جَلَسَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَمْ يَخْرُجْ . فَلَمَّا اَصْبَحَ ذَكَرَ ذٰلِكَ النَّاسُ . فَقَالَ اِنّي خَشِيتُ اَنْ تُكْتَبَ عَلَيْكُمْ صَلَاةُ اللَّيْلِ .

ترجمه‌سی

(ام‌المؤمنين) عائشه رضی‌الله عنهادن :

شویله دیمشدر : نبی اکرم صلی‌الله علیه وسلم کیجه وقتی اولنجه حجرهٔ

بویوك فضیلتدر . نیته‌کیم ابن عباس رضی‌الله عنهمانك مرفوعاً روایتنده‌ده: « خِيَارُكُمْ اَلْيَنُكُمْ مَنَاكِبَ فِي الصَّلَاةِ = اك ایلرکز نمازده صف طوغرولتمق ایچون کندیسنه طوقونان أله اوموزی اك زیاده منقاد اولانکزدر » بویورولمشدرکه واقع اولاجق اخطار اوزرینه تکبیری براقوب همان انقیاد توصیه بویورولیور دیمکدر . خلاصه صلاتك حسن وکمالی تأمین ایچون صفلری صفوف ملائکه‌یه بکزتمك وبونی وسیلهٔ استنزال رحمت ایله‌مك لازمدر . بشیر بن یسار انصارینك : « انس بن مالك رضی‌الله عنه بصره‌دن مدینه‌یه کلدی . رسول‌الله صلی‌الله علیه وسلمك عهدندن بری بزده بکنمه‌دیکك شیلر نه‌در ؟ دیه کندیسنه صورولدی . سزك بکنمه‌دیکم برشیئکز یوق . شوقدر وارکه صفلری طوغرولتمیورسکز جوابنی ویردی » دیدیکنی بخاری روایت ایدیور . دیمك که عهد تابعینده‌کی صفوف صلاتی صحابه حضراتی بکنمه‌مشلر . زمانمزده‌کی صفوف صلات ایسه جداً یورکلر آجیسیدر . اهل اسلام آراسنده‌کی تنافر وتباغض حالی‌ده انذار نبوی‌یه تماس تمام تطابق ایده‌رك صفلرمزك حالنه دنك کلیور .

(٣٧٦) نجی حدیثدن‌ده مستفاد اولدیغی کبی بو حدیثدن‌ده اقامت ایله نمازه دخول آراسنده‌کی زمان ایچنده تکلمك جوازی مستفاد اولیور. حدیثك دلالت ایتدیکی ایکنجی مسئله‌ده نمازده تسویهٔ صفوفك واجب اولماسیدر. برده: « فَاِنّي اَرَاكُمْ مِنْ وَرَاءِ ظَهْرِي » کلام صادق خصائص جلیلهٔ محمدیه‌دن (صلی‌الله علیه وسلم) برینی خبر ویریورکه بو رؤیت هرحالده کوزکبی برآلت معتاده‌یه محتاج اولمقسزین واقع اولان بر رؤیت ایدی . جناب خالق بچون حبیب کریمنی بویله مستثنی برخصلت جمیله ایله ممتاز بویورمش وعناصر بشریت ایچنده دکه بشره بکزه‌مز برموقع بالاصاحبی اولدقلرینی اك کورمز کوزلره کوسترمك ایسته‌مشدر . او معلایایه نور صافینك کولکه‌سز اولماسی‌ده بویله‌در . (٢٦٥ نجی حدیثه‌ده مراجعت) .

[١] بر نسخه‌ده همزه‌سز اولارق « نَاسٌ » .   [٢] بر نسخه‌ده « اَللَّيْلَةَ الثَّانِيَةَ » .

[٣] بر نسخه‌ده « اَوْ ثَلَاثَةً » .

(شریفه)سنده نماز قیلاردی [١] . حجره‌نك دیواری آلچاق اولدیغی ایچون ناس نبی‌الله صلی‌الله علیه وسلمك (نماز قیلارکن) شخص مبارکنی (یعنی قارالتیسنی) کوردیلر [٢] . برطاقیم کیمسه‌لر نمازه طوروب کندیسنه اقتدا ایتدیلر [٣] . صباح

---

[١] حافظ ابو نُعیم اصبهانی‌نك روایتنده دها صریح اولارق: « كَانَ يُصَلِّي فِي حُجْرَةٍ مِنْ حُجَرِ اَزْوَاجِهِ = ازواج طاهراتك حجره‌لرندن برنده نماز قیلاردی » دینیلمشدر . حجره أوك ایچنده دیوار ، یاخود پرده ایله افراز ایدیلمش هرهانکی منفرد برکوشه‌یه دینیر . ام‌المؤمنين عائشه رضی‌الله عنهانك متنه کیرمه‌ین بخاری روایتنده : « اِنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ لَهُ حَصِيرٌ يَبْسُطُهُ بِالنَّهَارِ وَيَحْتَجِرُهُ بِاللَّيْلِ = نبی اکرم صلی‌الله علیه وسلمك برحصیری وار ایدی‌که اونی کوندوزلری یایار ، کیجه‌لری‌ده حجره حالنه قوردی » ، زید بن ثابت رضی‌الله عنهك‌ده بوندن صوکرا مختصری (٤١٢) رقمی ایله ذکر ایدیله‌جك حدیثنده : « اِنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِتَّخَذَ حُجْرَةً قَالَ حَسِبْتُ اَنَّهُ مِنْ حَصِيرٍ فِي رَمَضَانَ = رسول‌الله صلی‌الله علیه وسلم رمضانده ، ظن ایده‌رم ، حصیردن برحجره اتخاذ بویوردی » ، برروایتده‌ده : « اِحْتَجَرَ بِخَصَفَةٍ اَوْ حَصِيرٍ فِي الْمَسْجِدِ = مسجد شریفده خرما یاپراغی اورگولرندن ، یاخود حصیردن برحجره یاپدی » دینیلدیکنه کوره بو حجره حصیر ، یاخود خرما یاپراغی اورگولرندن پرده‌سی برشی ایله چویریلمش بریر اولوب بونك‌ده امهات مؤمنینه مخصوص خانه‌لری ایچنده اولمق احتمالی اولدیغی کبی کوندوزلری مسجد شریفه یایلدقدن صوکرا کیجه‌لری قالدیریلوب وپرده طرزنده گریلوب موقت حجره کبی استعمال بویورولدیغی احتمالی‌ده واردر . کاه ازواج طاهرات خانه‌لرنده ، کاه مسجد شریفده لیلاً حجره کزین طاعت اولمالری وصحابهٔ کرامك بونی حس ایدوب اقتدایه شتاب ایتمه‌لری خصوصنك تعددی احتمالی‌ده واردر .

[٢] او تاریخلرده مدینهٔ منوره‌ده کیجه‌لری قندیل یاقمق معتاد اولمادیغی ایچون (٢٤٩ نجی حدیثه مراجعت) صحابهٔ کرام ذات مقدسهٔ رسالتپناهیلرینی بالطبع کوره‌مه‌یوب یالکز قارالتیلرندن نماز قیلمقده اولدقلرینی استدلال ایدرلردی .

[٣] صحابهٔ کرامك بو فعلندن امام اولمغه نیت ایتمه‌مش کیمسه‌یه اقتدانك جوازینه استدلال اولوندیغی کبی صلاة تطوعده جماعتك‌ده صحتنه استدلال اولونابیلیر. چونکه بو صلاتك تطوع اولدیغنده شبهه یوقدر . حتی قصه‌نك رمضانده جریان ایتمش اولدیغی روایتنه باقیلاجق اولورسه صلاة تراویح ایدی . برده بو حدیثی بخاری امام ایله مأمومین آراسنده دیوار ، یاخود ستره کبی برحائل وارکن اقتدانك صحتی بحثنه شاهد اولارق ایراد ایتمشدر . بخاری مسنداً روایت ایتدیکی بو حدیثدن باشقه حسن بصرینك : « سنکله امام آراسنده برنهر

اولنجه بو (یاپدقلری)نی عرض ایتدیلر. ایرته‌سی کیجه (ینه کیجه نمازینه) قالقدی . (ینه) برطاقیم کیمسه‌لر کندیسه اقتداءً نمازه طوردیلر. بوایشی ایکی ، یاخود اوچ کیجه (تکرار) ایتدیلر . اوندن صوکرا(کی کیجه) اولنجه رسول‌الله صلی الله علیه وسلم (أونده) اوطوردی . واورایه چیقمادی [١] . صباح اولنجه بعض کیمسه‌لر (رسول‌الله صلی الله علیه وسلمه سببنی آکلامق ایچون) بونی‌ده عرض ایتدیلر [٢] . (جواباً) : « کیجه نمازی سزه فرض اولاجق دییه قورقدم » بویوردی [٣] .

بولونورسه بأس یوقدر » ، کبار تابعیندن ابو مِجْلَزك : « آرالرنده یول ، یاخود دیوار بولونورسه امامك تکبیرینی طویمق شرطیله انسان امامه اقتدا ایده‌بیلیر » دیدکلرینی‌ده تعلیقاً روایت ایدیور . حسن بصرینك نهر دیدیکی البته نهر صغیردر . نهر کبیر کبی کنیش بر حائلك مانع اقتدا اولدیغنده‌ شبهه یوقدر. بومسئله مسائل خلافیه‌دندر. بخاری، مالکیلر کبی، حاجز وحائلك اقتدایه مانع اولمادیغنه قائلدر. انس، ابوهریره رضی‌الله عنهما وابن سیرین ایله سالم بن عبدالله‌دن‌ده بویله بر روایت واردر . عروة بن‌الزبیرده بردفعه کندیسی ایله مسجد آراسنده سوقاق وارکن برخانه‌ده امامه اقتدا ایتمشدر. امام مالکه کوره بربرینه یاقین طوران قایقلرك برنده‌کی امامه دیکر قایقلردن اقتدا ایدیلمه‌سنده بأس یوقدر . برطاقیملری‌ده بونی مکروه کورمشلردر . نیته‌کیم عمر بن‌الخطاب رضی‌الله عنهك : « مصلی ایله امام آراسنده یول ، دیوار، نهر بولونورسه اوکا اقتدا ایتمش اولماز » دیدیکی مرویدر. شعبی ایله نخعی‌ده آراده سوقاق اولورسه اقتدایی مکروه کورمشلردر . ابو حنیفه صفلر آرد آرده متصلاً سوقاغی قاپلامادقجه امام ایله آراسنده سوقاق بولونان مأمومك نمازی صحیح اولماز دیمش ولیث بن سعد ایله اوزاعی ومالکیه‌دن اشهبك‌ده اجتهادلری اوکا موافق دوشمشدر . آنجق امامك حرکات وسکناتی حقنده شبهه‌یه محل ویرمه‌یه‌جك برحائل اولورسه بأس یوقدر .

[١] اوچنجی ، یاخود دوردنجی کیجه اورایه چیقمامش اولدقلرینی شخص مبارکلرینی قاراکلقده سزه‌مه‌مش اولمقله استدلال ایتدیلر .

[٢] عبدالرزاقك روایتنه کوره بوبحثی آچان عمر بن‌الخطاب رضی‌الله عنه اولمش .

[٣] بر روایتده: « وَلٰكِنِّي خَشِيتُ اَنْ تُفْرَضَ عَلَيْكُمْ صَلَاةُ اللَّيْلِ فَتَعْجِزُوا عَنْهَا = شو قدرکه اوزرکزه کیجه نمازی فرض اولورده صوکرا سزه کوچ کلیر دییه قورقدم » صورتنده‌در. ام‌المؤمنین حضرتلرینك بوحدیثی بخارینك دیکر برینده « وَذٰلِكَ فِي رَمَضَانَ » زیاده‌سیله روایت ایدیلمشدرکه بوقیلینان نمازك رمضانده‌کی صلاة لیل، یعنی صلاة تراویح اولدیغی آکلاشیلیور .

علیه‌الصلاة والسلام افندیمز حضرتلرینك صلاة لیله‌مسجدده جماعتله دوام ایدیلمه‌سنه‌مساعده بویورمایوب بوصورتله اعتذار بویورمالری امت مرحومه‌لرینه اولان کمال رأفت ورحمتلرینك

٤١٢ . وَفِي هٰذَا الْحَدِيثِ مِنْ رِوَايَةِ زَيْدِ بْنِ ثَابِتٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ زِيَادَةُ اَنَّهُ

دلائل باهره‌سندن بریدر. واقعا دها اوّل لیلهٔ معراجده « هُنَّ خَمْسٌ وَهُنَّ خَمْسُونَ لَا يُبَدَّلُ الْقَوْلُ لَدَيَّ » تقدیر الـٰهیسی ایله بش وقته حصر ایدیلن فرائض صلاته (٢٢٧ نجی حدیثه مراجعت) بر آلتنجیسنك ضم ایدیلمه‌سنه احتمال قالمامشدی. فقط علیه‌الصلاة والسلام افندیمزك قورقدیغی شی ـ الله اعلم ـ باشقه جهتدن ایدی . شارح بخاری ابوسلیمان خطّابی دیيورکه صلاة لیل رسول‌الله علیه‌الصلاة والسلامه واجب ایدی . رسول‌الله صلی الله علیه وسلمك مواظبت بویوردقلری افعال شرعیه‌ده کندیلرینه تأسّی واقتدا، نصوص قرآنیه موجبنجه، امته واجبدر . مسجد شریفه چیقوب کیجه نمازی قیلمایی اعتیاد بویورمالری ـ فرائض خمسدن باشقه‌جه بر فرض جدید انشاسی دکل ـ کندیلرینه تأسّی واقتدانك واجب اولماسی یوزندن امته بلکه واجب اولور دییه احتراز بویوردیلر . بو ، عینیله بر کیمسه‌نك کندی اوزرینه نذر اولان بر نمازی واجب قیلماسی کیبدرکه او نماز نذر ایدن حقنده فرض اولمقله برابر اصل شرعده فرض ایدیلمش برنماز دکلدر . اهـ .

دیکر شارح حافظ ابن حجر عسقلانی‌نك‌ده بعض توجیهلری واردر . اوده دیيورکه قورقولان شی احتمالکه صلاة لیلده تنفلك صحتی تهجدك مسجدده جماعتله اولماسیله مشروط اولور معناسنجه قیام لیلك فرض اولابیلمه‌سی جهتندن ایدی . نیته‌کیم زید بن ثابت رضی‌الله عنهك : « خَشِيتُ اَنْ يُكْتَبَ عَلَيْكُمْ . وَلَوْ كُتِبَ عَلَيْكُمْ مَا قُمْتُمْ بِهِ . فَصَلُّوا اَيُّهَا النَّاسُ فِي بُيُوتِكُمْ = سزه فرض اولور دییه قورقدم. حال بوکه سزه فرض اولاجق اولورسه اونی علی‌الدوام قیلامازسکز. اویله ایسه ای ناس، بونمازی اولرکزده قیلکز» حدیثنده‌ده بوکا ایما واردر. دیمك که شرط اولور قورقوسیله مسجدده جماعتله قیلمالرینی شفقةً منع بویوروب بوصورتله أولرده مواظبته اذن ویرمکله برابر ینه نمازك فرض اولماسندن امین اولمش اولدیلر . ایکنجی احتماله کوره قیام لیلك فرض عین دکل ، فرض کفایه اولاجغندن قورقمش اولابیلیرلر. بوصورتده‌ده صلوات خمسك اوزرینه زائد برفرض اولمش اولماز . بایرام وامثالی نمازلرك فرضیتنه قائل اولانلرك نظرنده بو نمازلر نه ایسه صلاة لیل‌ده او حکمده اولمش اولور . اوچنجی احتماله کوره‌ده خاصةً قیام رمضانك ، یعنی صلاة تراویحك فرض اولاجغندن قورقمش اولابیلیرلر. نیته‌کیم بو حدیثده : « اِنَّ ذٰلِكَ كَانَ فِي رَمَضَانَ = بو ، رمضانده اولمشدی » دینیلمش اولدیغی کبی بخارینك سفیان بن حسین روایتنده : « خَشِيتُ اَنْ يُفْرَضَ عَلَيْكُمْ قِيَامُ هٰذَا الشَّهْرِ = بو آیك قیام لیلی سزه فرض اولور دییه قورقدم » دینیلمشدر . بوتقدیره کوره ایسه اشکال بوسبوتون مرتفع اولور. چونکه قیام رمضان سنه‌نك هر کیجه‌سنده تکرر ایتمه‌دیکی ایچون صلوات خمس اوزرینه زائد برشی اولمامش اولور . اهـ .

قالَ قَدْ عَرَفْتُ الَّذِي رَأَيْتُ مِنْ صَنِيعِكُمْ [١] . فَصَلُّوا أَيُّهَا النَّاسُ فِي بُيُوتِكُمْ . فَإِنَّ أَفْضَلَ الصَّلَاةِ صَلَاةُ الْمَرْءِ فِي بَيْتِهِ إِلَّا الْمَكْتُوبَةَ .

ترجمه‌سی

زید بن ثابت رضی الله عنه روایتندن وارد اولان ینه بو حدیثده [٢] (رسول الله صلی الله علیه وسلمك) : « یاپدیغکزی کوردیکم شو ایشی بکندم [٣] . (لکن ینه) ای ناس ، (بو نوافلی) أولرکزده قیلکز . زیرا نمازك افضلی انسانك کندی أونده قیلدیغی نمازدر . مکر فرض اولا (که اونی مسجدده جماعتله قیلمق افضلدر) بویوردی [٤] » زیاده‌سی واردر .

---

[١] بر روایتده « مِنْ صُنْعِكُمْ » .

[٢] بو حدیث بوندن اولکی (٤١١) نجی حدیثدر .

[٣] صلاة تراویحی جماعتله قیلمغه اولان حرصکزی کوروب بکندم دیمکدر . صلاة تراویح اولدیغی بخاری متنده‌کی « اِتَّخَذَ حُجْرَةً قالَ حَسِبْتُ أَنَّهُ مِنْ حَصِيرٍ فِي رَمَضانَ » لفظندن آکلاشیلیورکه اولکی حدیثك حاشیه‌سنده موضوع بحث ایدیلمشدی . رسول الله صلی الله علیه وسلمك برقاچ کیجه کچدکدن صوکرا قیلمغه چیقمادقلرینی کورن اصحاب کرام کلدکلرینی ونمازه حاضر اولدقلرینی اخبار ایچون یوکسك سسله تسبیح ایتمشلر ، حتی بعضلری رسول اکرم صلی الله علیه وسلمی خواب استراحتده ظنیله بر طاش پارچه‌سی آلوب باب سعادتلرینی طیقیرداتمشلردی . (بوندن اولکی حدیثك صوك حاشیه‌سنده مراجعت .)

[٤] فرائضك مساجدده جماعتله اداسی اظهار شعائر دین ایچوندر . نوافلك أولرده قیلینماسی ایسه ریادن بعید اولدیغنه بناءً در . نوافلك أولرده قیلینماسنده‌کی فضیلته دائر برچوق احادیث شریفه واردر . بعضلری شونلردر :

ابن ماجه‌نك عمر بن الخطاب رضی الله عنهدن روایتی : ـ رسول الله صلی الله علیه وسلمه صوردم . « أَمَّا صَلَاةُ الرَّجُلِ فِي بَيْتِهِ فَنُورٌ . فَنَوِّرُوا بُيُوتَكُمْ = انسانك کندی أونده نماز قیلماسنه کلنجه او ، برنوردر . اوحالده أولرکزی نورلاندیریکز » بویوردی .

مسلمك جابر بن عبدالله رضی الله عنهدن روایتی : ـ رسول الله صلی الله علیه وسلم : « إِذا قَضَى أَحَدُكُمُ الصَّلَاةَ فِي مَسْجِدِهِ فَلْيَجْعَلْ فِي بَيْتِهِ نَصِيباً مِنْ صَلَاتِهِ = هرهانکی بریکز فرض نمازینی کیتدیکی مسجدده قیلاجق اولورسه کندی أوینده ده نمازندن نصیبه‌دار ایتسون » بویوردی .

٤١٣ . عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كانَ يَرْفَعُ يَدَيْهِ حَذْوَ مَنْكِبَيْهِ إِذَا افْتَتَحَ الصَّلَاةَ وَإِذا كَبَّرَ لِلرُّكُوعِ . وَإِذا رَفَعَ

ابن ماجه‌نك ابو سعید خدری رضی الله عنهدن روایتی : ـ « إِذا قَضَى أَحَدُكُمْ صَلَاتَهُ فَلْيَجْعَلْ لِبَيْتِهِ مِنْهَا نَصِيباً . فَإِنَّ اللّٰهَ عَزَّ وَجَلَّ جاعِلٌ فِي بَيْتِهِ مِنْ صَلَاتِهِ خَيْراً = هر بریکز نمازینی ادا ایتدکدن صوکرا أوینده ده نمازندن نصیبه‌دار ایتسون . زیرا الله عزوجل نمازی سببیله أونده خیر یاراتیر » .

مسلم ایله نسائی‌نك ابو هریره رضی الله عنهدن روایتلری : ـ « لا تَجْعَلُوا بُيُوتَكُمْ مَقابِرَ . إِنَّ الشَّيْطانَ يَفِرُّ مِنَ الْبَيْتِ الَّذِي تُقْرَأُ فِيهِ سُورَةُ الْبَقَرَةِ = أولرکزی قبرستانه چویرمه‌یکز . محقق شیطان ، ایچنده سورهٔ بقره تلاوت اولونان أودن قاچار . »

احمد ابن حنبلك عائشه رضی الله عنهادن روایت ایتدیکی ینه بو مآلده‌کی حدیث .

ابن ماجه‌نك و « شمائل » ده ترمذینك عبدالله بن سعد رضی الله عنهدن روایتلری : ـ رسول الله صلی الله علیه وسلمدن « أومده نماز قیلمامی ، یوقسه مسجدده نماز قیلمامی افضلدر ؟ » دیه صوردم . بویوردی‌که بنم أومك مسجده نه‌قدر یاقین اولدیغنی کورویورسك یا ، بویله ایکن أومده نماز قیلمامی مسجدده نماز قیلمایه ترجیح ایده‌رم . مکرکه فرض بر نماز اولا . »

طبرانی‌نك « معجم کبیر » نده صُهَیب بن النعمان رضی الله عنهدن مرفوعاً روایتی : ـ « فَضْلُ صَلَاةِ الرَّجُلِ فِي بَيْتِهِ عَلَى صَلَاتِهِ حَيْثُ يَراهُ النَّاسُ كَفَضْلِ الْمَكْتُوبَةِ عَلَى النَّافِلَةِ = فرض اولان نمازك نافله نماز اوزرینه فضل و رجحانی نه ایسه انسانك کندی أونده قیلدیغی نمازده هرکسك کوره‌بیله‌جکی یرده قیلدیغی نمازدن اوقدر افضلدر . »

برچوق صحابه‌دن روایت اولونان « صَلُّوا فِي بُيُوتِكُمْ وَلا تَتَّخِذُوهَا قُبُوراً = أولریکزده نماز قیلکز . أولرکزی (نمازدن خالی براقوب) قبره چویرمه‌یکز » حدیثی .

بو حدیث شریفدن مستفاد اولان ، أوده قیلینان تطوعك مساجدده قیلینان تطوعدن افضلیتیدر . بو مساجد ایسترسه مسجد مکه و مدینه و بیت المقدس کبی مساجد فاضله اولسون .

ابو داودك زید بن ثابت رضی الله عنهدن اسناد صحیح ایله روایت ایتدیکی : « صَلَاةُ الْمَرْءِ فِي بَيْتِهِ أَفْضَلُ مِنْ صَلَاتِهِ فِي مَسْجِدِي هٰذا إِلَّا الْمَكْتُوبَةَ = انسانك کندی أونده قیلدیغی نماز بنم شو مسجدمده قیلدیغی نمازدن افضلدر . مکرکه فرض اولا » حدیثی بو معناده صریحدر . بوندن یالکز جماعتله قیلینماسی مشروع اولان صلاة عیدین ایله استسقا و کسوف نمازلری ، ایکی رکعت طواف و ـ میقاتده مسجد وارسه ـ ایکی رکعت احرام نمازلری ،

رَأْسَهُ مِنَ الرُّكُوعِ رَفَعَهُما كَذٰلِكَ اَيْضاً وَقالَ سَمِعَ اللّٰهُ لِمَنْ حَمِدَهُ. رَبَّنا وَلَكَ الْحَمْدُ . وَكانَ لاٰيَفْعَلُ ذٰلِكَ فِى السُّجُودِ .

ترجمه‌سی

(عبدالله) بن عمر رضی‌الله عنهمادن :

شویله دیمشدر : رسول‌الله صلی‌الله علیه وسلم نمازه باشلادیغنده (مبارك) اللرینی اوموزلرینك حذاسنه قدر قالدیر(وب تکبیری اویله آل)یردی [١] .

جمعه کونی قبل‌الزوال و بعدالزوال قیلینان نفللر مستثنادر . شافعیه‌یه کوره تحیة‌المسجدده بو مستثنالر میانه داخلدر . ایشته بونلری مسجدده قیلمق أوده قیلمقدن افضلدر .

بو حدیث شریف سلفدن بعضلرینك نوافل نهاریه ولیلیه‌یی مسجدده قیلمایی مستحب کورمه‌لرینه قارشی حجت اولدیغی کبی یالکز نوافل نهاری مسجدده مستحب کورن سفیان ثوری ایله مالکه قارشی‌ده حجتدر .

[١] افتتاح ، یاخود احرام تکبیری ابو حنیفه‌یه کوره صلاتك شرطیدر . شافعیدن مروی بروجهه کوره‌ده بویله‌در . اونسز نماز صحیح اولماز ایسه‌ده نمازه داخل بر رکن دکلدر . ائمهٔ ثلاثه‌یه کوره رکندر. دیمك‌که ایستر شرط ، ایستر رکن اعتبار ایدیلسون افتتاح تکبیری مذاهب اربعه‌یه کوره فرضدر . ایستر سهواً ، ایستر عمداً ترك اولونسون اونسز نماز منعقد اولماز. ربیعة‌الرأی ایله سفیان ثوری ، اسحق بن راهویه وابو ثورك مذهبلری‌ده بودر . جمهورك اجتهادی‌ده بو مرکزده‌در . ابن‌شهاب زهری ـ روایته کوره ـ تکبیرسز یالکز نیت ایله صلاتك منعقد اولاجغنی سویله‌مشدرکه اونك نظرنده « الله اکبر » دیمك سنتدر . سعید بن المسیب ایله اوزاعی ومالکك وحسن بصری ایله حکم بن عتیبه‌نك‌ده بورأیده اولدقلری روایت ایدیلیورسه‌ده زهرینك بو بابده‌کی مذهبی قدر ثبوت بولمامشدر . زهری نمازده‌کی هرهانکی بر تکبیرك مطلقا واجب اولمادیغنه قائل اولوب احرامی یالکز نیت ایله تجویز ایدیور . دلیلی‌ده « اِنَّمَا الْاَعْمالُ بِالنِّيّاتِ » حدیثیدر. زهرینك تام ضدی اولارق بوتون تکبیرلرك واجب اولدیغنه قائل اولانلرده واردر . جمهور یالکز افتتاح تکبیرینی واجب کوروب ماعداسنك وجوبنه قائل دکللردر. امام مالکدن مشهور اولان روایته کوره تکبیر، امام ایله منفردحقنده واجب ، مأموم حقنده سنتدر .

تسبیح وتهلیل تکبیر مقامنه قائم اولابیلیرمی ؟ افتتاح صلاة ایچون قدرتی اولانه کوره « الله اکبر » لفظی متعیندر . چونکه رسول‌الله صلی‌الله علیه وسلم هپ بولفظ جلیل ایله افتتاح بویورورلردی . فقهای مالکیه ایله شافعیه وحنبلیه‌نك عامهٔ قولی بودر . اونلرجه اوکا بدل « الله الکبیر » ، یاخود « الرحمن اکبر » کبی برلفظ ایله افتتاح ایدیله‌مز . ابو یوسفدن ماعدا حنفیه ایسه کندیسیله تعظیم قصد اولونان هرلفظ ایله جائزدر . دلیللری « قُلِ ادْعُوا اللّٰهَ

رکوع ایچون تکبیر آلدیغنده و رکوعدن (مبارك) باشنی قالدیردیغنده ینه (اللرینی) اویله‌جه قالدیریر [١] سَمِعَ اللّٰهُ لِمَنْ حَمِدَهُ . رَبَّنا وَلَكَ الْحَمْدُ

اَوِادْعُوا الرَّحْمٰنَ اَيًّا ما تَدْعُوا فَلَهُ الْاَسْماءُ الْحُسْنٰى » ایله « وَلِلّٰهِ الْاَسْماءُ الْحُسْنٰى فَادْعُوهُ بِها » کبی آیات کریمه‌در .

افتتاح تکبیرینی آلیرکن أللرینی نره‌یه‌قدر قالدیرمالی ؟ جمهور بوراده‌کی حدیث ایله امثالنه تمسك ایده‌رك أللری اوموزلرك حذاسنه قدر قالدیریرلر. حنفیه ایسه مسلمك مالك بن الْحُوَيْرِث رضی‌الله عنهدن روایت ایتدیکی : « كانَ النَّبِىُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِذا كَبَّرَ رَفَعَ يَدَيْهِ حَتّٰى يُحاذِىَ بِهِما اُذُنَيْهِ وَفِى رِوايَةٍ حَتّٰى يُحاذِىَ فُرُوعَ اُذُنَيْهِ = نبی اکرم صلی‌الله علیه وسلم تکبیر آلدیغی زمان (مبارك) اللرنی قولاقلرینك حذاسنه ، بر روایتده اوستی حذاسنه‌قدر قالدیریردی » حدیثیله عامل اولورلر. امام شافعی هرایکی صورتی جمع ایچون ایکی أللرینی ، پارمق اوجلری قولاقلرینك اوستنه ، باش پارمقلری قولاغك یوموشاغنه محاذی اولاجق وجه ایله اوموزلرینك حذاسنه کتیرمکی ترجیح ایله‌مشدر. طحاوینك براء بن عازب رضی‌الله عنهمادن بویله برروایتی اولدیغنی‌ده « عینی » سویله‌دیکی کبی صاحب محیطك‌ده تعریفی بوکا موافق اولدیغنی بیان ایدیور . أللرینی باشندن یوقاری‌یه قالدیرانلر ، کوکسنه‌قدر قالدیرانلرده واردر . هپسی‌ده آثار محفوظه‌یه موافق دوشر . الحاصل بوکبی آثارك تخالفی توسعه‌دن باشقه برشیئه دلالت ایتمز .

[١] رکوعه واریر ، رکوعدن قالقارکن رفع یدین حقنده‌کی اختلاف مشهوردر . ائمهٔ متبوعیندن شافعی ، احمد ابن حنبل ، اسحق بن راهویه ، ابو ثور ، ابن جریر طبری ، بر روایته کوره مالك بونك مسنون اولدیغنه قائللردر . دها اولکی علمای تابعیندن حسن بصری ، ابن سیرین ، عطاء بن ابی رباح ، طاوس ، مجاهد ، نافع ، قاسم بن محمد بن ابی بکر ، سالم بن عبدالله بن عمر ، قتاده ، مکحول ، سعید بن جبیر ، عبدالله بن المبارك ، سفیان بن عیینه‌ده بو اجتهادده‌درلر . ترمذی ابن عمردن باشقه جابر بن عبدالله ، ابوهریره ، انس ، ابن عباس ، عبدالله بن الزبیر ایله دیکر صحابه‌نك (رضی‌الله عنهم) قولی‌ده بو اولدیغنی سویله‌مکله برابر رفع یدین حدیثنی روایت ایدن اون‌بش صحابینك اسملرینی تعداد ایدیور . بخاری « صحیح » نده‌کی روایات ایله اکتفا ایتمیه‌رك « رفع‌الیدین فی‌الصلاة » اسمنده برکتاب بیله تألیف ایتمشدر . بخاری بوکتابنده اون‌یدی صحابیدن روایت ایتمشدر. دها صوکراکی ارباب تتبع آرایه‌آرایه صحابه‌دن کیمی اون طقوز ، کیمی یکرمی ، کیمی اوتوز بوقدر ، کیمی اللی راوی بولمشدرکه بو راویلرك ایچنده عشرهٔ مبشره‌نك کافه‌سی داخلدر . روایاتك ـ بعضلرینه متواتر دیدیرته‌جك درجه‌ده‌کی ـ قوت وکثرتنه باقان اوزاعی ایله داود ظاهری وجوبنه بیله قائل اولمشلردر .

بویوروردی [١] . سجود (ه‌واردیغنده) ده (ایسه) بونی یاپمازدی [٢] .

حنفیه ایله سفیان ثوری ایسه افتتاح تکبیرندن باشقه‌سنده رفع یدینی قبول ایتمزلر . ابراهیم نخعی، ابن ابی لیلی، علقمة بن قیس، اسود بن یزید، عامر الشعبی، ابواسحق، سبیعی، خیثمة بن عبدالرحمن، وکیع، عاصم بن کُلیب ده بو رأیده‌درلر. امام مالکدن ده بویله بر روایت واردر. اوندن اولان بو روایتی کوفیون صحیح عدایدیورلر . دیکرلری ایسه اوته‌کی روایتی اقوی کوریورلر. بالخصوص ابن عمر رضی الله عنهما حدیثنی روایت ایدن مالك اولدیغنه باقیلیرسه مذهبنك جمهوره موافق اولمش اولماسی عقله دها ملایم بر احتمال اولارق قبول ایدیله‌بیلیر . بو مسئله حقنده وارد اولمش احادیث پك چوق اولدیغی ایچون مناقشه‌لری ده اونسبتده اوزون سورر . بناءً علیه تطویلدن صرف نظر ایده‌رك شونی خبر ویره‌لم که شارح عینی ـ طحاوی‌یه تبعاً ـ بو حدیثلر میاننده مخالفلرنجه قوی تلقی ایدیلنلرك منسوخیتنه قائل اولیور . ومناقشه‌نك صوکنده‌ده قلبه تام بر قناعت کلیور .

نمازده رفع یدین تعبد صرفدر . توحیده وماسوایی ترکه ، عبد ایله معبود آراسنده رفع حجابه اشارتدر دینلرده واردر . امام شافعی : « الله‌ه تعظیم و پیغمبری صلی الله علیه وسلمك سنتنه اتباعدر » ، ابن عمر رضی الله عنهماده : « رفع یدین نمازك زینتلرندندر . هر رفعده اون ، یعنی هر پارماغه مقابل بر حسنه واردر » دیمشلردر. رفع یده مقارن اولان تکبیرك بر فائده‌سی اعمی کبی اصم اولان مقتدی‌یه‌ده افعال صلاتی بیلدیرمکدر. بونلری اوکرنمك ایچون اعمی سسدن، اصم‌ده رفع یددن استفاده ایدر .

[١] « سَمِعَ اللّٰهُ لِمَنْ حَمِدَهُ » ارتفاع یعنی رکوعدن قالقمق ، « رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ » ایسه اعتدال یعنی سجوددن اول طوغرولوب آیاقده طورمق ذکریدر. جمهوره کوره هر ایکیسنی جمع ایتمك امام ایچونده ، مأموم ایچونده مسنوندر . حنفیه ایسه (٣٩٨) نجی حدیثده : « وَاِذَا قَالَ الْاِمَامُ سَمِعَ اللّٰهُ لِمَنْ حَمِدَهُ فَقُولُوا رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ » بویورولدیغنه باقارق تسمیع امامك ، تحمیدده مأمومك وظیفه‌سیدر دیرلر . دیکرلری‌ده : «صَلُّوا كَمَا رَأَيْتُمُونِي اُصَلِّي» حدیثنه باقارق وتأویل جهتنه کیده‌رك « سزده (سمع الله لمن حمده) دیدکدن صوکرا (ربنا ولك الحمد دییکز » معناسنی ویریرلر ،

[٢] بو حدیث شریفدن ـ دها طوغروسی نسائی‌ده مالك بن الحویرث رضی الله عنهدن مروی دیکر حدیثدن ـ سجوده واریرکن وسجده‌دن باشنی قالدیریرکن أل قالدیرمایه‌جغی آکلاشیلیور. مع هذا بخاری مصنفك بورایه آلمادیغی بر حدیثده ابن عمر رضی الله عنهمانك ایکنجی رکعتدن صوکرا آیاغه قالقارکن‌ده ألارینی رفع ایتدیکنی وبونی نبی اکرم صلی الله علیه وسلمدن مرفوعاً روایت ایتدیکنی نقل ایدیور . بخاری نظرنده بو حدیث صحیح اولوب سنن ابی داود ایله ابن حبان وابن خزیمه « صحیح » لرنده‌کی روایات عدیده‌ده اونی تقویه ایدر. « کتاب رفع الیدین » ده بخاری بونی اون قدر صحابیدن روایت ایتمکده‌در. فقهای شافعیه‌دن محمد بن خزیمه : « بونی ، یعنی تشهددن صوکرا رفع یدینی شافعی سنت عداتمه‌مش ایسه‌ده اسناد صحیح اولدیغی ایچون

٤١٤ . عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ كَانَ النَّاسُ يُؤْمَرُونَ اَنْ يَضَعَ الرَّجُلُ الْيَدَ الْيُمْنٰى عَلٰى ذِرَاعِهِ الْيُسْرٰى فِى الصَّلَاةِ [١] .

ترجمه‌سی

سهل بن سعد (ساعدی) رضی الله عنهمادن :

شویله دیمشدر : (رسول الله صلی الله علیه وسلمك کوننده) ناسه ، نماز قیلارکن [٢] صاغ أللرکزی صول بیلککرکزك اوزرینه قویکز دییه امر اولونوردی [٣] .

ـ سنتی آلکزده بنم سوزمی براقکز دیمشنه نظراً ـ قیاس مذهبی بونك سنت اولماسیدر » دییور . ابن المنذر ، بیهقی ، بغوی وبعض محدثینك‌ده بخاری کبی مذهبلری بودر .

[١] بخارینك روایتنه نظراً راوی ابو حازم سَلَمَة بن دینار : « لَا اَعْلَمُهُ اِلَّا يَنْمِى ذٰلِكَ اِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ = بنم بیلدیکمه کوره سهل بن سعد رضی الله عنه بونی نبی اکرم صلی الله علیه وسلم افندیمزه رفع ایدیور، یعنی صاغ الکزی صول بیلککرکزك اوزرینه قویکز بویوران علیه الصلاة والسلام افندیمز حضرتلری اولدیغنی تصریح ایدیوردی، دیکر راوی اسماعیل ایسه مجهول صیغه‌سیله « يُنْمٰى » یعنی حدیث، نبی اکرم صلی الله علیه وسلم رفع اولونیور دیمشلردر . هر ایکی روایته نظراًده نمازده اللری قاووشدورمانك سنیتی ثابت اولور . زیرا صحابینك عصر سعادت نبویه‌ده شویله بویله یاپاردق ، یاخود بزه شویله بویله امر اولونوردی دیمه‌سی حدیثك مرفوع اولدیغنه علامتدر .

[٢] نمازده محل ذکر و قراءت اولان قیامده دیمکدر .

[٣] نمازده صاغ الی صول الك اوزرینه وضع ایتمك حنفیه ایله شافعیه وحنبلیه‌یه کوره سنتدر . ائمهٔ متبوعیندن اسحق بن راهویه ایله عامهٔ اهل علمك قولی‌ده بودر . علی وابو هریره رضی الله عنهما ایله نخعی ، ثوری وبر روایته کوره مالکك ، کذا سعید بن جبیر ایله ابو مِجْلَز ، ابو ثور ، ابو عُبَید ، ابن جریر ، داود ظاهرینك وابو بکر ایله عائشه رضی الله عنهمانك ، حاصلی جمهور علمای صحابه و تابعین وتبع تابعینك اجتهادلری هپ بو مرکزده‌در. ارسال یدین یعنی ال باغلامامق یالکز امام مالکك مذهب مشهوری اولوب عبدالله بن الزبیر رضی الله عنهما ایله حسن بصری وابن سیرینك‌ده مذهبلری بو اولدیغی مرویدر . لیث بن سعده کوره قیام اوزایوب یورغونلق عارض اولورسه ال قاووشدورولور . امام اوزاعی ایسه مصلی‌یی وضع ید ایله ارسال بیننده مخیر براقیور .

اللر حنفیه‌یه کوره کوبکك آلتندن ، شافعیه‌یه کوره کوکسك اوزرندن یاخود آلتندن قاووشدورولور. ترمذی دییورکه صحابه وتابعین ایله تبع تابعین آراسنده عمل صاغ الی صول

٤١٥. عَنْ اَنَسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَاَبَا بَكْرٍ وَعُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا كَانُوا يَفْتَتِحُونَ الصَّلَاةَ بِالْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ .

ترجمه‌سی

انس (بن مالك) رضی الله عنهدن :

شویله دیمشدر : نبی اکرم صلی الله علیه وسلم ایله ابوبکر وعمر رضی الله عنهما [١] نمازه [٢] (هپ) الحمدلله رب العالمین ایله باشلارلردی [٣] .

الك اوزرینه قویمق اولوب اللری بعضلری گوبكك فوقنده دیگر بعضلری‌ده گوبكك آلتنده طوتمق رأینده بولونمشلردر . هرهانكیسی یاپیلسه وسعت واردر . اه . كوكس اوزرنده ال باغلامایی ترجیح ایدنلر بونی اظهار خشوعده ابلغ ومحل نیت اولان قلبی محافظه‌یه اشارت اولدیغی ایچون اختیار ایتمشلردر . گوبك آلتنده ال قاووشدورانلرده ستر عورته و ازاری سقوطدن محافظه‌یه دها الویریشلی واهل كتابه و نسایه تشبهدن دها بعید بر وضع اولدیغی ایچون ترجیح ایتمشلردر .

[١] بخاری ایله طحاوی وابو عوانه‌نك دیگر طریقلردن تخریج ایتدكلری انس رضی الله عنه روایتلرنده عثمان رضی الله عنهك‌ده اسمی مذكوردر .

[٢] بعض روایتلرده « يَفْتَتِحُونَ الصَّلَاةَ » یرینه « يَفْتَتِحُونَ الْقِرَاءَةَ = قراءته باشلارلردی » صورتنده وارد اولمش اولوب بخاری « جزء القراءة » اسمنده‌كی اثرنده بو روایتك اوته‌كندن دها زیاده بیانی حائز اولدیغنی سویله‌مشدر .

[٣] صلاة جهریه‌ده امامك بسمله‌یی جهراً اوقویوب اوقوماسی مسئله‌سی بین العلما پك مشهور بر مسئلهٔ خلافیه‌در . بواختلاف بسمله قرآن كریمدن برآیتمیدر ؟ فاتحه‌نك ایلك آیتیمیدر ؟ هرسوره‌نك باشنده او سوره‌نك ایلك آیتیمیدر ؟ كبی ملاحظه‌لره تفرع ایدر . سورهٔ «نمل»ك ایچنده‌كی بسمله‌نك قرآن اولدیغنده كیمسه‌نك شبهه‌سی یوقدر. اوائل سورده‌كی ١١٣ بسمله‌یه گلنجه بونلر حقنده‌كی رأیلر دورتدر :

١ — اوائل سورده‌كی بسمله‌لرك هیچ بری قرآندن دگلدر . امام مالكك وروایت اولوندیغنه گوره اوزاعینك رأیلری بودر . قدمای حنفیه ایله بعض حنابله‌نك‌ده اجتهادی بومركزده‌در . آنجق :

٢ — متأخرین حنفیه‌نك تحقیقنه استناداً ابو حنیفه‌دن منقول روایت صحیحه‌یه نظراً مشارالیهك مذهبی بسمله‌نك تبرك وسوره‌لر آراسنی فصل ایچون نازل اولمش بر آیت فذّه، یعنی باشلی باشنه برآیتدر · سوره‌لردن جزء اولمقسزین تك برآیتدر . چونكه قلم وحی ایله مابین الدفتین یازیلی بولونیور. بویله اولدیغی ایچوندركه بعض مشایخ حنفیه‌یه گوره الله‌ه ثنا نیتیله دگل‌ده قراءت مقصدیله اوقوندیغنده یالكز بسمله ایله قراءت فرضی ساقط اولدیغی كبی قرآندن

٤١٦. عَنْ اَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَسْكُتُ بَيْنَ التَّكْبِيرِ وَبَيْنَ الْقِرَاءَةِ اِسْكَاتَةً . فَقُلْتُ بِاَبِي وَاُمِّي يَا رَسُولَ اللّٰهِ

برآیت اوقویورم قصدیله اوقونماسی‌ده جنب ، حائض ونُفَسایه حرامدر . عینی‌نك بیاننه گوره عبدالله بن المبارك ایله داود ظاهری واتباعنك قولی بو اولدیغی كبی احمد ابن حنبلدن منصوص اولانده بودر. سنن ابی داودك ابن عباس رضی الله عنهمادن اولان : « نبی اكرم صلی الله علیه وسلم كندیسنه (بسم الله الرحمن الرحیم) نازل اولمادقجه فصل سوره‌یی ، یعنی برسوره‌دن دیگرینه گچیلدیكنی بیله‌مزلردی » روایتی بونلره دلیل اولا بیلدیكی كبی شافعی‌یه‌ده حجت اولا بیلیر.

٣ — هرسوره‌دن برآیتدركه بوتقدیره گوره (١١٣) بسمله (١١٣) آیت ایتمش اولور . شافعی ایله اوكا موافقت ایدن احمد ابن حنبل كبیلرك مذهب مشهورلری بودر . عبدالله بن المبارك‌ده قولی بودر .

٤ — یالكز فاتحه‌دن برآیتدر. سورسائره‌یه بسمله ایله باشلانماسی تبركاً‌در . بورأی‌ده شافعیدن منقولدر . بواختلاف آرایه بناءً امام شافعی جهر ، ابوحنیفه ایله احمد وثوری واسحق اسرار طرفنده‌درلر. مالك ایسه بسمله‌یی ترك ایدوب همان (الحمدلله رب العالمین) ایله نمازه باشلامایی مستحب گورور . اوزاعی ایله طبری‌ده بو رأیده‌درلر . مالكدن اولان روایته نظراً فرضده سراً‌ده ، جهراً‌ده اوقونماز . نافله قیلان ایسه فعل وتركنده مخیردر . ابن ابی لیلی‌یه گوره فاتحه ایله برابر اوقونور. فقط مصلّی جهر واسرارده مخیردر . ابراهیم نخعی بسمله‌یی جهراً اوقومق بدعتدر دیمش .

بو حدیث شریف فاتحه‌دن اوّل بسمله‌یی ترك ایدن مذاهب اصحابی طرفندن حجت اولارق اقامه ایدیلیورسه‌ده امام شافعی كبی تركنی جائز گورمه‌ینلر « الحمدلله رب العالمین » دن مراد سورهٔ فاتحه‌در ، بناءً علیه بونده بسمله‌نك فاتحه‌دن اولوب اولمادیغنه دلالت ایدر برشی یوقدر دیرلر. مسلمده مروی: « لَمْ يَكُونُوا يَذْكُرُونَ بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ = بسم الله الرحمن الرحیم الفاظ شریفه‌سنی سویله‌مزلردی » حدیثی‌ده اونلرجه تركه دلالت ایتمز . یالكز نفی سماعه حمل اولونور . بسمله سراً اوقونمش اولدیغی حالده انس رضی الله عنه ایشیتمه‌مش اولا بیلیر.

نیته‌كیم نسائی ایله ابن حبانده‌كی : « فَلَمْ يَكُونُوا يَجْهَرُونَ بِبِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ = بسم الله الرحمن الرحیم الفاظ مباركه‌سنی جهراً سویله‌مزلردی » روایتی‌ده بومعنایی مؤیددر . اوحالده بو روایتده‌كی نفی قراءت نفی سماعه ، یعنی بسمله‌نك ایشیدیله‌مش اولدیغنه ، بوده اولسه اولسه نفی جهره دلالت ایده‌بیلیر. ابن خزیمه‌نك: « كَانُوا يُسِرُّونَ بِبِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ = بسم الله الرحمن الرحیمی سراً اوقورلردی » روایتی ایسه بونی بوسبوتون مؤیددر . الحاصل امام شافعی‌نك نظرنده بسمله‌نك فاتحه‌دن اولدیغی حقنده‌كی ادله و براهین قوتلیدر . ازجمله بیهقینك روایت ایدوب‌ده ابن خزیمه‌نك صحیح دیدیكی ام المؤمنین ام سلمه رضی الله عنها حدیثنه نظراً

اِسْكاتُكَ [١] بَيْنَ التَّكْبِيرِ وَالْقِراءَةِ . ماتَقُولُ ؟ قالَ اَقُولُ اَللّٰهُمَّ باعِدْ بَيْنِى وَبَيْنَ خَطاياىَ كَما باعَدْتَ بَيْنَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ . اَللّٰهُمَّ نَقِّنِى مِنَ الْخَطايا كَما يُنَقَّى الثَّوْبُ الْاَبْيَضُ مِنَ الدَّنَسِ . اَللّٰهُمَّ اَغْسِلْ خَطاياىَ بِالْماءِ وَالثَّلْجِ وَالْبَرَدِ .

ترجمه‌سى

ابو هريره رضى الله عنه‌دن :

شويله ديمشدر : رسول الله صلى الله عليه وسلم (نماز باشلانغيجلرنده افتتاح) تكبير(ى) ايله قراءت آراسنده (آزاجق) [٢] سكوت بويوروردى . ديدم كه يا رسول الله

رسول الله صلى الله عليه وسلم افنديمز نمازده فاتحه‌دن اول بسمله‌يى قراءت بويوروب اونى فاتحه‌دن بر آيت اولارق تعداد بويورمشلردر . ينه سنن بيهقيده على ، ابوهريره وابن عباس رضى الله عنهم حضراتندن مروى حديثده سبع المثانى ، يعنى يدى آيتلى سوره‌نك فاتحه اولوب بسمله‌نك‌ده يدى آيتدن برى اولديغى طرف عالئ نبويدن تعليم وابوهريره‌نك حديث مرفوعنده‌ده :

« اِذا قَرَأْتُمُ الْحَمْدَ فَاقْرَؤُا بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ . فَاِنَّها اُمُّ الْقُرْآنِ وَاُمُّ الْكِتابِ وَالسَّبْعُ الْمَثانِى . وَبِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ اِحْدٰى آياتِها = الحمد سورهٔ شريفه‌سنى اوقوديغكزده بسم الله الرحمن الرحيمى‌ده اوقويكز . زيرا او ، ام القرآندر ، ام الكتابدر ، سبع المثانيدر . بسم الرحمن الرحيم‌ده آيتلرندن بريدر » بويورولديغى روايت ايديلمشدر . بونلر بسمله‌نك فاتحه‌دن اولديغنه دلالت ايدن آثار جمله‌سندن اولوب جهر بسمله حقنده‌ده بر چوق صحابه‌دن روايتلر واردر . شارح عينى بوكا دائر ابوبكر الصديق ، على بن ابى طالب ، ابن عباس ، ابوهريره ، ام سلمه ، انس ، سمرة بن جندب ، عمّار ، عبدالله بن عمر ، نعمان بن بشير ، حكم بن عُمير ، معاوية بن ابى سفيان ، بُريدة بن الحُصيب ، جابر بن عبدالله ، ابوسعيد الخدرى ، طلحة بن عبيدالله ، عبدالله بن ابى اَوفى ، مجالد بن ثور ، بشر بن معاوية ، حسين بن عرفطه ، ابو موسى الاشعرى رضى الله عنهم حضراتندن ، يعنى يكرمى بر صحابيدن كلن روايتلرى برر برر تعداد بيله ايدركه بونلرك هپسنى وعينى‌نك هر برينه قارشى انتقاداتنى درجه امكان يوقدر . يالكز شوقدر خبر ويره‌بيليرزكه اوده كاه بو روايانه معارض كله‌بيله‌جك روايات بولوب سندلرينه واقع اولمش اعتراضاتى دفع ايله اوغراشيور ، كاه بعضلرينك روايانه طعن ايديور ، ايده‌مه‌دكلرينى‌ده تأويله خيلى كنيش يوللار بوليوركه بو ، مسائل خلافيه‌ده صواب وحقه مقارن اجتهادك على وجه اليقين هانكيسى اولديغنى تعيينده‌كى مشكلاته پارلاق بر نمونه‌در .

[١] بر روايتده همزهٔ استفهام ايله « اَسْكاتُكَ » ، ديكرنده « اَسْكُوتُكَ . »

[٢] راويلردن ابو زُرعة البَجلىّ : « اَحْسِبُهُ قالَ هُنَيَّةً » يعنى ابوهريره رضى الله عنه

آنام ، بابام سكا قربان اولسون ، تكبير ايله قراءت آراسنده‌كى شو سكوتك (نه‌در ؟ اوراده) نه ديرسك ؟ بويوردى كه « اَللّٰهُمَّ باعِدْ بَيْنِى وَبَيْنَ خَطاياىَ كَما باعَدْتَ بَيْنَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ . اَللّٰهُمَّ نَقِّنِى مِنَ الْخَطايا كَما يُنَقَّى الثَّوْبُ الْاَبْيَضُ مِنَ الدَّنَسِ . اَللّٰهُمَّ اَغْسِلْ خَطاياىَ [١] بِالْماءِ وَالثَّلْجِ وَالْبَرَدِ [٢] ديرم .

« آزاجق ديدى ظن ايده‌رم » ديمش اولديغى ايچون بو لفظك ترجمه‌سى قوس ايچنه آلينديغى . برده بوراده سكوت مابعدى قرينه‌سيله معلوم اولديغى اوزره حقيقى سكوت اولمايوب سراً سويله‌نيلمش كلام معناسنه‌در .

[١] مسلمك روايتنده « اِغْسِلْنِى مِنَ الْخَطايا » دركه بنى كناهلردن تميزله ديمكدر .

[٢] دعاى شريفك مآل عاليسى : الٰهى ، بنى كناهلرمدن مشرق ايله مغرب آراسنى آچديغك قدر اوزاق طوت . الٰهى ، بياض قماش كيردن ، پاصدن ناصيل تميزله‌نيرسه بنى كناهلردن اويله‌جه تميزله . الٰهى (كچمش) كناهلرمى‌ده صو ايله ، قار ايله ، طولو ايله (تر تميز) ييقا . اﻫ . والله اعلم .

مشرق ايله مغرب يكديكره قطعا ياقلاشميان ايكى ضد جهتدر . او حالده : « كناهم ايله بنم آرامزده ضديت نسبتى بولونسون‌ده كناه ايشله‌مه‌مه هيچ فرصت ويرمه » ديمك اولور . كير ، پاص بياض قماشده باشقه‌لرندن دها زياده بللى اولديغى ايچون كناهلردن آريتمايى بياض قماشك آريتماسنه تشبيه ايتمك كناهلردن هيچ بر ايز براقمامايى افاده ايدر . كناهلرك شو تعداد بويورولان مطهرات ثلثه ايله ييقانماسنده ايسه مجاز واردر . بونلرك طبيعتنده ازالهٔ وسخ اولديغى كبى اطفا خاصه‌سى‌ده واردر . كناه هم پيس برشيدر ، هم‌ده « وَمَنْ يَعْصِ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ فَاِنَّ لَهُ نارَ جَهَنَّمَ = هر كيم الله‌ه ورسولنه عصيان ايدرسه محقق اوكا نار جهنم نصيب اولور » وعيد الٰهيسى اقتضاسنجه نارى مستوجب اولماسى طولاييسيله نار جهنم منزله‌سنده‌در . بناء عليه « مراد آتش ديمك اولان كناهلرى صو ايله تميزله وسوندور ؛ ايش بوقدرله‌ده قالماسونده أل دكمه‌مش ، هيچ قوللانيلمامش اولمقله برابر پك صوغوق اولان قار ايله‌ده بر دها ييقا كه دها زياده محو اولسون ؛ اوندن صوكرا ينه اونك كبى أل دكمه‌مش ، هيچ قوللانيلمامش اولمقله برابر اوندن‌ده صوغوق اولان طولو ايله بوسبوتون ايزينى كيدر » كبى بر معنى قصد بويورولمش اوليور .

فرضده اولسون ، نفلده اولسون تحريمه ايله فاتحه آراسنده بر افتتاح دعاسى اوقونماسنك مشروعيتى بو حديث ايله امثالى ديكر احاديث شريفه‌دن معلوم اولور . واقعا امام مالكك قول مشهورينه كوره تكبيردن صوكرا همان الحمددن باشلامق اوزره فاتحه اوقونور . آنجق تعنبى‌نك سنن ابى داودده‌كى روايتنه كوره امام مالك فرض ونفلده نمازك اولنده ، اورتاسنده ، صوكنده دعا ايتمكده بأس يوقدر ديمشدر . روايات عديده‌دن معلوم اولديغى اوزره رسول الله صلى الله

٤١٧ . عَنْ اَسْماءَ بِنْتِ اَبِي بَكْرٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

عليه وسلم افنديمزك افتتاح دعالری متعدددر . بری متنده‌کی دعای شریفدرکه آکلاشیلان بخارینك مختاری اودر . دیکری‌ده حنفیه ایله حنابله‌نك مختاری اولان « سُبْحَانَكَ اَللّٰهُمَّ وَبِحَمْدِكَ وَتَبَارَكَ اسْمُكَ وَتَعَالَى جَدُّكَ وَلَا اِلٰهَ غَيْرُكَ » دعاسیدرکه مسلم ایله ابوداود وترمذی ایله ابن ماجه‌ده عائشه ایله عمر رضی الله عنهمادن مروی اولان بودعای مبارکك مآل شریفی شودر: « الٰهی ، سکا کمال اوزره تسبیح ایده‌رم، تسبیحی‌ده حمده مقارن قیلارم . اسمك ، ذاتك پك یوجه‌در . جلال وعظمتك عالیدر . سندن باشقه معبود بالحق یوقدر. » بو تسبیح وتنزیهی عمر رضی الله عنهك جهراً ایتدیکنه دائر مسلمده روایت بیله واردر . ترمذینك ابوسعیدخدریدن روایتنه نظراً نبی اکرم صلی الله علیه وسلم افندیمز « سبحانك.. »دن صوکرا : « اَللّٰهُ اَكْبَرُ كَبِيرًا » بویوروب اوندن صوکراده: « اَعُوذُ بِاللّٰهِ السَّمِيعِ الْعَلِيمِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ مِنْ هَمْزِهِ وَنَفْخِهِ وَنَفْثِهِ » دعاسنی‌ده علاوه ایدرلرمش . جُبَيْر بن مُطْعِم رضی الله عنه روایتنده ایسه اوچ کره « اَللّٰهُ اَكْبَرُ كَبِيرًا وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ حَمْدًا كَثِيرًا وَسُبْحَانَ اللّٰهِ بُكْرَةً وَاَصِيلًا » دن صوکرا بواستعاذه کلیور .

امام شافعی‌نك مختاری اولان افتتاح دعاسی شودر : « وَجَّهْتُ وَجْهِيَ لِلَّذِي فَطَرَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ حَنِيفًا مُسْلِمًا وَمَا اَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ اِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ لَا شَرِيكَ لَهُ وَبِذٰلِكَ اُمِرْتُ وَاَنَا مِنَ الْمُسْلِمِينَ = سماوات وارضی یوقدن وار ایدن ذات اجل واعلایه حنیف اولارق ، هردیندن اعراض ایده‌رك ، مسلمان اولارق یوزمی ، اوزمی توجیه ایتدم . مشرکلردن‌ده دکلم . اونلردن بری‌یم . شبهه‌سز بنم نمازم‌ده ، نسك وعبادتم‌ده ، یاشایشم‌ده ، اولوشم‌ده هیچ برشریکی اولمایان، هپ، عالمینك ربّ جلیلی اولان الله تعالی ایچوندر. ذاتاده بونکله امر اولونمشمدر . بن خالص مسلمانلردن بری‌یم » بودعای شریف سورهٔ انعامك آیری آیری ایکی یرنده اولان آیتلردن مقتبسدر . برنجی آیتده « مُسْلِمًا » یوقدر. نیته‌کیم مسلم روایتنده‌ده بولفظ شریف یوقدر . ایکنجی آیتك باشنده‌ده « قُلْ = دی » فعل امری واردر . طبیعی امره امتثال ایدیلیرکن بو لفظی سویله‌مکه احتیاج قالماز. برده آیت کریمه‌ده نظم جلیل « وَاَنَا مِنَ الْمُسْلِمِينَ » دکل، « وَاَنَا اَوَّلُ الْمُسْلِمِينَ » در. آیت کریمه‌یه موافقت اولسون دیه بویله دیمك‌ده جائز ایسه‌ده اولیتی اول المسلمین وآخر الانبیاء والمرسلین صلوات الله وسلامه علیهم اجمعین افندیمز حضرتلرینه براقوب « وَاَنَا مِنَ الْمُسْلِمِينَ » دیمك ترجیح اولونور .

وَسَلَّمَ صَلَّى صَلَاةَ الْكُسُوفِ . فَقَامَ فَاَطَالَ الْقِيَامَ . ثُمَّ رَكَعَ فَاَطَالَ الرُّكُوعَ . ثُمَّ

امام جماعتی صیقمامق ایچون دعانك بوقدری ایله اکتفا ایدر. منفرد ایله جماعتك تطویله رضاسنی بیان امام شونی‌ده علاوه ایدر : « اَللّٰهُمَّ اَنْتَ الْمَلِكُ . لَا اِلٰهَ اِلَّا اَنْتَ . سُبْحَانَكَ وَبِحَمْدِكَ . اَنْتَ رَبِّي وَاَنَا عَبْدُكَ . ظَلَمْتُ نَفْسِي وَاعْتَرَفْتُ بِذَنْبِي . فَاغْفِرْ لِي ذُنُوبِي جَمِيعًا . اِنَّهُ لَا يَغْفِرُ الذُّنُوبَ اِلَّا اَنْتَ . وَاهْدِنِي لِاَحْسَنِ الْاَخْلَاقِ . لَا يَهْدِينِي لِاَحْسَنِهَا اِلَّا اَنْتَ . وَاصْرِفْ عَنِّي سَيِّئَهَا . لَا يَصْرِفُ عَنِّي سَيِّئَهَا اِلَّا اَنْتَ . لَبَّيْكَ وَسَعْدَيْكَ . وَالْخَيْرُ كُلُّهُ فِي يَدَيْكَ . وَالشَّرُّ لَيْسَ اِلَيْكَ . اَنَا بِكَ وَاِلَيْكَ . تَبَارَكْتَ وَتَعَالَيْتَ . اَسْتَغْفِرُكَ وَاَتُوبُ اِلَيْكَ = الٰهی ، ملك سنسك . سندن باشقه هیچ برمعبود بالحق یوقدر . سنی کمالیله تسبیح ایده‌رم. تسبیحه دخی حمدکی مقرون ایله‌رم. سن بنم ربمسك ، بن‌ده سنك قولکم. بن نفسمه چوق ظلم ایتدم. کناهمی ایشته اعتراف ایدیورم . سن‌ده، الٰهی، کناهلرمی طوپدن مغفرت ایت . زیرا سندن باشقه کناهلری مغفرت ایده‌جك یوقدر. برده بنی اك کوزل اخلاقه سوق ایت . بکا اك کوزل اخلاق کوستره‌جك سندن باشقه‌سی یوقدر . بنی اخلاقك کوتولرندن چکیر . بنی کوتو اخلاقدن چکیره‌جك سندن باشقه‌سی یوقدر . لبیك ، یارب ، ایشته سنك دعوتکه، امرکه اجابت ایدیورم . خیرك بوتونی سنك اللرکده‌در . شر سکا وارماز . بنم وارلغم سنکله‌در . منتهاسی ینه سکادر . ثنایه مستحقسك ، یوجه‌سك ، صاحب عظمتسك . سندن مغفرت دیله‌رم . سکا توبه ایده‌رم . »

بونی مسلم علی بن ابی طالب رضی عنهدن روایت ایدر . حنفیه بودعایی‌ده افتتاح دعاسی اولارق اوقومازلرسه‌ده ادعیهٔ سائره کبی نماز اواخرنده اوقوماسنده بأس کورمزلر ومسلمك بوروایتی صلاة لیل بحثنده اولدیغنه باقارق صلاة لیله مخصوص برافتتاح دعاسیدر دیرلر . علی بن ابی طالب رضی الله عنهك « سبحانك » ایله « وجهت وجهی » دعالرینی جمع ایتدیکی حقنده اسحق بن راهویه‌نك روایتی وارسه‌ده ابن ابی حاتم بونك اصلسز اولدیغنی سویله‌مشدر . مع هذا هرایکیسی‌ده آیری حدیثلرله ثابت اولمش روایتلر اولدیغی ایچون جمع ایدیلملرنده بأس کورمه‌ینلر چوقدر. نیته‌کیم ابو یوسفك‌ده قولی بواولدیغنی ذهبی سویله‌یور . عبدالله بن عمرك، علیه الصلاة والسلام افندیمزك افتتاح تکبیری اولمق اوزره روایت ایتدیکی : « وَجَّهْتُ وَجْهِيَ ... وَمَا اَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ . سُبْحَانَكَ اللّٰهُمَّ .. وَلَا اِلٰهَ غَيْرُكَ اِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي ... وَاَنَا اَوَّلُ الْمُسْلِمِينَ » دعاسی‌ده هرایکیسنی جمع ایدنلری حقلی کوستریر .

مسلمده‌کی افتتاح دعالرندن بری‌ده ابن عباس رضی الله عنهمادن مروی اولان شو دعادر: « اَللّٰهُمَّ

قامَ فَاطالَ القِيامَ . ثُمَّ رَكَعَ فَاطالَ الرُّكوعَ . ثُمَّ رَفَعَ . ثُمَّ سَجَدَ فَاطالَ السُّجودَ .

لَكَ الْحَمْدُ . اَنْتَ نورُ السَّماواتِ وَالْاَرْضِ . وَلَكَ الْحَمْدُ اَنْتَ قَيّامُ (ياخود) قَيِّمُ السَّماواتِ وَالْاَرْضِ . وَلَكَ الْحَمْدُ اَنْتَ رَبُّ السَّماواتِ وَالْاَرْضِ وَمَنْ فيهِنَّ . اَنْتَ الْحَقُّ . وَوَعْدُكَ الْحَقُّ . وَقَوْلُكَ الْحَقُّ . وَلِقاؤُكَ حَقٌّ . وَالْجَنَّةُ حَقٌّ . وَالنّارُ حَقٌّ . وَالسّاعَةُ حَقٌّ . اَللّٰهُمَّ لَكَ اَسْلَمْتُ . وَبِكَ آمَنْتُ . وَعَلَيْكَ تَوَكَّلْتُ . وَاِلَيْكَ اَنَبْتُ . وَبِكَ خاصَمْتُ . وَاِلَيْكَ حاكَمْتُ . فَاغْفِرْ لي ما قَدَّمْتُ وَاَخَّرْتُ وَاَسْرَرْتُ وَاَعْلَنْتُ . اَنْتَ اِلٰهي . لا اِلٰهَ اِلّا اَنْتَ = الٰهی، يالكز سكا حمد اولسونكه كوكلرك، يرلرك نوری سنسك. يالكز سكا حمد اولسونكه كوكلری، يرلری كوروب كوزتمكدن هيچ غافل اولمايان يالكز سنسك. يالكز سكا حمد اولسونكه كوكلرك ، يرلرك واچلرنده اولانلرك ربی يالكز سنسك. حق سنسك. حق اولان وعدكدر. حق اولان سوزكدر. سكا قاووشمق حقدر. جنت حقدر. جهنم حقدر. قيامت كوننك كلهجكی حقدر. الٰهی، امر و نهيكی قبول ايدوب كنديمی يالكز سكا ويردم . يالكز سكا ايمان ايتدم . يالكز سكا كوكندم ، توكل ايتدم. يالكز سكا انابه ورجوع ايتدم. خصممه قارشی اقامهٔ برهان قوتمی سندن آلدم. منكر حق ايله كنديمك آراسنه سنی حكم ايتدم . أولدن ياپديغم ، صوكرادن ياپاجغم ، كيزلهديكم ، آچيغه اورديغم بوتون كناهلرمی، الٰهی، سن مغفرت ايت. سن بنم الٰهمسك. سندن باشقه هيچ بر معبود بالحق يوق . » ديكری ده عائشه رضی الله عنهادن مروی اولان شو دعادركه هر ايكيسنك

صلاة ليلده اوقونديغی مسلمده مصرحدر: « اَللّٰهُمَّ رَبَّ جَبْرائيلَ وَميكائيلَ وَاِسْرافيلَ فاطِرَ السَّماواتِ وَالْاَرْضِ عالِمَ الْغَيْبِ وَالشَّهادَةِ اَنْتَ تَحْكُمُ بَيْنَ عِبادِكَ فيما كانوا فيهِ يَخْتَلِفونَ . اِهْدِني لِمَا اخْتُلِفَ فيهِ مِنَ الْحَقِّ بِاِذْنِكَ . اِنَّكَ تَهْدي مَنْ تَشاءُ اِلىٰ صِراطٍ مُسْتَقيمٍ = الٰهی ، جبرائيلك ، ميكائيلك ، اسرافيلك ربی اولان اللهم ! كوكلری ، يرلری يوقدن وار ايدن اللهم ! غيب و شهادتی بيلن اللهم ! اختلاف ايتدكلری شيلرده قوللرك حكم وآرالرندهكی اختلافی فصل ايدن سنسك . قوللرك اختلاف اوزره اولدقلری حقه كندی اذنكله بكا هدايت ايت. صراط مستقيمه ايستهديكنه هدايت ايدن سنسك.»

حبيب رب اكبر وسيد البشر صلی الله عليه وسلم افنديمز حضرتلرينك بالجمله معاصی وذنوبدن پاك ومبرا اولدقلری حالده يوقاريدهكی ادعيهٔ مباركهده كناهلرندن بحث بويوروب كاه

ثُمَّ رَفَعَ . ثُمَّ سَجَدَ فَاطالَ السُّجودَ . ثُمَّ قامَ فَاطالَ الْقِيامَ . ثُمَّ رَكَعَ فَاطالَ الرُّكوعَ . ثُمَّ رَفَعَ فَاطالَ الْقِيامَ . ثُمَّ رَكَعَ فَاطالَ الرُّكوعَ . ثُمَّ رَفَعَ فَسَجَدَ فَاطالَ السُّجودَ . ثُمَّ رَفَعَ . ثُمَّ سَجَدَ فَاطالَ السُّجودَ . ثُمَّ انْصَرَفَ . فَقالَ قَدْ دَنَتْ مِنّي الْجَنَّةُ حَتّىٰ لَوِ اجْتَرَأْتُ عَلَيْها لَجِئْتُكُمْ بِقِطافٍ مِنْ قِطافِها . وَدَنَتْ مِنّي النّارُ حَتّىٰ قُلْتُ اَيْ رَبِّ اَوَ اَنا مَعَهُمْ ؟ فَاِذا امْرَأَةٌ حَسِبْتُ اَنَّهُ قالَ تَخْدِشُها [١] هِرَّةٌ . قُلْتُ ما شَأْنُ هٰذِهِ ؟ قالوا حَبَسَتْها حَتّىٰ ماتَتْ جوعاً . لا اَطْعَمَتْها وَلا اَرْسَلَتْها [٢] تَأْكُلُ . قالَ نافِعٌ حَسِبْتُ اَنَّهُ قالَ مِنْ خَشيشٍ اَوْ خُشاشِ الْاَرْضِ [٣] .

« ظَلَمْتُ نَفْسي » ، كاه « اِعْتَرَفْتُ بِذَنْبي » نيازنده بولونوب دورلو دورلو استغفارلرده بولونمالری اظهار عبوديتده كمال كوسترمك وامتنه رب متعاللرينه قارشی نه يولده عرض ذل وافتقار ايديلهجكنی اوكرتمك ايچوندر .

[١] « حَسِبْتُ اَنَّهُ قالَ تَخْدِشُها » كلمهلری تورجهده عبارهنك انسجامنه خلل كتيرديكی ايچون ترجمهدن حذف ايديلمشدر . بو الفاظ : « ظن ايدهرم كه تَخْدِشُها يعنی طيرمالايوردی لفظنی قوللاندی » ديمكدر . ظن ايدن راوی نافع بن عمر، تَخْدِشُها لفظی ايله روايتی ظن اولنان ذات ده اونك شيخی ابن ابی مُلَيْكَهدر . حديثك صوكندهكی قالَ نافِعٌ حَسِبْتُ اَنَّهُ قالَ مِنْ خَشيشٍ لفظلری ده ينه اوسببدن طولايی ترجمهدن طی ايديلمشدر . اوكا نظراً ده نافع بن عمر ، شيخی ابن ابی مليكهنك « خشيش » ، ياخود « خُشاش » لفظلرندن برينی استعمال ايتديكنی ظن وشك اوزرينه روايت ايديور .

[٢] بر روايتده : « لا هِيَ اَطْعَمَتْها وَلا هِيَ اَرْسَلَتْها »

[٣] بر روايتده : « اَلْاَرْضِ » كلمهسی يوقدر . بو صورتده ماقبلی اضافتدن مقطوع اولونجه خشيش ايله خشاش لفظلری مجرور ومنوّن اولمش اولور .

بو حديث شريفك متنی بخاريدن استنساخ ايديلمشدر . « تجريد » ك عبارهسی ايسه شويلهدر : « عَنْ اَسْماءَ بِنْتِ اَبي بَكْرٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُما حَديثُ الْكُسوفِ . وَقَدْ تَقَدَّمَ . وَفي هٰذِهِ الرِّوايَةِ قالَتْ قالَ قَدْ دَنَتْ مِنّي الْجَنَّةُ .. الخ = اسماء بنت ابی بكر رضی الله رضی الله عنهمادن مروی حديثكه يوقاريده كچمشدی . بو روايتده ايسه مشار اليها رسول الله

ترجمه‌سی

اسماء بنت ابی‌بکر رضی‌الله عنهمادن :

شویله‌دیمشدر : نبی‌اکرم صلی‌الله علیه وسلم افندیمز کسوف نمازینی قیلدیردی ایدی. (شویله‌که :) قیامه طوروب قیامی چوق‌اوزاتدی. صوکرا رکوعه‌واروب رکوعی (چوق) اوزاتدی. صوکره‌باشنی قالدیروب قومه‌یی (چوق) اوزاتدی . صوکرا (ینه) رکوعه واروب رکوعی (چوق) اوزاتدی . صوکرا باشنی قالدیردی . صوکرا سجده‌یه واروب سجودی (چوق) اوزاتدی . صوکرا باشنی قالدیردی . صوکرا (ینه) سجده‌یه واروب سجودی (چوق) اوزاتدی . صوکرا آیاغه‌قالقوب قیامی اوزاتدی . صوکرا رکوعه واروب رکوعی (چوق) اوزاتدی. صوکرا باشنی قالدیروب قومه‌یی (چوق) اوزاتدی. صوکرا (ینه) رکوعه واروب رکوعی (چوق) اوزاتدی . صوکرا باشنی قالدیردی . صوکرا سجده‌یه واروب سجودی (چوق) اوزاتدی . صوکرا باشنی قالدیردی . صوکرا (ینه) سجده‌یه واروب سجودی (چوق) اوزاتدی . صوکرا نمازدن چیقدی [١] .ـ (رسول‌الله صلی‌الله علیه وسلم) بویوردی که (أبی بیلکز ،) جنت

صلی‌الله علیه وسلمك شویله بویوردیغنی سویلیور: (أبی بیلیکز) جنت بکا یاقلاشدی ... الخ »

بوقاریده (٧٦) نجی حدیث اولارق واقعا اسماء رضی‌الله عنها حدیثی کچدی ایدی. فقط او حدیث باشقه طریقدن ، بوده باشقه طریقدن اولدیغی کبی هیچ برینك محتویاتی دیکرنده یوقدر . بونلر یا بر اوزون حدیثك ایکی پارچه‌سیدر . یاخودده اسماء رضی‌الله عنهانك باشقه‌باشقه وقتلرده آیری آیری کیمسه‌لره روایت ایتدیکی باشقه‌قصه‌لردر . هرحالده مصنفك یوقاریده کچدی دیمه‌سنده سهو واردر . کسوف حدیثلری ایلریده کله‌جکدر . اوراده صلات کسوفك تعریفنی احتوا ایدن بوحدیثی مصنف آلمیور. بوندن طولایی بخاریده اولدیغی کبی درج ایتمکی اولی کوردم.

[١] بالطبع صلوات سائره‌ده اولدیغی کبی قعده وتشهددن صوکرا نمازدن چیقمشلردر . ٧٦ نجی حدیثدن ، صلاة کسوفك جماعتله قیلینوب متعاقباً خطبه ایراد بویورولدیغی منفهم اولدیغی کبی بوراده‌کی تعریفه‌کوره‌ده ایکی رکعت اولارق قیلینمشدر . بوایکی رکعتك هربرنده ایکی‌دفعه رکوع وایکی دفعه سجود ایدیلمش ؛ قیاملر، رکوعلر ، قومه‌لر ، سجودلرده چوق اوزون سورمشدر . باشقه روایاتده‌ده بونماز باشقه دورلو تعریف ایدیلمشدر . عینی ، صلاة کسوفی روایت ایدن صحابه‌دن یکرمی ذاتك اسمنی تعداد وهانکی طریقلرله کیملر طرفندن روایتلرینك تخریج ایدیلدیکنی تفصیل ایدیور . بعض روایاتدن استدلال اولونابیله‌جکی اوزره بوایکی رکعت نماز شمس منجلی اولونجه‌یه‌قدر امتداد ایتمشدر . ایلریده ان‌شاءالله دها زیاده تفصیل ایدیله‌جکدر .

بکا یاقلاشدی ، (یاقلاشدی ،) اوقدرکه اکرجرأت ایده‌یدم صالقیملرندن بردانه‌سنی (آلوب) سزه کتیره‌بیله‌جکدم. جهنم‌ده بکا اوقدریاقلاشدی که « ای ربم ، بن‌ده اونلرله برابرمی‌یم » دی(مکه‌باشلا)دم [١] . (اوراده برده نه کوره‌یم ؟) برقادینی برکدی طیرمالایوب طوریور . « بوکا نه اولیور ؟ » دییه صوردم . « (بوقادین) بوکدی‌یی أولنجه‌یه‌قدر حبس ایتدی . نه ییه‌جکنی وردی ، نه‌ده بر یوزنده‌کی حشراتدن نفقه‌لانسون دییه صالیویردی » [٢] دیدیلر .

٤١٨ . عَنْ خَبَّابٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قِيلَ لَهُ اَكَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقْرَاُ فِى الظُّهْرِ وَالْعَصْرِ ؛ قَالَ نَعَمْ . قِيلَ لَهُ بِمَ كُنْتُمْ تَعْرِفُونَ ذٰلِكَ ؛ قَالَ بِاَضْطِرَابِ لِحْيَتِهِ [٣] .

ترجمه‌سی

(سندمتصل ایله) روایت اولوندیغنه کوره خَبّاب بن الاَرَتّ [٤] رضی‌الله عنه :

[١] بوندن اهل سنت والجماعه‌نك اعتقادی وجه ایله جنت وجهنمك الحالة هذه مخلوق وموجود اولوب اللهك سوکیلی قوللرینه عیاناً منکشف اولابیله‌جکی استخراج اولونور. اهل حجابه کوره کیفیتنی نه تعریفه ، نه تعریف اولونورسه ادراکه یول واردر. (مَن لَمْ یَذُقْ لَمْ یَدْرِ.) بز قیصه‌جه بو مشاهده‌نك بر معجزه وکرامت نبویه اولدیغنه قائل اولارق تقویهٔ ایمان ایله اکتفا ایده‌رز .

[٢] هرکیم أولورسه قیامتی قوپمشدر. بوقادین‌ده هرکیم ایسه عالم اخرایه انتقال ایتدکدن صوکرا زواللی حیوانجغزه ایتدیکی عذابك جزاسنی چکمکه باشلامش . تعذیب حیوانك حرام اولوب مظلوم اولان حیواناتك مظلوم انسانلر کبی یوم قیامتده ظالملرینه تسلیط ایدیله‌جکلری‌ده معلوم اولیور. حیواناتی حمایه‌یه چالیشان جمعیات انسانیه‌یه انتساب ایدنلرك قولاقلری چینلاسون. مقصدلرینه نائل اولابیلمك ایچون عجبا بوفکری انسانلرك ذهن وقلبنه حك ایتمکدن دها مؤثر برچاره بولابیلیرلرمی ؟

[٣] « بِاَضطِرابِ لَحْيَيْهِ » روایتی‌ده واردرکه « چکه‌لرینك اویناماسندن » دیمکدر.

[٤] ابو عبدالله خبّاب بن‌الارتّ تمیمی ، یاخود خزاعی سابقین اوّلیندندر . خزاعی دینیلمه‌سنه سبب ایام جاهلیتده برغزوه نتیجه‌سنده دشمن النه اسیر دوشوب مکه‌ده صاتیلماسی وخزاعیه اولان امّ انماره مولی اولماسیدر. علیه‌الصلاة والسلام افندیمز حضرتلرینك دایلری اولان بنوزهره‌نك‌ده حلیفی ایدی . آلتنجی اولارق شرف اسلامی احراز ایتمش اولدیغی مرویدر . الك اول ایمانتی اظهار ایدوب بو یوزدن عذاب شدید ایله اشکنجه ایدیلن اودر.

« رسول الله صلی الله علیه وسلم او کلن ایله ایکیندی نمازلرنده (قرآن) اوقورمیدی؟ » [١]

مستضعفیندن بلال ، عمّار وسائره کبی دیکر مؤمنلرده وارسه‌ده حضرت خباب بوخصوصده سبقتی حائزدر . کندیسندن اولان بر روایته نظراً شویله دیمشدر : « بن أویله برگونمی بیلیورم‌که بنم ایچون صورت مخصوصه‌ده آتش یاقیلدی . قورلرك بردانه‌سی صیرتمه قوندی‌ده اونی صیرتمك یاغلری سوندوردی ایدی . »

خباب رضی الله عنه دمیرجی ایدی . کندیسنی صاتین آلان ام انمار بر دمیر پارچه‌سی آلوب آتشده قیزدیریر واونك باشنه یاپیشدیروب اشکنجه ایدردی . خباب رسول اکرم صلی الله علیه وسلمه حالندن شکایت ایتدی . « اَللّٰهُمَّ اَنْصُرْ خَبّاباً = الٓهی خبابه یاردیم ایت » دیه دعا بویورولدی . دیرکن مولاتی یعنی صاحبه‌سی ام انمار بر باش دردینه مبتلی اولدی . اضطرابندن کوپك کبی اولومایه باشلادی . کندیسنه داغلانمایی علاج اولارق توصیه ایتدیلر . بونك اوزرینه خبابه امر ایدر، اوده قیزغین‌دمیرایله اونك باشنی داغلاردی. خباب بدردن اعتباراً بوتون مشاهده‌ده حاضر بولونمش وهجرت اوزرینه علیه‌الصلاة والسلام افندیمز حضرتلری کندیسنی انصاردن جَبْرِ بن عَتیك رضی الله عنه ایله قارداش ایتمشدر . خلفای راشدین دورنده‌کی فتوحات اسلامیه‌ده پك بویوك یارالقلری کورولدی . مؤخراً کوفه‌ده اقامتی اختیار ایدوب صحابه بیننده‌کی اختلافده علی کرم الله وجهه طرفنده بولوندی . صفین دونوشنده برمرض شدیددن صوکرا (٣٧) سنه‌سنده و ٦٣ یاشنده عزم کلشن بقا ایدوب نمازینی جناب مرتضی قیلدیرمشدر . بردفعه‌خسته‌لغنده کندیسنی داغلامشدی . عیادتنه‌کلنلره: « رسول الله صلی الله علیه وسلم افندیمز أولمك ایچون دعا ایتمکدن بزی نهی بویورمامش اولایدی أوله‌یم دیه دعا ایدردم » دیه‌رك چکدیکی اضطرابات بدنیه‌نك درجه‌سنی افهام ایتمشدر . وفاتندن صوکرا جناب کرار ، قبرینك‌یانندن کچرکن : « الله خبابه رحمت ایتسون. دینه رغبتندن ناشی مسلمان اولدی . کوکل رضاسیله مهاجر اولدی . بوتون عمری جهاد ایله کچدی . بیللرجه مدت جسماً مبتلی اولدی . الله تعالی اونك اجرینی البته ضایع ایتمز » بویورمشلردر .

[١] « فاتحه‌دن باشقه قرآن اوقورمیدی ؟ » دیمکدر . زیرا صلاة جهریه‌ده اولدیغی کبی صلاة سرّیه‌ده‌ده فاتحه اوقوناجغنده شبهه یوقدر. (٤٢٢ حدیثه مراجعت .) واقعا سنن ابی داودده عبدالله بن عبیدالله‌ك ، عموجه‌سی عبدالله بن‌عباسدن روایتنده‌مشارالیه حضرتلری رسول الله صلی الله علیه وسلمك اوکلن ایله ایکیندی نمازلرنده قرآن أوقودقلرینی کلیاً انکار ایتمش، عکرمه‌نك روایتنده‌ده : « رسول الله صلی الله علیه‌وسلم اوکلن ایله ایکیندی نمازلرنده اوقورلرمیدی ، اوقومازلرمیدی ؟ بیله‌میورم » دیمش ایسه‌ده ایلریده کله‌جك بخاری روایاتی ایله کتب صحاحده برچوق صحابه‌دن مروی احادیث شریفه‌یه نظراً ابن عباس حضرتلرینك - حداثت سنی اقتضاسی اولارق - کری صفلرده نماز قیلوب قراءت بویورولدیغنك فرقنه وارامامش اولدقلری آکلاشیلیور . قراءت بویورولدیغنه‌دائر اولان اخباره مؤخراً کسب وقوف ایدنجه اوقولندن رجوع ایله‌دیکنی شارح عینی سویله‌یور . نته‌کیم ابن ابی شیبه :

دیه‌صورولمش. « أوت » دیمش. « یابونی نره‌دن آکلاردیکز؟ » دیه‌صورولنجه‌ده: « لحیهٔ (مبارکه) سنك اویناماسندن » جوابنی ویرمش [١] .

٤١٩ . عَنْ اَنَسِ بْنِ مٰالِكٍ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ قٰالَ قٰالَ النَّبِیُّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ

« رسول الله صلی الله علیه وسلم اوکلن ایله ایکیندی نمازلرنده قرآن اوقورلردی » دیدیکنی مشارالیهدن روایت ایتمکده‌درکه بوروایت رجوعه دلیلدر .

[١] بخاری بوحدیثی مأموم اولان کیمسه‌نك اثنای صلاتده نمازك صلاحنی محافظه ایده‌بیلمك ایچون امامك احوال وحرکاتنی مراقبه ایدوب اوکا باقماسی لازم کله‌جکنی افهام ایچون سوق ایتمشدر . نته‌کیم فقهای مالکیه‌ده مأموم اولان آیاقده ایکن - موضع سجودینه دکل - امامنه باقمق اقتضا ایده‌جکنه بوحدیث و (٥٥١) نجی حدیث کبی آثاری کندیلرینه حجت اتخاذ ایتمشلردر . صلاة کسوفه عائداولان (٥٥١) نجی حدیثده او نمازك ایچنده علیه‌الصلاة والسلام افندیمز حضرتلرینه جنت ایله جهنم منکشف اولوب النی اوزاتوب برشی آلیر کبی بر حرکتده بولوندقلری (٤١٧ نجی حدیثه‌ده مراجعت) و جهنمك تقربی اوزرینه کری کری کلدکلری وبونی کورن صحابهٔ کرامك سببینی صوردقلری روایت ایدیلیور. امامه باقمق جماعتك وظیفه‌سی اولماسه لحیهٔ‌مبارکهٔ نبویه‌نك - قراءته‌دلیل عدایدیلن- اضطرابنی یان طرفدن مشاهده‌ایتمك ، کذلك رکوع اثناسنده تناول‌ورجعت حرکتلرینك فرقنه‌وارمق ناصل ممکن اولابیلیردی ؟ دییورلر . حنفیه و شافعیه کوره ایسه مأمومك موضع سجودینه باقماسی مسنوندر . چونکه خشوعه اوفق‌اولان وضع وحال بودر. نته‌کیم‌ابن‌عباس رضی الله عنهمانك : « نبی‌اکرم صلی الله علیه وسلم افتتاح تکبیرینی آلدقلری زمان یالکز موضع سجودلرینه نظر بویورورلردی » حدیثی‌ده بونی مؤیددر . ائمهٔ حنفیه و شافعیه بوبابده ابراهیم نخعی وابن سیرین ایله برابرلردر . حنفیه‌دن بعضلری امتداد نظرله اویالانمامق ایچون قیامده ایکن موضع سجودینه ، رکوعده ایکن آیاقلرینه ، سجودده ایکن‌بورونته ، تشهدده ایکن قوجاغنه باقمق لازمدر دیمشلردر . بعضلری‌ده کعبه‌یی مشاهده حالنی استثنا ایدیورکه بوتقدیرده اوکا نظر ترجیح اولونور . زیرا کعبه‌یه نظر آیریجه بر عبادتدر .

قالدی‌که لحیهٔ‌شریفه‌نك اضطراب وحرکتی او موطنده قراءت قرآنه دلالت ایتدیکی کبی ذکر ودعا ایله اشتغال بویورولدیغنه‌ده دلالت ایده‌بیلیر . اوحالده ناصل اولمش‌ده قراءته استدلال اولونمش ؟ آکلاشیلان صلاة جهریه‌یه قیام محل قراءت اولدیغی ایچون صلاة سرّیه‌یی‌ده اوکا قیاساً محل قراءت عد ایتمشلردر . بوکا ابو قتاده‌نك: « اوقودیغی آیتی‌احیاناً بزه طویورردی » سوزنی (٤٢٤ نجی‌حدیث) وابوسعید خدری ، جابر بن سمره، عمران بن حصین ، ابو هریره ، علی بن ابی طالب ، انس بن مالك رضی الله عنهم حدیثلرینی ضم ایده‌جك اولورسه‌کز خباب رضی الله عنه ایله امثالنك استدلاللری بوسبوتون کسب قوت ایدر .

مَابَالُ اَقْوَامٍ يَرْفَعُونَ اَبْصَارَهُمْ اِلَى السَّمَاءِ فِى صَلَاتِهِمْ ؟ فَاشْتَدَّ قَوْلُهُ فِى ذٰلِكَ حَتّٰى قَالَ لَيَنْتَهُنَّ [١] عَنْ ذٰلِكَ اَوْ لَتُخْطَفَنَّ اَبْصَارُهُمْ .

ترجمه‌سی

انس بن مالك رضی الله عنهدن :

شویله دیمشدر : نبی اكرم صلی الله علیه وسلم (بردفعه نماز قیلدیروب مبارك یوزینی اصحاب كرامنه دوندوردكدن صوكرا) [٢] : « بعض كیمسه‌لره نه اولیور [٣] كه نماز قیلارلركن كوزلرینی سمایه دیكیورلر ؟ » بیوردی [٤] . بو خصوصده‌كی (نصیحت آمیز) سوزلرینی اوقدر شدتلندیردی كه نهایت : « بونلر یا (یاپدقلرندن) واز كچرلر ، یا كوزلر(ینك نور)ی (آلنوب) كور اولور(لر) » بیوردی [٥] .

[١] برروایتده مجهول صیغه‌سیله « لَيُنْتَهَيَنَّ » كه یا واز كچیلیر ... دیمكدر .

[٢] قوس ایچنده‌كی سوز ، حدیثك ابن ماجه‌ده‌كی روایتندن مقتبسدر .

[٣] زجر وتوبیخ ووعظ وانذار صیرالرنده هپ بویله « مَابَالُ اَقْوَامٍ = بر طاقیم كیمسه‌لره نه اولیور كه » طرزنده مبهم وشخص تعیین ایتمه‌ین تعبیرات استعمال ایتمك معتاد شریف نبویلری ایدی . اسم تصریح بیورولسه مؤاخذه‌یه كرفتار اولان كیمسه ، یاخود كیمسه‌لر رسوای وشرمسار اولور . بوكا ایسه كرم جبلت وفرط رحمت ورأفت رسالتپناهیلری قائل اولامازدی . واعظلرده بو اثر جلیل حكیمانه‌یه متابعت واجبدر . اونلرده برینك برتقصیرینی اوكره‌نوب اخطار و توبیخ ایده‌جك اولورلرسه شخص تعییننده‌ن حذر ایده‌رك « بعضلری شویله ، بویله ایدرلر » دها متواضعانه‌سی « بز شویله بویله ایده‌رز » طرزنده ایفای نصایح ایتمك كركدر كه بو اسلوب رحیمانه ایله هم سوزلری تأثیر ایتمش ، هم‌ده هیچ بر كیمسه كوجندیریلوب حسب البشریه نفسانیت ومخالفت یولنه سوق ایدیلمه‌مش اولور .

[٤] (٤١٠ نجی حدیثده مراجعت) . بو نهی نبوی كندیلرینه اقتدا ایدنلردن بعضلرینك سمایه رفع بصر ایتدكلرینی آرقه‌دن مشاهده بیوردقلرینه دلیلدر . چونكه بو وعظ ، سلامی متعاقب وجماعتله اختلاط ایدوب اونلردن استخباره وقت قالمادن ایفا ایدیلمش بولونیور .

[٥] مسلمك سَمُرَه رضی الله عنه روایتنده‌ده بوراده اولدیغی كبی قیدسزدر . لكن ینه مسلمك ابوهریره رضی الله عنهدن : « لَيَنْتَهِيَنَّ اَقْوَامٌ عَنْ رَفْعِهِمْ اَبْصَارَهُمْ عِنْدَ الدُّعَاءِ فِى الصَّلَاةِ اِلَى السَّمَاءِ اَوْ لَتُخْطَفَنَّ اَبْصَارُهُمْ » صورتنده واقع اولان روایتنده « عند الدعاء » قیدی واردر كه محل دعاده بیله سمایه رفع بصر منهی اولنجه دیكر افعال صلاة اثناسنده رفعك اولویتله منهی اولدیغی استدلال اولونور . نته‌كیم واحدینك « اسباب النزول » نده ابوهریره‌نك :

٤٢٠ . عَنْ عَائِشَةَ رَضِىَ اللهُ عَنْهَا قَالَتْ سَأَلْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الْاِلْتِفَاتِ فِى الصَّلَاةِ . قَالَ هُوَ اخْتِلَاسٌ يَخْتَلِسُهُ [١] الشَّيْطَانُ مِنْ صَلَاةِ الْعَبْدِ .

ترجمه‌سی

عائشهٔ (صدیقه) رضی الله عنهادن :

شویله دیمشدر : رسول الله صلی الله علیه وسلمه نمازده التفات(لك ، یعنی باشنی صاغه ، صوله چویرمه‌نك حكمن)ی صوردم . « قولك نمازندن شیطانك قاپوب قاچدیغی برشیدر » [٢] بیوردی .

« فلانجه باشنی سمایه قالدیرارق نماز قیلاردی . بونك اوزرینه اَلَّذِينَ هُمْ فِى صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ آیتی نازل اولدی » دیدیكنی روایت ایدر . مدح الٰهی‌یه لایق كورولن خاشعونك وصف خشوعی الٰهدن خوف وخشیت ، الٰهه قارشی تذلل معناسنی افاده ایدر . خاشع اولانك قلبی خوف الٰهیدن تیترر . كندینی خالقنه قارشی ذلیل وحقیر كورور . بو حالندن دولایی كوزی محل سجودندن انحراف ایده‌مز . هله صاغه ، صوله هیچ باقاماز . الحاصل نماز ایچنده ایستر دعا ، ایستر باشقه افعالی ادا ایدركن باشنی قالدیروب كوك یوزینه باقق بوراده‌كی نهی اكید ووعید شدیددن طولایی موافق دكلدر . چونكه مصلینك قبله‌یه متوجه اولماسی فرضدر . رفع بصر ایسه قبله‌دن نوعاما اعراضی ونماز هیئتندن بردرجه‌یه قدر خروجی متضمندر . ابن حزم ایله سلفدن بعض ذوات بو نهیی شدتنه باقارق حرمته حمل ایتمشلر و نماز قیلاركن یوقاری‌یه باقانك نمازی فاسد اولدیغنه حكم ایله‌مشلردر . جمهور ایسه كراهته حمل ایدیورلر .

بو ، نماز حقنده‌در . نماز خارجنده دعا ایدركن رفع بصرك كراهتی ایسه مختلف فیهدر . قاضی شریحه كوره مكروهدر . دعا ایدركن كوزینی ده ، اللرینی ده سمایه طوغرو قالدیران نیازمنده : « اُكْفُفْ يَدَكَ وَاخْفِضْ بَصَرَكَ فَاِنَّكَ لَنْ تَرَاهُ وَلَنْ تَنَالَهُ = یاهو ، اَلكی چك ، كوزكی ده ایندیر . زیرا اونی كوره‌میه‌جكك كبی اَلكده اورایه واراماز » دیمشدر . اكثریت ایسه جائزدر ، چونكه كعبه قبلهٔ صلاة اولدیغی كبی سماده قبلهٔ دعادر دیرلر .

نماز قیلاركن كوزلری یومماك حكمی عجبا نه‌در ؟ طحاوینك بیاننه كوره حنفیه بونی مكروه كورورلر . امام مالك فرضده‌ده ، نفلده‌ده بونی یاپمقده بأس یوقدر دیر . فقهای شافعیه‌دن نووی‌ده : « مختار اولان قوله كوره بر ضرردن قورقمازسه كراهتی یوقدر . زیرا كوز یوممق خشوعك طوپلو اولماسنه یاردیم ایتدیكی كبی كوزلرك سربست قالماسنه وذهنك طاغیلماسنه مانع اولور » دیيور .

[١] برروایتده ضمیرسز اولارق یالكز « يَخْتَلِسُ » .

[٢] شو معناجه كه مصلّی صاغه صوله التفات ایدرسه آز التفاتنده كندیسنه شیطان ظفریاب اولوب عبادتدن مشغول ایدر . افعالنده كاه سهو ، كاه غلط واقع اولور . چونكه مقصودك

٤٢١ . عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ شَكَا اَهْلُ الْكُوفَةِ سَعْداً اِلٰى

غیری ایله مشغول اولمشدر. وقلبی حاضر دکلدر . بوفعل ، غیرمرضی اولدیغی ایچون شیطانه نسبت ایدیلمشدر . طیبی دیرکه بوکلامك معناسی شودر : مصلّی التفات ایدنجه خشوعی زائل اولور. خشوعك کیتمه‌سنه بطریق الاستعاره اختلاس شیطان دینیلوب اوفعلك درجهٔ قبحی تصویر بویورولمشدر. یاخود مصلّی ربنه مناجات ایله مستغرق ، حق تعالی وتقدس حضرتلری مصلی‌یه اقبال وتوجه بویورمقده‌در . شیطانزده بوحالك مصلّیدن زوالنه مترقب اولارق کمین فرصتده‌منتظر کبیدر. مصلّی التفات‌ایدرایتمز فرصتی غنیمت بیلوب اوحالی کندیسندن آلیر. اه. ابن بزیزه‌ده : « التفات شیطانه اضافه بویورولدی . چونکه التفات حق سبحانه وتعالی‌یه توجه ملاحظه‌سندن انقطاعی متضمندر » دییور. خلاصه نمازده التفات خشوعی ازاله ، مولایه توجهی مخل اولدیغی ایچون وسوسهٔ شیطانه قاپی آچیور ، مصلّینك ثوابنی آزالتیور . وبوندن طولایی شیطانه نسبت ایدیلمش اولیور . ترمذینك ابن‌عباس ایله انس وعائشه رضی‌الله‌عنهمدن روایت‌ایتدیکی حدیثه‌نظراً رسول‌الله صلی الله علیه وسلم افندیمز حضرتلری نمازده ایکن‌صاغه، صوله باقار، شوقدرکه بویونلرینی آرقه‌یه‌طوغرو چویرمزلرمش . کذلك ترمذینك انس رضی‌الله عنهدن « حسن » قیدیله روایتنه نظراً رسول‌الله صلی الله علیه وسلم اوکا : « يَا بُنَيَّ اِيَّاكَ وَالْاِلْتِفَاتَ فِي الصَّلَاةِ . فَاِنَّ اْلاِلْتِفَاتَ فِي الصَّلَاةِ هَلَكَةٌ = اولادم ، صاقین‌نمازده ایکن التفات ایتمه . زیرا نمازده التفات هلاکدر » بویورمشلر . ینه بو حدیث شریفده « فَاِنْ كَانَ وَلَا بُدَّ فَفِي التَّطَوُّعِ لَا فِي الْفَرِيضَةِ = التفاتدن قورتولوش یوقسه باری تطوعده اولسون ، فرضده اولماسون » تنبیهی‌ده واردر . سنن ابی داود ایله نسائیده تخریج اولونان ابوذر رضی‌الله عنه حدیث مرفوعنده‌ده : « لَا يَزَالُ اللّٰهُ مُقْبِلاً عَلَى الْعَبْدِ فِي صَلَاتِهِ مَالَمْ يَلْتَفِتْ . فَاِذَا صَرَفَ وَجْهَهُ اَنْصَرَفَ عَنْهُ = عبد ، نمازنی قیلارکن یوزنی قبله‌سندن چویرنجه‌یه قدر الله تعالی وتقدس حضرتلری هپ اوکا یونلمش اولور. یوزنی قبله‌دن دوندوردیمی حق‌تعالی‌ده قبله‌سندن منصرف‌اولور » بویورولمش اولدیغی کبی طبرانی‌نك ابوهریره رضی‌الله‌عنهدن تخریج ایله‌دیکی‌حدیث مرفوعده‌ده : « اِيَّاكُمْ وَالْاِلْتِفَاتَ فِي الصَّلَاةِ . فَاِنَّ اَحَدَكُمْ يُنَاجِي رَبَّهُ مَادَامَ فِي صَلَاتِهِ = نمازده‌ایکن‌صاغه، صوله‌باقمقدن‌صاقینکز. زیرا هرهانکی بریکز نمازایچنده اولدیغی مدتجه ربنه‌مناجات‌ایتمش ، یعنی کیزلی‌کیزلی‌قونوشمش اولور » بویورولمشدر. ابن مسعودرضی‌الله عنهك‌روایت موقوفه‌سنده‌ده : « اِنَّ اللّٰهَ لَا يَزَالُ مُلْتَفِتاً اِلَى الْعَبْدِ مَادَامَ فِي صَلَاتِهِ مَالَمْ يُحْدِثْ اَوْ يَلْتَفِتْ = عبد ، کندیسندن یا حدث ، یا التفات صادر اولمامق شرطیله نمازنده طوردقجه الله تعالی وتقدس حضرتلری‌اوکا

عُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ [١]. فَعَزَلَهُ . وَاسْتَعْمَلَ عَلَيْهِمْ عَمَّاراً . فَشَكَوْا . حَتّٰى ذَكَرُوا اَنَّهُ

ملتفت اولور طورور » دینیلمشدرکه بوآثار هپ یکدیکری مؤیددر . عمروبن دینار دیرکه عبدالله بن‌الزبیری‌کوردم. حجرده [کعبه‌نك آلتون‌اولوق جهتنده ، باصیق دیوار ایله چوریلن یرده] نماز قیلیوردی . بر طاش (که‌منجنیقله آتیلمش طاشلردن بری اولاجق) کلوب تا اوکنه‌دوشدی . بوروندیکی قماشك براوجنی آلوب کوتوردی. او ایسه هیچ باقمادی‌بیله . ابن ابی‌مُلَیکه‌نك روایتنه نظراً‌ده بر دفعه عبدالله بن‌الزبیر رضی‌الله عنهما نماز قیلدیریورمش . مسجد حرامی سیل باصمش . ینه نمازینك ترتیبنی هیچ بوزمامش .

التفاتك حکم فقهیسنه کلنجه کراهت تنزیهیه ایله مکروه اولدیغنه اجماع واردر . یالکز شافعیه‌دن متولی ضرورتسز اولاننی حرام کورمشدر . ظاهریه‌نك‌ده قولی بودر . حکم بن عُتَیبه‌ده صاغنده‌کینی ، صولنده‌کینی طانیاجق قدر باشنی چویریرسه نمازی فاسددر دییور . ابوثور ، بوتون بدنی ایله التفات ایدرسه نمازی فاسد اولور ، یالکز صاغنه ، صولنه التفات ایدرسه نمازینه دوام ایدر دیمشدرکه سرخسینك « مبسوط » ده‌کی بیاننه موافقدر . سرخسی دییورکه مکروه اولان التفاتك حدی بویونی قبله جهتندن آیریلاجق درجه‌ده دوندورمکدر . صاغه ، صوله التفات‌ده بدننك بعضی ایله قبله‌دن انحرافدر . جمیع بدنی‌ایله انحراف ایدرسه نمازی‌فاسداولور. بویونی دوندورمه‌دن کوز اوجیله صاغه ، صوله باقارسه مکروه اولماز . اه . رخصت طرفنده اولانلردن ابن سیرین ، انس بن مالك ، ابن عمر ، ابراهیم نَخَعی ، ابن مُغَفَّل کبی ذواتك اسملری صاییلیور. امام مالك التفات نمازی قطع ایتمز دیرمش‌که کوفیون ایله عطا واوزاعی هپ بو رأیده‌درلر . مالکیه‌دن ابن‌القاسم دها ایلری‌یه کیده‌رك :« جمیع بدنی ایله دونسه ینه‌نمازی‌بطلانه اوغراماز. زیرا علیه‌الصلاة والسلام‌افندیمز حضرتلری ملتفته اعادهٔ صلاتی امر ایتمه‌یوب یالکز بونك‌اختلاس شیطان اولدیغنی خبر ویرمکله اکتفا بویوردی . اکر نمازی فاسد اولایدی اعادهٔ صلاتی امر ایدرلردی » دییور . ابوبکرالصدیق ، عمرالفاروق ، عبدالله بن الزبیر ، ابوالدرداء ، ابو هریره ، ابن مسعود رضی‌الله عنهم اجمعین هپ عزیمت طرفنده‌درلر .

[١] ابوعبدالله، یاخود ابوخالدجابر بن سمرة بن جنادة بن جُنْدَب العامری السُّوائی (رضی‌الله‌عنهما) نبی‌اکرم صلی‌الله علیه وسلم افندیمزك‌دایيلری اولان بنوزُهره‌نك‌حلفاسندن ایدی . والده‌سی سعدبن ابی وقاص رضی‌الله‌عنهك همشیره‌سی خالده بنت ابی وقاص ایدی ، پدری سمرة بن جناده فتح مکه کونی اسلام ایله مشرف اولانلردن بری اولوب مؤخراً کوفه‌ده اختیار اقامت ایتمشدر . جابر حضرتلری یوز دفعه قدر نبی اکرم صلی‌الله علیه وسلم ایله هم مجلس اولمق شرفنی قازاندیغنی ، آرقه‌لرنده‌ده ایکی بیك دفعه‌دن زیاده نماز قیلدیغنی سویلرمش . بورادەکی قصه مشارالیهك دایيسی سعدبن ابی وقاصه عائددر . جابر ، بشربن مروانك عراق والیلکی زماننده و ٧٤ سنه‌سنده کوفه‌ده عالم جنانه انتقال ایله‌مشدر . رضی‌الله عنهم اجمعین .

دایيسی ابو اسحق سعدبن ابی‌وقاص مالك بن وُهَیب ، یاخود اُهَیب بن عبد مناف

لا يُحْسِنُ يُصَلِّي . فَاَرْسَلَ اِلَيْهِ . فَقَالَ يَا اَبَا اِسْحٰقَ اِنَّ هٰؤُلَاءِ يَزْعُمُونَ اَنَّكَ

بن زهره رضی الله عنهك پدری ابووقاص مالك صدف در نبوت آمنه بنت وهب حضرتلریله عمزاده اولورلركه بوصورتده حضرت سعد رضی الله عنه رسول اكرم صلی الله علیه وسلم افندیمزك دایی‌زاده‌لرندن بری اولمش اولور. سابقین اولیندن وعشرهٔ مبشره اولارق اسملری برآراده ذكر اولونان بختیاران اصحابدن بری وبونلرك آخرته اك صوكره انتقال ایدنیدر. (سنه ٥٥ .) دعوت نبویه‌نك اوائل ایامنده اون‌یدی‌یاشنده ایكن ایمان ایله شرفیاب اولمشدر. اسلامده‌كی قدمی بخارینك كندیسندن روایت ایتدیكی : « لَقَدْ مَكَثْتُ سَبْعَةَ اَيَّامٍ وَاِنِّي لَثَالِثُ الْاِسْلَامِ = بن یدی كون قدر اوچ مسلمانك بری اولارق قالدم » حدیثندن آكلاشیلابیلیر. دیمك كه ایچلرنده علی المرتضی رضی عنه ربنا الاعلی حضرتلریده داخل اولان اهل بیت نبوتدن باشقه هنوز یالكز زید بن حارثه ایله ابوبكر رضی الله عنهما دعوته اجابت ایتمش بولوندقلری صیراده مشارالیهمایه اوچنجی اولارق التحاق ایتمشدر. فرسان اسلامك مشاهیرندن اولدیغی كبی دین اسلام اوغورنده ایلك اوق آتان، حتی ایلك قان دوكن اودر. بدردن اول قریشك تجارت یولنی كسمك ایچون عبیدة بن الحارث بن المطلب رضی الله عنهك زیر امارتنده بطن رابغه سوق ایدیلن مهاجریندن آلتمش كیشیلك سریه‌یه داخل اولوب هرنه‌قدر آراده مقاتله واقع اولمامش ایسه‌ده یالكز سعد رضی الله عنه ایلك دفعه واسلامك نفعنه اولارق اوراده اوق آتمش وتركشنده‌كی یكرمی اوق ایله مشركین ایله حیوانلرینی یارالادقدن صوكره برشی یاپیلامادن عودت ایدلمشدر.

محمد بن اسحاقك « مغازی » سنده‌كی روایته كوره اصحاب رسول الله صلی الله علیه وسلم بدایت اسلامده مكه‌ده نمازلرینی كیزلی كیزلی قیلارلردی. سعد، صحابه‌دن بر قاچ ذات ایله برلكده مكه طاغلرندن برنده نماز قیلاركن اوزرلرینه آپ آكسزین مشركلر كلمش، آرالرنده آغیز غوغاسی اولمش، ایكی طرف یكدیكرینك دینینی عیبلامش. دیركن دوكوشمكه قالقیشمشلر، بوآراده سعد رضی الله عنه ألنه كچیردیكی بردوه چكه كمیكنی صاوورماسیله مشركیندن برینی باشندن یارالامشدركه مسلمانلرك ایلك دوكدیكی قان‌ده بو اولمشدر.

عراق فتح ایله دولت ساسانیه‌یی تارمار ایدن اودر. قادسیه محاربه‌سی مشهوردر. بو فتح مبیندن صوكرا كندی بنا كرده‌سی اولان كوفه‌یه فاروق اعظم، دها صوكرا حضرت ذوالنورینك ایام خلافتنده والی نصب اولونمشدر. عمر رضی الله عنه مجوسی اولان ابولؤلؤه‌نك زهرلی خنجریله مصاب اولدیغی وقتده تشكیل ایله‌دیكی شورایه داخل اولان عشرهٔ مبشره‌دن آلتی ذاتك بری‌ده اودر. اونلره : « اكر امارت مؤمنین اصابت ایدرسه فبها، ایتمزسه امیر اولاجق ذات اونك یاردیمندن استغنا كوسترمه‌سون » دیه وصیت ایتمشدی.

سعد رضی الله عنه حبیب خدا علیه افضل التحایا افندیمزك پك سوكیلیسی ایدی. برآز مدت حضور همایونلرندن غائب اولسه : « مَالِي لَا اَرَى الصَّبِيحَ الْمَلِيحَ الْفَصِيحَ = هانی بنم صبیحم، ملیحم، فصیحم كورمیورم » دیه كندیسنی آرارلردی. رسول الله صلی الله علیه

لا تُحْسِنُ تُصَلِّي . قَالَ اَمَّا اَنَا وَاللّٰهِ فَاِنِّي كُنْتُ اُصَلِّي بِهِمْ صَلَاةَ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

وسلم افندیمزك سعد ایله افتخار بویوردقلری ده‌واردر. « هٰذَا سَعْدٌ خَالِي . فَلْيُرِنِي اَمْرُؤٌ خَالَهُ = ایشته بنم دایم سعد، بویله بردایسنی بكا كوستره‌بیله‌جك وارسه كوسترسون » بویورمشلردر.

سعد رضی الله عنه بنای اسلامی قوران چالیشقان عمله‌دن، بوتون غزوات نبویه‌یه اشتراك ایتمش مجاهدیندن، فتوح اسلامی توسیع ایله‌مش بویوك امرادن بریدر. مع هذا خدماتندن بلكه هیچ بری احده‌كی خدمتنه معادل كلمز. اوكونك اك بحرانلی وكتیبهٔ اسلامك داغیلوب پریشان اولدیغی آنلرنده رسول اكرم صلی الله علیه وسلمك اوكنده اوطوروب هم وجودینی وجود عالئ رسالتپناهی‌یه سپر ایتمش. همده صاییسی بیلینمه‌یه‌جك قدر اوقلری دشمنه صاووروب ایتدكارینی كندیلرینه چوق پهالی‌یه مال ایتمشدر. بریاندن سهام انتقامی مشركینه طوغرو اوتوجیه ایدركن بریاندن‌ده رسول الله صلی الله علیه وسلم : « اِرْمِ فِدَاكَ اَبِي وَاُمِّي = طورما، آت. آنام، بابام سكا فدا اولسون » بویوروب متصل آتاجق اوق یتیشدیریرلرمش. آرالقده سعده تمرنسز اوقلرده ویروب بونی‌آت بویوردقلری واقع اولورمش. سعد اوقلرینی آتدقجه : « اَللّٰهُمَّ سَهْمُكَ فَارْمِ بِهِ عَدُوَّكَ = الهی، بوسنك اوقكدر. دشمنكه یتیشدیر » ، رسول الله صلی الله علیه وسلم‌ده : « اَللّٰهُمَّ اسْتَجِبْ لِسَعْدٍ اِذَا دَعَاكَ . اَللّٰهُمَّ سَدِّدْ رَمْيَتَهُ وَاَجِبْ دَعْوَتَهُ = الهی سكا دعا ایتدیكنده سعدك دعاسنی قبول ایت. الهی، آتیشنی طوغرولت، دعوتنه اجابت ایت » بویوروررلرمش. « اصابه » ایله سیرهٔ حلبیه‌ده‌كی نقللره كوره - سعد بن معاذك قاتلی - حبان بن العرقه یوم احدده اسلام اوردوسنده یارالیلره صو یتیشدیرمك خدمتنی درعهده ایدن ام ایمن رضی الله عنهایه حواله ایتدیكی اوق مشارالیهایه اصابت ایتدیروب دوشورمش. دوشركن‌ده عورتی منكشف اولمش. بونی كورن ابن العرقه ملعونی كوله كوله بایلمش. بو حال رسول الله صلی الله علیه وسلمه كران كلوب همان سعده تمرنسز بر اوق ویروب « بونی آت » بویورمش. اوق ابن العرقه‌نك كوكسنه اصابت ایدوب صیرت اوستی یره یووارلامش. ویووارلانیركن عورتی منكشف اولمش. رسول الله صلی الله علیه وسلم بوكا ممنون اولارق : « اِسْتَقَادَ لَهَا سَعْدٌ اَجَابَ اللّٰهُ دَعْوَتَهُ = ام ایمنك انتقامنی سعد آلدی. الله دعاسنی مستجاب ایتسون » بویورمشلردر. سعد اوكون تركشنده (اوق قوبورلغنده) نه‌قدر اوق وارسه صرف ایتمش، رسول الله صلی الله علیه وسلم كندی قوبورلقلرنده‌كی اوقلری یره دوكوب : « هایدی بونلری‌ده آت » بویورمشلردر. اوكون كفاره طوغرو بیك اوق حواله ایتدیكی مرویدر. هربرینی آتاركن‌ده : « اِرْمِ فِدَاكَ اَبِي وَاُمِّي » تشویق عالئ نبویسنه مظهر اولمشكه اوكون بو تفدیهٔ نبویه بیك كره واقع اولمش دیمكدر. ایشته بو، مشارالیهك خصائصندندر.

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ . مَا اَخْرِمُ عَنْهَا . اُصَلِّي صَلَاةَ الْعِشَاءِ [١] فَارْكُدُ فِي الْأُولَيَيْنِ وَاُخِفُّ [٢] فِي الْأُخْرَيَيْنِ . قَالَ ذَاكَ [٣] الظَّنُّ بِكَ يَا اَبَا اِسْحٰقَ . فَاَرْسَلَ مَعَهُ رَجُلاً اَوْ رِجَالاً اِلَى الْكُوفَةِ . فَسَأَلَ [٤] عَنْهُ اَهْلَ الْكُوفَةِ . وَلَمْ يَدَعْ مَسْجِدًا اِلَّا سَأَلَ عَنْهُ

جناب سعدك تیراندازلغی قدر استجابت دعاسی‌ده مشهوردر . اعداء دین اوتك سهام انتقامندن ییلدیغی کبی زمرۀ مسلمین‌ده سهام دعوتندن قورقارلردی . اواخر عمرنده نعمت بصردن محروم اولمشدی . «کوزلرکی سکا اعاده ایتسون دییه الله سبحانه وتعالی‌یه نیاز ایتسه‌کزه» دینلره : « اللهك قضاسنی کوزمدن دها زیاده سومه‌رم » جوابنی ویردی ،

خلیفۀ ثالث عثمان بن عفان رضی الله عنه وارضاه حضرتلرینك فاجعۀ شهادتیله باشلایان فتنۀ عظماده جهت اعتزالی اختیار ایدوب هیچ بر طرفه میل وجمل وصفّین کبی وقایعه اشتراك ایتمه‌مشدر . اصحاب رسول الله صلی الله علیه وسلم آراسنده‌کی اختلاف وتفرقی کورنجه (عَقیق) ده ایدیندیکی اراضی‌یه چکیلوب فتنه‌دن قاچدی . اوغلی عمر ایله برادر زاده‌سی هاشم بن عتبة بن ابی وقاص آل آلتندن کندیسنه طرفدار پیدا ایتمکه چالیشوب کونك برنده هاشم : « بوراده آلمزك آلتنده یوز بیك صاحب سیف واردرکه بوایشه ، یعنی خلافته سنی احق کوریورلر . نه دیرسك ؟ » دینجه : « بوقیلیجلردن بن یالکز بر دانه‌سنی ایسته‌رم‌که کافره چالدیغمده کسوب بیچسون ، مؤمنه چالدیغمده‌ایسه هیچ بر تأثیری اولماسون » جوابنی ویرمش‌که هم مؤمنه قارشی حرب ایتمیه‌جکنی ، هم‌ده بر تك قیلجدن زیاده‌سنی ایسته‌مه‌مکله امارته طالب اولمادیغنی آکلاتمق ایسته‌مش . حضرت علی رضی الله عنه‌یه میل ایتمه‌یشندن امیده دوشن معاویه ، کندی طرفنه چکمه‌سی ایچون مشارالیهه مکتوب یازمش . اوده : « برکونلك صحبتی سنك حیات ومماتکدن افضل اولان علی طرفنه چکمه‌دکدن صوکرا سکا التحاق ایتمه‌می امید ایتمه‌که شاشارم » جوابنی ویرمش وآنجق حسن مجتبی رضی الله تعالی عنه افندیمزك خلافتدن اعتزالندن صوکرا معاویه‌یه بیعت ایتمشدر . لکن اوزمانده کندیسنه هپ « ملك » دییه خطاب ایله‌مشدر .

اصحّ اقواله کوره وفاتی هجرتك اللی بشنجی سنه‌سنده‌در . اون یدی یاشنده وبدایت دعوتده ایمان ایتدیکنه کوره سنی سکسان ایله سکسان بش آراسنده ایدی . وفاتندن اول ، صاقلامش اولدیغی جبه‌سنی ایسته‌مش و : « بنی بونکله کفنله‌یکز . زیرا بدر کونی صیرتمده بو جبه وارکن مشرکینه قارشی یوروشدم . اونی بوکون ایچون صاقلایوردم » دیمش . رضی الله عنه وارضاه .

[١] دیکر بر روایتده تثنیه ایله « صَلَاتَيِ الْعَشِيِّ » که اوکان ایله ایکندی نمازلری دیمکدر . دیکر طریقدن اولان روایتنده‌ده افراد ایله « صَلَاةَ الْعَشِيِّ » که اوده اومعنایه‌در .

[٢] بر نسخه‌ده « أَحْذِفُ » ، باشقه روایتده « اَحْذِمُ . »

[٣] بر نسخه‌یه کوره « ذٰلِكَ » . [٤] بر نسخه‌ده « يَسْأَلُ عَنْهُ » .

وَيُثْنُونَ عَلَيْهِ مَعْرُوفًا . حَتّٰى دَخَلَ مَسْجِدًا لِبَنِي عَبْسٍ . فَقَامَ رَجُلٌ مِنْهُمْ يُقَالُ لَهُ اُسَامَةُ بْنُ قَتَادَةَ يُكْنٰى اَبَا سَعْدَةَ . قَالَ اَمَّا اِذْ نَشَدْتَنَا فَاِنَّ سَعْدًا كَانَ لَا يَسِيرُ بِالسَّرِيَّةِ وَلَا يَقْسِمُ بِالسَّوِيَّةِ وَلَا يَعْدِلُ فِي الْقَضِيَّةِ [١] . قَالَ سَعْدٌ اَمَا وَاللّٰهِ لَاَدْعُوَنَّ بِثَلَاثٍ : اَللّٰهُمَّ اِنْ كَانَ عَبْدُكَ هٰذَا كَاذِبًا قَامَ رِيَاءً وَسُمْعَةً فَاَطِلْ عُمْرَهُ وَاَطِلْ فَقْرَهُ [٢] وَعَرِّضْهُ بِالْفِتَنِ [٣] . وَكَانَ بَعْدُ اِذَا سُئِلَ يَقُولُ شَيْخٌ كَبِيرٌ مَفْتُونٌ اَصَابَتْنِي دَعْوَةُ سَعْدٍ . قَالَ الرَّاوِي عَنْ جَابِرٍ فَاَنَا [٤] رَاَيْتُهُ بَعْدُ قَدْ سَقَطَ حَاجِبَاهُ عَلٰى عَيْنَيْهِ مِنَ الْكِبَرِ وَاِنَّهُ لَيَتَعَرَّضُ لِلْجَوَارِي فِي الطَّرِيقِ [٥] يَغْمِزُهُنَّ .

ترجمه‌سی

جابر بن سَمُرة (العامریّ السُّوائی) رضی الله عنهمادن :

شویله دیمشدر : (بعض) کوفه اهالیسی عمر رضی الله عنه نزدنده سعدی شکایت ایتدیلر [٦] ده (عمر رضی الله عنه) اونی عزل ویرینه عمّار بن یاسر (رضی الله عنه) ی اوزرلرینه عامل نصب ایتدی [٧] . (کوفه‌لیلر) شکایتی او قدر ایلری

[١] بر روایته کوره « وَلَا يَعْدِلُ فِي الرَّعِيَّةِ » . [٢] بر روایتده « فَاَقْلِلْ رِزْقَهُ » ، دیکرنده « وَشَدِّدْ فَقْرَهُ » ، بر دیکرنده‌ده « وَاَكْثِرْ عِيَالَهُ » .

[٣] بر نسخه‌یه کوره « لِلْفِتَنِ » . [٤] بر نسخه‌یه کوره « وَاَنَا » .

[٥] بر نسخه‌ده « فِي الطُّرُقِ » .

[٦] طبری ، ایچلرنده جرّاح بن سنان ، قَبیصه وآربد بولونان بر جماعت اسامیسی ذکر ایدیورکه جمله‌سی اسدی ایدیلر .

[٧] عمر رضی الله عنهك سعد رضی الله عنهی عزل ایتمه‌سی شکایات واقعه‌یه اینانه‌دیغندن دکل ، عزلنده مصلحت کوردیکندندر . اوصیرالرده ایران فتوحاتنه سوق ایدیله‌جك اوردولرك محل سوق وادار‌ه‌سی کوفه ایدی . جهاده کیده‌جك اوردولرده اتحاد کلمه بولونماسی ، قوماندان اطرافنده متحد القلب اولماسی لازم کلدیکی ایچون هم بونی تأمین ، هم‌ده نزدنده آلیقویوب رأیندن استفاده ایله‌مك مقصدیله بونی یاپمشدی . بو عزل ، مادۀ فتنه‌یی کوکندن قلع ایچون احتیاطی بر عزل ایدی . یوقسه سعددن صوکرا قیامته قدر کندیسندن دها عادل بر والی بولونامایاجغنی حضرت عمرده پك اعلی بیلیوردی . نیته‌کیم تحقیقات نتیجه‌سنده واقع اولان

كوتورمشـلردی كه نماز قیلماسنی بیله بیلمیور دیمشـلردی [١] . اوكا آدم كوندەر(وب جلب ایتـ)دی. و : « یا ابا اسحق، بو آدملر سن نماز قیلمایی بیلمیورسك دییه ادّعا ایدیورلر. (سن نەیاپیوردك كه ؟) » دییەصوردی. (سعد) : « والله بن اونلره رسـول الله صلی الله علیه وسـلمك نمازینه(ه بكـزر نماز)ی قیلدیروب اوندن هیـچ برشی اكسیلتمزدم. یاتسی نمازینی - یاخود اوكان ایله ایكیندی یی [٢] - قیلدیریر(كن) ایلك ایكی ركعتلرده (چوق) طوررودم ، صوك ایكی ركعتده خفیف طوتارم [٣] »

اسناداتك كاملاً باطل اولدیغی تبین ایتمشدر . حضرت عمرده وصیتنده : « بن اونی عجزندن، یاخود خیانتندن طولایی عزل ایتمەمشدم » دیمشدی .

جابر رضی الله عنهك ، یرینه عمار عامل نصب اولوندی دیمەسی‌ده تمام واقعەیی افاده ایتمز. زیرا حضرت سـعدك خلفلری بر دكل اوچ ایدی . عمار رضی الله عنه نماز قیلدیرمغه ، عبدالله بن مسعود رضی الله عنه بیت الماله، عثمان بن حنیف رضی الله عنه‌ده مساحهٔ ارضه مأمور ایدیلمشلردی . بوراده جابرك عماری ذكر ایله اكتفا ایتمەسی اك مهم وظیفه اقامهٔ صلات اولدیغندن وحدیثده بحث نمازه عائد بولوندیغندندر .

[١] شكایت ایدیلن شیلر میانده كویا خمس غنائم صـاتیشنده بعضلرینه خاطرنوازلق ایتدیكی ، چارشی‌یه یاقین بنا ایتدیكی قصرینه چارشیدن سـس كلوب ده كندیسنی متأذی ایتمەسون دییه تختەدن قاپی یاپدیرمش اولدیغی ، سرایا یعنی مفرزەلرك باشنه چكوب حرب ایتمەسنه آو مراق امكان براقادیغی كبی اصلسز ، واهی مسـائل‌ده واردی . مع‌هذا قصرینه قاپی انشاسی صورتیله نوعاما حجاب احداث ایدەرك سیرت ملوكه تشـبه ایدر كبی اولماسی حضرت خلیفەنك پك زیاده كوجنه كیتمش اولاجق كه تحقیقه مأموراً اورایه كوندردیكی محمد بن مسلمه رضی الله عنه ، واریر وارماز او قاپی‌یی یاقمایی تنبیه بویورمشدی .

[٢] ترجمەدەكی تردیدك شـق ثانیسی « صَلاتَیِ الْعَشِیِّ » روایتنه كورەدر . مع‌هذا « صَلاتَیِ الْعِشاءِ » روایتی‌ده واردر كه آقشـام ویاتسی نمازلری اولمش اولور . بوكا اوكلن ایله ایكیندی نمازلری معناسنی ویرنلرده اولمش ایسەده بوبابده اختیار ایدیلن تكلف بوتوجیهی قبوله مانع اولیور .

[٣] « اَحْذِفُ » نسخەسنه كوره قراءتی حذف ایدەرم دیمك اولور كه صوك ایكی ركعتده قراءتی واجب كورمەینلره حجتدر . فرض كورنلر ایسه تطویل قراءتی حذف ایدەرم معناسنی ویریرلر. و « اَحْذِمُ = عجله ایدەرم » روایتنه باقارق قراءتی آز النمقله تفسـیر ایدرلر . آكلاشیلان شكایتجیلر بوتون ركعتلر بیننده تسویه‌یی واجب كورن جهله مقولەسـندن ایمشلر .

جواب بونی كوستریور. مسلمك روایتنده : « اَ تُعَلِّمُنِی الاَعْرابُ الصَّلاةَ ؟ = بكا نمازی

دیدی . (عمر رضی الله) : « سنك حقكدەكی ظنمزده (ذاتاً) بو ایدی » دیدكدن صوكرا (تحقیق مسئله ایچون) برینی [١] - یاخود برقاچ كیمسەیی - كندیسیله

اعراب ، یعنی بادیه‌نشین اولانلرمی اوكرەتەجك؟ » دیدیشی‌ده بوحریفلرك نماز قیلمایی كندیسنه اوكرتمكه قالقیشملرینه غضب ایتدیكنی اشعار ایدر.

بو مناسـبتله نمازده قراءتك وجوب وعدمی حقندەكی اختلافدن بحث ایتمك مناسبدر . امام شافعی ایله احمد ابن حنبله كوره نمازك هر ركعتنده قراءت واجبدر . امام ابوحنیفەیه كوره یالكز ایلك ایكی ركعتلرده واجبدر . امام مالكدن كلن ایكی روایتك برنده مصلّی نمازك بر ركعتنده قراءتی ترك ایدەجك اولورسه سجدهٔ سهو لازم كلیر . یالكز صباح نمازنده ركعتك برنده قراءتی ترك ایدرسـه یكیدن قیلار . بو ، امام ایله منفرد حقندەدر . ابو حنیفه ، مالك واحمده كوره مأمومه قراءت واجب دكلدر . حتی صلاة جهریەده مأمومك قراءتنی امام مالك مكروه كورمشدر . امام احمد ابن حنبل صلاة سریەده مأمومك قراءتی مستحب اولدیغنه قائلدر. امام شافعی‌یه كوره ایسه صلاة سریەده مأمومك قراءتی جزماً ، صلاة جهریەده‌ده اصح قولینه نظراً واجبدر . اصمّ ایله حسن بن صالحه كوره مأمومك قراءتی سـنتدر . بو احكام خلافیەنك مرجعی بو حدیث دكلدر. ایلریده كلەجك دیكر احادیث شریفەده بونلر حقنده دها زیاده دلالت كوروله‌جكدر ، بونده صوك ركعتلرك ایلك ركعتلردن دها قیصه اولماسندن وبوفرقك عادت وجهله ضم سوره فرقندن نشأت ایتدیكندن طولایی فی الجمله قراءتك وجودینه دلالت واردر .

[١] بو كوندریلن تحقیق مأموری محمد بن مَسْلَمه رضی الله عنه ایدی . عبـدالله بن الارقم رضی الله عنه‌ده معیتنه ویریلمش ، ملیـح بن عوف‌ده یوللرده دلیل اولمق اوزره كندیلرینه ترفیق ایدیلمشدی .

ابو عبدالرحمن محمد بن مَسْلَمة بن خالد الانصاری الاوسی الحارثی رضی الله عنه سابقین اوّلیندندر. بعثت نبویەدن یكرمی ایكی سنه اول دنیایه كلوب هجرتدن مقدم مُصْعَب بن عُمَیْر رضی الله عنه یدیله وسعد بن معاذ رضی الله عنهدن اول قبول اسلام ایلەمشدر . بدردن اعتباراً بوتون غزوات ومشاهدده معیت رسالتپناهیده بولونمش اولوب فارس رسول الله صلی الله علیه وسلم عنوانیله اشتهار ایتمشـدر . یالـكز قَرقرة الكُدر غزاسنده مدینه اوزرینه استخلاف بویورولدی . وتبوك غزاسندن اذن عالیٔ نبوی ایله تخلف ایتدی . اون دانەسی اركك اولمق اوزره اون آلتی اولادندن جعفر ، عبدالله ، سـعد ، عبدالرحمن وعمر رضی الله عنهم سالك اصحاب كرامه داخل اولان سعدای امتدندرلر . مشارالیه‌ی عمر بن الخطاب حضرتلری امور معضلەیی تحقیق ایچون یاننده طوتار واقتضا ایتدكجه اونەیه برییه كوندریردی . سعد بن ابی وقاص رضی الله عنه مسئلەسـندەده بویله اولدی ایدی . صحابه بیننده‌كی مشاجراتدن ایراق طورمشدر . اشارات علیای نبویەدن اقتباس معنی ایدەرك فتنه حربلری اثناسنده خانەسنه

برلكده كوفه‌یه كوندردی. (كوندریلن ذات) كوفه اهالیسندن (سعدك حالنی) صوردی. هیچ برمسجد براقمادی كه اورادن (سعدك حالنی) صورماسون. اونلرده هپ خیرلی ثنالرده بولوندیلر . نهایت بنو عبسه عائد بر مسجده كیر(وب هركسی بیلدیكنی الله ایچون سویله‌مكه آند ویره‌رك دعوت ایت)دی . « ابوسعدة » كنیه‌سیله آكیلان اسامة بن قتادة اسمنده بری آیاغه قالقدی . و : « مادام كه بزه آند ویردك ، (سویله‌یه‌لم .) سعد ، عسكرك باشنه كچوب حرب ایتمز [١] . (مال) تقسیم ایدركن

ملازمتله تخته‌دن قیلیچ ایدیندی . نه‌جمله اشتراك ایتدی ، نه صفینده بولوندی. مع‌هذا ینه عاقبت برشاملینك شمشیر غدرینه هدف اولمقدن قورتولامادی . (سنه ٤٣ .)

عبدالله بن الارقم رضی الله عنهما ایسه یوم فتحده داخل دائرهٔ اسلام اولان فضلای اصحابدندر . پدری ارقم بن ابی الارقم زهری رضی الله عنهك صحبتی اولدیغی مرویدر . رسول مجتبی علیه اكمل التحایا افندیمزه ـ طوغرودن طوغرویه دایلرینك اوغلی اولمق طولا یسیله ـ قرابة اتصالی واردر . اسلامی زمان فتحه قدر تأخر ایتمش اولمغله برابر اعتماد نبوی‌یی پك زیاده قازانمش اهل ورع وخشوعدن اولوب كتمان اسرارده صلاحیت فوق‌العاده‌سنه بناءً رسول اكرم صلی الله علیه وسلمك وابوبكر ایله عمر رضی الله عنهمانك خدمت كتابتلرنده بولوندی . خلافت فاروقیه زماننده بیت‌المال مسلمین اوزرینه عامل اولمشدی . عثمان رضی الله عنهك زماننده‌ده بوخدمتده استخدام اولونمش اولوب خلیفه طرفندن بردفعه عماله ، یعنی عامللك اجرتی اولمق اوزره كندیسنه اوتوز وبرروایته كوره اوچ یوزبیك درهم ویرلمش ایكن رد ایتمش و : « بن بوعملی الله ایچون یاپدم ، اجرت قبول ایده‌مم » دیمشدی . رضی الله عنه وارضاه . پدری اولان ارقم بن ابی الارقم نسبنده ذكر ایدیلدیكی اوزره زهریدر . برده مخزومی اولان ارقم بن ابی الارقم واردركه سابقین اولینك الك اسكیلرندندر . خانه‌سی مركز دعوت رسالتپناهی ایدی . رسول الله صلی الله علیه وسلم ایله كوروشوب ایمان ایتمك ایسته‌ینلر اورایه كوتورولوردی. اوراده الك صوك ایمان ایدن عمر بن الخطاب رضی الله عنه اولدی . واونك تكلیفی اوزرینه دین اسلام آچیغه اورولدی .

[١] حضرت سعد تأسیس قواعد اسلامده الك چوق یارارلغی كورولنلر ، رسول الله صلی الله علیه وسلمه فداكارلغی امثال مضروبه صیراسنه كچنلر میاننده بولوندیغی حالده نه غریبدركه جهل وعمایی كندیلرینه پیشوا ایدن اهل حسد وجفانك بونلری كوزلری كورمه‌مش‌ده عذره مبنی بركونلك تخلفنی دیدی‌قودی‌یه سرمایه ایتمك ایسته‌مشلردر . سعد بن ابی وقاص رضی الله عنه قادسیه‌كونی خسته اولدیغی ایچون بالفعل حربه اشتراك ایتمه‌مشدی . ایران دولتنی زیروزبر ایدن اوفتح مبین‌كوننده خسته ایدی. وعارضهٔ بدنیه‌سی سیروحركته مانع اولمشدی. مع‌هذا ینه بریوكسك یردن قوماندایی درعهده ایدوب حركات حربیه‌یی اداره ایتدی . لكن جهلهٔ عوامك دیلی طورماز . شاهلرك تختنی سرنگون ایدن اوظفر عظیمی متعاقب بجیله قبیله‌سندن برشاعر :

مساوات كوزتمز [١] . حكم (وقضاسن)ده عدالت ایتمز [٢] دیدی . (بونك اوزرینه) سعد دیدی كه (مادام كه بویله سویله‌دك ،) بن ده والله (سنك علیهكه) اوچ دعا ایده‌جكم ، (دیكله) : الٰهی ، سنك بوقولك یالانجی ایسه ، (بوسوزی) ریا وسمعه [٣] اولسون دییه آیاغه قالق(وب سویله) دیسه عمرینی اوزات ، فقر الغنی چوغالت ، فتنه‌لره اوغرات » دیدی . ـ صوكرالری او آدمه (حالندن) سؤال ایدیلدیكی وقت : « قوجامش ، فتنه‌یه اوغرامش (زواللی) بر پیرفانی‌یم . سعدك دعاسی بكا اصابت ایتدی . » دیردی . جابر (رضی الله عنه) دن (بوحدیثی) روایت

اَلَمْ تَرَ اَنَّ اللّٰهَ اَظْهَرَ دِینَهُ   وَسَعْدٌ بِبَابِ الْقَادِسِیَّةِ مُعْصِمُ

فَاُبْنَا وَقَدْ اٰیمَتْ نِسَاءٌ كَثِیرَةٌ   وَنِسْوَةُ سَعْدٍ لَیْسَ مِنْهُنَّ اَیِّمُ

دیمشدی كه معناسی شودر : « كورمیورمیسك ؟ الله دینی یوجلتدی‌ده سعد حالا قادسیه قاپیسنه یاپیشمش طوریور . بز برچوق قادینلرمزی طول براقه‌رق دوندك . سعدك قاریلرندن هیچ بری ایسه طول اولمادی . » ناكس حریف ، اسلامی سویندیرن بو بویوك ماجراده قوماندانك صاغ قالدیغنه بیله اسف ایدیور. ضلالتك درجه‌سنی وارك ، قیاس ایدك . حضرت سعد بوسوزلری ایشیدنجه یالكز : « اَللّٰهُمَّ اَكْفِنَا یَدَهُ وَلِسَانَهُ = الٰهی ، بزی بو حریفك آلندن ودیلندن قورتار » دعاسنده بولوندی . حریفه‌ده صوكرادن براوق اصابت ایتدی . هم دیلی طوتولدی ، هم الی قورودی . بواوق ، بویله برصحابیٔ جلیلك فیرلاتدیغی تیر دعانك ترجمه‌سی اولمش اولدی . قادسیه‌دن صوكراده ، غزاتك مصالحنی ترتیب وتدویر ایده‌بیلمك ایچون حضرت سعد بعض كره كوفه‌ده قالمایی ترجیح ایتمش اولابیلیر . مصلحت جهاد نه‌یی اقتضا ایدرسه اوكا كوره حركت ایتمك كركدر . بویله برمصلحت اولمادیغی تقدیرده‌ده قادسیه‌ده اولدیغی كبی برعارضهٔ بدنیه طولا یسیله سفرلردن برینه اشتراك ایتمه‌مش اولابیلیر . هرحالده سعد كبی برذاته تنپرورلك اسنادی بهتاندر .

[١] واقعا اموال غنائمی بین الغزاة علی السویه تقسیم ایتمك لازم كلیر . فقط امام كوردیكی برمصلحته بناءً بعض غزاتی دیكرلرینه تفضیل ، یارارلغی كندیسنجه معلوم بعض كیمسه‌لره تنفیل ایتمك‌ده وظیفه‌سی جمله‌سندندر . بوتمایزی ایجاب ایتدیرن مصلحتك یالكز امامجه معلوم اولماسی كافیدر . آدجغزه بوسوزی سویله‌تن حسدیدر .

[٢] بوصوك افترا حضرت سعدك دیانتنه قدحدر . امام مالكك دیدیكی كبی قیامته قدر كندیسندن صوكرا كله‌جك اولانلرك الك عادلی سعد اولدیغنده شبهه یوقدر . ایشته سعدی غضبه كتیرن الك زیاده بواولدی .

[٣] ریا خلق كورسون ، سمعه‌ده خلق طویسون دییه یاپیلان ایشدر .

ایدن (عبدالملك بن عُمَیر)ده دیرکه صوکرالری اونی بن‌ده کوردم . یاشلیلقدن قاشلری کوزلرینك اوزرینه صارقمش اولدیغی حالده یولده (راست کلدیکی) قیزلره صاتاشیر ، اونلری چیمدیکلردی [۱] .

٤٢٢ . عَنْ عُبادَةَ بْنِ الصّامِتِ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ قالَ لاٰصَلاٰةَ لِمَنْ لَمْ یَقْرَأْ بِفاٰتِحَةِ الْکِتاٰبِ .

ترجمه‌سی

عبادة بن الصامت رضی الله عنه‌دن [۲] رسول‌الله صلی الله علیه وسلمك : « (نمازده) فاتحة‌الکتابی اوقومایانك هیچ نمازی یوق » [۳] بویوردقلری (سند متصل ایله) روایت اولونیور .

[۱] اسامه بك زیاده فقره کرفتار اولمقله برابر کثرت عیال‌ده دوچار اولدی . باشنده باقیلاجق اون قیز بیریکمشدی . فتنه‌سی قادین یوزندن ایدی . قادین سسی طویار طویماز همان اوطرفه دونر ، رذالت ایتمکدن حیا ایتمزدی . عیبلایانلره‌ده : « نه‌یاپایم ؟ مبارکك ، سعدك دعاسی ! » دیردی . برده کنجلکنده نره‌ده بر فتنه اولسه همان اونکله علاقه پیدا ایدردی . مختار ثقفی فتنه‌سنه‌ده اشتراك ایتمش واونده قتل اولونمشدر . لکن فقره وکثرت عیاله ضمیمهً عمایه مبتلی اولدیغی روایتی صحیح ایسه مختار فتنه‌سنه اشتراکی جای نظر اولور . مکرکه لسانیله فتنه کوروکلمك یوزندن بلایه دوچار اولمش اوله .

[۲] ابوالولید عبادة بن الصامت الانصاری الخزرجی رضی الله عنه هجرت نبویه‌دن اول هر ایکی عقبه‌ده حاضر بولونوب بدر حربنه اشتراك ایدن نقبای انصاردندر . عهد جلیل نبویده قرآنی جمع ایتمش ، یعنی حفظنه آلمش اولانلردن بریدر . عمر رضی الله عنهك شام والیسی یزید بن ابی سفیانك ـ که معاویه‌نك بویوك قارداشیدر ـ « شام اهالیسی تعلیم قرآن ایده‌جك ودینلرینی بلله‌تەجك کیمسه‌لره محتاجدر » دیه نامه یازماسی اوزرینه طرف خلیفه‌دن معاذبن جبل وابوالدرداء ایله برلکده شام دیارینه کوندریلمشدی . کندیسی فلسطین طرفلرنده قالدی . معاویة بن ابی سفیانك کوننده اوکا قارشی خیلی مخالفتلری واردر . اعتراضاتنك بعضلری قبول ایدیلیر ، دیکرلری حقنده عثمان رضی الله عنهه رفع شکوی اولونوردی . امر بالمعروف ایله نهی عن المنکرده تصلبنه دلالت ایدر بر چوق ماجرالری واردر . فلسطینده رمله‌ده ، بر قوله کوره‌ده بیت‌المقدسده (٤٥) سنه‌سنده عزم کلزار جنان ایتمشدر .

[۳] بوندن اولکی حدیثك برحاشیه‌سنده نمازده قراءتك وجوبی حقنده‌کی اختلاف ائمه مختصراً بیان ایدیلمشدی . بو حدیثده ایسه قراءتك فاتحه اولارق تعینی موضوع بحث اولمقده‌در . شافعیه‌جه بو حدیثه نظراً مصلی ایستر منفرد ، ایستر امام ، ایسترسه مأموم اولسون ؛ نمازده

٤٢٣ . عَنْ اَبِی هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ دَخَلَ

ایستر سرّی ، ایستر جهری اولسون هر رکعتده فاتحه بر رکندر . مالکیه‌نك مذهب مشهوری‌ده بودر . چونکه بو حدیثده نمازده فاتحه‌اوقومایان مصلینك صلاتی نفی اولونیور . بونفی اونلرجه نفی صحته محمولدر . بردلیللری‌ده بوندن صوکرا کله‌جك (٤٢٣) نجی حدیثده علیه‌الصلاة والسلام افندیمزك نماز قیلمایی بجرمه‌ین خلادبن رافع زُرَقی‌یه ایلك رکعتده قراءت ایله امر ایتدکدن صوکرا : « وَاَفْعَلْ ذٰلِكَ فِی صَلاٰتِكَ کُلِّهاٰ = بونی ، یعنی تعریفمی ، ایتدکلرمی بوتون نمازکده یاپیور » ، هله احمد ابن حنبل ایله ابن حِبّان روایتلرنده دها صریح اولارق : « ثُمَّ اَفْعَلْ ذٰلِكَ فِی کُلِّ رَکْعَةٍ » = صوکرا بونی هر رکعتده یاپیور » بویورمش اولمالریدر . حنفیه‌یه کوره ایسه فاتحه اوقومق واجبدر . شومعناجه‌که ترکی حالنده نماز ساقط اولورسه‌ده تارکنه اثم‌ده ترتب ایدر . زیرا بو حدیثده‌کی نفی ، نفی کماله محمولدر . ومطلقا قراءت یعنی ایستر فاتحه ، ایستر دیکر سوره ، یاآیت اوقومق فرض اولمقله برابر فاتحه‌سز نمازدن کمال منتفیدر . امام ابوحنیفه‌یه کوره قراءتده فرض اولان ـ « مُدْهاٰمَّتاٰنِ » کبی قیصه‌ده اولسه ینه ـ برآیتدر . امامینه کوره ایسه یا برآیت طویله ، یا اوچ آیتدر . برده اونلرجه قراءتك فرضیتی یالکز ایکی رکعتده متعیندر . صوك ایکی رکعتده ایسه خاصةً فاتحه اوقومق سنتدر . مصلی فاتحه یرینه تسبیح ایله مشغول اولور ، یاخودده سکوت ایدرسه جائز اولور .

ابو هریره رضی الله عنهك امر جلیل نبوی ایله اعلان ایتدیکی : « مَنْ صَلّٰی صَلاٰةً لَمْ یَقْرَأْ فِیهاٰ بِاُمِّ الْقُرْاٰنِ فَهِیَ خِداٰجٌ . فَهِیَ خِداٰجٌ . فَهِیَ خِداٰجٌ = هرکیم ایچنده ام القرآنی ، یعنی فاتحه‌یی اوقومقسزین بر نماز قیلارسه او نماز کودوکدر ، کودوکدر ، کودوکدر » حدیث شریفنده‌ده عینی اختلافی یوروتورلر . شافعیه طاقیمی بو نقصانی فاتحه‌نك رکن اولدیغنه دلیل اتخاذ ایدرلر . حنفیه طاقیمی ایسه نقصانی تسلیم ایتمکله برابر بونی ذاته دکل ، وصفه حمل ایدرلر . حنفیه‌نك اك قوتلی دلیلی « فَاقْرَؤُا ماٰتَیَسَّرَ مِنَ الْقُرْاٰنِ » آیت کریمه‌سیدر . عبدالله بن المبارك ، اوزاعی ، احمد ابن حنبل ، اسحق بن راهویه ، ابوثور ، داود ظاهری‌ده ـ فرائض ونوافل ـ جمیع صلواتده مأمومك‌ده فاتحه اوقوماسی واجب اولدیغنه شافعیه کبی بو حدیث ایله استدلال ایدرلر . حنفیه « مَنْ صَلّٰی خَلْفَ اِماٰمٍ فَقِراٰءَةُ الْاِماٰمِ لَهُ قِراٰءَةٌ = هرکیم بر امام آرقاسنده نماز قیلارسه امامك قراءتی اوکا قراءتدر » حدیثنه تمسك ایده‌رك مأمومك قراءتله مکلف اولمادیغنی ادعا ایدرلرسه‌ده خصملری ، بو حدیثی حفاظ ضعیف کوروبورلر مقابله‌سنده بولونورلر . مع هذا سعید بن المسیبك ، تابعیندن برجماعتك ، فقهای حجاز وشامك‌ده مذهبی حنفیه کبیدر . یالکز صلاة جهریه‌ده مأمومك قراءتنی اسقاط ایدن مالکیه‌ده مسلمده‌کی : « فَاِذاٰ قَرَأَ فَاَنْصِتُوا = امام اوقودیغی وقتده سکوت ایدوب

اَلْمَسْجِدَ . فَدَخَلَ رَجُلٌ فَصَلَّى . فَسَلَّمَ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ . فَرَدَّ . وَقَالَ اِرْجِعْ فَصَلِّ فَاِنَّكَ لَمْ تُصَلِّ . فَرَجَعَ يُصَلِّي [١] كَمَا صَلَّى . ثُمَّ جَاءَ فَسَلَّمَ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ . فَقَالَ اِرْجِعْ فَصَلِّ فَاِنَّكَ لَمْ تُصَلِّ . ثَلَاثاً . فَقَالَ وَالَّذِي بَعَثَكَ بِالْحَقِّ مَا أُحْسِنُ غَيْرَهُ . فَعَلِّمْنِي . فَقَالَ اِذَا قُمْتَ اِلَى الصَّلَاةِ فَكَبِّرْ . ثُمَّ اقْرَأْ مَا تَيَسَّرَ [٢] مَعَكَ مِنَ الْقُرْآنِ . ثُمَّ ارْكَعْ حَتّٰى تَطْمَئِنَّ رَاكِعاً . ثُمَّ ارْفَعْ حَتّٰى تَعْتَدِلَ قَائِماً . ثُمَّ اسْجُدْ حَتّٰى تَطْمَئِنَّ سَاجِداً . ثُمَّ ارْفَعْ حَتّٰى تَطْمَئِنَّ جَالِساً . وَافْعَلْ ذٰلِكَ فِي صَلَاتِكَ كُلِّهَا .

ترجمه‌سی

ابوهریره رضی الله عنهدن :

شویله دیمشدر . : (بر دفعه) رسول الله صلی الله علیه وسلم مسجد (شریف)ه کیردی . (دیرکن) بری ده [٣] کیروب نماز قیلدی [*] . صوکرا نبی اکرم صلی الله علیه وسلم(ك حضورینـ)ه (کلوب) سلام ویردی . (علیه الصلاة والسلام افندیمز) رد سلام بویوردقدن صوکرا [١] : « دون (ده یکی باشدن) قیل [٢] . چونکه سن (نماز) قیلمش اولمادك » بویوردی . اوکیمسه دونوب (اولجه) قیلدیغی کبی (نمازی تکرار) قیلدی . صوکرا کلوب نبی اکرم صلی الله علیه وسلمه سلام ویردی . ینه : « دون (ده یکی باشدن) قیل . چونکه سن (نماز) قیلمش اولمادك » بویوردی . بو ده اوچ کره اولدی . (نهایت) او کیمسه : « سنی حق ایله بعث بویوران (ذات اجلّ واعلای)ه قسم اولسون که بونك باشقه (دورلو) سنی بیلمیورم . بکا (طوغروسنی) تعلیم بویور » [٣] دیدی . بونك اوزرینه بویوردی که نمازه طوردیغك وقتده (احرام) تکبیر(ینی) آل [٤] . صوکرا نه قدر قولایکه کلیرسه اوقدر قرآن

[*] نسائی روایتنده « رَكْعَتَيْنِ » زیاده‌سیله بولوندیغنه کوره اوکیمسه‌نك قیلدیغی نماز ایکی رکعت تحیة المسجد اولدیغنه استدلال اولونابیلیر .

دیکلهیکز » حدیثی ایله ، باخصوص « فَاِذَا قُرِئَ الْقُرْآنُ فَاَنْصِتُوا لَهُ = قرآن اوقوندیغنده صوصوب دیکلهیکز » آیت کریمه‌سیله استدلال ایدرلر . بونلره قارشی ده شافعیه مأموم یالکز فاتحه‌ده انصات ایله ماعداسنده قراءته قویولمق ، یاخود امام اوقورکن انصات ایله صوصدیغی وقتده اوقومق صورتلریله قراءت ایله انصاتی جمع ایتمك ممکندر جوابنی ویریرلر . طرفینك ، دها طوغروسی اجتهادات متعدده اربابنك مجادلاتنی بورایه نقله امکان اولمادیغی ایچون بوقدرله اکتفا ایده‌لم .

[١] بعض نسخه‌لرده : « فَرَجَعَ فَصَلَّى » . [٢] بر نسخه‌یه کوره : « بِمَا تَيَسَّرَ » .

[٣] بر روایتده : « بَيْنَمَا رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَالِسٌ وَنَحْنُ حَوْلَهُ = رسول الله صلی الله علیه وسلم اوطوروب بزده اطرافنده ایکن ... » طرزنده اخبار ایدیلمش اولدیغی کبی ترمذی ایله نسائی روایتلرنده : « اِذْ جَاءَ رَجُلٌ كَالْبَدَوِيِّ فَصَلَّى فَاَخَفَّ صَلَاتَهُ = دیرکن بدوی‌یه بکزر بر آدم کلوب نماز قیلدی . نمازینی ده خفیف طوتدی » صورتنده‌در . بدوی‌یه بکزر دینیلن بوذات خلاد بن رافع زُرَقیٌّ انصاریدرکه نمازینی کوزلجه قیلامادیغی ایچون راوی ، کندیسنی دینی یکی اوکرنمش بر بدوی‌یه بکزتمشدر . بو حدیث بوراده اولدیغی کبی ابو هریره رضی الله عنهدن مروی اولمقله برابر خلاد رضی الله عنهك برادری رفاعة بن رافع رضی الله عنهدن ده ، خلادك حفیدی یحیی بن علی بن یحیی طریقندن ده مرویدر . بوحاشیه‌نك اولنده‌کی اختلاف روایتده او طریقه عائددر . خلاد بن رافع رضی الله عنهك بدرده شهید اولدیغنه دائر حافظ ابن حجر عسقلانینك « الاصابه » سنده بر روایت واردر . اکر او غزای مبارکك شهداسندن اولدیغی ثابت ایسه ابوهریره‌نك روایتی مرسل صحابی نوعندن اولمش اولور . زیرا ابو هریره رضی الله عنهك اسلامی ومدینه‌ده اقامتی خیبر غزاسنده‌درکه بدردن چوق صوکرادر .

[١] بخارینك دیکر روایتنده « وَعَلَيْكَ السَّلَامُ » لفظیله ردسلام بویورولدیغی مصرحدر.

[٢] بر روایتده : « فَقَالَ اَعِدْ صَلَاتَكَ = نمازکی اعاده ایت بویوردی » صورتنده‌در .

[٣] بوقاریده اسمی کچن یحیی بن علی بن یحیی روایتنده : « فَقَالَ الرَّجُلُ فَاَرِنِي وَعَلِّمْنِي . فَاِنَّمَا اَنَا بَشَرٌ اُصِيبُ وَاُخْطِئُ . فَقَالَ اَجَلْ ... = او کیمسه اویله ایسه ، یارسول الله ، بکا کوستر ، اوکرت ، بن نهایت بشرم . صوابده ایشله‌دم ، خطاده ایده‌رم . دیدی . بونك اوزرینه رسول الله صلی الله علیه وسلم : یکی ... بویوردی » دینیلمشدر .

[٤] بر روایتده : « اِذَا قُمْتَ اِلَى الصَّلَاةِ فَاَسْبِغِ الْوُضُوءَ ثُمَّ اسْتَقْبِلِ الْقِبْلَةَ فَكَبِّرْ = نمازه قالقمق ایسته‌دیککده کوزلجه آبدست آلدقدن صوکرا قبله‌یه دونوب احرام تکبیرینی آل » ، یحیی بن علی روایتنده : « فَتَوَضَّأْ كَمَا اَمَرَكَ اللّٰهُ تَعَالٰى ثُمَّ تَشَهَّدْ وَاَقِمْ = الله تعالانك سکا امر ایتدیکی اوزره آبدست آلدقدن صوکرا کلمهٔ شهادت کتیروب نمازی اقامه ایت » ، نسائی روایتنده : « اِنَّهَا لَمْ تَتِمَّ صَلَاةُ اَحَدِكُمْ حَتّٰى يُسْبِغَ الْوُضُوءَ كَمَا اَمَرَهُ اللّٰهُ فَيَغْسِلَ وَجْهَهُ وَيَدَيْهِ اِلَى الْمِرْفَقَيْنِ وَيَمْسَحَ بِرَأْسِهِ وَرِجْلَيْهِ اِلَى الْكَعْبَيْنِ ثُمَّ يُكَبِّرَ اللّٰهَ وَيَحْمَدَهُ وَيُمَجِّدَهُ = هربرکز الله تعالانك

اوقو [١] . صوکرا رکوعه وار(وب) تامطمئن (یعنی اعضای بدنك یاتیشمش) اولونجه‌یه قدر (طور .) صوکرا باشکی قالدیر(وب) آیاقده (بوس بوتون) طوغرولنجه‌یه قدر طور [٢] . صوکرا سجده‌یه وار(وب) تامطمئن اولنجه‌یه قدر (قال). صوکرا باشکی قالدیر(وب) تا مطمئن اولنجه‌یه قدر اوطور . بونی نمازکك بوتوننده (ده بویله‌جه) یاپ [٣] .

امر ایتدیکی اوزره آبدستنی تمام آلوب یوزنی ودیرسکارینه‌قدر اللرینی ییقایوب باشنه مسح ایتدکدن صوکرا طوپوقلرینه قدر آیاقلرینی ییقامادقجه ، صوکره اللهه تکبیر وتحمید وتمجید ایتمه‌دکجه نمازی تمام اولماز » ؛ ابوداودروایتنده ایسه « وَ يُمَجِّدَهُ » برینه « اَوْ يُثْنِى عَلَيْهِ = اثنیه ومحامد الهیه‌یی ذکر ایتمه‌دکجه » بویورولمشدر .

[١] نسائی‌نك بوندن اولکی حاشیه‌ده ذکر اولونان روایتنده : « وَيَقْرَأَ مَا تَيَسَّرَ مِنَ الْقُرْآنِ مِمَّا عَلَّمَهُ اللّٰهُ = اللهك کندیسنه تعلیم ایتدیکی قرآندن نه‌قدری قولاینه کلیرسه اوقدرینی اوقومادقجه ... » ، یحیی بن علی راویتنده : « فَاِنْ كَانَ مَعَكَ قُرْآنٌ فَاقْرَأْ وَاِلَّا فَاحْمَدِ اللّٰهَ وَكَبِّرْهُ وَهَلِّلْهُ = ازبرکده قرآن وارسه اوقو. یوقسه اللهه حمد ایله ، تکبیر ایله ، تهلیل ایله ، یعنی لااله الاالله دیمکله مشغول اول » بویورولمشدر . ابو داود روایتنده ایسه : « ثُمَّ اقْرَأْ بِاُمِّ الْقُرْآنِ اَوْ بِمَا شَاءَ اللّٰهُ = صوکرا ام القرآن ، یعنی فاتحه ، یاخودده قرآندن اللهك دیله‌دیکی آیتلری اوقو » ؛ احمد ابن حنبل ایله ابن حبّان روایتلرینه نظراً : « ثُمَّ اقْرَأْ بِاُمِّ الْقُرْآنِ ثُمَّ اقْرَأْ بِمَا شِئْتَ = صوکرا ام القرآنی ، صوکراده قرآندن ایسته‌دیکك آیتلری اوقو » بویورولمشدر .

[٢] ابن ماجه روایتنده : « حَتّٰى تَطْمَئِنَّ قَائِمًا » بویورولدیغنه‌کوره اعتدالده‌طمانینت اسمی ویرلمش اولیور .

[٣] « بویله‌جه » دن مقصد تکبیری ، قراءتی ، رکوع وسجود وجلوسی تعریفه موافق اولارق ادا ایت دیمکدر . بوتون نمازده بونی یاپمقدن مقصدده بونلری هر رکعتده بویله‌جه تکرار ایتمکدر . نته‌کیم « ثُمَّ اَصْنَعْ ذٰلِكَ فِى كُلِّ رَكْعَةٍ وَسَجْدَةٍ = صوکرا بونلری هررکعتکده وهرسجده‌کده یاپ » روایتی بو تکراری افاده ایدر .

بوحدیث بین الفقهاء « حدیث المسیء صلاته » یعنی نمازینی طوغری قیلمایی بیلمه‌یه‌نك حدیثی نامیله شهرت بولمش وبرچوق مسائل خلافیه‌ده طرفینه سلاح احتجاج اولمشدر. خلّاد بن رافع رضی الله عنه اولان اعاده امرلری طمانینتده‌کی نقصاندن ایلری کلدیکی سیاق بیاندن منفهم

٤٢٤ . عَنْ اَبِى قَتَادَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ كَانَ النَّبِىُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقْرَأُ

اولیور . طمانینتی فرض بیلنلر بو اعاده امرلرینی نفی اجزایه ، یعنی فرض صلاتك طمانینتسز عدم سقوطنه ، فرض کورمه‌ینلر ایسه نفی کماله ، یعنی بویله اولان نمازك ناقصاً ادا ایدیلمش اولدیغنه حمل ایتمشلردر . نفی کماله حمل ایدنلرك حجتی ینه بوحدیثك آخرنده قعنبی طریقندن وابوهریره‌دن مروی اولان : « اِذَا فَعَلْتَ ذٰلِكَ فَقَدْ تَمَّتْ صَلَاتُكَ . وَمَا انْتَقَصْتَ مِنْ هٰذَا فَاِنَّمَا انْتَقَصْتَ مِنْ صَلَاتِكَ = بونی ، یعنی شو تعریف ایتدیکمی یاپدیغك وقت نمازك تمام اولمش اولور . بوندن نه اکسیلتیرسه‌ك نمازکدن اکسیلتمش اولورسك » زیاده‌سیدرکه علیه الصلاة والسلام افندیمز حضرتلری بویله اکسیك اولان نمازه صلاة اسمنی ویرمشدر . بناءً علیه اکسیك اولمقله برابر ینه نمازدر دیرلر . شارح عینی‌نك تنبیهنه کوره « خلاصه » کبی کتب معتبرهٔ حنفیه‌ده هرنه‌قدر رکوع و سجودده طمانینتك واجب اولوب فرض اولمادیغنه ، حتی سنت اولدیغنه امام ابوحنیفه‌ ایله امام محمد ذاهب اولمشلر دنیلیورسه‌ده بین الفقهاء اختلافاتی بیانده عمده اولان طحاوی ائمهٔ ثلاثهٔ حنفیه آراسنده اختلاف اولدیغندن هیچ بحث ایتمیور . طحاوینك « شرح معانی الآثار » ندن مستفاد اولدیغی اوزره اسحق بن راهویه ، داود ظاهری ، بر روایت مشهوره‌یه کوره احمد ابن حنبل ایله بوتون ظاهریلر رکوع ایله سجودك اجزا ، یعنی فرضی اسقاط ایدن اقل مقداری اوچر کره « سبحان ربی العظیم » و « سبحان ربی الاعلی » دییه‌جك قدر اولان رکوع و سجوددر . حجتلری‌ده طحاوی کبی ابو داود وترمذی ایله ابن ماجه‌نك ابن مسعود رضی الله عنهدن تخریج ایله‌دکاری : « اِذَا قَالَ اَحَدُكُمْ فِى رُكُوعِهِ سُبْحَانَ رَبِّىَ الْعَظِيمِ ثَلَاثًا فَقَدْ تَمَّ رُكُوعُهُ . وَذٰلِكَ اَدْنَاهُ . وَاِذَا قَالَ فِى سُجُودِهِ سُبْحَانَ رَبِّىَ الْاَعْلٰى ثَلَاثًا فَقَدْ تَمَّ سُجُودُهُ . وَذٰلِكَ اَدْنَاهُ = هرهانکیکز رکوعنده اوچ کره (سبحان ربی العظیم) دیرسه رکوعی تاملامش اولور . بو ، رکوعك اك آزیدر . هرهانکیکز سجودنده اوچ کره (سبحان ربی الاعلی) دیرسه سجودی تمام اولمش اولور . بوده سجده‌نك اك آزیدر » حدیث مرفوعیدر . بو ائمه‌نك مخالفلری اولان ثوری ، اوزاعی ، ابو حنیفه ، ابو یوسف ، محمد ، مالك ، شافعی ، عبدالله بن وهب ، دیکر روایته کوره احمد ابن حنبل ایسه رکوعك اقل مقداری استوا حدینه قدر انحنا ، سجودك‌ده اقل مقداری مطمئن اولنجه‌یه قدر یره قاپانمق اولوب بوندن آز مقدارلرایله نماز تمام اولماز دیمشلردر . بونلرك‌ده حجتی رفاعة بن رافع رضی الله عنهك متنده‌کی ابوهریره رضی الله عنه حدیثنه موافق اولارق یوقاریده موضوع بحث ایدیلن حدیثیدر . طحاوی بحثك صوکنده : « ابوحنیفه‌نك ، ابو یوسفك ، محمدك قوللری بودر » دییه‌رك تأکید مطلب ایدوب صاحب هدایه ایله مبسوط و محیطك بحث ایتدکلری خلافدن بحث ایتمز . شارح عینی‌نك اعتمادی‌ده طحاوی‌یه‌در .

بو حدیثه تعلق ایدن دیکر مسائل‌ده واردرکه بعضلری شونلردر :

فِی الرَّكْعَتَیْنِ الْأُولَیَیْنِ مِنْ صَلَاةِ الظُّهْرِ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ وَسُورَتَیْنِ . يُطَوِّلُ فِی الْأُولٰی وَيُقَصِّرُ فِی الثَّانِیَةِ . وَيُسْمِعُ الْآیَةَ اَحْیَانًا . وَكَانَ يَقْرَأُ فِی الْعَصْرِ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ وَسُورَتَیْنِ . وَكَانَ يُطَوِّلُ فِی الْأُولٰی وَيُقَصِّرُ فِی الثَّانِیَةِ . وَكَانَ يُطَوِّلُ فِی الرَّكْعَةِ الْأُولٰی مِنْ صَلَاةِ الصُّبْحِ وَيُقَصِّرُ فِی الثَّانِیَةِ .

---

١ — « فَكَبِّرْ » امر نبویسندن نمازه شروعك آنجق تكبیر ایله اولاجغی استدلال اولنور كه افتتاح تكبیری بلاخلاف فرضدر .

٢ — « مَاتَیَسَّرَ » دن حنفیه مطلق قراءتك فرض اولدیغنه ، قراءت فاتحه‌نك ایسه فرض اولمایوب واجب اولدیغنه استدلال ایتمك ایسترلر. فاتحه‌نك فرضیتنه قائل اولوب بوقاریلرده بالمناسبه ذكر ایدیلان احادیث ایله احتجاج ایدنلر ایسه بوراده‌كی « متیسر » ك مجمل و دیكر احادیثده فاتحه ایله مفسّر اولدیغنه قائل اولورلر .

٣ — « حَتّٰی تَطْمَئِنَّ » ركوع ایله سجودده طمانینتك وجوبنه دلالت ایدر .

٤ — « وَافْعَلْ ذٰلِكَ فِی صَلَاتِكَ كُلِّهَا » دن بر چوق ائمه هر ركعتده ركوع وسجود فرض اولدیغی كبی هر ركعتده قراءتك ده فرض اولدیغنه قائل اولمشلر و ابوبكر ایله عمر ، ابن مسعود ، عائشه وسائر صحابه (رضی الله عنهم اجمعین) دن منقول اولان روایاته تمسك ایتمشلردر . بعض حنفیه ایسه قراءت یالكز ایكی ركعتده فرضدر . صوك ایكی ركعتده مصلّی ایسترسه اوقور ، ایسترسه تسبیح ایدر . هیچ برشی اوقوماسه‌ده ینه نمازی صحیح اولوردیرلر. اونلر (٤٢١) نجی جابر بن سمرة رضی الله عنه حدیثنده سعد بن ابی وقاص رضی الله عنهك « اُخِفُّ فِی الْاُخْرَیَیْنِ » سوزی « اَحْذِفُ » لفظیله‌ده روایت ایدیلمش اولماسیله احتجاج ایتدكاری كبی علی كرم الله وجهه حضرتلرینك ظهر ایله عصرك ایلك ایكی ركعتلرنده فاتحه ایله سوره اوقودقلری حالده صوك ركعتلرنده برشی اوقومادقلری ، ابن مسعود ایله عائشه رضی الله عنهمانك ایلك ایكی ركعتده قراءت وصوك ایكی ركعتده تسبیح ایله مشغول اولدقلری حقنده‌كی روایته تمسك ایدرلر . ابراهیم نخعی ایله سفیان ثورینك بو مذهبده اولدقلرینی عینی نقل ایدر . ابراهیم : « فرضك صوك ایكی ركعتنده قراءت یوقدر . بونلرده اللهی تسبیح ایت ، ذكر ایت » ؛ سفیانده : « ایلك ركعتده فاتحه ایله سوره اوقو . صوك ایكی ركعتده یا فاتحه اوقو ، یاخود فاتحه مقدارنجه تسبیح ایله مشغول اول . بونلرك هانكیسنی یاپارسه‌ك سكا كفایت ایدر . آنجق صوك ركعتلرده تسبیح ایله مشغول اولورسه‌ك نجه دها خوش اولور » دیمشلردر .

ترجمه‌سی

ابوقتاده (حارث بن ربعیّ) رضی الله عنهدن :

شویله دیمشدر : نبی اكرم صلی الله علیه وسلم (افندیمز) اوكلن نمازینك ایلك ایكی ركعتنده فاتحة الكتاب ایله برر سوره تلاوت بویورور ، (شوقدركه) ایلك ركعتده اوزون (سوره) ، ایكنجیسنده قیصه (سوره) اوقور [١] ، (سرّاً اوقودیغی) آیتی‌ده احیاناً بزه طویوروردی [٢] . ایكیندی (نمازی)نده (ایلك ایكی ركعتده) فاتحه ایله برر سوره تلاوت بویورور و برنجیسنده اوزون (سوره) ، ایكنجیسنده قیصه (سوره) اوقوردی [٣] . صباح نمازینك (ایسه)

---

[١] ایلك ایكی ركعتده قراءت فاتحه ایله ضم سوره‌نك مشروعیتی بوندن مستفاد اولمقده‌در. حنفیه‌یه كوره فرض اولان مطلق قراءت اولوب قراءتك فاتحه ایله تخصصی واجبدر. دیكرلری ایسه فرض معناسنه واجبدر دیرلر . ضم سوره ده حنفیه‌یه كوره فرض معناسنه اولمایارق واجبدر. ائمهٔ ثلاثه‌یه كوره سنتدر. ینه بوحدیثدن تام سوره اوقومانك دها اوزون سوره‌دن او مقدارده آیات كریمه اوقومقدن افضل اولدیغی آكلاشیلیر. مع هذا اوزون سوره‌یی اتمام ایتمكسزین ركوعه وارمقده‌ده بأس یوقدر. نته‌كیم نسائیده روایت ایدیلدیكنه كوره بردفعه رسول الله صلی الله علیه وسلم افندیمز قراءته سورهٔ (مؤمنین) دن باشلامشلردی . موسی وهرون بحثنه ، یعنی سورهٔ شریفه‌نك تقریباً اورتاسنه كلنجه اوكسوروك دوام قراءته مانع اولوب ركوعه وارمشلردر. كذلك ایلك ركعتده اوقونان سوره ، یا آیات كریمه‌نك دیكرندن اوزون اولماسی مستحب اولدیغنه‌ده بوراده دلالت واردر .

[٢] نسائی روایتنده براء رضی الله عنه : « نبی اكرم صلی الله علیه و سلمك آرقاسنده اوكلن نمازینی قیلاردق‌ده « لقمان » ایله « والذاریات » سوره‌لرندن آیتلری برر برر بزه طویورودی » دییور . حافظ ابن خزیمه‌نك انس رضی الله عنهدن روایتی‌ده بویله‌در. آنجق اوراده « سَبِّحِ اسْمَ رَبِّكَ الْاَعْلٰی » ایله « هَلْ اَتٰیكَ حَدِیثُ الْغَاشِیَةِ » سوره‌لرندن بحث ایدیلیور . بوندن‌ده نمازده محل اسرارده اسرار واجب اولمایوب جهرده بأس اولمادیغی معناسی چیقار . نته‌كیم اسرار ایدیله‌جك یرده اسرار نمازك شرط صحتی عد ایدیلمه‌مشدر .

[٣] بو روایتده ابو قتاده‌نك اوچنجی ایله دوردنجی ركعتلردن ساكت اولماسی حنفیه‌دن بعضلرنجه بو ركعتلرده قراءتك سقوطنه دلیل اتخاذ ایدیلمش ایسه‌ده (٤٢٣ نجی حدیثك حاشیه‌لرینه مراجعت) كله‌جك اولان دیكر روایتنده (٤٣٤ نجی حدیث) : « وَفِی الرَّكْعَتَیْنِ الْاُخْرَیَیْنِ بِاُمِّ الْكِتَابِ = صوك ایكی ركعتلرده ام الكتاب .. اوقوردی » دیمه‌سنه باقیلیرسه بوراده‌كی سكوت اونلره حجت اولامار. فقط اونلرده جواباً اوته‌كی روایتده‌كی بیان

ایلك رکعتنده (قراءتی) اوزاتیر ، ایکنجیسنده قیصالتیردی [١] .

٤٢٥ . عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا اَنَّ اُمَّ الْفَضْلِ سَمِعَتْهُ وَهُوَ يَقْرَأُ وَالْمُرْسَلَاتِ عُرْفاً . فَقَالَتْ يَا بُنَيَّ وَاللّٰهِ لَقَدْ ذَكَّرْتَنِي بِقِرَاءَتِكَ [٢] هٰذِهِ السُّورَةَ . اِنَّهَا لَآخِرُ مَا سَمِعْتُ مِنْ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقْرَأُ بِهَا فِي الْمَغْرِبِ .

ترجمه‌سی

(عبدالله) بن عباس رضی الله عنهمادن :

شویله دیمشدر : [٣] (بر دفعه والده‌م) ام الفضل [٤] « وَالْمُرْسَلَاتِ عُرْفاً »

وتصریح وجوبه دلالت ایده‌مز ، اولسه اولسه سنیتی ثابت اولور دیورلر . (٤٣٠ نجی حدیثه‌ده مراجعت) .

[١] مغرب ایله عشا نمازلری‌ده صباح نمازینه قیاس اولونابیلیر . شافعیه‌یه کوره منفرد یاخود تطویله راضی اولان قوم محصورین امامی حقنده سنت اولان صباح ایله اوکلن نمازلرنده طِوال مفصلدن ، ایکیندی ایله یاتسیده اوساط مفصلدن ، آقشام نمازنده‌ده قصار مفصلدن اوقومقدر . غیر محصور ، یاخود تطویله رضاسی اولمایان جماعت امامنك تخفیف قراءت ایتمه‌سی لازمدر . حنابله‌یه کوره ایسه صباح نمازنده طوال مفصلدن اوقومق سنتدر . « مفصل » ایله تقسیماتی یوقاریده (٤٠٤) نجی حدیثك حاشیه‌سنده کچمشدی . هر حالده نمازك ـ حنفیه‌یه کوره خاصةً صباح نمازینك ـ ایلك رکعتنی اوزاتمق مسنوندر . برنجی ایله ایکنجی رکعتلرده‌کی قراءتلری مساوی قیلمق روایتلری‌ده وار ایسه‌ده بیرون نمازه یتیشه‌جك وارسه برنجی‌یی اوزاتمق ، یوق ایسه هر ایکی رکعتی مساوی طوتمق صورتیله روایات بینینی جمع ایتمك فکرنده‌در . عطاء بن ابی رباح‌ده : « امامك هر نمازده ایلك رکعتی اوزاتماسندن خوشلانیرم . تاکه ناس بیریکوب جماعتله قیلا بیلسونلر . لکن یالکز قیلدیغمی ، ایلك رکعتلری یکدیکره مساوی ایتمکه چالیشیرم » دیمشدر . بعض ائمه صباح نمازینك دائما ایلك رکعتنی اوزاتمایی مستحب کورمشلردر . دیکر وقتلرده ایسه جماعتك کلوب التحاق ایتمك امیدی وارسه اوزاتمق طرفداریدرلر .

[٢] بر روایتده « بِقُرْآنِكَ »

[٣] روایت عنعنه ایله وغائب صیغه‌سیله سوق ایدیلمش ایکن ترجمه‌ده‌کی طرز ترتیبنه کوره مقول قول واقع اولدیغی ایچون ابن عباس رضی الله عنهمایه راجع اولان غائب ضمیرلری متکلمه قلب ایدیلمشدر .

[٤] ام الفضل لُبابه بنت الحارث الهلالیة رضی الله عنها ام المؤمنین میمونة بنت الحارث رضی الله عنهانك لابوین همشیره‌سی وعم مکرم نبوی عباس بن عبدالمطلب رضی الله عنهك زوجه‌سی اولوب بواعتبارله ایله رسول اکرم صلی الله علیه وسلم افندیمزك هم بالدیزی ، هم یکنکه‌سی اولمش

(سوره‌سنی) اوقودیغمی ایشیتدی . بکا دیدی که یاوروجغم ، بو سوره‌یی اوقومقله بالله (دردمی) عقلمه کتیر(وب دیرشدیر)دك . بو سوره رسول الله صلی الله علیه وسلمك آقشام نمازنده اوقودیغنی الك صوك ایشیتدیکم (سوره) در [١] .

اولور . هجرتدن اول یاخود صوکرا ایمان ایتدیکی حقنده اختلاف واردر . لکن ابن سعد ، ام المؤمنین خدیجة الکبری رضی الله عنهادن صوکرا ایلك ایمان ایدن خاتون اودر دیور . عباس بن عبدالمطلب رضی الله عنهك اولاد ذکرامندن فضل ، عبدالله ، عبیدالله ، قُثَم ، مَعْبَد ، عبدالرحمن ، ام حبیب رضی الله عنهم اوندندر . (٢٧٦) نجی حدیثك حاشیه‌سنده موضوع بحث اولان ام الفضل ایشته بودر . ام الفضل حضرتلرینه لُبَابَةُ الْكُبْرٰى دینیرکه لِأَبٍ همشیره‌سی وخالد بن الولید رضی الله عنهك والده‌سی اولان لبابة الصغری‌دن تمییز ایچوندر . لبابة الکبری‌نك والده‌سی خَولة بنت عوفدر . وقرشیه‌در . لبابة الصغری‌نك والده‌سی ایسه فاخته بنت عامردر وثقفیه‌در . بونلر لابوین ، یاخود لأبٍ ، یاخود لأمٍّ اولمق اوزره اون بش ، اون آلتی قدر همشیره‌درلر . ایچلرندن ایکیسی اسماء بنت عُمَیس خثعمیه ایله لابوین همشیره‌سی سلمی بنت عمیس‌در . اسماء رضی الله عنها ابن عم نبی جعفر بن ابی طالب رضی الله عنهك زوجه‌سی وعبدالله بن جعفر رضی الله عنهك والده‌سیدر . حبشستانه هجرت ایدن سابقاتدندر . جعفر طیارك مؤته‌ده شهادتندن صوکرا امر عالیء نبوی ایله ابوبکر الصدیق رضی الله عنه‌ه واروب اوندن محمد بن ابی بکری طوغورمشدر . حضرت صدیقك ارتحالندن صوکراده کندیسنی جناب علی المرتضی رضی الله عنه تحت نکاحنه آلوب عوف ایله یحیی اسمنده‌کی اوغوللری اوندن تولد ایتمشلردر . سلمی رضی الله عنهاده سید الشهداء عم مکرم نبی حمزة بن عبدالمطلب رضی الله عنهك زوجه‌سیدر . ابن عباس رضی الله عنهما طریقندن مروی : « اَلْاَخَوَاتُ الْاَرْبَعُ مُؤْمِنَاتٌ : اُمُّ الْفَضْلِ وَمَيْمُونَةُ وَاَسْمَاءُ وَسَلْمٰى = همشیره‌لرك دوردی‌ده ، ام الفضل‌ده ، میمونه‌ده ، اسماده ، سلمی‌ده هپ مؤمنه‌درلر » شهادت نبویه‌سی سعادتلرینك الك بیوك علامتیدر .

ام الفضل رضی الله عنهانك خانه‌لرینه بعضاً لاجل الزیاره تشریف نبوی واقع اولوردی . ام الفضل حضرتلرینك شو منقبه‌سی‌ده شایان ذکردر : حجة الوداعده یوم عرفه‌ده وموقفده رسول الله صلی الله علیه وسلمك صائم اولوب اولمادقلری آکلاشیلامامش . اختلافی حل ایچون ام الفضل حضرتلری حضور عالی‌یه برقدح سوت کوندردی . علیه الصلاة والسلام افندیمز موقفده ایکن ایچدیلر وصائم اولمادقلری آکلاشیلدی . ام الفضل عثمان رضی الله عنهك ایام خلافتنده وزوجی عباس رضی الله عنه‌دن اول ارتحال ایله‌مشدر .

[١] بو حدیث شریفی بخاری وفات نبی صلی الله علیه وسلم بابنده روایت ایدرکن ام الفضل رضی الله عنهانك : « ثُمَّ مَا صَلّٰى لَنَا بَعْدَهَا حَتّٰى قَبَضَهُ اللّٰهُ = بوندن صوکرا روح پاك ومزکاسنی حق تعالی قبض ایدنجه‌یه‌قدر رسول الله صلی الله علیه وسلم بردها بزه نماز قیلدیرمادی . » زیاده‌سنی‌ده روایت ایدیور . بو زیاده‌یه نظراً علیه الصلاة والسلام افندیمزك جماعتله قیلدیردقلری

٤٢٦ . عَنْ زَيْدِ بْنِ ثَابِتٍ [١] رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

صوك نمازك بر آقشام نمازی اولدیغی آكلاشیلیر . حال بوكه (٣٩٧) نجی حدیثك ایكنجی حاشیه‌سنده بیان اولوندیغی اوزره ام المؤمنین عائشه رضی الله عنها صوك نمازك بر اوكله نمازی اولدیغنی تصریح ایتمشدر . بخارینك بو ایكی روایتنی اوزلاشدیرانلر ام المؤمنین حضرتلرینك بحث ایتدیكی صوك نماز مسجد شریفده‌كی ، ام الفضل حضرتلرینك بحث ایتدیكی نمازایسه خانهٔ سعادتده‌كی صوك امامتلریدر. نیته‌كیم نسائی روایتنده ام الفضل : « صَلَّى بِنَا فِي بَيْتِهِ الْمَغْرِبَ = بزه خانهٔ سعادتلرنده آقشام نمازنی قیلدیردی » دییور. بو نمازك ده صوك نمازاولدیغنی تصریح ایدیور. مع هذا ترمذی روایتی : « قَالَتْ خَرَجَ إِلَيْنَا رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ عَاصِبٌ رَأْسَهُ فِي مَرَضِهِ . فَصَلَّى الْمَغْرِبَ فَقَرَأَ بِالْمُرْسَلَاتِ . فَمَا صَلَّاهَا بَعْدُ حَتَّى لَقِيَ اللّٰهَ = ام الفضل دیدی كه رسول الله صلی الله علیه وسلم وسلم اثنای مرضنده مبارك باشنی باغلامش اولدیغی حالده یانمزه چیقوب آقشام نمازنی قیلدیردی . و (مرسلات)ی اوقودی . ایشته بوندن صوكرا الله تعالی‌یه ملاقی اولنجه‌یه قدر بو نمازی بردها قیلدیرمادی » صورتنده‌در كه بوكاده علیه الصلاة والسلام افندیمز حضرتلری یاتدقلری یردن قالقوب خانهٔ سعادتلرنده حاضر اولان جماعتك یاننه تشریف بویورمش اولدقلری ملاحظه ایدیلیرسه روایات صحاح وحسان بیننده‌كی تباین مرتفع اولمش اولور. الحاصل عائشه رضی الله عنهانك دیدیكی صوك نماز مسجد شریفده‌كی جماعت كبرایه امامت بویوردقلری اوكلن نمازیدر . ام الفضل حضرتلرینك بحث ایتدیكی صوك آقشام نمازی‌ده خانهٔ سعادتده جماعتله قیلدیردقلری صوك آقشام نمازیدر. (٣٢٥ ، ٣٣٥ ، ٤٢٦ و ٤٢٧ نجی حدیثلرده مراجعت) .

[١] كتّاب وحیك سرفرازی ابوسعید، یاخود ابوثابت زید بن ثابت بن الضحاك انصاریٔ خزرجیٔ نجّاری رضی الله عنه اجلّهٔ علمای اصحابدن واصحاب فتوادن اولان آلتی ذاتك بریدر. اصحاب فتوی عمر ، علی ، ابن مسعود ، ابیّ بن كعب، ابوموسی الاشعری ، زید بن ثابت رضی الله عنهم حضراتیدر . تابعیندن باشقه ابوهریره ، ابو سعید خدری ، عبدالله بن عمر ، انس ، سهل بن سعد ساعدی ، سهل بن حنیف ، عبدالله یزید بن خطمی كبی برچوق صحابه‌ده كندیسندن روایتده بولونمشلردر. بدره، برروایته كوره بدر ایله احده صغرسندن طولایی اشتراكدن منع بویورولان كنج صحابه‌دن بریدر. ایلك حاضراولدیغی غزا خندقدر. بو غزاده‌دیكر مسلمانلرله برابر اوده طوپراق طاشیركن ناصلسه اویویه قالمش . عمارة بن حزم رضی الله عنه، اویودیغنی كورنجه ـ لطیفه اولسون دییه ـ خبرسزجه سلاحنی آلمشدی . نبی اكرم صلی الله علیه وسلم بوندن طولایی صیقیلدیغنی كورمكله كندیسنی ـ تركجه‌یه « اویقوجی بابا » كبی بر تعبیر ایله نقل ایدیله‌بیله‌جك ـ « يَا أَبَا رُقَادٍ » خطابیله تلطیف بویوردقلری كبی ایسترجدی ، ایستر لطیفه اولسون برمؤمنك سلاح ومتاعنی ألندن آلوب اوركوتمكدن اوكون نهی بویورمشلردر. بوندن صوكراكی مشاهدك كافه‌سنده حاضر بولونوب « تبوك » ده بنوالنجارك رایتنی علیه الصلاة

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقْرَأُ فِي الْمَغْرِبِ بِطُولَى الطُّولَيَيْنِ [١] .

ترجمه‌سی

زید بن ثابت (بن الضحاك انصاری) رضی الله عنهدن :

شویله دیمشدر [٢] : رسول الله صلی الله علیه وسلمی دیكله‌دم . آقشام نمازنده

والسلام افندیمز سالف العرض عُمارة بن حزمدن آلوب حضرت زیده ویردیلر . سبب ترجیح وتفضیلك ده عماره‌دن صادر اولمش برتقصیر اولمایوب زیدك علمی وقرآن كریمه اولان زیادهٔ نسبتی اولدیغی تصریح بویورولدی. « یرموك » غزاسنده‌ده آله‌لچن غنائمك امر تقسیمی طرف خلافتدن اوكا حواله اولونمشدی . بخارینك تعلیقاً روایت ایتدیكنه نظراً نبی اكرم صلی الله علیه وسلم افندیمز مدینهٔ طاهره‌یی تشریف بویوردقلری زمان حضوره كوتورولوب: « یارسول الله، بوچوجوق بنوالنجاردندر . ازبرنده‌ده اون یدی سوره واردر » دیمشلر . زید رضی الله عنه سوره‌لری اوقوینجه همت علیاسی مظهر استحسان نبوی بویورولمش . عهد جلیل نبویده كتابت وحی وكتابت خصوصیهٔ نبویه ایله مشغول اولدیغی كبی عهد خلافت صدیقیه‌ده جمع قرآن خدمت مبجله‌سی‌ده اوكا حواله بویورولمشدر. بو تكلیف حضرت زیده چوق آغیر كلدیسه‌ده حضرت صدیقك : « سن ، تهمت آلتنده طوتمق خاطره كلمه‌ین بر كنجسك، بوایشی‌سن یاپاجقسك » دییه اصرار بویورنجه ـ محلنده مذكور اولدیغی اوزره ـ بو آغیر خدمتی ایفا ایتمش وكندیسندن صوكرا قرآن اوقویان هر فرد مسلمی كندیسنه منتدار ایله‌مشدر . ذاتاً عصر جلیل نبویده قرآنی جمع ایدن ، یعنی تماماً ازبره آلان بختیاران امتدن بری اودر . زید بن ثابت رضی الله عنه دور صحابه‌ده بیله مدینه‌ده ـ قضا ، فتوی ، قراءت ، فرائض بابنده ـ امام صاییلیردی. « أَفْرَضُكُمْ زَيْدٌ » = اك چوق فرائض بیلنكز زیددر » حدیثی بعضلرنجه معلول عد ایدیلمش ایسه‌ده معناسی نفس الامره مطابقدر . بردفعه زید بن ثابت رضی الله عنه بر آته بینمك ایسته‌مش . « حِبْرُ الْأُمَّةِ » لقبیله مشتهر وزیادهٔ وعلم وفقه ایچون دعای نبوی‌یه مظهر اولان ابن عباس رضی الله عنهما ركابنی طوتمش. اوده : « ای رسول الله صلی الله علیه وسلمك عمزاده‌سی ، چكیل‌ده بونی یاپما » دیمش ایسه‌ده مشارالیه: « علمایه ، كبرایه ایدیله‌جك معامله بودر » دییه‌رك خدمتنده اصرار كوسترمشدر. « زید بن ثابتك علمده راسخ اولانلردن بری اولدیغنی محمد صلی الله علیه وسلمك محفوظ اولان اصحابی بیلیر » سوزی ابن عباس حضرتلرینكدر. محفوظ اولانلردن مقصدی هر كسك لایق اولدیغی مقام ومنزلتنی تسلیم ایدن ، كیمسه‌نك حقوقندن هیچ برشیئی كتم ایتمه‌ین وخلافی اولان صفتلردن حفظ الٰهی ایله محفوظ اولانلردر. رضی الله عنهم اجمعین . زید بن ثابت حضرتلرینك وفاتی اصح اقواله كوره (٤٥) سنه‌سنده‌در.

[١] برروایتده « بِطُولِ الطُّولَيَيْنِ » دركه اك اوزون اولان ایكی سوره‌یی بویدن بویه اوقوبوردی دیمك اولور .

[٢] بخاریده‌كی سیاق افاده‌یه نظراً مروان بن الحكم ـ كه معاویة بن ابی سفیان طرفندن

اك اوزون ایکی سوره‌نك اوزونی اوقویوردی [١] .

مدینه والیسی بولونیوردی - آقشام نمازلرنده هپ قیصه سوره‌لر اوقودیغی ایچون زیدبن ثابت رضی‌الله عنهك : « سن نه‌دن آقشام نمازنده هپ قصار مفصلدن اوقویورسك . بن رسول‌الله صلی‌الله علیه وسلمدن دیکله‌دم ... الخ » اخطارینه معروض قالمشدر .

[١] دیکر روایتده : « بِأَطْوَلِ الطُّولَيَيْنِ الٓمٓصٓ » دینیلدیکنه کوره زیدبن ثابت رضی‌الله عنهك مراد بویوردیغی سوره ، سورهٔ اعرافدر . نیته‌کیم ابو داودك روایتنده : « طُولَى الطُّولَيَيْنِ » ك سورهٔ اعراف اولدیغنی راوی تفسیر ایدیور. بوندن ده آکلاشیلیورکه بو تعبیر دور اصحابه مخصوص بر اصطلاح اولوب دور تابعینده - معناسنی صورمغه احتیاج مس ایده‌جك درجه‌ده متروك ومنسی قالمشدر . فی‌الحقیقه بافیلسه کرك عدد آیات، کرك عدد الفاظ اعتباریله اك اوزون سوره سورهٔ بقره‌در . اوندن صوکراده عدد الفاظ اعتباریله اولماسه‌ده عدد آیاتجه اك اوزون سوره اعرافدر. « طُولَيَيْنِ » ك تفسیرنده اختلاف رواة واردر: ١ — اعراف ایله مائده ؛ ٢ - اعراف ایله انعام ؛ ٣ - اعراف ایله یونس ؛ ٤ - اعراف ایله نساء . هرحالده اك اوزون سوره‌لر دینیلن ایکی سوره‌نك اك اوزونی اعراف اولمش اولیور .

بعض شراح بو حدیثی مغرب وقتنك شفق احمره قدر امتداد ایده‌بیله‌جکنی بو وقتی پك طارالتان شافعیه‌یه قارشی حجت اولارق اقامه ایتمك ایسترلرسه‌ده دوشونولسه بو نه‌لهده ، نه‌علیهده حجت اولاماز . چونکه سورهٔ اعراف محرابده ترتیل اوزره اوقونورسه وقت عشا کیررده ینه سوره‌نك قراءتی تمام اولماز . اویله آکلاشیلیورکه زیدبن ثابت رضی‌الله عنه ، علیه‌الصلاة والسلام افندیمزك وقت نشاطلرنده بوسورهٔ شریفه‌دن مفصلده‌کی سوره‌لردن زیاده‌جه برمقدار قراءت بویورمش اولدقلرنی سویله‌مك ومروانه برآزده نشاط حالنی کوزه‌دوب یالکز قصار مفصله اقتصار ایتمه‌مه‌سنی آکلاتمق ایسته‌مشدر. بویله اولماسه (٣٣٥) نجی رافع بن خدیج رضی‌الله عنه حدیثنده نقل ایدلدیکی اوزره صحابهٔ کرام آقشام نمازینی علیه‌الصلاة والسلام افندیمزله برلکده قیلدقدن صوکرا مدینه‌نك اك اوزاق یرینه کیدوب اوق یاریشنه چیقاماز وآتدقلری اوقلرك دوشدیکی یرلری کوره‌جك قدر هنوز آیدینلقده ایش کوره‌مزلردی. باخصوص عمل امت آقشام نمازلرنده علی‌الاکثر قصار مفصل‌اوقومق اوزره تقرر ایتمزدی. واقعا وقت نشاطده (والمرسلات) ، (والطور) کبی دها اوزون سوره‌لر قراءتنه مساغ وارسه‌ده نمازی وقتندن چیقاراجق قدر تطویل قراءته هرحالده جواز ویریله‌مز . نته‌کیم رسول‌الله صلی‌الله علیه وسلمك آقشام نمازنده (قل یا ایها الکافرون) ایله (قل هوالله احد) اوقودقلرینی ابن ماجه ابن عمر رضی‌الله عنهمادن روایت ایتدیکی کبی بُرَیدة بن الحُصَیب اسلمی رضی‌الله عنهك سند صحیح ایله بزّارك « مسند » نده مروی حدیثنده‌ده آقشام ایله یاتسی نمازلرنده (واللیل اذا یغشی) ایله (والضحی) ، اوکلن ایله ایکیندی نمازلرنده (سبح اسم ربك الاعلی) ایله (هل اتاك حدیث الغاشیه) سوره‌لرینی قراءت بویوردقلری نقل ایدیلیور.

٤٢٧ . عَنْ جُبَيْرِ بْنِ مُطْعِمٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ [١] قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقْرَأُ فِي الْمَغْرِبِ بِالطُّورِ .

حسن بصرینك آقشام نمازلرنده هپ (اذا زلزلت) ایله (والعادیات) اوقویوب بونلری هیچ ترك ایتمه‌دیکی مرویدر. عمر رضی‌الله عنه‌ده ابوموسی‌الاشعری رضی‌الله عنهه اولان مکتوبنده: « آقشام نمازنده مفصلك آخرینی اوقو . مفصلك آخری (لم یکن) دن قرآنك صوکنه قدردر » دیه یازمشدی . ابوعثمان نهدی‌ده بردفعه ابن مسعود رضی‌الله عنهك آرقاسنده آقشام نمازی قیلمش . « (قل هوالله احد) اوقودی. اویله کوزل برسسی واردی‌که کاشکی سورهٔ بقره‌یی اوقوسه دیه ایچمدن کچیردم » دییور . ابوبکر رضی‌الله عنهك‌ده صلاة مغربده قصار مفصلی اوقودیغنی عبدالرزاق « مصنف » نده روایت ایدیور . (٣٢٥ ، ٣٣٥ ، ٤٢٥ و ٤٢٧ نجی حدیثلره‌ده مراجعت) .

[١] جُبَيْر بن مُطْعِم بن عَدِيّ بن نَوْفَل بن عبدمناف رضی‌الله عنه حدیبیه ایله فتح مکه سنه‌لری آراسنده قبول اسلام ایدن اکابر قریشدن بریدر . معاویه بن ابی سفیانك کوننده وفات ایتمشدر . نسبی عبد منافده نسب پاك نبوی ایله کسب اتصال ایدر . زیرا نوفل بن عبدمناف هاشم بن عبد منافك برادریدر . مطعم بن عدی پك نفوذلی اولان صنادید قریشدن ایدی . اسکیدن ایمان ایتمه‌مش ایسه‌ده بدایت اسلامده چکیلن کوناکون مشکلات واضطرابات اثناسنده رسول‌الله صلی‌الله علیه وسلم افندیمزه انسانیتکارانه معاملاتی واردی . نیته‌کیم حبیب خدا علیه‌الصلوات والتحایا حضرتلرینك اویوزکار پارالایان طائف دونوشلرنده کندیلرینی جوارینه آلان ، یعنی مکه‌ده اقامتلری اثناسنده تعرضدن حمایه ایدن او اولمشدی . کذلك بوتون قریش بنو هاشمه قارشی - شیمدیکی تعبیرجه - بویقوت ایدوب اوکا دائر صحیفه ، یعنی عهدنامه یازدقلری ورسول‌الله صلی‌الله علیه وسلم ایله بنوهاشمی شعب ابی طالبده اوچ سنه محصور بولوندوردقلری زمان او صحیفه‌یی نقضه ، حکمنی ابطاله سعی ایدنلردن بری‌ده او ایدی . مطعم، بدردن اول شرك اوزره وفات ایتدیکی حالده اوغلی جبیر بالآخره ایمان ایدوب زمرهٔ مهاجرینه التحاق ایتمشدر . ایماننه‌دن چوق زمان اول بدرده اهل اسلام آلنه دوشن اسیرلری فدیه مقابلنده قورتارمق اوزره مدینهٔ منوره‌یه مشرکین قریش طرفندن مأموراً کلمشدی . بوخصوص ایچون رسول‌الله صلی‌الله علیه وسلم ایله کوروشدیکنده : « سنك اختیار باباك مطعم صاغ اولوب‌ده بوقوقش حریفلر ایچون بنمله کوروشه‌یدی طوپنی بردن اوکا باغیشلاردم » بویورمشلردر. داخل نجات ابد اولماسی ایله علاقه‌دار اولان بو سفرینی کندیسی شویله حکایه ایدیور : « بدر اسیرلرینی فدیه مقابلی قورتارمق ایچون کوروشمکه کلشدم. ایکیندیدن صوکرا واردم. یورغون اولدیغم ایچون مسجد شریفده اوزانوب یاتدم . دیرکن آقشام نمازی اقامه اولوندی. رسول‌الله صلی‌الله علیه وسلمك « وَالطُّورِ وَكِتَابٍ مَسْطُورٍ » سوره‌سنی اوقودیغنی ایشیدنجه قورقو ایچنده قالدم . مسجددن چیقنجه‌یه قدر دیکله‌دم . اسلام محبتنك قلبمه ایلك کیردیکی کون اودر . » بوحدیث شریفده موضع بحث اولان قصه‌ده ایشته بودر .

ترجمه‌سی

جبیر بن مطعم رضی الله عنهدن :
شویله دیمشدر : نبی اکرم صلی الله علیه وسلمك آقشام نمازنده « والطور » (سوره‌سنی) اوقودیغنی ایشیتدم [١] .

٤٢٨ . عَنْ اَبِی هُرَيْرَةَ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ قَالَ صَلَّيْتُ خَلْفَ اَبِی الْقَاسِمِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْعَتَمَةَ . فَقَرَأَ اِذَا السَّمَاءُ انْشَقَّتْ . فَسَجَدَ . فَلَا اَزَالُ اَسْجُدُ بِهَا حَتَّى اَلْقَاهُ .

جبیر بن مطعم رضی الله عنه انساب عربه بحق واقف اولانلردن بریدرکه بوبابده استادی ابوبکر الصدیق رضی الله عنه اولدیغنی کندی خبر ویریور . بر دفعه تقسیم غنائم خصوصنده کندیلرینه‌ده بنو هاشم وبنو المطلب کبی معامله بویورولماسنی عثمان بن عفان رضی الله عنه ایله برلکده رسول الله صلی الله علیه وسلمدن نیاز ایتمشلردی . معلوم اولدیغی اوزره عبد منافك عبد شمس ، هاشم ، مطّلب ، نوفل اسملرنده دورت اوغلی واردی . بونلردن هاشم ایله مطلب مصافاة دائمه اوزره یاشایوب اولادلری‌ده دائما برابر بولونمشلردر . « لَمْ يَفْتَرِقْ هَاشِمٌ وَالْمُطَّلِبُ فِی جَاهِلِيَّةٍ وَلَا اِسْلَامٍ » = نه زمان جاهلیتده ، نه دوراسلامده هاشم ایله مطلب بری برلرندن آیریلمامشدر . » ابولهبدن ماعدا هاشمیلرله مطّلبیلرك مؤمنی ، کافری قبل الهجره هپ رسول الله صلی الله علیه وسلمه طرفدار اولوب اونی حمایه ومدافعه‌دن خالی قالمامشلردر . بوندن طولایی مطّلبیلرله هاشمیلر دین اسلامده برحکمده طوتولوب هرایکی عائله‌یه صدقه تحریم ایدیلمشدر . عثمان بن عفان ایله جبیر بن مطعم رضی الله عنهمانك بنو هاشم ایله مساوات طلبنده بولونمالری هاشمك برادر زاده‌لری اولمالری طولاییسیله ایدی . مطلبیلرك قرابتی نه‌درجه‌ده ایسه بزم قرابتمزده اودرجه‌ده‌در . بناءً علیه حکمده مساوی اولمالی‌یز دیمك ایسته‌یورلردی . لکن رسول الله صلی الله علیه وسلم بو نیازلرینی اسعاف ایتمه‌یه‌رك « بنو هاشم ایله بنو المطلب برشیدر » بویوردیلر .

[١] سورهٔ شریفه‌نك تمامنی‌می ، یوقسه بر قسمنی‌می قراءت بویورمشلر ؟ بوراسی صریح دکلدر . زیرا بورادەکی لفظ هرایکی وجهه‌ده محتملدر . مع‌هذا بعض روایاتده سوره‌نك باش طرفلرنده اولان (اِنَّ عَذَابَ رَبِّكَ لَوَاقِعٌ) آیتنی ایشیتدیکنی تصریح ایتدیکی کبی دیکر روایتده‌ده (اَمْ خُلِقُوا مِنْ غَيْرِ شَیْءٍ اَمْ هُمُ الْخَالِقُونَ) دن (فَلْيَاْتِ مُسْتَمِعُهُمْ بِسُلْطَانٍ مُبِينٍ) آیت کریمه‌لرندن بحث ایدیورکه بونلردن سورهٔ شریفه‌نك هرحالده یاریسندن زیاده‌سنی اوقودقلری آکلاشیلیور . مشارالیه : « ایشته بونلری طویدیغم زمان قلبم آز قالسون اوچیوردی » دییور .

ترجمه‌سی

ابوهریره رضی الله عنهدن [١] :
شویله دیمشدر : ابوالقاسم (محمد مصطفی) صلی الله علیه وسلمك (بر دفعه) آرقاسنده یاتسی نمازی قیلدی ایدم . « اِذَا السَّمَاءُ انْشَقَّتْ » (سورهٔ شریفه‌سنی) اوقویوب (سجده یرنده) [٢] سجده بویوردی . بن (ده عالم عقباده) اوکا ملاقی اولنجه‌یه‌قدر بو سوره (نك قراءتی اثناسن) ده هپ سجده ایدوب طوراجغم [٣] .

٤٢٩ . عَنِ الْبَرَاءِ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ فِی سَفَرٍ . فَقَرَأَ فِی الْعِشَاءِ فِی اِحْدَى الرَّكْعَتَيْنِ بِالتِّينِ وَالزَّيْتُونِ . وَفِی رِوَايَةٍ اُخْرَى قَالَ وَمَا سَمِعْتُ اَحَدًا اَحْسَنَ صَوْتًا مِنْهُ اَوْ قِرَاءَةً [٤] .

ترجمه‌سی

براء (بن عازب انصاری) رضی الله عنهمادن :
شویله دیمشدر : (بر دفعه) رسول الله صلی الله علیه وسلم سفرده ایدی [٤] . یاتسی نمازنده ایکی رکعتك برنده [٥] « وَالتِّينِ وَالزَّيْتُونِ » (سوره‌سنی)

---

[١] بو حدیثك بخاریده‌کی سیاقی بر وجه آتی برآزدها تفصیلیدر : راویلرندن نُفَيْعٌ الصائغ دییورکه بردفعه ابوهریره رضی الله عنهك آردنده یاتسی نمازینی قیلدم . « اذا السماء انشقت » سوره‌سنی اوقویوب سجده یرنده سجده ایتدی . بو نه‌در ؟ دیه صوردم . اوده : « ابوالقاسم صلی الله علیه وسلمك آردنده بن بو سجده‌یی ایتدم . بناءً علیه اوکا ملاقی اولنجه‌یه قدر بوسجده‌یی هپ ایدوب طوراجغم » جوابنی ویردی .

[٢] سجده یری برقوله کوره « وَاِذَا قُرِئَ عَلَيْهِمُ الْقُرْآنُ لَا يَسْجُدُونَ » آیتی ، دیکر قوله کوره سوره‌نك آخریدر .

[٣] بوحدیثده امام مالك علیهنه ایراد ایدیلن ایکی حجت واردر . امام مالك هم فرضده سجده آیتی اوقوندیغی وقت ـ قول مشهورینه کوره ـ سجده‌یی مکروه کورور ، هم‌ده سورهٔ انشقاقده سجده‌نك وجودینه قائل دکلدر .

[٤] اسماعیلی‌نك روایتنده : « كَانَ فِی سَفَرٍ فَصَلَّى الْعِشَاءَ رَكْعَتَيْنِ = رسول اکرم صلی الله علیه وسلم سفرده ایدی . یاتسی‌یی ایکی رکعت اولارق قیلدیردی » دینیلمشدر .

[٥] نسائی روایتنده « فِی الرَّكْعَةِ الْاُولَى » دییه بورکعتك ایلك اولدیغی تصریح ایدیلمشدر .

اوقودی [١] . ـ دیکر روایتده‌ده (براء رضی الله عنه) : « اوندن کوزل سسلی ، یاخود قراءتلی [٢] هیچ بر کیمسه‌یی دیکله‌مش دکلم » دییور .

٤٣٠ . عَنْ اَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ فِي كُلِّ صَلَاةٍ يُقْرَأُ [٣]. فَمَا اَسْمَعَنَا رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَسْمَعْنَاكُمْ . وَمَا اَخْفٰى عَنَّا اَخْفَيْنَا عَنْكُمْ . وَاِنْ لَمْ تَزِدْ عَلٰى اُمِّ الْقُرْآنِ اَجْزَأَتْ [٤] . وَاِنْ زِدْتَ فَهُوَ خَيْرٌ [٥] .

ترجمه‌سی

ابوهریره رضی الله عنهدن :

شویله دیمشدر : هر نمازده (قرآن) اوقونور [٦] . رسول الله صلی الله علیه وسلمك بزه طویوردقلرینی بزده سزلره طویوریورز . بزدن کیزلیجه اوقودقلرینی بزده سزلردن کیزلی اوقویورز [٧] . ام القرآندن (یعنی فاتحه‌دن) باشقه (برشی)

[١] علیه الصلاة والسلام افندیمزك یاتسیده قصار مفصلدن تلاوت بویورمالری ـ الله اعلم ـ مسافر اولمالرندن نشأت ایتمشدر . سفرده تخفیف مطلوبدر . (٤٢٨) نجی ابوهریره روایتی ایسه حضره محمول اولابیلیر . اوحدیثده یاتسیده اوساط مفصلدن بر سورهٔ شریفه‌نك قراءت بویورولدیغی نقل ایدیلیور .

[٢] بوشك راویدندر.

[٣] فاعل بناریله « يَقْرَأُ » و « نَقْرَأُ » روایتلری‌ده واردر . « يُقْرَأُ » روایتنه کوره فاعل ضمیری علیه الصلاة والسلام افندیمزه راجعدر .

[٤] بر روایتده « اَجْزَتْ . » [٥] بر روایتده « فَهُوَ اَفْضَلُ . »

[٦] « مسند » احمد ایله مسلمده دها صریح بر عباره ایله « فِي كُلِّ صَلَاةٍ قِرَاءَةٌ = هر نمازده قراءت واردر » لفظی ایله وارد اولمشدر . بوندن قراءتك هر نمازده فرض اولدیغی آکلاشیلیر . مسلمك دیکر طریقدن روایتنده حرف تعریف ایله « فِي كُلِّ الصَّلَاةِ يَقْرَأُ = رسول الله صلی الله علیه وسلم نمازك بوتوننده اوقوردی » لفظی ایله‌در. بوندن‌ده هر رکعتده قراءتك وجوبی استدلال اولونور . بو حدیث شریف مطلقا قراءتك ، یاخود اوکان ایله ایکیندی نمازلرنده قراءتك وجوبنی انکار ایدنلره قارشی حجتدر. (٤٢٣ و ٤٢٤ نجی حدیثلره وحاشیه‌لرینه‌ده مراجعت .)

[٧] بوحدیثك ظاهر سیاقنه نظراً مرفوع دکل کبی کورونورسه‌ده بو سوزلرله مرفوع حکمنده طوتولابیلیر. چونکه بوسوز : « نره‌لرده جهر ، نره‌لرده اخفا ایدیله‌جکنی بز رسول الله

اوقومازسه‌ك (سکا) یتر . دها زیاده (سنی قراءت) ایدرسه‌ك (حقکده) دها خیرلی اولور [١] .

٤٣١ . عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ اَنْطَلَقَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي طَائِفَةٍ مِنْ اَصْحَابِهِ عَامِدِينَ اِلٰى سُوقِ عُكَاظٍ . وَقَدْ حِيلَ بَيْنَ الشَّيَاطِينِ وَبَيْنَ

صلی الله علیه وسلمدن تلقی ایتدك. تلقی ایتدیکمز کبی‌ده سزه کوستریورز» دیمکدرکه رفعدن مقصود اولان معنی تمامیله حاصلدر . بورادن محل جهرده جهرك ، محل اخفاده اخفانك سنیتی مستفاد اولور . طحاوینك روایتنده ابوهریره رضی الله عنه دییورکه رسول الله صلی الله علیه وسلم بزه امام اولوردی‌ده کاه جهر ایدر ، کاه مخافته یعنی اخفا ایدردی . جهری آقشام ، یاتسی ، صباح ، جمعه ، عیدین کبی بعض نمازلرده ؛ اخفاسی‌ده اوکان ، ایکندی ، آقشامك اوچنجی ویاتسینك صوك ایکی رکعتلری کبی یرلرده اولوردی . بونلر مجمع علیهدر . صلاة استسقاده ابویوسف ، محمد ، شافعی واحمده کوره جهر ایدیلیر . خسوف وکسوف صلاتلرنده ابو حنیفه ایله محمده کوره اخفا ، ابو یوسفه کوره جهر ، شافعی‌یه کوره کسوفده اسرار وخسوفده جهر ایدیلیر . دیکر نوافله کلنجه کوندوز نوافلنده جهر یوقدر . کیجه نوافلنده جهر واسرار اختیاره باغلیدر. نووینك بیاننه کوره نوافل لیل حقنده شافعیه‌نك ایکی قولی واردر: ١ — جهر ایتمك : ٢ — جهر ایله اسرار بیننده مخیر اولمق . منفردك موضع جهرده جهر ایتمه‌سی مالك وشافعی‌یه کوره مستحبدر . احمد ابن حنبلدن روایت مشهوره‌یه کوره دکلدر . ابوحنیفه‌یه کوره مخیردر .

[١] بوسوز ـ مسلمك روایتندن مستبان اولدیغی اوزره ـ اسمی ذکر ایدیلمه‌ین بر کیمسه‌نك : « یا ام القرآندن باشقه بر شی اوقومازسه‌م ؟ » سؤالنه جوابدر . ائمهٔ ثلاثه حدیثك ظاهرینه باقوب فاتحه‌یه ضم سوره‌نك مستحب اولدیغنه قائل اولمشلردر . حنفیه‌یه کوره ایسه بو ، واجبدر. آنجق مالکیه‌دن ابن کنانه‌ده حنفیه‌یه متابعت ایتمشدر. احمد ابن حنبلك‌ده : « بزجه فاتحه‌یه بر سوره ، یاخود هرهانکی سوره‌دن ایسته‌نیرسه اوچ آیت ضم ایتمك واجبات صلاتندندر » دیدیکی مرویدر . وجوبه قائل اولانلر ترمذی ایله ابن ماجه‌نك ابوسعید خدری رضی الله عنهدن مرفوعاً روایت ایتدکاری : « مِفْتَاحُ الصَّلَاةِ الطُّهُورُ . وَتَحْرِيمُهَا التَّكْبِيرُ . وَتَحْلِيلُهَا التَّسْلِيمُ . وَلَا صَلَاةَ لِمَنْ لَا يَقْرَأُ بِالْحَمْدُ لِلّٰهِ وَسُورَةٍ فِي فَرِيضَةٍ اَوْ فِي غَيْرِهَا = نمازك آناختاری آبدستدر . تحریمی (الله اکبر) دیمکدر . تحلیلی سلام ویرمکدر . ایستر فرضده ، ایستر باشقه‌سنده بر سوره اوقومایان ایچون نماز ثوابی یوقدر » حدیثی ایله ابن حبان وابو داودك ینه مشارالیهدن روایت ایتدکاری : « اُمِرْنَا اَنْ نَقْرَأَ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ وَمَا تَيَسَّرَ = فاتحة الکتاب ایله قولایمزه کلدیکی قدر قرآن اوقومق بزه امر اولوندی » کبی آثاره استناد ایدرلر .

خَبَرِ السَّمَاءِ وَأُرْسِلَتْ عَلَيْهِمُ الشُّهُبُ . فَرَجَعَتِ الشَّيَاطِينُ اِلَى قَوْمِهِمْ . فَقَالُوا مَا لَكُمْ ؟ فَقَالُوا حِيلَ بَيْنَنَا وَبَيْنَ خَبَرِ السَّمَاءِ وَأُرْسِلَتْ عَلَيْنَا الشُّهُبُ . قَالُوا مَا حَالَ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَ خَبَرِ السَّمَاءِ اِلَّا شَيْءٌ حَدَثَ . فَاضْرِبُوا مَشَارِقَ الْاَرْضِ وَمَغَارِبَهَا فَانْظُرُوا مَا هٰذَا الَّذِي حَالَ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَ خَبَرِ السَّمَاءِ . فَانْصَرَفَ اُولٰئِكَ الَّذِينَ تَوَجَّهُوا نَحْوَ تِهَامَةَ اِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ بِنَخْلَةَ عَامِدِينَ اِلَى سُوقِ عُكَاظٍ وَهُوَ يُصَلِّي بِاَصْحَابِهِ صَلَاةَ الْفَجْرِ . فَلَمَّا سَمِعُوا الْقُرْآنَ اسْتَمَعُوا لَهُ . فَقَالُوا هٰذَا وَاللّٰهِ الَّذِي حَالَ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَ خَبَرِ السَّمَاءِ . فَهُنَالِكَ حِينَ رَجَعُوا اِلَى قَوْمِهِمْ وَقَالُوا يَا قَوْمَنَا اِنَّا سَمِعْنَا قُرْآنًا عَجَبًا يَهْدِي اِلَى الرُّشْدِ فَآمَنَّا بِهِ وَلَنْ نُشْرِكَ بِرَبِّنَا اَحَدًا . فَاَنْزَلَ اللّٰهُ تَعَالَى عَلَى نَبِيِّهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قُلْ اُوحِيَ اِلَيَّ . وَاِنَّمَا اُوحِيَ اِلَيْهِ قَوْلُ الْجِنِّ .

ترجمه‌سی

(عبدالله) بن عباس رضی الله عنهمادن :

شویله دیمشدر : نبی اکرم صلی الله علیه وسلم اصحاب (کرامن)دن بر قاچ ذات ایله برلکده سوق عکاظه [١] طوغرو یورویورلردی [٢] که او تاریخده

[١] سنه‌نك معین آیلرنده ، کونلرنده عربستانك شوراسنده، بوراسنده قورولان عمومی بازارلر ، پانایرلر واردی‌که بونلردن بری، بلکه‌ده اك بویوکی « سوق عکاظ » دینیلن پازار ایدی . قریشك اوچ پانایری واردی‌که بری عَرَفه‌نك آرقاسنده ذُوالمَجازده، دیکری مَرُّالظَّهْران ده مَجَنّه‌ده، اوچنجی‌واك مهمی‌ده عکاظده قورولوردی . عکاظ طائفه بر، مکه‌یه اوچ قوناق مسافه‌ده‌در . سوق عکاظ ذی‌القعده هلالنك ایرته‌سی کونندن باشلار ویکرمی کون دوام ایدردی . اورانك بوزولان پازاری مجنّه‌ده ذی‌الحجه ابتداسنه قدر سورر . اوندن صوکرا پازار ذوالمجازده قورولوب یوم ترویه‌یه ، یعنی ذی‌الحجه‌نك سکزنجی کوننه قدر دوام ایدردی . اوندن صوکراده ، مِنایه ، عرفاته چیقیلوب حج ایدیلیردی . بواوچ پازارك اك مهمی دمین سویله‌دیکمز کبی سوق عکاظ ایدی . بوپازار یالکز قریشك دکل ، بوتون عربستان پازارلرینك اك مهمی ایدی . اوراسی آلیش ویریش پازاری اولدیغی کبی مفاخره ومشاعره‌نك‌ده پازاری ایدی. معلقات سبعك سائر اشعار عربه‌فائق اولدقلرینه پی‌درپی اوراده قرار ویریلوب بوتون عربستان خلقنه اوراده نشرواعلان ایدیلمشدر .

[٢] بوقصه رسول اکرم صلی الله علیه وسلمك قبل‌الهجره طائفدن عودتلرندن صوکرا

شیاطین ، سمادن خبر آلمقدن منع ایدیلمش ، (خبر آلمغه چیقدقجه) اوزرلرینه شُهب (ثاقبه) آتیلمغه باشلامش بولونیوردی . (سمایه طوغرو چیقوب قوغولان)

واقع اولمشدر . بوطائف سفری، سیرهٔ جلیلهٔ محمدیه‌نك (صلی الله علیه وسلم) اك آجیقلی فصللرندن بری اولدیغی ایچون اوکا دائر برنبذه معلومات ویرمکدن منع نفس ایده‌میورم : دین اسلامك هنوز غربت دورلری ایدی . مقدارلری ذاتاً آز اولان مسلمانلر مشرکین قریشك اذا وجفالرینه تحمل ایده‌میور، کیمی ترك دار وغربتی اختیار ایله حبشستانه هجرت ایتمش ، ایده‌مه‌ین ضعفاده دورلو دورلو اشکنجه‌لره کرفتار اولمش بولونیورلردی . ذاتنده‌کی شهامته ، قبیله‌سنك قوتنه واقربا وخویشانك صحابتنه کوکه‌نن آز مقدارده‌کی صحابه‌ده همشهریلری ایچنده کندیلرینی پك کوج باربندیرابیلیورلردی . بنوهاشم ایله‌بنوالمطلبی اطرافنه طوپلایوب شخص مقدس محمدی‌یی (صلی الله علیه وسلم) حمایه وصیانت ایچون هرفدا کارلغی کوزه آلان ابوطالب‌ده وفات ایتدکدن صوکرا بوحمایه اسکیسی قدر مؤثر اولامامغه باشلامش ، مشرکین قریش‌ده کمی آزی‌یه آلارق مملکتلرنده قالان بر آووج مسلمانه راحت یوزی کوسترمه‌دکلری کبی‌ساحهٔ کفردن دائرهٔ ایمان ونجاته کیرمك ایسته‌ینلره‌ده چشید چشید انکللراحداث ایدوب مسلمانلری یانلرینه‌قورقودن هیچ بر کیمسه صوقولاماز بر حاله‌کتیرمشلردی. رسول الله صلی الله علیه وسلم مشرکین قریشك بالاتفاق اعلان عداوت ایدوب کندیسنی مکه‌دن اخراج، حتی ذات اقدس رسالتپناهیسنه سوءقصد ایتمکه‌عزم ایتدکلرینی کورنجه بر آزده مکه خارجنده‌کی قبائل آراسنده نشردینه چالیشوب وظیفهٔ تبلیغه گرمی ویرمك ایسته‌مشدی . ایشته بومقصد خداپسندانه ایله بعثتك اونجی سنه‌سی شوالی ایچنده زید بن حارثه رضی الله عنهی ـ که عادت عرب موجبنجه تبنّی بویورولدیغی ایچون کندیسنه اوتاریخلرده زید بن محمد دینیلیردی ـ برلکده آلوب وطائفه توجه بویوروب اوراده بر آی قدر ثقیف رجالنی دعوتله مشغول اولدیلر . لکن بوتشبثك هیچ ، اما هیچ بر فائده‌سی کورونمه‌دی . بنو ثقیف اشرافندن عبد یالیل بن عبد کلال بن عمیر ایله برادرلری مسعود وحبیبی‌ده دعوت بویوردیلر. اونلردن خیر کلمه‌دی. کندیلرندن مأیوس قالنجه : « باری کلوب کوروشدیکمزی کتم ایدیکز » بویوردیلرکه مقصد همایونلری بو فائده‌سز ملاقات ، مشرکین قریشك قولاغنه کیدوب‌ده اهل ایمانه قارشی طغیانلری آرتماسون دیه برتدبیر احتیاطی اتخاذندن عبارت‌ایدی. لکن‌حریفلر مروتك بوقدرینی‌ده چوق‌کوردیلر و : « بزم‌مملکتمزدن چیق‌ده نره‌یه‌ایسترسه‌ك کیت » دیدکاری کبی کوله‌لرینی وقوملرینك‌سفهاسنی تسلیط ایده‌رك دورلو حقارتلر ایتدیردیلر. بو کروه سفهانك بر طاقیمی آرقالرینه دوشوب باغریشمایه وسبّ وتحقیره قالقیشدقلری کبی بر طاقیمی‌ده کذرکاه نبویده ایکی لجه‌لی طوروب قیمتی آنجق معلوم خدا اولان اودر یتیم نبوت ورسالتی طاشه طوتدیلر . مبارك آیاقلرینی قالدیروب یره باصدقجه صاغدن ، صولدن طاشلر حواله ایدیلوب قدم شریفلری قانه بولانیردی . اصابت ایدن طاشلرك آجیسی یورومکه مانع اولوب بالضروره اوطوردقجه‌ده کندیلرینی جبراً آیاغه قالدیروب ینه ساق مجروحلرینه

شیاطین ، قوملری نزدینه دوندکلرنده کندیلرینه: « نه اولیورسکز ؟ (نه‌دن هیچ بر خبر کتیره‌میورسکز ؟) دیدیلر . اونلرده : « (نه یاپالم ؟) سمادن خبر آلمقدن

یکیدن طاش آتارلر ویورکار طایانمایان بوحاله کولوب أکله‌نیرلردی . بواثناده زید بن حارثه رضی‌الله عنه هپ کندینی ذات اقدس رسالتپناهی‌یه سپر ایدردی . یارالی باشندن جابجا قانلر آقیوردی . . رسول‌الله صلی‌الله علیه وسلمك مدت حیاتلرنده ملاق اولدقلری اك بویوك اذا ایشته بواولمشدی . نهایت علیه‌الصلاة والسلام‌افندیمزك پك اوزاق صاییلمایان اقرباسندن عُتبَة بن ربیعة بن عبد شمس ایله برادری شَیبه‌یه عائد برباغه التجا بویورمقله تعقیبدن یاقایی قورتاردیلر . ایشته بو باغك ایچنده‌کی بر چارداغك کولکه‌سی آلتنده ـ طبرانی‌نك « کتاب الدعاء » سنده عبدالله بن جعفر بن ابی طالب رضی‌الله عنهما روایتنه نظراً ـ شوحزین دعا ایله عرض شکوی بویورمشلردر : « اَللّٰهُمَّ اِلَيْكَ اَشْكُو ضَعْفَ قُوَّتِي وَقِلَّةَ حِيلَتِي وَهَوَانِي عَلَى النَّاسِ. يَا اَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ ، اَنْتَ رَبُّ الْمُسْتَضْعَفِينَ. اَنْتَ اَرْحَمُ بِي مِنْ اَنْ تَكِلَنِي اِلَى عَدُوٍّ بَعِيدٍ يَتَجَهَّمُنِي اَوْ اِلَى صَدِيقٍ قَرِيبٍ مَلَّكْتَهُ اَمْرِي. اِنْ لَمْ تَكُنْ غَضْبَانَ عَلَيَّ فَلَا اُبَالِي. غَيْرَ اَنَّ عَافِيَتَكَ اَوْسَعُ لِي . اَعُوذُ بِنُورِ وَجْهِكَ الَّذِي اَشْرَقَتْ لَهُ الظُّلُمَاتُ وَصَلُحَ عَلَيْهِ اَمْرُ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ اَنْ يَنْزِلَ بِي غَضَبُكَ اَوْ يَحِلَّ عَلَيَّ سَخَطُكَ. وَلَكَ الْعُتْبَى حَتَّى تَرْضَى . وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ اِلَّا بِكَ = الٰهی ، قوتمك دوچار ضعف اولدیغنی ، چاره‌سز قالدیغمی ، خلق نظرنده‌کی حقیرلکمی آنجق سکا عرض ایده‌رم . یا ارحم الراحمین ، مستضعفینك (هرکسك ضعیف کوروب ده دالنه بیندیکی بیچاره‌لرك) ربی سنسك . الٰهی ، بدخوی وبدلقا یاباجی بر دشمن ألنه بنی دوشورمه‌یه‌جك ، حتی زمام امری ألنه ویردیکك اقربادن بر دوسته بیله بنی براقمایاجق قدر بکا رحیمسك . الٰهی ، اکر بکا قارشی غضبلی دکلسه‌ك چکدیکم محنتلره ، بلالره هیچ آلدیرمام . آنجق شوده وارکه ساحهٔ صیانتك بونلری‌ده کوسترمه‌یه‌جك قدر کنیشدر . الٰهی ، غضبکه کرفتار ، یاخود رضاسزلغکه دوچار اولمقدن سنك اوظلمتلری پاریل پاریل پارلاتان ، دنیا وآخرت امورینك مدار صلاحی اولان نور وجهکه صیغینیرم . الٰهی ، سن راضی اولاسی‌یه قدر ایشته عفوکی دیله‌یورم . الٰهی ، حول وقوت آنجق سنکله قائمدر . »

وظیفهٔ رسالتی ایفا ایتمه‌نك ؛ حق ضایع اولان یرلرده ، بالخصوص یریوزنده حق دیکله‌ینلرك یوقلق زماننده تبلیغ حقیقتك نه‌قدر مشکل اولدیغی ، انبیای عظام حضراتنك نه دایانیلماز امتحانلره معروض قالمش اولدقلری سیرت نبویه‌نك بوکبی صفحاتنی تدقیق ایله معلوم اولور . مع‌هذا بونجه جفالردن ، بونجه کملکلردن صوکرا ینه امت دعوتنه قارشی رأفت وشفقتی الدن براقادیلر . ملك‌الجبال ، یعنی طاغلره مأمور اولان ملك : « ایسترسه‌ك مکه ، یا طائف شهرلرینك

منع ایدیلدك . اوزرمزه شُهُب (ثاقبه) حواله ایدیلدی » دیدیلر . (بونك اوزرینه) اونلره : « سزك خبر آلمامکزه حائل اولان هرحالده یکی حادث اولمش برشیدر .

هرایکی طرفلرنده‌کی طاغلری بری برینه قاووشدورایم‌ده ساکنلرینی هلاك ایده‌یم » دیمشدی‌که اوکا : « خیر ، بونلرك بویله هلاك اولمالرینی ایسته‌مم . یالکز الله‌ه عبادت ایدر ، ذات اجل واعلاسنه شریك قوشمازبرقوم ، اونلرك صلبلرندن بلکه چیقار » جوابنی ویرمشدی (١٣٣٦ نجی حدیثه مراجعت .)

بو آجیقلی سیاحت بر آی قدر سوردی . سیر نبویه‌ده‌کی روایاته نظراً طائفدن چیقنجه علیه‌الصلاة والسلام‌افندیمز حضرتلری ـ طائف ایله مکه آراسنده اولان ـ « نخله » ده برقاچ کون آرام بویوردیلر . صوکرا مکهٔ مکرمه‌یه دونمك قرارینی ویردکارینی زید بن‌حارثه رضی‌الله عنه خبرویرنجه زید: « یارسول‌الله ، اونلرسنی چیقارمشلرکن ایچلرینه ناصل کیره‌جکسك ؟ » دیه‌رك اظهار تعجب ایتدی . رسول علیه‌الصلاة والسلام‌ده جواباً : « زید ، الله تعالی شوکوردیکك صیقینتی‌یی ناصیل اولسه برطرف ایده‌جك ، بزه بر شهراه نجات آچاجقدر . الله تعالی هیچ شبهه‌سز دینی غالب چیقاراجق ، پیغمبرینه یاردیم ایده‌جکدر » بویوردیلر . صوکرا مکه‌نك یاقی باشنده حرا طاغنه واروب اوراده عبدالله بن الأُرَیقطی بولدیلر . اونکله مکه‌نك نفوذلی صنادیدندن اخنس بن‌شریق ایله سهیل بن عمرو عامری‌یه خبر کوندروب جوارلرینی طلب بویوردیلر . بونلر ایسه معذرت بیان ایده‌رك رسول خدانك جوارلرینه آلمق سعادتندن استنکاف ایتدیلر . طوقسانلق بر پیر اولان مُطْعِم بن عَدِیّ ه خبر کوندردیلر . ایشته او ، کندیلرینی جوارینه قبول ومدافعه‌لرینی درعهده ایتدی . کندیسی ایله آلتی یدی اولادی برسلاح اولارق کعبهٔ معظمه‌نك دورت کوشه‌سنی طوتوب رسول علیه‌الصلاة والسلامك سربستجه طواف بویورمالرینه امکان براقدیلر . شوحال ، صلی‌الله علیه وسلم افندیمزك مکه‌یه بردها عودت بویورمالرینه مساعده ایتمه‌مك خصوصنده مکه‌لیلرك قرار وعزم قویلرینی آلت اوست ایتدی . (٤٢٧) نجی حدیثك حاشیه‌سنده وجبیر بن مطعمك ترجمه‌سنده ذکر ایدیلدیکی اوزره هنوزحال شرکده ایکن بدراسیرلرینی قورتارمغه کلن مشارالیه جبیره رسول‌الله صلی‌الله علیه‌وسلمك : « سنك اختیاربابا‌ك حیاتده اولوب‌ده بو مردار حریفلری بندن ایسته‌سه‌یدی هپسنی اوکا باغیشلاردم » بویورمالری ایشته بو ایلکه قارشی قدر شناسلقلرینی اظهار ایتمك ایچوندی .

بو حدیث شریفده‌کی جن قصه‌سی کتب سیرده‌کی بیانه کوره ایشته بوطائف سفرندن مکه‌یه عودتده یازی یولده اولان نخله‌ده ایکن وقوعه کلمش اولیور . مع‌هذا قصه‌نك بروجه معروض مکه‌یه عودت بویورولدقدن وسوق عکاظی تشریف نیتیله بردها یوله چیقیلدقدن صوکرا واقع اولمش اولدیغنی ظن ایتمك ایسته‌یورز. زیرا وقعه اولاً بو حدیث شریفك منطوقنه نظراً سوق عکاظه طوغرو توجه بویورولدیغنده نخله‌ده ایکن اولمشدر . نخله ایسه سوق عکاظ ایله طائف دکل ، سوق عکاظ ایله مکه آراسنده‌در . ثانیاً ینه بو حدیث شریفده اصحاب کرامه نماز قیلدیردقلری ذکر ایدیلیور. طائف سفرنده ایسه زید بن‌حارثه رضی‌الله عنهدن باشقه برصحابینك

ارضك شرقلرینی ، غربلرینی طولاشك(ده) سمادن خبر آلما كزه حائل اولان (بویكی شی) نه ایمش (اوكرهنیكز)» دینیلدی . (ایشته) بونلرك ایچندن تهامه جهتنه

معیت ذی‌شرف نبویه‌ده بولوندیغنه دائر هیچ برروایت یوقدر . بالعكس احوال وقرائن ایله روایات یالكز زیدی استصحاب بویورمش اولدقلرینی مؤیددر . علیه‌الصلاة والسلام افندیمز حضرتلرینك رسالتی‌ده، تبلیغ ودعوتی‌ده عام اولدیغندن دعوتی یالكز قریشه حصر بویورمازلر، فرصت بولدقجه، دها طوغروسی فرصت ایجاد ایده‌رك یابانجیلره‌ده كلام اللهی اسماع بویوردلردی. بونك اك موافق زمانلری‌ده اشهر حج ایدی‌كه بوآیلر ایچنده عكاظده ، مجنه‌ده ، ذوالمجازده بازارلر قورولوب قالقدقدن صوكرا حج ایدیلیر ، اثنای حجده‌ده منـاده بر قاچ كون اقامت اولونوردی . بو آیلر وبو یرلر هرسنه بوتون قبائل عربك مجمعی اولدیغندن بووسیله‌دن بالاستفاده كندیلرینی قبائله عرض بویورور، قلبنده چراغ ایمان اویانان ذواتی كندی قبیله‌لرینه دعوتجی كوندریرلردی . مكهٔ مكرمه‌یه عودت نبویه‌ده تام اشهر حجه مصادف ایدی . آكلاشیلان عودتدن صوكرا صحابهٔ كرامدن بعضیلرینی برلكده آلوب سوق عكاظی تشریف ایتمك ایسته‌مش وبوسفر ایچنده بطن نخله‌ده ایكن قصهٔ جن وقوعه كلمشدر .

بورادهموضوع بحث اولان رجم شیاطین كیفیتی سورهٔ حجرده‌كی « وَلَقَدْ جَعَلْنَا فِي السَّمَاءِ بُرُوجاً وَزَيَّنَّاهَا لِلنَّاظِرِينَ وَحَفِظْنَاهَا مِنْ كُلِّ شَيْطَانٍ رَجِيمٍ اِلَّا مَنِ اسْتَرَقَ السَّمْعَ فَاَتْبَعَهُ شِهَابٌ مُبِينٌ = شبهه‌سز بز سماده برجلر یاراتدق . سمایی كوزینی آچان ارباب نظره خوش كله‌جك كبی تزیین ایتدك . اونی هرهانكی رجم اولونمش، رحمت الهیه‌دن طرد ایدیلمش شیطانك صوقولماسندن حفظ ایله‌دك . مكر اوشیطان استراق سمع ایده ، یعنی چالوب چیرپما نوعندن بر خبر آلمایه چالیشه‌كه بویله‌سنه‌ده شهاب مبین ثاقب یتیشیر » ؛ كذا سورهٔ صافاتده‌كی « اِنَّا زَيَّنَّا السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِزِينَةٍ الْكَوَاكِبِ وَحِفْظاً مِنْ كُلِّ شَيْطَانٍ مَارِدٍ لَا يَسَّمَّعُونَ اِلَى الْمَلَاِ الْاَعْلَى وَيُقْذَفُونَ مِنْ كُلِّ جَانِبٍ دُحُوراً وَلَهُمْ عَذَابٌ وَاصِبٌ اِلَّا مَنْ خَطِفَ الْخَطْفَةَ فَاَتْبَعَهُ شِهَابٌ ثَاقِبٌ = شبهه‌سز بز سماء دنیایی، یعنی برنجی قات كوكی نظر پیرا بر زینت ایله ، كواكب ایله تزیین ایتدك . بوكواكبی هم‌ده هرهانكی بر شیطان مارددن حفظ ایچون یاراتدق . بوشیطانلر ملأ اعلایه نه‌قدر چیقوب قولاق ویرسه‌لر برشی اوكره‌نه‌مزلر . هرطرفدن ذلت وحقارتله آتیلیرلر . اوندن صوكرا یك اللی برعذاب دائمه دوچار اولورلر . بونلرك ایچندن یالكز قاپوب قاچما صورتیله خبر آلانلر بولونوركه اونلره‌ده شهاب ثاقب یتیشیر » ؛ برده سورهٔ جنده‌كی « وَاَنَّا لَمَسْنَا السَّمَاءَ فَوَجَدْنَاهَا مُلِئَتْ حَرَساً شَدِيداً وَشُهُباً . وَاَنَّا كُنَّا نَقْعُدُ مِنْهَا مَقَاعِدَ لِلسَّمْعِ فَمَنْ يَسْتَمِعِ الْاٰنَ يَجِدْ لَهُ شِهَاباً

یونلمش اولان طاقیمده سوق عكاظه كیتمك اوزره نخله‌ده بولونان نبی اكرم صلی الله علیه وسلمك بولوندیغی یره وارمش اولدیلركه اوصیراده (رسول خدا علیه افضل

رَصَداً = ای رسول خدا ، جنك شونی‌ده سویله‌دكلری سكا وحی اولوندیغنی خبرویر : بز سمایه طوغرو چیقدقده پك شدتلی بكجیلرله، شهب ثاقبه ایله طوپ طولو بولدق. وقتیله بزلر قولاق ویروب خبر آلابیلمك ایچون سمانك ، یوكسك ساحه‌نك اوته‌سنده بریسنده یوصولر قورار بكلردك. شیمدی ایسه هركیم قولاق ویرمكه قالقیشیرسه كندینی بكلاین بر شهابی قارشیسنده بولیور » آیات كریمه‌لریله ثابتدر . بونلرك دها آچیق آكلاشیلابیلمه‌سی ایچون بوكتابمزك باش طرفنده دوردنجی صحیفه‌ده‌كی حاشیه‌نك بر دها كوزدن كچیریلمه‌سی لازمدر. اوراده ابوهریره رضی الله عنهك : «اِذَا قَضَى اللّٰهُ فِي السَّمَاءِ اَمْراً . . . » حدیثی واردركه بونك تتمه‌سی اولارق : فَيَسْمَعُهَا مُسْتَرِقُو السَّمْعِ . وَمُسْتَرِقُو السَّمْعِ هٰكَذَا بَعْضُهُمْ فَوْقَ بَعْضٍ . وَوَصَفَ سُفْيَانُ بِكَفِّهِ فَحَرَّفَهَا وَبَدَّدَ بَيْنَ اَصَابِعِهِ . فَيَسْمَعُ الْكَلِمَةَ فَيُلْقِيهَا اِلَى مَنْ تَحْتَهُ ثُمَّ يُلْقِيهَا الْاٰخَرُ اِلَى مَنْ تَحْتَهُ حَتَّى يُلْقِيَهَا الْاٰخَرُ اِلَى لِسَانِ السَّاحِرِ اَوِ الْكَاهِنِ وَرُبَّمَا اَدْرَكَهُ الشِّهَابُ قَبْلَ اَنْ يُلْقِيَهَا وَرُبَّمَا اَلْقَاهَا فَيَكْذِبُ مَعَهَا مِائَةَ كَذْبَةٍ . فَيُقَالُ اَلَيْسَ قَدْ قَالَ لَنَا يَوْمَ كَذَا وَكَذَا ؟ فَيُصَدَّقُ بِتِلْكَ الْكَلِمَةِ الَّتِي سَمِعَهَا مِنَ السَّمَاءِ = . . . ایشته اوخبر سماوی‌یی استراق سمع ایدن شیاطین ایشیدیر . استراق سمع ایدنلر ایشته بویله بری بری اوزرینه بینرلر – (راوی سفیان ، ایشته بویله دیركن آووجنی تحریف ایله پارماقلرینی آییروب كیفیتی تعریف ایتدی .) مسترق سمع بر سوز ایشیدیر . همان آلتنده اولانه القا ایدر . یعنی خبر ویریر . اوده آلتنده‌كنه ، نهایت صوكرا اك آلتده طوران او سوزی ساحرك ، یاخود كاهنك لسانه القا ایدر . كاه اولوركه شهاب یوقاریده‌كی شیطانه كلمه‌یی القا ایتمه‌دن اول یتیشیر . كاه‌ده اولوركه اوسوزی القایه وقت بولور. لكن بوكا یوز یالان‌ده قاتار. فلان كون فلان شویله بویله دیمه‌مشمیدی ؟ دینیر وسمادن ایشیتمش اولدیغی طوغرو سوز سایه‌سنده یالانلرینه اینانیلیر » زیاده‌سی‌ده واردركه كهنه ایله سحره‌نك آنی حقنده بعضاً طوغرو چیقان خبرلری نه‌یه مستند اولدیغی بونكله ایضاح بویورولمش اولیور. ابن عباس رضی الله عنهما : « شیاطین اوللری سماواتدن محجوب اولمازلردی . سماواته كیرر ، اخبار غیوبی ملائكه‌دن ایشیدیر ، كاهنلره بیلدیریرلردی . عیسی علیه‌السلام تولد ایدنجه اوچ سمایه دخولدن منع ایدیلدیلر . محمد صلی الله علیه وسلم طوغنجه‌ده بوتون سماواتدن منع اولوندیلر . اوندن صوكرا شیاطیندن هانكیسی استراق سمعه قالقیشیرسه اوزرینه شهاب آتیلمغه باشلامشدر » دیبور . ازمنهٔ قدیمه‌ده هرملتده سحر وكهانتك رواجده اولماسنده‌كی سر مبهم

التحایا افندیمز) اوراده اصحاب کرامنه صلات فجری قیلدیریوردی. (نمازده اوقودیغی) قرآنی ایشیدنجه بونلر قولاق ویردیلر و (بری برینه) : « سمادن خبر آلمقدن

تماماً دکلسه‌ده مخبر صادقك بو ایضاحلری دائره‌سنده بر درجه‌یه قدر معلومیمز اولمش اولور. بوقسه اك مترقی اقوامده بیله سحر و کهانتك شایع اولدیغی نظر ملاحظه‌یه آلنیرسه بونی یالکز جهل اقوامه حمل ایدوب کندیمزه برحصهٔ افتخار چیقارمق بر آز انصافسزلق اولور. انشاءالله ایلریده (۱۳۲۹) رقمی تحتنده ترجمه ایدیله‌جك بخاری حدیثی‌ده بوقاریده‌کی آیات کریمه‌یی مفسردر. ابن عباس رضی الله عنهمانك سوزلری سحر و کهانتك اسکیدن دها مبذول ایکن دور عیسوی و محمدیده (صلوات الله وسلامه علیهما وعلی سائر النبیین) آزالدیغنی مشعردر. هرحالده سحر و کهانت قدیم اولدیغی کبی کوك یوزنده شهاب ثاقبك اوق کبی پاریلدایوب سوزولمه‌سی ده قدیمدر. شیاطینك شهب ثاقبه ایله مرجوم اولملری کیفیتی ده برچوق اخباردن استدلال ایدیلدیکنه کوره قدیمدر. آنجق ظهور اسلام، باخصوص نزول قرآن سنه‌لرنده بونلر مشرکین عربك، باخصوص بنو ثقیفك کوزلرینی قورقوتاجق درجه‌ده چوغالمشدر.

شهابلره دائر اولان بوکونکی نظر علمی‌یه باقیلنجه بونلرك فضاده سرسری طولاشان پارچه‌لانمش، طاغیلمش کواکب انقاضندن عبارت اولدقلرینه حکم ایدیلمك ایسته‌نیور. شویتمز توکنمز فضا ایچنده کرك او کواکب پارچه‌لری وکرك کرهٔ ارض سیر و سیاحت ایدرکن او پارچه‌لر کرهٔ نسیمی‌یه تماس ایدراینمز طبقهٔ هوائیه‌مزك مقاومت و شدتلی دلکندن طولایی فوق العاده بویوك بر سخونت پیدا ایدوب پارلار. زیرا سرعت سیرلری ثانیه‌ده قرق اللی کیلو متره مقدارنده‌در. بو پارچه‌لر بعضاً هوامزه تماس ایدوب کچرکه بو تقدیرده « شهاب » نامنی آلیر. بعضاً هوای نسیمی‌یی دلوب یره سقوط ایدرکه بولید (Bolide) تسمیه اولونور. بولیدلر بعضاً یره یتیشنجه‌یه قدر ایزینی غائب ایده‌جك بر حرارته معروض قالیر. بعضاده بویوك بر طاش کتله‌سی شکلنده ارضمزی کندینه مقر اتخاذ ایدر. احجار سماویه (Aérolithes ،météorites) دیدیکمز اجسام ایشته بونوعدندر. شهب ثاقبه حقنده‌کی نظریه‌لر متخالفدر. بعضلری بونلری یره سقوط ایتمه‌مش احجار سماویه عد ایتدکلری حالده دیکرلری قوبروقلو یلدیزلردن انفصال ایتمش ترکیبی غازلی موادден عد ایدرلر. بویوك طراقه‌لرله غایت پارلاق بر مشعله کبی مرکز ارضه طوغرو سوزولوب کلن احجار سماویه‌یه تمثیل ایده‌رك شهبك‌ده بونوعدن اولماسی عقله ملایم کلدیکی کبی - دیکر نظریه‌ده اولدیغی اوزره - باشقه بر شی، حتی بوکونکی فن نظریاتجیلرینك هیچ‌ده خاطرینه کلمه‌ین بر شی اولملری، یاخودده کیمنك کواکب منقرضه انقاضی، کیمنك قوبروقلو یلدیز بقایاسی، کیمنك باشقه بر شی اولماسی احتمالی باقیدر. رجم شیاطینه تخصیص بویورولدیغی کتاب کریم الهیده خبر ویریلن شهبك احجار سماویه‌دن بوسبوتون باشقه شیلر اولملرینه حتی میدانه چیقمش وچیقاجق نظریات و فرضیاتك هرهانکیسی صحیح ومتیقن اولاجقسه شهبك بر قسمی رجم شیاطینه مخصوص اولماسنه هیچ بر مانع عقلی یوقدر. طبیعت علملرنده یقین احراز ایتمك شویله طورسون، یقینه یاقلاشمق ایچون استقراء تامه احتیاج واردر. شیاطین وجنك مزاج

سزی منع ایدن والله ایشته بودر » دیدیلر. ایشته اوزمان بو خبرجیلر کندی قوملری نزدینه دوندکلرنده : « یَا قَوْمَنَا اِنَّا سَمِعْنَا قُرْآنًا عَجَبًا يَهْدِي اِلَى الرُّشْدِ فَآمَنَّا بِهِ وَلَنْ نُشْرِكَ بِرَبِّنَا اَحَدًا » دیدیلر [۱]. الله تعالی وتقدس حضرتلری‌ده

وطبیعتلری رجم شیاطینه قائل اولان اهل ملتك‌ده، منکر اولان طوائفك‌ده مجهولیدر. استقراء ایسه تحققدن پك اوزاق بولونیور. بعض شهب ثاقبه‌نك ارضمزه وارامامش احجار سماویه یاخود قوبروقلو یلدیز بقایاسی اولدیغنده هرایکی طائفه اتفاق ایده‌بیلیرلر. وایتمه‌لرنده بأس یوقدر. لکن هپسی‌ده بونوعلردندر، یاخود هانکی نوعدن اولورلرسه اولسونلر رجم شیاطینه صالح دکللردر دیه‌بیلمك ایچون هم شیاطینك مزاج وطبیعتلرینی بیلمکه، همده استقرای تام حادثاته احتیاج واردرکه مقایسه‌لی جؤلوجیا (Géologie Comparée) شعبهٔ علمنده متخصص اولانلر هنوز بو حکملرینی علی وجه التعیین تثبیت ایده‌جك رادده‌ده علملرینی ایلری کوتوره‌مه‌مشلردر. بزم اعتقادمزجه کتاب اللهه مناقض کله‌جك علم یقین استحصالنه امکان یوقدر.

[۱] بوراده مقول قَوْل ایکی آیت کریمه‌دن مقتبسدر. « یَا قَوْمَنَا » ندای سورهٔ « احقاف » دندرکه اوراده « وَاِذْ صَرَفْنَا اِلَيْكَ نَفَرًا مِنَ الْجِنِّ » دن اعتباراً باشلایان قصه‌ده حق تعالی وتقدس حضرتلرینك جن طائفه‌سندن بش اون کیشی‌یی رسول اکرم صلی الله علیه وسلمه طوغرو سوق بویوردیغی واونلر کتاب الهی استماع ایتدکدن صوکرا کندی قوملری نزدینه منذر اولارق عودت ایدوب قوملرینه : « یا قومنا » دیه خطاب ودعوت ایتدکلرینی حبیب نجیبنه وامتندن اولمقله مفتخر اولان بزلره روایت ایدیلیور. مابعدی‌ده سورهٔ جنك باش طرفلریدر. بو سورهٔ شریفه‌نك قسم اعظمی قرآنی استماع ایدن جنك قوملرینی تأصیل انذار ودین حقه دعوت ایتدکلرینه دائردرکه شویله باشلار : « قُلْ اُوحِيَ اِلَيَّ اَنَّهُ اسْتَمَعَ » = یعنی حبیبم، امتکه شویله سویله : بکا وحی اولوندی‌که جندن بر طاقیم کیمسه‌لر بنم اوقودیغم کلامی، یعنی قرآن کریمی بندن دیکله‌دیلر (ده قوملرینك نزدینه کیدوب :) بز عجیب بر قرآنك تلاوت ایدیلدیکنی ایشیتدككه رشد وهدایت یولنی کوستریر. بزده اوکا ایمان ایتدك وربمزه هیچ بر کیمسه‌یی شریك اتخاذ ایتمیه‌جکز دیدیلر ... »

ابن عباس حضرتلری بو اقتباس ایله - الله اعلم - هرایکی سوره‌ده‌کی آیات کریمه‌نك عین قصه‌یه عائد اولدیغنه ایما ایتمك ایسته‌مشدر. استماع قرآن ایتمش اولانلر - روایته نظراً - نصیبین، یاخود نینوی جنندن یدی، یاخود طوقوز کیمسه ایمشلر. بونلرك حال وقالنه رسول الله صلی الله علیه وسلمك وحی طریقیله مطلع بویورولمش اولملرینه باقانلر بو جنلری رسول الله صلی الله علیه وسلمك کورمه‌مش وکندیلرینه قرآن اوقومایی التزام بویورمامش اولدقلرینه حکم ایدرلر. متن حدیثدن آکلاشیلدیغی اوزره صلات فجرده اوقودقلری قرآنی اونلر تصادفاً استماع ایدوب ایمان ایتمشلر وکیفیتی کندی قوملرینه اعلان ایله دعوته باشلامشلردر.

پیغمبری صلی الله علیه وسلمه « قُلْ اُوحِیَ اِلَیَّ اَنَّهُ اسْتَمَعَ نَفَرٌ مِنَ الْجِنِّ » سوره‌سنی انزال بویوردی . رسول‌الله صلی‌الله علیه وسلم افندیمزه وحی اولونان ایشته جنّك بوسوزلریدر [١] .

بو حدیثك اولنده بعض طریقلردن کلن روایتده : « مَاقَرَأَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ الْجِنَّ وَلَارَآهُمْ = رسول‌الله صلی‌الله علیه وسلم نه جنه قرآن اوقودی ، نه‌ده اونلری کوردی » مقدمه‌سیله باشلایور. بومقدمه بخاریده یوقسه‌ده حدیثك سیاق بیانی بومعنایی مؤیددر .

مع‌هذا سند صحیح ایله ابن مسعوددن مروی اولدیغنه کوره علقمه مشارالیهه : « جن کیجه‌سی ایچکزدن هیچ بر کیمسه نبی اکرم صلی‌الله علیه‌وسلم ایله برلکده بولوندیمی ایدی؟» دیه صورمش، اوده: « خیر ، هیچ بریمز برابر دکلدك. شوقدر وارکه مکه‌ده ایکن بر کیجه غائب اولدی . عجبا آپ آکسزین بر باصقینه‌می اوغرادی ؟ نه اولدی ؟ دیه صباح اولنجه‌یه قدر مراق ایچنده قالدق . صباح اولنجه جبل حراء طرفندن تشریف ایتدیکنی کوردك . ایدیلن تلاشی ، نهایتسز تاسه‌یی کندیسنه عرض ایتدیلر. جن طائفه‌سنك دعوتجیسی کلدی . بن‌ده یانلرینه واروب اونلره قرآن تلاوت ایتدم بویوردی . وبزی برلکده کوتوروب ایزلرینی، یاقدقلری آتش آثارینی‌بزه کوستردی. اهل تحقیق- واقعه براولدیغنه نظراً بوروایتی ترجیحه میالدرلر . چونکه او یعنی راوی ابن مسعود ، ابن عباس رضی‌الله عنهمادن زیاده ایشه واقف اولمق لازم کلیر . زیرا مشاهده ایتمشدر . ابن عباس ایسه قصه‌یی ایشیتمشدر . اهل سیرك بیانه کوره ابن عباس رضی‌الله عنهما شعب ابی طالبده بنوهاشم ایله بنوالمطلبك محصور اولدیغی زمانلرده دنیایه کلمشدرکه قصهٔ جنّك حین وقوعنده احتمال‌که هنوز ممه‌دن کسیلمه‌مشدی . مع‌هذا هرایکی روایتی تألیف ایدنلرده چوقدر . بونلر دییورکه وقعهٔ جن متعدددر . جنّك وفادتلری، یعنی کندی طرفلرندن هیئتلر کوندرمه‌لری مکه‌ده‌، مدینه‌ده‌ده واقع اولمشدر . ایلك وقعه ابن عباس رضی‌الله عنهمانك خبر ویردیکیدرکه بونده علیه‌الصلاة والسلام افندیمزده قصد دعوت یوق ایدی . وبطن نخله‌ده‌کی جنّك استماع قرآن واهتدالری کندیلرینه سورهٔ جن ایله سورهٔ احقافك اواخرنده اوقومقده اولدیغمز وحی متلوّ ایله معلوم اولمشدر . اوندن صوکر مکه‌ده ایکن جنّك دعوتجیلری حضوره کلوب هیئت وفادته‌که - پك کثرتلی اولدقلری مرویدر - تعلیم قرآن واحکام دین بویورمالری نیاز اولوندی‌که ابن مسعود رضی‌الله عنهك خبر ویردیکی‌ده بوکا عائددر . اوندن صوکرا مدینه‌ده ایکن واقع اولوب بوراده ذکر ایتمه‌دیکمز قصه‌لرده باشقه .

[١] بوحدیثی بخاری قرآنك صلاة فجرده جهراً قراءت ایدیلمه‌سنه دلیل اولارق سوق ایتمشدر . ینه بوحدیثك مفادندن سیدالثقلین ومفخر کونین صلی‌الله علیه وسلم افندیمزك انس کبی جنه‌ده مبعوث اولدقلری صراحةً منفهم اولمقده‌درکه سورهٔ احقافك اواخری ایله سورهٔ جنده‌کی آیات کریمه‌ده بورسالت جلیله‌یی بزلره بیلدیرمك ایچون انزال بویورولمشدر .

٤٣٢. عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ قَرَأَ النَّبِیُّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ فِیمَا اُمِرَ. وَسَكَتَ فِیمَا اُمِرَ . وَمَا كَانَ رَبُّكَ نَسِیًّا . وَلَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِی رَسُولِ اللّٰهِ اُسْوَةٌ حَسَنَةٌ.

ترجمه‌سی

ینه (عبدالله) بن عباس رضی‌الله عنهمادن :

شویله دیمشدر : نبی اکرم صلی‌الله علیه‌وسلم (نمازده) امر اولوندیغی یرده اوقودی [١] . (کذلك) امر اولوندیغی یرده سکوت بویوردی [٢] . سنك ربّك اونوتقان دکلدر [٣] . رسول‌الله صلی‌الله علیه وسلمده سزك ایچون (بالله‌، الك) کوزل نمونه‌در . (یاپدیغی کبی یاپیکز) [٤] .

[١] بوراده‌کی اوقومه جهراً اوقومه دیمکدر .

[٢] بوراده‌کی سکوتدن مقصدده اسراردر ، ترك قراءت دکلدر . زیرا علیه‌الصلاة والسلام افندیمز حضرتلری صلوات مکتوبه‌یی هپ امام اولارق قیلمشلردر . منفرد ایله مأمومك صلاة سرّیه‌ده قراءتله مکلف اولوب اولمادیغی منازع فیه اولسه بیله بو ، امام حقنده وارد اولاماز . زیرا امامك سراً اولسون، جهراً اولسون قراءتله مکلف اولدیغنده اختلاف یوقدر . صباح نمازی ایله مغرب وعشانك ایلك رکعتلرنده جهر بویوردقلری تواتراً معلومدر .

[٣] « نسیان » لسان عربده اونوتمق معناسنه کلدیکی کبی « نَسُوا اللّٰهَ فَنَسِیَهُمْ » آیت کریمه‌سندن منفهم اولدیغی اوزره ترك معناسنه‌ده مستعملدرکه ترجمه‌سی آلدیرمامقدر . « سنك ربك نسیّ دکلدر » دیمك. بیان اقتضا ایدن یرده آلدیرمامازلق ایدوب‌ده بیانی ترك ایتمش دکلدر دیمکدر . ابن عباس حضرتلری شونی دیمك ایستەیور : حق تعالی و تبارك حضرتلرینك افعال صلاتی بیان ایچون قرآن متلوّ انزال بویورمامش اولماسنی نسیانه ، آلدیرمامازلغه حمل ایتمه‌یکز . ایسته‌سه‌یدی بونی‌ده یاپاردی . لکن بوخصوصده‌کی بیانی نبی اکرمی صلی‌الله علیه وسلمه براقوب بزده اوکا اقتدا واتباعی فرمان بویورمشدر . « لِتُبَیِّنَ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ اِلَیْهِمْ = ناسه کندیلرینه انزال بویورولان وحیی بیان ایتمه‌سی ایچون » نظم جلیلنك معناسی‌ده بودر . کتاب کریمك مجملنی بیان ایدن افعال رسوله اتباعك بزه واجب اولدیغنده طوائف علما متفق اولدقلری کبی نوم وطعام مثللی افعال نبویه‌یه اقتدا واجب اولمادیغنده‌ده اتفاقلری واردر . یالکز امرشریعته متعلق اولوب‌ده کتاب منزلك مجملنی بیان نوعندن اولمایان افعال نبویه‌یه اتباعك وجوب وعدمنده اختلاف ایدیلمشدرکه اقوی وارجح اولان بونك‌ده واجب اولماسیدر .

[٤] کرك بو ، کرك بوندن اولکی حدیث رکعات جهریه‌ده قراءتك فرض اولدیغنی کوستریر . بو - بوتون ائمه وفقها کبی - ابن عباس رضی‌الله عنهمانك‌ده قولیدر . (٤٣١) نجی حدیثده

۴۳۳ . عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّهُ جَاءَهُ رَجُلٌ فَقَالَ قَرَأْتُ الْمُفَصَّلَ اللَّيْلَةَ فِی رَكْعَةٍ . فَقَالَ هَذًّا كَهَذِّ الشِّعْرِ ؟ لَقَدْ عَرَفْتُ النَّظَائِرَ الَّتِی كَانَ النَّبِیُّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقْرُنُ بَيْنَهُنَّ . فَذَكَرَ عِشْرِينَ سُورَةً مِنَ الْمُفَصَّلِ . سُورَتَيْنِ [۱] فِی كُلِّ رَكْعَةٍ .

رسول‌الله صلی الله علیه وسلمك بطن نخله‌ده صلات فجرده جهر بویوردقلرینی مشارالیه روایت ایتدیکی کبی بوراده‌ده محل جهرده جهر بویورمش اولدقلرینی سویلیور . آنجق مشارالیهك صلوات وركعات سرّیه‌ده‌کی مذهبی حقنده روایات مختلفدر . ابن عباس رضی الله عنهمانك بوبابده مذهب مشهوری ترك قراءتدر . بوحدیثده‌ده « جَهَرَ » یرینه « قَرَأَ » « اَسَرَّ » یرینه « سَكَتَ » دیمه‌سی بونی اشراب ایدر ، آنجق بو مسئله‌ده کندیسندن کلن روایات اوچدر : برنده محل اسرارده قراءتی نفی ایدر . نیته‌کیم « رسول‌الله صلی الله علیه وسلم صلاة ظهر ایله عصرده قراءت بویوررلرمیدی ؟ » سؤالنه « خیر » ، « عجبا کندی کندیلرینه اوقورلرمیدی ؟ » سؤالنه‌ده : « بو ، اوته‌کندن بدتر اولدی . او ، برعبدمأمور ایدی . کندیسنه امر اولونانی تبلیغ ایتمشدر » جوابنی ویرمش اولدیغنی ابو داود ایله دیکر حفاظ روایت ایتمکده‌درلر . حال‌بوکه ینه ابوداود ایله طبرینك روایتلرینه نظراً : « رسول‌الله صلی الله علیه وسلم ظهر ایله عصرده اوقورمیدی ؟ اوقومازمیدی؟ بیله‌میورم » دیمشدر . بزه کوره مشارالیهك نه نفینه ، نه شکنه اعتبار یوقدر . چونکه یوقاریده کچن (۴۱۸) و (۴۲۴) نجی خبّاب وابو قتاده رضی الله عنهما حدیثلری ایله دیکرلرینك روایات عدیده‌سی بوتون رکعات صلاتده قراءتی اثبات ایدیور . اثبات روایتلری ایسه شك روایتنه‌ده ، نفی روایتنه‌ده تقدم ایدر . حتی حافظ ابن حجر عسقلانی‌یه نظراً بخارینك بوحدیثی ایراد ایتمه‌سنده « لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِی رَسُولِ اللّٰهِ اُسْوَةٌ حَسَنَةٌ » دیین مشارالیهی کندی سوزیله الزام ایتمك قصدی‌ده واردر . اویله‌یا ، رسول‌الله صلی الله علیه وسلمك هررکعتده قراءت بویوردقلری روایات صحیحه ایله ثابت ، اوکا امتثال‌ده واجب اولنجه آرتق صلاة سرّیه‌ده قراءت خصوصنده شکك ، یاخود نفیك حکمی قالیرمی ؟

مع‌هذا ینه او سؤاله قارشی : « هُوَ اِمَامُكَ اَقْرَأْ مِنْهُ مَا قَلَّ اَوْ كَثُرَ = او ، یعنی قرآن سنك امامك ، مقتدا کدر . بناءً علیه آز اولسون چوق اولسون قرآن اوقو » جوابنی ویردیکنی‌ده ابن المنذر ایله طحاوی روایت ایدیورلر .

[۱] شارح عسقلانینك بولاق باصمه‌سی اولان نسخه‌سنده « سُورَتَيْنِ مِنْ آلِ حٰمٓ فِی كُلِّ رَكْعَةٍ = صورتنده ایسه‌ده سهو اولدیغنده شبهه یوقدر . واقعا بخارینك « فضائل القرآن » ده‌کی روایتنده « آلِ حٰامِیمٓ » دن بحث وارسه‌ده اوراده : « وَاِنِّی لَاَحْفَظُ الْقُرَنَاءَ

ترجمه‌سی

(سند متصل ایله) مرویدرکه (برکون عبدالله) بن مسعود رضی الله عنهه بری [۱] کلوب : « بوکیجه بن بوتون مفصلی [۲] بر رکعتده اوقودم » دیدی . ابن مسعود (رضی الله عنه) جواباً : « شعر اوقور کبی عجله عجله‌می ؟ [۳] والله بن نبی اکرم صلی الله علیه وسلمك نظائردن [۴] هانکیلرینی برآرایه کتیردکلرینی بیلیورم » دییوب هر رکعتده ایکیشر (اوقونمش) سوره(لر) اولمق اوزره مفصلدن یکرمی سوره صایدی [۵] .

اَلَّتِی كَانَ يَقْرَأُ بِهِنَّ النَّبِیُّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ . ثَمَانِیَ عَشْرَةَ سُورَةً مِنَ الْمُفَصَّلِ وَسُورَتَيْنِ مِنْ آلِ حٰامِيمَ » صورتنده وارد اولمشدر . آکلاشیلان نسخه‌ده ایکی حدیثك لفظلری یکدیکره قاریشمش .

[۱] بو ، نَهِيك بن سنان البَجَلی اسمنده برذات ایمش .

[۲] (۴۰۴) نجی حدیثك حاشیه‌لرندن برنده « طِوال ، مؤن ، مثانی و مفصل » ك نه دیمك اولدقلری ایضاح ایدیلمشدی . مفصلك مجموعی بوکون المزده تداول ایدن مطبوع مصاحف شریفه ایله سکسان ، طوقسان صحیفه قدر طوتار .

[۳] شعر انشاد ایدرکن عجله عجله اوقومق عادتلری ایدی . ابن مسعود رضی الله عنه ترسل وتدبر یعنی قرآن کریمی آغیر آغیر اوقومق ومعانیسنی تدبر ایتمك لازم کله‌جکنی تنبیهکه اخطار ایتمشدر . جمهور علما ، معانیٔ قرآنده تدبر وتفکره مانع اولدیغی ایچون افراط سرعتله قراءتی مکروه کورورلر . مع‌هذا سردك یعنی چابوق چابوق اوقومانكده جوازنده متفقلردر . تدبر ایله قراءتده اجر دها بویوکدر . مسلمده‌کی روایتده : « اِنَّ اَقْوَامًا يَقْرَؤُنَ الْقُرْاٰنَ لَا يُجَاوِزُ تَرَاقِيَهُمْ = برطاقیم کیمسه‌لر واردرکه قرآنی اوقورلرده اوقودقلری بوغازلرندن اوته‌سنه تأثیر ایتمز » ، احمد ابن حنبل روایتنده‌ده : « وَلٰكِنْ اِذَا وَقَعَ فِی الْقَلْبِ فَرَسَخَ فِيهِ نَفَعَ = آنجق قلبه تأثیر ایدوب‌ده اوراده کوکلشدیکی وقت فائده‌سی اولور » زیاده‌لری‌ده واردر .

[۴] بعضیلری بو نظائر آیت عددنجه یکدیکره نظیر اولان سوره‌لر دکل ؛ مواعظ ، حِكَم ، قصص اولمق اعتباریله بینلرنده تماثل بولنان سوره‌لردر دیمشلرسه‌ده مقدارده متقارب سوره‌لر دیمکدر .

[۵] بواجمالك تفصیلی سنن ابی داودده‌در . اوراده بونظائر بر رکعتده ایکیشر ایکیشر اولمق اوزره ترتیب آتی اوزره ذکر ایدیلمشلردر :

۱ — « رحمن » ایله « نجم » ؛ ۲ — « اقتربت » ایله « الحاقة » ؛ ۳ — « ذاریات » ایله « طور » ؛ ۴ — « واقعه » ایله « نون » ؛ ۵ — « سأل » ایله « والنازعات » ؛

٤٣٤ . عَنْ اَبِی قَتَادَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ النَّبِیَّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ كَانَ

٦ — « ویل للمطففین » ایله « عبس » ؛ ٧ — « مدثّر » ایله مزمّل » ؛ ٨ — « هل اتی » ایله « لااقسم » ؛ ٩ — « عم یتساءلون » ایله « مرسلات » ؛ ١٠ — « اذا الشمس كوّرت » ایله « دخان » . سورهٔ دخان مفصلدن اولمادیغنه كوره راوینك عبارەسنده مسامحه واردر .

بخارینك دیكر روایتیده بویله‌در. اوراده‌كی « وَسُورَتَیْنِ مِنْ آلِ حَامِیمَ » ، « وَسُورَتَیْنِ اِحْدَاهُمَا مِنْ آلِ حَامِیمَ = بریده حم لردن اولمق اوزره ایكی سوره » تقدیرنده‌در .

بو حدیثدن ایكی ، یاخود دها زیاده سورەنك بر ركعتده جمعنده بأس اولمادیغی حكمی استنباط اولونمشدر . لفظ حدیث ایكی سورەنك جواز جمعنده صریحدر . بوقدرینك جمعی جائز اولنجه زیادەسنك جوازنده‌ده شبهه قالماز . باخصوص عائشه رضی الله عنهانك بو مسئله‌یی صوران عبدالله بن شقیقه : « نَعَمْ مِنَ الْمُفَصَّلِ = اوت ، مفصلك ایكیدن زیاده سورەسنی جمع بویوررلردی » جوابی بو استدلالی تقویه ایدیور. علیه الصلاة والسلام افندیمز حضرتلرینك تهجدده سورهٔ بقره ایله طوالدن دیكر برسورەیی بر ركعتده جمع بویوردقلری حقنده‌كی روایتده ام المؤمنین حضرتلرینك « مِنَ الْمُفَصَّلِ » قیدینه منافی كلمز . زیرا طوالی جمع كیفیتی نادراً واقع اولمشدر. نوادردن اولمق اوزره- نسائی ایله طحاوینك حذیفه رضی الله عنهدن روایتلرینه نظراً - بردفعه بقره ، آل عمران ونساء سورەلرینی بر تك ركعتده اوقومشلردر. مفصلده‌كی سورەلرك جمعی ایسه ابن مسعود رضی الله عنهك كلامندن آكلاشیلدیغی اوزره معتاد شریف نبویلری ایمش .

نمازده قراءت بحثنه عائد اولمق اوزره بخارینك بوراده تعلیقاً روایت ایتدیكی آتی اثر دها واردركه اهمیتلرینه بناءً بونلرك ذكرندن صرف نظر ایده‌مز :

١ — « عبدالله بن السائب رضی الله عنهدن روایةً ذكر اولونوركه بر دفعه نبی اكرم صلی الله علیه وسلم صباح نمازنده « مؤمنون » سورهٔ شریفەسنی اوقومشلر . (موسی وهرون) یاخود (عیسی) بحثنه كلنجه كندیلرینی بر اوكسوروك طوتدیغندن ركوع بویورمشلردر . مكهٔ مكرمەنك فتح اولوندیغی كونك صباح نمازنده اوقونان بو سورهٔ شریفەنك - شك ایله روایت اولونان مقدارلرندن هرهانكیسی ثابت ایسه - تقریباً نصفنی تلاوت بویوردقدن صوكرا قراءتی كسوب ركوعه وارمشلر دیمكدر . بو روایته ایكی مسئله تفرع ایدر: اولا صباح نمازنده اوزون اوقومق‌كه بونده جماعتك حالنی‌ده كوزتمك لازمدر . ثانیاً برعذردن دولایی قراءتی كسمەنك جوازی‌كه بوكا مخالف یوقدر . مكروه‌ده دكلدر . سورەیی اتمام ایتمەدن قطع قراءت عذرسز اولورسه امام مالكه كوره مكروه ایسه‌ده جمهوره كوره ینه دكلدر . زیرا زید بن ثابت رضی الله عنهك (٤٢٦) نجی حدیثده‌كی روایتنه كوره علیه الصلاة والسلام افندیمزك آقشام نمازنده سورهٔ اعراف اوقودقلری ثابت اولدیغی كبی ابوبكر الصدیق رضی الله عنهك‌ده بر صباح نمازنده سورهٔ بقره اوقودقلری ثابت اولمشدر . بو نمازلرك هرایكیسنده‌ده دیكر

یَقْرَأُ فِی الظُّهْرِ فِی الْاُولَیَیْنِ بِاُمِّ الْكِتَابِ وَسُورَتَیْنِ . وَفِی الرَّكْعَتَیْنِ الْاُخْرَیَیْنِ

سورەدن اوقوندیغی ذكر ایدیلمەدیكنه باقیلیرسه سورەیی ایكی‌یه بولوب هربولوكنی بر ركعتده اوقومش اولدقلری تبین ایدر. برعذردن طولایی بویله یاپدقلرینه دائرده هیچ براثروخبر یوقدر. كذلك قراءته سورەنك أولندن باشلامق‌ده شرط دكلدر . رسول الله صلی الله علیه وسلمك صباح نمازنده ركعتك برنده (قُولُوا آمَنَّا بِاللّٰهِ وَمَا اُنْزِلَ اِلَیْنَا) ، دیكرنده ایسه (آمَنَّا بِاللّٰهِ وَاشْهَدْ بِاَنَّا مُسْلِمُونَ) آیتلریله اكتفا بویوردقلری ابن عباس رضی الله عنهمادن مرویدر . خراسان غزاسنده اوچ یوز قدر صحابه موجود اولدیغی حالده ایچلرندن بری امامته چكوب سورەلردن برطاقیم آیتلر اوقویوب ركوعه واریردی دیبه حسن بصرینك بر روایتی اولدیغی كبی ابن عباس رضی الله عنهمانك فاتحەدن صوكرا سورهٔ بقرەدن برر آیت ایله نماز قیلدیردیغنی‌ده دارقطنی سند قوی ایله روایت ایتمكده‌در .

٢ — « عمر رضی الله عنه‌ده برنجی ركعتده سورهٔ بقرەدن یوز یكرمی آیت وایكنجی ركعتده مثانیدن برسوره اوقومشدر . » مثانی ، اولجه (٤٠٤ نجی حدیث) تعریفی چدیكی اوزره یوزدن آز ، یاخود یوزه قریب آیاتی اولان سور شریفەنك هربریدر . ابن ابی شیبەنك ابو رافع رضی الله عنهدن موصولاً روایتنده ایسه : « كَانَ یَقْرَأُ فِی الصُّبْحِ بِمِائَةٍ مِنَ الْبَقَرَةِ وَیُتْبِعُهَا بِسُورَةٍ مِنَ الْمَثَانِی اَوْ مِنْ صُدُورِ الْمُفَصَّلِ وَیَقْرَأُ بِمِائَةٍ مِنْ آلِ عِمْرَانَ وَیُتْبِعُهَا بِسُورَةٍ مِنَ الْمَثَانِی اَوْ مِنْ صُدُورِ الْمُفَصَّلِ = عمر رضی الله عنه صباح نمازنده سورهٔ بقرەدن یوز آیت ایله اوندن صوكرا مثانیدن ، یاخود مفصلك باش طرفلرندن بر سوره ، كذلك آل عمراندن یوز آیت ایله آرقاسندن مثانیدن ، یاخود مفصلك باش طرفلرندن بر سوره اوقوردی » دینیلمشدركه طرز بیانندن بونك مجموعنی بر صباح نمازنده یاپدیغی آكلاشیلا بیلدیكی كبی كاه بردورلو ، كاه دیكر دورلو یاپدیغی‌ده منفهم اولا بیلیر. هرحالده روایتك ثبوتی تقدیرنده یاپدیغی ایش تام سوره ایله بعض سورەنك جمعی ایمش دیمكدر. مفصلك باش طرفلری دیبه ترجمه ایتدیكمز « صدور مفصل » دن مراد « طوال مفصل » در .

٣ — « كذلك احنف بن قیس صباح نمازینك ایلك ركعتنده سورهٔ كهفی ، ایكنجی ركعتنده سورهٔ یوسف ، یاخود یونسی اوقویوب صباح نمازینی عمر رضی الله عنهك آرقاسنده بو سورەلرله قیلدیغنی سویله‌مشدر . » بر روایتده‌ده « یونس ، یاخود هود » دینیلمشدر . بوراده جالب دقت اولان سورهٔ كهفك ، هم دیكر سورەلرك اوچندن‌ده قیصه ، هم‌ده مصاحفك ترتیبنده مؤخر اولدیغی حالده ایلك ركعتده اوقونمش اولماسیدر. برنجی نقطه‌ده بأس كورولمز. فقط سنت مشهوره ایلك ركعتی ایكنجیدن دها اوزون طوتمقدر. ایكنجی نقطه‌یه كلنجه فقهای حنفیه بر ركعتده بر سوره اوقودقدن صوكرا دیكر ركعتده دها اوست طرفندن بر سوره اوقومایی مكروه كورورلركه ترتیب عثمانی‌یه رعایتی مستحب كوردكلرندن نشأت ایتمش كبی

بِأُمِّ الْكِتَابِ . وَيُسْمِعُنَا الْآيَةَ . وَيُطَوِّلُ فِي الرَّكْعَةِ الْأُولَى مَا لَا يُطَوِّلُ [*]
فِي الرَّكْعَةِ الثَّانِيَةِ . وَهٰكَذَا فِي الْعَصْرِ . وَهٰكَذَا فِي الصُّبْحِ .

کورونیور. هدایه شارحی جمهور علمانك واومیانده احمد ابن حنبلك بوقول اوزره اولدقلرینی نقل ایدیور . امام مالك ایسه بوتقدیم و تأخیرده هیچ بأس کورمه‌ینلردندر . زیرا ترتیب آیاتك توقیفی اولدیغنده شك یوق ایسه‌ده ترتیب سور رسول علیه الصلاة والسلامك ترتیبی مبدا یوقسه اجتهاد مسلمین میدر ؟ مسئله‌سی مختلف فیهدر . توقیفی اولدیغی مقطوع به دکلدر . باخصوص عبدالله بن مسعود رضی الله عنهك مصحفنده‌کی ترتیب سور ایله المزده‌کی ترتیب آراسنده بعض تخالفلر واردر .

٤ — « ابن مسعود رضی الله عنه‌ده نمازده ابتدا سورهٔ انفالدن قرق آیت، صوکرا ایکنجیده مفصلدن بر سوره اوقومشدر . » انفالك باشندن تا « نِعْمَ الْمَوْلٰى وَنِعْمَ النَّصِيرُ » . قدر اوقودی دیه تصریح ایدن روایتلرده واردرکه تام قرق آیتدر و بر حزبدر .

٥ — « قتاده‌یه بر سوره‌یی ایکی رکعته تقسیم ایده‌رك اوقومانك، کذا سورهٔ واحده‌یی هرایکی رکعتده تکرار ایتمه‌نك حکمی صورولمش ، اوده : « بأس یوق ، هپسی‌ده الله عز وجلك کتابیدر » جوابنی ویرمشدر. » فتوانك برنجی صورته عائد قسمنی مؤید روایات عدیده واردر. نسائینك عائشه رضی الله عنهادن ، ابن ابی شیبه‌نك ابوایوب انصاری رضی الله عنهدن روایتلرینه نظراً علیه الصلاة والسلام افندیمز آقشام نمازنده سورهٔ اعرافی قراءت بویوروب سوره‌یی ایکی رکعته تقسیم بویورمشلردر . (٤٢٦ نجی زید بن ثابت روایتنه‌ده مراجعت) . ابوبکر رضی الله عنهك صلات فجرك ایکنجی رکعتنده سورهٔ بقره‌یی وعمر رضی الله عنهك یاتسینك ایلك ایکی رکعتلرنده سورهٔ آل عمرانی ایکی‌یه تفریق ایده‌رك اوقودقلری حقنده‌ده روایتلر واردر. سعید بن جبیردن ، ابن عمردن، شعبیدن ، عطادن‌ده بوکا بکزر نقللر واردر. قتاده‌نك صورت ثانیه‌یه تعلق ایدن فتواسنه کلنجه بوکا دائرده ابوداودك بر روایتی واردر. ابوعبدالله جُهَنی جهینه‌لی بر ذاتدن شویله نقل ایدیور : بکا دیدی‌که رسول الله صلی الله علیه وسلمی صباح نمازینك هرایکی رکعتنده (اذا زلزلت) اوقورکن دیکله‌دم . آرتق رسول الله صلی الله علیه وسلم اونوتدی‌ده‌می بویله اوقودی ، یوقسه عمداًمی بویله یاپدی ؟ بیله‌مم . »

٦ — « انس بن مالك رضی الله عنهدن مرویدرکه انصاردن بر ذات کندی قومنه مسجد قُباده امامت ایدردی . اوذات ، جهراً اوقوناجق نمازلرده نه‌زمان نمازده اوقوناجق سوره‌لردن برینی اوقویاجق اولسه ابتدا (قل هو الله احد) سوره‌سنی اوقویوب اونی بیتیردکدن صوکرا اردنه‌کینه باشلاردی . وبونی هر رکعتده یاپاردی . آرقداشلری اوکا اعتراض ایدوب سن بو سوره‌یی اوقویورسڭ ، صوکرا بوکا قانمیورسڭ‌ده باشقه بر سوره دها اوقویورسڭ. یا بو سوره‌یی اوقومقله اکتفا ایت ، یاخود بونی براق‌ده باشقه سوره اوقو دیدیلر . اوده بن بونی ترك ایده‌جك دکلم . بویله‌جه امامت ایتدیکمی ایسترسه‌کز ایده‌یم ، ایسته‌مه‌دیککز

[*] « يُطِيلُ » روایتی‌ده واردرکه معنالری بردر. فقط اکثریتك روایتنده « يُطَوِّلُ .. مَا لَا يُطِيلُ » اولارق وارد اولمشدر. « مِمَّا لَا يُطِيلُ » دیه روایت ایدنده واردر .

ترجمه‌سی

ابو قتاده (حارث بن رِبْعی) رضی الله عنهدن :
شویله دیمشدر : نبی اکرم صلی الله علیه وسلم (افندیمز) اوکله نمازینك ایلك رکعتنده امّ الکتاب (یعنی فاتحه) ایله بر بر سوره ، صوڭ ایکی رکعتنده‌ده (یالکز) امّ الکتاب اوقوردی . (احیاناً) بزه (سرّاً اوقودیغی) آیتی (ده) طویوروردی .

قدیرده قیلدیرمام دیدی. حال بوکه اوذاتی اونلر کندی افضللرندن بری عد ایتدکلری ایچون باشقه‌سنك امام اولدیغنی‌ده ایسته‌میورلردی . رسول الله صلی الله علیه وسلم اورایی تشریف بویوردقلرنده کیفیتی عرض ایتدیلر . علیه الصلاة والسلام افندیمزده : « یا فلان ، اصحابکك توصیه ایتدکلری شیئی یاپمقدن سنی منع ایدن نه‌در ؟ هر رکعتده بو سوره‌یه یاپیشماغه نه سبب وار ؟ » دیه سؤال بویوردیلر . اوده : « بو سوره‌یی سوویورم » دینجه : حُبُّكَ اِيَّاهَا اَدْخَلَكَ الْجَنَّةَ = اونی سومه‌ڭ شبهه‌سز سنی جنته ادخال ایده‌جکدر بویوردیلر. »

امام اولان ذات، روایة نظراً بنو عمرو بن عوفدن کُلْثوم بن الهِدْم انصاری حضرتلریدر. هجرت نبویه اثناسنده علیه الصلاة والسلام افندیمز مدینه‌یی تشریف بویورمازدن اول اونك خانه‌سنده بر مدت مسافر قالمشلردر (٢٧٠ نجی حدیث .) مع‌هذا حافظ ابن حجر عسقلانی او ، اولدیغی حقنده بعض شبهه‌لر ایراد ایدیور . ان شاء الله ایلریده « کتاب التوحید » ده کوروله‌جکی اوزره عینی: « قصه‌یی عائشه رضی الله عنها امرای سرایادن برینه عطف ایدیور . مشارالیه کلثوم بن الهدم سریه‌لر ترتیبندن اوّل عالم جاله انتقال ایتمش قدمای انصاردن اولدیغی ایچون ابن حجر بویله بر شبهه‌یه دوشمش » دیبور. مع‌هذا روایت معلقه‌ده‌کی: « رسول الله صلی الله علیه وسلم اورایی تشریف بویوردقلرنده » سوزی قوتلی اولماقله برابر امامك او اولدیغنه انسانی اینانديراجق کبی اولیور . هر نه حال ایسه قصه‌نك اوکا عائدیتی ثابت اولورسه سورهٔ اخلاصك‌ده مکی اولدیغی تحقق ایدر. چونکه قبل الهجره هر رکعتده اونی اوقومش، بنو عمرو ابن عوفده باشقه امامك بونی یاپدیغنی کورمه‌دکلری ایچون سنته مخالف ظنیله اعتراض ایتمش اولیورلر . عائشه رضی الله عنها روایتنده امام اولان ذات طرفندن: « لِاَنَّهَا صِفَةُ الرَّحْمٰنِ = چونکه او سورهٔ شریفه رحمانك وصف و تعریفیدر » دیه تعلیل ایدلمش اولدیغندن اوکا محبتك سبب دخول جنت اولماسنده‌کی حکمت دها قولای تبین ایدر .

متنده‌کی حدیث کبی بونده‌ده ایکی سوره‌یی رکعت واحده‌ده جمع ایتمه‌نك جائز اولدیغی آکلاشیلیرکه سعید بن جبیر، عطاء بن ابی رباح ، علقمه ، سُوَید بن غَفَلَه ، ابراهیم نخعی ، سفیان ثوری ، ابوحنیفه ، مالك ، شافعی ، بر روایته کوره احمد ابن حنبل هپ بو اجتهادده اولدقلری کبی عثمان ، حذیفه ، ابن عمر ، تمیم داری رضی الله عنهمده بونی جائز کورنلر میاننده‌درلر دیه مرویدر .

ایلك رکعتده ایکنجی رکعتدن زیاده (قراءتی) اوزاتیردی . ایکیندی نمازنده‌ده ، صباح نمازنده‌ده بویله (یاپاردی) [١] .

٤٣٥ . عَنْ اَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اِذَا اَمَّنَ الْاِمَامُ فَاَمِّنُوا . فَاِنَّهُ مَنْ وَافَقَ تَأْمِينُهُ تَأْمِينَ الْمَلَائِكَةِ غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ .

ترجمه‌سی

ابو هریره رضی‌الله عنهدن :

شویله دیمشدر : امام (فاتحه‌دن صوکرا) « آمین » دیدیکی (آرقاسندن) سزده « آمین » دییکز . زیرا هرکیمك « آمین » دیمه‌سی ملکلرك « آمین » دیمه‌سنه اویارسه کچمش کناهلری مغفور اولور [٢] . — (راوی ابن شهاب زُهری ، رسول‌الله صلی‌الله علیه وسلمده « آمین » دیردی دیور .) [*] .

[١] بو حدیث شریف (٤٢٤) نجی حدیثك دیکر طریقدن روایت اولونمشیدر . ایکی روایتك الفاظی آراسنده تخالف وارسه‌ده معنیً متحددرلر. اورایه مراجعت ایدیله‌لیدر.

[٢] مسلم ایله بخارینك باشقه یرده‌کی دیکر روایتلرنده: « فَاِنَّ الْمَلَائِكَةَ تُؤَمِّنُ »؛ صحیح ابن حِبّانده‌ده: « فَاِنَّ الْمَلَائِكَةَ تَقُولُ آمِينَ » زیاده‌سی واردرکه هر ایکیسی‌ده « زیرا ملائکه آمین دیرلر » معناسنه‌در . بو زیاده کلامك مابعدینه علت اولمش اولور . آمین « بویله اولسون » ، یاخود « قبول ایت » ، یاخود «امیدمزی بوشه چیقارما» معناسنه برلفظ عبرانی، یاسریانیدرکه هر هانکی دعادن صوکره او دعانك مضمونی اجمالاً وتأکیداً تکرار طلب ایتمکی افاده ایدر . بو ، دعا ایدنه کوره‌در . دعایی دیکلین کیمسه‌نك « آمین » دیمه‌سی ایسه طلبه اشتراك معناسنه‌در . ابو داودك ابن زهیر نُمَیری رضی‌الله عنهدن روایتنه کوره بر دفعه رسول‌الله صلی‌الله علیه وسلم دعاسنده الحاح ایدن بر آدمك باشنده طوروب: « وَجَبَ اِنْ خَتَمَ = ختم ایدر ، یعنی مهری باصارسه واجب اولدی کیتدی » بویورمشلر . « نه ایله ختم ایدرسه ؟ » دیه صورولنجه : « بِآمِينَ . فَاِنَّهُ اِنْ خَتَمَ بِآمِينَ فَقَدْ وَجَبَ = آمین ایله . زیرا آمین ایله ختم ایده‌جك اولورسه طلبی واجب‌الحصول اولمش اولور » بویورمشلردر. «آمین» لفظ مبارکی قرآندن دکلدر. ابوداودك بوروایتندن آکلاشیلیورکه نمازك ایچنده وخارجنده آمین دینیله‌بیله‌جکی کبی بونی سویله‌مکده‌کی مسنونیت یالکز فاتحه‌ده‌کی دعایه‌ده مقصور دکلدر .

جمهوره کوره امام « آمین » دیردیمز جماعتده «آمین» دیمك لازم کلیر. بخارینك بورایه بچه‌ین ابوهریره حدیثنده: « اِذَا قَالَ الْاِمَامُ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ فَقُولُوا آمِينَ فَاِنَّهُ .. » حدیثی‌ده بونك مسنون اولدیغنی صراحةً کوستریر. شافعیه‌دن بعضلرینه کوره امام تأمین ایتمزسه مأموم‌ده ایتمه‌مك اقتضا ایدر . لکن مذهبك قول راجحنه کوره امام ایستر عمداً ، ایستر سهواً ترك ایتسون هرحالده مأمومه تأمین ایتمك دوشر .

امامك تأمیننه کلنجه مالکدن برروایته کوره مطلقا، دیکر روایته کوره صلاة جهریه‌ده « آمین » دیمز . حسن بن زیادك‌ده ابو حنیفه‌دن بویله بر روایتی اولدیغنی عینی یازیور . بونلر بوحدیثده‌کی « اِذَا اَمَّنَ الْاِمَامُ » کلامنی امام ، آمین دیدیکی وقتده معناسنه آلمایوب آرقاسنده‌کی جماعتك آمین دیمه‌سنه تسبب ایدرسه معناسنه آلیرلر . حتی مالکیه‌دن بعضلری ابوهریره‌نك بخاریده‌کی: « اِذَا قَالَ الْاِمَامُ وَلَا الضَّالِّينَ فَقُولُوا آمِينَ » حدیث مرفوعی ایله‌ده احتجاج ایله رسول علیه‌الصلاة والسلام افندیمز بر تقسیم یاپوب دعایی امامه ، آمین دیمه‌یی‌ده مأمومه تخصیص ایله‌مشدر . قسمت ایسه شرکته منافیدر . بناءً علیه امام آمین دیمز.دیه برده قیاس یوروتمشدر. امامیه طائفه‌سی افراطی التزام ایله تأمین حقنده‌کی روایاتی هیچ نظر اعتباره آلمقسزین «آمین» لفظی قرآندن اولمادیغی ایچون امامك‌ده ، مأمومك‌ده تأمینی مفسد صلاة عد ایتمشلردر. ظاهریه‌دن ابن حزمه کوره تأمین، امام ایچون سنت ، مأموم ایچون فرضدر. بخارینك تعلیقاً روایت ایتدیکنه کوره ابوهریره رضی‌الله‌عنه مؤذنلکنی ایفا ایتدیکی امامه ـ که علاءبن‌الحضرمی رضی‌الله عنه ایله مدینه والیسی مروان بن‌الحکم ایدیلرـ « لَا تَفُتْنِي بِآمِينَ = « آمین » ی بکا قاچیرتما » دیه ندا ایدرمش . یعنی اقامهٔ صلاة وتعدیل صفوف ایله مشغول ایکن عجله نمازه باشلایوب ، یاخود عجله اوقویوب بن نمازه طورمادن آمین دییه‌جك یره قدر اوقوما دیمکدر . بر روایتده « لَا تَسْبِقْنِي بِآمِينَ = بندن اوّل آمین دیمه » دیمشدر . بلال رضی‌الله عنهك‌ده علیه‌الصلاة والسلام افندیمزه بویله بر نیازده بولوندیغی روایتی واردر . ینه بخارینك نافعدن تعلیقاً روایتنه نظراً مشارالیه ابن عمر رضی‌الله عنهمادن بحث ایدرکن : « كَانَ لَا يَدَعُهُ وَيَحُضُّهُمْ . وَسَمِعْتُ مِنْهُ فِي ذٰلِكَ خَيْرًا = ابن عمر رضی‌الله عنهما آمین دیمکی هیچ ترك ایتمزدی . هرکسی‌ده آمین دییکز دیه تشویق وترغیب ایدردی . آمین دیمك حقنده بن اوندن خیرلی خبر ایشیتمشمدر » دیمشدر . « خیرلی خبر » دیه ترجمه ایدیشم « خَيْرًا » . (بدل) « خَبَرًا » روایتی‌ده اولدیغی ایچوندر .

[*] قوس ایچنده‌کی زیاده بخارینك روایتنده موجود اولوب مؤلف ـ حدیث مرسل صورتنده اولدیغی ایچون ـ «تجرید»ه ادخال ایتمه‌مشدر. اوست طرفی کبی بوده ابن شهابدن مالك طریقیله مروی اولدیغی ایچون ابن شهابه قدر متصلدر . سنن نسائی‌ده زهری طریقیله ابوهریره‌دن مروی حدیث موصولده بومعنایی مؤیددر . (حدیث آتی‌به‌ده مراجعت .)

٤٣٦. وَعَنْهُ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اِذَا قَالَ

تأمینده جهر ایتمك بحثنه کلنجه امام شافعی قول قدیمنده متنده‌کی بوحدیثه تمسك ایده‌رك صلاة جهریه‌ده امام ایله مأمومه کوره جهراً تأمینك سنّیتنه قائل اولمشدر . احمد ابن حنبل ایله داود ظاهری‌یه کوره‌ده بویله‌در . علمادن برجماعت ایسه اخفاسنه طرفدارلردرکه بو، ابو حنیفه ایله فقهای کوفه‌نك ، قول جدیدنده شافعی‌نك، برروایته کوره مالکك قوللریدر. حنیفه‌نك دلیللری « اُدْعُوا رَبَّكُمْ تَضَرُّعاً وَخُفْيَةً = ربکزه اظهار ذل ایدوب کیزلیجه دعا ایدیکز » آیت کریمه‌سیدر . بونلر دیورلرکه (آمین) بر دعادر . دعانك یولی‌ده بوآیت کریمه‌نك حکمنجه خفی اولمقدر . رسول‌الله صلی‌الله علیه وسلمك ایلك صفلره طویوراجق قدر تأمینده جهر بویورماسی تعلیم ایچوندر . باخصوص ابراهیم نخعیدن مروی اولدیغنه کوره تعوّذ ، بسمله، سبحانك ، آمین و (ربنالك‌الحمد) ی امام اخفا ایدر دیمشدر. معهذا کرك امامك، کرك مأمومك جهر ایتمه‌سنی تأییدایدن برآز اولکی روایاتدن باشقه‌جه بخاری روایت آتیه‌یی‌ده تعلیقاً کتابنه درج ایتمشدر : عطاء بن ابی‌رباح دیمشدرکه آمین بر دعادر . ابن‌الزبیر ایله آردنده نماز قیلانلر اویله آمین دیرلردی‌که مسجد شریف سسلرندن چینلاردی. شارح عینی‌نك بیانه کوره‌ بنه عطاشویله‌دیمش: بن‌اویله زمانلری بیلیرم‌که‌اصحاب نبی علیه‌الصلاة والسلام‌دن ایکی یوز ذات بو مسجد شریفده نه زمان امام « غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ » دیسه اورتالغی چین چین چینلاتیرلردی .

« آمین » دیمکده مأمومك ملائکه‌یه موافقتی قولاً و زماناً موافقتدر . نیته‌کیم بونلردن صوکراکی حدیثك لفظندن‌ده بو ، صراحةً منفهم اولیور . بعضلری ملائکه‌نك آمین دیمه‌سی کبی عجُبدن ، ریا و سُمعه‌دن عاری وخالصاً لوجه‌الله اولماسی معناسنه‌در دیمشلردر . بونلرك توجیهنه کوره مغفرتی مقتضی اولان شی کمال اخلاص وخشوع ایله مأمومك وظیفهٔ تأمینی ، یعنی آمین وظیفه‌سنی کوزه‌تله‌یوب لازمی وجه ایله وتام محلنده ایقاع ایتمه‌سی اولمش اولیورکه ملائکه‌نك تأمین خصوصنده‌کی شانی‌ده بودر. امامك تأمیننه آمین دیه‌جك ملائکهٔ کرامك هانکیلری اولدیغنده‌ده اقوال عدیده واردر . برقوله کوره اعمالمزی قید وکتابته مأمور اولوب بعدالموت‌دخی قبرلرمزك باشندن آیریلمایان حَفَظه‌در. برقوله کوره (٣٣٢)نجی حدیثده بحثلری‌کچن « ملائکهٔ مُتَعَاقِبون »در. دیکرقوله کوره‌بوملائکه ایکیسندن‌ده‌اعمدرکه ابتدا حاضر اولانلر ، اونلردن صوکرا درجه درجه تا ملأ اعلایه وارنجه‌یه قدر دیکرلری آمین دیر . بونلره کوره « الملائکة » ده‌کی حرف تعریف استغراق ایچوندر . بیهقی ایله دارمی‌نك روایتلرنده‌کی : « وَوَافَقَ ذٰلِكَ قَوْلَ اَهْلِ السَّمَاءِ آمِينَ = بوده أهل سمانك

اَحَدُكُمْ آمِينَ وَقَالَتِ الْمَلَائِكَةُ فِي السَّمَاءِ آمِينَ فَوَافَقَتْ اِحْدَاهُمَا الْأُخْرٰى غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ .

ترجمه‌سی

ینه ابو هریره رضی‌الله عنه‌دن :

شویله دیمشدر : رسول‌الله صلی‌الله علیه وسلم بویوردی‌که سزلردن بری (فاتحه‌دن صوکرا) «آمین» دیسه[١] ، ملائکه‌ده‌سماده «آمین» دیسه‌لرده‌هر ایکیسی

آمین دیمه‌سنه موافق دوشرسه . . . » صراحتی‌ده بو اوچنجی قوله طرفدار اولانلره حق ویردیریر کبیدر .

لفظ حدیثك ظاهرندن فاتحه‌دن صوکرا یالکز « آمین » ایله اکتفا مسنون اولدیغی آکلاشیلیور. معهذا علیه‌الصلاة والسلام افندیمزك « وَلَا الضَّالِّينَ » دن صوکرا « رَبِّ اغْفِرْ لِي آمِينَ » بویوردقلری‌ده سند ضعیف ایله مرویدر . امام شافعی کتاب « الام » نده : « آمِينَ رَبَّ الْعَالَمِينَ دیسه ایی اولور » دیمشدر .

بعض‌روایاتده حدیثده‌کی مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ دن صوکرا‌برده: « وَمَا تَأَخَّرَ » زیاده‌سی واردرکه کچمش وکله‌جك کناهلری مغفوراولور دیمکدر. بوزیاده‌ثابت اولسون، اولماسون‌متن حدیثده‌کی لفظ‌عام جمیع‌ذنوبك مغفرت بویورولماسنه‌دلالت‌ایدرسه‌ده جمهوره کوره ـ حدیثدن خارج ادلهٔ مخصوصه‌دن طولایی ـ بولفظ عامیّ صغائره حمل ایتمك، هله حقوق عبادی استثنا ایله‌مك اقتضا ایدر . اکرچه وسعت رحمت الٰهیه‌یه نهایت یوقدر. لکن دیکر روایات سببیله حدیثی تخصیص وتقیید ایتمك احتیاطه اوفق اولور .

[١] بخاریده‌کی لفظ بویله مطلق اولارق وارد اولمشدر . بواطلاقه کوره نمازك ایستر داخلنده ، ایستر خارجنده، نمازده‌ده ایستر امام، ایستر مأموم اولسون بری فاتحه اوقورده « آمین » دیرسه بو فضیلته مظهر اولور . لکن مسلمك روایتنده : « اِذَا قَالَ اَحَدُكُمْ فِي الصَّلَاةِ آمِينَ » صورتنده مقید اوله‌رق وارد اولدیغنه باقوب بعضلری بخاریده‌کی مطلقی مسلمده‌کی مقیده حمل ایده‌رك یالکز نمازده‌کی تأمینی بوکلمه‌یه داخل عد ایتمشلرسه‌ده «مسند» احمدده ینه ابوهریره رضی‌الله‌عنه‌دن مروی حدیثده: «اِذَا اَمَّنَ الْقَارِئُ فَاَمِّنُوا = قاریٔ، یعنی فاتحه اوقویان کیمسه آمین دیدیمی سزده آمین دییکز » دینیلدیکنه باقیلیرسه مطلق

یکدیکره موافق دوشرسه او کیمسه‌نك کچمش کناهلری مغفور اولور [۱] .

٤٣٧ . عَنْ اَبِي بَكْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّهُ اَنْتَهٰى اِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ رَاكِعٌ. فَرَكَعَ قَبْلَ اَنْ يَصِلَ اِلَى الصَّفِّ [۲]. فَذَكَرَ ذٰلِكَ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ . فَقَالَ زَادَكَ اللّٰهُ حِرْصاً . وَلَا تَعُدْ [۳] .

ترجمه‌سی

(سند متصل ایله) روایت اولنمشدر که ابوبکره (نُفَيْع بن الحارث بن كَلَدَة) رضی الله عنه (بر دفعه قوشـه قوشـه) نبی اکرم صلی الله علیه وسلم(ك مسجد شریفنه) وارد ی . (علیه الصلاة والسلام افندیمز) رکوعده ایدی [٤]. اوده صفه (قدر) واصل او(لوب ایچنه کیر)مه‌دن (همان اولدیغی یرده) رکوعه واریویردی. (صوکرا) بو کیفیتی نبی اکرم صلی الله علیه وسلمه خبر ویردی [٥]. اوده : « الله

اطلاق اوزره اجرا ایتمك اولی اولدیغی آکلاشیلیر . هر حالده « قاریٔ » لفظنك نمازده فاتحه اوقویان امام معناسنه کلمه‌سی بعیددر .

[۱] بعض روایاتنده « وَمَا تَأَخَّرَ » زیاده‌سی‌ده وارسه‌ده بو روایت شاذدر . دیکر راویلری یالکز کچمش کناهلردن بحث ایتمشلر . کله‌جك کناهلرك‌ده مغفور اولماسی روایتی ضعیفدر .

[۲] بر نسخه‌یه کوره حرف جرسز اولارق «اَنْ يَصِلَ الصَّفَّ .»

[۳] برقول ضعیفه کوره « لَا تُعِدْ .» لکن جمیع روایاتده متنده اولدیغی کبی « لَا تَعُدْ » درکه بحثه تعلق ایدن احکامده روایتك بو صورتنه تفرع ایدر .

[٤] بو حدیث شریف نسائی وسنن ابوداوده دخی واردر . طحاوینك روایتنده ابوبکره رضی الله عنهك کندی کلامی اولمق اوزره : وَقَدْ حَفَزَنِي النَّفَسُ فَرَكَعْتُ دُونَ الصَّفِّ = صولوق صولوغه کلدم. و صفك کریسنده رکوعه واردم» زیاده‌سی واردر .

[٥] ابوداودك روایتنه نظراً علیه الصلاة والسلام افندیمز حضرتلری نمازدن چیقدقدن صوکرا: « اَيُّكُمُ الَّذِي رَكَعَ دُونَ الصَّفِّ ثُمَّ مَشٰى اِلَى الصَّفِّ ؟ = صفك کریسنده رکوعه واروب‌ده صوکرا صفه کیرمك ایچون یوروین هانکیکزدر ؟ » سؤالی اوزرینه ابوبکره

حرصکی آرتیرسون [۱] . لکن بردها (بونی) یاپما » [۲] بویوردی .

« بنم » دیه اورتایه چیقمش . اوندن صوکراده کندیسنه « زَادَكَ ... » دینیلمشدر . طبرانینك‌ده روایتی بوکا یاقیندر .

[۱] بورداه‌کی حرص ، شبهه‌سز مذموم اولان حرص دکلدر . « الله سنك خیره اولان حرصکی ، ادراك جماعته اولان حرصکی آرتیرسون » دیمکدر .

[۲] بر دها یاپیلماسندن نهی بویورولان شی حقنده‌کی اقوال مختلفدر . امام شافعینك تفسیرینه کوره صفك کریسنده بر دها یالکزجه رکوعه وارما دیمکدر . بعضلری نمازه قوشه قوشه ، نفس نفسه کله‌جك وجه ایله کیرمه ؛ دیکر بعضلری‌ده جماعته یتیشمك ایچون بر دها بو قدر کج طاورانما معناسنی ویرمشلردر . طحاوی‌یه کوره ایسه نهیك معناسنده ایکی احتمال واردر: ۱ — صف ایچنده طورمقسزین صف خارجنده بر دها رکوع ایتمه‌یه‌سك . نیته‌کیم ابوهریره‌دن مروی حدیث مرفوعده : « اِذَا اَتٰى اَحَدُكُمُ الصَّلَاةَ فَلَا يَرْكَعْ دُونَ الصَّفِّ حَتّٰى يَأْخُذَ مَكَانَهُ مِنَ الصَّفِّ = بریکز نمازه واردیغنده صف ایچنده‌کی یرینی بولمادن صفك کریسنده رکوعه وارماسون » بویورولمشدر . ۲ — بر دها نفس نفسه کله‌جك وجه ایله صفه طوغرو قوشمایه‌سك . نیته‌کیم ابوهریره‌نك دیکر حدیث مرفوعنده : « اِذَا اُقِيمَتِ الصَّلَاةُ فَلَا تَأْتُوهَا وَاَنْتُمْ تَسْعَوْنَ. وَأْتُوهَا وَاَنْتُمْ تَمْشُونَ عَلَيْكُمُ السَّكِينَةُ. فَمَا اَدْرَكْتُمْ فَصَلُّوا . وَمَا فَاتَكُمْ فَاَتِمُّوا = نماز اقامه ایدیلدیکنده نماز قیلینان یره قوشه قوشه کلمه‌یکزده اوزرکزده سکینت ووقار اولارق ، آهسته آهسته یورویه‌رك کلیکز. یتیشدیره‌بیلدیککز قدرینی امام ایله برلکده قیلکز . قاچیردیغکزی‌ده کندی کندیکزه اتمام ایدیکز » بویورولمشدرکه (۳۷٤) نجی ابوقتاده رضی الله عنه حدیثی‌ده بوماآلده‌در . بعضلری‌ده بر آز اول ذکر ایتدیکمز روایتده‌کی « اَيُّكُمُ الَّذِي رَكَعَ دُونَ الصَّفِّ ثُمَّ مَشٰى اِلَى الصَّفِّ ؟ » سؤال نبویسی قرینه‌سیله نهی بویورولان شیئك صف خارجنده رکوعه واردقدن صوکرا رکوع حالنده - عمل قلیل صاییلوب نمازی افساد ایتمه‌ین - برایکی خطوه ایله صفه کیرمك کیفیتی اولدیغنه قائل اولمشلردر .

« وَلَا تَعُدْ » نهی نبویسی بو صاییلان شیلرك هانکیسنه تعلق ایدرسه ایتسون. ابوبکره رضی الله عنهه اعادهٔ صلاة امری واقع اولمامشدر . جمهوره کوره بو فعللر مفسد صلات اولمایوب اجتناب ایدیله‌جك مکروهاتدندر . باخصوص ابن مسعود ، زید بن ثابت ، عبدالله بن الزبیر ، ابوامامة رضی الله عنهم ایله عروة بن الزبیر ، سعید بن جُبَیْر ، ابو سَلَمه ، عطاء ، مجاهد ، حسن بصری کبی صحابه وتابعینك بونی یاپمقده بأس کورمه‌دکلری حقنده روایتلر واردر . امام مالکك‌ده مذهبنه کوره صفه یاقین اولمق شرطیله بونی یاپمقده بأس یوقدر. مأموم فَذّك ، یعنی صف کریسنده تك باشنه اقتدا ایله نماز قیلان کیمسه‌نك صلاتی

٤٣٨ . عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّهُ صَلّٰى مَعَ عَلِيٍّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ بِالْبَصْرَةِ . فَقَالَ ذَكَّرَنَا هٰذَا الرَّجُلُ صَلَاةً كُنَّا نُصَلِّيهَا مَعَ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ . فَذَكَرَ اَنَّهُ كَانَ يُكَبِّرُ كُلَّمَا رَفَعَ وَكُلَّمَا وَضَعَ .

ترجمه‌سی

(سند متصل ایله) مرویدرکه[1] (وقعهٔ جملدن صوکرا بر دفعه) ، عِمران بن حُصین (خزاعی) رضی الله عنه بصره‌ده علی (بن ابی طالب) رضی الله عنهك آرده‌نده

بحثنه کلنجه ابوبکره رضی الله عنهك صف کریسنده فذ اولارق داخل صلات اولماسی نمازینی افساد ایتمه‌دیکنه قیاساً بو نماز صحیحدر . ثوری ، عبدالله بن المبارك ، حسن بصری، اوزاعی، ابوحنیفه ، شافعی ، مالك ، ابویوسف ، محمد وجمهور فقها بو صحتی قبول ایدرلرسه‌ده مصلّی‌یی «لَاصَلَاةَ لِفَرْدٍ خَلْفَ الصَّفِّ = صف آرده‌نده‌کی منفرد کیمسه ایچون نماز یوقدر» نهی نبویسنه بناءً آثم عدایدرلر. وابصة بن معبَد اشجعی رضی الله عنهك روایت ایتدیکنه کوره رسول الله صلی الله علیه وسلم برکون نمازدن سلام ویردکدن صوکرا برینك صف خارجنده تك باشنه نماز قیلدیغنی کوروب باشنده طورمش وآدمجغز نمازینی بیتیردکدن صوکرا اعادهٔ صلاتی فرمان و: «لَاصَلَاةَ لِفَرْدٍ ... » بویورمشلردر . کراهته قائل اولان جمهوره قارشی وابصه حدیثندن طولایی تحریمنه قائل اولانلرده واردرکه ازجمله احمد ابن حنبل ، اسحق بن راهویه ، شافعیه‌دن ابن خزیمه بوجمله‌دندرلر . جمهورك بونلره قارشی «لَاصَلَاةَ ...»دن مقصد،صلاة کامله‌در.زیرا امام آرده‌نده نمازقیلنیرکن صفلرك صیق اولماسی وصف آرالقلرینك طولدورولماسی سنتدر دیرلر . نیته‌کیم بیهقی‌نك مغیره طریقندن مرفوعاً روایتنده صف آرده‌نده منفرد قالان مأموم حقنده: «صَلَاتُهُ تَامَّةٌ» بویورولدیغی ده منقولدر. بوتقریردن منفهم اولیورکه حدیثده «زَادَكَ اللّٰهُ حِرْصاً» کلام تصویبکارانه‌سی ایله مابعدنده‌کی «وَلَا تَعُدْ» نهی حالیسی بیننده منافات یوقدر . چونکه هر بری باشقه جهته محمولدر .

[1] بخاری بوحدیثی دیکر طریقدن بر آز دها تفصیللی اولارق‌ده روایت ایدیور . اوروایتده عبدالله بن مطرِّف، عمران بن حصین رضی الله عنه ایله برلکده علی بن ابی طالب رضی الله عنهك آرقاسنده نمازقیلدیغنی؛ امیرالمؤمنین حضرتلرینك سجده‌یه واریرکن ، سجده‌دن قالقارکن ، ایکنجی رکعتدن قیام ایدرکن هپ «الله اکبر» دیدیکنی خبر ویردکدن صوکرا نمازدن چیقدقلرنده عمران بن حصین رضی الله عنه ، الندن طوتوب کندیسنه : «قَدْ ذَكَّرَنِي هٰذَا صَلَاةَ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ = بوذات، محمد صلی الله تعالی علیه

نماز قیلمش . (نمازدن صوکرا راوی مُطَرِّف بن عبدالله‌ه :) «والله بوذات نبی اکرم صلی الله علیه وسلم ایله برلکده قیلدیغمز (او کوزه‌ل) نماز (لر) ی بزه خاطرلاتدی » دییوب [1] (نمازی تعریف ایدرکن) رسول‌الله صلی الله علیه

وسلم افندیمزك نمازقیلدیریشنی بکا خاطرلاتدی» یاخود: «لَقَدْ صَلّٰى بِنَا صَلَاةَ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ = والله بزه محمد صلی الله تعالی علیه وسلمك قیلدیردیغی نمازی قیلدیردی» دیدیکنی روایت ایتمشدر. دیکر برروایتده‌ده: «مَا صَلَّيْتُ مُنْذُ حِينٍ اَوْ مُنْذُ كَذَا وَكَذَا اَشْبَهَ بِصَلَاةِ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ هٰذِهِ الصَّلَاةِ = چوقدن بری ، یاخود فلان وقتدن بری بونك قدر رسول الله صلی الله علیه وسلمك نمازینه بکزر بر نماز قیلمش دکلم» دیمشدر. مسند احمد ابن حنبل ایله طحاوینك ابوموسی الاشعری رضی الله عنهدن روایتلرینه نظراً مشارالیه ابوموسی: «ذَكَّرَنَا عَلِيٌّ صَلَاةً كُنَّا نُصَلِّيهَا مَعَ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ . اِمَّا نَسِينَاهَا وَاِمَّا تَرَكْنَاهَا عَمْداً = علی رضی الله عنه بزه رسول الله صلی الله علیه وسلم ایله برلکده قیلدیغمز نمازلری خاطرلاتدی‌که کیممز اونلری اونوتمش ، کیممزده عمداً ترك ایتمشدر » دییور . بخارینك صوکراکی روایتنده رکوعدن بحث یوقدر . متنده‌کی روایتده ایسه هرقالقوب هراینیشده «الله اکبر» دینیلدیکنی دها عمومی بر صورتده روایت ایدیور . تجرید صاحبنك متنده‌کی روایتی اختصار ایتمه‌سی‌ده بوندن طولایی اولسه کرکدر .

[1] بونجه صحابهٔ کرام هنوز حیاتده ایکن انتقال تکبیراتی اونودولاجق درجه‌ده متروکمی ایدی‌که عمران ایله ابوموسی رضی الله عنهما امیرالمؤمنین علی رضی الله عنهك نماز قیلدیرماسی ایله بونی درخاطر ایدیورلر؟ بوسؤالك احمد ابن حنبل روایتنده جوابی ویریلمشدر. ینه مطرِّف شویله دییور : عِمران بن حُصَینه «یا ابا نُجَید ، الك اول تکبیری ترك ایدن کیمدر؟ » دیه صوردق . « یاشلاندقدن وسسی قیصیلدقدن صوکرا عثمان بن عفان » دیدی. دیمك‌که امیرالمؤمنین عثمان رضی الله عنه لمعذرةٍ جهراً تکبیر آلمایی ترك بویورمش . لکن صوکرالری بو ، امویه بیننده سنت کبی تلقی ایدیلمشدر . طبرانینك ابوهریره‌دن روایتنه کوره تکبیری ایلك ترك ایدن معاویه‌در . ابو عُبَید روایتنده ایسه ایلك ترك ایدن زیاددر. هرحالده زیاد معاویه ، معاویه‌ده عثمان ترك ایتمشدر دیه ترك ایتمشلر کبی کورونیورکه بعض علما اونلرك ترکنی -عثمان رضی الله عنهك ترکی کبی- ترك جهره حمل ایتمشلردر، مع‌هذا سلفده عمر بن عبدالعزیز ، محمد بن سیرین ، قاسم بن محمد ، سالم بن عبدالله ، سعید بن جبیر ، قتاده کبی بر طاقیم ذواتك‌ده بوترکی اختیار ایتدکلری سویله‌نیور ، عمر رضی الله عنهك‌ده

وسلمك هر قالقوب هر اگیلدجه « الله اکبر » دیدیکنی ذکر ایتمشدر [١] .

بردفعه تکبیر آلمادیغی روایتی وارسه‌ده بوترکی بیان جوازایچون اختیار ایتدیکی آکلاشیلیور. هرحالده اودورلرده ائمه‌نك انتقالات تکبیرلرینی ترك ایدیشلرینه خلقك نه‌قدر آلیشیق اولدقلری بخارینك عکرمه‌دن مروی شوحدیث موصولندن آکلاشیلیر : عکرمه دییورکه مکه‌ده بر اختیار آدمك آردنده نماز قیلدم . یکرمی ایکی کره تکبیر آلدی . ابن عباس رضی‌الله عنهمایه: «بوحریف احمقدر» دیدم. اوایسه : « آناڭ آغلاسون. بو ، ابوالقاسم محمد صلی‌الله علیه وسلمك سنتیدر دیدی . اه» فی‌الحقیقه دورت رکعتلی بر نمازده احرام تکبیریله برابر تکبیراتك عددی یکرمی ایکیدر . طحاوینك روایتنه نظراً بواختیار امام ابوهریره رضی‌الله عنه ایمش .

[١] هرقالقوب هراگیلیشدن یالکز رکوعدن قالقیش مستثنادرکه اوراسی بالاجماع تحمید یریدر . بناءً علیه متنده‌کی « کلَّما » لفظ عامّی مخصّص اولمش اولور . بخارینك ابوسَلَمه‌دن موصولاً روایتنه نظراً ابو هریره رضی‌الله عنه‌ده کندیلرینه نماز قیلدیریرمش‌ده هراگیلوب قالقدقجه تکبیر آلیرمش . نمازدن سلام ویردکدن صوکراده : « شبهه‌سزکه ایچکزده نمازی رسول‌الله صلی‌الله علیه وسلمك نمازینه اڭ چوق بکزه‌ین بنم » دیرمش . نمازدن صوکرا ابوهریره رضی‌الله عنهك بونی سویله‌مه‌سی تفاخر ایچون دکل ، اولکی حاشیه‌ده ذکر ایدیلن عکرمه روایتندن‌ده آکلاشیلمش اولدیغی اوزره منسی درجه‌سنی بولمش اولان انتقالات تکبیرلرینی آلمقله سنت سنیه‌یه رعایت ایتمش اولدیغنی بیان ایچوندی .

هرخفض ورفعده‌کی انتقال اثناسنده تکبیر آلمق مشروعدر. بوکا عطاء بن ابی رباح ، حسن بصری ، محمدبن‌سیرین ، ابراهیم‌نخعی ، ثوری ، اوزاعی ، ابوحنیفه ، مالك ، شافعی ، احمد ابن حنبل ایله بوائمه‌نك اصحابی هپ قائل اولدقلری کبی ابن مسعود ایله ابوهریره ، جابر بن‌عبدالله ، قیس بن عباده رضی‌الله عنهم کبی برچوق صحابه‌دن‌ده مشروعیتی منقولدر . حاصلی بو ، جمهورقولیدر . والیوم عمل بونك اوزرینه‌در. (٤٥٥ نجی ابو سعید خدری حدیثنه‌ده مراجعت) .

انتقالات تکبیرلری واجب ، یاخود سنت اولدیغنده اختلاف ایدیلمشدر. ابوبکرالصدیق ایله عمرالفاروق، جابر ، قیس‌بن‌عباده رضی‌الله‌عنهم ایله شعبی ، اوزاعی ، سعیدبن عبدالعزیز، مالك ، شافعی ، ابوحنیفه هپ‌احرام تکبیرندن‌صوکراکی انتقالات تکبیرلرینك سنت اولدیغنه قائللردر . بوقول عثمان ذی‌النورین ، علی‌بن‌ابی‌طالب ، ابن مسعود ، ابن عمر ، ابوهریره ، عبدالله بن‌الزبیر رضی‌الله عنهم ایله مکحول ، ابراهیم نخعی وابو ثوردن‌ده منقولدر . آنجق مالکیه‌دن بعضیلرینه‌کوره تکبیر نمازده مقصود بالذات اولان اذکاردن اولدیغی ایچون اوچ تکبیری ترك ایدنه سجدهٔ سهو لازم‌کلیر . ظاهریه ایله احمد ابن حنبل ایسه تکبیراتك کافه‌سی واجبدر دیرلر . احمد ابن حنبله کوره جمیع تکبیرات واجب اولمقله برابر رکوع ، یاخود سجود ایدنجه‌یه‌قدر تکبیری عمداً ، یاخود سهواً ترك ایده‌جك اولورسه محلی فوت ایدیلدیکنه بناءً آرتق تکبیرلری اعاده ایتمز. سجدهٔ سهوده لازم کلمز. ظاهریه‌دن ابن حزم (محلّی) سنده

٤٣٩ . عَنْ اَبِی هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ اِذَا قَامَ لِلصَّلَاةِ یُكَبِّرُ حِینَ یَقُومُ . ثُمَّ یُكَبِّرُ حِینَ یَرْكَعُ . ثُمَّ یَقُولُ سَمِعَ اللّٰهُ لِمَنْ حَمِدَهُ حِینَ یَرْفَعُ صُلْبَهُ مِنَ الرُّكُوعِ [١]. ثُمَّ یَقُولُ وَهُوَ قَائِمٌ رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ . ثُمَّ یُكَبِّرُ حِینَ یَهْوِی . ثُمَّ یُكَبِّرُ حِینَ یَرْفَعُ رَأْسَهُ . ثُمَّ یُكَبِّرُ حِینَ یَسْجُدُ . ثُمَّ یُكَبِّرُ حِینَ یَرْفَعُ رَأْسَهُ . یَفْعَلُ ذٰلِكَ فِی الصَّلَاةِ كُلِّهَا حَتّٰی یَقْضِیَهَا . وَیُكَبِّرُ حِینَ یَقُومُ مِنَ الثِّنْتَیْنِ بَعْدَ الْجُلُوسِ .

ترجمه‌سی

ابو هریره رضی‌الله عنهدن :

شویله دیمشدر : رسول‌الله صلی‌الله علیه وسلم نمازه قالقدیغنده آیاقده ایکن

شویله دییور : « رکوع‌ایچون تکبیر فرضدر. رکوعده (سبحان‌ربی‌العظیم) دیمك فرضدر. رکوعدن صوکرا قادر اولانه کوره قائماً اعتدال کسب ایدنجه‌یه قدر قیام فرضدر . بو قیام اثناسنده (سمع‌الله لمن حمده) دیمك فرضدر . اکر مأموم ایسه اوندن صوکرا (ربنا لك‌الحمد) دیمك فرضدر . (ربنا لك‌الحمد) دیمك امام ، یاخود منفرد حقنده فرض‌دکلدر . لکن سویلرسه فنا اولماز . سنتدر . نمازك هرسجده‌سی ایچون تکبیر آلمق فرضدر . هرسجده‌ده (سبحان ربی‌الاعلی) دیمك‌فرضدر. جبهه‌سنی ، أللرینی ، بورونتی ، دیزلرینی ، آیاقلرینك اوجلرینی مباح‌اولمق شرطیله اوزرنده طوردیغی یرك اوستنه قویمق هپ فرضدر . ایکی سجده آراسنده اوطورمق فرضدر . جلسه‌ده طمانینت فرضدر . جلسه‌یه قالقارکن تکبیر فرضدر . بوصایدقلرمك هیچ برینی عمداً ترك ایدنك نمازی تمام دکلدر . شاید ناسیاً ترك ایدرسه ترك ایتدیکندن اعتباراً اولان ارکانی الغا ایله یکی‌باشدن اجرا ایدر . صوکرا سهو ایچون سجده ایدر . اکر بونلری جهلندن ، یاخود بر عذر مانعه‌دن طولایی ترك ایده‌جك اولورسه ساقط اولورلر . ونماز تمامدر . اه » . بو، افراطدر. بعضلرینه کوره ایسه انتقالات تکبیرلری نه سنت ، نه فرضدر . سعیدبن‌جبیر : « تکبیر ، نمازی تزیین‌ایچون انسانك یاپدیغی شیدر » دییور . بوده تفریطدر . اڭ طوغروسی افتتاح تکبیرندن ماعداسنی سنت اعتقاد ایتمکدر .

نمازده انتقالات تکبیرلرینك حکمت مشروعیتی شرح مهذب‌ده شویله ایضاح ایدیلیور : مکلف نمازك أولنده تکبیره مقارن اولان نیت‌ایله مأموردر . باقیلسه بو نیتی نمازك آخرینه قدر استصحاب ایتمك ، یعنی نماز ختامه ایرنجه‌یه‌قدر هرجزئنده نیت دوام‌ایله‌مك اقتضا ایدر. ایشته بوندن طولایی مکلف اثنای صلاتده ـ نیتك شعاری ، یعنی‌پارولاسی ، علامتی اولان ـ تکبیرلرله تجدید عهد ایتمه‌یه مأمور ایدیلمشدر .

[١] بر روایتده « مِنَ الرَّكْعَةِ » .

(احرام) تکبیر(نی) آلیردی . صوکرا رکوعه واریرکن تکبیر آلیردی [١] . صوکرا رکوعدن بلنی طوغرولتدیغنده « سَمِعَ اللّٰهُ لِمَنْ حَمِدَهُ »، صوکرا آیاقده ایکن « رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ » دیردی [٢] . «صوکرا (سجده‌یه) اینرکن تکبیر آلیر؛ صوکرا

[١] بو تکبیری رکوعه انتقاله باشلارکن باشلایوب رکوعه وارنجه‌یه قدر اوزاتمق سنتدر. قیامدن وجلسه‌دن سجوده ، سجوددن جلسه‌یه وقیامه ، قعده‌دن قیامه انتقال ایدرکن‌ده بویله‌در . سجده‌یه واریرکن شافعیه‌یه کوره سنت اولان دیزلرینی اللرندن اول یره دایامقدر. مالکیه‌یه کوره ایسه امر برعکسدر. هرایکی طرفک‌ده فعل وقول رسول علیه الصلاة والسلامدن دلیللری واردر .

[٢] بخارینک هم واو ایله « وَلَكَ »، هم واوسز اولارق یالکز « لَكَ » اولمق اوزره بوراده ایکی روایتی واردر . ینه صحیح اولان بعض روایاتده‌ده « رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ » دیه وارد اولمشدر . هرهانکیسی اولسه سنتدر . اصمعی بوراده‌کی واو ایچون ایکی وجه بیان ایدیور . بری زائد اولماسیدر . بونک کلام عربده نظیری واردر . « بِعْنِی هذا = شونی بکا صات » دیه‌نه قارشی بایع : « نَعَمْ وَهُوَلَكَ بِدِرْهَمٍ = بکی، بردرهم ویریرسه‌ڭ سنڭدر» دیر . ایشته بوراده‌کی واوك باشقه لسانه ترجمه ایدرکن مقابلنی آرامایه لزوم یوقدر ، زائددر. دیکر وجه عاطفه اولماسیدر. « رَبَّنَا حَمِدْنَاكَ وَلَكَ الْحَمْدُ = ای ربمز ، سکا حمد ایتدك . حمد ایسه سکا مخصوصدر » ، یاخود « اِسْتَجِبْ . وَلَكَ الْحَمْدُ = ایتدیکمز حمدی قبول بویور . ذاتا حمدده سکا مخصوصدر » تقدیرنده اولمش اولور . واوك حالیه اولمق احتمالی‌ده واردر . بناءً علیه واوك اثباتی تقدیرنده جمله هم دعایی ، هم خبری متضمن اولور . بوندن طولایی‌ده بعض علما واوك اثباتنی اسقاطه مرجح کوریورلر .

بو حدیث شریف امام تسمیع وتحمیدی جمع ایدر دیینلره حجتدر . جمهورك و باخصوص شافعی‌نك قولی بودر . ابویوسف ایله محمده کوره امام (ربنا لك الحمد) ی ایچندن سویلر . سفیان ثوری ایله اوزاعینك وبرروایته نظراً احمد ابن حنبلك‌ده مذهبلری بودر. ابوحنیفه‌یه، مالکه ، دیکر روایتده احمد ابن حنبله کوره ایسه امام بونی دیمز . ابوهریره‌دن‌ده ، ابن مسعوددن‌ده ، شعبی‌دن‌ده بویله بر قول نقل ایدیلمشدر. بو طاقیمك حجتلری انس ایله ابوهریره رضی الله عنهمانك بخاری ایله مسلمده مکرراً مروی : « اِذَا قَالَ الْاِمَامُ سَمِعَ اللّٰهُ لِمَنْ حَمِدَهُ فَقُولُوا رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ » حدیث مرفوعیدر. ابوهریره رضی الله عنهك دیمك که هرایکی طائفه‌یه حجت اولاجق روایتی وار ایمش . امامك یالکز تسمیع ایله مشغول اولمق لازم کلدیکنی ادعا ایدنلر بوراده‌کی ابوهریره حدیثنی نبی اکرم صلی الله علیه وسلمك منفرداً قیلدقلری نوافله عائد تلقی ایده‌رك ایکی روایت صحیحه بیننی جمع ایدیورلر . (٤٤٤ نجی حدیثه‌ده مراجعت.)

سجده‌دن باشنی قالدیریرکن تکبیر آلیر ؛ صوکرا (ایکنجی) سجده‌یه واریرکن تکبیر آلیر ؛ صوکرا (برداها) باشنی قالدیریرکن تکبیر آلیر ؛ صوکرا تمام ایدنجه‌یه قدر بوتون نمازده بویله یاپاردی . ایکنجی رکعتی بیتیروب اوطوردقدن صوکرا آیاغه قالقارکن‌ده تکبیر آلیردی » [١] .

٤٤٠ . عَنْ سَعْدِ بْنِ اَبِي وَقَّاصٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّهُ صَلَّى اِلَى جَنْبِهِ اِبْنُهُ مُصْعَبُ . قَالَ فَطَبَّقْتُ بَيْنَ كَفَّيَّ . ثُمَّ وَضَعْتُهُمَا بَيْنَ فَخِذَيَّ . فَنَهَانِي اَبِي . وَقَالَ كُنَّا نَفْعَلُهُ . فَنُهِينَا عَنْهُ وَاُمِرْنَا اَنْ نَضَعَ اَيْدِيَنَا عَلَى الرُّكَبِ .

ترجمه‌سی

(سند متصل ایله) سعد بن ابی وقاص رضی الله عنهدن مرویدر که (بردفعه) اوغلی (ابوزرارة) مُصْعَب (بن سعد)، یاننده نماز قیلمش [٢] . (مُصْعَب) دیرکه (رکوع اثناسنده) ایکی آووجمی تطبیق ایتدکدن صوکرا (اللرمی) ایکی اویلوغمك آراسنه قویدم [٣] . بابام بنی (بوندن) نهی ایدوب : « بز بونی (واقعا) اوللری

[١] « » ایچنده‌کی عباره‌نك مربیسی تجریدده یوقدر. بخاریده اولدیغی ایچون متنه‌ده، ترجمه‌یه‌ده علاوه ایتدم .

[٢] بخاریده‌کی روایتك سیاق طرز آتیده‌در : مُصْعَب بن سعد دیمشدرکه (بردفعه) بابامك یاننده نماز قیلدم . (رکوع اثناسنده) ایکی آووجمی . . الخ . ترجمه اثناسنده بالضروره مؤلفك « تجرید » ده‌کی عباره‌سنه باغلانمق اقتضا ایتدی . دارمی‌نك روایتنده‌ده مصعبك شو زیاده‌سی واردر : « عبدالله بن مسعودك اوغوللری رکوعه واردقلری زمان اللرینی اویلوقلرینك آراسنه صوقارلردی . بابامك یاننده بن‌ده بویله یاپنجه بابام المه ووردی. » دیمك اولیورکه مصعب بن سعد تطبیقی عبدالله بن مسعود رضی الله عنهك اولادندن کورمش، اونلرده بابالرندن اوکرنمشلر .

[٣] « تطبیق » تعریفه کوره اثنای رکوعده ایکی آووجنی بری برینه یاپیشدیروب مجموعلرینی ایکی دیزك آراسنه کتیرمکدر. شارح عینی: « اثنای رکوع وتشهدده » دیورسه‌ده نقل ایدیلن آثارده بحث هپ رکوعدندر . تشهد قیدینی نه‌یه استناداً علاوه ایتدیکنه مطلع اولامادم . تطبیقك مقابلی « تفریج » درکه دیزلرینی آووجلری ایچنه آلوب پارماقلرینی داغنیق اولارق قبله‌یه قارشی باجاقلری اوزرینه صارقیتمقدر . الیوم بوتون مذاهب اربابنجه معمول به اولان وضع مسنون ایشته بودر .

یاپاردق . (لکن صوکرا بوندن) نهی اولوندق . واللرمزی دیزلرمزك اوزرینه قویمقله امر اولوندق » دیدی [١] .

[١] نهی ایدن شبهه‌سز رسول‌الله صلی الله علیه وسلم اولمشدر. بوکبی مقاملرده صحابینك « نهی اولوندق ، بزه امر اولوندی » دیمه‌سی « رسول‌الله صلی الله علیه وسلم امر ایتدی، نهی ایتدی » قبیلندن حدیث مرفوع قوتنده اولدیغنه اکثر علما قائلدرلر . بوحدیث‌شریف تطبیقك بدایت امرده مشروع ایکن بالآخره نسخ بویورولمش اولدیغنه دلیلدر . نیته‌کیم ترمذی : « تطبیق ، اهل علم بیننده منسوخ صاییلیر . بوبابده آرالرنده خلاف یوقدر . یالکز ابن مسعود ایله اصحابندن بعضلری طرفندن بونك یاپیلدیغی مرویدر » دییور. مسلمده سند متصل ایله ابراهیم نخعیدن مرویدرکه علقمه بن قیس ایله اسود بن یزید بر دفعه‌عبدالله بن مسعودك یانه کیتمشلر . نماز قیلارکن رکوعده اللرینی دیزلرینك اوستنه قوینجه مشارالیه اللرینه وورمش . صوکرا ایکی آووجنی بری برینه یاپیشدیروب اویلوقلرینك آراسنه‌صوقمش ونمازدن صوکرا : « رسول‌الله صلی الله علیه وسلم ایشته بویله یاپدی » دیمش . ابن‌مسعود رضی‌الله عنهك بویله یاپماسنی بعضلری نسخ کندیسنه بالغ اولمادیغنه حمل ایتمشلرسه‌ده اونك کبی قدیم‌الاسلام بر ذاتك بوندن خبردار اولماماسی بر آز مستبعد کورونیور . همان‌همان بدایت بعثتده ایمان ایدوب صاحب نعلین رسول علیه‌الصلاة والسلام اولمق طولاییسیله دائما حضور نبویده طوروب اورادن آیریلمایان بر ذاتك بوندن خبر آلاماماسی غریبجه‌در . مع‌هذا ابن‌عمر رضی‌الله‌عنهمانك : « تطبیقی نبی‌اکرم صلی الله علیه وسلم یالکز بر کره یاپمشدر » دیدیکنی اسناد قوی ایله ابن‌المنذر روایت ایتمکده‌در . ابن خزیمه‌ده علقمه‌دن عبدالله بن‌مسعودك: « رسول‌الله صلی الله علیه وسلم بزه نمازی اوکرتدی . رکوعه وارمق ایستدیکی وقت‌اللرینی تطبیق ایدوب دیزلری آراسنه قویدی‌ده اویله‌جه رکوعه واردی » دیدیکنی سعد بن ابی وقاص رضی‌الله عنه ایشیدنجه : « قارداشمك بودیدیکی طوغرودر . بز بونی‌ده وقتیله‌یاپاردق. لکن صوکرا بونکله ، یعنی دیزلرمزی طوتمقله امر اولوندق » دیمش اولدیغنی « صحیح »نده روایت ایدیور . عبدالرزاق ایله بیهقی‌نك‌ده علقمه ایله اسوددن روایتلرینه نظراً عبدالله بن مسعود ایله برابر نماز قیلمشلر . او، تطبیق یاپمش. صوکرا عمر رضی‌الله عنهك یاننده‌بولونمشلر. بوسفر بونلر تطبیق یاپمشلر. سلامدن صوکرا عمر رضی‌الله عنه : « بو، وقتیله یاپدیغمز برشی ایدی . صوکرادن ترك اولوندی . دیزلری طوتمق سنت جمله‌سندندر » دیمش .

ابن خزیمه تطبیق غیرجائز کورنلردندر. حال‌بوکه نهیك کراهت تنزیهیه‌یه محمول‌اولماسی‌ده ممکندر . چونکه عمر ایله سعد رضی‌الله عنهما تطبیقدن نهی ایتدکلری حالده اعادهٔ صلاتی امرده ایتمه‌مشلردر . ابن ابی شیبه‌نك اسناد حسن ایله علی رضی‌الله عنهدن شوروایتی‌ده بونی مؤیددر : « رکوعه واردیغکده ایستر شویله یاپار ، یعنی اللرکی دیزلرکك اوستنه قورسك ، ایستر تطبیق ایدرسك . » هرحالده تطبیق - ترکی اولی اولمقله برابر - حرام دکلدر .

تفریجك ، یعنی اللری دیز قاپاقلری اوستنه قویمانك تطبیقه‌ترجیحنده‌کی حکمتی ام‌المؤمنین عایشه رضی‌الله عنها ایضاح ایدیور . تطبیق یهودك افعالندن اولدیغی ایچون نبی‌اکرم صلی‌الله

٤٤١ . عَنِ الْبَرَاءِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ كَانَ رُكُوعُ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَسُجُودُهُ وَبَيْنَ السَّجْدَتَيْنِ وَإِذَا رَفَعَ [١] مِنَ الرُّكُوعِ مَا خَلَا الْقِيَامَ وَالْقُعُودَ قَرِيباً [٢] مِنَ السَّوَاءِ .

ترجمه‌سی

براء (بن عازب انصاری) رضی‌الله عنهمادن :

شویله دیمشدر : رسول‌الله صلی الله علیه وسلمك - (قراءت ایچون اولان) قیام ایله قعده مستثنی اولمق اوزره - رکوعی ، سجودی ، ایکی سجده آراسنده‌کی جلوسی ، رکوعدن باش قالدیروب طورماسی بری برینه تقریباً مساوی ایدی [٢] .

علیه وسلم اوندن نهی بویورمشلردر . حقنده وحی نازل اولمایان خصوصلرده اهل کتابه موافقت ایتمك نبی‌اکرم صلی الله علیه وسلمك خوشنه کیدردی . صوکرالری اونلره مخالفت ایتمك کندیسنه امر اولوندی .

[١] بر روایتده « إِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ . »

[٢] مسلمك روایتنه نظراً براء بن عازب رضی‌الله عنهما : « رَمَقْتُ الصَّلَاةَ مَعَ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ = محمد صلی‌الله علیه وسلم ایله برلکده قیلینان نمازی کوزله‌یوب دقت ایتدم » مقدمه‌سیله باشلایوب « قیامنی ، رکوعنی ، رکوعدن صوکراکی اعتدالنی ، سجودنی، ایکی سجده آراسنده‌کی جلسه‌سنی ، تکرار سجده‌سنی ، سلام ویرمکله قالقوب کیتمه‌سی آراسنده‌کی اوطوروشنی تقریباً مساوی بولدم » دییور . بونك بخاریده قیام ایله قعودك استثناسی حقنده‌کی زیاده ایله مقید اولدیغنه شبهه یوقدر . بو قیده کوره قیام ایله قعودی دیکر ارکانه نسبتله داها اوزون طوتدقلری آکلاشیلیور. رکوعه ، سجوده، اعتداله ، جلوسه تخصیص بویوردقلری زمان ایسه نسبةً قیصه اولدیغی کبی شاید بونلردن برینی اوزاتسه‌لر دیکرلرینی‌ده اوزاتیر، برینی قیصالتسه‌لر دیکرلرینی‌ده قیصالتیرلرمش . بوندن اعتدالك‌ده رکوع وسجوده یاقین بر رکن طویل اولدیغی معناسی‌ده چیقارسه‌ده شافعیه‌یه کوره ارجح اولان بونك رکن قصیر اولماسیدر . حتی بونلره کوره اعتدالی تطویل ایتمکله نماز باطل اولور . لکن بو رأیك بر آز ایلریده کله‌جك (٤٤٨) نجی حدیث ایله تألیفی کوجدر. (٤٢٣) نجی حدیثده‌ده صراحت . رکوع وسجود ایسه بهمه‌حال رکن قصیر اولمق لازم کلمز. عوف بن مالك رضی‌الله عنه نسائیده‌کی حدیثنده شویله دییور : بر دفعه نبی اکرم صلی‌الله علیه وسلم ایله برابر نمازه طوردم . مسواك استعمالیله ایشه باشلادی . آبدست آلدی . صوکرا نمازه طوردی . سورهٔ بقره‌دن اوقومایه باشلادی . نره‌ده بر رحمت آیتی کچدی‌ایسه

٤٤٢ . عَنْ عائِشَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْها قالَتْ كانَ النَّبِىُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ فِى رُكُوعِهِ وَسُجُودِهِ سُبْحانَكَ اَللّٰهُمَّ رَبَّنا وَبِحَمْدِكَ. اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِى .

ترجمه‌سی

(امّ المؤمنین) عائشهٔ (صدیقه) رضی الله عنهادن :

شویله دیمشدر : نبیّ اکرم صلی الله علیه وسلم رکوعنده وسجودنده : « سُبْحانَكَ اَللّٰهُمَّ رَبَّنا وَبِحَمْدِكَ. اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِى » [١] دیردی .

طوروب سؤال ونیازده بولوندی . نره‌ده بر عذاب آیتی کچدی ایسه مطلقا طوروب استعاذه ایتدی . صوکرا رکوعه واردی . قیامی قدر رکوعده قالدی . اثنای رکوعنده سُبْحانَ ذِى الْجَبَرُوتِ وَالْمَلَكُوتِ وَالْكِبْرِياءِ وَالْعَظَمَةِ بویوردی . صوکرا سجده‌یه واردی ، سجده‌سی رکوعی قدر سوردی . سجده‌ده ینه « سُبْحانَ ذِى الْجَبَرُوتِ .. » بویوریوردی . صوکرا ایکنجی رکعتده سورهٔ آل عمرانی ، صوکرا هر رکعتده بویله‌جه بر سوره اوقویوب هپ اویله یاپدی اه . صلاة لیله‌کی بو رکوع وسجودك نه قدر تمادی ایتدیکی تصور ایدیلسون .

[١] دعای شریفك مآلی : ای بزم ربمز اولان الله ذوالجلال ، سنی کندی حول وقوتمله دکل ، سزای حمد اولان توفیق وهدایتکله سکا مخصوص اولان حمد ایله تسبیح ایده‌رم . الٰهی ، بکا مغفرت ایت . اه . والله اعلم . شان عالیسنده « لِيَغْفِرَ لَكَ اللّٰهُ ما تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَما تَأَخَّرَ » تبشیر الٰهیسی نازل اولمش اولان نبیّ اکرم صلی الله علیه وسلمك بولفظ ایله استدعای مغفرتده بولونملری الله تعالی‌یه قارشی عرض افتقار ، اثبات انقیاد ، اذعان ، اظهار عبودیت ، شکر وطلب دوام نعمت کبی معنالری متضمن اولدیغی کبی - حاشا - معصیتدن دکل ، ترك اَولادن ، عبادت مولایی حقیله ادا ایده‌مه‌مش اولمقدن استغفار معناسنه‌ده کله‌بیلیر . بالخصوص دعانك کندیسی‌ده عبادتدر . بو طرز دعانك نمازده‌کی رکوع وسجوده تخصیصی - امّ المؤمنین حضرتلرینك بوندن صوکراکی روایتندن‌ده معلوم اولاجغی اوزره - وظیفهٔ رسالت وتبلیغك آرتق نهایته ایردیکی رمزینی حاوی اولان سورهٔ «نصر»ده « فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَاسْتَغْفِرْهُ » آیت کریمه‌سنك نزولندن صوکرایه مصادفدر .

بو امر الٰهی‌یی یرینه کتیرمك ایچون بودعایی اختیار بویورمشلر. دعایی حال صلاته تخصیص بویورمالری او حالك احوال سائره‌دن افضل ، رکوع وسجوده کتیرمه‌لری‌ده بو ایکی حالده خشوع وتواضعك اکمل اولماسی طولاییسیله‌در . مع هذا مسلمك شو روایتندن بونی حال صلاته تخصیص بویورمادقلری‌ده استدلال اولونابیلیر . عائشه رضی الله عنها دیرکه

٤٤٣ . وَعَنْها اُخْرىٰ يَتَأَوَّلُ الْقُرْآنَ .

رسول الله صلی الله علیه وسلم صوك وقتلرده « سُبْحانَ اللّٰهِ وَبِحَمْدِهِ اَسْتَغْفِرُ اللّٰهَ وَاَتُوبُ اِلَيْهِ » تسبیح واستغفارینی چوقجه ایدردی . دیدم‌که یا رسول الله ، « سبحان الله . . . » یی چوقجه سویلیورسك . (عجبا نه‌دن ؟) بونك اوزرینه : « خَبَّرَنِى رَبِّى اَنِّى سَاَرىٰ عَلامَةً فِى اُمَّتِى . فَاِذا رَاَيْتُها اَكْثَرْتُ مِنْ قَوْلِ سُبْحانَ اللّٰهِ وَبِحَمْدِهِ. اَسْتَغْفِرُ اللّٰهَ وَاَتُوبُ اِلَيْهِ. فَقَدْ رَاَيْتُها: اِذا جاءَ نَصْرُ اللّٰهِ وَالْفَتْحُ فَتْحُ مَكَّةَ . وَرَاَيْتَ النّاسَ يَدْخُلُونَ فِى دِينِ اللّٰهِ اَفْواجاً. فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَاسْتَغْفِرْهُ. اِنَّهُ كانَ تَوّاباً = ربم بکا امتمده بر علامت کوره‌جکمی خبر ویرمشدی‌که او علامتی کوردیکمده « سُبْحانَ اللّٰهِ وَاَتُوبُ... اِلَيْهِ » یی چوق چوق سویلیه‌جکدم . او علامتی ایشته کوردم : اِذا جاءَ نَصْرُ اللّٰهِ وَالْفَتْحُ . فتح ، فتح مکه‌در . وَرَاَيْتَ النّاسَ يَدْخُلُونَ فِى دِينِ اللّٰهِ اَفْواجاً .. تَوّاباً » بویوردی . بو علامت سیاق حدیثدن منفهم اولدیغی اوزره دنیادن تشریف بویورولاجغنك قریب اولدیغنی بیان ایدن علامت ایمش‌که سورهٔ شریفه‌نك انزالیله جانب حقدن او علامت خاطره کتیریلمش وکندیلرینه - ولوکه توبه‌یی مستلزم معصیت اولماسون - دنیا وآخرتده مزید درجات وترقیاته سبب اولسون ایچون تسبیح وتحمید واستغفار ایله اشتغال امری ویریلمشدر .

بو وسیله ایله علیه الصلاة والسلام افندیمز حضرتلرینك رکوع وسجوده‌کی اذکار وتسبیحاتی حقنده‌کی روایاتك بعضیلرینی بوراده ذکر ایتمه‌یی مفید کوریورز :

« سنن » بزّارده عائشه رضی الله عنهادن : نبی اکرم صلی الله علیه وسلم کیجه نمازی قیلارکن سجودنده : « سَجَدَ وَجْهِى لِلَّذِى خَلَقَهُ فَشَقَّ سَمْعَهُ وَبَصَرَهُ بِحَوْلِهِ وَقُوَّتِهِ = بنم وجهم ، ذاتم او الله عظیم الشانه سجده ایتدی‌که کندی حول وقوتی ایله اونی یاراتدی . ولطف کرمندن اوکا قولاق وکوز ویردی » بویوردی .

طحاویده ینه عائشه رضی الله عنهادن : رسول الله صلی الله علیه وسلم رکوع وسجودنده چوق کره : « سُبْحانَكَ اَللّٰهُمَّ وَبِحَمْدِكَ. اَسْتَغْفِرُكَ وَاَتُوبُ اِلَيْكَ. فَاغْفِرْ لِى. فَاِنَّكَ اَنْتَ التَّوّابُ = الٰهی سنی تسبیح ایده‌رم ، تسبیحی‌ده حمدکه ملابس اولارق ادا ایله‌رم . سندن مغفرت دیله‌رم . سکا توبه ایتدم . اویله ایسه سن‌ده بکا مغفرت ایت . زیرا توّاب سنسك » بویورودی .

ینه طحاویده ومسلم ونسائیده عائشه رضی الله عنهادن : نبی اکرم صلی الله علیه وسلم رکوع و سجودنده « سُبُّوحٌ قُدُّوسٌ رَبُّ الْمَلائِكَةِ وَالرُّوحِ » بویورودی .

ترجمه‌سی

ينه (ام المؤمنين) عائشهٔ (صدّيقه) رضی الله عنهانك (ديكر طريقدن مروی بو)

مسلمده عائشه رضی الله عنهادن: كورودمكه نبی اكرم صلی الله عليه وسلم ركوع ياخود سجود ايدركن « سُبْحَانَكَ اَللّٰهُمَّ وَبِحَمْدِكَ لَا اِلٰهَ اِلَّا اَنْتَ » بويوروردی .

مسلم ، ابو داود ، ترمذی ، نسائی ، ابن ماجه ، دار قطنی وطحاويده حذيفة بن اليماندن : بركيجه نبی اكرم صلی الله عليه وسلم ايله برلكده نماز قيلدق . . . ركوعنده « سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ » ، سجودنده « سُبْحَانَ رَبِّيَ الْاَعْلٰى » بويوردی . ابن ماجه روايتنده « ثَلَاثاً ثَلَاثاً » زياده‌سی‌ده وارسه‌ده بو روايتك سندی ضعيفدر .

مسلمده علی رضی الله عنهدن : ... ركوع بويورديغنده « اَللّٰهُمَّ لَكَ رَكَعْتُ . وَبِكَ آمَنْتُ . وَلَكَ اَسْلَمْتُ . خَشَعَ لَكَ سَمْعِي وَ بَصَرِي وَ مُخِّي وَعَظْمِي وَ عَصَبِي = اللهی ، ركوعم ده سكادر ، ايمانم ده سكادر ، اسلام وانقيادم ده سكادر . قولاغم ، كوزم ، بيم ، كميكم ، سيكيرم هپ سكا قارشی خاشعدر » ؛ سجود بويورديغنده ده : اَللّٰهُمَّ لَكَ سَجَدْتُ . وَبِكَ آمَنْتُ . وَلَكَ اَسْلَمْتُ . سَجَدَ وَجْهِي لِلَّذِي خَلَقَهُ وَصَوَّرَهُ وَشَقَّ سَمْعَهُ وَبَصَرَهُ . تَبَارَكَ اللّٰهُ اَحْسَنُ الْخَالِقِينَ » ديردی .

طحاوی ، ابو داود ، ابن حبّان، حاكم، عُقْبَة بن عامر جُهَنی رضی الله عنهدن : فَسَبِّحْ بِاسْمِ رَبِّكَ الْعَظِيمِ آيت كريمه‌سی نازل اولديغی زمان نبی اكرم صلی الله عليه وسلم: « اِجْعَلُوهَا فِي رُكُوعِكُمْ = بونی ركوعكزده سويله‌يكز » ؛ سَبِّحِ اسْمَ رَبِّكَ الْاَعْلٰى سوره‌سی نازل اولديغی وقتده ده : « اِجْعَلُوهَا فِي سُجُودِكُمْ » بويوردی .

ابوداود ايله نسائی، عوف بن مالك اشجعی‌دن : بركيجه رسول الله صلی الله عليه وسلم ايله برابر نمازه طوردم. قيامده سورهٔ بقره‌يی اوقودی ... ركوعنده سُبْحَانَ ذِي الْجَبَرُوتِ وَالْمَلَكُوتِ وَالْكِبْرِيَاءِ وَالْعَظَمَةِ بويوربوردی . بوحديث برآز اولجه كچمشدی .

كرك متنده‌كی ، كرك حاشيه‌ده‌كی روايات عديده‌دن ركوع ايله سجودده ذكرك سنت اولديغی ظاهردر . نيته‌كيم شافعی ايله احمد ابن حنبل، اسحاق بن راهويه وداود ظاهری‌يه كوره مصلّی فرائض ونوافلده احاديث سابقه‌ده‌كی ادعيه وتسبيحاتك هانكيلرينی ديلرسه سويلر. مالك ركوعده يالكز تسبيحی تجويز ايدوب دعا ايديلمه‌سنی مكروه كورمشدر. او ،

حديثده: « رسول الله صلی الله عليه وسلم (بونی ديمكله) قرآنه امتثال ايديوردی [١] » ديديكی خبر ويريليور .

٤٤٤ . عَنْ اَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اِذَا قَالَ الْاِمَامُ سَمِعَ اللّٰهُ لِمَنْ حَمِدَهُ فَقُولُوا اَللّٰهُمَّ رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ [٢] . فَاِنَّهُ مَنْ وَافَقَ قَوْلُهُ قَوْلَ الْمَلَائِكَةِ غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ .

ترجمه‌سی

ابوهريره رضی الله عنهدن :

شويله ديمشدر: رسول الله صلی الله عليه وسلم بويوردی كه امام: « سَمِعَ اللّٰهُ لِمَنْ حَمِدَهُ » ديديكی سز: « اَللّٰهُمَّ رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ » دييكز [٣]. زيرا هر كيمك (بويله) ديمه‌سی

دعايی سجوده تخصيص ايديور . حجتی ده مسلمده ابن عباس رضی الله عنهمادن مروی : « اِنِّي نُهِيتُ اَنْ اَقْرَاَ رَاكِعاً اَوْ سَاجِداً . فَاَمَّا الرُّكُوعُ فَعَظِّمُوا فِيهِ الرَّبَّ . وَاَمَّا السُّجُودُ فَاجْتَهِدُوا فِيهِ فِي الدُّعَاءِ . فَقَمِنٌ اَنْ يُسْتَجَابَ لَكُمْ = شبهه‌سزكه ركوعده ، ياخود سجودده ايكن قراءتدن نهی اولوندم . . اوحالده ركوعده ربّه تعظيم ايديكز . سجودده ايسه بول بول دعايه چاليشكز . زيرا اوراده (اوموطنده) دعاكزك مستجاب اولماسی پك زياده خاطره كلير » حديث مرفوعيدركه بوندن برمفهوم مخالفت چيقاروب ركوعده دعا ايتمه‌يكز معناسنی ويرمك لازم كلمز. تعظيم رب عزوجل ايله برابردعا ايتمه‌يه هيچ برمانع اولماديغی كبی سجده‌ده دخی دعا ايله برابر تعظيم ربّه هيچ بر مانع يوقدر . نيته‌كيم متنده‌كی حديثده كورديكمز اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِي دعادر .

[١] امتثال بويوردقلری وحی قرآنی بوندن اولكی حديثك حاشيه‌سنده بيان ايديلديكی اوزره ـ سورهٔ نصرك « فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَاسْتَغْفِرْهُ » آيت كريمه‌سيدر .

[٢] بر روايتده واو ايله « وَلَكَ الْحَمْدُ . »

[٣] بوايكی لفظ مباركك امام ايله مأموم آراسنده انقسامنه وبرنجيسنك يالكز تسميع، ديكرينك ده يالكز تحميد ايله مشغول اولمق وظيفه‌سی اولديغنه قائل اولان مالك ايله ابوحنيفه‌يه بوحديث شريف حجتدر . شافعيه ايله حنابله وفقهای عراقدن ابويوسف ايله محمد بن الحسن كبی ائمه ايسه حديثی : « بيلديككز كبی (سمع الله لمن حمده) ديمكله برابر برده (ربنا لك الحمد) دييكز » معناسنه آليرلر . زيرا عليه الصلاة والسلام افنديمز حضرتلرينك هرايكيسنی جمع

ملائکه‌نك (بویله) دعه‌سنه موافق دوشرسه کچمش کناهلری مغفور اولور .

٤٤٥ . وَعَنْهُ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قالَ لَاُقَرِّبَنَّ [١] صَلاةَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

بویوردقلری ثابت اولدیغی کبی « صَلُّوا كَمَا رَأَيْتُمُونِي اُصَلِّي = بنی ناصل نماز قیلارکوردیکز ایسه اویله‌جه قیلکز » حدیثی‌ده ثابتدر . بناءً علیه اسملری ذکر ایدیلن ذوات وجمهور فقهاجه منفرد ایله امام هرایکی کلهٔ مبارکه‌یی جمع ایتمك اقتضا ایدر . شافعیه فضله اولارق مأمومك‌ده ایکیسنی جمع ایتمه‌سنه قائللردر. (٤٣٦ و ٤٣٩ نجی حدیثلره‌ده مراجعت.) مسلمده عبدالله بن ابی اَوْفی وابوسعید خُدْری وابن عباس رضی‌الله عنهم روایتلرینه نظراً رسول‌الله صلی‌الله علیه وسلم افندیمز رکوعدن طوغرولدقلرنده : « اَللّٰهُمَّ رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ . مِلْءَ السَّمٰواتِ وَمِلْءُ الْاَرْضِ وَمِلْءُ مَاشِئْتَ مِنْ شَيْءٍ بَعْدُ = ای ربمز اولان الله ، حمد سکا مخصوصدر. هم کوکلر طولوسی، یرلر طولوسی، بونلردن او ته‌ده نه‌یار اتمایی دیله‌دکسه هپسنك طولوسی حمد » بویورورلردی . ابوسعید خُدْری ایله ابن عباس روایتلرنده «بعد»دن صوکرا برده : « اَهْلَ الثَّنَاءِ وَالْمَجْدِ . اَحَقُّ مَاقَالَ الْعَبْدُ . وَكُلُّنَا لَكَ عَبْدٌ . اَللّٰهُمَّ لَامَانِعَ لِمَا اَعْطَيْتَ وَلَامُعْطِيَ لِمَا مَنَعْتَ وَلَا يَنْفَعُ ذَاالْجَدِّ مِنْكَ الْجَدُّ = ثنایه، مجده لایق اولان اللهم، هرهانکی بر قولك ـ که هپمزده سکاقولز ـ الك محق اولارق سویله‌دیکی سوز : اللهم ، سنك ویردیککه مانع اولاجق یوق ، ویرمه‌دیککی ویره‌جك یوق . طاعت ورضا که بدل هیچ بر بختیاره کندی بختنك یار اولاجغی یوق » زیاده‌سی اولدیغی کبی عبدالله بن ابی اوفی روایتنده بونك یرینه : « اَللّٰهُمَّ طَهِّرْنِي بِالثَّلْجِ وَالْبَرَدِ وَالْمَاءِ الْبَارِدِ . اَللّٰهُمَّ طَهِّرْنِي مِنَ الذُّنُوبِ وَالْخَطَايَا كَمَا يُنَقَّى الثَّوْبُ الْاَبْيَضُ مِنَ الْوَسَخِ » زیاده‌سی واردرکه بوصوك دعا الفاظده بعض تقدیم وتأخیرایله بخاری‌نك (٤١٦) نجی اولارق یوقاریده کچن ابوهریره رضی‌الله عنه حدیثنده افتتاح دعاسی اولمق اوزره روایت ایدیلن کلمات طیبه‌نك بر قسمیدر . مسلمده « مِنَ الْوَسَخِ » یرینه « مِنَ الدَّنَسِ » و « مِنَ الدَّرَنِ » روایتلری‌ده واردر . وآرالرنده معنی فرق یوقدر .

[١] بر روایتده : « لَاُقَرِّبَنَّكُمْ » ، مسلمك روایتنده : « لَاُقَرِّبَنَّ لَكُمْ » ، اسماعیلینك روایتنده : « اِنِّي لَاُقَرِّبُكُمْ صَلاةً بِرَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ » ،

وَسَلَّمَ . فَكَانَ [١] اَبُوهُرَيْرَةَ يَقْنُتُ فِي الرَّكْعَةِ الْاُخْرٰى [٢] مِنْ صَلاةِ الظُّهْرِ وَصَلاةِ الْعِشَاءِ وَصَلاةِ الصُّبْحِ بَعْدَ مَا يَقُولُ سَمِعَ اللّٰهُ لِمَنْ حَمِدَهُ . فَيَدْعُو لِلْمُؤْمِنِينَ وَيَلْعَنُ الْكُفَّارَ .

ترجمه‌سی

(سند متصل ایله) ینه ابوهریره رضی‌الله عنهدن روایت اولونیورکه مشارالیه: « (سزه) نبی اکرم صلی‌الله علیه وسلم (افندیمزك) نمازینه یاقین نماز قیلدیراجغم » دیـ(ـیوب نماز قیلدیر)دی . ـ (ابوهریره رضی‌الله عنه) اوکلن ، یاتسی ، وصباح نمازلرینك صوك رکعتلرنده « سَمِعَ اللّٰهُ لِمَنْ حَمِدَهُ » دیدکدن صوکره قنوت اوقور ، (بو قنوتنده) مؤمنلره دعا وکفاره لعنت ایدردی [٣] .

نسائینك روایتنده « اِنِّي لَاَقْرَبُكُمْ شَبَهاً بِصَلاةِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ » . طحاوینك روایتنده : لَاُرِيَنَّكُمْ صَلاةَ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ »

[١] بر نسخه‌ده « وَكَانَ . »

[٢] بر نسخه‌ده « الآخِرَةِ . »

[٣] متنده ذکر اولنان اوقات ثلاثه‌ده قنوتی مشروع کورنلر بو حدیث شریف ایله استدلال ایدرلر . ظاهریه‌یه کوره بوتون نمازلرده قنوت بر فعل حسندر . ابن سیرین ، ابن ابی لیلی ، مالك وشافعی‌یه کوره قنوتك یری یالکز صباح نمازینك ایکنجی رکعتیدر . ابن‌المنذر صلاة فجرده‌کی قنوتی ابو بکر ، عمر ، عثمان وبر روایته کوره علی رضی‌الله عنهمدن روایت ایدر. احمد ابن حنبل ایله اسحاق بن‌راهویه‌یه کوره‌ده قنوتك محلی صلاة فجر ایسه‌ده بو ، یالکز بر نازله حدوثنه ، یعنی مسلمانلرك باشنه مهم بر ایش کلدیکی وقتلره مخصوصدر. بویله بر حال وقوعنده ائمه جیوش مسلمین ایچون صباح نمازنده دعا ایدرلر. لکن بو دعایی ایتمکده امام . احمد ابن حنبله کوره مخیردر . اسحق ایسه بونی سنت کورور . سفیان ثوری: « صباح نمازنده قنوت ایدیلسه‌ده ایبدر ، ایدیلمه‌سه‌ده » دیمش اولمقله برابر کندیسی قنوت ایتمه‌مه‌یی اختیار ایله‌مشدر . ابوحنیفه‌یه کوره صباح نمازنده قنوت یوقدر . قنوت وتره مخصوصدر . عبدالله بن‌المبارك‌ده فجرده قنوتی جائز کورمه‌ینلردندر .

قنوتك نماز ایچنده‌کی محلنه کلنجه : شافعی‌یه کوره رکوعدن صوکرا ایسه‌ده مالکه ، ابن ابی‌لیلی‌یه ، بر روایتده احمد ابن حنبله کوره رکوعدن اولدر . ابوحنیفه‌یه کوره وتره خاص اولدیغی کبی رکوعدن‌ده اولدر. ابن‌المنذر بوقولی عمر، علی، ابن‌مسعود، ابوموسی‌الاشعری، براء

٤٤٦ . عَنْ اَنَسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ كَانَ الْقُنُوتُ فِي الْمَغْرِبِ وَالْفَجْرِ .

ترجمه‌سى

انس (بن مالك) رضى الله عنهك : « (وقتيله) قنوت آقشام ايله صباح نمازلرنده (اوقونور) ايدى » [١] ديديكى (سند متصل ايله) روايت اولونمشدر .

ابن عازب ، عبدالله بن عمر ، عبدالله بن عباس ، انس رضى الله عنهم ايله عمر بن عبدالعزيز عُبَيْدَةَ السلمانى ، حُمَيْدُ الطويل ، عبدالله بن المبارك‌دن روايت ايتديكى كبى قنوتى ركوعه تقديم ، ياخود تأخير ايتمكده‌كى مخيرلكى انس رضى الله عنه ايله ايوب سختيانى و احمد ابن حنبلدن‌ده روايت ايدر . (٤٤٦ ، ٤٤٩ ، ٥٣٠ نجى حديثلرده مراجعت .)

بورادەكى روايتده عليه الصلاة والسلام افنديمز حضرتلرينك اوكلن ، ياتسى وصباح نمازلرنده ؛ بوندن صوكراكى انس رضى الله عنه حديثنده صباح ايله آقشام نمازلرنده ؛ عبدالله بن مسعود رضى الله عنهدن مروى برحديثده‌ده محاربه زمانلرنده بوتون نمازلرده قنوت دعاسى بويوردقلرى روايتلرى واردر . صلات وترده قنوت دعاسى اوقونديغنه دائر اولان روايات‌ده باشقه . بوموقعده موضوع بحث اولان ، فرائضده‌كى قنوتدر . حنفيه صلوات مفروضه‌ده‌كى قنوتك موقت بر زمان ايچون اوقونديغنى و اوندن صوكرا نسخ اولونديغنى ادعا ايدرلر . شافعيه واونلرله برابر اولانلر عليه الصلاة والسلام افنديمزك دنيادن مفارقت بويورنجه‌يه قدر صباح نمازنده قنوتى ترك بويورمادقلرينه دائر اولان انس رضى الله عنه روايتنه باقارق نسخك صباح نمازندن ماعداسنده اولديغنه قائل اولمشلردر . لكن اوته‌كى طرف بوحديثك سندينه ايليشير . ايلريده كله‌جك (٥٣٠ و ٥٣١) نجى حديثلرده شافعيه‌نك بعدالركوع قنوت ايتمه‌لرينه حجتدر . طحاوينك صلوات مفروضه‌ده قنوتك نسخنه دائر سرد ايتديكى ادله خلاصةً شوكا وارير : عبدالله بن مسعود ، عبدالله بن عمر ، عبدالرحمن بن ابى بكر رضى الله عنهمك اوچى‌ده برمدت بعض اقوام واشخاص عليهنده نمازده دعا بويورولدقدن صوكرا قنوتك ترك بويورولديغنى خبر ويرمكله برابر عهد رسالتدن صوكرا قنوت دعاسى اوقومامشلردر . عبدالله بن عمر ايله - فضله اولارق - عبدالرحمن رضى الله عنهم نسخى تصريح ايتدكلرى كبى ابن عمر فرضده قنوت دعاسى اوقونماسنى رد ايدردى . بناءً عليه فرائضده قنوتك منسوخ اولديغنه ووترده قنوت اوقونديغنه دائر اولان رواياته تمسك ايده‌رك فقهاى عراقك مذهبنى بوتأييد ايدر . ايلريكى حديثلرده بومسئله‌يه دائر باشقه دورلو تفصيلات‌ده ان شاء الله كله‌جكدر .

[١] بر صحابينك « وقتيله شويله ، بويله ايدردك ، ياخود شويله ، بويله ايديليردى » ديمه‌سى زمان سعادت نشان نبوى ايله تقييد ايتمه‌سه‌ده ينه مرفوع حكمنده‌در . بناءً عليه بوحديث شريفدن ، بدايت امرده رسول الله صلى الله عليه وسلم افنديمزك مغرب ايله فجرده قنوت دعاسى ايتدكلرى حالده مؤخراً ترك بويوردقلرى استدلال اولونيور . آنجق - امام شافعى كبى - صباح نمازنده قنوتى اثبات ايدنلر تركك يالكز آقشام نمازنده‌كى قنوته مقصود

٤٤٧ . عَنْ رِفَاعَةَ بْنِ رَافِعٍ الزُّرَقِيِّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ كُنَّا نُصَلِّي يَوْماً وَرَاءَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ . فَلَمَّا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ الرَّكْعَةِ قَالَ سَمِعَ اللّٰهُ لِمَنْ حَمِدَهُ . فَقَالَ رَجُلٌ [١] رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ حَمْداً كَثِيراً طَيِّباً مُبَارَكاً فِيهِ [٢] . فَلَمَّا انْصَرَفَ قَالَ مَنِ الْمُتَكَلِّمُ ؟ قَالَ اَنَا . قَالَ لَقَدْ رَاَيْتُ بِضْعَةً وَثَلَاثِينَ [٣] مَلَكاً يَبْتَدِرُونَهَا اَيُّهُمْ يَكْتُبُهَا اَوَّلَ .

ترجمه‌سى

رفاعة بن رافع (انصارىّ زرقى) [٤] رضى الله عنهمادن :

شويله ديمشدر : بركون نبى اكرم صلى الله عليه وسلمك آرقاسنده نماز

اولديغنه - كنديلرنجه بعض دليللره استناداً - قائل اولمشلردر . فرائضده قنوتى انكار ايدنلر ايسه بوحديثى مذهبلرينى تأييده صريح كوروب هرايكى وقتده‌ده قنوتك ترك بويورولديغنى ادعا ايدرلر . عليه الصلاة والسلام افنديمزك دنيادن مفارقت بويورنجه‌يه قدر صباح نمازلرنده هپ قنوت اوقودقلرينه دائر اولان ينه انس رضى الله عنه روايتنك (٤٤٥ نجى حديث حاشيه‌سنده) صحتى تقديرنده اوكا : « دائما دكل ، يالكز نوازلده يعنى اسلامك باشنه مهم بر ايش كلديكى وقتلرده هپ قنوت بويورمشدر » معناسنى ويردكلرى كبى صباح نمازنده قنوت ايتمه‌نك نمازى اوزاتمق معناسنى‌ده محتوى اولديغنى ادعا ايدرلر . زيرا (قنوت) لغةً دعا معناسنه كلديكى كبى ، طاعت ، قيام ، خشوع ، سكوت كبى معنالرده‌ده كلير . بومعنانينك قرآن كريمده‌ده شواهدى واردر .

[١] بر روايتده « رَجُلٌ وَرَاءَهُ . »

[٢] بر روايتده « مُبَارَكاً فِيهِ كَمَا يُحِبُّ رَبُّنَا وَيَرْضَى . »

[٣] بر روايتده تاسز اولارق « بِضْعاً وَثَلَاثِينَ . »

[٤] ابومعاذ رفاعة بن رافع بن مالك زرق رضى الله عنهما اهل بدردندر . پدرى رافع بن مالك ايسه بدرده حاضر بولونمامش ايسه‌ده اهل عَقَبه‌دن ونقباى كرامدن برى ايدى . هجرتدن اولكى زمان ايچنده مدينه‌ليلر سورهٔ يوسفى اك اول رافع بن مالك رضى الله عنهدن ديكله‌مشلردى . اونك قومى اولان بنوزُرَيقه عائد مسجد ، مدينه ايچنده قرآن تلاوت اولونان ايلك مسجددر . عقبه‌ده‌كى بيعتدن صوكرا رسول الله صلى الله عليه وسلم افنديمز رافع حضرتلرينه اون سنه ايچنده نازل اولمش نه قدر قرآن وارسه هپسنى بردن تعليم بويورمشلر وقوهٔ ضبط وحفظنه حيران قالمشلردر . ايشته بويله كرانبها بر حولهٔ علم وهدايتله مملكتنه

قيليوردق [١] . ركوعدن (مبارك) باشنى قالديرديغنده : « سَمِعَ اللّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ » بويوردى. (آرده نماز قيلان) برى [٢] « رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ حَمْداً كَثِيراً طَيِّباً مُبَارَكاً فِيهِ » ديدى . (عليه الصلاة والسلام افنديمز) نمازدن چيقنجه : « (دمين شو كلام الله) متكلم اولان كيم ايدى؟ » ديه سؤال بويوردى. اوده : « (يارسول الله.) بن ايدم » ديدى . (بونك اوزرينه): « والله اوتوز بوقدر ملك [٣] كوردم كه (بو سوزى)

دونديكنده همشهريلرى باشنه طوپلايوب كنديلرينه قرآن كريم ديكلتمش وچوقلرينك سبب هدايتى اولمشدر .

رفاعة بن رافع رضى الله عنهماده عهد سعادتده كى مشاهدك ـ بدردن اعتباراً ـ كافه سنده بولونمق شرفنى احراز ايتمش بختياران اصحابدن اولمقله برابر عقبه ده كى سبقت وبيعتدن طولايى كنديني فضيلتجه پدر مكرمى ايله همعيار طوتامازمش . ٤١ ، ياخود ٤٢ سنه سنده عازم دارجنان اولمشدر . « جَمَل » ايله « صِفِّين » ده بولونديغنه دائر روايتلرده واردر .

[١] بشر بن عمر زهرانينك رفاعة بن رافع رضى الله عنهمادن روايتنده بو نمازك بر آقشام نمازى اولديغى بيان ايديلمشدر .

[٢] بوذات ، راوى رفاعة بن رافع زرقى رضى الله عنهمانك كنديسيدركه هر نه سببه مبنى ايسه ، بلكه ده هضماً لنفسه كنايه طريقنى اختيار ايدوب كتم نفس ايله مشدر. ينه كنديسندن بوكا دلالت ايتمك بر روايتده واردر . بوروايتده نمازده آقصيرديغنى وآقصيريق اوزرينه: « اَلْحَمْدُ لِلّهِ حَمْداً كَثِيراً طَيِّباً مُبَارَكاً فِيهِ كَمَا يُحِبُّ وَيَرْضَى = الله عظيم الشانه سه ووب راضى اولديغى كبى ريا وسمعه دن آزاده، خيرى كثير ودائم بول بول حمد اولسون» ديديكنى ونمازدن صوكرا بر قاچ كره واقع اولان سؤال نبوى اوزرينه آنجق كنديسنى خبر ويرديكنى سويليوركه آقصيريغك ركوعدن رفع زماننه مصادف اولديغى تصور ايديله جك اولورسه ايكى روايت تأليف ايديلمش اولور .

[٣] مسلمك انس رضى الله عنه روايتنده اون ايكى ، طبرانينك ابوايوب انصارى رضى الله عنه روايتنده ايسه اون اوچ ملكدن بحث ايديلمشدر. بوملكلر حفظه دن باشقه لريدر ديڭيلور. نيته كيم ابوهريره رضى الله عنهك بخارى ايله مسلمده مروى : « اِنَّ لِلّهِ مَلَائِكَةً يَطُوفُونَ فِي الطُّرُقِ وَيَلْتَمِسُونَ اَهْلَ الذِّكْرِ = شبهه سز الله تعالى نك يوللرده كزر واهل ذكرى آرار ملكلرى واردر » حديث مرفوعى بعض طاعاتك حفظه دن باشقه ملكلر طرفندن يازيلوب قيد ايديلكده اولديغنه دلالت ايديور. بوذكرى حضور رب عزته رفع واعلايه مبادرت ايدنلرك اوتوز بوقدر ملك اولماسنده كى حكمت ـ شراحك تعليلنه كوره ـ عدد حروفنك اوتوز دورت اولماسيدركه ذكرك شاننه تعظيماً هربرى بر حرفنى رفع باركاه عزت قيلمش

باقالم هانكيمز اول يازوب حضور حقه چيقاراجق ديه ياريش ايديورلردى » بويوردى [١] .

٤٤٨ . عَنْ اَنَسٍ رَضِيَ اللّهُ عَنْهُ اَنَّهُ كَانَ يَنْعَتُ لَنَا صَلَاةَ رَسُولِ اللّهِ صَلَّى اللّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ . فَكَانَ يُصَلِّي . فَاِذَا [٢] رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ الرُّكُوعِ قَامَ حَتَّى نَقُولَ قَدْ نَسِيَ .

ترجمه سى

(سند متصل ايله ثابت بن اسلم بنانى) انس (بن مالك) رضى الله عنهدن (بحث ايله) ديمشدركه (انس رضى الله عنه) بزه رسول الله صلى الله عليه وسلمك نمازينى تعريف ايدردى . نماز قيلاردى ده باشنى ركوعدن قالديرديغى وقتده سجده يه وارمايى (غالبا) اونوتدى ديه جك قدر آياقده قاليردى [٣] .

اوليور . مسلم ايله بخاريده كى اون ايكى روايتنده عدد كلمات ايله تعليل ايديورلرسه ده اون اوچ روايتنى تعليلدن ساكت قاليورلر . معهذا بوكبى توجيهات خوش اولسه بيله بوكبى خصوصاتك حكم بالغه سى ماوراى عقلده اولديغى ايچون تفويض ايله اكتفا ايدوب سبب آرامغه قالقيشمامق اولادر .

[١] نمازده حمدك فضيلتى بويله اولديغى كبى ، باخصوص رِفَاعَة بن رافع رضى الله عنهمادن اولان حاشيه ده كى ديكر روايتى ثابت ايسه عاطسك نمازده حمد ايتمه سى مكروه اولماديغنى استدلال اولونابيلير . چونكه بو حمد كيمسه يه جواب اولمايور . لكن تشميت عاطس يعنى مصلينك آقصيران كيمسه يه « يَرْحَمُكَ اللّهُ .» ديمه سى صلاتنى افساد ايدر. زيرا بو لفظ خطاب نوعندندر. بناءً عليه مصلى بوقدرده تكلم ايتمش اولور . ابوحنيفه يه كوره نمازده آقصيران كيمسه ديلنى دپرتمه دن ايچندن حمد ايدر . شايد ديلنى تحريك ايدرسه نمازى فاسد اولور . آنجق فتوى بونك خلافنه در .

[٢] بر نسخه يه كوره « وَاِذَا رَفَعَ »

[٣] بخارينك داها مفصل اولان ديكر روايتنده انس رضى الله عنه: « لَا آلُو اَنْ اُصَلِّيَ بِكُمْ كَمَا رَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّي بِنَا = نبى اكرم صلى الله عليه وسلم بزه ناصل نماز قيلديردى ايسه سزه ده اويله جه نماز قيلديرمقدن واز كچميه جكم » ديورده ثابت بن اسلم بنانى نمازينك تعريفى اولمق اوزره: « كَانَ يَصْنَعُ شَيْئاً لَمْ اَرَكُمْ تَصْنَعُونَهُ .

٤٤٩ . عَنْ اَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّهُ كَانَ يُكَبِّرُ فِي كُلِّ صَلَاةٍ مِنَ الْمَكْتُوبَةِ وَغَيْرِهَا فِي رَمَضَانَ وَغَيْرِهِ . فَيُكَبِّرُ حِينَ يَقُومُ . ثُمَّ يُكَبِّرُ حِينَ يَرْكَعُ . ثُمَّ يَقُولُ سَمِعَ اللّٰهُ لِمَنْ حَمِدَهُ . ثُمَّ يَقُولُ رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ قَبْلَ اَنْ يَسْجُدَ . ثُمَّ يَقُولُ اللّٰهُ اَكْبَرُ حِينَ يَهْوِي سَاجِدًا . ثُمَّ يُكَبِّرُ حِينَ يَرْفَعُ رَأْسَهُ مِنَ السُّجُودِ . ثُمَّ يُكَبِّرُ حِينَ يَسْجُدُ » ثُمَّ يُكَبِّرُ حِينَ يَرْفَعُ رَأْسَهُ مِنَ السُّجُودِ . ثُمَّ يُكَبِّرُ حِينَ يَقُومُ

كَانَ اِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ الرُّكُوعِ قَامَ حَتّٰى يَقُولَ الْقَائِلُ قَدْ نَسِيَ وَبَيْنَ السَّجْدَتَيْنِ حَتّٰى يَقُولَ الْقَائِلُ قَدْ نَسِيَ = انس رضى الله عنه سزى ياپاركن كورمه‌ديكم برشى ياپاردى. باشنى ركوعدن قالديرديغى وقت كورن سجده ايتمه‌يى اونوتدى ديه‌جك قدر آياقده طورووردى . ايكى سجده آراسنده‌ده ينه كورن اونوتدى ديه‌جك قدر اوطورووردى » ديه قَوْمه وجَلْسه‌سنى تعريف ايديور. مسلمك برروايتنده: « قَدْ نَسِيَ »ديه‌جك يرده « قَدْ اَوْهَمَ = سجده‌يه وارمقدن واز كچدى ... » دينيلمشدر .

بوحديث شريف ، اعتدالك بر ركن طويل اولديغنه دلالتده صريحدر . شافعيه‌دن نَوَوى مذهبك قول راجحنه (٤٤١ نجى حديثك حاشيه‌سنه مراجعت) مخالفت ايده‌رك بوركن قصيرك تطويلى جائزدرديوب بوجوازايچون حذيفه رضى الله عنهك مسلمده مروى شوحديثنه استناد ايديور. حذيفه حضرتلرى ديبوركه بر دفعه نبى اكرم صلى الله عليه وسلمك آرقاسنده كيجه نمازى قيلدى ايدم . سورهٔ بقره‌دن اوقومايه باشلادى . يوز آيت اوقوينجه ركوعه وارير ديه ايچمدن كچيردم . ديركن ايلريسنه كچدى . كندى كنديمه سوره‌يى بر ركعتده اوقوياجق ديدم . ديركن سورهٔ نسايه باشلادى اونى‌ده اوقويوب بيتيرنجه سورهٔ آل عمرانه باشلادى . اونى‌ده تمام اوقودى . اوقوركن عجله بويورمايوردى . ايچنده تسبيح اولان آيت كچديمى تسبيح بويوروردى . سؤال ونياز ايده‌جك بر كلديمى سؤال ونيازده بولونوردى . تعوذ ايده‌جك بركلنجه، يعنى عذاب آيتى اوقوينجه استعاذه بويوروردى . صوكرا ركوعه واردى. و « سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ » ديمه‌يه باشلادى . ركوعى‌ده همان قيامى قدر سوردى. صوكرا « سَمِعَ اللّٰهُ لِمَنْ حَمِدَهُ » (ديكر روايتده رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ زياده‌سى‌ده واردر) ديوب اوزون مدت ، يعنى ايتديكى ركوعه ياقين بر زمان قدر آياقده قالدى. صوكرا سجده‌يه واروب « سُبْحَانَ رَبِّيَ الْاَعْلٰى » ديدى . سجودى‌ده قيامنه ياقين ايدى .

نَوَوى بوحديث شريف ثبوت بولدقدن صوكرا اعتدالك ركن قصير اولديغنى مدافعه پك كوج اولديغنى وبوركنك اطاله‌سنى تجويزدن باشقه چاره اولماديغنى سويله‌يوركه حقليدر .

مِنَ الْجُلُوسِ فِي الْاِثْنَتَيْنِ . وَيَفْعَلُ ذٰلِكَ فِي كُلِّ رَكْعَةٍ حَتّٰى يَفْرُغَ مِنَ الصَّلَاةِ . ثُمَّ يَقُولُ حِينَ يَنْصَرِفُ وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ اِنِّي لَاَقْرَبُكُمْ شَبَهًا بِصَلَاةِ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ . اِنْ كَانَتْ هٰذِهِ لَصَلَاتَهُ حَتّٰى فَارَقَ الدُّنْيَا . قَالَا وَقَالَ اَبُو هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ [١] وَكَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حِينَ يَرْفَعُ رَأْسَهُ يَقُولُ سَمِعَ اللّٰهُ لِمَنْ حَمِدَهُ . رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ . يَدْعُو لِرِجَالٍ فَيُسَمِّيهِمْ بِاَسْمَائِهِمْ . فَيَقُولُ اَللّٰهُمَّ اَنْجِ الْوَلِيدَ بْنَ الْوَلِيدِ وَسَلَمَةَ بْنَ هِشَامٍ وَعَيَّاشَ بْنَ اَبِي رَبِيعَةَ وَالْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ . اَللّٰهُمَّ اشْدُدْ وَطْأَتَكَ عَلٰى مُضَرَ . وَاجْعَلْهَا عَلَيْهِمْ سِنِينَ كَسِنِي يُوسُفَ . وَاَهْلُ الْمَشْرِقِ يَوْمَئِذٍ مِنْ مُضَرَ مُخَالِفُونَ لَهُ .

ترجمه‌سى

(سند متصل ايله) روايت اولونيوركه ابوهريره رضى الله عنه فرض اولسون ، اولماسون ؛ (كذا) رمضانده اولسون اولماسون هر نمازده تكبير آليردى [٢] . (شويله‌كه نمازه باشلايوب) طورديغى وقت تكبير آليردى . صوكرا ركوعه واريركن تكبير آليردى [٣] . صوكرا « سَمِعَ اللّٰهُ لِمَنْ حَمِدَهُ » دير، داها صوكرا سجده‌يه

---

[١] تجريدده مصنف ، حديث شريفه بوراده‌كى (كَانَ) دن باشلايور . اوست طرفنى آلماديغى ايچون نظم حديثى بخاريده اولديغى كبى نقل و اوكا كوره ترجمه ايتمه‌يى ترجيح ايتدم. بوحديثى بخارى بوراده - برى ابوبكر بن عبدالرحمن بن هشام بن الحارثدن، ديكرى ابوسلمه بن عبدالرحمن عوفدن اولمق اوزره - متحداللفظ اولارق ايكى طريقدن روايت ايديور . ترجمه‌يى اوقوركن اوكا كوره دقتلى بولونمق اقتضا ايدر .

[٢] مروان بن الحكم طرفندن مدينه‌اوزرينه استخلاف ايديلديكى زمان بونمازلرى قيلديرمشدى.

[٣] بخارى بوكا « ركوعده اتمام تكبير » نامنى ويريوركه مرادى هم ركوعه واريركن « الله اكبر» ديمك، هم‌ده تكبيرك اولنده‌كى الف قيامه، صوكنده‌كى را ركوعه مقارن اولاجق وجه ايله تكبير آلمقدر. ابن عباس ايله مالك بن الحُوَيْرِث رضى الله عنهمدن تعليقاً بومعناده روايتلرى اولديغى كبى سند متصل ايله بوتكبيرى عِمْرانِ بن الحُصَيْن (٤٣٨ نجى حديث) ايله حُذَيفه رضى الله عنهمادن‌ده روايت ايدر. سجده‌يه واريركن آلينان تكبيرده بوصفتده اولمق لازمدر . بخارى بوكاده « سجودده اتمام تكبير » نامنى ويريور. بونده‌ده اعتدالدن سجوده

وارمازدن اوّل « رَبَّناوَلَكَ الحَمْدُ » دیردی . صوکرا سجده‌یه ایندیکی وقت [١] « اَللّهُ اَکْبَرُ » دیر، دها صوکرا باشنی سجده‌دن قالدیریرکن تکبیر آلیردی. صوکرا (ایکنجی) سجده(یی) ایدرکن تکبیر آلیردی. صوکرا سجده‌دن باشنی قالدیریرکن تکبیر آلیردی . صوکرا ایکنجی رکعته‌کی جلوسدن (یعنی قعدهٔ اولادن) آیاغه قالقدیغی زمان تکبیر آلیردی . نمازی بیتیرنجه‌یه قدر هر رکعتده بونی یاپاردی . صوکرا نمازدن قالقدیغی زمان : « نفسم ید(قدرت)نده اولان (الله ذوالجلال)ه قسم اولسون که ایچکزده رسول الله صلی الله علیه وسلمك نمازینه الڭ چوق بکزه‌ین نمازی قیلدیران بن ایم: (رسول الله صلی الله علیه وسلمك) دنیادن مفارقت بویورنجه‌یه قدر نمازی والله ایشته بویله ایدی » دیردی . ـ بنه (راوی ابوبکر بن عبدالرحمن ایله

انتقاله باشلارکن جبهه‌سنی یره قونجه‌یه قدر تکبیری اوزاتمق ورکوعده اولدیغی کبی تسبیحه اوندن صوکرا باشلامق لازم کلیر . دیکر انتقالات تکبیرلری‌ده بونلره مقیسدر .

[١] بو، متنده‌کی « حِينَ يَهْوِي » نك ترجمه‌سیدر . « هُوِيّ » ایله « اِهْواء » یوقاریدن دوشمك ، یوقاریدن آشاغی‌یه طوغرو خیزله سوزولمك دیمك اولدیغنه کوره « اینمك » ایله ترجمه‌سنده بأس یوقدر . ذاتاً بخاری سجوده تکبیر آلارق و سوزوله‌رك اینمك لازم کلدیکنی بیانه تخصیص ایتدیکی سرنامه‌نك حکمنی تأیید ایتدیکی و یَهْوِي لفظنی شامل اولدیغی ایچون ابوهریره‌دن کلن بوروایتی بوراده ذکر ایتمه‌یی اختیار ایله‌مشدر . بو مناسبتله‌ده ابن عمر رضی الله عنهمانك ـ تعبیر معذور کورولسون ـ سجده‌یه سوزولورکن اللرینی دیزلرندن اوّل یره قویدیغنی تعلیقاً روایت ایتمکده‌درکه ابن عمر حضرتلرینك مذهب مشهوری بودر . زیرا : « برکز سجده ایتدیکنده ابتدا اللرینی یره قویسون . سجده‌دن قالقدیغنده‌ده ابتدا اللرینی قالدیرسون . زیرا یوز سجده ایتدیکی کبی اللرده سجده ایدر» دیدیکی مرویدر. بوسوزنده بعض روایاتده : «نبی اکرم صلی الله علیه وسلم افندمز بویله یاپاردی » زیاده‌سی‌ده واردر. زیاده‌نك مرفوع اولماسی حقنده دیدی‌قودی اولمشدر. هرحالده بوکلام ابن عمراوزرینه موقوفدر. حدیث مرفوع دکلدر دیورلر . بوندن طولایی اهل علم بیننده‌ده اختلاف واقع اولمشدر. بعضلری دیزلردن اوّل اللری یره قویمانك اَوْلی اولدیغنه قائللردر . مالکك ، اوزاعینك ، حسن بصرینك ، برروایتده احمد ابن حنبلك قوللری بودر . ظاهریه‌دن ابن حزم‌ده بونلره پیرو اولمشدر . بالعکس دیزلری اللردن اول یره قویمایی ترجیح ایدنلرده چوقدر . ازجمله عمربن الخطاب رضی الله عنه ، ابراهیم نَخَعی ، مُسلِم بن یَشّار، سفیان بن سعید ، شافعی ، دیکر روایتده احمد ابن حنبل ، ابوحنیفه واصحابی ، اسحاق بن راهویه واهل کوفه‌نك اجتهادلری بودر .

ابوسَلَمه بن عبدالرحمن) ابوهریره رضی الله عنهدن روایةً دیرلرکه رسول الله صلی الله علیه وسلم (مبارك) باشنی رکوعدن قالدیریرکن « سَمِعَ اللّٰهُ لِمَنْ حَمِدَهُ. رَبَّنا وَلَكَ الحَمْدُ » دیر، اسملرینی سویله‌یه‌رك برطاقم کیمسه‌لر ایچون دعا بویورور و : « اللّهمّ انجِ الولیدَ بن الولید ، سَلَمَة بن هِشام ، عَیّاش بن ابی ربیعه‌یی [١] (کفار

[١] اوچی‌ده مخزومیدر. ایچلرنده سَلَمَة بن هشام رضی الله عنه، ابوجهل لعینك برادری، دیکر ایکیسی عمزاده‌سیدر. صنادید قریشدن مغیرة بن عبدالله مخزومینك وغوللری ابوربیعه، ولید، هشام وابوامیه‌نك اولادلری ایچنده ابوجهل کبی پیشوای ضلال اولان بر فرعون امت ظهور ایتدیکی کبی برچوق صحابه‌ده یتیشمشدر. ابوامیه‌نك کریمهٔ محترمه‌سی ام‌سَلَمه رضی الله عنها امهات مؤمنیندندر . ابوربیعه‌نك اوغلی عیاش بوراده موضوع بحث اولان ذاتدر. ولیدك اوغوللری خالد ، ولید وهشامك اوچی‌ده سلك صحابه‌یه داخلدر . بونلردن ولید بن الولید بوحدیثده مذکور اولان ذاتدر . سلمة بن هشام‌ده ابوجهل بن هشامك برادریدر .

بونلردن عیاش بن ابی ربیعه رضی الله عنه سابقین اوّلیندن وهم حبش ، هم‌ده مدینه منوره‌یه هجرت ایدنلردندر. ابوجهلك عمزاده‌سی اولدیغی کبی لاناً قارداشیدرده. ابن عمر ایله هشام بن العاص سهمی ومشارالیه عیاش رضی الله عنهم مدینه‌یه هجرت ایتمك اوزره سوزلشمشلردی. ایرته‌سی صباح هرهانکیسی میعاد تلاقی‌یه کلمه‌یه‌جك اولورسه یاقبی اَله ویروب حبس ایدیلمش صایلاجغندن بولوشان ایکی آرقاداش یوللرینه کیده‌جکلردی . ایچلرندن عیاش کری قالمشدی. « اصابه » ده‌کی نقله کوره عمزاده‌سی ابو جهلك ترتیب ایتدیکی بر خدعه ایله تا مدینه‌دن کری چویرلمش ومکه‌ده محبوس قالارق دورلو دورلو اذالره معروض اولمشدی . صوکرا ابوجهلك حبسندن نجات بولوب هجرت ایتمش ویرموکده (١٥) سنه‌سنده شهید دوشمشدر . خلافت صدیقه زماننده یمامه‌ده شهید اولدیغی روایتی‌ده واردر .

ابوهاشم سَلَمَة بن هشام رضی الله عنه‌ده سابقین اوّلیندندر. فتح مکه کونی ایمان ایدوب فضلای صحابه‌دن اولان حارث بن هشام رضی الله عنه کبی اوده ابوجهلك لاوبن قارداشیدر. وهجرت ایتمه‌سون دییه قارداشنك حبسنه کرفتار اولان مستضعفیندندر . حافظ ذهبی‌نك دیدیکنه کوره حبشستانه هجرت ایتمش، صوکرا مکه‌یه کلدیکنده مدینه‌یه هجرتدن منع ایدیله‌رك تعذیب اولونمشدر. قریشك الندن قورتولدقدن صوکرا مؤته غزاسنده بولونمش و٢٤ سنه‌سنده شام طرفلرنده مَرْجُ الصُّفَّرده شهید دوشمشدر . اجنادین حربنده شهید اولدیغی روایتی‌ده واردر . ظفر قطعی ایله نهایته ایرمه‌ین مؤته محاربه‌سندن عودت ایدن غزاته اوته‌کینك ، بریکینك « فرّارون » یعنی فرارایلر لقبنی ویرمه‌سندن عار ایده‌رك برآراق مسجد شریف نبوی‌یه نمازه بیله چیقاماز اولدیغنی ورسول اکرم صلی الله علیه وسلمك : « او فرّار دکل ، کرّاردر » بویوردیغنی عمزاده‌سی امّ المؤمنین امّ‌سَلَمه رضی الله عنها روایت ایدر .

ابوالولید ولید بن الولید رضی الله عنه کلنجه ، سیف الله خالد بن الولید ایله ـ یوم فتحده ایمان ایدن مؤلفة القلوبدن ـ هشام بن الولیدك برادریدر . برادرلری ایچنده الڭ اوّل ایمان

النده بوکالوب) ضعیف (وعاجز) کورولن (دیکر) مؤمنلری قورتار . الـٰهی ،

ایتمش اولان اودر. بدرده مشرکین صفلرنده اولارق حاضر بولونوب مسلمین النه اسیر دوشمش وبرادرلری هشام ایله خالد طرفلرندن فدیه‌سی ویریلوب قورتاریلشدی . فدیه‌سی ویریلدکدن صوکرا اظهار اسلام ایتدی . « مادامکه مسلمان اولاجقدك ، فدیه ویریلمزدن اول اولایدکیا » دیه عتاب ایدنلره : « اسارته طاقت کتیره‌مه‌مکدن ایمان ایتدم ظن ایدرلر دیه قورقدم » جوابنی ویرمشدر . ایمان ایتدکدن صوکراده عمزاده‌لری عیاش وابوسلمه کبی - باشـده دیکر عمزاده‌سی ابو جهل اولمق اوزره - مشرکینك حبس واذاسنه سنه‌لرجه کرفتار اولدی . حدیبیه‌دن بر سنه صوکرا قضا بویورولان عمره‌نك دونوشنده عیاش وسلمه ایله برلکده ماشیاً فراره قرار ویروب قافلهٔ اسلامه التحاق ایده‌بیلمشلرسه‌ده ولید یورغونلق ودرمانسزلقدن وباخصوص مبارك لقای نبوینك ویردیکی فرط هیجاندن آنجق صوك نفسنی ویرمك اوزره حضور قدسیٔ رسالتپناهی‌یه قاووشابیلمشدر . رضی الله عنه وارضاه .

جابر رضی الله عنه بو قصه‌یی : « رسول الله صلی الله علیه وسلم رمضانك اون بشنجی کونی صباحلاین صلاة فجرك صوك رکوعندن مبارك باشنی قالدیروب اَللّٰهُمَّ اَنْجِ الْوَلِيدَ بْنَ الْوَلِيدِ بویوردی » مقدمه‌سیله روایته باشلایوب صوکرا : « رسـول الله صلی الله علیه وسلم اون بش کون بو دعایی بویوردی . بایرام کوننك صباحی اولنجه دعایی ترك بویوردی . عمر رضی الله عنه نیچون ترك بویوردیغنی صوردی . « اونلرك ، یعنی ولیدك ، عیاشك ، سلمه‌نك کلدکلرندن خبرك یوقمی ؟ » بویوردی . اونلر بو بحثده ایکن هر اوچی کوزوکدیلر . آرقاداشلرینی ولید بن الولید سوق ایدیوردی . پارماقلری طاشلره باصه باصه پارچه پارچه اولمشدی . یایا اولارق اوچ کون متمادیاً اونلره یول یوروتمشدی . اویله بر کلیش کلدی‌که حضـور عالیٔ نبوی‌یه کیرنجه تسـلیم روح ایتدی . نبی اکرم صلی الله علیه وسلم : « هٰذَا الشَّهِيدُ . اَنَا عَلٰى هٰذَا شَهِيدٌ یعنی شهید ایشته بودر ، بن بوکا شاهدم » بویوردی . نه موطلو دکلمی ؟.

عمزاده‌سی ام المؤمنین ام سلمه حضرتلری اذن جلیل نبوی ایله حقنده مرثیه خوان اولمشدر . برادری خالدك ایمان ایدوب سلك مهاجرینه دخوله کندیسی دلالت ایتمشدر . مسلمانلرك مکه‌یه کیروب عمره ایتدکلرینی کوزی کورمه‌مك ایچون خالد مکه‌دن چیقمشدی . رسول اکرم صلی الله علیه وسلم ولیده : « خالد عقل ودرایتی حسبیله یابانه آتیلیر کیمسه دکلدر . بزه کلسه کندیسنه اکرام ایدردك » بویورمشدی . ولیدده اوکا یازوب استماله ایتدی . وهجرتنه سبب اولدی .

عبدالرزاقك سالف العرض حارث بن هشام بن المغیره‌دن روایتنه کوره مشارالیه : « عیاش بن ابی ربیعه ایله (برادرم) سلمة بن هشام و ولید بن الولید مشرکین الندن

مُضَری داها بدتر چیکنه . (الـٰهی ، ایچنده بولوندقلری) بو ییللری یوسف (علیه السلام) ك (اوشدتلی) ییللرینه بکزت » دیردی . - (ابوهریره رضی الله عنه) دیرکه اوصیرالرده مُضَرك اهل مشرق اولانلری رسول الله صلی الله علیه وسلمه هنوز مخالف ایدیلر [١] .

قاچمشلردی . نبی اکرم صلی الله علیه وسلم بونلرك مکه‌دن چیقدقلرندن خبردار اولدی . بوندن طولایی رکوعدن باشنی قالدیردجه اونلره دعا ایدر اولمشدی » دیمشدرکه بوکا وحیاً مطلع اولدقلرینه ایما ایتمك ایسته‌مشدر .

[١] اولاد اسماعیل علیه السلامدن اولان قبائل عرب مُضَر و رَبیعهناملریله ایکی بویوك قوله آیریلیور . قریش ، مضرك اك خالصیدر. بونلر کبی حجازك شرقنده اوطوران هُذَیل ، اسد ، تَمیم ، ضَبّه ، مُزَینه کبی قبائلده هنوز کافر واللهك رسول جلیلنه مخاصم ایدیلر . (٤٩) نجی حدیثده ربیعه‌دن اولان عبدالقیس وفدینك حضور عالیٔ رسالتپناهیده ایکن : « وَبَيْنَنَا وَبَيْنَكَ هٰذَا الْحَيُّ مِنْ كُفَّارِ مُضَرَ » دیمه‌لریده ابوهریره رضی الله عنهك بو سوزینی تایید ایدر . بودعا ایله علیه الصلاة والسلام افندیمز قریش وسائر قبائل مضرك یوسف علیه السلام کوننده مصریلرك چکدکلری قحط وغلا سنه‌لرینه مبتلی اولملرینی جناب حقدن نیاز بویورمشلردر .

بخارینك ابوهریره‌دن برروایتنده بودعانك یاتسی نمازنده ایدیلدیکی ذکر اولوندیغی کبی بنه اوندن اولان دیکر بر روایتنده : « رسـول الله صلی الله علیه وسلم بر کیمسه‌نك علیهنه ، یاخود لهنه دعا بویورمق ایسته‌دیکی وقت رکوعدن صوکرا قنوت بویوروردی » دیدکدن ومتن حدیثده‌کی دعای نبوی‌یی مثال اولارق ایراد ایتدکدن صوکرا بعض کره صباح نمازلرنده بعض قبائل عرب حقنده : « اَللّٰهُمَّ الْعَنْ فُلَانًا وَفُلَانًا » دیه‌ده دعا بویوردیغنی ونهایت لَيْسَ لَكَ مِنَ الْاَمْرِ شَيْءٌ اَوْ يَتُوبَ عَلَيْهِمْ اَوْ يُعَذِّبَهُمْ فَاِنَّهُمْ ظَالِمُونَ آیت کریمه‌سنك نزولی اوزرینه بوندن واز کچدیکنی نقل ایدیور . بو آیت کریمه‌نك سبب نزولی بو اولدیغنی ودعانك صباح نمازینك صوك رکعتنده بعدالرکوع ایدیلدیکنی بخاریده‌کی ابن عمر رضی الله عنهما حدیثیده تأیید ایدیور . علیهلرنده دعادن ربمز تعالی وتقدس حضرتلرینك نهی بویوردیغی کیمسه‌لر - طرق متعدده‌دن کلن روایاته نظراً - صَفْوان بن اُمَیّه ، سُهَیْل بن عمرو ، حارث بن هشام وعمرو بن العاص رضی الله عنهمدرکه هنوز ایمان ایتمه‌مش بولوندقلری ایچون اسلامه خیلی ضررلری طوقونیوردی ، کذلك : « اَللّٰهُمَّ الْعَنْ لِحْيَانَ وَرِعْلًا وَذَكْوَانَ وَعُصَيَّةَ عَصَوُا اللّٰهَ وَرَسُولَهُ . وَغِفَارُ غَفَرَ اللّٰهُ لَهَا وَاَسْلَمُ سَالَمَهَا اللّٰهُ » = الی

٤٥٠ وَعَنْهُ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ النّاسَ قالوا يا رَسُولَ اللهِ هَلْ نَرَى رَبَّنا يَوْمَ الْقِيامَةِ ؟ قالَ هَلْ تُمارُونَ [١] فِي الْقَمَرِ لَيْلَةَ الْبَدْرِ لَيْسَ دُونَهُ سَحابٌ ؟ قالوا لا يا رَسُولَ اللهِ . قالَ فَهَلْ تُمارُونَ [١] فِي الشَّمْسِ لَيْسَ دُونَها سَحابٌ ؟ قالوا لا يا رَسُولَ اللهِ . قالَ فَإِنَّكُمْ تَرَوْنَهُ كَذلِكَ . يُحْشَرُ النّاسُ [٢] يَوْمَ الْقِيامَةِ فَيَقُولُ مَنْ كانَ يَعْبُدُ شَيْئاً فَلْيَتَّبِعْ [٣] . فَمِنْهُمْ مَنْ يَتَّبِعُ الشَّمْسَ . وَمِنْهُمْ مَنْ يَتَّبِعُ الْقَمَرَ . وَمِنْهُمْ مَنْ يَتَّبِعُ الطَّواغِيتَ . وَتَبْقَى هذِهِ الأُمَّةُ فِيها مُنافِقُوها [٤] . فَيَأْتِيهِمُ اللهُ [٥]

لِحيانه ، رِعله ، ذَكوانه ، عُصَيَّه يه لعنت ايت . اونلر اللهه ورسولنه عاصی اولدیلر . غِفاره کلنجه الله اونلره مغفرت ایتسون . اسلم ایله‌ده الله مسالم یعنی باریشیق کیتسون » دعای نبویسی برمدت سورمش ایسه‌ده نهی اوزرینه ترك بویورولمشدر . بو قبیله‌لردن لِحیان ، رِعل ، ذَكوان و عُصَیّه - کندیلرینك واقع اولان نیازواسترحاملری اوزرینه - تعلیم قرآن ایچون نزدلرینه کونده‌ریلن یتمش قدر قرّایی قتل ایتمشلردی . لکن کرك بو اشخاصك ، کرك بوقبائلك ایمان ایدوب اسلامه خدمتلر ایده‌جکلری علم الٰهیده متحقق اولدیغی ایچون علیهلرینه دعادن نهی حق وارد اولمشدر .

کرك متنده ، کرك حاشیه‌لرده‌کی حدیثلردن یاتسی ایله صباح نمازلرنده ، صوك رکوعلردن صوکرا قنوت بویورولدیغی ثابت اولدیغی کبی (٤٤٥) نجی حدیثدن‌ده اوکلن ، (٤٤٦) نجی حدیثدن آقشام نمازلرنده ، دیکر بعض روایاتدن کاه ایکندی نمازنده ، کاه صلوات خمسه‌ده قنوت بویورولدیغی ثبوت بولیورسه‌ده ائمه‌نك اکثری صباح نمازندن ماعداسنده ، حنفیه ایسه بش وقت نمازلرك هپسندن‌ده قنوتك منسوخ اولدیغنه قائل اولمشلردر . ایلریده ابواب وترده بو بحث کله‌جکدر . (٤٣٨ ، ٤٣٩ ، ٤٤٥ ، ٤٤٦ ، ٥٣٠ ، ٥٣١ نجی حدیثلره‌ده مراجعت .)

[١] « هَلْ تَتَمارَوْنَ » روایتی اولدیغی کبی « هَلْ تُضارُّونَ » و : « هَلْ تُضارُونَ » روایتلری‌ده واردر .

[٢] بخارینك باشقه برنده‌کی روایتده : « يَجْمَعُ اللهُ النّاسَ . »

[٣] « فَلْيَتَّبِعْهُ » ایله « فَلْيَتْبَعْهُ » روایتلری‌ده واردر .

[٤] بر روایتده شك اوزره : « فِيها شافِعُوها أَوْ مُنافِقُوها » صورتنده وارد اولمش ایسه‌ده اکثر محدثینك معتمد اولان روایتی متنده اولدیغی کبیدر .

[٥] دیکر روایتده « فَيَأْتِيهِمُ اللهُ فِي غَيْرِ الصُّورَةِ الَّتِي يَعْرِفُونَ . »

فَيَقُولُ أَنا رَبُّكُمْ [١] . فَيَقُولُونَ هذا مَكانُنا حَتَّى يَأْتِيَنا رَبُّنا . فَإِذا جاءَ رَبُّنا عَرَفْناهُ . فَيَأْتِيهِمُ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ [٢] فَيَقُولُ أَنا رَبُّكُمْ . فَيَقُولُونَ أَنْتَ رَبُّنا . فَيَدْعُوهُمْ [٣] . وَيُضْرَبُ الصِّراطُ بَيْنَ ظَهْرانَيْ جَهَنَّمَ [٤] . فَأَكُونُ أَوَّلَ مَنْ يَجُوزُ [٥] مِنَ الرُّسُلِ بِأُمَّتِهِ . وَلا يَتَكَلَّمُ يَوْمَئِذٍ أَحَدٌ إِلَّا الرُّسُلُ . وَكَلامُ الرُّسُلِ يَوْمَئِذٍ اَللّٰهُمَّ سَلِّمْ سَلِّمْ . وَفِي جَهَنَّمَ كَلالِيبُ مِثْلُ شَوْكِ السَّعْدانِ . هَلْ رَأَيْتُمْ شَوْكَ السَّعْدانِ ؟ قالُوا نَعَمْ . قالَ فَإِنَّها مِثْلُ شَوْكِ السَّعْدانِ . غَيْرَ أَنَّهُ لا يَعْلَمُ قَدْرَ عِظَمِها [٦] إِلَّا اللهُ . تَخْطَفُ [٧] النّاسَ بِأَعْمالِهِمْ . فَمِنْهُمْ مَنْ يُوبَقُ بِعَمَلِهِ [٨] . وَمِنْهُمْ مَنْ يُخَرْدَلُ [٩] ثُمَّ يَنْجُو . حَتَّى إِذا أَرادَ اللهُ رَحْمَةَ مَنْ أَرادَ مِنْ أَهْلِ النّارِ أَمَرَ الْمَلائِكَةَ أَنْ يُخْرِجُوا مَنْ كانَ

[١] دیکر روایتده بوندن صوکرا : « فَيَقُولُونَ نَعُوذُ بِاللهِ مِنْكَ » زیاده‌سی‌ده واردر .

[٢] دیکر روایتده : « فَيَأْتِيهِمُ اللهُ فِي الصُّورَةِ الَّتِي يَعْرِفُونَ . »

[٣] دیکر روایتده : « فَيَتَّبِعُونَهُ . »

[٤] « فَيُضْرَبُ » ایله « ثُمَّ يُضْرَبُ » نسخه‌لری‌ده واردر . بخارینك دیکر روایتنده « وَيُضْرَبُ جِسْرُ جَهَنَّمَ . »

[٥] برنسخه‌یه کوره « يُجِيزُ . »

[٦] بر نسخه‌یه کوره « ما قَدْرُ عِظَمِها . » صوك کلمه « عُظْمِها » ده اوقونمشدر .

[٧] بر نسخه‌یه کوره « فَتَخْطَفُ . »

[٨] بر نسخه‌یه کوره « يُوثَقُ بِعَمَلِهِ . » « فَمِنْهُمُ الْمُوبَقُ بِعَمَلِهِ » روایتی‌ده واردر .

[٩] روایت قویه بودر . معهذا ذال معجمه ایله « يُخَرْذَلُ » وجیم ایله « يُجَرْدَلُ » نسخه‌لری‌ده واردر . ایکنجیسی «دوشر وهلاکه یاقلاشیر» معناسنه‌در . « وَمِنْهُمُ الْمُخَرْدَلُ » روایتی‌ده واردر .

يعبد الله [١] . فيخرجونهم . و يعرفونهم بآثار السجود . و حرم الله على النار
ان تأكل اثر السجود [٢] . فيخرجون من النار . فكل ابن آدم تأكله النار
الا اثر السجود . فيخرجون من النار و قد امتحشوا [٣] . فيصب عليهم
ماء الحياة . فينبتون كما تنبت الحبة فى حميل السيل . ثم يفرغ الله من القضاء
بين العباد . و يبقى رجل بين الجنة و النار . و هو آخر اهل النار دخولا
الجنة . مقبلا [٤] بوجهه قبل النار . فيقول يا رب اصرف وجهى عن النار .
قد قشبنى [٥] ريحها و احرقنى ذكاؤها [٦] . فيقول هل عسيت إن فعل
ذلك بك ان تسأل غير ذلك ؟ فيقول لا و عزتك . فيعطى الله ما يشاء [٧]
من عهد و ميثاق . فيصرف الله وجهه عن النار . فاذا اقبل به على الجنة رأى بهجتها .
سكت ما شاء الله ان يسكت . ثم قال يا رب قدمنى عند [٨] باب الجنة .
فيقول الله اليس قد اعطيت العهود و الميثاق [٩] ان لا تسأل [١٠] غير الذى

[١] بخارینك دیكر روایتنده : « ممن كان يشهد ان لا اله الا الله » زیاده‌سی واردر.
مسلمده ایسه: « من كان يشرك بالله شيئا ممن اراد الله ان يرحمه ممن يقول لا اله
الا الله . »

[٢] دیكر روایتده « من ابن آدم اثر السجود . »

[٣] بناء معلوم ایله « امتحشوا » دیه‌ده روایت ایدیلمشدر .

[٤] بر نسخه‌یه كوره « مقبل . »

[٥] « قد قشبنى » ضبطی‌ده واردر .

[٦] « ذكاها » نسخه‌سی‌ده واردر .

[٧] بر نسخه‌ده یالكز « ما شاء » دركه بو تقدیرده فعلك فاعلی عبد اولمش اولور .

[٨] بخارینك دیكر روایتنده « قربنى الى » در .

[١٠] « و المواثيق » نسخه‌سی‌ده واردر .

[٩] « ان تسأل » روایتی داها قویدر .

كنت سألت ؟ فيقول يا رب لا اكون [١] اشقى خلقك . فيقول فما عسيت إن
اعطيت ذلك ان لا تسأل غيره ؟ فيقول لا . و عزتك لا اسأل غير ذلك .
فيعطى ربه ما شاء من عهد و ميثاق . فيقدمه الى باب الجنة . فاذا بلغ بابها
فرأى زهرتها و ما فيها من النضرة و السرور فيسكت ما شاء الله ان يسكت .
فيقول يا رب ادخلنى الجنة . فيقول الله عز و جل و يحك [٢] يا ابن آدم
ما اغدرك ! اليس قد اعطيت العهد و الميثاق [٣] ان لا تسأل غير الذى
اعطيت ؟ فيقول يا رب لا تجعلنى اشقى خلقك . فيضحك الله منه . ثم يأذن له
فى دخول الجنة . فيقول [٤] تمن . فيتمنى . حتى اذا انقطع [٥] امنيته قال الله
زد من كذا و كذا [٦] . اقبل يذكره ربه . حتى اذا انتهت به الامانى قال الله
تعالى لك ذلك و مثله معه . و قال ابو سعيد الخدرى لابى هريرة ان رسول الله
صلى الله عليه و سلم قال قال الله عز و جل لك ذلك و عشرة امثاله . قال
ابو هريرة لم احفظ [٧] من رسول الله صلى الله عليه و سلم الا قوله لك ذلك و مثله
معه . قال ابو سعيد انى سمعته يقول ذلك لك و عشرة امثاله .

[١] « لاكونن » و « لا اكونن » روایتلری‌ده واردر .

[٢] « ويلك » روایتی‌ده واردر .

[٣] بر نسخه‌ده « العهود و المواثيق . »

[٤] بخارینك دیكر روایتنده : « فلا يزال يدعو حتى يضحك . فاذا ضحك
منه اذن له بالدخول فيها . فاذا دخل فيها قيل .. »

[٥] بر نسخه‌یه كوره « انقطعت . »

[٦] بر نسخه‌یه كوره « تمن كذا و كذا . »

[٧] بر نسخه‌یه كوره « لم احفظه . »

ترجمه‌سی

ینه ابوهریره رضی الله عنهدن :

شویله دیمشدر : (بردفعه) اوته‌کی ، بریکی : « یارسول الله ، قیامت کوننده بز ربمزی کوره‌جکمی‌یز ؟ » دییه صوردیلر . (علیه الصلاة والسلام افندیمز حضرتلری‌ده مقابلةً) : « آیك اون دوردنجی کیجه‌سی رؤیته مانع هیچ بر بولوط یوقکن قمر (ی کورمك خصوصن)ده شك واختلاف ایدرمیسکز ؟ » دییه سؤال بیوردی « خیر ، یارسول الله (بونده اختلاف ایتمه‌یز) » دینجه تکرار : « یا ، رؤیته مانع هیچ بر بولوط یوقکن کونش(ی کوره‌بیله‌جککز) ده شك واختلاف ایدرمیسکز ؟ » دییه سؤال بیوردی [١] . (ینه) : « خیر ، یارسول الله . (بونده‌ده اختلاف ایتمه‌یز) » دینجه بیوردی‌که ایشته اونی سز بویله (آچیق) کوره‌جکسکز [٢] . قیامت کوننده ناس حشر اولوناجق (یعنی بر آرایه طوپلاناجق[٣] .

[١] ابوسعید خدری رضی الله عنه روایتنده : « هل تضارّون فی رؤیة الشمس بالظهیرة صحواً لیس معها سحاب ؟ وهل تضارّون فی رؤیة القمر لیلة البدر صحواً لیس فیها سحاب ؟ = کونشی اویله اوستی وآیاز واوکنده هیچ بر بولوط یوقکن کورمك ایچون ایتیشوب قاقیشمایه ، بری بریکزه زحمت ویرمه‌یه حاجت کورورمیسکز ؟ کذا قمری بدر اولدیغی کیجه ینه آیاز ایکن واو کیجه هیچ بر بولوط یوقکن کورمك ایچون بری بریکزه زحمت ویرمه‌یه حاجت کورورمیسکز ؟ » صورتنده وارد اولوب رؤیت شمس حقنده‌کی سؤال تقدیم بیورولمش ، شوقدرکه بونده‌کی قیود جوابه چوق قوت ویرمشدر .

[٢] ٣٣١ نجی حدیثه وحاشیه‌سنه مراجعت .

[٣] ابوهریره رضی الله عنهك ـ ایلریده شفاعت بحثلرنده ان شاء الله کله‌جك اولان ـ حدیث مرفوعنده : انا سیّد الناس یوم القیامة . وهل تدرون مِمّ ذلك ؟ یجمع الله الاوّلین والآخرین فی صعید واحد یسمعهم الداعی وینفذهم البصر وتدنو الشمس . فیبلغ الناس من الغمّ والکرب ما لا یطیقون ولا یحتملون = قیامت کوننده ناسك سیدی بن ایم . بوده ، بیلیرمیسکز نه‌دن ؟ چونکه او کون الله تعالی وتقدس حضرتلری اوّلین وآخرینك هپسنی دوم دوز برطوپراق اوستنده اویله برصورتده جمع ایده‌جك‌که کندیلرینی چاغیران داعی ، آیری آیری هربرینه سسنی دویورابیلیر . اونلره باقان بصر آیری آیری هربرینه نفوذ ایده‌بیلیر ... » مقدمه‌سیله اهوال محشر وکیفیت شفاعت تصویر بیورولمشدر .

ربمز تعالی وتقدس حضرتلری) : « هرکیم هر نه‌یه طاپیور ایدیسه اونك

بوداعی حضور باری‌یه عرض اولونمق وحساب اعماللرینی ویرمك اوزره ناسی چاغیران داعیدر .

ابن مسعود رضی الله عنهك بیهقی روایتنده : « اذا حشر الناس قاموا اربعین عاماً شاخصة ابصارهم الی السماء لا یکلّمهم . والشمس علی رؤوسهم حتّی یلجم العرق کلّ برّ وفاجر = ناس حشر اولوندقلرنده قرق ییل کوزلری سمایه دیکیلمش اولارق طورورلر . کندیلرینه هیچ برکیمسه کلمهٔ واحده سویله‌مز . بو اثناده کونش باشلرینك اوجنده کندیلرینی یاقار وبرّ وفاجر هرکس ، تر دریاسی تا بوغازینه چیقنجیه قدر هپ بوحالده قالیرلر . »

طبرانی روایتنده‌ده : « انّ الرجل یلجمه العرق یوم القیامة فیقول ربّ ارحنی ولو الی النار = قیامت کوننده آدم وارکه تر کندیسنی بوغاجق درجه‌یه چیقاجق‌ده یارب ، جهنمه آتمقله‌ده اولسه ، بنی راحتلاندیر ، دییه‌جك » خبر مدهشی ایله هول محشر تصویر بیورولیور . مقداد بن الاسود رضی الله عنهك مسلم ونسائیده مروی حدیثنده ایسه : « فیکون الناس علی قدر اعمالهم فی العرق . فمنهم من یکون الی کعبیه . ومنهم من یکون الی رکبتیه . ومنهم من یکون الی حقویه . ومنهم من یلجمه العرق الجاماً واشار رسول الله صلّی الله علیه وسلّم الی فیه = خلق او کون عمللرینك مقدارلرینه کوره تره باتمش بولوناجقلردر : کیمنك تر آشیقلرینه ، کیمنك دیزلرینه ، کیمنك بوکورلرینه قدر چیقاجق ، کیمنی‌ده تر ـ رسول الله صلی الله علیه وسلم افندیمز مبارك اللریله آغیزلرینی کوسترەرك ـ کمله‌یه‌جك یعنی بوغاجقدر » دییه بوهول ودهشت دها آچیق ودها تفصیللی کوستریلمشدر . برکت ویرسون‌که احمد ابن حنبلك سند حسن ایله وابوسعید خدری رضی الله عنه روایتیله : « یخفّف الوقوف عن المؤمن حتّی یکون کصلاة مکتوبة = بو وقوفك عذابی مؤمن حقنده او قدر تخفیف اولوناجق‌که آنجق فرض نمازلردن بری قدر سوره‌جکدر » ؛ ابویعلی‌نك‌ده ابوهریره رضی الله عنه روایتیله : « کتدلّی الشمس للغروب الی ان تغرب = کونش غروب ایچون افقدن صارقوب غروب ایدنجیه قدر » ؛ طبرانینك‌ده عبدالله بن عمر رضی الله عنهما روایتیله : « ویکون ذلك الیوم اقصر علی المؤمن من ساعة من نهار = اوکون مؤمن حقنده کوندوزك برساعتندن داها قیصه اولاجقدر » تبشیرلری‌ده واردر .

آردينه دوشسون » بويوراجق [١] . (ياخود حقك امريله بو سوزى دين ديه‌جك .) آرتق كيمى شمسك ، كيمى قمرك ، كيمى طاغوتلرك آردينه

[١] ابن مسعود رضى الله عنهك روايتنده : « ثُمَّ يُنادِي مُنادٍ مِنَ ٱلسَّماءِ اَلَيْسَ عَدْلٌ مِنْ رَبِّكُمُ ٱلَّذِي خَلَقَكُمْ وَصَوَّرَكُمْ وَرَزَقَكُمْ ثُمَّ تَوَلَّيْتُمْ غَيْرَهُ اَنْ يُوَلِّيَ كُلَّ عَبْدٍ مِنْكُمْ ما كانَ تَوَلّىٰ ؟ قالَ فَيَقُولُونَ بَلىٰ . ثُمَّ يَقُولُ لِتَنْطَلِقْ كُلُّ اُمَّةٍ اِلىٰ مَنْ كانَتْ تَعْبُدُ = صوكرا كوكدن بر منادى شويله ندا ايدر : سزى يارادان ، سزه صورت ويرن ، سزه رزقكزى ويرن ربكز ايكن دونوب باشقه‌سنه محبت وعبادت ايتمه‌كزه مقابل مقتضاى عدل الٰهى ايجكزدن هرقولى طاپديغنك آردينه دوشورمك دكلميدر؟ أوت، اويله‌در جوابنى آلدقدن صوكرا هرامت دنياده ايكن طاپديغنك يانينه كيتسون ديه اعلان ايدر » تفصيلى واردر . آنجق بوكاده تقدم ايده‌جك بر ماجرى اولمق اوزره حُمَيْدى ايله ابن خزيمه‌ده ابوهريره‌نك شويله بر روايتى‌ده واردر : « فَيَلْقَى ٱلْعَبْدَ فَيَقُولُ اَلَمْ اُكْرِمْكَ وَاُزَوِّجْكَ وَاُسَخِّرْ لَكَ ؟ فَيَقُولُ بَلىٰ . فَيَقُولُ اَظَنَنْتَ اَنَّكَ مُلاقِيَّ ؟ فَيَقُولُ لا . فَيَقُولُ اِنِّي اَنْساكَ كَما نَسيتَنِي = حق تعالى وتقدس حضرتلرى ، قوللرندن برينى قارشيسنه آلوب : بن سنى تكريم ايتمه‌دمى ايدى ؟ أورمه‌دمى ايدى ؟ مخلوقاتمى سكا تسخير ايتمه‌دمى ايدى ؟ ديه صوراجق . اوده اوت ، هپسنى ياپدك يارب ديه‌جك . اوندن صوكرا : كونك برنده بكا ملاق اولاجغكى حسابه قاتارمى ايدك؟ ديه صوراجق . اوده ، خيريارب ديه‌جك . بونك اوزرينه اوده : سن نى وقتيله اونوتديغك كبى بن ده شيمدى سكا آلديرماياجغم بويوراجق » ؛ ينه او روايتده : « .... وَيَلْقَى الثّالِثَ فَيَقُولُ آمَنْتُ بِكَ وَبِكِتابِكَ وَبِرَسُولِكَ وَصَلَّيْتُ وَصُمْتُ . فَيَقُولُ اَلا نَبْعَثُ عَلَيْكَ شاهِداً ؟ فَيُخْتَمُ عَلىٰ فِيهِ وَتَنْطِقُ جَوارِحُهُ . وَذٰلِكَ ٱلْمُنافِقُ . ثُمَّ يُنادِي مُنادٍ ... = ... حق تعالى وتقدس حضرتلرى بر اوچنجيسنى‌ده قارشيسنه آلاجق . بوكيمسه : يارب ، بن سكا، كتابكه، رسولكه ايمان ايتمش ، نمازقيلمش، اوروج طوتمشدم ديه‌جك . حق جل وعلا حضرتلرى‌ده : هايدى سنك بو دعواكه شاهد اقامه ايده‌لم بويوراجق . ديركن او قولك آغزى مهرله‌نوب اعضاى بدنى عليهنه نطقه كله‌جك . (٣٦١ نجى حديثك حاشيه‌سنه مراجعت .) ايشته بو، منافقدر . اوندن صوكرا بر منادى شويله ندا ايدر ... » دينيلمشدر .

دوشـ(وب كيد)ه‌جك [١] . يالكز بو امت ، ايچلرنده منافقلرى‌ده اولديغى حالده (يرنده طوروب) قالاجق [٢] . الله (تبارك وتعالى حضرتلرى) اونلره (اوليجه

[١] « طاغُوت » لفظى دورلو دورلو تفسير ايديلمشدركه اك مشهورلرى شونلردر : ١ - شيطان ؛ ٢ - صنم‌كه اوكا جِبْت نامى‌ده ويريلير . ٣ - ساحر ؛ ٤ - كاهن‌كه يُرِيدُونَ اَنْ يَتَحاكَمُوا اِلَى ٱلطّاغُوتِ وَقَدْ اُمِرُوا اَنْ يَكْفُرُوا بِهِ آيت كريمه‌سى بونكله مفسردر . هرقبيله‌نك مرجع محاكمه اولان برطاغوتى وار ايدى . ٥ - ضلالده پيشوا اولان كيمسه ؛ ٦ - خاصةً مَرَدهٔ اهل كتاب ؛ ٧ - اللهدن باشقه اولارق عبادت ايديلن هرشى‌كه لفظك بومعنايه حملى يك‌ده صحيح اولماسه كركدر . زيرا بوتقديرده اهل كفروضلالدن بعضلرينك ومثلا بنوملَيحك معبودى اولان ملائكه‌نك‌ده ، عزيرومسيح عليهما السلامك‌ده طاغوتلر ميانينه ادخالى لازم كليركه بونلرك معبود اولمايه رضالرى اولماديغى ايچون البته خارج عد ايديلمك ايجاب ايدر . اونلرك عابدلرى جهنمه كيدرلرسه‌ده كنديلرينك دوچار مؤاخذه اولملرينه محل يوقدر . نيته‌كيم ابوسعيد خدرى رضى الله عنهك بخاريده‌كى بر حديثنده : « فَيَذْهَبُ اَصْحابُ ٱلصَّليبِ مَعَ صَليبِهِمْ وَاَصْحابُ الْاَوْثانِ مَعَ اَوْثانِهِمْ وَاَصْحابُ كُلِّ آلِهَةٍ مَعَ آلِهَتِهِمْ = اصحاب صليب ، يعنى صليبه طاپانلر صليبلريله ، بتپرستلر بتلريله ، هرمعبودك عابدلرى معبودلريله كيدرلر » بويورولماسنده « طاغوت » لفظنك بوكبى ذوات كامله‌يه شمولى اولماديغنه ومعبوديته رضاسى اولماياناك « طواغيت » زمره‌سندن بولونماديغنه اشارت واردر . واقعا ابن مسعود رضى الله عنه روايتنده‌كى : « فَيَتَمَثَّلُ لَهُمْ ما كانُوا يَعْبُدُونَ فَيَنْطَلِقُونَ = اونلره عبادت ايتمش اولدقلرى شيلرك تمثالى كورونوب برابرجه كيدرلر » ، مشار اليهدن اولان ديكر روايتده‌ده : « فَيَتَمَثَّلُ لِصاحِبِ الصَّليبِ صَليبُهُ وَلِصاحِبِ التَّصاوِيرِ تَصاوِيرُهُ » عباره‌لرى طاغوتك اللهدن باشقه هرهانكى بر معبود معناسنه آلينماسنده‌كى محذورى رفع ايدرسه‌ده « اِنَّكُمْ وَما تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ حَصَبُ جَهَنَّمَ = سزده ، اللهدن باشقه‌جه عبادت ايتدكلريكزده جهنم طوتاراغيسكز » آيت كريمه‌سى موجبنجه لفظك معناسنى طارالتمق لازم كلير .

[٢] بخارى ايله مسلمك ابوسعيد خدرى روايتنده ، بو واقعه‌يه تقدم ايتمك اوزره شويله بر تفصيل دها واردر : « فَلا يَبْقىٰ اَحَدٌ كانَ يَعْبُدُ غَيْرَ اللّٰهِ سُبْحانَهُ مِنَ

طانیدقلرندن باشقه برصورتده) کلوب : « بن سزك ربڭزم » بویوراجق . اونلر (رب متعاللرینی او تجلی ایله طانیمامایاجقلری ایچون : « سندن اللهه صیغنیرز .)

الاَصْنامِ وَالاَنْصابِ اِلاّ يَتَساقَطُونَ فِي النّارِ . حَتّٰى اِذا لَمْ يَبْقَ اِلاّ مَنْ كانَ يَعْبُدُ اللّٰهَ مِنْ بَرٍّ وَفاجِرٍ وَغُبَّرٍ (یاخود) غُبَّراتِ اَهْلِ الْكِتابِ . فَيُدْعَى الْيَهُودُ فَيُقالُ لَهُمْ ما كُنْتُمْ تَعْبُدُونَ ؟ قالُوا كُنّا نَعْبُدُ عُزَيْراً ابْنَ اللّٰهِ . فَيُقالُ لَهُمْ كَذَبْتُمْ . ما اتَّخَذَ اللّٰهُ مِنْ صاحِبَةٍ وَلا وَلَدٍ . فَما تَبْغُونَ ؟ قالُوا اَعْطِشْنا يا رَبَّنا فَاسْقِنا . فَيُشارُ اِلَيْهِمْ اَلا تَرِدُونَ ؟ فَيُحْشَرُونَ اِلَى النّارِ كَاَنَّها سَرابٌ يَحْطِمُ بَعْضُها بَعْضاً فَيَتَساقَطُونَ فِي النّارِ . ثُمَّ يُدْعَى النَّصارٰى فَيُقالُ لَهُمْ ما كُنْتُمْ تَعْبُدُونَ ؟ قالُوا كُنّا نَعْبُدُ الْمَسِيحَ ابْنَ اللّٰهِ . فَيُقالُ لَهُمْ كَذَبْتُمْ ما اتَّخَذَ اللّٰهُ مِنْ صاحِبَةٍ وَلا وَلَدٍ . فَيُقالُ لَهُمْ ماذا تَبْغُونَ ؟ فَيَقُولُونَ عَطِشْنا يا رَبَّنا فَاسْقِنا . قالَ فَيُشارُ اِلَيْهِمْ اَلا تَرِدُونَ ؟ فَيُحْشَرُونَ اِلٰى جَهَنَّمَ كَاَنَّها سَرابٌ يَحْطِمُ بَعْضُها بَعْضاً . فَيَتَساقَطُونَ فِي النّارِ = آرتق الله سبحانه وتعالی حضرتلرینك غیری اولمق اوزره اصنام وانصاب مقوله‌لرینه عبادت ایتمش اولانلردن جهنمه آتیلمادق هیچ برکیمسه قالماز اولور . نهایت - برّ اولسون ، فاجر اولسون ، حق اوزره قالان اهل کتابك بقایاسی اولسون - الله عزوجل حضرتلرینه عبادت ایتمش اولانلردن ماعداسی قالمایجه طائفهٔ یهودك بر طاقیمی چاغیریلوب کندیلرینه : سز کیمه طاپاردیڭز ؟ دیه صوروله‌جق . بز ، اللهك اوغلی عزیره طاپاردق دیه‌جکلر . بونك اوزرینه اونلره دینیله‌جك که سز ، یالان سویلیورسڭز . الله تعالی هیچ بر آش ، هیچ بر اوغول ایدینمش دکلدر . شیمدی سویله‌یڭز ، ایسته‌دیکڭز نه‌در ؟ او طائفهٔ یهودده : یارب ، پك صوصادق ، بزه صو ویر نیازنده بولوناجقلر . بو طلب اوزرینه : هایدی ، صو باشنه کلمزمیسڭز ؟ دیه کندیلرینه اشارت واقع اولاجق . اونلرده برآرایه کتیریلوب نار جحیمه طوغرو سوق ایدیله‌جکلر . او نار جحیم‌که اونلرك نظرنده یالیملری بری برینی قیروب کچیرن سراب کبی کوروننه‌جك واونی صو ظن ایدوب یکدیکری آردنجه آتشك ایچنه دوکوله‌جکلر . صوکرا طائفهٔ نصارانك برطاقیمی چاغیریلوب کندیلرینه : سز ، کیمه طاپاردیڭز ؟ دیه صوروله‌جق . بز ، اللهك اوغلی مسیحه طاپاردق دیه‌جکلر . بونك اوزرینه اونلره‌ده دینیله‌جك که سز یالان سویلیورسڭز ، الله تعالی هیچ بر آش ، هیچ بر اوغول ایدینمش دکلدر . شیمدی سویله‌یڭز ، ایسته‌دیکڭز نه‌در ؟ نصاری‌ده : یارب ، پك صوصادق ، بزه صو ویر نیازنده بولوناجقلر . بو طلب اوزرینه : هایدی ، صو باشنه کلمزمیسڭز ؟ دیه کندیلرینه اشارت واقع اولاجق . اونلرده برآرایه کتیریلوب نار جحیمه

ربمز بزه کلنجیه قدر بزم یرمز بوراسیدر . (یرمزدن آیریلمایز) . ربمز بزه کلدیکنده بز اونی طانیرز » دیه‌جکلر . الله عزّ وجلّ (حضرتلری) اونلره

طوغرو سوق ایدیله‌جکلر . او نار جحیم‌که اونلرك نظرنده یالیملری بری برینی قیروب کچیرن سراب کبی کوروننه‌جك واونی صو ظن ایدوب یکدیکری آردنجه آتشك ایچنه‌دوکوله‌جکلر . »

ایشته بوزیاده معلوم اولدقدن صوکرا سیاق عباره داها قولای منفهم اولاجقدر . متن خبرده شمس ایله قمر وطواغیت آردینه دوشه‌جك اولانلرك مآل حالی ذکر ایدیلیورسه‌ده طاغوتلرك مقرواپسینی جهنم اولدیغی معلوم اولدیغندن - « فَاَوْرَدَهُمُ النّارَ » آیت کریمه‌سنك دلالتیله - آردلرینه دوشنلرك عاقبت نار جحیمه وارمش اولاجقلری محققدر . نیته‌کیم فَتَتْبَعُ الشَّياطِينَ وَالصَّلِيبَ اَوْلِياؤُهُمْ اِلٰى جَهَنَّمَ = شیاطین ایله صلیبك آردینه بونلرك اولیاسی ، یعنی عابدلری تا جهنمه وارنجیه قدر دوشرلر » روایتی ایله ابن‌خزیمه وابن منده روایتلرنده‌کی : « فَلا يَبْقٰى اَحَدٌ كانَ يَعْبُدُ صَنَماً وَلا وَثَناً وَلا صُورَةً اِلاّ ذَهَبُوا حَتّٰى يَتَساقَطُوا فِي النّارِ = صنم ، وثن وصورته طاپانلردن کیدوب نار جهنمه آتیلمادق هیچ برکیمسه قالمایه‌جقدر » عباره‌سی‌ده بونی صراحةً تأیید ایدر . بو حدیثك بو قسمنه عائد علاء بن عبدالرحمن روایتنده : « فَيُطْرَحُ مِنْهُمْ فِيها فَوْجٌ وَيُقالُ هَلِ امْتَلَأْتِ ؟ وَتَقُولُ هَلْ مِنْ مَزِيدٍ = جهنمه بونلردن برفوج آتیلوب جهنمه : طولدڭمی ؟ دینیله‌جك ، اوده : داها وارمی ؟ دیه‌جك » زیاده‌سی واردر .

برده شوراسنی اونوتمامالی‌که صددنده اولدیغمز بو حاشیه‌ده وابوسعید خدری رضی الله عنه روایتنده موضوع بحث اولان عبدهٔ عزیر ایله عبدهٔ مسیح یهود ونصارانك یالڭز بر طائفه‌سیدرلر . بو ایکی اسم ایله آڭیلان اهل کتابك کیمی ، نبیلرینك شریعتیله عامل مؤمن موحد زمره‌سیدرکه بونلر شبهه‌سز منادینك نداسنه الك صوکرا اجابت ایدن امت محمدیه ایله برابر بولوناجقلردر . اصحاب اوثانه ملحق اولان اهل کتاب ایسه مسیحه الله ، مسیح ویا عزیره ابن الله دیین ، صلیبه طاپان ، حاصلی انبیای کرامه مخالفتله کفر وضلاله صاپان طوائفدر .

برده آڭلاشیلیورکه امت محمدیه دنیاده منافقیندن صییریلوب تمایز ایده‌مه‌دیکی کبی آخرتك اوموطننده‌ده کندینی اونلردن آییرد ایده‌مه‌یه‌جکدر . منافقلر اللهه عابد وشرایع انبیایه سالك اولان مؤمنین ایله برلکده ندایه اجابتده تأخر کوستره‌جکلردر . اونلر دنیاده ایکن ظاهراً مؤمن کورونمش اولمالری اورا‌ده‌ده فائده ویرر قیاسیله زمرهٔ ناجیه‌یه التحاق ایده‌جکلرسه‌ده بالآخره مؤمنینده غرّه وتحجیل بولونوب (١١١ نجی حدیثه مراجعت) اونلرده بولونمامامسی ، یاخود - برقوله کوره - وار ایکن زائل اولماسی ، کذا محشرده پیدا اولاجق ظلمت شدیده ایچنده اهتدا ایچون هر مؤمنه کندینه کوره بر نور ویریلوب اونلره ویریلمه‌مسی ، یاخود

(بودفعه طـانیدقلری صورتده) کلوب : « بن ربکزم » بویوراجق . اونلرده : « (الحق) سن بزم ربمزسك » دیه‌جکلر [١] . والله تعالا(نك) اونلری دعوت

- بر قوله کوره - نورلرینك منطفی اولماسی ، برده میدان عرصاتده مؤمنلر جناب حقه سجده‌یه قادر اولدقلری حالده اونلرك اولاماماسی کبی علامتلرله مؤمنلردن بوسبوتون تمیز ایده‌جکلردر. سورهٔ حدیدده « اَلْيَوْمَ تَرَى الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ » دن اعتباراً دورت آیت کریمه ، مؤمنلرك نوردن ناصل استفاده ایده‌جکلرینی ، منافقلرك ایسه بوندن ناصل محروم قالاجقلرینی ناطق اولدیغی کبی سورهٔ قلمده‌کی « يَوْمَ يُكْشَفُ عَنْ سَاقٍ وَيُدْعَوْنَ اِلَى السُّجُودِ فَلَا يَسْتَطِيعُونَ » آیت کریمه‌سی‌ده آخرتده‌کی سجود مسئله‌سنده مؤمن ومنافقك فرقنی کوستریر .

[١] ابوسعید خدری رضی‌الله عنهك مسلمده‌کی روایتنده : « حَتّٰى اِذَا لَمْ يَبْقَ اِلَّا مَنْ كَانَ يَعْبُدُ اللّٰهَ مِنْ بَرٍّ وَفَاجِرٍ اَتَاهُمْ رَبُّ الْعَالَمِينَ سُبْحَانَهُ وَتَعَالٰى فِى اَدْنٰى صُورَةٍ مِنَ الَّتِى رَاَوْهُ فِيهَا » ، بخاریده‌کی روایتنده ایسه : « فِى صُورَةٍ غَيْرِ صُورَتِهِ الَّتِى رَاَوْهُ فِيهَا اَوَّلَ مَرَّةٍ » ، هشام بن سعد روایتنده‌ده : « ثُمَّ تَبَدّٰى لَنَا فِى صُورَةٍ غَيْرِ صُورَتِهِ الَّتِى رَاَيْنَاهُ فِيهَا اَوَّلَ مَرَّةٍ » لفظلریله وارد اولمش اولوب جمله‌سی‌ده میدانده قالان مؤمنلره ربمز تبارك وتعالی حضرتلرینك بدایت امرده اولدن بیلدکاری ، طانیدقلری صورته مخالف برصورتده ظاهر اولاجغنی افهام ایدر .

« اتیان » ، یعنی جناب حقك گلمه‌سی ایله « صورت » مسئله‌لرینه کلنجه : اتیان حقنده علمانك اقوالی مختلفدر : ١ — اتیان افعال الٰهیه‌دن بر فعلدرکه اوکا ایمان ایتمك واجب اولدیغی کبی ذات اجل واعلای سبحانیه‌سنی سمات حدوثدن‌ده تنزیه ایتمك واجبدر .

٢ — ربمز تعالی وتقدس حضرتلرینك اتیانی ، عبادك کندیسنی کورمه‌سندن عبارتدر. غائبده اولان بر شیئی کوره بیلمك ایچون عادةً او شیئك گورمنه طوغرو کلمه‌سی اقتضا ایتدیکی ایچون اتیان مجازاً رؤیت معناسنه‌در .

٣ — « يَأْتِيهِمُ اللّٰهُ » ده حذف واردر . و « يَأْتِيهِمْ مَلَائِكَةُ اللّٰهِ » تقدیرنده‌در . بو ، قاضی عیاضك ترجیح ایتدیکی قولدر. قاضی : « ملك ، مخلوق اولدیغندن مؤمنلرك اونی انکاره قالقیشالری احتمالکه اونده‌کی سمات حدوثی مشاهده ایتدکلرندندر » دیبورسه‌ده ملائکه‌دن برینك « اَنَا رَبُّكُمْ » دعوای باطلنده بولونابیلمه‌سی جای نظردر .

٤ — « يَأْتِيهِمُ اللّٰهُ » دیمك جناب حق عبادینی امتحان واختبار ایچون الٰه صفتنه

بویور(ماسی اوزرینه اوکا تابع اولا)جق(لر) [١] . جهنمك‌ده (تام) اورتاسنه

بکزه‌مه‌ین مخلوق صورتلردن بریله ظاهر اولور معناسنه‌درکه « بن ربکزم » دیدیکنده مخلوق علائمنی کندیسنده کوره‌جکلری ایچون مؤمنلر استعاذه‌یه قالقیشاجقلردر. زیرا مخلوقاتندن هیچ برینه بکزه‌مه‌دیکنی مؤمنلر اوته‌دن بری بیلیورلردر .

سمات نقصدن منزه وبری اولان ذات باری تعالی وتقدس حضرتلرینك یکدیکره بکزه‌مه‌ین ایکی صورتده تجلی بویورماسی خصوصی هرنه وجه ایله وهر هانکی مذهبه کوره تفسیر ایدیلیرسه ایدیلسون شوراسی ثابت اولیورکه او یوم امتحانده ابتدای امرده مؤمن ، منافق هپ برآرادة ایکن مؤمنلرك امید ایتمه‌دکاری برحال وهیئت اوزره - الله اعلم سرت - بر تجلی وقوع بولاجق وخلاف مأمول اولان بو تجلیدن مؤمنلر ، ینه ذات اجل واعلاسنه صیغیناجقلردر. ایکنجی تجلی مؤمنلرك حسن ظنه بناءً مأمولاری اولان - احتمالکه - تجلیٔ رحمت ورافت اولاجغندن معروفلری اولان بوایکنجی حال ایله متجلی رب جلیللرینی تصدیق واوکا سجده ایده‌جکلردر . مؤمنلرك ابتداکی استعاذه‌لری رب عظیم الشانلرینك بر صفتندن دیکر صفتنه التجا ایتمکدر . ابو سعید خدری رضی‌الله عنه روایتنه نظراً جناب رب العالمین ابتداکی اتیاننده : « فَمَاذَا تَنْتَظِرُونَ ؟ تَتْبَعُ كُلُّ اُمَّةٍ مَا كَانَتْ تَعْبُدُ » = یا سز نه بکلیورسکز؟ هرامت ، عبادت ایتدیکنك آردینه دوشوب طوریور » بویوراجق. اونلرده: « يَا رَبَّنَا فَارَقْنَا النَّاسَ فِى الدُّنْيَا اَفْقَرَ مَا كُنَّا اِلَيْهِمْ وَلَمْ نُصَاحِبْهُمْ = ای ربمز ، بز دنیاده ایکن (سنی طانیمایان ، سکا عبادت ایتمه‌ین شو) ناسدن کندیلرینه اك زیاده محتاج ایکن (سندن طولایی) آیریلوب سمتلرینه اوغرامازدق » ؛ بخارینك دیکر روایتنده: « فَارَقْنَاهُمْ وَنَحْنُ اَحْوَجُ مِنَّا اِلَيْهِمُ الْيَوْمَ . وَاِنَّا سَمِعْنَا مُنَادِيًا يُنَادِى لِيَلْحَقْ كُلُّ قَوْمٍ بِمَا كَانُوا يَعْبُدُونَ . وَاِنَّمَا نَنْتَظِرُ رَبَّنَا = بز شیمدیکندن زیاده کندیلرینه محتاج ایکن اونلردن دنیاده آیریلمشدق . (شیمدی ناصل اولورده اونلرك آرقاسنه طاقیلیرز ؟) بز برمنادینك : هر قوم وقتیله عبادت ایتدیکی نه ایدیسه اوکا قاووشسون دیه ندا ایتدیکنی ایشیتدك ، اوندن طولایی ربمزه انتظار ایدوب طوریورز » دیه‌جکلر . جناب رب العالمین اونلره ایکی ، یا اوچ کره : « اَنَا رَبُّكُمْ » بیوراجق ، اونلر هپسنده‌ده: « نَعُوذُ بِاللّٰهِ مِنْكَ . لَا نُشْرِكُ بِاللّٰهِ شَيْئًا = سندن اللهه صیغینیرز . الله‌ه بز هیچ بر شیئی شریك ایتمه‌یز » دیه‌جکلر . بر درجه‌ده‌که بعضلری امتحانك شدتندن طریق صوابدن رجوع ایدرکبی اولاجق. اوندن صوکره دربار عزتدن: « هَلْ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُ آيَةٌ فَتَعْرِفُونَهُ بِهَا » ربکزی طانییابیلمك ایچون آراکزده برعلامت وارمیدر؟ » دیه سؤال بویورولاجق و :

[١] قاضی عیاضك تفسیرینه کوره امرینه ، یاخود بو خصوصه موکل اولان ملکلرینه تابع اولاجقلر دیمکدر .

صراط (یعنی کوپرو) قورولور . امتی (اونك اوستندن) الك اول کچیره‌جك بن اولاجغم [۱] . اوکون رسل (کرام) دن باشقه هیچ بر کیمسه (هول ودهشت

« أوت » جوابی اوزرینه کشف ساق اولاجق وکندیلکندن الله‌ه سجده ایتمش هرکیم وارسه سجده ایتمه‌یه طرف الٰهیدن کندیسنه اذن ویریله‌جك ، ریا اولارق سجده ایتمش منافقلرك ایسه صیرتلرینی الله تعالی طبقهٔ واحده قیلوب یعنی یکتخته وقاص قاتی برحاله کتیروب بونلر سجده‌یه داوراندقجه صیرت اوستی دوشه‌جکلردر . مؤمنلر صوکرا سجده‌دن باشلرینی قالدیردقلرنده رب متعاللرینی ایلك دفعه کوردکلری صورته تحول ایتمش بولاجقلر وایشته اوزمان « اَنَا رَبُّكُمْ » بویوردیغنده : « اَنْتَ رَبُّنَا » دیه‌جکلردر .

کشف ساق علامتی متشابهاتدن وآنجق او موطن هول انکیزده مؤمن قوللرینه حقیقتی منکشف اولاجق حقایق بینه‌دندر . جمهور اهل لغت ایله غریب حدیث مؤلفلری بوراده‌کی (ساق) ك شدت معناسنه کلدیکنه قائلدرلر . بو تقدیرجه کشف ساق شدید ومهول بر حالك او اثناده ظهوری اولمش اولور . مع هذا بونی باشقه دورلو تفسیر ایدنلرده واردر . نیته‌کیم قاضی عیاضه کوره ساق اوصیراده علامت اولارق ظهور ایده‌جك اولان برنور عظیمدرکه بوکا دائر بر حدیث شریفده وارمش . ینه قاضی عیاضه کوره بوراده ساق الله تعالی ایله مؤمنلر آراسنده علامت اولارق ظهور ایده‌جك ملائکه‌دن غایت ایری خلقتده یارادیلمش بر جماعت معناسنه‌ده کلیرکه بونی عربیده « ناسدن بر جماعت » معناسنه استعمال اولونان « ساقٌ مِنَ النَّاسِ » تعبیرندن آلمشدر . برقوله کوره‌ده کشف ساق اولکی معنانك بوسبوتون عکسنه اولارق کندیلرنده حاصل اولان لطائف معرفت سایه‌سنده مؤمنلرك رب متعاللرینی طانیوب خوف وشدتك وقلبلرینه مستولی دهشتك منکشف یعنی زائل اولماسیدر . دیکر بر قوله کوره‌ده بو ، مؤمنلره برعلامت اولمق اوزره خلق اولونان ومعتاد اولان ساقلردن هیچ برینه بکزه‌مه‌یه‌جك بر ساقدرکه بوده قاضی عیاضك ایلك ویردیکی معنایه پك موافق دوشه‌بیلیر . بوتقدیرده ساق معنای حقیقیسنده مستعمل اولمش اولور .

[۱] مسلمك ابو سعید خدری رضی الله عنه روایتنده : « ثُمَّ يُضْرَبُ الْجِسْرُ عَلٰى جَهَنَّمَ وَتَحِلُّ الشَّفَاعَةُ وَ يَقُولُونَ اَللّٰهُمَّ سَلِّمْ سَلِّمْ = صوکرا جهنمك اوستنه (صراط کوپرو (سی) قورولور وشفاعته اذن ویریلیر . و (او صیراده ناس) الٰهی ، بزی سلامتده براق ، سلامتده براق » دیه دعا ایدر طورور » دینیلمشدر .

صراطدن الك اول کچمك امت محمدیه‌نك خصائصندندر . « حاکم » ده‌کی عبدالله بن سلام رضی الله عنه روایتنده : « ثُمَّ يُنَادِي مُنَادٍ اَيْنَ مُحَمَّدٌ ؟ فَيَقُومُ . فَتَتْبَعُهُ اُمَّتُهُ بَرُّهَا

طولا بیسیله) تکلم ایده‌مز . رسل (کرام) ك‌ده او کونکی کلامی « اَللّٰهُمَّ سَلِّمْ سَلِّمْ =

وَفَاجِرُهَا . فَيَاْخُذُونَ الْجِسْرَ . فَيَطْمِسُ اللّٰهُ اَبْصَارَ اَعْدَائِهِ . فَيَتَهَافَتُونَ مِنْ يَمِينٍ وَشِمَالٍ . وَ يَنْجُو النَّبِيُّ وَالصَّالِحُونَ = صوکرا بر منادی ، محمد (صلی الله علیه وسلم) نره‌ده ؟ دیه ندا ایده‌جك . بونك اوزرینه رسول الله صلی الله علیه وسلم آیاغه قالقوب ایئیسی ، فاجری هپ برلکده اولمق اوزره بوتون امتی‌ده آرقاسنه دوشه‌جك وکوپرونك (صراطك) یولنی طوتاجقلردر . الله تعالی اوزمان دشمنلرینك نور بصرلرینی آلاجق وبونلر صاغلی ، صوللو جهنمك ایچنه صاپیر صاپیر دوکوله‌جکلر ویالکز نبی اکرم صلی الله علیه وسلم ایله صالحلر نجات بولاجقلردر » ؛ ابن عباس رضی الله عنهمانك حدیث مرفوعنده‌ده : « نَحْنُ آخِرُ الْاُمَمِ وَاَوَّلُ مَنْ يُحَاسَبُ = بزهم امتلرك صوکنجیسی ، هم‌ده حسابی کوروله‌جکلرك برنجیسی‌یز » بویورولدقدن صوکرا : « فَيُفْرَجُ لَنَا اْلاُمَمُ عَنْ طَرِيقِنَا . فَنَمُرُّ غُرّاً مُحَجَّلِينَ مِنْ آثَارِ الطُّهُورِ . فَتَقُولُ اْلاُمَمُ كَادَتْ هٰذِهِ اْلاُمَّةُ اَنْ يَكُونُوا اَنْبِيَاءَ = امتلر بزه یول آچاجقلر . بزده اعضامزده‌کی آبدست آثارندن طولایی یوزلرمز نورلو ، اللرمز ، آیاقلرمز سکیلی اولارق (۱۱۱ نجی حدیثه مراجعت) کچه‌جکز . امتلرده بزه باقدقجه بو امتك هپ انبیا اولماسنه آز برشی قالمش دیه‌جکلردر » بویورولمشدر . طبرانینك ابن عباس رضی الله عنهما روایتنده‌ده : « ..... وَاَمَّا عِنْدَ الصِّرَاطِ فَاِنَّ اللّٰهَ يُعْطِي كُلَّ مُؤْمِنٍ نُوراً . وَكُلَّ مُؤْمِنَةٍ نُوراً . وَكُلَّ مُنَافِقٍ نُوراً . فَاِذَا اسْتَوَوْا عَلَى الصِّرَاطِ سَلَبَ اللّٰهُ نُورَ الْمُنَافِقِينَ وَالْمُنَافِقَاتِ . فَقَالَ الْمُنَافِقُونَ اُنْظُرُونَا نَقْتَبِسْ مِنْ نُورِكُمْ . وَقَالَ الْمُؤْمِنُونَ رَبَّنَا اَتْمِمْ لَنَا نُورَنَا . فَلَا يَذْكُرُ عِنْدَ ذٰلِكَ اَحَدٌ اَحَداً = ... صراطك یانینه کلنجه الله عز وجل حضرتلری هر مؤمنه بر نور ویریر . هر مؤمنه‌یه‌ده بر نور ویریر . منافقلرك هر برینه‌ده بر نور ویریر . صراطك یوقوش قسمنی آشوب‌ده تام دوزلك یرینه کلدکلرنده منافقین ومنافقاتك نورلرینی الله آلاجق . منافقلر مؤمنلره اُنْظُرُونَا نَقْتَبِسْ مِنْ نُورِكُمْ یعنی آمان بکلیکده نورکزدن برآز اقتباس ایده‌لم دیه‌جکلر ، مؤمنلرده رَبَّنَا اَتْمِمْ لَنَا نُورَنَا یعنی ای ربمز ، شو نورمزی دها زیاده تماملایوب پارلات نیازنده بولوناجقلردر . او صیراده هیچ بر کیمسه هیچ بر کیمسه‌یی عقلنه کتیره‌مز » بویورولمشدر . یوقاریکی احادیثك منطوقلرندن منافقین ایله مؤمنین آراسنده‌کی علامات فارقه معلوم اولمش اولور : ۱ ـ کشف ساق ، ۲ ـ غره وتحجیل ، ۳ ـ صراط اوزرنده‌کی نور .

السهی ، سلامت ویر ، سلامت ویر » (دن عبارت) اولاجقدر [١] .

[١] بخارینك دیکر روایتنده : « وَلَا يَتَكَلَّمُ يَوْمَئِذٍ اِلَّا الرُّسُلُ » = اویوم هول انکیزده رسل کرامدن باشقه‌سی سوز سویله‌یه‌مه‌یه‌جکدر » ، ترمذینك مغیرة بن شعبه رضی‌الله عنه حدیثنده ایسه : « شِعَارُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَى الصِّرَاطِ رَبِّ سَلِّمْ سَلِّمْ = مؤمنلرك صراط اوستنده شعارلری یعنی پارولالری رَبِّ سَلِّمْ سَلِّمْ در» دینیلمش اولدیغندن ظاهراً کورونديکی کبی ایکی روایت بیننده تنافی یوقدر . شعار طانیشمق ایچون بر علامتدر. مؤمنلرك شعاری بو اولمقله بهمه‌حال بو الفاظ ایله ناطق اولمالری لازم کلمز . شعار اولان بو الفاظی رسل کرام حضراتنك سویله‌یوب مؤمنلرك سلامتنه دعاخوان اولاجقلرینی ملاحظه ایدنجه آراده‌کی تناقض ظاهری مرتفع اولور . نیته‌کیم بر روایتده : « فَعِنْدَ ذَلِكَ حَلَّتِ الشَّفَاعَةُ اَللّٰهُمَّ سَلِّمْ سَلِّمْ » = ایشته اوزمان اَللّٰهُمَّ سَلِّمْ سَلِّمْ شفاعتنه صیرا کلیر » بویورولماسی هر ایکی روایتی تألیف ایچون سرد ایدیلن بو وجهی مؤیددر .

صراط اوستندن هرکسك کچمه‌سی عینی سرعتله واقع اولمایه‌جقدر . ابو سعید خدری روایتنده : «فَيَمُرُّ الْمُؤْمِنُ كَطَرْفِ الْعَيْنِ وَكَالْبَرْقِ وَكَالرِّيحِ وَكَالطَّيْرِ وَكَاَجَاوِيدِ الْخَيْلِ وَالرِّكَابِ = مؤمنلرك کیمی کوز قیپاجق قدر زمان ایچنده، کیمی شیمشك کبی ، کیمی روزکار کبی ، کیمی قوش کبی ، کیمی آلا یوروك جنس آت ودوه کبی سرعتله کچرلر » زیاده‌سی واردر . تفاوتك علتی‌ده ابن‌مسعود رضی‌الله عنهك : «ثُمَّ يُقَالُ لَهُمْ اُنْجُوا عَلَى قَدْرِ نُورِكُمْ . فَمِنْهُمْ ... = صوکرا اونلره نورکزك مقدارینه کوره نجاته قوشك دینیله‌جك . بونك اوزرینه کیمی ... » روایتنده بیان بویورولمشدرکه بو روایتده ابن مسعود حضرتلری سرعتی آتیده‌کی صیرایه قویار : طرفةالعین ، برق ، سحاب ، انقضاض کوکب یعنی ییلدیزك سوزولوشی ، روزکار ، آت ایلغاری ، دوه ایلغاری سرعتلرینی تعداد ایتدکدن صوکرا نهایت نوری یالکز آیاقلرینك باش پارماغنده اولارق ویریلن کیمسه‌نك یوزی قویو یورویه‌رك اللری وآیاقلریله امکله‌دیکنی وبرقولنی چکسه اوته‌کی قولنك ، برآیاغنی چکسه اوته‌کی آیاغنك طاقیلدیغنی وقورتولنجیه قدر آتشك یانلرینه چارپدیغنی سویلر . ینه ابن مسعود حضرتلرندن کلن دیکر روایتده درکات بطاءتدن بحث اولونورکن : «... ثُمَّ يَمُرُّ الرَّجُلُ سَعْياً . ثُمَّ مَشْياً . ثُمَّ آخِرُهُمْ يَتَلَبَّطُ عَلَى بَطْنِهِ . فَيَقُولُ يَارَبِّ لِمَ اَبْطَأْتَ بِي ؟ فَيَقُولُ اَبْطَأَ بِكَ عَمَلُكَ = صوکرا کیمی قوشارق ، کیمی یورویه‌رك کچر، دیرکن صوکنجیلری قارنی اوستنه‌سوروته‌رك کیدرده: یارب ، بنی نه‌دن بو قدر کچ براقدك ؟ دیه‌جك . جناب رب‌العالمین‌ده سنی کچ براقان کندی عملکدر بویوراجق » دینیلمشدر . بوراده موضوع بحث اولان نور سورهٔ

جهنمده [١] سعدان دیکنلرینه بکزر چنکللر واردر. سعدان دیکنلرینی (هیچ)

تحریمك : « نُورُهُمْ يَسْعَى بَيْنَ اَيْدِيهِمْ وَبِاَيْمَانِهِمْ . يَقُولُونَ رَبَّنَا اَتْمِمْ لَنَا نُورَنَا وَاغْفِرْ لَنَا . اِنَّكَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ = مؤمنلرك نوری اوکلرنده وصاغ طرفلرنده یورور طورور . مؤمنلر ای رب متعالمز ، شونورمزی دها زیاده تماملایوب پارلات وبزه مغفرت ایت ، سن هرشیئه قدیرسك دیه‌جکلردر » آیت کریمه‌سیله سورهٔ حدیدك : « يَوْمَ يَقُولُ الْمُنَافِقُونَ وَالْمُنَافِقَاتُ لِلَّذِينَ آمَنُوا انْظُرُونَا نَقْتَبِسْ مِنْ نُورِكُمْ قِيلَ ارْجِعُوا وَرَاءَكُمْ فَالْتَمِسُوا نُوراً . فَضُرِبَ بَيْنَهُمْ بِسُورٍ لَهُ بَابٌ . بَاطِنُهُ فِيهِ الرَّحْمَةُ وَظَاهِرُهُ مِنْ قِبَلِهِ الْعَذَابُ = اوگونده منافقون ومنافقات، ایمان ایدنلره: آمان بزی بکله‌یك‌ده نورکزدن برآز اقتباس ایده‌لم دیه‌جکلر . لکن کندیلرینه : کری‌یه دونك ، نوری اوراده آرایك دینیله‌جك . بونك اوزرینه مؤمنلرله منافقلرك آراسنه قاپیسی اولان بر سور قورولاجق‌که قاپینك ایچنده رحمت ، طیش طرفنده عذاب واردر » آیت کریمه‌سی ومابعدنده‌کی نوردر . ایشته صراط اوستنده یورومه‌یی تسهیل ایده‌جك اولان بونوردر . بونور ده ایمان وعملك درجه‌سنه کوره متفاوتدر . مسلمده‌کی جابر بن عبدالله رضی‌الله‌عنهما روایتنده امتلرك برر برر عبادت ایتدکلری معبودلرینه دعوت‌اولونوب آردلرینه دوشه‌جکلری ومؤمنلره تجلی واقع اولوب امر الٰهینك مقتضاسنه تبعاً یورویه‌جکلری نقل ایدیلدکدن‌صوکرا: « وَيُعْطَى كُلُّ اِنْسَانٍ مِنْهُمْ مُنَافِقٍ اَوْ مُؤْمِنٍ نُوراً . ثُمَّ يَتَّبِعُونَهُ . وَعَلَى جِسْرِ جَهَنَّمَ كَلَالِيبُ وَحَسَكٌ تَأْخُذُ مَنْ شَاءَ اللّٰهُ . ثُمَّ يُطْفَأُ نُورُ الْمُنَافِقِينَ . ثُمَّ يَنْجُو الْمُؤْمِنُونَ . فَتَنْجُو اَوَّلُ زُمْرَةٍ كَالْقَمَرِ لَيْلَةَ الْبَدْرِ سَبْعُونَ اَلْفاً لَا يُحَاسَبُونَ . ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ كَاَضْوَاِ نَجْمٍ فِي السَّمَاءِ ثُمَّ كَذَلِكَ = برده منافق ، مؤمن بونلرك هربرلرینه برنور ویریلیر . صوکرا ینه آردینه دوشرلر . جهنم کوپروسی اوستنده بر طاقیم چنکللر ودیکنلر وارکه اللهك دیله‌دیکی کیمسه‌لری یاقالارلر . دیرکن منافقلرك نورلری سونر . صوکرا مؤمنلر قورتولور . یتمش بیك کیشی اولان ایلك زمره لیلهٔ بدرده‌کی قمر کبی کچوب قورتولورلر . هیچ‌ده حساب کورمزلر. اونلردن صوکرا کلنلر کوك یوزنده‌کی اڭ پارلاق ییلدیز کیبدرلر. صوکرا بویله بویله دیگرلری‌ده کچرلر » دینیلمشدر. حاصلی مؤمنلره‌قاریشمش بولونان منافقینی موقفده آییرد ایده‌جك علامتلردن بری - کشف ساق کبی - کندیلرینه‌ویریلن نورك سونوب جنته یول بولامامالریدر .

[١] بخارینك‌دیکر نسخه‌لرنده: « وَبِهِ كَلَالِيبُ »، باشقه‌روایتده‌ده: « وَعَلَيْهِ كَلَالِيبُ

کورمشلککزوارمی؟ [۱] . ـ اوت (واردر) ـ ایشته بوچنکالر سعدان دیکنلرینه بکزر. آنجق شووارکه نه قدر بویوك اولدقلرینی یالکز الله تعالی بیلیر. ایشته بونلر

النَّارِ » دینیلمش اولوب هرایکی روایتده‌کی غائب ضمیرلری صراطه راجع اولورکه بوتقدیرجه معنی : « صراطده آتشـدن چنکلر واردر » دیمك اولور . نیته‌کیم حذیفه ایله ابوهریره رضی الله عنهما روایتلرنده: « وَفی حَافَّتَیِ الصِّرَاطِ كَلَالِیبُ مُعَلَّقَةٌ مَأْمُورَةٌ بِأَخْذِ مَنْ أُمِرَتْ بِهِ = صراطك هرایکی یاننده آصیلی طوران چنکلر واردرکه کیمی یاقالادینیلیرسه اونی یاقالامایه مأموردرلر » ؛ دیکر بر روایتده : « وَبِحَافَّتَیْهِ مَلَائِكَةٌ مَعَهُمْ كَلَالِیبُ مِنْ نَارٍ یَخْتَطِفُونَ بِهَا النَّاسَ = صراطك هرایکی یاننده اللرنده آتشدن چنکلر اولان برطاقیم ملکلر طوروب اوچنکلرله ناسی قاپوب چکر » دیـه وارد اولماسی بومعنایی مؤیددر. ابوبکر بن العربی : « بو چنکلر حُفَّتِ النَّارُ بِالشَّهَوَاتِ یعنی جهنمك اطرافی شهوتلرله ، آرزولرله صاریلمشدر حدیث شریفنده اشارت بویورولان شهوتلردر » دیدکدن صوکرا : « شهوتلر ، آرزولر صراطك یان طرفلرینه قونمشـدرکه هرکیم اونلره طوغرو صالارسه جهنمه دوشر ، زیرا اونلر جهنمك چنکلریدر » دیور . برکت ویرسـونکه مجرملره مهلك طوزاق اولان بوشهوات چنکلرینك یانی باشلرنده منجی شیلرده واردر. نیته‌کیم حذیفه رضی الله عنه روایتنده : « وَتُرْسَلُ الْأَمَانَةُ وَالرَّحِمُ فَیَقُومَانِ جَنَبَتَیِ الصِّرَاطِ یَمِیناً وَشِمَالاً = امانت ایله رحم ده اورایه کوندریلوب صراطك صاغلی، صوللو ایکی یانته طورورلر » دینیلمشدرکه امانت ایله صلهٔ رحمك بویوکلکنی کوسترن آثار جلیله‌دندر . دیمك‌که خائن ایله امین ، مواصل ایله قاطع رحم اولانلره قارشی بونلر حجت اولارق اقامه ایدیله‌جکلر ومحق اولانی مدافعه ، مبطل علیهنده ده شهادت ایده‌جکلردر. امانت ، خیانت مقابلی امانت معناسنه کلدیکی کبی « اِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ » آیت کریمه‌سنده‌کی امانت اولمق احتمالی‌ده قویدر .

صلهٔ ارحامك عظمت شانی‌ده « وَاتَّقُوا اللّٰهَ الَّذِی تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالْأَرْحَامَ » آیت کریمه‌سندن نمایان اولور. بوصوك تقدیره کوره اللهك امرینه تعظیم واللهك خلقنه شفقت مراد اولوندیغی ظاهر اولوب بونلرك ایکیسی صراط مستقیم اولان اسلامی وفطرتده مکنون اولان ایمان ایله دین قویمی ایکی یاندن صارارلر .

[۱] « السعدان » سلمان وزننده بر نوع اوت اسمیدرکه دوه مرعالرینك افضلیدر . دمور تیکننه شبیه تیکنلی وآقلغی آندن اکثر وورق آندن الین اولور . اوجلرنده خرده تیکنلری اولمغله ممه‌اجکنی آکا تشبیهله سعدانة الثدی دیرلر.. اهـ . ـ قاموس مترجمی عاصم افندی.

ناسی (کوتو) عمللرندن طولایی قاپوب آلیرلر [۱] . کیمی (کوتو) عملی طولاییسیله هلاك اولور . کیمی خردل کبی ازیم ازیم ازیلدکدن صوکرا نجات بولور [۲] . نهایت الله تعـالی اهل ناردن هرکیملره رحمت بویورمایی دیله‌مشسه (اونلری چیقاراجق . دنیاده ایکن) اللهه عبادت ایتمش اولانلری چیقارمالرینی ملکلره امر ایده‌جك ، اونلرده اونلری چیقـاراجقدر . (ملکلر) اونلری آثار سجوددن (یعنی سجده اعضالرنده‌کی ایزلردن) طانییاجقلردر [۳] . و (ایشته اونلر اویله‌جه)

---

[۱] مسلمك ابوسعید خدری رضی الله عنه روایتنده : « قِیلَ یَارَسُولَ اللّٰهِ وَمَا الْجِسْرُ ؟ قَالَ دَحْضٌ مَزِلَّةٌ فِیهِ خَطَاطِیفُ .. = یارسول الله ، کوپرونه‌در ؟ دیـه صورولدیغنده بویوردی‌که اوسـتنده چنکلر بولونان ..... قایپاق بر شیدر » ؛ ینه مسلمك مشـارالیهدن روایتنده : « بَلَغَنِی اَنَّ الصِّرَاطَ اَحَدُّ مِنَ السَّیْفِ وَاَدَقُّ مِنَ الشَّعْرَةِ = قولاغمه چالیندی‌که صراط قیلیجدن کسکین، قیلدن انجه‌در» دیـه واردا اولدیغنه کوره سلامت ونجات میسر اولامایه‌جق بدبختلره اوکچیدك نه‌قدر مدهش اولدیغی ادنی ملاحظه ایله آکلاشیلیر .

[۲] ابوسعید خدری رضی الله عنه روایتنده صراطدن کچه‌جك مؤمنلر : « فَنَاجٍ مُسَلَّمٌ وَمَخْدُوشٌ مُرْسَلٌ . وَمَكْدُوسٌ فِی نَارِ جَهَنَّمَ . حَتّٰى یَمُرَّ آخِرُهُمْ یُسْحَبُ سَحْباً = بونلرك کیمی صاپ صاغلام واولدیغی کبی نجات بولور . کیمی طیرمیقلر ایچنده پریشان اولمش اولارق صالیویریلیر ، کیمی‌ده جهنم آتشی ایچنه صاپیر صاپیر دوشرلر . نهایت صوکنجیلری سوروکلنه‌ سوروکلنه کچر قورتولور » دیـه اوچ صنفه تقسیم ایدیلمشلردر.

[۳] بخارینك دیکر روایتنده : « حَتّٰى اِذَا فَرَغَ اللّٰهُ مِنَ الْقَضَاءِ بَیْنَ الْعِبَادِ وَاَرَادَ اَنْ یُخْرِجَ بِرَحْمَتِهِ مَنْ اَرَادَ مِنْ اَهْلِ النَّارِ اَمَرَ الْمَلٰئِكَةَ اَنْ یُخْرِجُوا مِنَ النَّارِ مَنْ كَانَ لَا یُشْرِكُ بِاللّٰهِ شَیْئاً مِمَّنْ اَرَادَ اللّٰهُ اَنْ یَرْحَمَهُ مِمَّنْ یَشْهَدُ اَنْ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ . فَیَعْرِفُونَهُمْ فِی النَّارِ بِاَثَرِ السُّجُودِ = النهایه ، الله تبارك وتعالی حضرتلری قوللری حقنده حکم وقضای عدلنی اجرا واتمـام ایدوبده محض رحمت آلهیه‌سی اولارق اهل ناردن دیله‌دکلرینی جهنمدن چیقـارمایه مشیت رحمـانیه‌سی تعلق ایتدیکنده ملائکهٔ کرامه رحمت آلهیه‌یه نائلیتلری مراد اولانلردن اللهه بر شیئی شریك اتخاذ ایتمه‌مشـلری ، لااله الاالله دیـه شهادت ایتمشـلری جهنمدن چیقارسـونلر دیـه فرمان بویوراجقدر . ملکلر بونلری جهنمده اوزرلرنده‌کی سجود ایزلرندن طانییوب چیقاراجقلردر » تفصیلی واردر .
دنیاده ایکن عصیانه مبتلی اولمش مؤمنلرك جهنمدن خروجی ـ شـفاعته دائر اولان

چیقاریلاجقلردر. الله تعالی اثر سجودی یی (یوب محو ایتمه)یی نار (جحیم)ه حرام

احادیث صحیحه‌نك صراحتندن‌ده معلوم اولدیغی اوزره ـ شفاعت ایله وقوعه كله‌جكدر . شفاعت ، انبیا وخاصةً خاتم الانبیا علی جمیعهم اكمل الصلوات والتحایا افندیلرمز طرفندن واقع اولاجغی كبی ملائكهٔ كرام‌ده ، نجات بولمش مؤمنلردن شهدا وصدّیقین‌ده شفاعت ایده‌جكلردر. الٓ صوكنده‌ده هیچ برشفیعی اولمایان بیچاركان عصاتك دركاه كبریا پناه ذوالجلالده شفیعی جناب ارحم الراحمینك رحیمیتی اولاجقدر. ابوسعید خدری رضی الله عنهك بومناسبتله مكرراً موضوع بحث اولان حدیث مرفوعنده: « فَمَا اَنْتُمْ (مسلم روایتنه نظراً) فَوَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ مَا مِنْ اَحَدٍ مِنْكُمْ بِاَشَدَّ مُنَاشَدَةً فِي الْحَقِّ قَدْ تَبَيَّنَ لَكُمْ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ يَوْمَئِذٍ لِلْجَبَّارِ اِذَا رَاَوْا اَنَّهُمْ قَدْ نَجَوْا فِي اِخْوَانِهِمْ . فَيَقُولُونَ رَبَّنَا اِخْوَانُنَا الَّذِينَ كَانُوا يُصَلُّونَ مَعَنَا وَيَصُومُونَ مَعَنَا وَيَعْمَلُونَ (مسلمه كوره) وَيَحُجُّونَ مَعَنَا . فَيَقُولُ اللّٰهُ تَعَالَى اذْهَبُوا . فَمَنْ وَجَدْتُمْ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالَ دِينَارٍ مِنْ اِيمَانٍ فَاَخْرِجُوهُ . وَيُحَرِّمُ اللّٰهُ صُوَرَهُمْ عَلَى النَّارِ . فَيَاْتُونَهُمْ وَبَعْضُهُمْ قَدْ غَابَ فِي النَّارِ اِلَى قَدَمِهِ وَاِلَى اَنْصَافِ سَاقَيْهِ . فَيُخْرِجُونَ مَنْ عَرَفُوا . ثُمَّ يَعُودُونَ . فَيَقُولُ اذْهَبُوا . فَمَنْ وَجَدْتُمْ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالَ نِصْفِ دِينَارٍ فَاَخْرِجُوهُ . فَيُخْرِجُونَ مَنْ عَرَفُوا . ثُمَّ يَعُودُونَ فَيَقُولُ اذْهَبُوا . فَمَنْ وَجَدْتُمْ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ مِنْ اِيمَانٍ فَاَخْرِجُوهُ . فَيُخْرِجُونَ مَنْ عَرَفُوا . قَالَ اَبُو سَعِيدٍ فَاِنْ لَمْ تُصَدِّقُوا فَاقْرَؤُا اِنَّ اللّٰهَ لَا يَظْلِمُ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ وَاِنْ تَكُ حَسَنَةً يُضَاعِفْهَا . فَيَشْفَعُ النَّبِيُّونَ وَالْمَلَائِكَةُ وَالْمُؤْمِنُونَ . فَيَقُولُ الْجَبَّارُ بَقِيَتْ شَفَاعَتِي ... = نفسم یدقدرتنده اولان اللهه قسم اولسونكه بوكونكی كونده آپ آشكاره اولمش حقنی قورتارمق ایچون هیچ بریكزك یالواروب یاقارماسی اودهشتلی كونده عاصی مؤمن قارداشلری آراسندن چیقوب نجات بولان مؤمنلرك قالانلر ایچون جبّار ذوالجلال حضرتلرینه یالواروب یاقارماسنه بكزه‌مز . دییه‌جكلردركه ای بزم ربمز ، بوقالانلر بزم قارداشلرمزدر. بزمله برابر نماز قیلار ، اوروج طوتار ، حج ایدر ، هر درلو اعمال صالحه‌ده بولونورلردی. جناب حق تعالی وتقدس حضرتلری : هایدك گیدك ، قلبنده بر دینار آغیرلغنجه ایمان ویقین اولان هر كیمی بولورسه‌كز چیقاریكز بویوراجق. حق تعالی اونلرك صورتلرینی یاقمایی آتشه حرام ایده‌جكدر. آرتق بوشفیعلر ـ یاخود تخلیص ایدیله‌جك اولانلر ـ كیمی آیاغنك اوستنه ، كیمی‌ده یاری اینجیگنه قدر آتشه گومولەرك ایچری‌یه طالمش بولوناجقلر. طائفه‌قلرینی چیقاروب دونه‌جكلر. ینه حق تعالی: هایدك برداها كیدك قلبنده یاریم دینار آغیرلغنجه

قیلمشدر. بناءً علیه آدم اوغلنك بوتونی (جهنم) آتش(ی) یرده یالكز اثر سجودی

ایمان ویقین اولان هر كیمی بولورسه‌كز اونلری‌ده چیقاریكز بویوراجق. ینه بویله اولانلردن طائفه‌قلرینی چیقاروب دونه‌جكلر. ینه حق تعالی: هایدك برداها كیدك، قلبنده ذره آغیرلغنجه ایمان ویقین اولان هر كیمی بولورسه‌كز چیقاریكز بویوراجق . ینه بویله اولانلردن طائفه‌قلرینی چیقاراجقلر . ـ ابوسعید رضی الله عنه دیركه اگر بودیدیگمه اینانمیورسه‌كز اِنَّ اللّٰهَ لَا يَظْلِمُ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ وَاِنْ تَكُ حَسَنَةً يُضَاعِفْهَا آیت كریمه‌سنی اوقویكز . حاصلی پیغمبرلر، ملكلر، مؤمنلر شفاعت ایتمش بولوناجقلر. دیركن جبار متعال حضرتلری: آرتق صیرا بنم شفاعتمه كلدی ... بویوراجق» دینیلدیگی گبی نسائینك انس رضی الله عنهدن مرفوعاً روایتنده : « ... وَفَرَغَ مِنْ حِسَابِ النَّاسِ وَاَدْخَلَ مَنْ بَقِيَ مِنْ اُمَّتِي النَّارَ مَعَ اَهْلِ النَّارِ . فَيَقُولُ اَهْلُ النَّارِ مَا اَغْنَى عَنْكُمْ اَنَّكُمْ كُنْتُمْ تَعْبُدُونَ اللّٰهَ لَا تُشْرِكُونَ بِهِ شَيْئاً ؟ فَيَقُولُ الْجَبَّارُ فَبِعِزَّتِي لَاُعْتِقَنَّهُمْ مِنَ النَّارِ . فَيُرْسِلُ اِلَيْهِمْ فَيُخْرَجُونَ =.. ناسك حسابنی كورمكدن فارغ اولور ، وامتمدن گری‌یه قالانلری اهل نار ایله برابر جهنمه ادخال ایدر .. اوزمان اهل نار ، سزك دنیاده ایكن اللهه عبادت ایدوب اوكا هیچ برشیئی شریك اتخاذ ایتمه‌دیككزك صانكه سزه نه فائده‌سی اولدی ؟ دییه‌جكلر . بونك اوزرینه جبار متعال حضرتلری : عزت وجلالم حقیچون اونلری بن جهنمدن آزاد ایده‌جگم بویوروب گوندره‌جكلرینی اونلره گوندره‌جك ، او زواللیلرده اورادن چیقاریلاجقلردر » دینیلمشدر . مسلمك ابوسعیددن اولان دیگر روایتنه نظراً مؤمنلرله كافرلرك جهنمده‌كی حاللری داها زیاده تفصیل ایدیله‌رك : « اَمَّا اَهْلُ النَّارِ الَّذِينَ هُمْ اَهْلُهَا فَاِنَّهُمْ لَا يَمُوتُونَ فِيهَا وَلَا يَحْيَوْنَ . وَلٰكِنْ نَاسٌ اَصَابَتْهُمُ النَّارُ بِذُنُوبِهِمْ فَاَمَاتَهُمْ اِمَاتَةً . حَتَّى اِذَا كَانُوا فَحْماً اُذِنَ بِالشَّفَاعَةِ فَجِيءَ بِهِمْ ضَبَائِرَ ضَبَائِرَ فَبُثُّوا عَلَى اَنْهَارِ الْجَنَّةِ . ثُمَّ قِيلَ يَا اَهْلَ الْجَنَّةِ اَفِيضُوا عَلَيْهِمْ ... = اصلندن اهل نار اولان اهل ناره كلنجه بونلر اوراده ـ یعنی جهنمده ـ نه اولور قورتولورلر ، نه‌ده یاشایوب حیاتدن انتفاع ایده‌بیلیرلر . آنجق اوراده كندیلرینه كناهلرندن طولایی نار جحیم اصابت ایتمش عصاة مؤمنیندن بر طاقیم كیمسه‌لر واردركه ایشته بونلری (برمدت عذاب اولوندقدن صوكرا) جناب حق باس باياغی اولدوره‌جك. نهایت كومور دونجه بونلره شفاعت ایدیلمه‌سنه اذن ویریله‌جك. ودسته دسته جنت نهرلرینك باشلرینه گتیریلوب : ای اهل جنت ، بونلرك اوزرینه بول بول جنت صولرندن دوككز دینیله‌جك » بویورولمشدركه بوندن اهل ایمان اولان عصاتك بر مدت یاندقدن صوكرا موت عارضی ایله احساسلری تعطیل ایدیله‌رك حبس جحیمده قالاجقلری وكومور كبی قاراروب میعاد

بیه‌مز [١]. بونلر آتشدن قاورولوب قاپ قاره اولارق چیقاریلاجقلر . اوزرلرینه آب‌حیات دوکوله‌جك [٢] ده‌سیل اوغراغنده بیتن بیانی ریحان تخملری

رحمت کلنجه نهر حیاتده زنده‌لکلری اعاده اولوناجغی وکفارك بر آز اول نقل ایتدیکمز تعریضلری‌ده بدایت حاله راجع اولاجغی استدلال اولونابیلیر.

[١] بخارینك « باب فضل السجود » عنوانی آلتنده آچدیغی بابده صددنده اولدیغمز شوقیامت وعرض حدیثنی ذکر ایتمه‌سی اثر سجودك ایشته بوفضیلتنه دلالت ایتدیکی ایچوندر .

[٢] مسلمك ابوسعید روایتنده داها مفصل اولارق : « فَيَقُولُ اللّٰهُ عَزَّ وَ جَلَّ شَفَعَتِ الْمَلَائِكَةُ وَشَفَعَ النَّبِيُّونَ وَشَفَعَ الْمُؤْمِنُونَ. وَلَمْ يَبْقَ اِلَّا اَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ . فَيُخْرِجُ مِنْهَا قَوْماً لَمْ يَعْمَلُوا خَيْراً قَطُّ قَدْ عَادُوا حُمَماً . فَيُلْقِيهِمْ فِي نَهْرٍ فِي اَفْوَاهِ الْجَنَّةِ يُقَالُ لَهُ نَهْرُ الْحَيَاةِ = بوندن صوکرا الله عزوجل حضرتلری : ملکلر شفاعت ایتدیلر، پیغمبرلر شفاعت ایتدیلر، مؤمنلرده شفاعت ایتدیلر، شفاعت ایتمه‌دك بر ارحم الراحمین قالدی بویوراجق . وبوندن صوکرا دنیاده ایکن هیچ برخیر ایشله‌مه‌یوب‌ده جهنمده کوموره دونمش بر چوق کیمسه‌لری چیقاراجق وجنتك یوللری اوزرنده اولوب نهر الحیاة تسمیه اولونان برنهرك ایچنه کندیلرینی طالدیراجقدر » صورتنده‌درکه هر ایکی طرز روایتی برلشدیرنجه جناب ارحم الراحمینك شفاعتندن اولکی شفاعتلرده خلاص بولان جهنملك عاصیلرك نهر حیاته طالدیریلوب جنته تروتازه کیره‌جکاری استدلال اولونابیلیر. (٢١ نجی حدیثه‌ده مراجعت.)

ینه مسلمك بو روایتنده : « فَيَخْرُجُونَ كَاللُّؤْلُؤِ فِي رِقَابِهِمُ الْخَوَاتِمُ . يَعْرِفُهُمْ اَهْلُ الْجَنَّةِ هٰؤُلَاءِ عُتَقَاءُ اللّٰهِ الَّذِينَ اَدْخَلَهُمُ اللّٰهُ الْجَنَّةَ بِغَيْرِ عَمَلٍ عَمِلُوهُ وَلَا خَيْرٍ قَدَّمُوهُ . ثُمَّ يَقُولُ اُدْخُلُوا الْجَنَّةَ . فَمَا رَاَيْتُمُوهُ فَهُوَ لَكُمْ (دیکر روایتده: لَكُمْ مَارَاَيْتُمْ وَمِثْلُهُ مَعَهُ) فَيَقُولُونَ رَبَّنَا اَعْطَيْتَنَا مَالَمْ تُعْطِ اَحَداً مِنَ الْعَالَمِينَ . فَيَقُولُ لَكُمْ عِنْدِي اَفْضَلُ مِنْ هٰذَا. فَيَقُولُونَ يَارَبَّنَا اَيُّ شَيْءٍ اَفْضَلُ مِنْ هٰذَا ؟ فَيَقُولُ رِضَايَ . فَلَا اَسْخَطُ عَلَيْكُمْ بَعْدَهُ اَبَداً = آرتق نهر حیاتدن اینجی کبی کوزل اولارق چیقوب بویونلرنده مهر حلقه‌لری کبی آلتونلر آصیلی طوراجقکه اهل جنت اونلری او علامت ایله طانییوب ایشله‌نمش هیچ بر عملاری ، هیچ بر سابقهٔ خیر وحسناتلری اولمادیغی حالده اللهك جنته ادخال ایتدیکی آزادلیلری ایشته بونلردر دیه‌جکاردر. صوکرا حق تعالی اونلره : جنته کیریکز ، کوزکزك کوره بیلدیکی هرنه وارسه سزکدر ، (دیکر روایتده کوزکزك کوره‌بیلدیکی سزکدر ، بر او قدری داها سزکدر)

ناصل (چابوق) بیترسه (یکیدن) اویله‌جه بیته‌جکلردر [١] . صوکرا الله تعالی وتقدس حضرتلری) قوللری آراسنده (حکم و) قضانی ختامه ایردیریر . (آنجق) جنت ایله جهنم آراسنده یوزی آتشه دونوك برکیمسه قالیرکه او ، جنته کیره‌جك اهل نارك صوکنجیسی اولاجقدر [٢] . (او کیمسه) : « یارب ،

بویوراجق ، اونلر: ای ربمز، سن عالمیندن هیچ بر کیمسه‌یه ویرمه‌دیککی بزه احسان ایتدك دیه‌جکلر . کندیلرینه : سزه بوندنده افضل بر عطیه‌م وار بویوراجق . یاربنا ، بوندنده افضل نه‌وار ؟ دیه‌جکلر . جناب حق : بنم رضام . آرتق بوندن صوکرا ابدیاً سزه غضب ایتمه‌یه‌جکم بویوراجق » زیاده‌سی واردر . زهی رحمت، زهی مغفرت !

[١] مسلمك روایتنده : « اَلَا تَرَوْنَهَا تَكُونُ اِلَى الْحَجَرِ اَوْ اِلَى الشَّجَرِ . مَا يَكُونُ اِلَى الشَّمْسِ اُصَيْفِرُ وَاُخَيْضِرُ . وَمَا يَكُونُ مِنْهَا اِلَى الظِّلِّ يَكُونُ اَبْيَضَ . فَقَالُوا يَارَسُولَ اللّٰهِ كَاَنَّكَ كُنْتَ تَرْعَى بِالْبَادِيَةِ = کورمزمیسکزکه یابانی ریحان بعضاً بر طاش ، یاخود بر آغاج دیبنده (کولکه‌ده بیتدیکی‌ده) اولور . کونشه طوغرو اولانی صاری اولور، یشیل اولور، کولکه‌ده اولانی ایسه بیاض اولور. (بونی ایشیدنجه بعضلری) یارسول الله، صانکه بادیه‌ده چوبانلق ایتمش کبی (تعریف ایدیور) سك دیدیلر » دیه روایت ایدلمشدرکه بوندن بادیه نشین اولمادقلری حالده اعلم الثقلین صلی الله علیه وسلم افندیمز حضرتلرینك بادیه نشین اعرابك بیله نظر حیرتنی جالب اینجه‌لکلره واقف اولدقلری آکلاشیلیور. مقصود عالیٔ نبوی زنده‌لکلرینك پك چابوق اعاده ایدیله‌جکنی آکلاتمقدر. زیرا یابانی ریحان الك چابوق یتیشن نبات اولدیغی کبی سیل اوغراغنه تصادف ایدنی داها چابوق یتیشیر .

[٢] حذیفه رضی الله عنهك بخاری‌ده مروی بر حدیثنه باقه‌رق بو زواللی کیمسه‌نك نباش ، یعنی کفن صویوجی اولدیغنی شارح عسقلانی خبر ویریور . برده روایات عدیده‌نك ظاهرندن آکلاشیلدیغنه کوره صوك دم نجاته قدر عذابدن قورتولامایان بوعاصینك بوصیراده دیلدیکی یالکز عذابدن قورتولمق اولدیغی ایچون جنتی دیله‌مك خاطرینه بیله کلمیور . یالکز عذاب ناردن قورتولایم دیه درکاه رحمت پناه عزته یالواروب یاقاریور. نیته‌کیم انس رضی الله عنهك ابن مسعود رضی الله عنهدن روایتنده ناجیلرك بو صوکنجیسی حقنده : « فَهُوَ يَمْشِي مَرَّةً وَيَكْبُو مَرَّةً وَتَسْفَعُهُ النَّارُ مَرَّةً . فَاِذَا مَاجَاوَزَهَا الْتَفَتَ اِلَيْهَا فَقَالَ تَبَارَكَ الَّذِي نَجَّانِي مِنْكِ . لَقَدْ اَعْطَانِيَ اللّٰهُ شَيْئاً مَا اَعْطَاهُ اَحَداً مِنَ الْاَوَّلِينَ وَالْاٰخِرِينَ = ایشته او کیمسه کاه طوس طوغرو یورور، کاه یوزی قویو دوشوب قالیر، کاه یوزینه آتش چارپوب یاقار . نهایت آتشك حدودینی تجاوز ایدنجه اوکا دونوب : بنی سندن قورتاران ذات اجلّ واعلی نه اولو برالله‌درکه بکا اوّلین وآخریندن هیچ برکیمسه‌یه ویرمه‌دیکنی ویردی دیر » دیه‌رك بوجهت عادتا تصریح بویورولمشدر .

یوزمی (شو) آتشدن دوندور . قوقوسی بنی زهرله‌یوب طوریور ، یالیفی بنی
یاقوب طوریور » دیه‌جك . (آدمجغز متمادیاً دعا ونیازده بولوناجق . صوکنده
حق تعالی) اوکا بویوراجق‌که بو سنك دیدیکك یاپیلاجق اولورسه عجبا باشقه شی
(داها) ایسته‌میه‌جکمیسك ؟ » او ایسه : « (جلال و) عزتکه قسم اولسون‌که
خیر ! » دیه‌جك . والله تعالایه مشیت الٰهیه‌سی تعلق ایدن عهدو میثاقی ویره‌جك ،
(اوندن‌صوکرا) الله‌تعالی اونك یوزینی جهنم جهتندن (جنت طرفنه) چویره‌جك .
یوزینی جنته طوغرو دوندورنجه جنتك کوزه‌للکنی کوره‌جك . (لکن ابتدا
طلبدن حیا ایدوب) اللهك دیله‌دیکی قدر (بر مدت) سکوت ایتدکدن صوکرا :
« یاربّ ، بنی جنتك قاپیسنه‌یاناشدیر » دیه‌جك . الله‌تعالی‌ده : « اوّلجه‌ایسته‌دیککدن
باشقه (هیچ) بر شی ایسته‌مه‌یه‌جککه عهد ومیثاق ویرمش دکلمیدك ؟ » دیه
(کندیسنی الزام ایده)جك . اوده : « یاربّ ، مخلوقاتکك اك بدبختی بن اولمایایم »
جوابنی ویره‌جك . بونك اوزرینه (ینه) الله‌تعالی : « بونی (ده) سکاویریرسه‌م
باشقه برشی ایسته‌مه‌یه‌جکمیسك ؟ » دیه‌جك . اوده : « (جلال و) عزتکه قسم
اولسون‌که خیر . بوندن باشقه (هیچ) برشی‌ایسته‌یه‌جك دکلم » جوابنی‌ویره‌جك .
وربّ (جلیل)نه دیله‌دیکی عهد ومیثاقی ویردکدن صوکرا ربیّ (تعالی وتقدّس
حضرتلری) اونی جنتك قاپیسنه یاناشدیره‌جق . (اوکیمسه) جنت قاپیسنه
واروب‌ده اونده‌کی رونق ولطافتی وایچنده‌کی نضرت وسروری کورنجه (ینه
اوتانوب) اللهك دیله‌دیکی قدر (برمدت) سکوت‌ایده‌جك . صوکرا : « یاربّ ،
بنی ایچری‌یه صوق » دیه‌جك . الله (عزّوجلّ) ده : « الله لایقکی ویرسون
ای آدم اوغلی ، سن نه‌سوزنده طورماز کیمسه‌سك ! سن ویردیکمدن باشقه
(هیچ) برشی ایسته‌مه‌یه‌جککه (داها اوّل) عهد ومیثاق ویرمش دکلمی ایدك ؟ »
بویوراجق . اوده : « یارب ، (دیمك‌که) مخلوقاتکك اك بدبختی بن اولاجغم »
دیه‌جك . (بوسوز اوزرینه ودعا ونیازینی تکرار ایده ایده نهایت) الله تعالی
اوکا کوله‌جك [١] . وجنته کیرمه‌سنه اذن ویره‌جك . (اورایه آلیرکن‌ده) اوکا :

[١] ضحك ، ذات باری تبارك وتعالی حضرتلرینه کوره صفات فعلیه‌دن بر صفتدرکه
بر چوقلری طرفندن ـ لازمی اولان ـ رضا وارادهٔ خیرایله تفسیر ایدیلمشسه‌ده متشابه اولمقله
برابر بو معنای لازمندن اخص برمعنایه دلالتی بوندن صوکراکی حاشیه‌ده ذکر ایدیله‌جك

« تمنی ایت » بویوراجق . اوده (اوزون بویلو) تمنی(لر) ده بولوناجق .
نهایت دیلکلری کسیلنجه الله‌تعالی : « (بونلردن باشقه) شونی‌ده ، بونی‌ده ،

ابن مسعود رضی‌الله عنه حدیثنده، انمامه بوغولان بوعاصینك اوپایانسز وعدلرك حصولنی
استبعاد ایده‌رك : « اَیْ رَبِّ اَتَسْتَهْزِئُ مِنِّی وَاَنْتَ رَبُّ الْعَالَمِینَ؟ فَضَحِكَ ابْنُ مَسْعُودٍ فَقَالَ
اَلاَ تَسْاَلُونِّی مِمَّ اَضْحَكُ؟ قَالُوا مِمَّ تَضْحَكُ؟ قَالَ هٰكَذَا ضَحِكَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ فَقَالُوا مِمَّ تَضْحَكُ يَا رَسُولَ اللّٰهِ؟ قَالَ مِنْ ضِحْكِ رَبِّ الْعَالَمِينَ حِينَ قَالَ اَتَسْتَهْزِئُ
مِنِّی وَاَنْتَ رَبُّ الْعَالَمِینَ. فَیَقُولُ اِنِّی لاَ اَسْتَهْزِئُ مِنْكَ وَلٰكِنِّی عَلٰی مَا اَشَاءُ قَادِرٌ =
(بونی‌سویلرکن) ابن‌مسعود (رضی‌الله‌عنه) کولدی. و: نه ایچون کولدیکمی صورسه‌کزا دیدی .
نیچون کولیورسك؟ دیدیلر. دیدی‌که رسول‌الله صلی‌الله علیه وسلم‌ده بویله کولدی ایدی .
یارسول‌الله ، نیچون کولیورسك ؟ دیدکلری وقت اوکیمسه، سن‌رب‌العالمین‌ایکن بنمله‌استهزامی
ایدیورسك ؟ دیدیکنده رب‌العالمینك ضحکنه کولدم. بونك اوزرینه جناب رب‌العالمین اوکا :
نم سنکله استهزا ایتدیکم یوقدر . لکن بن ایسته‌دیکمه قادرم بویوراجق » زیاده‌سندن
آکلاشیلیر . ایشته بوراده ضحکی یالکز رضا وارادهٔ خیرمعناسنه قصر ایتمك بر آز مشکل
اولور . بناءً علیه ضحك متشابه بر صفتدر دیوب بلاتوقف ایمان ایتمك تأویلدن اسلمدر .
متن حدیثده موضوع بحث اولان مکرر نیازلره ویریلن عهود ومواثیق وطرف
حقدن واقع اولان مواعید وانعامات حقنده انس رضی‌الله عنهك عبدالله بن مسعودرضی‌الله
عنهدن اولان بر آز اولکی روایتنده دها زیاده ایضاح واردر : بوروایته نظراً بوعاصی
جهنمی ، نارجحیمدن نجات بولوب اولین وآخرینك نائل اولامادقلری بر نعمت عظمایه
مظهریتنی اعتقاد ایده‌جك درجه‌ده سه‌وینوب خدای ذوالجلالی تمجید ایتدکدن صوکرا
قارشیدن کندیسنه بر آغاج گورونه‌جك . « یارب بنی شوآغاجه یاناشدیرده گولگه‌سندن
استفاده ایده‌یم ، یانده‌کی صودن ایچه‌یم » دیه یالواراجق . جناب حق جل وعلا حضرتلری
« اکر بودیله‌ککی سکا بخش ایدرسه‌م بلکه بر شی دها ایسترسك » بویوراجق . اوده :
« یارب‌ایسته‌مم » دیوب باشقه شی ایسته‌مه‌مکه عهد ومیثاق ویره‌جك. وربمتعال حضرتلری:
صبر ایدیله‌مه‌یه‌جك اولان اومنظره قارشیسنده بوحرکتنی معذور کوره‌جك واونی اورایه
یاناشدیروب گولگه‌لنمه‌سنه ویانده‌کی صودن ایچمه‌سنه مساعده بویوراجق. دیرکن قارشیسنه
اولکندن داها گوزل دیکر برآغاج دیکیله‌جك. اوکاده‌یاقلاشمق، گولگه‌سندن‌استفاده‌ایتمك،
یانده‌کی صودن ایچمك نیازنده بولوناجق. وعهدشکنلکندن طولایی عتابه دوچار اولدقدن
صوکرا ینه‌معذور گوروله‌رك بوندن‌ده استفاده ایتمه‌سنه مساعده بویورولاجق. اوچنجیسنده
جنت قاپیسنك یانی باشنده اولکیلردن داها گوزل! بر آغاج گوره‌جك . ینه عینی طرزده
نیازوعتاب وفی‌مابعد باشقه برشی‌دیله‌مه‌مکه وعد وقوعه کله‌جك . فقط بوصوك آغاجه‌یاقلاشنجه

شونی‌ده ، بونی‌ده ایسته » بویوراجق که (ایسته‌نه‌جك شیلری) ربی (تعالی وتقدس حضرتلری متصل) عقلنه کتیره‌جك . نهایت (بودورلو) دیلكلرینك کافه‌سی‌ده کسیلنجه الله تعالی : « بونلرك هپسی ویر او قدر داهاسی (هپ) سنكدر » بویوراجقدر[١] .— (حدیثی ابوهریره‌دن روایت ایدنلردن بری اولان عطاء بن یزید

اهل جنتك سسلرینی دویاجق و : « یارب ، نه‌اولور ؟ بنی اورایه صوق » دییه استرحامده بولوناجق . بونك اوزرینه طرف عزتدن : « یَا ابْنَ آدَمَ مَا يَصْرِينِي مِنْكَ ؟ اَيُرْضِيكَ اَنْ اُعْطِيَكَ الدُّنْيَا وَ مِثْلَهَا مَعَهَا ؟ = ای آدم اوغلی ، سنك دیلكلركدن بنی قورتاراجق نه‌در ؟ سكا بوتون دنیایی ویریر ، اوكا بر مثلنی داها قاتارسه‌م راضی اولورمیسك ؟ » بویوراجق ، اوده : « یارب ، سن رب العالمین ایكن بنمله استهزامی ایدیورسك ؟ » دییه بواولچوسز لطف واحسانه شاشوب قالاجق .

[١] ابن مسعود رضی الله عنهدن مرفوعاً وارداولان برروایتده قصه شویله نقل ایدیلیور:

« اِنِّی لَاَعْلَمُ آخِرَ اَهْلِ النَّارِ خُرُوجاً مِنْهَا وَ آخِرَ اَهْلِ الْجَنَّةِ دُخُولاً الْجَنَّةَ : رَجُلٌ يَخْرُجُ مِنَ النَّارِ حَبْواً (دیكر روایتده زَحْفاً) فَيَقُولُ اللّٰهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى لَهُ اذْهَبْ فَادْخُلِ الْجَنَّةَ . قَالَ فَيَأْتِيهَا فَيُخَيَّلُ اِلَيْهِ اَنَّهَا مَلْأَى . فَيَرْجِعُ فَيَقُولُ يَارَبِّ وَجَدْتُهَا مَلْأَى . فَيَقُولُ اللّٰهُ لَهُ اذْهَبْ فَادْخُلِ الْجَنَّةَ . قَالَ فَيَأْتِيهَا فَيُخَيَّلُ اِلَيْهِ اَنَّهَا مَلْأَى . فَيَرْجِعُ فَيَقُولُ يَارَبِّ وَجَدْتُهَا مَلْأَى . فَيَقُولُ اللّٰهُ لَهُ اذْهَبْ فَادْخُلِ الْجَنَّةَ . فَاِنَّ لَكَ مِثْلَ الدُّنْيَا وَ عَشَرَةَ اَمْثَالِهَا ... قَالَ لَقَدْ رَاَيْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ضَحِكَ حَتّٰى بَدَتْ نَوَاجِذُهُ . قَالَ فَكَانَ يُقَالُ ذَاكَ اَدْنٰى اَهْلِ الْجَنَّةِ مَنْزِلَةً = بن ، اهل نارك جهنمدن اك صوك چیقاجق واهل جنتك جنته اك صوك كیره‌جك اولانی بیلوب طوریورم . بو ، بركیمسه‌دركه جهنمدن امكلیه امكلیه چیقار . الله تبارك وتعالی حضرتلری اوكا : كیت جنته كیر بویوراجق . اوكیمسه جنته واراجق ، اوكا اویله كله‌جككه جنت طوپ طولودر (هركس كندینه عائد منزللرینی آلوب اشغال ایتمش ، آچیق بریر براقامشدر .) دونوب : یارب ، جنتی بن طوپ طولو بولدم دییه‌جك . جناب حق (ینه) اوكا : كیت ، جنته كیر بویوراجق . اوكیمسه جنته واراجق . ینه اوكا جنت طوپ طولو كبی كله‌جك . دونوب : یارب ، جنتی بن طوپ طولو بولدم دییه‌جك . (بودفعه) جناب حق اوكا : كیت ، جنته كیر ، دنیا قدر ، دنیانك اون مثلی قدر یر سنكدر بویوراجق ... راوی دیركه والله (بووعد الهی‌یی اوبیچاره استهزایه حمل ایده‌جكندن طولایی) رسول الله صلی الله علیه وسلمك كولدیكی

لیثی دیركه ابوهریره بونی روایت ایدركن ابوسعید خدری‌ده اوطوریور وابوهریره‌نك دیدكلرندن هیچ برشیئی تغییره لزوم كورمیوردی . تا : « بونلرك هپسی وبراو قدر داهاسی هپ سنكدر » سوزینه كلنجه) ابوسعید خدری (رضی الله عنه) ابوهریره رضی الله عنهه : « رسول الله صلی الله علیه وسلم الله (عزوجل) بونلر (ك هپسی) وداها اون مثلی سنكدر بویوراجقدر دیمشدی » دیدی . ابوهریره : « رسول الله صلی الله علیه وسلمدن یالكز « لَكَ ذٰلِكَ وَمَعَهُ مِثْلُهُ » بویوردیغنی بیلله‌مشم . دیدی . ابو سعید ایسه : « لَكَ ذٰلِكَ وَعَشَرَةُ اَمْثَالِهَا » بویوردیغنی بن ایشیتدم دیدی » [١] .

دیشلری بلیرنجه‌یه‌قدر تبسم بویوردیغنی كوردم . ـ (اصحاب آراسنده) اهل جنتك اك دون منزل ومرتبه صاحبی ایشته بوكیمسه‌در دینیردی . »

[١] ابوسعید خدری رضی الله عنه روایتنده بو احسانلر نقل اولوندقدن صوكرا :

« ثُمَّ يَدْخُلُ بَيْتَهُ فَتَدْخُلُ عَلَيْهِ زَوْجَتَاهُ مِنَ الْحُورِ الْعِينِ فَتَقُولَانِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِى اَحْيَاكَ لَنَا وَ اَحْيَانَا لَكَ . قَالَ فَيَقُولُ مَا اُعْطِىَ اَحَدٌ مِثْلَ مَا اُعْطِيتُ = آرتق كندی منزلنه كیرر . دیركن حور عیندن اولان ایكی زوجه‌سی یاننه كیروب : سنی بزم ایچون ، بزی‌ده سنك ایچون یارادان الله عظیم الشانه حمدوثنا اولسون دیرلر . ـ راوی دیركه اوكیمسه : بكاویریلن نعمتلر هیچ بركیمسه‌یه ویریلمش دكلدر دییه‌جك » تبشیریله سوز ختامه‌ایردیریلیور.

مغیرة بن شعبه رضی الله عنهك آتیده‌كی روایتی‌ده ذكر ایتمه‌دن كچمك مناسب دكلدر:

« سَاَلَ مُوسٰى صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَبَّهُ سُبْحَانَهُ وَ تَعَالٰى مَا اَدْنٰى اَهْلِ الْجَنَّةِ مَنْزِلَةً ؟ قَالَ هُوَ رَجُلٌ يَجِيءُ بَعْدَمَا اُدْخِلَ اَهْلُ الْجَنَّةِ الْجَنَّةَ . فَيُقَالُ لَهُ اُدْخُلِ الْجَنَّةَ . فَيَقُولُ اَىْ رَبِّ كَيْفَ وَ قَدْ نَزَلَ النَّاسُ مَنَازِلَهُمْ وَ اَخَذُوا اَخَذَاتِهِمْ ؟ فَيُقَالُ لَهُ اَتَرْضٰى اَنْ يَكُونَ لَكَ مِثْلُ مُلْكِ مَلِكٍ مِنْ مُلُوكِ الدُّنْيَا ؟ فَيَقُولُ رَضِيتُ رَبِّ . فَيَقُولُ لَكَ ذٰلِكَ وَمِثْلُهُ وَمِثْلُهُ وَمِثْلُهُ وَ مِثْلُهُ . فَقَالَ فِى الْخَامِسَةِ رَضِيتُ رَبِّ . فَيَقُولُ هٰذَا لَكَ وَعَشَرَةُ اَمْثَالِهِ . وَلَكَ مَا اشْتَهَتْ نَفْسُكَ وَ لَذَّتْ عَيْنُكَ . فَيَقُولُ رَضِيتُ رَبِّ . قَالَ رَبِّ فَاَعْلَاهُمْ مَنْزِلَةً ؟ قَالَ اُولٰئِكَ الَّذِينَ اَرَدْتُ . غَرَسْتُ

٤٥١. عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا فِي رِوَايَةٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أُمِرْتُ اَنْ اَسْجُدَ عَلٰى سَبْعَةِ اَعْظُمٍ [١] : عَلَى الْجَبْهَةِ وَاَشَارَ بِيَدِهِ عَلٰى اَنْفِهِ [٢] وَالْيَدَيْنِ وَالرُّكْبَتَيْنِ وَاَطْرَافِ الْقَدَمَيْنِ [٣] وَلَا نَكْفِتَ [٤] الثِّيَابَ وَالشَّعَرَ .

كَرَامَتَهُمْ بِيَدِي وَخَتَمْتُ عَلَيْهَا فَلَمْ تَرَ عَيْنٌ وَلَمْ تَسْمَعْ اُذُنٌ وَلَمْ يَخْطُرْ عَلٰى قَلْبِ بَشَرٍ . قَالَ وَمِصْدَاقُهُ فِي كِتَابِ اللّٰهِ عَزَّ وَجَلَّ فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَا اُخْفِيَ لَهُمْ مِنْ قُرَّةِ اَعْيُنٍ الآيَةَ = موسی صلی الله علیه وسلم ربی سبحانه وتعالی حضرتلرینه: اهل جنتك اڭ اشاغی مقام ومنزلتی نه‌در؟ دیيه سؤال ایتدی. ربی جواباً بویوردی‌که بواویله بر کیمسه‌نك مقامیدرکه اوکیمسه اهل جنت جنته ادخال اولوندقدن صوکرا کلیر. اوکا: جنته گیردینیله‌جك. اوایسه: ای ربم، هرکس کندی منزلنه یرلشدکدن، آلاجغنی آلدقدن صوکرا بوناصل میسر اولابیلیر؟ دیيه‌جك. جناب رب العالمین ایله اونك آراسنده شویله بر محاوره اولاجق: دنیا پادشاهلرندن بر پادشاهك ملکنه بکزر بر ملکه نائل اولورسه‌ڭ (ناصل؟) راضی اولورمیسك؟ - راضی‌یم یارب. - ایشته اویله بر ملك سنکدر. بر اوقدر داها، بر اوقدر داها، بر اوقدر دها، بر اوقدر دها. - (بشنجیسنده جوابه تصدی ایده‌رك) راضی اولدم یارب. - ایشته بوقدر شی هپ سنکدر. اونك اون مثلی ده سنکدر. برده نفسڭ هرنه‌یی آرزو ایدیورسه، گوزڭ هرنه‌دن خوشلانیورسه هپسی سنکدر. - راضی اولدم یارب. بوجوابدن صوکرا موسی علیه الصلاة والسلام: یارب، یا اهل جنتك اڭ یوکسك مقام ومنزلت صاحبلری ناصلدر؟ دیيه صوردی. جواباً بویوردی‌که کندیم ایچون اختیار واصطفا ایتدیکم قوللر ایشته اونلردر. کرامت فداانلرینی کندی ید قدرتمله دیکوب مهر آلتنه آلدم. اونی نه بر کوز کورمش، نه بر قولاق ایشیتمش، نه‌ده بشردن هیچ بر کیمسه‌نك قلبنه نه‌اولدیغی خطور ایتمشدر. - راوی دیرکه بوروایتك کتاب اللهدن مصداق فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَا اُخْفِيَ لَهُمْ مِنْ قُرَّةِ اَعْيُنٍ آیت کریمه‌سیدر». زهی نعمت، زهی کرامت، زهی لطف وعنایت!

[١] بخاریده ابن عباس رضی الله عنهمادن کلن دیکر روایتده « سَبْعَةِ اَعْضَاءٍ » دینیلمشدر.

[٢] بعض نسخه‌لرده « اِلٰى اَنْفِهِ ». [٣] « وَالرِّجْلَيْنِ » روایتی‌ده واردر.

[٤] بخاریده ابن عباس رضی الله عنهمادن وارد اولان دیکر روایتلرده : « اَنْ لَا نَكُفَّ » درکه معناسی بردر.

ترجمه‌سی

روایتلردن برینه کوره (عبدالله) بن عباس رضی الله عنهمادن [١] :

رسول الله صلی الله علیه وسلم بویوردی‌که (بری) آلین - (مبارك آلنی کوستریرکن مبارك الیله) بورنه‌ده اشارت ایتدی [٢] - ، (ایکیسی) اللر [٣]، (دیکر ایکیسی) دیزلر، برده (ایکیسی) آیاق اوجلری اولمق اوزره یدی کمیك

---

[١] متنده‌کی « فِي رِوَايَةٍ » قیدی ایله مصنف، بخارینك ابن عباس رضی الله عنهمادن بو حدیثی طرق عدیده ایله روایت ایدوب او روایتلردن بری بوراده‌کی روایت اولدیغنی قصد ایتمشدرکه بونلرك اتم واکملی بوراده‌کیدر.

[٢] علیه الصلاة والسلام افندیمز حضرتلری سجده اعضاسنی تعداد بویورورکن آلین ایله بورونی عضو واحد اعتبار بویوردقلری بوروایتدن صراحةً آکلاشیلیور. نیته‌کیم نسائیده‌کی: « وَوَضَعَ يَدَهُ عَلٰى جَبْهَتِهِ وَاَمَرَّهَا عَلٰى اَنْفِهِ وَقَالَ هٰذَا وَاحِدٌ = مبارك النی آلننه قویوب بورونی اوزرینه طوغرو یوروتدی و: بو، بر! بویوردی » روایتی‌ده بومعنایی دها زیاده مصرحدر.

[٣] آووجلر دیمکدرکه بو معنایه آلمقده ضرورت واردر. زیرا بوتون اللر وقوللر اوزرینه سجده ایتمك افتراش هیئت منهیه‌سنه بکزر بر هیئته کیرمك دیمك اولور. نیته‌کیم مسلمده عایشه رضی الله عنهادن مروی حدیثده: « نَهَى النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَنْ يَفْتَرِشَ الرَّجُلُ ذِرَاعَيْهِ افْتِرَاشَ السَّبُعِ = نبی اکرم صلی الله علیه وسلم سجده‌ده ایکن انسانك قوللرینی جانور قوللرینی اوزاتوب یایارکبی اوزاتوب یایماسنی نهی بویورمشدر » دینیلدیکی کبی «صحیح» ابن خزیمه‌ده مروی ابوهریره رضی الله عنه حدیث مرفوعنده‌ده: « اِذَا سَجَدَ اَحَدُكُمْ فَلَا يَفْتَرِشْ ذِرَاعَيْهِ افْتِرَاشَ الْكَلْبِ وَلْيَضُمَّ فَخِذَيْهِ = بریکز سجده ایتدیکنده قوللرینی کوپك کبی اوزاتوب یایماسون. واویلوقلرینی بربرینه یاپیشدیرسون » بویورولمشدر. مسلمك براء بن عازب رضی الله عنهدن مروی: « اِذَا سَجَدْتَ فَضَعْ كَفَّيْكَ وَارْفَعْ مِرْفَقَيْكَ = سجده ایتدیککده آووجلریکی ایندیر، دیرسکلریکی قالدیر » حدیث مرفوعنده‌ایسه سجده هیئتی حقنده‌کی تعلیم جلیل نبوی دها واضحدر. (٢٥٤ نجی حدیثده‌کی تجنیس بحثنه‌ده مراجعت.)

(یعنی اعضا) [١] اوزرینه سجده ایتمکله امر اولوندم [٢] . (نماز قیلارکن)

[١] کمیکك اعضا ایله تفسیری ، روایاتك کیمنده « اَعْظُم » ، کیمنده « اَعْضاء » دینیلمش اولماسنه بناءً در .

[٢] بوحدیث شریف ایله امثالنده‌کی صراحته بناءً یدی اعضا اوزرینه سجده ایتمه‌نك مشروعیتنده اتفاق واردر . بو اعضا ـ متنده آکلاشیلدیغی اوزره ـ یوز ، دیزلر ، اللر (یعنی اللرك ایچی) آیاق اوجلری یعنی پارماقلریدر . یوزدن مقصد آلیندر . جبهه اوزرینه سجده ایتمه‌نك فرضیتنده اتفاق وارسه‌ده بوروننده بونده داخلمیدر ، دکلمیدر ؟ مسئله‌سی منازع فیهدر . هرحالده آلین ایله برابر بورون اوزرینه سجده ایتمه‌نك لااقل مستحب اولدیغنده شبهه یوقدر . آنجق اکابر علمادن پك چوق کیمسه‌لر بورونی محل سجده‌یه دایامادن یالکز جبهه اوزرینه سجده ایتمه‌نك کفایتنه قائل اولمشلردرکه بوطائفه ایچنده ابن عمر رضی الله عنه ایله عطاء ، طاوس ، حسن بصری ، ابن سیرین ، قاسم بن محمد ، سالم بن عبدالله ، شعبی ، زهری ، اظهر قولینه کوره شافعی ، مالك ، ابو یوسف ، ابو ثور کبی ذوات واردر . شافعیه ایله مالکیه‌نك‌ده هپسی بو اجتهادی قبول ایدوب جبهه‌نك بر قسمی اوزرینه سجده ایتمك فرضی اسقاط ایدر ، بورونی‌ده جبهه‌یه الحاق ایتمك مستحبدر دیرلر . زیرا اونلرجه حدیث شریفده بورون اوزرینه سجده ایدیلمه‌سی اشارت ایله توصیه بویورولمشدر . بناءً علیه مندوبدر . جبهه اوزرینه سجده ایسه هم لفظاً ، هم اشارةً توصیه بویورولدیغی ایچون فرضدر . اوحالده بوقوله کوره یالکز آلین اوزرینه سجده ایدیلسه کفایت ایدرسه‌ده یالکز بورون اوزرینه سجده ایدوب آلنی یره قویمامق جائز اولماز . مالکدن مروی برقوله کوره فرض هم جبهه‌یه ، هم انفه تعلق ایتدیکندن بونلری سجده‌ده جمع ایتمه‌ین کیمسه نمازی وقتی ایچنده استحباباً اعاده ایدر . وقت چیقمش ایسه اعاده ایتمز . مالکیه‌دن ابن القاسمه کوره جبهه ایله انفك هانکیسنی ایسترسه مصلی اونکله اکتفاده مخیردر . ابوحنیفه‌دن مروی اولوب صحیح اولدیغی شارح بخاری عینی طرفندن بیان ایدیلن برقوله کوره جبهه‌یی ترك ایدوب یالکز انف اوزرینه سجود جائزدر . دیکر قولنه کوره ایسه عذرسز اولارق یالکز انف اوزرینه سجده ایدیلمك جائز دکلدر . ابوحنیفه‌نك بوبابده حجتی شودر : مأموربه اولان شیء ، وجهك یالکز برقسمنی یره قویمقدر . زیرا بوتوننی یره‌دکدیرمه‌یه امکان یوقدر . اوحالده بز وجهمزك یالکز برقسمی ایله سجده‌ایتمکله مکلفز . بورون ایله‌ده بومقدار ثابت اولور . وجهدن جزء ومحل سجده اولماسی طولاییسیله وجهدن جبهه‌یه اقتصار بلااخلاف جائز اولدیغی کبی ـ ینه وجهدن جزء ومحل سجده اولدیغندن طولایی ـ انفه اقتصارده جائز اولمق لازم کلیر . آنجق شو وارکه سجده‌نك بو دورلوسی سنته مخالف اولدیغی ایچون مکروه اولور .

دیکر اعضای سجده‌یه کلنجه : هرایکی الی ، هرایکی دیزینی ، هرایکی آیاغنی یره اسناد ایتمك ـ شافعیدن مروی قول اصحه کوره ـ واجب اولدیغندن بونلردن‌ده هرهانکی عضو طولاییسیله سجده‌یی اخلال ایدن مصلینك نمازی صحیح اولماز . احمد ابن حنبلك‌ده ، زفرك واسحق بن راهویه‌نك‌ده قوللری بودر . شافعیدن مروی دیکر قوله کوره ایسه بو اعضانك یالکز

البسه‌مزله صاچمزی (دورومی بوزولماسون ، یاخودتوزلانماسون دیه) طوپلامقدن‌ده نهی اولوندم [١] .

بر جزئنی یره قویمقله فرض ساقط اولور . نیته‌کیم بو اعضایی یره قویمانك مذهب حنفی‌یه کوره‌ده واجب اولمادیغی هدایه شرحندن آکلاشیلیور . اللردن مقصد ـ پارماقلرله آیالرده داخل اولمق اوزره ـ ایچ یوزلری اولدیغی کبی آیاقلردن مقصد پارماقلرك ایچیدر .

اعضای سجده‌نك آچیق ویا اورتولو اولماسنده‌ده اختلاف ایدیلمشدر : اثنای سجده‌ده آچیق طورماسی فرض اولان یالکز جبهه‌در . اللرك ومست ایچنده اولمادیغی مدتجه آیاقلرك آچیقده اولماسی ابوحنیفه ایله احمد ابن حنبله کوره مسنوندر . زیرا بونلرك ستری تواضعه منافی دوشر . مالکه کوره ایسه واجبدر . شافعیدن‌ده بوبابده ایکی قول واردرکه اصح اولانی عدم وجوبدر . دیزلره کلنجه بونلرك ـ کشف عورت قورقوسیله ـ مستورقالملری اقتضا ایدر .

ینه بومسئله‌نك فروعندن اولارق باشه دولانمش صاریق اوزرینه سجده ایتمك کفایت ایدرمی ، ایتمزمی ؟ مسئله‌سی واردر . ابوحنیفه ایله مالکه واحمد ابن حنبلدن برروایته کوره صاریق اوزرینه سجده ایدیلمکله نماز صحیح اولور . شافعی ایله احمدك دیکر قولنه کوره مصلینك آلنی محل سجده‌یه بلاواسطه دکمه‌دکجه نماز صحیح اولماز .

[١] البسه ایله صاچك نماز ایچون ، یاخود نماز ایچنده طوپلانماسی مکروهدر . نمازده نمازایله اوقدر مشغول اولمق کرکدرکه انسانك کندی ذاتی‌ده ، ذاتنه تعلق ایدن خصوصاتی‌ده ایکنجی ، اوچنجی صفه ایتر. « کتاب الصوم » بحثنده (٩٤٨ نجی حدیث) کله‌جك اولوب بو مناسبتله‌ده بخاری طرفندن سوق ایدیلن اوزونجه برحدیث شریفده رسول الله صلی الله علیه وسلمك بر یاغمور چیکسنتیسنده قیلدقلری نمازده جبههٔ شریفه‌لریله بورونلری اوزرنده ایصلاقلق وچامور اثری کورولدیکی ابوسعید خدری رضی الله عنهدن روایت ایدیلیور. دیمك‌که خفیف یاغمورله ایصلانمق ، خفیف چاموره بولانمق بیله سجده‌یه مانع اولامیورمش . نره‌ده قالدی‌که سجده ایدیلن یرك طوپراقلی ، توزلو اولماسی . واقعا حدیث شریفك ظاهری « کَفت » یعنی دیوشیروب طولامه‌ده کراهتك نماز ایچنده ورکوع وسجود اثناسنده‌اولماسنه مقصور اولدیغنی کوستریورسه‌ده جمهور بونك نماز ایچنده اولدیغی کبی نمازه کیرمه‌دن اول‌ده مکروه اولدیغنه قائللردر . چرنمش ، یاخود یکلری بری برینه باغلانمش (تشمیر) ، یاخود صاچلری دیرله‌نوب تپه‌سنده طوپلانمش (عقص) ، یاخود صاچ اورگولری صاریغك آلتنه صوقولمش اولارق نمازه طورمق‌ده هپ بو قبیلدندر .

بوکراهت ، کراهت تنزیهیه‌در . بناءً علیه « کَفت » ك مفسد صلات اولمادیغنده اتفاق واردر . آنجق حسن بصری بوتقدیرجه اعادهٔ صلاته فتوی ویرمشدرکه بو اجتهادی سنن ابی داودده ابورافع رضی الله عنهدن سند جید ایله مروی اولان شوحدیثه موافق دوشمشدر. ابورافع رضی الله عنه بر دفعه حسن مجتبی رضی الله عنهك صاچ اورگوسنك اوجلرینی قیوروب آرقه طرفنه صاقلامش اولدیغی حالده نمازه طوردیغنی گورمش . نبی اکرم صلی الله علیه وسلمك : « ذٰلِكَ كِفْلُ الشَّيْطَانِ یاخود مَقْعَدُ الشَّيْطَانِ = ایشته بو ، شیطانك بیندیکی یردر » بویوردیغنی کندیم ایشیتدم دیه‌رك اورگویی چوزمشدر . بردفعه‌ده عبدالله بن الحارث

٤٥٢. عَنْ اَنَسٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ اِنِّى لَا آلُو اَنْ اُصَلِّىَ بِكُمْ كَمَا رَاَيْتُ النَّبِىَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ . وَبَاقِى الْحَدِيثِ تَقَدَّمَ .

ترجمه‌سى

(سند متصل ايله) انس رضى الله عنهك : « نبىّ اكرم صلى الله عليه وسلم بزه ناصيل نماز قيلديردى ايسه سزه‌ده اويله‌جه نماز قيلديرمقدن واز كچمه‌يه‌جكم ... » ديديكى روايت اولونمقده‌در . حديثك آلت طرفى (يوقاريده) كچمشدى [١] .

٤٥٣. وَعَنْهُ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ النَّبِىَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اَعْتَدِلُوا فِى السُّجُودِ . وَلَا يَبْسُطْ [٢] اَحَدُكُمْ ذِرَاعَيْهِ انْبِسَاطَ الْكَلْبِ .

ترجمه‌سى

ينه انس (بن مالك) رضى الله عنه (سند متصل ايله) نبى اكرم صلى الله عليه وسلمك : « سجده‌ده اعتدال اوزره بولونكز . هيچ بريكزده قوللى

رضى الله عنه باشى معقوص، يعنى صاچلرى تپه‌سنده طوپلانمش اولارق نمازه طورمش . ابن عباس رضى الله عنهما اونى اويله كورنجه : رسول الله صلى الله عليه وسلمدن ايشيتدم ، اِنَّمَا مَثَلُ هٰذَا كَمَثَلِ الَّذِى يُصَلِّى وَهُوَ مَكْتُوفٌ يعنى بو، قوللرى آرقادن باغلى اولارق نماز قيلان كيمسه‌يه بڭزر . بويوريوردى» ديه‌رك آردينه طوروب صاچلرينك باغلرينى چوزمه‌يه باشلامشدر .

شارحلر ، بو نهيده ايكى حكمت بولمشلردر : ١ ـ صاچلر اولسون ، روبه‌لر اولسون مصلى ايله برابر سجده‌دن حصه‌دار اولمق ايچون ، ٢ ـ يره دكمه‌سون ديه صاچنى طوپلايان، چره‌نوب البسه‌سنى طوپلايان كيمسه متكبره بڭزر برهيئته كيريور. مقام ايسه مقام خضوع وخشوعدر.

[١] بو حديث شريف (٤٤٨) نجى اولارق كچمشدى . حاشيه‌سنده متن حديثه عائد زياده‌لرده واردر. (٤٢٣ ايله ٤٤١ نجى حديثلرده مراجعت.)

[٢] اكثر روايتده بو لفظ « وَلَا يَنْبَسِطْ »، بر روايتده « لَا يَبْتَسِطْ » صورتنده ايسه‌ده ابن عساكر طريقندن كلوب متنه كچن « لَا يَبْسُطْ » روايتى استعمال اهل لغته داها موافقدر . هله اكثريتك روايتى اهل لغته هيچ ملايم كلمز . زيرا انفعال بابندن متعدى يوقدر .

(سجده اثناسنده) جانور قوللى ياپار كبى ياپماسون » [١] بويورديغى روايت ايتمشدر .

---

[١] (٢٥٤ و ٣٢٠ نجى حديثلرده مراجعت .) قوللرينى يره ياپمقدن نهى اولونماسنده‌كى حكمت ـ اولجه‌ده بيان اولونديغى اوزره ـ نهى اولونان هيئتك تنبل ونمازه لايقيله اهميت ويرمه‌مك حالنه بڭزه‌مه‌سيدر . حال بوكه قوللرك قالديريلوب يانلردن اوزاقجه طوتولماسى تواضع حالنه داها مناسب اولديغى كبى جبهه‌يى يره داياماىه‌ده دها زياده خدمت ايدر. هر حالده قوللرى سجده‌ده ياپمق مكروهدر. فقط بو، كراهت تنزيهيه‌در. مسنون اولان (٢٥٤) نجى حديثده ذكر ايديلن (تجنيح) ايله فقهانك تَخْوِيَه ديدكلرى هيأتدركه (٤٥٧) نجى حديثده‌ده تعريفى كله‌جكدر .

بو حديثى مسلم ايله ابوداود وترمذى‌ده روايت ايتدكلرى كبى بوكا ياقين الفاظ ايله مسلم عائشه رضى الله عنهادن ، ترمذى جابر رضى الله عنهدن ، ابن خزيمه ابو هريره رضى الله عنهدن‌ده روايت ايتمشلردر. مسلمك براء بن عازب رضى الله عنهدن اولان روايت مرفوعه‌سنده : اِذَا سَجَدْتَ فَضَعْ كَفَّيْكَ وَارْفَعْ مِرْفَقَيْكَ = سجده ايتديككده آووجلركى يره قويوب ديرسككى قالدير » لفظى ايله‌در . ابوداود ايله ابن خزيمه‌نك ابو هريره‌دن روايت مرفوعه‌لرنده : « فَلَا يَفْتَرِشْ يَدَيْهِ افْتِرَاشَ الْكَلْبِ » بويورولديغى متعاقب « وَلْيَضُمَّ فَخِذَيْهِ = اويلوقلرينى‌ده برى برينه ياپاشديرسون » زياده‌سى‌ده واردر. حاكمك عبدالرحمن بن شبل بن عمرو انصاريدن‌ده بر روايتى واردركه شويله‌در : « نَهَى النَّبِىُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ نَقْرَةِ الْغُرَابِ وَافْتِرَاشِ السَّبُعِ وَاَنْ يُوطِنَ الرَّجُلُ فِى الْمَكَانِ بِالْمَسْجِدِ كَمَا يُوطِنُ الْبَعِيرُ = نبى اكرم صلى الله عليه وسلم نقرهٔ غرابدن ، افتراش سبعدن وانسانك مسجده بر مكانى تخصيص ايدوب دوه كبى اورايى ايطان ايتمه‌سندن نهى بويورمشدر . »

(نقرهٔ غراب) قارغا يمه غاغاوراجق قدر زمان سجده‌ده قالمقدركه مقصد سجودى صوك درجه‌ده تخفيفدر. (افتراش سبع) جانور كبى ياييلمق ديمكدر . ايطانه كلنجه: بر تفسيره كوره مسجده كنديسنه بر مكان معلوم تخصيص ايده‌رك هپ اوراده نماز قيلمقدركه اونك بو حالى دوه‌نك بركره بكنديكى يوموشاق يرى كنديسنه هپ وطن وقوناق اتخاذ ايلمه‌سنه بڭزه‌دلمشدر . ديكر تفسيره كوره مسجده نماز قيلديغى يره سجده‌يه واريركن دوه چوكر كبى چوكمكدن نهى بويورولمشدر .

سجده‌ده اعتدال صورتلرندن برى آياقلرينك پارماق اوجلرينى ـ بخاريك ابو حُمَيْد ساعدى رضى الله عنهدن روايت ايتديكى اوزره ـ قبله‌يه قارشى طوتمقدر. ديكرى‌ده سجدتين آراسنده « اِقعا » دن صاقينمقدر . اقعا : قابا اَتلرينى يره داياىوب باجاقلرينى قالديرمقدر . اقعادن نهيى متضمن احاديث شريفه ميانده ترمذيده على بن ابى طالب رضى الله عنهك: « قَالَ لِى رَسُولُ اللّٰهِ

٤٥٤. عَنْ مالِكِ بْنِ الْحُوَيْرِثِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّهُ رَأَى النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّي. فَاِذا كانَ فى وِتْرٍ مِنْ صَلاتِهِ لَمْ يَنْهَضْ حَتّٰى يَسْتَوِيَ قاعِداً .

ترجمه‌سی

مالك بن الحويرث (ليثى) رضى الله عنهك : « رسول الله صلى الله عليه وسلمی نماز قیلارکن گوردم . نمازینك تك رکعتلرنده اوا(وبده رکعتی تماملا) دیگی زمانلرده(برمدت) اوطورمادقچه (صوکراکی رکعت ایچون) آیاغه قالقمازدی[١] » دیدیکی (سند متصل ایله) روایت اولونمشدر .

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يا عَلِيُّ اُحِبُّ لَكَ ما اُحِبُّ لِنَفْسِي وَاَكْرَهُ لَكَ ما اَكْرَهُ لِنَفْسى : لا تُقْعِ بَيْنَ السَّجْدَتَيْنِ = رسول الله صلى الله عليه وسلم بكا بویوردی‌که یاعلی کندیم ایچون نه‌یی ایسترسه‌م سنك ایچون‌ده اونی ایسته‌رم . کندیم ایچون نه‌یی آرزو ایتمزسه‌م سنك ایچون‌ده اونی آرزو ایتمم : ایکی سجده آراسنده اقعایی براق » حدیثیدر .

خلاصه : رکوعده اولدیغی کبی سجودده‌ده اعتدال سنت سنیه اقتضاسندندر . نیته‌کیم بخاریده‌کی بر روایته گوره حذیفه رضى الله عنه بر دفعه رکوع وسجودی اتمام ایتمه‌ین برکیمسه‌یی کورمش واونی : « ما صَلَّيْتَ وَلَوْ مُتَّ مُتَّ عَلى غَيْرِ الْفِطْرَةِ الَّتى فَطَرَ اللّٰهُ مُحَمَّداً صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَيْها = سن نماز قیلمش اولمادك . بو حال اوزره‌ده أوله‌جك اولسه‌ك الله تعالانك محمد صلى الله عليه وسلمی یاراندیغی ملت اوزره اولمایه‌رق اولمش اولاجقسك » دیه‌رك شدتله تقبیح ایتمشدر .

[١] بوحدیث برنجی ایله ایکنجی ، اوچنجی ایله دوردنجی رکعتلر آراسنده جلسهٔ استراحته یعنی آزیجق اوطوردقدن صوکرا متعاقب رکعته انتقال ایچون آیاغه قالقمایه عائد اولان روایتدرکه بوکا استناداً شافعی ایله اهل‌حدیثدن بر طاقیملری بوجلسه‌نك استحبابنه قائل اولمشلردر دینیلیور . مع‌هذا (٣٩٣) نجی حدیثك اوچنجی حاشیه‌سنده مشارالیهك « کتاب الامّ » ده بوجلسه‌یه دائر بیان صریحی اولمادیغنه‌ده اشارت ایدیلمشدی . ینه‌اوراده گورولدیگی اوزره فقهای شافعیه‌دن برطاقیملری بوجلسه‌یی اختیاراق وضعف قیدیله مستحب گوردکاری حالده دیکرلری بوکاده قائل اولمامشلردر . احمد ابن حنبل ، اوزاعی ، ابوحنیفه ایله اصحابی، سفیان ثوری، اسحق بن راهویه کبی ائمهٔ متبوعین ایسه بونی مستحب گورمزلر. زیرا ـ برآز صوکرا گله‌جك ـ (٤٥٧) نجی ابوحمید ساعدی رضى الله عنهك نماز تعریفنه دائر اولان حدیثنده بویله بر جلسه‌دن هیچ بحث ایدیلمه‌دیکی گی فضله اولارق طحاوی ایله

٤٥٥. عَنْ اَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّهُ صَلّٰى [١] فَجَهَرَ بِالتَّكْبِيرِ حِينَ رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ السُّجُودِ وَحِينَ سَجَدَ وَحِينَ رَفَعَ وَحِينَ قامَ مِنَ الرَّكْعَتَيْنِ . وَقالَ هٰكَذا رَاَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ .

ترجمه‌سی

(سند متصل ایله) ابوسعید خدری رضى الله عنهدن مرویدرکه (بر دفعه) نماز قیلدیرمش[٢] . و(بونمازده) سجده‌دن باشنی قالدیریرکن، (ایکنجی) سجده‌یه‌واریرکن، (بو) سجده‌دن باشنی قالدیریرکن، ایکنجی رکعتدن (یاخود ایکنجی سجده‌دن) قالقارکن [٣] تکبیر (لر) ی جهراً آلمش و : « نبی اکرم صلى الله عليه وسلمی

ابوداوده‌کی ابوحمید حدیثی « قامَ وَلَمْ يَتَوَرَّكْ = رسول الله صلى الله عليه وسلم اوطورمادن آیاغه قالقدی » صورتنده روایت ایدیلمشدر . طحاوی : « ابوحمید ایله مالك بن الحویرث رضى الله عنهما روایتلرنده تخالف گورولنجه مالکك حدیثنده‌کی فعل رسولك برعلتدن نشأت ایتمك احتمالی وارد خاطر اولور . یوقسه بوجلسه سنن صلاتدن دگلدر » دییور . اواخر ایام نبویده صادر اولان : « لا تُبادِرُونِي فَاِنِّي قَدْ بَدِنْتُ = بندن اوّل آیاغه قالقمایکز. زیرا بن آرتق سمیردم . یعنی قولایجه بردن قالقامیورم » حدیث شریفی‌ده بوجهتی تقویه ایدر .

[١] بخارینك متننه گوره حدیثك راویسی سعیدبن الحارث الانصاری ـ که مدینه قاضیسی وتابعیندن ایدی ـ : « صَلّٰى لَنا اَبُو سَعِيدٍ = ابوسعید خدری رضى الله عنه بزه نماز قیلدیردی » دیه روایت ایدیور . مصنف تابعینك اسمنی ذکر ایتمه‌مك اوزره اختیار ایتدیکی طریق اختصاره بناءً حدیثی عنعنه ایله سوق ایتمشدر .

[٢] کتب سته اصحابی ایچنده بوحدیثی تخریج ایدن یالکز بخاریدر . بخاری حدیثلری اوزرینه « مستخرَج » تألیف ایدن اسماعیلی باشقه بر طریقدن ابوسعید خدری رضى الله عنهك نماز قیلدیرماسی سببنی نقل ایدیور. معلوم اولدیغی اوزره مدینه‌نك بنی امیه طرفندن والیسی اولان مروان بن الحکم اموی مدینه‌ده اولمادیغی ، یاخود بر عذری بولوندیغی زمانلرده ابوهریره رضى الله عنهی نماز قیلدیرمق اوزره کندینه نائب نصب ایدرمش. راوی : « بردفعه ابوهریره خسته‌لاندی ، یاخود حاضر دکلدی . بزه نمازی ابوسعید رضى الله عنه قیلدیردی . نمازه باشلارکن ، رکوعه واریرکن ، سجده‌یه کیدرکن ... الخ » دیه سوزه باشلایور .

[٣] تشهد اوّلدن قالقارکن دیمکدر . بخارینك ابوهریره رضى الله عنهدن مروی دیکر حدیثنده ایسه : « وَاِذا قامَ مِنَ السَّجْدَتَيْنِ قالَ اللّٰهُ اَكْبَرُ = سجده‌لردن قالقدیغنده

(نمازی) بویله (قیلار) گوردم » دیمشدر [١] .

٤٥٦. عَنْ عَبْدِاللّٰهِ بْنِ عُمَرَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُمَا اَنَّهُ كَانَ يَتَرَبَّعُ فِی الصَّلٰوةِ

(اللهاكبر) دیردی » صورتنده وارد اولمشدر كه بو روایته كوره هر ركعتك ایكنجی سجده‌سندن صوكرا جهراً تكبیر آلینیر دیمكدر. مگر كه ابوهریره روایتنده‌ده سجده‌دن مقصود اولان ركعت اولا . زیرا ركعته بدل مجازاً سجده اطلاق كثیرالوقوعدر . مع‌هذا « ركعة » لفظنك بوراده معنای متعارفنده مستعمل اولوب دیگر روایتده‌كی « سجدتین » لكده « ركعتین » معناسنه اولدیغنی عمران بن حصین رضی الله عنهك: « فَاِذَا رَفَعَ كَبَّرَ وَاِذَا نَهَضَ مِنَ الرَّكْعَتَيْنِ كَبَّرَ = باشنی سجده‌دن قالدیردیغنده تكبیر آلیردی . ایكی ركعتدن صوكرا آیاغه قالقدیغنده تكبیر آلیردی » روایتی تأیید ایدر .

[١] اسماعیلینك « مستخرج » نده‌كی حدیثك نهایتنده : « فَلَمَّا انْصَرَفَ قِيلَ لَهُ قَدِ اخْتَلَفَ النَّاسُ عَلٰى صَلَاتِكَ . فَقَامَ عِنْدَ الْمِنْبَرِ فَقَالَ اِنِّی وَاللّٰهِ مَا اُبَالِی اَخْتَلَفَتْ صَلَاتُكُمْ اَمْ لَمْ تَخْتَلِفْ . اِنِّی رَاَيْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ هٰكَذَا يُصَلِّی = ابوسعید رضی الله عنه نمازدن چیقنجه اوكا، سنك قیلدیردیغك نماز خصوصنده ناس اختلافه دوشدیلر دینیلدی. بونك اوزرینه منبرك یاننده آیاغه قالقوب جماعته خطاباً: «والله، قیلدیغكز شو نماز حقنده اختلاف چیقمش ، چیقمامش هیچ امورمده دكل . بن رسول الله صلی الله علیه وسلمی نمازی بویله قیلار كوردم دیدی » زیاده‌سی‌ده واردر كه متن بخاری‌یی دها زیاده ایضاح ایدیور .

شارح عسقلانینك دیدیكی كبی حدیثده موضوع بحث اولان اختلاف ، نمازده امامك تكبیرلری جهر ایدوب ایتمه‌مسی حقنده واقع اولمشدر . (٤٣٨) نجی عمران بن حصین رضی الله عنه حدیثنك اوچنجی ودردنجی حاشیه‌لرندنده معلوم اولمش اولدیغی اوزره بنی امیه ایله نصب ایتدكلری عامللر انتقالات تكبیرلرینی جهراً آلمازلردی . ابوسعید رضی الله عنهك احیا ایتمك ایسته‌دیكی سنت سنیه اونوتولمش وجماعتدن چوغنك مجهولی قالمش اولدیغندن تكبیرده جهر سنته موافقمیدر ؟ دكلیدر ؟ دیه اختلاف واقع اولمشدر. ابوهریره رضی الله عنهك تكبیرده جهری تعلیم ایتدیكی بوراده‌كی (٤٣٩) نجی ایله كندیسندن مروی دیگر روایات صحیحه‌دن ظاهردر .

بو حدیثده: « حِينَ قَامَ مِنَ الرَّكْعَتَيْنِ = ایكنجی ركعتدن، یاخود ایكنجی سجده‌دن قالقاركن» دینیلدیكنه باقارق جمهور فقها قیام ایدركن تكبیر، فعله مقارن اولمق اقتضا ایدر دیرلر. مالك ایسه ابوهریره‌نك - بوندن اولكی صحیفه‌ده اوچنجی حاشیه‌مزده ذكر ایتدیكمز وجه ایله - « اِذَا قَامَ مِنَ السَّجْدَتَيْنِ ... » دیدیكنه باقارق طوغرولدقدن صوكرا تكبیر آلمایی ترجیح ایتمشدر .

اِذَا جَلَسَ . وَاَنَّهُ رَاٰى وَلَدَهُ فَعَلَ ذٰلِكَ فَنَهَاهُ وَقَالَ اِنَّمَا سُنَّةُ الصَّلٰوةِ اَنْ تَنْصِبَ رِجْلَكَ الْيُمْنٰى وَتَثْنِیَ الْيُسْرٰى . فَقَالَ لَهُ اِنَّكَ تَفْعَلُ ذٰلِكَ . فَقَالَ اِنَّ رِجْلَیَّ [١] لَا تَحْمِلَانِی [٢] .

ترجمه‌سی

(سند متصل ایله) روایت اولونمشدر كه عبدالله بن عمر رضی الله عنهما نمازده ایكن (تشهد اخیر ایچون) [٣] اوطوردیغنده باغداش قورواردی . (بر كون اوغلنك (ده) [٤] بویله یاپدیغنی كوردی‌ده كندیسنی بو (اوطوروش)ندن نهی ایتدی . و : « نمازده‌كی سنت آنجق صاغ آیاغكی دیكوب صول آیاغكی بوكمكدر » دیدی [٥] . (اوغلی) : « سن بونی یاپوب طوریورسك » دینجه : « (اوت ، یاپیورم . چونكه) آیاقلرم بنی طاشیامیور » جوابنی ویردی .

[١] اكثرینك روایتی قاعدهٔ معروفه‌یه موافق اوله‌رق نصب ایله بویله‌جه « اِنَّ رِجْلَیَّ »در. آنجق رفع ایله « اِنَّ رِجْلَایَ » روایتی‌ده واردر كه بو تقدیرجه یا « اِنَّ » حرف جواب اولارق « نَعَمْ » معناسنه كلمش ، یاخود انّ‌نك اسمی‌ده خبری كبی رفع ایدنلرك لغتی اوزره وارد اولمش اولور.

[٢] تخفیف ایله « لَا تَحْمِلَانِی » ده ، تشدید ایله « لَا تَحْمِلَانِّی » ده روایت اولونمشدر .

[٣] « موطأ » ده‌كی روایتنده تشهد اخیر ایچون اولدیغی مصرح بولوندیغندن بو قیدی قوس ایچنده اولارق علاوه ایتدم .

[٤] اسمی : عبدالله بن عبدالله بن عمردر. پدر مكرمی آنی كندی اسمیله تسمیه ایتمشدر.

[٥] بر فعلك سنیتنه صحابینك شهادت ایتمه‌سی رسول الله صلی الله علیه وسلمك بو بابده یاقول شریفنی استماع ، یاخود فعل جلیلنی مشاهده ایتمش اولدیغنه دلالت ایدركه بر حدیث مرفوع حكمنده‌در . مع‌ذلك متن حدیثده اثنای تشهدده یالكز آیاقلرك حالی بیان ایدیلمش اولوب آیاقلری بو هیئته صوقدقدن صوكرا نه یاپیلاجغی مصرح دكل كبی كورونیورسه‌ده دیگر بر روایتده قاسم بن محمد بن ابی بكرك اثنای تشهدده جلوسك كیفیتنی تعریف ایچون صاغ آیاغنی دیكوب صول آیاغنی بوكدكدن صوكرا آیاغنك اوزرینه اوطورمقسزین صول قالچه‌سنك اوستنه اوطورمش و : « بونی عبدالله بن عبدالله بن عمر بكا ایشته بویله كوستردی وپدری عبدالله بن عمر رضی الله عنهمانك بویله یاپدیغنی سویله‌دی » دیمشدر. بناءً علیه عبدالله بن عبدالله روایتنده‌كی اجمال ، قاسم بن محمددن كلن روایتده تفصیل ایدلمش بولونیور. مع‌هذا قاسم بن محمد طریقندن نسائینك واقع اولان روایتی : « اَنْ تَنْصِبَ الْقَدَمَ الْيُمْنٰى وَاسْتِقْبَالُهُ بِاَصَابِعِهَا الْقِبْلَةَ

٤٥٧. عَنْ اَبِى حُمَيْدٍ السَّاعِدِىِّ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ اَنَا كُنْتُ اَحْفَظَكُمْ

وَالْجُلُوسُ عَلَى الْيُسْرٰى » دیه‌رك دیكیلن صاغ آیاق پارماقلرینك قبله‌یه قارشی طوتولاجغی ده تصریح ایدیلیور. ایشته بو تعریف ایدیلن هیئته (تورّك) دیرلر. نیته‌کیم صول آیاغنی یاتوب اوستنه اوطورمایه‌ده (افتراش) دینیلیر.

نمازده اوطورورکن صاغ آیاغنی دیکوب صول آیاغنی بوکمك سنتدر. سنتك بومقداری ثابت اولدقدن صوکرا صفت جلوس حقنده اختلاف ایدیلمشدر. امام مالك، یحیی بن سعید، قاسم بن محمد، عبدالرحمن بن القاسمه کوره قعدهٔ اولاده‌ده، قعدهٔ اخیره‌ده‌ده دمین تعریف ایدیلن هیئت مسنونه‌یه کیردکدن صوکرا صول وَرِکنی یعنی صول قاپناغنی اوطوردیغی یره یاپیشدیریرکه امام مالکدن منقول اولان تورّك ایشته بودر. مشارالیهه کوره بین السجدتین دخی بوطورلو تورّك ایدیله‌جکی کبی تورّکده قادینك ارککدن فرقی ده یوقدر. شافعی‌یه کوره مصلی قعدهٔ اخیره‌ده هرایکی آیاغنی آردندن اوزاقلاشدیردقدن صوکرا هرایکیسنی صاغ قاپناغی طرفندن چیقاروب مقعده‌سنی یره یاپیشدیریر. قعدهٔ اولاده ایسه صول آیاغنی یاتیروب صاغ آیاغنی دیکمکله اکتفا ایدر. احمد ابن حنبل ایله اسحق بن راهویه‌ده بوکا قائللردر. یالکز احمد ابن حنبل صباح نمازینك قعده‌سنی قعدهٔ اولی کبی تلقی ایدرکه داود ظاهرینك‌ده قولی بودر. طبری: « بویله‌ده یاپسه ایبدر. شویله‌ده یاپسه. زیرا نبی اکرم صلی الله علیه وسلمدن اوده ثابت اولمشدر، اوده » دیمشدر. حنفیه‌یه گوره هرایکی قعده‌ده صول آیاغنی یاتوب صاغ آیاغنی دیکمك کرکدر. ثورینك‌ده مذهبی بودر. دلیللری عائشه رضی الله عنهادن مروی اولوب مسلمده اولان « كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَفْتَتِحُ الصَّلَاةَ .. » حدیثنده « .. وَكَانَ يَفْرِشُ رِجْلَهُ الْيُسْرٰى وَيَنْصِبُ الْيُمْنٰى » لفظی ایله صلاة نبوی تعریف ایدیلمش اولماسیدر.

قادینك قعده‌سنه کلنجه، حنفیه‌یه کوره ارککك قعده‌سندن فرقلیدر وتورّکدر. لکن بخارینك، امّ الدرداء حضرتلرینك نمازده تشهده ارکك کبی اوطوردیغنی روایت ایتمکله برابر « وَكَانَتْ فَقِيهَةً » قیدینی علاوه ایتمه‌سی قعده‌لرده ارکك ایله قادین بیننده فرق گوزتمه‌مك مذهبنه مائل اولدیغنی مشعردر. قاضی عیاضك روایتنه کوره سلفدن بعضلری قادین حقنده سنت (تربّع) یعنی باغداش قورمق اولدیغنی سویله‌مشلردر. بعضلری‌ده یالکز نافله نمازلرده تربع ایتمه‌سنی تجویز ایتمشدر.

هرکسه کوره نافله نمازده ویالکز خسته حقنده فرضده تربعك جوازنده بین العلماء اختلاف وار ایسه‌ده صحیحك فرضده تربعی جائز اولمادیغنده اجماع بیان ایدیلیور. حتی ابن ابی شیبه روایتنه نظراً ابن مسعود رضی الله عنه: « نمازده باغداش قوروب اوطورمقدن ایسه ایکی قیزغین طاش اوستنده اوطورمایی ترجیح ایده‌رم » دیمشدرکه بونقله کوره اونك مذهبنجه حرام اولدیغنی بیله آکلاشیلیر. لکن اکثر علماجه تشهدده مشهور اولان هیئت جلوس سنت اولدیغی کبی سلفدن برجماعتك وازجمله ابن عباس وانس رضی الله عنهم ایله سالم

لِصَلَاةِ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: رَأَيْتُهُ اِذَا كَبَّرَ جَعَلَ يَدَيْهِ حِذَاءَ [١] مَنْكِبَيْهِ. وَاِذَا رَكَعَ اَمْكَنَ يَدَيْهِ مِنْ رُكْبَتَيْهِ. ثُمَّ هَصَرَ ظَهْرَهُ. فَاِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ اسْتَوٰى حَتّٰى يَعُودَ كُلُّ فَقَارٍ [٢] مَكَانَهُ [٣]. فَاِذَا سَجَدَ وَضَعَ يَدَيْهِ غَيْرَ مُفْتَرِشٍ وَلَا قَابِضِهِمَا. وَاسْتَقْبَلَ بِاَطْرَافِ اَصَابِعِ رِجْلَيْهِ الْقِبْلَةَ. وَاِذَا جَلَسَ فِى الرَّكْعَتَيْنِ جَلَسَ عَلٰى رِجْلِهِ الْيُسْرٰى وَنَصَبَ الْيُمْنٰى. وَاِذَا جَلَسَ فِى الرَّكْعَةِ الْاَخِيرَةِ قَدَّمَ رِجْلَهُ الْيُسْرٰى وَنَصَبَ الْاُخْرٰى وَقَعَدَ عَلٰى مَقْعَدَتِهِ.

ترجمه‌سی

ابوحُمَید (انصاری) ساعدی رضی الله عنهدن:

شویله دیمشدر [٤]: رسول الله صلی الله علیه وسلمك نمازینی اك ای بلله‌ینکز

عطاء، ابن سیرین ومجاهدك ابن عمر رضی الله عنهما کبی نمازده باغداش قوردقلری روایت ایدیلمکده‌در. حسن بصری تربعی یالکز نافله نمازده تجویز ایتمشدر. (بوندن صوکراکی حدیثه‌ده مراجعت)

[١] بر نسخه‌ده « حَذْوَ . »

[٢] « كُلُّ فَقَارِهِ » و « كُلُّ فَقَارٍ مِنْهُ » روایتلری‌ده وار ایسه‌ده کرك بوروایتنده، کرك دیکر ایکی روایتنده بوراده اولدیغی کبی ضمیرسز اولارق وارد اولدیغنی بخاری تصریح ایدیور. قافك تقدیمیله « قِفَار » روایتی ایسه تصحیفدر. زیرا « قِفَار » (چوللر) دیمك اولوب بورا ایله هیچ بر مناسبتی اولمایان بر لفظدر.

[٣] « اِلٰى مَكَانِهِ » روایتی‌ده واردر.

[٤] بخاری: بوحدیثی: « ... عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرِو بْنِ عَطَاءٍ اَنَّهُ كَانَ جَالِسًا فِى نَفَرٍ مِنْ اَصْحَابِ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. فَذَكَرْنَا صَلَاةَ النَّبِىِّ صَلَّى اللّٰهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. فَقَالَ اَبُو حُمَيْدٍ السَّاعِدِىُّ ... = ... محمد بن عمرو بن عطانك شویله دیدیکی روایت اولونیور: رسول الله صلی الله تعالی علیه وسلمك اصحابندن بر طاقیم ذوات ایله برابر اوطورورکن نبی اکرم صلی الله تعالی علیه وآله وسلمك نمازندن بحث ایتدك. ابوحمید ساعدی دیدیکه ... » مقدمه‌سیله روایته باشلایوب متعاقباً یوقاریکی متنی سوق ایدیور. متن بخاریده‌کی (نفر) کلمه‌سی اوچدن اونه قدر اولان جماعته اطلاق اولوندیغنه گوره حاضر اولان

بن ایدم [١] . گورودم كه (افتتاح) تكبیر (ینی) آلدیغنده اللرینی اوموزلری حذاسنه گتیریر [٢] ، ركوعه واردیغنده‌ده اللریله دیزلرینی طوتاردی [٣] .

اصحاب كرام رضی الله عنهمك بومقدارلر آراسنده اولدیغی استدلال اولونورسه‌ده مذكور محمد بن عمرودك سنن ابی داود ایله دیگر كتابلرده اولان برروایتنده: « سَمِعْتُهُ فِى عَشَرَةٍ مِنْ اَصْحَابِ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ » دیدیشنه گوره مجلسده اولان صحابهٔ كرامك اون ذات اولدیغی آڭلاشیلیور. ابوحمید رضی الله عنه بونلرك اونجیسیمی ، یوقسه اون برنجیسیمی ایدی ؟ « فِى عَشَرَةٍ » روایتنه گوره كندیسندن باشقه دوقوز ، « مَعَ عَشَرَةٍ » روایتنه گوره ایسه اون صحابی بولوندیغی آڭلاشیلیر. بواون صحابی جمله‌سنه داخل اولانلردن ـ ابو داود روایتنده ـ ابو قتاده حارث بن رِبْعی نك ، ـ ینه ابو داود ایله ترمذی روایتلرنده ابو اُسَید ساعدی ، سهل بن سعد ساعدی و محمد بن مَسلمه نك ، ینه ابوداودك دیگر روایتنده ابوهریره نك (رضی الله عنهم اجمعین) اسملری ذكر ایدیلیور. مع هذا ابو داودك دیگر طریقدن محمد بن عمرو بن عطاء روایتنده ابوقتاده رضی الله عنهك اسمی مذكور اولمادیغی تصریح ایدیلمكده‌در .

[١] ترمذی ایله ابوداودك روایتلرنده ابوحمید رضی الله عنهك بوسوزندن صوكرا دیگرلرینك كندیسنه : « فَلِمَ ؟ فَوَاللّٰهِ مَا كُنْتَ بِاَكْثَرِنَا لَهُ اَتْبَاعاً وَلَا اَقْدَمِنَا لَهُ صُحْبَةً = نه‌دن دها ایی بیله‌یه‌سك ؟ والله سن رسول الله صلی الله علیه وسلمه نه بزدن زیاده اتباع ایتمشلردن ، نه‌ده دها اول صحبت ایتمش اولانلردنسك » دیدكلری ، طحاوی روایتنده‌ده: « رَقَبْتُ ذٰلِكَ مِنْهُ حَتّٰى حَفِظْتُ صَلَاتَهُ = یاپدیغی ایشی گوزله‌دم‌ده نهایت ناصیل قیلدیغنی بیلدم » دیه جواب ویردیگی منقولدر . ابوحمید رضی الله عنهك بوراده اولدیغی كبی شفاهاً تعریف صلاة ایتدیگی متعدد روایات ایله ثابتدر. فعلاً تعلیمه تصدی ایتدیگی روایتی‌ده واردركه عباس بن سهل‌دن محفوظ اولان نقل بویله‌در. احتمال كه تعریف قولی و فعلی‌یی جمع ایتمشدر. ابن خُزَیمه نك « صحیح » نده بو تعریف فعلیدن اوّل آبدست آلیندیغندن بیله بحث واردر .

[٢] بر روایتده بوراده : « ثُمَّ قَرَاَ بَعْضَ الْقُرْاٰنِ = صوكرا قرآن كریمدن برمقدار اوقودی » زیاده‌سی واردر . (٤١٣) نجی حدیث كبی بو حدیث‌ده افتتاح تكبیرنده اللرینی اوموزلرینك حذاسنه قدر قالدیران جمهوره حجتدر . حدیث مذكورك برنجی حاشیه‌سنده ذكر ایدیلدیگی كبی حنفیه ، مالك بن الحُوَیرث رضی الله عنهدن مروی حدیثه موافق اولارق اللرینی قولاق حذالرینه قدر قالدیریرلر . ركوعه واریركن و ركوعدن قالقاركن رفع یدین حقنده‌كی اختلاف‌ده او حدیثك بر حاشیه‌سنده یازلمشدر. (بوحدیثك صوكنجی هامشنده‌ده مراجعت.)

[٣] ترمذینك عباس بن سهل طریقندن روایتنده : « اِنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

صوكرا بلی (قانبورلاشدیرمادن) بوكر [١] ، باشنی قالدیردیغنده اوگورغه كمیكلرندن هر بری یرلی یرینه گلنجه‌یه قدر طوغرولور [٢] ، سجده ایتدیگنده قوللرینی یره

وَسَلَّمَ رَكَعَ فَوَضَعَ يَدَيْهِ عَلٰى رُكْبَتَيْهِ كَاَنَّهُ قَابِضٌ عَلَيْهِمَا . وَوَتَّرَ يَدَيْهِ فَنَحَّاهُمَا عَنْ جَنْبَيْهِ فِى الرُّكُوعِ وَالسُّجُودِ = رسول الله صلی الله علیه وسلم ركوعه واردی‌ده اللرینی دیزلرینك اوزرینه طوتاركبی قودی . ركوع و سجودده قوللرینی گروب یانلرندن اوزاق طوتدی » دینیلدیگنه گوره « اَمْكَنَ يَدَيْهِ مِنْ رُكْبَتَيْهِ » یی « اللریله دیزلرینی طوتاردی » ایله ترجمه ایتمك اصلدن اوقدر اوزاق دوشمز ظن ایده‌رم . بوروایت سنن ابی داودده‌ده واردر . حتی اورانك دیگر طریقدن روایتنده : « ثُمَّ فَرَّجَ بَيْنَ اَصَابِعِهِ = صوكرا ركوعنده پارماقلرینی بری بریندن آییریردی » زیاده‌سی واردر .

[١] متنده‌كی « هصر » ك لغت معناسی بر دالی اگوب كندینه میل ایتدیرمك دیمك اولوب شارحلر (هَصْرُ الظَّهْرِ) ی بلی قانبورلاشدیرمقسزین اگسه‌یی بل ایله بر حذایه گتیره‌رك اگیلمك ایله تفسیر ایدیورلر . ابوداود روایتنده بوفعل رسول : « غَيْرَ مُقْنِعٍ رَاْسَهُ وَلَا صَافِحٍ بِخَدِّهِ = باشنی بلندن یوقاری حذایه قالدیرمقسزین ، یاناقلرینی صاغه ، صوله عرض ایتمكسزین » قیدلریله دها زیاده توضیح ایدیلمكده‌دركه ركوع هیأتنده سنت اولان باشنی یوقاری‌یه قالدیرمامقله برابر اگمه‌مكدر .

[٢] مقصد كمال اعتدالی خبرویرمكدر. نیته‌كیم بر روایتده: « ثُمَّ يَمْكُثُ قَائِماً حَتّٰى يَقَعَ كُلُّ عَظْمٍ مَوْقِعَهُ = ... صوكرا هر كمیك یرینه گلنجیه قدر آیاقده قالیردی » دینیلمه‌سی‌ده بومعنایی مؤیددر . ابوداوده‌كی روایاتك برنده : « فَاِذَا رَفَعَ رَاْسَهُ » دن صوكرا قومه : « فَقَالَ سَمِعَ اللّٰهُ لِمَنْ حَمِدَهُ . اَللّٰهُمَّ رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ . وَرَفَعَ يَدَيْهِ = باشنی قالدیرنجه (سمع الله لمن حمده ربنا لك الحمد) دییوب اللرینی قالدیریردی » دیه تعریف ایدیلدیگی كبی عبدالحمیدك روایتنده . « حَتّٰى يُحَاذِىَ بِهِمَا مَنْكِبَيْهِ مُعْتَدِلًا = اعتدال اوزره اوطوردیغی حالده اللرینی اوموزلری حذاسنه گتیرنجیه قدر قالدیریردی » زیاده‌سی‌ده واردركه مذاهب آراسنده اختلافی موجب اولان قومه‌ده رفع یدین مسئله‌سنه تماس ایدر .

یاپمقسزین [١] وبری برینه یاناشدیرمقسزین [٢] (یره) قویوب آیاقلرینك

[١] عباس بن سهل طریقندن کلن ابن حِبّان روایتنده : « غَيْرَ مُفْتَرِشٍ ذِرَاعَيْهِ » دینیلدیکی ایچون « قوللرینی یایمقسزین » دیيه ترجمه ایدیلدی . طحاوی روایتنده ایسه : « وَاِذَا سَجَدَ فَرَّجَ بَيْنَ فَخِذَيْهِ غَيْرَ حَامِلٍ بَطْنَهُ عَلٰى شَيْءٍ مِنْ فَخِذَيْهِ وَلَا مُفْتَرِشٍ ذِرَاعَيْهِ = سجده‌یه واردیغنده اویلوقلرینی آییریر واویلوقلرینك هیچ بر طرفی اوزرینه قارننی دایامادیغی کبی قوللرینی‌ده یایمازدی » دیيه تعریف ایدیلمشدر .

[٢] بر روایتده کیفیت سجود نبوی : « نَحّٰى يَدَيْهِ عَنْ جَنْبَيْهِ وَوَضَعَ يَدَيْهِ حَذْوَ مَنْكِبَيْهِ = اللرینی یانلرندن اوزاق طوتوب اللرینی اوموزلری حذاسنه گتیریردی ». ابن اسحق روایتنده : « فَاَعْلَوْلٰى عَلٰى جَنْبَيْهِ وَرَاحَتَيْهِ وَرُكْبَتَيْهِ وَصُدُورِ قَدَمَيْهِ حَتّٰى رَأَيْتُ بَيَاضَ اِبْطَيْهِ مَا تَحْتَ مَنْكِبَيْهِ . ثُمَّ ثَبَتَ حَتّٰى اطْمَأَنَّ كُلُّ عَظْمٍ مِنْهُ . ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ فَاعْتَدَلَ = (نبی اکرم صلی الله علیه وسلمك) یانلری آووجلری ، دیزلری و آیاق پارماقلری اوزرندن تا اوموزلرینك آلتندن مبارك قولتوقلرینك بیاضی کوروننجه قدر یوکسه‌لدیکنی گوردم . صوکرا هرکمیکی راحت ایدنجیه قدر طوردی . صوکرا باشنی قالدیروب وآیاغه قالقوب طوغرولدی » دیيه تعریف ایدیلمشدر. سجده‌ده‌کی بو هیأته « تَخْوِيَه » دینیر . بو لفظ ایچون قاموس ترجمه‌سنده شویله دینیلیور :

« (التخویه) تأدیه وزننده ... ومصلی سجده حالنده قارننی یردن میدانلو وبازولرنی یانلرندن آچق وآیرق ایلمك معناسنه مستعمل شرعیدر . نته‌که نسوان بونك عکسنی ایدرلرکه (احتفاز) دینور . » اه . (احتفاز) ایچون‌ده :

« کرکی کبی یرلشمیوب عجله قالقار کبی آیاقلرینی دیکوب یاخود دیزلرینی یره قویوب دبنی قومامق وجهیله اوتورمق معناسنه‌در ... وسجود وجلوس حالتلرنده کرکی کبی دیوشوریلوب دیرنشمك معناسنه‌در » دیيور . (٢٥٤) نجی حدیث حاشیه‌لرینك برنده تعریف ایدیلن (تجنیح) ایله (تخویه) بر معنایه‌در .

سنن ابی داوده‌کی ابو حُمَيْد روایتنده : « وَيَفْتَحُ اَصَابِعَ رِجْلَيْهِ اِذَا سَجَدَ . ثُمَّ يَقُولُ اللّٰهُ اَكْبَرُ . وَيَرْفَعُ وَيَثْنِي رِجْلَهُ الْيُسْرٰى فَيَقْعُدُ عَلَيْهَا . ثُمَّ يَصْنَعُ فِي الْاُخْرٰى مِثْلَ ذٰلِكَ = سجده ایتدیکنده هرایکی آیاغنك پارماقلرینی آچار، صوکرا الله اکبر دییوب باشنی قالدیریر وصول آیاغنی بوکوب اوستنه اوطوروردی . صوکرا ایکنجی سجده‌ده‌ده بویله

پارماقلرینی قبله‌یه قارشی گتیریر ، (ایلك) ایکی رکعت باشنده (تشهد ایچون) اوطوردیغنده صول آیاغنك اوزرینه اوطوروب صاغ آیاغنی دیکر [١] ، صوك رکعتده اوطوردیغنده (ایسه) صول آیاغنی ایلری آلوب ودیگرینی دیکوب مقعده‌سی اوستنه اوطورور ایدی [٢] .

یاپاردی » زیاده‌سی واردرکه بونکله ایکی سجده آراسنده‌کی جلسه تعریف ایدیلدیکی کبی جلسه ایله قعدهٔ اولانك‌ده هیئتلری بر اولدیغی افهام ایدیلمك ایسته‌نمشدر .

[١] صول آیاغنك اوزرینه اوطوروب صاغ آیاغنی دیکمکه (افتراش) دینیر . طحاوینك روایتنده تشهد هیئتی حقنده‌کی تفصیلات دها زیاده‌در . اوراده : « ثُمَّ جَلَسَ فَافْتَرَشَ رِجْلَهُ الْيُسْرٰى وَاَقْبَلَ بِصَدْرِ الْيُمْنٰى عَلٰى قِبْلَتِهِ . وَوَضَعَ كَفَّهُ الْيُمْنٰى عَلٰى رُكْبَتِهِ الْيُمْنٰى وَكَفَّهُ الْيُسْرٰى عَلٰى رُكْبَتِهِ الْيُسْرٰى وَاَشَارَ بِاِصْبَعِهِ = صوکرا اوطوروب صول آیاغنی افتراش ایتدی. یعنی آلتنه آلدی. صاغ آیاغنك اوستنی قبله‌یه قارشی کتیردی. صاغ آووجنی صاغ دیزینك اوزرینه وصول آووجنی صول دیزینك اوزرینه قویدی . وکلمهٔ شهادتی تلفظ ایدرکن مبارك پارماغی ایله اشارت بویوردی » دینیلیور .

[٢] بوکاده « تورّك » دینیر . نیته‌کیم سنن ابی داوده‌کی روایتلرك برنده : « حَتّٰى اِذَا كَانَتِ السَّجْدَةُ الَّتِي فِيهَا التَّسْلِيمُ اَخَّرَ رِجْلَهُ الْيُسْرٰى وَقَعَدَ مُتَوَرِّكًا عَلٰى شِقِّهِ الْاَيْسَرِ = ... نهایت ، آردندن سلام ویریله‌جك سجده‌یی یاپدقدن صوکرا صول آیاغنی کری براقوب صول یانی اوزرینه متورّكاً اوطوروردی » دینیله‌رك تورّك تصریح ایدیلمش‌در . ابو داودك « سنن » نده‌کی روایاتك برنده ایسه هرایکی قعده بیننده‌کی فرق : « فَاِذَا قَعَدَ فِي الرَّكْعَتَيْنِ قَعَدَ عَلٰى بَطْنِ قَدَمِهِ الْيُسْرٰى وَنَصَبَ الْيُمْنٰى . فَاِذَا كَانَتِ الرَّابِعَةُ اَفْضٰى بِوَرِكِهِ اِلَى الْاَرْضِ وَاَخْرَجَ قَدَمَيْهِ مِنْ نَاحِيَةٍ وَاحِدَةٍ = ایکنجی رکعتدن صوکرا اوطوردیغنده صول آیاغنك طابانی اوستنه اوطوروب صاغ آیاغنی دیکر ، دوردنجی رکعت اولنجه صول قالچاغنی یره یاپیشدیروب هرایکی آیاغنی یاندن دیشارییه چیقاریردی » دیيه کوستریلمشدر . ینه بو حدیثك نهایتنده ابو داود روایتنده : « زَادَ اَحْمَدُ قَالُوا صَدَقْتَ . هٰكَذَا كَانَ يُصَلِّي = احمد ابن حنبلك روایتنده شوزیاده‌ده واردر : ابو حُمَید ایله برلکده او مجلسده حاضر اولان صحابهٔ کرام رضی الله عنهم حضراتی : طوغرو سویلیورسك، رسول الله صلی الله علیه وسلم افندیمز ایشته بویله نماز قیلاردی دیدیلر » زیاده‌سی واردرکه قصه‌نك بو

٤٥٨. عَنْ عَبْدِاللّٰهِ ابْنِ بُحَيْنَةَ [١] رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ . وَهُوَ مِنْ اَزْدِ شَنُوأَةَ وَهُوَ حَلِيفٌ لِبَنِي عَبْدِ مَنَافٍ وَكَانَ مِنْ اَصْحَابِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ . صَلَّى بِهِمُ الظُّهْرَ . فَقَامَ فِي الرَّكْعَتَيْنِ الْأُولَيَيْنِ لَمْ يَجْلِسْ [٢] . فَقَامَ النَّاسُ مَعَهُ . حَتّٰى اِذَا قَضَى الصَّلَاةَ وَانْتَظَرَ النَّاسُ تَسْلِيمَهُ كَبَّرَ وَهُوَ جَالِسٌ . فَسَجَدَ سَجْدَتَيْنِ قَبْلَ اَنْ يُسَلِّمَ . ثُمَّ سَلَّمَ .

فقره‌سی بخاریده یوقدر . ابو حمید رضی الله عنهك روایت ایتدیکی بو حدیث شریف بوصورتله پك زیاده کسب اهمیت ایدیور. زیرا تقریباً اون صحابینك دها تصدیقنه اقتران ایدیور دیمکدر .

بوصوك قعده‌نك تعریفندن صوکرا ابن اسحق روایتنده : « ثُمَّ سَلَّمَ » = صوکرا سلام ویردی » ، طحاوینك روایتنده‌ده : « فَلَمَّا سَلَّمَ سَلَّمَ عَنْ يَمِينِهِ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللّٰهِ . وَعَنْ شِمَالِهِ اَيْضاً اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللّٰهِ = سلام ویردیکی وقت صاغ طرفنه دونوب (سلام علیکم ورحمة الله) ، صول طرفنه‌ده دونوب (السلام علیکم ورحمة الله) دیه‌رك سلام ویریردی » دیه نمازك تعریفی ختامه ایردیریلیور .

بو حدیث شریفده قعدهٔ اولی و اخیره بیننده اوطوروشجه فرق کوزه‌دن فقها ایله کوزتمه‌ین ابو حنیفه وامامین آراسنده‌کی اختلافك مبنالرندن بریدر . بو حدیثه بناءً شافعی ایله او طرفده قالان برچوق فقها قعدهٔ اولاده یالکز افتراشی ، قعدهٔ ثانیه‌ده ایسه تورّکی سنت عد ایدرلر . ابو حنیفه ایله امامین ایسه ـ که شارح عینی ، ثوری ایله عبدالله بن المبارکی وبر روایته کوره احمد ابن حنبلی‌ده اونلره الحاق ایدیور ـ وائل بن حُجْر حَضْرَمی رضی الله عنهك : « ... فَلَمَّا قَعَدَ لِلتَّشَهُّدِ فَرَشَ رِجْلَهُ الْيُسْرٰى ثُمَّ قَعَدَ عَلَيْهَا ... » حدیثیله احتجاج ایده‌رك هرایکی قعده‌ده افتراشی سنت تلقی ایدرلر. طرفینك یکدیکره قارشی دلیللرینی متقابلاً تضعیف ایچون شارح عسقلانی ایله شارح عینی طرفندن سرد ایدیلن حجتلرقلبه قناعت بخش اولامادیغی ایچون هانکی دلیلك قوتلی اولدیغی مناقشه‌دن صرف نظر ایتمه‌یی اولی بولیورم . (بوندن اولکی حدیثه‌ده مراجعت .)

[١] راوی عبدالله ابن بحینه رضی الله عنهك نسبی وبنو عبد مناف ایله اولان محالفه‌سی وجدّه‌سی اولان بُحَيْنَه یه نسبت ایدیلدیکنده « ابن » لفظنك همزه ایله یازیلاجغنه دائر اولان تفصیلات ایچون (٢٥٤) نجی حدیثك ایلك هامشنه و (٣٨٦) نجی‌یه مراجعت .

[٢] دیکر روایتده واو زیاده‌سیله « وَلَمْ يَجْلِسْ » ، مسلم روایتنده ایسه : فَلَمْ يَجْلِسْ . »

ترجمه‌سی

(سند متصل ایله) اَزْدشَنُوأَه دن وبنو عبد منافك حلیفلرندن اولان عبدالله ابن بُحَيْنَه رضی الله عنهك ـ كه اصحاب نبی صلی الله علیه وسلمدن ایدی [١] ـ شونی نقل ایتدیکی روایت ایدیلمشدر : نبی اکرم صلی الله علیه وسلم کندیلرینه (بردفعه) اوکلن نمازی قیلدیرمش. بو نمازده ایلك ایکی رکعتدن صوکرا (تشهده) اوطورمقسزین (سجده‌دن اوچنجی رکعته) قالقمش ، ناس‌ده (اقتداءً) برلکده آیاغه قالقمشلر [٢] ونمازی بیتیروب‌ده [٣] ـ خلق ، سلام ویرمه‌سنه انتظار ایله‌دکلری صیراده ـ اوطوردیغی یردن تکبیر آلوب سلام ویرمه‌دن (سهو ایچون) ایکی کره سجده بویورمش وصوکرا سلام ویرمش [٤] .

---

[١] راوینك صحبتنی اثبات وتأیید ایدن بو جملهٔ معترضه مشارالیه عبدالله رضی الله عنهدن روایت ایدن تابعینك ، یعنی عبدالرحمن بن هُرْمُز هاشمینك سوزیدر .

[٢] ابن خُزَيمه روایتنده : « فَسَبَّحُوا بِهِ فَمَضٰى = جماعتده‌کیلر سهوی رسول الله صلی الله علیه وسلمه اخطار ایچون تسبیحه قویولدیلرده ینه کری‌یه دونمه‌یوب دوام بویوردی » زیاده‌سی واردر . تسبیح وتصفیق ایچون (٣٩٦) نجی حدیثه مراجعت .

[٣] متنده‌کی « قَضَى الصَّلَاةَ » ده‌کی قضا ، اصطلاح شرعی اولارق ادا مقابلی دکلدر. معنای لغویجه « نمازی ادا واتمام ایتدی » دیمکدر .

[٤] بو قصه‌یه نظراً تشهد اولك محلی اولان قعدهٔ اولانك ترکی اوزینه نقصانك سجدهٔ سهو ایله جبر وتلافی بویورولماسی تشهد اولك فرض اولمادیغنه دلیل عد ایدیلمشدر . نیته‌کیم ابوحنیفه ، مالك ، ثوری ، شافعی ، اسحق بن راهویه ، لیث بن سعد ، ابوثور کبی جمهور فقهای امصارك قَولی‌ده بودر . یالکز احمدابن حنبلجه فرضدر. لیث بن سعد ایله ابوثورك‌ده وجوبه قائل اولدقلرینه دائر روایت وارایسه‌ده مشهور اولان جمهور ایله برابر اولملریدر. هدایه شرحنده: « قعدهٔ اولاده تشهد اوقومق ابوحنیفه‌یه کوره واجبدر. مختار وصحیح اولان‌ده بودر. برقوله کوره سنتدرکه بو، قیاسه دها موافقدر. آنجق ظاهرالروایه‌نك خلافنه‌در» دینیلیور. « مغنی » صاحبی حنابله‌دن موفق‌الدین ابن قُدامه : « نماز آقشام نمازی ، یاخود دورت رکعتلی برنماز ایسه ـ ایکی روایتك برینه نظراً ـ هرایکی تشهد واجبدر. لیث ایله اسحاقك‌ده مذهبلری بودر » دیه‌رك وجوب جهتنی تصریح ایدیور . تشهد ثانینك وجوبنده شبهه‌یوق ایسه‌ده تشهد اولك وجوبنه قائل اولانلرك دلیللری شونلردر (بوراده وجوبدن مراد، فرضیت ایله حنفیه‌نك ویردیکی معناجه فرضیت وسنیت آراسنده‌کی مرتبه‌دن اعم اولان وجوبدر) :

١ ـــ رسول الله صلی الله علیه وسلم بونی دوام اوزره یاپمش . ابن عباس رضی الله عنهما

٤٥٩. عَنْ عَبْدِاللّٰهِ بْنِ مَسْعُودٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ كُنَّا اِذَا صَلَّيْنَا خَلْفَ

حدیثنه نظراً: « قُولُوا التَّحِيَّاتُ ..» دیيه حقنده امر قولیٔ نبوی بیله صادر اولمشدر ؛ ٢ ـ اونودولدیغی وقت اونی سجدهٔ سهو ایله جبر وتلافی بویورمشلردر ؛ ٣ ـ « صَلُّوا كَمَا رَأَيْتُمُونِى اُصَلِّى » بویورولمش. (٣٧١ نجی حدیثك اوچنجی حاشیه‌سنه مراجعت) ؛ ٤ ـ مسلمده عائشه رضی‌الله‌عنهادن مروی حدیثده: « وَكَانَ يَقُولُ فِى كُلِّ رَكْعَتَيْنِ التَّحِيَّةَ = هرایكی رکعتده التحیات اوقورلردی » دینیلمشدر ؛ ٥ ـ نسائیده ابن مسعود رضی‌الله‌عنهدن مرفوعاً مروی حدیثده : « اِذَا قَعَدْتُمْ فِى كُلِّ رَكْعَتَيْنِ فَقُولُوا التَّحِيَّاتُ .. = هر ایكی رکعتده اوطوردیغکزده التحیات دییکز » بویورولمشدر ؛ ٦ ـ عمر رضی‌الله عنهك : « مَنْ لَمْ يَتَشَهَّدْ فَلَا صَلَاةَ لَهُ = تشهد اوقومایانك نمازی یوقدر » دیدیكی روایت اولونیور . لكن بوصوك حجت ضعیفدر . زیرا تشهد اخیرایله مقصد حاصل اولوردینیله‌بیلیر.

تشهداوّلی هرایكی معناجه‌واجب كورمه‌ین جمهور ایسه دیيورلركه رسول‌اكرم صلی‌الله‌علیه وسلم ـ بوحدیثده روایت ایدیلدیكی اوزره ـ ایكنجی رکعتدن‌صوكرا تشهده اوطورمقسزین اوچنجی رکعته قالقمشلر وسهوی خاطره كتیرمك ایچون صحابه تسبیح ایتدكلری حالده تشهد ایچون دونوب اوطورمامشلردر. اكر واجب اولایدی تركی خاطره كلیركلمز همان دونوب ادا بویورولمق اقتضا ایدردی. حال‌بوكه‌فعل رسول دونوب تشهده اوطورمق دكل ، سجدهٔ سهو ایله‌جبر صورتنده ظاهر اولمشدر. سجده ایله جبر ایدیلمه‌سی ـ احمد ابن حنبلك دیدیكی كبی ـ وجوبه دكل ، استحبابه دلالت ایدر . زیرا ركوع وسجود كبی اركان صلاة قبیلندن اولان افعال سجدهٔ سهوایله منجبر اولماز .

بوحدیثك اورتایه آتدیغی مسئله‌لردن بری‌ده سجدهٔ سهوك سلامدن اوّل ایدیلمش اولماسیدر . بومسئله‌ده فقها اوچ فرقه‌یه آیریلمشلردر : ١ ـ سجدهٔ سهو مطلقا سلامدن اوّلدر ؛ ٢ ـ سجدهٔ سهو اكر نقصان طولاییسیله اولورسه سلامدن اوّل ، زیاده سببیله اولورسه سلامدن صوكرادر ؛ ٣ ـ سجدهٔ سهو مطلقا سلامدن صوكرادر . سلامدن اوّل سجده ایتمك شافعی ایله ـ برروایته كوره ـ احمدابن حنبلك مذهبیدر. زهری ، مكحول ، ربیعةالرأی ، یحیی بن سعید انصاری ، اوزاعی ، لیث بن سعدده بوكا قائللردر. ابن قدامه‌نك « مغنی » سنده ایسه احمد ابن حنبلك مذهبی حقنده تفصیل واردر . دیيوركه سهو ایچون ایدیلن هرسجود احمدك مذهبنه‌كوره سلامدن‌اوّلدر. یالكز حقلرنده بعدالسلام سجده بویورلدیغنه دائر نص وارد اولان ایكی یر مستثنادركه بری نمازك اكسیك قیلنمش اولماسی (ابو هریره‌دن مروی ٢٩٩ نجی ذوالیدین حدیثی) ، دیكری‌ده امامك زیاده‌می ،

النَّبِىِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ [١] قُلْنَا السَّلَامُ عَلَى اللّٰهِ [٢] . اَلسَّلَامُ عَلَى جِبْرِيلَ

اكسیكمی قیلدیغنی ذهناً تحریدن صوكرا غالب ظنه بنای صلاة ایتمه‌سی (٢٦٠ نجی ابن مسعود حدیثی) صورتلریدر . ماعداسنده ایسه هپ سلامدن اوّل سجدهٔ سهو ایدیلیر .

سجدهٔ سهوی نقصاندن طولایی تقدیم ، زیاده‌دن طولایی تأخیر ایدن‌ده مالكدر . ابو ثور ایله حجاز فقهاسندن برقاچی‌ده بورأیده‌درلر . نقصاندن طولایی تقدیم سجده‌یه دلیللری بوحدیث ایله ٢٦٠ نجی و٢٩٩ نجی حدیثلر ومعاویه رضی‌الله عنهدن نسائی وطحاویده مروی حدیثدركه بردفعه قعدهٔ اولایی اونوتمش ، آیاغه قالقنجه جماعت تسبیحه قویولمش ، او ایسه سلامدن اوّل ایكی سجده ایدوب بعدالسلام منبره چیقمش و: « رسول‌الله صلی‌الله علیه‌وسلمی كوردم ، بویله یاپدی » دیمش. زیاده‌دن طولایی تأخیر سجده‌یه دلیللری ایسه اوچنجی طائفه دلیللرینك عینیدر .

سجدهٔ سهوی مطلقاسلامدن صوكرایه‌تأخیرایدنلرخاصةً حنفیه‌در. بونلرمغیرة‌بن‌شعبه رضی‌الله عنهك طحاوی ، ترمذی ، وسنن ابی داودده مروی : « صَلَّى بِنَا رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَسَهَا . فَنَهَضَ فِى الرَّكْعَتَيْنِ فَسَبَّحْنَا بِهِ فَمَضَى . فَلَمَّا اَتَمَّ الصَّلَاةَ وَسَلَّمَ سَجَدَ سَجْدَتَىِ السَّهْوِ = رسول‌الله صلی‌الله علیه وسلم افندیمز بزه بردفعه نماز قیلدیردی . سهو بویورارق ایكی‌ركعتدن صوكرا اوطورمادن قالقدی. كندیسنه خاطرلاتمق‌ایچون تسبیح‌ایتدك. آلدیرمایوب نمازه دوام ایتدی . نمازی بیتیروب سلام ویرنجه سهو سجده‌لرینی ایتدی » حدیثی ایله سجود سهوك سلامدن صوكرا اولدیغنه دائر برچوق صحابه‌نك روایت ایتدكلری دیكر حدیثلردر . صحابه‌دن علی بن ابی طالب ، سعد بن ابی وقاص ، عبدالله بن مسعود عبدالله بن‌عباس، عمّار بن یاسر ، عبدالله بن‌الزبیر وانس بن مالك رضی‌الله عنهمك وتابعیندن ابراهیم نَخَعی ، ابن‌ابی لیلی، حسن بصری وسفیان ثوری‌نك‌ده بو مذهبده اولدقلرینی شارح عینی بیان ایدیور . هرنه حال ایسه سجدهٔ سهوك تقدیم وتأخیری حقنده‌كی اختلاف ـ نَوَوی ایله صاحب هدایه‌نك دیدیكی كبی ـ اولویت حقنده براختلافدر . یوقسه سجده‌نك سلامدن اوّل ویا صوكرا اولماسی نمازی افساد ایتمز .

[١] دیكر نسخه‌لرده : « خَلْفَ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ . »

[٢] بخارینك بو مقامده سرد ایدیلن حدیثنده « اَلسَّلَامُ عَلَى اللّٰهِ » یوقدر. بوزیاده دیكر طریقدن روایت ایتدیكی (٤٦٢) نجی حدیثده واردركه اوده: « اَلسَّلَامُ عَلَى اللّٰهِ مِنْ عِبَادِهِ = الله‌ه قوللرندن سلام اولسون » لفظی ایله‌در . دیكر روایتده : « اَلسَّلَامُ

وَمِيكَائِيلَ . اَلسَّلَامُ عَلٰى فُلَانٍ وَفُلَانٍ . فَالْتَفَتَ اِلَيْنَا النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ [١] فَقَالَ اِنَّ اللّٰهَ هُوَ السَّلَامُ . فَاِذَا صَلّٰى اَحَدُكُمْ فَلْيَقُلْ : اَلتَّحِيَّاتُ لِلّٰهِ . وَالصَّلَوَاتُ وَالطَّيِّبَاتُ . اَلسَّلَامُ عَلَيْكَ اَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللّٰهِ وَبَرَكَاتُهُ . اَلسَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلٰى عِبَادِ اللّٰهِ الصَّالِحِينَ . فَاِنَّكُمْ اِذَا قُلْتُمُوهَا اَصَابَتْ كُلَّ عَبْدٍ لِلّٰهِ صَالِحٍ فِي السَّمَاءِ وَالْاَرْضِ [٢] . اَشْهَدُ اَنْ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَاَشْهَدُ اَنَّ مُحَمَّداً عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ .

ترجمه‌سی

عبدالله بن مسعود رضی‌الله عنهدن :

شویله دیمشدر : نبی اکرم صلی‌الله علیه وسلم (افندیمز) ك آردنده نماز قیلدیغمز وقتلرده [٣] : « اَلسَّلَامُ عَلَى اللّٰهِ . اَلسَّلَامُ عَلٰى جِبْرِيلَ وَمِيكَائِيلَ . اَلسَّلَامُ عَلٰى فُلَانٍ وَفُلَانٍ » [٤] دیردك . نبی اکرم صلی‌الله علیه وسلم بزه

عَلَى اللّٰهِ قَبْلَ عِبَادِهِ = قوللرندن اوّل الله‌ه سلام اولسون » صورتنده‌درکه سنن ابی داودده بولفظ ایله روایت ایدلمشدر .

[١] دیکر نسخه‌لرده : « اِلَيْنَا رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ . »

[٢] بخارینك دیکر روایتنده شك وتردید ایله : « اَوْ بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْاَرْضِ » دیه سوق ایدلمشدرکه شك ، بخارینك شیخی (مسدد) دندر . اسماعیلینك روایتنده ایسه : « مِنْ اَهْلِ السَّمَاءِ وَالْاَرْضِ » لفظی ایله‌در .

[٣] بوعباره‌نك سیاقندن – بر آز آشاغیده کله‌جك – الفاظ تشهدك نمازك نره‌سنده اوقوناجغی صریحاً آکلاشیلمیورسه‌ده ابوداود ایله اسماعیلیده : « كُنَّا اِذَا جَلَسْنَا مَعَ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الصَّلَاةِ = رسول‌الله صلی‌الله علیه وسلم ایله برلکده نمازده ایکن اوطوردیغمزده ... » لفظی ایله سوق ایدلدیکنه کوره محل تشهدك قعده‌لر اولدیغنده – عملاً اولدیغی کبی – روایةً ده شبهه قالمایور .

[٤] بوراده‌کی « فلان وفلان » دن مقصد ملائکهٔ کرامدر . نیته‌کیم ابن ماجه‌ده‌کی روایتده : « يَعْنُونَ الْمَلَائِكَةَ = ملائکه‌نك اسملرینی سویله‌یه‌رك فلانه وفلانه سلام اولسون دیردك » دیه بوراده‌کی اجمال ، شرح وتفصیل ایدلمشدر . اسماعیلینك روایتنده :

دونوب [١] بویوردی‌که « سلام ، الله (تبارك وتعالی حضرتلرینـ)ك کندیسیدر [٢] .

« فَنَعُدُّ الْمَلَائِكَةَ » ، سراجك روایتنده‌ده : « فَنَعُدُّ الْمَلَائِكَةَ مَاشَاءَ اللّٰهُ = آرتق ملائکه اسملرینی آلابیلدیکنه صایاردق » دینیلمشدر .

صحابه‌نك عهد جلیل نبویده شویله ایدردك ، بویله یاپاردق دیمه‌لری ، خبر ویردکلری فعلك سنت اولدیغنه دلیل طوتولورسه‌ده قعده اثناسنده الله‌ه وملکلرینه سلام ویرمه‌لری بوقبیلدن دکلدر . زیرا تحیه وتسلیمی اخفا ایدرلردی . مسموع نبوی اولور اولماز ذات اقدس نبوی ، کندیلرینی بویله سویله‌مکدن همان نهی بویورمشلردر .

[١] عباره‌دن متبادر اولان معنای ظاهره باقیلیرسه التفات وخطاب نبوی نمازك ایچنده واقع اولمش . نیته‌کیم بخارینك دیکر بر روایتنده : فَسَمِعَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ قُولُوا ... = الله‌ه و ملائکه‌یه سلام ایتدیکمزی نبی اکرم صلی‌الله تعالی علیه وسلم ایشیتدی‌ده ... دیییکز بویوردی » سوزی بوظنی مؤید کبی کورونورسه‌ده محل خطابك نمازك اتمامندن صوکراکی زمان اولدیغی ینه بخارینك دیکر روایتلریله تعین ایتمکده‌در . ازجمله برنده : « فَلَمَّا انْصَرَفَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَقْبَلَ عَلَيْنَا بِوَجْهِهِ = نبی اکرم صلی‌الله علیه وسلم نمازدن چیقنجه مبارك یوزینی بزه دوندیروب ... » ، دیکرلرنده‌ده ینه او معنایه : « فَلَمَّا انْصَرَفَ مِنَ الصَّلَاةِ » دینیلمشدر . مسلمك روایتی ایسه مسئله‌یی بوس بوتون حل وحسم ایدیور . روایت مذکورده‌ده : « كُنَّا نَقُولُ ... » دن صوکرا : « فَقَالَ لَنَا رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَاتَ يَوْمٍ ... = رسول‌الله صلی‌الله علیه وسلم کونك برنده بویوردی‌که ... » دینیلمشدرکه توهمه هیچ محل براقامشدر .

[٢] « السلام » اسمای حسنای الٰهیه‌دن اولنجه «السلام علی‌الله» «السلام علی السلام» تقدیرنده اولمش اولورکه سلامك وجه معقولی قالماز . « السلام » اسم شریفی دورلو دورلو تفسیر ایدلمشدر : ١ – سمات حدوثدن سالم ؛ ٢ – قوللرینی مهالك دنیویه و اخرویه‌دن سلامته چیقاران ؛ ٣ – جنتده‌کی بختیار قوللرینه سلام ایدن ؛ ٤ – هرکونه سلامت ورحمتك مصدری ، سلامت و رحمتك مالك ومعطیسی اولان . آرتق بویله اولان ذات اجلّ واعلی ایچون «سلامتده اولسون» دیه دعا ایدلمز . سلامت ویرسون دیه کندیسنه دعا ایدیلیر . بوراده‌کی نهی نبوی سلامك غنی عن العالمین اولان حق سبحانه و تعالی ایچون دکل ، سلامته محتاج اولان مخلوقات ایچون ایدلمك یاقیشدیغنی تعلیم مقصدینه مبتنیدر .

ایمان واسلامه – بلااستثنا – بوتون امته سبقتی شبهه‌سز اولان امّ‌المؤمنین خدیجة‌الکبری رضی‌الله عنهانك مبادیٔ وحی صیرالرنده برسوزینی بومناسبتله خاطرلاتمق ایسترم . سیره صاحبی ابن اسحقك روایتنه نظراً مشارالیهانك علیه‌الصلاة والسلام افندیمز حضرتلرینی تثبیت ورسالت

هر هانکیکز نماز قیلدیغنده [١] « اَلتَّحِيّاتُ لِلّٰهِ . وَالصَّلَوَاتُ وَالطَّيِّبَاتُ . اَلسَّلَامُ

یوکنك آغیرلغنی تخفیف یولنده متمادیاً صرف ایله‌دیکی تسلیت آمیز سوزلره و ایلك اولارق ایمان وتصدیق ایله دعوای نبوتی تقویه ایتمش اولماسنه مکافاةً نبی کریم وصاحب خُلق عظیم افندیمز حضرتلرینه حق تبارك وتقدس جانبندن جبریل امین علیه سلام المعین حضرتلری کلیور:

« اِقْرَأْ عَلَيْهَا السَّلَامَ مِنْ رَبِّهَا وَمِنِّي . وَبَشِّرْهَا بِبَيْتٍ فِي الْجَنَّةِ مِنْ قَصَبٍ لَا صَخَبَ فِيهِ وَلَا نَصَبَ = خدیجه‌یه ربندن و بندن سلام ایت . برده اوکا جنتده مجوف اینجیدن آسوده برخانه ویریله‌جکنی تبشیر ایله که اونده نه کورولتو وار، نه زحمت » تبشیرنده بولوندی.

ام المؤمنین حضرتلری بو بشارتی تبلغ ایدرکن : « هُوَ السَّلَامُ . وَمِنْهُ السَّلَامُ وَ عَلَى جِبْرِيلَ السَّلَامُ . وَعَلَيْكَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ السَّلَامُ وَرَحْمَةُ اللّٰهِ وَبَرَكَاتُهُ » دیه‌رك ونیجه سنه‌لردن صوكرا - احتمال که ایچلرنده اجلّه‌سی ده بولونان - بونجه صحابهٔ کرامك آنجق تعلیم نبوی ایله مطلع اولا بیلدکلری برنکته‌یی دها بدایتده کشف ایده‌رك کمال عرفانی اظهار بویورمشدر .

[١] محل تحیّه وتشهد بوامر جلیل نبوینك بوروایتده‌کی طرز سوقنده‌ده آچیق اولارق بیان ایدیلمه‌مشدر. آنجق بخارینك دیکر روایتنده : « فَاِذَا جَلَسَ اَحَدُكُمْ فِي الصَّلَاةِ ... = هرهانکیکز نمازده ایکن اوطوردیغنده... » ، داها باشقه برروایتده : « اِذَا قَعَدَ اَحَدُكُمْ فِي الصَّلَاةِ » ، نسائینك عبدالله بن مسعود روایتنده : « كُنَّا لَا نَدْرِي مَا نَقُولُ فِي كُلِّ رَكْعَتَيْنِ غَيْرَ اَنْ نُسَبِّحَ وَنُحَمِّدَ رَبَّنَا . وَاِنَّ مُحَمَّدًا صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عُلِّمَ فَوَاتِحَ الْخَيْرِ وَخَوَاتِمَهُ (طحاوینك برروایتنده وَجَوَامِعَهُ) فَقَالَ اِذَا قَعَدْتُمْ فِي كُلِّ رَكْعَتَيْنِ فَقُولُوا ... = هرایکی رکعت صوکنده ربمزی تسبیح وتحمید ایتمکدن باشقه نه دیه‌جکمزی بیله‌میوردق . شبهه‌سزکه محمد صلی الله تعالی علیه وسلم افندیمزه خیرك فواتح وخواتمی (وجوامعی) تعلیم ایدیلمشدی . بویوردی‌که هرایکی رکعت صوکنده اوطوردیغکزده ... دیکز » ، ابن خزیمه روایتنده‌ده : « عَلَّمَنِي رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي وَسَطِ الصَّلَاةِ وَفِي آخِرِهَا = رسول الله صلی الله علیه وسلم نمازك اورتاسنده وصوکنده .... دیمه‌یی بکا تعلیم بویوردی » لفظلریله وارد اولماسی محل تشهدك قعده‌لر اولدیغنی صراحةً تعیین ایدر .

عَلَيْكَ اَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللّٰهِ وَبَرَكَاتُهُ . اَلسَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلَى عِبَادِ اللّٰهِ الصَّالِحِينَ » [١]

[١] صحابه وتابعین دورلرنده « خطبة الصلاة » ، « تحیّة الصلاة »ناملریله یاد ایدیلن « تشهد » ك مآل عالیسی :

« تحیات ، اللهه راجع واوکا مخصوصدر . صلوات ، الله ایچوندر . طیبات‌ده اوکا مخصوصدر . ای نبی کریم ، اللهك رحمتی وبرکاتی سنك اوزرکه اولسون . بزه واللهك صالح قوللرینه سلام اولسون . شهادت ایده‌رمکه اللهدن باشقه حق معبود یوقدر . ینه شهادت ایده‌رمکه محمد (صلی الله علیه وسلم) اونك قولی ورسولیدر » اهـ . والله اعلم .

تحیّات « تَحِيَّه » نك جمعیدر . تحیه‌نك برچوق معناسی واردر : ١ - سلام ؛ ٢ - بقا ؛ ٣ - عظمت ؛ ٤ - آفاتدن ، نقصدن سلامت ؛ ٥ - ملك ؛ ٦ - حق جلّ وعلانك مستحق اولدیغی وجه ایله انواع تعظیمکه الڭ جامع اولان معنی‌ده بودر .

« صلوات » دن مقصد بش وقت نمازلریله دیکر نمازلرك کافه‌سیدر . عبادات معناسنه‌در دیین‌ده وار، بیلدیکمز نمازلردن عبارتدر دیین‌ده واردر. هانکی معنی مقصود اولورسه اولسون هرحالده صلواتدن مقصود اولان یالکز اله العالمین تعالی وتقدس حضرتلری اولوب مخلوقاتدن هیچ برینی نه جلیاً ، نه خفیاً اشراك ایتمه‌یز دیمکه واریر . صلواتك بر معناسی‌ده رحمت‌درکه اللهه تخصیصی محض فضل وکرمندن اعطا واحسان ایدن یالکز او اولدیغی ایچوندر .

« طیبات » کلمات طیبات تقدیرنده اولوب الله تعالایه ثنا اولمایه صالح اولان صفات کمالیه‌یه دلالت ایدن الفاظ ، یاخود ذکرالله ، یاخودده اقوال صالحه دیمکدر . بعضلری تحیات عبادات قولیه ، صلوات عبادات فعلیه ، طیبات‌ده عبادات مالیه‌در دیمشلردر .

« سلام » ك برمعناسی خوشه کیتمه‌ین شیلردن سلامتدر. برده بیلدیکمز معناجه اولان سلامدرکه انبیا ورسل کرام (صلوات الله علیهم اجمعین) حضراتنه طرف حقدن توجیه بویورولان سلام اولمش اولور. بو « وَسَلَامٌ عَلَى عِبَادِهِ الَّذِينَ اصْطَفَى » آیت کریمه‌سنده مذکور اولان تحیهٔ شریفه‌در . دیکر بر معنایه کوره بوندن مقصود اولان لیلهٔ اسراده‌کی سلام نوعندن بر سلامدر .

سیاق کلامه موافق اولان غائب صیغه‌سنی براقوب‌ده « اَلسَّلَامُ عَلَيْكَ اَيُّهَا النَّبِيُّ .. » دیه‌رك خطاب صیغه‌سنه عدولده‌کی حکمت بوالفاظ شریفه‌نك تعلیم نبوی ایله بلله‌نمش اولماسنه بناءً هرهانکی دیکر برلفظدن اعلی واشرف اولماسیدر . مع هذا بعض طریقلردن ابن مسعود رضی الله عنهك بخاریده‌کی برروایتنده زمان سعادتنشان نبوی ایله صوکراکی زمانلر بیننده مغایرته دلالت ایدر الفاظ ایله ادا اولونمشدر. طریق مذکوردن کلن تشهد حدیثنده : « ... وَهُوَ بَيْنَ ظَهْرَانَيْنَا فَلَمَّا قُبِضَ قُلْنَا اَلسَّلَامُ عَلَى النَّبِيِّ = ... بونی بز رسول الله صلی الله وسلم آرامزده ایکن بویله سویلردك . روح مقدسه‌لری قبض اولوندقدن صوکرا اَلسَّلَامُ

دیسون [*] . زیرا سز بو (عباد الله الصالحین) ی دیدیککزده کوکده اولان ویر (یوزن) ده

عَلَى النَّبِيِّ دیمه‌یه باشلادق » دینیلیور . لکن بوکاده مخالف دیکر روایت واردر : ابن مسعود رضی الله عنه ، نبی اکرم صلی الله علیه وسلم افندیمز طرفندن شویله‌دیکمز طرزده تشهدك تعلیم بویورولدیغنی سویلرکن ابن عباس رضی الله عنهما : « اِنَّمَا كُنَّا نَقُولُ اَلسَّلَامُ عَلَيْكَ اَيُّهَا النَّبِيُّ اِذْ كَانَ حَيّاً = بز اَلسَّلَامُ عَلَيْكَ اَيُّهَا النَّبِيُّ یی نبی اکرم صلی الله علیه وسلم حیاتده ایکن سویلردك » دیمش . ابن مسعود رضی الله عنه ایسه : « هٰكَذَا عَلَّمَنَا وَهٰكَذَا نُعَلِّمُ = بزه بویله اوکرتدی بزده بویله اوکرەتیرز » جوابنی ویرمشدرکه بوصورتله ایکی روایت بیننده منافات واردر. الیوم عمل امت ، تعلیم نبوی ایله بللنمش اولان « عَلَيْكَ اَيُّهَا النَّبِيُّ » صیغه‌سیله سلام ویرمك اوزره جاریدر .

« اَلسَّلَامُ عَلَيْنَا » دن مراد ، حاضر اولان امام ایله مأمومین وملائکهٔ کرامدر . بو تعلیم نبویدن دعا ایدرکن انسانك کندیسندن باشلاماسی مستحب اولدیغی استدلال اولونیور. نیته‌کیم ترمذینك اُبَیّ بن کعب رضی الله عنهدن روایت ایتدیکی : « كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِذَا ذَكَرَ اَحَداً فَدَعَا لَهُ بَدَاَ بِنَفْسِهِ = رسول الله صلی الله علیه وسلم بریسی آکوبده دعا بویورمق ایسته‌دیکنده کندیسندن باشلاردی » حدیثی ایله قرآن کریمده نوح وابراهیم علیهما السلامدن روایةً خبرویریلن دعالر سنت سنیهٔ انبیانك بویله اولدیغنی کوستریور.

« وَعَلٰى عِبَادِ اللّٰهِ الصَّالِحِينَ » دیرکن صالحیندن کیمی مراد ایده‌جکز ؟ تفسیر مشهوره کوره صالح ، اوزرنده ثابت اولان حقوق الله ایله حقوق عبادی کوزه‌دن کیمسه‌درکه صالحلر درجات متفاوته‌ده بولونورلر . حکیم ترمذی دیمشکه خلقك نمازده ایکن یوللادیغی بوسلامدن هرکیم بهره‌مند اولمق دیلرسه مرد صالح اولسون ، یوقسه بو بویوك فضیلتدن محروم قالیر . بعضلری‌ده : « انسان ، عباد الله الصالحین دیرکن بوتون انبیا وملائکهٔ کرام ایله مؤمنلری ذهننده استحضار ایتمك کرکدر » دیمشلردر .

بومناسبتله قفّال‌ك « فتاوی » سنده‌کی شو سوزی نقل ایتمك‌ده فائده‌سز اولماز. اوراده دینیلیورکه بر کیمسه‌نك ترك صلات ایتمه‌سندن بوتون مؤمنلره ضرر اصابت ایدر . چونکه مصلّی البته « اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِي وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ » ، تشهدنده‌ده « اَلسَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلٰى عِبَادِ اللّٰهِ الصَّالِحِينَ » دیر . نماز قیلمایجه الله‌ه خدمتده مقصّر اولاجغی کبی رسول اللهك‌ده ، کندیسنك‌ده ، بوتون مسلمینك‌ده حقنی اداده مقصر اولور . بوندن طولایی ترك صلاة

[*] بوندن صوکراکی عباره « وعلی عباد الله الصالحین » لفظیله سلام ایتمه‌نك الفاظ سائره‌یه نه‌دن افضل اولدیغنی بیان ایدن بر جملهٔ معترضه‌در . یوقسه « وَعَلٰى عِبَادِ اللّٰهِ الصَّالِحِينَ » دن صوکرا همان تشهد کلیر . نیته‌کیم بعض طریقلردن کلن روایاتده بو جملهٔ معترضه کلامك صوکنه وتشهددن صوکرایه آلینمشدر . بوروایتده بو سوزك آرایه کیرمه‌سی راویلردن برینك تصرفی اثری کبی کورونیور .

اولان هرصالح قوله راجع اولمش اولور [۱] . (صوکرا دانده) : « اَشْهَدُ اَنْ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ . وَاَشْهَدُ اَنَّ مُحَمَّداً عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ » (دیمکز) [۲] .

یوزندن کلن معصیت ومصیبت بویوك کورولمشدر . اهـ . سبکی‌ده : « نمازده حق الله ایله برلکده عباد اللهك‌ده برحقی واردر . هرکیم نمازلری ترك ایدرسه ـ اَلسَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلٰى عِبَادِ اللّٰهِ الصَّالِحِينَ دیمك واجب اولدیغی ایچون ـ کچمش وقیامته قدر کله‌جك نه‌قدر مؤمن وارسه جمله‌سنك حقنی اخلال ایتمش اولور » دیبور .

فقهای شافعیه‌دن نَوَوی « السلام » لفظلری برینه الف لامسز اولارق « سَلَامٌ » دیمه‌یی تجویز ایتمکله برابر « صحیحین‌ك روایتلرنده اولدیغی کبی الف لام ایله سویلنمه‌سی افضلدر » دیبورسه‌ده شارح ابن حجر عسقلانی ابن مسعود رضی الله عنه روایتلرنده بوبابده اختلاف اولمادیغنه باقارق حرف تعریفسز اولارق تجویز ایدیشی بکنمیور . واقعا ابن عباس رضی الله عنهمادن اولان بر روایتده بو لفظ حقنده اختلاف ایدلمش ایسه‌ده مسلمك افرادندن اولان ، یعنی بخاریده ذکر ایدلمه‌ین حدیثده سلاملر هپ حرف تعریف ایله‌در .

[۱] نبی اکرم صلی الله علیه وسلمك صحابهٔ کرامی « اَلسَّلَامُ عَلٰى جِبْرِيلَ وَمِيكَائِيلَ . اَلسَّلَامُ عَلٰى فُلَانٍ وَفُلَانٍ » دیه‌رك ملائکه اسملرینی صایمقدن واز کچیرمك ایچون تعلیم بویوردقلری بو لفظ مبارك ، دریای بیکران عطایای سبحانیه‌دن کندیلرینه باغیشلانمش جوامع الکلم احمدیه جواهرندن بریدر . صحابهٔ کرام حضراتی فرض محال اولارق عمرلری اولدقجه بر بر ملائکه اسملرینی صایسه‌لردی ینه ملائکه‌نك اکثری آچیقده قاله‌جقدی . بولفظ ایسه ملائکه‌نك کافه‌سنه شامل اولدیغی کبی انبیا ومرسلین وصدّیقینك ، حاصلی صالح اولان قوللرك کافه‌سنه‌ده شاملدر .

[۲] تشهد ابن مسعود ، عمر بن الخطاب ، عبدالله بن عمر ، عائشهٔ صدّیقه ، عبدالله بن الزبیر ، جابر بن عبدالله ، ابوسعید خُدری ، ابوموسی الاشعری ، معاویه ، سلمان ، سَمُرة بن جندب ، ابو حُمَید رضی الله عنهم اجمعین کبی بر چوق صحابه‌دن روایت ایدلمشدر . بعضلرینك الفاظی بیننده‌ده اختلافلر واردر :

ابن مسعود رضی الله عنهك تشهدی بوراده موضوع بحث اولان تشهددرکه حنفیه ایله حنابله‌نك مختاری وروایةً اصح اولانی بودر . بو تشهد کتب ستّه‌نك کافه‌سنده روایت ایدلمشدر . بو تشهد حقنده بعض روایاتده « وَكَانُوا يَتَعَلَّمُونَهَا كَمَا يَتَعَلَّمُ اَحَدُكُمُ السُّورَةَ مِنَ الْقُرْاٰنِ = بونی هرهانکیکز قرآندن بر سوره‌یی ناصیل اوکرنیرسه‌کز اویله‌جه اوکرنیرلردی » زیاده‌سی‌ده واردر . دیکر بر طریقدن‌ده ابن مسعود رضی الله عنهك : « اَخَذْتُ التَّشَهُّدَ مِنْ فِى رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَ اَنْتِهَا كَلِمَةً كَلِمَةً = تشهدی

٤٦٠. عَنْ عَائِشَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ [١] وَرَضِيَ عَنْهَا اَنَّ

[١] « زَوْجِ النَّبِيِّ » لفظلری اکثر روایاتده وارسه‌ده ابن عساکر روایتنده یوقدر.

بن رسول الله صلی الله علیه وسلمك فم سعادتندن آلدم. اونی بکا کلمه کلمه تلقین بویوردی » مقدمه‌سیله «التحیات...» ی تعلیم ایتدیکی روایت ایدیلیور. طرق مختلفه‌دن یالکز طحاوینك ذکر ایتدیکی بر روایتده « وَبَرَكَاتُهُ » یوقدر. عبدالرزاقك عطادن روایتنده‌ده:

« بَيْنَا النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُعَلِّمُ التَّشَهُّدَ اِذْ قَالَ رَجُلٌ وَاَشْهَدُ اَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُهُ وَعَبْدُهُ. فَقَالَ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ لَقَدْ كُنْتُ عَبْدًا قَبْلَ اَنْ اَكُونَ رَسُولًا. قُلْ عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ = نبی اکرم صلی الله علیه وسلم تشهدی تعلیم بویوردقلری صیراده بری وَاَشْهَدُ اَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُهُ وَعَبْدُهُ دیدی. بونك اوزرینه بویوردی‌که والله بن رسول اولمازدن اول عبد ایدم. عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ دی » دینیلمشدر. بو روایت مرسل ایسه‌ده رجالی هپ ثقاتدر.

« مدونهٔ کبری » ده ابن القاسمك روایتنه نظراً امام مالك عمر رضی الله عنهك روایتنی اختیار ایتمشدرکه لفظی شودر: اَلتَّحِيَّاتُ لِلّٰهِ. اَلزَّاكِيَاتُ لِلّٰهِ. اَلطَّيِّبَاتُ لِلّٰهِ. اَلصَّلَوَاتُ لِلّٰهِ. اَلسَّلَامُ عَلَيْكَ اَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللّٰهِ وَبَرَكَاتُهُ. اَلسَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلٰى عِبَادِ اللّٰهِ الصَّالِحِينَ. اَشْهَدُ اَنْ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ. وَاَشْهَدُ اَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ.

امام شافعی‌نك مختاری ابن عباس رضی الله عنهمانك: « كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُعَلِّمُنَا التَّشَهُّدَ = رسول الله صلی الله علیه وسلم بزه تشهدی اوکره‌تیرلردی، مقدمه‌سیله باشلایان روایتیدرکه بوکا نظراً تشهدك نظمی شودر: اَلتَّحِيَّاتُ الْمُبَارَكَاتُ، اَلصَّلَوَاتُ الطَّيِّبَاتُ لِلّٰهِ. اَلسَّلَامُ عَلَيْكَ اَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللّٰهِ وَبَرَكَاتُهُ. اَلسَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلٰى عِبَادِ اللّٰهِ الصَّالِحِينَ. اَشْهَدُ اَنْ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ. وَاَشْهَدُ اَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللّٰهِ.

بونلردن عمر رضی الله عنه روایتی ابن ابی شیبه ایله عبدالرزاقك « مصنّف » لرنده‌ده موقوف، ابوبکر بن مردویه‌نك « کتاب التشهد » نده مرفوع اولارق تخریج ایدیلمشدر. طحاوی‌ده «معانی الآثار» نده بو تشهدی امیرالمؤمنین حضرتلرینك منبر اوستنده ناسه تعلیم ایتدیکنی نقل ایدر. ابن عباس رضی الله عنهما حدیثنی ایسه مسلم، ابوداود، ترمذی، نسائی و ابن ماجه طرفلرندن روایت ایدیلمشدر. امام شافعینك بونی دیکر تشهدلره ترجیح ایتمه‌سنه سبب اولاً بونده « المبارکات » لفظنك بولونماسی، ثانیاً « تَحِيَّةً مِنْ عِنْدِ اللّٰهِ مُبَارَكَةً طَيِّبَةً » آیت کریمه‌سنه موافق اولارق

رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَدْعُو فِي الصَّلَاةِ اَللّٰهُمَّ اِنِّي اَعُوذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ. وَاَعُوذُ بِكَ مِنْ فِتْنَةِ الْمَسِيحِ الدَّجَّالِ. وَاَعُوذُ بِكَ مِنْ فِتْنَةِ الْمَحْيَا وَالْمَمَاتِ. اَللّٰهُمَّ اِنِّي اَعُوذُ بِكَ مِنَ الْمَأْثَمِ وَالْمَغْرَمِ. فَقَالَ لَهُ قَائِلٌ مَا اَكْثَرَ مَا تَسْتَعِيذُ مِنَ الْمَغْرَمِ. فَقَالَ اِنَّ الرَّجُلَ اِذَا غَرِمَ حَدَّثَ فَكَذَبَ. وَوَعَدَ فَاَخْلَفَ [١].

ترجمه‌سی

نبی اکرم صلی الله علیه وسلمك زوجهٔ (پاکیزه) سی عائشهٔ (صدّیقه) رضی الله عنهادن سند متصل ایله روایت اولونیورکه رسول الله صلی الله علیه وسلم نماز (ك

«تحیه، مبارکه، طیبه» لفظلرینی جامع اولماسی، ثالثاً ابن عباس رضی الله عنهمانك صغر سنّی نظر مطالعه‌یه آلندیغنه کوره طرف عالئ رسالتپناهیدن تعلیمك مؤخر اولماسی.

مع‌هذا ترمذی تشهد حقنده‌کی احادیثدن بحث ایدرکن ابن مسعود رضی الله عنه روایتی ایچون: « نبی اکرم صلی الله علیه وسلمدن تشهد حقنده مروی اك صحیح حدیث بودر. واصحاب نبی صلی الله علیه وسلم ایله اونلردن صوکرا تابعیندن اکثر اهل علمك عملی بونك اوزرینه‌در » دییور. امام شافعی واقعا ابن عباس رضی الله عنهمانك تشهدینی ترجیح ایتمشدر. فقط اتباعندن اولان بر چوق علماده اصحیتنه باقارق ابن مسعود رضی الله عنه حدیثنی ترجیح ایله‌مشلردر. بو حدیث یوز یکرمی بو قدر طریقدن روایت ایدیلمش اولوب شافعی المذهب اولان شارح عسقلانی‌نك دیدیکی کبی اصحیتی حقنده اهل حدیث بیننده اختلاف یوقدر. ائمهٔ حنفیه‌نك کافه‌سی ایله سفیان ثوری، عبدالله بن المبارك، احمد ابن حنبل و اسحق ابن راهویه ـ ترمذینك بیاننه کوره ـ هپ اونی اختیار ایتمشلردر. امام مالك ایسه عمر رضی الله عنه حدیثی ایله عمل ایتمشدر. هر برینك کندینه کوره حجتی وارسه‌ده ابن مسعود روایتنك جمله‌سندن اقوی اولدیغی محققدر. مع‌هذا روایت ایدیلن الفاظ تشهدك هانکیسی ایله اولورسه اولسون نماز قیلمانك جوازنده ینه جمله‌سی اتفاق ایتمشلردر.

تشهدك وجوب واستحبابی مسئله‌سی بوندن اولکی حدیثك حاشیه‌لرنده بیان ایدیلمشدر. تشهدده اخفا سنتدر. بو بابده ترمذینك « حسن غریب » قیدیله عبدالله بن مسعوددن، حاکمك « صحیح علی شرط مسلم » قیدیله ینه مشارالیهدن، ابن خزیمه‌نك « صحیح » نده عائشه رضی الله عنهادن بو بابده روایتلری واردر.

تشهد اخیردن صوکرا نبی اکرم صلی الله علیه وسلمه تصلیه، ابوحنیفه ایله مالکه کوره سنت، شافعی‌یه کوره فرضدر. احمد ابن حنبلدن کلن ایکی روایتك اك مشهورینه کوره ترکیله نماز فاسد اولور.

[١] اکثر روایاتده بویله‌جه فا ایله‌در. بعض روایتلرده ایسه فاسز اولارق یالکز « اَخْلَفَ » در.

صوكنده [١] : اَللّٰهُمَّ اِنّی اَعُوذُ بِكَ مِنْ عَذابِ الْقَبْرِ . وَاَعُوذُ بِكَ مِنْ فِتْنَةِ الْمَسيحِ الدَّجّالِ . وَاَعُوذُ بِكَ مِنْ فِتْنَةِ الْمَحْيا وَالْمَماتِ . اَللّٰهُمَّ اِنّی اَعُوذُ بِكَ مِنَ الْمَأْثَمِ وَالْمَغْرَمِ [٢]

---

[١] « فِی الصَّلاةِ » دیمکله واقعا نمازك هانكی ركننده بودعانك اوقوناجغی قطعی اولارق معلوم اولامازسه‌ده محل دعا نمازك صوكنده تشهددن صوكرا وسلامدن اول اولمق لازم كله‌جكی قرائن عقلیه‌دن ماعدا بعض خبرلر ایله‌ده ثابت اولیور . نیته‌كیم بوندن اولكی حدیثك دیكر طریقدن (٤٦٢) نجی اولارق ذكر ایدیله‌جك ابن مسعود رضی الله عنه روایتنك صوكنده : « ثُمَّ یَتَخَیَّرُ مِنَ الدُّعاءِ ما شاءَ = صوكرا دیله‌دیكی دعایی انتخاب ایدر » بویورولدیغی كبی ابن خزیمه‌ده عبدالله بن طاوسدن شویله برروایتده بولونیور: پدرم تشهددن صوكرا پك زیاده بیوك طوتدیغی بعض كلمه‌لر سویلردی. « هر ایكی تشهدده‌می ؟ » دییه صوردم. « خیر، تشهد اخیرده » دیدی. « او كلمه‌لر نه‌در؟ » دینجه: « اَعُوذُ بِاللهِ مِنْ عَذابِ الْقَبْرِ ... » جوابنی ویردی‌كه بودعانك عایشه رضی الله عنهادن مرفوعاً روایت ایدیلدیكی بیان ایدیلیور . دیمك‌كه باشقه دورلو تفصیل ایله بوحدیثك عینیدر. حدیثلر ایسه یكدیكرینی مفسردر. بناء علیه محل دعانك تشهد اخیردن صوكراسی اولدیغی تعین ایتمش اولور . باخصوص ابو هریره رضی الله عنهك‌ده بو دعانك تشهد اخیرده اوقوناجغی حقنده طرق عدیده‌دن روایتی واردركه بونلرك بری مسلمده : « اِذا تَشَهَّدَ اَحَدُكُمْ فَلْیَقُلْ ... » لفظی ایله وارد اولمشدر .

[٢] نمازده استعاذه بویورولان شیلر بوحدیث شریفه كوره : ١ ـ عذاب قبر، ٢ مسیح دجالك فتنه‌سی ، ٣ ـ محیا ، یعنی حیات فتنه‌سی ؛ ٤ ـ ممات ، یعنی اولوم ، یاخود زمان موت فتنه‌سی ؛ ٥ ـ مأثم ، یعنی كناه ؛ ٦ ـ مغرم ، یعنی بورجدر .

عذاب قبردن استعاذه ایله مأمور اولوشمز بوعذابك حق اولدیغنی ومعتزله ایله سائر انكار ایدنلرك یاكیلدقلرینی اثبات ایدر. (٧٦ ، ١٦٣ و ٤١٧ نجی حدیثلره‌ده مراجعت .)

« فتنه » فی الاصل ابتلا وامتحان دیمكدركه توركجه‌سی « صینامق » در . صوكرالری خوشه گیدن برشیئی بكه‌نوب آلدانمایه‌ده ، ضلاله‌ده ، كناهه‌ده ، كفره‌ده ، قتله‌ده ، دیكر معانی‌یه‌ده اطلاق اولونمایه باشلامشدر .

« مسیح » عیسی بن مریم صلوات الله وسلامه علیهما حضرتلرینه‌ده، دجاله‌ده اطلاق اولونور. لكن ایكنجیسی دائما « دجال » قیدیله برنجیسندن تفریق ایدیلیر . دجاله مسیح دینیلمه‌سی كندیسندن خیر سیلیندیكی ، یاخود كوزلرندن بری سیلیك اولوب یكچشم اولدیغی ، یاخود ـ مساحهٔ ارضدن ـ زمان خروجنده آز زمان ایچنده یریوزینی دولاشاجغی ایچوندر . مسیح بن مریم علیهما السلامك اسم شریفنك اشتقاقی حقنده دورلو دورلو وجهلر بیان ایدیلمش ایسه‌ده كلمه‌نك عبرانیجه « مَشیحا » دن مأخوذ اولدیغنه دائر اولان وجه بزجه هپسندن اقوی كورونیور .

دییه دعا بویوروردی . بری كندیسنه [١] : « مغرمدن (یعنی بورجدن) نه‌ده

« دجال » خلط معناسنه دَجْل ماده‌سندن مأخوذ اوله‌رق حق باطل كبی كوستریر حیله‌كار، یالانجی ویالدیزلایجی معنالرینه كلیر. آخر زمانده دعوای الوهیته قالقیشاجق خبیثك اسمیدركه بوملعونك‌ده خروجی بر چوق احادیث شریفه ایله برابر بوراده‌كی استعاذه ایله ثابت اولیور .

« فتنهٔ محیا » انسانه مدت حیاتنده عارض اولان ابتلالردركه دنیایه آلدانمق ، شهواته تبعیت ایتمك ، جهالتلر آردنده قوشمق والك مدهشی العیاذ بالله تعالی اوله‌جكی صیراده امتحانه كرفتار اولمق كبی شیلردر .

« فتنهٔ ممات » فتنهٔ قبر، یاخود زمان احتضارده‌كی فتنه‌در. فتنهٔ ممات فتنهٔ قبردر دینیلیرسه ـ عذاب قبردن استعاذه دها اول كچدیكنه كوره مكرراً ذكر ایدیلمش اولمازمی ؟ عذاب قبرك فتنهٔ قبره ترتب ایتدیكی ملاحظه ایدیلیرسه سبب ایله مسبب آراسنده مغایرت اولدیغندن ایكیسی آیری آیری معنالری افاده ایتمش وتكرار واقع اولمامش اولور . حكیم ترمذی « نوادر الاصول » نده میته: « مَنْ رَبُّكَ = ربك كیمدر ؟ » دییه صورولدیغی وقت شیطان لعین قارشیسنه كچوب كندی نفسنه اشارت ایده‌رك: « اِنّی اَنا رَبُّكَ = شبهه‌سز ربك بنم » دییه‌جكنی سفیان ثوریدن روایت ایدیوركه بوسؤال صورولدیغی كون تثبت ، یعنی ایمان اوزره ثابتقدم اولمق ایچون دعا ایتمك مأثور اولمشدر . ینه حكیم ترمذی عمرو بن مُرّه‌یه منتهی جید برسند ایله صحابه‌نك برمیتی قبره قویدقلری صیراده : « اَللّٰهُمَّ اَعِذْهُ مِنَ الشَّیْطانِ = الٰهی ، بوقولكی شیطاندن صاقلا » دیمكی مستحسن كوردكلرینی روایت ایدیور . ابتدای امرده عذاب قبر ایله مسیح دجال فتنه‌سندن استعاذه ایدیلیورده صوكرا عامك خاصه عطفی قبیلندن فتنهٔ محیا ایله فتنهٔ ممات ذكر ایدیلیور . دیمك بوراده لف ونشر مشوش وار .

بومناسبتله ابو هریره‌نك مسلمده‌كی مرفوعاً بر روایتنی‌ده ذكر ایتمك لازمدر . بونده : « اِذا تَشَهَّدَ اَحَدُكُمْ فَلْیَسْتَعِذْ بِاللهِ مِنْ اَرْبَعٍ : یَقُولُ اَللّٰهُمَّ اِنّی اَعُوذُ بِكَ مِنْ عَذابِ جَهَنَّمَ . وَمِنْ عَذابِ الْقَبْرِ . وَمِنْ فِتْنَةِ الْمَحْیا وَالْمَماتِ . وَمِنْ شَرِّ فِتْنَةِ الْمَسیحِ الدَّجّالِ » بویورولمشدر . بیهقی‌نك بر روایتنده بوندن صوكرا : « ثُمَّ یَدْعُو لِنَفْسِهِ بِما بَدا لَهُ = بونلری سویله‌دكدن صوكرا ناصیل خاطرینه كلیرسه نفسی ایچون اویله دعا ایدر » زیاده‌سی واردركه بو زیاده‌ده صحیحدر .

« مَأْثَم » كناهدر . « مَغْرَم » ده بورج ، یاخود كندی صنعی اولمقسزین مالنه برضرر عارض اولماسیدر .

[١] رسول الله صلی الله علیه وسلمه بوسؤالی ایراد ایدن كیمسه‌نك اسمی مبهم ایسه‌ده

چوق استعاذه ایدیورسك ! » دیدی . بونك اوزرینه : « انسان بورجلاندیغی وقت سوز سویلرده یالان اویدورور ، سوز ویریرده سوزنده طوراماز » بویوردی [١] .

عائشه رضی الله عنهانك نسائیده‌كی : « فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللّٰهِ مَا اَكْثَرَ مَا تَسْتَعِيذُ ... = دیدم‌كه یارسول الله مغرمدن نه‌ده چوق استعاذه ایدیورسك ! » سوزندن بوراده ابهام ایتدیكی قائلك كندیسندن عبارت اولدیغی آكلاشیلیور .

[١] مثلا بورجنی ادا ایده‌بیله‌جك برشیئی واركبی كوستروب اویله بورجلانیركه بعضاً ، حتی چوق كره بو ، داین اوله‌جق كیمسه‌یی آلداتمق ایچون بریالان اولمش اولور . كذلك فلان وقتده بورجمی اوده‌یه‌جكم دییه داینه وعد ایدرده میعادی كلنجه وعدینه وفا ایده‌مز . دیمك‌كه بورج یالان ایله خلف وعده سائقدركه هر ایكیسی‌ده برچوق احادیث شریفه‌ده وباخصوص (٣١) نجی حدیثده صفات منافقیندن اولارق كوستریلمشدر . الحاصل بورج انسانه دنیا وآخرتده ایراث شین ایتدیكی ایچون اوندن استعاذه واجبدر . ابن عمر رضی الله عنه : « اَلدَّيْنُ رَايَةُ اللّٰهِ فِي الْاَرْضِ . فَاِذَا اَرَادَ اللّٰهُ اَنْ يُذِلَّ عَبْداً وَضَعَهُ فِي عُنُقِهِ = بورج اللهك یریوزنده طوتدیغی لاله‌سی ، بویون حلقه‌سیدر . برقولی ذلیل ایتمك دیله‌دیمی اونی بوینه كچیریر » حدیثنی روایت ایتمشدر . عبدالله بن جعفر رضی الله عنهما دین حقنده : « اِنَّ اللّٰهَ تَعَالٰى مَعَ الدَّائِنِ حَتّٰى يَقْضِيَ دَيْنَهُ مَالَمْ يَكُنْ فِيمَا يَكْرَهُهُ اللّٰهُ تَعَالٰى = حق جل وعلا حضرتلری بورجنی اوده‌نجه‌یه قدر هب بورجلو ایله برابردر . مگركه او بورج الله تعالانك كریه كوردیكی برسببله حاصل اولمش اولا » حدیثنی مرفوعاً روایت ایدیور .

بو حدیث ایچون طبرانی و حاكم كیمسه‌نك اعتراضنه اوغرامقسزین صحیحدر دیورلر . بونكله متنده‌كی حدیث بیننده‌كی تعارض صوری‌یی رفع ایتمك ایسه او قدر كوچ دكلدر . انسان بورجی تسویه‌سی واجب ، مندوب ، یاخود مباح برایش ایچون ادا ایتمك نیتیله ایدرسه الله تعالی - عبدالله بن جعفر رضی الله عنه حدیثنك دلالتیله - اوكا یاردیمجیدر . ادای دینی تیسیر بویورماسی قوتله مأمولدر . زیرا نیتی اوده‌مكدر . و: « اَلْاَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ » و: « نِيَّةُ الْمُؤْمِنِ خَيْرٌ مِنْ عَمَلِهِ » حدیثلری موجبنجه بوحسن نیتندن طولایی بلكه‌ده مأجور اولور . اگر ادای دینه قدرتی یوقكن بورج ایدر ، یاخود اوده‌مه‌مه‌یی نیت ایلرسه ایشته بو ، استعاذه ایدیله‌جك بورجلردن اولمش اولور . بویله اولان كیمسه‌نك الله تعالی‌ده لهنده دكل ، علیهنده اولور .

رسول الله صلی الله علیه وسلمك معصوم اولدقلری بوخصوصاتدن استعاذه بویورمالرنده‌كی حكمت ، امته تعلیم اولابیلدیكی كبی « اَعُوذُ بِكَ لِاُمَّتِي » معناسنه امتلری ایچون استعاذه‌ده اولابیلیر ، یاخودده معصومیتلری كندیلرنجه معلوم اولمقله برابر بواستعاذه‌لرله طریق تواضعه

٤٦١. عَنْ اَبِي بَكْرٍ الصِّدِّيقِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّهُ قَالَ لِرَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلِّمْنِي دُعَاءً اَدْعُو بِهِ فِي صَلَاتِي . قَالَ قُلِ اللّٰهُمَّ اِنِّي ظَلَمْتُ نَفْسِي ظُلْماً كَثِيراً [١] . وَلَا يَغْفِرُ الذُّنُوبَ اِلَّا اَنْتَ . فَاغْفِرْ لِي مَغْفِرَةً مِنْ عِنْدِكَ وَارْحَمْنِي . اِنَّكَ اَنْتَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ .

سلوك و اظهار عبودیت بویورمش ، الله تعالادن خوف و خشیت كوستروب عرض افتقار ایله‌مش‌ده اولابیلیرلر . زمانه یتیشمه‌یه‌جكاری محقق اولدیغی حالده دجال فتنه‌سندن استعاذه بویورمالری‌ده او لعینك خبری عصردن عصره ، جماعتدن جماعته انتشار ایدوب یالانجی ، ساخته‌كار ، مفتری ، ساعی بالفساد ، ساحر اولدیغی مؤمنلرجه معلوم اولوب كندیسنه آلدانماسونلر ایچوندر . او زمانه یتیشمه‌یه‌جكاری كندیلرنجه تحقق ایتمزدن اول بو استعاذه‌ده بولونمش اولمالری‌ده احتمال داخلنده‌در . نیته‌كیم مسلمده‌كی : « اِنْ يَخْرُجْ وَاَنَا فِيكُمْ فَاَنَا حَجِيجُهُ = بن ایچكزده ایكن دجال چیقاجق اولورسه اوكا قارشی حجتله چیقاجق بنم » حدیثی‌ده بومعنایی اشراب ایدر .

نمازده ایدیله‌جك دعالر حقنده علما بیننده اختلاف واردر . ابو حنیفه ایله احمد ابن حنبله كوره یالكز ادعیهٔ مأثوره ایله قرآن كریمه موافق اولان دعالر اوقونابیلیر . زیرا : « اِنَّ صَلَاتَنَا هٰذِهِ لَا يَصْلُحُ فِيهَا شَيْءٌ مِنْ كَلَامِ النَّاسِ . اِنَّمَا هُوَ التَّسْبِيحُ وَالتَّكْبِيرُ وَقِرَاءَةُ الْقُرْآنِ = بزم شو نمازمزه كلام ناسدن هیچ برشی یاراشماز . اوراده سویله‌نه‌جك تسبیح وتكبیر وقراءت قرآندر » حدیثی مسلمك روایتیله ثابتدر . شافعی ومالكه كوره ایسه نماز خارجنده - اثم اولمامق شرطیله - امور دنیا ودینه عائد كلام ناسه بكزر هرهانكی دعا اولورسه اونی نمازده‌ده ایتمك جائزدر . مع هذا شافعیه‌دن بعضیلری ، طلبنده سوء ادب اولان برشی دیله‌مه‌یی جائز كورمه‌مشلردر . بوبابده‌كی اختلافات نه اولورسه اولسون معانیٔ خیراتی كافةً جامع اولارق الله ورسول الله طرفندن تعلیم ایدیلمش ادعیهٔ مباركه طورور كن ایستنمه‌سنده خیر اولوب اولمادیغی معلوم اولمایان مطالب دنیویه ایله اوغراشوب لسان رسول ایله خبرویریلن وهرحالده دها عالی اولان مطالب اخرویه‌یی براقمق همتك قاصر اولدیغنه علامت اولسه گركدر .

ابن حزم بوحدیثده‌كی تعوذك فرضیتنه قائل اولمشدر . زیرا طاوس بن كیسان اوغلنه بودعایی ایتمه‌دیكندن طولایی نمازی اعاده ایتدیرمشدر . لكن بونك افراط اولدیغی (٤٦٢) نجی حدیث ایله ثابتدر .

[١] بعض نسخه‌لرده « كبیراً » اولدیغی كبی مسلمك روایتنده‌ده بویله‌در . بوندن طولایی نووی : « ظُلْماً كَبِيراً كَثِيراً » دیمه‌یی مناسب كورمشدر .

ترجمه‌سی

(سند متصل ایله عبدالله بن عمرو بن العاص رضی‌الله عنهمانك) ابو بكر الصدیق رضی‌الله عنه‌دن [١] روایتنه نظراً (مشارالیه حضرتلری بردفعه) رسول‌الله صلی‌الله علیه وسلمه: « (یارسول‌الله،) بكا بر دعا اوكرەت‌ده نمازه(لك صوكنـ)ـده [٢] اوقویایم » دی(یه نیازده بولو)نمش . (رسول‌الله صلی‌الله علیه وسلم‌ده) : « اَللّٰهُمَّ اِنِّی ظَلَمْتُ نَفْسی ظُلْماً كَثیراً . وَلاَ یَغْفِرُ الذُّنُوبَ اِلاَّ اَنْتَ . فَاغْفِرْلی مَغْفِرَةً مِنْ عِنْدِكَ وَارْحَمْنی . اِنَّكَ اَنْتَ الْغَفُورُ الرَّحیمُ [٣] دی » جوابنی ویرمشلردر .

٤٦٢ . حَدیثُ ابْنِ مَسْعُودٍ فی التَّشَهُّدِ تَقَدَّمَ قَریباً . وَقالَ فی هٰذِهِ الرِّوایَةِ

[١] بو حدیثی صحابی صحابیدن روایت ایتمش . بوندن طولایی‌ده محدثینك كیمی « مسند عبدالله بن عمرو » ده ، كیمی « مسند ابی بكر » ده ذكر ایله‌مشلردر .

[٢] بوندن اول ٧١٢ نجی صحیفه‌نك [١] رقملی حاشیه‌سنده ویریلن ایضاحاته بناءً تشهددن صوكرا وسلامدن اول دیمكدر .

[٣] دعای شریفك مال عالیسی : الـٰهی ، شبهه‌سز بن كندیمه (بویوك و) چوق ظلم ایتدم، كناهلری مغفرت ایده‌جك ده آنجق سنسك . اویله ایسه كندی مقام رحیمیتكدن كلن بر مغفرت ایله بكا مغفرت و بكا رحمت ایله . شبهه‌سزكه غفور و رحیم سنسك . ا . هـ . والله اعلم .

« لاَ یَغْفِرُ الذُّنُوبَ اِلاَّ اَنْتَ » دیمك استجلاب مغفرت اولدیغی كبی وحدانیت الـٰهیه‌یی ده اقراردر . « مَغْفِرَةً » نك نكره اولماسی مغفرتك بویوكلكنه ، كنهی ادراك ممكن اولمایاجق قدر عظمتنه دلالت ایتدیكی كبی « مِنْ عِنْدِكَ » مغفرتك عظمتنی داها زیاده آرتیریر . زیرا الله تبارك وتقدس حضرتلری طرفندن اولان شی، وصفك احاطه ایده‌مه‌یه‌جكی بویوك برشی اولمق لازم كلیر. ابن جوزی، مغفرتك طرف حقدن اولماسنه ـ عبد جهتندن ایشلنمش عمل صالح كبی برسبب اولمقسزین ـ تفضلاً رایكان اولمش برمغفرت اولماسی معناسنی ویریوركه عبد بویله سویله‌مكله : «یارب، عململه اهلیت قازانمامش اولدیغم حالده كندیلككدن بكا مغفرت باغیشلا» دیمش كبی اولور . طلب نیاز رحمتله اكمال ایدیلیور . ودعا اللهك غفوریت ورحیمیتنه التجا ایله ختامه ایردیریلیوركه بودعای مباركك جوامع الكلمدن اولدیغنه شبهه یوقدر . زیرا عبد ظلم كبیر وكثیر صاحبی اولمق كبی كمال تقصیرینی اعتراف ایتمكله برابر مغفرت و رحمتدن عبارت اولان غایهٔ انعامی‌ده طلب ایدیور . مغفرت ، نارجحیمدن اوزاق براقیلمق ، رحمت‌ده جنته ادخال ایدیلەرك رب كریمه نظردن وایه‌دار قیلینمقدر . نه سعادت ! نه فوز عظیم !

بَعْدَ قَوْلِهِ وَاَشْهَدُ اَنَّ مُحَمَّداً عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ ثُمَّ یَتَخَیَّرُ [١] مِنَ الدُّعاءِ اَعْجَبَهُ اِلَیْهِ فَیَدْعُو [٢] .

ترجمه‌سی

ابن مسعود (رضی‌الله عنه) حدیثی كه بر آز اوّل كچمشدی [٣] . بو روایته كوره (ابن مسعود رضی‌الله عنه) «وَاَشْهَدُ اَنَّ مُحَمَّداً عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ» دیمه‌سنی متعاقب: « صوكرا اڭ زیاده بكندیكی دعایی انتخاب ایدوب اونكله نیازده بولونسون » [٤] دیمشدر .

[١] بعض نسخه‌لرده لام امر ایله « ثُمَّ لْیَتَخَیَّرْ . »

[٢] بعض روایاتده « فَیَدْعُو بِهِ . » [٣] (٤٥٩) نجی حدیث .

[٤] شافعیه ایله مالكیه بوراده‌كی « یَتَخَیَّرُ » دن ـ بوندن اولكی حدیثلرده ذكر ایدیلن ـ ادعیهٔ مأثوره‌نك واجب اولمایوب مندوب اولدیغنه استدلال ایتمشلردر . بخارینك باشقه یرده‌كی روایتنده « ثُمَّ لْیَتَخَیَّرْ مِنَ الثَّناءِ ماشاءَ » ، مسلمده‌ده: « مِنَ الْمَسْئَلَةِ ماشاءَ » دینیلمه‌سی بو ادعیهٔ مأثوره‌نك عدم وجوبنه دلالت ایتدیكی كبی « مِنَ الثَّناءِ » قیدندن‌ده ایدیله‌جك ادعیه‌نك اثنیه و محامد الـٰهیه‌یی متضمن اولماسی لزومی آكلاشیلیر .

(٤٦٠ و ٤٦١) نجی حدیثلرله (٤٦٠) نجینك ضمننده ذكر ایدیلن ابو هریره حدیثی ایله ثابت ادعیهٔ مأثوره‌دن باشقه دیكر ادعیهٔ مأثوره‌ده روایت ایدیلمشدر . ازجمله ابن مسعود رضی‌الله عنه نمازده تشهدی تعلیم ایتدكدن صوكرا: «بریكز تشهددن فارغ اولدقدن صوكرا اَللّٰهُمَّ اِنّی اَسْأَلُكَ مِنَ الْخَیْرِ كُلِّهِ ما عَلِمْتُ مِنْهُ وَما لَمْ اَعْلَمْ . وَاَعُوذُبِكَ مِنَ الشَّرِّ كُلِّهِ ما عَلِمْتُ مِنْهُ وَما لَمْ اَعْلَمْ . اَللّٰهُمَّ اِنّی اَسْأَلُكَ مِنْ خَیْرِ ما سَأَلَكَ مِنْهُ عِبادُكَ الصّالِحُونَ . وَاَعُوذُبِكَ مِنْ شَرِّ مَا اسْتَعاذَكَ مِنْهُ عِبادُكَ الصّالِحُونَ . رَبَّنا آتِنا فِی الدُّنْیا حَسَنَةً وَفِی الْاٰخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنا عَذابَ النّارِ . یعنی : الـٰهی، بن بیلدیكم وبیلمه‌دیكم خیرلرك هپسنی سندن دیلەرم . الـٰهی، بن بیلدیكم وبیلمه‌دیكم شرلرك هپسندن سكا صیغینیرم . الـٰهی ، صالح قوللركك سندن دیله‌دیكی خیرلری سندن دیلەرم . الـٰهی ، صالح قوللرك هانكی شرلردن سكا صیغیندیلرسه اوشرلردن سكا صیغینیرم . ای ربمز ، بزه دنیاده‌ده بویوك حسنه، آخرتده‌ده بویوك حسنه ویر . وآتش عذابندن بزی صاقلا دیه‌جك اولورسه

٤٦٣. عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا سَلَّمَ قَامَ النِّسَاءُ حِينَ يَقْضِي تَسْلِيمَهُ [١] وَمَكَثَ يَسِيرًا قَبْلَ أَنْ يَقُومَ .

ترجمه‌سی

(امّ المؤمنين) امّ سلمه رضى الله عنهادن :

شويله ديمشدر : رسول الله صلى الله عليه وسلم (نمازدن) سلام ويرديكنده سلامنى اتمام ايدر ايتمز قادينلر (همان) قالقار. (رسول الله صلى الله عليه وسلم‌ده) آياغه قالقمازدن اوّل آزيجق بكلر طورووردى [٢] .

انبيادن، صالحيندن هركيم نه دعا ايتديسه هپسى بودعانك ايچنه كيرمش اولور » سوزينى‌ده علاوه ايتمش . (٤٦٠) نجى حديثك صوك حاشيه‌سنه مراجعت .

تشهددن صوكرا نبى اكرم صلى الله عليه وسلمه صلاة اوقومق شافعى‌يه كوره واجبدر. طبرى ايله طحاوى مشاراليهك بو اجتهادده مسبوق اولماديغنى، يعنى بو اجتهادده بولونان ايلك مجتهدك كنديسى اولديغنى ادّعا ايده‌رك بونكله تصليه‌نك مندوب اولديغنه استدلال ايتدكلرى كبى ندبنه اجماع دعواسنده‌بيله بولونمشلردر . حال بوكه شارح عسقلانى : « دعواى اجماعده نظر واردر . زيرا ابوجعفر باقر ايله شعبى وسائره‌دن وجوب تصليه‌يه قائل اولدقلرينه دلالت ايدر سوز منقول اولديغى كبى - الأعجبى - بو حديثك راويسى ابن مسعود رضى الله عنهدن‌ده بونى اقتضا ايدر روايت صحيحه واردر . نيته‌كيم سعيد بن منصور ايله ابو بكر بن ابى شيبه ابن مسعود رضى الله عنهك يَتَشَهَّدُ الرَّجُلُ فِي الصَّلَاةِ . ثُمَّ يُصَلِّي عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ . ثُمَّ يَدْعُو لِنَفْسِهِ بَعْدُ يعنى انسان نمازده تشهد ايتدكدن صوكرا نبى اكرم صلى الله عليه وسلمه تصليه ايدر . صوكرا اونك آردندن كندى نفسى ايچون دعا ايدر ديديكنى اسناد صحيح ايله روايت ايتمشلردر » ديدكدن صوكرا : شافعى ايله - ايكى روايتك برينه نظراً - احمد واصحاب مالكدن بعضلرى ايشته بوندن طولايى وجوب اجتهادنده بولونمش اولدقلرينى واسحق بن راهويه‌نك‌ده وجوبه قائل ايسه‌ده: «اونودوب ترك ايده‌جك اولورسه اومارم كه نمازى تمامدر» ديديكنى نقل ايدر. (٤٥٩ نجى حديثك صوك حاشيه‌سنه‌ده مراجعت.)

[١] بر روايته كوره : « حَتَّى يَقْضِيَ تَسْلِيمَهُ . »

[٢] راويلردن ابن شهاب زُهرينك بخاريده‌كى : « فَأُرَى وَاللّٰهُ أَعْلَمُ أَنَّ مُكْثَهُ لِكَيْ يَنْفُذَ النِّسَاءُ قَبْلَ أَنْ يُدْرِكَهُنَّ مَنِ انْصَرَفَ مِنَ الْقَوْمِ = اويله ظن ايديورم كه - الله اعلم - رسول اكرم صلى الله عليه وسلمك بومكث وتوقفلرى قادينلر، جماعتك نمازدن چيقمش اولانلرى كنديلرينه يتيشمزدن اوّل صاوشمش بولونسونلر ايچوندر » سوزنده

٤٦٤. عَنْ عُثْمَانَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ صَلَّيْنَا مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ .

آكلاشيليوركه قادينلرك مسجددن چيقمالرينه وقت براقمق ايچون بكلرلرمش . حتى امّ المؤمنين امّ سلمه رضى الله عنهانك ينه بخاريده‌كى ديكر روايتنه كوره رسول الله صلى الله عليه وسلم افنديمز محرابى ترك بويورمازدن اوّل قادينلر چيقوب أولرينه داخل اولورلرمش. نسائى روايتنده ايسه دها زياده تفصيل واردر . بو روايتده : « إِنَّ النِّسَاءَ إِذَا سَلَّمْنَ قُمْنَ . وَثَبَتَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَمَنْ صَلَّى مِنَ الرِّجَالِ مَا شَاءَ اللّٰهُ . فَإِذَا قَامَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَامَ الرِّجَالُ = قادينلر سلام ويردكلرنده همان قالقارلر، رسول الله صلى الله عليه وسلم وبرلكده نماز قيلمش اولان ارككلر طوراجقلرى قدر طورورلر، رسول الله صلى الله عليه وسلم قالقديغى وقتده ارككلر قالقارلردى » دينيلديكنه باقيليرسه قالقوب صاوشمق ايچون اركككلرك امامى بكله‌مه‌لرى سنت اولديغى‌ده آكلاشيليور .

نمازدن چيقمق ايچون سلامك فرض ويا سنت اولديغى مسئله‌سى‌ده مختلف فيهدر . ائمهٔ ثلاثه‌يه يعنى مالك ، شافعى واحمد ابن حنبله وبونلرك اتباعنه كوره سلام ركندر . نمازدن جزءدر . نماز اونكله تمام اولور . سلام ويرمه‌دكجه تحلل يعنى نمازدن چيقمق جائز دكلدر . ابو حنيفه‌يه كوره بر روايتده واجب ، ديكرنده سنت ؛ امامينه كوره سنتدر . قعدهٔ اخيره‌دن صوكرا مصلّى نمازدن سلامى ترك ايده‌رك چيقار، ياخود قعدهٔ اخيره‌يى ادادن صوكرا كنديسندن حدث صادر اولورسه نمازى تمامدر .

بو حديث شريف عليه الصلاة والسلام افنديمزك نمازدن چيقمق ايچون سلامه مواظبت رسالتپناهيلرينى مشعر، ديكر طرفدن‌ده : « صَلُّوا كَمَا رَأَيْتُمُونِي أُصَلِّي » بويوردقلرى‌ده قطعى صورتده ثابت اولديغندن ائمهٔ ثلاثه‌يه دليل اولابيلديكى كبى دها صريح دليللرى على بن ابى طالب رضى الله عنهدن سند حسن ايله ابوداودك مرفوعاً روايت ايتديكى : « مِفْتَاحُ الصَّلَاةِ الطُّهُورُ . وَتَحْرِيمُهَا التَّكْبِيرُ . وَتَحْلِيلُهَا السَّلَامُ = نمازك آناختارى آبدستدر. تحريمى، يعنى ماعداسنى حرام قيلان شى افتتاح تكبيريدر. تحليلى، يعنى افعال صلاتك ماعداسنى حلال قيلان شى‌ده سلامدر» حديث شريفيدركه بونى ترمذى ايله ابن ماجه‌ده تخريج ايتدكلرى كبى حاكم «مستدرك» نده « صحيح على شرط مسلم ولم يخرجاه » قيديله تخريج ايله‌مش ، ترمذى‌ده : « بو بابده اك صحيح واك حسن اولارق روايت ايديلان بو حديثدر » مطالعه‌سنى علاوه ايتمشدر . حنفيه‌نك حجتى ايسه عبد الله بن عمرو بن العاص رضى الله عنهمادن مروى : « إِذَا رَفَعَ الْمُصَلِّي رَأْسَهُ مِنْ آخِرِ صَلَاتِهِ وَقَضَى تَشَهُّدَهُ ثُمَّ أَحْدَثَ فَقَدْ تَمَّتْ صَلَاتُهُ . فَلَا يَعُودُ لَهَا = مصلّى، نمازينك صوكنده

فَسَلَّمْنَا حِينَ سَلَّمَ ٢.

باشنی سجده‌دن قالدیروب‌ده تشهدینی ایتدکدن صوکرا کندیسندن حدث واقع اولسه نمازی تمام اولمشدر، اونی بردها قیلماز » حدیث شریفیدر. برده عبدالله بن مسعود رضی‌الله عنه - طحاویده‌کی روایته نظراً - الندن رسول‌الله صلی‌الله علیه وسلم طوتوب کندیسنه بالاده کچن طرزده (٤٥٩ نجی حدیث) تشهدی تعلیم بیوردقلرینی نقل ایتدکدن صوکرا علیه‌الصلاة والسلام افندیمزك : « فَاِذَا فَعَلْتَ ذٰلِكَ اَوْ قَضَيْتَ هٰذَا فَقَدْ تَمَّتْ صَلَاتُكَ . اِنْ شِئْتَ اَنْ تَقُومَ فَقُمْ . وَاِنْ شِئْتَ اَنْ تَقْعُدَ فَاقْعُدْ = ایشته بونی یاپنجه (یاخود بونلری ادا ایدنجه) نمازك تمام اولمشدر. آرتق قالقمق ایسترسه‌ك قالقارسك، اوطورمق ایسترسه‌ك اوطورورسك» بیوردقلرینی‌ده مرفوعاً نقل ایدیور . صحابیٔ مشارالیهك « اَلتَّشَهُّدُ اِنْقِضَاءُ الصَّلَاةِ . وَالتَّسْلِيمُ اِذْنٌ بِاِنْقِضَائِهَا ٢ = تشهد نمازك تماملانماسیدر ، سلام ایسه تمام اولدیغنی خبر ویرمکدر » دیدیکنی طحاوی روایت ایدیور . دیمك سلام نمازك صلبندن دکلش؛ بناءً علیه فرض دکل ، سنتدر دیرلر . ابو حنیفه ، ابو یوسف ومحمددن باشقه عطاء بن ابی رباح ، سعید بن المسیب ، قتاده ، ابن جریر طبری‌ده سلامك فرض اولمادیغنه ، ترکیله نمازك‌ده فاسد اولمادیغنه قائل اولمشلردر. مخالفلری طحاوینك بوایکی روایتی ابن مسعود رضی‌الله عنهك کلامیدر ، وایلك روایت وحدیثه مدرجدر دییه‌رك مناقضه ایدرلر .

بو حدیث شریفدن بر استفاده‌مزده قادینلرك مسجدلره چیقابیله‌جکلری و ارککلره قاریشمقسزین نمازی متعاقب همان مسجدی ترك ایدوب خانه‌لرینه دونمه‌لری ، اونلر چیقنجیه قدر امامك نماز قیلدیغی یری ترك ایتمه‌مه‌سی لزومیدر . (٢٠٩ ، ٢١٧ ، ٢٣٥ ، ٢٤٢ ، ٣٣٨ ، ٣٩٨ نجی حدیثلره‌ده مراجعت) . جماعت ایچنده قادین یوقسه امام ایچون مستحب اولان - شافعینك « مختصر » ده‌مذكور قولنه کوره - نمازی متعاقباً همان مصلاسندن قالقمقدر. نبی اکرم صلی‌الله علیه وسلم‌ایله ابو بکر وعمر رضی‌الله عنهمانك فعلی بویله اولدیغنی غزالی « احیا » سنده بیان ایدیورکه بو روایت ایچون ابن حبان صحیحدر دییور . شافعینك مستحب کوردیکی بوفعلك - نووینك بیاننه کوره - ایکی علتی واردر: ١ - امام سلام ویردیمی، ویرمه‌دیمی؟ دییه کریده کیلرك شکه دوشمه‌مه‌سی ؛ ٢ - یابانجی بر کیمسه اوصیراده مسجده کیرنجه امامی حالا نمازده ظن ایده‌رك اقتدا ایتمه‌مه‌سی . لکن - صاحب «توضیح» ك اخطار ایتدیکی اوزره - مسلمده مروی اولوب مآلی (٤٤١) نجی حدیثك حاشیه‌سنه آلدیغمز براء بن عازب رضی‌الله عنهمانك : « رَمَقْتُ صَلَاةَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَوَجَدْتُ قِيَامَهُ فَرَكْعَتَهُ فَاعْتِدَالَهُ بَعْدَ رُكُوعِهِ فَسَجْدَتَهُ فَجَلْسَتَهُ بَيْنَ السَّجْدَتَيْنِ فَسَجْدَتَهُ مَا بَيْنَ التَّسْلِيمِ وَالْاِنْصِرَافِ قَرِيباً مِنَ السَّوَاءِ » حدیثنه باقیله‌جق اولورسه - علیه‌الصلاة والسلام

ترجمه‌سی

عِتبان (بن مالك انصاری) [١] رضی‌الله عنهدن :

شویله دیمشدر : نبیّ اکرم صلی‌الله علیه وسلم ایله برلکده (بردفعه) نماز قیلدقدی . سلام ویردکلری وقت (بزده) سلام ویردك [٢] .

افندیمز حضرتلری سلام ویریر ویرمز همان آیاغه قالقماز ، بلکه سلامدن صوکرا سجودینه یاقین بر جلسه مقداری اوطورورلرمش . مأمومه کلنجه شافعینك « الأم » نده : « امام سلام ویرنجه اونك آیاغه قالقماسنی بکلمه‌دن قالقوب کیتمه‌سنده بأس یوقدر . لکن کیتمه‌یی یا امامدن صوکرایه ، یاخود امام ایله برلکده قالقوب کیده‌جك وقته قدر تأخیر ایتمه‌سنی دها خوش کورورم » دینیلمشدر. شارح عینی « ذخیره » دن : « امامك ، نمازدن فارغ اولنجه اولدیغی یرده قبله‌یه قارشی طورمایه‌جغی حقنده اجماع واردر . وبونده بوتون نمازلر مساویدر. نمازدن صوکرا تطوع یعنی سنت یوقسه ایستر صاغنه ، ایستر صولنه ، ایسترسه - وقارشیسنه نماز قیلان تصادف ایتمه‌یه‌جك ایسه - جماعته قارشی دونر . نمازدن صوکرا سنت وارسه سنته قالقار » سوزینی نقل ایتدکدن صوکرا : « بزم‌ده قائل اولدیغمز حکم بودر . فرضك اداسندن صوکرا سنتی تأخیر ایتمه‌سی مکروه اولور . سنتی قیلمق ایچون‌ده امامت ایتدیکی یردن یا ایلریله‌مك ، یا کریله‌مك ، یاخودده صاغه ، صوله انحراف ایله‌مك صورتیله آیریلیر » دییور . وحنفیه‌دن حلوانی‌نك سنتلری فرضدن صوکرا تأخیر ایتمه‌نك جوازی حقنده‌کی سوزینی بیان ایتدکدن صوکرا : « تأخیرك کراهتی منصوصدر » دییور . صباح وایکیندی نمازلرندن صوکرا امام دعا ایله مشغول اولور. چونکه مذهب حنفی‌یه کوره بوایکی وقتك فرضندن صوکرا تطوع قیلینماز . نماز یرینه دعایی اقامه ایدر . سلامدن صوکرا دعا ایتمه‌سی مستحبدر . مالکیه‌دن « توضیح » صاحبی‌ده : « امام ذکر ودعا ایچون محرابدن انتقال ایدوب جماعته توجه ایتمك ایسته‌دیکنده تاصیل دیلرسه اویله انتقال ایده‌بیلیرسه‌ده افضل اولان صاغ طرفنی جماعته ، صول طرفنی‌ده محرابه چویرمك وبر قوله کوره عکسنی یاپمقدرکه ابوحنیفه‌نك قولی بودر » دیمشدر .

بوحدیثك فوائدندن بری‌ده غَضِّ بصرك ، یعنی قادینلرك بولوندیغی طرفی کورمه‌مك ایچون یره باقمانك واجب اولدیغنی افهام ایتمه‌سیدر .

[١] بو حدیث (٢٦٨) نجی اولارق اوّلجه مطوّلاً کچمشدی . اوراده‌کی روایت طوغرودن طوغرویه عتباندن دکل، محمود بن الربیع الانصاری رضی‌الله عنه واسطه‌سیله عتبان بن مالك رضی‌الله عنهدندر. اوراده اوقدر تفصیلات ایله برابر یالکز « ثُمَّ سَلَّمَ » دینیلمش اولوب بوراده‌اولان قیصه روایتده‌کی « فَسَلَّمْنَا حِينَ سَلَّمَ » زیاده‌سی یوقدر .

[٢] بوحدیثدن بخارینك استخراج ایتمك ایسته‌دیکی حکم ، مأمومك - دعا وسائره ایله مشغول اولارق - سلامنی امامك سلامندن صوکرایه تأخیر ایتمه‌مه‌سی مستحب اولدیغیدر.

٤٦٥. عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا اَنَّ رَفْعَ الصَّوْتِ بِالذِّكْرِ حِينَ يَنْصَرِفُ

نیته‌کیم: « ابن عمر رضی الله عنهما امام سلام ویردیکی وقت آرقاسنده اولانلرك همان سلام ویرمه‌سنی مستحب کوروردی » اثرینی صددنده اولدیغمز حدیثدن اوّل تعلیقاً روایت ایدیور. آنجق مأمومك سلامی امامك سلامنه مقارنمی، یوقسه سلامنك عقبنده‌می اولمالی؟ ابوحنیفه‌دن هرایکیسی‌ده مرویدر. شافعی‌یه کوره ایسه مقتدی، امام برنجی سلامدن فارغ اولور اولماز سلام ویریر. شافعیه‌جه وجه مسنون بودر.

نمازدن چیقمق ایچون قاچ کره سلام ویریله‌لی؟ بو سلاملر ایکیدر. برچوق احادیث شریفه‌ده روایت ایدیلدیکی اوزره مصلّی برکره صاغ طرفنه یاکاغنك آق کورونجیه قدر دونوب « السلام علیکم ورحمة الله »، برکره‌ده صول طرفنه ینه یاکاغنك آق کورونجیه قدر دونوب « السلام علیکم ورحمة الله » دیر. نمازدن چیقارکن سلامك لفظ مسنونی ایشته بودر. علیه‌الصلاة والسلام افندیمز حضرتلرینك باشقه لفظ ایله سلام بویوردقلرینی روایت ایدن یوقدر. بو ترتیبی، حروفنی تنقیص ویا باشقه برصورتده اخلال ایتمك، مثلا ـ تشهدده اولدیغی کبی ـ اختصار ایله « سلام علیکم »، یاخود قلب ایله « علیکم السلام » دیمك، یاخود « ورحمة الله » ی حذف ایتمك، یاخودده « وبرکاته » یی زیاده ایتمك وجه مسنونه مخالف اولوب نمازی افساد ایدوب ایتمه‌یه‌جکی خیلی اختلافلی برمسئله‌در. مالکیه امامه ردّ سلام اولمق اوزره مقتدینك قبله‌یه متوجهاً اوچنجی بر سلام دها ویرمه‌سنی مستحب کورورلر. مالکیه‌دن « توضیح » صاحبی، مالکك قولی بو اولدیغنی خبر ویردکدن صوکرا احد قولینه کوره ابن عمر رضی الله عنهمانكده، شعبی، سالم بن عبدالله بن عمر، سعید بن المسیب وعطانكده بوکا قائل اولدیغنی نقل ایدر. ابراهیم نخعی‌ده: « مقتدی دیلرسه ردّ سلام ایدر، دیله‌مزسه ایتمز » دیمشدر. ابن عمر رضی الله عنهمانك قولی ردّ سلام اولدیغی ادعا ایدیلمکله برابر مشارالیهك حال اقتداده امامه ردّ سلام ایتمه‌دیکی ثابتدر. بخاری مقتدینك اوچنجی سلامی ویرمکسزین یالکز ایکی سلام ایله اکتفا ایده‌جکنه دلیل اولمق اوزره عتبان بن مالك رضی الله عنهك بوحدیثنی بورایه درج ایتمشدر. مع هذا سمرة بن جندب رضی الله عنهك: « اَمَرَنَا رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَنْ نُسَلِّمَ عَلٰى اَئِمَّتِنَا. وَاَنْ نَتَحَابَّ. وَاَنْ يُسَلِّمَ بَعْضُنَا عَلٰى بَعْضٍ = رسول الله صلی الله علیه وسلم امام‌لرمزه سلام ویره‌لم، بربرمزی سه‌وه‌لم ویکدیکرمزه سلام ویره‌لم دیه بزه امر ایتدیلر » حدیثی کبی روایات اونلره ظاهراً حق ویردیره‌بیله‌جك مقوله‌دندر.

مالکیلرجه بواوچ سلامی ویره‌جك مقتدیدر. امام ایله منفردك ـ بوطائفه‌نك بوسبوتون عکسنه اولارق ـ تحلل یعنی نمازدن چیقمق ایچون ایده‌جکلری سلام ایسه یالکز بردر. بو سلام یوزینی دوندورمه‌دن قبله‌یه قارشی ویریلیر. بو زمره ایچنده عمر بن عبدالعزیز، حسن بصری، محمد بن سیرین، اوزاعی ومالك واردر. انس بن مالك، سلمة بن الاکوع، امّ المؤمنین عائشهٔ صدّیقه وبر روایته کوره ابن عمر رضی الله عنهم حضراتندنده بو مذهبده

النَّاسُ مِنَ الْمَكْتُوبَةِ كَانَ عَلٰى عَهْدِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ [١]. وَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ كُنْتُ اَعْلَمُ اِذَا انْصَرَفُوا بِذٰلِكَ اِذَا سَمِعْتُهُ.

اولدقلری نقل اولونور. تحلل ایچون سلامك ایکی اولدیغنه نافع بن عبدالحارث رضی الله عنه ایله علقمه، ابوعبدالرحمن سلمی، عطاء بن ابی رباح، شعبی، سفیان ثوری، عبدالله بن المبارك، احمد ابن حنبل، ابراهیم نخعی، ابوحنیفه، ابویوسف، محمد بن الحسن، شافعی. اسحق بن راهویه کبی ائمه ذاهب اولمشلردر. ابوبکر الصدّیق، علی بن ابی طالب، عبدالله بن مسعود، عمار بن یاسر رضی الله عنهمكده بواجتهادده اولدقلری روایت اولونمقده‌در.

تك سلامی کافی کورنلرك حجتی سعد بن ابی وقاصدن دراوردی طریقیله مروی: « اِنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يُسَلِّمُ فِي الصَّلَاةِ تَسْلِيمَةً وَاحِدَةً تِلْقَاءَ وَجْهِهِ. ثُمَّ يَمِيلُ اِلَى الشِّقِّ الْاَيْمَنِ شَيْئاً = رسول الله صلی الله علیه وسلم نمازده قبله جهتنه طوغرو برکره سلام ویریر، صوکرا آزبجق صاغ طرفنه میل ایدردی » حدیثی ایله امّ المؤمنین عائشه رضی الله عنهادن زهیر بن محمد طریقیله روایت اولنان: « اِنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يُسَلِّمُ تَسْلِيمَةً وَاحِدَةً = رسول الله صلی الله علیه وسلم یالکز برکره سلام ویریردی » حدیثیدر. حال بوکه سعد رضی الله عنهك حدیثنی دراوردیدن باشقه راویلرك کافه‌سی هپ ایکی سلام اولمق اوزره روایت ایتدکلرینی طحاوی نقل ایتدیکی کبی امّ المؤمنین حضرتلرینك حدیثنی روایت ایدن زهیر بن محمدده احادیث منکره روایتی ایله معروفدر. مالکیه‌نك احتجاج ایتدکلری دیکر عائشه رضی الله عنها حدیثنده: « كَانَ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُسَلِّمُ تَسْلِيمَةً وَاحِدَةً يَرْفَعُ بِهَا صَوْتَهُ حَتّٰى يُوقِظَنَا بِهَا = رسول الله صلی الله علیه وسلم یالکز بر سلام ایله نمازدن چیقار وبو سلامی ویریرکن بزی اویقودن اویاندیراجق قدر سسنی یوکسه‌لتیردی » دینیلمه‌سی‌ده او قدر قوتلی دکلدر. زیرا ایکنجی سلامدن بحث ایتمه‌مه‌سی نفیینی مستلزم اولمادیغی کبی ایکی سلام حقنده‌کی بونجه روایاته‌ده مقاومت ایده‌مز. نیته‌کیم طحاوی ایکی طرفه سلام ویریله‌جکنی اون اوچ صحابیدن روایت ایتدیکی کبی شارح عینی‌ده یدی صحابیدن دها، یعنی من حیث المجموع یکرمی صحابیدن روایت واقع اولدیغنی خبر ویریور.

ایکی سلام ایله نمازدن چیقیلنجه سلاملرك هرایکیسی‌ده برحکمده‌میدر؟ حنفیه‌یه کوره سلام ایله تحلل فرض اولمادیغی ایچون هرایکیسی سنتدر. یاخود هیچ اولمازسه بری ابوحنیفه‌یه کوره واجب، دیکری سنتدر. شافعیه‌یه کوره ایسه برنجیسی امام، مأموم ومنفردك کافه‌سی

[١] بر نسخه‌یه کوره « عَلٰى عَهْدِ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ».

ترجمه‌سی

(عبدالله) بن عبّاس رضی‌الله عنهمادن :

شویله دیمشدر : خلق فرض نمازدن چیقنجه یوکسك سسله ذکر ایتمك [١] (تا) نبیّ اکرم صلی‌الله علیه وسلمك زماننده وار ایدی [٢] .

(عینی سند ایله) ابن عباس رضی‌الله عنهما : « بن بوسسی ایشیدیر ایشیتمز بونکله (یعنی ذکرسسلرینك یوکسلمه‌سیله) نمازدن چیقدقلرینی آکلاردم [٣] » دیر .

ایچون فرض اولدیغی حالده ایکنجیسی ـ شافعیدن اصح اولان روایته کوره ـ سنتدر . احمد ابن حنبلدن مشهور اولان روایته‌کوره هرایکی سلام واجب ایسه‌ده اصح اولان روایته نظراً ـ شافعی‌یه کوره اولدیغی کبی ـ اونك عندنده‌ده برنجیسی واجب ، ایکنجیسی سنتدر . مالکه کوره مسئله دها تفصیللیدر : برنجی سلام ـ بر آز اولجه اشارت ایدیلدیکی اوزره ـ یالکز امام ایله منفرد (مأموم دکل) حقنده فرضدر . ایکنجی سلام ایسه امام ایله‌منفرد حقنده مسنون‌اولمامقله برابرمأمومك اوچ سلام ویرمه‌سی مستحبدرکه برینی صاغنه ، دیکرینی صولنه ، اوچنجیسنی‌ده امامه ردّ سلام اولمق اوزره قبله جهتنه ویریر.

[١] بخارینك دیکر طریقدن روایتنده « بِالتَّكْبِيرِ » دینیلمشدرکه یوکسك سسله تکبیر آلمق دیمك اولمش اولور. تکبیر ، ذکردن اخصدر . واحتمال‌که نوع ذکری بیان ایله تخصیص ایدیور .

[٢] سلفدن بعضلری فرض نمازدن صوکرا تکبیر ایله ، ذکرالله ایله رفع صوت ایتمه‌نك مستحب اولدیغنه بونکله استدلال ایتمشلردر. زیرا ابن عباس رضی‌الله عنهما زمان سعادتنشان نبویده‌علی‌العاده یاپیلان برشیئی خبر ویریورکه خبرمرفوع حکمنده‌در. حال‌بوکه متبوع اولان مذاهب اصحابی تکبیروذکرایله رفع صوتك مستحب اولمادیغنده متفقدرلر. یالکزمتأخریندن ابن حزم بونی مستحب کوریور . امام شافعی بوحدیثی علیه‌الصلاة والسلام افندیمزك دائما یاپمایوب بعض کره اصحاب کرامنه کیفیت ذکری تعلیم ایچون جهراً ذکربویورمش‌اولدقلرینه حمل ایدوب نمازدن چیقدقدن صوکره امامك‌ده ، مأمومك‌ده خفیاً ذکر ایتمه‌لرینی وتعلیم قصدی بولونورسه تعلیم ایچون جهر ایدیلوب صوکرا اخفا ایدیلمه‌سنی اختیار ایتمشدر .

[٣] بخارینك دیکر طریقدن روایتنده : « كُنْتُ اَعْرِفُ اَنْقِضَاءَ صَلَاةِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالتَّكْبِيرِ = نبیّ اکرم صلی‌الله علیه وسلمك نمازی بیتیردیکنی تکبیردن آکلاردم » ، حُمَیدی روایتنده‌ده : « مَا كُنَّا نَعْرِفُ اَنْقِضَاءَ صَلَاةِ النَّبِيِّ اِلَّا بِالتَّكْبِيرِ = نبیّ اکرم صلی‌الله علیه وسلمك نمازی بیتیردیکنی آنجق تکبیردن آکلاردق »

٤٦٦. عَنْ اَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ جَاءَ الْفُقَرَاءُ اِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالُوا ذَهَبَ اَهْلُ الدُّثُورِ [١] مِنَ الْاَمْوَالِ بِالدَّرَجَاتِ الْعُلَى وَالنَّعِيمِ الْمُقِيمِ : يُصَلُّونَ كَمَا نُصَلِّي . وَيَصُومُونَ كَمَا نَصُومُ . وَلَهُمْ فَضْلُ اَمْوَالٍ [٢] يَحُجُّونَ بِهَا [٣] . وَيَعْتَمِرُونَ وَيُجَاهِدُونَ وَيَتَصَدَّقُونَ [٤] . فَقَالَ [٥] اَلَا اُحَدِّثُكُمْ بِمَا [٦] اِنْ اَخَذْتُمْ اَدْرَكْتُمْ [٧] مَنْ سَبَقَكُمْ وَلَمْ يُدْرِكْكُمْ اَحَدٌ بَعْدَكُمْ وَكُنْتُمْ

دینیلمشدر . ابن‌عباس رضی‌الله عنهمانك بویله دیمه‌سندن اثنای تحدیثده نمازی متعاقب جهراً ذکر ایدیلمك معتاد اولمادیغنی کوستریر . دیمك‌که نمازدن صوکراکی اذکار وتکبیراته علیه‌الصلاة والسلام افندیمز حضرتلری آخر حیاتلرینه قدر دوام ومواظبت بویورمادقلری کبی صحابهٔ کرام حضراتی‌ده فعل رسولدن بونك لازم اولمادیغنی آکلایوب خلقده بونلر اولمقسزین نمازتمام اولماز فکری حاصل اولماسون دییه ترك ایتمش، برچوق فقهاده بونی بوندن طولایی مکروه کورمش اولاجقلردر .

بعضلری طرز روایتدن ابن عباس رضی‌الله عنهمانك عهد جلیل رسالتده جماعته مواظبت کندیسنه الزام ایدیله‌مه‌یه‌جك درجه‌ده صغیرالسنّ اولدیغندن طولایی جماعتلره حاضر اولمادیغنه ونمازك بیتدیکنی آنجق تکبیر سسندن استدلال ایتدیکنه حکم ایتدکلری کبی ، بعضلری‌ده ینه کوچوك اولمق طولاییسیله صف کریلرنده بولندیغی ایچون آنجق بوصورتله نمازك بیتدیکنه حکم ایتدیکنه ذاهب اولمشلردر. بعضلری‌ده بوندن، اوتاریخلرده اوراده سسی تا اوزاقلردن ایشیدیلیر جهیرالصوت برمبلّغ بولونمادیغی معناسنی چیقاریور .

[١] برروایتده « اَهْلُ الدُّثُورِ » درکه « دار » ك جمعیدر . لکن بو روایتده تصحیف واردر . طوغروسی متنده اولدیغی کبیدر .

[٢] بعض روایاته کوره : « فَضْلُ الْاَمْوَالِ »، برروایته نظراً ده « فَضْلٌ مِنْ اَمْوَالٍ »

[٣] یانك ضمیله « يُحِجُّونَ بِهَا » روایتی‌ده واردر .

[٤] مسلمك برروایتنده : « وَيَتَصَدَّقُونَ وَلَا نَتَصَدَّقُ وَيُعْتِقُونَ وَلَا نُعْتِقُ » دینیلمشدر .

[٥] برنسخه‌یه کوره « قَالَ . »

[٦] اصیلی واسماعیلینك روایتلرینه کوره « اَلَا اُحَدِّثُكُمْ بِاَمْرٍ » دینیلمشدر .

[٧] بر روایتده : « اِنْ اَخَذْتُمْ بِهِ اَدْرَكْتُمْ . »

خَيْرَ مَنْ اَنْتُمْ بَيْنَ ظَهْرَانَيْهِمْ [١] اِلَّا مَنْ عَمِلَ مِثْلَهُ : تُسَبِّحُونَ وَ تَحْمَدُونَ وَ تُكَبِّرُونَ خَلْفَ كُلِّ صَلَاةٍ [٢] ثَلَاثاً وَ ثَلَاثِينَ . * قَالَ الرَّاوِى فَاخْتَلَفْنَا بَيْنَنَا : فَقَالَ بَعْضُنَا نُسَبِّحُ ثَلَاثاً وَ ثَلَاثِينَ وَ نَحْمَدُ ثَلَاثاً وَ ثَلَاثِينَ وَ نُكَبِّرُ اَرْبَعاً [٣] وَ ثَلَاثِينَ . فَرَجَعْتُ اِلَيْهِ . فَقَالَ تَقُولُ سُبْحَانَ اللّٰهِ . وَ الْحَمْدُ لِلّٰهِ . وَ اللّٰهُ اَكْبَرُ حَتّٰى يَكُونَ مِنْهُنَّ كُلِّهِنَّ ثَلَاثاً وَ ثَلَاثِينَ [٤] .

ترجمه‌سى

ابو هريره رضى الله عنهدن :

شويله ديمشدر : نبى اكرم صلى الله عليه وسلمه (مهاجرين) فقرا (سى) [٥] كلوب ديديلر كه (يارسول الله ،) ثروت وسامان صاحبلرى الڭ يوكسك درجه‌لرى (قازانوب و) نعيم مقيم [٦] (دولتنه ايرمك فضيلت و سعادتن)ى آلوب

[١] برروايتده ضمير مفرد ايله « بَيْنَ ظَهْرَانَيْهِ . »

[٢] بر روايتده : « دُبُرَ كُلِّ صَلَاةٍ » ، ابوذر رضى الله عنه حديثنده ايسه : « اَثَرَ كُلِّ صَلَاةٍ . »

[٣] « اَرْبَعَةً وَ ثَلَاثِينَ » روايتى‌ده واردر .

[٤] بر نسخه‌يه كوره : « ثَلَاثٌ وَ ثَلَاثُونَ . »

[٥] عليه الصلاة والسلام افنديمزه بوخصوص ايچون مراجعت ايدن فقرانڭ عددى معلوم دكلسه‌ده هرحالده راوىٔ حديث ابوهريره رضى الله عنهك ايچلرنده اولديغى محقق اولمقله برابر ابوذر ايله ابوالدرداء رضى الله عنهمانك‌ده - بوحديثى روايت ايتدكلرينه بناءً - برابر اولدقلرى ثابت اوليور . « اَمَرَنَا اَنْ نُسَبِّحَ ... » ديه بوحديثى روايت ايدن زيدبن ثابت رضى الله عنه‌ده انصارى اولمقله برابر ايچلرنده اولديغى ظننى ويريور . فقط بو تقديرده‌ده مسلمده : « جَاءَ فُقَرَاءُ الْمُهَاجِرِينَ » دينيلمه‌سى تغليب ايچون اولمق اقتضا ايدر .

[٦] نعمت دائمه ديمكدركه « نعيم عاجل » مقابليدر . نعيم عاجل ، مرارتدن بوسبوتون عارى اولماز . بالفرض صافى‌ده اولسه چابوق زائل ومنتقل اولمق تهلكه‌سنه معروضدر .

كيتديلر [١] : (هم) بزم قيلديغمز كبى (اونلرده) نماز قيليور ، بزم اوروج طوتديغمز كبى (اونلرده) اوروج طوتيورلر . (هم‌ده) اونلرك آرتيقماللرى وارده اونكله حج ايديور ، عمره ياپيور ، جهاد ايديور ، صدقه ويريورلر [٢] .

[١] مسلمك ابوذر رضى الله عنه روايتنده بو معنى مختصراً : « يَارَسُولَ اللّٰهِ ذَهَبَ اَهْلُ الدُّثُورِ بِالْاُجُورِ » صورتنده ادا ايدلمشدر .

[٢] مسلمك ابوهريره رضى الله عنه روايتنده : « يُصَلُّونَ كَمَا نُصَلِّى . وَيَصُومُونَ كَمَا نَصُومُ . وَ يَتَصَدَّقُونَ وَلَا نَتَصَدَّقُ . وَيُعْتِقُونَ وَلَا نُعْتِقُ = بزم نمازمز كبى نماز قيلارلر ، بزم اوروجمز كبى اوروج طوتارلر . حال بوكه اونلر صدقه ويريرلرده بز ويره‌ميورز . كوله آزاد ايدرلرده بز ايده‌ميورز » لفظى ايله‌در . بخاريده‌كى لفظه كوره خاطره بر اشكال كليور : عجبا فقرانڭ حجى ، عمره‌سى ، جهادى اولامازمى ؟ اولا بيلير . اوحالده بوخصوصلرده اغنيا ايله فقرا بيننده نه‌دن تفاوت بولونديغى ادعا ايدلمش ؟ بو ، اولسه اولسه غالب احواله بناءً سويلنمش بر سوز اولا بيلير . زيرا على الاكثر فقرادن زياده اغنيا حجه ، عمره‌يه ، فى سبيل الله جهاده قادر اولا كلمشلردر . مع هذا « يَحُجُّونَ = حج ايتديريرلر » روايتى ثابت ايسه ، حجى ، عمره‌يى ، جهادى هم كنديلرى ايدرلر ، هم‌ده باشقه كيمسه‌لرك ايتمه‌سى ايچون معاونت ماليه‌ده بولونورلر ديمك اولمش اولوركه استشكال ايده‌جك هيچ برجهت قالماز .

حديث شريفك بورايه قدراولان قسمنده الفاظ اختلافنى واردر : ترمذينك ابن عباس رضى الله عنهمادن روايتنده : « جَاءَ الْفُقَرَاءُ اِلٰى رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالُوا يَارَسُولَ اللّٰهِ اِنَّ الْاَغْنِيَاءَ يُصَلُّونَ كَمَا نُصَلِّى . وَيَصُومُونَ كَمَا نَصُومُ . وَلَهُمْ اَمْوَالٌ يُعْتِقُونَ وَ يَتَصَدَّقُونَ = فقراى اصحاب ، رسول الله صلى الله عليه وسلمك يانته كلديلر . ديديلركه يارسول الله ، زنكينلر بزم كبى نماز قيليورلر ، بزم كبى اوروج طوتيورلر ، فضله اولارق‌ده ماللرى وار . كوله‌ده آزاد ايدرلر ، صدقه‌ده ويريرلر » ، مسلمك ابوذر غفارى رضى الله عنه روايتنده - اولجه بحثى كچديكى كبى - : « ذَهَبَ اَهْلُ الدُّثُورِ بِالْاُجُورِ : يُصَلُّونَ كَمَا نُصَلِّى . وَيَصُومُونَ كَمَا نَصُومُ . وَ يَتَصَدَّقُونَ بِفُضُولِ اَمْوَالِهِمْ = زنكينلر بويوك بويوك اجرلرى آلوب كيتديلر . بزم كبى نماز قيلارلر ، بزم كبى اوروج طوتارلر ، فضله اولارق ماللرينك آرتانى ايله تصدق ايدرلر » ؛ ينه ابوذرك ابن ماجه روايتنده : « يَقُولُونَ كَمَا نَقُولُ وَ يُنْفِقُونَ وَلَا نُنْفِقُ = بزم ديديكمزى ديرلر ، فضله اولارق اونلر انفاق

(علیه‌الصلاة والسلام افندیمز) بویوردی‌که سزه برشی خبر ویره‌یم‌می‌که سز اونی یاپدیغڭز تقدیرده هم (بوخصوصلرده) سزی کچمش اولانلره یتیشه‌سکز [١] ، هم‌ده سزدن صوڭرایه قالانلردن [٢] هیچ برکیمسه سزه یتیشه‌مه‌سون ؟ [٣]

ایدرلرده انفاق بزم المزدن کلمز » ؛ بزّارك عبدالله بن عمر رضی‌الله عنهمادن روایتنده :
« اِشْتَکیٰ فُقَراءُ الْمُؤْمِنینَ اِلیٰ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ ما فُضِّلَ بِهِ اَغْنِیاؤُهُمْ .
فَقالُوا یا رَسُولَ اللّٰهِ اِخْوانُنا صَدَّقُوا تَصْدیقَنا . وَآمَنُوا ایمانَنا . وَصامُوا صِیامَنا .
وَلَهُمْ اَمْوالٌ یَتَصَدَّقُونَ مِنْها . وَیَصِلُونَ مِنْها الرَّحِمَ . وَیُنْفِقُونَها فی سَبیلِ اللّٰهِ .
وَنَحْنُ مَساکینُ لا نَقْدِرُ عَلیٰ ذٰلِكَ = مؤمنلرك فقراسی زنکینلرینڭ کندیلرندن زیاده فضیلتلره مظهر اولدقلرندن طولایی رسول‌الله صلی‌الله علیه وسلم افندیمزه شکایت ایتدیلر . دیدیلرکه یارسول‌الله ، بوقارداشلرمز طبق بزم‌کبی اللهی ورسولنی تصدیق ایتدیلر . بزم ایمان ایتدیکمز کبی ایمان ایتدیلر . بزم‌کبی اوروج طوتدیلر . حال‌بوکه اونلرك برچوق مالل‌ری وارکه اوندن تصدق ایدرلر ، اونکله صلهٔ رحم ایدرلر . اونلری فی‌سبیل‌الله انفاق ایدرلر . بز ایسه هیچ برشیئه مالك اولمادیغمز ایچون بونلرك هیچ برینی یاپامیورز » ؛ نسائینڭ ابوالدرداء رضی‌الله عنهدن روایتنده‌ده : « قُلْتُ یا رَسُولَ اللّٰهِ ذَهَبَ اَهْلُ الْاَمْوالِ بِالدُّنْیا وَالْآخِرَةِ : یُصَلُّونَ کَما نُصَلّی . وَیَصُومُونَ کَما نَصُومُ . وَیَذْکُرُونَ کَما نَذْکُرُ . وَیُجاهِدُونَ کَما نُجاهِدُ . وَلا نَجِدُ ما نَتَصَدَّقُ بِهِ = دیدم‌که یارسول‌الله ، مال صاحبلری دنیاده‌ده ، آخرتده‌ده نائل اولوب کیتدیلر . بزم‌کبی نماز قیلارلر . بزم‌کبی اوروج طوتارلر . بزم‌کبی ذکر ایدرلر . بزم‌کبی جهاده کیدرلر . بز ایسه صدقه ویره‌جك شی بولامیورز » دینیلیور .

[١] موضوع بحث اولان زنگینلرك فقرایی کچیشی یامعنوی اولور ، یا حسی . اسبقیتڭ معنوی اولماسی عقله دها ملایم کلیر .

[٢] « سزدن صوڭرایه قالانلر » دن مقصد : بو اوگره‌ته‌جکم ذکری ایتمه‌یوب نیل درجاتده کری قالانلر دیمکدر .

[٣] مسلمڭ ابوهریره روایتنه نظراً‌ده : « اَفَلا اُعَلِّمُکُمْ شَیْئاً تُدْرِکُونَ بِهِ مَنْ سَبَقَکُمْ وَتَسْبِقُونَ بِهِ مَنْ بَعْدَکُمْ وَلا یَکُونُ اَحَدٌ اَفْضَلَ مِنْکُمْ ؟ = سزه برشی اوگره‌ته‌یم‌می‌که اونی یاپمقله سزی کچمش اولانلره یتیشه‌سکز ، سزدن صوڭرایه‌قالانلری کچه‌سکز ، هیچ برکیمسه‌ده سزدن افضل اولاماسون ؟ » بویورولمشدر .

وایچلرنده بولوندیغڭز جماعت ایچنده اڭ خیرلی (امت) سز اولاسکز [١] ؟ مکرکه (اونلرك ایچنده سزه توصیه ایتدیکم عملك) مثلنی یاپان بری بولونه [٢] :

[١] اڭ خیرلی اولمقله توصیف بویورولان امت ، صدقه ویرن اغنیا ایله ذکر ایدن فقرانڭ مجموعی اولمق دها موافقدر . بوخیریت یالڭز فقرای ذاکرینه تخصیص ایدیلسه‌ذکرك صدقه‌دن مطلقا افضل اولدیغنه حکم ایتمك لازم کلیرکه بوداشما بویله اولماز .

[٢] بو استثنا حکمنجه تعلیم ایده‌جکم اذکاری ایدن اغنیا سزلرك دوڭکرده قالامش اولورلر دیمك کیبدر . بوتقدیرجه استثنا بویورولان اغنیا ، شکایت ایدن فقرایه یا مساوی ، یا آنلردن افضل اولمش اولورلر . بوندنده اغنیای ذاکرینڭ ، فقرای ذاکرینڭ - هیچ دکلسه - دوننده اولمادقلری استدلال اولونور . استثنابی - امام شافعینڭ : « استثنا کندیسنه تقدم ایدن جمله‌لرك کافه‌سنه عائددر » دیه وضع ایتدیکی قاعده‌یه بناءً - تمامیله جمله‌یه ، یعنی « اَدْرَکْتُمْ » جمله‌سنه قدر تشمیل ایده‌جك اولورسه‌ق اوزمان اغنیای ذاکرینڭ افضلیتنه قطعیاً حکم ایدیلمش اولور . زیرا بوتقدیرجه عباره‌نڭ معناسی : « اکر دیه‌جکلرمی سویلرسه‌ڭز بحث ایتدیککز بو فضیلتله اغنیایه یتیشیرسکز . مکرکه اونلرده سزك دیدکلرڭزی دیه‌لر . ایشته اوکیبلرك فضیلتنه یتیشه‌مزسکز » اولمش اولور . ذکر وتسبیح ایدن اغنیا بویله اولنجه مسئله حالی اوزره قالمش ، اغنیای ذاکرینڭ فقرایه جهاد ، تصدق ، صلهٔ ارحام ، عتق رقبه کبی فضائل جهتندن افضلیتی ده‌گیشمه‌مش ، فقرانڭ اونلره یتیشه‌بیلمه‌سی امکانی ینه قالمامش دیمکدر . اوحالده فقرای مهاجرینڭ بوشکایتندن ، اغنیایه اجر وفضیلتجه یتیشمك ایچون عرض‌حال ایتمه‌لرندن برثمره حاصل اولمامشمی دیه‌جکز ؟ خیر . چونکه فقرای مهاجرینه تسلیت بخش اولان تعلیم نبویدن مقصدعالی مطلقا اغنیایی فقرانڭ دوننده براقق اولمایوب سعهٔ مالیه‌لریله یتیشه‌مه‌یه‌جکلری اجرومثوبانه ، اڭ یوکسك درجات ایله نعیم مقیمه قولایلقله یتیشه‌بیلمه‌نڭ طریقنی کوسترمکدن عبارت اولمقله برابر بزّارك برآز اول ذکر ایتدیکمز ابن عمر رضی‌الله عنهما حدیثنڭ صوڭنده فقرانڭ یانیق یورکلرینه صو سرپه‌جك شو : « فَفَعَلُوا ذٰلِكَ . فَذَکَرُوا لِلْاَغْنِیاءِ . فَفَعَلُوا مِثْلَ ذٰلِكَ . فَرَجَعَ الْفُقَراءُ اِلیٰ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ فَذَکَرُوا ذٰلِكَ . فَقالُوا هٰؤُلاءِ اِخْوانُنا فَعَلُوا مِثْلَ ما نَقُولُ . فَقالَ ذٰلِكَ فَضْلُ اللّٰهِ یُؤْتیهِ مَنْ یَشاءُ . یا مَعْشَرَ الْفُقَراءِ اَلا یَسُرُّکُمْ اَنَّ فُقَراءَ الْمُسْلِمینَ یَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ قَبْلَ اَغْنِیائِهِمْ بِنِصْفِ یَوْمٍ خَمْسِمِائَةِ عامٍ = ... فقرا تعلیم بویورولان ذکرلری ایتدیلر . دیرکن زنکینلرده یاپدقلرینی خبرویردیلر . زنکینلرده طبقیسنی یاپدیلر . فقرای اصحاب ، رسول‌الله صلی‌الله تعالی علیه وسلم حضرتلرینه دونوب بوکیفیتی خبر ویردیلر . و : بزم بوقارده‌شلرمز بزم یاپدیغمزی یاپوب سویلیورلر دیدیلر . بونڭ اوزرینه : بو دیدیککز اللهڭ بر فضل واحسانیدرکه دیله‌دیکنه ویریر . ای فقیرلر جماعتی ، فقرای

هر (فرض) نمازدن صوکرا اوتوز اوچر کره تسبیح وتحمید ایدر ، تکبیر

مسلمینك اغنیای مسلمیندن آخرت گونی ایله یاریم گون ، یعنی بش یوز ییل أول جنته گیرمه‌لری
سزی مسرور ایتمزمی ؟ بویوردی » تسلّیسی‌ده واردر . معلوم اولدیغی اوزره « وَاِنَّ
يَوْماً عِنْدَ رَبِّكَ كَاَلْفِ سَنَةٍ مِمَّا تَعُدُّونَ = شبهه‌سزکه سنك ربکك نزدنده‌کی برتك
گون ، سزك صایمقده اولدیغکز سنه‌لرك بیکی گیبدر » آیت کریمه‌سنك دلالتیله یوم قیامتك
برگونی بزم حسابمزه گوره بیك ییل امتدادنده‌در . برده زنگین اولدقلری تقدیرده اوزنگینلرك
اعمال صالحه‌سی زیاده‌سیله برابر یاپمق نیت خالصه‌سنده اولدقلرینه گوره « نِيَّةُ الْمُؤْمِنِ خَيْرٌ
مِنْ عَمَلِهِ = مؤمنك نیتی عملندن افضلدر » حدیثنه بناءً هم بونیتلرینك ، هم‌ده ایتدکاری
ذکرلرك ثوابلرینی احراز ایتمش اولورلر. مع‌هذا ابوهریره رضی‌الله‌عنهك مسلمده‌کی روایتنده یالکز
« ذٰلِكَ فَضْلُ اللّٰهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ » بویورولدیغی ذکر ایدیلوب بزارك صوك زیاده‌سی یوقدر.

اغنیانك حالنه فقرای صحابه‌نك بویله آرزوکش اولملری شانلرینه هیچ برنقیصه ویرمز.
(٦٦) نجی ابن‌مسعود رضی‌الله‌عنه حدیثنده : « لَاحَسَدَ اِلَّا فِى اثْنَتَيْنِ ... » بویورولمشدرکه
بو حدیثده‌کی حسددن مراد معنای مشهورنجه حسد دکل ، غبطه‌در . بر کیمسه‌نك دیکر
کیمسه‌نك خیرات وحسناتنه غبطه ایتمه‌سی واوندن صادر اولان اعمال خیریه امثالنك کندندن‌ده
صادر اولماسنی تمنی ایدوب طریق تحصیلنی آراماسی مذموم اولمق شویله طورسون ، پك
مستحسندربیله . مذموم اولان ، معنای حقیقیجه حسددرکه محسودك زوال نعمتنی تمنیدر .
« وَلَا تَتَمَنَّوْا مَا فَضَّلَ اللّٰهُ بِهِ بَعْضَكُمْ عَلٰى بَعْضٍ » آیت کریمه‌سنده‌کی نهی ایسه
ممکن‌الحصول اولمایان شیلری تمنی حقنده‌در .
اَفْضَلُ الْاَعْمَالِ اَحْمَزُهَا = عمللرك افضلی اك گوچ اولانلریدر » حدیث شریفنه نظراً
(٣٨١ نجی حدیث حاشیه‌سنه مراجعت) هانکی عملده مشقت زیاده ایسه اونده‌کی اجرومثوبت‌ده
زیاده اولمق لازم کلیرکن سویلنمه‌سی بو قدر قولای اولان برقاچ کلمهٔ طیّبه‌نك اجری ناصل
اولیورده بالفرض جهاد کبی گوچ ومشقتلی عباداتك ثوابنه مساوی اولیور ؟ بونده تعجب
ایدیله‌جك برشی یوقدر . بوکلماتك حق اخلاص تام‌ایله سویلنمش اولملریدر . باخصوص فقرا
ایچون اخلاص تام‌ایله حمد ایتمك اعمالك افضلی اولدیغی کبی اك گوچیدرده . برده دمینکی
حدیثدن هرعبادت اجرینك چکیلن مشقت ایله متناسب اولاجغی حکم قطعیسنی چیقارمق‌ده
طوغرو دکلدر. ازجمله کلمهٔ شهادتی تلفظ ـ اوقدر سهولتیله برابر ـ عبادات شاقه‌نك برچوغنه
ترتب ایتمه‌ین اجر ومثوبات عظیمه‌یی مستلزمدر . کذا عمومه عائد برخیرك تأسسنه سببیت
ویره‌جك اولان بر کلمه‌جك‌ده بویله‌در . بر لحظه‌جك اولسون رسول‌الله صلی الله علیه وسلم

آلیرسکز [١] . ـ راوی دیرکه آرامزده اختلاف چیقدی . ایچمزدن بری :
« اوتوز اوچ کره تسبیح ، اوتوز اوچ کره تحمید ایدر ، اوتوز درت کره
تکبیر آلیرز » دینجه (صورمق ایچون) یاننه دوندم [٢] . « هر بری اوتوز اوچر

افندیمز حضرتلرینك مجلس صحبتلرینی ادراك ایتمش اولمانك ، هیچ بر عمل کندیسنه
موازی کلمه‌یه‌جك ودرجه‌سنه هیچ برواسطه ایله واریلامایه‌جق برخیر وفضیلت اولدیغنده‌ده
اتفاق واردر. حال بوکه اوحضور مبارکده بولونمق اودوره گوره اوقدر گوچ برشی دگلدی.

[١] متنده : « خَلْفَ كُلِّ صَلَاةٍ » بویورولمغله تعریف ایدیله‌جك ذکرلر ـ
فرائض ونوافل ـ بوتون نمازلرك عقبنده اولمق اقتضا ایدرسه‌ده علمانك اکثری مسلمده‌کی
کعب بن عُجْرَه رضی‌الله عنهك مرفوعاً روایتنده : « مُعَقِّبَاتٌ لَا يَخِيبُ قَائِلُهُنَّ
اَوْ فَاعِلُهُنَّ : دُبُرَ كُلِّ صَلَاةٍ مَكْتُوبَةٍ ثَلَاثٌ وَثَلَاثُونَ تَسْبِيحَةً وَثَلَاثٌ وَثَلَاثُونَ
تَحْمِيدَةً وَاَرْبَعٌ وَثَلَاثُونَ تَكْبِيرَةً = برطاقیم معقبات ، یعنی نماز آردنده سویله‌نه‌جك
کلمات طیّبه واردرکه اونلری سویله‌ین هیچ بر وقت خیبت وخسرانه دوچار اولماز : هرفرض
نمازك آردنده اوتوز اوچ کره تسبیح، اوتوزاوچ کره تحمید، اوتوز دورت کره‌ده تکبیر »
بویورولمش اولدیغنه باقارق ومطلق مقیده حمل ایده‌رك بوذکرلرك، معقباتك یالکز فرضدن
صوکرا اوقونماسی رأیند بولونمشلردرکه بوکون عمل امت هپ بونك اوزرینه‌در .
[٢] بو اختلاف ـ عباره‌نك ظاهرینه گوره ـ ابوهریره ایله اصحابی رضی‌الله عنهم
آراسنده چیقمش ومراجعت ایدیلن ذات‌ده علیه‌الصلاة والسلام افندیمز حضرتلری ایمش کبی
گورونورسه‌ده مسلمك برروایتنده : « آرامزده اختلاف چیقدی » دیین راوینك (سُمَىّ)
اولوب مراجعت ایدوب تکرار صوردیغی ذاتك ـ بوحدیثك راویسی ـ (ابوصالح) اولدیغی
مصرّحدر . اختلاف چیقارانك‌ده کندیسنك اهلندن بری اولدیغی : « قَالَ سُمَىٌّ فَحَدَّثْتُ
بَعْضَ اَهْلِى هٰذَا الْحَدِيثَ فَقَالَ وَهِمْتَ = سُمَىّ دیدی‌که بوحدیثی اهلمدن برینه سویله‌دم.
دیدی‌که سن یاکیلیورسك . هربری اوتوز اوچر اولنجیه قدر تسبیح وتحمید ایدر ، تکبیر
آلیرسکز » عباره‌سی ایله تعیین ایدیلمشدر . راوی سمیّ ایله اهلندن اولان کیمسه بیننده‌کی
اختلاف عجبا نه ایدی ؟ تسبیح وتحمید وتکبیرك هربری اون بر اولمق اوزره مجموعنك‌می
اوتوز اوچ اولاجغی ، یوقسه هربری اوتوز اوچر اولوب طوقسان طوقوزه بالغ اولان
مجموعی دیکر بر تکبیرایله یوزه ابلاغ ایتمکمی لازم کله‌جکی ، یاخودده اذکارك هر اوچنی
« سُبْحَانَ اللّٰهِ وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ وَاللّٰهُ اَكْبَرُ » دییه جمع ایده‌رك بومجموعك اوتوز اوچ کره
تکرارمی ایدیله‌جکی حقنده اختلاف ایتمش اولابیله‌جکلری کبی آرالرنده باشقه صورتده‌ده بر
اختلاف چیقمش اولابیلیر . زیرا عباره بر چوق احتماللره مساعددر .

اوانجیه قدر تسبیح وتحمید ایدر ، تکبیر آلیرسکز [١] » دیدی .

---

[١] بو روایته کوره سُمَیّ باشقه‌دورلو، احتمال‌که اون برکره تسبیح وتحمیدوتکبیر ایدیله‌جکنی آکلامش . اهلندن کندیسنه مخالف اولان ذات ، تکبیرك اوتوز دورت کره اولاجغنی سویله‌مش . ابوهریره رضی‌الله عنهدن حدیثی اخذ ایدوب بومسئله‌ده حکم اتخاذ ایدیلن ابوصالح طوغروسی اوتوزاوچ تسبیح، اوتوز اوچ تحمید، اوتوز اوچ تکبیر اولدیغنی سویله‌مش. فقط بوبابده روایات متخالف وبورایه درجلری ممکن اولامایه‌جق قدر کثیردر. یالکز شارح عینی‌نك درج ایده‌بیلدیکی روایتلر اون آلتی‌یه بالغ اولیور . بز خلاصةً شونی دییه‌بیلیرزکه بواذکار شریفه‌نك عددلری حقنده‌کی روایات مختلف اولدیغی کبی ترتیبلری بیننده‌ده اختلاف واردر .

« سنن » ابی داودده مروی ابوذرّ رضی‌الله عنه حدیثنده بواذکار- ابوهریره رضی‌الله‌عنهك بوراده‌کی حدیثنده اولدیغی کبی- ینه اوتوز اوچردر. یالکزاونك ترتیبنه کوره ابتدا تکبیر، صوکرا تحمید والڭصوکرا تسبیح کلیر. صوکنده‌ده « لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ » دینه‌جك‌که ترتیبدن قطع‌النظر عمل امت الیوم بونك اوزرینه‌در . بوذکره ترتب ایده‌جك مثوبات‌ده بوحدیثه کوره : « غُفِرَتْ لَهُ ذُنُوبُهُ وَلَوْ كَانَتْ مِثْلَ زَبَدِ الْبَحْرِ = کناهلری دڭیز کوپوکلری قدر چوق اولسه‌بیله جمله‌سی مغفور اولور » بشارت عظماسیله تبیین بویورولمشدر .

تکبیرلرك اوتوز دورت اولاجغنه دائر برآز اوّل کچدیکی اوزره مسلمده کعب بن عُجْرَه رضی‌الله عنهدن اویله بر روایت بولوندیغی کبی ترمذی‌نك ابن عباس رضی‌الله عنهمادن ، ابن‌ماجه‌نك ابوذرّ رضی‌الله عنهدن، « عمل‌الیوم واللیلة »ده نسائینك ابوالدرداء رضی‌الله‌عنهدن روایتلری‌ده واردر . یالکز ابن عباس روایتنه کوره صوکنده اون کره « لااله الاالله » دینیله‌جك .

بزّارك ابن عمر رضی‌الله عنهمادن روایتنه کوره اون برکره « اَللّٰهُ اَكْبَرُ » ، اون برکره « اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ » ، اون برکره « لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ » ، اون برکره‌ده « سُبْحَانَ اللّٰهِ » دینیله‌جك .

زید بن ثابت رضی‌الله عنهك نسائیده‌کی روایتنه کوره صحابهٔ کرام هرنمازدن صوکرا اوتوز اوچ تسبیح ، اوتوز اوچ تحمید ، اوتوز دورت تکبیرایله مشغول اولوب طورورلرکن انصاردن بر ذاته رؤیاسنده برینك : « بویله یاپاجغکزه هربرینی یکرمی بشرکره سویله‌یوب یکرمی بش کره تهلیل ایتسه‌کز » دیمه‌سی وکیفیتك علیه‌الصلاة والسلام افندیمز حضرتلرینه عرض اوزرینه : « بویله یاپیکز » بویورمشلردر .

ترمذی ایله نسائینك انس رضی‌الله عنهدن ، ترمذی، نسائی وابن‌ماجه‌نك عبدالله بن‌عمرو

٤٦٧. عَنِ الْمُغِيرَةِ بْنِ شُعْبَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

ابن العاص رضی‌الله عنهمادن ، « عمل‌الیوم واللیلة » ده نسائینك سعد بن ابی وقّاص رضی‌الله عنهدن ، « مسند » نده احمدك علیّ بن ابی طالب رضی‌الله عنهدن ، « معجم کبیر » نده طبرانینك ام مالك‌الانصاریه رضی‌الله عنهادن روایتلرنده بواوچ ذکر اوندر . بوروایتلرك هپسنده ذکرلر تسبیح ، تحمید وتکبیر اولارق صیرالانمشلر ، یالکز سعد بن ابی وقّاص روایتنده ابتدا تسبیح، صوکرا تکبیر، الڭ صوکراده تحمید ذکر ایدیلمشدر. عبدالله بن‌عمرو رضی‌الله عنهما حدیثی علیه‌الصلاة‌والسلام افندیمزك : « خَلَّتَانِ لَا يُحْصِيهِمَا رَجُلٌ مُسْلِمٌ اِلَّا دَخَلَ الْجَنَّةَ . وَهُمَا يَسِيرٌ . وَمَنْ يَعْمَلُ بِهِمَا قَلِيلٌ = ایکی شی واردرکه بونلره بر رجل مسلم دوام ومواظبت ایدرسه بهمه‌حال جنته کیرر . بونلر قولای شیلر ایکن بونلرله عامل اولان آزدر » مقدمه‌سیله باشلایوب هرنمازدن صوکرا اونر کره تسبیح وتحمید وتکبیر توصیه بویورولدقدن صوکرا « فَهِيَ خَمْسُونَ وَمِائَةٌ فِي اللِّسَانِ . وَاَلْفٌ وَخَمْسُمِائَةٍ فِي الْمِيزَانِ = ایشته بونلر لساندن چیقماسی اعتباریله یوزاللی کلمهٔ طیبه‌در . لکن میزانده بیك بش یوزدر » تبشیرنده بولونیورلر . صوکرا ایکنجی به نقل کلام ایله یاتاغه کیررکن اوتوز اوچ کره تسبیح وتحمید و اوتوز دردکره تکبیر توصیه بویورولوب : « فَهِيَ مِائَةٌ فِي اللِّسَانِ وَاَلْفٌ فِي الْمِيزَانِ = ایشته بونلرده لساندن چیقماسی اعتباریله یوزدر ، لکن میزانده بیکدر » مژده‌سی ویریلیور . و : « هانکیکز برکون ، برکیجه ظرفنده ایکی‌بیك بش‌یوز سیئه ارتکاب ایدر ؟ » سؤالی ایراد بویورولیور . سامعیندن بری بوقدر قولای بر شیئك نه‌دن یاپیلامایاجغنی استغراب ایده‌رك : « يَا رَسُولَ اللّٰهِ وَكَيْفَ لَا نُحْصِيهَا ؟ = یارسول‌الله بوکانه‌دن مواظبت ایده‌مه‌یه‌لم؟ » سؤالنی صوریور. جواباً‌ده : « اِنَّ الشَّيْطَانَ يَأْتِي اَحَدَكُمْ وَهُوَ فِي صَلَاتِهِ . فَيَقُولُ اُذْكُرْ كَذَا . اُذْكُرْ كَذَا وَيَأْتِيهِ عِنْدَ مَنَامِهِ فَيُنَوِّمُهُ = هرهانکی بریکز نمازده‌ایکن شیطان کلوب فلان‌شیئی خاطرلا ، فلان شیئی خاطرلا دیر . اویویاجغی صیراده‌ده کلیر اویوتور » بویوریورلر .

انس رضی‌الله عنهدن باشقه طریقدن کلن برروایتده بونلرك آلتیشر ، دیکر برنده‌ده برر کره اولدیغی دخی مرویدر .

اغنیای صحابه‌نك صدقات وسائر عبادات مالیه‌سندن محروم اولان فقرای صحابه‌یه دیکر قارداشلرینك مرتبه‌سنه وارمق طریقنی کوسترن بوتوصیهٔ نبویه‌نك مسلمده‌کی ابوذرّ رضی‌الله‌عنه روایتنده باشقه تفصیلاتی واردر . اوراده بو حدیثده اولمایان : « اَوَلَيْسَ قَدْ جَعَلَ اللّٰهُ

كَانَ يَقُولُ فِى دُبُرِ كُلِّ صَلَاةٍ مَكْتُوبَةٍ : لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ . لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ . وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ . اَللّٰهُمَّ لَا مَانِعَ لِمَا اَعْطَيْتَ . وَلَا مُعْطِىَ لِمَا مَنَعْتَ . وَلَا يَنْفَعُ ذَا الْجَدِّ مِنْكَ الْجَدُّ .

ترجمه سى

مغيرة بن شعبه رضى الله عنهدن [١] :
شويله ديمشدر : نبىّ اكرم صلى الله عليه وسلم (افنديمز) هرفرض نمازدن

لَكُمْ مَا تَصَدَّقُونَ ؟ اِنَّ بِكُلِّ تَسْبِيحَةٍ صَدَقَةً . وَكُلِّ تَكْبِيرَةٍ صَدَقَةً . وَكُلِّ تَحْمِيدَةٍ صَدَقَةً . وَكُلِّ تَهْلِيلَةٍ صَدَقَةً . وَاَمْرٌ بِالْمَعْرُوفِ صَدَقَةٌ . وَنَهْىٌ عَنْ مُنْكَرٍ صَدَقَةٌ . وَفِى بُضْعِ اَحَدِكُمْ صَدَقَةٌ . قَالُوا يَا رَسُولَ اللّٰهِ اَيَأْتِى اَحَدُنَا شَهْوَتَهُ وَيَكُونُ لَهُ فِيهَا اَجْرٌ ؟ قَالَ اَرَاَيْتُمْ لَوْ وَضَعَهَا فِى حَرَامٍ اَكَانَ عَلَيْهِ وِزْرٌ ؟ فَكَذٰلِكَ اِذَا وَضَعَهَا فِى حَلَالٍ كَانَ لَهُ اَجْرٌ = حضرت رسول صلى الله عليه وسلم بويوردى‌كه الله تعالى وتقدس حضرتلرى سزه تصدق ايده‌جك شى ويرمه‌مشمى‌كه بويله سويليورسكز ؟ هرتسبيحكزه مقابل صدقه اجرى واردر . هرتكبيركزه مقابل صدقه اجرى واردر . هر تحميدكزه مقابل صدقه اجرى واردر. هرتهليلكزه مقابل صدقه اجرى واردر. امربالمعروفده صدقه‌در . نهى عن المنكرده صدقه‌در. حتى بريكزك اهلنه مقارنت ايتمه‌سنده‌ده صدقه اجرى واردر . ديديلركه يارسول الله ، برمز شهوتنى قضا ايدرسه ينه نائل اجرى اولور ؟ جواباً بويوردى‌كه سويله‌يك ، اوكيمسه شهوتنى حرام ايله قضا ايده‌يدى اوكا وزر يعنى كناه اولمايه‌جقميدى ؟ ايشته بونك كبى حلال ايله‌ده قضاى شهوت ايدرسه اجره نائل اولور » زياده‌سى‌ده واردر .

[١] بو حديثى بخارى مغيرة بن شعبه‌نك مولاسى وكاتبى ورّاددن روايت ايديور . ورّاد : « مغيرة بن شعبه معاويه‌يه يازديغى برمكتوبده بكا شويله املا ايتدى : نبىّ اكرم صلى الله عليه وسلم الخ » ديور . بخارى بونى برقاچ يرده دها ذكر ايديور . كيمنده : « كَتَبَ مُعَاوِيَةُ اِلَى الْمُغِيرَةِ اُكْتُبْ اِلَىَّ مَا سَمِعْتَ النَّبِىَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ خَلْفَ الصَّلَاةِ = معاويه ، مغيره‌يه نبىّ اكرم صلى الله عليه وسلمك نمازدن صوكرا نه اوقودقلرينى ايشيتديكك اوزره بكا ياز ديه مكتوب يازدى » ديه‌رك نمازدن صوكراكى اذكار حقنده روايت طلب ايتديكى سويله‌نيور. كيمنده‌ده مطلق اولارق رسول الله صلى الله عليه وسلمدن

صوكرا [١] : « لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ . لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ [٢] وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ [٣] . اَللّٰهُمَّ لَا مَانِعَ لِمَا اَعْطَيْتَ وَلَا مُعْطِىَ لِمَا مَنَعْتَ وَلَا يَنْفَعُ ذَا الْجَدِّ مِنْكَ الْجَدُّ [٤] » بويورورلردى .

نه ايشيتمش ايسه‌ك بكا ياز ديه يازمش اولديغى روايت ايديليور . معاويه طرفندن اوصيراده كوفه اميرى بولونان مغيره‌ده جواباً بوحديثى - ديكر روايتلرده عليه الصلاة والسلام افنديمزدن سماعنى تصريح ايده‌رك - يازيور . بناءً عليه حديث مغيره‌نك حديث مرفوعيدر. مصنفك : « عن المغيرة بن شعبه ... » ديه حديثى قيد ايتمه‌سى پك موافق دوشمشدر .

[١] بخارينك ديكر روايتنده « مَكْتُوبَةٍ » قيدى اولماديغنه كوره فرائض ونوافلدن صوكرا بوتهليل ودعايه مواظبت بويوردقلرى واردخاطر اولابيليرسه‌ده بوروايتده‌كى قيد - حديث حديثى مفسردر قاعده‌سنه بناءً - ديگرلرينه‌ده شاملدر . بخارى روايتلرينك برنده « اِذَا سَلَّمَ » قيدى اولديغندن بوتهليل ودعانك محلى بعد السلام اولديغى واضحاً آكلاشيلير .

[٢] طبرانينك موثوق اولان روايتنده : « وَلَهُ الْحَمْدُ » دن صوكرا : « يُحْيِى وَيُمِيتُ . وَهُوَ حَىٌّ لَا يَمُوتُ . بِيَدِهِ الْخَيْرُ . وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ » دينيلمشدر.

[٣] بخارى روايتلرينك برنده بوتهليل شريف ايچون « ثَلَاثَ مَرَّاتٍ » قيدى واردركه بونى ابن خزيمه ، احمد ابن حنبل ونسائى‌ده بوقيد ايله روايت ايتمشلردر . بناءً عليه اوچ كره « لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ .. » ديمك اقتضا ايده‌جك .

[٤] مآل عاليسى : يكانه اللهدن باشقه هيچ بر اله ، هيچ بر معبود بالحق يوقدر . اونك هيچ بر شريكى يوقدر . ملك اونكدر . حمد اوكا راجعدر . هرشيئه قدرتى يتن ده اودر . اللهم ، سنك ويرديككه مانع اولابيله‌جك هيچ يوق ، ويرمه‌ديككى ويره‌بيله‌جك ده هيچ يوق . بخت وسامان صاحبنك بخت وسامانى سنك لطف واحسانك يرينه گچوبده كنديسنه فائده ويرمز . اه . والله اعلم .

السنة ناسده دوران ايدن ذكرده : وَلَا مُعْطِىَ لِمَا مَنَعْتَ » دن صوكرا : « وَلَا رَادَّ لِمَا قَضَيْتَ = سنك حكم وقضاك نه‌يه تعلق ايتمشسه اونى كرى چويره‌بيله‌جك يوق » زياده‌سى واردركه كتب سته‌ده يوقدر. بوزياده عبد بن حُميدك « مسند » نده واردر . لكن اونده‌ده : « وَلَا مُعْطِىَ لِمَا مَنَعْتَ » يوقدر. هرايكيسنى ناسك جمع ايتمه‌سنده اصابت واردر.

معاوية بن ابى سفيان رضى الله عنهك‌ده : « رسول الله صلى الله تعالى عليه وسلمدن ايشيتدم ،

٤٦٨. عَنْ سَمُرَةَ بْنِ جُنْدَبٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِذَا صَلّٰى صَلَاةً اَقْبَلَ عَلَيْنَا بِوَجْهِهِ .

هرنمازدن صوکرا سلام ویردکدن صوکرا اَللّٰهُمَّ لَا مَانِعَ لِمَا اَعْطَيْتَ ... مِنْكَ الْجَدُّ دیردی » دییه روایتی اولدیغی کبی دیکر بر لفظه کورەده منبر اوستنده : « اَيُّهَا النَّاسُ ، اِنَّ اللّٰهَ لَا مُؤَخِّرَ لِمَا قَدَّمَ . وَلَا مُقَدِّمَ لِمَا اَخَّرَ . وَلَا مُعْطِيَ لِمَا مَنَعَ . وَلَا مَانِعَ لِمَا اَعْطَى . وَلَا يَنْفَعُ ذَا الْجَدِّ مِنْهُ الْجَدُّ . وَمَنْ يُرِدِ اللّٰهُ خَيْرًا يُفَقِّهْهُ فِي الدِّينِ = ای ناس ، اللهك ایلری کوتوردیکنی کری براقاجق یوق ، کری براقدیغنیده ایلری کوتورەجك یوق . ویرمەدیکنی ویرەجك یوق. ویردیکنه مانع اولاجقده یوق . بخت وسامان صاحبنك بخت وسامانیده اونك لطف واحسانی یرینه کچوب فائده ویرمز . الله هرکیمك خیرینی مراد ایدرسه اونی دیننده علم وفقه صاحبی ایدر » دیدکدن صوکرا : « سَمِعْتُهُ مِنْ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلٰى هٰذِهِ الْاَعْوَادِ = بونی بن رسول‌الله صلی الله علیه وسلمدن بو آغاجلرك ، یعنی بو منبرك اوستنده ایکن ایشیتدم » دییەرك حدیثی رفع ایدردی . دیکر روایته نظرًاده بونلری : « اِنَّهُ لَا مُؤَخِّرَ لِمَا قَدَّمْتَ .. الخ » دییەرك تاء خطاب ایله سویلەمشدر . بخارینك دیکر بر یردە بیانینه کوره عَبْدَةَ بن اَبِي لُبَابَه بوحدیثی ورّاددن دیکلەدکدن صوکرا معاویەنك یاننه کیتدیکنی واوراده ایکن معاویەنك بوذکری اوقومالرینی ناسه امرایتدیکنی دیکلەدیکنی نقل ایدیور . بو روایتلردن آکلاشیلیورکه معاویه بو ذکری اساساً بیلیور ، حتی علیه‌الصلاة والسلام افندیمزدن ایشیتمش بولونیورمش . بویله ایکن مغیرة بن شعبه‌یه مکتوب یازوب صورماسنده‌کی معنی نه‌در ؟ بو ، طبقی جابر بن عبدالله‌رضی‌الله عنهمانك عُقْبَة بن عامر جُهَنِي رضی‌الله عنهه کندی بیلدیکی برحدیثی بر دفعه صورمش اولماسنه بکزرکه مقصدلری بیلدکلرینی تقویه وتأکیددر . شاید اونودولمش بر نقطه وارسه بوصورتله خاطرلامقدر .

مغیرەنك یازدیغی مکتوبده بخارینك باشقه یرلرده‌کی روایتلرینه نظراً شوزیاده واردر : « وَكَانَ يَنْهَى عَنْ قِيلَ وَقَالَ وَكَثْرَةِ السُّؤَالِ وَاِضَاعَةِ الْمَالِ وَمَنْعٍ وَهَاتِ وَعُقُوقِ الْاُمَّهَاتِ وَوَأْدِ الْبَنَاتِ = رسول اکرم صلی الله علیه وسلم بردە قیل وقالدن ، چوق چوق سؤالدن ، مال تلف ایتمکدن ، ویریلەجك شیئی ویرمەمکدن ، آلمق حق اولمایان شیئی ایستەمکدن ، آنالره اطاعتسزلکدن ، قیزلری دیری دیری کومکدن نهی بویوروردی » .

نمازدن صوکرا بوذکری اوقومق مستحب اولدیغی کبی اوقونماسی مستحب دیکرذکرلرده

ترجمەسی

سَمُرة بن جندب رضی‌الله عنهدن :

شویله دیمشدر : رسول‌الله صلی الله علیه وسلم (افندیمز) بر نماز قیلدیمی

واردر. عبدالله بن‌الزبیر رضی‌الله عنهمانك هرنمازدن صوکرا سلام ویرنجه : لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ . لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ . لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ اِلَّا بِاللّٰهِ . وَلَا نَعْبُدُ اِلَّا اِيَّاهُ . لَهُ النِّعْمَةُ وَلَهُ الْفَضْلُ وَلَهُ الثَّنَاءُ الْحَسَنُ . لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ » ثنای جلیلنی اوقودیغنی و : « رسول‌الله صلی الله علیه وسلم هرنمازدن صوکرا بوالفاظ شریفه ایله تهلیل بویوروردی » دیدیکنی مسلم روایت ایدر. ابن خزیمەده ابوبکرة رضی‌الله عنهدن رسول‌الله صلی الله علیه وسلمك نمازلردن صوکرا : « اَللّٰهُمَّ اِنِّي اَعُوذُ بِكَ مِنَ الْكُفْرِ وَالْفَقْرِ وَعَذَابِ الْقَبْرِ » دعاسنی اوقودقلرینی روایت ایتدیکی کبی عقبة بن عامر رضی‌الله عنهدن : « رسول‌الله صلی الله علیه وسلم هرنمازدن صوکرا معوذاتی اوقو دییه بکا امر ایتدی » دیدیکنی روایت ایدر. نسائی ایسه صوکراکی حدیثی : « اِقْرَأْ بِالْمُعَوِّذَتَيْنِ » دییه روایت ایدر .

دیکر روایتلرده واردر . نیتەکیم ابو نعیم اصبهانی صباح وآقشام نمازلرندن صوکرا قونوشمادن اول اون کره « لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ . لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ » دیین کیمسەنك قازاناجغی فوائد ومثوباتی اوزون اوزادی‌یه تعداد ایدن برحدیث روایت ایتدیکی کبی « هرکیم صلاة فجردن صوکرا اوچ کره « اَسْتَغْفِرُ اللّٰهَ الْعَظِيمَ الَّذِي لَا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ وَاَتُوبُ اِلَيْهِ » دیسه کناهلری دکیزك کوپوکلری قدر چوق اولسه بیله ینه مغفوراولور » حدیثنی‌ده روایت ایدیور. ینه حافظ ابونعیم ، نبیّ اکرم صلی الله علیه وسلمك فرض اولسون ، تطوّع اولسون هرنمازك عقبنده : « اَللّٰهُمَّ اغْفِرْلِي خَطَايَايَ كُلَّهَا . اَللّٰهُمَّ اهْدِنِي لِصَالِحِ الْاَعْمَالِ وَالْاَخْلَاقِ : اِنَّهُ لَا يَهْدِي لِصَالِحِهَا وَلَا يَصْرِفُ عَنْ سَيِّئِهَا اِلَّا اَنْتَ يعنی اللهی ، کناهلرمك هپسنی مغفرت ایت. اللهی اعمالك صالحنه ، اخلاقك ایسنه واراجق یولی بکا کوستر . زیرا ایلرینك یولنی کوسترەجك ، کوتولرندن‌ده

(سلام ویردکدن صوکرا مبارك) یوزینی بزه طوغرو دوندوروردی [١] .

آلیقویاجق آنجق سنسك دیمه‌یی هیچ فوت بویورمادقلرینی نقل ایدر . ابن‌السنی‌ده ابوامامه رضی‌الله‌عنهدن: « مَنْ قَرَأَ آيَةَ الْكُرْسِيِّ وَقُلْ هُوَ اللّٰهُ اَحَدٌ دُبُرَ كُلِّ صَلَاةٍ مَكْتُوبَةٍ لَمْ يَمْنَعْهُ مِنْ دُخُولِ الْجَنَّةِ اِلَّا الْمَوْتُ = هركیم فرض نمازدن صوكرا آیة‌الكرسی ایله قل هوالله احدی اوقورسه کندیسی ایله جنت آراسنده یالکز اولوم واردر » حدیثنی روایت ایدر.

[١] بو حدیث، ان‌شاءالله ایلریده « جنائز » بابنده كله‌جك اوزون برحدیثك مقدمه‌سیدر.

اوراده‌كی روایتده : « اِذَا صَلَّى صَلَاةَ الصُّبْحِ » دیه‌رك جماعتی مواجهه‌یه آلمایی صباح وقتنه تخصیص بویوردقلری خاطره كلیرسه‌ده بو مواجهه ، اوقات سائره‌ده‌ده واقع اولوردی. شوقدركه صباح نمازلرندن صوكراكی مواجهه‌ده صحابهٔ كرامك تعبیر ایدیله‌جك رؤیالرینی دیكله‌مك معتاد شریفلری اولدیغنه مبنی اوته‌كی حدیثده‌كی قید اورایه راجعدر .

علمادن بعضلری « امامك مأموم اولانلره آرقاسنی دونمه‌سی امامت حقنه مستندر . بناءً علیه نماز بیتنجه استدبارك سببی زائل اولاجغندن مؤمنلره قارشی تعظم وتكبری رفع ایچون اونلری استقبال ایتمه‌سی ، یعنی یوزینی اونلره دونمه‌سی لازم كلیر» دیمشدر . بعضلرینه كوره‌ده بو ، جماعته التحاق ایتمك ایسته‌ین خارجده‌كی كیمسه‌نك آرتق نمازك ختامه ایرمش اولدیغنی استدلال ایتمه‌سی ایچون مستحب قیلینمشدر. زیرا امامك یوزی سلامدن صوكراده قبله‌یه دونوك اولسه حالا نماز قیلینیور ظن ایدر .

بو حدیثك ظاهرینه كوره امام نمازدن صوكرا ذكرالله كبی برسببدن طولایی اوطورسه یوزینی جماعته دونه‌جك . حنفیه‌نك قولی بودر . شافعیلر ایسه صاغ طرفنی جماعته ، صول طرفنی‌ده محرابه دونر دیرلر .

فرضدن صوكرا یرنده طورمق مسئله‌سنه كلنجه (٤٦٣) نجی ام‌المؤمنین ام سلمه رضی‌الله عنها حدیثنه نظراً علیه‌الصلاة والسلام افندیمز حضرتلری ـ اغلب احتمال جماعت ایچنده‌كی قادینلر چكیلوب اولرینه دونجیه قدر ـ آزیجق قبله‌یه متوجهاً آرام بویوروب اوندن صوكرا یرلرندن قالقارلر ایمش . بخاری برطرفدن ابن عمر رضی‌الله عنهمانك فرضی قیلدیغی یرده سنتلری‌ده قیلدیغنی ، سالم بن عبدالله ایله قاسم بن محمد بن ابی بكرالصدیق رضی‌الله عنهك‌ده اوكا تبعاً بویله یاپدقلرینی روایت ایتمكله برابر دیكر طرفدن فرضی متعاقب تطوعه قالقان كیمسه‌نك ایلری‌یه ، یاخود كری‌یه ، یاخودده صاغه ، صوله طوغرو كیتمه‌سنی امر اولوب ابوداود ، ابن ماجه وبیهقی طرفلرندن تخریج ایدیلن ابوهریره حدیثی ایچون « لَا يَصِحُّ = صحیح دكلدر » دیيور . كذلك ابوداودك مغیرة بن شعبه رضی‌الله عنهدن :

« لَا يُصَلِّي الْاِمَامُ فِي الْمَوْضِعِ الَّذِي صَلَّى فِيهِ حَتَّى يَتَحَوَّلَ = امام فرضی قیلدیغی یری ده‌كیشدیرمه‌دكجه باشقه نماز قیلماسون » لفظی ایله مرفوعاً بر روایتی وارسه‌ده منقطعدر .

ابن‌ابی شیبه‌نك‌ده اسناد حسن ایله علی كرم‌الله وجهه‌نك : « لَا يَتَطَوَّعُ الْاِمَامُ حَتَّى يَتَحَوَّلَ

٤٦٩. عَنْ زَيْدِ بْنِ خَالِدٍ الْجُهَنِيِّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّهُ قَالَ صَلَّى لَنَا رَسُولُ اللّٰهِ

مِنْ مَكَانِهِ اَوْ يَفْصِلَ بَيْنَهُمَا بِكَلَامٍ = امام یرینی ده‌كیشدیرمه‌دكجه ، یاخود ایكی نمازك آراسنی بركلام ایله فصل ایتمه‌دكجه تطوع نمازی قیلماسون » دیدیكنی روایت ایدر. بوبابده مسلمك سائب بن یزید رضی‌الله عنهمادن روایتی هپسندن قوتلیدر . بو روایته نظراً سائب رضی‌الله عنه جمعه نمازینی معاویه رضی‌الله عنهك آرقاسنده قیلدقدن صوكرا اولدیغی یرده آیاغه قالقوب جمعه‌دن صوكراكی نافله‌یی قیلمش . معاویه‌ده : « جمعه‌یی قیلدیغك‌ده قونوشمادقچه ، یاخود یركی ده‌كیشدیرمه‌دكجه اوكا باشقه بر نمازی اولاما . زیرا نبی اكرم صلی‌الله علیه وسلم بزه بویله امر ایتدی » دیمشكه بو روایت بخارینك صحت مرتبه‌سنه چیقارامادیغی ایچون تعلیقاً ذكر ایتدیكی ابوهریره حدیثنی تقویه ایتدیكی كبی تحوله دائر اولان دیكر روایاتی‌ده تأیید ایدیور. بناءً علیه جمهور فقها فرضدن صوكرا محل آخره تحول ایتمك اقتضا ایدر دیمشلردر . نیته‌كیم ابن عباس ، ابن‌الزبیر ، ابوسعید خدری رضی‌الله عنهم ایله عطاء ، شعبی كبی ائمه‌دن منقول اولان‌ده بودر. بخارینك برآزاولكی ابن‌عمردن منقول روایتی‌ده مأموم ومنفرد حقنده‌در. یوقسه امامك اولدیغی یرده سنته قالقماسنی اوده مكروه كورنلردندر . ابن مسعود ایله عائشه رضی‌الله عنهمدن كلن روایته نظراً علیه‌الصلاة والسلام افندیمز سلام ویردكدن صوكرا آنجق

« اَللّٰهُمَّ اَنْتَ السَّلَامُ وَمِنْكَ السَّلَامُ تَبَارَكْتَ يَا ذَا الْجَلَالِ وَالْاِكْرَامِ » دیيه‌جك قدر مقام شریفلرنده طورورلردی . ینه ابن‌مسعود : « علیه‌الصلاة والسلام افندیمز نمازینی بیتیرنجه چابوجاق یرینی ده‌كیشدیریردی . یاقالقار ، یابولوندیغی یردن انحراف بویروردی » دیيور. سعید بن جبیر رضی‌الله عنه‌ده : « یاشرق جهتنه ، یاغرب جهتنه دونر ، آرتق قبله‌یه قارشی اوطورمازدی» دیر. قتاده‌نك : « صدیق رضی‌الله عنه سلام ویردیكی وقت یرندن طورانجه‌یه قدر صانكه قیزغین طاش اوستنده اوطورركبی قالقمایه مهیا بر حالده بولونوردی » ، ابن‌عمر رضی‌الله عنهمانك : « امام سلام ویرنجه قالقار » دیدكلری مروی اولدیغی كبی مجاهدده عمر رضی‌الله عنهك : « سلامدن صوكرا امامك یرنده طورماسی بدعتدر » دیدیكنی نقل ایدر .

ایشته بو روایاتك كافه‌سندن چیقان نتیجه : صباح وایكندی نمازلری كبی آردندن نوافل قیلینمایان فرضلری متعاقب امامك تحویل مكان ایدوب اذكار وتهلیلات ایله مشغول اولماسی مستحبدر . اوكلن ، آقشام ویاتسی كبی آردندن نوافل قیلینان نمازلر حقنده‌ده جمهور قولی بودر . یالكز حنفیه بوتقدیرده سنت ایله اشتغالی اذكار ایله اشتغاله تقدیم ایتمه‌یی اولی كورورلر . زیرا نماز ، دعا وتسبیحدن‌ده ، صلاة وسلامدن‌ده افضلدر .

امام سلامی متعاقب قالقاجغی كبی اونك قیامندن اول جماعت ـ فقهادن برطاقیمنه كوره ـ ایسترلرسه قالقابیلیرلر. لكن حسن بصری وزهری كبیلری (٣٩٨) نجی « اِنَّمَا جُعِلَ الْاِمَامُ لِيُؤْتَمَّ بِهِ » حدیثنه بناءً امام آیاغه قالقمادقچه جماعتك قالقماسنی خوش كورمزلر . نمازدن

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَاةَ الصُّبْحِ بِالْحُدَيْبِيَةِ [١] عَلَى اِثْرِ سَمَاءٍ [٢] كَانَتْ مِنَ اللَّيْلِ [٣]. فَلَمَّا انْصَرَفَ اَقْبَلَ عَلَى النَّاسِ فَقَالَ هَلْ تَدْرُونَ مَا ذَا قَالَ رَبُّكُمْ عَزَّ وَجَلَّ ؟ قَالُوا اللّٰهُ وَرَسُولُهُ اَعْلَمُ . قَالَ [٤] اَصْبَحَ مِنْ عِبَادِى مُؤْمِنٌ بِى [٥] وَكَافِرٌ . فَاَمَّا مَنْ قَالَ مُطِرْنَا بِفَضْلِ اللّٰهِ وَرَحْمَتِهِ فَذٰلِكَ مُؤْمِنٌ بِى كَافِرٌ [٦]

صوكرا - اوكلن وياتسيده اولديغى كبى - نوافل قيليليورسه حنفيه همان نافله نمازه قالقوب ذكر مأثورى تأخير ايتمه‌يى ترجيح ايدرلر. اكثريت ايسه ذكر مأثورى - معاويه رضى الله عنهك حديثنه بناءً - تقديم ايدرلر . حنفيلر . نماز ايله اشتغال ايتمك ذكر ، دعا وصلوات ايله مشغول اولمقدن افضلدر ديرلر . ايكندى نمازنده اولديغى كبى فرضدن صوكرا نافله يوقسه امام همان ذكر مأثور ايچون جماعته يونه‌لير . جماعت‌ده ايسترلرسه اوطوروب برلكده ، ايسترلرسه چكيلوب كندى كنديلرينه ذكر ايدرلر .

[١] بو كلمه بويله ياى مخففه ايله روايت ايديلديكى كبى اكثر محدثين تشديد ايله « حُدَيْبِيَّه » ديرلر . على بن المدينى‌نك « كتاب العلل » نده محدثينك حجازيون طاقيمى ياىى تخفيف ، عراقيون طاقيمى ايسه تشديد ايدرلر دينيلمشدر. بو ، مكه‌يه بر، مدينه‌يه طوقوز مرحله‌سى اولان بر كوى اسميدركه ياريسى (حِلّ) ، ياريسى (حرم) ، داخلدر . حِلّك بيت معظمه اك اوزاق يرى اوراسيدر . ايلريده ان شاء الله تفصيلاً بيان ايديله‌جكى اوزره عليه الصلاة والسلام افنديمز حضرتلرى هجرتك ٦ نجى سنه‌سنده بيك دورت يوز قدر اصحاب كرامى ايله برلكده عمره‌يه نيت بويوردقلرنده اورايه ، حدود حرمه وارمشكن مشركلر طرفندن بيت معظمى زيارت ايتمه‌لرينه ممانعت ايدلمش ، مذاكره ايچون مكه‌يه كونده‌ريلن عثمان بن عفان رضى الله عنهك گجيكوب قتل اولونديغى حقنده برروايت چيقماسى اوزرينه صحابهٔ كرام بوخبرك صحتى تقديرنده فداى جانه حاضرلانه‌رق - بالآخره حضرت عمر طرفندن قطع ايتديريلديكى جهتله اليوم ايزى بيله قالمايان - آغاج آلتنده اولوم اوزرينه بيعت ويرمشلردى . بو بيعت سورهٔ فتحك نزولندن صوكرا « بيعة الرضوان » تسميه ايديلمشدر . معلوم اولان اولان حديبيه مصالحه‌سى بومناسبتله اوراده عقد اولونمشدى .

[٢] « اَثَرِ سَمَاءٍ » روايتى‌ده واردر . [٣] بعض روايتلرده « مِنَ اللَّيْلَةِ . »

[٤] تكرار ايله « قَالَ قَالَ » روايتلرى‌ده واردر . بوراده‌كى روايته كوره‌ده « قال » نك برى مقدردر . بو ايكى فعلك تحتنده مستتر فاعل ضميرلرندن برنجيسى رسول الله صلى الله عليه وسلمه ، ايكنجيسى ربمز تعالى وتقدس حضرتلرينه راجعدر .

[٥] بعض نسخه‌لرده يالكز « مُؤْمِنٌ . »

[٦] بعض نسخه‌لرده واو زياده‌سيله « وَكَافِرٌ . »

بِالْكَوَاكِبِ [١] . وَاَمَّا مَنْ قَالَ مُطِرْنَا بِنَوْءِ كَذَا وَكَذَا فَذٰلِكَ كَافِرٌ بِى مُؤْمِنٌ بِالْكَوَاكِبِ .

ترجمه‌سى

زيد بن خالد جُهَنى رضى الله عنهدن :

شويله ديمشدر: رسول الله صلى الله عليه وسلم حديبيه‌ده كيجه‌لين ياغان ياغموردن صوكرا بزه صباح نمازينى قيلديردى . نمازدن چيقنجه (مبارك) يوزينى جماعته دوندوروب : « بيليرميسكز ، ربكز عزّ وجلّ (حضرتلرى) نه بويوردى ؟ » ديبه سؤال ايتدى [٢] . « الله ورسولى اعلمدر » ديديلر . ديدى كه (الله تعالى وتقدس حضرتلرى): « قوللرمدن كيمى بكا مؤمن ، كيمى كافر (اولارق) صباحى ايتدى . هر كيم اللهك فضل ورحمتى ايله اوزرمزه ياغمور ياغدى ديدى ايسه ايشته او بكا ايمان ايتمش ، ييلديزه ايتمه‌مشدر . هر كيم‌ده فلان وفلان (ييلديز) ك نَوْئى (يعنى باتوب طوغماسى) ايله [٣] اوزرمزه ياغمور ياغدى ديديسه ايشته او ، بكا ايمان ايتمه‌مش ، ييلديزه ايتمشدر » بويوردى .

[١] بوتون بخارى روايتلرى ايله مسلم ، ابوداود ونسائى روايتلرنده هپ مفرد صيغه‌سيله « بِالْكَوْكَبِ » صورتنده‌در . تجريد متننده‌كى « بِالْكَوَاكِبِ » نسخه ياكْليشى كبى كورونيور ، حديثك صوكنده‌كى « بِالْكَوَاكِبِ » ده بويله‌در .

[٢] نسائى روايتنده : « اَلَمْ تَسْمَعُوا مَا قَالَ رَبُّكُمُ اللَّيْلَةَ ؟ = ربكز عزوجل حضرتلرينك بوكيجه نه بويورديغنى ايشيتمه‌ديكزمى ؟ » لفظى ايله‌در . هر ايكى لفظه كوره‌ده بو حديث ، احاديث قدسيه‌دن اولمش اولور .

[٣] « نَوْء » ك جمعى « اَنْوَاء » اولوب منازل قمر معناسنه‌در. انواء ، ياخود منازل قمر يكرمى سكزدركه قمر هر منزله‌ده بر كيجه بولونور . بو منازلك هر برى اوساحهٔ سماويه‌ده بولونان ييلديزلردن برينك اسميله تسميه اولونمشدر : شَرَطَان ، بُطَيْن ، ثُرَيَّا ، دَبَرَان ، هَقْعَه ، هَنْعَه ، ذِرَاعُ الْاَسَد ، نَثْرَة ، طَرْف ، جَبْهَة ، زَبْرَة ، صَرْفَة ، عَوَّاء ، سِمَاك اَعْزَل ، غَفَر ، زُبَانَى ، اِكْلِيل ، قَلْبُ الْعَقْرَب ، شَوْلَة ، نَعَائِم ، بَلْدَة ، سَعْد ذَابِح ، سَعْد بُلَع ، سَعْدُ السُّعُود ، سَعْدُ الْاَخْبِيَة ، فرع اول ، فرع ثانى ، بطن الحوت . بو اسملرله تسميه ايديلن كواكبك دائما اون دردى كيجه‌لين فوق الافق ،

٤٧٠. عَنْ عُقْبَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ صَلَّيْتُ وَرَاءَ النَّبِىِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

دیکر اون دردی تحت‌الافقدر . هانکیسی مغرب جهتندن باتارسه (رقیب) ی نامنی آلان یلدیز مشرق جهتندن طلوع ایدر . ایلك اون‌درت منزل « منازل شامیه » ، صوکرا کیلر « منازل یمانیه » درکه بوکونکی تعبیرمزجه شمالی وجنوبی منازل دیمکدر. عربلر بوکواکبدن هرهانکیسنك وقت فجرده سقوط وغروبیله برابر رقیبی اولان کوکبك اوساعتده طلوعنه « نوء » دیرلردی . اونك ایچون اهل لغتك کیمی نجمك سقوطنه ، کیمی طلوعنه ، کیمی‌ده هرایکیسنه بردن « نوء » دینیلدیکنی سویلیورلر. ائمهٔ لغتدن ابن‌الاعرابی : « انواء ، ساقط اولان کواکبك آدیدر . طالع اولانلرك آدی ایسه « بَوارِح‌در » دییور .

بونلر یکدیکری متعاقب اون اوچرکون فاصله‌ایله سقوط ورقیبلری طلوع ایدوب اومدت ظرفنده یاغمور، روزکار، صوغوق، صیجاق ، برکت ، قحط هرنه اولورسه کوکب ساقطه اضافه ایدیلیر، فلان‌شی فلان یلدیزك نوئنده وقوعه کلدی دیرلر. یالکز جبهه‌نك سقوطی اون دورت کونده اولورکه بو حسابه کوره یکرمی سکز نوئك سقوطی ٣٦٥ کون ایدر وسنهٔ شمسیه بونکله ختام بولور . وانواء حسابنه هانکی کوکبدن ، فرضا شرطاندن باشلانمش ایسه یکی‌سنهٔ شمسیه‌ده اوکوکبدن باشلامش اولور .

تعبیر دیکرله سنه‌یکرمی سکز قسمه تقسیم ایدیلوب تقریبا بهر اون اوچ کونی ظرفنده وقوعه کلن حادثات جویّه اوکونلرده حاکم عدایدیلن کوکبه اسناد ایدیلیردی . بوتقسیم بزم تقویملرمزده نوروز ، روزخضر ، انقلاب صیفی، ایام باحور ، مهرگان ، روزقاسم ، اربعین، یاخود انقلاب شتوی ، خمسین تقسیملرینه بکزه‌ر . شوقدر وارکه سنه‌یی سکز یرینه یکرمی سکزه بولمشلر وهرفصلده یدی نوء اعتبار ایتمشلردر . جیب تقویملرینك صاغ ویا صول کنارلرنده « مواسم واحوال کواکب » عنوانی آلتنده آچیلان خانه‌لرده‌کی مشروحاته بکزه‌ر احکامی اونلر انواء حسابیله طوتارلردی .

نسائینك ابوهریره رضی‌الله عنهدن اولان روایت مرفوعه‌سنده ربمز تعالی وتقدس حضرتلری : « مَا اَنْعَمْتُ عَلٰى عِبَادِى مِنْ نِعْمَةٍ اِلَّا اَصْبَحَ فَرِيقٌ مِنْهُمْ بِهَا كَافِرِينَ . يَقُولُونَ الْكَوْكَبُ وَبِالْكَوْكَبِ = قوللرمه هرنه‌زمان برنعمت احسان ایتدمسه برطاقیمی اونی یلدیز یاپدی ، یلدیز سایه‌سنده اولدی دیه‌رك اونعمته کفران ایدیویرمشلردر » ، ابوسعید خدری رضی‌الله عنهك روایت مرفوعه‌سنده‌ده علیه‌الصلاة والسلام افندیمز : « لَوْ اَمْسَكَ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ الْمَطَرَ عَنْ عِبَادِهِ خَمْسَ سِنِينَ ثُمَّ اَرْسَلَهُ لَاَصْبَحَتْ طَائِفَةٌ مِنَ النَّاسِ كَافِرِينَ . يَقُولُونَ سُقِينَا بِنَوْءِ الْمِجْدَحِ = الله عز وجل حضرتلری قوللرینه بش ییل هیچ یاغمور ویرمه‌سه‌ده صوکرا یاغدیرسه ینه ناسك برطاقیمی کافر اولارق مجدح نوئی ایله = اوزرمزه یاغمور دوشدی دیرلر » بویوریورلر .

مجدح ، بوقاریده اسمی کچن منازل قمردن دَبَرانك دیکر اسمیدر . ناخوش تأثیراتی

بِالْمَدِينَةِ الْعَصْرَ . فَسَلَّمَ ثُمَّ قَامَ [١] مُسْرِعاً يَتَخَطَّى [٢] رِقَابَ النَّاسِ اِلٰى بَعْضِ حُجَرِ نِسَائِهِ . فَفَزِعَ النَّاسُ مِنْ سُرْعَتِهِ . فَخَرَجَ عَلَيْهِمْ [٣]. فَرَاٰى اَنَّهُمْ عَجِبُوا [٤]

اولدیغنی اعتقاد ایدیلیردی . دیمك‌که هیچ بریلدیزك یاغموره تأثیری اولمادیغی بش‌سنه‌لك قطعی قوراقلقله ثابت اولدقدن صوکراده منعم ورزاق حقیقی الله تعالی اولدیغی بونلرك خاطرینه کلمیورده نعمتی الك فنا صاییلان یلدیزه اسناد ایده‌بیله‌جك قدر اظهار کفر ویا کفران واعلان حماقت ایده‌جك کیمسه‌لر اکسیك اولمایاجقدر .

بو حدیثلرده « مُطِرْنَا بِنَوْءِ كَذَا وَكَذَا » دیمه‌نك کفر اولماسی ایکی معنایه‌در . بری شرك معناسنه کفردر. چونکه مقابلی ایمان اولارق بیان ایدیلمشدر. یاغمورك وسائر حادثات جویه‌نك کواکب فعلی اولدیغنه قائل اولارق سویله‌دکلری ایچون . نته‌کیم بومعنانك مقصود اولدیغنه معاویة‌اللیثی رضی‌الله عنهك : « يُصْبِحُ النَّاسُ مُجْدِبِينَ فَيَأْتِيهِمُ اللّٰهُ بِرِزْقٍ مِنْ عِنْدِهِ فَيُصْبِحُونَ مُشْرِكِينَ يَقُولُونَ مُطِرْنَا بِنَوْءِ كَذَا = اویله کیمسه‌لر واردرکه قیطلغه اوغرارلر. دیرکن الله تعالی وتقدس حضرتلری محض لطف واحسانی اولارق رزق ویردیکنده اوکا شریك قوشارق فلان یلدیز سایه‌سنده بزه یاغمور یاغدی دیرلر» حدیث مرفوعی شاهد اولابیلیر.

برمعناسی‌ده کفران نعمت اولابیلیرکه بوده معطی ومانع حق تعالی اولدیغنه ایمانلری اولوب ونائل اولدقلری رزقدن طولایی اللهك فضل ورحمتنی آکمایی اونودوب اهل شرکه تشبهاً انواءدن بحث ایدنلر حقنده صادق اولور .

هرایکی معناجه‌ده الطاف ونعم الٰهیه‌یی انوایه عطف واسناد ایله‌مك شرعاً ممنوعدر . زیرا برنجی معنایه کوره کفر صریحدر . ایکنجی معنایه کوره خطای فاحشدر . چونکه هم شرعه مخالفدر، هم‌ده اهل کفرك سویله‌دکلری برسوزه تشبهدر. حال بوکه « خَالِفُوا الْمُشْرِكِينَ » ، « خَالِفُوا الْيَهُودَ » (٢٥٢ نجی حدیثك حاشیه‌سنه مراجعت) کبی نهیلرله اونلره تشبهدن ممنوعز . مع‌هذا نه‌شرك ، نه‌ده کفران مقصود اولمقسزین یالکز یاغمورك هانکی زمانده یاغدیغنی بیان ایچون « مطرنا بنوء کذا » دیمکده‌ده هیچ برحرمت یوقدر . زیرا بونی سویله‌ین کیمسه ، اهل حسابك فلان کوکبك نوئی دیدکلری وقتلرده یاغمور یاغدیرمق عادت جاریهٔ الٰهیه‌در دیمك ایستر .

[١] بر روایتده « فَسَلَّمَ فَقَامَ . » [٢] « فَتَخَطَّى » روایتی‌ده واردر .

[٣] برنسخه‌یه کوره « فَخَرَجَ اِلَيْهِمْ . » [٤] برنسخه‌یه کوره « قَدْ عَجِبُوا . »

مِنْ سُرْعَتِهِ . فَقَالَ ذَكَرْتُ [١] شَيْأً مِنْ تِبْرٍ [٢] عِنْدَنَا . فَكَرِهْتُ اَنْ يَحْبِسَنِي . فَأَمَرْتُ بِقِسْمَتِهِ [٣] .

ترجمه‌سی

عُقْبة (بن الحارث) رضی الله عنهدن [٤] :

شویله دیمشدر : (بر دفعه) مدینهٔ (طاهره) ده نبیّ اکرم صلی الله علیه وسلمك آرقاسنده ایكندی نمازینی قیلمشدم . (علیه الصلاة والسلام افندیمز) سلام ویردی. صوکرا قالقوب عجله عجله وجماعتك اوموزلری اوستندن آشارق [٥] زوجات

[١] بر روایتده « ذَكَرْتُ وَاَنَا فِي الصَّلَاةِ . »

[٢] بر روایتده « شَيْئاً مِنْ تِبْرٍ » یرینه « تِبْراً مِنَ الصَّدَقَةِ . »

[٣] بر نسخه‌یه كوره « بِقَسْمِهِ » ، دیكر روایتده « فَقَسَمْتُهُ . »

[٤] ابوسِرْوَعه ، یاخود ابوسَرُوعه عقبة بن عامر القرشی النَّوْفَلی رضی الله عنه فتح مكه كونی ـ عینینك روایتنه كوره یوم فتحدن اول ـ دائرهٔ منجیهٔ اسلامه كیروب حسن اسلامی مشهود اولان ذوات كرامدندر. بدردن صوكرا مشركینك غدرینه اوغرایوب بالآخره مكه جوارنده (تنعیم) ده نوش جام شهادت ایدن (خُبَیْب بن عدیّ انصاریٔ اوسی) رضی الله عنهك ـ ایلریده ان شاء الله تفصیل ایدیله‌جكی اوزره ـ قتلنده مدخلدار اولانلردندر . زیرا مشارالیه خبیبك قاتلی ابوسروعه اولدیغنده اتفاق ایدیلیورسه‌ده « ابوسروعه » عقبة بن الحارثك‌می ، یوقسه برادرینك‌می كنیه‌سی اولدیغنده اختلاف اولونمشدر . هرحالده خبیب كبی بر مؤمن كاملك قتلی عندالله جرائم عظیمه‌دندر . لكن « اَلْاِسْلَامُ يَجُبُّ مَا قَبْلَهُ = اسلام ، كندیسندن اول واقع اولمش جرملرك حكمنی ابطال ایدر » قضیه‌سنه بناءً قاتل ایله مقتول اهل جنتدندر .

[٥] تخطیٔ رقاب ، یعنی مسجدده هركسك اوموزلری اوزرندن آشوب وجماعت صفلرینی یاروب كزمك ممنوعات شرعیه‌دندر . فقط كریكی صفلره اوطوروب ایلریكی صفلرده بوش یر براقانلر ، شرعك كندیلرینه قارشی التزام ایتدیكی بو حرمت حقندن اختیارلریله فراغت ایتمش اولدقلرندن ایلك صفلری طولدورمق ایچون اوطورانلرك اوموزلرندن كچوب ایلریله‌مك جائز اولمق شویله طورسون ، بر فضیلتدر . لكن بو ، ضرورت اولمادیغنه كوره‌در . رعاف یعنی بورون قاناماسی ، تجدید وضو اقتضاسی كبی بر ضرورت ، یاخود مهم بر ایش تحدث ایتدیكنده جماعتدن بری ، باخصوص امام ایچون ـ بو حدیث شریفك دلالتیله ـ تخطیٔ رقابده بأس یوقدر .

طاهراتنه مخصوص حجره‌لرك برینی تشریف ایتدی . خلق (بو) سرعتندن اوركدیلر [١] . (برازصوكرا) جماعتك یانه چیقدی . وسرعتندن شاشه قالدقلرینی كورنجه : « (نمازده ایكن بزده) بر آز آلتون (اولدیغنی) درخاطر ایتدم [٢] . بنی آلیقویماسنی ایسته‌مه‌دم‌ده [٣] طاغیدیلماسنی امر ایت(مه یه كیت)دم » بویوردی [٤] .

٤٧١. عَنْ عَبْدِاللّٰهِ بْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ لَا يَجْعَلْ [٥] اَحَدُكُمْ

[١] اصحاب كرامك بوندن اوركوب قورقمالری پك طبیعی ایدی . اونلر علیه الصلاة والسلام افندیمز حضرتلرنده هر نه زمان بویله آلیشمادقلری بر فوق العاده‌لك كورسه‌لر عجبا ناخوش برشیمی نازل اولدی دیه دائما قورقارلردی .

[٢] بو ، نماز ایچنده نمازه عائد اولمایان بر شیئی دوشونمكله نمازه فساد طاری اولمایاجغنی كوستریر . (١٢٧) حدیثك حاشیه‌لرینه‌ده مراجعت .

[٣] « بنی آلیقویماسنی ایسته‌مه‌دم » سوزی فَكَرِهْتُ اَنْ يَحْبِسَنِي نك ترجمه‌سیدر. بوراده‌كی حبسدن مقصد او آلتونلری خاطره كتیروب ده الله تعالی حضرتلرینه توجه واقبالدن مشغول ایتمك دیمكدر . سیدالثقلین ومفخرالكونین افندیمز حضرتلری (رِجَالٌ لَا تُلْهِيهِمْ تِجَارَةٌ وَلَا بَيْعٌ عَنْ ذِكْرِ اللّٰهِ) آیت كریمه‌سنك منطوق منیفنجه هیچ بر تجارت وهیچ بر غائلهٔ دنیویه كندیلرینی ذكراللهدن آلیقومایان زمرهٔ اكابرك سرداری اولدقلری حالده بوملاحظه‌یه دوشه‌لری كمال احتیاطلرندن اولمقله برابر متاع دنیانك ، مال ومنفعتك انسانلری طریق حقدن آزدیرمقده‌كی تأثیر عجیبنی بالفعل كوسترمش اولمق ایچون‌ده اولدیغی وارد خاطردر .

علمادن بعضلری « اَنْ يَحْبِسَنِي » یه یوم قیامتده موقفده یولمه مانع اولماسی معناسنی ویرمشلردركه بوكا كوره وصیت وزكات كبی صدقات مسلمینی حبس ایتمه‌نك نه قدر تهلكه‌لی اولدیغی آكلاشیلیر .

[٤] تقسیمك بالذات اجراسی ممكن ایكن آلتونلری طاغیتسونلر دیه فرمان بویورولماسی امور خیریه‌ده مباشرته قدرت وار ایكن استنابه‌نك‌ده جوازینه دلالت ایدر . بو ، بوراده‌كی روایته كوره‌در . « فَقَسَمْتُهُ » روایتی ایسه تقسیمه علیه الصلاة والسلام افندیمزك بالذات مباشرت بویورمش اولدقلرینه دلالت ایتدیكی كبی امر عالیلریله یاپیلان برفعلی نفس مقدسلرینه اضافه بویوردقلرینه‌ده دلالت ایدر .

[٥] « لَا يَجْعَلَنَّ » روایتی‌ده واردر

لِلشَّيْطَانِ شَيْأً [١] مِنْ صَلاٰتِهِ : يَرٰى اَنَّ حَقّاً عَلَيْهِ اَنْ لاٰ يَنْصَرِفَ اِلاّٰ عَنْ يَمِينِهِ . لَقَدْ رَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَثِيراً يَنْصَرِفُ عَنْ يَسٰارِهِ .

ترجمه‌سی

عبدالله بن مسعود رضی‌الله عنهدن :

شویله دیمشدر : هرهانگی بریگز (نمازدن چیقارکن) بهمه‌حال صاغ طرفنه دو (دوب ایشنه کیتمه)‌ك اوزرینه واجبدر ظن ایده‌رك شیطانه (صاقین بر) حصه آییرما (یه قالقیشما) سون [٢] . والله بن ، نبی اکرم صلی الله علیه وسلمك صول

[١] مسلم روایتنده « جُزْأً . »

[٢] شیطانه حصه آییرمق بویله براعتقاد باطل یوزندن وسوسه‌یه دوشوب شیطانی سه‌ویندیرمك واونك مسخره‌سی اولمق دیمکدر .

بخارینك بومناسبتله تعلیقاً روایت ایتدیکنه نظراً انس بن مالك رضی‌الله عنه نمازدن چیقنجه کاه صاغه ، کاه صوله دونر وصاغه دونمه‌یی التزام ایدنلری تعییب ایلرمش ، بو روایت معلقه مسددك «مسند کبیر» نده وصل ایدیلمش وانسك بخاریده‌کی سوزی اوراده عیناً ، هم‌ده : « وَيَقُولُ يَدُورُ كَمٰا يَدُورُ الْحِمٰارُ » زیاده‌سی ایله نقل ایدیلمشدر. انس رضی‌الله عنهك بو روایتنی تأیید ایدن آثار چوقدر . ازجمله ابن ماجه‌نك سند صحیح ایله روایتنه نظراً عبدالله بن عمرو رضی‌الله عنهما : « رَأَيْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَنْفَتِلُ عَنْ يَمِينِهِ وَيَسٰارِهِ فِي الصَّلاٰةِ = نمازده رسول‌الله صلی الله علیه وسلمك صاغنه‌ده، صولنه‌ده بوکولدیکنی کورمشمدر » دیدیکی کبی « صحیح » ابن حبّان ایله «سنن» ابی داودده وابن ماجه ایله ترمذیده « الهلب » یاخود « الهُلْب » لقبیله معروف « یزیدبن قنافة‌الطائی » رضی‌الله عنهدن رسول‌الله صلی‌الله علیه وسلمك هرایکی جانبه دوندکارینك واقع اولدیغی روایتی واردر. [بو ذات طائیلر طرفندن حضور رسالتپناهی‌یه کوندریلمشدی . کل اولان باشنه صاحب‌المعجزات علیه اکمل‌الصلوات افندیمز حضرتلری طرفندن مسح بویورلماسی اوزرینه پك کور صاچلی اولماسی (هلب) ایله تلقیبنه باعث اولمشدر.] علی بن ابی طالب رضی‌الله عنه‌ده : « مصلّینك ایشی صاغ جهتنده ایسه صاغنه، صول‌جهتنده ایسه صولنه دونر» بویورمشدر .

معهذا مسلمده انس رضی‌الله عنهدن دیکر برروایت‌ده واردر . بونده راوی سُدّی: « انسه نمازقیلدیغمده نمازدن ناصیل چیقایم ؟ صاغمدنمی ، یوقسه صولمدنمی ؟ دیه صوردم . بن، رسول‌الله صلی‌الله علیه وسلمك علی‌الاکثر صاغ طرفلرندن چیقدقلرینی کوروردم دیدی»

طرفه دوندیکنی چوق کره‌لر کورمشمدر [١] .

٤٧٢. عَنْ جٰابِرِ بْنِ عَبْدِاللّٰهِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمٰا قٰالَ قٰالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ اَكَلَ مِنْ هٰذِهِ الشَّجَرَةِ يُرِيدُ الثُّومَ فَلاٰ يَغْشٰانٰا [٢] فِي مَسٰاجِدِنٰا [٣] . قال

دیبور . بخارینك دمین ذکر ایتدیکمز روایت معلقه‌سنه مسلمك بوروایتی منافی کبی کورونیورسه‌ده حقیقتده بینلرنده تباین یوقدر . زیرا بخارینك روایت معلقه‌سنده صول جهته طوغرو انفتال وانصرافك منع اولوندیغنه دائر بر اشارت یوقدر . یالکز صاغ طرفی التزام ایدنلری تعییب ایتمه‌سی واردرکه بوتعییب صاغه دونمه‌نك وجوبنی اعتقاده راجعدر . نیته‌کیم بوراده‌کی متندن‌ده آکلاشیلاجغی اوزره ابن مسعود رضی‌الله عنه بواجتهادی رد ایتمشدر . مسلمده‌کی روایتی ایسه اکثریت اوزره واقع حالی بیاندر. وتیامن حقنده‌کی معتاد رسالتپناهی‌یه پك زیاده موافقدر . (١٣٢ و ١٩٠ نجی حدیثلره مراجعت .)

[١] ابن مسعود رضی‌الله عنهك بوحدیثی مسلمده : « اَكْثَرُ مٰا رَأَيْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَنْصَرِفُ عَنْ شِمٰالِهِ » صورتنده روایت ایدیلمشدر . صول طرفدن انصراف بویورولدیغنك کثیر ویا اکثر اولارق ابن مسعود حضرتلرندن روایت ایدیلمش اولماسنك اوقدر اهمیتی اولاماسه‌ده مسلمك دمین نقل ایتدیکمز انس روایتی ایله مسلمك ابن مسعود روایتی بیننده تباین کورونیور . زیرا هرایکیسی‌ده فعل رسول علیه‌السلامك اکثری اولانی بزه بیلدیریورلر. حال‌بوکه اکثریا انصراف رسالتپناهینك انسه کوره صاغه ، ابن مسعوده کوره ایسه صوله اولدیغی آکلاشیلیور . بوتباینی رفع ایچون مسلم شارحی نووی : « هرایکی صحابی‌ده هم صاغه، هم صوله طوغرو انصراف بویورولدیغنی چوق کورمش اولوب شوقدرکه هربری کندی اعتقاداتنه کوره اکثریتك هانکی‌فعلده اولدیغنی خبرویرمشدر» دیبور. بخاری شارحی ابن‌حجرعسقلانی‌ده : «اکثریا صاغدن انصراف بویورولدیغنی خبرویرنلر سلامدن صوکرا جماعتی مواجهه‌یه آلدقلری هیئتی، صولدن انصراف بویورولدیغنی خبر ویرنلر ایسه قبله‌یه قارشی اولارق نمازده‌کی هیئتی نظر اعتباره آلمش اولیورلر » دیر . هرنه حال ایسه برجهت معینه‌یه طوغرو انصراف ایچون سبب یوقدر . علما مصلّینك احتیاجی هانکی جهته ایسه اوجهته دونوب ایشنه کیدر، هرایکی جهت مصلّی‌یه کوره مساوی ایسه (١٣٠) و (١٩٠) نجی حدیثلره بناءً صاغ‌طرف افضلدر دیمشلردر. «مندوب اولان شیلردرجه‌لرندن یوکسك مرتبه‌یه چیقاریلیرسه بعضاً مکروهاته منقلب اولور » دییوب بوحدیثده موضوع بحث ایدیلن التزام تیامنی مثال اولارق کوسترنلرده واردر .

[٢] برروایتده اصلی اوزره « فَلاٰ يَغْشَنٰا » دیه وارد اولمشدر . متنده شیندن صوکرا الفك کلمه‌سی اشباع ایچوندر .

[٣] برروایتده مفرد اولارق « فِي مَسْجِدِنٰا . » بوروایته کوره مسجد ، علیه‌الصلاة

الرّاوی قُلْتُ لِجابِرٍ ما یَعْنی بِهِ ؟ فَقالَ ما اُراهُ یَعْنی اِلاّ نِیَّهُ . وَقیلَ اِلاّ نَتْنَهُ .

ترجمه‌سی

جابر بن عبدالله رضی‌الله عنهمادن :

شویله دیمشدر : نبی اکرم صلی‌الله علیه وسلم صارمیساغی مراد ایده‌رك [١] : « هركیم بویشیلكدن [٢] ییرسه مسجدلرمزه ، یاقلاشماسون » بویوردی . — راوی (عطاء بن ابی رباح) دیركه جابره (یاخود عبدالملك بن جریج دیركه عطایه) : « عجبا هانكی صارمیساغی قصد بویوریور ؟ [٣] » دیدم . « ظنمه كوره

والسلام افندیمزك خیبرغزاسنده ایكن نمازه تخصیص بویوردقلری محل اولمش اولور. بوحدیث شریف خیبرده ایراد بیورولمشدر .

[١] « صارمیساغی مراد ایده‌رك . » سوزی كلام عالی نبویده‌كی « یشیللك » ی تفسیر ایدر . آنجق بوتفسیرك ، راویٔ حدیث جابر بن عبدالله رضی‌الله عنهما طرفندنمی ، یوقسه كندیسندن روایت ایدن ابن جریج طرفندنمی واقع اولدیغی مختلف‌فیه ایسه‌ده مسلمك جابر روایتلرندن برنده : « مَنْ اَكَلَ مِنْ هٰذِهِ الْبَقْلَةِ الثُّومِ » دینیلمه‌سی تفسیرك جابررضی‌الله عنه طرفندن وقوعنه قویاً دلالت ایدر .

[٢] متن حدیثده صارمیساق ایچون « شجره » بویورولمش . معلوم ومشهوراولدیغنه كوره لسان‌عربده « شجر » كوكده‌سی ودالی ، بوداغی اولان نباته اطلاق اولنور . بویله اولمایانه « نجم » دینیر. نیته‌كیم « وَالنَّجْمُ وَالشَّجَرُ یَسْجُدانِ » آیت كریمه‌سنده‌كی « نجم » ایله « شجر » بونلرله تفسیر اولونمشدر . متن حدیثده صارمیساغه شجره اطلاق بویورولماسی ایسه بولفظك یالكز آغاجه مخصوص اولمایوب سبزه مقوله‌سی شیلرده‌ده اطلاقی صحیح اولدیغنی اثبات‌ایدر . بولفظك افصح‌الفصحا علیه وآله افضل‌التحایا افندیمز طرفندن بومناسبتله استعمال بویورولماسی باشقه حجت لغویه‌یه حاجت براقمازسه‌ده حدیثك یالكز معناسی علیه‌الصلاة والسلام افندیمزدن مروی اولوب لفظك صحابه‌یه عائد اولدیغی فرض ایدیلسه بیله بوحدیثك بونجه راویلری میاننده جابردن باشقه ابن‌عمر ، انس ، ابوهریره رضی‌الله عنهم‌ده هپ « شجره » لفظنی استعمال ایتمشلردر . هله عمر رضی‌الله عنه صوغان ایله صارمیساغی قصد ایده‌رك « شَجَرَتَیْنِ » دیمشدر. بونجه صحابینك استعمالی‌ایسه‌البته حجت‌صاییلیر. مع‌هذا دیكرطریقلردن ینه‌جابر ، ابن‌عمر وابوسعید خدری رضی‌الله‌عنهم سبزه معناسنه « بَقْلَة » تعبیرینی‌قوللانمشلردر.

[٣] ترجمه ظاهرمتبادره كوره‌سؤالی ایدن عطاءبن ابی‌رباح اولدیغنه‌كوره یوروتولمشدر. بوتقدیره كوره قصد بویوران علیه‌الصلاة والسلام افندیمز اولور . شارح عسقلانینك ظنی كبی سؤالی ایراد ایدن ابن جریج اولدیغی تقدیرده قصد ، جابر رضی‌الله عنه راجع اولمش اولور . زیرا بوتقدیرده بوسؤالی ابن جریج ، عطادن صورمش اولیور .

(صارمیساغك) آنجق چیكنی ، برروایته كوره قوقوسنی مراد بویوریوردی » جوابنی ویردی [١] .

[١] بخاریده بوحدیثدن اوّل ابن عمر رضی‌الله عنهمادن مروی دیكرحدیثده‌رسول‌الله صلی‌الله‌علیه وسلم افندیمزك خیبر غزوه‌سنده: « مَنْ اَكَلَ مِنْ هٰذِهِ الشَّجَرَةِ یَعْنی الثُّومَ فَلا یَقْرَبَنَّ مَسْجِدَنا = شویشیللكدن ، یعنی صارمیساقدن هركیم ییدیسه مسجدمزه یاقلاشماسون » بویوردقلری روایت ایدیلیور . مسلم بونی : « فَلا یَأْتِیَنَّ الْمَساجِدَ = مسجدلره‌كلمه‌سون » دیه‌روایت‌ایدیوركه‌بوندن‌ده‌جماعته‌كیتمكدن‌نهیك یالكز مسجد شریف‌نبوی‌یه خاص اولمایوب بوبابده بوتون‌مساجدك حكمده مساوی اولدیغی آكلاشیلیر. انس‌رضی‌الله‌عنهك مسلمده‌كی روایتنده‌ده : « فَلا یَقْرَبَنّا وَلا یُصَلّی مَعَنا = صاقین بزه یاقین كلوب بزمله برابر نماز قیلماسون » دینیلمشدر . ینه مسلمده‌كی ابوهریره رضی‌الله‌عنه روایتنده : « فَلا یَقْرَبَنَّ مَسْجِدَنا وَلا یُؤْذِیَنّا بِریحِ الثُّومِ = صاقین مسجدمزه یاقلاشوب بزه صارمیساق قوقوسی ایله اذا ایتمه‌سون » بویورولمشدر . ینه‌ابن عمرك مسلمده‌كی دیكر روایتنده : « فَلا یَقْرَبَنَّ مَساجِدَنا حَتّی یَذْهَبَ ریحُها = قوقوسی كیدنجیه قدر صاقین مسجدلرمزه یاقلاشماسون » صورتنده وارد اولمشدر . سنن ابی داودك ابوسعیدخدری روایتنده حضورعالیٔ رسالتپناهیده صارمیساق‌ایله صوغاندن بحث ایدیلیركن: « یا رَسُولَ اللّٰهِ وَاَشَدُّ ذٰلِكَ كُلِّهِ الثُّومُ . اَفَتُحَرِّمُهُ ؟ = یارسول‌الله. بونلرك‌ده اڭ فناسی‌صارمیساقدر. حرام دیرمیسك؟ » سؤالنه قارشی: « كُلُوهُ . وَمَنْ اَكَلَ مِنْهُ فَلا یَقْرَبْ هٰذَا الْمَسْجِدَ حَتّی یَذْهَبَ مِنْهُ ریحُهُ = ییكز . آنجق هركیم بوندن ییرسه كندیسندن قوقوسی كیتمه‌دكجه بومسجده یاقلاشماسون » بویورمالرندن هم صارمیساغك اكلی حلال ، هم‌ده صوغانك حكمده اوكا مقارن اولدیغی استدلال ایدیلیر . عمررضی‌الله عنهك‌ده مسلمده بونی مؤید بر حدیثی واردر .

بواحادیث شریفه‌دن استنباط اولونان احكامه كلنجه چیك صارمیساغی یمك حرام دكل ، مكروهدر . ظاهریه‌دن بعض كیمسه‌لردن ماعدا صارمیساغك حرمتنه قائل اولان یوقدر . كراهتی قوقوسندن طولاییدر. زیرا كرك مسجده‌كی جماعت،كرك خارج مسجده‌كی‌حاضرون رایحه‌سندن متأذی اولورلر. حتی جابررضی‌الله‌عنهك مسلمده‌كی روایتنده : « فَاِنَّ الْمَلائِكَةَ

٤٧٣. وَعَنْهُ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ النَّبِىَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ اَكَلَ ثُومًا

تَاَذّٰى مِمَّا يَتَاَذّٰى مِنْهُ الْاِنْسُ = چونكه ملكرده انسك متأذى اولديغندن متأذى اولورلر » بويورولمش اولديغنه كوره بويوزدن حاصل اولان اذا ملائكه‌يه قدر واريږ . عدم حرمتى ايسه برآز اول ذكر اولونان ابن عمر رضى الله عنهما حديثنده‌كى « حَتّٰى يَذْهَبَ رِيحُهَا » قيدندن آكلاشيله‌جغى كبى بوندن صوكرا كله‌جك (٤٧٣) نجى حديثدنده : « كُلْ فَاِنِّى اُنَاجِى مَنْ لَا تُنَاجِى » ديه مباح اولديغى بيان بويورولماسندن معلوم اولور . كذلك ترمذى روايتنه نظراً جابر بن سمره رضى الله عنه ديركه رسول الله صلى الله عليه وسلم افنديمز ابوايوب انصارى‌يه مسافر اولمشلردى . ييدكلرى طعام آرتيغنى صاحب خانه‌يه اعاده بويورمق معتاد شريفلرى ايدى . بر كون ابوايوبك كوندرديكى طعامى آل سورمه‌دن كرى‌يه يوللامشلردى . ابو ايوب حضور شريفلرينه كلوب بوندن بحث ايتدى . عليه الصلاة والسلام افنديمز : « ايچنده صارمساق وارده اوندن » بويورديلر . « يارسول الله ، صارميساق حراميدر ؟ » ديه صورنجه : « خير ، لكن بن اونى قوقوسندن طولايى سومم » جوابنى ويرديلر . مسلمده ابن عمر ، جابر وابوسعيد خدرى رضى الله عنهمدن مروى حديثلرك مجموعندن آكلاشيلديغنى اوزره خيبرك فتحنى متعاقب ييه‌جك بولامامق طولاييسيله صحابۀ كرام صوغان ، صارميساق تارلالرينه دالوب بول بول قارينلرينى طويورمشلر . صوكرا مسجده كيتدكلرنده عليه الصلاة والسلام افنديمز قوقودن متأذى اوله‌رق : « مَنْ اَكَلَ مِنْ هٰذِهِ الشَّجَرَةِ الْخَبِيثَةِ شَيْئًا فَلَا يَقْرَبَنَّا فِى الْمَسْجِدِ = هركيم شو خبيث شجره‌دن يمش ايسه مسجدده بزه ياقلاشماسون » بويورمشلر . بونك اوزرينه صحابه : « حُرِّمَتْ حُرِّمَتْ = حرام اولدى ، حرام اولدى » ديمشلر . بونى نبى اكرم صلى الله عليه وسلم ايشيدنجه : « لَيْسَ لِى تَحْرِيمُ مَا اَحَلَّ اللّٰهُ لِى وَلٰكِنَّهَا شَجَرَةٌ اَكْرَهُ رِيحَهَا = الهك بكا حلال ايتديكنى حرام ايتمك بكا دوشمز . لكن شوقدر واركه بو ، قوقوسندن خوشلانماديغم بر يشيللكدر » بويورمشلردركه بو حديثك صوكى صارميساغك حلال ، شوقدركه اكلنده ناسه اذا طولاييسيله كراهت بولونديغنى بيانده صريحدر .

چيك صارميساق بويله . پيشمشى ايسه مكروه دكلدر . ابوداودك « سنن » نده اباحه‌سنه دلالت ايتمك اوزره على بن ابى طالب ، قُرّة بن اياس مُزَنِى وام المؤمنين عايشه رضى الله عنهمدن مروى اوچ حديث شريف واردر . برنجيسنده : « نَهَى عَنْ اَكْلِ الثُّومِ اِلَّا مَطْبُوخًا = صارميساق يمكدن نهى اولونمشدر . مكره پيشمش اولا » ، ايكنجيسنده : « نَهَى عَنْ

اَوْ بَصَلًا فَلْيَعْتَزِلْنَا . اَوْ فَلْيَعْتَزِلْ مَسْجِدَنَا [١] وَلْيَقْعُدْ [٢] فِى بَيْتِهِ . وَاَنَّ النَّبِىَّ

هَاتَيْنِ الشَّجَرَتَيْنِ وَقَالَ مَنْ اَكَلَهُمَا فَلَا يَقْرَبَنَّ مَسْجِدَنَا . وَقَالَ اِنْ كُنْتُمْ لَا بُدَّ آكِلِيهِمَا فَاَمِيتُوهُمَا طَبْخًا = رسول الله صلى الله عليه وسلم شو ايكى يشيلكدن (يعنى صارميساق ايله صوغاندن) نهى ايدوب بونلردن يين كيمسه مسجدمزه صاقين ياقلاشماسون بويورديغى كبى بونلرى بهمه‌حال ييه‌جك ايسه‌كز پيشيره‌رك قوقوسنى كيده‌ريكز بويوردى » دينيلديكى كبى « اِنَّ آخِرَ طَعَامٍ اَكَلَهُ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ طَعَامٌ فِيهِ بَصَلٌ = رسول الله صلى الله عليه وسلمك اك صوك يه‌ديكى يمك صوغانلى بر يمك ايدى » حديثنى ده بوبابده آخر عهد نبوى‌يى كوسترمك اوزره حضرت ام المؤمنين روايت ايتمشدر .

صوغان ، پراصه ، طورپ كبى رايحۀ كريهه‌سى اولان يشيللكلرده صارميساق كبيدر . بوندن صوكرا كله‌جك (٤٧٣) نجى جابر حديثنده صوغانك صارميساق حكمنده بولنديغى منصوص اولديغى كبى جابر رضى الله عنهك مسلمده‌كى بر حديثنده صوغان ، صارميساق وپراصه حقنده نص واردر . طبرانى‌نك « معجم صغير » نده ايسه صارميساق وپراصه ايله برلكده طورپده مذكوردر . امام مالكدن مروى اولديغنه كوره طورپ - قوقوسى دويولورسه - صارميساق كبيدر . مالكيه‌دن قاضى عياض « كه‌كيرتى ايله قوقوسى چيقارسه » قيدينى علاوه ايتمشدر .

متن ايله حاشيه‌ده‌كى احاديث شريفه‌نك مجموعندن بوكبى روايح كريهه ايله شائبه‌دار اطعمه‌نك چيك اولارق اكلنده كراهت اولديغى كبى بونلرى اكل ايدنلرك قوقو زائل اولنجه‌يه قدر مسجده وارمقدن منهى اولدقلرى آكلاشيلير . ظاهريه علماسى بو مقوله شيلرى ييه‌يى ، ترك جماعته مؤدى اولديغى ايچون حرام عد ايده‌رك جمهور علمادن آيريلمشلردر .

صارميساق وامثالى ييدكلرندن طولايى مساجده كيده‌مه‌ينلر بايرام نمازكاهلرى ، جنازه ، مجالس علم ، ذكر ودوكون كبى اجتماعكاهلره‌ده كيده‌مزلر . مسجدك حواليسنى‌ده مسجد حكمنده اعتبار ايتمشلردر . بونهى سوقاغه ، چارشى‌يه ، بازاره شامل دكلدر . نته‌كيم جابر ايله ابوسعيد خدرى رضى الله عنهمانك مسلمده‌كى روايتلرينه نظراً : « مَنْ اَكَلَ مِنْ هٰذِهِ الشَّجَرَةِ الْخَبِيثَةِ شَيْئًا فَلَا يَقْرَبَنَّا فِى الْمَسْجِدِ = هركيم بو مردار يشيلكدن (يعنى صارميساقدن) برمقدار يمش ايسه صاقين مسجدمزه ياقلاشماسون » بويورولمش اولديغندن نهى مسجد ايله مسجد حكمنده اولان محلره مقصور كبى آكلاشيلير .

قاضى عياض . جماعته حاضر اولانلرك هپسى‌ده اكل ايتمش ايسه كراهتك زائل اولاجغنى بيان ايديورسه‌ده « لكن بو تقديرده‌ده ملائكه‌يه حرمت ايتمك ياقيشير » ديور . بو تقديرده مسجد بوش اولسه دخى ملائكه‌يه حرمةً صارميساق يين كيمسه‌نك مسجده كيرمه‌مسى لازم كله‌جك ديمكدر . زيرا مسجد محل ملائكه‌در . لكن ابن ملك ابو هريره روايتنده‌كى

[١] شك ، حديثك راويلرندن زهرى‌يه راجعدر .

[٢] « اَوْ لِيَقْعُدْ » روايتده واردركه بو ترديده كوره معنى : « يابزدن اوزاق طورسون ، ياخود أونده اوطورسون » ديمك اولور .

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أُتِيَ بِقِدْرٍ فِيهِ خَضِرَاتٌ [١] مِنْ بُقُولٍ فَوَجَدَلَهَا رِيحاً . فَسَأَلَ . فَأُخْبِرَ بِمَا فِيهَا مِنَ الْبُقُولِ . فَقَالَ [٢] قَرِّبُوهَا اِلَى بَعْضِ اَصْحَابِهِ كَانَ مَعَهُ . فَلَمَّا رَآهُ كَرِهَ اَكْلَهَا . قَالَ [٣] كُلْ . فَاِنِّي اُنَاجِي مَنْ لَا تُنَاجِي . وَفِي رِوَايَةٍ اُتِيَ بِبَدْرٍ . يَعْنِي طَبَقاً فِيهِ خَضِرَاتٌ [٤] .

ترجمه‌سی

(سند متصل ایله) ینه جابر بن عبدالله رضی‌الله عنهمادن روایت اولونیور که نبی اکرم صلی‌الله علیه وسلم : « هر کیم صارمیساق ، صوغان یمش بولونورسه بزدن ـ یاخود مسجدمزدن ـ اوزاق طوروب أونده اوطورسون » بویوردی [٤].

« وَلَا يُؤْذِيَنَّا = بزه اذا ایتمه‌سون » لفظندن علت نهیك یالکز بنی آدمك اذا کورمه‌سی اولدیغنی استدلال ایدر . فقط هم بنی آدمك هم‌ده ملائکه‌نك رأساً ، هم‌ده مسلمینك تأذیسندن طولایی ملائکه‌نك بالتبع متأذی اولماسنه هیچ بر مانع عقلی یوقدر . بوندن صوکراکی « فَاِنِّي اُنَاجِي مَنْ لَا تُنَاجِي » حدیثی مسلمانلرك متأذی اولمادیغی یرده ملکلرك بوقوقودن متأذی اولدیغنی کوستریر .

علت نهی اذا اولدیغی ایچون صارمیساق یمشلره قیاساً آغزی قوقانلرك ، یاراسی آغیر قوقانلرك ، قصاب ، بالیقجی ، مجذوم ، ابرص مقوله‌سی کیمسه‌لرك جماعته دوام ایتمه‌لرینه فتوی ویریلمشدر . حتی علتدن طولایی ابن‌عمر رضی‌الله عنهما لسانی ایله ناسه اذا ویرن کیمسه‌نك بیله جماعته دوام ایتمه‌مسنه فتوی ویرمشدر . آنجق بعضلری حکمده بوقدر توسع ایدیلمه‌سنی خوش کورمزلر .

[١] فتح وکسر ایله « خَضِرَاتٌ » ده ، ضم وفتح ایله « خُضَرَاتٌ » ده روایت ایدیلمشدر .

[٢] بر نسخه‌یه کوره فاسز اولارق یالکز « قَالَ . »

[٣] بر نسخه‌ده فا ایله « فَقَالَ . »

[٤] متنك بورایه قدر اولان قسمی آیری ، بوندن صوکراسی‌ده آیری برحدیثدر . آنجق سندلری براولوب عینی مسئله‌ده یکدیکری اتمام ایتدکلری ایچون بخاری ایکیسنی بربره جمع ایتمشدر . حتی شارح ابن حجر عسقلانی قسم اولك خیبرده ، قسم ثانینك ابتدای هجرت نبویه‌ده واقع حادثه‌لر اولدیغنی تصریح ایده‌رك آرالرنده لااقل آلتی سنه‌لك برفاصله زمانیه بولوندیغنی خبر ویریور .

بخاری بورادەکی قسم اولی ، تجریدك متننه کچمه‌ین دیکر برحدیث ایله‌ده متعاقباً تأیید

ـ ینه عینی سندایله) روایت اولونور که نبی اکرم صلی‌الله علیه وسلمك (برکره) حضور (شریفلر) ینه ، ایچنده تازه سبزه بولونان برتنجره کتیریلا(وب تقدیم ایدیلا)دی . (رسول‌الله صلی‌الله علیه وسلم) اونده ناخوش بر قوقو دویدی . (نه اولدیغنی) سؤال بویورنجه ایچنده اولان سبزه‌لرك نه اولدیغی کندیسنه خبر ویریلدی . بونك اوزرینه اصحاب (کرامن)دن نزدنده بولونان برینه [١] (اشارت بویورارق : « اوکا) کوتوریکز » بویوردی . (اوصحابی‌ده علیه‌الصلاة والسلام افندیمزك) بویله یاپدیغنی کورنجه یمك ایسته‌مه‌دی . بونك اوزرینه : « سن (بوندن یی . زیرا بن سنك مناجات ایتمه‌دکلر کله مناجات ایده‌رم » [٢] بویوردی . ـ برروایتده‌ده راوی (یعنی

ایدیور . بری انس بن مالك رضی‌الله عنه : « نبی الله صلی‌الله علیه وسلمدن صارمیساق حقنده نه‌ایشیتدك؟ » دیه صورمش . اوده نبی اکرم صلی‌الله علیه وسلمك : « مَنْ اَكَلَ مِنْ هٰذِهِ الشَّجَرَةِ فَلَا يَقْرَبَنَّا وَلَا يُصَلِّيَنَّ مَعَنَا » بویوردقلرینی روایت ایتمش .

کرك متن وکرك حاشیه‌ده‌کی حدیثلردن صارمیساق وامثالنی یمش بولونمانك ترك جماعته رخصت ویرن عذرلردن اولدیغی آکلاشیلیرسه‌ده بعضلری نهیك رخصت دکل ، زجر معناسنی متضمن اولدیغنی وبلاعذرٍ اکل ایدنلرك جماعت فضیلتندن ـ عقوبت اولارق ـ محروم ایدیلدکلرینی ادعا ایله‌مشلردر . لکن متنك قسم ثانیسنده‌کی « قَرِّبُوهَا = . . . کوتوریکز » امر نبویسی اکلنك مباح اولدیغنه صراحةً دلالت ایتدیکندن نهیدن زجر معناسنی چیقارمق مستبعددر .

[١] بوصحابی مهماندار جلیل‌القدر نبوی ابو ایوب خالد بن زید انصاری رضی‌الله عنه اولمق احتمالی غالبدر . ترمذینك ، (٤٧٣) نجی حدیثك حاشیه‌لرندن برنده ذکر ایدیلن جابر بن سمره رضی‌الله عنه حدیثی بوکا دلالت ایتدیکی کبی مسلمده‌ده نبی اکرم صلی‌الله علیه وسلم افندیمزك ابو ایوبه مهمان اولدقلری حقنده‌کی قصه‌ده : « ابو ایوب نبی اکرم صلی‌الله علیه وسلم ایچون یمك پیشیریرایدی . طعام‌تناول بویورولوب بقیه‌سی اعاده بویورلدقجه ابوایوب مبارك اصابع نبویه‌نك دوقوندیغی یرلرك نره‌سی اولدیغنی صورار ، اورادن ییر ایمش . بردفعه‌سنده یمکك ایچنده صارمیساق وارمش . وتناول بویورولمادیغی خبر ویریلمش . بونك اوزرینه : « یارسول‌الله ، حرامیدر؟ » دیه صورمش . « لَا وَلٰكِنِّي اَكْرَهُهُ » یعنی حرام دکل ، لکن بن خوشلانمام جوابنی آلمش دینیلدیکنه باقارق موضوع بحث صحابینك او اولدیغنه شارح عسقلانی استدلال ایله‌مش ایسه‌ده دیکر شارح عینی باشقه بری اولمق احتمالنی دها غالب بولیور .

[٢] المناجاة مباهاة وزننده والنجاء جدال وزننده برکیمسه‌یه فسلده‌مك معناسنه‌در . شارح دیرکه نیاز درکاه الٰهی‌یه مناجات اطلاق اخفا جهتیله اولدیغنه مبنی‌در . ا ه . مترجم قاموس عاصم افندی .

بوراده‌کی مناجات ، حاضرونك مطلع اولامایه‌جقلری وجه ایله ملائکهٔ کرام ایله تکلم

بخارینك شیخی احمد بن صالح) « أُتِیَ بِقِدْرٍ فِیهِ خَضِرَاتٌ » یرینه « أُتِیَ بِبَدْرٍ فِیهِ خَضِرَاتٌ » دیمشدر که بدردن مرادی طبقدر [١] .

٤٧٤. عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُمَا اَنَّ النَّبِیَّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ مَرَّ عَلٰی قَبْرٍ مَنْبُوذٍ [٢] . فَاَمَّهُمْ وَصَفُّوا عَلَیْهِ [٣] .

ترجمه‌سی

ابن عباس رضی الله عنهمادن [٤] نبی اکرم صلی الله علیه وسلمك (بردفعه)

معناسنه‌در . موضوع بحث اولان مناجاتك ملائکه ایله مناجات، اولدیغنك دلیلی ابو ایوب قصه‌سنك ابن حبان ایله ابن خزیمه‌ده دیکر طریقدن مروی صورتیدر . بوروایته نظراً ایچنده صوغان، یاخود پراصه بولنان برطعامك دروننده مبارك اصابع نبویه اثرینی کوره‌مینجه ابو ایوب یمکدن امتناع ایتمش . « نه‌دن یمه‌یورسك ؟ » بویورولنجه مبارك پارماقلرکزك ایزینی کوره‌مه‌دم » دیمش. بوکا جواباً ده: « اَسْتَحْیِی مِنْ مَلَائِکَةِ اللّٰهِ وَلَیْسَ بِمُحَرَّمٍ = حرام دکل ایسه‌ده اللهك ملکلرندن اوتانیورم » بویورولمش . ینه بوایکی ذاتك مسندلرنده ام ایوب روایتنده : « کُلُوا فَاِنِّی لَسْتُ کَاَحَدٍ مِنْکُمْ . اِنِّی اَخَافُ اَنْ اُوذِیَ صَاحِبِی = سز ییکز . زیرا بن سزك هرهانکی بریکزه بکزه‌مم . بن صاحبمه ، یعنی جبریل علیه السلامه اذا ایتمکدن چکینیورم » بویورمشلردر .

[١] لسان عربده « طبق » ، « بدر » دینیلمه‌سی طولو آی کبی یوس یووارلاق اولدیغنه نظراًدرکه تعبیر تشبیهی متضمندر .

[٢] روایت ایکیدر : برینه کوره صفت وموصوف اولارق هرایکی جزئك تنوینی ایله « قَبْرٍ مَنْبُوذٍ » ، دیکرینه کوره اضافتله « قَبْرِ مَنْبُوذٍ . »

[٣] برنسخه‌یه کوره : « وَصَفُّوا خَلْفَهُ . »

[٤] بوحدیثی سلیمان شیبانی ، ابو عمرو شعبی‌دن ، اوده ابن عباس رضی الله عنهمادن روایت ایتمش ایسه‌ده بخاری سندنده اسمی تصریح ایدیلمه‌یوب شعبی : « اَخْبَرَنِی مَنْ مَرَّ مَعَ النَّبِیِّ صَلَّی اللّٰهُ تَعَالٰی عَلَیْهِ وَسَلَّمَ عَلٰی قَبْرٍ مَنْبُوذٍ = نبی اکرم صلی الله علیه وسلم ایله برلکده یولی برقبر منبوذه اوغرایان برذات بکا خبرویردی‌که ... » لفظی ایله حدیثی روایت ایتدکدن صوکرا سلیمان شیبانی، شعبی‌یه : « یَا اَبَا عَمْرٍو مَنْ حَدَّثَكَ ؟ = ابو عمرو ، بونی سکا نقل ایدن صحابی کیمدر؟ » دیمه‌سی اوزرینه : « اِبْنُ عَبَّاسٍ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُمَا » ،

کنارده قالمش بر قبره - یاخودده برلقیط ، یعنی طفل متروك قبرینه [١] - یولی اوغرادیغی و (اونی کورنجه) کندیلرینه [٢] امام اولوب میتك اوزرینه نماز

مسلمك روایتنده ایسه : « اَلثِّقَةُ مَنْ شَهِدَهُ اَبْنُ عَبَّاسٍ = بکا ثقه ، اوراده حاضر بولونان ، ابن عباس نقل ایتدی » دیمشدر .

[١] ترجمه‌دەکی بوتردید ، متنده‌کی « قبر » لفظنك منوّن اولوب اولمامسی حقنده‌کی اختلاف روایته بناءً در . « منبوذ » و « منتبذ » منفرد وبعید قالمش ، کوشه‌یه ، کناره دوشمش ، دیکر امثالندن آیریلمش معناسنه‌در. بناءً علیه تنوین ایله اوقونورسه دیکر قبرلردن آیری ، کنارده قالمش برقبر اولمش اولور .

« منبوذ » ك برمعناسی‌ده (لقیط) در . قاموس ترجمه‌سنده شویله دینیلیور :

(المنبوذ) ولدزنایه اطلاق اولنورکه حرامزاده‌در پیچ تعبیر اولنور . وشول صبی‌یه اطلاق اولنورکه والده‌سی یوله براقوب کتمش اوله . اکثری فقرندن ممرالناس اولان یول اوزره یاخود حمام قپوسنه ومسجده براقوب اولادی اولمینلر ، یاخود اهل خیرات اولنلر آلوب تربیه ایدرلر . وکاهجه والده‌سی طفل حرامزاده‌یی دخی القا ایدر . اه . هرایکی وجهه کوره بویله اولان چوجوق « لقیط » یعنی برطفل متروکدر .

قوی اولان روایت برنجیسی اولوب متنده‌ده اوکا کوره حرکه‌لنمشدر. مسلم روایتنده :

« اِنْتَهٰی رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ اِلٰی قَبْرٍ رَطْبٍ فَصَلّٰی عَلَیْهِ وَصَفُّوا خَلْفَهُ وَکَبَّرَ اَرْبَعاً = رسول الله علیه وسلم تازه برقبره واردی . اوزرینه نماز قیلدی . جماعت آرقاسنده صف باغلادیلر ، اوده دورت تکبیر آلدی » ترمذی روایتنده : « رَاٰی قَبْراً مُنْتَبِذاً فَصَفَّ اَصْحَابَهُ = کنارده قالمش برقبر کوروب اصحاب کرامنه صف باغلاتدی » ، دیکر بر روایتده‌ده : « مَرَّ بِقَبْرٍ مُنْتَبِذٍ عَنِ الْقُبُورِ فَصَلّٰی عَلَیْهِ = یولی قبرلردن آیری دوشمش برقبره اوغرایوب اوزرینه نماز قیلدی » دینیلمش اولدیغنه کوره منبوذك لقیط معناسنه اولماسی احتمالی ضعیف قالیور .

[٢] حدیثك شاهد محلی ایشته بوکلمه‌در . بوحدیث « کتاب الجنائز » روایاتنه داخل اولمق لازم کلیرکن بخارینك اونی بوراده « صبیانك آبدستی ، وجوب غسل زمانلری وجماعت ایله بایرام وجنازه نمازلرنده حاضر اولوب صفلره داخل اولملری » حقنده آچدیغی بابده‌ده ذکر ایتمه‌سنده‌کی حکمت ، قصه‌نك زمان جریاننده نا بالغ اولان ابن عباسك اوجنازه نمازنده واوجماعتده حاضر اولماسیدر. بوحدیثی بوراده روایت ایتمکله چوجوقلرك جماعته حاضر وصفوفه داخل اولابیله‌جکلرینی آکلاتمق ایستەمشدر . بخاری بوندن ماعدا ینه ابن عباس رضی الله عنهمانك یوقاریده کچمش اولان (٦٨ ، ٩٧ و ١٤١) نجی حدیثلرینی وانس رضی الله عنهك (٢٤٨) نجی وامّ المؤمنین عائشه رضی الله عنهانك (٢٣٨) نجی حدیثلرینی بوراده

قیل)دیغی و (کندیلری‌ده آردنده) صف باغلادقلری [١] (سند متصل ایله) روایت اولونمشدر .

تکرار سوق ایدیور. (٦٨) نجی حدیثده ابن عباس حضرتلری : « وَاَنَا يَوْمَئِذٍ قَدْ نَاهَزْتُ الْاِحْتِلَامَ » دییه‌رك هنوز بالغ اولمادیغنی تصریح ایتمشکن « وَدَخَلْتُ فِي الصَّفِّ » دیور . (٩٧) نجی حدیثده تیزه‌سی ام المؤمنین میمونه رضی الله عنهانك خانه‌سنده تهجد نمازینی رسول الله صلی الله علیه وسلم ایله برلکده قیلدیغنی تعریف ایدرکن « فَقُمْتُ عَنْ يَسَارِهِ فَجَعَلَنِي عَنْ يَمِينِهِ » ، (١٤١) نجی ده‌ده « فَقُمْتُ اِلَى جَنْبِهِ » دیور . (٢٤٨) نجی حدیثده انس رضی الله عنه جده‌سی ملیکه‌نك رسول الله صلی الله علیه وسلم ایچون ترتیب ایتدیکی دعوتی نقل واوکون قیلینان نمازی تعریف ایدرکن : « فَصَفَفْتُ اَنَا وَالْيَتِيمُ وَرَاءَهُ وَالْعَجُوزُ مِنْ وَرَائِنَا » دیور . یتیمك بلوغه ایرمه‌مش برصبی اولدیغی ایسه معلومدر .

قصه‌نك حین جریاننده انس رضی الله عنهك بالغ اولمادیغی احتمالی‌ده واردر . (٣٣٨) نجی ام المؤمنین حدیثنده‌ده یاتسی نمازینك زیاده تأخرندن طولایی عمر رضی الله عنهك علیه الصلاة والسلام افندیمزه : « نَامَ النِّسَاءُ وَالصِّبْيَانُ » دیدیکی روایت اولونیورکه یاتسی‌یی بکله‌ین جماعتك ایچنده قادینلرله برابر چوجوقلرك‌ده بولوندیغی آکلاشیلیور . (٨٤) نجی حدیثده‌کی وعظ نبوی قصه‌سنك‌ده بوندن صوکرا کله‌جك (٤٧٦) نجی حدیث دلالتیله بایرام وعظی اولدیغی آکلاشیلوب راویسی ابن عباس حضرتلری‌ده اونده حاضر بولونمش و (٤٧٦) نجی حدیثده کوروله‌جکی اوزره « لَوْلَا مَكَانِي مِنْهُ مَا شَهِدْتُهُ يَعْنِي مِنْ صِغَرِهِ = رسول الله صلی الله علیه وسلمه یاقینلغم اولماسه‌یدی اوراده صغر سنمدن طولایی بولونامایاجقدم » دیمشدرکه صغرسن ، حضور جماعته مانع اولمامش دیمك اولیور .

[١] قبر اوزرینه نماز قیلدقلرینه دائر بوحدیثدن باشقه بوقاریده کچن (٢٨٦) نجی ابوهریره حدیثی ایله انسدن ، بریدة بن الحصیبدن ، زید بن ثابت انصاریدن ، عامر بن ربیعه‌دن ، ابوقتاده‌دن ، سهل بن حنیف‌دن ، جابر بن عبداللهدن ، ابوسعید خدریدن ، ابو أمامه بن سهلدن (رضی الله عنهم اجمعین) مروی دیکر حدیثلرده واردر. بوندن طولایی ـ ترمذینك دیدیکی اوزره ـ صحابه وغیر صحابه‌دن اکثر اهل علمجه عمل بونك اوزرینه‌در . شافعی ایله احمد ابن حنبل واسحق بن راهویه‌نك‌ده مذهبی بودر. مالك ایسه قبر اوزرینه نماز قیلینماز دیور. عبدالله بن المبارك میتك نمازی قیلینمادن دفن ایدیلمش بولونورسه قبری اوزرینه نماز قیلینیر دیمشدر . احمد ایله اسحق دفنندن صوکرا برآی کچنجیه قدر قبر اوزرینه نماز قیلیناجغنه قائل اولوب سندلری علیه الصلاة والسلام افندیمزك ، سعد بن عباده‌نك والده‌سی اوزرینه قیلدقلری نماز حقنده‌کی سعید بن المسیب روایتیدر. بوروایته نظراً ام سعدك وفاتنده علیه الصلاة والسلام افندیمز غائب ایمشلر . عودت بویورنجه نمازینی قیلمشلرکه آرادن کچن مدت برآی ایمش .

٤٧٥. عَنْ اَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ الْغُسْلُ يَوْمَ الْجُمُعَةِ وَاجِبٌ عَلَى كُلِّ مُحْتَلِمٍ .

ترجمه‌سی

ابوسعید خدری رضی الله عنهدن نبی اکرم صلی الله علیه وسلمك : « جمعه کوننك غسلی هر بالغ اولان کیمسه‌یه واجب (کبی) در [١] » بویوردقلری (سند متصل ایله) روایت اولونیور .

(٢٨٦ نجی حدیث ایله حاشیه‌لرینه‌ده مراجعت) . فقهای حنفیه‌ده قبر اوزرینه نماز قیلمایی جائز کوروورلر . میت نمازی قیلینمادن دفن ایدیله‌جك اولورسه قبری اوزرینه وقبرندن اخراج اولنمقسزین نمازی قیلنیر . وبو نماز جسدك داغیلاجغی قدر زمان کچمه‌دن قیلینابیلیر. ظن غالب اوزره تفسخ جسد مدتنك تعیننده اختلاف اولونمشدر . شافعیه‌نك بوبابده آلتی قولی اولوب آلتنجیسنه کوره نمازی الی الابد قیلینابیلیر. بوتقدیره کوره صحابه‌نك قبرلری اوزرینه بوکون بیله نماز قیلمق جائز اولاجقسه‌ده بوقول ضعیف کورولمشدر. مع هذا بخارینك عقبة بن عامر روایتیله شوراسی‌ده ثابتدرکه علیه الصلاة والسلام افندیمز احد شهداسی اوزرینه سکز سنه صوکرا نماز قیلمشلردر . فقها بوفعل رسولی بو شهدای بهشت پیرا حضراتنك جسدلری چورومه‌مش اولماسیله توجیه ایدرلر . نته‌کیم « موطأ » ك روایتنه نظراً شهدای احددن عمرو بن الجموح ایله عبدالله بن عمرو انصاری حضرتلرینك شهادتلرندن ٤٦ سنه صوکرا قبرلرینی سیل صوبی آچوب وجود مبارکلری میدانه چیقمش وجسدلری‌ده‌ها دون وفات ایتمش کبی هنوز بوزولمامش ایدی . رضی الله عنهما .

مالکیه‌نك بونجه احادیث منطوق ومدلولیله عامل اولمق ایسته‌مه‌یشلرینه سبب (٢٨٦) نجی ابوهریره رضی الله عنه حدیثنك بعض طریقلرنده : « اِنَّ هٰذِهِ الْقُبُورَ مَمْلُوءَةٌ ظُلْمَةً عَلَى اَهْلِهَا . وَاِنَّ اللّٰهَ تَعَالَى يُنَوِّرُهَا لَهُمْ بِصَلَاتِي عَلَيْهِمْ » زیاده‌سی بولندیغندن ابرلرك تنوری باشقه‌لرینك دکل ، علیه الصلاة والسلام افندیمزك نمازی ایله اولاجغنه وبونك خصائص نبویه‌دن اولدیغنه قائل اولماریدر . اختصاص دعواسی ایسه جماعت صحابه‌یی آرقالرنده صف باغلامقدن نهی بویورمامالری ایله منقوض اولوب عدم نهی امتلرینه‌ده او نمازك مباح اولدیغنی کوستریر.

[١] بلوغ واحتلام جمعه غسلنك شرطی اولنجه جمعه نمازی‌ده ، سائر نمازلرده قبل البلوغ واجب اولمامش اولور . جمهورك قولی بودر . ذاتاً بخاری‌ده « کتاب الجمعه » احادیثندن اولان بوحدیثی ـ بوندن اول وصوکراکی ایکی حدیث ایله برلکده ـ بورایه ، یعنی آبدست، غسل ، جماعته دوام خصوصلرنده صبیانك مکلف اولوب اولمادقلری حقنده‌کی بابه‌ده درج ایتمه‌سی بونی افهام ایچوندر .

مع هذا غسل ایچون دکلسه‌ده ، وضو وصلاة ایله مکلفیتك چوجوقلرده دها اوّل ،

٤٧٦. عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا وَقَدْ قَالَ لَهُ رَجُلٌ شَهِدْتَ الْخُرُوجَ مَعَ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ؟ قَالَ نَعَمْ . لَوْلَا مَكَانِي مِنْهُ مَا شَهِدْتُهُ . يَعْنِي مِنْ صِغَرِهِ . أَتَى الْعَلَمَ الَّذِي عِنْدَ دَارِ كَثِيرِ بْنِ الصَّلْتِ . ثُمَّ خَطَبَ . ثُمَّ أَتَى النِّسَاءَ . فَوَعَظَهُنَّ وَذَكَّرَهُنَّ وَأَمَرَهُنَّ أَنْ يَتَصَدَّقْنَ فَجَعَلَتِ الْمَرْأَةُ تَهْوِي [١]

يعنى اون ياشنده باشلاديغنى ادعا ايدنلر واردر . دليللرى سنن ابو داودده برى سَبْرَةَ بن مَعْبَد جُهَنى، ديكرى عبدالله بن عمرو بن العاص رضى الله عنهمدن مروى ايكى حديث مرفوعدر. برنجيسنده : « عَلِّمُوا الصَّبِيَّ الصَّلَاةَ ابْنَ سَبْعِ سِنِينَ وَاضْرِبُوهُ عَلَيْهَا ابْنَ عَشْرٍ = چوجوغه يدى ياشنده ايكن نمازى تعليم ايدك، اون ياشنده ايكن ده تركندن طولايى دوككز». ديكرنده ايسه : « مُرُوا اَوْلَادَكُمْ بِالصَّلَاةِ وَهُمْ اَبْنَاءُ سَبْعِ سِنِينَ . وَاضْرِبُوهُمْ عَلَيْهَا وَهُمْ اَبْنَاءُ عَشْرٍ . وَفَرِّقُوا بَيْنَهُمْ فِي الْمَضَاجِعِ = چوجوقلركزه يدى ياشنده ايكن نماز قيلمانى امر ايديكز . اون ياشنده ده تركلرندن طولايى دوككز. ياتاقلرينى آييريكز » بويورولمشدر. ايشته بونلر اون ياشندهكى چوجوغى نمازى تركندن طولايى دوكمك، اوكا نماز واجب اولديغندندر ديرلر . نتهكيم امام احمد ابن حنبل بر روايته كوره بوكا قائل اولمشدر . امام شافعينكده بوكا قائل اولديغى سويلهنيور . جمهور فقها ايسه او ياشدهكى چوجوغه نماز واجب اولديغنه قائل دكللردر. اونى ضرب ايتمك ، نماز واجب اولديغى ايچون دكل ، تأديب وتدريب ، يعنى آليشديرمق ايچوندر . بيهقى بو حديثلرك « رُفِعَ الْقَلَمُ عَنِ الصَّبِيِّ حَتَّى يَحْتَلِمَ = سن بلوغ واحتلامه وارنجيه قدر چوجوقدن قلم تكليف قالديرلمشدر » حديثى ايله منسوخ اولديغنى ادعا ايدر .

ترجمه ايدركن « واجبدر » ديهجك يرده « واجب كيبدر» ديهمز، بورادهكى وجوبك تركنه عقاب ترتب ايدن وجوب اصطلاحى اولماديغنه بناءدر . بورادهكى واجب « سنك حقك اوزرمه واجبدر » ديمك قبيلندن اولان واجبدركه « حقك متأكددر » ديمك اولور . جمهور علمايه كوره بوغسل واجب دكلدر . علماى اهل ظاهر ايله ديكر بعض علما ايسه ظاهر لفظه باقارق وجوبنه قائل اولمشلردر. اوچ حديث صوكرا وايكنجى جلدك باشنده داها مفصل اولارق تكرار ايديلهجك اولان بو حديثك بو بابدهكى احكامى ان شاء الله اوراده بيان ايديلهجكدر .

[١] تانك مفتوح ومضموم اولارق روايت ايديلمشدر. برنجى تقديرده « تهوى » ثلاثينك ايكنجى بابندن، ايكنجى تقديره كوره افعال بابندن اولمش اولور. هرايكى صورتدهده معنى بردر.

بِيَدِهَا اِلَى حَلَقِهَا [١] تُلْقِي فِي ثَوْبِ بِلَالٍ . ثُمَّ اَتَى هُوَ وَبِلَالٌ الْبَيْتَ [٢] .

ترجمهسى

(سند متصل ايله) روايت اولونيوركه ابن عباس رضى الله عنهمايه برينك : « رسول الله صلى الله عليه وسلم ايله برلكده (بايرام نمازكاهنه) چيقيشده [٣] (هيچ) بولوندكمى ؟ » ديمهسى اوزرينه (مشار اليه) شو جوابى ويرمشدر : « اوت ، (بولوندم .) اوكا اولان ياقينلغمده اولماسهيدى اوراده بولوناماياجقدم » . — (راوى ديركه) ياشمك كوچكلكندن [٤] طولايى (بولونامياجقدم) ديمك ايستهدى . — (ينه ابن عباس رضى الله عنهما ديركه رسول الله صلى الله عليه وسلم) كثيرُ بن الصَّلْت (بن مَعْدِيكَرِب كِنْدى) [٥] خانهسنك حذاسندهكى ستونك يانينه

[١] حانك فتح وكسرى ايله « حِلَقِهَا » حلقهنك جمعيدر . « حَلْقِهَا » روايتى ده واردركه بو تقديرده بويونندهكى كردانلق مقصود اولمش اولور .

[٢] بر نسخهيه كوره « اِلَى الْبَيْتِ » ، بخارينك ديكر روايتنده « اِلَى بَيْتِهِ . »

[٣] بو خروجك بايرام نمازكاهنه مدينه خارجنه چيقيش اولديغى بخارينك ديكر طريقدن « كتاب العيدين » ده ينه ابن عباس رضى الله عنهمادن روايت ايتديكى حديثده : « اِنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَّى يَوْمَ الْفِطْرِ رَكْعَتَيْنِ لَمْ يُصَلِّ قَبْلَهَا وَلَا بَعْدَهَا » ديمهسى وباشقه الفاظ ايله بورادهكى قصهيى روايت ايتمهسيله ثابتدر .

[٤] هجرت سنيهٔ نبويهدن اوچ سنه مقدم بنو هاشم وبنو المطلب رسول الله صلى الله عليه وسلم ايله برلكده شعب ابوطالبده محصور ايكن تولد ايتديكنه كوره عالم عقبايه انتقال نبوى وقوع بولديغى اثناده هنوز اون اوچ ياشنده ايمش ديمكدر . هجرتدن بش سنه اول تولدينى ادعا ايدنلر وارسهده قوللرى ضعيفدر . زيرا (٦٨) نجى حديثده : « وَاَنَا يَوْمَئِذٍ قَدْ نَاهَزْتُ الْاِحْتِلَامَ » ديوركه حجة الوداعه تعلق ايدن بر قصهده هنوز نابالغ اولديغنى خبر ويريور .

[٥] كِنْدى در . وعائلهسى قريشك حلفاسندندر . ابتدالرى بنو جُمَحك حليفلرى ايكن بالآخره عباس رضى الله عنهك حلفاسندن اولمشلردر . عموجهلرى وفد اولارق حضور عالىٔ رسالتپناهىيه كلوب ايمان ايتدكدن صوكرا يمنه عودت واوراده ارتداد ايتمش اولدقلرى ايچون قتل ايديلمشلردر . مؤخراً كنديسى وبرادرلرى زُبَيد وعبدالرحمن ايله برلكده مدينهيه هجرت ايتديلر . كثير عهد نبويده تولد ايدوب ايى روايانى واردر . ابتدالرى اسمى (قليل) ايكن (كثير) ه تبديل اولونمشدر . تبديل ايدن رسول الله صلى الله عليه وسلمدر دينلر

کلدی . صوکرا (اوراده) خطبه‌ایراد بویوردی . صوکرا قادینلر (ڭ بولوندیغی طرفه) کلوب اونلره وعظ وتذکیرده بولوندی . و صدقه ویرمه‌لرینی فرمان بویوردی. بونڭ اوزرینه‌قادینلر (ڭ هر بری) الی اوزرنده‌کی (یوزوك وسائره کبی) حلقه‌لره (یاخودده بویونه) اوزاتوب (زینتی) [١] بلال (رضی‌الله عنه)ڭ اتکنه آتمایه باشلادی . صوکرا بلال‌ایله برلکده خانهٔ سعادتلرینه تشریف ایتدیلر [٢] .

٤٧٧. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُمَا عَنِ النَّبِیِّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اِذَا اسْتَأْذَنَكُمْ نِسَاؤُكُمْ بِاللَّیْلِ اِلَی الْمَسْجِدِ فَأْذَنُوا لَهُنَّ .

وارسه‌ده صحیح اولان قوله کوره عمر رضی‌الله‌عنه بویله تسمیه ایتمشدر . بناءً علیه صحابیمی ، تابعیمی اولدیغی مشکوکدر . مدینهٔ منوره‌نڭ طیشنده بایرام مصلاسنه کریلجدن بر منبر بنا ایتمشدرکه بوراده موضوع بحث اولان عَلَم بو اولمق کرکدر . خانه‌سی مصلانڭ قبله جهتنده ایمش .

[١] بخارینڭ دیکر روایتنده: « فَجَعَلْنَ یُلْقِینَ: تُلْقِی الْمَرْأَةُ خُرْصَهَا وَسِخَابَهَا = قادینلر اللرنده اولانی بلالڭ اتکنه آتمایه باشلادیلر . کیمی خرصنی ، کیمی ده سخابنی آتمایه باشلادی » دینیلیورکه بومعنایی تأیید ایدر .

(الخُرص) ... وآلتون وکومش حلقه‌یه دینور . علی قول ، کوپه‌نڭ حلقه‌سنه یاخود نسوان آوادانلغنده اولان بعض کوچك حلقه‌یه دینور .

(السخاب) نسوان عربه مخصوص برنوع قلاده‌درکه سُكّ تعبیر اولنان ترکیب طیب‌ایله قرنفلدن ومحلبدن دوزرلر . آنده جواهره متعلق نسنه بولنماز .

(السُّك) ... وبر درلو طیب آدیدرکه رامکدن اتخاذ اولنور . رامکی اون ایدوب الکدن کچیردکدن صوکره صو ایله معجون ایدوب کرکی کبی اوغارلر . بعده قابه یاپشماق ایچون برمقدار دهن خیری ایله بیلایوب برکیجه علی حاله ترك ایلدکدنصکره برمقدار مسحوق خالص مسك اضافه وکرکی کبی مزج وقرصلر دوزوب وایکی کون ترك ایدرلر. صکره اول قرصلری جوالدوز ایله دلوب برقنبه تسبیح کبی دیزوب برسنه اویله‌جه ترك ایدرلر . عتیق اولدقجه رایحه‌سی اطیب اولور . بین‌الاطبا بوسُكّ‌المسك ایله متعارفدر . ا ه . قاموس‌مترجمی عاصم افندی .

[٢] کندینه مالك اولوب کندینی اویونه قاپدیرمایاجق سِنّه کلن چوجوغڭ بایرام وسائر مشاهد عبادتده حضوری مشروع اولدیغی بوحدیث شریفدن آکلاشیلیر . کذلك بوکا کوره قادینلر بایرام نمازکاهنده حاضر بولوندقلری تقدیرده امامڭ اونلره وعظ وتذکیرده بولونماسی وصدقه‌یی امر ایتمه‌سی وبایرام نمازینڭ صحراده قیلینماسی مستحب اولدیغی کبی خطبه‌نڭ نمازدن صوکرا اوقونماسی اقتضا ایدر. (٨٧ و ٢٠٩ نجی ابوسعید خدری ایله ٢١٧ نجی ام‌عطیه رضی‌الله عنهما حدیثلرینه‌ده مراجعت .)

ترجمه‌سی

(عبدالله) بن عمر رضی‌الله‌عنهما نبیّ اکرم صلی‌الله‌علیه‌وسلمڭ : « قادینلر کز سزدن کیجه‌لین [١] مسجده (کیدوب عبادت ایچون) اذن ایسته‌دکلرنده کندیلرینه اذن ویریکز » [٢] بویوردیغنی (سند متصل ایله) روایت ایدیور .

[١] بخارینڭ دیکر طریقدن ینه ابن عمر رضی‌الله‌عنهما روایتنده « بِاللَّیْلِ اِلَی الْمَسْجِدِ » قیدی یوقدر . بواطلاقه نظراً کیجه اولسون، کوندوز اولسون کرك مسجده وکرك دیکر بریره کیتمك ایسته‌دکلرنده کندیلرینه اذن ویرمك لازم کله‌جکی آکلاشیلیرسه‌ده مطلقڭ مقیده حملی لازم کلیر قاعده‌سنه بناءً دیله‌دکلری کبی مطلق‌العنان اولامایاجقلری منفهم اولور .

(٣٣٨) نجی امّ‌المؤمنین عایشه و (٤٦٣) نجی امّ‌المؤمنین امّ سلمه رضی‌الله عنهمانڭ روایت ایتدکلری حدیثلردن عهد جلیل رسالتده ـ کیجه ایله کوندوز فرقی تصریح ایدلمکسزین ـ قادینلرڭ جماعتلره دوام ایدوب کری صفلرده طوردقلری معلوم اولور . (٨٧ و ٢٠٩) نجی ابوسعید خدری و (٢١٧) نجی ام عطیه رضی‌الله عنهما حدیثلری ایله بونلره بکزر دیکر احادیثده بویله .

مع‌هذا ام‌المؤمنین عائشه رضی‌الله عنهمانڭ (٢٤٢) نجی حدیثی ایله متنه کیرمه‌ین : « لَوْ اَدْرَكَ النَّبِیُّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ مَا اَحْدَثَ النِّسَاءُ لَمَنَعَهُنَّ كَمَا مُنِعَتْ نِسَاءُ بَنِی اِسْرَائِیلَ = نبی اکرم صلی‌الله علیه وسلم شیمدیکی قادینلرڭ احداث ایتدکلری فرط زینتی ادراك بویورمش اولایدی ، بنی اسرائیل قادینلری طیشاری‌یه چیقمقدن (یاخود مسجده کیتمکدن) منع اولندقلری کبی بوقادینلری‌ده منع بویورودی » حدیثنه نظراً جامعلره کیتمه‌لری وچارشی وبازارلرده کزینه‌بیلمه‌لری ایچون امن فتنه‌نڭ مشروط اولدیغی‌ده محققدر . [قادینلرڭ جماعت نمازی حقنده‌کی اقوال فقها ایچون (٢٤٢) نجی حدیثڭ حاشیه‌سنه مراجعت].

[٢] بوحدیث شریفڭ مقتضاسی قادینڭ ـ ولو نماز ایچون اولسون ـ چیقابیلمه‌سی زوجنڭ و ولیسنڭ اذننه وابسته اولمقدر .

ایکنجی جلدك خطا صواب جدولی

صحیفه	سطر	خطا	صواب
۲۲٤	۲٤	اوته‌سنده	اوته‌سنده . (صوکنده نقطه)
۲٤۰	۲۳	نوائص	نواقض
»	۲۵	نائص	ناقض
»	۲٦	ناقص	ناقض
۲٤۳	۲	يَخْتَبِیَ	يَخْتَبِیَ
۲٤۷	٦	هیچ برعریان طواف	هیچ برعریان بیق طواف
۲۷۵	۱۱	لاٰ يُصَلون	لاٰ يُصَلُّونَ
۳٤۷	۲۵	حددی	حدّی
۳۵۳	۱	آردینه یاپیشه دیردی	آردینه یاپیشدیردی
۳۸٦	۹	عصمتنی	عظمتنی
۳۹۲	۲٦	لَهَی	لَهِی
٤۰۲	۱۳	چیقارالر	چیقارانلر
»	۲۲	باخوص	باخصوص
٤۳۸	۱٤	ذانه	اذانه
٤٦۸	۲٦	ثَمَّ	ثُمَّ
٤۷٦	۱۷	مِنْ صَلاٰةَ	مِنْ صَلاٰةِ
۵۱٤	۵	ضهانك	ضهمانك
۵۲۲	۸	الصُّحىٰ	الضُّحىٰ
۵۲٦	٤	مِنَ الْبكاءِ	مِنَ الْبُكاءِ
۵۵۹	۱	صَلَّى اللهِ	صَلَّى اللهُ
۵٦۷	۸	بِهِما	وبِهِما

صحیفه	سطر	خطا	صواب
٥٩٩	٢٧	موضوح	موضوع
٦٠٩	٦	اولتنجه‌یه	اولنجیه
٦٠٩	٨	عارب	عازب
٦١١	٢٧	برسوره اوقویان	الحمدلله ایله برسوره اوقویان
٦٤٤	١٤	وَشَقَّ	وَشَقَّ
٦٤٥	٩	(. له)	(بویله)
٦٤٦	١٢	وكلّنا	وَكُلُّنَا
٧٢٠	٢٩	مِنَ لسَّوَاءِ	مِنَ السَّوَاءِ
٧٣٦	٢	بِوَجْهِ	بِوَجْهِهِ
٧٣٧	٧	مُخْلِصنَ	مُخْلِصِينَ
٧٣٩	٣٠	لِيُؤْتَمَّ	لِيُؤْتَمَّ

٣٨١ نجی صحیفه‌نك ٢٨ نجی سطرنده‌كی : « بو ، حزیران رومینك ایكنجی هفته‌سی ایچنده ایكی كره واقع اولور » عباره‌سی‌ده یاكلیش اولوب « بو، رومی مایسك یكرمی بشی ایله صوكی ، برده رومی تموزك اونی ایله یكرمیسی آراسنده اولمق اوزره سنه‌ده ایكی كره واقع اولور » دیيه اوقونمالیدر . حسابك یاكلیش طوتولماسندن نشأت ایدن بو خطادن طولایی قارئین كرامك عفولرینی تمنی ایده‌رم .

بو حساب صلوات خمسه‌نك تشریعنه ظرف اولان اسرا كیجه‌سنده‌كی معراج شریفك یاز موسمنده ودیدیكمز كونلرك ایچنده وقوعه كلدیكنی اثبات ایتدیكی كبی سنه وآئی‌ده بردرجه‌یه قدر تعیینه خدمت ایده‌بیلیر . بوبابده‌كی روایات بخاری شارحی عینینك خبر ویردیكی اوزره بروجه‌آتی یدیدر :

(١) زهرینك دیدیكنه كوره بعثت جلیلهٔ نبویه‌دن بش سنه صوكرا . بونی قاضی عیاض اوندن نقل ایتمش .

(٢) ابن عبدالبرّك نقلنه كوره رجبده . بو نقلده هانكی سنه‌نك رجبنده اولدیغی بیان ایدلمیور .

(٣) ینه ابن عبدالبرّك نقلنه كوره هجرت سنیه‌دن اون سكز آی اول كه قبل‌الهجره ایكنجی سنه‌نك رمضانه مصادف اولور .

(٤) قبل‌الهجره برنجی سنه‌نك ربیع‌الاولنده. اكثریتك قولی بواولدیغنی عینی سویله‌یور.

(٥) هجرتدن اون یدی آی اول كه قبل‌الهجره ایكنجی سنه‌نك شوالنه مصادفدر .

(٦) ابن‌الاثیرك قولنجه هجرتدن اوچ سنه اول. بونده ده آی تعیین ایدلمیور .

(٧) هجرتدن اون بش آی اول كه قبل‌الهجره ایكنجی سنه‌نك ذی‌الحجه‌سنه مصادفدر.

بوكا مقابل بو روایات متخالفه‌نك هانكیلرینی ترجیح ایتمك لازم كله‌جكنی تعیین ایچون الزده‌كی معلومات شونلردر :

(١) بوحاشیه‌ده برآز اولجه ذكر ایتدیكمز جابر ، ابن‌عباس وابو هریره رضی‌الله عنهم حدیثی‌كه لیلهٔ معراجی تعقیب ایدن كونده فئ زوالك تقریباً صفره مساوی اولدیغنی كوستریر.

(٢) مكهٔ مكرمه‌ده فئ زوالك صفر وصفره قریب اولماسنك ـ اوتاریخلرده سنهٔ مداریه ایله سنهٔ رومیه آراسنده‌كی ایكی كونلك فرق ده نظر اعتباره آلینمق شرطیله ـ مایسك ٢٥ ی ایله صوكی وتموزك ١٠ ی ایله ٢٠ سی آراسنده‌كی كونلره مصادف اولماسی .

(٣) هجرت نبویه‌نك « قبا » یه مواصلتله ختامه ایروب او كونك‌ده مبدأ فصل خریفه یعنی میلادی ٦٢٢ سنه‌سی ایلولنك ٢٠ نجی بازار ایرتسی كوننه كلمه‌سی ؛

(٤) رسول‌الله صلی‌الله علیه وسلم افندیمزك ولادت ، بعثت ، سمایه عروج و وفاتلرینك هپ بازارایرته‌سی كونلرینه مصادف اولماسی .

بالاده‌كی روایتلری الده‌كی شومعلومات ایله مقایسه ایدرسه‌ك آتیده‌كی نتیجه‌لره واریرز :

ایلك روایتده زهری منفرد كبی اولوب معراجك او قدر قدیم‌العهد اولدیغنه محدثلر قائل اولمامشه بكزه‌دكلری ایچون اونی نظر اعتباره آلمایه‌جغز . ایكنجی ، اوچنجی ، دوردنجی روایتلرده حسابه اویمایور . زیرا رجب ، رمضان وربیع‌الاول آیلری اوتاریخلرده هپ قیشه كلوب اوكونلرده ایسه فئ زوال صفر ویاصفره قریب دكل، بالعكس پك اوزوندر. بناءً علیه مناقشه‌یی یالكز بشنجی ، آلتنجی و یدنجی روایتلر اوزرینه یوروته‌جكز .

واقعهٔ اسرا هجرتدن اولكی قمری سنه‌لرك بری ایچنده و هجرت سنیه میلادی ٦٢٢ سنه‌سی ایلولنك ٢٠ سنده واقع اولدیغنه كوره فئ زوالك صفر اولدیغی ویاصفره یاقلاشدیغی بازارایرته‌سی كونلرینی آرارز. وكورورزكه بوكونلر میلادی ٦٢٠ سنه‌سی مایسنك ٢٦ نجی واو سنه تموزینك ١٤ نجی ، برده ٦٢١ نجی سنه‌سی مایسنك ٢٥ ی واو سنه تموزینك ١٣ نجی كونلریدر . بو دورت كونك هانكی عربی آیلرینه مصادف اولدقلرینی اولوغ بك جدوللرندن تحقیق ایتدیكمرده كورورزكه :

٦٢٠	سنه‌سی	مایسنك	٢٦ سی	قبل‌الهجره	٣ نجی سنه	شوالنك	٢٠ سنه
«	«	تموزینك	١٤ ی	« «	« « «	ذی‌الحجه‌سنك	٨ ینه
٦٢١	«	مایسنك	٢٥ ی	« «	٢ « «	شوالنك	٢٩ ینه
«	«	تموزینك	١٣ ی	« «	« « «	ذی‌الحجه‌سنك	٢١ ینه

كلیر. یالكز عربی آیلرینه عائد تاریخ رقملرینك رؤیت وثبوت هلال طولاییسیله برایكی كون فرق ایده‌بیله‌جكنی اونوتمامالیدر . بناءً علیه معراجك هجرتدن ١٥ و ١٧ آی اول وقوعه كلدیكی روایتلرینك هرایكیسی‌ده ٦٢١ سنهٔ میلادیه‌سی رصدات وتقویم حساباتنه عائد قیوده موافق دوشر .

ابن‌الاثیرك روایتی ده حساباته اویابیلیر . زیرا ٦٢٠ سنهٔ میلادیه‌سی مایسنك ٢٦ سی قبل‌الهجره اوچنجی سنه شوالنك ٢٠ سنه وتموزینك ١٤ ی سنهٔ مذكوره ذی‌الحجه‌سنك

هفته‌سنه تصادف ایدر . لکن ٦٢١ سنه‌سنه عائد روایتلرده آی عددلرینك وآی اسمنك تصریح ایدلمه‌سی اونلری ترجیحه باعث اولابیلیر. بالخصوص ابوالفدانك ابن الجوزیدن اولان روایت ونقلیده بونی تأییدایدر. ابن الجوزی اسرانك، ابوطالبك وفاتندن صوكرا نبوتك اون ایكنجی سنه‌سنده وقوعه كلدیكنی بیان ایدیوركه ٦٢١ سنهٔ میلادیه‌سی دیمكدر . واقعا ذی الحجه روایتنه نظراً تقریباً اون دورت بوچوق ، شـوال روایتنه نظراً اون آلتی آی برهفته اوله دوشیورسه‌ده بوكسرلرك جبریله بك اعلا اون بش واون یدی آی دینیله‌بیلیر.

قبل الهجره ایكنجی سنه شوالی ایله ذی الحجه‌سی روایتلرندنده ایكنجیسنی ترجیحه محل واردر. زیرادوردنجی قول اولارق هجرتدن برسنه اول وقوعه كلمش اولماسی اكثرینك قولی اولدیغنی‌ده خبر ویریلیور . اون دورت بوچوق آی برسـنه وكسر اولدیغی ایچون كسرك حذفیله اوكا برسنه دینیله‌بیلیر. یالكز ربیع الاول ایله تقییدی طوغرو اولاماز . اكثریته نسبت اولونان بو قولده‌كی سهو علیه الصلاة والسلام افندیمز حضرتلرینك ولادت ، هجرت و وفاتلری هپ ربیع الاوله مصادف اولدیغندن معراجك‌ده او آیه تصادف ایتمه‌سنك توهم ایدلمش اولماسندندر. بو دورت مهم واقعه‌نك هپ پازارایرته‌سی كوننه مصادف اولماسی كبی .

بوتقریره كوره نتایج آتیه‌یه واصل اولورز :

(١) اسرا و معراج یازك اك اوزون كونلرندن برنده واقع اولمشـدر . (٢) معراج شریف میلادك یا ٦٢١ ویا ٦٢٠ سنه‌سنده واقع اولمشـدر . (٣) معراج بر پازارایرته‌سی كوننك كیجه‌سـنده واقع اولمشدر . (٤) بوكا نظراً یا ٦٢١ سـنه‌سی مایسنك ٢٥ ی ایله تموزینك ١٣ نجی ویا ٦٢٠ سنه‌سی مایسنك ٢٦سی ایله تموزینك ١٤ نجی كونلرندن برنده اولمشدر. (٥) ٦٢١ سنه‌سی تموزینك ١٣ نده وقبل الهجره ایكنجی سنه ذی الحجه‌سنك اوچنجی هفته‌سنده وقوع بولمش اولماسی احتمالی دیكرلرندن قویدر .

ایكنجی جلدك فهرستی

صحیفه	
٢٠١	كتاب التیمم
٢١٨	كتاب الصلاة
٣٧٩	كتاب مواقیت الصلاة
٤٥١	باب بدء الاذان

فیئاتی ۲۵۰ غروش